

Mirū ualde q̄d nouū hominē t̄ra ſuſcepit. ſtu-
-pendū nichilominꝰ q̄d nouū hunc hominē
noua de celo ſtella p̄didit. T. **A** perit iudeam
xp̄c in p̄ſepi paſtoribꝰ uagiebat. & in chaldea
magoꝝ oculis int̄ ſydera coruſcabat. Et q̄ dē
neceſſe erat ut celoꝝ dn̄m. teſtimoniū cele-
-leſte p̄diceret. & auctorē lucis ſignū luminiſ
reuelaret. Magnū hoc f̄res tremendūq; myſte-
-riū. cū unꝰ idēq; annuntiat̄ de patre dſ. & homo
de matre. unꝰ idēq; filiꝰ feminę & filiꝰ maieſtatiſ.
unꝰ idēq; particepſ hominū & dn̄s angeloꝝ. T.
Quis enī ualeat eſtimare. quanti ſacramenti.
q̄ntiq; ſit gr̄ę. q̄d ille ſugit ubera q̄ paſcit omnia. &
q̄ uniuerſis animantib; uiuendi ſubſtantiā
preſtat e celo. obſalutē t̄reſtriū. t̄reno lacte
nutrit. Nullꝰ enī ambigat nemo cunctetur.
q̄d xp̄c in terra degens fulgebat in celo. q̄a ſic
uenit ad t̄ras. ut n̄ relinqueret celū. Tcia
Complura nobis f̄res atq; diuerſa. noctę.
feſtiuitas p̄ſentis diei ſalutariū myſterioꝝ
ſacram̄ta multiplicat. Nā ſic poſteritati ſuę
fidelis mandauit antiq̄tas. hodie ſaluator hu-
-mani generis. celeſtibꝰ oſtenſꝰ indiciis. ado-
-ratꝰ ē a chaldeis. hodie xp̄c beati iohannis
miniſterio. fluenta iordanis p̄prii benedicti-
one

baptiſmatis cōſecrauit. hodie etiā inuitatꝰ
ad nuptias. diuinitatiſ ſuę potentiā mani-
-feſtans aquas uertit in uinū. T.
Aquas in quā uertit in uinū. id ē q̄s ſcificauit
in baptiſmo. nobilitauit in nuptiis. Tria q̄ dē
hec f̄res unꝰ diei myſteria recenſem̄ꝰ. ſed quę
p unū dn̄m dignatio trinitatis impleuit.
Nō ḡ miremur f̄res. quibꝰ in fide ē t̄nitas. ſi tria
unū nobis diē myſteria cōſecrarunt. T.
Hodie itaq; ut diximꝰ magus p ſtellā r̄pperit.
q̄d iudeꝰ p prophetas credere noluit. Hodie
gentilitas edocta e celo. redemptorē mundi
inquirit. ut regē munerat. ut fortē adorat. ut
deū. Et quā recte kmi in teſtimoniū nouę nati-
-uitatis noua t̄ris ſtella reſplenduit. cuiꝰ utiq;
iudeoꝝ gens p̄fida. nec radiū occultare poſſet
nec abſcondere ueritatē. T. Quarta. noctę.
Neceſſe ē f̄res kmi. ut nos q̄ portas celeſtis ieru-
-ſalē cepimꝰ introire. illuminati ſalutaribꝰ ſacra-
-mentis. in cōſpectu dei nr̄i. nouo gaudio exul-
-temꝰ. q̄a noua hodie ſtella. nouū mundo homi-
-nē reuelauit. Hoc p̄fecto die xp̄c a patre ue-
-niens dſ. & homo natꝰ ē femina. ſub ſpecie ado-
-rantiū chaldeoꝝ. fidē gentiū dedicauit. T.
Qui quāuiſ diuinitatē ſuā nr̄i corpiſ adum-

190

· de singulis ptibȝ pnie ·

Deinde considerandum e
de singulis ptibȝ penitencie
Et pᵒ de contricioe · 2ᵒ de
confessione · 3ᵒ de satisfactioe · De
contricioe aut ɔsiderandᵃ sunt quinqȝ
Primo quid sit · 2ᵒ d' quo esse
debeat 3ᵒ quanta esse debeat 4ᵒ
d' tempore ipius 5ᵒ d' effcu ipius
Circa primum queruntᶻ tria Primo
vtrum conuenienᵗ diffinatᶻ Scdo
vtrum ɔtricio sit actꝰ virtutis
Tercio vtrum attricio possit fieri ɔtricio

Ad primum sic pceᶻ videtur q
ɔtricio non sit dolor p pctis as-
sumptꝰ cum proposito confitendi et
satisfaciendi ut quidam assumunt
q2 scdm augᵘᵐ in li · de · ci · dei · Dolor
est de hijs que nobis nolentibꝫ acci-
dunt · sz pccm non hmᵒᵈ go contricio
non est dolor p pctis ¶ Pᵗ ɔtricio
nobis a deo datᶻ · sz qd datur non assu-
mitᶻ go ɔtricio non est dolor assu-
ptus ¶ Pᵗ satisfactio et confessio p
venia ad hᶜ q pcca remittaᶻ q in con
tricioe remissa iam sunt · sz quinqȝ totᶜ
pcca in contricioe remittitur go non e
necesse semp q contritꝰ hᵉat pposi-
tum confitendi ¶ Sz ɔtra est ipa
diffinicio ¶ Respᵒ dicendum q inicium omnis
pcti est superbia · p quam homo sensu
suo inherens a mandatis diuinis re-
cedit et ideo optz q illud qd destruit
pctm · hominem a pprio sensu discedere faciat
ille aut qui in suo sensu pseuerat
rigidus et durus p similitudinem
vocatur · Unde et frangi dr aliqs
qui a suo sensu diuelliᶻ · sz int fraccionem
et comminucionem siue contricionem in rebꝫ
mālibꝫ · Unde h' nomina ad spūa-
lia transferuntᶻ hoc int est · ut dr
4ᵒ meth · q frangi dicuntur aliq̄ qui
in magnas ptes diuiduntᶻ · sz commini

ut ɔtri qui ad partes minimas rediguntᶻ
hoc qd in se solidum erat · et q2 ad
dimissionem pcti requiriᶻ q affectum
pcti homo dimittat p quem quandam
continuitatem et soliditatem in sensu
suo habebat Ideo actꝰ ille quo pctm
dimittiᶻ contricio dr p similitudinem
in q quidem contricioe plura pnt con-
siderari · s · ipa sba actꝰ · modꝫ agendi ·
principium · et effcus · et scdm hoc de con-
tricione inueniuntᶻ diuerse diffiniciones
tradite · quantum · n · ad ipam sbam
actꝰ datur pdicta diffinicio · et q2
actꝫ contricionis est actꝰ virtutis
et est pars pnie sacri · Ideo mani-
festatur in pdicta diffinicoe in q̄m
est actꝰ virtutis · in hᶜ q ponitᶻ
genus ipius · s · dolor et obiectum
In hᶜ q dr p pctis electio q requiritᶻ
ad actum virtutis In hᶜ q dr
assumptꝰ · sz in quantum est pars
sacri · p hᶜ q tangiᶻ ordo ipius ad
alias partes cum dicit cum pposito
confitendi etc · Alia etiam diffi-
nicio inueniᶻ q diffinit ɔtricionem
q est actꝰ virtutis tm · sz addit
ad pdictam diffinicoz drām ɔtra-
hens ipam ad spalem virtutem
· s · pniam · dicit · n · q pnia est
dolor voluntarius p pctis puniens
quod dolet se commisisse · In hᶜ · n ·
q addit puniens ad spalem vir-
tutem contrahiᶻ · Alia aut diffi-
nicio inueniᶻ · ysidori q talis e · Con-
tricio est compunctio · humilitas
mentis · cum lacrimis · veniens de
recordacoe pcti · et timore iudicij et
hᶜ quidem tangit racionem nominis
In hᶜ q dicit humilitas mentis
q2 sicut p superbiam aliquis in suo
sensu redditur rigidus ita p hᶜ q
a suo sensu contritꝰ recedit humili-
atur tangit etiam modum exterioz

in hoc dicit cum lacrimis et principium
contritionis in hoc quod dicit veni
ens de recordatione peccati etc. Alia
sumitur ex verbis aug. quod tangit
effectum cognitionis que est Con
tritio est dolor remittens peccatum.
Alia sumitur ex verbis [illegible] quod ta
lis est Contritio est humilitas
spiritus adnichilans peccatum inter spem
et timorem. Et hec tangit rationem
nominis in hoc quod dicit contritio
est humilitas spiritus et effectus eius
in hoc quod dicit adnichilans peccatum
et originem in hoc quod dicit inter
spem et timorem. nec solum ponit
causam principalem que est timor
sed etiam causam que est spes sine
qua timor desperationem facere posset
1 Ad primum ergo dicendum quod quamvis peccata
que accedunt voluntaria fuerint
tamen que de eis contingit confunduntur
voluntaria non sunt, et ideo nobis
nolentibus accidunt. non quidem
secundum voluntatem quam tunc ha
buimus cum ea volebamus sed secundum
illam quam nunc habemus qua
2 vellemus quod nunquam fuissent. Ad secundum
dicendum quod contritio est a deo solo quantum
ad formam qua informatur sed quantum
ad substantiam actus ex libero arbitrio et a deo
qui operatur in omnibus operibus et
3 nature et voluntatis. Ad 3
dicendum quod quamvis tota pena possit per
contritionem dimitti tamen ad hoc
necessaria est confessio et satisfactio
tum quia homo non potest esse certus de
sua contritione quod fuerit ad totum
tollendum sufficiens, tum quia con
fessio et satisfactio sunt in precepto
Unde transgressor constitueretur
si non confiteretur et satisfaceret

Ad 3um sic proceditur videtur quod contritio
non sit actus virtutis passiones
enim non sunt actus virtutum
quia eis non laudamur nec vi
tuperamur ut dicitur 2o eth. Sed do
lor est passio cum ergo contritio
sit dolor videtur quod non sit actus
virtutis. Praeterea sicut contritio dicitur a
terendo ita et attritio. sed attritio non
est actus virtutis ut ab omnibus dicitur
ergo nec contritio. Sed contra nichil
est meritorium nisi actus virtutis. sed con
tritio est actus quidam meritorius ergo
est actus virtutis. Respondeo dicendum quod contritio
secundum proprietatem nominis sui non significat
actum virtutis sed potius quandam
corporalem passionem. sed hic non queritur
de contritione sed de eo ad quod significandum
hoc nomen per similitudinem adaptatur
sicut enim inflammatio proprie voluntatis
ad malum faciendum importat quantum
est de se malum ex genere ita illius vo
luntatis adnichilatio et comminutio
quedam de se importat bonum ex genere
quia hoc est detestari propriam voluntatem
qua peccatum est commissum et ideo contritio
que hoc significat importat aliquam rectitu
dinem voluntatis et propter hoc est
actus illius virtutis cuius est
peccatum preteritum detestari et destruere
scilicet penitentie ut patet ex hiis que in iiii. xiiii
di. dicta sunt. Ad primum ergo dicendum quod 1
in contritione est duplex dolor de peccato.
Unus in parte sensitiva qui passio
est et hic non est essentialiter contritio
prout est actus virtutis, sed magis
effectus eius, sicut enim penitens exterius
exteriorem penam suo corpori infligit
ad recompensandam offensam que
in deum commissa est officio membrorum
eius ita etiam et ipsi concupiscibili
penam infert dolorem peccati quia
ipsa etiam ad peccata cooperabatur. sed
tamen hic dolor potest pertinere ad con
tritionem inquantum est pars satisfactionis
quia satisfactio non solum in interioribus
actibus sed etiam in exterioribus et in
rebus sensibilibus inventa sunt esse
alius dolor in voluntate qui nichil aliud est
quam displicentia alicuius mali

ſim q affectus voluntatis nominat' p
nomina paſſionum ut in 3. di. xxvj
dictum est. Et contricio e dolor p
ccem. Et est actus virtutis pnie.
.2. ¶ Ad 2m dicendum q attricio d' acceſ
ſus ad pfectam contricionem. Unde
in corporalibus dicunt attrita q aliquo
modo diminuta ſunt. ſed non pfecte
ſed contricio d' qñ omnes ptes trite
ſunt ſimul p diviſionem ad minima
Et ideo ſignat attricio in ſpualibus
quandam diſciplinam de peccatis com
miſſis ſed non pfectam contricio dat
pfectam

Ad .3. ſic pcedit' videt' q attricio
poſſit fieri contricio. Dif
.n. attricio a contricione ſicut for
matum ab informi. ſed fides infor
mis fit formata. ergo attricio pt fi
contricio. ¶ Pretera materia recipit pfectionem
remota privatione. ſed dolor ſe habet ad
graciam ſicut materia ad formam. q
gracia informat dolorem. ergo dolor qui prius
erat informis culpa exiſtente q
e privatio ergo remota culpa recipiet
pfectionem informationis a gracia. Et ſic
idem q prius ¶ Sed contra quorum principia
ſunt diverſa unum eorum non pt fieri
alterum id quod eſt alterum. ſed attricionis
principium e timor ſervilis. contricio
nis aut timor filialis. ergo attricio
non pt fieri contricio ¶ Reſpondeo dicendum q
ſup hoc e duplex opinio. Quidam
dicunt q attricio fit contricio ſicut
fides informis fit formata. ſed hoc
non videtur q quamvis habitus fidei in
formis fiat formatus tamen nunquam
actus fidei informis fit actus fidei
formate. q actus ille informis tranſ
it et non manet veniente carita
te. Attricio aut et contricio non di
cunt habitum. ſed actum tm. habitus aut
virtutis infuſarum qui voluntate
reſpiciunt non poſſunt eſſe informes
cum caritatem aſſequantur ut in 3o
li. dictum e. Unde antequam gratia
infunditur non eſt habitus a quo actus
contricionis prius elicitur. Et nullo
attricio pt fieri contricio. Et hec a
opinio dicit ¶ Ad .1. ergo dicendum q .1.
non e ſimile de fide et contricione
ut dictum e. ¶ Ad ij dicendum q .2.
remota privatione a materia q nichil pfectionis
adveniente formatur materia illa ſed forma
dolor ille qui erat informis non
manet caritate adveniente et ideo
formari non pt. Vel dicendum q materia
cum non habet originem a forma ſicut
actus habet originem ab habitu quo formatur
Unde non eſt inconveniens materiam informari
aliqua forma de novo qua prius
non informabatur. ſed hoc de actu e
impoſſibile. ſicut impoſſibile e q aliquid
idem numero oriatur a principio a quo
prius non oriebatur. q res ſemel
tm in eſſe procedit

De obiecto contricionis. 2

Deinde conſiderandum e de ob
iecto contricionis. Circa
quod querunt' ſex. Primo utrum
debeat homo conteri de peccatis. 2o
utrum de peccato originali. 3o utrum
de omni actuali commiſſo. 4o utrum
de peccato committendo. 5o utrum
de peccato alieno. 6o utrum de ſingulis
peccatis mortalibus.

Ad primum ſic pcedit' videtur q
homo debeat conteri de penis
et non ſolum de culpa. Aug. vi. li.
de penitencia dicit nemo eternam
vitam deſiderat niſi eum huius vite
mortalis peniteat. ſed mortalitas
vite quedam pena e. ergo debet penitens
etiam de penis conteri ¶ Preterea ſup
dictum e. quod ubi Aug. q peni
tens debet dolere quod hoc q virtute
ſe privavit. ſed privatio virtutis quedam
pena e. ergo contricio et dolor e
de penis ¶ Sed contra nullus tenetur illud
de quo dolet. ſed penitens ſim ſuum nomine

penam tn̄ ergo non dolz ꝺ pena ſꝫ ſic
contricio que ē dolor penalis nō ē
.x. ꝺ pena. ¶ Ad x^o ddm̄ q̄ contricio im
portat ut dictum ē alicuiꝰ duri
ꝯ integri comminucionem hec aūt
integritas ꝯ duricia inueniuntur
in malo culpe qr voluntas q̄ ē
ipiꝰ causa in eo q̄ male agit in ſuis
terminis stat nec prepto legis cedit
Et ideo huius mali displicencia co
tricio p similitudinem dr̄ hec
aut similitudo non pt adaptari
ad malum pene qr pē simpliciter
dr̄ diminucoz ꝛ ideo ꝺ malis pe
ne pt eſſe doloz ſꝫ non contricio.
.1. ¶ Ad 1^m ergo ddm̄ q̄ penitencia
ſcdm aug^{us} dz eē ꝺ hac mortali uita
nō ꝺ racōe ipius mortalitatis niſi
pma large dicat̄ omnis doloz ſꝫ
rōe peccatorum ad q̄ ex infirmita
te huius vite deducimur ¶ Ad
.2. 2^m ddm̄ q̄ ille dolor quo quis do
lz de amiſſione virtutis p peccatum
nō eſt eſſencialiter ipa contricio
ſꝫ ē principium eiꝰ ſicut aliquis mo
ue^{tur} ad appetendum aliquod pp
bonū qd' inde expectat ita mo^{tur}
ad dolendum ꝺ aliquo pp malū
q̄ inde conſecutꝰ eſt.

Ad .ij. ſic proceditur videt̄ q̄ co
tricio eſſe debeat ꝺ origi
nali. de peccato .i. actuali contere
debemus nō racōe actꝰ in quantū
ē enti quoddam ſꝫ rōne dformi
tatis qr actꝰ ſꝫ ſuam ſbam bonū
quoddam ē ꝛ adeo ſꝫ pctm̄ ori
ginale hꝫ dformitatez ſic ꝛ actu
ale ergo ꝺ eo etiam conteri debe^{us}
¶ Pr̄ea p peccatum originale homo fuit
a deo aūſus qr pena eiꝰ erat ca
rencia diuine viſionis ſꝫ cuilꝫ
debꝫ displicere ſe fuiſſe a deo aūſum
ergo homo dz hr̄e displicenciā pcti
originalis ꝛ^c dz ꝺ eo conteri.

¶ Sꝫ con̄ medicina dꝫ eē pporcionata
morbo pctm̄ ori^{le} ſine nrā vo^{te}
contractum ē. ergo nō requirit̄ q̄ p
actum voluntatis q̄ ē contricio ab
ipo purgemur ¶ Pr̄ea ddm̄ q̄ gtco .x.
ē dolor ut dictum ē reſpiciens ꝯ
quomodo comminucōes voluntatis du
riciem ꝛ ideo ſolum ꝺ illis pctis
pt eſſe q̄ ex duricia nr̄e volunta
tis in nos pueniunt ꝛ qr pctm̄ ori^{le}
nrā voluntate nō ē inductum ſꝫ
ex viciate nature origine contractū
ideo ꝺ ipo nō pt eſſe contricio pprie
lo^{do} ſꝫ displicencia ꝺ eo pt eſſe vl'
dolor ¶ Ad p^m ergo ddm̄ q̄ gtricio .1.
nō eſt ꝺ pctō racione ſbe actꝰ tm̄
quia q̄ hr̄ nō hꝫ rōm mali neqꝫ
iterū rōe dformitatꝭ tm̄ qr de
formitas ꝺ ſe nō dicit rōm culpe
ſꝫ quꝫ importat penam dꝫ aūt de
pctō eſſe contricio inquantū importat
ꝯtrariaqꝫ deformitatem ex actu vo
luntatis pueniente et hr̄ nō ē
in pctō originali et ideo de eo nō ꝯ
ē contricio ¶ Et ſimilr̄ ddm̄ ad 2^m .2.
qr aūſio voluntatꝭ ē illa cui de
betur contricio.

Ad .3. ſic proceditur vr̄ q̄ nō de
omni actuali pctō quiſſo a
nob' debeamꝰ conteri qr contraria
contrariꝭ curant̄ ſꝫ quedam pcta
p triſticiam committunt̄ ſic accidia
ꝛ inuidia ergo medicina eoꝝ non
dꝫ eſſe triſticia q̄ ē contricio ſꝫ gau
dium. ¶ Pr̄ea contricio ē actꝰ voluntatꝭ
qui nō pt eē ꝺ eo q̄ cognicioni nō
ſubiacꝫ ſꝫ quedam pcta ſunt q̄ in
cognicione non habemus ſicut ob
lita ergo de eis nō pt eſſe contricio
¶ Pr̄ea p voluntariam contricionem delet̄
illa que p voluntatem committunt̄
ſꝫ ignorancia voluntariū tollit
utꝫ p phm̄ .iij. ethi. ergo de hijs q̄
p ignoranciam accidunt nō dꝫ eē
contricio qr p gtricioꝫ nō tollitur

sed quedam peccata non tollunt per contritionem
sicut venialia que adhuc post contri-
tionis gratiam manent. ergo non de omnibus
peccatis preteritis debet esse contritio ¶ Preterea con-
traria est medicina contra omnia peccata
actualia sed penitentia non est aliquorum
quorum ubi sit contritio que est prima
pars eius ergo de omnibus peccatis debet
esse contritio ¶ Preterea nullum peccatum di-
mittitur nisi quis iustificetur sed
ad iustificationem requiritur contritio ut
prius dictum est ergo de quolibet peccato
.1o. conteri debet ¶ Ad 1m dicendum quod omnis
actualis culpa ex hoc contingit quod
voluntas legi dei non cedit vel
eam transgrediendo vel omittendo
vel preter eam agendo et quia durum
est quod habet potentiam ut non facile patiatur
ideo in omni actuali peccato duricia
quedam est et propter hoc si debeat peccatum cu-
rari oportet quod per contritionem comminuetur
.2m. vincitatur. ¶ Ad 2 ergo dicendum quod
sicut ex dictis patet contritio opponitur
peccato ex parte illa qua ex electione vo-
luntatis procedit non sequente
imperium divine legis non autem ex
parte eius quod est in peccato mortalis et hoc
est id super quod cadit electio. Cadit
autem voluntatis electio non solum
super actus aliarum virium quibus vo-
luntas ad suum finem utitur sed etiam
super actum proprium eius voluntatis
eius volit se velle aliquid et
electio voluntatis cadit super dolorem
illum sive tristitiam que invenitur
in peccato inmedie et huius sive dolor
ille sit in speciali sive in ipsa volun-
tate et ideo illis peccatis contritionis
.3m. dolor opponitur ¶ Ad 3 dicendum quod ob-
livio de aliquo potest esse dupliciter aut ita
quod totaliter a memoria exciderit
et tunc non potest aliquis inquirere .id
aut ita quod peccatum a memoria excidit
et peccatum remaneat sicut cum recolo
me aliquid audivisse in generali sed

nescio quid in speciali et tunc exquiro
in memoria ad recognoscendum et secundum
hoc etiam aliquod peccatum potest esse oblitum
dupliciter aut ita quod in generali in memoria
manet sed non in speciali et tunc debet re-
cogitare homo ad inveniendum peccatum
quod de quolibet peccato mortali tenetur homo
specialiter confiteri si autem inveniri non
possit sufficit de eo conteri secundum quod
innotescat et debet homo non solum de
peccato sed de oblivione eius dolere que ex
negligentia contingit si autem peccatum
omnino ex memoria excidit tunc ex
impotentia faciendi excusatur a debito et
sufficit generalis contritio de omni eo
in quo deum offendit sed quando impotentia
tollitur sicut cum ad memoriam revocatur
peccatum tunc tenetur homo specialiter conteri
sicut etiam est de paupere qui non potest
solvere quod debet excusatur et tamen tenetur
cum primo potest ¶ Ad .3. dicendum .3.
quod si ignorancia omnino volun-
tatem tollet male agendi excusaret
a non esse peccatum sed quandoque non totaliter
tollit voluntatem et tunc a toto
non excusat sed a tanto et ideo de peccato
per ignoranciam commisso debet homo
conteri ¶ Ad .4. dicendum quod post con- .4.
tritionem de mortali potest remanere
veniale sed non post contritionem de
veniali et ideo de venialibus etiam
debet esse contritio eo modo quo et
penitentia sicut supradictum est

Ad .4. sic proceditur. Videtur quod etiam de peccatis
futuris aliquis debeat conteri
Contritio .n. est actus .li. ar. sed li.
ar. magis se extendit ad futura
quam ad preterita quia electio que est actus
li. ar. est de contingentibus futuris
ut dicitur .iij. ethicorum ergo contritio magis
est de peccatis futuris quam de preteritis
¶ Preterea peccatum aggravatur ex effectu
unde .Aug. dicit quod pena arrii non
dum terminata quia adhuc est
qualis aliquos per eius heresim ruere
et similiter est de illo qui indicatur homi-
cida sed letaliter percussit etiam antequam

ptriſſit moria ſʒ in illo inſtanti medio
dʒ petor conteri de pctō ergo non
ſolum ſcʒ quia hʒ quantitatem exſu
tuo ſet contricio reſpicit futurum
¶ Sʒ con. contricio e pars pnie
ſʒ pnia reſpicit ſemper pterita ergo
.x. et contricio ¶ Ad ſc° dd' quia in omnibus
motoribus et mobilibus ordinatis
ita e quia motor inferior hʒ motum
proprium et pter hoc ſequitur in aliquo
motum ſuperioris motoris. ſicut
pʒ in motu planetarum qui pter
motus proprios ſequuntur motum pmi
ſedis in omnibus aut virtutibus mo
ralibus motor e ipa prudencia
que dicitur auriga virtutum et ideo
quelibet virtus moralis cum mo
tu proprio hʒ aliquid de motu prude^e
et ideo cum pnia ſit quedam
virtus moralis que e pars iuſticie
cum actu proprio conſequitur prude^e
motum. proprius aut actus pnie
e in obiectum proprium qd' e pctm
commiſſum et ideo actus eius prin^lis
ſecundum actum ſcʒ ſuam ſpeciem reſpicit
tm pctm pteritum ſʒ ex qua reſpi^t
pctm futurum ſcʒ quia hʒ aliquod
de actu prudencie adiunctum et
tm in illud futurum ſcʒ cum pe
ſpeo non mo et pter hoc ille qui
conterit dolet de pctō pterito et
cavet futurum ſʒ non dr eſſe
contricio de pctō futuro ſʒ magis
caucio que e pars prudencie con
.1. tricioni adiuncta ¶ Ad .1. ergo
dd' quia li. ar. dicit eſſe de contingentibus
futuris ſʒ quia e de actibus ſʒ non ſcʒ
quia e de obiectivis actum qui hō
pt cogitare ex li. ar. de rebus p
teritis et neceſſ ſʒ tm ipe actus
ſʒ quia ſub li. ar. cadit contingens
futurum e. ſet etiam actus con
tricionis contingens futurum e
.2. ſʒ quia ſub li. ar. cadit ſʒ obm eius
pt eſſe pteritum ¶ Ad .2. dd'

quia ille effectus quis qui pctm aggravat
iam in actu preceſſit velut eius cauſa
et ideo pctm commiſſum eſt totam
ſuam quantitatem habuit et effectus
qui non acceſſit ei aliquid quo ad
culpe racionem quamvis acceſſat quo ad
penam actualem ſcʒ quia plures he
bit raciones dolendi in inferno de
pluribus malis que ſuo pctō conſecuntur
et ſic loquitur hoc Unde non opʒ quia
contricio ſit niſi de pctis pteritis
Ad .v. ſic pcedr dr quia homo
conteri de pctō alieno Non
n petit aliquis indulgenciam
ni de pctō de quo contritus e. ſʒ de
pctis alienis indulgencia appeti^r
in pſ. Ab alienis parce ſervo tuo
ergo dʒ homo conteri de pctis alienis
¶ pterea homo ex caritate dʒ diligere proximum
ſicut ſe ipſum. ſʒ pter dileccionem ſui et
de malis ſuis dolet et mala deſiderat
bō ergo cum teneamur proximo deſi
derare bona gre ſicut et nobis vi
quia debeamus de culpis eius dolere
ſicut et meis. ſʒ contricio nihil eſt quam
dolor de pctis ergo dʒ conteri de pctis
alienis ¶ Sʒ con e. Contricio
e actus pnie contrite ſʒ nullus
penitet niſi de hijs que ipe fecit ergo
nullus conteritur de pctis alienis.
¶ Reſp° dd' quia id dʒ conteri quia prius
durum e et integrum fuit Unde oʒ .x.
quia contricio p pctō ſit in eodem in
quo pctm duricia preceſſit ſet de
alienis pctis non e contricio ¶ Ad
.1. ergo dd' quia ab alienis pctis ſibi .1.
parci poſtulat ppha in quantum ex
conſorcio pctorum aliquis p conſenſum
aliquam immundiciam contraxit
cum ſcriptum ſit cum perverſo per
verteris ¶ Ad .2. dd' quia de pctis .2.
alienorum dolere debemus non tm
oʒ de quia de eis conteramur quia non
omnis dolor de pctō pterito e contricio
ut ex dictis pʒ

Ad .vi. sic pro. vi^r q non requirat^r
de singulis peccatis mortalibus contricio
est .n. motus contricionis in iustificatione
in instanti. Sed in instanti non potest homo
recogitare singula peccata. ergo non oportet quod
sit contricio de singulis. ¶ Item contricio debet esse
de peccatis secundum quod auertunt adeo quod conuer°
ad creaturam sine auersione adeo con-
tricionem non requirit. Sed omnia peccata mor-
talia in auersione conueniunt. ergo quod omnia
sufficit vna contricio. ¶ Item plus conue-
niunt peccata mortalia actualia ad
inuicem quam actuale et originale. Sed baptismus
delet omnia actualia et originale. ergo
vna contricio generalis delet omnia peccata
mortalia. ¶ Oppositum. Secundum diuersitatem me-
brorum diuerse sunt medicine. quia
non sanat oculum quod sanat calca-
neum vt dicit Jeronimus. Sed contricio est
medicina singularis contra vnum mortale. ergo
non sufficit vna generalis de omnibus.
¶ Item contricio explicatur per confessionem. Sed oportet singula
peccata mortalia confiteri. ergo et de singu-
lis conteri. ¶ Respondeo dicendum quod contricio potest con-
siderari dupliciter scilicet quantum ad suum principium
et quantum ad terminum. Et dico principium contricionis
cogitacionem qua quis cogitat de peccatis et
dolet et si non dolore contricionis saltem
dolore attricionis. terminus autem contricionis
est quando dolor ille iam gratia informatur
quantum ergo ad principium contricionis oportet
quod de singulis peccatis que quis in me-
moria habet conteratur. Sed quantum ad
terminum sufficit quod sit vna generalis
de omnibus. tunc .n. ille motus agit
in omnibus dispositionibus precedentibus. Et per hoc
patet responsio ad primum. ¶ Ad .ij. dicendum quod quamuis
omnia mortalia conueniant in auersione
tamen differunt in causa et modo auersionis
et quantitate elongacionis. adeo et hoc
est secundum diuersitatem conuersionis. ¶ Ad
.3. dicendum quod baptismus agit in virtute meriti
Christi quod habuit infinitam virtutem ad de-
lendum omnia peccata. et propterea vnus
sufficit quod vna. Sed in contricione cum merito
requiritur actus meus. et ideo oportet quod singu-
lis peccatis respondeat sigillatim. cum non
habeat infinitam virtutem ad contri-
cionem. vel dicendum quod baptismus est spiritualis generacio
sed penitencia inquantum ad contricionem et alias
suas partes est spiritualis quedam sanacio
per modum cuiusdam alteracionis. Patet
autem in generacione corporali aliquorum
quod est cum corrupcione quod vna generacione
remouentur omnia accidencia contraria
rei generate que erant accidencia rei corrupte.
Sed in alteracione remouetur tantum vnum accidens
accidenti contrarium ad quod tendit
alteracio. Et similiter vnus baptismus simul
delet omnia peccata nouam vitam
inducendo. Sed penitencia non delet omnia
peccata nisi ad singula fiat. Et ideo oportet de
singulis conteri et confiteri. De quantitate. Q. 3.

Deinde considerandum est de quantitate contricionis
et de quantitate contricionis.
¶ Circa quod queruntur tria. Primo
vtrum contricio sit maior dolor quam
esse potest in natura. ¶ Secundo vtrum
possit esse nimis magnus dolor. ¶ Tercio
vtrum possit esse maior de vno
peccato quam de alio.

Ad primum sic proceditur. videtur quod contricio
non sit maior dolor quam esse possit
in natura. Dolor .n. est sensus lesionis. Sed
aliquas lesiones magis sentiunt^r quam
lesio peccati. sicut lesio vulneris. ergo
non est maximus dolor contricio. ¶ Item
ex effectu sumimus iudicium de causa.
Sed effectus doloris sunt lacrime. cum
ergo aliquis contritus non emittat la-
crimas corporales de peccatis quas tamen
emittit de morte amici vel de per-
cussione vel aliquo huiusmodi. videtur quod
contricio non sit dolor maximus.
¶ Item quanto aliquid plus habet de a-
mixtione contrarii tanto est minus in-
tensum. Sed contricionis dolor habet mul-
tum de gaudio admixtum quia contritus
gaudet de liberacione de spe venie et
de multis huiusmodi. ergo dolor suus est
minus. ¶ Item dolor contricionis dis-
plicencia est quedam. Sed multa sunt

q magis displicent contrito q peta
ptita non n vellet penam omferm
sustine potius qm peccare nec ita
sustinuisse omnes penas tempora
les sed a etiam sustine alias paria
invenirent contriti go dolor con
tritionis no e maximus ¶ Sz con
s aug omnis dolor in amore fun
dat s amor caritatis in quo funda
dolor contritionis est maximus ¶ Itz
dolor e d malo go d magis malo
dz ee maior dolor s culpa e magis
malum qm pe go dolor d culpa q
e contrito excedit omnem alium
doloz ¶ Ad p. dd. q in contrione est
2x. dolor. Unus in ipa voluntate
q e essentia ipa contrito q n ad
e qm displicen ptiti pctd. z talis
dolor in contrione excedit omnes
alios dolores qz quantu aliquid
placz tm carentiam eius displicet
sunt aut se omnia placz tum oia
pp ipm desiderent z ideo ipd a fine
ultimo d ait sup omnia displice
dz Alius dolor est in pte sensitiva
qm causat ex pmo dolore vel ex
necessitate nae s. q vires inferiores
sequnt motum superiorum vel ex
electione s. q homo penitens in se
ipo hz dolorem excitatum ut de
pctis doleat z neutro mo opz q
sit maximus dolor qz vires infio
res movent vehementius ab ob
iectis ppis qm ex redundantia
superiorum verum e qto ppinquior
obiectis inferiorum tanto mag sequ
eorum motum z ideo maior dolor
e in sensitiva pte ex lesione sensibili
qm sit ille qui in ipa redundat ex
ratione similiter maior qui redun
dat ex ratione de corpalibus delibera
te qm qui redundat ex ratione co
siderante spiritualia Unde dolor
in sensitiva pte ex displicentia rationis
pveniens d pcto non e a dolor
aliis doloribus q in ipa sunt z sic
erit dolor qui est voluntate assumpt
tu qz no obedit affectui inferior superiori
ad nutu ut tanta z talis passio sit
in inferiori appetitu qualem ordinat
superior tu etiam qz passiones a roe
sumuntur in actibus virtutum sm me
suram quandam quam quis dolor q
est sine no sinat s excedit ¶ Ad j. 1
go ddm q sicut dolor sensibilis de
sensu lesionis e ita dolor interior est
d cognitione alicuius nocivi z io
quius lesio pctd sm exterior sensu no
pcipiatur tn pcipit esse maximum
s sm interior rationis ¶ Ad ij. dd. 2
q corpales immutatores immediate
consequnt ad passiones sensitive ptis
z eis mediantibus ad affectiones appe
titus superioris z inde est q ex dolore
sensibili ut etiam spirituali citius citius
defluunt lacrime corporales qm
de dolore spirituali contritionis ¶ Ad
iij. dd q gaudium illud qd penitens
de dolore hz non minuit displicentias
qz ei non contrariat s auget. s q
omnis opatio auget p ppriam delectaes
ut dr in x. ethi. sicut qui delecta
in addiscendo aliquam sciam ad
discit melius. z similiter qui gaudz
de displicentia vehementius displicentias
hz s bn pt esse q illud gaudium
impat doloz ex toe in ptem sensitivam
resultantem ¶ Ad . 4. ddm q quis
displicentie de aliq re. dz ee sm
quantitatem malicie ipius malicie ac
a culpa mortali mensura exeo in
quem peccatur infinitud e ei in
digna z exeo qui peccat infinitud
e ei nociva z qz homo dz magis
deum qm se ipm diligere ideo plus
dz odire culpam inquantum nociva
sibi erit aut nociva sibi principa
infinitud separat ipm a deo z ex hac
pte ipa separatio a deo q pe quedam
est magis dz displicere q ipa
culpa inquantum hz nocumentum inducit
qz quod pp alterum oditur mmagis odi

ſz minus quam culpa inquantum e offenſa
in deum inter omnes aut penas ordo
malicie attende ſz quantitatem no
cumenti. Et ideo cum hec ſit maximum
nocumentum quo maximum bonum ſubtra
erit inter penas maxima ſeparatio a deo
e etiam alia quantitas malicie
actualis quam oz in diſplicentia atte
de ſcilicet racionem preſentis et preteriti quia quod
preteritum e iam non eſt. Unde hz nunc
de ratione malicie et bonitatis et inde
e quod plus refugit homo ſuſtinere
aliquid mali in preſenti vel futuro
quam horreat de preterito ſicut dolor quod
preſenti malo. et timor futuro. et propter
hec duobus malis preteritis illud magis
abhorret animus cuius maior effec
in preſenti remanz ubi in futurum time
etiam ſi in preterito minus fuit. et quia
effectus precedentis culpe non ita percipi
tur quemadmodum ſicut effectus preterite pene tum quia
culpa preſtius ſanatur quam quedam
pena tum quia defectus corporalis magis
e manifeſtus quam ſpiritualis ideo etiam
homo bene diſpoſitus quamquam magis in ſe
percipit horrorem precedentis pene
quamvis magis eſſet paratus pati
eandem penam quam committere eandem
culpam. Et eſt conſiderandum de
comparatione culpe et pene quod quedam
pene hz inſeparabiliter coniunctam dei
offenſam ſicut ſeparatio a deo quedam
etiam addunt perpetuitatem ſicut pena in
ferni quod mala ita quod offenſam annexa
hz eodem modo cavenda ſunt ſicut et
culpa ſz illa pene quod perpetuitatem addit
e magis quam culpa ſimpliciter fugienda
ſi tum ab eis ſeparatur racio offenſe et con
ſideratur tum racio pene minus hz de ma
licia quam culpa inquantum e offenſa
dei et propter hoc minus debet diſplicere. Unde
e quod quamvis talis debeat eſſe contri
ti diſpoſitio non tamen de eis temptandus
eſt quia effectus ſuos homo non de
facili menſurare poteſt et quamquam illud quod

minus diſplicet videtur magis diſpli
cere quia principium e nocumento
ſenſibile quod magis e nobis notum

Ad .ij. ſic procedi. videtur quod non poſſit
eſſe nimis magnus contricionis
dolor. Nullus enim dolor poteſt eſſe im
moderatior quam ille qui proprium ſubie
ctum deſtruit. ſz dolor contricionis
ſi e tantus quod mortem vel corruptionem
inducit corporis eſt laudabilis. Dicit
enim Anshelmus Utinam ſic impinguent
viſcera anime mee ut medulle
corporis mei arefiant. Et Augustinus
dicit ſe eſſe dignum oculos cecare
plorando ergo dolor contricionis ex amore
caritatis procedit ſz amor caritatis
non poteſt eſſe nimius ergo nec dolor con
tricionis. Preterea contricio e omnis
virtus moralis corrumpitur per ſuper
abundanciam et defectum ſz contricio
e actus virtutis moralis. ſcilicet penitencia
cum ſit pars iuſticie ergo poteſt eſſe
ſuperfluus dolor de peccatis. Reſpondeo dicendum
quod contricio ex parte doloris qui eſt
in ratione ſcilicet diſplicencie quo peccatum diſ
plicet inquantum e offenſa dei
non poteſt eſſe nimia ſicut nec amor
caritatis quo intenſo talis diſpli
cencia intenditur non poteſt eſſe nimis ſz
quantum ad dolorem ſenſibilem poteſt eſſe
nimia ſicut et hiis aut omnibus debet adhi
beri per menſura conſervacio ſubiecti et
bone habitudinis ſufficientis ad ea
que agenda accidunt Et propter hoc dicitur
Ro. xij. Racionabile ſit obſequium
meum. Ad .j. ergo dicendum quod Anshelmus
deſiderabat ex pinguedine devo
cionis medullas corporales conſu
mari non quantum ad humorem naturalem
ſz ad deſideria et concupiſcencias
corporales. Augustinus autem quamvis dignum
ſe cognoſceret amiſſione corporalium
oculorum propter peccatum quia quilibet
peccator non ſolum eterna ſz etiam
temporali morte dignus eſt non tamen vo

lebat sibi oculos eruere. ¶ Ad .ii. dicendum
quod ratio illa procedit de dolore qui est
in ratione non autem procedit de dolore
sensitiue partis.

¶ Ad .iii. sic proceditur videtur quod non debeat
esse maior dolor de vno peccato
quam de alio. Ieronimus .i. .ii. collaudat pau
lum in hoc quod minima peccata sicut ma
gna plangebat ergo non est magis
dolendum de vno quam de alio. ¶ Preterea
motus contritionis est subitus sed non
potest esse vnus motus intensior simul
et remissior ergo contritio non debet esse
maior de vno quam de alio peccato. ¶ Preterea
de peccato precipue est contritio sed quod
adeo auertit sed in auersione omnia
peccata mortalia conueniunt quia omnia
tollunt gratiam quam anima deo coniungitur
ergo de omnibus peccatis mortalibus equaliter
debet esse contritio. ¶ Sed contra deutero.
xxv. dicitur secundum mensuram peccati erit
et plagarum modus sed in contritione
peccata plage comminuuntur quia
contritio habet propositum satisfaciendi
annexum ergo contritio magis debet
esse de vno peccato quam de alio. ¶ Preterea
de hoc debet homo conteri quod debuit
vitare sed homo debet magis vitare
vnum peccatum quam vnum aliud quia
grauius est si necessitas alterum fa
ciendi incumbet ergo et similiter
debet de vno scilicet grauiori magis quam
de alio dolere. ¶ Responsio dicendum quod de
contritione dupliciter possumus loqui
vno modo secundum quod sigillatim singulis peccatis
respondet et sic quantum ad dolorem superioris
affectus requiritur ut quod de maiori peccato
quis doleat magis quia ratio doloris
est magis in vno quam in alio scilicet
offensa dei ex magis enim inordinato
actu deus magis offenditur
similiter etiam cum maiori culpe
maior pena debeatur etiam dolor
sensitiue partis secundum quod pro peccato ex electione
assumitur quia pena peccati debet esse maior
de maiori peccato secundum autem quod ex im

pressione superioris appetitus nascitur
inferior attenditur quantitas doloris
secundum dispositionem partis inferioris ad
recipiendam impressionem a superiori
et non secundum quantitatem peccati. Alio modo
potest accipi contritio secundum quod est simul
de omnibus sicut in actu iustifica
tionis et hec quidem contritio vel ex
singulorum contritione procedit
et quamuis sit actus iunctum distinc
tio peccatorum virtute manet in
ipso vel ad minus habet propositum de
singulis cogitandi annexum sic etiam
habitualiter est magis de vno quam de
alio. ¶ Ad primum ergo dicendum quod pau
lus non laudatur de hoc quod de omni
bus peccatis doleret equaliter sed quia de
paruis peccatis tamen dolebat acsi esset
magis per comparationem ad alios qui de
peccatis dolent sed ipse multo amplius
doluisset de maioribus. ¶ Ad .ii. dicendum
quod de illo contritionis motu subita
neo quamuis non actualiter distinctio in
tentionis euidens diuersis peccatis inue
niri possit tamen inuenitur ibi eo modo
sicut dictum est. Et etiam alio modo
secundum quod singula peccata ordinem habent ad id
de quo in illa contritione generali con
tritio dolendum occurrit scilicet offensa dei
qui enim aliquod totum diligit potentia
potentia diligit partes etiam eius quamuis
non actu et hoc modo secundum quod habet ordinem
ad totum quasdam magis sic etiam qui com
munitatem diligit virtute singulos
diligit plus et minus secundum ordinem
dinem in bono quid et similiter qui
dolet de hoc quod deum offendit de diuer
sis implicite dolet diuersimode secundum quod plus
vel minus per ea deum offendit.
¶ Ad .3. dicendum quod quamuis quodlibet peccatum mor
tale adeo auertat et gratiam tollat
tamen quoddam plus elongat quam
aliud inquantum habet maiorem dissonantiam
ex sua inordinatione ad ordinem di
uine bonitatis quam aliud.

q

De tpe contritionis.

q q Deinde considerandum e d' tpe
contritionis. Circa qd' querunt
tria. Primo vtrum tota vita hec
sit contritionis tempus. Scd'o utrum
expediat continue de pcto dolere
Tercio utrum p9 hanc vitam aie
de peccatis conterant.

Ad pm sic pcede vide q no tota h
vita sit contritionis tempus
sicut .n. de pcto commisso dz esse do
lor et ita et pudor sz non pudor p
totam vitam durat pudor de
pcto qr sicut dicit Ambros9 Non hz
q erubescat cui pctm dimissum e
ergo uide q nec contritio que e dolor
de pcto. ¶ Pr Jo. 4. dr q pfcta caritas
foras mittit timorem qr timor pena
habz. sz dolor etiam penam hz ergo
in statu pfcte caritatis non pt dolor
contritionis manere ¶ Pr d' pctito non
pt esse dolor qui pp'e e d' malo pnti
nisi sz q aliquid d' pctito sit pntd
manet sz quqz pueniunt ad aliquem
statum in hac vita in quo nichil
d' pcto pctito manet neqz dispositio
neqz culpa neqz reatus aliquis ergo no
oz vltius de illo pcto dolere. ¶ Pr Ro
viij. dr q diligentibus deum oia
cooperant in bonum etiam pctm ut
dicit glo ergo non oz p9 remissionem
pcti q de ipo doleat ¶ Pr contritio
e pars pnie cont satisfactionem di
uisa sz non oz semp satisfacere ergo
nec conteri de pcto semp Sz cont
Aug9 in li. de penitentia dt q vbi
dolor finit deficit penitentia vbi
deficit penitentia nichil relinquit de
venia ergo cum oz veniam concessam
non pdere q opteat semp d' pcto
dolere. ¶ Pr ecc .vo. dr d' ppiciatu
pctorum noli esse sine metu ergo
homo semp dz dolere ad pctorum
ppiciatoz habendam ¶ Rno dd q
in contritione e 2x dolor vnus racio
nis q est detestatio pcti a se com
missi alius sensitiue pt9 qui ex isto
consequitur et quantum ad vtrumqz
contritionis tpe e totius pntis vite
status qm dum .n. e aliquis in sta
tu vie detestatur incomoda qb9
a to a puentione d ad terminum vie
ppeditur vel impedit vnde cum
pp pctm pctitum vie me cursus
in deum retarde qr tempus illud
qd' erat d'putandum ad curren
dum recupari no pt oz q in vite
huius tpe status contritionis maneat
quantum ad pcti detestationem simulit'
etiam quantum ad sensibilem dolorem qui
vt pe a voluntate assumit qr
enim homo penam etiam pec
cando meruit et cont eternum dm
peccauit dz etna pe in tpalem
mutata saltem dolor hominis in
eterno .i. in statu huius vite
manere et pp hc dt Hugo de Sco
vict. q ds absoluens hominem
a culpa et pe etna ligat eum
vinculo ppetue detestationis pcti
¶ Ad .1. ergo dd q erubescentia r
spicit pcti solum inquantum turpi
tudinem hz. et ideo postqz pctm
quantum ad culpam remissum e no
manet pudori locus mag aut
dolori q non solum de culpa e
inquantum hz turpitudinem sed etiam
inquantum hz nocumentum an
nexum ¶ Ad .2. ddm q timor ser
uilis quem caritas foras mittit
oppositionem hz ad caritatem racione
seruitutis quia penam respicit sz do
lor contritionis ex caritate causat
vt dictum e et ideo no est simile
¶ Ad .3. ddm q quis p pniam pctor
redeat ad graciam pristinam et
immunitatem a reatu pene nunqz
tamen redit ad pristinam dig
tatem in nomine et ideo semp
ex pctito pcto aliqd in ipo manet
¶ Ad .4. ddm q sicut non dz homo
facere mala vt veniant bona ita
non dz gaudere qr ex eis occasionat

proueniunt bo diuina pruden agē
te qz illorum bonorum pctā rā nō
fuerunt ſz magis impedimēta ſz
diuina prudencia ea cauſauit ꝛ
de ea dz homo gaudē de pctīs aūt
dolere ¶ Ad .v. dm̄ qꝫ ſatiſfactō
attendit ſz penam taxatam q̄
p pctīs iniūgi dz .7 ideo pt terminari
ut nō oz vltiꝰ ſatiſfacē. Lꝫet aūt
pē pporcionatur ſtipue culpe ꝙ
pte conuiſionis ex qua finitate hꝫ ſz
dolor contricōnis. Tndz culpe ex pte
auſioīs ꝙ q̄ hꝫ infinitatem Vnde
contricō ſemp dz maniē nec ē incō
ueniens ſz remoto poſtiori manet
prius.

Ad 2m ſic predr̄ Videt qꝫ nō ex
pediat continue de pctō dolere
expedit enim quiqꝫ gaudere ut ꝫ phi.
.3. ſe .i°. gaudete in domino ſemp.
dt glō qꝫ incīm ē gaudē. ſz nō eſt
poble ſimul gaudē ꝛ dolē ꝑ nō ex
pedit continue d' pctō dolere. pꝫ.
illud qd' ē d' ſe malum ꝛ fugien
dum non ē aſſumendum nͤ ꝗtoni
ē uctīn ut medicina ad aliquod
ſicut pz d' vſtione ꝛ ſectione vl
neris ſz triſti de ſe mala ē. cū
dr. eccl'. xxx. Triſticiam longe
expelle a te ꝛ ſubdꝫ. cauſa mul
tos .n. occidit triſti ꝛ non ē vtili
tas in illa. hͨ etiam phis dt. in vij°
ph ethi. ꝛ x. ergo non dz amplius
dolere d' pctō niſi quatenꝰ ſufficit
ad pctm̄ dolendum ſz ſtatim poſt
pmā contricōīs triſticiam pctm̄
deletum ē ꝑ nō expedit vltiꝰ do
lere ¶ pꝫ. Auh dt dolor bonus ē
ſi continuꝰ nō ſit. mel .n. abſinthio
ē admiſcendum ꝑ vr qꝫ nō ex
pedit continue dolere ¶ Sz cont
ē qꝫ augꝰ dt ſemp doleat penitēs
ꝛ de dolore gaudeat ¶ pꝫ actꝰ in q̄
conſiſtit btitudo expedit ſemper
continuare qm̄ pble ē ſz huiꝰ ē
dolor d' pctō qd' pz mt' .v. Bti q̄
lugent. ꝑ expedit dolorem con

tinuare quantū pble ē. ¶ Rp° dm̄
qꝫ h ē contradictio in actibꝰ vtu
tum inuenta qꝫ nō pt in eis actꝰ
ſuppſitumꝰ ꝛ diminutū ut in 2° ethi.
pꝫ. Vnde tum ꝗtio quantū ad id
qd' eſt diſplicen quedam in appetitu
racōīs ſit actꝰ peniten ꝛ vtutis
nunꝗ pt eſſe ibi ſuppſitū ſicut nec
quantum ad intenſioꝫ ita nͨ ꝗtū
ad duracōm n. ſz. qꝫ. actꝰ vnius vtu
tis impedit actum altiꝰ magis uniꝫ
p tpe illo. Vnde quantumcūqꝫ hō
continue in actibꝰ diſplicentie eē
poſſit. melius ē diuīno actibꝰ aliaꝝ
virtutum vacet ſuo tpe. ſz. qꝫ. opꝫ
ſz paſſioēs pnt hēe ſuppſitū ꝛ dim
inutum ꝛ ꝗtū ad intenſionem ꝛ
quantum ad duracoꝫ. ꝛ ideo ſicut
paſſio doloris quam voluntas aſſu
mit dz eē moderate intenſa ita
dz moderate durare ne ſz nimiꝰ du
ret homo in deſperacoꝫ ꝛ puſillacītē
ꝛ huiꝰ labat ¶ Ad .1. ꝑ dm̄ qꝫ gau
dium ſcti impedit p doloꝫ contricōīs
nō aūt gaudium qd' d' deo ē qꝫ hꝫ
ipm̄ doloꝫ p mā. ¶ Ad .2. dm̄
qꝫ id. ecc'. de triſticia ſcli loquit
ꝛ phis loꝫ. d' triſticia q̄ eſt paſſio
qua modeāte vtendum ē. ſz. qꝫ. ex
pedit ad finem ad que aſſumit
¶ Ad .3. dm̄ qꝫ. b'. loꝫ. d' dolore
q̄ eſt paſſio.

Ad .3. ſic pce. Vr qꝫ etiam
po hanc vitam anime d' pctīs
conterant. amor .n. caritatis diſ
plicentiam d' pctō cauſat ſz pꝰ hac
vitam manꝫ in aliquibꝰ caritas
ꝛ quū ad actum ꝛ quū ad hītum
qꝫ caritas nunꝗ excidit. vt dr. .j.
cor. .xiij. ꝑ manꝫ diſplicentia
de pctō commiſſo q̄ eēnͭ eſt contricō
¶ pꝫ magꝫ eſt dolendum d' cul
pa quā d' pē. ſz anime in purga
torio dolꝫ d' pē ſſbiꝫ. ꝛ. de dilacōe
glorie ergo multomagꝫ dolent

de culpa ab eis commissa ¶ Pº pe
purgatorij e satisfactoria d pcto
s satisfactio hz efficaciam ex vi co
tricionis go contricio maz ps hac
vitam. ¶ Cz con contrio e pars pnie
satisfd s satisfacio no manet ps hanc
vitam go nec contrio. ¶ Pº contrio
pt ee tanta q delet z culpam z
penam si go anime in purgatorio
conteri possent poss ex contricionis
eorum reatus pene eis dimitti no
a pe ssibi liberal. qd e falsum.
¶ Rº o. ddm q in contione tria sunt
consideranda: pm e contionis
genus qd e dolor. Rm e contionis
forma q e actus virtutis gracia infor
matus. Tm e contricionis effica
cia q e meritorius et sacramental
z quodammodo satisfactorius. anime
igr ps hanc vitam q in purgatorio
sunt contricionem hre no pnt qr
carent dolore pp gaudij plenitu-
dinem ille vo que sunt in inferno
carent contricione qr z si dolorem
habeant deficit tamen in eis gra
dolorem informans. s ille q in
purgatorio sunt habent dolorem
d pctis gra informatum s non me=
ritorium qr non sunt in via meren
di. In hac autem vita omnia tria
predicta inveniri pnt. ¶ Ad .1. go
ddm q caritas no causat istum
dolorem nisi in illis q doloris ca
paces sunt s plenitudo gaudij
huius hominem capacitatem doloris
excludit z ideo quamuis caritatem
habeant tamen contione carent
¶ Ad .2. ddm q anime in purga
torio dolent d pctis s ille dolor
non e contricio qr deest eis cont
cionis efficacia. ¶ Ad .3. ddm q
pe illa quam anime in purgato
rio sustinent no pt pprie dici satis

factio. qr satisfactio opus meritorium
requirit. s largo mo dr satisfactio
pene debite solo. d effectu cotricois Q 4

De inde considerandum e d effectu
contionis. Circa qd tria
querunt. Primo utrum pcti re-
missio sit contricionis effectus. Rº
utrum contrio possit totalr tollere
reatum pene. Rm utrum parva
contrio sufficiat ad deletoz magno
rum pctorum.

Ad .1. sic pro. vi q remissio
no sit contionis effectus solus
n. ds pcta remittit s contricionis
nos sumus aliqr causa qr actus ne
e go contrio no e causa remissio
culpe ¶ Pº contrio e actus virtutis
s virtus sequit pcti remissionem qr
virtus et culpa non sunt simul in
anima go contricio no e causa
remissionis culpe. ¶ Pº nl impedit
a perceptione eukaristie nisi culpa s
contritus ad confessionem no dz accede
ad eucharistiam go non dum e
consecutus remissionem culpe ¶ Cz
con e qd dr in glo. sr 1d. ps. Sac
ficium do sps contribulatus zc con
tricio cord e sacrificium in quo pcta sol
vunt. ¶ Pº virtus z vicium eisdem
causis corrumpit z generat ut dr
in 2º eth s p inordinatum adz
cord pctum committit go p dolorem
ex amore caritatis ordinato tantu
pctum solvit et pctum contrio delz
¶ Rº o. ddm q contricio pt 2r con
siderari vel inquantum e pars x.
sacramenti vel inquantum e actus
virtutis z utroqz mo e ca remis
sionis pcti s diversimode quia in
quantum e pars sacramenti pro
operat ad remissionem pcti instrumentaliter
sicut et d alijs sacramentis in
pa. dis. ptnt inquantum aut est
actus virtutis sic est qi causa ma
terialis remissionis pcti eo q

dispoitio e qi. incitas ad iustificatioz
dispoitio autez reducit ad causam
malem si accipiatur dispoitio q
disponit manu ad recipiendum sed
aut e de dispositione agentis ad
agendum sic ra reduci ad genus
cause efficientis. ¶ Ad .1. ergo ddm
q solus deus e causa sufficiens pn^lis
remissionis pcti. si ca dispositiua
pt e esse ex nob et similr e causa
sacralis sz forme sacrorum vba
sunt a nob plata q hz virtutez
instrales gram inducendi qua pcca
remittunt. ¶ Ad .2. dd q pcti
remissio vno predit virtutem
e gratie infusionem. z alio se. z
si hr q sequit act a virtute eli
citq pt esse causa aq remissionis
pcti ¶ Ad .3. ddm q dispensatio
eukaristie pt administros eccie z
ideo ante remissioz pcti p ministros
eccie no dz aliquis ad eukaristiaz
accede q^mus sit s culpa quo ad dm
remissa.

Ad .2^m sic pcec. vi q gtio no pos
sit totaliter tolle reatum pene
sz satisfactio et confessio ordinant
ad liberatoem a reatu pene si nul
lus ita pfcte conteritur quod op=
teat eum confiteri et satisfacere
ergo contritio nullo e tanta q tot
deleat reatum totum. ¶ P in
pna dz esse quedam recompesatio
pene ad culpam si alicui culpa p
membra corpis exercet ergo cum op=
teat ad debitam pene recompesatioz
vt p q peccat qs p h z torquet
vi q num possz pe talis pcti per
contritoem absolui. ¶ P dolor con
tricionis e finitq si p aliquo pcto
s. morli debe pe infinita ergo nullo
pt esse tanta contritio q totam pe
nam deleat ¶ Oz con e q deus
plus affectu cordis acceptat qm oc.

exterioz actum. si p exteriores actq ab
soluit homo a pena z culpa ergo z
similr p cordis affectu q e contritio
P. exemplu huius de latrone hc
cui dictum e. hodie mecum eris
in paradiso qz confiteri pnie actum
vtrum aut totq reatq p contritoem
sp tollatur. sup. d .16. questio est
vbi hr tpm de pna exercebat. ¶ Ro
ddm q intensio contritionis pt atte
di dupr. vno ex parte caritatis
q displicentiam causat. 2° quantum
intendi caritatez in actu q contritio
unde sequens meret no solum cul
pe amotioz sz e absolutoz ab
omni pe. Alio expte doloris sensibil
quem voluntas in contritione excitat
z qz illa etiam pe quedam e tm
pt intendi q sufficiet ad deletioz culpe
z pene ¶ Ad .1. ergo dd q ab no
pt esse certq q contritio sua sit suffi^ens
ad deletioz pene z culpe. z ideo te
confitei z satisface maxime cum co
tricio vera no fuit si ppositum confi
tendi huiusz annexum qd dz ad
effectum reduci etiam qz preceptu
qd est de confessione datum. ¶ Ad
.2^m. dd q sicut gaudium intius
redundat etiam ad exteriores corpis
ptes ita etiam dolor intior ad ex
teriora membra diriua. vnde dr
pu .18. Spus tristis exiccat ossa
¶ Ad .3. dd q dolor contritionis q
uis sit finitq quantu ad intesioz
sic et pe pcto morli debita finita
e hz tm infinitam virtutez ex cari
tate qua informa z si hr pt vale
ad deletoz culpe z pene zc.

Ad .3. sic pce. vi q contritio
pna non sufficiat ad deletoz
magnorum pctoru qz gtio e medi
cina pcti si corpalis medicina que
sanat corpalem morbum minore
non sufficit ad sanandum maioz
ergo minima gtiuo non sufficit.

6

ad delendum maxima pctā. ¶ P. 6.
dictum ē q͡ꝫ oꝫ d' maioribꝫ pctīs
magis conteri ſꝫ contrīo nō delet pctū
ū ſit ſꝫ q͡ꝫ opꝫ ergo minima contrīo
nō delet omnia pctā. ¶ Oꝫ con
qͥꝫ gͣ gratum faciens delꝫ omēꝫ
culpam mōrlem cum ſimul ſtare
cum eo nō pt ſꝫ qͥꝫ contrīo ē gͣ
gratum faciens informata ergo quā
tumcumqꝫ ſit pua delꝫ omēꝫ culpam
¶ Ad 5ᵘᵐ. dd'ᵐ q͡ꝫ contrīo ut ſepedictum
ē hꝫ duplicem dolōꝫ. Vnū racōnis
q̇ ē diſplicēcia pctī commiſſi ꝛ hꝫ
pt eſſe paruus adeo q͡ꝫ nō ſufficiet
ad racōm contricōnis ut ſi minꝰ
diſpliceret ei pctm quā debeat diſplu
cē ſeparo a fine ſit ꝛ amor. pt
eē ita ꝛmiſſiꝰ q͡ꝫ nō ſufficit ad
rōm caritatis. Aliud dolōꝫ hꝫ in
ſſᵘ ꝛ puitas huiꝰ non impedit
racōꝫ contricōnis q͡ꝫ nō ſe hꝫ eqͤᵗ
ad contrōm ſꝫ qͥ ex attriti et adiungi
ꝛ iterum non ē in ptate nrā ſit
ergo dd'ᵐ q͡ꝫ quantulcumqꝫ ſit puꝫ
dolor diuinꝰ ad contrōnis racōm
ſufficiat omēꝫ culpam delet
¶ Ad 1. ergo dd'ᵐ q͡ꝫ medicine ſpūa
les hꝫ efficaciam infinitam ex vīᵗᵉ
infinita q̇ in eis opa² ꝛ iđo illa
medicina q̇ ſufficit ad curacōm pctī
puī ſufficit etiam ad curacōm
magni ſic pꝫ d' bapᵗⁱᵐᵒ qᵒ magꝰ ꝛ
pua ſoluit² ꝛ ſilr ē d' contrīone
diuinꝰ ad racōꝫ contricōnis ptingat
¶ Ad 2. dd'ᵐ q͡ꝫ hꝫ ſe² ex neccitate q͡ꝫ
omnis homo plus doleat d' maiori
pctō q̇ d' minori ſꝫ q͡ꝫ magis ꝛpugꝰ
nat amori q̇ dolōꝫ cat ſꝫ tn̄ ſi unꝰ
aliꝰ hret tm̄ d' dolōe p maiori quā
ꝛpē hꝫ d' minori ſufficeret ad ꝛmiſſiōꝫ
culpe

De confeſſione. ꝛc

DEinde conſiderandum eſt
de confeſſione. d' q̇ ꝛ ex ſt
ſunt conſideāndᵃ. pᵒ d' confeſſionis
neccitate. 2ᵒ d' eiꝰ q̇nte. 3ᵒ
d' ꝛpiꝰ miniſtro. 4ᵒ d' qualitate
ꝛpiꝰ. 5ᵒ d' eiꝰ effcū. 6ᵒ de eiꝰ
ſigillo. ¶ Circa pᵐ queriđ² 7ᵉˣ
¶ Primo utrū confeſſio ſit d' iure
nāli ¶ 2ᵒ utrū confeſſio ſit neccīa
ad ſalutem ¶ 3ᵒ utrum omēs ad
confeſſionēꝫ teneant² ¶ 4ᵒ utrum
aliquis poſſit confiteri pctīm qđ'
nō hꝫ ¶ 5ᵒ utrū ſtatim homines
pctīm confiteri teneant ¶ 6ᵒ utꝫ
poſſit cum aliq̇ diſpenſai ne hō
confiteatur.

AD 1. ſic pce² vi² q͡ꝫ ꝯfeſſio nō
ſit neccīa ad ſalutez. ſacrm̄
n' pnīe ꝑ ꝛmiſſiōꝫ culpe ordina
tū ē ſꝫ culpa p gratie infuōꝫ ſuffꝛ
ꝛmitti² ergo ad pniāꝫ d' pctō age
dam non ē neccīa confeſſio ¶ 2ᵒ.
pctīm qđ' ex aᵒ contritum ē ex aᵒ dꝫ
hre medicinaꝫ ergo pctīm actuale
qđ' ex ꝑpīo motu quilibꝫ commiſit
dꝫ ex ſe ipō tantū hre medicinaꝫ
ſꝫ contrīo ē pctīm ordina² medicina
ergo confeſſio nō ē d' neccitate pnīe
¶ 3ᵒ. aliquibꝫ ē pctīm ꝛmiſſū ſine
hꝫ q͡ꝫ confeſſi legant² ſic pꝫ d' petrō
ꝛ magdalena ꝛ paulo ſꝫ nō eſt
minoris efficatie gͣ ꝛmittens
pctīm nūc q͡ꝫ tūc fuit ergo nūc nūc
d' neccitate ſalutis ē q͡ꝫ homo con
fitea² ¶ 4ᵒ confeſſio ad hꝫ exigit²
in iudicio ut ſꝫ q̇ꝫ reꝫ culpe pena
infligat² ſꝫ homo pt penam ſ'
ipē infligē maiōꝫ q̇ etiam ab
alio ſibi infliga² ergo vi² q͡ꝫ con
feſſio nō ſit d' neccitate ſalutis
¶ Oꝫ contrīo. boe² in li. de conſol.
Si opem medicantis expectas
oꝫ q͡ꝫ morbum d'tegas. ſꝫ d' neccite ſa
lutis ē q͡ꝫ homo de pctīs medicinaꝫ
accipiat ergo ꝛ d' neccite ſalutis ē
q͡ꝫ morbum p confeſſionē d'tegat
¶ 5ᵒ in iudicio ſeculari non eſt

idem iudex uel actor et reus sed iudi
cium spirituale est ordinatum ergo
peccator qui est reus non debet esse sui ipsius
iudex sed ab alio iudicari et ita aptum
quod ei confiteatur ¶ Ad secundum dicendum quod passio
christi sine eius contritione nec originale
nec actuale peccatum dimittitur in nobis
operatur per sacramenta suscepta que ex ipsa
efficaciam habent et ideo ad culpe re
missionem et actualis et originalis
requiritur sacramentum ecclesie uel actum
susceptum uel saltem uoto quod articulo
necessitatis non contemptus sacramentum
excludit et per quem illa sacra que
ordinantur contra culpam cum que sa
lus esse non potest sunt de necessitate salu
tis et ideo sicut baptismus quo deletur
originale est de necessitate salutis ita
et penitentie sacramentum sicut autem aliquis
per hoc quod baptismum petit se ministris
ecclesie subicit ad quos pertinet dis
pensatio sacramenti ita etiam per hoc quod
confitetur peccatum suum se mini
stro ecclesie subicit ut per sacramentum penitentie
ab eo dispensatum remissionem
consequatur qui et congruum re
medium adhibere non potest nisi
peccatum cognoscat quod fit per confes
sionem peccantis et ideo confessio
est de necessitate salutis eius qui in
peccatum actuale uel mortale recidit
¶ Ad .i. ergo dicendum quod gratie infusio
sufficit ad culpe remissionem sed
post culpam remissam adhuc est
peccator debitor pene temporalis sed ad gratie
infusionem quedam ordinata sunt
gratie sacramenta ad que quis debet susceptorem
uel actu uel proposito aliquis gratiam
non consequitur sicut in baptismo patet et
similiter est de confessione et ulterius per con
fessionis erubescentiam et uim cla
uium cui se confitens subicit et
satisfactionem iniunctam quam sacerdos mo
deratur sed qualitatem criminum sibi
per confessionem innotescentium pena
temporalis expiatur sed tamen ad hoc

quod operatur confessio ad pene remissionem
non habet quod sit de necessitate salutis quia
pena ista est temporalis ad quam post
culpe remissionem aliquis reatum
ligatur Unde sine hoc quod in presenti uita
expiaretur esset uia salutis sed habet quod sit
de necessitate salutis ex hoc quod ad remissionem
culpe modo predicto operatur ¶ Ad secundum .ij.
dicendum quod etsi non legatur eorum confes
sio potuit tamen fieri Multa enim facta
sunt que non sunt scripta et preterea christus
habet potestatem excellentie in sacramentis Unde
sine hiis que ad sacramentum pertinet po
tuit rem sacramenti conferre ¶ Ad tertium dicendum .iij.
quod peccatum quod ex alio contractum est scilicet
originale potest omnino ab extrinseco
remedium habere ut in paruulis patet sed peccatum
actuale quod ex se ipso quilibet commisit
non potest expiari nisi aliquid cooperetur
ille qui peccauit sed tamen non sufficit
ad peccatum expiandum ex se ipso
sicut sufficiens peccatum committere eo quod
peccatum ex parte conuersionis est finitum
ex qua parte peccator in ipsum reducitur sed
ex parte auersionis habet infinitatem ex
qua parte oportet quod peccati remissio incipiat
quia quod est ultimum in generatione est
primum in resolutione ut dicitur in .3.
ethicorum et ideo oportet quod et peccatum actuale
ex alio medicinam habeat ¶ Ad .iiij.
quartum dicendum quod satisfactio sufficeret ad ex
piandam penam peccati ex quantitate
pene que in satisfactione imponitur
sed non sufficit in quantum est pars
sacramenti uirtutem sacramentalem
habens et ideo oportet quod per dispensatores
sacramentorum imponatur et ideo
necessaria est confessio etc.

Ad secundum sic proceditur Videtur quod confessio
sit de iure naturali adam enim et
cayn non tenebantur nisi ad precepta
legis nature sed reprehenduntur de hoc quod
peccatum suum non sunt confessi ergo con
fessio peccati est de iure naturali ¶ Preterea
precepta illa que manent in ueteri
lege et noua sunt de iure naturali sed
confessio fuit in ueteri lege ut dicitur

6

ysa. xliij. Narra si quod habes ut
iustificeris ergo est d' iure nali.
¶ Ad .2. iob non erat subiectus n' legi nali
sed ipse peta confitebatur qd' pz p h'
qd' dt Job .xxxi. Si abscondi ut
homo pctm meum go e d' iure nali
¶ Pz con' ysid'. dt q' ius nale e idez
apud omnes sed confessio no e eodmo
apud omnes go no est d' iure de
naturali ¶ Pt confessio fit ei q' hz
claues sed claues ecce no sunt de
iure nali institute go nt confessio
¶ Pt .d. ad'. q' sacra sunt quedam
fidei protestationes Unde oz ea
fidi esse pportionata. fides aut e
sup' cognitoz rationis naturalis dic-
tamen. 2 q' ius nale e qd' non
opinio genuit sed innata quedam
vis inseruit. vt tulius dt ido sacra
no sunt d' iure nali sed d' iure diuo
qd' e s' nale qd' quos 2 naturale
de' sed q' tulius ri id e nale qd' ei
a suo creatore imponit tu ppe dicunt
naturalia q' ex principiis nature
creant. sup' aut nam sunt q' ipe
des sibi rsuat siue no ministerio
opanda siue in opationibz mira
culorum siue in reuelationibz
misteriorum siue in institucionibz
sacrorum Et confessio q' uititem
sacramentale hz no diure naturali
est sed d' diuino ¶ Ad .j. go ad'm q'
adam vitupeat go ht q' pctm suu
coram deo no recognouit. confessio
n' ist deo p recognitoz pcti. e de iure
naturali. Nunc aut loquimur d' con
fessione q' fit homini vel ad' q' co
fiteri pctm in casu e de iure nali
s. cum qs in iudicio constitutus a
iudice interoga. tunc n' no dz pctm
mentiri d' quo adam 2 cayn vi
tuperant sed confessio q' fit homi
sponte ad remissionem pctorum
quedam add' no est d' iure naturali
¶ Ad .2m ad'm q' pcepta legis nec
manent eodmo in lege moysi 2
in noua lege sed confessio qualis
aliqualr' esset in lege moysi non
tamen eodem mo sic in lege noua
nt sicut in lege nature In lege
aut ne sufficiebat recognico pcti
interior apud deum sed in lege moy
si optebat aliquo signo extiori
pctm ptestari sicut p oblacoim
hostie p pcto. ex quo 2homini no
testere poterat eum peccasse no
aut optebat vt spale pcti a se
commissum manifestaret nt
pcti circumstancias sic in no. le
ge. ¶ Ad .3. ad'm q' Job. lo. de
illa absconsione pcti qua facit
dprehensus pctm negando aut
excusando ut ex glo ibidem ha
beri pt.

Ad .3. sic pcedr' q' no omes
ad confessionem teneant. q'
sicut dt Jero. pmiā e 2a tabula p'
naufragium sed alii p' bapm nau
fragium no sunt passi go nec eis
competit pmiā Et nt confessio q'
e pnie pars ¶ Pt confessio faci
da e iudici in quo hz foro sed aliq
sunt q' no hz hominem iudicem
sup se ergo nec tenent ad confes
sionem ¶ Pt aliquis e qui no
hz peta n' venialia sed de illis
non te homo confiteri go no
quilibz te ad confessioz ¶ Sz
con' e q' confessio con' satisfactoz
2 contricoz diuidr' sed omnes tene
ad contricoem. 2 satisfactoz go
2 omnes tene ad confessionez
¶ Pt ht pz p decre. d' pnis 2 re
missionibus Omnis. de. q' omnes
vtriusqz sexus cum ad annos
discretionis puenerint tene pctm
confiteri ¶ Rndeo ad'm q' ad confesz
dupr' obligam vno ex iure diuino
ht ipo qd' e medicina. 2 sic ht ob
no omes tene ad confessioz sed illi
tm qui pctm mortale incurrerint

post baptismum. Aliquid ex precepto nichil po
situm, sed tenentur ad ex institucione
ecclesie edita in concilio generali sub
Innocencio .3.o tum ut quilibet peccatorem se re
cognosceret quia omnes peccaverunt
et egent gloria dei tum ut cum maiori
reverencia ad eukaristiam accedatur
tum ut eciam curatis rectoribus sui sub
diti innotescant ne lupus inter gre
ad .1.m gem lateat ¶ Ad .1. ergo dicendum quod
quamvis homo in hac vita mortalia
post baptismum naufragium evadere possit
quod est per peccatum mortale, Non tamen
evadere potest venialia que ad nau
fragium disponunt contra quod .2. prima
ordinatur, et ideo magis proprie locum
habet in illis qui non mortaliter peccant et
per quos conformans ¶ Ad ij. dicendum
.2m. quod nullus est qui non habeat iudicem
christum cui proprium creaturam confiteri
debet qui tamen eo superior sit inquantum
superior
prelatus est tamen est eo superior inquantum
peccator ipse et ille christi minister ¶ Ad
.3m .3. dicendum quod ex iure sacerdos non tenetur aliquis
venialia confiteri sed ex institucione
ecclesie que non habet aliquid quod confiteatur vel
potest dici secundum quosdam quod ex dicto re
pdicta non obligantur nisi illi qui
habent peccata mortalia, quod patet ex hoc quod dicit
omnia peccata confiteri quia de venia
libus intelligi non potest quia nullus omnia
confiteri potest et secundum hoc etiam ille qui
non habet mortalia non tenetur ad confessionem
venialium sed sufficit ad preceptum
ecclesie implendum ut se sacerdoti exponat
et se ondat absque consciencia mortali
esse, quod sibi pro confessione reputatur

Ad .4. sic proceditur. Videtur quod aliquis licite
possit confiteri peccatum quod non
habet quia ut dicit Gregorius bonarum mencium
est culpam agnoscere ubi culpa non
est, ergo ad bonam mentem pertinet ut
de illis culpis se accuset quas non
commisit ¶ Preterea aliquis per humilitatem
reputat se deteriorem aliquo qui est ma

nifeste peccator, et in hoc est commendandus
sed quod corde quis existimat licet ore
confiteri, ergo licite potest confiteri se
habere gravius peccatum quam habeat ¶ Preterea
aliquis aliquando dubitat de peccato aliquo
utrum sit mortale vel veniale, et talis
debet de illo ut videtur confiteri ut de
mortali, ergo aliquis debet confiteri aliquod
peccatum quod non habet ¶ Preterea satisfaccio ex
confessione ordinatur sed aliquis potest
satisfacere de peccato quod non commisit, ergo
etiam potest confiteri peccatum quod non fecit
¶ Sed contra quicumque dicit se fecisse quod
non fecit mentitur sed nullus in confessione
mentiri debet cum omne mendacium sit
peccatum, ergo nullus debet confiteri peccatum
quod non fecit ¶ Preterea in iudicio exteriori
non debet aliquod crimen alicui im
pingi quod non potest per testes ydoneos
probari, sed testis in foro penitencie est
consciencia, ergo aliquis non debet se accusare de
peccato quod consciencia non habet ¶ Respondeo dicendum
quod per confessionem debet penitens se con
fessori suo manifestare, ille autem qui
aliquid sacerdoti de se loquitur quam
sua consciencia habeat sive in bonum sive
in malum non se sacerdoti mani
festat sed magis occultat et ideo re
quiritur ydonea confessio, sed ad hoc quod
sit ydonea requiritur quod os cordi concor
det, sed hoc solum os accusat quod consciencia
habet ¶ Ad .1. ergo dicendum quod agnoscere cul
pam ubi non potest esse dupliciter. Uno modo ut
intelligatur quantum ad substanciam actus
et sic non est verum, Non enim ad bonam
mentem pertinet sed ad errantem ut se
actum aliquem commisisse agnoscat
quem non commisit. Alio modo quantum
ad condicionem actus et sic verum est quod
Gregorius dicit quod iusti in actu qui de se
bonus est verentur formidat ne aliquis
defectus ex parte sua fuit, sicut dicitur Job
xix. Verebar omnia opera mea et ideo
ad bonam mentem pertinet etiam ut

habeat formidinem quam corde tz
lingua attigit / z phs. z. pz plures
2 ¶ Ad 2m ddm ꝙ ministri q̄ ē ve humil
nō reputat se deteriorem quantum ad
perpetracōz act⁹ qui sit peior ex genere
sꝫ ꝗꝛ timet ne in hijs q̄ bñ appere
uide̾t p superbiam grauius delinq̄t
3 ¶ Ad. 3. ddm ꝙ qn aliquis dubitat
d' aliquo pc̄to an sit mo̾tale. te̾ id co
fiteri dubitacōe manente. qꝛ quicūꝗ
committit uł ommittit inq̄o dubi
tat esse pc̄tm̄ mo̾tale. peccat mo̾r
discrimini se committens sicut simul se
periculo omittit. q̄ d' hꝰ qd' dubitat
esse mortale. negligit confiteri nō
tamen dꝫ asserē id mo̾tale ee. sꝫ cū du
bitatione loqui z iudicium sacerdotis
expectare cuius ē discernere int' lepram
4 z lepram ¶ Ad. 4. ddm ꝙ ex hꝰ ꝙ
homo satisfacit p pc̄to qd' non com
misit non incurrit mendacium sic
cum qs confite̾ pc̄tm̄ qd' nō credit
se fecisse. si n. dicat pc̄tm̄ qd' non
fecit dum credit se fecisse non menti̾
z ideo non peccat si eo mō dicat sic
est in corde suo.

Ad. v. sic pce̾ uidet̾ ꝙ statim te
neatur confiteri. dicit n.
hugo d' S. vic. Ubi necessitas nō est
q̄ pcendatur contemptus z nō excusa̾
sꝫ quilibꝫ te̾ uitare contemptum ergo
quilibꝫ te̾ statim confiteri cum pt
¶ P̄. quilibꝫ te̾ plus facē ad euade
dum morbum spūalem q̄ ad eua
dendum morbum corporalem sꝫ aīs
infirmus corpłit' nō sine detrimento
salutis medicū requirē tardat ergo
uide̾ ꝙ nō possit ee sine detrimento
salutis ꝙ aliquis sacerdoti cuius
copiam hꝫ nō statim d' pc̄to confite
atur ¶ P̄ id qd' sine termino debe̾
statim debe̾ sꝫ sine termino homo
confessionē dō te̾ ergo te̾ sic statim
¶ Sꝫ cōtr̄ in decret. simul da̾ tpr
determinatum d' confessione z d' eukaristie
perceptione sꝫ aliquis non peccat si
nō percipiat eukaristiam ante tps a
iure determinatum ergo nō peccat si
ante tps illud nō confiteatur ¶ P̄. quilibꝫ
illud ommittit ad qd' ex precepto
tene̾ peccat mortaliter si ergo aliquis
non statim confiteatur qui hꝫ co
piam sacerdotis sꝫ ad statim con
fitendum te̾ peccaret mo̾tal' z
eadem racione in alio tpe et de
inceps sic ita multa pc̄ta mo̾rtalia
homo incurret p una pure dila
tione qd' uide̾ inconueniens ¶ Resp̄o xi°
ddm ꝙ cum propositum confitendi
sit annexum contricioni. tunc
te̾ aliquis ad hꝰ propositum qn ad
contricionem te̾. s. qn pc̄ta memorie
occurrunt qd' precipue in periculo mor
tis consistit aut in aliquo articulo inquo
sine pc̄ti remissione oportet eum
perire neccē sicut cum te̾ ad cele
brandum si desit copia sacerdotis
saltem te̾ z hꝰ propositum confitendi (de confesi
sꝫ ad confessionem actualiter faciendam
obliga̾ dupl'r. Uno mō p accns
s. qn ad aliquod te̾ qd' nō pt
sine pc̄to facē nō confessus tunc
te̾ confiteri. sicut si debeat euka
ristiam percipere ad quam nullus
pꝫ pc̄tm̄ mortale n̄ confessus acce
dē dꝫ copia sacerdotis oblata. z
necessitate non urgente z inde ue̾
obligatio qua eciam omnes obligat
ad semel in anno confitendum
qꝛ instituit qd' semel in anno s.
in pascha omnes sacra quoniꝫ
accipiant. z ideo ante tps illud
omnes confiteri tene̾ / Alio mō
obligantur aliqui ad confessionem pse
et uide̾ esse eadem racio d' con
fessione z baptismo differenda qꝛ
cum utrumque ē sacramentum necessitatis ad
baptismum aut percipiendum nō te̾ aliquis
statim postquam hꝫ propositum baptismi

ita qđ peccet mortalit' n' statim bapti
zaretur nec ē aliquod temp9 det'
minatum ult' st qđ' si baptismu
differat petm incurrat s3 pt co
tingē qđ in dilatone bapti mortale
erit petm vel nō erit s3 tot pen
sandum ē ex causa dilatonis
qz sicut dr .phis .viij. phic. vo
luntas non retardat face opus
volitum n' pp aliquā causam
rationabilem Unde si causa di
latonis baptim petm mortale an
nexum habeat vtpote s3 pp con
temptum vl aliqđ huiōj differat
dilatio erit peccatum mortale als
non / 2 iđ vi² ee in confessione
q̄ nō ē maioris necitat qm bap9
2 qz ea q̄ sunt d' necitate salutis
te² homo in hac vita imple ideo
si piculum mortis immineat cc'
pprie loquendo obligatur aliquis
ad confessionē faciendam tūc ut
baptim suscipiendum / 2 pp ot cc'
Jacob9 simul preptum addidit de
confessione facienda 2 extrema
unctione pripienda. 2 ideo vi²
pbabilis illorum opinio q̄ dicūt
qđ non te² homo ad statim confi
tendum q̄uis piculosum sit
differre Alij dicunt qđ te² qlibet
ad statim confitendum debita
optunitate oblata. s3 ratio racōz
nec obstat qđ decretal' tm̄ p
figat qđ semel in anno confitea²
qz eccīa non indulget dilatoni
s3 plibz negligentiam in maioi
dilatone Unde p dec. illam nō
excusatur a culpa dilatonis qm̄
ad forum conscie. s3 excusa² a pē
quantum ad forum eccīe vt
nō puie² debita sepultura si mor
te puentz fuit ante temp9 illud
s3 hc vi² minus durū qz prepta
affirmatiā non obligant ad statim
s3 ad temp9 determinatū nō q̄dez ex hc
qđ tunc comode impleri possunt
qz tunc si non daret aliquis elemoz
d' superfluo quantūcūqz paup indigere²
peccaret mortalit' qđ' falm est. s3
ex hc qđ temp9 necitatem urgentem
adducit 2 ideo non oz qđ statim
oblata oportunitate non confitea²
etiam si maior optunitas non expe
pecto² als peccet mortalit' s3 qđ ex
ar¹⁰ tpis necitas confessionis indicī² ag8
nec hc ē ex indulgentia eccīe qđ
non teneatur ad statim s3 ex natura
prepti affirmatiui Unde ante
eccīe statutum cc' cunctis debeba²
quidam vō dicunt qđ seculares nō
tenent² an quadragesimale tpē
confiteri qđ est eis pime temp9
s3 religiosi tenent² ad statim qz to9
temp9 ē eis pime temp9 s3 hc n'l
ē q2 religiosi non tene² ad alia qm
alij homines n' ad q̄ ex voto se ob
ligauerunt Ad .1. qđ dcm qđ hu
qđ lo² d' illis q̄ sine sacro decedunt .1.
Ad .2m. dđ qđ nō est d' necitate sa .2.
lutis corporalis qđ statim medicū
quereat n' qđ necitas curatonis
incumbit 2 simile ad morbum
spualem Ad .3. dcm qđ retentio .3.
rei aliene inuito dnō contrariat²
prepto negatiuo qđ obligat sp
2 ad semp 2 ideo tene² ad statim
reddendum secus aūt ē de imple
tione prepti affirmatiui qđ ob
ligat semp et non ad semp Unde
non te² aliquis ad statim imple
dum =

Ad .vi. sic pce². Vi² qđ posset
cum aliquo dispensare ne co
fiteatur homini peta. prep .n. q̄
sunt de iure positiuo subiacent
dispensatoni platorum eccīe. s3
confessio ē huius ut ex dictis pz
ergo pt dispensari cum aliquo vt nō
confiteatur. pre illud qđ ab hore

1

institutum est potest ab homine dispe
satione recipere sed confessio non legitur
a deo instituta sed ab homine Ja. v.
Confitemini alterutrum peccata vestra
licet autem potestatem dispensandi in
hiis que per apostolos instituta sunt sicut
patet de bigamis ergo potest cum aliquo
dispensari ne confiteatur ¶ Sed contra
prima cuius pars est confessio est sacramentum
necessitatis sicut baptismus cum ergo in baptismo
nullus dispensare possit nec in confes
sione aliquis dispensare poterit ¶ Respondeo
dicendum quod ministri ecclesie institutum in
ecclesia divinitus fundata et ideo insti
tutio ecclesie presupponit ad potestatem
ministrorum sicut opus creationis pre
supponit ad opus nature et quia ecclesia
fundatur in fide et in sacramentis ideo
ad ministros ecclesie novos articulos fidei
edere aut editos removere aut nova sacramenta
instituere aut instituta removere non
pertinet sed hoc est potestatis excellentie
que soli debetur Christo qui est ecclesie fun
damentum et ideo sicut papa non potest
dispensare ut aliquis sine baptismo
salvetur ita nec salvetur sine confes
sione que obligat vi sacramenti sed potest dis
pensare in confessione secundum quod obli
gat de precepto ecclesie ut possit aliquis
diutius confessionem differre quam
1 ab ecclesia institutum sit ¶ Ad .1. ergo
dicendum quod precepta iuris naturalis non recipi
unt dispensationem Unde sicut non potest
dispensari in iure naturali ita nec in
2 iure positivo divino ¶ Ad .2.
dicendum quod preceptum de confessione non
est ab homine primo institutum quamvis
sit a Jacobo promulgatum sed a deo insti
tutum licet quamvis expressa eius
institutio non legatur tamen quedam
prefiguratio eius invenitur et in hoc
quod Johanni confitebantur peccata qui
baptismo eius ad gratiam preparabantur
et in hoc quod dominus sacer

dotibus leprosos transmisit qui quamvis
non essent novi testamenti sacerdotes
tamen in eis novi testamenti sacer
dotium significabatur De quiditate. Q 1

Deinde considerandum est de confessionis
quidditate confessionis (?)
Circa hoc tria queruntur. Primo utrum
Augustinus convenienter diffiniat confessionem
Secundo utrum confessio sit actus virtu
tis Tertio utrum confessio sit actus
penitentie virtutis

Ad .1. sic proceditur videtur quod Augustinus
inconvenienter confessionem diffiniat
dicens Confessio est per quam mor
bus latens spe venie aperitur. Morbus
enim contra quem confessio ordinatur
peccatum est sed peccatum aliquando est apertum
ergo non debuit dicere morbum late
tem esse cuius confessio est medicina
¶ Praeterea principium penitentie est timor sed con
fessio est pars penitentie ergo non
debuit pro causa confessionis ponere
spem sed magis timorem ¶ Praeterea illud
quod sub sigillo ponitur non aperitur
sed magis clauditur sed peccatum quod quis
confitetur sub sigillo confessionis
ponitur ergo non aperitur in confessione
peccatum sed magis clauditur ¶ Praeterea in
veniuntur alie quedam diffinitiones
ab ista differentes Gregorius enim dicit
quod confessio est peccatorum detestatio et
ruptio vulneris Quidam vero dicunt
quod confessio est coram sacerdote legitima
peccatorum declaratio quidam autem
dicunt sic Confessio est sacramentalis
delinquentis accusatio ex erubescentia
et per claves ecclesie satisfactoria ob
ligans ad peragendum penitentiam in
iunctam ergo videtur quod praeassignata
diffinitio cum non omnia contineat
que in hiis continentur insufficiens sit.
¶ Respondeo dicendum quod in actu confessionis
plura considerande occurrunt Primo
ipsa substantia actus sive genus eius quod
est manifestatio quedam Secundo dis

sit s pcto. R° cu satat s sacerdoti
qo causa eius s spes venie. A° effe
s absolucio a parte pene. 7 obligacio
ad aliam partem exolvendam.
In prima g° diffinicone aug' tangi
7 sua actus in apcione 7 d'quo sit
confessio cum dr morbi latens. 7
ca in spe venie. Et in aliis diffi
nicionibus tangunt' alij d' aliis. v.
assignatis ut cuilibz inspicienti pz
.1. Ad .1. g° dd'm q' q'uis sacerdos
aliquid sciat eius pcm ut homo
no tn scit ut x' vicarius sicut 7
iudex aliquid scit aliquod ut homo
qd' nescit ut iudex. 7 quantu ad
hc q' p confessionem apit' aliqu
scit aliquid ut homo qd' nescit
ut iudex vel dd' q' quamuis act'
exterior in apto sit act' tn interior
q' principium e in occulto e. 7 io
.2. oz q' p confessionem apiat. Ad .ii. dd'
q' confessio psupponit caritatem
q' ad minus ca confite' ut in lra d'
Contricio aut e nq' dr' caritas
timor aut sui'is qui e sine spe
7 e primus ad caritatem sed
habens caritatem magis move'
q' spe qu' ex caritate. 7 ido ca
confessionis pon'' potius spes q'
.3. venia. Ad .3. dd'm q' pm
in qualibz confone apit' sacerdo
ti 7 claudit aliis confessionis s
.4. sigillo. Ad .4. dd'm q' no opz
in qualibz diffinicone omnia ta
gere q' ad rem diffinitam con
currunt. s' ideo inveniunt' queda
diffinicones sive assignaciones date
penes unam causam quedam
penes aliam.

Ad .ii. sic pce' vr' q' confo
no sit act' virtutis. Quia
n actus virtutis e d' iure naturali
q' ad virtutes apti sumus a na
ut phs. dt. in .2°. eth. Sz confessio
no est d' iure nali. g° no e actus
virtutis. Pr' act' virtutis magis q'te
pt innocenti quam ei q' peccavit
s confessio pcti de quo loquimur no
pt innocenti q'te. g° no est actus v
tutis. Pr' q' q' est in sacris aliquo
dat a q' q' e in virtutibus 7 donis
s confessio e pars sacramenti. g°
no e actus virtutis. Sz con' prep'
legis sunt d' actibus virtutum. s con
fessio cadit sub prepto. ergo e act'
virtutis. Pr' no meri' nisi actibus
virtutum. s confo e meritoria. q' celu
apit ut in lra mg'r dt. g° vide'
q' sit actus virtutis. R° dd'm q' .r°.
ad hc q' aliquid dicatur act' virtu
tis ut prius dictu e sufficit q' in
sui racione aliquam condicoz impli
cet que ad virtutem ptineat. quia
aut non omnia q' ad virtute pt
requirunt' impz confo alicq' qd'
in confessio tz aliquis. sc. n. simul
in unu os 7 cor conveniunt. De
n. quis aliquid proferat ore qd'
corde no teneat no confessio e bonu
ex gn'e et est act' virtutis s tum
pt male fieri ii aliis debitis circum
stantiis nesciatur. Ad .1. g° dd'm .1.
q' ad confessionem in mo debito fa
ciendum ut oz 7 cui oz in gnali
inclinat racio nalis 7 s hc confo
e de iure naturali. s determinato
circumstanciarum. qu 7 quo 7 quid
confiteri debeat. 7 cu hc e ex insti
tucone iuris divini d' qua loquimur
sic pz q' ius nale inclinat ad confonem
mediante iure divino quo circumsta
tie determinant' sic etiam in omni
bus e q' sunt d' iure positivo. Ad .ii. .ii.
dd' q' illius virtutis cuius obiectu
e pctm commissum q'uis licitum
possit innocens hre cum actu no
hz innocencia pmanente 7 ideo e
confo pctorum d' q' nunc loquimur no
competit innocenti q'uis sit actus
virtutis. Ad .3. dd' q' quamuis .iii.
gra sacramentorum 7 q'. virtutu sit

alia z alia non tn̄ sunt contrarie s; de
sperate z ideo nō inconueniens ut id
sit act⁹ v̄tutis s; q̄ ex . li . ac . q̄ . in
formato procedit sꝫ sicut ut pars
sacrī stoꝝ q̄ ē medicina in remediū
pctō ordinata

Ad . iij . sic proceditur . Videtur q̄ confessio
nō sit act⁹ pnīe virtutis q̄z
act⁹ illius virtutis ē q̄ ē cā eius
s; causa confessionis ē spes venie ut
ex diffinitione inducta apparz ḡo vi
q̄ act⁹ spei z non pnīe ¶ P° recun
dia ē pars temperantie s; confessio ex
erubescentia operatur ut ex passignata
diffinitione appet ḡo ē act⁹ temperantie
z non pnīe ¶ P° act⁹ pnīe innititur
diuine mīe s; confessio mag̃ innititur
sapie ppter veritatem q̄ in ipsa esse dz
ḡo nō est act⁹ pnīe ¶ P° ad pniaꝫ
mouet act⁹ d' iudicio ppter timoꝫ q̄
pnīe origo ē s; ad confessionē mouꝫ ar^lo
d' vita etiā q̄z ē ppter spem venie
nō ē act⁹ pnīe ¶ P° ad virtutem
veritatis ptꝫ cor ondat se q̄uis ta
dem qualis ē s; hoc facit confitens
ḡo est act⁹ virtutis q̄ dr̄ veritas
z non pnīe ¶ Sꝫ contra pnīa ordinatur
ad destructoꝫ peccati s; ad hoc idꝫ
ordinatur confessio ḡo ē act⁹
pnīe ¶ R° dicendum q̄ hoc in v̄tutibꝫ
considerandum ē q̄ q̄n sup obiectum
virtutis addit spalis ratio boni z
difficilis requiritur spalis virt⁹ sicut
magni sumpt⁹ ad magnificentiam
ptinent q̄uis qui sumptꝫ me
diocres z donationes ptineant ad
liberalitatez utꝫ . 3 . eth . z . c° . 7 sile
ē in confessione q̄ q̄uis ad veritatem
virtutis ptineat absolute tn̄ s; q̄
aliqua ratio boni addit ad aliam
virtutem ptinere incipit sꝫ ideo
dr̄ . phs . 4 . eth . q̄ confessio q̄ fit
in iudiciis nō ptꝫ ad veritatis vir
tutem s; mag̃ ad iustitiam z sile
confessio beneficiorum di in laudeꝫ

diuinam nō ptꝫ ad virtutē veritatis s;
ad virtutem latrie z ita z confessio
peccatorum ad remissionem eorum quidaꝫ
clericine vel clemie ad virtutem
veritatis ut quidam dicunt s; ad
virtutem pnīe inpatiue ac ad
multas virtutes ptinet pt s; q̄
insinuem multarum virtutum tralin
pt ad confessionis actus ¶ Ad . 1 . ḡo .1.
dr̄ q̄ spes ē confessionis causa non sic
eliciens s; sicut imperans ¶ Ad .ij.
ij dicendum q̄ erubescentia in illa diffinitione
nō ponit q̄ cā confessionis cum mag̃
nata sit impedire confessionis actum
s; magis tn̄ cā ad liberandum a pena
iniquitatis ipa erubescentia pena quedam
ē sic z claues ecclie ad hoc sunt .
¶ Ad . 3 . dicendum q̄ s; quandam adap .iij.
tationem partes pnīe tribus attributis
personaꝝ adaptari possunt ut contritio mīe
ul bonitati respondeat ppter dolorem
d' malo confessio sapie ppter manifes
tationem satisfactio potentie ppter satisfaciendi
laborem . z q̄z contritio ē prima
pars pnīe z efficatiam aliis ptibꝫ
prebens ideo eodem modo iudicatur d' tota
pnīa sic d' contritione ¶ Ad . 4 . .iiij.
dicendum q̄ q̄z confessio magis ex spe
procedit tn̄ ex timore ideo mag̃ innititur
articulo de vita etiā quam spes
respicit q̄m ar^lo d' iudicio quod re
spicit timor q̄uis pnīa ratione
contritionis econuerso se habeat ¶ Ad
. v . . ptꝫ solutio ex dictis . De mini .v.

Deinde . . stro confessionis . q^o 8
considerandum ē d' ministro
confessionis . Circa quod queritur
. viij . Primo utrum necesse sit confi 1
teri sacerdoti . S° utrum in aliquo 2
casu liceat aliis q̄m sacerdotibꝫ
confiteri . T° utrum ex casum 3
necessitatis possit aliquis nō sacerdos
confessionem venialium audire . Q° 4
utrum sit necesse q̄ homo confiteatur
ppro sacerdoti . Q° utrum possit 5

aliquis alti q̄ ꝓprio sacerdoti confiteri
ex ꝑmisse° uel mandato ~~uel mandato~~
superioris · q° utrum penitens in
extremo vite sue possit absolui a
quolibet sacerdote · A° utrum pena
temporalis taxari debeat s̄m q̄n
titatem culpe ·

Ad · i · sic proce · vi q̄ non sit
necium sacerdoti confiteri · ad
confessionem · n · non obligamur n̄i ex
diuina institucione · s; diuina in
stitutio nob' ꝓponitur · Ja · v · Con
fitemini alterutrum peccata vra ·
vbi non fit mencio d' sacerdote
ergo ꝯ no oz confiteri sacerdoti ¶ P°
penitencia ē sacramentum necitatis sicut ⁊ baps
s; in baptismo ꝓpter necitatis sacramentum ē
minister quilibet homo ergo ⁊ penitencia s;
ministro eius facienda ē confessio
ergo sufficit cuilibet confiteri ¶ P° co
fessio ē ad h' necia ut taxetur peni
tenti satisfactionis modus s; aliquis
aliqn no sacerdos discrecius possit
penitenti dare satisfactionis mo
dum q̄m multi sacerdotes ergo no
ē necium q̄ confessio fiat sacerdoti
¶ P° · confessio ad h' est ordinata
m eciā ut rectores peccorum suorum
multitudinem cognoscant s; quandoque rector
ul' platus non est sacerdos ergo con
fessio non semper facienda est sac'ti
¶ Oz con̄ absolo penitentis ꝓ
quam sit confessio no ptz nisi
ad sacerdotes quibus claues commis
se sunt ergo confessio dz fieri sacerdo
ti · ¶ P° confessio pfigurā in lazari
mortui resuscitacione s; dns solis
discipl' precepit vt soluerent lazarum
ut; Jo · xi · ergo sacerdotibus facien
da ē confessio · ¶ Reo dicendum q̄ g̃
q̄ in sacramentis datur a capite
in membra descendit · ⁊ ideo solus
ille ē minister sacrorum in q̄b' g̃
datur q̄ hz ministerium sr' corpus xi
verum q̄ solius sacerdotis est qui

consecrare eukaristiam pt ⁊ ideo cum
in sacro penitencie g̃ conferatur solus
sacerdos minister ē huius sacram
ti ⁊ ideo ei soli facienda ē sacramentalis
confessio q̄ ministro fieri dz ¶ Ad
· i · ergo dd' q̄ · Jac · Lo' ex ꝑsuppone · i ·
diuine institucionis ⁊ q̄r diuinitus
institucio pcesserat d' confessione sacerdo
ti facienda p h' q̄ eis potestatem remittendi
peccata in aplis dedit ut; Jo · xx ·
ideo intelligendum ē q̄ · Jac · sacer
dotibus confessionem esse faciendam
monuit ¶ Ad · ii · dd'm q̄ bap' · ii ·
ē magis sacramentum necitatis q̄
penitencia que ad confessionem ⁊ absolucionem
q̄r quis baptismum pretermitti no pt
sine periculo salutis etiam ut; in
pueris q̄ non hz vsum racionis s;
no ē ita d' confessione ⁊ absolucione
q̄ tm ad adultos ptinet in quibus
contricio cum ꝓposito confitendi ⁊ desi
derio absolucionis sufficit ad libe
randum a morte eterna ⁊ ideo
no ē simile d' baptismo ⁊ confessione
¶ Ad · iii · dd' q̄ in satisfactione non
solum attendenda ē q̄ntitas pene s;
etiam virtus eius s; q̄ ē pars sacri
⁊c requirit sacramentorum dispensatorem
q̄uis d' ab a° q̄ a sacerdote q̄ntitas
pene taxari possit ¶ Ad · iv · dd' q̄
cognoscere voltus pecoris ad duo pt
necium esse · primo q̄ coordine' grege
xi ⁊c cognoscere uultum pecoris ptz
ad curam ⁊ sollicitudinem presto
talem q̄ incumbit q̄nz illis q̄ no
sunt sacerdotes · R° ad h' q̄ puide
atur ei competens medicamentum
salutis ⁊c cognoscere uultum pecoris
ptz ad eum q̄ ē medicamentum sa
lutis · s · sacramentum eucharistie ⁊ alia
pbē · s · ad sacerdotem ⁊ ad talem
cognitorem pecoris confessio ordinatur

Ad · ii · sic proce' vi' q̄ in nullo
casu liceat aliis q̄m sacerdo
tibus confiteri q̄r confessio sacralis

acto e ut ex ſuppoſita diffinitone hr
ſ3 diſpenſatio ſacramenti ad illum
tm ptz qui eſt ſacramenti miniſter
cum ergo miniſter ſacri pnie ſit ſa
cerdos vr q nulli alij ſit confeſſio
facienda. ¶ P° confeſſio in quolib3
iudicio ad ſniam ordinatur ſed
ſnia in foro contentioſo non a ſuo
iudice lata nulla e z ido non facida
confeſſio e niſi iudici. ſ3 iudex in
foro conſciencie non e ñ ſacdos q
h3 ptatem ligandi z ſolvendi ergo
no eſt alij confeſſio facienda ¶ P°
in bapmo quilib3 pt baptizare q
ſi baptizat laicus etiam abſq3 ncitate
no d3 a ſacerdote bap9 itcrari. ſ3 ſi
aliquis confiteatur laico in caſu
ncitatis iterum te ſacdoti confiteri
ſi arlum ncitatis euadat ergo gfeſſio
ſacerdotis non pt fieri laico in
cau ncitatis. ¶ Et3 con e qd in lra
determinar. ¶ Ad p° ddm q ſic bap9
e ſacramentu ncitatis ita z pnia
bap9 autem q2 e ſacrm ncitatis
duplicem h3 miniſtru. Unu cui
ex officio bapre incumbat .ſ. ſacte3
aliuum cui rone ncit diſpenſato
bapm committi z ita etiam miſt
pnie cui confeſſio e facienda eſt
ſacerdos. ſ3 in ncitate ecc laicus vice
ſacerdotis implet Vt ei confeſſio
1 fi poſſit ¶ Ad .1m ergo ddm q in
ſacramento pnie no ſolum e aliqd
ex pte miniſtri .ſ. abſolucio z ſatiſ
factionis iniunctio. ſ3 z aliud ex pte
ipius qui ſuſcipit ſacramentum
qd eſt etiam de eētia ſacri ſic contitio
z confeſſio ſatiſfactio autem cam
incipit ee a miniſtro iniuncta ca3
implet. z ad implenitudinem ſacri
Utrumq3 d3 concurrere qn poſſe eſt
ſ3 qn ncitas imminet d3 facere peni
tens qd ex pte ſua e .ſ. conteri z
confiteri cui pt qui tunc ſacram

pſite non poſſit ut faciat id quod
ex pte ſacerdotis e abſolucoem .ſ.
cuius defectum ſacerdotis ſummus ſa
cerdos ſupplet. nichilominus confo
laico ex deſidio ſacerdotis facta ſac
mentalis eſt quodammo quis no
ſit ſacramentum pfectum q2 deeſt
ei id qd eſt ex pte ſacerdotis ¶ Ad z
.ij.m dd q quis laicus non ſit
iudex eius ſibi qui confite abſolute
cum racoe ncitatis accipit iudiciu
ſuper eum ſ3 q confitens ex deſi
dio ſacerdotis ſe ei ſubdit. ¶ Ad z
.3. dd. q p ſacramenta homo no
ſolum deo ſ3 ecclie oz q reconcilie
ecclie autem reconciliari no pt ñ
ſatiſfactio ſanctificacio ecclie ad
eum pueniat. In bapmo autem
ſatiſfaccio ecclie ad hominem pueniet
p ipum elm extra adhibitum q
verbo vite ſanctificatur. ſ3 forz
ecclie agnoſcimuſq3 z ido qd quod
ſemel bap9 e agnoſcitq3 no opz
q iterum baptizer ſ3 in pnia ecclie
ſatiſfaccio no puenit ad hominem
ñ p miniſtru q2 no e i aliquod
elm corle extra adhibitum qd
ex ſanctificacoe inviſibilem graz
conferat. z ideo quis ille laico
confeſſus in arlo ncitatis gſecutus
ſit veniam add q ppoſitum con
fitendi qd ſ3 mandatu di precipit
ſic potuit implevit Non tn ad
hc ecclie reconciliatus e vt ſacra
ecclie admitti debeat ñ prius a ſacerdo
te abſolvatur ſic ille q bapmo fla
minis bap9 e ad eucharistiam
non admitti. z ideo oz q iterum
confiteatur ſacerdoti cum copia
hre potuit z pcipue q2 ſacrm pe
nitentie pfectum non fuit. Unde
opz q pficiatur vt ex ipa prep
tione ſacramenti pleniorz effectu
conſequatur z vt mandatu d
pnie ſacro recipie impleat

Ad .iii. sic proce. vi. quod ex causa
necessitatis non possit aliquis
non sacerdos confessionem venia
lium peccatorum audire qualiscumque
aliquid committi laico e dispensacio
racione necessitatis sed confessio ve
nialium non est de necessitate ergo non
committi laico ¶ Preterea tamen venialia
ordina extrema unctio sicut et pe
nitencia sed illa non potest a laico
ut patet ra. vlt. ergo nec confessio ve
nialium potest eis fieri ¶ Sed contra est
quod dicit Beda infra. ¶ Respondeo dicendum quod per
peccatum veniale homo nec a deo nec
a sacramento ecclesie separatur et ideo
non indiget nove gracie collacione
ad eius dimissionem neque indiget
reconciliari ecclesie. et propter hoc non oportet
quod venialia aliquis sacerdoti con
fiteatur quia ipsa confessio laico fac
ta sacramentale quoddam est.
quamvis non sit sacramentum perfectum
et ex caritate procedens. et talibus est
veniale remitti sicut per confessionem
tonsionem pectoris et aquam be
nedictam et per hoc patet solucio ad primum
quia venialia non indigent sacer
dotis proprie ad dimissionem sui sed
sufficit ibi aliquod sacramentale
ut aqua benedicta et aliquod huiusmodi.
¶ Ad .ii. dicendum quod extrema unctio non
datur directe contra veniale nec
aliud sacramentum.

Ad .iiii. sic proceditur. videtur quod non sit
necesse quod homo confiteatur
proprio sacerdoti. Gregorius .ii. dicit apostolico mo
deramine et pietatis officio a nobis
constitutum est quod sacerdotibus mo
nachis apostolorum figuram tenentibus
liceat predicare baptizare communionem
dare pro peccatoribus orare penitenciam in
ponere atque peccata solvere sed monachi
non sunt proprii sacerdotes aliquorum
cum non habeant curam animarum
ergo cum confessio fiat propter absolucionem
sufficit quod fiat cuicumque sacerdoti.

¶ Preterea sicut sacerdos est minister huiusmodi sa
cramenti ita et eucharistie. sed quilibet
potest sacramentum prime ministrare
non oportet quod fiat proprio sacerdoti ¶ Preterea
id ad quod determinare tenemur
non est in nostra eleccione constitutum
ut per Augustinum patet in littera .di. .ii. qui vult
confiteri peccata ut inveniat graciam
querat sacerdotem qui sciat solvere
et ligare ergo videtur quod non sit necesse
quod sacerdoti proprio confiteatur aliquis
¶ Preterea quidam sunt sicut prelati
qui non videntur habere proprium sacerdo
tem cum non habeant superiorem sed
isti tenentur ad confessionem ergo non
semper tenetur homo confiteri proprio sacerdo
ti. ¶ Preterea id quod est institutum pro cari
tate contra caritatem non militat
ut .b. dicit sed confessio que pro caritate
instituta est contra caritatem mili
taret si homo ad confitendum cui
sacerdoti esset obligatus utputa si
peccator sciat sacerdotem suum hereticum
vel sollicitatorem ad malum vel fragilem
quoad peccatum quod quis ei confitetur sit
pronum vel si revelator est confes
sionis probabiliter existimatur vel si
peccatum contra ipsum commissum sit
de quo quis confiteri debet ergo videtur quod
non semper oporteat confiteri ipso sa
cerdoti. ¶ Preterea in eo quod est necessarium ad sa
lutem non sunt homines artandi
ne impediantur a via salutis sed
magis artantur videtur si oporteat omni
hominum confiteri de necessitate et propter hoc
multi possent retrahi a confessione
vel timore vel verecundia vel aliquo
huiusmodi ergo cum confessio sit de necessitate
salutis non debent homines adhuc artari
ut videtur quod proprio sacerdoti confiteantur
¶ Sed contra est decretalis Innocencii qui
instituit quod omnes utriusque sexus
semel in anno proprio sacerdoti confite
antur. ¶ Preterea sicut episcopus se habet ad diocesim suam
ita sacerdos ad parochiam suam sed non

Licet uni epo in dioc alti⁹ epale offi
cium exercere. sz statuta canonum
ergo non licet uni sacerdoti prochi
anum alti⁹ audire. ¶ Ad 1ᵒ. dd. q
alia sacramenta non consistunt
in hoc q ad sacramentum accedes
aliq̄s agat. sz solum ut recipiat sic
pz in baptismo z huiusmoi. sz act
recipientis requirit ad pcipiendu
utilitatem sacri in eo qui ē sue
voluntatis arbit constitut⁹ quasi
removes phibens s. fictionem sz
in pnia act⁹ accedentis ad sacrame
tum ē d' sbā sacri eo q contritio z
confessio z satisfactio sunt pnie
ps q sunt act⁹ penitentis. act⁹ aut
uei cum in nob principium heant
nō pnt nob ab aliis dispensari n̄
p imperium. Unde oz q ie qui dis
pensator huius sacramēti constitu
sit talis qui possit imperare aliqd
agendum impium aut competit
in alium in alium n̄ q hz sup eum
iurdictōz. z idō d' neccitate huius
sacramenti est non solum ut mist
habeat ordinem sicut in aliis sa
cramentis sz etiam q heat iurdctōz
z idō sicut ille q non ē sacerdos nō
pt hoc sacramentum conferre. ita
nec ille qui nō hz iurdictoem et
pp hoc opz sicut sacerdoti ita ppo
sacerdoti confessionem fieri cum
n. sacerdos non absoluit nisi ligatō
ad aliquod faciendum ille solus
pt absolue qui pt p imperiū ad
aliquid faciend ligare. ¶ Ad .1.
1 ergo dd q greg. loq z. d' illis mo
nachis qui iurdictoem hz utpote
qb; aliquis prochie cura ē commissa
d' q⁹ aliq dicebant q hoc ipō q mona
chi erant poterant absolue z pe
nitencias iniūge qd fal ē. ¶ Ad
2 .2ᵐ. dd q sacramentu eucharistie
nō requirit impium in aliquem ho
minem sed aut ē in hoc sacro ut
dictum ē. z idō ratio nō sequit. z
cum nō licet eucharistiam ab aliq
quā a ppo sacerdote accipere q̄uis
verum sit sacramentum qd ab eo
pcipit. ¶ Ad .3. dd q electio discre
ti sacdotis non ē nob commissa
ut nro arbō facienda sz deliccentia
supioris s. forte ppius sacerdos essz
minus ydone⁹ ad appd peto sa
lutare remedium. ¶ Ad .4. dd ·3·
q platis incumbit sacra dispen
sare q non nisi mundi tractare
debent. ideo concessum ē a iure
eis q possunt sibi elige ppos sa
cerdotes confessores qui q̄ntum
ad hoc sunt eis supiores sicut z
minus medic⁹ ab alio curatur
non inq̄antu medic⁹ sz inq̄ntu
infirmus. ¶ Ad .5. dd q in casi
bus illis in quib; pbabilit timet
penitens pīculum sibi vel sacer
doti ex confessione ei facta dz
recurre ad supiorem vel ab eod
petē licentiam alti confitendi
q si licentiam hre non possit
idem ē iudicium q d' illo qui nō
hz copiam sacerdotis. Unde mag
dz elige laico confiteri. nec in hoc
aliquis transgredit preptum ecce
q prepta ult' potum non se ex
tendunt ult' intentōz pcipient
q ē finis prepti. Hec autem est
caritas sz aplm. ut alij iniuria
fit etiam sacerdoti q privilegium
meretur amitte q concessa sibi ab
utitur ptate. ¶ Ad .6. dd q in
hoc q oz ppo sacerdoti confiteri
non artatur via salutis sz suf
ficiens ad salutem via statuit
pccaret autem sacerdos si non essz
facilis ad pbendum licentiam
alti confiteri. q multi sunt a
dō infirmi q poti⁹ sine confessioe
morerent qui tali sacerdoti confiterent
Unde illi qui sunt nimis solliciti

vt conscientias per confessionem
subditorum sciat multis dampnato
rius laqueum innuunt et per quos
sibi ipsis.

Ad v. sic proceditur. videtur quod non possit
aliquis alii quam proprio sacerdo
ti confiteri etiam ex privilegio
vel mandato superioris quia nullus potest
aliquod privilegium indulgere in
preiudicium alterius. sed hoc esset in
preiudicium alterius sacerdotis si alius con
fessionem subditi sui audiat ergo
non potest per privilegium seu licen
tiam seu mandatum superioris
obtineri. ¶ Preterea id per quod impeditur
divinum mandatum non potest per
mandatum vel privilegium
alicuius hominis concedi. sed man
datum divinum est ad rectores ec
clesiarum vt diligenter vultum
pecoris sui agnoscant. prover. xxvij.
quod impeditur si alius quam ipse con
fessionem eius audiat ergo hoc
non potest per alicuius hominis
privilegium vel mandatum ordi
nari. ¶ Preterea ille qui audit confessionem
alicuius est proprius iudex eius aliter
non possit eum ligare et solvere. sed
vnius hominis non possunt esse
plures proprii sacerdotes vel iudi
ces. quia tunc teneretur pluribus obe
dire quod est impossibile si contraria p
ciperent vel impossibilia. ergo non potest
aliquis confiteri nisi proprio sacerdo
ti etiam ex superioris licentia.
¶ Preterea iniuriam facit sacramento qui
sacramentum iterat super eandem materiam
vel ad minus inutiliter facit. sed
qui confessus est alii sacerdoti
si tenetur iterum confiteri proprio sa
cerdoti si petat quia non est
absolutus ab obedientia qua ei tenetur.
Ad hoc ergo non potest licite fieri
quod alii quam proprio sacerdoti confite
atur. ¶ Sed contra ea que sunt

ordinis possunt habenti similem or
dinem committi ab eo qui ea facere
potest. sed superior vt episcopus potest confessionem
audire illius qui est de parochia ali
cuius alterius presbiteri quia etiam ante
aliquando sibi reservat cum sit ille prin
cipalior rector ergo etiam potest com
mittere alicui sacerdoti quod ipse au
diat. ¶ Preterea quicquid potest inferior potest su
perior. sed ipse sacerdos potest superiori suo
parochiano data licentia quod alii
confiteatur ergo multo fortius eius
superior hoc potest. ¶ Preterea potestatem quam habet
sacerdos in populo habet ab episcopo. sed ex illa
potestate potest confessionem audire
sed ergo et eadem ratione alius
cui episcopus potestatem concedit. ¶ Respondeo
dicendum quod sacerdos aliquis dupliciter potest
impediri ne alicuius confessionem
audiat. Vno modo propter defectum iuris
dictionis. Alio modo propter impedimen
tum executionis ordinis sicut excommunica
ti et degradati et huiusmodi. quicumque
autem iurisdictionem habet potest ea que sunt
iurisdictionis committere. et ideo si
aliquis impediatur quod alterius confes
sionem non possit propter iurisdictionis
defectum potest sibi per quemcumque iuris
dictionem habentem immediatam in
illos committi quod confessionem au
diat et absolvat sive per ipsum sacer
dotem sive per episcopum sive per papam. si
autem propter executionis ordinis impe
dimentum audire non possit potest
sibi concedi quod confessionem audiat
per eum qui impeditionem remo
vere potest. ¶ Ad i. dicendum quod preiudicium
non sit alicui nisi ei subtrahatur
quod est in favorem eius iurisdictionis in
dultum. omnis autem potestas non est
commissa alicui homini in favorem
suum sed in vtilitate plebis et honore
dei. et ideo si superioribus prelatis expe
dire videatur ad salutem plebis
et honorem dei promovendum quod aliis

ea q̄ sunt iurisdictionis committant
in nullo fit preiudicium inferioribus prela
tis n̄ illis q̄ querunt q̄ sua sunt
nō q̄ x̄ ihu · ⁊ q̄ greges pascunt nō ut
eas pascant sȝ ut ab eis pascantur
¶ Ad · 2 · dd^m q̄ rector ecclie dȝ multū
peccatis sui dup^x cognoscē Vno
ꝑ sollicitam exterioris conuersationis
consideracōn q̄ singulare dȝ sup
gregem sibi commissum · ⁊ in hac
cognicōne non oȝ q̄ credat · subdito
sȝ certitudinem facti inquantum
pt inquirat Alio mō ꝑ confessi
onis manifestacōm ⁊ quantum
ad hanc cognicōm nō pt maiore
certitudinem accipere q̄ ut subdi
to credat · quia hᵉ ē ad subueniend
consciē ipius Vnde in foro consci
enis credi² homini ⁊ pse ⁊ cōn se
nō aūt in foro exterioris iudicii · ⁊
ideo ad hanc cognicōm sufficit q̄
credat · subdito dicenti se alti absol
uē valenti fuisse confessum ⁊c
Pȝ talis cognitio peccatis ꝑ priule
gium alicui indultum de confessione
audienda nō impedit² ¶ Ad · 3 ·
dd^m q̄ inconueniens esset si duo eq̄ia^t
sup eandem plebem constituant²
sȝ q̄ duo quorum vnus alio pri^{or}
est sup eandem plebem iniūcte
sunt ⁊ sacerdos prochialis ⁊ eps
et pp̄ ⁊ quilȝ eorum pt ea q̄ sunt
iurisdictionis ad ipm ptinencia alteri
committē sȝ si superior committat
q̄ ² pri^{or} ē dup^x pt committē a
ita q̄ eum uice sui constituat sic
pp̄ ⁊ epi suos primarios constituunt
⁊ tunc talis ē pri^{or} quam inferior
prelatus sic penitentiarius pp̄e q̄
eps · ⁊ primarius epī q̄ sacerdos
prochialis ⁊ magis te² ei confitēs
obedire Alio mō ut eum coadiu
torem illius sacerdotis constituat
⁊ qz coadiutor ordinatur adeo cui
coadiutor datur ideo coadiutor ·

minus pri^{lis} ⁊ ideo penitens nō tm̄
obedire te² ei quantum pp̄o sac^{ti}
¶ Ad · 4 · dd q̄ nullus te² confitei
pecta q̄ non hȝ · ⁊ ideo si ab primario
epi uel alti ab epō commissionē
habenti confessus fuit cum sit
sibi dimissa pecta · ⁊ quo ad ecctiam
⁊ quo ad deum non te² confiteri
pp̄o sacerdoti semel in anno eod
modo se hre dȝ sic i^e q̄ hȝ solum
venialia talis n solum venialia
confiteri dȝ ut q̄dam dicunt · vel
ꝑfiteri se a pecto mortali immun
nem ⁊ sacerdos ei in foro consciē
credē dȝ ⁊ tene² si tamen iterum
confiteri tene² non frustra ꝑ^o
confessus fuissȝ qz quanto pluribȝ
sacerdotibȝ confite² quis tanto plȝ
d' pena remittit² ei tamen ex eru
bescencia confessionis q̄ in penā
satisfactoriam computa² tamē
ex clauium Vnde totiens possȝ con
fiteri q̄ ab omni pē liberaret²
nec reiteracio facit iniuriā sa
cramento n̄ i^e nisi^o satisfactio ad
hibe² vel ꝑ caracteris impressioē
uel ꝑ iu^e consecracōem quorum
neutrum ē in pnīa Non bonū ē
q̄ i^e qui aūte epi confessionē
audit inducat confitentem q̄ con
fiteatur pp̄o sacerdoti q̄ si noluit
nichilominus absoluē dȝ ·

Ad · 6 · sic pcē² · Vi² q̄ in fine
vite penitens non possit
a quo^{li}ȝ sacerdote absolui qz ad
absolucōm requiritur aliq̄ iurisdictio
vt dictum ē · sȝ sacerdos nō adquirit
iurisdictioȝ sȝ i^m q̄ in fine penitȝ go
nomo pt eum absoluē ¶ pp̄ i^e
q̄ sacrm bap^{ti} in ar^{lo} mortis ab
alio q̄ a pp̄o sac^{te} recipit nō dȝ
a pp̄o sacerdote iterum baptizari
si ergo quilibȝ sacerdos in articu
lo mortis possȝ absoluere a quo^{li}ȝ
pecto nō dȝ penitens si euadit ad

ſim ſacerdotem ṙcurrere qꝛ ſliꝫ ē qꝛ
alis ſacerdos non hret cognitōn
de mltu pctōis ſui ¶ Jꝯ in arlo mor
tis ſicut licet alieno ſacerdoti bap
tizare ita ꝛ non ſacerdoti ſꝫ non
ſacerdos nuqꝫ pt abſolue in foro
pniali ergo nec ſacerdos in arlo
mortis cuim q non ē ſ ſubditꝰ
¶ Hꝫ coñ nccitas ſpualis ē maior
q corporalis ſꝫ aliquis in nccitate
corpa pt alterius bōs uti etiaꝫ
inuitis dnis ad ſubueniendum
corp nccitati ꝗo ꝛ in arlo mortis
ad ſubueniendum ſpuali nccitati
pt a no ſuo ſacdote abſolui ¶ Jꝯ
ad id ſunt aucte poſite in lra
¶ Aᵒ. dd q quilibꝫ ſacdos ꝗuis
ē d uirtute clauium hꝫ ptateꝫ
indent in omnes ꝛ quantum
ad omnia pcta ſꝫ q non poſſit
omnes ab omnibꝰ pctis abſolue
hꝫ ē qꝛ p ordinacōm eccie hꝫ iuriſ
dictōm limitata uel omnino
nullam hꝫ. ſꝫ qꝛ nccītꝯ legem nō
hꝫ ideo qn nccitas arlꝯ imminet
p eccie ordinacōnem non impe
dit qn abſolue poſſit ex quo hꝫ
claues etiam ſacramentalit ꝛ
tunc ſeqr ex abſolucōne aliqꝰ
ſicut ſi a ꝓprio ſacerdote abſolueret
nec ſolum a pctis tunc pt aliq
ſacerdoti abſolui ſꝫ etiam ab
excommunicatōne a quibuſcumqꝫ
ſit lata qꝛ hꝫ abſoluto etiam
ad iuriſdictōm ptꝫ q p legem ordi
nacōnis eccie coartatur ¶ Ad
1ᵐ ꝗo dd q aliquis pt cōtra
iuriſdictōne aliqꝰ ex eius uolunta
te qꝛ ea q iuriſdictōnis ſunt com
mitti pnt. Unde qꝛ eccia accep
tat ut quilibꝫ ſacerdos abſolue
poſſit in arlo mortis ideo ex hꝫ ꝓpo
quis coſium ꝛ iuriſdictōnis hꝫ q
uis iuriſdictōne careat ¶ Ad 2ᵐ
dd q non oꝫ eum ṙcurrere ad

ꝓprium ſacerdotem ut iterum apertiꝰ
abſoluatur. a quo in arlo mortis ab
ſolutus ē ſꝫ ut innoteſcat ei qꝛ ē
abſolutꝰ. nec ſimile oꝫ q abſolutꝰ
ab excommunicatōe ad iudicem uadat
qui alis abſolue potuiſſꝫ abſolucōꝫ
petens ſꝫ ſatiſfactōm offerens
¶ Ad 3ᵐ dd q bapꝰ hꝫ ex ipa ſatiſ
factōe int efficaciaꝫ ſꝫ ideo aliquo
cumqꝫ confeatur alieno ille ſacrm
ṙcipit ſꝫ uis ſacramentalis pnie
conſiſtit in iuriſdictōe miniſtri ꝛ
ideo ille q laico confitetur ꝗuis im
pleat qꝛ ex pte ē d ſacramentali
confeſſione tn ſacramentalem ab
ſolucōm non conſeqr ideo ad ualꝫ
ei ꝗuis addimicōm pene q eſt ex
ꝑ clauium ꝛ ideo opꝫ q iterum
ſacdoti ✝ pene q ſit p confeſſoris
mitium ꝛ penaꝫ ſꝫ non conſequr re
dimicōm illam pene q ē ꝑ in
clauium ſꝫ ideo oꝫ q iterum ſa
cerdoti confiteatur ſꝫ magis ſit
confeſſus accedens puniret pꝰ
hanc certam q ſi ſacerdoti fuiſſꝫ
confeſſus.

Ad. vij. ſic procedit. vr q pena
tempalis reatus huiꝰ q pꝰ pe
nitentiam manꝫ non taxetur ſcdm
quantitatem culpe taxatur. n ſcdm
delectatōm qꝛ facit in pcto ut ꝫ in
apoc. xviij. quantum glorificauit
ſe ꝛ indeliciis fuit tm date illi
tormentum ꝛ luctum ſꝫ quoqꝫ ubi
ē maior delectatio ē minor culpa
qꝛ pcta carnalia plus hꝫ delecta
tionis quam ſpualia ſꝫ greg
ergo pe non taxatur ſꝫ quantitate
culpe. ¶ Jꝯ eodem modo aliquis
obligatur p precepta moralia
in noua lege ꝛ in ueteri ſꝫ in ueteri
le. debebat p pctis pe. vij. dierum
ut. ſ. vij. diebꝰ immundi eſſꝫ cum
ergo in no. teſt. impoitur pe ſeptennis
p uno pcto mortali vr q quantitas
pene non reſpiciat quantitate culpe

¶ Sed maius est peccatum homicidii in laico quam fornicationis in sacerdote quia ex circumstantia quam sumitur ex conditione persone. Sed laico pro homicidio imponitur septennis penitentia sacerdoti x. annorum secundum canones. ergo pena non taxatur secundum quantitatem culpe. ¶ Sed maximum peccatum est quod in ipsum corpus christi committitur quia tanto grauius quis peccat tanto maior est in quem peccatur. Sed pro effusione sanguinis christi in sacramento altaris contenti iniungitur pena xl dierum uel paruum amplius et pro fornicatione simplici iniungitur penitentia septennis secundum canones. ergo quantitas pene non respondet quantitati culpe

¶ Sed contra. Ysa. xxvii. in mensura contra mensuram cum abiecta fuerit iudicabo eam. ergo quantitas iudicii punitionis peccati est secundum quantitatem culpe

¶ Sed homo reducitur ad equalitatem iustitie per penam inflictam. Sed hec non esset si quantitas culpe et pene non sibi responderent. ergo unum alteri respondet. ¶ Respondeo dicendum quod pena post commissionem culpe exigitur ad duo scilicet ad debitum soluendum et ad remedium peccantis. peccandi potest. ergo taxatio pene considerari quantum ad duo. Primo quantum ad debitum et sic quantitas pene radicaliter respondet quantitati culpe antequam aliquid de ea dimittatur. Sed tamen quanto primum eorum per quam primam nata sunt remitti plus remittitur. Sed hec per aliud minus remittendum vel soluendum restat quia quanto per contritionem plus de pena dimissum est tanto per confessionem minus dimittendum restat. Secundo quantum ad remedium vel illius qui peccauit vel aliorum et sic quandoque pro maiori minori peccato iniungitur maior pena. vel quia peccato minus difficilius potest resisti quam peccato alterius sicut iuueni imponitur pro fornicatione maior penitentia quam seni quamuis minus peccet vel quia in eo periculosius est sicut in sacerdote quam in alio vel quia multitudo magis prona est ad illud peccatum et ratio exemplum penam minus alii sunt terrendi. pena ergo in foro penitentie quantum ad utrumque taxanda est et non semper pro maiori peccato maior pena imponitur. Sed pena purgatorii solum est ad soluendum debitum quia ultimus non manet locus peccandi et ideo illa pena taxatur solum secundum quantitatem peccati considerata tamen contritionis quantitate et confessione et absolutione quia per omnia de pena aliquid dimittitur. Unde et a sacerdote iniungendo satisfactionem sunt consideranda

¶ Ad i. ergo dicendum quod verbum illius duo tangunt ex parte culpe scilicet confisicationem et delicie quorum primum pertinet ad elationem peccantis qua deo resistit. Secundum ad delectationem peccati quam uis autem sit minor delectatio quandoque in maiori culpa tamen est semper maior elatio et ideo ratio non procedit ¶ Ad ii dicendum quod illa pena vii dierum non erat comparanda ad penam debitam peccato. Unde etiam si per illos dies moreretur in purgatorio puniretur. Sed comparabatur ab irregularitate a qua omnia sacrificia legalia expiabant nihilominus ceteris paribus plus peccat homo in noua lege quam in ueteri propter sanctificationem ampliorem quam sanctificatur in baptismo et propter beneficia dei potiora humano generi exhibita. et hoc patet ex hoc quod dicitur hebre. x. quanto peius putatis deteriora mereri supplicia et cetera nec tamen hoc uerum est ultimum quod exigatur pro quolibet peccato mortali septennis penitentia. Sed hoc est quasi quedam regula communis ut in pluribus competens quantum considerans diuersis peccatorum circumstanciis. ¶ Ad

¶ 3 dd^m q episcopus vel sacerdos tunc ma
iori periculo suo et aliorum peccat et
ideo sollicitius retrahant eum ra
tiones a peccato quam alios maiorem
penam iniungendo set q e in reme
dium quamuis quis no debeat tanta
ex debito Unde in purgatorio no
tanta ab eo exigitur. ¶ Ad. 4. dd^m
q pena illa e intelligenda que
uolante sacerdote hoc accidit si n
sponte suscipere multo grauiori
pena dignus esset. De qualitate confessionis

Q. 9. Deinde considerandum de
qualitate confessionis
circa quod queruntur. 4. primo
utrum confessio possit esse informis
2° utrum quis oporteat confessionem
esse integram. 3° utrum possit
aliquid per alium uel per scriptum
confiteri. 4° utrum ille conditiones
que a magistris assignantur per confessione
requirantur.

Ad primum sic proceditur Videtur quod confessio
non possit esse informis
dicitur eccl. xvij. a mortuo velut qui
non est perit confessio sed ille qui non habet cari
tatem est mortuus quia ipsa est anime
vita ergo absque caritate non potest esse
confessio ¶ 2. Pr confessio diuiditur contra
contritionem sed contritio et satis
factio nunquam possunt extra caritatem fieri
ergo nec confessio ¶ Pr in confessione
oportet quod os cordi concordet quia hoc ipsum
nomen confessionis requirit sed re
qui adhuc manet in affectu peccati
quod confitetur non habet cor ori confor
me quia corde peccatum tenet quod ore damp
nat ergo talis non confitetur. ¶ Sed
contra quilibet tenetur ad confessionem
mortalium sed si aliquis semel
confessus est etiam in mortali
exiens non tenetur ulterius ad confitendum
eadem peccata quia tunc nullus sciret
se caritatem habere nullus sciret
se confessum fuisse ergo non est de
necessitate confessionis quod sit caritate
formata. ¶ Resp. dd^m q confessio
est actus virtutis et pars sacramenti
set autem quod est actus virtutis est
actus meritorius et sic confessio non valet sine
caritate que est principium merendi
sed secundum quod est pars sacramenti sic
ordinat confitentem ad sacerdotem
qui habet claues ecclesie qui per confessionem
confitentis conscientiam cognoscit
et sic haec confessio potest esse etiam in
eo qui non est contritus quia potest peccata
sua confiteri sacerdoti et clauibus ecclesie
se subicere et quamuis tunc non per
cipiat absolutionis fructum tamen recede
te fictione percipere incipiet sicut etiam
est in aliis sacramentis Unde non
tenetur iterare confessionem qui fictus
accedit sed tamen tenetur postmodum fictionem
suam confiteri ¶ Ad 1. ergo dd^m q
auctoritas illa intelligenda est quantum
ad fructum confessionis percipiendum
quem nullus extra caritatem existens
percipit ¶ Ad. 2. dd q contritio et
satisfactio fiunt deo sed confessio fit
homini et ideo de ratione contritionis
et satisfactionis est quod homo sit deo per
caritatem unitus non autem de ratione
confessionis ¶ Ad 3^m dd^m q ille
qui peccata que habet narrat verum loquitur et
cor concordat voci vel verbo quantum
ad substantiam confessionis quamuis cor dis
cordet a confessionis fine

Ad ij. sic proceditur. Videtur quod non oporteat
confessionem integram esse
scilicet omnia peccata vni sacerdoti confi
teatur quia erubescentia facit ad di
minutionem pene sed pluribus sacerdotibus
quis confitetur tanto maiorem erubes
centiam patitur ergo fructuosior est con
fessio si pluribus sacerdotibus diuidatur
¶ Pr confessio ad hoc necessaria est in pena
ut pena secundum arbitrium sacerdotis peccato
taxetur sed sufficiens pena potest imponi
a diuersis sacerdotibus de diuersis peccatis ergo
non oportet vni sacerdoti omnia peccata
confiteri. ¶ Pr contingere potest quod

p9 confessionem factam & satisffo
pstam recordat quis aliq peti
mortal qd dum confitebat in me
moria no habebat & tunc copiam
pri sacerdotis cum quo pmo ofessꝰ
fuit hre no potest ego potest id so
lum petm alti confiteri & diusa
petā diuis sacerdotib; confitebitur
¶ P sacti no dz fi confo d petis n
pp absolucionē s quez sacerdos qui
confessionem audit pt d quibusdam
petis absolue no d omnib; ergo ad
minus in tali casu no oz q ofo sit
integra ¶ Itez con yporis e impediti
puile s diuidi confo ad yporisum
ptz vt aug dt ergo confo dz esse
integra ¶ P ofessio e pnie pars
s pnia dz esse integra ergo & con
fessio ¶ Co dd q in medicina
corpli oz q medicus no solum solum
morbum con que medicinam dare
dz cognoscat. s etiam vlr totam
hitudinem ipius infirmi eo q
vnus morbꝰ ex adiunctione altiꝰ
aggraua & medicina q vni morbo
competet alti nocumentum pstaret
& simile e in petis q vnum ag
grauatur ex adiunctione altiꝰ &
illud qd vni peto esset conueniens
medicina alti incentiuum prestaret
cum quis aliquis gris peccatis
infectus sit ut gg in pastor. dor
& ideo de necitate confessionis est
q homo omnia peta confiteat
q in memoria qd si no facit no
est confessio. s confessionis silato
¶ Ad .i. ergo dd q & si erubescen
sit multiplicior qui diuidit diusa
peta diuis tamen simul omnes
no sunt ita magne erubescentie
sicut ia vna qua quis omnia sua
simul confitet q vnd peccatum pse
consideratum non ducat ita ma
lam dispoitoz peccantis sic qud e
cum plurib; alus consideratum q

in vnu pectd at quiqz ex ignora
tia uel infirmitate cadit s mul
titudo petorum ducat maliciaz
peccantis vel magnam corrup
tionem eiusd. ¶ Ad .2. dd q pe
adiuis sacerdotib; imposita no esset
sufficiens q quilibz consideraret
vnud pse & no quantitatem ipius
quam hz ex adiunctione altiꝰ & quez
pena q con omnium petiz daretur
esset promotiua altiꝰ peti & p
sacerdos confessionem audiens
vicem di gerit & ideo dz ei fieri
hc modo confessio sicut fit deo
in contritione vnde sic no esset con
tritio nisi quis d omnib; petis con
teret ita non esset confessio n quis
d omnib; q memorie occurrerint
confiteat ¶ Ad .3. dd q quidam
dicunt q qn aliquis recordat
eorum q prius oblitus erat. dz etiam
ea q prius confessus fuit confiteri
& pcipue s no pt hre eundem
cui ante confessus fuerat qui
omnia cognoscit vt totiꝰ culpe
quantitas vni sacerdoti innotescat
s hc non vi esse necium q peccatum
hz quantitatem & ex se ipo &
adiunctione altiꝰ petorum aut de
q confessus e manifestat quantitatez
quam ex se ipis hz ad hc aut
q sacerdos vtramqz quantitatem
peti huius cognoscat sufficit q
hc petum confitens dicat expli
cite & alia in quibus dd q cu
alia multa confitere huioz ob
litus fuit ¶ Ad .4. dd q & si
sacerdos non d omnibz possit ab
solue tamen tet p omnia confiteri
ut quantitatem totiꝰ culpe cog
noscat & d illis d quibz p non
pt absolue ad superioz remittat

Ad .5. sic pre vi q possit
p alium quis confiteri uel

p scriptum qr confessio nrã ē ad h°
vt consciã penitentis sacerdoti pan
datur s; homo pt ɀ p aliũ vl
p scriptum suam consciam sacti
manifestāe ḡo sufficit p aliũ
vl p scriptum confiteri. ¶ P° quidā
non intelligunt a ppis sacerdotib;
p̃p lingue dũsitatem ɀ tales nõ
pnt n̈ p alios confiteri ḡo nõ
est d' nccitate sacramenti qd̉ p se
ipm quis confitea². ɀ ita vide²
q si p aliũ quis confessus fuit
qualitercumq; sufficiat ei ad sa
lutem ¶ P° d' nccitate sacramēti ē
q homo ppo sacdoti confiteatur
ut ex dictis pz s; aḡn pp̃q sac°°
ē absens tũ nõ pt penitens ppa
voce loq̄ poss; aut p scriptum
suam consciam transmittē ɀ de
beat ¶ Vz cũ homo ad confessionē
pctorum sit ad confessionem fi
di obliga² s; confessio fidi ore est
facienda ut; Ro. x. ḡo ɀ confessio
pctorum. ¶ P° qui p scriptum pec
cauit p scriptum dz penitē s; con
fessio est penitentie pars ḡo peni
tens dz confiteri ppa voce. ¶ Rx°
dd̉ q confessio non solum ē act;
virtutis s; ɀ est pars sacramēti
cuius aut ad eam. s; q ē act;
virtutis sufficeret qualitercumq;
fieret ɀ si non essꝫ tanta difficul
tas in vno mõ sicut in alio tũ
s; qd̉ ē pars sacr̃ h; dterminatū
actum sic ɀ alia sacramenta h;
dterminataz mãz. ɀ sicut in
bap^mo ad signandam intioz ab
lutionē; assumit² ꝯ elm cuiꝫ ē
maxīa vis in abluendo ita in ac
tu sacramentali ad manifestan
dum ordinate assumit² ille act;
quo maxime consuevimus ma
nifestare. s. ppmū verbum Alij
n modi sc̄ inducti in supplementū
istiꝫ ¶ Ad. i. ḡo dd̉ q sic in bap°
nõ sufficit qualitercumq; ablue s;
p elementum dterminatū ita nec
in penitentia sufficit qualitercumq;
pcta manifestae s; oz q p actum
dterminatū manifestent². ¶ Ad. 2.
dd̉ q in eo q vsum lingue nõ
h; sufficit q p scriptum aut p nu
tum a° p interptez confiteatur
qr nõ exigi² ab homine plus q̄
posset vel debeat bap^m accipe n̈
maꝫ qr aq̄ ē omnino ab exterior;
ɀ nob̉ ab alio exhibe². s; act; con
fessionis ē a nob̉ ɀ ideo qñ nõ pos
sum; vno mõ debem; s; q possu²
confiteri ¶ Ad. 3. dd̉ q in absen
cia ppi sacerdotis pt etiaz laico
fieri confessio ɀ ideo nõ oz q p scp̄
sciat qr plus pt; ad ncitatem confes
sionis act; q̄ ic tũ sit confessus

Rd iiij. sic pce². v;². q ille
condiciones q a mgris assignā²
hijs v̉sib; contente non requirant²
ad confessionem. sit simplex humil'
confessio pura fidelis atq; frequē
nuda discreta libens verecunda. integra
secreta lacrimabil' accelerata. fortis
ɀ accusans sit se parē parata. fides
n ɀ simplicitas ɀ fortitudo sunt
semp virtutes ergo nõ dz poni
p se condiciones confessionis. ¶ P°
purū ē qd̉ nõ h; pmixtioz aufert
ḡo se̅plue vtrumq; poni² ¶ P°
pctm semel commissum nullꝰ te²
confiteri n̈ semel ḡo si homo pctm
non iterat nõ oz q sit frequens
¶ P° confessio ad satisfactioz ordina²
s; satisfactio quaq; ē pub^ca ḡo et
confessio nõ semp dz esse discreta
secreta. ¶ P° id qd̉ nõ est in ptate
nrã nõ requirit² a nob̉ s; lacrimas
emittē nõ ē in ptate nrã ergo
nõ requi² ad confitentem. ¶ Rx°
dd̉ q dictarum condicionum quedam
sunt d' nccitate confessionis. quedaz

debu esse ypius. ea aut q sunt de ne-
cessitate confessionis vel competunt
ei s q e actus virtutis vel s q e
pars sacre s. primo a roe virtutis
in gne aut roe spalis virtutis q e
actus aut ex ypo ratione actus virtutis
aut in gne sunt quatuor condiciones
ut in 2 eth dr. prima e ut aliquis
sit sciens et quantum ad hoc confessio
dr esse discreta. s q in actu omnis
virtutis prudentia requiritur e aut hec
discretio vt maiora cum maiori
pudore confiteantur. Secunda condicio e ut
sit eligens q actus virtutum dz ee
voluntarius et quantum ad hoc dr libera
Tertia conditio e ut propter hoc s. debitum
finem operetur. et quantum ad hoc dr
q dz ee pura ut s. recta sit intentio
4a e ut immobiliter operetur et quantum
ad hoc dr dz esse fortis vt s. propter
verecundiam non dimittatur est
aut confessio actus virtutis penitentie q
quidem pro initio sumit in horrore
turpitudinis peccati et quantum
ad hoc confessio dz ee verecunda
vt sz non se iactet de peccatis propter ali-
quam sibi vanitatem adiunctam
2o procedit ad dolorem de peccato co-
misso. et quantum ad hoc dr esse la-
crimabilis. 3o in abiectione sui
terminatur. et quantum ad hoc dz esse
humilis vt se miserum confiteatur
et infirmum s ex propria roe huius actus
q e confessio hz q sit manifesta-
tiua q quidem manifestatio per 4or
impediri pt. primo per falsitatem
et quantum ad hoc dr fidelis i. vera. 2o
per obscuritatem et contra hoc dr nuda ut
non involuat obscuritatem verborum
3o per verborum multiplicationem. et
propter hoc dr simplex vt non recitet
in confessione nisi q ad quantitatem peccati
ptz. 4o ut non subtrahatur aliquid
de hiis q manifestanda sint. et

contra hoc dr integra. Quarto aut q confessio
e pars sacramenti sic continet in
dicium sacerdotis. q e minister sa-
cri. Unde oz q sit accusans ex
parte confitentis. iure parata per
comparationem ad sacerdotem secreta
quantum ad condicionem fori in quo
de occultis consciencie agitur s de bene
esse confessionis est q sit frequens
et q sit accelerata ut s. statim
confiteatur. ¶ Ad 1m ergo dicendum q
non e inconveniens q condicio unius
virtutis in actu alterius inveniatur
q ab ipa imperatur vel q medium
q e omnis virtutis principaliter
et alie virtutes per participationem
hz. ¶ Ad 2m dicendum q hec q dicit pura
intentionis concludit puritatem
qua homo mundatur s simul alienam
admixtionem concludit ¶ Ad 3m
dicendum q hec non e de necessitate con-
fessionis s de bene ee. ¶ Ad 4m dicendum
q propter scandalum aliorum q
pnt expertis auditis ad malum
inclinari non dz confessio fieri
in publico s in occulto ex parte aut
satisfactoria non scandalizatur
ita aliquis q quis pro parvo
vel nullo peccato opa satisfactoria
faciunt ¶ Ad 5m dicendum q intelligendum
e de lacrimis mentis. Questio de

Deinde. effectu confessionis q. 10
considerandum e de effectu
confessionis ¶ Circa quod queruntur
v. ¶ Primo utrum confessio libe-
ret a morte peccati ¶ 2o utrum
confessio liberet aliquo modo
a pena ¶ 3o utrum confessio
apiat paradisum ¶ 4o utrum con-
fessio tribuat spem salutis ¶ 5o
utrum confessio generalis sufficiat ad dele-
at peccata mortalia peccata oblita

Ad 1 sic proceditur. Videtur q confessio
non liberet a morte peccati

¶ 2o sicut mortale est culpa ita et ve-
niale sed per confessionem fit venia-
le quod prius fuit mortale ut in
lectura dicitur ergo per confessionem non re-
mittitur culpa sed culpa in culpam
mutatur ¶ Sed confessio contra est
penitentie sacramenti sed penitentia
a culpa liberat ergo et confessio
¶ Respondeo dicendum quod prima intentio est satisfa-
ctione in confessione consistit quia
per eam homo ministris ecclesie se
subdit qui sunt sacramentorum
dispensatores contritio enim votum
confessionis annexum habet et sa-
tisfactio pro iudicio sacerdotis cui
fit confessio taxatur et quia in
sacramento penitentie gratia infunditur
per quam fit remissio peccatorum
sicut in baptismo et ideo eo modo con-
fessio ex vi absolutionis coniuncte
dimittit culpam sicut et baptismus
liberat enim baptismus a morte peccati non
solum secundum quod actu percipitur sed etiam
secundum quod in voto habetur sicut patet in illis
qui iam sanctificati ad baptismum accedunt
et si aliquod impedimentum non
prestaret ex ipsa collatione baptismi
gratiam consequeretur remittentem
peccata si prius ei remissa non fuissent
et simile dicendum est de confessione ad-
iuncta absolutione quod sed quod in
voto penitentis precessit a culpa
liberavit postmodum autem in
actu confessionis et absolutionis
gratia augetur et si etiam remissio peccatorum
daretur si precedens dolor de peccatis
non sufficiens ad contritionem fuisset
sed et ipse tunc obicem gratie non preberet
et ideo sicut de baptismo dicitur quod liberat
a morte ita etiam de confessione dici
potest ¶ Ad 1 ergo dicendum quod contritio habet
votum confessionis annexum
et ideo eo modo liberat a culpa pe-
nitentes sicut desiderium baptismi
baptizandos ¶ Ad 2 dicendum quod

veniale non sumitur pro culpa sed pro pena
de facili expiabili unde non sequitur
quod culpa in culpam commutatur sed
penitus adnichilatur dicitur enim veniale
3 modis ex genere sicut verbum otio-
sum Alio modo ex causa id est veniae causam
in se habens sicut patet quod infirmitate
Alio modo ex eventu sicut accipitur hic quia per
confessionem hic evenit quod de cul-
pa preterita homo veniam sequatur
Ad 3 sicut predictum est dicitur quod confessio
non liberat aliquo modo a pena
quia peccato non debetur enim pena eterna que
per contritionem dimittitur pena autem tempora-
lis per satisfactionem ergo per confessionem
nichil dimittitur de pena ¶ Preterea volun-
tas pro facto reputatur sicut in lectura
dicitur sed ille qui contritus est habuit
votum confitendi ergo tantum valuit
sibi sicut si fuisset confessus
et ita per confessionem quam postea facit nichil
de pena dimittitur ¶ Sed contra penam
habet confessio sed per omnia opera pena-
lia expiatur pena peccato debita ergo per
confessionem ¶ Respondeo dicendum quod con-
fessio simul cum absolutione habet
vim liberandi a pena duplicem Uno modo
ex ipsa vi absolutionis et quidam
liberat in voto existens a pena eter-
na sicut etiam a culpa que quidem
pena est condempnans et ex toto
terminans a qua homo liberatus adhuc
manet obligatus ad penam
temporalem sed quod pena est medicina
purgans et promovens et hec pena
restat in purgatorio patienda in
hiis qui a pena inferni liberati sunt
que quidem pena est proportionata
viribus penitentis in hoc mundo
viventis sed per virtutem clavium in-
minuitur quod proportionata viribus pe-
nitentis remanet ita quod satisfa-
ciendo in hac vita purgare potest
alio modo diminuit penam ergo ipsa
natura actus confitentis qui habet

x

penam erubescencie annexam
ideo quanto aliquis pluries de ipsis
peccatis confitetur tanto magis pena mi
nuitur et sic patet racio ad primum.
¶ Ad 2 dicendum quod voluntas pro facto non
reputatur in hiis que fiunt ab alio
sicut est de baptismo non in tamen vz in hiis
voluntas suscipiendi baptismum sicut
ipsius susceptio sed reputatur volun
tas pro facto in hiis que sunt omnino
ab homine et iterum quantum ad
premium essenciale non autem quantum
ad pene remissionem et huiusmodi
respectu quorum attendi mitum
accidentale et ideo confessus
et absolutus per minus in purga
torio punietur quam contritus tamen
Ad iij sic proceditur videtur quod non con
fessio non aperiat paradisum
quia diversorum diversi sunt effectus
sed apertio paradisi effectus est baptismi
ergo non est effectus confessionis ¶ Preterea
in id quod clausum est ante apertionem
intrari non potest sed ante confessionem
morientes intrare paradisum possunt ergo
confessio non aperit paradisum ¶ Contra
tamen confessio facit hominem subi
ci clavibus ecclesie sed per eas aperitur paradi
sus ergo et per confessionem ¶ Respondeo
dicendum quod a paradisi introitu prohibetur aliquis
per culpam et reatum pene et quia
huiusmodi impedimenta confessio
amovet ut predictum patet ideo dicitur
paradisum aperire ¶ Ad 1 ergo dicendum quod
quamvis baptismus et penitencia sint diversa
sacramenta tamen agunt in virtute unius
passionis Christi per quam aditus pa
radisi est apertus ¶ Ad 2 dicendum quod ante
votum confessionis impietatem aptus
sit etiam ante confessionem actua
liter amotam an confessionem et satis
factionem etc.
Ad 4 sic proceditur videtur quod effectus con
fessionis poni non debeat ut
quod tribuit spem salutis quia spes
ex omnibus meritoriis actibus provenit
et non videtur proprius effectus confessionis
¶ Preterea per tribulacionem ad spem per
venimus ut 5 v. sed tribulacionem
homo praecipue in satisfactione susti
net ergo tribuere spem salutis
magis est satisfactionis quam confes
sionis ¶ Sed contra per confessionem
homo fit humilior et mitior sicut
in littera magister dicit sed per hoc homo acci
pit spem salutis ergo confessionis
effectus est tribuere spem salutis
¶ Respondeo dicendum quod spes remissionis peccatorum
non est nisi per Christum et quia homo
per confessionem se subicit clavibus
ecclesie que a passione virtutem habent
ideo dicitur quod confessio spem salu
tis tribuit ¶ Ad 1 ergo dicendum quod ex
actibus non potest esse spes salutis principaliter
sed ex gracia redemptoris et quia
confessio gracie redemptoris innititur
ideo spem salutis tribuit non solum
ut actus meritorius sed ut pars sacramenti
¶ Ad 2 dicendum quod tribulacio spem salu
tis tribuit per exercitium proprie
virtutis et purgationem a pena
sed confessio etiam et modo predicto
Ad v sic proceditur videtur quod confessio
generalis non sufficiat ad de
lendum peccata mortalia oblita
peccatum in per confessionem delendo non
necesse iterum confiteri sed ergo peccata
oblita per confessionem generalem
dimitterent non esset necesse quod cum
ad noticiam redeunt aliquis con
fiteretur ¶ Preterea quicumque non est conscius
sibi peccati vel non habet peccatum vel est
oblitus sui peccati sed ergo per generalem
confessionem peccata mortalia ob
lita dimittuntur quicumque non est
sibi conscius de aliquo peccato
mortali per generalem confessionem
potest esse certus quod sit immunis a
peccato mortali quod est contra apostolum
i cor 4 nichil michi conscius

sum si non inhr iustificat sum. ¶ pp
intelles unius ex negligencia non re-
portat comodum s3 p non pt esse
sine negligencia q aliqs petm mor
le oblivisca antequam ei dimitta
qd non reportat ex hoc tale como
dum q sine spali confessione de
peto ei dimittatur. ¶ p magis
e elongatum a cognicone confi
tentis id qd est omnino ignoratu
quam illo cuius est oblitus. s3 peta
p ignoranciam commissa quia
uis confessio no deb3. q tunc
q heretici nescunt aliq petã in
quibus sunt ee petã aut etiam
aliqi simplices p generalem con
fessionem absoluerent qd falsum
e ergo generalis confessio no tollit
petã oblita ¶ Sz con. p3 accedite
ad eum et illuminamini et facies
vre non confundentur. s3 iste qui con
fite omnia q sit accedit ad deum
quum pt ergo non confundi vel
repulsam habeatur s3 veniam
consequitur. ¶ p ille q confite
veniam consequitur nisi sit fict
s3 ille q confitetur omnia petã
q in memoria h3 aliquor oblitus
est no ex hoc est fictus quia ignora
ciam facti patit q a peto excusat
ergo veniam consequitur et petã q
oblita sunt relaxant. tum in
primis sit dimidiam sperare ve
niam. ¶ Re dd q confessio
opat presupposita contricone que cul
pam del3 et confessio directe or
dinatur ad dimissionem pene
q quidem facit ex erubescencia qua
h3 et ex vi clavium quibus se confi
tens subicit qt aut quis q p co
tricionem precedentem petm aliqd
deletum ee quo ad culpam sine
co generali. si eius memoria tunc
no haberet sine specialis et tunc an
confessionem illius petã oblitus e

et tunc confessio generalis sacramentalis opa
ad dimissionem pene ex vi clavium
quibus se confitens subicit nullum
obstaculum quantum in ipso e ponens
s3 ex ipsa parte qua erubescencia con
fessionis petã penam imminebat
et post usq deus quis spalit coram
sacerdote no erubuit no e dimissa
ta ¶ Ad. 1. ergo dd q in confessione
sacramentali non solum requiritur
absolucio s3 iudicium sacerdotis satis
factionem imponentis et ido quamuis iste
absolutus sit fructus tamen confited
ut suppleat qd defuit sacramentali
confessioni ¶ Ad 2. dd q confessio
non solum opa ut dictum est
n contricione presupposita de qua qui
cu fuit non pt aliquis scire sc
uet scire pt an gratie habeat ple
nitudinem et ideo no pt scire certum
p confessionem generalem sit sibi petm
oblitum dimissum p certitudinem
quamuis possit p coniecturas aliqs
extimare ¶ Ad. 3. dd q iste no re
portat comodum ex negligencia q
non ita plenam remissionem con
sequi sicut alias consecutus fuisset vt
tm maior et tenetur iterum confiteri cum
ad memoriam petm venit ¶ Ad
4. dd q ignorancia iuris no
excusat q ipsa petm e s3 igno
rancia facti excusat. Unde as
de hoc q non confitetur petã q
nescit esse petã p ignoranciam
particularis circumstancie sic si cog
novit alienam quam credidit esse
suam s3 oblivio de actu petõ petõ
h3 ignoranciam facti et ideo excusat
a peto facientis in confessione qd
fructum absolucionis et confessionis
no impedit. De sigillo confessionis Q. 11

Deinde quid de sigillo confessionis
et circa hoc queruntur sex. ...

Primo utrum in quolibet casu te
neatur homo celare ea q h3 sub

ſigillo confeſſionis. ¶ 2º utrum ſi
gillum confeſſionis ſe extendat ad
alia q̃ illa q̃ dicta ſunt ď confeſſiõe
¶ 3º utrum ſolus ſacerdos ſigillum
confeſſionis habeat. ¶ 4º utrum
ſacerdos poſſit alij reuelare deliĉta
confitentis ¶ 5º utrum teneat²
ea celare etiam ſi alt' ea nouit

Ad · 1 · ſic pced'. vi² q̃ non in q̃libʒ
cau teneatur ſacerdos celare
pcta q̃ ſub ſigillo confeſſionis no
uit q̃ ſicut dr. h' · q̃ eſt inſtitutũ
p caritate cõn caritatem nõ mi
litat ſʒ celatio confeſſionis in a
liquo cau cõn caritatem militaret
ſicut ſi aliquis in confeſſione
ſcit aliquem hereticum · quem nõ
pt inducẽ ad h' q̃ deſiſtat a cor
ruptione plebis · ꝛ ſimilr' de illo
qui ſcit p confeſſionem · affinitatẽ
eſſe int' aliquos q̃ contrahere vo
lunt ergo talis nõ dʒ confeſſionem
celare. ¶ p̃' illud ad quod quis obli
gatur ex precepto ~~~~ eccẽ etiam
tũ non ~~eſſe~~ ẽ int'ẽ obſinari ma
dato eccẽ in contrarium factõ · ſʒ
celatio confeſſionis ẽ introducta
ex ſtatuto eccẽ tm̃ · ſi ergo p eccã
pcipiatur q̃ quicumq; ſcit aliq'd
de tali pcto dicat · ille qui ſcit p
confeſſionem dʒ dicẽ · ¶ p̃' magis
homo dʒ conſeruare conſciam ſuã
q̃ famam altr'. q̃ caritas ordi
nata ẽ · ſʒ alij aliquis pctũ celãs
incurrit ppe conſciẽ dampnũ · ſicut
cum in teſtimoniũ adduci² p pcto
illo ꝛ iurare cogit² ď ritate dicẽ a
vel cum aliquis abbas ſcit p cõfeſ
alicq. prioris ſubiecti ſibi pctum ·
cuius actõ inducit ipm ad rui
nam ſi ei pctatum dimittat ·
vnde te² ei auferre paſtoralis cure
dignitatem · auferendo aut videt²
confeſſionẽ ple publicare ergo vi²

q̃ in aliquo cau liceat confeſſionẽ
publicare ¶ p̃' aliquis ſacerdos p
confeſſionem alicuius quam au
diuit pt accipẽ conſciam q̃ ſit
platione indignus · ſʒ quilibʒ te²
cõndiceẽ promotioni indignorum
ſi ſua intereſt · cum ergo contra
dicendo ſuſpicionem inducẽ videa²
ď pcto ſic qd'ammõ confeſſionẽ
reuelare videtur q'd' nunq; oporteat
confeſſionem reuelare ¶ Sʒ cõn
ẽ q̃ dicit decretalis ď pen · ꝛ re
Caueat ſacerdos ne verbo vel
ſigno vl' quocumq; modo pdat ali
quem pctõrẽ. ¶ p̃' ſacerdos
dʒ deo cuius miniſt' eſt confor
mari · ſʒ deus pcta que per confeſſionẽ
h'ʒ · non reuelat ſʒ tegit ergo nec
ſacerdos reuelare dʒ. ¶ R̃o dd'm
q̃ in ſacramentis ea q̃ exterius
geruntur² ſunt ſig'a eorum que
interius contingunt · ꝛ ideo confeſſio
qua quis ſacerdoti ſe ſubicit ·
ſignum ẽ interioris, qua quis deo
ſubicit². deus aut pctm illius
q̃ ſibi ſe ſubicit · p pniam tegit
ꝛ ideo oʒ h' in ſacramẽto pnie
ſignari · ꝛ ideo ď neceẽ ſacrẽ ẽ
q̃ quis confeſſionem celat ꝛ tanq̃
violator ſacramenti peccat · q̃ confeſſionẽ
reuelat · ꝛ pt' h' ſunt alie vtilita
tes huius celationis q̃ p hoc hoies
magis ad confeſſionem attra
huntur² · ꝛ ſimpliciꝰ etiam pcta
confitent² ¶ Ad · 1 · ergo dd' q̃ qui
dam dicunt q̃ ſacerdos non te²
iurare ſub ſigillo confeſſionis niſi
pcta de quibꝰ penitens emendatõẽ
pmittit · alit' pt ea dicẽ ei qui
pt prodeſſe ꝛ non obeſſe · ſʒ h'
opinio vi² erronea · cum ſit cõn
veritatem ſacrĩ ſic · n bapt'mꝰ eſt
ſacrm̃ cuius quis ſcatʒ accedat
nec ẽ immutandũ aliq'd pp hoc

de essentialibus sacramenti. ita confessio non desinit esse sacramentalis quamvis ille qui confitetur emendationem non proponat. et ideo nichilominus sub occulto tenendum est nec tantum sigillum confessionis cum caritate simulat quia caritas non requirit quod apponatur remedium peccato quod homo nescit. illud autem quod sub confessione scitur est quasi nescitum. tamen illud nesciat ut homo sed ut deus tamen aliquod remedium adhibere debet in predictis casibus quantum potest sine revelatione confessionis sicut monendo eos quod qui confitentur et aliis ~~confitentiam~~ diligenciam apponendo ne corrumpantur per heresim potest etiam dicere prelato quod diligencius vigilet super gregem suum ita tamen quod non dicat aliquod quod verbo vel nutu confitentem prodat. ¶ Ad 2m dicendum quod preceptum de confessione servanda consequitur ipsum sacramentum. et ideo sicut preceptum de confessione sacramentali facienda est de iure divino. et non potest aliqua dispensatione vel iussione homo absolvi ab eo. ita nec ad revelationem confessionis potest ab homine cogi vel licenciari. Unde si precipiatur sub pena excommunicationis iam late quod dicat si aliquid scit de tali peccato non debet dicere. quia debet extimare quod intentio precipientis est si sciat ut homo. et si etiam exprimeret de confessione interrogatur non deberet dicere nec excommunicationem incurreret. quia non est subiectus superiori suo nisi ut homo. sed autem non scit ut homo sed ut deus. ¶ Ad 3m dicendum quod homo non adducitur in testimonium nisi ut homo. et ideo sine lesione consciencie potest iurare se nescire. quod scit tantum ut deus vel sine aliquo remedio. quia non tenetur adhibere remedium nisi eo modo quo ad ipsum refertur. Unde in hiis que ad ipsum deferuntur in foro penitencie debet in eodem foro inquantum potest adhibere remedium. ut abbas in casu predicto ammoneat eum ut prioratum resignat vel si noluit potest ex causa alia occasione absolvere eum a cura prioratus ita tamen quod omnis suspicio vitetur de confessionis revelatione. ¶ Ad 4m dicendum quod ex multis aliis redditur quis indignus ad prelationis officium quam ex peccato sicut ex defectu sciencie. vel etatis vel aliquo huiusmodi et ideo qui contradicit nec suspicionem de crimine facit nec confessionem revelat. etc.

Ad 3m sic proceditur videtur quod sigillum confessionis se extendat ad alia quam illa que sunt de confessione quia de confessione non sunt nisi peccata sed aliquando preter peccata alia multa quis narrat que ad confessionem non pertinent ergo cum illa sacerdoti dicantur ut deo videtur quod et ad illa sigillum confessionis se extendat ¶ Sed contra sigillum confessionis est aliquid annexum sacramentali confessioni sed ea que annexa sunt alicui sacramento non se extendunt ultra sacramentum illud ergo sacramentum confessionis non se extendit nisi ad ea de quibus est confessio. ¶ Respondeo dicendum quod sigillum confessionis directe non se extendit nisi ad illa de quibus est sacramentalis confessio. sed indirecte id quod non cadit sub sacramentali confessione etiam ad sigillum confessionis pertinet sicut illa per que possit peccator vel peccatum deprehendi. Nichilominus tamen alia studiose sunt celanda tum propter scandalum tum propter pronitatem que ex consuetudine accidere posset. et per hoc patet responsio ad primum ¶ Ad 4m dicendum quod aliquis non debet aliquid recipere hoc modo sub sigillo confessionis nec debet recipere aliquid sub promissione hoc modo celare ac si in confessione haberet quamvis

sub sigillo confessionis non habeat
Ad iij · sic pro^tur^ · vi^r^ q̄ non solum
sacerdos sigillum confessionis
habeat q̄ aliquī aliquis confite^r^
sacerdoti p interpretem nccitate vrgente
ꝭ interpres vt vide^r^ tene^r^ confessioꝫ
celare ergo ꝫ non sacerdos aliquid
sub sigillo confessionis h̄ꝫ · ¶ p̄ as
aliquā in tantā nccitatis pt · laico con
fiteri ꝭ ille te^r^ peccata celare cum sibi
dicant^r^ sicut deo ergo non solum sa
cerdos sigillum confessionis h̄ꝫ · ¶ p̄
aliquā aliquis se sacerdotem fingit
vt consciam alicꝫ exploret p hanc
fraudem ꝫ ille ꝫ vt vide^r^ peccat ꝭ
confessionem reuelat ergo no solū
sacerdos sigillum confessionis h̄ꝫ · ¶ Sꝫ
con̄ ē q̄ solus sacerdos minister
ē huius sacramenti ꝭ sigillum co
fessionis ē annexum huic sacra
mento ergo solus ~~sacerdos~~ sacramento h̄ꝫ ꝭ
gillum confessionis · ¶ p̄ homo te^r^
ea q̄ in confessione audit celare ꝭ
non sicut ea ut homo ꝭ ut deus ꝭ so
lus sacerdos ē minister dī ergo solus
ꝯ sacerdos te^r^ occultare · ¶ R̄o · d̄d̄
q̄ sigillum confessionis competit
sacerdoti inquantum minister huius
sacramenti q̄ n^l^ est aliud q̄ debi
tum confessionis celandi · sicut cla
uis ē potas absoluendi · tamen ꝭ aliquis
qui no est sacerdos in aliquo casu
participat aliquid de actu clauis dū
confessioꝫ audit · p̄ nccitatem ita
ꝫ participat aliquid de actu sigilli
confessionis ꝫ te^r^ celare q̄uis p̄ꝑe
loquendo sigillum confessionis no
habeat ꝫ p̄ h̄ pꝫ solucio ad oba

Ad · iiij · d̄ sic pro^r^ · vi^r^ q̄ de licen
tia confitentis non possit sac
dos peccatum qd̄ h̄ꝫ sub sigillo con
fessionis alii prode qd̄ · n̄ no pt su
perior non pt inferior ꝭ p̄ non possit
aliquē licenciare q̄ peccatum qd̄ h̄ꝫ in
confessione alii prodet ergo nec ille
q̄ confitetur pt ipsum licenciare
¶ p̄ illud qd̄ est institutum p̄ bo^m^
cōe no pt ex arbitrio cōmuni irri
tari ꝭ celatio confessionis ē insti
tuta p̄ bonum tocius eccīe ut hoīes
confidencius ad confessionem acce
dant ergo ille qui confitetur no pt
licenciare sacerdotem ad dicendum
¶ p̄ ꝭ possit licenciari sacerdos vi^r^
dari pallium malicie magne sac
dotibꝫ quia possent pretendere licenciam
sibi datam et impune peccaret
qd̄ ē inconueniens ꝫ sic vide^r^ q̄
non possint a confitente licenciari
¶ p̄ ille cui reuelabit no habebit pecm̄
hc̄ sub sigillo confessionis ꝫ^c^ poterit
peccatum publicari qd̄ iam dictum
ē qd̄ ē inconueniens ergo no pt lice
ciare ¶ Sꝫ con̄ inferior pt mitte
peccatorꝫ cum licencia ad superiorem
sacerdotem de voluntate ipsius
ergo de voluntate confitentis pt sa
cerdos peccatum reuelare alii · ¶ p̄ ·
qui potest aliquid facere p se potest
etiam p alium facere ꝭ confitens
pt peccatum suum qd̄ fecit p se alteri
reuelare ergo pt p sacerdotem facere
¶ R̄o · d̄d̄ q̄ duo sunt p̄ q̄ tene^r^
sacerdotes peccatum occultare · primo
ꝫ pn^r^ q̄ ipsa occultatio ē de essen
sacramenti [illegible] sicut illud ut deus cuius
vicem gerit ad confessionem ·
Secundo p̄ scandalum vitandum pt
aut confitens facere q̄ sacerdos id
quod sciebat ut deus sciat etiam
ut homo quod facit dum licenciat
eum ad dicendum ꝫ ideo ꝭ dicat
non frangit sigillum confessio-
nis tn̄ debꝫ vitare scandalum
ad^o^ ne fractor sigilli predicti reputetur
¶ Ad i · ergo d̄ q̄ p̄ no pt licencia
re sacerdotem ad dicendum q̄ no

potest facere quod illud sciat ut homo quod tamen facere potest ille qui confitetur. ¶ Ad 2 dicendum quod non tollitur illud quod est institutum propter bonum quietem quia sigillum confessionis non frangitur quia dicitur quod aliomodo scitur. ¶ Ad 3 dicendum quod ex hoc non datur aliqua importunitas malis sacerdotibus quia imminet eis probatio si caveant quod sine licentia confitentis revelaverunt. ¶ Ad 4 dicendum quod ille ad quem notitia predicta devenit mediante sacerdote de voluntate confitentis participat cum aliquo actu sacerdotis et ideo simile est de eo et de interprete vel forte peccator vellet quod ille absolute sciat et libere etc.

Ad v. sic proceditur videtur quod illud quod aliquis scit per confessionem et etiam alio modo possit alteri revelare non enim frangitur sigillum confessionis nisi cum peccatum quod scitur in confessione revelatur. si ergo iste revelat peccatum quod in confessione audivit ei obligatur ad hoc quod peccata ipsius non revelet sed si aliquis promitteret alicui tenere privatum ei quod dicitur quantumcumque postea sciret deberet privatum tenere ergo quod aliquis in confessione audivit quantumcumque alias sciat debet privatum tenere. ¶ Praeterea duorum quod est altero potentius trahit ad se reliquum sed scientia qua scit peccatum ut deus est potentior et dignior scientia qua scit peccatum ut homo ergo trahit ad se eam et ita non potest revelari secundum quod scientia qua scit ut deus exigit. ¶ Praeterea secretum confessionis institutum est ad evitandum scandalum et ne homines a confessionibus retrahantur sed si aliquis posset dicere illud quod in confessione audivit et si aliter sciret nihilominus scandalum sequeretur ergo nullo modo potest dicere. ¶ Sed contra nullus potest alium obligare ad quod non erat obligatus nisi sit superior prelatus qui obliget precepto. sed ille qui sciebat alicuius peccatum per visum non erat obligatus ad celandum ergo ille qui ei confitetur cum non sit prelatus suus non potest eum obligare ad celandum per hoc quod ei confitetur. ¶ Praeterea sed hoc posset impediri iustitia ecclesie si aliquis ut evaderet sententiam excommunicationis que in ipsum ferenda erat propter aliquod peccatum de quo convictus est confiteretur ei qui sententiam ferret sed iustitie executio est de precepto ergo non tenetur celare peccatum quod quis in confessione audivit si alias ipsum sciat. ¶ Responsio dicendum quod circa hoc est duplex opinio quidam enim dicunt quod illud quod in confessione aliquis audivit non potest aliquo modo dicere si sciat alias sive ante sive post. Alii vero dicunt quod per confessionem precluditur sibi via ne possit aliquid dicere quod prius sciunt non autem quin possit dicere si postea alio sciat. Utraque autem opinio dum nimium sigillo confessionis attribuit preiudicium veritati et iustitie sustinende facit. Posset enim aliquis declinare ad peccandum esse pronior si non timeret ab illo accusari cui confessus est si coram illo peccatum iteraret similiter et multum iustitie periret posset si in testimonium ferre aliquis non posset de eo quod vidit post confessionem de hoc factam. nec obstat quod quidam dicunt quod debet protestari se non tenere privatum quia hoc non posset protestari nisi postquam ipsum peccatum esset sibi dictum tunc quilibet sacerdos posset revelare peccatum protestationem faciendo si hoc ipsum ad revelandum liberum redderet. Et ideo alia opinio est

quior quod id quod homo alias scit sine ante
confessionem sive post non tenetur
celare quantum ad id quod scit ut homo
potest enim dicere scio enim illud quod
audivi tamen tenetur celare id in quantum
scit ut deus hoc enim potest hoc dicere ego au
divi hoc in confessione tamen propter scan
dalum vitandum debet abstinere ne
de hoc loquatur ubi immineat novitas

¶ Ad i ergo dicendum quod aliquis dicit se vidis
se quod in confessione audivit non re
velat quod in confessione habet ubi per acci
dens scit quod aliquid per aliquem per
auditum et visum non revelat quod
vidit per se loquendo si dicat se au
divisse sed per accidens quod dicit audi
tum tamen accidit visum esse et ideo
talis sigillum confessionis non
frangit. ¶ Ad ii dicendum quod confessor non obli
gatur audiens confessionem quod
non revelet peccatum simpliciter sed prout
est in confessione auditum nullo
enim casu dicere debet se audivisse
in confessione. ¶ Ad iii dicendum quod hoc
intelligendum est de duobus que habent oppositionem
sed scientia qua scit aliquis peccatum ut
deus et illa qua scit ut homo non
sunt opposita et ideo ratio non pro
cedit ¶ Ad iiii dicendum quod non debet ita vi
tari peccatum quod ex una parte quod ex alia
iustitia relinquatur veritas enim
non est propter scandalum dimittenda
et ideo quando imminet periculum
iustitie non debet dimitti revelatio
eius quod quis in confessione audit
sed aliter scit propter scandalum verum
tamen quantum in se est dimittere
tenetur. De satisfactione dicendum est

R 12 Deinde considerandum est
de satisfactione de qua qua
tuor consideranda sunt
¶ Primo de eius quidditate ¶ 2o de
ipsius possibilitate ¶ 3o de eius qualitate
¶ 4o de hiis per que homo satisfacit
deo ¶ Circa primum queruntur tria primo

utrum satisfactio sit virtus vel actus
virtutis ¶ 2o utrum sit actus iustitie
¶ 3o utrum diffinitio satisfactionis
que in littera ponitur conveniens assig
netur.

Ad i sic proceditur. videtur quod satisfactio
non sit virtus neque actus virtu
tis omnis enim virtutis actus
est meritorius sed satisfactio non est
meritoria ut videtur quia meritum gra
tuitum est sed satisfactio debitum
attendit ergo satisfactio non est actus
virtutis ¶ Preterea actus virtutis est
voluntarius sed aliquid fit satisfactio
eo quod invito de aliquo sit quod alicui
pro offensa in alterum commissa
a iudice punitur ergo punitio non est
virtutis actus ¶ Preterea sed philosophum viii
ethicorum in virtute morali principale est
electio sed satisfactio non fit per electionem
sed efficit principaliter exteriora
opera ergo non est virtutis actus.
¶ Sed contra satisfactio ad penitentiam pertinet
sed penitentia est virtus ergo satisfactio est
actus virtutis ¶ Preterea nullus actus operatur
ad deletionem peccati nisi sit actus vir
tutis quod contrarium destruitur
per suum contrarium sed per satisfactionem
peccatum totaliter adnichilatur ergo satis
factio est virtutis actus ¶ Respondeo dicendum
quod aliquis actus dicitur esse actus virtu
tis dupliciter Uno modo materialiter et sic quilibet
actus qui maliciam non habet implicitam
vel defectum debite circumstantie
actus virtutis dici potest quod quolibet
tali potest uti virtus in suum finem
sicut est ambulare loqui et huiusmodi
Alio modo dicitur actus aliquis esse actus
virtutis formaliter quod ipse suo nomine
formam et rationem virtutis impli
citam habet sicut fortiter sustinere dicitur
actus virtutis fortitudinis formaliter
autem cuiuslibet virtutis moralis est ratio me
dii Unde omnis actus qui rationem
medii importat actus virtutis

formaliter dicitur · et quia equalitas me
dium est quod suo nomine satisfactio
importat tamen non dicitur aliquis satis
facere nisi secundum proportionem equalitatis
ad aliquid constat quod satisfactio est
formaliter est actus iusticie ¶ Ad 1
ergo dicendum quod quamvis satisfactio in se sit
debitum tamen inquantum satisfa
ctio hec opus exequitur rationem gra
tuiti accipit ex parte operantis et
operans facit de necessitate virtutem
et hoc non debitum dimittere sed mi
tum quod necessitatem importat que volun
tati contraria unde si voluntas
necessitati assentiat non ratio meriti
tollitur ¶ Ad 2 dicendum quod actus virtutis
non requirit voluntarium in eo qui
patitur sed in eo qui facit quia
illius actus est et ideo cum ille in
quem iudex vindictam exercet
se habet ut patiens ad satisfactionem
non ut agens non oportet quod in eo vo
luntaria sit satisfactio sed in iudice
faciente ¶ Ad 3 dicendum quod principale
in virtute potest accipi dupliciter Uno modo principale
in virtute inquantum est virtus et sic in ea
que ad rationem pertinent vel magis
ea propria quam sunt principaliora sunt in
virtute magis unde electio principalior est
Alio modo potest accipi principale in virtute in
quantum est talis virtus et principalius
in ipsa est ex quo determinationem
recipit actus interior sed in aliquibus vir
tutibus determinantur per exteriores quia
electio que est communis omnibus virtutibus
ex hoc quod est electio talis actus efficitur
propria huius virtutis et actus exterio
res in aliquibus virtutibus sunt prin
cipaliores et ita dicendum est in satisfactione

·2ᵘˢ ar.ᵘˢ Ad 2 sic proceditur videtur quod satisfactio
non sit actus iusticie quia satis
factio est ad hoc quod reconcilietur ei
quem offendit sed reconciliatio
cum sit amoris ad caritatem pertinet
ergo satisfactio est actus caritatis et
non iusticie ¶ Praeterea cause peccatorum
in nobis sunt passiones anime quibus
ad malum inclinamur sed iusticia secundum
philosophum non est circa passiones sed circa operationes
cum ergo ad satisfactionem pertineat
peccatorum causas excidere ut in littera di
citur quod non sit actus ¶ Praeterea cavere in
futurum non est actus iusticie sed ma
gis prudentie cuius pars ponitur cau
tela sed hoc pertinet ad satisfactionem
quod cavere est suggestionibus peccatorum
aditum non indulgere ergo satisfactio
non est actus iusticie ¶ Sed contra nulla
virtus attendit rationem debiti nisi
iusticia sed satisfactio honorem debitum
deo impendit ut anshelmus ait
ergo satisfactio est actus iusticie ¶ Praeterea
nulla virtus habet rerum exteriorum ade
quationem perficere nisi iusticia sed hoc
fit per satisfactionem qua constituitur
equalitas emende ad offensam
precedentem ergo satisfactio est iusticie
actus ¶ Respondeo dicendum quod secundum philosophum in v° ethicorum
medium iusticie accipitur secundum adequationem
rei ad rem in proportionalitate aliqua
unde cum talem adequationem ipsum no
men satisfactionis importet quia hoc ad
verbium satis equalitatem proportio
nis designat constat quod satisfactio
formaliter iusticie actus est sed iusticie
actus secundum philosophum est vel unius ad alterum
ut cum aliquis reddit alteri quod ei debetur
vel aliquorum ad alterum sicut cum iudex
facit iusticiam inter duos cum autem
est actus iusticie unius ad alterum equalitas
in ipso faciente constituitur cum autem
aliquorum ad alterum equalitas consti
tuitur in iniustum passo et quia satis
factio equalitatem in ipso faciente
importat dicit actum iusticie que
est unius ad alterum proprie loquendo sed
unius ad alterum potest aliquis facere
iusticiam vel in actionibus et passionibus
vel in rebus exterioribus sicut et iniuria
fit alteri vel subtrahendo res vel
per aliquam actionem ledendo et

q̄ census rerum exteriorum ē dare
ideo actum iusticie s. q̄ equalitatē
in reb; exterioribus constituit ipse dt
hic qd' est reddē s. satisfacē manife
ste equalitatem in actionib; dimedi
cōmunis quis cum p alio p pena
z quia adequatio non ē ius medij
lium ideo satisfactio inequalitatē
actionū psupponit q̄ quidē offesa
constituit z ideo hz respcm ad offē
sam precedentem n. in indicatiua
iusticia q̄ equalitatē constituit
in eo q̄ iustum pati° inducit siue
sit patiens id qd' agens ut qn
aliquis sibi ipi penam infert siue
non sit idē q̄ agens ut qn iudex
alium punit adutrumq; iudicatiua
iusticia se hite similit' z penitēn
q̄ equalitatem iur insatiente im
portat qr ipsemet penam ts ut°
cōdampnās pūnd indicatiue iusticie
speties sit z p hc constat q̄ satisfactio
q̄ eq̄litatem rōn offense precedent
insatiente importat opus iusticie
ē quantū ad illam partem que
pnia dr ¶ Ad pm̄ qo dd'm q̄ sa
tisfactio ut cōditur pz ē quedam
iniurie illate recompensatio cum
sit iniuria illata immediate ad
equalitatē iusticie ptingebat
z p que ad inequalitatē amici
cie oppositam ita z satisfactio di
recte ad eq̄litatem iusticie pducit
z ad equalitatem amicicie cō
quēti cū q̄r actus ab elicitiē ab illo
hitu procedit ad cuius finem imme
diate ordinatur imperatiue a caūte
¶ Ad ·ij· dd' q̄ quamuis iusti° sit
p'ulior ire operationes tamē cum
cōquēti ire passiones inequatio
sunt operationū cause s. iusticia
cohibs iram ne alti lesionē iniuste
inferat z concupiam ne aliud

alienum accedat zc. Et satisfactio
pt peccatorum causas excidere ¶ Ad
·3· dd' q̄ quelib; virtus moralis
pticipat actum prudencie eo q̄ for
malit' ipa complet in eis racionē
virtutis hy s. eam medium
accipiat° in singulis virtutib;
moralib; ut p diffinicionē virtutis
in 2° eth.

Ad iij sic pcē° vr° q̄ diffinicio 3ᵃ arᵘ
satisfactionis inlicta inconue
nienter ponatur ab augustino dt
n. q̄ satisfactio ē peccatorum causas
excidē z eorum suggestionib; aditum
non indulgē causa n. actualis
peti fomes ē s. in hac vita nō
possumus fomitem excidē ergo sa
tisfactio nō ē peccatorum causas
excidē ¶ P° causa peti ē fortior
quam peccatum s. homo p se non pt
peccatum excidē ergo multo minus
causas peti cum sic id q̄ pa ¶ P°
satisfactio cum sit pars pnie p
teritum respicit non futurum
s. non indulgē additum suggest
tionib; peccatorum respicit futurum
ergo nō dz poni in diffinicione sa
tisfactionis ¶ P° satisfactio dē
respcu offense ptite s. d' offensa
precedenti nulla fit mencio ergo in
conuenient' assignatur° diffinicio
satisfactionis ¶ P° anshelmus pot
aliam diffinicionē in 2° cur · deus
homo · s. satisfactio ē honorē debitum
deo impendē · q̄ nulla fit mencio
horum q̄ aug° hic ponit ergo altera
eorum videt° ee incompetens
¶ P° honorē debitum pt innocens
impendē s. satisfacē nō p com
petit innocenti ergo diffinicio anshel'
ē male ordinata ¶ Sed contra dd'
q̄ iusticia nō ad hc tm tendit
ut inequalitatem precedentem aufer

puniendo culpam preteritam secundum ut
in futurum equalitatem custodiat
quia secundum philosophum in 2° ethicorum penae me
dicine sunt Unde et satisfactio que
est iusticie actus penam inferentis
est medicina curans peccata preterita
et preservans a futuris et ideo quando
homo homini satisfacit et preterita
recompensat et de futuris cavet
et secundum hoc duplex potest satisfactio diffi
niri. Uno modo respectu culpe preterite quam
recompensando curat et sic dicitur quod
satisfactio est illate iniurie recom
pensatio secundum iusticie equalitatem
et in idem videtur redire diffinitio an
shelmi qui dicit quod satisfactio est
honorem debitum deo impendere
ut consideratur debitum ratione
culpe commisse ¶ Alio potest diffi
niri secundum quod preservat a culpa futura
et sic diffinit eam hic augustinus. Preservatio
autem a morbo corporali fit per abla
tionem causarum quibus morbus
consequi potest eis non ablatis non
potest morbus consequi secundum in morbo
spirituali non est ita quia liberum arbitrium non
cogitur unde causis precedentibus potest
vitari quamvis difficulter causis amot
potest incurri et ideo in satisfactionis
diffinitione duo ponit scilicet abscisionem
causarum ad primum et remissionem
tam liberi arbitrii ad ipsum peccatum quam
ad secundum ¶ Ad primum ergo dicendum quod acci
piende sunt cause proxime peccati
actualis que dicuntur duo scilicet libido
ex consuetudine vel actu peccati
relicti et alia per reliquie peccati
preteriti et exteriores occasiones ad
peccandum ut locus societas ma
la et huiusmodi et tales cause in hac
vita per satisfactionem tolluntur
quamvis fomes qui est causa remota
peccati actualis non tollatur corpora
in hac vita per satisfactionem et

si debilitetur ¶ Ad 2 dicendum quod quia causa mali
vel privationis eo modo quo causam
habet non est nisi bonum deficiens bonum
autem facilius tollatur quam constituatur
ideo facilius est causam privationis
et mali abscindere quam ipsum malum
removere quod non removetur nisi per con
structionem boni quod patet in cecitate et
causis eius et tamen cause peccati pre
dicte non sunt sufficientes cause
cum ex eis non de necessitate sequatur
peccatum secundum sunt occasiones quedam nec
iterum satisfactio sine dei auxilio
fit quia sine caritate esse non potest ut
dicetur ¶ Ad 3 dicendum quod quamvis pena
ex prima sui institutione respiciat
preteritum tamen et exequitur futurum
respicit in quantum est medicina pre
servans et sic et satisfactio ¶ Ad 4
dicendum quod augustinus diffinit satisfactionem
secundum quod fit deo cui secundum rei veritatem
nichil subtrahi potest quamvis peccator quantum
in se est aliquid subtrahat et ideo
in satisfactione tali principalius
requiritur emendatio in futuro quam recom
pensatio preteritorum et propter hoc exparte
ista augustinus diffinit satisfactionem
nichilominus tamen ex cautela futurorum
cognoscitur potest recompensatio preteritorum
que fit circa eadem conversio modo in
peccato non respicientes causas peccatorum
propter peccata detestamur a peccatis inci
pientes detestationis motum secundum
in cautela a causis incipimus ut
causis subtractis facilius peccata
caveamus ¶ Ad 5 dicendum quod non est in
conveniens quod de eodem dentur diverse
assignationes secundum diversa que in ipso
inveniuntur et sic est in proposito ut ex
dictis patet ¶ Ad 6 dicendum quod intelligitur
debitum quod debemus deo ratione
culpe commisse quod debitum penam
respicit ut patet dicitur est de possibilitate satisfactionis
Deinde considerandum est de Q. B.

possibilitate satisffacionis ¶ Circa
quod duo queruntur ¶ primo utrum
homo possit deo satisffacere ¶ 2º utrum
aliquis pro alio satisffacere possit

1us arlus Ad .1. sic proceditur videtur quod homo non
possit deo satisffacere . satisffac
cio .n. debet equari offense ut ex dictis
patet sed offensa in deum commissa est
infinita quantum quantitatem recipit ab
eo in quem committitur cum plus
offendat qui principem percutit quam
alium quemcumque cum ergo actio hominis
non possit esse infinita videtur quod ho
deo satisffacere non possit ¶ preterea sicut
quod totum quod habet dei est non potest pro
aliquo debito recompensare sed nos
sumus dei sumus quicquid boni habemus ab
ipso habentes cum ergo satisffacio
sit recompensacio offense preterite videtur
quod deo satisffacere non possumus ¶ preterea
ille qui totum quod habet non sufficit ad
unum debitum persolvendum non
potest pro alio debito satisffacere . sed quicquid
homo potest et habet non sufficit ad solue
dum debitum pro beneficio condicionis
unde ysaie .xl. dicitur quod libanus
libani non sufficient ad holocau
stum ergo nullo modo potest satisffacio
esse pro debito offense commisse ¶ preterea
homo totum tempus suum debet in dei
servicium expendere . sed tempus amis
sum non potest recuperari quod est gravis
ima iactura temporis ut seneca
dicit ergo non potest homo recompe
sacionem deo facere et idem quod primo
¶ Preterea peccatum actuale mortale est gravius
quam originale . sed pro originali nec
potuit satisffacere nisi deus et homo
ergo nec pro actuali ¶ Sed contra sicut
Jeronimus dicit qui dicit deum aliquid
impossibile hominem precepisse anathema
sit et satisffacio est in precepto ut
Luce .3. facite dignos fructus
penitencie ergo possibile est deo satisffacere

¶ preterea deus est magis misericors quam aliquis
sed homini est possibile satisffacere ergo
et deo ¶ preterea satisffacio est cum pena
culpe equatur quod iusticia est idem
quod contra passum ut pitagorici di
xerunt sed quia equalem penam
assumere delectacioni quam fuit in pec
cando ergo sufficit deo satisffacere
¶ Responsio dicendum quod homo deo debitor efficitur
duobus racionibus beneficiorum acceptorum Alio
racione peccati commissi In hiis autem
honoribus qui sunt ad parentes et deos
d. sed plures impossibile est equivalens
reddere . secundum quantitatem sed suf
ficit quod homo reddat quod potest quia
amicicia non exigit equivalens
sed quod possibile est et hoc est equale
aliqualiter sed secundum proporcionalitatem
quia sicut se habet hoc quod deo est debitum
ad ipsum deum ita se habet quod iste potest
reddere ad deum et aliquo modo
forma iusticie consistat et similiter est
ex parte satisffacionis . unde non
potest homo deo satisffacere si hic satis
equalitatem quantitatis accipiatur
quod autem sic impleret equalitatem
proporcionis ut dictum est et hoc
sicut sufficit ad racionem satisffacionis
¶ Ad .1. ergo dicendum quod sicut offensa
habet quandam infinitatem ex
infinitate divine maiestatis
ita satisffacio accipit quandam infini
tatem ex infinitate divine mi
sericordie prout est gracia informata per quam accepta
fuit reddit quod homo reddere potest
quidam tamen dicunt quod habet infi
nitatem ex parte aversionis et sic gra
tis dimittitur sed ex parte conversionis
finita est et sic per eam satisffieri potest sed
hoc nichil est quia satisffacio non respondet
peccato nisi secundum quod est offensa dei quod non
habet ex parte conversionis sed solum
ex parte aversionis / Alii vero dicunt
quod et quantum ad aversionem pro
peccato satisffieri potest virtute meriti xpi

[margin, lower left, red:] satisffacio

qd' cpdamnnd infinitu fuit z hc in
idem redit quod prius dictum est
qr p fidem mediatoris gratia dat'
est credentib; si tamen aliomodo
gratiam daret sufficeret satisfactio
p modum pdictum ¶ Ad .ij. dd'
qr homo qui ad ymaginem dei
factus e aliquid libertatis pticipat
inquantum e dominus suorum
actuum p li. ar. z ideo ex hc qr
p li. ar. agit deo satisfface pt qr
quamuis di sit ptut ado e sibi
concessum tamen libere traditum
e ut eius dominus sit qr sno no
competit. ¶ Ad .iij. dd' qr ratio
illa concludit qr deo equiualens
satisfactio fieri non possit no aut
qr non possit sibi sufficiens fieri
quamuis n posse suud totum ho
debeat non tamen ab eo exigitur
de necitate ut totum qr possit
faciat qr hc e ei impossibile sz statu
pntis vite ut totum posse suum
in aliquid vnum expendat cum
oporteat eu multa esse sollicitum
sz e quedam mensura homini ad
hibita q ab eo requirit' s. impleto
mandatorum dei z sup ea pt aliqd
erogare vt satisfaciat. ¶ Ad q
ddm qr quamuis homo no possit
tempus pteritum recupare pt tn
in futuro recompensare illud qd'
in pterito face debuisset qr no debuit
debito precepti totum qd' potuit ut
dictum e. ¶ Ad .v. dd' qr origina
le petm z si minus habeat d' ratoe
peti quam actuale tn e grauius
malum qr est ipius humane nre
infectio z ideo pnius hominis
pnt satisfactoem expiari non
potuit sicut actuale zc

29 ac? Ad .ij. sic pce'. vr' qr penam sa
tisfactoriam no possit vnus
p alio exple qr ad satisfactoem
nitium requit' sz vnus p alio
no pt mere' uel demereri tn
sit scriptum tu reddes vnicuiqz
sz opa sua ergo p vnus p alio no
pt satisfface ¶ P satisfactio cont'
contritoem z confessioem diuidit'
sz vnus p alio non pt confiteri
ergo nec satisfface ¶ P vnus p a°
orando etiam sibi mere' si aliquis
p alio satisfface pt satisfaciendo
p alio p se satisfacit z ita ab eo
qui p alio satisfacit non exigit'
alia satisfactio p petis ppriis ¶ P si
vnus p alio satisfface pt ergo quo
vnus soluit debitum pene alius
statim a debito liberatur ergo si mo
riatur pnquam tota pe debita pro
alio suscepta est statim euolabit
p vel s. ad huc pnia' duplex pe
redde' p eo peto s. illius qui satis
face incipit z illius qui pnit
in purgatorio ¶ Sz con. gal. vj
dr alter alterius onera portate
ergo vide' qr vnus possit onus
pnie p alio impoite suscipere
¶ R caritas magis pt apud deu
qm apud homines sz vnus potest
apud homines p alterius amore de
bitum eius soluere ergo multo
fortius hc in diuino iudicio fieri
pt. ¶ Ergo dd' qr pe satisfactoria
e ad duo s. ad solucoem debiti
z ad medicinam p peto vitando
inquantum ergo est ad remediu
sequentis peti pt satisfactio vnius
no prodest alteri qr ex ieiunio
vnius caro alterius no domatur nec
ex actib; vnius alius bn agere
consuevit nisi sz. actus meritu
aliquis p bo opa pt alteri mereri
augmentum gratie q efficaciss
simu remedium e ad vitandu
petm sz hc e p modum meriti
magis qm p modum satisfactio
nis sz quantum ad solucoem
debiti vnus pt p alio satisfface
dummodo sit in caritate ut opa eius

satisfactoria esse possunt / nec oportet quod maior pena imponatur ei qui pro alio satisfacit quam principali imponeret et quidam dicunt hac ratione moti quod pena propria magis satisfacit quam aliena quia pena habet unam rationem satisfaciendi ratione caritatis qua homo ipsam sustinet et quia maior caritas apparet in hoc quod aliquis pro alio satisfacit quam si ipse satisfaceret ideo minor pena requiritur in eo qui pro alio satisfacit quam in principali requireretur Unde dicitur in vitis patrum quod propter caritatem unius et sui qui alterius fratris caritate ductus penam fecit pro peccato quod non commiserat dimissum est et nec exigitur quantum ad solutionem debiti quod ille pro quo fit satisfactio sit impotens ad faciendum quia et si esset potens alio satisfaciente pro ipso ipse a debito immunis esset sed hoc requiritur inquantum pena satisfactoria est in remedium unde non est permittendum quod aliquis pro alio penitentiam agat nisi defectus aliquis appareat in penitente vel corporalis per quem non sit promptus ad portandum penam / Ad 2m dicendum quod premium essentiale redditur secundum dispositionem hominis quia secundum capacitatem videntium erit plenitudo visionis divine et ideo sicut unus non disponitur per actum alterius ita unus alteri non meretur premium essentiale nisi meritum eius habeat efficaciam infinitam sicut Christi cuius merito solo pueri per baptismum ad vitam eternam perveniunt sed pena temporalis pro peccato debita post culpe remissionem non taxatur secundum dispositionem eius cui debetur quia quandoque ille qui est melior habet maioris pene reatum et ideo quantum ad pene remissionem unus alteri potest mereri et actus unius efficitur alterius caritate mediante per quam omnes unum sumus in Christo / Ad 3m dicendum quod contritio ordinatur contra culpam que ad dispositionem bonitatis vel malitie non pertinet et ideo per contritionem unius alius a culpa liberatur sed similiter per confessionem homo se sacramentis ecclesie subicit non autem potest unus sacramentum pro alio accipere quia in sacramento suscipienti datur gratia non alii et non est similis ratio de satisfactione et contritione / Ad 4m dicendum quod in solutione debiti attenditur quantitas pene sed in merito attenditur caritatis radix et ideo ille qui ex caritate pro alio meretur minus congruum et sibi magis meretur non autem qui alii pro alio satisfacit quia illud quod est non sufficit ad utrumque pena tamen sibi meretur maius quam sit dimissio pene scilicet vita eterna / Ad 5m dicendum quod si se penitens ad aliquam penam se obligasset non prius a debito esset immunis quam eam solvisset et ideo penam ipse patietur quamdiu ille satisfactionem pro eo fecit quam si non fecit tenetur utrique est debitor illius pene unus pro commisso alius pro omisso et ita non sequitur quod peccatum unius bis puniatur

De qualitate satisfactionis

Q. IX.

Deinde considerandum est de qualitate satisfactionis Et circa hoc queruntur 5. Primo utrum homo possit de uno peccato sine alio satisfacere. 2o utrum ille qui de omnibus peccatis prius contritus fuit et postea in peccatum incidit de aliis peccatis que sibi per contritionem fuerunt dimissa satisfacere possit extra caritatem existens. 3o utrum homo post suam caritatem habitam valeat sibi imputari satisfactio precedens. 4o utrum opera extra caritatem facta sint aliquid boni meritoria

Animo conterium opera peccata va
leant ad pene infernalis miti
gacionem

Ad. i sic proceditur videtur quod homo possit
de uno peccato sine alio satisfa
cere eorum que non habent con
nexionem adinvicem sicut pt an
ferri sine alio sed peccata non habent con
nexionem aliam quam habet con
habet omnia ergo sicut pt expiari
sine alio per satisffaccionem ¶ Preterea deus
est magis misericors quam homo sed homo
recipit communis sit debiti solucionem
sine alio ergo deus satisffaccionem unius
peccati sine alio. ¶ Preterea satisffaccio con
in ea dicitur est peccatorum causas ex
cidere nec suggestionibus additum
indulgere sed contingit hoc de uno
peccato sine alio ut si luxuriam re
frenet et avaricie insistat ergo
de uno peccato pt fieri satisffaccio
sine alio ¶ Sed contra ysa. 58. Ie
iunium eorum qui ad contenciones
et lites ieiunabant deo acceptum
non erat licet ieiunium sit
satisffaccionis opus sed non pt fieri
satisffaccio nisi per opus deo accep
tum ergo non pt qui habet aliquod
opus deo satisffacere ¶ Sed contra sa
tisffaccio est medicina curans peccata
preterita et preservans a futuris ut
dictum est sed peccata non possunt
sine gratia evitari ergo cum quodlibet
peccatum graciam auferat non
pt de uno peccato sine alio fieri
satisffaccio ¶ Respondeo dicendum quod quidam
dixerunt quod pt de uno peccato satis
fieri sine alio ut magister in littera
dicit sed hoc non pt esse cum. n.
per satisffaccionem tolli debeat offen
sa precedens oportet quod talis sit modus
satisffaccionis qui competat ad
tollendam offensam, offense autem
oblacio est amicitie restitucio et
ideo si aliquod sit quod amicitie
restitucionem impediat etiam apud
homines satisffaccio esse non pt
cum ergo quodlibet peccatum amicicie
caritatis impediat ~~etiam apud~~
~~homines satisffaccio esse non pt~~
~~cum ergo quodlibet peccatum~~ quae est
hominis ad deum impossibile est quod
homo de uno peccato satisffaciat alio
retento sicut nec homini satis
faceret qui pro alapa sibi data se ei
prosterneret et alteram simul daret
¶ Ad. i. ergo dicendum quod quia peccata non habent
connexionem adinvicem in ali
quo sicut unde pt quis incur
rere sine alio sed sicut et idem est
sicut quod omnia peccata remittuntur
et ideo remissiones diversorum pecca
torum connexe sunt et ideo de
uno sine alio satisffieri non pt
¶ Ad. ii. dicendum quod in obligacione debiti
non est nisi inequalitas iusticie quod
quidem pt fieri de uno debito
et non de alio sed ubi est offensa ibi
est inequalitas non tantum iusticie
opposita sed etiam amicitie et ideo
ad hoc quod per satisffaccionem offensa
tollatur non solum oportet quod equa
litas iusticie restituatur per re
compensacionem equalis pene sed
etiam quod restituatur amicitie equa
litas quod non pt fieri dum ali
quid est quod amiciciam impediat
¶ Ad. iii. dicendum quod unum peccatum suo
pondere ad aliud trahit ut gregorius dicit
ideo qui unum peccatum retinet non
sufficienter caret alijs peccatis quod videtur

Ad ii sic proceditur videtur quod qui de
omnibus peccatis contritus fuit
prius et postea in peccatum incidit
de alijs peccatis que sibi per contri
cionem dimissa fuit satisffacere
possit extra caritatem existens
Dicitur daniel nabuchodonosor. Dan. iiii.
peccata tua elemosinis redime sed
ipse ad huc peccator erat quod sequens
pena demonstrat ergo pt in peccato
existens satisffacere ¶ Preterea nemo

sit cotrium sit dignus odio vel a
more. Eccl. ix. ¶ Ergo no possi si
satisfactio nisi ab eo q est in carita
te. Nullus sciret se satisfacere z
hc e inconueniens. ¶ Pº ex inten
tione quam homo hz in pmo actu
totus actus informatur si penitens
quando pniam inchoauit in cari
tate erat ergo tota satisfactio seqns
ex illa caritate intencoem infor
mante efficaciam habente habebit
¶ Pº satisfactio consistit inquadam
adequacone culpe ad penam sed
talis adequatio pene pt ꝯ fieri
in eo qui caritatem non hz zc ¶ Et
con pu x Comissa delicta operit
caritas si satisfactionis e delere
peta ergo sine caritate no hz sua
virtutem ¶ Pº pcipuum opus in
satisfactoe vel satisfaciendo est
elesina si elemosina q caritate
facta non vz ut pz. j. corin. xiij.
si distribuero in cibos pauperum zc
ergo nc satisfactio aliqua e. ¶ Responso
dd q quidam dixerunt q postqm
omnia peta p precedentem cont
tonem remissa sunt si aliquis
ante satisfactoem partam inceptam
decidat z in peto existens satisfa
ciat q satisfactio talis ei valeat
ita q si in peto moreretur in infer
no de illis petis non puniretur sed
hc non pt esse quia in satisfactoe
opz q etiam amicitia restituta
iusticie equalitas restituatur cuius
cotrium amiciciam tollit ut plus
in ix eth. dr equalitas aut in
satisfactoe addenus non e sdm
equivalentiam si magis si accepto
rpius z ideo oz q. ꝯ iam offensa
sit dimissa p precedentem contrcoez
q opa satisfactoria sint deo accepta
q dat eis caritas. z ideo sine cari
tate opa facta no sunt satisfac
toria ¶ Ad j ergo q consilium
dan intelligitur q a peto cessaret

z peniteret. z sic p elemosinas
satisfaceret ¶ Ad sdm dd q sicut
homo nescit pcerto cotrium cari
tatem huit in satisfaciendo vel
habeat ita z nescit peto cotrium
plene satisfecerit. z ideo dr eccl.
de ppiciatu petorum Noli esse
sine metu nec tn exigitur q
pp hunc metum homo satisfac
toem expletam iteret si consciam
peti mortalis non hz quis. n
penam non expiet p hunc
satisfactoem tamen no incurrit
reatum commissionis ex satisfac
toe neglecta sic nec illo qui acce
dit ad eukaristiam sine consciam
peti mortalis cui subiacet reatum
indigne sumpcionis incurrit
¶ Ad .3. dd q intencio illa interrup
ta e p petum sequens z ideo no
dat vim aliquam opibus pg petum
factis ¶ Ad .4. dd q non potest
fieri adequatio sufficiens nec
sdm diuinam acceptacoem nc
si equivalentiam. z ideo ratio
illa non sequitur

Ad iij. sic pcedr vr q postqm
homo caritatem huit vale
sibi incipiat satisfactio precedens
sup id mi xxv. si frater tuus zc
dicit glo. q fructus bone conu
sacionis debent computari ex eo
tempore quo peccauit si non co
putarentur nisi aliquam effi
caciam accipent ex caritate sequenti
ergo pg caritatem recupatam
vale incipiunt ¶ Pº sicut satis
factionis efficacia impedr p petum
ita efficacia baptismi impedr p fictoz
si bapmus incipit vale recedente
fictoe ergo satisfactio recedente fic
tione peto ¶ Pº si alicui p petis
commissis iniuncta fuerint
multa ieiunia z ideo in petum ca
dens ea pfecit no iniungr cum

iterum confiteretur ut ieiunia illa
iteret iniungeretur aut ei s p
eum satisfactio no impleretur ergo
per primam sequentem opa predcm
satisfaciendi efficaciam accipiunt
¶ Et tom opa ex caritatem facta
cum non erant satisfactoria quia
fuit mortua s p primam non
viuificant ergo nec incipiunt ee
satisfactoria ¶ p caritas no infor
mat actum nisi qui ab ipa aliqua
liter procedit s opa no put esse
deo accepta ac p hoc nec satisfactoria
ii sunt caritate informata ergo cum
opa facta ex caritatem nullo modo
caritate processerunt vel de
cetero procede possunt nullomodo
poterunt in satisfactoem compu
tari. ¶ Ergo dicendum quod quidam dixe
runt quod opa in caritate facta que
viua dicuntur sunt meritoria vite
eterne et satisfactoria etiam pene di
mittende et p caritatem seque
tem opa ex caritatem facta
viuificantur quantum ad hoc quod
sunt satisfactoria s non quantum
ad hoc quod sunt meritoria vite eterne
s hoc non pt esse quia eternumque
hz ex eadem racone opa ex caritate
te facta · s· ex hoc quod sunt deo grata
ta Unde sicut caritas adue
niens non pt ea gratificare
quantum ad vnum ita nec quantum
ad aliud. ¶ Ad i ergo dicendum quod non
dz intelligi quod septenii computetur
a tempore quo primo in peccato fuit
s a tempore in quo peccare ces
sauit quo · s · vltimo in peccato fuit
vel intelligitur quando statim
postquam contritus fuit et fecit
multa bona antequam confiteretur
vel dicendum quod quanto est maior con
tricio tanto magis diminuit de pena
et quanto aliquis plura bona facit
in peccato existens magis se ad
graciam contricionis disposuit · et

ideo probabile est quod minoris pene
sit debitor et propter hoc deberet a sacerdo
te discrete computari ut ei minorem
penam iniungat inquantum in
uenit eum melius dispositum
¶ Ad ii dicendum quod baptismus inuenit cari
tatem in anima non aut satisfac
cio et ideo adueniens caritas que
fictoem tollit et peccatum facit
quod baptismus effectum suum habeat
non aut facit hoc de satisfactoe. et
preterea baptismus ex ipso ope operato iustificat
quod non est hominis s dei et ideo
non eodem modo mortificatur sicut
et satisfactio que est opus hominis
¶ Ad · 3 · dicendum quod alique satisfactoes sunt
ex quibus manet aliquis effectus
in satisfaciente etiam postquam
actus satisfactionis transit sicut ex ie
iunio manet corporis debilitacio
ex elemosinarum largicione sbe
diminucio et sic de similibus et tales
satisfactoes in peccatis facte non
oportet quod iterentur quia quantum ad
hoc quod de eis manet p primam deo
accepte sunt satisfactoes aut que
non relinquunt aliquem effectum
in satisfaciente postquam actus transit
oportet quod iterentur sicut est de oratione
et similibus actus autem interior qui
totaliter transit nullomodo viuificatur
s oportet quod iteretur etc

Ad iiii sic proceditur. videtur quod opa ex
caritatem facta sunt alicuius
boni meritoria saltem temporalis quia
sicut se hz pena ad malum actum
ita se hz premium ad bonum s nullum
malum factum apud deum iustum
iudicem est inpunitum ergo nec
aliquod bonum irremuneratum
et sic p illud bonum aliquod me
retur ¶ p merces non datur
nisi de merito s operibus extra cari
tatem factis merces datur ut dicitur
matth. vi. de illis qui propter gloriam hu
manam opa bona faciunt quod

recepterunt mercedem suam quod
illa fuerunt aliqua boni meritoria
¶ Item duo existentes in peccato quorum
unus multa bona fecit ex genere et circum
stancia alius aut nulla non equa
liter propinque se habent ad accipien
dum bona a deo aliter non esset ei
consulendum ut aliquid boni faceret
sed magis quia appropinquat deo magis
de bonis eius percipit ergo iste per
bona opera que fecit aliquid a deo
meretur ¶ Sed contra est quod augustinus dicit quod
peccator non est dignus pane quo
vescitur ergo non potest aliquid a deo me
reri ¶ Item qui nichil est non potest
aliquid mereri sed peccator non habens
caritatem nichil est secundum esse spiritua
le ut patet .i. cor. xiii. ergo non potest
aliquid mereri ¶ Respondeo dicendum quod me
ritum proprie dicitur actio qua efficitur
ut ei qui agit sit iustum aliquid
dari sed iusticia duplex dicitur Uno modo
proprie que scilicet respicit debitum ex parte
recipientis Alio modo quasi per
similitudinem que respicit debitum
ex parte dantis. aliquid enim decet
dantem dare quod tamen non habet re
cipiens debitum recipiendi et
iusticia dicitur decentia divine boni
tatis sicut anshelmus dicit quod deus
iustus est cum peccatoribus parcit
quia eum decet et secundum hoc etiam me
ritum duplex dicitur Uno modo proprie quod effi
citur ut ipse agens habeat debi
tum recipiendi et hoc vocatur me
ritum condignum. Alio modo per quod
efficitur ut sit debitum dandi in
dante secundum decentiam ipsius et hoc
meritum dicitur congruentie aut cum
omnibus illis que gratis dantur ¶ Pri
mum ratio dandi sit amor impossibile
est quod aliquid simile sibi debitum
faciat quod amicicia caret et ideo
cum omnia et temporalia et eterna ex
divina liberalitate donentur

nullus acquirere potest debitum re
cipiendi aliquod illorum nisi per cari
tatem ad deum et ideo opera que extra
caritatem facta non sunt merito
ria ex condigno neque eterni neque
temporalis alicuius boni apud
deum sed quia divinam bonitatem
decet ut ubicumque dispositionem in
venit perfectionem adiciat ideo in
ex merito congrui dicitur aliquis me
reri aliquod bonum per opera bona ex
tra caritatem facta et secundum hoc opera ista
ad tria bonum valent scilicet ad temporalium
consecutionem ad dispositionem et ad
graciam et ad assuetudinem bono
rum operum quia tamen hoc meritum
non proprie meritum dicitur ideo magis
concedendum est quod huiusmodi opera non
sunt alicuius meritoria quam sint
¶ Ad .i. ergo dicendum quod sicut dicit philosophus in viii.
ethicorum [illegible] filius per omnia que facere
potest nichil equale reddere patri potest
hiis que a patre recepit ideo numquam
pater debitor filii efficitur et multo
minus homo potest per equalenciam
operis deum sibi constituere debi
torem et ideo nullum opus nostrum ex quan
titate sue bonitatis habet quod aliquis
mereatur sed ex caritatis que
facit ea que sunt amicorum esse com
munia Unde quantumcumque sit
bonum extra caritatem factum non facit
proprie loquendo quod aliquid recipi
endi a deo faciens debitum ha
beat sed opus malum ex quantitate
sue malicie secundum equivalenciam
penam meretur quia ex parte dei non sunt
nobis aliqua mala facta sicut bona et
ideo quamvis opus malum
mereatur penam ex condigno non
tamen opus bonum sine caritate
meretur ex condigno premium ¶ Ad
.ii. dicendum et iii. quod procedunt de merito
de congruo alie autem rationes
procedunt de merito condigni

Ad 1 sic pre^z. vi^z q opa pdca
non valeant ad pene inf
nalis mitigatoem qz sm quan
titatem culpe erit quantitas pe
ne in inferno sz opa qo caritatez
non minuunt quantitatez pcti
ergo nec infrialis pene ¶ p^o pena
infernalis qmuis sit duracoe
infinita tn intensione finita
e sz quodlibz finitum consumi^z
aliqua finita subtractoe facta
si ergo opa qo caritatem facta
aliquid subtraherent d' pena
debita p pctis contingeret tn mul
tiplicari illa opa q totalr' tolle^z
pena inferni quod falsum e
¶ p^o suffragia ecce sunt mag
efficacia qm opa qo caritatez
facta sz sicut ait Aug^s in ench
damnatis cinnsio non psunt
suffragia ecce ergo multo mi
p opa qo caritatem facta miti
gant^z. ¶ Sz con est q aug^s d^t
in ench quia ad h^c prosunt
vt sit plena remissio vel tolera
bilior fiat damnatio. p^o mag
e face bonu q dimitte malum
sz dimitte malum semp vitat
penam etiam in eo qui carita
te caritate ergo multo fortius
face bonu. ¶ Rpo dd' q diminue
penam infernalez pt intelligi
dupl^r. Vno mo ut quis libetur
a pe inf sit absolutus aculpa qz
effcus no diminuunt^z neqz tol
lunt^z n' dimitta vel ablata ca
p opa ex caritatem facta qz necq
culpam tolle neqz minuere pnt
pe inferni mitigari no pt
¶ Alio^o q mitum pena impe
dia^z et huius opa minuunt penaz
inferni primo qz homo reatum
omissionis euadit qz huius opa
pficit s^o qz huius aliquo mo
ad bonu disponit vt homo ex
minori contempta etiam pcta

facias vel etiam a multis pctis
p huius opa retrahit^z sz dimittoez
vel dilatoem temporalis pene
merit^z huius opa sic ad hab. iij
Re. xxj. Quod mo sic ad bono^z
tpalium consecucoem quidam
aut dicunt q dimitt pena
inferni no subtrahendo aliquid
d' ipa quantum ad sbam sz forti
ficando subm ut melius sustine
possit sz h^c non pt esse qz forti
ficacio non e n' ex ablone passi^t
passibilitas autem e sz mensuraz
culpe et ideo si culpa minuit^z n^c
subiectum fortificari pt quidaz
et dicunt q dimit^z pena qm^m
ad vinem s. consuie lucz no qm^m
ad ignem sz h^c e n^o e qz sic pe
ignis equatur culpe ita et pene
remorsionis consuie Vnde sunt
raco est d' ceteroqz et p h^c solo pz
ad obiecta etc

Deinde considerand' est d' hijs
p q satisffaco fit ¶ et qd quer
unt^z ca ¶ primo vtrum satisffactoez
opteat fieri p opa penalia ¶ 2°
vtrum flagella quibus adeo in hac
vita homo punit^z sunt satisffacto
ria. ¶ 3° vtrum convenient' e
nient^z opa satisffactoria cum dd
q sunt tria s. elemosina ieiuni
um et oro.

Ad 1 sic pre^z vi^z q satisffaccoz 1
non opteat fieri p opa pe
nia quia p satisffacoem opz re
compensacoez ad diuinaz offensaz
sz nulla recompensaco vi^z fieri
p opa penalia qz deus non delecta^z
in penis meis ergo no oz satisffaccoz
p opa penalia fieri. ¶ p^o quanto
aliquod opus ex maiori cai^te
predit tanto minus e penale qz
p caritas penam no hz 1 Jo 4
si ergo optet opera satisffactoria
esse penalia quanto magis sunt
ex caritate facta minus erunt

satisffactoria qd falsum e ¶ 7o sa
tisffacere ut dicit anshelmus est
honorem debitum deo impendere s3 hc
z alias qm operibus penalibus fieri pt
ergo satisffactionem non oz penalibus
operibus fieri ¶ Sz contra e q gregorius
dicit iustum e ut peccator tanto ma
iora sibi inferat lamenta quanto
maiora intulit damna per culpam
¶ 8o p satisffactionem opz peccata volun
sanare pfecte s3 peccatorum medicine
sunt pene ut phus dt. ij. ethi ergo
oz q penalia opera satisffactionis fiat
¶ Co. dd q satisffactio respectu hz z
ad preteritam offensam pro q compe
sacio fit p satisffactionem z etiam ad
futuram culpam a q p eam pserva
mur Et quantum ad compensacionem
corrigitur q satisffactio p opera pe
nalia fiat compensacio n offense
importat adequacionem qm opz ee
eius qui offendit ad eum in quem
offensa commissa e adequacio
aut in humana iusticia attendere p
subtractionem ab uno q plus hz iu
sto z addicionem alteri cui subtractum
e aliquid deo aut quamvis nichil
ex parte sua subtrahi possit tn peccator
quantum in ipso e aliquid ei sub
traxit peccando ut dictum est
Unde opz ad hc q compensacio
fiat q aliquid subtrahatur de pec
cante p satisffactionem quod in
honorem cedit opus aut bonum eo hc
qd est huius non subtrahit alicui
ab operante s3 magis pficit ipsum
Unde subtractio no pt fieri p opera
bonum nisi penale sit z ideo q
sit bonum aliquod opus z satisffac
torium oz q sit bonum z in honorem
dei sit Et penale ut aliquid peccatori
subtrahatur. similiter etiam pena
a culpa futura pservat q non fa
cile homo ad peccata redit ex quo
penam expertus est Unde s3 phum.

pene medicine sunt ¶ Ad. 1. ergo
dd q quamvis deus no delectetur in pe
nis ut sunt pene delectatur tn in eis
ut sunt iuste et satisffactorie esse
pnt ¶ Ad. ij. dd q sic in satisffactione
consideratur penalitas ita in
merito consideratur difficultas di
minucio autem difficultatis ex parte
ipsius actus diminuit ceteris paribus meritum
s3 diminucio difficultatis ex promp
titudine voluntatis no diminuit
meritum s3 auget. z similiter diminu
cio penalitatis ex promptitudine
voluntatis qd facit caritas no di
minuit efficaciam satisffactionis s3
auget ¶ Ad. 3. dd q debitum
pro peccato est compensacio offense
q sine pena peccantis no fit
Et de tali debito anshelmus intelli
git.

Ad ij. sic proceditur videtur q flagella
quibus adeo in hac vita puni
mur no pnt satisffactoria esse
nichil n. pt ee satisffactorium
n qd est meritorium ut ex dictis
pz s3 no meremur n p ea que in
nobis sunt cum ergo flagella qui
bus adeo punimur no sint in
nobis videtur q satisffactoria esse
non possunt ¶ 2o satisffactio tm
bonorum e s3 huiusmodi flagella in
malis inducuntur z ppue eis
debentur ergo non pnt esse satis
factoria. ¶ 3o satisffactio respicit
peccata preterita s3 aliquando ista flagella
infliguntur illis qui peccata no
hnt sicut de iob pz ergo videtur q no
sunt satisffactoria ¶ Sz contra est
q dr. Ro. v. tribulacio pacienciam
operatur paciencia aut probacionem x a
peccatis purgatos ut glosa ibidem
dicit ergo flagella. peccata pur
gant Et sunt satisffactoria ¶ Co.
dd q compensacio offense preterite

pt fieri ab eo qui offendit et ab alio
qui autem fit ab alio talis recom
pensatio vindicationis magis quam
satisfactionis rationem habet quod aut
fit ab ipso qui offendit habet rationem sa
tisfactionis Unde si flagella que
pro peccatis a deo infliguntur si aut
aliquomodo ipsius patientis ratione
uel satisfactionis accipiunt sive
aut ipsius iniquitatem ea acceptat
ad purgationem peccatorum eis utens
patienter si aut omnino eis per
impatientiam dissentiat tunc
efficiuntur aliquo modo ipsius et
ideo non habet rationem satisfactionis
sed condicionis tantum ¶ Ad .1. ergo
dicendum quod quamvis illa flagella non
sunt omnino in potestate nostra tamen
quantum ad aliquid sunt scilicet eis
patienter utamur et homo facit
de necessitate virtutem unde et
meritoria et satisfactoria esse possunt
¶ Ad .2. dicendum quod sicut Gregorius dicit igne uno
aurum rutilat et pale
a fumat, ita et in eisdem flagellis
et boni purgantur et mali infi
ciuntur per impatientiam et ideo quamvis
ius flagella sint communia tamen
satisfactio tantum est bonorum ¶ Ad
.3. dicendum quod flagella respectum habent
ad culpam preteritam semper sed non semper
ad culpam persone sed ad culpam nature
si enim in humana natura nulla culpa
precessisset nulla pena fuisset sed quia
culpa in natura precessit persone ali
cui divinitus pena infertur sine
culpa persone ad meritum virtutis
et ad cautelam peccati sequentis
Et hec duo necessaria sunt in satisfactione
oportet enim opus meritorium ut honor
deo exhibeatur et oportet esse meritum
virtutum custodiam Ut a fu
turis peccatis preservemur

Ad .iii. sic proceditur. videtur quod inconve
nienter enumerentur opera sa
tisfactoria cum dicitur quod sunt
tria elemosina ieiunium et oratio quia
opus satisfactorium debet esse pena
le sed oratio penam non habet sed est com
pescens tristitiam medicina sed delecta
tionem Unde dicitur Ia. v. Tristatur
aliquis in vobis oret et psallat ergo
non debet computari inter opera sa
tisfactoria ¶ Praeterea omne peccatum vel
est carnale vel spirituale sed sicut dicit
Ieronimus ieiunio curantur pestes
corporis oratione pestes mentis
ergo non debet esse aliquod aliud opus
satisfactorium. ¶ Praeterea satisfactio est
necessaria ad emendationem peccatorum
sed elemosina ab omnibus peccatis emun
dat Luc. xi. Date elemosinam et
omnia munda sunt vobis ergo alia
duo sunt superflua ¶ Sed contra videtur
quod deceant esse plura quia contraria con
trariis curantur sed multo plura sunt
peccatorum contraria quam tria ergo debent plura
satisfactionis opera computari ¶ Praeterea
peregrinationes iniunguntur pro satisfac
tione et discipline et flagellationes
que non computantur sub aliquo ho
rum ergo insufficienter enumerantur
¶ Respondeo dicendum quod satisfactio debet esse talis
per quam aliquid nobis subtrahamus
ad honorem dei nos aut non habemus
nisi tria bona scilicet bona anime et bona
corporis et bona fortune scilicet exteriora
ex bonis quidem fortune subtra
himus nobis aliquid per elemosinam
sed ex bonis corporalibus per ieiunium
ex bonis aut anime non oportet quod aliquid
subtrahamus nobis quantum ad essentiam
vel quantum ad diminutionem ipsorum
quia per ea efficimur deo accepti sed
per hoc quod ea submittimus deo totaliter
et hoc fit per orationem competit et
iste numerus ex parte illa qua satisfactio
peccatorum causas excidit quia radi
ces peccatorum tres sunt ponuntur i
Io. ii. scilicet concupiscentia carnis concupiscentia

oculorum et superbia vite. contra concupiscentiam carnis ordinatur ieiunium
contra concupiscentiam oculorum ordinatur oratio. ut augustinus dicit super psalmum. et
competit quantum ad hoc quod satisfactio peccatorum est suggestionibus aditum non indulgere quia omne peccatum
vel in deum committimus et contra
hoc ordinatur oratio vel in proximum
et contra hoc elemosina. vel in nos
ipsos et contra hoc ordinatur ieiunium
¶ Ad primum dicendum quod secundum quosdam duplex est
oratio quedam est contemplativorum
quorum conversatio in celis est. et talis
quia totaliter est delectabilis non est satisfactoria alia est que pro peccatis gemitus fundit. et talis habet penam
et est satisfactionis pars. ¶ Vel dicendum melius quedam oratio habet rationem satisfactionis quamvis habeat suavitatem
spiritus habet tamen afflictionem carnis
quia ut dicit gregorius super ezechielem dum
crescit in nobis fortitudo amoris
intimi infirmatur procul dubio
fortitudine carnis. unde et sic nervus femoris iacob contactu angeli
emarcuisse legitur. ¶ Ad secundum dicendum
quod peccatum carnale dicitur dupliciter. uno
modo quod in ipsa delectatione carnis
completur et gula et luxuria. alio
quod completur in hiis que ad carnem
ordinantur quamvis non in delectatione
sed in delectatione anime magis ut
avaritia. unde talia peccata sunt
quasi media inter spiritualia et carnalia et ideo quod eis et aliqua satisfactio respondeat propria scilicet elemosina
¶ Ad tertium dicendum quod quamvis singula
istorum per quandam convenientiam
singulis peccatis aptentur quia congruum est in quo quis peccavit in
eo hic puniatur et quod peccati commissi per satisfactionem radix abscindatur tamen quodlibet horum pro quolibet
peccato satisfacere potest. unde ei qui non
potest omnia ex hiis persolvere iniungatur
aliud et precipue elemosina aliorum
vices supplere potest inquantum alia
satisfactionis opera per elemosinam
quisque sibi mercatur quodammodo
in illis quibus elemosinam tribuit.
Unde non oportet quod si elemosina omnia
mundat peccata et propter hoc alie satisfactiones superfluant ¶ Ad quartum dicendum
quod quamvis sint innumera peccata
in specie tamen omnia alia ad illas
tres radices vel ad illa tria peccatorum
genera quibus diximus dictas satisfactiones respondere reducuntur ¶ Ad quintum
dicendum quod quicquid in afflictionem corporis
pertinet totum ad ieiunium refertur
et quicquid in proximum utilitate
expenditur totum elemosine rationem habet et
similiter quecumque latria exhibeatur
deo orationis accipit rationem et ideo
unum opus potest habere plures rationes
satisfaciendi de suscipientibus hanc satisfactionem

Consequenter considerandum est
de suscipientibus hanc satisfactionem ¶ Circa quod queruntur tria.
¶ Primo utrum pena possit esse
in innocentibus ¶ Secundo utrum in
sanctis qui sunt in gloria ¶ Tertio utrum
in angelis bonis seu malis ·Q·16·

Ad primum sic proceditur. videtur quod in innocentibus pena esse non possit
quia pena est commissa mala plangere. sed innocentes nullum malum
commiserunt ergo in eis pena non
est ¶ Preterea pena ex suo nomine importat penam sed innocentibus non
debetur pena ergo non est in eis
pena ¶ Preterea pena in id contradicit
cum iudicativa iustitia sed omnibus
existentibus innocentibus iudicativa
iustitia locum non habet ergo nec penitentia et ita non est innocentibus
¶ Sed contra omnes virtutes simul

infundunt. sed penitencia est virtus
tamen ergo in baptismo innocentibus
infunditur alie virtutes infundi-
tur etiam penitencia ¶ Preterea ille qui numquam fuit
infirmus corporaliter dicitur sanabilis
ergo et similiter qui numquam fuit
infirmus spiritualiter sed semper sanatus
in actu a vulnere peccati non est nisi per
actum penitencie ita nec sanitas
nisi per habitum ergo ille qui numquam habuit
infirmitatem peccati habet habitum penitencie
¶ Respondeo dicendum quod habitus medius est inter
potenciam et actum et quia remo-
to priori remouetur posterius non
autem econuerso ideo remota potencia
ad actum remouetur habitus non autem
remoto actu et quia subtractio materie
tollit actum propter hoc quod actus non
potest esse sine materia in quam transit
et ideo habitus alicuius virtutis com-
petit alicui cui non suppetit
materia propter hoc quod suppetere potest et ita
in actum exire sicut pauper ho-
mo potest habere habitum magnificencie
sed non actum quia non habet magni-
tudinem diuiciarum que sunt
materia magnificencie sed potest habere
habitum et ideo cum innocentes
in statu innocencie non habeant
peccata commissa que sunt materia pe-
nitencie sed possunt habere actus
penitencie in eis esse non potest sed habitus potest
sed hoc si graciam habeant cum qua
omnes virtutes infunduntur
¶ Ad primum ergo dicendum quod quamuis non commi-
serunt possunt tamen committere et ideo
eis habitum penitencie habere competit
sed tamen habitus iste numquam in actum
exire potest nisi forte respectu venialium
peccatorum quia peccata mortalia tollunt
ipsum nec tamen est frustra quia est
perfectio potencie naturalis ¶ Ad
secundum dicendum quod quamuis non sit eis debita
pena actu tamen in eis non est
aliquod possibile pro quo eis pena

debeatur ¶ Ad tercium dicendum quod remanente
peccato ad peccandum adhuc habet locum
condicionatiua iusticia sed habitum quoque
nisi non sed actum sed peccata actu non
esse.

Ad secundum sic proceditur videtur quod sancti homines
qui sunt in gloria non habeant pe-
nitenciam quia sicut dicit Gregorius in moralibus
sancti peccatorum recordantur sicut et nos
sani sine dolore dolorum recordamur
sed penitencia est dolor cordis ergo sancti in patria
non habent penitenciam ¶ Preterea sancti in patria sunt
Christo conformes sed in Christo non fuit
penitencia quia nec fides que est principium
penitencie ergo nec sancti in patria erit
penitencia ¶ Preterea frustra est habitus qui ad actum
non reducitur sed sancti in patria non penite-
bunt actu quia sic esset eis aliquid
contra votum ergo non est in eis habitus
penitencie ¶ Sed contra penitencia est pars iusticie
sed iusticia est perpetua et immortalis
et in patria remanebit ergo et penitencia
¶ Preterea in vitis patrum legitur a quodam
patre dictum quod et Abraham penite-
bit de hoc quod non plura bona fecit sed
magis debet homo penitere de malo com-
misso quam de bono tali loquitur ergo
erit ibi penitencia de malis commissis
¶ Respondeo dicendum quod virtutes cardinales re-
manebunt in patria sed secundum actus quos
habent in fine suo et ideo cum penitencia
virtus sit pars iusticie que est habitus
cardinalis quicumque habet habitum penitencie
in hac vita habebit in futura sed non
habebit eundem actum quem nunc
habet sed alium scilicet gracias agere deo
pro penitencia relaxante peccata ¶ Ad primum ergo
dicendum quod illa auctoritas probat quod non habent eun-
dem actum quem hic habet penitencia et
hoc concedimus ¶ Ad secundum dicendum quod Christus
non potuit peccare et ideo materia huius
virtutis non competit sibi nec actu
nec potencia et propter hoc non est
simile de ipso et de aliis ¶ Ad tercium dicendum
quod penitencia habet respectu dictum actum.

pnie q nunc e non erit in pria ut
tamen hmo frustra erit quia aliud
actum hebit ¶ Quartum conce
dimus sz quia quinta racio probat
q etiam id actus pnie erit in pria
qui nec est ideo dicendum ¶ Ad quintum
q voluntas nra in pria omnino
erit conformis voluntati di vn
sic deus voluntate antecedente
vult animam esse bo z p ques vl esse
mali no aut voluntate qnte ita
etiam est d beatis z talis vo
luntas pre di abillo sto pre pnia
Ad ·iij· sic pre vi q · z anlg
bonus seu malus sit susceptp
tiuus pnie qr timor e inicium pnie
sz in eis e timor Jac · j · demones
credunt z contremiscunt ergo in
eis pt esse pnia ¶ p phus dt x
eth q penitudine replent mali
z hec e maxima pe eis sz dmones
maxime sunt praui nec aliqua
pe eis deest ergo dmones put pe
nite ¶ p facilius mo aliquid
in id q est sz nam qm in id quod
e con nam sic aq q p uiolenciam
calefacta e z p se ipam ad nalez
pprietatez redit sz angelus pt mu
tari in pcm quod est con omnez
naz eorum ergo multofortius pt
conuerti in id qd e sz naz · sz
hec facit pnia ergo sunt susceptibiles
biles pnie ¶ p idem indicium
a · sz dam d angel z animab
separatis sz in animab separatis pt
ee pnia ut quidam dicunt sic
in animab bonis q sunt in
pria ergo z in angelis pt esse
pnia ¶ Sz con p pniam homo
reparatur ad uitam d pcto dimis
so sz hec e impplle in angelis
ergo non sunt susceptibiles peni
tencie ¶ p dam dt q homo
fungit pnia pp corpis infirmi
tatem sz angeli sunt in corpo
rei ergo in eis no pt esse pnia

Re dd q pnia in nob dupr ac
cipit vno mo sz quod e passio sic
n nichil aliud e qm dolor ul
tristicia d malo commisso z
qnis sz q e passio non sit n
in incorruptibilibz tamen aliqs
actus voluntatis similitudinarie
dr pnia quo quis detestatur
qd facit sic amor z alie passio
nes dnr in intellectiuo appetitu
Alio mo accipit stdm q e cotg
z hr mo detestari malum com
missum cum emendacionis ppoi
to conuenient expiandi uel
deum placandi de offensa com
missa e actus eius · detestacio aut
competit alicui sz q hz ordinez
naturalem ad bonum z qr in
nulla creatura talis ordinacio
totaliter tollit ideo z in dampnat
talis detestacio manet z p qns
pnie passio uel simile ut dr
Sap · v · uir se pniam agentes c
z h quid pnia cum s no sit hmo
sz pa ul actus nullo mo in an lis
ee pt in quibz pcta commissa
no precesserunt sz in malis an
gelis e cum sit ead ro de his
z de animab dampnatorum qr
sicut dam quod homi e mors
e an lis casus sz pcm an li est
irremissibile e uel expiabile e
ppa in ipius obstinacie q pnia
dr ideo cum ma no possit ei
compete no adest eis pot se
mendi in actum z ideo nec hmo
eis conuenit z ideo an li sibm
virtutis pnie esse no put ·
¶ Ad j ergo dd q ex timore in
eis quia aliquis pnie motus
sz non q sit vtilis z simile dd
ad ij ¶ Ad iij dd q quamuis in
eis est nale totum e bonum z ad
bonum inclinans sz li ac
e in eis in malicia obstinatum

z q2 motꝰ v̄tutis z vitij nō sequit̄
inclinacōem nat̄e ſ; magis mo
tum li. ar. ideo nō oz q2 quamuis
naturalit̄ incline ad bonum q2
motꝰ virtutis in eis ſit vel eē
poſſit ¶ Ad .q. dicendum q2 nō
eſt ead̄ racio d̄ angelis ſcis z aīa
bꝰ ſcis q2 in animabꝰ ſcis p̄ceſſit
vel p̄cedē potuit pctm̄ remiſſibi
le nō aūt in angelis. z ita q2uis
ſint ſimiles quantū ad ſtatum
putez nō tamē quantū ad ſtatū
p̄titum q̄ p̄ma reſpicit dūcte

.q. p. Q Uerit. d̄ ptate miniſtrorū
conſiderandum ē d̄ ptate
miniſtrorum huius ſacramēti q̄
ad claues ptz ¶ Circa qd̄ p̄mo vide
dum ē d̄ clauibꝰ ¶ 2o d̄ q̄municā
cōe ¶ 3o d̄ indulgēcijs. hec n. duo
ſunt anexa ptati clauium ¶ Cir
ca p̄mum conſideranda ſunt .4or
¶ Primo d̄ entitate. z quidditate
clauiū. ¶ 2o d̄ effc̄u eorum.
¶ 3o d̄ miniſterio clauium ¶ 4o
de hijs in quibꝰ p̄t exerceri vſus
clauium ¶ Circa p̄mū que ta
ut⁹ claues deant eē i eccia 2° ¶ p̄mo + vtrum clauis ſit ptas
ligandi atq3 ſoluendi ¶ 3o vtrꝫ
ſint due claues vel vna.

1? A d .1. ſic p̄ced̄ vid̄ q2 claues
in eccīa eē nō debeant. nō
n. requirunt claues ad intran
dum domū cuius hoſtium eſt
apertum ſ; apoc. iiij. dē vidi z
ecce in celo hoſtium apertum qd̄
xp̄c ē q̄ de ſe ipō dt̄. Jo x. Ego
ſum hoſtium ergo ad introitū
celi eccīa clauibꝰ eē nō indiget
¶ p̄ clauis ē ad apiendum z clau
dendum ſ; hoc ſolius xp̄i ē qui
apit z nemo claudit. Apoc. 3.
ergo eccīa in miniſtris ſuis claues
nō hz. ¶ p̄ cuicumq3 clauditur
celum apitur infernus z ecō
ergo quicumq3 hz claues inferni
ſ; eccīa nō dz hr̄e claues inferni
ergo nec claues celi hz ¶ Sz con
ē q2 dr̄. mt̄. xvi. Tibi dabo claues
regni celorum ¶ p̄ omnis diſpē
ſator dz hr̄e claues eorum q̄ diſpē
ſat. ſ; miniſt̄ eccīe ſunt diſpēſa
tores diuinorum vtz .j. Corin. 4.
ergo dz hr̄e claues ¶ Rō dd̄ q2 in
corꝑalibꝰ dr̄ clauis inſtrumentū quo
hoſtium apit̄ regni aūt hoſtium
nob̄ p̄ pctm̄ clauditur z quantum
ad maculā z quātum ad reatum
pene z ideo. ptas. q̄ tale obſtaculum
remouet̄. dr̄ clauis. hec aūt ptas
ē in diuina trinitate p̄ auctem
z ideo dr̄ aquibuſdam q2 hz clauē
auctis. ſ; in xp̄o homine fuit h̄
poteſtas. ad remouendum p̄dictum
obſtaculum p̄ meritum paſſionis
q̄ z dr̄ Januā apire z ideo dr̄
hr̄e. ſ; quoſdam claues excellen
cie ſ; q2 ergo latē dormientis in
cruce ſacrā fluxerunt quibꝰ ē
eccīa fabricatur ideo in ſacramentis
eccīe efficacia paſſionis manet
z p̄p hoc etiam miniſtris eccīe qui
ſunt diſpenſatores ſacramentorū
ptas aliqua ad p̄dictam obſtaculū
remouendum ē collata non ꝓpa
ſ; virtute diuina z paſſionis xp̄i
z h̄ ptas methaphorice dr̄ clauis eccīe
q̄ ē clauis miniſterij. ¶ Ad .1. ergo
dd̄ q2 hoſtium celi quātum ē de ſe
ſemp̄ ē apertum ſ; alicui clauſū
dr̄ p̄p impedimentum intrandi
in celum qd̄ in ipō ē impedime
tum aūt totius humane nat̄e
ex pctō. p̄mi hominis conſecutū
p̄ paſſionem xp̄i amotum ē. z ideo
poſt paſſionem vidit in celo hoſ
tium apertum ſ; adhuc quottidie
alicui manet clauſum p̄p pctm̄
originale qd̄ contraxit vel actu
ale qd̄ commiſit z p̄p hoc indiget
ſacris z clauibꝰ eccīe ¶ Ad ij
dd̄ q2 hoc intelligit̄ d̄ clauſione qua
limbum clauſit ne aliquis vlt̄
in illum deſcendat. z de apicone

qua paradisum apperuit remoto im
pedimento nature p suam passi
onem ¶ Ad iij dr̃ q clauis infer
ni qua apit̃ ꝛ claudit ẽ ptas ḡ
ciam conferendi p quam hoĩ
apitur infernus cũ d' pctõ ipo
educatur q ẽ inferni porta ꝛ
claudit ne ult' homo in pctĩ la
batur gr̃a sustentaus gr̃am
aũt conferre solius di est. ꝛ
ideo clauem inferni s' sol̃ reti
nuit. s; clauis regni est ptas
etiam dimittendi reatum pene
p quam homo a r̃gno phibetur
ꝛ ideo magis pt homini dari cla
uis regni q̃m clauis inferni No
n eed' sunt ut ex dictis pz aliq̃s
enim de inferno educitur per
remissionem eterne pene qui
nõ statum in r̃gnum introduci'
pp reatum temporalis pene q
manet uel dicendum ẽ q ead'
ẽ clauis inferni ꝛ celi qr ex ht'
ipõ q alicui apitur cũnd clau
dit alterum s; denominat' a
digniori

22 Ad iij sic pr̃e'. vi' q clauis
non sit ptas ligandi ꝛ solue
di q̃ ecclastiq iudex dignos re
cipere indignos excludẽ dz a
regno ut ex lcã h'e'. et ex glo
Jo. iij M'. 16. ptas n spualis
in sacro collata ẽ idem q carac'
s; clauis ꝛ carac' nõ uident' id
esse qr p caracterem homo deo
comparatur. p claues ad subditos
g° clauis non ẽ ptas. ¶ pterea iudex
ecclastiq non dr̃ n ille q hz iuris
dictionem q̃ simul cum ordine
nõ dat' s; claues in ordinis suscep
tione conferunt' g° nõ debuit
d' ecclastico iudice indiffinitoẽ cla
uium mentio fieri. ¶ pterea ad id
q aliquis hz ex se ipõ non indiget
aliq' ptate actiua p quam indu
catur ad actum s; eo ipõ q aĩo
ẽ dignus ad regnum admitti'
g° nõ ptz ad ptatem clauium
dignos ad regnũ admitte ¶ pterea
pctores indigni sunt r̃gno s;
eccia p peccatorib; orat ut ad
regnum pueniant g° nõ ex
cludetur indignos s; magis
admittit quantum in se est
¶ pterea in omnib; ordinatis agentib;
ultimus finis ptz ad principa
lem agentem non ad agens
instrumentale. s; principale
agens ad salutem hoĩs est deus
g° ad eum ptz ad r̃gnũ admitte
qd' est ultimus finis ꝛ nõ ad
habentem claues q ẽ sic instrũ
uel minist'. ¶ Contra. dr̃ q s; phim
in 2° d' anima potentie pari'
diffiniunt' unde cum clauis
sit poñ quedam oz q p actum ul'
p usum suũ diffiniat' ꝛ q in
actu obiecti cõpũa' a quo speciem
recipit act' ꝛ mod' agendi ex
quo apparet poñ ordinata act'
aũt potestatis spualis nõ est
ut celum aperiat absolute qr
iam apertum ẽ ut dictum ẽ s;
ut quantũ ad h' apperiat quod
quid' ordinate fieri nõ pt n
ex ydoneitate eius cui appertie
dum ẽ celum pensata. ꝛ ideo
in pdcta diffinitõe clauis po'
generis s. ptas ꝛ subiectum ptatis
s. iudex ecclastiq. ꝛ act' s. ex
cludẽ ꝛ recipe s; duos actus
materialis clauis apire ꝛ claudẽ
a r̃gno. modum aũt in ht' q
dicit dignitas ꝛ indignitas ꝛ
illis in quos act' exercetur pe
satur ¶ Ad .j. ergo dr̃ q ad
duo quorum unũ ẽ causa aliq'
cũna ptas ordina' sic in igne
ad calefaciendum ꝛ dissoluend'
ꝛ qr omnis gr̃a ꝛ remissio in cor'

mistico ex capite suo provenit ideo
eadem potestas communis esse per omnem qui
sacerdos conficere potest et quia potest sol
vere et ligare sine iurisdictione asserit nec
dicit non ratione sed quod ad diversos effectus
comparatur sicut est ignis dicitur secundum aliam
rationem calefactivus et liquefac
tivus et quod non aliud est caracter or
dinis sacerdotalis quam potestas ex
tendens se ad quod primo ordo sacerdo
tii ordinatur sustinendo quod sit
idem quod spiritualis potestas ideo carac
ter et potestas conficiendi et potestas
clavium est omnino idem quod per omnem
sed dicit ratione ¶ Ad 2m dicendum quod omnis
potestas spiritualis datur cum aliqua con
secratione et ideo clavis cum or
dine datur sed executio clavis
indiget materia debita que est plebs
subdita per iurisdictionem et ideo ante
iurisdictionem et ideo habeat habet cla
ves sed non habet actum clavium
et quia clavis per actum diffinitur
ideo indiffinitione clavis ponitur
aliquid ad iurisdictionem perti
nens · ¶ Ad 3m dicendum quod aliquis potest
esse dignus aliquo dupliciter vel ita
quod ipsius sit habendi habeat et sic quilibet
dignus sanctus habet celum aptum
aut ita quod insit ei congruentia
ad hoc quod ei datur et sic digniores quam
non dum toti aptum est celum
potestas clavium recipit ¶ Ad 4m
dicendum quod sicut deus non obdurat im
partiendo maliciam sed non con
ferendo graciam ita sacerdos dicitur
excludere non quod impedimentum
ad intrandum ponat sed quod impe
dimentum positum non ammone
at quod ipse ammovere non potest nisi
prius deus amoverit et ideo ro
gatur deus ut ipse absolvat ut
sacerdotis absolutio locum ha
beat · ¶ Ad 5m dicendum quod actus sacerdotis
non est immediate super regnum
sed super sacramenta quibus ho

ad regnum pervenit ·

Ad 3m sic proceditur · Videtur quod non sint 32 ar 2
due claves sed tantum una ad
unam enim non requiritur nisi una cla
vis sed sera ad quam ammovendam
ordinantur ecclesie claves est peccatum · ergo
contra omne peccatum non indiget clavibus
ecclesia duabus · ¶ Praeterea claves in collatione
ordinis conferuntur sed scientia non est
ex infusione semper sed quandoque ex acquisi
tione nec ab omnibus ordinatis habe
tur sed a quibusdam in ordinatis ergo scientia
non est clavis et sic una tantum clavis
scilicet potestas iudicandi ¶ Praeterea potestas quam
habet sacerdos super corpus misticum de
pendet ex potestate quam habet super corpus
Christi verum sed ad conficiendum corpus
Christi verum est una tantum ergo clavis
que est potestas respiciens corpus proprie
misticum est una tantum ¶ Sed contra
videtur quod sint plures quam due quia sicut
ad actum hominis requiritur scientia et po
tentia et voluntas sed scientia discernendi
ponitur clavis et similiter potestas iudican
di ergo et voluntas absolvendi debet
dici clavis · ¶ Praeterea tota trinitas peccatum
remittit sed sacerdos per claves est
minister remissionis peccatorum ergo
debet habere 3es claves ut trinitati con
figuretur ¶ Respondeo dicendum quod in omni actu
qui requirit ydoneitatem ex parte re
cipientis duo sunt necessaria ei qui debet
actum illum exercere scilicet iudicium
de ydoneitate recipientis et comple
tio actus et ideo etiam in actu iusticie
per quod redditur alicui hoc quo dig
nus est oportet esse iudicium quo discer
natur an iste sit dignus et ipsa
redditio et ad utrumque horum auctor
itas sive potestas quedam exigitur non enim pos
sumus dare nisi quod in potestate nostra ha
bemus nec iudicium dici potest nisi vim
coactivam habeat eo quod iudicium
ad unum iam terminatur quod quidem dicitur
communiter in speculativis fit per virtutem

ꝓrum principiorum quibȝ resisti
non pt ⁊ in ꝓdictis rebȝ ꝑ viri
incipatiuam in vindicamte ꝯcurre
⁊ sic actꝰ clauis requirit ydoneitate i
eo in quem exercet᷑ sic recipit ꝑ cla
uem iudex ecclasticꝰ dignos ⁊ ex
cludit indignos ut ex dicta differ
encia pȝ ideo indiget iudicio discre
cionis quo ydoneitatem iudicat
⁊ ipo recepcionis actu ⁊ ad utrumqȝ
ptas quedam siue auctas requirit᷑
⁊ ſ͛ hec sunt due claues quarum
vna ptinet ad iudicium de ydonei
tate eius q̄ absoluendꝰ ē ⁊ alia
ad ipam absolucionem ⁊ hee due
claues non distinguunt᷑ in essen
ciis auctis q̄ccumqȝ ex officio sibi
competit sȝ ex comparacione ad actꝰ
quorum vnus alium psupponit
¶ Ad .i. ergo dicendꝰ q̄ ad vnam seram
aperiendam vna clauis immediate
ordinatur sȝ nō ē inconueniens
q̄ vna ad actum altiꝰ ordine᷑
sic ē in ꝓposito · 2ª .n. clauis q̄
dr̄ ptas ligandi ⁊ soluendi est
q̄ immediate seram apit pctī sȝ cla
uis q̄ dr̄ scīa ostendit cui apienda
sit clauis illa ¶ Ad .ij. dicendꝰ q̄ cir
clauem scīe duplex est opinio q̄dam
n. dixerunt q̄ scīa sȝ q̄ ē hita at
quisita nō infusa dr̄ hi clauis
⁊ q̄ nō ē principalis clauis sȝ in
ordine ad aliam clauem clauis
dr̄ ⁊ ideo quā ē sine alia clauē nō
dr̄ clauis sic in viro lr̄ato qui nō
ē sacerdos ⁊ similr̄ ꝯ quiqȝ hac
clauē aliqui sacerdotes carent qui
non hn̄t scīam acquisitam neqȝ in
fusam q̄ absolue ⁊ ligare pnt sȝ
quiqȝ industria nāli ad hoc utunt᷑
q̄ sȝ eos clauicula dr̄ ⁊ c̄ clauis scīe
quamuis cum ordine non tradat᷑
tradit᷑ tamē cum ordine q̄ sit
clauis q̄ prius nō erat ⁊ hec vi᷑
opinio magistri fuisse · sȝ hec nō vi᷑
verbis eius ꝯcordare q̄ claues

petro dandas pmittunt ⁊ ita nō
solum vna sȝ due in ordine dan᷑
⁊ ꝓpter hoc alia opinio ē q̄ scīa q̄
ē hita non ē clauis sȝ auctas scīe
actum exercendi q̄ quiqȝ sine scīa
ē quiqȝ scīa sine ipa ſcrit pȝ in
iudiciis secularibꝰ aliquis .n. iu
dex secularis hȝ auctē iudicandi
qui non hȝ iuris scīam ⁊ aliquis
econuerso hȝ iuris scīam qui nō
hȝ auctem iudicandi ⁊ quia actꝰ
iudicii ad quod quis ex auctē sus
cepta obligatur non aut ex scīa
hita sine utroqȝ bn̄ fieri nō pt
⁊ ideo auctas iudicandi q̄ clauis
ē sine scīa non pt sine pcō acci
pi sȝ scīa sine auctē sine pcō
hri pt · ¶ Ad .iij. dicendꝰ q̄ ptas con
ficiendi est ad vnum tm̄ actum
altiꝰ generis · ⁊ ideo nō conumerat᷑
clauibȝ nec multiplicat᷑ sic ptas
clauium q̄ ē ad diuersos actus
ꝯiuncta sȝ auctas essenciam sit vna
ut dictum ē ¶ Ad .iiij. dicendꝰ q̄ vel
le cuiuscumqȝ ē liberum ⁊ ideo ad
volendum nō exigit᷑ aucts ⁊ ꝓpter
hoc voluntas non ponit᷑ clauis
¶ Ad .v. dicendꝰ q̄ tota trinitas eod mo
claudit pctā sic vna ꝑsona ⁊ ideo
non oȝ q̄ sacerdos qui ministr ē
trinitatis tres claues habeat
⁊ precipue cum voluntas q̄ spūi
sancto appropriat᷑ clauem nō requirit
ut dictum ē · De effectu clauium

Deinde considerandū ē de q̄ .18.
effectu clauium ¶ Circa qd
queruntur q̄r ¶ Primo utrum ptas
clauium se extendat ad remis
sionem culpe ¶ Scd̄o utrum sacerdos
possit remittere penam quo ad pena
¶ Tercio utrum sacerdos ꝑ ptatem
clauium ligare possit ¶ Quar
to utrum possit eam soluere sȝ
ꝓprium arbitrium ·

Ad .i. sic pceditur · vi᷑ q̄ ptas cla 1ꝰ arᵗ
uium se extendat ad remis

sionem culpe. ¶ Jo. xx. dñs dixit quo
rum remiseritis peccata remittuntur
eis. Sed hoc non dicitur quantum ad ma
nifestationem ut magister in littera dicit
quia sic sacerdos novi testamenti
non haberet maiorem potestatem quam sacer
dos veteris ergo confert potestatem
in culpe remissionem. ¶ Ad primum dicendum
gratia ad remissionem peccati sed
huius sacramenti dispensator est sacerdos
ex vi clavium ergo cum etiam non
opponatur peccato ex parte pene sed
ex parte culpe, videtur quod sacerdos
ad remissionem culpe operetur per
clavium. ¶ Ad maiorem virtutem
recipit sacerdos ex illa consecratione
quam aqua baptismi cum accipit
ut corpus tangat et cor abluat
secundum Aug. ergo multo fortius sacer
dos in sua consecratione hanc potesta
tem accipit ut cor a culpe macula
abluere possit ¶ Contra super magister
dixit quod deus hanc potestatem non
contulit ministro quod ad interiorem
mundationem cooperatur ei in mundatione
interiorum ergo potestas clavium non
extendit se ad culpe dimissionem
¶ Ad peccatum non remittitur nisi per spiritum
sanctum. Sed dare spiritum sanctum non est alicuius
hominis ut in libro I. magister dicit
ergo nec peccatum remittere quo ad
culpam ¶ Responsio dicendum quod sacramenta secundum
hugonem ex sanctificatione operantur invi
sibilem gratiam quam continent
Sed hec sanctificatio quandoque ad necessita
tem sacramenti requiritur tam in
materia quam in ministro sicut patet in
confirmatione et tunc virtus sacramentalis
est in utroque coniunctim quandoque
autem ex necessitate sacramenti non requiritur
nisi sanctificatio materie sicut est in baptismo
quia non habet ministrum determinatum
quantum ad sui necessitatem et tunc
tota virtus sacramentalis consistit
in materia quandoque vero de necessitate sacramenti
requiritur consecratio vel sanctificatio
vel sanctificatio ministri sine aliqua

sanctificatione materie et tunc tota virtus
sacramentalis consistit in ministro
sicut est in penitentia. Unde eodem modo se habet
potestas clavium que est in sacerdote ad ef
fectum sacramenti penitentie sicut se habet
virtus que est in aqua baptismi. baptismus autem
et sacramentum penitentie conveniunt
quodammodo in effectu quia utrumque
contra culpam ordinatur directe quod
non est de aliis sacramentis. sed in
hoc differt quia sacramentum penitentie eo quod
habet actus suscipientis quasi materiales
quia non potest dari nisi adultis in quibus re
quiritur preparatio ad suscipiendum effectum
sacramentorum. sed baptismus quandoque
datur adultis et quandoque pueris et aliis
carentibus usu rationis. et ideo per
baptismum datur gratia et remissio peccatorum
pueris sine aliqua sui preparatione
precedente non autem adultis in quibus per
exigitur preparatio removens fictionem que
quidem preparatio quandoque precedit suf
ficiens ad susceptionem antequam baptismus
actu percipiatur. sed non ante votum
baptismi postquam tempore perveniat vita
tis quandoque autem talis preparatio tempore
non precedit sed est simul cum baptismi
susceptione. et tunc per baptismi sus
ceptionem gratia remissionis culpe
confertur sed per penitentie sacramentum
numquam datur gratia nisi preparatio assit vel pre
fuit Unde virtus clavium operatur
ad culpe remissionem vel in vo
to existens vel in actu se exercens
sicut in aqua baptismi sed sicut baptismus non
agit sicut principale agens sed sicut instru
mentum non quidem pertingens ad
ipsam gratie susceptionem causa
dam et instrumentaliter sed disponens
ad gratiam per quam fit re-
missio culpe ita est de potestate clavi
um Unde solus deus remittit per
se culpam et in virtute eius agit
instrumentaliter baptismus ut instru
mentum inanimatum et sacerdos ut instrumentum

animatiu qd' dr sumit' s' phm. 8
eth' et ideo sacerdos agit ut minist'
C'. p3 q' ptas clauium ordinat' aliq'
mo ad remissionem culpe no sic ca
s' sic disponens ad eam Unde si
ante absolucoem aliquis no fuiss'
dispoitus ad gram suscipiendam
in ip'a confessione et absolucoe sac
mental' gram consequeret' si obice
no poneret, s'. n. clauis nullo
ad culpe remissionem ordinare' s'
ad remissionem pene tm ut qdam
dicunt no exige' votum recipie
de effectum clauium ad culpe re
missionem sic no exigit' votum
suscipiendi alia sacramenta q no
ordinant' ad culpam s' con' pctm
s' hc vide' q' non ordinant' ad cul
pe dimissionem q2 semp' osus
clauium ad hc q' effectum heat
requirit pparacoem ex parte recipientis
sacramentum et similit' vide' de
bapmo si mixt' datr' n' adultis.
¶ Ad .1. ergo dd. q' sic ingd' dt' in
2ra sacerdotibus commissa e ptas
remittendi pcta no ut ppa virtute
remittant q2 hc dei e. s' ut oparoz
di remittentis ondant tanq'm mi
nist'. s' hc conuenit 2bus mod' Uno
ut ondant eam no putez. s' pro
mittant eam futuram sine hc q'
aliq' opent' ad ipam. et sacramta
Veteris Legis opabant oparoz di
signabant Unde et sacerdos Ve
teris legis ostendebat tm et n' opa
ba' Alio ut significent penite
tem et n' ad eam opent'. et quida
dicunt q' sacra noue legis sig
nant collacoem collacoem datam
sine hc q' in sacramentis sit aliq'
virtus opans ad gram. et scdm
hanc opinionem. et ptas clauiu
eet tm ondens diuinam oparoez
in culpe remissionem in ipa sacra
li collacoe facta. Aliis vt sig
ficent diuinam oparoez in remissioez
culpe pntem et ad ipam aliquod
dispositiue et instrumentalit' opent'
et c. s' aliam opinioem q' sustine'
communis sacra noue Legis cum
dacoem ondunt diuinitus factam et
hc mo et sacerdos noui testamti
ondit absolutos a culpa q2 proci
onalit' 2 Loq' d' sacramentis et pta
te ministrorum nec obstat qm
claues eccie ad remissioem culpe
disponunt q2 culpa iam e remissa
sic nec baptis' disponit q'ntum
inse e in eo q' iam iustificatus est
¶ Ad .2. dd q' necessi' sacrm pnie necessi'
sacrm bapmi opando ptinget di
recte ad gram nec ad culpe re
missionem, s' dispositiue / Unde
et p3 resp' ad .3. Alie racoes on
dunt q' ad remissioz culpe dircte
clauium ptas no ope' qd' conce
dendum e.

Ad .2. sic pce'. vr' q' sacerdos no 2us ar.
possit remitte pctm quo ad
penam. pcto n debe' pe etna et
tpalis s' adhuc post absolucoem
sacerdotis manz penitens obliga
tus ad penam tpalem in purga
torio vl' in hc mundo faciendam
ergo no dimittit aliquo penam
¶ P'. sacerdos no pt pudicare iustie
diuine s' ex diuina iusti taxata
e penitentib' pe qm debent subi
re ergo sacerdos non pt de ea aliq'
remitte. ¶ P'. ie q' puu pctm com
misit no est minus susceptiuus
clauium qm ie q' commisit maius
pctm s' si aliq' d' pe p' officium
sacerdotis de maiori pcto dimit
tit' pqle e esse ado puu pctm
tm no debeba' plus d' pena q'
id q' d' maiori pcto dimissum e
ergo potit totam pcaz illius pcti
puu dimitte qd' falsum e ¶ P'.

tō pē temporalis pctō debita est
ꝯnnis ratonis si ergo p pniaȝ
absolutoem dimittatur aliquid
d' pena ꝫ p rōaȝ ab eodem pctō
absolucōni potit aliquid ꝛemitti
ꝫc tn̄ potit multiplicari absolucō
qȝ m̄ clauiu tō pē tolle̾ tm̄ ꝫ
absolucio non sit minoris efficac̄
qm̄ pnia ꝫc pctm̄ ꝛmanebit oīo
impunitum qd' ē inconueniēs
¶ Sȝ con̄ clauis ē ptas ligandi
ꝫ soluendi s; pt sacerdos iniūgē
penaꝫ tpalem ꝫgo ꝫ pt absolūe
a pē. ¶ p sacerdos nō pt dimittē
pctm̄ quantum ad culpam ut
in līa dē. nec quātū ad penaꝫ
eternam pītr. ꝛōe. si ergo nō
pt ꝛemittē quantum ad penaꝫ
tpalem nullos ꝛemittē potit qd'
est omnio ꝯtrium dictis auctoꝝ
¶ R°. dd' qȝ iud' iudicium ē de effcu̅
qm̄ ptas clauiu excitata actua̾
complet in eo in quo contritio ꝑe
pcessit ꝫ effcu̅ bapmū q iam huic
graciam dat̄ aliquis eum p fidm̄ ꝫ co̅
tricoem precedentem bapm̄ graciam
ꝛemissionis pctorum quantū ad
culpam consecutꝰ ē s; qn̄ actua̾
pꝰ ꝫ bapm̄ suscipit gra augetur
ꝫ a ꝛeatu pene totalit' absoluit̄
eo qȝ sit pticeps passionis xpi
ꝫ simlit' ic q pcontritoꝫ consē
cutꝰ ē ꝛemissionez pctorum qn̄
tum ad culpam ꝫ p quīs qua̅
ad ꝛeatum pene etnē q simul
cum culpa dimitti̾ ꝑ m̄ cla
uium ꝫ ex passione xpi effica
ciam habencium auge̾ gra ꝫ
ꝛemitti̾ tpalis pē. cuius ꝛeatꝰ
adhuc remanserat. pꝰ culpe
ꝛemissionem non tamen totꝰ
sic in bapmō. s; pars eius qȝ
in baptismo regnatꝰ homo co̅
figurat̄ passiom x̄ totalit'
efficaciam passionis x̄ q suffi
cit ad omnem penaꝫ delenda̅
in se suscipiens int' n̄l d' prio

ris pctī actualis pē ꝛemaneat
qȝ non dȝ alicui imputari ad penā
n̄ qȝ ipsemet fecit sub bapmō aut
homo nouam vitam suscipiens
sit p gram baptismalem nouus
homo. ꝫ ideo nullꝰ ꝑor ꝛeatꝰ pene
in eo ꝛemanet p pcedenti pctō. s; in
pniā nō mutat̄ homo in aliam
vitam qȝ nō ē ꝛegnacō s; sanacō
quedam ꝑ m̄ clauiu q opa̾ in
sacrō pnie nō tō pē ꝛemitti̾. s; ali
quid d' pē tpali cuius ꝛeatꝰ post
absolucoem a pē eterna ꝛemanere
potuit non solum a pē ia quam
h' penitens habȝ in penitēdo vt
quidam dicunt qȝ sic confessio ꝫ
sacramētalis absolucio non essꝫ
nisi in hominis ptāte qd' nō com
petit sacramētis noue legis. s;
etiam d' illa pē q in purgatorio
debe̾ ꝛemitti̾ vt aliquid mīꝰ
in purgatorio puniat̄ absolutꝰ
ante satisffaccoem d'cedens qm̄ si
ante absolucoem decederet. ¶ Ad
j. ergo dd'. qȝ sacerdos nō ꝛemittit
totam penam tpalem s; partem
ꝫ ideo ad h' manet obligatꝰ ad
penam satisffactoriam ¶ Ad ij. ddm̄
qȝ passio x̄ sufficient' satisffecit
p pctīs totius mundi ꝫ ideo sine
piudicio diuine iusticie aliquid de
pē sibi debita ꝛemitti pt scdm̄ effcūs
passionis ad ipm̄ p sacrā ecc̄ie
ptingit ¶ Ad iij. dd' qȝ p quolȝ
pctō oȝ aliquam penam satisffac
toriam ꝛemanē p quam medica
cōn ipm̄ pste̾ ꝫ ideo quamis vi̅te
absolucōnis dimitta̾ aliq̄ pē
quantitas pene debita p aliquo
magno pctō nō oȝ qȝ tantta
qm̄ pene dimitta̾ ꝛn̄ cuilȝ pctō qȝ
s; h' aliqd' pctm̄ ꝛemanet omnio
sine pē. s; virtute clauiu d' penis
singulorum pctorum pporcionalit'
dimitti̾ ¶ Ad iiij. dd' qȝ quid' dicunt

qd in prima absolucione tm dimitti
vi clauium quantum dimitti pt
et tm vz iterata confessio tamen pp
instruccionem tum pp maiorem erubescenciam
tudinem tum pp verecundie mitum
sz hoc non vr verum qz et si h esset
racio confessionem iterandi non
tamen esset ro iterandi absolucionem
precipue in eo qui non hz aliquam cam
dubitacionis de precedenti absolucione
ita n potest dubitare pg zam ab
solucionem sicut pg primam sicut videmus
qd sacramentum extreme vnccionis non
iteratur sc eundem morbum eo qd totum
qd p sacramentum fieri potuit semel
factum e et p in zª confessione
non requirere q hret claues ille cui
fit confessio si n ibi nisi clauium
opa. et ideo dicunt alij qd zª in
zª absolucione aliquid vi clauium
pt dimitti de pena qz in zª absolu
cione gracie confert augmentum
et quanto maior gracia recipitur minus
de impuritate precedentis peccati manet
et ideo minus de pena purgans debet
vnde zª in prima absolucione alicui
plus et minus dimittitur de pena s qd
plus se ad graciam disponit. et pt
esse tanta disposicio qd zª ex vi con
tricionis tota pena tollitur vt predictum
e. vnde zª non e conveniens sc per
frequentem confessionem zª tota pena
tollatur vt peccatum omnino remaneat
impunitum p quo pena xpi satis
fecit etc

3a. ar. **A**d iij sic proceditur vr qd sacerdos p
potestatem clauium ligare non
possit virtutes n sacramentales
ordinantur contra peccatum vt medicina
sz ligare non est de medicina peccati
sz magis aggrauacio morbi vt
videtur ergo sacerdos p clauium
virtutem que est vis sacramentalis
non pt ligare ¶ p sicut absoluere vel
aperire e amocione obstaculum ita

ligare est obstaculum ponere. sz
obstaculum regni peccatum e qd nobis
ex alio imponi non pt ¶ p claues
ex passione xpi efficaciam habent
sz ligare non est effectus passionis
ergo ex clauium potestate non pt sacerdos
ligare ¶ Sz contra e qd dr act 16
Quodcumque ligaueris sup terram
erit ligatum et in celis. ¶ p pota
tes racionales sunt ad opposita sz
potestas clauium est potestas racionalis
cum heat discrecionem adiunctam
ergo hz se ad opposita ¶ Respondeo dicendum
qd operacio sacerdotis in vsu clauium
e conformis dei operacioni cuius minister
ter e deus aut hz operacionem et in
culpam et in penam sz in culpam
ad soluendum quidem directe ad li
gandum aut indirecte inquantum
obdurare dr dum graciam non largitur
gitur sz in penam hz operacionem
directe quantum ad vtrumque qz
et penam parcit et penam infligit
similiter ergo et sacerdos et si in ab
soluendo cum clauium heat
aliquam operacionem ordinatam ad
culpe dimissionem modo iam dicto
non tamen ligando aliquam opa
cionem hz in culpam n dicatur liga
re inquantum non absoluit sz li
gatos ostendit sz in penam hz pota
tem et ligandi et soluendi. soluit
n a pena quam dimittit. sz ligat
quantum ad penam que remanet sz
ad hanc ligare dupliciter dr Vno
considerando ipsam quantitatem
pene in com et sic non ligat n
inquantum non soluit sz ligatum
ostendit. Alio considerando pe
nam hanc vel illam determinate
et ligat ad penam imponenda
cam ¶ Ad .1. ergo dicendum qd id eciam
pene ad qd obligat e medicina
purgans peccati impuritatem ¶ Ad
ij dicendum qd obstaculum regni non
solum est peccatum sz eciam pena

quam qualiter sacerdos imponat quia
est ¶ Ad iij. dicendum quod passio Christi
obligat nos ad penam aliquam
per quam ei conformemur

·2· ar. 4· Ad iiij. sic proceditur. videtur quod sacerdos
possit ligare et solvere secundum
proprium arbitrium. Jeronimus enim
dicit mensuram temporis in agen
do penitentiam non satis aperte
prefigunt canones pro unoquoque
crimine nec de singulis dicunt
qualiter unumquodque sit emendandum
sed magis arbitrio sacerdotis intelli
gentis relinquendum statuunt.
ergo videtur quod ipse secundum suum arbitrium
possit ligare et solvere ¶ Praeterea dominus
laudavit villicum iniquitatis
quod prudenter fecisset quod debitoribus
domini sui remisisset largiter. sed deus
est magis pronus ad miserendum
quam aliquis dominus temporalis ergo videtur
quod laudabilior sit quanto plus de pena
dimiserit ¶ Praeterea omnis actio Christi est nostra
instructio sed ipse quibusdam peccatori
bus nullam penam imposuit sed
solum emendacionem vite ut patet de adul
tera Joh. 8. ergo videtur quod ad arbitrium
suum possit etiam sacerdos qui est vica
rius Christi dimittere totam penam
vel partem ¶ Sed contra quia dicit Gregorius
falsam penitentiam dicimus que
non secundum auctoritatem sanctorum patrum pro
qualitate criminis imponitur ergo
videtur quod non omnino sit in arbitrio
sacerdotis. ¶ Praeterea ad actum clavi
um requiritur discretio sed si esset omnino
in voluntate sacerdotis dimittere
et imponere de pena quantum vellet non
esset necessaria discretio quia nunquam ibi in
discretio posset accidere ergo non est
omnino in arbitrio sacerdotis. ¶ Respondeo
dicendum quod sacerdos operatur in usu cla
vium sicut instrumentum et minister.
nullum autem instrumentum habet effica
cem actum nisi secundum quod movetur a principali
agente et ideo dicit Dionisius in
fine ecclesiastice ierarchie quod sacerdotibus utendum

est virtutibus ierarchicis quas divinitas
eos moverit in cuius signum Matth. xvj. ante
potestatem clavium Petro collatam
fit mentio de revelatione divinitatis
ei facta et ideo Joh. xx. premittitur potestati
remissionis apostolis date spiritus sanctus donum
quo filii dei aguntur. Unde si quis
preter illum motum divinum uti sua
potestate presumpserit non consequitur
effectum ut Dionisius dicit et propter hoc a
divino ordine avertitur et culpam in
currit et quia pene satisfactorie in
fligende ut medicine sunt sicut me
dicine in arte determinate non omni
bus competunt sed variande sunt
secundum arbitrium medici non propriam vo
luntatem sequentis sed scientiam medi
cine ita pene satisfactorie in canone
determinate non competunt omnibus
sed variande sunt secundum arbitrium
sacerdotis divino instinctu regu
latum. sicut ergo medicus aliquando
prudenter non dat medicinam effi
cacem que ad morbi curationem sufficiat
ne propter debilitatem nature maius pericu
lum oriatur ita sacerdos divino
instinctu motus non semper totam pe
nam que uni peccato debetur iniungit
ne infirmus aliquis ex magni
tudine pene desperet et a penitentia totaliter
recedat ¶ Ad j. ergo dicendum quod arbitrium
illud debet esse divino instinctu regu
latum. ¶ Ad ij. dicendum quod et dominus
laudavit villicum quia prudenter
fecit et in remissione pene debite
discretio adhibenda est ¶ Ad iij. dicendum
quod Christus habuit potestatem excellentie
in sacramentis. Unde ipse ex
auctoritate penam totam vel partem
poterat dimittere sicut volebat nec est
simile de hiis qui operantur tamquam
ministri. **De ministris clavium** Q. 19

Deinde considerandum est de mi
nistris clavium et usu earum
circa quod queruntur sex. ¶ Primo utrum
sacerdos legalis claves habuerit.
2° utrum Christus claves habuerit

¶ Ho[c] n[ove]num ſoli ſac[er]dotes claues ha
beant ¶ Q[ua]rto ut[rum] ſi homines
no[n] ſacerdotes claues uel uſum
ea[rum] h[ab]eant ¶ Q[ui]nto ut[rum] mali
ſacerdotes uſum clauium h[abe]ant eff[i]
caciam ¶ Sexto ut[rum] ſciſmatici
et heretici excommunicati ſuſpenſi et de
gradati uſum clauium habeant

·1· ar[ticu]l[u]s· Ad p[rimu]m ſic p[roce]d[itu]r vi[detu]r q[uod] ſac[er]dos le
galis claues h[ab]uit / clauis
n[on] e[st] ſequela ordinis ſ[ed] habuerunt
ordines ex quo ſacerdotes dicebat[ur]
ergo et h[ab]uerunt clauem ſacerdotes
legales. ¶ P[rete]r[ea] ſicut mag[ist]e[r] dicit cla
ues ſunt ſc[ilicet] ſci[enti]a diſcernendi et po
tentia iudicandi ſ[ed] ad utrumq[ue] ſac[er]
dotes legales p[otes]tatem h[ab]uerunt et
a[uc]t[orita]tem ergo habebant claues
¶ P[rete]r[ea] ſac[er]dos legalis h[ab]ebat aliq[ua]m
p[otes]tatem ſup[er] reliquum populum
no[n] t[em]p[or]alem q[uia] ſic p[otes]tas r[e]gia no[n]
fuiſſet diſtincta a ſacerdotali ergo
ſp[irit]ualem et hec eſt clauis ergo habebat
clauem ¶ Sed contra claues ordina[n]t[ur]
ad aperiendum r[e]gnum celorum quod
aperiri non potuit an[te] [Christi] paſſio[nem]
ergo ſacerdos legalis claues no[n] h[ab]uit
¶ P[rete]r[ea] ſacra veteris legis gr[ati]am no[n] co[n]
ferebant / ſ[ed] aditus regni celeſtis
ap[er]iri non potuit niſi p[er] gr[ati]am ergo
p[er] illa ſacramenta no[n] pot[er]at ap[er]iri
[et] ſic ſac[er]dos q[ui] miniſt[er] eorum cla
ues r[e]gni celeſtis no[n] h[ab]ebat ¶ Respo[n]
d[e]o q[uod] quidam dixerunt q[uod] in veteri
lege claues erant apud ſacer[do]tes
q[uia] eis erat commiſſum impone[re]
penam p[ro] delicto vt d[icitu]r Leuitici.
[xx]v. q[uo]d ad claues p[er]tinere vi[detu]r ſ[ed]
tunc tunc implete non erant p[er] [Christum]
in ſac[ramenti]s no[ue] le[gis] p[er]fecte ſunt. Sed
h[ic] vi[detu]r eſſe contra intencio[nem] ap[osto]li in
ep[isto]la ad hebre[os] [ubi] ſac[er]dotium [Christi]
p[re]fertur ſac[er]dotio legali p[ro] h[oc] q[uod]
[Christus] aſſiſtens pontifex futurorum
bonorum ad tabernaculum celeſte
introducens p[er] p[ro]prium ſanguinem

no[n] manufactu[m] in quod introduce
bat ſac[er]dotium ve[teris] le[gis] p[er] ſanguine[m]
hircorum et thaurorum Vnde
p[ate]t q[uod] ſac[er]dotij illius p[otes]tas no[n] ſe
extendebat ad celeſtia ſ[ed] ad figuras
celeſtium. et p[ro] ideo ſ[ecundu]m alios d[icen]d[u]m q[uod]
non habebant claues ſ[ed] in eis
clauium figura p[re]ceſſit ¶ Ad p[rimu]m
ergo d[icen]d[u]m q[uod] clauis regni celeſtis
conſequit[ur] ad ſacerdotium quo
homo in celeſtia introduci[tur] non
aut[em] talis erat ordo ſacerdotij
Leuitici et ideo claues celi non
h[ab]uerunt ſ[ed] claues terreni ta
bernaculi ¶ Ad ij. d[icen]d[u]m q[uod] ſac[er]dotes
ve[teris] le[gis] h[ab]ebant a[uc]t[orita]tem diſcer
nendi et iudicandi ſ[ed] no[n] ut ad
mitteretur homo iudicatus ab eis
in celeſtia ſ[ed] in figuras celeſtes
¶ Ad iij. d[icen]d[u]m q[uod] habebant ſp[irit]ualem
p[otes]tatem q[uia] per ſacramenta le
galia no[n] a culpis ſ[ed] ab irregula
ritatibus purgabant homines
vt ad manufactum tabernaculum
aditus purgatis p[er] eos pateret

·2· ar[ticu]l[u]s Ad ij ſic p[roce]d[itu]r vi[detu]r q[uod] [Christus] no[n]
h[ab]uit clauem. clauis n[on]
caracterem ordinis conſeq[ui]t[ur]. ſ[ed]
[Christus] no[n] h[ab]uit caracte[re]m ergo no[n] h[ab]uit
clauem ¶ P[rete]r[ea] [Christus] h[ab]uit in ſacris
p[otes]tatem excellentie ut effectum ſa
ſacramenti ſine ſacr[ament]alibus poſſ[et]
conferre ſ[ed] clauis e[st] ſacramentale
q[uo]dd[a]m ergo no[n] indigebat claui [et] [Christus]
fruſtra eam h[ab]uiſſet ¶ Sed contra
e[st] q[uo]d d[icitu]r Apoc. iij. h[ec] d[icit] q[ui] h[abe]t cla
uem dauid [et]c. ¶ Respo[n]d[e]o d[icen]d[u]m q[uod] virtus
aliquid h[abe]ndi agendi eſt in in[ſtrumen]to
et in agente non eodem modo ſ[ed] in
p[er] ſe agente p[er]fectius p[otes]tas aut[em]
clauium quam nos h[ab]emus et
aliorum ſacramentorum vtique inſtru
mentalis eſt. ſ[ed] in [Christo] e[st] ut
p[er] ſe agente ad ſalutem n[ost]ram
p[er] a[uc]t[orita]tem quidem inquantum eſt
deus. ſ[ed] p[er] meritum inquantum eſt

homo clauis aut' d' rone sua
expriunt ptatem apiendi et clau
dendi siue aliquis apiat quasi
p'ncipalr agens siue ministr' et ideo
in xpo oz poni clauem s3 altio
mo quam sit in eius ministeris
et ideo dr q' hz clauem extellen
tie. ¶ Ad .j. ergo dd' q' caract'
d' sua racone dt aliquid ab aliquo
deriuatum. et ideo ptas clauium
q' e in nob' a xpo deriuata sequit'
caracterem quo xpo conforma
mur s3 in xpo no sequit' caracte'
tum s3 principalem formam.
¶ Ad .ij. dd' q' clauis illa quam xc
hnit non erat sacramentalis
clauis principium.
·3· ar[ticulus]· Ad iij sic pce'. Vi' q' no so
lum sacerdotes claues ha
beant dicit n ysid' q' hostiarij
int' bonos et malos habent in
dicium dignos recipiunt indig
nos reiciunt. s3 h est diffinicio
clauium ut ex dictis pz ergo
non solum sacerdotes s3 et hos
tiarij claues hz ¶ p' claues sa
cerdotibz dantur dum p unctoz
ptatez diuinitus accipiunt. s3
reges et ptatem in pplm si
delem diuinitus hz et unctoe
sanctificant'. ergo non solum sac
dotes habent claues. ¶ p' sa
cerdocium e ordo conueniens singulari
persone conueniens s3 clauem
alij hre vi' tota v' congregatio
q' quedam capitula excommuni
cacoem inferre pnt qd' ad ptate
clauium ptz ergo non solum
sacerdotes clauem hz ¶ p' muli
no e sacerdotalis ordinis suscep
tiua. q' ei doce non competit
s3 aplm j Cor 14. s3 aliq' mu
lieres vident' hre claues sic
abbatisse q' hz spualem ptatez
in subditis ergo non solum sacer
dotes hz clauem ¶ Sz cont' est
q' ~~aug' dt~~ Ambros' dt h' ius
ligandi et soluendi solum
sacerdotibz e concessum ¶ p' p
ptatem clauium effici' aliquis me
dius int' deum et populum s3 h'
tm sacerdotibz competunt qui co
stituunt' in hijs q' sunt ad deum
ut offerant dona et sacrificia p
pctis ut dr heb' v. ergo soli sac
dotes claues hz ¶ R' dd' q' cla
uis e dupx una que extendit
se ad ipm celum immediate re
mo' impedimenta introitus in ce
lum p remissione pcti. et h vo'
clauis ordinis et hanc soli sacdo
tes hz q' ipi soli ordinant' po
pulo in hijs que directe sunt ad
deum alia clauis e q' no directe
se extendit ad ipm celum s3 me
diante militante ecclia p quam
homo aliquis ad celum uadit du
p eam aliquis excludit' ul' admit
titur ad consorcium eccle milita
tis p excommunicacoem et absolucoem
et h vo' clauis iurisdictionis i
foro causarum. et ideo non sacer
dotes et hanc hre pnt sic archi
diaconi et electi et alij q' excom
icare possunt. sic archidiaconi
s3 non ppe dr clauis celi s3 queda'
dispoicio ad ipam ¶ Ad .j. ergo
dd' q' hostiarij hz clauem custo
diendi ea q' in templo mali con
tinent' et hnt iudiciu a tali te
plo excludendi et admittendi no
quidem sua auctte iudicantes qui
sunt digni uel indigni s3 iudiciu
sacerdotum exequentes ut' qd'
ammodo executores ptatis sac
dotis uideant'. ¶ Ad .ij. dd' q'
reges no hz aliquam ptatem in
spualibz. et ideo clauem regni ce
lestis non accipiunt s3 solum i
tpalibz qd' non n adeo esse pt
nisi a deo. s3 nec p unctoz in aliquo
ordine consecrant'. s3 excellencia
ptatis ipsorum a xpo descendere
signatur et ut ipi sub xpo in

populo xpiano regnent ¶ Ad 3
dd · q sicut in politicis quãqȝ
iudex hȝ totam ptatem sic est
in regno quãqȝ aut̃ multi offi-
tijs diuisi multi constituti, uel
z · ꝯsequens ut dr̃ in viij · eth ·
ita z spũalis iurĩdico pt hr̃i
ab uno solo sic ab epõ z plurib
simul · sicut a capitulo z hȝ cla-
uem iurĩdictionis non tamẽ cla
uem ordinis simul omnes ¶ Ad
iiij · dd q mulier · ſ · aplm̃ ẽ in
statu subiectionis z ideo pt hr̃e
aliquam spũalem iurĩdictoȝ qz z
ſ phm̃ in · 8 eth · corrupcio ur
banitatis est ad mulierẽ domi
nium puenit Unde mulier nõ
hȝ clauem ordinis neqȝ clauẽ
iurĩdictionis ſ committi mulieri
aliquis usus clauium sic hr̃e
correctionem in subditas mulieres
ꝓpt piculum qd' imminẽ posset
ſ uiri mulieribȝ cohitarent et

q · az A d · iiij sic pce̾ur q z sd
homines non sacerdotes usus
clauium habeant · absolucio · n · z
ligacio q fit p claues efficaciaȝ
hȝ ex merito passionis xĩ ſ et maxi-
me passioni xĩ conformantur q
p paciam z alias uirtutes
xpm̃ passum sequunt̾ ergo uidet̾
q ſ non habeant etiam sacerdo
talem ordinem q possint liga
re z solue̾ ¶ I̾p̾ heb · A · dr̃ sine
ulla contradiccione q minus est
amaiori benedi · ſ in spũalibȝ
ſ · aug' hc ẽ maius esse q me-
lius ergo meliores q sunt plus
d' caritatem hȝ pnt alios benedicẽ
absoluendo et id' q p̃us ¶ Sȝ con
trarius ẽ pom̃ eius ẽ actus Actio
ſ phm̃ Sȝ clauis q ẽ ptas spũ
alis est tantum sacerdotum ergo · z
usus eius nõ n̾ sacerdotibȝ eius
conueniẽ pt ¶ Resp̃o · dd · q ages
p se z agens instrumentale in hc̃ differt
q agens instrumentale nõ inducit
in effectũ similitudinem suam ſ
similitudinem principalis agentis
pũle aut̃ agens · inducit simi
litudinem suam · z ideo ex hc̃ ali
quid constituit̾ pũle agens qd'
hȝ aliquam formã quãm in alterũ
transfundẽ pt nõ aut̃ ex hc̃ con
stituit̾ agens instrumentale ſ
ex hc̃ qd est aplicatum a pũle
agenti ad effectum aliquem inducẽ
dum ergo cum in actu pũle ages
sit xc · ut deus p auctez z ut
homo p meritum ex ipa plenitu
dine diuine bonitatis in eo z
ex pfectione gratie consequit̾ qd'
possit in actu clauium ſ homo
alius nõ pt in actu clauium sic
p se agens q nec ipe alii gram̃
qua remittunt̾ pccã · dare pt
nec sufficient̾ z ideo nõ est sic
agens instrumentale Unde · z
ille q effectum clauium consequit̾
nõ assimilat̾ utenti clauibȝ
ſ xo z hc̃ quantumcumqȝ aliqis
habeat d' grã nõ pt ptingere
ad effectum clauium consequi̾
nõ assimila̾ utentibȝ clauibȝ
ſ xpo · z hc̃ quantumcumqȝ aliqis
habeat de grã nõ pt ptingẽ
ad effectum clauium n̾ applicet̾
ad hc̃ q minist' ordinis susceptoẽ
¶ Ad · j · ergo dd' q sic int' instrũm
et effectum nõ exigit̾ similitudo
ſ conuenienciã in forma · ſ sedm̃
pporcionem instrumenti ad effectũ
ita · z · nec int' instrumentũ z pn
cipale agens · z talis similitu
do · ẽ in sanctis hominibȝ ad xpm̃
passum z talis similitudo eis
usum clauium nõ confert ·
¶ Ad · ij · dd' q quamuis p merita
homo nõ possit alii ex condi-
gno mereri graciam tñ uiuere
meritum pt cooparari ad salutẽ
alterius z ideo duplex est benedicto
una q est ab ipo homine

puro sit immediate per primum actum
et talis non potest fieri a quolibet sed magis
Christus habitat per gratiam et hoc requirit
maioritatem bonitatis ad minus
quantum huiusmodi. Alia est bene-
dictio qua homo benedicit sicut bene-
dictionem que est ex merito Christi in-
strumentaliter alium applicans et
quantum ad hanc requiritur ma-
ioritas ordinis et non virtutis

·4· ar· Ad quintum sic proceditur. videtur quod mali
sacerdotes usum clavium non
habeant. Io. xx. ubi usus clavium
apostolis traditur. spiritus sanctus premittitur. sed ma-
li non habent usum clavium. Preterea nullus
sapiens rex dispensatorem sui the-
sauri suo inimico committit
sed usus clavium in dispensatione con-
sistit thesauri celestis regis qui est
ipsa sapientia ergo mali qui per peccatum
sunt eius hostes non habent usum
clavium. Preterea Aug. dicit quod sacramen-
tum gracie dat et deus per ma-
los ipsam vero gratiam non nisi per
se ipsum vel per sanctos suos. et
ideo remissionem peccatorum per se ipsum facit
vel per ipsius columbe membra ergo
usum clavium non habent sacerdotes mali
Preterea intercessio mali sacerdotis non habet
aliquam efficaciam ad reconciliandum
deum quia sicut Greg. dicit cum is qui displi-
cet ad interpellandum mittitur irati
animus ad deteriora provocatur. sed
usus clavium fit per quandam in-
tercessionem ut patet in forma abso-
lutionis ergo non habet efficaciam cla-
vium usum. Sed contra nullus
potest scire de alio an sit in statu sa-
lutis si ergo nullus posset uti cla-
vibus in absolvendo nisi existens
in statu salutis. nullus sciret se
esse absolutum quod est valde in-
conveniens. Preterea iniquitas minist-
ri non potest auferre liberalitatem do-
mini sed sacerdos est solus minister
ergo non potest sua malicia donum
a deo transmissum per eum nobis aufer-
re. Respondeo dicendum quod sicut participatio
forme que est inducenda in effectum
non facit instrumentum ita nec sub-
tractio talis forme tollit usum istius in-
strumenti et ideo cum homo sit
tantum instrumentaliter agens in usu
clavium quantumcumque sit gratia
per peccatum privatus per quam gratiam
fit remissio peccatorum nullo modo
privatur usu clavium. Ad primum
dicendum quod rex terrenus in thesauro suo
defraudari et decipi potest. et ideo dispen-
satorem hosti eius non committit
sed rex celestis defraudari non potest
quia totum ad ipsius honorem redit et
quod aliqui clavibus male utuntur
quia novit ex malis elicere bona et per
malos etiam multa bona facere et ideo non
est simile. Ad tertium dicendum quod Aug. loquitur
de remissione peccatorum secundum quod
sancti homines cooperantur ad ipsam
non ex vi clavium sed ex merito con-
gruo et ideo dicit quod etiam malos
per sacramenta ministrat. et inter
alia sacra et absolutio que est usus
clavium computari debet. sed per membra
columbe id est per sanctos homines
facit remissionem peccatorum in quantum
eorum intercessionibus peccata re-
mittit vel potest dici quod membra colum-
be nominat omnes ab ecclesia non
precisos quia qui ab eis sacramenta re-
cipiunt gratiam. non
autem qui recipiunt ab illis qui
sunt ab ecclesia precisi quia hoc ipso pec-
cant excepto baptismo quod in casu
necessitatis licet ab excommunicato re-
cipere. Ad quartum dicendum quod intercessio
quam sacerdos malus ex persona propria
facit non habet efficaciam sed que ex meri-
to Christi. Utroque tamen modo dicitur
intercessio sacerdotis populo sub-
iecto prodesse etc.

Ad sextum sic proceditur. videtur quod scismati- ·5· ar·
ci et heretici et excommunicati et
degradati usum clavium ha-
beant sicut enim potestas clavium de-
pendet ab ordine ita et potestas con-
ficiendi sed non possunt amittere potestatem

.2o.

vsum consitiendi. qz si consitiunt
confectum e. qñum pertent co
sitientes ergo .z. non possunt
amitte vsum clauium ¶ pº ord
ptas. spualis actiua in eo qui
hz vsum h. ar. exit in actum
qn vot sz ptas clauiu adhuc
maz pditis qz tum nõ detur
nisi in ordine opz reordinari eos
qui ad eccliam redeunt. ergo tum
sit pº actiua possunt in scaru
eius exire tum volunt ¶ pº
spiritualis gra magis impedi
p culpam qm p penam sz exco
municato .z. suspensio .z. degra
datio sunt pene quedam tum
ergo pp culpam nõ amittit
aliquis vsum clauium. vr qui
pp ista ¶ Sz con aug' dicit q
eccie caritas pcta dimittit. carit
aut e q facit eccie vnioez tum
ergo pditi sunt ab eccie vnioe
diuisi. vr q vsus clauium nõ
habeant in remittend' pctis ¶ pº
nullus absoluit a pcto. scdm hoc
q peccat sz aliquis a pdictis ab
solucoem petens peccat con p
ceptum eccie faciens ergo p eos
a pcto absolui nõ pt. Rt. dd q
prius. ¶ Adº. dd' q in omibus
manz clauium ptas quantum
ad eem sz vsus impedi ex defec
tu. tum in vsus clauium in
vterente platorm requirat retu
eius in quem vtitur vt dictum
e. ppa ma in qua exercetur
vsus clauium est homo subdit
.z. qz p ordinatoem eccie subdi
tus alij .z. ideo p eccie platos
pt subtrahi alicui ille qui erat
ei subiectus vnde tum ecciam
hereticos .z. scismaticos .z. alios huio
prius subtrahendo subditos vel
simplr vel quantum ad aliq
quantum ad hoc q priuati sunt

nõ possunt vsum clauium hre ¶ Ad
i. pº dd' q ma sacramenti euka
ristie in quam suam ptatez exercet
sacerdos non est homo sz panis
triticeus sz in baptismo hoc silr
vnde sicut si subtraheretur heretico
panis triticeus consiceret non
posset ita si subtrahatur plato
plato nec absoluere potest pt tn
baptizare .z. consicere quamuis
ad sui dampnacoem ¶ Ad ij. dd'
q ppositio hz veritatem qn nõ
de est ma sic est in pposito ¶ Ad
iij. dd' q exip culpa nõ subtra
hitur ma sicut p aliquam penam
vnde non impedit p qrietate
ad effectum inducend' s. rone
pdicta. De hijs in quos vsus clauium exer
Deinde considerand' cen pt
e de hijs in quos vsus cla
uium exerceri pt ¶ Circa quod ta
queruntur. pmo. utrum sacer
dos possit in quemlibz homiez
uti claue quam hz. 2o vtrum
sacerdos possit p subditum absol
ue. 3o utrum aliquis possit
uti clauibz in suos supioz. .a. 2o.
Ad i. sic procede. vr q sac .1. ar.
dos possit uti claue quam
hz in quelibz homine. ptas n
clauium in sacerdotes descendit
ex illa diuina auctte quam dixit
actipite spm scm. quorum re
miseritis pcta remittuntur sz
id indeterminate dictum e ergo
pt ea uti in quoslibz ¶ pº vna
clauis q apit vnam seram
apit omnes alias eiusdem modi
sz omne pctm cuiuscumqz hois
est eiusdem rationis obstaculum
rettu introitus celi ergo si pt
vnum hominem sacerdos p cla
uem quam hz absoluere potest .z.
quoslibz alios ¶ pº sacerdotum
noui testamenti e pferoq q
veteris sz sacerdos vet testamenti

poterat uti sua ptate quam hebat
discernendi int lepram z lepram
iudicat in omnes ergo multo forcius
sacerdos euangelicus pt uti pta
te sua in omnes ¶ Sz cont est
qd de. xvj. q. j. Nulli sacerdo
tum liceat parochianu alteri
absolue aut ligare ergo no quilz
pt quemlibz absolue ¶ P iudi
cium spuale dz esse ordinatius
quam temporale. sz in iudicio
temporali non pt quilibz iudex
quemlibz iudicare ergo cum usus
clauium sit iudicium quoddam
non pt sacerdos sua clauium uti
in quemlibz ¶ Ad p° dd qp ea
que cta sunt ra apparet oz non
eod mo omnibz competunt.
Unde sicut p gnalia medicine
prcepta oz adhiberi medicos quida
propt vlia medicine singulis
infirmis sz qd debent aptari
ita in quolibz principatu pt
illa q cole propt leges tradunt
at oz esse aliquos qui ea singu
lis sz quod debent ad aptent z
ppt hc in celestia ierarchia sb
ptatibz qui indistincte psunt
ponunt principatus quasi sin
gulis prouincijs distribuunt
z sub hijs angeli qui singulis
hominibz in custodiam depu
tant ut ex hijs q dicta sunt
s° co Unde z ita ee dz in
platoine eccie militantis ut
apud aliquam esset plano in
distincte in omnes z sub hc
essent omnes alij q sup diuise
diuisam ptatem hz z distinctas
acciperent z quia usus cla
uium requirit aliquam pla
tionis ptatem p quam ille in
quem usus clauium gnitur
efficit ma ppa illius act ideo
qui hz indistinctam ptatem

sup omes pt uti clauibz in omni
illi autem qui sub eo distinctas
ptates acceperunt non in quo
libz uti possunt clauibz sz in
eos tantum q in eis in sortem
venerunt n in necitatis articulo ubi
nemini sacramenta sunt deneganda
da ¶ Ad. j. ergo dd qp ad absoluere
a peto requirit dup x ptas .s.
ptas ordinis z ptas iurdictois
Prima quidem ptas eqlit e in
omnibz sacerdotibz no aut 2a z io
dns dns .Jo. xx. Dedit omnibz aplis
coiter ptatem remittendi pcta
intelligi de ptate q consequit or
dinem Unde z sacerdotibz qn
ordinant illa verba dicunt z
petro sum tradidit ptatem di
mittendi pcta. Mt. xvj ut
intelligat qp ipe p alijs hz pta
tem iurisdictonis ptas aut or
dinis quantum e de se se exten
dit ad omnes absoluendos . z
ideo indeterminate dns dixit. Quorum
remiseritis pcta intelligens tn
qp usus illius ptatis esse dret
p supposita ptate. petro collata
sz ipius ordinatoem ¶ Ad ij
dd qp clauis mlis no pt aperire
n seram ppam nec alius virtus
actiua pt agere n in ppam mam
mia aut ppa ptatis ordinis
efficitur aliquis p iurdictoem
z ideo no pt aliquis uti in eum
in quem iurdicto no dat. ¶ Ad
iij dd. qp ppls israhel unus
pplus erat z unu tm templum
habebat. Unde no oportebat sa
cerdotum iurdictoes distingui
sic nec nc in ecca in q congre
gant diuisi. ppli z naciones. 2 ar
Ad iij sic proceditur. Vr qp sacerdos
non possit semp suu sub
ditum absolue sic. n. Aug in
lib. dt Nullus officio sacerdotis

uti dz nisi communis ab illis sit
q alys iudicat s quiq contingit
q sacerdos e particeps criminis
qd subditus suus commisit sicut
cum mulierem subditam cogno
uit ego ui q non semp possit
in suos subditos ptate clauium
uti ¶ po pta p ptatem clauium
homo ab omnibz defectibz cura
s quiq alicui pcto annexus est
irregularitatis defectus uel co
quitacionis suia ad quam sac̄dos
liberare no pt ego uide q non
possit uti clauium ptate in illos
qui talibz irretiti sunt ¶ po sac
dotij uet iudicium z ptas p iudi
cium noui sacerdocij figurat
s minoribz s legem non oia
competebant disfinire s ad supi
ores recurrebant ut dr Exod
xxv si quid natum fuit questio
nis int nos zc ego ui q nec sa
cerdos de grauibz pctis possit
subditum suum absolue s debeat
ad supioz remitte ¶ Sz cum cu
cumq pu le committi z accesso
rium s sacerdotibz committi
pu le q subpctis suis eucharis
tiam dispenset ad quam ordi
natur absolucio a peccatis qui
buscumq ego sacerdos ab omni
bz pctis pt absolue quantu e
d ptate clauium ¶ R̄o dd
q ptas ordinis quantum est
de se extendit se ad omnia pcta
remittenda s qr ad usum huius
ptatis requirit iurisdco q a ma
ioribz ministris descendit ideo
pt supior aliqua sibi rsuare
in quibz iudicium infiori no
committat alias de quolibz pt
sim sacerdos absolue hnt
iurisdicoez sunt aut ¶ Et quiq
casus in quibz oz q sim sacer
dos penitentem ad superiorem
remittat ¶ primus e qn e solen
nis penitencia imponeda qr eius
minister ppius e epus. Sc̄s est
d excommunicatis quos infior sac
dos non pt absolue. Tcius qn inue
nit irregularitatem contractam
pro cuius dispensacoe dz ad
supioz remittere. Qrtus d incen
diarys. Quintus e qn consue
tudo e in aliquo epatu q e
nomina crimina ad terrorem
rsuantur epo qr consuetudo
dat uel aufert in talibz ptatem
¶ Ad i ergo dd q in tali cau
nec sacerdos dz audire confes
mulieris cum q peccauit de
illo pcto s dz ad alium mitte
mulierem nec illa dz ei con
fiteri s dz pete licenciam ad
alium eundi uel ad supiorem
recurre si ille licenciam dene
garet cum pp piculum eo
qr e minor uerecundia si ta
absolueret esset absoluta qd n
augus dt q non dz esse in cod
crimine intelligendum e s
congenitatem no s unitem sa
cramenti ¶ Ad ii dd q peni
tencia ab omnibz defectibz cul
pe liberat non aut ab omnibz
defectibz pene qr ad huc pt per
actam penitenciam d homicidio
aliquis remanet irregularis
unde sacerdos pt d crimine
absolue z p pe ammoneda dz
ad supioz remitte u irregularita
tis no pt recipe aliquod ordinem
sacramentum ¶ Ad iii dd
q racio illa procedit quantum
ad hc q in his s supiores ptates
iurisdicoez rsuant.

Ad iii sic pcē. Vr q aliqs
no possit uti clauibz in
suum supioz arts n sacrame
talis quibz requit ppria mat
s ppia mat usus clauium e p
subiecta ut dictum e ego in eo .3. ar

qui non est subiectus non potest clavibus sacerdos uti. ¶ Preterea in ecclesia militante imitatur triumphantem sed in celesti ecclesia inferior angelus numquam purgat aut illuminat aut perficit superiorem ergo nec aliquis inferior sacerdos potest uti actione ierarchica que est per absolutionem in superiorem ¶ Preterea iudicium conscientie debet esse ordinatius quam iudicium exterioris fori. sed in iudicio fori interioris non potest excommunicare aut absolvere superiorem ergo nec in foro penitentiali. ¶ Sed contra superior prelatus etiam circumdatus est infirmitate et contingit ipsum peccare. sed remedium contra peccatum est potestas clavium ergo cum ipse non possit in se ipsum clave uti quia non potest esse simul iudex et reus videtur quod possit inferior in ipsum clavium potestate uti ¶ Preterea absolutio que fit per virtutem clavium ordinatur ad perceptionem eucharistie. sed inferior potest superiori eucharistiam dispensare si petat ergo et clavium potestate in ipsum uti si se ei subiecerit

¶ Respondeo dicendum quod potestas clavium quantum est de se extendit se ad omnes ut dictum est sed quod in aliquem sacerdos non possit potestate clavium uti convenit ex hoc quod eius potestas est ad aliquos specialiter limitata. Unde ille qui limitavit potest extendere in quem voluit et propter hoc et potestatem sibi dare potest in se ipsum quamvis ipse in se ipsum uti clavium potestate non possit. quia potestas clavium requirit pro materia aliquid subiectum. et ita aliud sibi ipsi nisi aliquis subiectus esse non potest. ¶ Ad primum ergo dicendum quod quamvis episcopus quem simplex sacerdos absolvit sit superior eo simpliciter est tamen inferior eo inquantum ei se ut peccatorem subicit ¶ Ad secundum dicendum quod in angelis non potest accidere aliquis defectus ratione cuius superiores inferioribus subdantur sicut accidit in hominibus et ideo non est simile. ¶ Ad tertium dicendum quod iudicium exterius est secundum homines sed iudicium confessionis est quo ad deum apud quem aliquis redditur minor ex hoc quod peccavit non autem apud hominum prelationes. et ideo cum in exteriori iudicio sicut nullus in se ipsum sententiam dare potest excommunicationis ita nec alteri committere ut se excommunicare. sed in foro conscientie potest alteri committere ~~nec se excommunicare~~ suam ~~excommunicationem~~ absolutionem qua ipse uti non posset vel dicendum quod absolutio in foro confessionis est principaliter potestas clavium et ex consequenti respicit iurisdictionem. sed excommunicatio respicit totaliter iurisdictionem quantum autem ad potestatem ordinis omnes sunt equales non autem quantum ad iurisdictionem et ideo non est simile &c

De excommunicatione

Consequenter videndum est de excommunicatione de qua primo considerandum est de diffinitione excommunicationis et congruitate et causa · T· 21·
2o de eo qui potest excommunicare et excommunicari. 3o de participatione cum excommunicatis. 4o de absolutione ab excommunicatione ¶ Circa primum queruntur quatuor. Primo utrum convenienter excommunicatio diffinitur. 2o utrum ecclesia debeat aliquem excommunicare. 3o utrum aliquis pro aliquo temporali damno sit excommunicandus. 4o utrum excommunicatio iniuste lata aliquem effectum habeat

Ad primum sic proceditur. Videtur quod incompetens sit hec diffinitio excommunicationis a quibusdam posita. Excommunicatio est separatio a communione ecclesie quo ad fructum et suffragia generalia. suffragia · 1· ar·

n ecclie valent eis p quibus fiunt
s3 etiam orat p eis suffragia ecclie
valent q exc̃ etiam sunt 2° eis
suffragia ecclie valent. ¶ q nullus
amittit suffragia ecclie n p culpa
s3 excommunicacio no est culpa s3
pe g° p excommunicacõem no sepa
aliquis a suffragiis ecclie communibus
¶ p̃t fructus ecclie no vide alind
qm suffragia non n pt intelligi
de fructu bonorum tpalium qr
h excommunicatis non auferunt
g° inconueniet. Contrarium po
¶ p excommunicacio minor qdam ex
communicacio e s3 p eam homo no
pdit suffragia ecclie g° diffini
no e conueniens. ¶ Ad p̃m d. q ie q
p bapt̃m in ecclia po addiv ascribi
.s. ad cetum & fidelium & ad pti
cipacõem sacramentorum 2ot s3
psupponit p̃mu qr in sacramentis
participand 2 fideles communicant
2 ideo aliquis pt ex etiam fieri
p excommunicacõem dupx. Vno ita
q sepe tantum a pticipacoe sa
cramentorum 2 h eis excommunicacio
minor. Alio° q excluda ab
vtroq 2° erit excommunicacio ma
ior q hic diffinitur no aut pt
ee 3m .s. q excludatur a comm
unione fidelium 2 no a pticipa
cone sacramentorum roe iam
dicta qr .s. fideles in sacramentis
communicant. s3 communicacio fide
lium e 2x quedam in spualibus
sc mutue oraciones 2 conuentus
ad sacra pcipienda qdam in
corporalibus actibus q quidam legit
timi actus 2 licita quo his vs
bus continent. Si pro delictis
anathma quis efficia / Os. orare.
vale. communio mensa negat. Os
.s. ne osculum de, Orare .s. ne
cum excommunicatis oremus. Va
le ne salutem. Communio .i. ne
.s. in sacramentis cum ipis ali

quis communicet. Mensa negatur.
ne quis cum eis comedat / Prima
sa ergo diffinito implicat separacoẽ
a sacramentis vult q dr quantum
ad fructum. & a communione fide
lium quantum ad spualia vult
q dr 2 suffragia ecclie quia ¶ Ad 2a
aut diffinito inuenit q dat s3
separacoem ab vtrisque actibus q
tales e, excommunicacio est a q̃libz
licita communione fidelium separatio
¶ Ad .3. ergo dd. q pro infidelibus
oratur s3 ipi oronis fructum
no pcipiunt n ad fidem conuerta
similr 2 pro excommunicatis orai
pt quamuis non int oroness
q pro membris ecclie fiunt 2
cum fructum no pcipiunt qm diu
in excommunicacione manent
s3 orat ut de eis spus pmie ut
ab excommunicacoe saluant. ¶ Ad
.4. dd. q suffragia alicuius cos
alicui sdin quod ei continua
pt tamen actio vnius alii
continuari dupx. Vno° exun
caritatis q omnes fideles con
nectit ex qua sunt vnum in deo sc
dc in ps. pticeps ego sum 2c
2 hanc continuacoẽ excommunicacio
non intercipit qr iuste quis excom
rei p non pt nisi p culpa mortali
p quam quis a caritate iam
diuisus e. 2 s no conuerte iniu
ta autem excommunicacio caritate
alicui auferre no pt cum sit
d maximis bonis q no pnt ali
cui inuito auferri. Alio° p in
tencioem suffragia facientis q
in aliquem fertur. Pro quo
fiunt 2 hanc continuacoẽ ex
communicacio intercipit qr etiam p
excommunicacionis sniam separat
excommunicatos ab vniuersitate
fidelium pro q suffragia fiunt
vnde suffragia ecclie ei non p
sunt q pro toto ecclia fiunt nec

exp̄ ecclie oratio p eis int' meb'
ecclie fieri pt qmt aliqua pso
primata possit ad eius comissioez
aliquod suffragium pnitenciez
dirige ¶ Ad iij. dd' q fructus
spualis ecclie non solum est ex
suffragijs. s; et ex perceptione
scr sacramentorum et ex fructu
fidelium ¶ Ad. iiij. dd' q minor
excomunicaco no h; pfectam
racoem excommunicaconis s; aliq
ptis ptipat. et ideo no oz q tot
ei excomunicaconis diffinicio co
neniat. s; solum quo ad aliquid

.z.ar. Ad .ij. sic pcet' vi' q eciā
nullum deat excommunicare
q' excomunicaco malediccio q
dam e. Gz. Ro. xxij. phibemur
maledicere. ergo eciā exco
municare no dz. ¶ p̄ eciā mi
litans dz imitari triumphantez
s; ut in epla iude legi' michael
cum altercare' cum dya°. d' mor
si corpore non e ausus iudicium
inferre blasphemie. s; ait impet
t' dominus ergo nec eciā mili
tans dz alicui iudicium male
diccionis et excommunicaconis
inferre ¶ p̄ nullus e in manu
hostis tradendus ii omnio de
speratus. s; p excommunicacoz tra
dr aliquis in manu sathane
ut; j. cor. v. cum ergo d' ne
mine sit dsperandum in vita
ista eciā nullum dz excomuni
care ¶ Gz con e qd' aplus j.
cor. v. mandat quendam ex
comunicari ¶ p̄. m' xviij. dr
de illo qui eciam audire con
tempnit sit t' ethnicus et publi
canus. s; ethnici sunt ex' eccliaz
ergo et illi qui eciam audire
contempnunt p excommunicacoz
ex' ecciam sunt ponendi ¶ Ego
dd' q iudicium ecclie conforme
dz esse sine iudicio di. Deus
ei peccatores multipliciter punit
Uno ut ab omnis cos trahat
Alio modo hominez sibi derelinquendo
ut auxilijs subtractis quibus
a malo prohibebatur. suam infir
mitatem cognoscat et humilis
ad deum redeat a quo supbe deces
serat. et quantum ad ista ...
ecciā in excommunicaconis sua
imita' diuinum iudicium neq'...
eum enim a communione fidelium
sepat ut erubescat imita' diuini
iudicium quo pflagella castigat
inquantum aut a suffragijs
et alijs spualibus sepat imita'
diuinum iudicium quo hominez s'
relinquit ut phumilitatez se
ipm cognoscens ad deum redeat
¶ Ad. j. ergo dd'. q maledicco pt ce
dupl' / Uno° ita q in malo qd
irrogat vel dicit pintencoem
sistat et tc malediccio omnibus mod'
est phibita. Alio mō ita q ma
lum q quis maledicendo imptat'
ad bonum illius ordinet q male
dr et tc malediccio quqz e licita et
salutifera sic et medicus quqz no
cumentum infert infirmo ut
scissioem p quam ab infirmitate libe
retur ¶ Ad. ij. dd' q dya' incor
rigibilis e. et ideo non est suscep
tibilis alicuius hominis p co
gnicaconis suam ¶ Ad iij. dd'
q ex h' ipo q aliquis suffragijs
ecclie priua'. triplex incomodum
incurrit p ta q quis ex suffra
gijs ecclie consequitur vz. ii. ad
augmentum gracie qui hz. vel
ad merendum eius qui no hent
et quantum ad hoc. magr' sn̄iaz
dicit q g'a di p excommunicacoem
subtrahit'. Valent et. ad custo
diam virtutis et quantum ad h'
dicit q protectio subtrahitur
non q omnio a dei puidencia
excluda'. s; ab illa ptectione
qua filios ecclie spaliori mo
custodit Valent eciam ad defen

dendum ab hoste z quantum ad
hc dicit q dyabolo maior ptas
seuiendi in ipm da z spualit z
corporalit. Vnde in primitiua
ecclia qn optebat p signa homies
ad fidem inuitare sicut spus sci
donu visibili signo manifestaba
ita z excommunicacio corporali
vexacoe a dyabolo innotescebat
nec e inconueniens si ille qui t
non est desperatus hosti . datur
qr non datur ei quasi dampnand9
s; quasi corrigend9 cum in ptate
ecclie sit ex eius manu ipm cu
voluit recipere .

.3. ar. Ad iij . sic pce . vi q null9
pro temporali dampno de
beat excommunicari qr pe no dz
excede culpam s; pena excommu
nicacionis e pnacio alicuius bo
ni spualis q omnib; bonis tpali
b; preminet ergo ptpalib; null9
e excommunicand9 . ¶ P. nulli ma
lum pro malo lic; redde s pro
tali dampno quis excommunica
ergo nullomo hc dz fieri . ¶ S; con
e q petrus ananiam . z saphi
ram p defraudacoe pcij agri sui
mortis dampnauit ergo . z ecclie lic;
p tpalib; dampnis excommunicare
¶ Rsio . dd . q p excommunicacoe; iudex
ecclasticus excommunicatos excludit
a regno quodammo . Vnde cum
no debeat regno exclude nisi in
dignos ut ex diffinicoe clauis
ptuit . nc aliquis redda indignu
n p pctm mortale caritatem
amiserit q e in via ducens ad
regnum ideo nullus excommuni
cari dz n p pcto morli z qr in da
nificando aliquem corporalit
vel rebus morlib; aliquis mor
peccat z con caritatem facit io
p dampno tpali illato eccia aliq
excommunicare pt . s; qr excommuni
cacio e grauissima penarum pe
ne autem medicine sunt sm
phm in . ij . eth . Sapientis aut
medici e leuioribus incipere
medicinis et minus periculos
ideo excommunicacio infligi no
dz eciam pro peccato mortali n
contumax fuit vel no venie
do ad iudicium vel ante fina
coem iudicij sine licencia re
cedendo vel determinacoi non
pendo tunc . n . postquam mo
nitus fuit s contempsit con
tumax reputa z excommunicar
dz a iudicari dz a iudice cum
non habente q con ipm faciat
amplius ¶ Ad . j . ergo dd q vel
pe quantitas no commensurat
nocumento quod quis facit s;
ex voluntate qua quis facit
con caritatem agens z ideo q
uis pe excommunicacionis excedat
nocumentum no tamen excedit
quantitatem culpe . ¶ Ad . ij . dd
q cum aliquis p penam aliq
corrigi no redde ei malum
s; bonum qr pene medicine s
ut dictum est

Ad iiij . sic pce . vi q ex .4. ar.
communicacio iniuste lata
nullo effectum habeat qr p
excommunicacoem pteccio z gra
de subtrahit que no iniuste
subtrahi pt ergo excommunicacio in
iniuste lata no h; effectum ¶ P
Jero dt q e de supercilio pharise
orum extimare ee ligatum
vel solutum qui liga vl solui
iniuste s; eorum supercilium erat
superbum z erroneum ergo excom
municacio iniusta nullum h; effectum
¶ S; con est . Greg . precepta pa
storis siue iusta siue iniusta
timenda sunt . Non aut essent
timenda n aliquid nocerent
z iniusta ergo zc ¶ Rsio dd

q excommunicato pt dici iniusta
2º. Uno modo ex parte excommuni
cantis sc cum ex odio vel contra
aliquis excommunicat. et tunc
excommunicatio nichilominus hz
effectum suum quamuis ille q
communicat peccet quia iuste pa
titur quamuis ille iniuste fac
Alio modo ex parte excommunicacionis
ipsius vel quia causa excommunica
tionis e indebita vel quia infert
sua iuris ordine pretermisso
et tunc si talis sit ex error ex
parte sine qui sentenciam nullam esse
faciat non hz effectum quia non est
excommunicatio si aut communicatio
non ad ullam senciam hz effectum
suum et dz excommunicatus humiliter
obedire et erit ei ad meritum. vel
absolucionem petere dz excommunican
te vel ad superiorem iudicem re
currere. si autem contempneret eo
ipso mortaliter peccaret sed aut
quis quod est debita causa ex parte
excommunicantis q non e debita
ex parte excommunicati sicut cum
quis p falso crimine in iudicio
probato excommunicatur. et tunc si
humiliter sustinet humilitatis
meritum recompensat excommuni
dampnum ¶ Ad .i. ergo. dd quod quam
uis homo graciam dei iniuste
amittere non possit pt tamen
amittere illa iniuste que ex parte
nostra sunt q ad graciam dei dis
ponunt sc pz si subtrahatur ali
cui doctrine verbum qd ei
debetur. et hc modo excommunicatio
graciam dei subtrahere dr ut in
predictis pz ¶ Ad .ij. dd quod verbo
loquitur quantum ad culpas et
non quantum ad penas q pos
sunt iniuste et inflingi a rec
toribus etiam. De hiis qui possunt
excommunicare et excommunicari

Q. xxi. Deinde considerand e de hiis
q possunt excommunicare et
excommunicari ¶ Circa quod que
runtur sex. ¶ Primo utrum quilibet
sacerdos possit excommunicare.
¶ 2º utrum non sacerdos excommunicare
possit ¶ 3º utrum excommunicatus
vel suspensus possit excommunicare
¶ 4º utrum aliquis seipsum vel
equalem vel superiorem possit ex
communicare. ¶ 5º utrum aliqua
universitas excommunicare possit
¶ 6º. utrum semel excommunicatus
excommunicari possit ulterius

Ad .i. sic proceditur. videtur quod quilibet p.ª ar.ª
sacerdos possit excommunicare
excommunicatio .n. est actus clavi
um. sed quilibet sacerdos hz claves
ergo quilibet pt excommunicare ¶ Pre
terea maius e solvere et ligare in foro
penitencie quam in foro iudicii sed quilibet
sacerdos pt sibi subditos in foro
penitenciali absolvere et ligare ergo etiam
pt sibi subditos quilibet sacerdos
excommunicare ¶ Sed contra in quibus
iminet periculum sunt maioribus
reservanda sed pena excommunicationis
e valde periculosa nisi cum modera
mine fiat ergo non dz cuilibet sacerdoti
committi ¶ Respondeo. dd quod in con
stiendo causa agitur hominis ad ho
minem. et ideo absolucio vel liga
tio q solum hominem obligat
quo ad deum tm ptz ad forum
penitencie sed illa q hominem obligat
in comparacione ad alios homines
ad forum publicum exterioris
iudicii ptz et quia homo p excommuni
cacionem a communione fidelium se
patur ideo excommunicatio ad fo
rum exterius ptz et ideo illi soli
pnt excommunicare q hnt iurisdiccionem
in foro iudiciali. et pter hc soli
episcopi propria auctoritate et maiores prelati
s. communiorem opinionem possunt
excommunicare sed presbiteri parrochi
ales non nisi ex commissione eis
facta vel in certis casibus sicut

in furto uel rapina et huiusmodi in quibus
est eis amere confessionem quod excom
icare possunt ¶ Alii autem dixerunt
quod etiam sacerdotes prochiales pos
sunt excomunicare. sed predicta o
pinio est verbalior ¶ Ad .1. ergo
dicendum quod excomunicatio est actus clauis
directe. sed magis est actu exterioris iudi
cii sed sententia excomunicationis cum
in exteriori iudicio promulgetur quod
tamen aliquo modo pertinet ad ingressum regni
sed in quod ecclesia militans est via ad
triumphantem ideo et talis
iurisdictio per quam homo excom
icare clauis potest dici. et sic hoc etiam
a quibusdam distinguitur quod est
clauis ordinis quam omnes sacer
dotes habent et clauis iurisdictionis
in foro iudiciali quam habent soli iudi
ces exterioris fori. utramque tamen
deus petro contulit. Mathei xvi
et ab ipso in alios descendit qui
utramque habent ¶ Ad .ii. dicendum quod sa
cerdotes prochiales habent quidem
iurisdictionem in subditos suos quantum
ad forum conscientie. sed non quantum
ad forum iudiciale quia non pos
sunt coram eis in causis conteniri
sed et ideo excomunicare non possunt
sed absoluere possunt in foro penite
tiali et quamuis forum penitentiale
sit dignius tamen in foro iu
diciali maior solemnitas requi
ritur quia in eo oportet quod non solum
deo sed et hominibus satisfaciat.

2us ar. A d ii sic proceditur. Videtur quod non sa
cerdotes excomunicare non
possunt. quia excomunicatio est actus cla
uium ut in 4o. sententiarum dicitur. sed
non sacerdotes non habent cla
ues ergo excomunicare non possunt
¶ Preterea plus requiritur ad excomunicationem
quam ad absolutionem in foro penitentie
sed non sacerdos in foro penitentie ab

soluere potest non potest ergo nec excom
icationem inferre ¶ Sed contra archi
dyaconi legati et electi excomu
nicant qui quandoque non sunt sacer
dotes. ergo non solum sacerdotes
excomunicare possunt ¶ Responsio
dicendum quod sacramentum in quibus gratia
confertur dispensare ad solos
sacerdotes pertinet et ideo ipsi soli
possunt absoluere et ligare in fo
ro penitentiali. sed excomunicatio
non directe respicit gratiam. sed
ex consequenti inquantum homo suf
fragiis ecclesie priuatur que ad gratiam
disponunt vel in gratia conseruant
et ideo etiam non sacerdotes dummodo
iurisdictionem habeant in foro con
tentioso possunt excomunicare.
¶ Ad .1. ergo dicendum quod quamuis non
habeant clauem ordinis habent tamen
clauem iurisdictionis ¶ Ad ii
dicendum quod ista duo se habent sicut excede
ntia et excessa. et ideo alicui con
petit unum cui non competit
aliud

A d iii sic proceditur. Videtur quod ex 3us arts
comunicatus vel suspensus
excomunicare possit. ille enim
qui est excomunicatus vel suspensus
neque ordinem neque iurisdictionem
amittit quia neque reordinatur
cum absoluitur neque cura iterum
ei committitur. sed excomunicatio non
requirit nisi ordinem vel iurisdictionem
ergo etiam excomunicatus vel suspensus
excomunicare possunt ¶ Preterea magis
est conficere corpus christi quam excomu
nicare. sed conficere possunt ergo et ex
comunicare possunt ¶ Sed contra ligatus
corporaliter non potest alium li
gare. sed uinculum spirituale est
fortius quam corporale ergo ex
comunicatus non potest alium excom
unicare cum excomunicatio sit
uinculum spirituale. ¶ Responsio dicendum

q9 cosus iurisdictionis ē cum compa
tione ad alium hominem · ⁊ ideo cum
omnis excommunicatus a communione
fidelium separatur quilibet excō-
catus usu iurisdic pruatur · ⁊ quia
excommunicatio est iurisdictionis
ideo excommunicatus excommunicare
non pt · ⁊ eadem ratio ē de suspenso
a iurisdictione · si · n · sit suspensus
ab ordine tantum tunc nō pt
ea q̄ sunt ordinis s; pt ea q̄
sunt iurisdictionis ⁊ ecōuo si sit
suspensus a iurisdictione ⁊ non
ab ordine · si autem ab utroque
tunc neutrum pt · ¶ Ad j · ergo
dicendum q̄ quamuis nō amittit iuris-
dictionem amittit tamen iurisdictionis
usum · ¶ Ad ij · dicendum q̄ conferre
consequitur potestatem caracteris
q̄ indelebilis ē ⁊ ideo homo ex
quo caracterem ordinis h; semper
pt conferre licet non semper ei
liceat · Secus aut de excommunicatione
q̄ iurisdictionem sequitur q̄ auferri
pt ⁊ ligari.

Ad iiij sic proceditur · uidetur q̄ aliquis
possit se ipsum uel equalem
uel superiorem excommunicare quia
angelus dei maior erat paulo
Math · xj · Qui minor ē in regno
celorum maior ē eo quo nemo
inter natos mulierum maior
s; paulus excommunicauit angelum
de celo ut ꝑ; Gal · j · ergo homo pt
superiorem excommunicare. ¶ Pr̄
sacerdos aliquis excommunicat in
generali pro furto uel aliquo huiusmodi
s; pt contingere q̄ ipsemet fecit
uel superioris aut equalis · ergo
aliquis pt se uel equalem uel
superiorem excommunicare. ¶ Pr̄
aliquis pt superiorem absoluere in
foro penitentiali uel equalem
sicut cum episcopus suis subditis confi-
tentur ⁊ cum unus sacerdos alteri
uenialia confitetur · ergo uidetur

q̄ etiam excommunicare aliquis
superiorem uel equalem possit. ¶ Sz
contra · excommunicatio ē actus iurisdictionis
s; aliquis nō h; in se iurisdictionem quia
in eadem causa nō pt quis esse iudex
⁊ reus · nec etiam in superiorem
et equalem · uel se excommunicare.
¶ Respondeo · dicendum q̄ cum per iurisdictionem aliquis
constituatur in gradu superioritatis
respectu eius in quem h; iurisdictionem quia
iudex est eius · ideo nullus h; in
se ipsum uel in superiorem uel equalem
iurisdictionem · ⁊ per consequens nullus pt se
ipsum excommunicare uel superiorem
uel equalem. ¶ Ad j · ergo dicendum
q̄ apostolus loquitur sub ypotesi · i · si
poneretur angelus peccare · sic · n · nō
esset apostolo superior s; inferior · Nec ē
inconueniens q̄ in conditionali-
bus quarum antecedens impossibilia sunt
et quia impossibilia sunt. ¶ Ad ij
dicendum q̄ in tali casu nullus excom-
municatur quia par in parem nō h;
imperium. ¶ Ad iij dicendum q̄ abso-
lutio ⁊ ligatio in foro confessio-
nis ē quo ad deum tantum apud
quem aliquis alio superior redditur
inferior per peccatum · s; excommunicatio
ē iudicio exteriori in quo aliquis
amittit superioritatem ex hoc ipso
q̄ peccat · Unde nō ē similis
ratio de utroque · ⁊ tamen ⁊ in foro con-
fessionis aliquis nō pt se ipsum
absoluere nec superiorem aut equalem
ni ex commissione sibi facta de uenia-
libus aut pt quia uenialia ex aliis
libus sacramentis gratiam confe-
rentibus remittuntur · Unde remis-
sio uenialium sequitur potestatem or-
dinis.

Ad v · sic proceditur · uidetur q̄ in aliquam
uniuersitatem sententia excommu-
nicationis ferri possit · dicit · n · q̄ aliquando
uniuersitas sic in malitia colligatur
s; per malitia in qua sunt contumax

extitit dz excommunicacio ferri ergo
pt in aliquam vniuersitatem ferri
excommunicacio. ¶ Pr. illud quod est
grauissimum in excommunicacione est
separacio a sacramentis ecclesie. sed
aliquando tota ciuitas interdicitur a diui
nis ergo et excommunicari vniuersitas
aliqua pt ¶ Sed contra est glosa Aug.
mt. xiij. que dicit quod princeps et
multitudo non excommunicanda est
¶ Respondeo dicendum quod excommunicari non dz
aliquis nisi pro peccato mortali. peccatum
autem in actu consistit. actus
autem non est communitatis. sed singularium
personarum vt frequenter. et ideo
singuli de communitate excommunicari
pnt. non autem ipsa communitas. et
si quandoque et actus sit alicuius totius
multitudinis vt quando multi na
uem trahunt quam nullus tra
here posset tamen non est probabile quod
aliqua communitas tota ad malum co
sentiat quin aliqui sint dissentien
tes quod et quia non est dei qui iudicat
omnem terram vt condempnat in
stum cum impio vt dicitur gen. xix.
ideo ecclesia que dei iudicium imitari
dz satis puidentissime statuit vt communitas
non excommunicetur ne colligens ziza
nias eradicetur triticum ¶ Ad
.j. ergo dicendum quod suspensio non tanta pena
est quanta excommunicacio quia sus
pensi non fraudantur ecclesie suffra
giis sicut excommunicati. Unde et
aliquis sine peccato proprio suspenditur sicut
et totum regnum ponitur sub inter
dicto pro peccato regis et et ideo non est
simile de excommunicacione et suspe
sione. etc.

o. 4 ar. 4

Ad. vj. sic proceditur. Videtur quod ille qui
semel est excommunicatus vlterius
excommunicari pt non posset. j.
Cor. v. Quid enim michi de hiis qui foris sunt iu
dicare sed excommunicati iam sunt
foris eccliam ergo super eos ecclia iudi
cium non hz ut possit eos iterum
excommunicare ¶ Pr. excommunicacio
est separacio quedam a diuinis et a
commione fidelium sed postquam
est aliquis priuatus aliquo non pt
iterum priuari illo ergo vnus ex
communicatus non dz iterum excommuni
cari. ¶ Sed contra excommunicacio que
dam pena est et est medicinale re
medium. sed pene omnes et me
dicine iterantur cum causa exigit
ergo excommunicacio iterari pt ¶ Respondeo
dicendum quod ille qui excommunicatus est vna
excommunicacione pt iterum exco
municari vel per eiusdem excommuni
cacionis iteracionem ad maiorem
sui confusionem vt si a peccato non de
siliat vel per alias causas et
tunc tot sunt principales ex
communicaciones quot cause pro quibus
quis excommunicatur ¶ Ad .j. ergo
dicendum quod aplus loquitur de
paganis et aliis infidelibus qui
non hz caracterem per quam
adunati sunt populo dei. Sed quia
caracter baptismalis quo quis populo
dei adunatur est indelebilis ideo
semper remanet aliquo modo de
ecclia baptizatus et semper ecclia de
ipso iudicare pt. ¶ Ad ij. dicendum quod
priuacio quamuis non recipiat
magis et minus sed se recipit tamen
secundum suam causam et sic hc excom
municacio pt iterari. et magis
est elongatus a suffragiis ecclie
qui pluries est excommunicatus quam
qui semel tantum. de participacione
cum excommunicatis

Deinde. considerandum est de participacione
cum excommunicatis et quod
queruntur tria ¶ Primo vtrum liceat
excommunicato participare in puris
corporalibus ¶ Secundo vtrum participans
excommunicato sit excommunicatus.
¶ Tercio vtrum participare excommuni
cato in casibus non concessis semper
sit peccatum mortale etc.

·q. 22·

·1·2 ar[4] Ad i sic procedit̃ videtur q̃ liceat
excommunicato communicare i
puris corporalibꝫ. Excommunicacio
n̄ ē actꝰ clauium ſꝫ potestas clau
ium se extendit ad spiritualia tm̄
ergo per excommunicacionē nō prohibet
quin homo cum aliis in corporalibꝫ
communicare possit ¶ Preterea q̃ est insti
tutum propter caritatem contra caritatem
nō militat ſꝫ ex precepto caritatis
non tenemur inimicis subuenire
qd' sine aliq̃ communicacione fieri
nō pot ergo cum aliquo excommuni
cato in corporalibꝫ communicare
licebit ¶ Sed contra est qd' dr̄ .j. cor .v.
cum eiusmodi nec cibum
sumere ¶ Respondeo dicendum q̃ 2x ē excommu
nicacio Vna ē minor q̃ separat tm̄
a participacione sacramentorum ſꝫ
non a communione fidelium . et
ideo tali excommunicato licet co
mmunicare ſꝫ non licet ei sacra
conferre ¶ Alia n̄ ē maior ex
communicatio . et hec separat hominē
a sacramentis ecclesie . et a commu
nione fidelium et ideo tali ex
communicato communicare nō licꝫ
ſꝫ q̃ ecclesia excommunicacionem ad
medelam et non ad interitum in
ducit excipiuntur ab hac generali
tate quedam in quibꝫ commu
nicare licꝫ . s. in hiis q̃ ptꝫ ad salu
tem q̃ in talibꝫ homo licite pot
cum excommunicato loqui pt et
eciam alia verba interserere vt fa
cilius salutis verba ex fami
liaritate recipiantur excipiuntur
eciam quedam persone ad quas spe
cialiter ptꝫ prouisio excommunicati
vt vxor filius seruus rusticus et
seruiens . ſꝫ tamen hoc intelligend
est de filiis nō emancipatis alias
tenentur vitare patrem . De aliis
autem intelligitur q̃ licꝫ excommu
nicato communicare si ante excō
municacionem se ei subdiderunt
non autem si post quandam aut

intelliguntur econuerso . ſꝫ q̃ superiores
possunt licite communicare inferior
ibꝫ aliis vero communium dicimus . ſꝫ
ad minus in hiis communicare eis
debꝫ in quibꝫ sunt eis obligati q̃
sicut inferiores obligantur ad ob
sequium superiorum ita superiores
ad prouidenciam inferiorum . sunt
et quidam casus excepti sicut q̃n
ignoratur excommunicacio et q̃n
aliqui sunt peregrini et viatores in
terra excommunicatorum q̃ licite possunt
ab eis emere vel eciam accipere
elimosinam et similiter . et si aliquis vi
deat excommunicatum in necessitate q̃
tunc ex precepto caritatis tenetur ei
prouidere . et ista hoc versu continentur
Vtile lex humile res ignorata
necesse . Vt vtilitas refertur ad ver
ba salutis . lex ad coniugium
humile ad subiectionem . cetera ptꝫ ¶ Ad
i . ergo ptꝫ dicendum q̃ corporalia ad spiritua
lia ordinantur . et ideo potestas q̃ se
extendit ad spiritualia . et ad corporalia
se extendere pt sicut ars q̃ est de fine
imperat de hiis q̃ sunt ad finem
¶ Ad . ij . dicendum q̃ in illo casu in quo
aliquis ex precepto caritatis commu
nicare tenetur nō prohibetur ut ex dictis
ptꝫ .

Ad ij sic proceditur . videtur q̃ participans ·2·2 ar[4]
excommunicato nō sit excom
municatus . Plus n̄ separatus ē ab ecclesia
gentilis q̃ excommunicatus ſꝫ ille
q̃ participat gentili aut iudeo nō
ē excommunicatus ergo nec ille q̃ parti
cipat excommunicato christiano ¶ Preterea
si ille q̃ participat alicui excommuni
cato est excommunicatus eadem racione
q̃ participat participanti erit exco
municatus et sic in infinitum procedet
qd' videtur absurdum ergo nō est ex
communicatus ille q̃ excommunicato
participat ¶ Sed contra est q̃ excommu
nicatus ē potius ex communione ergo q̃
ei communicat a communione ecclesie

recedit 2º unde quod sit excommunicatus
¶ 4º dicit quod excommunicatus potest in ali-
um ferre 2º aliter quod ipse sit excom-
municatus cum omnibus ei participan-
tibus et tunc non est dubium quod qui-
cumque participat ei est excommuni-
catus maiori excommunicatione alias est
excommunicatus simpliciter et tunc aut
participat aliquis in crimine ei prae-
bendo consilium auxilium aut
favorem et iterum est excommunicatus ma-
iori excommunicatione aut in aliis
sicut in verbo ut in osculo vel in
mensa et est excommunicatus minori
excommunicatione ¶ Ad 5 ergo
dicendum quod ecclesia non ita intendit cor-
rigere infideles sed quorum cura
sibi incumbit et ideo non arcet
a communione infidelium sed a com-
munione fidelium illorum quos
excommunicat super quos habet aliquam
potestatem ¶ Ad 6 dicendum quod excommuni-
catio minori excommunicatione licet
communicare et excommunicato non
tenet conclusio propositum

.32. articulus
Ad 3m sic proceditur videtur quod participare
cum excommunicato in casibus
non concessis semper sit peccatum mortale
quia decretalis quedam respondet quod
propter metum mortis non debet aliquis
excommunicato communicare quia aliquis
debet prius subire mortem quam
mortaliter peccet sed haec ratio nul-
la esset nisi participare excommunicato
esset peccatum mortale ergo etc. ¶ Praeterea
facere contra praeceptum ecclesie est peccatum
mortale sed ecclesia praecipit quod ex-
communicato nullus communicet ergo
participare cum excommunicato est peccatum mortale
¶ Praeterea nullus arcetur a perceptione
eucharistie propter peccatum veniale sed
ille qui participat excommunicato in
casibus non concessis arcetur a percep-
tione eucharistie quia incurrit mi-
norem excommunicationem ergo parti-
cipans excommunicato in casibus
non concessis peccat mortaliter
¶ Praeterea nullus debet excommunicari maio-
ri excommunicatione nisi pro peccato mortali
sed aliquis secundum iura potest excommuni-
cari maiori excommunicatione propter
hoc quod excommunicato participat ergo
excommunicato participare est peccatum
mortale ¶ Sed contra a peccato mortali
nullus potest absolvi nisi sit cum ha-
beat iurisdictionem sed potest absolvi a
participatione cum excommunicatis
quilibet sacerdos ergo non est peccatum
mortale ¶ Praeterea pro mensura peccati debet
esse penitentie modus sed pro parti-
cipatione excommunicationis secundum
communem consuetudinem non in-
iungitur pena debita mortali peccato
sed magis debita veniali ergo
non est peccatum mortale ¶ Respondeo
dicendum quod quidam dixerunt quod cum
aliquis participat excommunicato
vel verbo vel quocumque dictorum
modorum secundum quos ei communicare
non licet peccat mortaliter nisi
in casibus exceptis a iure sed quia
hoc videtur valde grave quod homo pro
uno verbo levi quo excommunica-
tum alloquitur mortaliter peccet
et multi excommunicantes laqueum
damnationis iniceret quod in eos
retorqueretur ideo aliis probabilius
videtur quod non semper peccat mortaliter
sed solum quando in crimine sibi parti-
cipat vel in divinis vel in con-
temptum ecclesie ¶ Ad 1 ergo dicendum
quod decretalis illa loquitur de parti-
cipatione in divinis vel dicendum quod ratio
eadem est de peccato mortali et de veniali
quantum ad hoc quod sicut peccatum
mortale non potest bene fieri ita nec
veniale et ideo sicut homo debet
prius sustinere mortem quam
peccet mortaliter ita et quam pec-
cet venialiter illo modo debito quo

debz venialia cōtrac̃e ¶ Ad. ij.
dd' q̄ preptum ecc̃ie directe respi
cit spualia et ex consequenti legit
timos actꝫ et ideo qui communicat
ex indiuiūs facit cōtᷓ preptum
et mortalit' peccat. q̄ aūt pticipat
eis in alijs facit p̄ptum et ve
nialit' peccat. ¶ Ad. 3. dd' q̄
aliquis et sine alicui culpa quoqꝫ
ab eucharistia arcet' sic. pꝫ in sus
pens vel interdict q̄ tales pene
quoqꝫ alicui p culpa altius q̄ meis
puniūt' inferunt'. ¶ Ad iiij. dd'
q̄ quamuis pticipac̃e excommun
cato sit peccatum veniale tamē
pticipac̃e pcumacit' est pccm mor
le et pp̄ hoc p̄t aliquis excommun
care. Sequit' vtrum dist' 27. d' absolutōe

Q. 2a

Deinde considerandum
est d' absolutōe. Circa qd'
tria queruntur. ¶ Primo
vtrum quilibet sacerdos possit subdi
tum suum ab excommunicatōe
absolue. ¶ 2o vtrum aliquis
possit inuitus ab excommunicatōe
absolui. ¶ 3o vtrum aliquis pos
sit absolui ab vna excommunicatōe
et nō ab alia etc.

1.a ar.la

Ad. j. sic pced' Vr' q̄ quilibz
sacerdos subditum suum pos
sit ab excommunicatōe absolue maius
e vinculum pcti q̄ excommunicatōis
sꝫ quilibz sacerdos p̄t suum subditum
a pcto absolue ergo multo forcius
ab excōicatōe. ¶ Pr' remota causa
remouet' effectus. sꝫ excommunicatōis
causa e pccm mortale ergo cum possit
quilibz sacerdos a pcto illo mortali
absolue potit ab excommunicatōe
similr'. ¶ Itꝫ eiusdem potestatis e
excommunicare et excommunicatum
absolue sꝫ sacerdotes inferiores
nō pnt suos subditos excommun
care ergo nec absolue. ¶ Ad 2o dd'
q̄ a minore excommunicatōe quilibz
p̄t absolue qui p̄t absoluere

a pcto participationis. si aūt est
maior. q̄ e lata a iudice et ille q̄
contulit vel eius superior p̄t ab
solue vel e lata a iure et tunc
eps vel et sacerdos p̄t absolue
exceptis. casibz quos sibi in
vite conditor ipse resuauit. 109
e qn aliquis inicit manus in
clericum vel religiosum. 129 e
de illo q̄ incendit ecclesiam et est
denunciatus. 139 e d' illo qui frangit
ecclesiam et denunciatus e. 149 e de
illo qui indiuinis communicat sciēt'
excommunicatis nominalit' a papa
179 qui falsificat lras sedis a
plice. 109. de illo q̄ excōicatis d
domine communicat nō. n. dꝫ absol
ui n' ab eo q̄ excommunicauit et
si non sit eius subditus n' pp̄ diffi
cultatem accedendi ad ipm ab
solueret' ab epo vl a sacerdote ppo
pstita iuratoria cautione q̄ pa
rebit mandato illius iudicis q̄
sniam tulit. ¶ Primo aūt casu
viij excipiunt'. primum in ar'lo
mortis in quo a qualibz excommuni
catione p̄t aliquis a quolibz sa
cerdote absolui. ¶ 2o si sit hos
tiarius alicuius potentis et
nō ex odio vel pposito pcussit.
¶ 3o si pcuciens sit mulier. 4o
si sit seruus et dominus lederet' de
eius absencia q̄ nō est in culpa
¶ 4o si regularis regularē non sit
enormis. 6o si sit paup. 7o
si sit impubes vl senex vl va
letudinarius. 8o si habeat
inimicicias capitales. Sunt
et alij casus in quibus pcuciens cle
ricum excommunicatōez nō incurrit
Primo si cā discipline vt magr'
vl platus pcussit. ¶ 2o si iocosa
leuitate. ¶ 3o si inuenit eum
turpit' agentem cum vxore vel
matre vel sorore vel filia. 4o

ſi ſtatim uiri vi expellat. T° ſi
ignoret eum eſſe clericum. 5° ſi
inuenit eum in apoſtaſia p9 trina
ammonicoz. A° ſi transfert ſe
clericus ad actum penitg contrariu
vt ſi fiat uidus uel ad bigami
am transeat. ¶ Ad .j. ergo dd' q
q'uis conſilium pctī ſit maius
ſimr q'm excommunicaco tamen q°
ad aliquid conſilium excomuni
caconis e maius nequaquam no
plenum obligat quo ad deum ſi
z. in facie eccie. z ideo in abſol
uendo ab excommunicatoe requirit
iuridictio interiori foro no aut in
abſolucone a pctō nec exigitur
caucio iuramenti ſit exigi in
abſolucione ab excommunicatone
p iuramentu. u controuerſe q
ſunt int' homines terminat
ſcdm apłm ¶ Ad .ij. dd' q cum
excommunicatg no ſit pticeps ſa
cramentorum eccie ſacerdos no
pt abſolue excommunicatum a cul
pa ui ſit prius abſolutg ab excomi
catone.

2q. ar 4. A d .ij. ſic pceditur. Vi q nullus
poſſit abſolui inuitg ſpua
lia. n non conferunt inuito.
aliam ſi abſolucio excommunicatoe
e beneficium ſpirituale ergo no
pt preſtari inuito. ¶ p excomunica
conis cauſa e contumacia ſi
qui aliquis no vult abſolui ex
communicatone contemnens tunc
e maxime contumax ergo no
pt abſolui. ¶ Sz contra excommu
caco contra voluntatem eminent
alicui pt inferri ſi q contra vo
luntatem eueniunt. z contra
voluntatem amoui pnt ſic
pz de bonis fortune ergo excomu
caco pt tolli ab aliquo inuito
¶ Reſpo dd' q malum culpe z
pene in hoc differunt q culpe

principiu e in nob' q° omne
pctm voluntarium e pene
aut principiu quaz ex nos e
non. n requiritur ad penam q
ſit voluntaria. ymo e magis
d' rone pene. q ſit contra volun
tatem. z ideo ſicut pcta non
committunt' n voluntate ita
no remittunt' alicui inuito
ſi excommunicaco ſicut in aliqz
inuitum ferri. pt ita z inuitg
ab ea abſolui poterit ¶ Ad .j.
ergo dd' q pbo hz veritatem de ill
bonis ſpualibg q in voluntate
nra conſiſtunt ſic ſunt virtutes
q no pnt a volentibg pdi. ſtra
n q'uis ſit ſpuale bonu tamen
pt a nolente p infirmitatem
amitti. z ideo racio no e ad pro
ſitum. ¶ Ad .ij. dd' q z ma
nente contumacia pt alıqs
diſcrete excommunicacoz iuſte
latam remitti ſi uideat ſalu
ti illius expedire iuxtius me
dicinam excommunicaco lata e

A d .iij. ſic pceditur. Vi q no
poſſit abſolui ab una ex
communicatoe n abſoluat ab o
mnibs. effectus .n. dz pporcionari
ſue cauſe. ſi cauſa excommunica
conis e pctm cum ergo aliquis
no poſſit abſolui ab uno pctō
n abſoluat' ab omnibg nec in
excommunicatoe hoc eſſe potit
¶ p excommunicaco abſolucio in
eccia ſit. ſi ille q una excō
municatone e irretitg excō
etiam e ergo. q'iu dum manz
ab alia abſolui no pt. ¶ Sz
contra excommunicaco quedam
pe e. ſi ab una pe aliquis
liberatur alia remanente q'ſ
abſolui pt. ¶ Reſpo dd' q excō
municacoes no hz connexionem
in aliquo z ideo poſſibile eſt
3q. ar 4.

q aliquis ab vna absoluit' et
in altera remaneat ¶ Hz contra hoc
sciendum est q absque quis est excom
unicatus pluribus excommunicacionibus ab
vno iudice et tunc quis absolui'
ab vna intelligit' ab omnibus ab
solui n contraria' exprimat' uel
n in causa quis absolucionem in
peteret de vno tantum causa
excommunicacionis cum pluribus
excommunicatus sit quis est .n. ex
communicatus a diuersis iudicibus et tunc
absoluitur ab vna excommunicacione
non propter hoc est absolutus ab altera
n omnes alij ad peticionem eius ab
solucionem eius confirmauit
uel n omnes mandent eam
absolucionem ¶ Ad .j. ergo dicendum q
omnia peccata habent connexionem
in auersione voluntatis adeo cum
quo non potest esse peccatorum remissio
et ideo vnum peccatum sine altero
remitti non potest. sed excommunica
ciones non habent talem connexionem
nec iterum absolucio ab ex
communicacione impedit propter volun
tatis contrarietatem et ideo non
sequitur. ¶ Ad .ij. dicendum q sicut
pluribus de causis erat aliquis excommunicatus
etiam ita possibile est q ista separa
remoueatur quantum ad vnam
causam et maneat quantum ad
alteram. De indulgencia ..

Consequenter considerandum est
de ~~ignorancia~~ indulgencia
et primo de ea. secundo .2o. de
facientibus indulgenciam. 3o
.Q. 27 de recipientibus eam ¶ Circa primum
queruntur' tria ¶ primo utrum per
indulgenciam possit aliquid remit
ti de pena satisfactoria ¶ 2o
utrum indulgencie tantum vale
ant quantum pronunciantur' ¶ 3o
utrum pro temporali subsi

dio sit indulgencia facienda etc.
Ad .j. sic proceditur. videtur q per indul .j. ar 4.
genciam non possit aliquid
remitti de pena satisfactoria. super
secundam ad .ij. thi. ij. Negare seipsum
non potest. glosa dicit q faceret si dicta
sua non impleret. sed ipse dixit
deut. ~~xxv~~ .f. secundum mensuram de
licti erit et plagarum modus
ergo non potest aliquid remitti
de pena satisfactionis taxata secundum
quantitatem culpe. ¶ Preterea inferior
non potest absolui ab eo quod superior
obligauit. sed deus absoluendo
a culpa obligat ad penam tempora
lem ut dicit hugo de .S. vic. ergo
nullus homo potest absoluere a pena
ra aliquid dimittendo ¶ Preterea hoc
ad potestatem excellencie pertinet ut sine
sacramentis effectus sacramentorum
tradatur' sed nullus habet potestatem ex
cellencie in sacramentis nisi christus
cum ergo satisfactio sit pars sa
cramenti operans ad dimissionem
pene debite videtur q nullus homo
purus possit dimittere debitum
pene sine satisfactione ¶ Preterea potestas
ministris ecclesie non est tradita
in destructionem sed in edificacionem
sed hoc ad destructionem pertinet sed satis
factio que est ad utilitatem nostram
inquantum remedium prebet tollere'
ergo potestas ministrorum ecclesie ad
hoc se non extendit ¶ Sed contra
ij. cor. ij. Nam et ego q do
naui siquid propter uos donaui de
persona christi. glosa ac si christus donasset
sed christus poterat relaxare absque
omni satisfactione penam peccati
ut patet Jo. 8. de muliere adultera
ergo et paulus potuit ergo et papa
qui non est minoris potestatis in ecclesia
quam paulus fuit ¶ Preterea ecclesia vniuersalis
non potest errare quia ille qui in

omnibus exauditus est pro sua reue
rentia dixit petro super cuius
confessione ecclesia fundata est ego
pro te rogaui petre ut non
deficiat fides tua. luc. xxij.
sed ecclesia generalis indulgentias
approbat et facit ergo indulgentie
aliquid ualent ¶ R°. dicendum quod
ab omnibus conceditur indulgentias
aliquid ualere quia impium esset dicere
quod ecclesia aliquid uanum faceret
Sed quidam dicunt quod non ualent
ad absoluendum a reatu pene
quam quis in purgatorio
secundum iudicium dei meretur. sed ualent ad ab-
soluendum ab obligatione qua
sacerdos obligauit penitentem
ad penam aliquam uel ad qua
etiam ordinatur a canonum
institutis. sed hec opinio non uidetur
uera. primo quia est expresse contra
priuilegium petro datum. ut
quod in terra remitteret. in celo remitteretur
Unde remissio que fit ad forum
ecclesie. ualet etiam quantum ad
forum dei. et preterea ecclesia huiusmodi
indulgentias faciens magis
dampnificaret quam adiuuaret
quia remitteret ad grauiores penas
scilicet purgatorii. absoluendo a pe
nitentiis iniunctis. et ideo aliter
dicendum est quod ualent et quantum
ad forum ecclesie. et quantum ad
iudicium dei. ad remissionem pene
residue post contritionem. et abso
lutionem. et confessionem. siue
sit iniuncta siue non. Ratio
autem quare ualere possunt est
unitas corporis mistici in qua
multi in operibus penitentie supra
erogauerunt ad mensuram
debitorum suorum. et multas
etiam tribulationes iniustas
sustinuerunt patienter. per quas multi

tudo penarum poterat expiari
si eis deberetur. quorum meritorum
tanta est copia quod omnem penam
debitam nunc uiuentibus excedunt
et precipue propter meritum christi. quod
et si in sacramentis operatur. non tamen
efficacia eius in sacramentis in
cluditur. sed sua infinitate exce
dit efficaciam sacramentorum.
dictum est autem supra quod unus
pro alio satisfacere potest. sancti
autem in quibus superabundans
opus satisfactionis inuenitur
non determinate pro isto qui remis
sione indiget huiusmodi opera fece
runt. alias absque omni indulgentia
consequerentur remissionem sed
communiter pro tota ecclesia. sicut apostolus
ait se implere ea que desunt pas
sionis christi in corpore suo pro ecclesia
ad quam scribit. ij. Cor. j.
Et predicta merita sunt. communia toti
ecclesie. ea autem que sunt. multi
tudinis communia alicuius. distribu
untur singulis de multitudine.
secundum arbitrium eius qui multitudini preest.
Unde sicut aliquis consequitur
remissionem pene. si alius pro eo
satisfecisset. ita si ei satisfactio
alterius per penam que potest distri
buatur. ¶ Ad .j. ergo dicendum quod remissio
que per indulgentias fit non
tollit quantitatem pene. ad cul
pam quia pro culpa unius alius
sponte penam sustinuit.
¶ Ad ij. dicendum quod iste qui indulge
cias suscipit non absoluitur simpliciter
Loquendo proprie a debito pene
sed datur sibi unde debitum
soluat ¶ Ad 3um dicendum quod effectus
sacramentalis absolutionis est diminutio
reatus. et hic effectus non inducitur
per indulgentias. sed pro eo

faciens indulgentias soluit pecca(tum)
quam debent de bonis ecclesie tribui
ut excitetur per ¶ Ad iiij dicendum quod
maius remedium debetur contra peccata
vitanda ex gratia quam ex assuetu
dine meritorum operum quod ex
affectu quem accipiens indul
gentias concipit ad causam
propter quam indulgencia datur ad gratiam
disponitur ideo et per indulgentias
remedium ad peccata vitanda datur
et ideo non est in destructionem in
dulgentias dare nisi inordinate
dentur tamen consulendum
est eis qui indulgentias consequuntur
ne propter hoc ab operibus penitentie in
iunctis abstineant ut et ex
hiis remedium consequantur
quamvis a debito pene essent immu
nes et precipue quod quandoque sunt plu
rium debitores quam credant
·2· ar(ticu)l(us).
Ad ij sic proceditur videtur quod indul
gentie non valeant tan
tum quantum pronunciantur
indulgentie enim non habent effectum
nisi ex vi clavium sed ex vi cla
vium non potest habens clavem di
mittere de pena peccati nisi aliquid de
terminatum considerata quan
titate peccati et contricionis pe
nitentis ergo cum indulgentie
fiant pro libito instituentis
indulgentiam videtur quod non va
leant tantum quantum pro
nunciantur ¶ Preterea per debitum
pene homo a glorie adeptione
retardatur quam summe appete
re debet sed si indulgentie tan
tum valent quantum pronuncia
tur in brevi homo per indulgen
tias discurrens posset ab omni
reatu temporalis pene immunis
reddi ergo videtur quod deberet hiis acci
rendis omnibus aliis operibus di
missis homo vacare ¶ Preterea ali
da(tur) indulgen(tia) quod qui dat auxilium
ad aliquam fabricam erigendam
terciam partem remissionis peccatorum
consequatur si ergo indulgentie
tantum valent quantum predi
cantur tunc qui dat denarium de
inde et secundo unum et iterum ple
nam absolucionem ab omni peccatorum
pena consequeretur quod videtur absurdum
¶ Preterea quandoque datur hec indulgentia
quod qui vadit ad aliquam ecclesiam
vij annos remissionis consequatur
ergo tunc valent indulgentie quantum
predicantur et qui habet domum iuxta eccle
siam vel clericus ecclesie qui quoti
die vadunt consequuntur tantum
quantum ille qui a remotis partibus ve
nit quod videtur iniustum et iterum ut
videtur plures indulgentias consequitur
in die cum pluries vadat ¶ Preterea idem
videtur alicui remittere penam ultra
iustam estimacionem quam remit
tere absque causa quod quantum ad
hoc quod excedit non recompensatur
sed ille qui facit indulgentiam non
posset remittere absque causa penam
in toto vel in parte alicui ut si
diceret alicui ego remitto tibi
omnem penam debitam pro peccato
ergo videtur quod nec possit aliquid dimit
tere ultra iustam estimacionem ergo nec
tantum valent quantum predicantur
¶ Sed contra Job xiij numquid deus indiget me
dacio meo ut pro eo loquamini do
los ergo ecclesia predicando indulgentias
non mentitur et ideo tantum valet
quantum predicatur ¶ Preterea j cor xv
dicit apostolus si inanis est predicatio
mea inanis est et fides mea ergo
quicumque in predicacione falsum dicit
fidem in quantum in se est eva
cuat et ita mortaliter peccat si ergo
non tantum valent indulgentie
quantum predicantur omnes mor(taliter)

pertant indulgentiam predicantes quod
est absurdum. ¶ Ro. dicendum quod circa hoc est
multiplex opinio. quidam enim
dicunt quod huiusmodi indulgentie non
tantum valent quantum predi-
cantur. sed unicuique tantum valent quantum
fides et devotio sua exigit. sed dicunt
quod ecclesia ad hoc ita pronunciat ut
quadam pia fraude homines ad
benefaciendum alliciat. sicut mater
que promittit filio pomum ipsum ad
ambulandum provocat. Sed hoc
videtur valde esse periculosum dicere sicut
enim dicit Aug. in epistola ad Ier. si in
sacra scriptura deprehenditur aliquid
falsitatis iam robur auctoritatis sacre
scripture periit et similiter si in predicatione
ecclesie aliqua falsitas deprehenderetur.
Non essent documenta ecclesie alicuius
auctoritatis ad roborandam fidem. et
ideo alii dixerunt quod valent tan-
tum quantum pronunciantur. secundum
iustam extimationem non tantum
recipientis indulgentiam qui in
nimis forte extimat quod datur. vel secundum
extimationem dantis qui nimis
parum extimare posset quod datur.
sed secundum iustam extimationem que
iusta secundum meritum bonorum pensa-
ta conditione persone et utilitate et
necessitate ecclesie. quia uno tempore ecclesia
plus indulget quam alio. et secundum
hoc etiam opinio ista stare non potest.
Ut in primo patet quia secundum hoc indulgen-
tie non valent ad remissionem.
sed magis ad commutationem. et pre-
dicatio ecclesie a mendacio ecclesie
non excusaretur cum quandoque indul-
gentia predicatur longe maior quam
iusta extimatio possit requirere
omnibus predictis conditionibus pe-
satis. sicut qui dat papa indulge-
ntiam quod pergeret ad unam ecclesiam
habet. vii. annos indulgentie

remissionem et indulgentie a beato
Gregorio in stationibus Rome institute
sunt et ideo alii dicunt quod quanti-
tas remissionis indulgentiarum
non est mensuranda secundum devotionem
eius suscipientis ut prima opinio
dicebat. neque secundum quantitatem eius
quod datur sicut dicebat secunda. sed secundum
causam propter quam indulgentia datur
ex qua reputatur dignus ut
talem indulgentiam consequatur.
Unde secundum quod attenditur ad causam illam
secundum hoc est maior remissio indulgentie
vel in toto vel in parte. sed hoc iterum
non potest salvare consuetudinem
ecclesie que interdum pro eadem causa ma-
iorem indulgentiam ponit. sicut
rebus eodem modo se habentibus. quandoque da-
tur unus annus visitantibus ecclesiam
Romanam. quandoque .xl. dies. prout gratiam
papa facere voluit indulgentiam
instituens. Unde quantitas
remissionis non est mensuranda
ex causa que facit indulgentie dignum
et ideo aliter dicendum est quod quantitas
effectus sequitur quantitatem sue
cause. causa autem remissionis
pene in indulgentiis non est nisi
meritorum abundantia ecclesie que
scilicet sufficiunt ad totam penam
expiandam. non autem causa re-
missionis effectiva est vel de-
votio vel labor. aut datum re-
cipientis indulgentiam. vel causa
propter quam fit indulgentia. Unde non
oportet aliquid horum proportionare
quantitatem remissionis. sed ad
merita ecclesie que superabundant et eo
secundum quod applicantur ad istum. secundum hoc
remissionem consequitur. Ad hoc autem
quod applicentur isti. requiritur auctoritas
dispensandi huiusmodi thezaurum et unio
eius cui dispensatur ad eum qui
meruit quod est per caritatem et

ratio dyspensationis . ſ quam sal
natur intentio illorum q̄ opa mi
toria fecerunt / fecerunt enim
ad honorem dei . et utilitatem ecclie . et
ut ad honorem dei neccessario sit suffi-
ciens ē ratio indulgentias facien- nō
di . et ideo secundum alios dicitur quod indulge
ncie simpliciter tantum valent
quantum predicatur . diuino ex
parte dantis sit auctoritas . et ex parte re-
cipientis caritas . et ex parte cause
pietas . que comprehendit honorem
dei et proximi utilitatem . nec in
hoc fit minus magnum forum de
mia dei . Ut quidam dicunt / nec
diuine iusticie derogatur . quia
non de pena dimittitur ſ unius
pena alteri computatur ¶ Ad .i. ſ
dicitur quod clauis ē duplex . s . ordinis
et iurisdictionis clauis ordinis
sacramentale quoddam ē . et quia sacra-
mentum effectus non sunt determina
ti ab homine ſ adeo non potest taxa
re sacerdos quantum per clauem
ordinis in foro conscientie de pena
debita dimittat ſ tamen dimittitur
quantum deus ordinauit . ſ
clauis iurisdictionis non ē quid
sacramentale . et effectus eius arbitrio hominis
subiacet . et huius clauis effectus
est remissio q̄ ē per indulgencias
cum non pertineat ad dispensatorem
sacrorum talis dimissio . ſ ad
dispensatorem bonorum communium ecclie
et ideo . et legati non sacerdotes in
dulgentias facere possunt . Unde in
arbitrio dantis indulgentiam ē quan-
tum de pena dimittatur ſ tamen
in ordinate remittatur ita quod homines
quasi pro nichilo ab operibus penitentie
reuocentur peccat faciens tales
indulgentias . nichilominus quis
plenam indulgentiam consequitur
¶ Ad .ii. dicitur quod quamuis huiusmodi
indulgencie multum valeant

ad remissionem pene tamen alia opera
satisfactionis sunt magis meritoria
respectu premii essentialis quod circumfini
tum melius ē quam dimissio pe
ne temporalis ¶ Ad .3. dicitur quod quando da-
tur indulgentia determinate quia dant ad auxi-
lium fabrice ecclie intelligitur tale
auxilium quod sit conueniens ei qui au-
xilium dat . Et ſ quod accedit ad hoc
ſ hoc plus uel minus de indul-
gentia consequitur . Unde et aliquis
pauper dans unum denarium co-
sequitur totam indulgentiam non au-
diues quem non decet ad opus
tam pium ita paruum dare sicut
non decet rex alicui auxilium hos-
pitale ſ ei obulum daret ¶ Ad .4.
dicitur quod ille qui ē propinquus ecclie . et
ecclie sacerdotes et clerici consequuntur
tantum indulgentiam sicut illi
qui uenirent a mille dietis / quia
remissio non proporcionatur labori
ut dictum est . ſ meritis qui dispe
satur . ſ ille qui plus laboraret
acquireret plus de merito . ſ intelli-
gendum hoc ē quando indistincte in
dulgentia datur / quia ſ non distingui-
tur sicut papa in generalibus illis absolutio
nibus qui transeunt mare . dat
v . annos . alios qui transeunt 3
aliis conuenit . et sicut tamen quotienscumque
uadit infra tempus indulgencie
totiens eam consequitur / quia ſ
ad determinatum tempus datur
et cum dicitur quicumque uadit ad
ecclesiam talem usque ad tale tempus
habeat tantum de indulgentia intelligitur
semel tantum / ſ ſ in aliqua ecclia
sit indulgentia perennis sicut in
ecclia b . petri xl dierum . tunc
quotiens aliquis uadit totiens
indulgentiam consequitur . ¶ Ad .5.
dicitur quod causa non requiritur ad hoc quod
ſ eam debeat mensurari remis-
sio pene ſ ad hoc quod intentio

illorum quorum vita communicat
ad ipsum pervenire potest. bonum autem
omnis communicatur alteri. 2ᵒ. Quos
per caritatem. 2ᵒ. 3ᵒ sine indulgen
tiis aliquis est omnium bonorum par
ticeps qui fiunt secundum in caritate sed
illos per intensionem facientis. 2ᵒ
per indulgentias pro causa legitima
assit potest intencio illius qui per uti
litate ecclesie operatus est ad ipsum
continuari

·3· ar[ticulu]s — **A**d iiij sic proceditur. videtur quod pro temporali
subsidio non debeat fieri indul
gentia quia remissio peccatorum est quod
dam spirituale, sed dare spirituale pro
temporali est symonia ergo fieri hoc non
debet ¶ Preterea spiritualia subsidia sunt ma
gis necessaria quam temporalia. sed pro
spiritualibus subsidiis non videntur
fieri indulgencie. ergo multo
minus pro temporalibus fieri debent ¶ Sed
contra est communis ecclesie consuetudo
que pro peregrinacionibus et aliis fa
ciendis indulgentias facit ¶ Respondeo
dicendum. quod temporalia ad spiritualia
ordinantur quia propter spiritualia debemus
uti temporalibus / et ideo pro temporalibus
ordinatis ad spiritualia sicut est
expressio inimicorum ecclesie qui pacem
ecclesie perturbant sicut constructio
ecclesiarum et poncium et aliarum
elemosinarum / et per hoc patet quod non
fit ibi symonia quia non datur spiritua
le pro temporali. Unde patet solucio ad
primum ¶ Ad. ij. dicendum quod etiam pro pure
spiritualibus potest fieri indulgencia et
sic quandoque sic quingentesimo orat pro
rege francie. habet .x. dies pro in
dulgencia a papa Innocencio .iiij. et
similiter recentem predicantibus datur quandoque
eadem indulgencia que recentem accipi
entibus. **De hiis qui possunt indulgentias**
·C·20 **O**Einde considerandum est, **facere**
de hiis qui possunt indulgencias
facere ¶ Circa quod queruntur

quatuor ¶ Primo utrum quilibet sacerdos
parochialis possit indulgentias
facere ¶ 2ᵒ utrum dyaconus vel
non sacerdos possit eas facere
¶ 3ᵒ utrum episcopus possit eas fa
cere. ¶ 4ᵒ utrum existens in peccato mor
tali possit eas facere.
Ad .1. sic proceditur. videtur quod quilibet — ·1·· ar
sacerdos parochialis possit
indulgentias facere / Indulgen
cie habent ex abundancia meritorum
ecclesie. sed non est aliqua congregacio
in qua non sit meritorum abunda
ncia. ergo quilibet sacerdos potest facere
indulgenciam super habeat plebem
subiectam. et similiter quilibet pre
latus ¶ Preterea prelatus quilibet gerit per
sonam tocius multitudinis sicut
omnis homo gerit personam suam
sed quilibet potest alteri communicare bona
sua pro altero satisfaciendo ergo et prelatus
potest communicare bona multitudinis
sibi commisse. 2ᵒ Videtur quod possit
indulgentias facere ¶ Sed contra
minus est excommunicare quam in
dulgencias facere. sed hoc non potest
sacerdos parochialis ergo nec istud
¶ Respondeo. dicendum quod indulgencie effectum
habent. sed quia opera satisfactoria unius
alteri computantur non solum ex
vi caritatis sed ex intencione operan
tis aliquo modo directa ad ipsum
sed intencio alicuius potest ad alte
rum dirigi 2ᵒ vel in speciali vel
in generali vel in singulari In sin
gulari sicut cum quis pro alio sa
tisfacit determinate. 2ᵒ quilibet
potest alteri sua opera communicare In
speciali autem sicut cum quis orat
pro congregacione sua et familia
ribus et benefactoribus et ad hoc etiam
ordinat sua opera satisfactoria
2ᵒ ille qui congregacionis preest
potest opera illa alii communicare appli
cando intencionem illorum qui sunt
de congregacione sua ad hunc

determinate B; in gñali sic cū
quis opa sua ordinat ad bonum
commune in gñali. 2° ille qui p
est ecc̄ie gñalit̄ pt opa illa co
munitate applicando intencoz
suam ad hunc uel ad illum. et
quia homo est pars congrega
cionis. 2 congregatio ē pars ecc̄ie
ideo in intencōne pñati boni
intencio boni comunis includ̄r
2 tocius ecc̄ie. 2 ideo ille qui
pest ecc̄ie pt comunicare ea q̄
sunt congregacionis 2 huioi ho
minis 2 ic qui pest congre
gacioni ea q̄ sunt huiusmoi s̄
non comitit. s̄ neq; prima
comunicato neq; 2 indulgen
dē s̄ solum 3° pp duo pmo. qz
per illas comunicatoes quamuis
homo saluatur a reatu pene
quantum ad deum tamē nō
soluitur a debito faciendi satis
factoem pro reatu innuentaz
ad quā obligatus ē ex precepto ecc̄e
s̄ p tocam comunicatoez homo
z ab hc debito soluit̄ 2° qz
Vna p̄ uel in una congrega
cione non ē indeficiencia mi
torum ut sibi 2 omnibus alijs
valē possint Vnde iste non
absoluitur a pena debita pro
toto nisi tantum determinate
p eo fiat quantum debeba
s̄ in ecc̄ia tota ē indeficien mi
torum precipue pp unitum x
z ideo solus ille q̄ pficitur
ecc̄ie potest indulgencias fac̄e
s̄ tantum ecc̄ia sit congrega
cio fidelium. congregato ac
hominum fit 2x. s. yconoica. Vt
illi q̄ sunt d' una familia
z politica sic illi qui sunt de
uno pplo ecc̄ia assimulat con
gregacioni poli. qz ipe pplis
ecc̄ia dē s̄ conuetis diuis. Vel
prochia in una dyo similat
congregacioni in diuisis familijs
Vel in diuis officijs. 2 ideo solus
epūs ipe platus ecc̄ie dē. 2 ideo
ipe solus quasi sponsus anulo
ecc̄ie recipit. 2 ideo ipe solus hz
ptatem plenam in dispensatoz
sacramentorum 2 iurisdictoz in
foro ecc̄iarum quasi p̄ pn̄ca.
alij aut s̄ qz ab eis commutti
s̄ sacerdotes qui plebibus pfi
ciunt nō sunt simplicit̄ plati
s̄ quasi coadiutores Vnde in
consecratoe sacerdotum epūs
dicit quanto fragiliores sum9
tanto magis auxilijs hūs in
digemus. 2 pp hc 2 non omnia
sacramenta dispensat Vnde hc
sacerdos 2 prochiales abbates
alij huioi plati nō pnt indul
gencias fac̄e 2 p hc. Ex° ad ob
iecta.

Ad. ij. sic pt̄ Cōr qz dyaconus
non possit indulgencias fac̄e
uel alius non sacdos qz rmis
sio pctorum ē effectus clauium
s̄ non hz claues n̄ solus sacdos
g° ipe solus pt indulgencias
facere. ¶ 2° plenior remissio
pene ē in indulgencijs q̄m in
foro pniali. s̄ hc non pt nisi
sacerdos g° nec ad. 1°. ¶ Hz con
ced̄ confert dispensacio thesauri
ecc̄ie cui commutti regimen.
ecc̄ie s̄ hc commutti q̄nq; nō
sacerdoti g° pt indulgencias
fac̄e nam ex dispensacione the
sauri ecc̄ie efficaciam hz ¶ Ex°
dd' qz ptas faciendi indulgēcias
sequit̄ iurisdicoz ut .S. dictū ē
z qz dyaconi 2 alij nō sacerdo
tes pnt hre iurisdiccoem uel
commissam sic legati uel or
dinariam sic electi ideo pnt
indulgencias fac̄e 2 non sa
cerdotes q̄nis nō possint ab

ſolue̅ in p̄niali foro qd' eſt ordi
nis ⁊ p h᷒ pȝ ſolucō ad obiecta
indulgencias · n̄ facē pȝ ad cla
uem iuriſdictionis · ⁊ non ad cla
uem ordinis ·

· 3 · ar. · Ad iij · ſic p̄ce · vi᷒ q ⁊ ep̄i
nō poſſe indulgencias facē
qr theſaurus ecc̄ie ē cōmunis toti
ecc̄ie · ſȝ id qd' ē cōmune toti ecc̄e
non p̄t diſpenſari niſi p illū
q toti ecc̄ie p̄eſt · ergo ſolus pp̄ p̄t
indulgencias facere · ¶ p̄t nȝ
p̄t remittē penas a iure d'ter
minatas niſi ille q hȝ p̄tatē
iuris condendi · ſȝ pene ſatiſfac
torie ſunt p pctis d'terminate
ergo remittere huiuſ penas p̄t
ſolus pp̄ · ¶ Sȝ cōn ē conſue
tudo ecc̄ie ſȝ qm̄ ep̄i dant in
dulgencias · ¶ Rō · dd' q pp̄
hȝ plenitudinem pontificialis
p̄tatis quaſi rex in regno · ſȝ
ep̄i aſſumunt' in p̄te ſollicitu
dinis quaſi iudices ſingulis
ciuitatibȝ p̄poſiti · pp̄ q eos ſo
lus in ſuis l'ris pp̄ fr̄es vocat
aliquos aut omnes vocat fi
lios · ⁊ ideo p̄tas faciendi indul
gencias plene reſidȝ in pp̄ · ep̄s
aūt p̄t facē put vult · ea tamen
exiſte legittima · ſȝ in ep̄lis ē
taxata · ſȝ ordinacōem pp̄e · ⁊
ideo pnt facē ſȝ q eis eſt ta
xatum ⁊ non amplius · ⁊ p h᷒
pȝ ſolucio ad obiecta ·

· 4 · ar · Ad iiij · ſic p̄ce · vi᷒ q ie
qui ē in pctō mortali nō
poſſit facē indulgencias · quia
riuus cui fons nō influit
nī̄ p fluere p̄t · Sȝ plato in
mortali pctō exiſtente non
influit fons gracie · ſ ſps ſcūs
ergo nō p̄t in alios profluē
faciendo indulgencias · ¶ pre
maius ē facē indulgenciaȝ
qm̄ recipe · ſȝ ille q ē in pctō
mortali non recipit · ut dicitur
ergo nec facē p̄t · ¶ Sȝ cōn indul
gen̄ fuit p p̄tatem plato ecc̄e
tradita · ſȝ pctm̄ mortale nō
tollit p̄tatem ſȝ bonitatē · ergo
p̄t aliquis in pctō mortali
exn̄s indulgencias facē · ¶ Rō ·
dd' q facere indulgencias p̄tȝ
ad iuriſdictionem · ſȝ p pctm̄ nō
amittit iuriſdictōȝ · ⁊ ideo in
dulgencie equiualent ſi fiant
ab eo q ē in pctō mortali · ſic
ſi fierent ab eo q ē ſctiſſimus
cum nō remittat penam ex
meritorum ſuorum ſȝ ex me
ritorum reconditorum in the
zauris ecc̄ie · ¶ Ad j · ergo dd' q
iſte platus in pctō mortali in
dulgencias faciens nō p fluit
de ſuo aliquid · ⁊ ideo non req
ritur q influxum recipiat
a fonte ad h᷒ q eius indul
gencie valeant · ¶ Ad ij · dd' q
maius ē facē indulgencias
qm̄ recipere quantum ad p̄ta
tem · ſȝ ē minus quam ad ꝓpriā
vtilitatem ·

Deinde cōſiderand' · C · 2 A ·
ē de hijs quibȝ vȝ indul
gen̄ · ¶ Circa quod que
runt · quatuor · ¶ pmo utrū
indulgen̄ valeat exiſtentibȝ
in mortali pctō · ¶ 2o utrū
valeat religioſis · ¶ 3o utrū va
leant non facienti id p quo
indulgen̄ datur · ¶ 4o utrum
valeat ei qui indulgenciaȝ
facit ·

Ad j · ſic p̄ce · vi᷒ q indul · 1 · ar ·
gen̄ valeat exiſtentibȝ
in mortali pctō · qr aliquis p̄t
alii merei ⁊ in pctō mortali ex
iſtenti graciam ⁊ multa alia bō
ſȝ indulgencie hȝ efficaciam

exhibentur quam inita sanctorum applicantur ad istum. ergo habet in illis qui sunt in peccato mortali. ¶ Preterea maior indigentia magis habet locum in ea sed ille qui est in peccato mortali maxime indiget ergo ei maxime debet fieri ista per indulgentiam

¶ Sed contra membrum mortuum non suscipit influentiam ab aliis vivis sed ille qui in peccato mortali est est quasi membrum mortuum ergo per indulgentias non suscipit influentiam de meritis vivorum membrorum. ¶ Respondeo dicendum quod quidam dicunt indulgentias valere etiam existentibus in mortali peccato non quidem ad dimissionem, quia nullus potest dimitti pena nisi cuius dimissa est culpa. qui enim non est consecutus operationem dei in remissionem pene a ministro ecclesie neque indulgentiis neque in foro penitentiali // valent tamen eis ad acquirendam gratiam. sed hoc non videtur verum quia quamvis merita ea que per indulgentiam communicantur possunt valere ad merendum gratiam non tamen propter hoc dispensantur. sed determinate ad remissionem pene. et ideo non valent existentibus in mortali. et ideo in omnibus indulgentiis dicitur vere contritis et confessis. si autem fieret communicatio per hunc modum facio te participem meritorum totius ecclesie, vel unius congregationis. vel unius specialis persone sic possent valere ad merendum aliquid illi qui est in peccato mortali ut predicta opinio / et per hoc patet solutio ad primum. ¶ Ad secundum dicendum quod quamvis sit magis indigens qui est in peccato mortali tamen est minus capax.

Ad quartum sic proceditur. videtur quod indulgentie non valeant religiosis non. enim competit eis suppleri ex quorum abundantia aliis suppletur sed ex superabundantia operum satisfactionis que sunt in religiosis aliis suppletur per indulgentias ergo eis non competit per indulgentiam suppleri. ¶ Preterea in ecclesia non debet aliquid fieri quod inducat religionis dissolutionem. sed si religiosis indulgentie prodessent esset occasio dissolutionis discipline regularis. quia religiosi minus vacarent propter huiusmodi indulgentias et penas impositas in capitulo negligerent. ergo religiosis non prosunt

¶ Sed contra nullus ex bono reportat damnum. sed religio bonum est ergo religiosi non consequuntur hoc damnum. ut in eis indulgentie non valeant. ¶ Respondeo dicendum quod tam secularibus quam religiosis valent indulgentie dummodo sint in caritate et servent ea que pro indulgentiis indicuntur. non enim religiosi sunt minus adiuvabiles meritis aliorum quam seculares

¶ Ad primum ergo dicendum quod quamvis religiosus sit in statu perfectionis tamen ipse sine peccato vivere non potest, et ideo si aliquid propter peccatum aliquod commissum sit reus pene potest per indulgentiam ab hoc expiari. non enim est inconveniens si ille qui est simpliciter superabundans aliquo tempore indigeat et quantum ad aliquid et indiget supplemento quo sublevetur. unde dicitur galatas vi. alter alterius onera portate ¶ Ad secundum dicendum quod propter indulgentias non debet dissolvi regularis observantia quia religiosi magis merentur

religionem suam fruendo quantum ad
premium vite eterne quam indulgentias
exquirendo quamvis numquam quantum
ad dimissionem pene quod est minus
bonum. nec iterum per indulgen
tias dimittuntur pene iniuncte
in casu quia in casu agitur quasi
forum iudiciale magis quam penale
Unde in non facit ecclesia tenent
sed absolvitur a pena iniuncta vel
debita per peccati in foro penali

Ad 3m sic procedo: videtur quod ei qui
non facit hoc pro quo indulgentia
a datur possit quandoque indulgentia
dici quia ei qui non potest operari vo
luntas pro facto reputatur, sed aliquando
sit indulgentia pro aliqua elemosina
facienda quam aliquis pauper facere
non potest et tamen libenter faceret
ergo indulgentia ei valet. ¶ Preterea unus potest
pro alio satisfacere. sed indulgentia ad re
missionem pene operatur sicut et satis
factio ergo unus pro alio potest in
dulgentiam accipere Et ille con
sequitur indulgentiam qui non facit
hoc pro quo indulgentia datur ¶ Sed contra
remota causa removetur effectus
si ergo aliquis non facit hoc pro quo
indulgentia datur quod est indulgentie
causa indulgentiam non consequitur
¶ Respondeo dicendum quod non existente con
dicione non consequitur id quod sub con
dicione datur. Unde cum indul
gentia detur sub hac condicione quod
aliquis aliquid faciat vel det
si illud non exerceat indulgentiam
non consequitur. ¶ Ad primum ergo dicendum quod hoc
modo intelligitur quantum ad pre
mium vite eterne sed non quantum ad
accidentalia aliqua premia sicut est dimissio
pene vel aliud huiusmodi ¶ Ad
2 dicendum quod opus proprium potest quis ap
plicare pro cuicumque

voluerit, et ideo potest pro quocumque vult
satisfacere sed indulgentia non potest ap
plicare ad alterum nisi ex intentione
eius qui dat indulgentiam Et ideo
cum ipse applicet ad facien
tem vel dantem hoc aut illud
iste non potest qui facit hoc ad alterum
hanc intencionem transferre si
tamen fieret sic indulgentia ille
qui facit vel pro quo fit hoc tantam
indulgentiam valet ei pro quo fit
nec tamen iste qui facit hoc opus
dicet alii indulgentiam sed ille
qui indulgentiam sub tali forma
facit

Ad 4 sic proceditur. videtur quod indulgentia
non valeat ei qui facit
quia facere indulgentias est iurisdiccionis
sed nullus in seipsum potest exercere
ea que sunt iurisdiccionis ergo nullus
potest indulgencie a se facte particeps
fieri etc. ¶ Preterea secundum hoc ille qui
facit indulgentiam possit pro
aliquo modico facto suo penam
remittere omnium peccatorum Et ita im
pune peccaret quod videtur absurdum
¶ Preterea eiusdem potestatis est facere indulgen
tias Et excommunicare sed aliquis
non potest excommunicare seipsum ergo
nec indulgencie quam facit parti
ceps esse potest. ¶ Sed contra est quia tunc
esset peioris condicionis quam alii
si ipse non posset uti thezauro
ecclesie quem aliis dispensat ¶ Respondeo
dicendum quod indulgentia debet ex aliqua causa
dari. ad hoc quod aliquis per indulgen
ciam ad actum aliquem provo
cetur qui in utilitatem ecclesie
et in honorem dei vergat, prelato
autem cui cura ecclesie utili
tatis procuracione et honoris di
vini ampliandi est commissa non
habet causam ut seipsum ad hoc provocet
Et ideo non potest sibi facere indul

genciam qui pro alijs facit qr
alijs subest causa faciendi Tercio
pt vti indulgencia quam p alijs
facit ¶ Ad primum ergo dicendum qr
actus iurisdictionis non pt aliquis
in seipsum exercere sed pt vti eis
que autem iurisdictionis non pt ce
dantur alijs / pt .2. platus tam
in temporalibus quam in spiritualibus sicut
et sacerdos sibi eukaristiam
quam alijs dat ¶ Et ita etiam
eps pt accipere sibi suffragia
ecclesie que alijs dispensat quorum
effectus immediatus est remissio
pene per indulgencias sed non
iurisdictionis ¶ Ad .2. patet solucio
ex dictis ¶ Ad 3 dicendum qr ex
communicacio infertur per modum
sentencie quam nullus in seipsum
pt ferre eo qr in iudicio non pt
idem esse iudex et reus Indulgencia
aut non per modum sine. sed per
modum dispensationis cuiusdam
datur quam homo pt facere
ad seipsum De solempni ritu penitentie

Q 28 Quarto considerandum
est de solempni ritu penitentie
Circa quod tria queruntur
primo vtrum penitentia possit pu
blicari vel solempnizari. Secundo vtrum
publica sit penitentia iteranda.
Tercio vtrum solempnis penitentia sit
mulieribus imponenda

Ad .1. sic proceditur videtur qr non de
beat aliqua penitentia publicari
vel solempnizari. qr non licet sa
cerdoti .2. metu periculi alicuius
publicare quantumcumque publicum
sed per penitentiam solempnem publi
catur peccatum. ergo non debet sole
mpnizari ¶ Preterea iudicium debet esse
secundum condicionem fori. sed penitentia est
quoddam iudicium qr in foro
occulto agitur ergo non debet publicari
vel solempnizari ¶ Preterea penitentia omnes
defectus renovat ad perfectum vt
Ambrosius dicit sed solempnizacio facit
contrarium / qr penitentem multis
defectibus innectit Non enim laicus
pt post solempnem penitentiam ad
clericatum promoveri nec clericus
ad superiores ordines ergo penitentia
non est solempnizanda ¶ Sed contra
penitentia est quoddam sacramentum
sed in quolibet sacro solempnitas quedam
adhibetur ergo et in penitentia adhiberi
debet ¶ Preterea medicina debet respondere
morbo sed peccatum quandoque est publicum
quo multos ad peccandum trahit
exemplum ergo et penitentia que est
medicina debet esse publica et solem
nis quo multi edificentur. ¶ Respondeo
dicendum qr aliqua penitentia debet esse publica
et solempnis propter quatuor / Primo
ut peccato publico publicam applicet
medicinam / Secundo quia maxi
ma confusione in hoc mundo .2.
est dignus qui gravissimum scelus
commisit, Tercio ut alijs sit ad ter
rorem / quarto ut sit ad exemplum
penitendi ne desperent qui
in gravibus peccatis detinentur ¶ Ad
primum ergo dicendum qr sacerdos non
revelat confessionem talem penitentiam
iniungendo quamvis suspicio ori
atur illum aliquod enorme peccatum
commisisse Non enim culpa per
stitur ex pena qr quandoque aliquis
penitentiam pro alio facit sicut legitur in
vitis patrum de quodam qui vt so
cium suum ad penitentiam provoca
ret ipse cum eo penitentiam egit / Si
aut sit peccatum publicum ipse
penitens exequendo penitentiam
confessionem a se factam mani
festat ¶ Ad .2. dicendum qr penitentia

solemnis qum ad minutom no exigit forum occultum / qr sic occulte quis confite^r ita occulte ei pnia iniungi^r / si qcetico exigit forum occultum / et hc non e inconueniens ¶ Ad .3. dd qr pnia quauis cohortet omnes de facto restituendo in pristinam gram no tame restituit in pristinam dignitatem / et ideo cum mulieres pq penitenciam de fornicatone non velant^r qr dignitatem virginitatis no recupe rant et similit^r pq publicam pniam petor non redit ad hanc dignitatem vt possit ad clericatum assumi et epc talem ordinans ptate ordinandi priua ri dz n si forte nitis eccie id exposcat aut consuetudo / tunc enim dispensatiue recipitur ad mino res ordines no aut ad maiores pp quatuor causas // pmo pp dignitatem ordinum istorum / 2o pp timorem recidiui / 3o pp scandalum vitandum qd possit in ppo oriri ex memoria pcedentium petorum / 4o qr no habet frontem alios corrigendi cum peccatum eius fuit publicum

Ad .2. sic procedi^r / vr qr solemnis pnia iterari possit / sacramenta n q caracterem no imprimunt cum sua solemnitate iterantur sic eukaristia et extrema vnctio et huiusmodi Sz pnia no imprimit caractere ergo cum sua solemnitate iterari dz ¶ Pt pnia solemniza^r pp grauitatem et manifestacoz peti si pq pactam penitenciam contingit similia peta committe vel etiam grauiora ergo

solemnis pnia iterum dz adhiberi ¶ Sz con solemnis pnia sigt eiectioz pmi homis d paradiso / si hec tm semel e facta ergo et pnia solemnis tantum semel dz fieri ¶ Rt dd qr solemnis pnia iterari no dz pp tria / pmo ne ex iteracone uilescat / 2o pp sigz qr e sia expulsionis homis d paradiso que est semel tm facta / 3o qr solemnizatio est quasi quedam pfessio ppetuo pniam continuandi et iteratio solemnitati resistit . si tn pq modum peccauerit no clauditur ei locus penitencie si pnia solemnis iterum ei adiungenda no e ¶ Ad .1. ergo dd qr in illis sacramentis in quibus iterat^r solemnitas iteratio solemnitati no repugnat vt e in pposito et ideo no e simile ¶ Ad .2. dd qr qmuis deberetur sibi ad eadem pnia tame solemnitate iteratio no competit pp pdcas causas

Ad .3. sic pce^r qr vr qr inm liceribus non sit solemnis pnia imponenda qr vr cui imponi^r solemnis pnia dz coma abradere . si hc no competit mulieri vt .1. Cor .xi. ergo non dz agere solemnem pniam / Item vr qr clerics sit imponenda qr imponit^r pp grauitatem delicti . si idem peccatum grauius est in clerico qm in laico ergo magis dz imponi clerico qm laico / Item vr qr a quolibet sacerdote possit imponi qr absolue in foro pniali e eius qui habz claues si sunt sacerdotes habz ergo pt ee

minister huius penitentie ¶ Ad secundum dicendum
quod omnis solempnis penitentia est
publica / sed non convertitur penitentia
non solempnis hec enim fit in capite
quadragesime peractant se episcopo civitatis
cum presbiteris suis ante fores
ecclesie sacco induti nudis pedibus
vultibus demissis. coram de porta et
eis in ecclesia deductis episcopus cum
omni clero vii psalmos peniten
tiales dicit / Et postmodum eis
manum imponit aqua benedicta
aspersa et cinerem capitibus
ponit cilicio colla eorum operit
et denunciat eos lacrimabiliter
quod sicut adam eiectus est de para
diso. ita ipsi de ecclesia eiciuntur
et iubet ministeriis ut eos ab
ecclesia pellant clero eos per
sequente. cum hoc responsorio
In sudore vultus tui etc. In cena
autem domini quolibet anno a suis
presbiteris in ecclesiam reducuntur
et exeunt in usque ad octavas
pasce ita tamen quod non com
municabunt nec pacem
accipient Et hec fiet quolibet an
no quousque adulta ecclesie est ei
interdicta Ultima autem reco
nciliatio episcopo reservatur ad quem
solum spectat solempnis penitentie
impositio / Potest autem imponi
viris et mulieribus. sed non clericis
propter scandalum non autem talis
penitentia debet imponi nisi pro peccato quod
totam commoverit urbem
publica autem et non solempnis que
in facie ecclesie fit. sed non cum
solempnitate predicta sicut pere
grinatio per mundum cum baculo
cubitali hec potest iterari et a
simplici sacerdote iniungi Et
potest etiam clericis imponi etiam quod

solempnis potest publica et sic hec auctoritates
quedam varie loquebantur ad sole
m ¶ Ad primum quod dicendum quod mulie
res coram insignium subiectionis
non autem coronis et ideo non compe
tit in penitentia mulieri corona de
ponere sicut viro / ¶ Ad secundum dicendum
quod quamvis in eodem genere peccati clericus
plus peccet quam laicus non tamen
iniungitur ei penitentia solempnis ne
ordo veniat in contemptum vel
deferetur non propter se sed ordini /
¶ Ad tertium dicendum quod maius peccatum indiget
maiori cautela ad sui curationem
et ideo iniunctio penitentie solempnis que
non nisi pro gravissimis peccatis fit
soli episcopo reservatur

Post hec considerandum est de sa
cramento extreme unctionis
de quo quinque videnda sunt
Primo de essentialibus ipsius et de
eius institutione Secundo de effectu
ipsius / Tertio de ministro ipsius
Quarto de eo cui conferri debet et in qua
parte / Quinto de eius iteratione ¶ Circa
primum queruntur. x. Primo
utrum extrema unctio sit sacramentum
Secundo utrum sit unum sacramentum
Tertio utrum hoc sacramentum fuit a
Christo institutum / Quarto utrum ole
um olive sit conveniens materia
huius sacramenti, Quinto utrum opor
teat oleum esse consecratum Sexto
utrum huiusmodi sacramenti materia
debeat per episcopum consecrari Septimo utrum
hoc sacramentum habeat aliquam
formam / Octavo utrum forma huius
sacramenti debeat proferri per modum
deprecationis Nono utrum predicta
oratio sit competens forma
huius sacramenti

Ad primum sic proceditur. videtur quod extrema unc
tio non sit sacramentum quia
sicut oleum assumitur ad infirmos Q 29

ita ad cathecuminos sed unctio
que fit oleo ad cathecuminos non
est sacramentum ergo nec extrema
unctio que fit oleo ad infirmos /
¶ Preterea sacramenta ve. leg. fuerunt
signa sacramentorum no. le. sed
extrema unctio non habuit aliquam
figuram in ve. lege ergo non est sa
cramentum no. leg. ¶ Preterea secundum
dyonisium omne sacramentum
est ad purgandum et vel ad illu
minandum vel ad perficiendum
sed extrema unctio non ponitur
neque ad purgandum neque ad illu
minandum / quia hoc soli baptismo at
tribuitur / neque ad perficiendum quia
hoc secundum dyonisium patet ad crisma et
ad eucharestiam. ergo extrema un
ctio non est sacramentum ¶ Sed
contra sacramenta ecclesie sufficienter
sufficere subveniunt defectibus
hominum secundum quemlibet statum
sed exeuntibus non subvenit aliud
quam extrema unctio ergo ipsa est
eius sacramentum ¶ Preterea sacramenta
nil aliud sunt quam quedam spiritua
les medicine / sed extrema unc
tio est quedam spiritualis medicina
que valet ad remissionem peccatorum
ut habetur Iac. v. ergo est sacramentum
¶ Responsio dicendum quod in hiis que exterius
visibiliter operantur quedam sunt
sacramenta ut baptismus quedam sacra
mentalia ut exorcismus quorum
est hec differentia quia sacramentum dicitur
illa actio ecclesie que attingit ad effectum
principaliter intentum in administra
tione sacramentorum / sed sacramentale
dicitur illa actio que quamvis non pertingat
ad illum effectum tamen ordinatur
aliquo modo ad illam actionem
principalem effectus autem intentus
in administratione sacramentorum

est curatio morbi peccati. Iac. 5.
hoc est omnis sanctitatis ut tollatur
peccatum. et ideo cum ad hunc pre
dictum effectum pertingat extrema
unctio ut ex verbis Iac. patet nec
ordinetur ad aliud sacramentum quasi
ei annexum constat quod extre
ma unctio non est sacramentale
sed sacramentum ¶ Ad primum
dicendum quod oleum quo cathecumini
inunguntur sua unctione non
perducit ad peccati remissionem
quia hoc ad baptismum pertinet sed aliquo modo
ad baptismum disponit / ideo non est
sacramentum illa unctio sicut
unctio extrema ¶ Ad 2. dicendum
quod hoc sacramentum immediate
hominem ad gloriam disponit
cum exeuntibus a corpore detur
et quia in ve. le. non erat tempus
ad hoc perveniendi ad gloriam
quia nemine ad perfectum
adduxit. lex ideo illud sacra
mentum prefigurari non debuit
per aliquod sacramentum sibi re
spondens sicut per figuram eiusdem
generis quamvis per figuras remo
tas aliquo modo figuratum sit
in omnibus curationibus que leguntur
in veteri ~~lege~~ testamento /
¶ Ad 3. dicendum quod dyonisius non facit
aliquam mentionem de extrema
sicut nec de penitentia nec de matrimonio
quia ipse non intendit determinare
de sacramentis nisi quatenus per ea
manifeste patet convenienter ierarchie or
dinata dispositio quantum ad minis
tros et actiones ministrorum
et recipientes tamen cum per extrema
unctionem aliquis consequatur
gratiam et remissionem peccatorum
non est dubium quod habet vim il
luminativam et purgativam

sic bap^mus quamuis no ita ple
nam

Ad 2^m sic proce^dit uide^tur q̄ ē
una unctio no sit sacra
mentum q̄z unitas rei ē ex sua
m^a. et ex sua forma. cum ex eadē
h̄eat rō ēe et unitatem. s̄z for^a
huiusmodi sacramenti frequent^r
iteratur etiam in eadē unc^e et
m^a plures in unctione adhibe^t
s̄z diuersas p^tes ergo non ē unum
sacramentum ¶ p̄t^a ip^a unctio
ē sacramentum ridiculum
.n^o ē dicere q̄ / oleum sit sacra
mentum s̄z plures unctiones
ergo sunt plura sacramenta.
¶ p^a unum sacrm̄ ab uno mi
nistro p̄fici d̄z s̄z aliquo casu
ext^a una unctio no p̄t p̄fici ab
uno ministro sic s̄ p̄z p^ma
unctionem facta sacerdos mori
atur / tunc n^a alius sacerdos d̄z
alias procede^re. ergo extrema unctio
no ē sacramentum unum.
¶ Sz con sic s̄ h̄z immersio ad
bap^m ita se h̄z unctio ad hoc
sacramentum. s̄z plures immer
siones sunt unum sacramentum
bap^ni ergo et plures unctiones
sunt unum sacramentum
¶ p^a s̄ no ess̄ unum sacramentum
tunc facta p^ma ~~unctione~~ unc
tione no oport^et ad p̄fcom sa
cramenti q̄ fiet 2^a q̄z q̄dl̄z
sacramentum p̄ se h̄z ēe p̄fcm
s̄z hoc falsum ē ergo et p^mum ergo
ē unum sacramentum ¶ Resp^o
d̄d̄m q̄ unum n^o p̄ se loq̄do
di 3^r. Uno^o sic indiuisibile
q̄ nec actu nec po^a ē plura
sicut punctus et unitas. Alio
sic continuum q̄ quidē actu ē
unum / s̄z plura potē ut linea
s̄z 3° sic p̄fcm aliqd̄ q̄d ex

pluribus p̄tibus constituitur ut domus
s̄z illa multa conueniunt in actio^e
uno et hoc n^o q̄dl̄z sacramentum
d̄z unum inquantum multa
q̄ sunt in uno sacramento ad unam
ad unum signandum uel cau
sandum q̄z sacramentum signando
causat / et ideo qn̄ una actio sufficit
ad p̄fcam significationem. unum
tas sacramenti consistit in illa
actione tm̄ sicut p̄z in confirma
tione qn̄ / aut significatio sacra
p̄t ēe et in una et in multis
actionibus, tunc sacramentum p̄
fieri p̄t et una actione et pluribus
sic baptismus u^a immersione et
3^bus / q̄z ablucio q̄ significatur in bap^o
p̄t ēe p̄ unam immersionem
uel p̄ multas. qn̄ aut p̄fca
significatio no p̄t ēe n^a p̄ plures
actiones tunc plures actiones sunt
d̄ p̄fcone sacramenti sicut p̄z in
eucharistia / q̄z refectio corporalis
q̄ signat spiritualem no p̄t esse
nisi p̄ cibum et potum et si
militer ē in hoc sacramento q̄z cu
racio interiorum uulnerum et no
p̄t p̄fcte signari n^a p̄ appon
medicine ad diuersas uulnerum
radices / et ideo plures actiones
sunt d̄ p̄fcone huius sacramenti
¶ Ad .1. ergo d̄d̄m q̄ unitas totius
p̄fca non tollitur p̄ diuersitatem
materie aut forme q̄ sunt in p̄tibus
totius sicut constat q̄ no ē eadem
materia carnis et ossis ex quibus con
stituitur unus homo, nec eadē
forma. et similiter in sacramento
pluralitas materie et forme uni
tatem sacramenti non tollit /
¶ Ad 2. d̄d̄m q̄ quamuis ille actiones sint
plures simplr̄ tamen uniuntur in u^a
p̄fca actione q̄ ē unctio om̄ ex
teriorum sensuum q̄z hauritur

morbꝫ exterior ¶ Ad 3m dꝫ ꝙ ꝗ
nis in eucharistia ſi poſtquam conſecre
panis moriatur ſacerdos alius
ſacerdos poſſit procede ad conſecra
tionem ꝯuini incipiens vbi ille dimi
ſit / vel . . incipe a capite ſed
aliam manum tamen in ꝯmuna
conſecracione non pt a capite incipe
ſed debꝫ ſi procede ꝗ vineo in
eadem parte ꝓfecta tm̄ calꝫ
ac ſi conſecraretur bis eadꝫ hoſ
tia quod nullo modo faciendꝫ e nec
tamen miniſtrorum pluralitas
tollet ꝯunitatem huius ſacramenti
ſed ꝯmiſtemndalit tm̄ operariꝰ minꝰ
ac ꝯmarcellorum non ꝫ tollet vni
tatem operacionis fabri

Ad . 3 . ſic procedit / vr ꝙ hoc ſa
cramentum non ſunt inſti
tutum a xᵒ / quia de inſtitucione
ſacramentorum que xpc inſtituit
fit mentio in evangelio . ſic
de eucharistia et baptiſmo . ſed nulla fit
mencio de ꝯmuna conſecracione ergo
non e xpo inſtituta ¶ Pretera
ꝯfeſſe dr in xxiiij . d . ꝙ e
inſtitutum ab aplis ergo ipſe xpc
ꝑſe non inſtituit / Preterea ſacrum
eucharistie ꝙ xpc inſtituit . ꝑſe
ipſe ꝯhibuit . ſed hoc ſacrum ipſe
nulli ꝯhibuit ergo ꝑſe non in
ſtituit ¶ Sꝫ con ſacramenta no
ue le ſunt digniora ꝗ ſacramen
ta ve . le . ſed omnia ſacramenta
ve . le . ſunt ab eo inſtituta ergo
multo fortius omnia ſacramenta
no . le . habet inſtitucionem ab ipſo
xpo ¶ P eiuſdꝫ eſt inſtituere et
ſtatuere vnione / ſed certa q in
ſuccefforibꝫ apl̄orum hꝫ eandꝫ
auctem ꝗ apli fuerunt non
poſſi auferre ſacramentum ꝯ
nue ꝯunctionis ergo apli non in
ſtituerunt . ſed ipſe xpc ¶ R dꝫ

ꝙ circa hoc e 2x opinio / quidaꝫ
dicunt ꝙ ſacramentum ꝯ et
confirmacionis xpc non inſti
tuit ꝑſe ſed apl̄is inſtituendꝫ
dimiſit / quia hꝫ duo ꝓ plenitu
dinem gracie que e in eis ꝯ
ferri non potuerunt anꝫ
ſpūs ſci miſſionem pleniſſi
mam ꝯunde ſunt iſta ſacra
no . le que in veti figurata
non fuerunt . ſed hꝫ ratio non nec
tum cogit quia ſic xpc ante paſſ
promiſit plenam ſpūs ſci
miſſionem ita potuit inſtitu
ere huiuſmodi ſacramentum
Et ideo alij dicunt ꝙ omnia
ſacramenta xpc inſtituit ꝑ ſe
ipſum . ſed quedam ꝑ ſe ipſum ꝓ
mulgauit que ſunt maioris
difficultatis ad credendꝫ / quedaꝫ
aplis promulganda reſeruauit
ſic extremam vnctionem et ꝯ
firmacionem / Et hꝫ opinio ꝓ tanto
videtur probabilior quia ſacramenta
ad fundamenta legis ptinent / et
ideo ad legis latorem ptinet eorum
inſtitucio et iterum quia ex
inſtitucione efficaciam hunt q
eis non h diuinitꝫ ineſt ¶ Ad
1 . ergo dꝫ ꝙ multa dominus
fecit et edixit que in evange
liis non continentur illa . n . ſpe
ciale curauerunt evangeliſte
trade que ad neceſſitatem ſalu
tis et eccie diſpoſitionem ptinet et
ideo pꝰ inſtitucionem baptiſmi et
pnie et eucharistie et ordinis ſcaꝫ
a xpo / narrauerunt ſacrum
ꝯme ꝯunctionis que neqꝫ e
de neceſſitate ſalutis neqꝫ ad diſpo
ſicione inſtitucionem eccie ptinet
tippre 2 . de olei ꝯunctione fit

metio in cenam. Mt. vi. ubi
dr q apli oleo ungebant in
firmos ¶ Ad .2. dicendum q nt
dr ab aplis institutum, qr p
doctrinam aplorum nobis pro
uulgata e eius institutio, Ad
.3. dcm q xpc no exhibuit in
aliquod sacramentum nisi
qd ipe accepit in exemplum
accipere autem pniam et ex
tremam unctionem sibi non
competebat qr sine pcco erat
ido ipe no exhibuit

Ad .4. sic pcedit. vr q ole
um olive non sit conve
niens ma huius sacramenti
qr hc sacramentum immedia
te ad incorruptionem ordinat
s incorruptio significat p
bt balsamum qd in crisma
te ponit ergo crisma esset co
nvenientior ma huius sacri
¶ Pt hc sacramentum e spua
lis medicatio. s spualis me
dicatio p vini appoz signat
sic pz. luc. x. in parabola
d sauciato. ergo vinum esset co
venientior ma huius sacri
¶ Pt v e maius piculum ubi
dz convenientis remedium ad
hiberi. s oleum olive no e
conqrue remedium qr non
invenitur inqualiter terra ergo
cum hc sacramentum detur
exeuntibus q sunt maiori
piculo inde q oleum olive no
sit ma conveniens ¶ Sz con
e q la. v. dr oleum ma hz
sacramenti determinat. s. oleum
ppe no dr nisi oleum olive
ergo hoc e ma huius sacramenti
¶ Rn spualis sanatio p olei in
unctionem significatur ut ysa. i.
ubi dr plaga tumens no e circu
ta medicamine neqz fota oleo
ergo inconveniens ma huius sacri
e oleum ¶ Respondeo dcm q spualis
sanatio q in fine adhibet dz ee
pfecta quia pz eam alia non
relinquit et lenis ut spes que
exeuntibus e maxime ncca no
frangat. s fovea oleum aut
lenissimum e et penetrativum
usqz ad intima et etiam diffusi
vum, et ido qntum ad ptempts
pdictorum e conveniens ma hz
sacramenti Et qr oleum principa
nominat olive liquor, alii tn
liquores ex similitudine ad ipi
olei nomen accipiunt ido oleu
olive e qd dz ee q assumit in
ma huius sacramenti ¶ Ad .1. o
dcm q incorruptio glie est res
no contenta in hc sacramento
neqz oz q talis res significatio ma
respondeat, unde non oz qd
balsamum ponat ma huius sacri
qr balsamum ppe odorem ptz
ad bonitatem fame qua decet
non indigent ppe se exeuntes
s indigent tm nitore consciencie
q in oleo significatur ¶ Ad .2.
dcm q vinum sanat mordendo. s oleum
leniendo et ido curatio p vinum
mag ptz ad penitentiam qm ad
hc sacramentum, ¶ Ad .3. dcm
q oleum olive quis no ubiqz
crescat tamen de facili pt ad quelz
locum transferri, et p. hc sacrm
no e tante ncitatis q exeuntes
sine hc sacramento non possint
salutem consequi

Ad .5. sic pcedit. vr q no optat
ee oleum consecratum qr hc
sacramentum hz unctionem significant

in usu per formam verborum ergo
supplent alia significatio sed ad
manum ipsius fiat / ¶ Preterea sacramen
ta habent efficaciam et significationem
in ipsa materia sed significatio effectus
huius sacramenti competit oleo
ex naturali proprietate efficacia autem ex
institutione divina ergo non est neces
aliqua significatio materie / ¶ Preterea bap(tismus)
est potius sacramentum quam extrema
unctio sed in baptismo non perexigi(tur)
materie sanctificatio quantum est
de ratione sacramenti ergo nec in
extrema unctione ¶ Sed contra est
quod in omnibus aliis unctionibus est
materia consecrata prius ergo cum hoc
sacramentum sit quedam unctio
requiret materiam consecratam /
¶ Respondeo dicendum quod quidam dicunt quod
oleum est simpliciter materia huius sacramenti
et ipsa sanctificatione olei que
est per episcopum perficitur sacramentum sed hoc
patet esse falsum ex hiis que de eu
charistia dicta sunt ubi ostensum est
quod solum id sacramentum con
sistit in consecratione materie / et ideo
dicendum quod hoc sacramentum consistit
in ipsa unctione sicut baptismus
in ablutione et materia huius sacramen
ti est oleum sanctificatum / potest autem
triplex ratio assignari quare exigi(tur)
materie sanctificatio in hoc sacramento et in
quibusdam aliis ¶ Prima est quod
omnis efficacia sacramentorum
a Christo descendit et ideo sacramenta illa
quibus ipse Christus usus est habent efficaciam
ex ipso usu suo sicut tactu sue car
nis virtutem regenerativam contu
lit aquis / sed hoc sacramento non
est usus nec aliqua corporali un
ctione et ideo in omnibus unctionibus
requiritur sanctificatio materie / Secunda ra(tio)

est propter plenitudinem gratie que
confertur non solum ut tollat
culpam sed etiam reliquias et in
firmitates corporis. Tertia est ex
hoc quod effectus eius corporalis scilicet
sanatio non causatur ex materie
naturali proprietate et ideo oportet quod
hec efficacia sibi per sanctificationem
detur. ¶ Ad primum ergo dicendum quod prima
materie sanctificatio est sedem sed secunda
magis pertinet ad usum ipsius sed
quod est actu conferens effectum
et ideo neutra supplent quia etiam
instrumenta accipiunt efficaciam
ab artifice et dum fiunt
et dum ad actum applicantur
¶ Ad secundum dicendum quod illa efficacia que
est ex institutione sacramenti
applicatur huic materie per sanctificationem
¶ Ad tertium patet solutio ex dictis

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod
non oporteat materiam huius sa
cramenti esse consecratam per
episcopum quia dignior est consecra
tio materie in sacramento eucharistie
quam in hoc sacramento sed in eu
charistia materiam sacerdos potest con
secrare ergo in hoc sacramento ¶ Preterea
in hiis operibus corporalibus ars
dignior numquam preparat materiam in
feriori quia dignior est que utitur
quam illa que preparat ut dicitur
2 phisicorum. Sed episcopus est supra sacer
dotem ergo non preparat materiam
in hoc sacramento quo sacerdos
utitur sed sacerdos dispensat hoc
sacramentum ut dicetur ergo con
secratio materie ad episcopum non pertinet
¶ Sed contra est quod in aliis unctionibus
etiam materia per episcopum consecratur
ergo videtur esse in ista ¶ Respondeo dicendum
quod minister sacramenti propria virtute

Vt prin[le] agens · ſʒ perfectiuaʒ
ſacramenti qđ diſpenſat q̄·
quidē efficacia · primo ē a xpo
ꝛ ab ipo in alios deſcendit or
dinate · ſ· in pplm mediantibꝫ
miniſtris qui ſacram diſpēſat
Et in miniſtros inferiores medi
antibꝫ ſuperioribꝫ q̄ mām ſctificat
Et ideo in omnibꝫ ſacramentis
q̄ indigent mā ſctificata p̄ꝗ
ſctificatio mē fit p epm a·
xpus quoqꝫ p ſacerdotem Et on
datur ſacerdotalis ptas ab
epali diriuata · ſcdm id ps Sicut
vngentum in capite qđ prius
deſcendit in barbam deinde vſqꝫ
ad horam veſtimenti ¶ Ad p[ri]
mo dō cꝗ ſacramentum eu
chariſtie conſiſtit in ipa mē
ſctificatione Non autē in vſu
Et ideo pprie loquendo id qđ ē mā
ſacramenti nō ē quid conſe
cratum Vnde nō exigi[tur] ali
qua ſctificatio · cē mām p epꝫ
facta ſʒ exigitur ſanctificatio
altaris et huiuſmodi Et ꝯ
ſequens ſacerdotis q̄ non niſi
p epm fieri pt · Vnde in iſto
etiam ſacramento vnde ptas
ſacerdotalis ab epo deriuata
vt dyoniſius dicit, ideo ante illaꝫ
conſecrationē mē pt facere
ſacerdos q̄ ē in ſe ſacramentū
Et non illam q̄ vt ſacramenta
le quoddam ordinatur ad ſa
cramentum qđ conſiſtit in vſu
fidelium qꝛ quantum ad corpꝫ
xpi. Verum nullus ordo eſt
ſuper ſacerdotium · ſʒ quantum ad
corpꝫ xpi myſticum epalis or
do ē · ſ· ſacerdotalem vt infra
dicetur ¶ Ad ʒ dō cꝗ mā ſacra
menti ē talis mā vt in q̄ fiat

aliquid perinn q̄ ea vtitur ſicut
ē in artibꝫ mechanicis ſed vt
eius virtute aliud fiat / ꝛc· percipiat
aliquid de ratione cauſe agentis
inquantum ē inſtrumentum
diuine operationis Et ideo oꝫ cꝗ
a ſuperiori arte vel ptate talis
creatura materie aptatur quem
in cauſis agentibꝫ quanto aliquod
agens ē prius tanto ē perfectius
in cauſis autē paſſiue materialibꝫ quanto
mā prior tanto imperfectior·

Ad vij · ſic pcedit · vr cꝗ hoc ſa
cramentum nō habeat aliquam
formam · cum .n. efficacia ſa
cramentorum ſit ab inſtitutione
xpi Et a forma · oꝫ cꝗ forma
tradatur ab ipo q̄ ſacramentum
inſtituit ſʒ forma huius ſacri
non inuenitur tradita neqꝫ a
xpo neqꝫ ab apłis ergo hoc ſacra
mentum nō hʒ aliquam formaꝫ
¶ Preterea ea q̄ ſunt de neceſſitate ſacra
menti obſeruantur eodē modo apud
omnes ſʒ nūs eorum ē de neceſſitate
ſacramenti habentis formam·
quin ipa forma cum ergo non
ſit aliqua forma communiter obſerua
ta ~~communiter~~ ab omnibꝫ in hoc ſacro
qꝛ diuerſi diuerſis verbis vtuntur, vr
cꝗ hoc ſacramentum nō habeat ali
quam formam ¶ Preterea in baptiſmo
nō requiritur .n. ad ſctificationē mē
q̄ ē aqua · verbo vite diluendis o
minibꝫ ſctificata ſʒ hoc ſacramentum
hʒ mām prius ſctificatam ergo
nō indiget aliqua forma verboꝝ
¶ Sed contra ē · qđ magiſter dicit cꝗ omne
ſacramentum · nō hē vr cꝗ
habeat formam ¶ Preterea ad hoc ē
ritus vniuerſalis eccleſie q̄ quibus
dam certis verbis vtitur in collatione

huius sacramenti ¶ Tercio dicendum quod
quidam dixerunt quod nulla est
forma de necessitate huius sacramenti
sed videtur derogare effectui huius sa
cramenti quia omne sacramentum
efficit significando, significatio autem
mere nolle determinatur ad effectum
determinatum cum ad multa se
possit habere nisi per formam verborum
Et ideo in omnibus sacramentis
nove legis que efficiunt quod figurant
oportet esse et res et verba Et per hanc videtur
totam virtutem sacramenti huius
videtur constituere in oratione huius sa
cramenti que est forma Et ideo predicta
opinio presumptuosa videtur et er
ronea Et propter hoc dicendum sicut communiter
dicitur quod habet formam determinatam
sicut et alia sacramenta ¶ Ad primum
ergo dicendum quod sacra scriptura omnibus
communiter proponitur Et ideo forma
baptismi qui ab omnibus dari potest
debet in sacra scriptura exprimi Et
similiter forma eucharistie que
exprimit sacramenti illius fidem
que est de necessitate salutis. sed forme
aliorum sacramentorum non inve
niuntur in scriptura tradite. sed
ecclesia ex traditione apostolorum habet
quas a domino acceperunt ut dicit
apostolus .i. Cor. xi. Ego acce
pi a domino quod et tradidi vobis
¶ Ad .2. dicendum quod illa verba que
sunt de essentia forme .s. oratio
deprecativa ab omnibus dicitur sed alia
que sunt de bene esse non observantur
ab omnibus ¶ Ad .3. dicendum quod materia
baptismi habet quandam sanctificationem
per se ex ipso tactu carnis Christi
salvatoris sed ex forma verborum
accipit sanctificationem actu sanctificante
Et similiter post sanctificationem materie huius
sacramenti sed sicut requiritur sanctificatio

in usu per quam actu sanctificet

Ad .8. sic proceditur videtur quod forma
huius sacramenti debeat proferri
per orationem indicativam Et non
deprecativam. quia sacramenta nove
legis certum effectum sed circa
do effectus non exprimitur in for
mis sacramentorum nisi per orationem
indicativam cum dicitur hoc est
corpus meum Vel. ego baptizo
ergo debet esse forma huius sacramenti
oratio indicativa / ¶ Preterea in formis
sacramentorum debet exprimi in
tentio ministri que requiritur ad
sacramentum que vero non exprimitur
nisi per orationem indicativam ergo etc.
¶ Preterea in quibusdam ecclesiis dicuntur hec
verba in collatione huius sacramenti Un
go hos oculos oleo sanctificato
in nomine patris etc. Et hoc est
conforme aliis formis sacramentorum
ergo videtur quod consistit forma
huius sacramenti ¶ Sed contra illud quod
est forma sacramenti ab omnibus debet
quod servetur. sed verba predicta non dicuntur
secundum consuetudinem omnium ecclesiarum
sed tamen verba deprecativa .s. Per istam
sanctam unctionem et piissimam
suam misericordiam indulgeat tibi
dominus. quicquid peccasti per vi
sum etc. ergo forma huius sacramenti
est oratio deprecativa ¶ Preterea hoc videtur
ex verbis Iacobi. qui attribuit effi
caciam huius sacramenti orationi
Oratio. fidei inquid sanabit in
firmum / ergo cum efficacia sa
cramenti sit ex forma habetur in
quod forma huius sacramenti sit oratio
deprecativa ¶ Respondeo dicendum quod oratio
deprecativa est forma huius sa
cramenti ut patet per verba Iacobi et quia
usus romane ecclesie que solum

vb' d'ptatiuis vtit' in collone
huius sacramenti, cuius vbo mlti
assignatur, Primo qr susripies
sacramentum hc e in corde
ppis destitutum Unde indiget
oronibus sublenari, Ro qr da'
exeuntibus q iam desinunt ee
d foro ecce & in solum di ma
nu rquiescunt Unde oi per
orom committunt', Ro d
quia hc sacramentum non
hz aliquem effectum qui sit
ex oratone ministri consequa'
omnibus q sunt d' eentia sa
cramenti vird part) sicut
tacatt' in bapmo Et confirma
cone Et transba° in eucha a
Et remissio pcti in pnia Et de
contritione que e d' ecc sa
cramenti pnie, non aut d'
ecc huius sacramenti Et ido
in hc sacramento no pt ee for
ma indicatiui modi sicut
in pdictis sacramentis ¶ Ad
.1. go ddm q hc sacramentum
sicut Et predicta qutum e
d se hz certitudinem, s pt
ex fictione impediri recipie
tis Et si sacramento se sub
ciat p intencoin q nullum
effcm consequetur, Et ppr hc
no e simile d hc Et de aliis
sacramentis in quibus semp ds
effcus consequit' ¶ Ad .2.
ddm q ipm actum q impo'
in forma .s. p istam istam
vnctionem satis exprimitur
intencio ¶ Ad .3. ddm q va
illa indicatiui modi que s
morem quorumdam ponut
tur' oratoni no sunt for
me huius sacramenti . s sit

dispoico ad formam in qtum
intenco ministri determinat' ad
actum illum p illa verba .
Ad iiii. sic pce' vr' q pdicta
oratio non sit competens
forma huius sacramenti qr in
formis aliorum sacramentorum
fit mencio d' nra sicut pz in con
firmatone q no sit pdictis vbs
go no e conueniens forma -
¶ Pr sicut effectus huius sacramenti
puenit in nos p mam diuina
ita Et aliorum sacrorum s in
formis aliorum sacramentorum
no fit mencio de dnm diuina s
nidg d' trinitate Et passione
go simile dz ee hoc ¶ Pr de
effcus huius sacramenti in lca
ponit'. s in vbis pdictis no fit
mencio n d' vno .s. d' remissio
pccorum no aut d' corporali sa
natone ad quam Iac ordinat
orom fidi dicens oro fidi sa
nabit infirmum go forma pdic
ta e incompetens ¶ Ro ddm
q pdicta oro e competens for
huius sacramenti q tangit sa
cramentum in hc q d' p istam
istam vnctionem, Et illud quod
opatur in sacramento s diuina
miam Et effcm .s. remissione
pccorum ¶ Ad .1. go ddm q
mia huius sacramenti pt intelli
gi p actum vnctionis no at
in confirmatonis p actum et
in forma expressum Et ideo no
e simile ¶ Ad .2. ddm q mia
respicit miseriam Et qr hc sacrm
datur in statu miserie .s. infir
mitatis ido potius h' qm in aliis
fit mentio d' mia. ¶ Ad .3. ddm
q in forma dz exprimi effcus
pncipalis Et qui semp sequit'

ex sacramento nisi sit defectus ex parte
recipientis. Non autem talis effectus
est corporalis sanitas ut quidam dicunt
licet quandoque quis sequatur vo-
tiuus. Jacobus hunc effectum attribuit
orationi que est forma huius sacramenti.

Deinde considerandum est de
effectu huius sacramenti.
Circa quod queruntur tria.
Primo utrum extrema unctio
valeat ad remissionem omnium peccatorum.
2o utrum sanitas corporalis
sit effectus huius sacramenti. 3o
utrum hoc sacramentum caracterem
imprimat.

Ad primum sic proceditur videtur quod extrema
unctio valeat ad remissionem
omnium peccatorum. Ad hoc enim quod per unum
sit effici aliud non exigitur secundum
meum quod extremam unctionem acci-
pit requiritur penitencia ad peccatorum
remissionem. Ergo per extremam
unctionem non dimittuntur peccata.
Preterea in peccato non sunt nisi tria
peccatum. macula, reatus pene. et
reliquie peccati. Sed per extremam unc-
tionem non remittitur peccatum quantum
ad maculam sine contritione que
etiam sine unctione remittitur. nec
utrumque quo ad penam quia adhuc
si convalescat tenetur persoluere
satisfactionem iniunctam, nec
quo ad reliquias culpe quia adhuc
remanent dispositiones ex actibus p-
cedentibus relicte ut patet post convale-
scenciam. Ergo nullo modo per extremam
unctionem fit peccatorum remissio.
Preterea remissio peccatorum non fit suc-
cessiue sed in instanti. Sed extrema
unctio non fit tota simul, quia plures
unctiones requiruntur. Ergo eius
effectus non est remissio peccatorum. Sed
contra est quod dicit Jacobus v. si in peccatis
est dimittentur ei. Preterea omne

sacramentum nove legis gratiam con-
fert. Sed per gratiam fit remissio
peccatorum. Ergo extrema unctio cum
sit sacramentum nove legis operatur
ad remissionem peccati. Respondeo dicendum
quod quodlibet sacramentum in-
stitutum est principaliter ad unum effectum
quamuis ad alios ex consequenti in-
ducere possit. Et quia sacramentum
efficit quod figurat, ideo ex
ipsa significatione sacramenti debet
accipi eius principalis effectus.
Adhibetur autem hoc sacramentum
secundum modum cuiusdam medicacionis
sicut baptismus per modum ablucionis.
Medicina autem est ad pellendum
infirmitatem. Unde sicut baptismus
est quedam spiritualis regeneracio et
penitencia quedam spiritualis suscitacio,
ita et extrema unctio est quedam
spiritualis sanacio vel medicacio.
Sicut autem corporalis medicacio
presupponit corporalem vitam
in medicato. ita spiritualis spiritualem.
Et ideo sacramentum non datur
contra defectus quibus spiritualis vita
tollitur. scilicet contra peccatum originale
et mortale. Sed contra illos de-
fectus quibus homo spiritualiter in-
firmatur ut non habeat perfectum
vigorem ad actus vite gratie
vel glorie. Et hic defectus
nichil est aliud quam quedam debi-
litas et ineptitudo que in nobis
relinquitur ex peccato actuali
vel originali. Et contra hanc
debilitatem homo roboratur
per hoc sacramentum. Sed quia hoc ro-
bur gratia facit que secum
non compatitur peccatum, ideo ex
consequenti si invenit peccatum aliquod
vel mortale vel veniale quo
ad culpam tollit ipsum dummodo

non ponatur obex ex parte re-
cipientis sicut eciam de eucha^a^
et confirmacione ut est dictum est
Et ideo 2 (?) lar. de remissione pecti
condicionaliter loquitur dicens si in
peccatis sit dimittentur ei non
semper quo ad culpam quam
non semper delet quia non semper
invenit. sed semper remittit quo
ad debilitatem predictam quam
quidam reliquias pecti dicunt
quidam vero dicunt quod princi^t^
est institutum contra veniale qui-
quidem non potest dum homo in vita
agitur perfecte curari. Et ideo
sacramentum extremum specia^t^
contra veniale ordinatur sed hoc
non videtur verum quia penitencia
sufficienter eciam in vita delet
venialia quo ad culpam quod
aut non potest evitari per mortem
pactam penitenciam non aufert
precedenti penitencie suum effectum et
iterum hoc patet ad debilitatem
predictam. Unde dicendum quod principalis
effectus huius sacramenti est
remissio peccatorum quo ad reli-
quias pecti et ex consequenti
eciam quo ad culpam si eciam
eam inveniat ¶ Ad primum
ergo dicendum quod quamvis effectus principalis
alicuius sacramenti possit haberi sine
actuali percepcione illius sa-
cramenti vel sine sacramento
vel palmo (?) sacramentum ex
quo tamen numquam tamen haberi potest sine
proposito illius sacramenti. Et ideo
quia penitencia est principaliter in-
stituta contra actualem culpam
quodcumque aliud sacramentum
actualem culpam deleat ex
quo non excludit necessitatem
penitencie ¶ Ad 2 dicendum quod extrema
unctio aliquo modo quantum

ad illa tria remittit peccatum quamvis
non culpa quo ad maculam sine
contricione non dimittatur tamen
hoc sacramentum per graciam
quam infundit facit quod ille
motus l. ac. in parum sit contri-
cio sicut in eucha^a^ et confirma-
cione patet accidere similiter et reatus
pene temporalis dimittitur sed
ex consequenti inquantum debi-
litatem tollit quia eandem penam
levius portat forte quam debilis
debilis. Unde non oportet quod propter hoc mi-
nuatur satisfaccionis mensura
reliquie autem pecti non ~~dimittitur~~
dicuntur hic dispones ex actibus re-
licte que sunt quidam habitus in-
choati / sed quedam spiritualis debili-
tas in ipsa mente cuius qua
sublata et eisdem habitibus et disposicionibus
manentibus non ita potest inclinari
mens ad peccatum ¶ Ad 3 dicendum quod
cum sunt multe acciones ordinate
ad effectum unum ultima est
formalis respectu omnium specialiter
precedencium et agit in virtute causa-
rum et in ultima unccione
gracia infundi que effectum sacramenti probat
Ad 2 sic proceditur. Videtur quod sanitas
corporalis non sit effectus huius
sacramenti omne enim sacramentum
est medicina spiritualis. sed spiritualis
medicina ad spiritualem sanita-
tem ordinatur sicut corporalis ad
corporalem. ergo sanitas corpo-
ralis non est effectus huius sacramenti
¶ Preterea sacramentum semper habet effectum
suum in eo qui non fictus accedit
sed quandoque non sanatur corporaliter
suscipiens hoc sacramentum quan-
tumcumque devotus accipiat ergo
sanitas corporalis non est effectus
eius ¶ Preterea efficacia huius sacramenti

nob' oudi lac. v. ſʒ ibi no attribui
ſanatio effectus unctioni. ſʒ oroni
dicit n oratio fidi ſanabit
infirmum. ḡo corporalis ſa
natio nō ē effectus huius ſacra
menti ¶ Sʒ tōn operatio eccie
hʒ maiorem efficaciam pʒ
ꝑ paſſionem quam ante. ſʒ
ante oles inuncti ꝑ aplōs ſa
nabantur Marci vj. ḡo et
nunc hʒ effectus incor^lis ſanatoē
¶ P° ſacramenta ſignificando
efficiunt, bapꝰ ꝑ ablucōm cor
poralem qm exterius facit
ſignat et efficit ſpualem ḡo
ꝫ extrema vnctio ꝑ ſanacōm
corporalem qm exterius ſigt
efficit et cauſat ſpualem.
¶ Ad hoc ddꝫ ꝙ ſic bap^mꝫ ꝑ corpo
ralem ablucōm facit ſpua
lem emūdacōm a maculis ſpu
alibꝫ. ita hc ſacramentum ꝑ
medicacōm ſacramentalem
exteriorem facit ſanationem
interiorem et ſicut ablucio
bap^mi hʒ effectm cor^lis ablucōis
quia etiam corporalem mun
dacōm hʒ ita extrema vnctio
hʒ effectum corporalis medi
cacōis .ſ. corporalem ſanacōꝫ
ſʒ hc ē dicā. quia corporalis ab
lucio ex ꝓp^a nali ꝓꝓetate eli fat
corporalem mundacōm et idō
ſemp eam facit. ſʒ extrema vnc
tio non facit corporalem ſana
cōnem ex ꝓꝓete nali matie ſʒ
virtute diuina que rōbilit
operatur et quia rō operans nū
qm inducit ſecundarium effcm
ñ ſʒ ꝙ expedit ad pncipalem
ideo idō ex hc ſacramento non
ſequit^r corporalis ſanacō ſp
ſʒ qn expedit ad ſpualem ſa
nacōm et tunc ſemp eam
inducit. dum non ſit impedi
mentum ex pte recipientis
¶ Ad .j. ḡo ddꝫ ꝙ obiectio illa
ꝓbat ꝙ corporalis ſanatio
non ſit effectus pncipalis hꝰ
ſacramenti ſ^ot verum eſt
¶ Ad 2m pʒ ſolucō ex dictis
¶ Ad 3^m ddꝫ ꝙ oracō illa eſt
forma huius ſacramēti ut
dice^r ſ^ot ſacramentum ex
ſua forma hʒ efficaciam ꝙ
ē deſt ad ſanacōm corporale
Ad 3 ſic ꝓce^r vi^r ꝙ hc ſa
cramentum imꝓmat
caracterem, caracter enim
ſignum diſtinctiuū ē ſʒ ſic
baptizatꝰ diſtinguit^r a non
bap^o. ita vnctꝰ a nō vncto ḡo
ſicut bap^mꝰ imꝓmit caracteꝫ
ita ꝫ ex^ma vnctio ¶ P° in
ordinis et confirmacōnis ſa
cris eſt vnctio ſic et in hc ſa
cramento ſʒ in illis imꝓmit^r
caract' ḡo ꝫ in iſto, ¶ P° in
omni ſacramento ē aliquid
qd ē res tm, et aliquid qd
ē ſacramētum tm et ad qd eſt
res et ſacramentum. ſʒ nō
pt aliquid ſignari in hoc
ſacramento ꝙ ſit rēs et ſa
cramentum ñ caract' ḡo ꝫ
in hc imꝓmit^r caract' ¶ Sʒ
tōn nullum ſacramētum
imꝓmens caracterem itera^r
ut dice^r ḡo non imꝓmit,
¶ P° diſtinctō ꝙ fit. ſʒm ca
racterem ſacramentalem ē
diſtinctō eorum ꝙ ſunt in
ſtatu eccia. ſʒ extrema vnctio
confert^r ei qui exit ſtatum
eccia ḡo non deꝫ ꝙ in eo ca
ract' conferatur ¶ R°o ddꝫ
ꝙ caract' non imꝓmit^r niſi

in alijs sacramentis quibus homo
ad aliquod sacrum deputatur
hoc autem sacramentum est
solum in remedium et non
deputatur per ipsum homo ad
aliquod sacrum agendum vel
suscipiendum et ideo non im
primitur in eo caracter ¶ Ad j
ergo dicendum quod caracter facit distinctionem
statuum quantum ad ea que
in ecclesia sunt agenda et talem
distinctionem homo non habet ab
alijs per hoc quod ipse est inunctus
¶ Ad 2 dicendum quod unctio que fit
in ordine et confirmatione
est unctio consecrationis qua
homo deputatur ad aliquid sa
crum sed hec unctio est unctio
medicationis et ideo non est si
mile ¶ Ad 3 dicendum quod in hoc sacra
mento res et sacramentum non est
caracter sed quedam interior deuo
cio que est spiritualis unctio

De ministro huius sacramenti

Q 31 Deinde considerandum
est de administratione huius
sacramenti et circa quod que
runtur tria / Primo utrum
laicus possit hoc sacramentum
conferre / Secundo utrum dyaco
nus / Tercio utrum solus episcopus
Ad j sic proceditur / videtur quod laicus
possit hoc sacramentum
conferre quia hoc sacramentum
habet efficaciam ex oratione ut
Iacobus dicit Sed oratio laici quandoque est
adeo accepta sicut sacerdotis ergo potest
hoc sacramentum conferre ¶ Preterea
de quibusdam patribus in egipto
legitur quod oleum ad infirmos tran
smittebant et sanabantur et
similiter de beata genouefa quod oleo
infirmos ungebat ergo sacramentum
potest conferri etiam a laicis

¶ Sed contra est quod in hoc sacramento
fit remissio peccatorum sed laici non
habent potestatem dimittendi peccata
ergo etc ¶ Respondeo dicendum quod secundum dionisium
in ecclesiastica ierarchia sunt quidam ex
centes actiones ierarchicas et quidam
recipientes tantum qui sunt laici
et ideo nullius sacramenti dispe
satio laico ex officio competit
sed quod baptizare possunt in casu ne
cessitatis est diuina dispensatione
factum ut nulli regenerationis spiritua
lis facultas desit ¶ Ad j ergo
dicendum quod oratio illa non fit a sacer
dote in persona sua quia cum sit quandoque
peccator non esset exaudibilis sed fit
in persona totius ecclesie in cuius persona orare
potest quasi persona publica non autem lai
cus qui persona priuata est ¶ Ad 2
dicendum quod ille unctiones non erant
sacramentales sed ex quadam deuotione
recipientium talem unctionem et
meritis ungentium vel deum
mittentium consequebantur effectum
sanitatis corporalis per gratiam
sanitatum, non per gratiam sacra
mentalem
Ad 2 sic proceditur / videtur quod dyaconi
possint hoc sacramentum
conferre quia secundum dyonisium dyaconi
habent virtutem purgatiuam
sed hoc sacramentum est institutum
ad purgandum tantum ab
infirmitate mentis et corporis
ergo dyaconi possunt conferre
¶ Preterea dignius sacramentum est
baptismus quam hoc de quo hic agimus
sed dyaconi possunt baptizare ut patet de
beato laurencio ergo possunt hoc sacramentum
conferre ¶ Sed contra est quod dicit Iaco
v inducant presbiteros ecclesie ¶ Respondeo
dicendum quod dyaconus habet vim purga
tiuam tantum non illuminatiuam

vnde cum illuminatio fiat p
graciam nullum sacramentum in
quo gra confertur dyaconus pt
dare ex officio, et ideo nec hec cum
in eo gracia conferatur ¶ Ad
.1. ergo dicendum quod hoc sacramentum
illuminando p gracie collacionem
purgat Et ideo dyacono eius collo
non competit ¶ Ad .2. dicendum quod
hoc sacramentum non est necessitatis
sicut baptismus / Unde non ita commit
titur dispensacio eius in omnibus
in articulo necessitatis sed solum illis
quibus ex officio competit / dyaconus
etiam baptizare non competit
ex officio

Ad .3. sic proceditur / videtur quod solus
epc possit sacramentum
conferre. quia hoc sacramentum
unctione perficitur sicut et confirmacio
sed solus epc pt confirmare
ergo solus epc pt hec sacramentum
conferre ¶ P qui non pt quod minus
est non pt quod maius est sed maior
est usus sue sanctificate quam
sanctificacio eius. quia est finis ipsius
ergo cum non possit sanctificare
videtur quod nec pt ma sanctificata uti
¶ Sed contra huius sacramenti minister
inducendus est ad eum qui suscipit
sacramentum ut Jac. v. sed epc
non possit accedere ad omnes infir
mos sicut dicitur. ergo non solus epc
pt hec sacramentum conferre
¶ Respondeo dicendum quod sed dyo. epc proprie habet
perficiendi officium sicut sacerdos
illuminandi / Unde illa sacra
dispensanda solus epis reservantur
quod suscipientem in aliquo statu
perfectionis sicut alios ponit / hec autem
non est in hec sacramento cum omnibus
detur Et ideo p simplices sacer
dotes pt administrari ¶ Ad .1. ergo
dicendum quod confirmacio imprimit

caracterem quo tollatur homo
in statu perfectionis ut dictum est
non autem hec est in hec sacra
mento Et ideo non est simile
¶ Ad .2. dicendum quod quamuis in genere cause
finalis usus rei sanctificate sit
potior quam sanctificacio rei. tamen
in genere cause efficientis sanctifica
tio rei est potior quia ab ea de
pendet usus sicut ab actiua causa
Et ideo sanctificacio requirit al
tiorem virtutem actiuam
quam usus Quibus hec sacramentum conferri
pt 2 in qua parte

Deinde considerandum
est de hiis quibus sacrame
tum conferri debet Et in
qua parte corporis ¶ Circa quod
vij queruntur / Primo utrum
sanis debeat hec sacramentum
conferri / 2o utrum debeat
conferri inequalibus infirmitate
3o utrum debeat conferri fu
riosis et amentibus / 4o utrum
pueris / 5o utrum totum
corpus hec sacramento inungi
debeat / 6o utrum conueniat
determinentur partes in quibus in
ungitur / 7o utrum mutilati
in predictis partibus inungi debeant

Ad .1. sic proceditur Videtur quod etiam
sanis conferri debeat hec
sacramentum quia principalior
effectus huius sacramenti est
sanatio mentis quam sanatio
corporis ut dictum est. sed etiam
sani corpore indigent sanatione
mentis ergo eis etiam debet hec
sacramentum conferri ¶ P hec
sacramentum est exeuncium
sicut baptismus intrancium. sed omnibus
intrantibus baptismus datur. ergo omnibus
exeuntibus debet dari hec sacramentum
sed quidam illi qui sunt in periculo
mortis sani sunt ergo talibus

Q 32

dz hc ſacramentum dari ¶ Sz con
e qd' dr Jac . v . infirmatur
in vob' 2c ergo ſolus infirmus co
petit ¶ Re° ddu q hc ſacram
tum e quedam ſpualis cura°
ut prius dictum e q quidem
p quendam corporalis cura
tionis modum ſignificatur +
ideo illis quibz corporalis cura
tio non competit . ſ ſanis no
dz hc ſacramentulum conferri.
¶ Ad . 1 . ergo ddz q quamvis ſpu
alis ſanitas ſit principalis
effctus huius ſacrameti . tame
oportz q p corporale curatom
ſignificetur curatio huius
ſacrameti ſpualis etiam ſ
corporalis ſanatio non ſequa²
Et ideo ſolum illis hc ſacra
mento ſanitas ſpualis dari
pt quibz corporalis ~~ſanitas~~
curato competit . ſ infirmus
ſt ille ſolus pt bapm ſuſcipe
qui pt corporalis ablutonis
ee pticeps , no aut puer in
ventre mris ¶ Ad . 2 . ddz q
bapmus etiam no e niſi exterior
ablutionem qui corporali ab
lucom ſubiti pnt / Et ido hc
ſacramentum conveniens e
quiq corporalis curato com
petit

Ad . 3 . ſic pce² vi² q hc ſa
cramentum dari debeat
in qualibz infirmitate qr Jac .
v . ubi hc ſacramentum trad
nulla infirmitas dtermina²
ergo omnibz infirmantibz dz
hc ſacramentum conferri ¶ P
quantum remedium e dignius
tm dz ee gualius . ſz hc ſacra
mentum e dignius q me
dicina corporalis ergo cum me
dicina corporalis omnibz infir
mis detur uidet² etiam q hc
ſacramentum ¶ Sz con hc . hc
ſacramentum dz ab omnibz e
treme unccionis . ſz no omnis
infirmitas ad extremum vite pdu
cit q̄dam egritudines ſunt ea
longioris vite ut dt plus ergo
no in omnibz infirmitatibz dz
hc ſacramentum dari ¶ Reſpo .
ddz q hc ſacramentu ſit ultimu
remedium qd' etiã pt confer
re immediate quaſi diſpones
ad gloriam Et ido illis tm in
firmantibz dz exhiberi qui ſt
in ſtatu exeuntium pp qd' h
egritudo nata e inducere morte
Et de piculo timetur / ¶ Ad . 1 . ergo
ddz q q̄lz infirmitas augme
tata pt mortem inducere Et ido
ſ quia infirmitatum penſent²
in qualibz egritudine pt dari
hc ſacramentum qr aplus no
dterminat infirmitatem ſt at
penſetur in infirmitatibz mog
Et ſtatz no ſemp dz infirman
tibz hc ſacramentum dari ¶ Ad
2 . ddz q medicina corporalis
hz p principali effcu ſanitatem
corporalem qua omnes infir
mi in quolz ſtatu indigent ſz
hc ſacramentum hz p principa
li effcu illam ſuſpitationem que
exeuntibz Et it ad gloriam age
tibz e neccia . Et no e ſimile

Ad . 3 . ſic pce² vi . q fureioſ
Et amentibz huiuſmodi ſa
cramentum dai debeat qr tales
egritudines ſunt piculoſiſſime
Et cito ad mortem diſponunt
ſz piculo dz adhiberi remediu
ergo ſacramentum q e remediu
ſanitatis humane dz talibz con
ferri ¶ P dignius ſacrametu
e bapmus q̄ id . ſz bapmus dat²
fureioſ ut ſ . dictum e ergo 7

hc ſacramentum eis dz dari ¶ Oz
con hc ſacramentum no e iuſt
rcognoſcentib ypm ſ tales no
ſunt furioſi et amentes ergo eis
no dz dari ¶ Ergo ddi q ad effcu
huius ſacramenti pcipiendum
plenum vz deuoco ſuſcipientis
et pſonale meritum conferentiu
et gnale totius ecclie q pz ex hc
q p modum dprecatonis for
huius ſacramenti confertur
et ido illis q non poſſunt rcog
noſce et cum dnocone ſuſcipere
hc ſacramentum dari no dz et
pcipue furioſis et amentib q
poſſent irreuerentiaz ſacro p
aliquam immundiciam facere
n hret lucida interualla quib
ſacramentum rcognoſcerent
et conſca inſtante illo poſſi
¶ Ad .1. ergo ddiu q quis in piculo
mortis tales quiq ſint tamen
remedium pprium no pt eis appli
cari et ido non dz eis conferre
¶ Ad .2. ddi q bapmus no rqrit
motu li. ar. et ido no e ſimile
et p baptmus e ſacramentum neceſſi
tatis non extrema unctio

Ad .4. ſic pcer. vr q debeat
dari pueris q eiſd infir
mitatib quiq laborant pueri
et adulti ſ eid morbo dz adhi
beri id remedium ergo ſi adultis
ita et pueris dz hc ſacramentu
dari ¶ P hc ſacramentum da
ad purgandum rliquias peti
ut dictum e tam originalis
q actualis ut ſup dictum e
ſ in pueris ſunt rliquie origi
nalis
peti ergo eis dz ſacramentum
dari ¶ Oz con e q nulli dz
dari hc ſacramentum cui non
competit forma ſacramenti no

ſ forma ſacramenti no competit
pueris qui no peccauerunt p
uiſum et auditum ut in for
ma exprimit ergo eis dari non
dz hc ſacramentum ¶ Ergo ddi
q hc ſacramentum exigit ac
tualem deuocoem in ſuſcipiete
ſic et eucharistia Unde ſic eu
chariſtia no dz dari pueris ita
~~etiam~~ nec hc ſacramentum
¶ Ad .1. ergo ddi q no datur con
rliquias originalis peti n
ſ q ſunt p actualia peta
datur qdammodo confortate vel
pncipalit con actualia peta
datur (et) ut ex ipa forma pz q
non ſunt in pueris ¶ Ad .2.
ddi q infirmitates in pueris
no ſunt ex peto actuali cau
ſate ſic in adultis et con illas
pcipue infirmitates hc ſac
mentum dar q ſunt ex peto
cauſate q. peti rliquie

Ad .5. ſic pceditur vr q hc
ſacramento totum corpus
inungi deat q ſm aug
d to anima e in corpe ſ pcipue
datur hc ſacramentum ad ſa
nandum animam ergo in corpe
toto dz inunctio fieri ¶ P ubi
e morbus i dz apponi medicina
ſ quiq morbus e uniuſalis et
in toto corpore ſic febris ergo
totum corpus dz inungi ¶ P
in bapmo totum corpus immer
gitur ergo et hc totum dz inungi
¶ Oz con e uniuſalis eccie ritus
ſm quem no inungitur infirmus
n indeterminatis ptib corporis
¶ Ergo ddi q hc ſacramentum
p modum curatonis exhibet
curato aut corporalis no oz
q fiat p medicinam toti corpi
appoſitam ſ illis ptib ubi

ubi est radix morbi. Et ideo etiam unctio sacramentalis debet fieri in illis partibus tantum in quibus est radix spiritualis infirmitatis ¶ Ad .1. ergo dicendum quod anima quamvis sit tota in qualibet parte corporis quantum ad essentiam non tamen quantum ad potentias que sunt radices actuum peccati. Et ideo oportet quod in determinatis partibus fiant in quibus ille potentie sunt etc. ¶ Ad .2. dicendum quod non semper apponitur medicina ubi est morbus sed convenientius ubi est radix morbi ¶ Ad .3. dicendum quod baptismus fit per modum ablucionis. ablucio autem corporalis non purgat maculam ab alia quam parte nisi cui apponitur. Et ideo baptismus toti corpori adhibetur secus autem est de extrema uncione ratione iamdicta.

Ad .6. sic proceditur. videtur quod inconvenienter determinentur iste partes. ut scilicet infirmus inungatur in oculis in naribus et auribus et labiis et manibus et pedibus. quia sapiens medicus curat morbum in radice sed de corde exeunt cogitationes que coinquinant hominem ut dicitur Mt. 15. ergo in pectore debet fieri inunctio ¶ Praeterea puritas non minus est necessaria exeuntibus quam intrantibus. sed intrantes inunguntur crismate in vertice a sacerdote ad significandum mentis puritatem. ergo et exeuntes hoc sacramento ungi debent in vertice. ¶ Praeterea ibi debet adhiberi remedium ubi est maior vis morbi. sed spiritualis morbus praecipue viget in viris in renibus. et in mulieribus in umbilico ut dicitur Job 40. Virtus eius in lumbis eius secundum expositionem Gregorii. ergo ibi debet fieri inunctio ¶ Praeterea sicut per pedes peccatur ita per alia membra corporis. igitur sicut inunguntur pedes ita et alia corporis membra inungi debent. ¶ Respondeo dicendum quod principia peccandi in nobis sunt eadem que et principia agendi quia peccatum consistit in actu. Principia autem agendi in nobis sunt tria. Primum est dirigens scilicet vis cognoscitiva. Secundum est imperans scilicet vis appetitiva. Tertium est exequens scilicet vis motiva. Omnis autem nostra cognitio a sensu ortum habet. Et quia ubi est in nobis prima origo peccati ibi debet unctio adhiberi ideo inunguntur loca .5. sensuum scilicet oculi propter visum. aures propter auditum. nares propter odoratum. os propter gustum. manus propter tactum qui in pulpis digitorum praecipue maxime viget. Et propter appetitivam inunguntur aliquibus renes. pedes inunguntur propter motivam quia sunt principale eius instrumentum. Et quia primum principium est cognoscitiva ideo illa unctio ab omnibus observatur que fit ad .5. sensus quasi de necessitate sacramenti. sed quidam non servant alias. quidam vero servant illam que ad pedes et non que ad renes quia appetitiva et motiva sunt quedam principia secunda. ¶ Ad .1. ergo dicendum quod cogitatio a corde non oritur nisi per aliquam ymaginationem que est motus a sensu ut dicitur in 3o de Anima. Et ideo cor non est prima radix cogitationis sed organa sensuum nisi inquantum cor est principium totius corporis sed hoc principium est radix remota. ¶ Ad 2. dicendum quod intrantes debent

acquirere puritatem. sed exeuntes
debent eam purgare. Et ideo exeuntes
debent inungi in illis partibus quibus
contingit puritatem mentis
inquinari. ¶ Ad 3. dicendum quod secundum quo-
rundam consuetudinem fit
in renibus propter hoc quod ibi maxime
viget concupiscibilis seu appetitiva;
non est prima radix ut dictum
est. ¶ Ad 4. dicendum quod organa corporis
quibus actus exercentur sunt pedes
manus et lingua. quibus actio
exhibetur unctio. Et membra ge-
nitalia quibus propter immunditiam
illarum partium et honestatem
sacramenti non debet unctio adhi-
beri.

Ad 1 sic proceditur. Videtur quod mutila-
ti non sunt ungendi illis
unctionibus que partibus illis com-
petunt. Sicut enim sic hoc sacramen-
tum exigit determinatam dis-
positionem in suscipiente ut scilicet sit
infirmus. ita et determinatam
partem. sed ille qui non habet infirmi-
tatem non potest inungi. ergo nec
ille qui non habet partem illam inungi
debet fieri unctio. ¶ Praeterea ille qui est
cecus a nativitate non deliquit
per visum. sed in unctione que fit ad
oculos fit mentio de delicto per
visum. ergo talis unctio ceco
nato non debet fieri. Et cetera. ¶ Sed
contra est quod defectus corporalis non
impedit ad illud sacramentum
ergo nec id impedire debet. sed de necessitate
cuiuslibet est quaelibet unctionum. ergo omnes
debent fieri mutilatis. ¶ Respondeo dicendum
quod etiam mutilati inungi debent quam proxime
quantum esse potest ad partes illas in quibus
unctio fieri debuerat. quia quamvis
non habent membra. habent tamen poten-
tias anime que illis membris

debentur saltem in radice et
interius peccare possunt per
ea que ad partes illas pertinet
quamvis non exterius. Et per hoc
patet responsio ad obiecta. De iteratione
huius sacramenti

Deinde considerandum
est de iteratione huius sa-
cramenti. Circa quod duo queruntur.
Primo utrum hoc sacramentum debeat
iterari. Secundo utrum in eadem
infirmitate debeat iterari.

Ad 1 sic proceditur. Videtur quod hoc sa-
cramentum non debeat ite-
rari. quia dignior est unctio que fit
homini quam que fit lapidi.
sed unctio altaris non iteratur
ni altare illud fractum fuit.
ergo nec unctio extrema que ad-
hibetur homini debet iterari. ¶ Praeterea
post ultimum nihil est. sed hec unctio
dicitur extrema. ergo non debet iterari.
¶ Sed contra hoc sacramentum est
quedam spiritualis curatio corpori
adhibita. sed curatio corporis ite-
ratur. ergo et hoc sacramentum
iterari debet. ¶ Respondeo dicendum est quod
nullum sacramentale est sa-
cramentum quod habet effectum perpe-
tuum debet iterari. quia ostenderetur
sacramentum non fuisse effi-
cax ad faciendum illum ef-
fectum. Et sic fieret iniuria
illi sacramento. sacramentum autem
quod habet effectum non perpetuum potest
iterari sine iniuria ut effectus
deperditus iterato recuperetur. Et
quia sanitas corporis et mentis
que sunt huius effectus sacramenti
possunt amitti postquam
fuerint per sacramenta effecta
ideo hoc sacramentum sine in-
iniuria potest iterari. ¶ Ad 1
ergo dicendum quod unctio lapidis fit ad
ipsius altaris consecrationem

q̄ ē pictura in lapide q̄m diu
altare manet Et idō non p̄t
iterari. S3 h̄ vnctō non fit ad
consecracionem hominis cum
non iniūgatur caracter· Et idō
non ē simile ¶ Ad 2 dd3 q̄
id̄ s̄m extimacōem hominū
ē extremum Et c̄ d3 h̄c sacrm̄
extrema vnctio· q̄ non d3 dari
n̄ illis quorum mors ē ppin
qua s̄m extimacōem hōm
Ad 2 s̄c p̄ter vr̄ q̄ in ead̄
infirmitate non d3 itera
ri. q̄ cōm morbo nō debe̅ n̄
vna medicina· ḡo cōn vnū
morbum nō d3 iterari· ¶ P̄t̄
s3 h̄c p̄ss̄ aliquis infirmꝰ
cōn die inungi s̄ in eod̄ mor
bo possi iterari. Conclio q̄d
ē absurdum ¶ R3 cōn ē q̄d
aliꝰ morbꝰ diu durat pꝰ sa
cramenti percepcōm Et c̄ reli
quie peccatorum contrahūt̄
cōn quas p̄ūt h̄c sacramētū
da̅. ḡo iterato d3 vngi ¶ R̄ c̄
dd3 q̄ h̄c sacramentum non
r̄spicit tm infirmitatem· s3
eciam infirmitatis statum q̄
non d3 dari n̄ infirmꝰ qui
s̄m humanaz estimacōem vide̅
morti appinquare quedam
n· infirmitates nō sunt diu
turne / Vnde si ē eis datur
h̄c sacramentum tunc cum
hō ille ad statum illum per
veniat q̄d sit in piculo mor
tis non recedit a statu illo
n̄ infirmitate curata Et ita
iterum nō d3 in vngi· s3 si
r̄cidiuū paciā̅ erit alia inf̄
mitas Et potit alia alia fieri
in vncō quedam vō sunt
ḡtudines diutine vt ethica

Et ydropis Et huiusmod Et in
talibꝰ nō d3 ~~intelligi~~ fieri inunc
cio n̄ qn̄ videntur̄ pducē ad pica
lum mortis Et s̄ homo illum
articulum euadat ead̄ infir
mitate durante Et iterum ad
similem statum p illam egri
tudinem reducatur iterum p̄t
inungi q̄ iam· q· ē alius sta
tus infirmitatis q̄uis nō sit
alia infirmitas simꝰ Et p h̄c
p3 solucō ad obiecta De sacramento ordinis

Post h̄c cons̄d̄rā
ē de sacramento ordinis Et
pmo de ordine in commu
ni 2o de distinccōne ordinum / 3o
de conferentibꝰ ordines· 4o de
impedimentis ordinandorum. 5o
de hiis q̄ sunt ordinibꝰ annexa
De ipo aut̄ ordine in commu
nia videnda sunt ¶ Primo de Q 3e
eius entitate Et quidditate Et
ptibꝰ eius / 2o de eius effcu
3o de suscipientibꝰ ipm· Circa
pmum queruntur v· Primo
vtrum ordo in ecclia ee deat
2o vtrum conuenient diffi
niatur· 3o vtrum sit sacram̄
tum. 4o vtrum eius forma
ḡpetenter conuenienter / 5o vtrum
h̄c sacramentum mat̄ heat
Ad 1 s̄c p̄ter vr̄ q̄ ordo in
ecclia ee nō deat / ordo n
r̄quirit subieccōm Et plācōm s3
subiecctō vr̄ r̄pugnare liberta
ti in q̄ vocati sumꝰ p xp̄m
ḡo. ordo in ecclia ee non d3 /
P̄ ie q̄ in ordine constituunt̄ ab
superior sit. s3 in ecclia quilibet
se aliis inferiorem d3 r̄putare
phi· 2 Superiores sibi inuicē
arbitrantes ḡo nō d3 in ecclia
ee ordo ¶ P̄t̄ ordo inueni̅

in angelis per distinctionem eorum
in naturalibus et gratuitis sed omnes
homines sunt in natura unius generis
narum etiam deus quis eminen-
tius habeat ignotum est ergo ordo
in ecclesia esse non potest ¶ Sed contra.
Ro. 13 que a deo sunt ordina-
ta sunt sed ecclesia a deo est quam ipse
eam edificavit sanguine suo
ergo ordo in ecclesia esse debet ¶ Pre-
terea status ecclesie est medius inter sta-
tum nature et glorie sed in natura in-
venitur ordo quo quedam aliis
superiora sunt et similiter in
gloria ut in angelis ergo in
ecclesia debet esse ordo. ¶ Respondeo dicendum
quod deus sua opera in sui similitu-
dinem producere voluit quantum
possibile fuit ut perfecta essent et
per ea cognosci possent, et ideo
ut in suis operibus repraesentaretur
non solum secundum quod in se est
sed etiam secundum quod aliis influit
hanc legem naturalem imposuit
omnibus ut ultima per media
reducerentur et perficerentur et
media per prima ut Dyonisius
dicit Et ideo ut ista pulcritu-
do ecclesie non deesset posuit ordi-
nem in ea ut quidam aliis
sacramenta traderent suo modo
deo in hoc assimilati quasi deo coopera-
tores sicut et in corpore naturali
quedam membra aliis influunt
¶ Ad .1. ergo dicendum quod subiectio servitu-
tis repugnat libertati quia servitus
est cum aliquis dominatur ad
suam utilitatem subiectis utens
talis autem subiectio non requiritur
in ordine. sed per quam qui presunt
salutem subditorum querere debent
non propriam utilitatem. ¶ Ad

.2. dicendum quod quilibet debet se reputare
inferiorem merito. sed non officio
ordines autem officia quedam sunt
¶ Ad .3. dicendum quod ordo in angelis
non attenditur secundum distinctionem
nature nisi per accidens inquantum
ad distinctionem nature sequitur in eis
distinctio gratie attendi autem
per se ~~distinctio~~ secundum distinctionem
in gratia quia eorum ordines respi-
ciunt participationem divinorum
et communicationem in statu glorie
que est secundum mensuram gratie
quia gratie finis et effectus quodammodo
est. sed ordines ecclesie mi-
litantis respiciunt participationem
sacramentorum et communica-
tionem que sunt causa gratie
et quodammodo gratiam precedunt et
non est de necessitate in eorum ordi-
nibus gratia gratum facien-
tis. sed solum potestas dispensa-
di sacramenta et propter hoc ordo
non attenditur per distinctionem po-
testatis

Ad .2. sic proceditur videtur quod in-
convenienter ordo ordo
a magistro sententiarum et s. d. dif-
finiatur. Ubi dicitur ordo, est
signaculum quoddam ecclesie
per quod spiritualis potestas traditur
ordinato, partes enim non debet po-
ni genus totius sed caracter
quia per signaculum hic ponitur
in sequenti distinctione est pars
ordinis quia dividitur contra id
quod est res tantum vel sacramen-
tum tantum cum sit res et sacra-
mentum ergo signaculum
non debet poni quia pars cum
sit genus ordinis ¶ Preterea
sicut in sacramento ordinis exprimitur

caract' ita in sacramento bap^m
s; in diffinitione bap^mi non
ponebatur caract' ergo nec in
diffinitione ordinis d; poni
¶ Ad in bap^mo e quedam
spualis ptas da^r accedendi
ad sacramenta et iterum est
quoddam signaculum cum sit
sacramentum ergo h' diffinitio
conuenit bap^mo et inconue
nient' assigna^r d' ordine ¶ Ad
ordo relatio quedam e h' in
vtroq; extremorum saluat^r
extrema aut huius relationis
sunt superior et inferior ergo in
feriores h; ordinem sic et
superiores s; in eis no e aliq
ptas preminentie qualis po^r
hi in diffinitione ordinis vt;
per oppositionem sequentem vbi
ponitur promotio ptatis
ergo inconueniet' diffinit^r h'
ordo ¶ Ad x^o ad q' diffinitio
quam magr d' ordine ponit
qt ordini sm q' e eciam sa
cramentum et ideo duo ponit
signum exterius i signaculum
quoddam i signum quoddam et
effectus interiorem i quedam spua
lis ptas ¶ Ad .1. ergo ad q'
signaculum no ponit^r hic
per carte interiori s; per eo q'
exterius geritur qd' est
signum interioris ptatis et
causa sic eciam sumit^r ca
racter in alia diffinitione s;
tamen p interiori caracte sume
no esset inconueniet' q' duo
sacramenti in illa tn no est
in pt integraliter ppe Lodo q'
qd' est res tm no e. d' ceri
sacramenti qd' e eciam sacram
tum transit et sacramentum d;
Vnde colligunt^r q' ipse caract'
interior sit cen^r et pri^r ipsum sacra
mentum ordinis ¶ Ad z. ad
q' bap^mus quis in eo confera^r
aliq spualis ptas recipiendi alia
sacramenta rone q' caracterem
imprimit no tamen hec e pri^r effec
tus s; ablucio interior per quam
bap^mus fiet eciam prori causa
non existente. s; ordo ptatem
pri^r imptat et ideo caract' qui
est pri^r ptas in diffinitione
ordinis ponit^r. Non aut in
diffinitione bap^mi ¶ Ad z. ad
q' in bap^mo da^r quedam po spual'
ad recipiendum et ita quodammodo
passiua/ ptas aut ppe nomi
nat potentiam actiuam cum
aliqua preminentia et ideo
h' diffinitio bap^mo non compet^r
¶ Ad x. ad' q' nomine ordinis
dupliciter accipit^r quandoq; n sigt
ipsam relationem et e tam in
inferiori q' in superiori. Et ob
id non tangit et no accipit h'
alit' aut accipit p ipso gradu
q' ordinem primo no acceptu
facit et q' ratio ordinis pur
e relatio inuenit^r. Vbi aliqs
superius altero occurrit. ideo hic
gradus eminens p ptatem spi
ritualem ordo nomina^r

Ad .3. sic pcte/ vi^r q' ordo
no sit sacramentum/ sacram
n ut dicit hug' d' s. vic. est
medicamentum eius. s; ordo non nominat
ad superius huiq s; mag' relatoz
vel ptatem q' ordo est pars
ptatis. s; psley ergo non e sa
cramentum ¶ Ad sacram no

ſunt d' eccia triumphante ſʒ
ordo ē ibi utz d' anlis . ergo ordo
non ē ſacramentum ¶ . P ſc
platio ſpualis q̄ ē ordo datur
cum quadam conſecracone ita
et placio ſecularis qr et reges in
ungiuntur Ut dictum eſt . ſʒ
regia dignitas non ē ſacramē
tum ergo nc ordo d' quo loquimr
¶ Sʒ con̄ ē qr ab omnibʒ enūia
ntr vii eccīe ſacramēta ¶ P
pr quod Cunuuqdqz et id ma
gis ſʒ pr ordinem fit homo
diſpenſator aliorum ſacram
torum ergo ordo hʒ mag' rōm
qd' ſit ſacramentum quam
etiam alia ¶ R̄o dd qr ſacrīu
ut ex dictis pʒ nichil eſt aliud
qm̄ quedam ſignificaco homi
exhibita cum aliquo ſigno
viſibili / Unde cum in ſuſcep
cone ordinis quedam conſecr̄
cio homini ꝯhibea p viſibi
lia ſig̃ conſtat ordinem ee
ſacramētum ¶ Ad . 1 . ergo dd
q̄ quis ordo nō ꝯpmat ali
qd' mālē elementum tamē
ordo non confert ſine aliqo
elo ſacramentali mālī ¶ Ad
2 dd qr ptates ꝓporconari dʒ
illis ad q̄ ſunt / comunicaco
aut diuinorum ad quam
da ſpualis ptas non fit ar
p aliq̃ ſſibilia . ſig̃ ſc in hoi
bʒ qt Et idō ptas ſpualis q̄
ē ordo nō adhibe angelis cū
aliquibʒ ſignis viſibilibʒ ſc
hominibʒ Et idō in hominibʒ
ē ordo ſacramētum ſʒ nō in
angelis ¶ Ad . 3 . dd qr non
omis de benedicco q̄ hominibʒ
adhibe nec conſecraco ē ſa
cramentum quia et epi
et abbates benedicunt tamē
ille bndiccones nō ſunt ſa
cramēta Et ſimili nec re
galis vncco qr p huius
bndicoes non ordinant alīq
ad diſpenſacom diuinorū
ſacramētorum ſc p bndcos
ordinis

articulus 2

A d . 2 . ſc pcedi vide qr
forma huius ſacramēti
inconueniens in lra ꝯpina
qr ſacramenta efficaciam
hʒ ꝯ forma ſʒ efficacia ſa
cramētorum ē ꝯ vtute di
uina q̄ in eis ſecretius opa
ſalutem ergo in forma huiꝰ
ſacramēti dēet fieri mencio
d' virtute diuina p inuoca
com trinitatis ſc in aliis
ſacramentis ¶ P imperare
ē eius q̄ hʒ auctem ſʒ auctas
nō reſidet apud eum q̄ ſacra
menta diſpenſat . ſʒ miniſte
rium tm̄ ergo nō dʒ uti im
pativo mō ut dicēt ſc agite
ul' accipite hc ul' illud vel
aliquid huiuſmodi ¶ P in for
ſacramēti nō dʒ fieri mēcoz
ni d' illis q̄ ſunt d' eēn ſacra
ſʒ ꝯoſtes ptatis accepte nō
ē d' ecncia ſacrd huius ſʒ
conſeqr ad ipm ergo nō dēet
fieri mencio in forma huiꝰ
ſacramēti ¶ P omnia ſa
cramēta ordinant ad eīnā
rēmuneracōz ſʒ in formis a
liorum ſacrorum nō fit
mēcio de rēmuneracone ergo
nec in forma huiꝰ ſacramē
ti deberet d' ea fieri mencio

ſicut ſit cum de hitur ꝑte
ſi fidelit' ¶ Ad 9o. dd' qꝫ hc ſa
cramentum pur consiſtit in
ptate tradita, ptas aut a
ptate tradiat' ſic ſimile ſ
ex ſimili et iterum ptas ꝑ
eſum innoteſcit qꝛ potencie
notificantur ꝑ actꝯ et ideo
in forma ordinis exprimitur
uſus ordinis ꝑ actum q̄ in
patur et exprimitur tradic
io ptatis ꝑ impatiuu modū
¶ Ad .1. ergo dd̄ qꝫ alia ſacra
non ordinant' pncipal' ad effec
ſimiles ptati ꝑ quam ſacra
diſpenſant' ſic hc ſacramentū
et ido in hc ſacramento ē quaſi
quedam comunicatio diuino
ra unde in aliis ſacramentis
exprimit' aliquid ex pte diuine
bonitatis cui effectꝰ ſacramenti
aſſimila' Non aut in hc ſa
cramento eſtimis .n. in epo q̄
ē miniſt' hꝰ ſacramenti nō
ſit auctas ex collonis hiꝰ
ſacramenti tamē hꝫ aliquam
auctem ex ptatis ordinis
q̄ confert' ꝑ ipm in quantū
a ſua ptate diuina' ¶ Ad 3
dd̄ qꝫ uſus ptatis ē effectꝰ
ptatis in gne cauſe efficient'
et non hꝫ qꝫ in diffinicone or
dinis ponatur ſꝫ ē ꝯdiuinio
ra in gne cauſe finalis et
ido ſꝫ hanc ronem ponī pt in
diffinitone ordinis

Ad .4. ſic pce'. vi' qꝫ hc
ſacramentum nō heat
mām qꝛ in omni ſacramēto
qd hꝫ mām vtrꝫ opans in
ſacramento ē in mā ſꝫ in rebꝫ
materialibꝫ q̄ hic adhibent' ſic
ſunt claues candelabra et hꝰ
non vi' ee aliqꝫ virtꝰ ſiſcifica
di ergo non hꝫ mām ¶ Pt in
iſto ſacramento confertur ple
nitudo gratie ſeptiformis ut
in lra dr ſic in confirmacione
ſꝫ mā confirmationis ſꝫ mā
confirmationis ꝑexigit ſcti
ficatom cum ergo ea q̄ in hc
ſacramento uident' ee mā
nō ſunt ꝑſcificata vi' qꝫ nō ſit
mā huius ſacramenti ¶ Pt in
quolibꝫ ſacramento habente mām
requi' contactꝰ dictorum mal
ium ab eo qui ſuſcipit ſacram
tum ſꝫ ut aquibuſdam dr con
tactꝰ dictorum maliuni abeo
qui ſuſcipit ſacramentum nō
ē dnitate ſacramenti ſꝫ ſolum
ꝯrectio ergo ꝑdicte res māles
non ſunt mā huius ſacramenti
¶ Sꝫ con̄ ē qꝫ omne ſacramentū
conſiſtit in rebꝫ et verbis ſꝫ res
in ſacramento quolꝫ ſunt mā
ipius ergo et res q̄ in hc ſacram
to adhibentur ſunt mā hꝰ
ſacramenti ¶ Pt plus requi'
ad diſpenſandum ſacramenta
qꝫ ad ſuſcipiendum ſacramenta
ſꝫ bapmꝰ in quo datur ꝯ ptas
ad ſuſcipiendum ſacramenta
indiget mā ergo et ordo in quo
da' ptas ad ea diſpenſanda
¶ Re° dd̄ qꝫ mā in ſacramentꝭ
exterius adhibita ſignat v
tutem in ſacramentis agentē
ex extrinſeco omnio aduenie
unde cum effectꝰ ꝓprius huiꝰ
ſacramenti .ſ. caracter nō ꝑ
piatur ex aliqꝫ operatione
ipius q̄ ad ſacramentū accedit

sic in prima s3 omnino ab extrin
seco adueniat competit, ei
minime habere tamen diuersimode ab
alijs sacramentis que minime
habent quia hoc quod in sacramento con
fertur in alijs sacramentis
diuinatur tamen ad non aministro
qui sacramentum dispensat s3
id quod in sacramento traditur s.
spiritualis potestas deriuatur etiam
ab eo qui sacramentum dat sic
potestas imperfecta a perfecta Et ideo
efficacia aliorum sacramentorum
eorum principaliter consistit in materia que
virtutem diuinam habet et signat
et continet ex sanctificatione
per ministerium adhibita s3
efficacia huius sacramenti principaliter
residet penes eum qui sacram
tum dispensat Materia adhibetur
autem magis ad determinandum
potestatem que traditur particulariter
ad habentem eam complete
quam ad potestatem dandam quod
patet ex hoc quod materia competit vsui
potestatis Et per hoc patet solucio
ad primum. Ad 2 dicendum quod
minime in alijs sacramentis oportet
sanctificari propter virtutem quam
continet. s3 non est ita in propo
sito Ad 3 dicendum quod sustinendo
id dictum ex dictis apparet ra
cio quia eum potestas ordinis
non accipitur a ministro. s3 a
materia ideo porrectio materie magis
est de esse sacramenti quam tactus
tamen ipsa verba forme vi
dentur ostendere quod tactus materie
sit de esse sacramenti quia

dicit accipe hoc vel illud

De effectu huius sacramenti

Deinde considerandum
de effectu huius sacram
ti Circa quod que
runtur 5. Primo vtrum
in sacramento ordinis gratia
conferatur. 2o vtrum imp
rimatur caracter. 3o vtrum
caracter ordinis presupponat ca
racterem baptismalem, 4o
vtrum presupponat caracterem
confirmacionis. 5o vtrum
caracter vnius ordinis presup
ponat caracterem alterius Q 37

Ad 1 sic proceditur Videtur quod in
sacramento ordinis non
conferatur gratia gratum faciens
quia communiter dicitur quod sacram
tum ordinis ordinatur con
tra vicium ignorancie. s3 contra ig
norantiam non datur gratia
gratum faciens. s3 gratia gratis
data quia gratia gratum faciens
magis respicit affectum. ergo in
hoc sacramento ordinis non
datur gratia gratum faciens
Preterea ordo distinccionem importat
s3 membra ecclesie non disti
guntur per graciam gratum fa
cientem Et per graciam gratis
datam de qua dicitur 1 cor 12
diuisiones graciarum sunt
ergo in ordine non datur gratia
gratum faciens Preterea nulla
causa presupponit effectum su
um s3 in eo qui accedit ad
ordines presupponitur gratia
per quam sit ydoneus ad sus
cipiendum ordines ergo tales

gratia non confertur in ordinis col-
latione ¶ Secundo sacramenta
nove legis efficiunt quod signi-
ficant sed ordo per numerum vii
signat vii dona spiritus sancti
ut in littera dicitur ergo dona s. s. que
non sunt sine gratia gratum
faciente in ordine dantur
¶ Hic ordo est sacramentum no-
ve legis in diffinitione talis sa-
cramenti ponitur ut causa
gratie existat ergo causat gratiam
in suscipiente ¶ Tertio dicendum
quod dei perfecta sunt opera ut dicitur
deut. xxxii. Et ideo cuicumque
datur potestas aliqua divinitus datur
etiam ea per que executio illius
potestatis potest congrue fieri et hoc etiam
in naturalibus patet quod animalibus
dantur membra quibus potentie
anime possunt exire in actus
suos nisi defectus sit ex parte ma-
terie sicut autem gratia gra-
tum faciens est necessaria ad hoc
quod homo digne sacramenta re-
cipiat ita etiam ad hoc quod homo
digne sacramenta dispensat
et ideo sicut in baptismo per quem
fit homo susceptivus aliorum
sacramentorum datur gratia
gratum faciens ita in sacro
ordinis per quem homo ordinatur
ad aliorum sacramentorum
dispensationem ¶ Ad primum ergo dicendum
quod ordo datur non in remedi-
um unius persone sed totius
ecclesie Unde quod dicitur contra igno-
rantiam dari non est intelligen-
dum ita quod per susceptionem or-
dinis expellatur ignorantia in
suscipiente sed suscipiens ordi-
nem preficitur ad expellendam
ignorantiam in plebe ¶ Ad secundum
dicendum quod quamvis dona gratie gra-
tum facientis omnia sint
omnibus membris ecclesie tamen ratione
actus donorum secundum quod attenditur
distinctio in membris ecclesie ydo-
neus susceptor aliquis esse non
potest nisi caritas assit que quidem
sine gratia gratum faciente
esse non potest ¶ Ad tertium dicendum quod ad
ydoneam executionem ordinum
non sufficit bonitas qualiscumque
sed requiritur bonitas excellens
ut sicut illi qui ordinem suscipiunt
super plebem constituuntur gradu
ordinis ita et superiores sint
merito sanctitatis Et ideo prerequiritur
gratia que sufficiebat ad hoc quod
digne connumerentur in plebe
Christi sed confertur in ipsa susceptione
ordinis amplius gratie mu-
nus per quod ad maiora reddantur
ydonei
Ad tertium sic proceditur videtur quod in sacro
ordinis non imprimatur
caracter quantum ad omnes
ordines quia ordinis caracter est
quedam spiritualis potestas sed quin-
dam ordines non ordinantur
quantum ad omnes ordines
sed ad quosdam actus corporales
scilicet hostiarii vel accoliti ergo
in eis non imprimitur ¶ Preterea omnis
caracter est indelebilis ergo per caracterem
homo ponitur in tali
statu a quo non possit recedere
sed illi qui habent aliquos ordines
possunt licite redire ad laycatum

tum ergo non exprimitur caracter
in omnibus ordinibus ¶ Per ca
racterem homo astringitur ad ali
quod sacramentum dandum
vel ad suscipiendum sed ad sus
ceptionem sacramentorum homo
sufficienter ordinatur per carac
terem baptismalem dispensa
tor autem sacramentorum non
constituitur homo nisi in ordi
ne sacerdotali ergo in aliis or
dinibus non imprimitur caracter
¶ Sed contra omne sacramentum
in quo non imprimitur caracter
est iterabile sed nullus ordo est
iterabilis ergo in quolibet ordine
imprimitur caracter ¶ Per ca
racterem est signum distinctum
sed in quolibet ordine est aliqua
distinctio ergo quilibet ordo im
primit caracterem ¶ Responsio dicendum
quod circa hoc est triplex opinio vel fuit
quidam enim dixerunt quod in
solo ordine sacerdotali caracter
imprimitur sed hoc non est verum
quia actum dyaconi nullus potest
exercere licite nisi dyaconus et
ita patet quod habet aliquam spiritua
lem potestatem in dispensatione
sacramentorum quam alii non
habent Et propter hoc alii dixerunt
quod in sacris ordinibus impri
mitur caracter non autem in
minoribus sed hoc nichil est quia per
quemlibet ordinem aliquis
constituitur supra plebem
in aliquo gradu potestatis
ordinate ad sacramentorum
dispensationem Unde cum ca
racter sit signum distincti

uum ab aliis ideo quod in omnibus
caracter imprimatur tenetur et
signum est quod perpetuo manet
et numquam iteratur Et hec est
3a opinio que communior est /
¶ Ad 1 ergo dicendum quod quilibet or
do vel habet actum circa ipsum
sacramentum vel ordinat
ad sacramentorum dispensatorem
sicut hostiarii habent actum ad
mittendi homines ad divino
rum sacramentorum inspec
tionem Et de aliis Et ideo in
omnibus requiritur spiritualis potestas
¶ Ad 2 dicendum quod quantumcumque
homo ad laicatum se trans
ferat semper tamen manet
in eo caracter quod patet ex hoc
quod si ad clericatum revertatur
non iterum ordinem quam
habuerat suscipit ¶ Ad 3
dicendum sicut ad primum

Ad 3 dicendum sicut prius dictum est
quod caracter ordinis non
presupponit caracterem baptismalem
quia per caracterem ordinis homo
efficitur dispensator sacra
mentorum per caracterem baptisma
lem susceptivus eorundem
sed potestas activa non presuppo
nit de necessitate passivam quia potest esse
sine ea sicut patet in deo ergo ca
racter ordinis non presupponit
de necessitate caracterem baptis
malem ¶ Preterea potest contingere
quod aliquis non sit baptizatus
qui se baptizatum existimat
probabiliter si ergo talis ad
ordines accedat non conse
quetur caracterem ordinis

ſi· caract' ordinis pſuppoīt
caracterem baptiſmalem
Et ea q̄ faciet vel in con
ſecratone vel in abſolucōe
nichil erunt Et· nih̄c ceteras
decipietur qd' ē inconueniens
¶ Cȝ con̄ bapꝰᵐ ē ianua
ſacramentorum ergo cum ordo
ſit quoddam ſacramentum
pſuppoit baptiſmū. ¶ Reſpō
dēs q̄ nō pt· aliud accipere
eȝ receptiuam potenciam
nō hȝ ꝑ caracterem aut
baptiſmalem efficit² homo
receptiuus aliorum ſacra
mentorum/ Unde qui ca
racterem baplem non hȝ
nullum/ alterum ſacram̄
tum recipere poteſt Et ca
ract' ordinis baptiſmalez
caracterem pſuppoīt/
¶ Ad· 1· ergo dēs q̄ in eo qui
hȝ potenciam actiuam a
ſe pō actiua nō pſuppoit
paſſiuam. ſȝ in eo q̄ hȝ po
tenciam actiuam ab alio ꝑ
q̄ igitur ad potenciam ac
tiuam poteȝ paſſiua q̄ rē
cipere poſſit actiuam ¶ Ad
2· dēs q̄ talis ſi ad ſacerdo
cium promoueat² nō eſt
ſacerdos nec confice pt nec
abſoluere in foro pniali/
Unde ſm canones dȝ re
cato baptizari Et ordinari
Et ſi etiam in epiſ pmone
atur illi quos ordinat·
nō hȝ ordinem ſȝ tamē pie
credi pt q̄ quantum ad vl
timos effcūs ſacramentorū
ſummꝰ ſacerdos impleret de

fectum Et q̄ nō pmitteret h̄c
ita latē q̄ eſſȝ circa poſſȝ
periculum imminē
Ad· 3· ſic predi ca² q̄ ꝑ
ſuppoīt d' ncītate carac
terem confirmacōnis q̄ in
hijs que ſunt ordinata ad
inuicem ſic medium pſuppot
ꝑmum ita vltimum pſuppot
medium ſȝ carac' confirma
cōnis pſuppoīt baptiſmalez
q̄ ꝑmum ergo carac' ordinis
pſuppoit caracterē confir
macōnis q̄· medium ¶ Pꝛ q̄
ad alios confirmandos po
nit² maiorne dȝ ee confirmi
ſȝ illi q̄ ſacramentū ordinis
ſuſcipiunt ſunt aliorum co
firmatores ergo ipi maxīe
dȝ hre ſacramentum confir
macōnis ¶ Cȝ con̄ apli re
ceperunt ꝑtatem ordinis
ante aſcenſionem· Io· 20·
Ubi dictum ē accipite ſpm̄ ſ
ſȝ confirmati ſunt pꝰ aſcen
ſionem ꝑ aduentum ſ· ſ· ergo
nō pſuppoit confirmacōm
¶ Reſpō· dēs q̄ ad ſuſcepcōm ordi
nis pexigi² aliquid· q̄· de
ncīte ſacramenti Et aliquid de
congruitate/ de ncīte u· ſa
cramenti exiged q̄ ille qui
accedit ad ordinem ſit ſuſcep
tiuus qd' competit ei ꝑ bapꝰ
Et idō carac' baptiſmalis p
ſupponit² d' ncīte ſacramenti
ita q̄ ſine eo ſacramentum
ordinis conferri nō pt· ſȝ de
congruitate requi² omnis ꝑ
fecto ꝑ quam aliquis redda²

ydoneus ad receptionem ordinis
Et unum de istis est quod sit
confirmatus Et ideo de congeni
tate caracteris ordinis caracterem
confirmationis presupponit et
non de necessitate ¶ Ad primum ergo dicendum
quod non est similis habitudo huius
medii ad ultimum Et primi
ad medium quia per caracterem
baptismalem fit homo suscep
tivus sacramenti confirmationis
Non autem per sacramentum con
firmationis fit susceptivus
sacramenti ordinis Et ideo non
est similis ratio ¶ Ad 2 dicendum
quod illa ratio procedit de ydoneita
te quantum ad congenitate

Ad 5 sic proceditur videtur quod ca
racter unius ordinis pre
supponat de necessitate caracterem
alterius ordinis quia maior est con
venientia ordinis ad ordinem
quam ordinis ad aliud sacramen
tum sed caracter ordinis presuppo
nit caracterem alterius sacramenti
scilicet baptismi ergo multo fortius
caracter unius ordinis presup
ponit caracterem alterius ¶ Preterea
ordines sunt quidam gradus
sed nullus potest pervenire ad posti
orem gradum nisi priorem ascen
derit ergo nullus potest accipere
caracterem ordinis sequentis nisi
prius accipiat ordinem prece
dentem ¶ Sed contra si obmittatur
aliquid in sacramento quod sit
de necessitate sacramenti oportet quod sa
cramentum iteretur sed si aliquis
accipiat sequentem ordinem

pretermisso primo non reordinabitur
sed confertur quod deerat secundum sta
tuta canonum ergo precedens
ordo non est de necessitate supio
rum ordinum sequentium ¶
Respondeo dicendum quod non est de necessitate su
periorum ordinum quod aliquis
minores ordines prius habeat
quia potestates sunt distincte
Et una quantum est de sui
ratione non requirit aliam in
eodem subiecto Et ideo etiam in
primitiva ecclesia aliqui ordi
nabantur in presbyteros qui prius
inferiores ordines non susceperant
Et tamen poterant omnia que
inferiores ordines possunt quia
inferior potestas comprehenditur in
superiori sicut sensus
in intellectu et ducatus in regno
sed postea per constitutionem ecclesie de
terminatum est quod ad maio
res ordines se non ingerat
qui prius in minoribus officiis
se non humiliavit Et inde est
quod qui ordinantur per saltum
secundum canones non reordinantur
sed id quod obmissum fuerat
de precedentibus ordinibus eis con
fertur ¶ Ad primum ergo dicendum quod ma
gis conveniunt ordines ad
invicem secundum similitudinem
speciei quam ordo cum baptismo sed
secundum proportionem potentie ad actum
magis convenit baptismus
cum ordine quia per baptismum ac
quirit homo potentiam passivam
recipiendi ordines non autem
per ordinem inferiorem datur
potentia passiva recipiendi ma
iores ordines ¶ Ad 2 dicendum

q ordines no sunt grad9 qui
currant in actiones una
vel in vno motu vtz ad ultimu
p pmum devenire s sunt sc
gradus in diuis rebz constitu
ti sicut gradus int hominē
et angelum nec oz q ille q
sit angelus pus fuit homo
simil'r et e gradus int capt
et omnia membra corpis nc
oz q illud qd e caput pus
fuit pes Et simil'r e in pro
sito

De qualitate suscipiencium

Q 36 Deinde considerandum
e d qualitate suscipi
encium hc sacrame
tum / ct qd querunt quqz
Pmo Utrum in suscipien
tibz hc sacramentum requi
ratur bonitas vite / Ro
vtrum requiratur scia toci9
sacre scripture . 3o vtru
ex ipo merito vite aliquis or
dinis grad9 consequatur .
4o Utrum promouens in
dignos ad ordines peccet / 5o
Utrum aliquis in peccato
existens possit sine pcto
ordine suscepto uti

Ad .1. sic proced vr q in
suscipientibz ordines
non requiratur bonitas vite
qz p ordinem aliquis ordi
natur ad dispensacoem sa
cramentorum . s sacrameta
pnt dispensari a bonis et
malis ergo non requiritur
bo vita ¶ P non e maius
2 ministerium qd do in sacris
exhibe q q ipi pir exhibe
s a ministro ipius no requi
lit dominus mulierem pecca
tricem Et infamem vtz luce
vij . go nec a ministris eius
in sacramentis tales sunt a
monendi ¶ P p omnem q 3
ciam datur aliquod remediu
con pcam s illis qui habent
pctm non debet aliqd reme
dium denegari qd eis valere
possit cum go in sacrameto
ordinis gra conferat vr q de
beat eciam pctoribz hc sacra
mentum dari ¶ Sz con leuit 9
21 Homo de semine aaron
q hunt maculam no offerat
panes coram domino nec ac
cedat ad ministerium eiq s
p maculam ut dt glo omne
vicium intellr go ille qui
e aliquo vicio irretitq no
dz ad ministerium ordinis ad
hiberi ¶ P . Iero . dt q non 2
solum epi et psbri et dyaco
ni dz magnope puidere ut
cunctum pplm cui psident
sermone et conuersacone precedat
verum eciam inferiores gra
dus et omnes q diuino oracl'o
deseruiunt et qz vehementr eciam
d destruit meliores ee laicos
quam clericos go in omnibz ordi
nibz requiritur sanctitas vi 24
te ¶ Ro add q sic dyo . dt
.i. ca ec e ier . vt subtiliores
et clariores ecu e replete in
ducu solarium splendorem
lumine in eis semines ad
similitudinem solis ad alia
corpa scilicet sic in omni
diuino no e audendu aliis
duco esse nisi s . conformes

bitum suum factus deiformis sit
et ideo simulus. Unde cum in
quolibet ordine aliquis consti
tuatur dux aliis in rebus divinis
inquantum . sic presumptuosus mortaliter
peccat qui cum conscientia
peccati mortalis ad ordines acce
dit et ideo sanctitas vite requiritur
ad ordinem de necessitate precepti
sed non de necessitate sacramenti
Unde si malus ordinatur nichilominus
ordinem habet tamen cum peccato
¶ Ad 1m ergo dicendum quod sicut alia sacramenta
sunt que peccator dispensat ita ve
rum sacramentum ordinis re
cipit et sicut indigne dispensat
ita indigne recipit ¶ Ad 2m
dicendum quod illud ministerium erat
tantum in executione corporalis
obsequii quod etiam licite peccatores fa
cere poterant secus autem est de minis
terio spirituali ad quod applicantur
ordinati quia per ipsum efficiuntur
medii inter deum et plebem
et ideo debent de bona conscientia nitere
quo ad deum et bona fama
quo ad homines ¶ Ad 3m dicendum
quod alique medicine sunt que
exigunt robur nature alio
quin periculo mortis assumuntur
et alie sunt que debilibus dari
possunt ita etiam in spiritualibus quedam
sacramenta sunt ordina
ta ad remedium peccati et talia
peccatoribus sunt exhibenda sicut
baptismus et penitentia illa vero que
perfectionem gratie conferunt re
quirunt hominem per gratiam
confortatum

AD 2m sic proceditur Videtur quod re

quiratur scientia totius sacre
scripture quia ille dicitur habere
legis scientiam a cuius ore lex re
quiritur sed legem requirunt
de ore sacerdotis ut habetur malachie 2o
ergo ipse debet legis totius habere
scientiam ¶ Preterea 1 pet. 1 Para 2
omni poscenti nos ad satis
faciendum de ea que in nobis
est fide et spe reddere rationem
sed reddere debemus rationem que
sunt fidei et spei et morum que
perfectionem scientiam sacrarum scrip
turarum scripturarum habet ergo
talem scientiam debet habere illi qui
ponuntur in ordinibus quibus
verba predicta dicuntur ¶ Preterea in 3
congrue legit quod non intelli
git quia legere et non intelligere
negligere est ut dicit katho
sed ad lectores qui est quasi in
fimus ordo pertinet legere
veterum testamentum ut in
textu dicitur ergo ad eos pertinet habere
totius veteris testamenti in
tellectum et multo fortius 5
ad alios superiores ordines 9
¶ Sed contra est quod multi promoventur
ad sacerdotium qui penitus de
talibus nichil sciunt etiam
in religionibus multis ergo
videtur quod talis scientia non requiratur
¶ Preterea in vitis patrum legitur aliquos 2
simplices monachos ad sa
cerdotium promotos qui erant
sanctissime vite ergo non
requiritur predicta scientia in
ordinandis ¶ Respondeo dicendum quod in 25
quolibet actu hominis sic debet
esse ordinatus ut quod sit directio
rationis Unde ad hoc quod or

diuini officium exequi oz q habeat tantum de sciencia q sufficiat ad hoc q dirigatur in actu ordinis illius Et ideo quia talis sciencia requiritur in eo qui dz ad ordines promoueri et non q vniuersaliter in tota scriptura sit instructus sed plus vel minus secundum q ad plura vel pauciora se eius officium extendit ut scilicet illi qui aliis preponuntur curam animarum suscipientes sciant que ad execucionem sui ordinis spectant ¶ Ad .4. ergo dicendum q sacerdos habet duos actus vnum principalem scilicet corpus christi conficere et alium secundarium scilicet corporis christi ministerium Ad primum autem actus de predictis / apostolo sed non committitur Et ideo aliqui ad sacerdocium promouentur quibus solum committitur primus actus tantum sicut religiosi quibus cura animarum non committitur Et a talium ore lex non requiritur sed solum q sacramenta conficiant Et ideo talibus sufficit si tantum de sciencia habeant q ea que ad sacramentum perficiendum spectant rite seruare possint Alii autem promouentur ad alium actum qui est scilicet corporis christi ministerium Et a talium ore populus legem requirit Unde sciencia legis in eis debet esse Non quidem ut sciant omnes difficiles questiones quia in hiis debet ad superiores recursus haberi sed sciant ea que populus debet credere et obseruare de lege sed ad superiores sacerdotes scilicet episcopos pertinet ut etiam ea que difficultatem in lege facere possunt sciant Et tanto magis quanto in maiori gradu collocantur ¶ Ad 2m dicendum q racio reddenda de fide et spe non est intelligenda talis que sufficiat ad probandum que fidei vel spei sunt cum vtraque sit de inuisibilibus sed ut sciant in communi probabilitatem ostendere ad quod non requiritur multum magne sciencie ¶ Ad 3. dicendum q ad lectorem non pertinet tradere intellectum sacre scripture populo quia hoc est superiorum ordinum sed solum pronunciare Et ideo ab eo non exigitur q habeat tantum de sciencia q sacram scripturam intelligat sed solum q recte pronunciare sciat Et quia talis sciencia de facili adipiscitur a multis ideo probabiliter extimari potest q ordinatus talem scienciam acquirat si etiam tunc eam non habeat maxime si in via adhuc esse videtur

Ad 5 sic proceditur / videtur q exercicio uite aliquis ordinis gradus consequatur quia sicut dicitur Non omnis sacerdos est sanctus sed omnis sanctus sacerdos est sed ex merito uite aliquis efficitur sanctus ergo et sacerdos et multo forcius aliquos ordines habet ¶ Preterea in rebus naturalibus ex hoc ipso aliqua in gradu superiori collocantur q deo appropinquant et magis de eius bonitatibus participant ut patet de celesti ierarchia sed ex merito sanctitatis et sciencie aliquis efficitur deo propinquior et plus de eius 2

bonitatib; recipiens ꝗ͞o ex h͞c ip͞o
5 in gradu ordinis collocatur
9 ¶ Sȝ con͞u ſanctitas ſemel h͞ita
p͞t amitti · ſ; ordo ſemel h͞itꝫ
nunq͞ȝ amittit͞ ꝗ͞o ordo n͞o
conſiſtit in ip͞o ꝯnito ſ͞titatis
2f ¶ Pr͞e͞o dd͞m ꝙ cauſa dȝ eſſe ꝓ
porcionata ſuo effectui et id͞o
ſ͞c in xp͞o a quo deſcendit ꝗ͞
in omnes homines oȝ ꝙ ſ͞t
gratie plenitudo ita i͞n minuſ
tris ec͞c͞e quorum n͞o e͞ dare
gr͞am · ſ; gratie ſacramenta
n͞o conſtituit͞ gradꝫ ordinis
ex h͞c ꝙ h͞eat gr͞am · ſ; ex h͞c ꝙ
ꝑticipat aliquid gratie ſacra
mentum ¶ Ad · 1 · ꝗ͞o dd͞m ꝙ
c͞ris͞t accipit ſac͞dotis nomen
quantum ad ro͞m in͞p͞tacōis
ſ; q͞d ſac͞dos id͞ e͞ ꝙ ſac͞ dās
ſ͞c · n · quilib; iuſtꝫ iuſtꝫͤ͞ ſa
cra iuncta illius in auxilium
dat ſac͞tus in͞p͞tacōn͞ h͞ȝ n͞o
aut loquitur ſ͞m nominis
ſignificacōm. eſt · n · h͞c nom͞e
ſac͞dos inſtitutum ad ſignifi
candum eum q͞ ſacra dat
in ſacram͞etorum diſpenſac͞oe
¶ Ad · 2 · dd͞m ꝙ r͞es n͞ales efficiu͞d͞
in g͞du ſ͞c alia ſ; ꝙ in ea ac͞cǀ
pit ex forma ſua et id͞o ꝗ͞o
h͞c ip͞o ꝙ formam nobilio͞ꝫ
h͞ȝ in altiori gradu conſtitu
unt͞ · ſ; miniſt͞ ec͞c͞e n͞o ꝓpon͞d͞
alijs ꝟt eis ex ꝓp͞ie ſanctitate
virtute aliquid attribuant
q͞ȝ h͞c ſolius d͞i e͞ ſ; ſicut mi
niſtri et q͞d͞ammo͞ inſtrumenta
illiꝫ eſſluxꝰ q͞ ſit a capite
in membra et id͞o n͞o eſt ſ͞li
quantum ad dignitate͞ ordi͞s
quamꝰ ſit q͞u͞tum ad congru
itatem
Ad · 4 · ſ͞c procedi/ vi͞ ꝙ ꝓ
mouens indignos ad or
dines non peccet · q͞ȝ ep͞us in
diget coadiutorib; in minori
b; officiis conſtitutis ſ; non poſ
ſ; eos inuenire in ſufficienti
nu͞o ſ͞i talis ydoneitas req͞
reretur in eis qualis a ſ͞tis
deſcribi ꝗ͞o ſ͞i aliquos non
ydoneos promouet vi͞ ꝙ ſ͞t
excuſabilis ¶ Pr͞ea n͞o 2
ſolum indiget miniſtris ad
diſpenſacōn͞ ſp͞ualem · ſ; ad
gubnacōm t͞p͞alium ſ; quiꝫ
illi qui n͞o h͞ȝ ſ͞ciam vel ſ͞c
tatem vite p͞nt ee͞ vtiles
ad gubnacōm t͞p͞alium vel
ꝑ pot͞n͞ ſecularem vel ꝑ
induſtriam n͞alem ꝗ͞o vi͞
ꝙ tales ſine pc͞o p͞nt ꝓmo
ueri ¶ Pr͞ea quilib; te͞ corrig͞e 3
proxi͞ q͞u͞tum p͞t ſ͞i ꝗ͞o ep͞c
peccat indignos promouens
dȝ adhib͞e maximam dilig͞e
ciam ad ſ͞ciendum an illi q͞
accedunt ad ordines ſunt ·
digni vt ſ͞c͞t diligens inq͞
ſ͞cio d͞ morib; et ſ͞cia eorum
ꝙ n͞o vi͞ alicui obſ͞uari /
¶ Sȝ con͞u · peyꝰ e͞ ꝓmoue͞ ma 9
los ad ſacra miniſteria q͞u͞
iam ꝓmotos n͞o corrige͞ ſ;
heli͞ mor͞ peccauit non cor
rigens filios ſuos d͞ malicia
ſ͞ca vnde retrorſum cadens
mortuus e͞ ut d͞r · 1 · R͞e · 4
ꝗ͞o non ſine pc͞o euadunt ſ͞i
indignos ꝓmouent ¶ Pr͞. 2

spualia teporalib[us] sunt ppo
nenda merita s[ed] mortalit[er]
peccaret q[ui] res ecc[lesi]e tpales sa
cras sub piculo poneret ergo
multo fortius q[ui] poneret res
spuales sub piculo / s[ed] sub
piculo ponit res spuales q[ui]
cumq[ue] indignos promouet
quia vita eorum despicit[ur] vt
dicat gg. restat ut eius p[re]d[icati]o
contempnatur et eadem r[ati]o[n]e
omnia spualia ab eis ex
hibita · ergo indignos pro
mouens mortalit[er] peccat /

24 ¶ Pr[eterea] · dd[icit] q[uod] a domino distribu[t]
fidelis seruus q[ui] e[st] constitutus
sup[er] familiam vt det illi
tritici mensuram et ideo in
fidelitatis reus e[st] q[ui] aliam
sup[er] mensuram eius diuina
tradit / h[oc] autem facit q[ui]cu[n]
q[ue] indignos p[ro]mouet et ideo
crimen mortale committit
q[uia] summo domino infidel[is]
et p[re]cipue cum h[oc] in detrime
tum ecc[lesi]e vergat et honoris
diuini q[ui] p[er] bonos ministros
p[ro]mouet[ur], esset n[on] infidelis ter
reno domino q[ui] in eius off[ici]o
aliquos inutiles poneret ¶ Ad
1 ergo dd[icendum] q[uod] deus nunq[uam] ita
deserit ecc[lesi]am suam quin
inueniant[ur] ydonei ministri
sufficientes ad n[ecessi]tatem pleb[is]
si digni p[ro]mouerent[ur] et indig[ni]
repellerent[ur] et si non p[ossu]nt
tot minist[ri] inueniri quot
n[un]c sunt melius eet h[abe]re
paucos ministros bonos q[uam]
multos malos ut d[icit] b[ea]t[u]s

Clemens ¶ Ad · 2 · dd[icendum] q[uod] tpalia
non sunt querenda n[isi] p[ro]p[ter] spualia
vnde omne incomodum tpale
deberet eligi omne dispen
dium p[ro]p[ter] spuale bonum pro
mod[icum] ¶ Ad · 3 · dd[icendum] q[uod] ad min[us]
requi[ri]t[ur] q[uod] nesciat ordinans a[li]q[ui]d
conuiuium s[an]ctitati inordinando
s[ed] · r[e]q[ui]r[itu]r · exigi[tu]r amplius ut s[ecundu]m me
suram ordinis vel offitio in
iungendi diligentior cura ap
ponatur et liceatur certitudo
de qualitate p[ro]mouendorum
saltem ex testimonio alioru[m]
et h[oc] e[st] q[uo]d ap[osto]l[u]s d[icit] · j · thi · nulle
cuiui cito manus imposueris

A d · x · sic proce[ditu]r vi[detu]r q[uod] ab
in peto · existens possit
sine pecto ordine suscepto vti
q[ui]a peccat si non coact[us] cum
ex offitio teneatur si ergo vte
do peccat non p[otes]t peccatum
vitare q[uo]d e[st] inconueniens ¶ P[reterea] 2
dispensacio e[st] iuris relaxacio
ergo de iure esset ei illicitum vti
ordine suscepto tame[n] ex dis
pensacione ei liceret / ¶ P[reterea] · q[ui] 3
cumq[ue] comunicat alicui in pecto
mortali peccat mortalit[er] s[ed] ergo
pector in vsu ordinis peccat ·
mortalit[er] tunc · 2 · peccat mor
talit[er] qui ab eo aliquid diuinoru[m]
accipit vel ab eo exigit q[uo]d
vi[detu]r absurdum ¶ P[reterea] si vtendo 4
ordine suo peccat · ergo quilib[et]
act[us] · ordinis que facit e[st] pec[catum]
mortale et ita cum in vna exe
cucione ordinis multi actus co
currant vi[detu]r q[uod] multa pecta
mortalia committat q[uo]d valde
durum vi[detu]r ¶ S[ed] contra est 5

q(uod) dic(it) dio(nysius) in ep(isto)la ad demophilu(m)
talis s(cilicet) q(ui) n(on) e(st) illuminat(us) audax
inde(r) sacerdotalib(us) manum impo
nent, (et) ideo timet n(on) co(n)e(r)ceri(ur)
datur / divina p(re)ter dignitatem
exequens et putans deum ig
norare q(uod) ipse in se ipso cognos(cit)
et decipere (con)timat falso no(m)i(n)e
p(at)rem ab ipso appellatum et
audet ip(s)ius immu(n)ditias inmu(n)
das infamias non n(on) dicam oro(n)
sup(er) divina sig(n)a x(risti)ane i(n)formi(s) emu(n)
ciare ergo sac(er)dos e(st) q(uasi) blasphem(us)
et deceptor qui indigne suum ordi
nem exequitur et mortalit(er)
peccat et eadem r(ati)one qui(li)b(et) alius
2 ordinatus ¶ p(raeterea) s(an)c(t)itas req(ui)rit(ur) in
susceptio(n)e ordinis ut sit ydone(us)
ad exequendum s(ed) peccat mortal(iter)
qui cum p(e)cc(at)o mortali ad ordi
nes accedit ergo multo fortius
peccat mortalit(er) m(u)n(er)a (con)ceditur
4 sui ordinis / ¶ Ad 4(m) d(icen)d(u)m q(uod) lex
p(re)cipit ut homo iuste ea q(uae) sunt
iusta exequatur (et) ideo quicu(m)q(ue)
h(oc) q(uo)d sibi competit ex ordine
facit indigne q(uo)d iustum est
iniuste exequitur et (contra) preceptu(m)
leg(is) facit ac p(er) h(oc) mortalit(er) pec
cat quicu(m)q(ue) aut(em) cum p(e)cc(at)o
mortali aliquod sacru(m) officiu(m)
p(er)tractat non e(st) dubium q(uin)
indigne id facit unde p(atet) q(uod)
mortalit(er) peccat / ¶ Ad 1(m) ergo
d(icen)d(u)m q(uod) non e(st) p(er)plex(us) ut n(ecessi)tate(m)
peccandi h(ab)eat q(ui)a p(otes)t p(e)cc(atu)m di
mitte(re) vel officio resignare
q(uo) p(ro) obligabatur ad ordines
(con)ferendu(m) ¶ Ad 2(m) d(icen)d(u)m q(uod) ius
nature e(st) indispen(sabi)le h(oc) aut(em)
e(st) d(e) iure n(atur)ali ut homo sacra
sancte p(er)tractet et (contra) h(oc) null(us)
p(otes)t dispensare ¶ Ad 3(m) d(icen)d(u)m q(uod)

q(ua)m diu minist(er) eccl(es)ie qui e(st) in
p(e)cc(at)o mor(ta)li ab eccl(es)ia sustine(tur)
ab eo sacramenta eius subdi
t(us) recipere d(ebe)t q(ui)a ad h(oc) ei ob
ligatur s(ed) tamen p(ra)et(er) n(ecessi)tatis
articulum n(on) esset tutum q(uod)
eum induceret ad aliud sui
ordinis (con)sequendum dum ca(usa)
tali (con)sci(enti)a q(uod) ille in p(e)cc(at)o
mor(ta)li esset q(uam)tum d(e)ponere
posset quia i(n) instanti homo
a divina gratia emendatur
¶ Ad 4(m) d(icen)d(u)m q(uod) quicu(m)q(ue) ho
(mo) (con)ligit se in aliquo actu ut
ministerium eccl(es)ie mortalit(er)
peccat et tociens quociens
huiusmodi actum facit q(ui)a
ut dionisius dicit i(n) 1(o) ca(pitulo) ecc(lesiastice)
ierar(chie) i(n)mundis n(on) (est) simbola
i(d est) sacramentalia signa tang(er)e
fas e(st) unde quando tangerent
res sacras quasi officio suo
contentes peccarent mortalit(er)
secus aut(em) esset si in aliq(ua) nec(essi)
tate aliquod sacramentum
contingerent vel (con)sequere(n)t(ur)
in illo tam(en) in quo e(st) aliq(ua)tis
liceret sic bap(tiza)re in articulo
n(ecessi)tatis vel si corp(us) x(risti) in ter
ram p(ro)iectum colligeret

De distinctione ordinu(m)

Consequent(er) agendum
e(st) d(e) distinctione ordinu(m)
et eorum actib(us) et caracteris
impressione et q(ue)ro q(uo)d queritu(r) Q. 31
4(or). p(ri)mo utru(m) ordo debeat
debeat in plures distingui
2(o) quot sunt / 3(o) utru(m)
h(ab)eant distingui p(er) sacros
et non sacros / 4(o) utru(m) act(us)
ordinu(m) qui d(icun)t(ur) assignent(ur)
5(o) qu(an)do ordinu(m) caracteres impr
imunt(ur). /

AD i sic proceditur videtur quod non de
beant plures ordines
distingui · quanto enim ali
qua virtus est mayor tanto
minus est multiplicata · sed hoc
sacramentum est dignius aliis
sacramentis inquantum facit
instituit suscipientes in aliquo
gradu super alios cum ergo alia
sacramenta non distinguantur
in plura que recipiant predica
tiones totius nec hoc sacramentum
debet in plures ordines distingui
2 ¶ Praeterea divisio est divisio totius
in partes integrales aut in partes
subiectivas non autem in partes
integrales quia sic non reciperent
predicationes totius ergo est
divisio in partes subiectivas
sed partes subiective recipiunt
predicationem communis et non sic
generis proximi sicut homo et
asinus sunt plura animalia
et plura corpora animata
ergo et sacerdotium et dyaconatus
sicut sunt plures ordines ita
sunt plura sacramenta cum
sacramentum sit genus quasi
3 ad ordines ¶ Praeterea secundum philosophum viii
ethicorum regimen in quo communis
tur principatus est nobilius regimine
communitatis quod aristotelis
diversis in diversis officiis constituuntur
sed regimen ecclesie debet esse nobi
lissimum ergo non deberet esse in
ecclesia distinctio ordinum ad di
versos actus sed tota potestas deberet
apud unum reside et sic deberet
5 esse tantum unus ordo ¶ Contra
ecclesia est corpus christi misticum
simile corpori naturali secundum apostolum
sed in corpore naturali sunt diversa
membrorum officia ergo et in ecclesia
debet esse diversi ordines ¶ Praeterea minis 2
terium novi testamenti est dignius
quam veteris ut patet ii cor. iii. sed
in veteri testamento non solum
sacerdotes sed et ministri eorum
levite sanctificabantur · ergo et in
novo testamento debet consecrari
per ordinis sacramentum non
solum sacerdotes · sed ministri
eorum et ita oportet quod sint plures
ordines ¶ Respondeo dicendum quod ordinum 4
multitudo est inducta in ecclesia
propter tria / primo quidem propter dei sapientiam
commendandam que in distinctione
rerum ordinata maxime re
lucet tam in naturalibus quam in spiritua
libus quod signatur in hoc quod re
gina saba videns ordinem
ministrorum salomonis non habebat
ultra spiritum deficiens in admira
tione sapientie illius 2o ad sub
veniendum humane infirmi
tati quia per unum non poterant
omnia que ad divina ministeria
pertinebant compleri sine magno
gravamine et ideo distinguuntur
ordines diversi ad diversa officia
et patet quod dominus medio dicit
moysi · Num. xi · seniores populi
in adiutorium 3o ut via pro
ficiendi hominibus amplior de
tur dum plures in diversis officiis
distribuuntur ut omnes sint di
cooperatores quo nihil est divinius
ut dyonisius dicit ¶ Ad i ergo 1
dicendum quod omnia sacramenta dantur
ad effectus aliquos agendos et
ideo secundum diversitatem actuum oportet
quod ordinis sacramentum distin
guatur sic potestas distinguuntur
per actus ¶ Ad 2 · dicendum quod distinctio 2

ordinis no e totus integlis in
p̃s neqʒ totus vniusalis. ſʒ totus
potencialis tenensher e q̄a q̃
totum ſm completam roniz
e in vno in alijs aut e aliq̃
pticipacō ipius Et ita h̃ tota
plenitudo ſacramēti huius e
in vno ordine .ſ. ſacerdotio. ſʒ
in alijs e quedam pticipacō
ordinis Et eius ſignatum e in
hc quod dominus dixit num.
xi. moyſi auferam d' ſpū tuo
et tradam eis ut ſuſtentent
terram honus ppli Et ideo oms
ordines ſunt vnum ſacram
3 tum. ¶ Ad 3 dd q̃ in regno
q̄uis tota ptatis plenitudo r
ſideat penes regem no tame
excludunt ministrorum pta
tes q̄ ſunt pticipacones que
dam regie ptatis Et ſimile
etiam in ordine aristocratica
aut apud nullum reſidʒ ple
nitudo ptatis. ſʒ plenitudo
apud omnes.

Ad 4 ſic pre q̃ vi q̃ no ſit
vij. ordines. n eccie or
dinantur ad actus ierarchias. ſʒ
3s ſunt actus ierarc̃ .ſ. purgare
illuminare Et pfice. ſʒ q̃ dyo.
diſtinguit 3s ordines in v.
c. ecc. ierar. ergo non ſunt
2 ſeptem ¶ P omnia ſacra hʒ
efficaciam Et auctem conſti
tucione x̃ vel ſaltem aplorum
eius. ſʒ in doctrina x̃ et aplorum
non fit mencō ni de pſbris et
dyaconibus ergo vi q̃ no ſunt alij
3 ordines ¶ P p ſacramentum
ordinis conſtituit aliquis dy
penſator aliorum ſacramentorum
ſʒ alia ſacramenta ſunt vij ergo
ergo dʒ eſſe tm ſpe ordines

¶ Sʒ con vi q̃ debeant ee plures 5
quia quanto aliqua virtus
e altior tanto e mag̃ multi
plicabilis. ſʒ ptas ierarchica e
altiori modo in angelis q̃
in nob' ut dyoniſius dt. cum
ergo in ierarchia an̄ca ſunt no
nem ordines totidem drent
esse in eccia vel plures ¶ P 2
pphia pſalmorum e nobilior
int' omnes alias pphias ſʒ
ad pnunciandum in eccia als
pphecias e vnus ordo .ſ. lecto
rum ergo Et ad pnunciandum
ps dret ee alius ordo Et pci
pue cum inde. dis. xxi. ps
ps ab hoſtiario int hos ordies
ponatur ¶ Ex eo dd q̃ q̄dam 4
ſufficienciam ordinum aſſumit
p quandam adaptacone ad
gracias gratis datas de q̄bus
habetur .j. cor. 12. dicunt n
q̃ ſmo ſapientie competit
epo q̃ ipe aliorum ordina
tor e quod ad ſapiam ptʒ
ſmo ſciencie ſacerdoti quia
dʒ hre clauem ſciencie / fides
dyacono q̄ pdicat evangeli
um / opa virtutum ſubdya
cono qui ſe ad opa pfcionis
aſtringit p uotum continencie
interptacō ſmonu acolito qd'
ſignificatur in lumine qd' de
fert / gra ſanitatum exorc
iſte / gra linguarum pſal
miſte pphia Lectori / diſcrecō
ſpūm hoſtiario q̄ quoſdam
repellit Et quoſdam admittit
ſʒ hc nl e q̃ gra gratis data no
datur eidʒ ſic omnes ordies
dantur eidʒ dr n .j. cor.
12 diviſiones graciarum ſ.

Et iterum ponit quedam q̄ or
dines non dnr .ſ. epatꝰ ⁊ pſal
miſtatꝰ Et ideo alij aſſignāt
ſcḋm quandam aſſimilacōm
ad celeſtem ierarchiam in q̄
ordines diſtinguntur ſcḋm
purgacōm ⁊ illuminacōm ⁊
pfectōm dicimꝰ n̄ q̄ hoſtia
riꝰ purgat exterius ſegrega
do bonos a malis eciam cor
poralr̄ Interius vō acolitꝰ
q̄ p lumen qḋ portat ſigt
ſe interiores tenebras pellē
Et vtroqꝫ mō exorciſta quia
dyabolum quem expellit vtꝫ
modo pturbat ſꝫ illuminaco
q̄ ſit quantum ad doctrinam
pheticam ſit p lectores q̄n
ad apticam ſit p ſubdyaco
nos / quantum ad ewangeliam
ſit p dyaconos ſꝫ pfcō coīs
in pſone q̄ ē prīe Et bapti
ſmi et huiuſmōi ſit p ſacerdotem
excellens vō p epm̄ vt co
ſecraco ſacerdotum Et vir
ginū ſꝫ excellentiſſima p
ſummū pontificem in quo
ē plenitudo autis ſꝫ ⁊ hēc
nichil ē ad q̄ ad ordines
Ierar. nō diſtinguuntur p
pdictas accōnes Ierarchas ꝑ
quelꝫ cuilꝫ ordinū conueniūt
tn̄ q̄ ſcḋm dyoniſium ſolum
epis conuenit pfcē / illu
minare aut ſacerdotibꝫ / pur
gare aut miniſtris omnibꝫ
Et idō alij aſſignant ordines
vij donis / Vt ſacerdocio reſpo
deat donum ſapiencie q̄ nos
pane vite et intellectus cibat
Sic ſacerdos nos pane vite ce
leſtis reficit ſꝫ timor hoſti

ario q̄ nos ſepat a malis Et
intermedij ordines reddent me
dijs donis hēc iterum nl̄ eſt q̄
in quolibꝫ ordine ſeptiformis
gracia datur Et idō alr̄ dicitur
q̄ ordinis ſacramentum ad ſa
cramentum eukariſtie ordi
nat qḋ ē ſacramentum ſa
crorum vt dyoniſius dicit ſic
n̄ templum et altare et veſ
tes vaſa et miniſtria que ad eu
kariſtiam ordinantur conſe
cracione indigent Et hec conſe
cracio ē ordinis ſacramento
Et idō diſtinctio ordinum ē acci
pienda ſcḋm relacionem ad
eucharistiam q̄ ptās ordinis
aut ē ad conſecracionem eucha
riſtie ipius aut ad aliquod
miniſterium ordinandum
ad hoc ſacramentum eucharistie
ſi pmo mō ſic ē ordo ſacerdo
tum Et idō cum ordinantur
accipiunt calicem cum vino
et pane patenam cum pane
ptatem accipientes conſecra
di corpus et ſanguinem ẋ
cooparacio aut miniſtrorum eſt
vel in ordine ad ipm ſacrame
tum Vel in ordine ad ſuſc
pientes ſi pmo mō ſic tripl
Pmo n̄ ē miniſterium q̄
miniſt cooparatr ſacerdoti in
ipo ſacramento qntum ad
diſpenſacōm ſꝫ non quantum
ad conſecracōm q̄m ſolus ſa
cerdos facit Et hoc ptꝫ ad dyaco
num Et ideo in lrā dr̄ q̄ ad dya
conum ptꝫ miniſtrare ſacer
dotibꝫ in omnibꝫ q̄ aguntur
in ſacramento ẋ Vnde et
ipi ſanguinem ẋ diſpenſant

Ro e ministerium ordinatum
ad ruam sacramenti ordinan
dam in sacris vasis ipius sa
cramenti et hoc ptz ad subdya
conum / Unde dr in lra qr
corpis et sanguinis domini va
sa portant et oblaciones in
altari ponunt et ideo accipi
unt calicem d manu epi
sz vacuum cum ordinant
2o ministerium ordinatur
ad putandum ruam sacrd
et hoc competit acolito ipe
n. ut in lra dr urceolum
cum. Cuius et aqua pparat
Unde accipiunt urceolum
vacuum sz ministerium ad p
paracionem recipientium ordinatum
non pt esse n sz immundos
qr qui immundi sunt tam sz
ad sacramenta pcipienda
ydonei / 3z aut est genus
immundorum sm dyonisium
quidam n sunt omnino in
fideles crede nolentes et hij
totaliter a visione divinorum
et cetu fidelium arcendi sunt
et hoc ptz ad hostiarios / quida
aut sunt volentes crede sz
no instructi .sz cathecumi
et ad horum instruccionem ordi
natur ordo lectorum et ideo
pma rudimenta doctrine fi
dei .s. vetus testamentum a
lectoribus pponitur vel committitur
quidam vero sunt fideles et
instructi et impedimentum ha
bentes ex demonis ptate .s.
energumini et ad hoc ministerium
e ordo exorcistarum et pz
racio nmi et gradus ordinum
1 ¶ Ad 1 ergo dcm qr dyonisius lo

de ordinibus no sm qr sunt sa
cramenta sz sm ad ierarchicas ac
ciones ordinantur et ideo sz
acciones illas 3s ordines dis
tinguit / quorum pmus hz omes
3s .s. epus. Scdus hz duas .s. sac
dos sz 3us hz unam .s. dyaconus
.s. purgare qui minister dr
et sub hoc omnes inferiores or
dines comphenduntur sz ordi
nes hz qr sunt sacramenta
ex relacione ad maximum sa
cramentorum et ideo sz hoc nus
dz ordinum accipi / ¶ Ad 2 2
dcm qr in primitiva ecclia ppter
paucitatem ministrorum oia
inferiora ministria dyaconibus
committebantur utz p dyo
3 ca eccle ierc Ubi dt mi
nistrorum alij stant ad por
tas templi et clausas / alij
ad ppria ordinis opantur / alij
aut sacerdotibus pponunt supal
tare sacrum pane et benedictos
calicem inphonium erant
omnes pdicte ptates .sz im
plicite in una dyaconi pta
te .sz pg ampleatq e cultq
divinus et ecclia qd implicite
hebat in uno ordine explica
te tradidit in diversis Et super
hoc dicit mgr in lra qr
ecclia alios ordines sibi in
stituit ¶ Ad 3 dcm qr ordi 3
nes ordinantur pnr ad sacra
eucharistie ad alia autem
p qs qn qr etiam alia sa
cramenta ab eo qd in hoc sa
cramento continetur derivantur
Unde non oz qr distinguantur
ordines pm sacramenta ¶ Ad 4
4 dcm qr angeli differunt
specie et ppt hoc in eis pt

ee modo diuiso recipiendi diui
na et ideo diuerse ter' in eis
distinguerunt ' sed in hominibus
tm e ex una ter' pp comun
modum accipiendi diuina
que consequitur humanam
speciem s. per similitudinem ex
sensibilium et ideo distinctio or-
dinum in angelis non pt ee
per comparacionem ad ter'rias actos
quas in inferiores exercet quib
bz ordo in eis vnde qz in
med. ter'a sunt 3e ordines
secundum ter'arum acciones distincti
sic inequalibus ter'a angelorum
Ad 7 dicendum quod psalmista non
est ordo sed officium ordini
annexum quia enim psal
mi in cantu pronunciantur.
ideo dicitur psalmista cantor / cantor et
non e non e nomen ordinis
specialis tamen qz non hz aliquam
specialem relacionem ad eucha
ristie sacramentum tamen
qz officium quoddam e inter
ordines Largo modo acceptos
computatur quasi
Ad 3 pre' vi' quod ordines
non debeant distingui
per sacros et non sacros omnes
n' ordines sacri quedam
sunt sed omnia sacramenta
sunt sacra ergo omnes ordi
nes sunt sacri ¶ pr secundum or-
dines ecclie non deputatur
aliquis n' ad diuina officia
sed omnia talia sunt sacra
ergo omnes ordines sunt sa'
¶ Sz con' e quod ordines sacri
impediunt matrimonium con
trahendum et dirimunt iam
contractum sed 4or inferiores
ordines non impediunt nec
dirimunt contractum ergo non sunt
sacri ordines ¶ Respondeo dicendum quod sacer
ordo dicitur dupliciter Vno modo secundum se
et sic quilibet ordo est sacer
sit sacramentum quoddam Alio
modo racione materie circa quam hz
aliquem actum circa rem aliquam
consecratam et sic sunt tres
ordines sacri s. sacerdos et dya
conus qui hz actum circa corpus
et vel sanguinem consecratum
et subdyaconus qui hz actum circa
vasa consecrata et eis ideo co
tinencia indicitur vt mundi sic
qui sancta tractant et per hoc patet
solucio ad obiecta
Ad 4 sic proceditur videtur quod actus
ordinum inconuenienter in
lra assignentur quia absolucionis
preparatiue aliquis ad corpus
christi sumendum sed preparacio suscipi
entium sacramentum pertinet ad
inferiores ordines ergo inconue
nienter absolucio a peccatis inter
actus ponitur sacerdotis ¶ pr ho
per baptismum e immediate a deo con
figuratus caracterem configura
tiuum suscipiens sed orare et of
ferre oblaciones sunt actus im
mediate ad deum ordinati ergo
quilibet baptizatus pt hos actus
facere et non soli sacerdotes ¶ pr
diuersorum ordinum diuersi actus
sed oblaciones in altari ponere
et epistolam legere ad subdyaconum
pertinet eciam et ferunt subdya
coni coram papa ergo hij non
dz poni actus dyaconi ¶ pr eadem
veritas continetur in no. et ve
te. lege ve. tes. e lectorum ergo
et eadem racione lege noui et non
dyaconorum ¶ pr apli mihi

aliud p̄dicauerunt qm̄ ewāgelium
x̄ utz · ko · 1 · Et doctrina aplōrum
committit̄ subdyaconibꝫ enunti
anda ergo & doctrina ewangelij
¶ Pr̄ sic. dyo. q̄ q̄ est superioris or
dinis non dꝫ inferiori conueni
re s̄ ministrare cum corrēlo
ē actꝫ subdyaconatum ergo
nō dꝫ acolitis attribui ¶ Pr̄
actꝫ spuales dꝫ corporalibꝫ p̄
eminere s̄ acolitꝫ nō hꝫ nisi
actum corporalem ergo exor
cista nō hꝫ actum spualem
pellendi d'mones cum sit inferior
¶ Pr̄ q̄ mag̃ conueniunt
imō se ponenda sunt · s̄ legē
actꝫ testamentum maxime
dꝫ conuenire cum lectore
ergo legere vetꝫ testamentum
nō dꝫ poni actꝫ lectoris · s̄
mag̃ acoliti et p̄cipue cum
lumine corpale q̄d' acoliti de
ferunt significet lumen spū
alis doctrine ¶ Pr̄ in quolꝫ
actu ordinis spualis dꝫ esse
aliqua uis spualis qm̄ hꝫ
ordinati p̄ alijs s̄ cū aptione
et clausione hostiorum nō hꝫ
aliam ptatem hostiarij q̄
alij homines ergo nō dꝫ poi
actꝫ ipsorum ¶ Ite ō ddꝫ q̄
cum consecratio q̄ fit in ordis
sacramento ordinet ad sacra
mentum eukaristie ut dcm̄
ē ille pn̄lis actꝫ cuiuslꝫ
ordinis · s̄m q̄ mag̃ proxime
ordinatur ad eucharistie sa
cramentum et s̄m q̄ aliquis
actꝫ ordo ē alio eminentior
s̄m q̄d' cuiuslꝫ actꝫ magis ď
proximo ad predictum sacrm̄
ordinatur s̄ q̄ ad eucha

sacramentum q̄ dignissimum
multa ordinant̄ ideō nō est
inconueniens ut pt' principa
lem actum q̄ multos actꝫ
cuiuslꝫ ordo habeat et tanto plures
quanto ē eminentior q̄ virtꝫ
quanto ē superior tanto ad
plura se extendit ¶ Ad 1 ergo
dcm̄ q̄ dup̄ ē opatio suscipie
cium sacramentum q̄dam re
mota et p̄ ministros p̄fici
q̄dam proxima q̄ statim effi
ciuntur ydonei ad sacramen
torum dispensationem et hec ptꝫ
ad sacerdotes q̄ 2 in naturalibꝫ ab
eodem agente fit ma in vltia
dispositione ad formam et eō
recipit formam et sic in proxima
dispositione ad eucharistiam fit
aliquis p̄ sacerdotem q̄ aptitudo purga
tionis oīm sacramentorum q̄
sunt instituta prin̄r ad purga
tionem peccatorum ē minister p̄p̄ius
sacerdos s̄ bapismi p̄nie et ex
me unctionis ¶ Ad 2 dcm̄
q̄ actꝫ aliquem immediate
addentem ordinat' 2r, Duos
ex parte cuiuslꝫ p̄c tn̄ sic facere
singulares orationes et vone
huiusmodi et talis actꝫ com
petit cuilꝫ baptizato Alios
ex parte totius ecclie et sic solꝫ
sacerdos hꝫ actꝫ immediate
addentem ordinatos q̄ ipse
solus pt' gerere personam
totius ecclie qui consecrat eu
charistiam q̄ ē sacramentum totius
ecclie ¶ Ad 3 dcm̄ q̄ oblatos
a p̄plo oblatas p̄ sacerdotem
offerunt' & ideō 2 ministr
terium et oblationes ē mi
nistrum ex parte p̄pli & hec

Et ē subdyaconi qui accipit obla
tiones a populo et altari imponit
ut offerat dyacono Aliud ex
parte sacerdotis et hic dyaconi
est qui oblationes ministrat
ipsi sacerdoti Et sic ē actus principalis
quorumcumque ordinis Et propter hoc
ordo dyaconi nisi secundum quod actus
inferiorum ordinum superioribus
attribuuntur similiter ē centum
ferre Et secundum consuetudinem
aliquarum ecclesiarum quia in
actibus sacris non ē inconve
niens diversas consuetudines
esse. ¶ Ad 5 dicendum quod doctrina
ē remota preparatio ad sacramentum
suscipiendum Et ideo pronuntiatio
doctrine ministris committitur
secundum doctrinam veteris testamenti ad huc ē magis
remota quam doctrina novi
quia non instruit de hoc sacramento
nisi in figuris Et ideo novi testamenti
superioribus ministris pronuntian
dum committitur. Veteris autem
inferioribus Et doctrina novi testamenti perfectior
ē quam dominus per se ipsum tra
didit quam ipsius manifestato per
apostolos Et ideo evangelium
dyacono epistola subdyacono committitur
Et secundum hoc patet solutio. Ad 7m
¶ Ad 6 dicendum quod acoliti habent actum
super urceolum tamen non sic ea
quod in urceolo Sed dyaconus habet
actum super contentum in urceolo
quia scilicet utitur aqua et vino ad
ponendum in calice Et aquam ite
rum manibus sacerdotis prebet
Et dyaconus sicut et subdyaconus
solum actum habet super calicem non
super contenta Sed sacerdos super con
tenta Et ideo sicut dyaconus
in sua ordinatione accipit calicem
vacuum sacerdos plenum ita
acolitus urceolum vacuum
Sed subdyaconus plenum Sicut ē
quedam connexio in ordinibus
¶ Ad 7 dicendum quod corporales actus aco
liti magis de proximo ordinantur
ad actum sacrorum ordinum
quam ad actus exorcistarum quamvis
sit aliquo modo spiritualis quia aco
liti habent ministerium super
vasa in quibus materia sacri continetur
quantum ad vinum quod vase con
tinente indiget propter sui humidi
tatem Et ideo inter omnes mi
nores ordo acolitorum superior ē
¶ Ad 8 dicendum quod actus acolitorum
sicut habet propinquius ad actus principales
superiorum ministrorum quam actus
aliorum minorum ordinum ut
per se patet Et similiter et quantum
ad actus secundarios quibus populum per
doctrinam disponunt quia acolitus
doctrinam novi testamenti visibiliter
figurat lumen portans Sed lec
tor recitando figuras aliquas
ideo acolitus est superior similiter
etiam exorcista quia sicut se habet
lector ad actum sacrum dya
coni et subdyaconi ita se habet
actus exorciste ad sacrum actum
sacerdotis scilicet ligare et absolvere
per quem totaliter homo a servi
tute dyaboli liberatur Et in hoc
patet ordinatissimus ordinis progres
sus quia sacerdoti quantum ad actum
eius sacrare principalem scilicet con
secrare corpus christi cooperantur tres
superiores ordines Sed quantum
ad actum eius secundarium qui est
absolvere et ligare cooperantur.

ſupiores et inferiores ¶ Ad ſc[d]m
dd[icendu]m q[uod] quidam dicunt q[uod] in ſuſ-
ceptione ordinis hoſtiarii dat[ur]
quidam vis diuina vt arcere
poſſit aliquos abinmeritis tem-
pli ſic in xp[ist]o fuit qu[an]do eiecit
vendentes de templo ſ[ed] h[oc] ma-
gis p[er]t[inet] ad gr[ati]am g[ra]tis datam
q[ua]m ad gr[ati]am ſacramenti · et
ideo dd[icendu]m q[uod] ſuſcipit p[otes]tatem vt
ex officio agere poſſit q[uo]d pri-
us ſ[ed] ab aliis fieri poſſit ſ[ed]
non ex officio et ita e[st] om-
nibus actib[us] minorum ordinum q[uod]
pnt p[er] alios fieri quamuis illi
adhuc non h[ab]eant aliquod
officium ſic in domo no[n] con-
ſecrata p[otes]t dici miſſa q[uo]d prius
conſecrato esse ad h[oc] ordine[tur]
vt in ea miſſa dicatur

Ad · 7 · ſic p[ro]ced[itu]r · v[idetu]r q[uod] ſa-
cerdotii carac[ter] no[n] imp[ri]-
matur in ip[s]a calicis po[r]-
rectione q[uod] conſecrato ſacerdote
ſit cum quadam benedictione
ſic et confirmato in ipſa vn-
ctione imp[ri]mit[ur] carac[ter] ergo in
ſacerdotio et non in calicis
porrectione ¶ P[raeterea] dominus
dedit diſcipulis ſacerdotalem p[otes]ta-
tem p[otes]tatem quando dixit acci-
pite ſp[iritu]m ſ[an]c[tu]m quorum re-
miſeritis p[e]cc[at]a ꝛc Jo · xx ·
S[ed] ſp[iritu]s ſanctus datur p[er] ma[nus]
impoſitionem ergo in ipſa manus
impoſitione imp[ri]mit[ur] carac[ter]
ordinis ¶ P[raeterea] ſic conſecrantur
miniſtri ita et veſtes miniſ-
trorum ſ[ed] veſtes ſola benedictio
conſecrat ergo in ipſa benedictione
ip[s]i conſecrato ſacerdotis officia[tur]
¶ P[raeterea] ſicut ſacerdoti datur calix
ita et veſtis ſacerdotalis er[go]

ſi in datione calicis imp[ri]mit[ur]
carac[ter] eadem ratione et in da-
tione caſule et h[ab]eret duos
caracteres qu[od] falſum e[st] ¶ P[raeterea]
ordo dyaconi conformior eſt
ordini ſacerdotis quam ordo
ſubdyaconi ſ[ed] ſi carac[ter] imp[ri]-
mitur ſacerdoti ex ip[s]a calicis
porrectione ſubdyaconus con-
formior eſſet ſacerdoti quam
dyaconus quia ſubdyaconus
caracterem accipit in ipſa
calicis porrectione non aut[em]
dyaconus ergo carac[ter] ſacerdo-
talis no[n] imp[ri]mit[ur] in ipſa
calicis porrectione ¶ P[raeterea] aco-
litorum ordo magis appinq[ua]t
ad actum ſacerdotis p[er] h[oc] q[uod] h[abe]t
actum ſ[cilicet] vrceolum q[uam] p[er] h[oc]
q[uod] h[abe]t actu[m] ſ[cilicet] candelabrum
ſ[ed] magis imp[ri]mit[ur] carac[ter]
in acolitatu q[uan]do accipiunt
candelabrum q[ua]m qu[ando] accipiunt
vrceum q[ui]a no[n] acoliti cerei
portatores dicunt[ur] ergo in ſacerdotio
non imp[ri]mit[ur] carac[ter] q[uan]do
calicem accipit ¶ S[ed] con[tra] p[re]cipuus
actus ordinis ſacerdotis e[st] con-
ſecrare corpus x[risti] ſ[ed] ad h[oc] da[tu]r
ſibi p[otes]tas in acceptione calicis
ergo tunc imp[ri]mit[ur] caracter
¶ R[espondeo] dd[icendu]m q[uod] ſic dicitur e[st] cauſa
et formam aliquam inducere
et ma[teri]am de p[ro]ximo p[re]parare
ad formam vnde ep[iscop]us in
collatione ordinu[m] duo facit ·
p[re]parat n[am] · ordinandos ad or-
dinis ſuſceptionem et ordinis p[otes]ta-
tem tradit · p[re]parat quid[em]
et inſtruendo eos de p[ro]prio officio
et aliquid circa eos operando vt
ydonei ſint p[otes]tatem accipie-
di que quidem operatio in 3[bus]

consistit benedictione manus im
positione et unctione. per benedictio(nem)
divinis obsequiis mancipa(n)t(ur)
Et ideo benedictio datur. sed per
manus impositionem datur ple
nitudo gratie per quam ad
mag(na) offi(cia) officia sunt ydo
nei. Et ideo solum dyaconibus
et sacerdotibus fit manus
impositio quia eis competit
dyspensatio sacramentorum
quamvis uni sicut principaliter alteri
sicut ministro. sed in unctione
ad aliquod sacrum tradendum
consecrant(ur). Et ideo solum
sacerdotibus qui propriis manibus
corpus Christi tangunt sicut etiam
calix in ungitur qui continet san
guinem. Patena que conti
net corpus. sed potestatis collatio
fit per hoc quod datur eis aliquid
quod ad proprium actum pertinet
Ergo principalis actus sacerdo
tis est consecrare corpus et san
guinem Christi ideo in ipsa da
tione calicis sub forma ver
borum determinata caracter
sacerdotalis imprimitur ¶ Ad ter
tium dicendum quod in confirmatione
non datur officium operan
di super aliquam materiam consti
tutam. Et ideo caracter non
imprimitur in aliquibus ordinibus
aliquibus. sed in ordine sacerdo
tali aliter est. Et ideo non est simile
¶ Ad 4 dicendum quod dominus discipulis
dedit potestatem sacerdotalem
quantum ad principalem actum
ante passionem in cena quando
dixit accipite et manducate
Unde subiungit hoc facite in
meam commemorationem

Et post resurrectionem dedit eis potestatem sa
cerdotalem quantum ad actum
secundarium qui est ligare et solvere
¶ Ad 3 dicendum quod in vestibus non
requiritur alia consecratio nisi
quod divino cultui mancipentur
Et ideo sufficit eis per consecrationem
benedictio. sed aliter est de ordina
tis ut predictum patet. ¶ Ad 5
dicendum quod vestis sacerdotalis non
signat potestatem sacerdoti datam
sed ydoneitatem que in eo requiritur
ad actum potestatis exequendum. Et
ideo nec sacerdoti nec alicui
alii imprimitur caracter in aliqua
vestis donatione ¶ Ad 7 dicendum
quod potestas dyaconi est media inter
potestatem subdyaconi et sacerdotis
sacerdos enim habet duplicem potestatem
super corpus Christi scilicet portare corpus
in patena et dispensare san
guinem cum calice. Et ideo
eius potestas ad actum principalem
non potuit exprimi nec per da
tionem vasis tantum nec per dationem
materie sed exprimitur potestas eius
ad actum secundarium tantum in hoc
quod datur ei liber evangeliorum. Et
in hac potestate intelligitur alia. Et ideo
in ipsa libri datione imprimitur
caracter ¶ Ad 6 dicendum quod principa
lior actus acoliti est quo ministrat
in urceolo quam quo ministrat
in candelabro quamvis denominetur
ab actu secundario propter hoc quod est magis
notus et magis proprius ei. Et ideo
in datione urceoli imprimitur aco
lito caracter ex intentione ordinum ab
episcopo prelatorum De conferentibus hoc sacramentum

De

Unde considerandum est
de conferentibus hoc sacrum
quod requirunt duo
primo enim solum episcopus

possit hic sacram conferre sico
uterum hereticus vel quicumque
ab eccl[esi]a p[re]cisus possit hic sacram
conferre

AD .i. sic p[ro]cedi[tu]r vi[detu]r q[uod] non
tantum ep[iscopu]s ordinis sa
cramentum conferat q[uia] ma
nus inposicio q[ue] ad consecracione[m]
aliquid facit s[ed] sacerdotib[us] q[ui]
ordinant[ur] non solum ep[iscopu]s
manus s[ed] [etiam] sacerdotes asta
tes imponunt ergo no[n] solum
ep[iscopu]s ~~manus~~ s[ed] [etiam] confert
ordinis sacramentum ¶ P[rete]r[ea]
tunc colicui[us]q[ue] datur p[otes]tas
ordinis qu[ando] ei exhibe[tu]r q[uo]d ad
actum sui ordinis p[er]t[inet] s[ed] sub
dyacono datur urceolus cu[m]
a[qu]a manutergio ab archid[iaconu]o
dyacono similit[er] acolito cu[m]
delabrum cum cereo [et] ur
ceolus vacuus ergo no[n] solum
ep[iscopu]s confert ordinis sacra
mentum ¶ P[rete]r[ea] illa q[ue] ordinis
sunt no[n] p[ote]st alicui commit
ti qui non h[abet] ordinem s[ed]
conferre ordines minores co[m]
mittitur aliquib[us] qui no[n]
sunt ep[iscop]i sic p[re]sbiteris cardi
nalib[us] ergo conferre ordines
non e[st] ep[iscop]i solum ¶ P[rete]r[ea] cuicu[m]q[ue]
committi[tur] p[ri]n[cipa]le [et] accessoriu[m]
s[ed] ordinis sacramentum ordi
natur ad eucharistiam sic
accessorium ad p[ri]ncipale s[ed]
ergo sac[er]dos consecrat eucharis
tiam ip[s]e [etiam] pot[er]it ordines
conferre ¶ P[rete]r[ea] plus distat
sac[er]dos a dyacono q[uam] ep[iscopu]s ab
ep[iscop]o s[ed] ep[iscopu]s p[ote]st consecrare ep[iscopu]m
ergo [et] sac[er]dos p[ote]st p[ro]mouere dya
conum ¶ S[ed] con[tra] nobiliori

nis applicant[ur] ad divinum cul
tum minist[eri]i p[er] ordines q[uam] p[er]
vasa sacra s[ed] consecracio sa
crorum p[er]t[inet] ad solum ep[iscopu]m ergo
multo forcius consecracio mi
nistrorum ¶ P[rete]r[ea] sacramentu[m]
ordinis e[st] excellencius quam
confirmacionis s[ed] solus ep[iscopu]s
confirmat ergo multo mag[is]
confert ordinis sacramentum
P[rete]r[ea] virgines p[er] benediccones
non constituunt[ur] in aliquo
gradu sp[irit]ualis p[otes]tatis sic or
dinati constituu[n]t[ur] s[ed] virgi
nes benedic[er]e e[st] solius ep[iscop]i ergo
multomag[is] solus ip[s]e p[ote]st ali
quos ordinare ¶ R[esp]o[nde]o di[cendu]m q[uod]
p[otes]tas ep[iscop]alis h[abet] se ad p[otes]tatem
ordinum inferiorum sic poli
tica q[ue] conmectat bonum co
mune ad inferiores artes et
virtutes q[ue] conmectant aliq[ui]d
bonum sp[irit]uale ut eodicitur
p[ote]st politica aut Lege ponit
ut d[icitu]r in p[rim]o eth[icorum] inferiorib[us]
artib[us] s[ecundu]m q[uo]d quis[que] d[ebe]t exerc[er]e
et quantum et qualit[er] et ideo
ad ep[iscopu]m p[er]t[inet] in omnib[us] divinis
ministeriis aliques collocare
Unde ip[s]e solus confirmat
q[uia] confirmati inquadam off[ici]o
confitendi fidem constituu[n]t[ur]
et ideo ip[s]e [etiam] solus virgines
benedicit que signeant ec[c]l[es]iam
que c[hristo] sponsatur
ip[s]a. in p[ri]ncipali
committi[tur] ip[s]e [etiam] in ministe
riis ordini ordinandos con
secrat et vasa quib[us] d[ebe]t uti
ei determinat sua consecra
cione sic et officia secularia
in civitatibus distribuuntur

ab eo q̄ h̄z excellenciorem pta
tem ſc a rege ¶ Aduertendū aūt
q̄ collō ordinū aliarū pt co
uenire duˢ ¶ Aut d'uine vo
pie ordinate ptatis aut q̄
indulgencia ſiue gnāli ſc
ſpali vone commiſſionis Et ſc
ſolummo nō conferre ordines
minores qt aliquibꝫ qui nō
ſunt epī / pro conuenit ſol
epis ¶ Ad 1 ergo dcm̄ q̄ in
impoſicōe manuū nō datur
caracꝰ ſacerdotalis ordinis
ut qdictis pꝫ · ſꝫ grā ſūt
quam ad qōequendum ordi
nem ſint ydonei Et quia in
digent ampliſſima grā ideō
ſacerdotes manus cum epō
imponunt eis q̄ in ſacerdotes
pmouent' ſꝫ dyaconis ſolus
epc ¶ Ad 2 dcm̄ q̄ q̄ archi
dyaconus ē q̄ princeps miniſ
terij ideō omnia q̄ ad miniſte
rium pꝫ ipſe tradit ſc ce
reum quo accolitꝰ dyacono
ſuit an eūḡ ypm portanᵒ
Et corcenum quo ſunt ſubdya
cono Et ſimilr dat ſub dya
cono ea quibꝫ ſupioribꝫ ordi
nibꝫ ſunt · ſꝫ tamē in illis
nō conſiſtit pincipalr actꝰ
ſub dyaconi · ſꝫ inhr coopa
tū māim ſacramenti Et ideo
caraccterem · ſꝫ acolitꝰ accipit
caraccterē ex vbis epis inhr
q̄ accipit pdicta ab archi
dyacono Et magꝰ in acceptōe
vrcei q̄ candelabri / Vnde
non ſequitur q̄ archidyaco
nus ordinem conferat ¶ Ad
3 dcm̄ q̄ pp̄ q̄ h̄z plenitudi
nem ptatis pontificalis pt
committē epō ea q̄ ad epalem
dignitatem pꝫ dūmō illa nō
habeant immediatam rlacōꝫ
ad verum corpꝰ xp̄i Et ideō ex
eius commiſſione aliquis ſac
dos ſimplex pt conferre mi
nores ordines Et confirmare
ſed aut aliquis nō ſacerdos uᵉ
iterum ſacerdos mayores ordi
nes qui h̄z immediatam rla
cōem ad corpꝰ xp̄i · ſꝫ · q̄d conferēa
dum pp̄ non h̄z mayorem
ptatem quam ſimplex ſacerdos
¶ Ad 4 dcm̄ q̄ quamuis ſacram
tum eucharistie ſit maximū
ordinis ſacramentum in ſe tn̄
nō collocat in aliquo officio
ſc ordinis ſacramentum Et
ideō nō ē ſimilis rō ¶ Ad 5
dcm̄ q̄ ad communicandū alicui q̄
quis h̄z nō exigit' ſolum ppin
quitas · ſꝫ complecō ptatis Et
q̄ ſacerdos nō h̄z completam
ptatem in lectōis officijs ſc
epc ideō nō ſequitur q̄ poſſit
dyaconos facē q̄muis ille ordo
ſit ſi pronquior

Ad 2 ſic pcedr vr q̄ heret
ici Et ab eccā pciſi non
poſſint ordines conferre ma
ius ē enim conferre ordines
qm̄ aliquem abſoluere aut
ligare q̄ nō pnt ergo nec ordi
nes conferre ¶ P ſacerdos ab
eccā ſepatꝰ conſicē pt q̄ in
eo caracꝰ indelebilis manet
p quē hc pt · ſꝫ epc nō accipit
aliquem caracterē in ſu p
motione ergo nō ē nccē q̄ epalis
ptas remaneat in eo poſt ſe
paconē eius ab eccā ¶ P in
nulla communitate ille qui a

ciuitate expellitur possunt officia co-
mmunitatis disponere, sed ordines
quedam sunt officia ecclesie. ergo
ille qui ab ecclesia ponitur non
potest ordines conferre. ¶ Preterea sa-
cramenta habent efficaciam ex pas-
sione Christi, sed hereticus non continua-
tur passioni Christi neque per propriam
fidem cum sit ab ecclesia separatus.
ergo non potest sacros ordines con-
ferre. ¶ Preterea in ordinum collatione
exigitur benedictio, sed hereticus non
potest benedicere quin immo benedictio sua
in maledictionem convertitur ut
patet auctoritate in littera. ergo non potest
ordines conferre. ¶ Sed contra
est quod aliquis episcopus in heresim
lapsus quando reconciliatur non iterum
reconsecratur. ergo non amisit
potestatem quam habebat ordines
conferendi. ¶ Preterea maior est
potestas conferendi ordines, preter-
quam potestas ordinum, sed potes-
tas ordinum non amittitur propter
heresim vel aliquid huiusmodi.
ergo nec potestas conferendi ordi-
nes. ¶ Preterea sicut baptizans exhi-
bet tantum ministerium exterius
ita et conferens ordines deo
interius operante, sed nulla ratione
aliquis ab ecclesia precisus amit-
tit baptizandi potestatem. ergo nec
ordines conferendi. ¶ Respondeo dicendum quod
hic ponuntur in littera quattuor
opiniones. quidam enim dixe-
runt quod heretici quamdiu ab
ecclesia tolerantur habent potestatem or-
dines conferendi, non autem
postquam fuerint precisi. et simi-
liter nec degradati et alii huiusmodi.
et hec est prima opinio. sed hec esse

non potest esse quia omnis potestas que
datur cum aliqua consecratione
nullo casu contingente tolli
potest nisi ipsa consecratio annulla-
retur quia et altare vel crisma semel
consecratum perpetuo consecra-
ta manent. Unde cum episcopa-
lis potestas cum quadam con-
secratione detur oportet quod perpetuo
maneat quantumcumque aliquis
peccet vel ab ecclesia precidatur. et
ideo alii dixerunt quod precisi ab
ecclesia qui in ecclesia episcopalem
potestatem habuerunt retinent
potestatem alios ordinandi, sed
promoti ab eis hanc non habent.
et hec est quarta opinio. sed hec
non potest esse quia si illi qui fue-
runt in ecclesia fuerunt promo-
ti retinent potestatem quam
acceperunt quod patet quia exequendo
suam potestatem veram con-
secrationem faciunt, et ideo ve-
tribuunt omnem potestatem que
cum consecratione datur. et
ordinati ab eis vel promoti
habent eandem potestatem quam
et ipsi. et ideo alii dixerunt
quod etiam precisi ab ecclesia possunt
ordines conferre et alia sa-
cramenta dummodo formam
debitam et intentionem servent
et quantum ad primum effectum
qui est collatio sacramenti, et quantum
ad ultimum qui est collatio gra-
tie. et hec est tertia opinio. sed hec
etiam non potest stare quia ex hoc
ipso quod aliquis heretico preci-
so ab ecclesia in sacris communi-
cat peccat. et ita fictus acce-
dit et gratiam consequi non
potest nisi forte in baptismo in
articulo necessitatis. et ideo

ali dicunt quod noua sacramenta
conferunt sed tamen eis gratiam
non dant propter insufficientiam sa-
cramentorum sed propter peccatum re-
cipientium ab eis sacramenta
contra prohibitionem ecclesie sed hec est 3a
opinio que vera est ¶ Ad 1m ergo
dicendum quod effectus absolutionis non
est aliud quam remissio pecca-
torum que per gratiam fit Et ideo
hereticus non potest absoluere
sicut nec gratiam in sacramentis
conferre / Et iterum Et ad
absolutionem requiritur medio-
cris quam non habet ab ecclesia precisus ¶ Ad
2m dicendum quod in promotione episcopi
quod datur super potestas quod perpetuo
manet meos quamuis dicta non
possit caracter quia per eam non
ordinatur homo directe ad
deum sed ad corpus Christi misticum
Et tamen indelebiliter inheret
sicut caracter Et per consecrationem
datur ¶ Ad 3m dicendum quod illi qui
promouentur ab hereticis quamuis
accipiunt ordinem non tamen
recipiunt executionem ut licite
possint in suis ordinibus
ministrare ratione illa quod
obiecto tangit ¶ Ad 4m dicendum
quod per fidem ecclesie continuatur
passioni Christi quia quamuis in ea
non sint fideles se sunt tamen
in ea secundum formam ecclesie quam
seruant ¶ Ad 5m dicendum quod hec est
extendendum ad ultimum effectum
sacramentorum ut 3a opinio
dicit De impedimentis huius sacramenti

Q. 39. Consequenter inde considerandum
est de impedimentis huius
sacramenti. Et querimus

sex / Primo utrum sexus fe-
mineus impediat huius sacramenti
susceptionem / Secundo utrum carentes
usu rationis / 3o utrum seruitus
/ 4o utrum homicidium / 5o
utrum illegittima natiuitas
6o utrum defectus membrorum

Ad 1m sic proceditur videtur quod sexus
femineus non impediat
ordinis susceptionem quia officium
prophetie est maius quam officium
sacerdotis quia propheta est medium
inter deum et sacerdotes sicut sacer-
dos inter deum et populum sed prophetie
officium aliquibus mulieribus est
concessum ut patet Regum 2 ergo et
sacerdotis officium eis competere
potest ¶ Preterea sicut ordo ad perfectionem
quandam pertinet ita et prelationis
officium Et martirium et religionis
status sed prelatio com-
mittitur mulieribus in nouo
testamento ut patet de abbatissis Et in
veteri ut patet de delbora que in
dicauit israel Iudicum 4 com-
petit eis martirium et religio-
nis status ergo et ordo eccle-
¶ Preterea ordinum potestas in anima
fundatur sed sexus non est in
anima ergo diuersitas sexus non
facit distinctionem in receptione
ordinum ¶ Sed contra est quod dicitur
1 Thimothei 2 Mulierem in eccle-
sia docere non permitto nec domi-
nari in virum / ¶ Preterea in ordinan-
dis preexigitur corona quamuis
non de necessitate sacramenti sed
corona et tonsura non com-
petunt mulieribus ut patet 1 Cor-
inthiorum 11 ergo nec ordinum susceptio
¶ [illegible] dicendum quod quedam requiruntur

in recipiente sacramentum quasi
de necessitate sacramenti q si desint
non pt aliquis suscipere neque
sacramentum neque rem sacra
menti quedam vero requirunt
non de necessitate sacramenti sed de
necessitate precepti pp congruitate
ad sacramentum et sine talibus
aliquis suscipit sacramentum
sed non rem sacramenti. Ad 2m ergo
q sexus virilis requiritur
ad susceptionem ordinum non solum
precepto sed et primo Unde 2 si
mulieri exhibeant omnia
q in ordinibus fiunt ordinem
non suscipit quia cum sacrum
sit signum in hijs q in sa
cramento agunt requiritur
non solum res sed signum rei
sic dictum est q in extrema
unctione exigitur q sit in
firmus ut significetur cura
tione indigens cum igitur in
sexu feminino non possit sig
nificari aliq eminentia gradus
q mulier statum subiectionis
h3 ideo non pt ordinis sacrum
suscipere quidam autem dixerunt
q sexus virilis est de necessitate
sacramenta precepti sed non
de necessitate sacramenti q2 et in de
cretis fit mencio de dyaconis
sa et presbitera sed dyaconissa dicitur
q in aliquo actu dyaconi par
ticipat sic q legit omeliam in
ecclesia, presbitera autem dicitur vidua
q2 presbiter dicitur idem q senior.
Ad 1 ergo dicendum q prophecia non est
sacramentum sed dei donum
Unde ibi non exigit significatio
sed solum res [illegible]

rem in hijs q sunt anime mulier
non differt a viro cum quandoque mulier
inveniatur melior quantum
ad animam [illegible], ideo mu
lier donum prophecie et alia huiusmodi
pt recipere sed non ordinis
sacrum Et per hoc patet solucio ad
3m et 4m, de abbatissis autem
dicendum q non habent prelacionem ordina
riam sed q. ex commissione
propter periculum cohabitacionis vi
rorum ad mulieres, delbora
autem in temporalibus prefuit non in
sacerdotalibus sic et nunc possunt
mulieres temporaliter dominari.

Ad 2 sic proceditur, videtur q pue
ri et qui carent usu racionis
non possunt ordines suscipere q2
ut in lxxa dicitur sacri canones
in suscipientibus ordines certum
et determinatum tempus statue
runt etatis sed non hoc esset si
pueri recipere possent ordinis
sacramentum ergo et ¶ Preterea
ordinis sacramentum est dig
nius q matrimonium sed pueri
et alij carentes usu racionis
non possunt contrahere matrimonium, ergo
nec ordines suscipere ¶ Preterea
q. est potencia eius est actus sim
pliciter in libro de somno et vigilia sed
actus ordinis requirit usum
racionis ergo et ordinum potestas
¶ Sed contra ille qui est ante an
nos discrecionis promotus ad
ordines sine iteracione ipsos
quasi in eis concessi ministrare
ut3 extra de clerico per sal. p. sic
autem non esset si ordinem non sus
cepisset ergo puer pt ordines
suscipere, ¶ Preterea alia sacra

in quibus caracter imprimitur pnt
pueri ſuſcipere ut baptiſmum
et confirmacionem ergo et alios pro
ratione ordines ¶ Ad 4 dicendum quod
per pueriitiam et alios defectus
quibus tollitur uſus rationis
preſtatur impedimentum
actui et ideo omnia illa ſa
cramenta que actum requi
runt ſuſcipientis ſacramen
tum talibus non competunt
ſicut penitencia et matrimonium et huiusmodi
ſed quia potestates infuse ſunt
priores actibus ſicut et natura
les quamuis acquisite ſint
posteriores remoto autem poſte
riori non tollitur prius ideo omnia
ſacramenta in quibus non requiritur
actus ſuſcipientis de neceſſitate ſa
cramenti ſed potestas aliqua ſpiri
tualis diuinitus data pnt pueri
ſuſcipere et alij qui uſu rationis
carent hac tamen diſtinctione
habita quod in maioribus ordinibus
requiritur diſtinctionis tempus
de honeſtate ſacramenti propter
dignitatem ſed non de neceſſitate
precepti Unde aliqui ſi non
aſſit et ſpes profectus ad mino
res ordines pnt ante annos
diſcrecionis promoueri ſine peccato
et ſuſcipiunt ordines quamuis ſtatim
tunc non ſint ydonei ad offi
cia que eis committuntur tamen
per aſſuefactionem ydonei redduntur
ſed ad maiores ordines re
quiritur uſus rationis et de
honeſtate et neceſſitate precepti propter
uotum continentie quod habent an
nexum et quia eis ſacra trac
tanda committuntur ſed ad epiſcopa

tum ubi potestas in corpore mi
ſticum accipitur aliquis requiritur
actus ſuſcipientis curam animarum
paſtoralem / et ideo eſt de neceſſitate
conſecrationis epiſcopalis quod uſum
rationis habeat quidam autem di
cunt quod ad omnes ordines requi
ritur uſus rationis de neceſſitate
ſacramenti ſed eorum dictum rationem
non habet ut ante non confirmatur ¶ Ad
1. ergo dicendum quod non omne quod eſt
de neceſſitate precepti eſt de neceſſitate ſa
cramenti ut dictum eſt ¶ Ad
2. dicendum quod in iciuniū [illegible] cauſat
conſenſus qui ſine uſu rationis
eſſe non poteſt ſed in receptione ordi
nis non requiritur aliquis actus
ex parte recipientis quod patet ex hoc
quod nullus actus ex parte eorum
exprimitur in eorum conſecra
tione et ideo non eſt ſimile Ad
3. dicendum quod eiuſdem eſt actus et potencie
ſed tamen aliquid potencie precedit ſicut
liberum arbitrium uſum ſicut
etiam eſt in propoſito

Ad 3. ſic proceditur Uidetur quod ſeruitus
non impediat aliquem
a ſuſceptione ordinum ſubiectio
enim corporalis non repugnat
prelationi ſpirituali ſed in ſeruo eſt
ſubiectio corporalis ergo non
impeditur quin debeat ſuſcipere
prelationem ſpiritualem que in ordine
datur / ¶ 2 Preterea id quod eſt actio humi
litatis non debet impedire ſuſcep
tionem alicuius ſacramenti ſed ſerui
tus eſt huiuſmodi Unde apoſtolus
conſulit quod ſi aliquis poſſet
magis utatur ſeruitute 1 Cor
7. ergo non debet impedire a

pmotione ordinis ¶ Pter mag
est turpe clericum insignum ve
di q̄ simoniam indicium pmoni
s licite cleq insignum vendi
pt qr epus nolamus . s. pau
linus se ipsum in seruum vendi
dit ut in dyal' . legit' qo in illo
seruus pt seruus indicium p
mouere ¶ Cz con' vi' q̄ im
pediat quantum ad veritatem
sacramenti q̄ mulier no pt
suscipere sacramentum ordinis
rone subiectionis . s maior sub
iectio est in seruo qr mulier no
datur viro in ancillam ꝑ
qd' no e d' pedibus sumpta qo
et seruus sacramentum non susci
pit ¶ Pt aliquis ex quo susci
pit ordinem te' in ordine mi
nistrare s non semel minis
trare pt duo suo carnali et
spuali ministerio qo vide' q̄ no
possit ordinem suscipere qr
dominus dz seruari indempnis
¶ Ro o ddm q̄ in susceptione or
dinis mancipatur homo di
uinis officiis Et qr nullus pt
dare qd' suum no e . ido seruus
q no h3 ptatem sui no pt ad
ordines pmoni s tamen p
mone' ordinem suscipit qr
libitas no e d' sacramenti neci
te . licz sit d' necite precepti ad
non impediat ptatem s acc
tus Et similis ro e d' omnibus
q sunt aliis obligati ut ro
tinus detenti Et huiusmoi
pe ¶ Ad . j . qo ddm q̄ in suscep
tione spualis ptatis e aliquis
obligatus ad aliq . z . corporalia

agenda Et ido p corporalem
subiectionem impedi ¶ Ad . z .
ddm q̄ qo multis aliis q̄ no
prestant impedimentum ex
ceptionis ordinum pt aliquis
occasionem humilitatis acci
pere Et ido ro non sequit'
¶ Ad . z . ddm q̄ btus paulus
ex abundantia caritatis sp'ed
ad ductus h' fecit q̄ pbat ex
exitus qr p eius seruitutem multi
d' grege sua sunt d' seruitute
liberati Et ideo no e ad con
sequentiam trahendum qr
Ubi . sps dni . ibi libertas
. j . Cor . z ¶ Ad . x . ddm q̄
signa sacramentalia ex
naturali similitudine repn
tant mulier aut h3 subiec
tionem a nã s no seruus . Et ido
no e simile ¶ Ad . 7 . ddm
q̄ s' e pmotus sciente dno
et non reclamante ex h' ipso
efficitur ingenuus s aut
nesciente eo tunc epus et
ille q putat te' domino in
duplum q̄ sit precium serui
s scierint ipsum ee seruum alr
seruus s heat peculium dz
se ipsum redimere alioquin
redire' in seruitute domini
sui no obstante ordine recepto
no pt

Ad . x . sic pcedi' vi' q̄ ꝑ
homicidium aliquis
no debeat phiberi a sacris or
dinibus qr ordines incepsi sumpse
runt initium a leuitarum
officio ut inprecedenti distinctione
e dictum . s leuite conse

traxerunt manus ſuas in ſanguinis effuſione fratrum ſuorum ut Exo. 3. ergo in nova lege non debet aliquis a ſuſceptione ordinum prohiberi propter ſanguinis effuſionem ¶ Preterea actum virtutis nullus debet impediri a ſacramento ſed aliquando ſanguis per effundi per iuſticiam ſicut a iudice et peccaret huius officium ſi non effunderet ergo non impeditur propter hoc a ſacramenti ſuſceptione ¶ Preterea pena non debetur niſi culpe ſed aliquis ſine culpa quandoque homicidium committit ſicut ſe defendendo vel etiam caſualiter ergo non debet incurrere irregularitatis penam ¶ Sed contra hoc ſunt plura canonum ſtatuta et eccleſie conſuetudo

¶ Reſpondeo dicendum quod omnes ordines referuntur ad eucharistie ſacramentum quod eſt ſacramentum pacis nobis facte per effuſionem ſanguinis Christi et quia homicidium maxime contrariatur paci et homicida magis conformatur occidentibus Christum quam ipſi Christo occiſo cui omnes ordinis miniſtri debent conformari ideo de honeſtate precepti eſt quod non ſit homicida qui ad ordines promovetur quamvis non ſit de neceſſitate ſacramenti ¶ Ad 1 ergo dicendum quod vetus lex inferebat penam ſanguinis non autem nova lex et ideo non eſt ſimile de miniſtris veteris et nove teſtamenti. Lex quae eſt iugum ſuave et onus leve ¶ Ad 2 dicendum quod irregularitas non incurritur propter peccatum tantum ſed principaliter propter ineptitudinem perſone ad ſacramentum eucharistie miniſtrandum et ideo iudex et omnes qui in cauſa ſanguinis ei participationem dant ſunt irregulares propter hoc quia effuſio ſanguinis non decet miniſtros dicti ſacramenti ¶ Ad 3 dicendum quod nullus facit niſi illud cuius eſt cauſa quod eſt voluntarium in homine et ideo ille qui ignorans hominem occidit homicidio caſuali non dicitur homicida nec irregularitatem incurrit niſi operam dederit illicite vel niſi obmiſerit debitam diligentiam quia tamen cum damno efficitur voluntarium licet hoc eſt propter hoc quod culpa careat quia etiam ſine culpa incurritur irregularitas et ideo etiam ille qui ſe defendendo in aliquo caſu non peccat homicidium committendo nihilominus irregularis eſt.

Ad v. ſic proceditur. Videtur quod illegittime nati non debeant impediri a ſuſceptione ordinum quia filius non debet portare iniquitatem patris portaret autem ſi propter hoc impediretur ab ordinibus ſuſcipiendis ergo etc. ¶ Preterea magis impeditur propter defectum aliquis proprium quam alienum ſed a ſuſceptione ordinum propter illicitum concubitum ſuum non ſemper aliquis impeditur ergo nec propter illicitum concubitum patris ſui ¶ Sed contra eſt quod dicitur Deut. 23 non ingredietur manzer hoc eſt de ſcorto.

necatus eciam dicitur iustus ad comparacionem multo fortius inmunitus debet
pruiari ad ordines ¶ Secundo dicendum
quod ordinati in quadam dignita
te pre aliis constituuntur ideo quan
dam honestatem requiritur in
eis claritas quedam non de
necessitate sacramenti sed de necessitate
precepti ut scilicet sint bone fame
bonis moribus ornati non publice
penitentes Et quia obscuratur
hominis claritas ex viciosa
origine ideo est quod illegittimi
thoro nati a susceptione ordi
num repelluntur nisi cum eis
dispensetur Et tanto est difficilior
eorum dispensacio quanto
eorum origo est turpior /
¶ Ad primum ergo dicendum quod irregularitas
non est pena iniquitati debita
Et ideo patet quod illegittime nati
non portant iniquitatem patris
ex hoc quod irregulares sunt ¶ Ad
secundum dicendum quod ea que per actum proprium
committuntur possunt per penitenciam
ad actum contrarium aboleri
non autem ea que ex natura sunt Et
ideo non est simile de vicioso actu
et de viciosa origine
Ad tercium dicendum sicut predictum est quod
propter defectum membrorum
non debeat aliquis impediri
nisi afflicto non debet addi afflictio
ergo non debet priuari ordinis gra
du propter penam corporalis de
fectus ¶ Preterea plus exigitur ad
actum ordinis integritas
discrecionis quam integritas
corporis sed aliqui possunt promoueri
ante annos discrecionis ergo
Et cum corporis defectu ¶ Sed

contra tales prohibeantur a minis
terio veteris legis ergo multo fortius
debent in noua prohiberi De biga
mia autem dicetur in tractatu
de matrimonio ¶ Respondeo dicendum quod sicut
ex dictis patet aliquis efficitur
ineptus ad susceptionem ordinum
vel propter impedimentum actus
vel propter impedimentum clari
tatis persone Et ideo paciētes
defectum in membris impe
diuntur a susceptione ordi
num si sit talis defectus qui
maculam notabilem inferat
per quam obscuretur persone clari
tas ut abscisio nasi vel peri
culum in execucione facere
possit alias non impedit hoc autem
integritas exigitur de neces
sitate precepti Et per hoc patet solucio
ad obiecta. De hiis que annexa sunt
sacramento ordinis
Deinde considerandum est de
hiis que sunt annexa
sacramento ordinis Et circa hoc fuit
queruntur vii. ¶ Primo utrum M Ro
ordinati debeant habere corone
rasuram et tonsuram / Secundo
utrum corona sit ordo. Tercio
utrum per acceptionem corone
aliquis abrenunciat temporalibus
bonis / Quarto utrum supra sacerdotes
talem debeat esse potestas episcopalis
Quinto utrum episcopatus sit ordo
Sexto utrum supra episcopos possit
esse aliqua potestas superior / Septimo
utrum vestes ministrorum
conuenienter sint institute
Ad primum sic proceditur videtur quod or
dinati non debeant corone
rasuram habere quia dominus
comminatur captiuitatem et

dispersionem hys q sic attondentur ut deutro. 33. De captiuitate inimicorum denudati capitis sexe. Jdeo dispergam in omnium (?) gentiles q attonsi fugit in corona
si in ministerio p non debet captiuitas sed libertas ideo corone rasura et tonsura eis non competit ¶ P Vitas
dz. vide figure sed figura corone precessit in ve. le. in tonsura nazarenorum sic in
lra di ideo tum nazarei non essent ordinati ad ministerium diuinum vr q ministris ecclesie
non debeatur tonsura vel rasura corone et hc .2. vide
p hc q conuisi non sunt ministri ecclesie qui tondunt
in religionibus ¶ P p capillos superflua signantur q capilli q superfluis gnantur
sed ministri altaris omnem superfluitatem a se debent
expellere ideo totaliter debent capt radere et non in modum
corone ¶ Contra q .3. sed seruire deo regnare est sed coro
est signum regni ideo illis q ad diuina applicant corona
competit ¶ P capilli in velamen dati sunt ut .j.
cor .xj. sed ministri altaris dz hre mentem reuelatam
ideo competit eis rasura corone ¶ Ego dicendum q eis q ad
diuina ministeria applicant competit rasura et tonsura
in modum corone rone sic
q corona est signum regni et

perfectionis cuius sic tonsi illi
aut q diuinis ministerijs applicantur adipiscuntur regiam
dignitatem et perfectionem in virtute
esse dz competit .2. rone subtractionis capillorum et
pro superiori p rasuram ne mens eorum temporalibus occupationibus a contemplacione diuinorum retardetur et propter inferiori
p tonsuram ne eorum sensus temporalibus inuoluantur ¶ Ad .j. ergo
dicendum q dominus comminatur illis
q hc ad cultum demonum faciebant ¶ Ad .2. dicendum q ea q fiebant in ve. tes. imperfecte representant ea que sunt in nouo et
ideo ea q pertinent ad ministros
no. tes. non solum significabantur p officia leuitarum
sed p omnes illos qui aliquam
perfectionem profitebant nazarei
aut profitebant perfectionem quidem
in depositione come significantes temporalium contemptum
capillus non in modum corone
deponeret. sed omnino totum
q non dum erat tempus regalis
et perfecti sacerdotii et similiter .2.
conuisi tundunt propter abrenunciationem temporalium sed non radunt
q non occupant diuinis officijs
in quibus diuina oporteat eos
mente contemplari ¶ Ad .3.
dicendum q non solum dz signari
temporalium abiectio sed .2. regalis
dignitas in formatione et ideo
non debet totaliter coma tolli
et etiam ne indecens videatur

Ad .2. sic proceditur vr q corona
sit ordo quia in partibus
ecclesie spiritualia corporalibus

cudent · s3 corona e quoddam
corporale signum qd' exterius
adhibz · g° vi². q̄ signatum
intius ei corr respondeat · et
ita in coronacione imprimitur
caract' et erit ordo ¶ P° sic
ab epo solum datur confir
macio et alij ordines ita et co
rona s3 in confirmacione et alijs
ordinibz imprimitur caract' · g°
in corona · et idz q̄ prius ¶ P°
ordo importat quendam digni
tatis gradum · s3 cleric9 hc ipo
q̄ cleric9 e in gradu sup̄ sim̄plices
constituitur · g° corona p̄ quam
efficitur cleric9 e ordo aliquis
¶ Cz con nullus ordo datur n̄
in misse celebracione · s3 corona
datur · i · absq3 misse celebra
cione g° no e ordo / ¶ P° in col
lacione cuiuslz ordinis fit mencio
d' aliq̄ ptate data no aut in
collacione corone g° no est
ordo ¶ Co° ddz · ministri eccie
applio spectant² ad varandum
diuino cultu · in cultu aut
diuino q̄dam sunt q̄ p̄ pons
determinatas sunt exercenda
et hoc datur spualis ptas ordi
nis q̄dam aut sunt q̄ geri
a toto ministrorum collegio fiunt
sicut dicere diuinas laudes et ad
hc no exigitur aliqua ptas
ordinis · s3 solum deputacio
ad tale officium et hoc fit p̄
coronam et ido non e ordo
s3 preambulum ad ordinem
¶ Ad p'm g° ddz · q̄ corona
h3 coltrig aliquod spuale qd'
ci cudz signatum signo · s3
hc no e aliq̄ spualis ptas
et ido in corona no imprimitur

caract' nc e ordo ¶ Ad · 2 · ddz
q̄ quamis p̄ coronam no im
primatur caract' tamen de
putatur homo ad diuinu cul
tum · et ido talis deputacio dz
fieri p̄ summu ministrorum · s ·
p' epm qui z · vestes bndi
cit et vasa et omnia q̄ ad
diuinum cultum applicant²
¶ Ad · 3 · ddm q̄ ex hc q̄ ali
e cleric9 e in altiori gradu
qm laic9 no tame · h3 ampli
rem gradum ptatis quod
ad ordinem requiritur

Ad · 3 · sic pcē² vi² q̄ p̄
accepcionz corone aliq̄s
renunciet / ~~diuinit~~ tpalibz
bonis dpd · n · dicunt cum
coronantur dns p̄s heredita
tis mee · s3 sic dicit lere · do
minus nihil temporalibz s3
d' dignatur pars · g° ab renun
ciatur tpalibz ¶ P° ministra
ministrorum no · tes · dz abu
dare sic ministros Ve · tes · ut
pz · nu · v · s3 minis · ve · tes ·
· s · leuite no acceperunt ptez
hereditatis cum fribz suis
g° nc ministri no · tes · hre
dz ¶ P° hug d' · s · mit dr
q̄ postqm aliquis e fact9
cleric9 deinceps dz stipendijs
ecce sustentari · s3 hc non
esset · s · patrimonium suum reti
neret · g° vi² q̄ ab renunciat
in hc q̄ cleric9 fit ¶ Cz con
e · qd' lere fuit d' ordine sac
dotali · ut3 lere · 1 · Gz ipe
hunt possessiones hereditate ut3 lere
3 z · g° clici put hre pmo
malia bona · ¶ P° si hc no
posset non vide² tunc deal

mt religiosos et clericos seculares
¶ Ad 2m dicendum quod clerici nihil quod terre
nam accipiunt non renunciant
primo nec aliis rebus temporalibus
quia terrenorum possessio non con
trariatur divino cultui ad quem
clerici deputantur. sed nimia eo
rum sollicitudo quia ut dicit gregorius
affectus minime est. ¶ Ad 1m
ergo dicendum quod dominus dignatur
pars fieri eorum qui res mundi
ita possident ut ex eo quod non
aliis deligatur ita scilicet quod possit
aliquis finem suum in deo
et in rebus mundi non tamen de
dignatur fieri pars eorum
qui res mundi ita possident
propter eas a cultu divino non retra
huntur. ¶ Ad 3m dicendum quod levite
in veteri testamento habebant ut in
hereditate primam sed ideo non
acceperunt partem cum
aliis tribubus quia erant per omnes
tribus dispergendi et fieri non
potuissent si unam determina
tam partem cepissent sicut alie
tribus. ¶ Ad 4m dicendum quod si sunt in
digentes clerici et ad sacros or
dines promoti episcopi qui eos
promovit tenentur eis providere alii
eis non tenentur ipsi autem ex or
dine suscepto tenentur ecclesie
ministrare verbum autem
huiusmodi intellige de illis qui non habent
unde sustententur.

Ad 4m sic proceditur videtur quod
potestas supra sacerdotalem ordinem
non debet esse aliqua potestas episcopalis
sicut enim infra dicitur ordo sa
cerdotalis ab aaron sumpsit
exordium sed in veteri lege nullus
erat super aaron ergo nec in
nova lege debet aliqua potestas esse super
sacerdotalem. ¶ Praeterea potestas ordinatur
secundum actus. sed nullus actus sacer
potest esse maior quam consecra
re corpus christi ad hoc est potestas
sacerdotalis ergo supra sacerdotalem
potestatem non debet esse episcopalis. ¶ Praeterea
sacerdos in offerendo gerit figuram
christi in missa qui se patri pro nobis
obtulit. sed in ecclesia nullus est
maior christo quia ipse est
caput ecclesie ergo ut prius. ¶ Sed
contra potestas tanto melior est
altior quanto ad plura se ex
tendit. sed potestas sacerdotalis ut
dicit dyonisius extendit se
ad purgandum et illuminan
dum tamen episcopalis autem ad hoc
et ad perficiendum ergo super sacer
dotalem potestatem debet esse episcopalis
¶ Praeterea divina ministeria debent
esse magis ordinata quam humana
sed humanorum officiorum
ordo exigit ut in singulis
officiis preponatur omnibus qui
sit princeps illius officii sicut praeponitur
militibus dux sicut sacerdotibus
debet aliquis preponi qui sit sacer
dotum princeps et hic est episcopus
ergo episcopalis potestas debet esse super
sacerdotalem. ¶ Respondeo dicendum quod sa
cerdos habet duos actus princi
palem scilicet consecrare corpus
christi et secundarium scilicet preparare populum
ad susceptionem huius sacramenti
ut prius dictum est. quantum
autem ad primum actum sacerdotis
non dependet ab aliqua superiori
potestate nisi divina. sed quantum
ad secundum dependet ab aliquo superio
ri potestate scilicet humana. omnis enim
potestas qui non habet exercere actum
nisi presuppositis quibusdam ordinum

cōīb; dependz ab illa ptate
que illas ordinacones facit
sacdos autem nō pt absolue
& ligare ni p̄supposita iuris
dictione qua aliquem subdant
illi · pt · autem consecrare il
lam māīn a xpo determina
tam nec · aliud requiritur
quantum ē d' necitate sacri·
quis ex quadam congruita
te · p̄supponatur epalis actꝰ
in consecracone altaris ul
vestium & huiusmoi & ita
pz qꝫ oz ee · sup sacdotalem
ptatem epalis quantū ad
actum sacim sacdotꝫ no
quantum ad p̄um ¶ Ad · 1
go dicē qꝫ aaron sacdos fuit
& pontifex · 2 · sacdotum p̄n
ceps sumpsit ergo sacerdotalis
ptat ab ipo ordinum inip̄
tum fuit sacerdos sacrificia
offerens qꝫ · 2 · minorib; sa
cerdotib; licebat ß nō ab ea
inquantum fuit pontifex
p̄ quam ptatem potat ali
qua facē ut ingredi semel
in anno · sca scorum quod
aliis nō licebat ¶ Ad · 2 · dicē
qꝫ quantum ad illum actū
nō ē aliq ptas supior ß qm
ad alium ut dictum ē ¶ Ad
3 · dicē qꝫ sic om̄ ꝯrum na
tium p̄fecciones p̄existunt
ēquant' in deo ita xpc fuit
exemplar om̄ officiorum
ecclasticorū Unde cum sitisp̄
minist' ecclie quantum ad
aliquod gerit typum xpi
ut ex dicta pz & tamen ille
ē supior qui sim mayor

p̄ feccom xpm ẽputat sacdos
aut ẽputat xpm nihil qꝫ
p̄ se ipm aliquod ministerium
impleuit ß xc epc in hc
qꝫ alios ~~epos~~ ministros in
stituit & eciam fundauit ·
Unde ad epm ptz mancipare
aliq diuinis officiis · q · tulit
diuinum ad similitudinem r
statues · & p hc · 3 · epc sp̄a
sponsus dr ecclie sic & xpc
Ad v sic ptē · videtur
qꝫ epatꝰ sit ordo p̄º
p hc · qꝫ dyo · assignat 3ꝫ
ordines hoc ecc · s · epm
sacdotem & ministrum · in loca
3 · dicē qꝫ ordo eporum ꝯdra
ptꝰ ē ¶ p̄ ordo nichil ad
ē qm quedam ptate graduꝫ
in spualib; dispensandis · ß
epi pnt dispensare aliqua
sacramenta q · non pnt sac
dotes sic & confirmatom
& ordinem ergo epatꝰ est
ordo ¶ p̄ meria nō est a
liqua spualis ptas ni ordis
ul iurisdictionis · ß ea que
ptinent ad epalem ptatem
nō sunt iurisdictonis al' possꝫ
nō epo committi qd' falsum
ē ergo sunt ptatis ordinis
¶ p̄ epc hz aliquē ordinē
quē nō hz sacdos sim & te
epatꝰ ē ordo ¶ Contra est
omnis ordo nō dpendz a prece
denti qntum ad necitatem
ß epalis ptas d'pendz a sa
cerdotali qꝫ nullꝰ pt reci
pere epalem ptatem ni prꝰ
heat sacdotalem ergo epatꝰ

no e ordo ¶ P maiores ordi
nes non conferuntur nisi in sab
batis sed epalis ptas tradi in do
minicis ergo non e ordo ¶ Ite
dicitur quod ordo pt accipi dupliciter Uno
modo quod est sacramentum
et ut prius dictum e ordi
natur omnis ordo ad eucharis
tie sacramentum Unde cum
epc no heat ptatem supioz
sacerdote quantum ad hoc epa
tus non erit ordo Alio mo
pt considerari ordo secundum quod e
officium quoddam respectu
quarumcumque actionum sa
crarum Et cum epc heat
ptatem in omnibus ierarchicis
actibus corporis mistici sup sac
dotem epatus erit ordo et secundum
hoc loquuntur auctores inducte
Unde patet solucio ad primum
¶ Ad .2. dicendum quod ordo prout e se
cramentum imprimens ca
racterem ordinatur specialiter
ad sacramentum eucharistie
in quo ipse xpc continetur
quia per caracterem ipsi xpo con
figuramur Et quamvis detur ali
qua ptas spualis epo in sui
promotione respectu aliquorum
sacramentorum Non tamen
illa ptas habet racionem caracteris
Et propter hoc epatus no e ordo secundum
quod ordo e sacramentum quo
dam ¶ Ad .3. dicendum quod ptas
epalis no e tantum iurisdiccionis
sed .e. ordinis ut credit Et patet
sed quod ordo communiter accipitur
Ad .vi. sic proceditur Videtur quod sup
epos non possit esse aliquis
superior invenitur quod omnes
epi sunt aplorum successores
sed ptas que e data cuilibet aplorum
scilicet petro. Mt. xvi. e data om
nibus aplis Io. xx. ergo epi
sunt pares et unus no est sup
alium ¶ Pr ritus ecclie magis
debet esse conformis ritui iudeorum
quam ritui gentilium sed dis
tinccio epalis dignitatis et
ordinacio unius sup alium
e a gentibus introducta in ve
terem le. no erat ergo in eccia
ner epc sup alium esse debet
¶ Pr supior ptas no pt confer
ri per infioz neque equalis per equa
lem quia sine ulla contradiccione
quod minus e a maiori benedicitur
heb. vii. Unde .e. sacerdos pro
movet non epum neque sacerdo
tem . sed epus sacerdotem / sed epc
pt quemlibet epum promovere
quia etiam hostiensis . epc conse
crat papam / ergo epalis dignitas
tas in omnibus e equalis Et
unus epc non debet alii subesse
ut in lra di. ¶ Sed contra est
quod legitur in concilio constant
ninopolitano . sed scripturas et sed
canonum statuta diffinicionem
professionum antique rome epum
primum esse et maiorem epoz et
post ipsum constantinopolitanum epum
ergo unus epc e sub alium
¶ Pr bitus cirillus epc alex
andrinus dicit Ut membra
maneamus in capite nro
a plico trono romanorum
pontifice a quo nrum e querere
quid credere et quid tenere
debeamus ipsum venerantes
ipsum rogantes pro omnibus quia

xpistus solus est ipsi competendo corripere
statuere disponere et soluere
et ligare loco illius qui ipsam
edificauit et nulli alii episcopo summa
est plenitudo sed ipsi soli dedit cui
omnes iure diuino caput in
clinant et principes mundi tamquam
ipsi domino ihesu xpisto pape obe
diunt ergo ipsi aliam subsunt
ecclesie de iure diuino ¶ Ad [illegible] dicendum
quod licet nunc sunt multa ordi
nata in unum oportet esse aliquod
vniuersale regimen et sic particularia re
gimina que in omnibus continentur
tibus et artibus ut dicitur in primo
ethicorum est ordo secundum ordinem finium
vnum bonum autem commune est
diuinum quam bonum spirituale et ideo
super potestatem regitiuam que
communicat bonum spirituale oportet
esse potestatem vniuersalem respectu
boni communis aliter non posset
esse colligatio ad vnum et ideo
cum tota ecclesia sit vnum corpus
oportet si ista vnitas debet conserua
ri conseruare quod sit aliqua potestas
regitiua respectu totius ecclesie super
potestatem episcopalem qua quelibet
specialis ecclesia regitur et hec est potestas
pape et ~~ill~~ ideo illi qui hanc
potestatem negant scismatici dicuntur
quia diuisores ecclesie vnitatis et
inter episcopum simpliciter et papam
sunt alii gradus dignitatum
correspondentes gradibus vnionis
secundum quos vna congregatio uel
communitas includit aliam sicut
communitas prouincie includit
communitatem ciuitatis et co
mmunitas totius mundi includit
communitatem vnius regni ¶ Ad
1 ad ergo dicendum quod quamuis omnibus

apostolis data sit communiter potestas
ligandi et soluendi tamen ut
in hac potestate ordo aliquis
seruaretur primo soli petro
data est ut ostendatur quod ab eo
in alios ista potestas debeat des
cendere propter quod christus ei dixit sin
gulariter confirma fratres
tuos et pasce oues meas i.
in loco mei ut crisostomus dicit prepo
situs et caput esto fratrum ut
ipsi te in loco meo assumen
tes per orbem terrarum te in
throno tuo sedentem pre
dicent et confirment ¶ Ad
2 dicendum quod ritus iudeorum non e
rat diffusus in diuersa regna
et prouincias sed tantum in
vna gente et ideo non opte
bat quod sub eo qui habebat
potestatem principalem alii pon
tifices distinguerentur sed ecclesie
ritus sicut et gentilium ritus per
diuersas nationes diffunditur et
ideo oportet quod quantum ad hoc
magis gentilium ritum quam
iudeorum status ecclesie conformetur
¶ Ad 3 dicendum quod potestas sacerdo
tis exceditur a potestate episcopi quia a
potestate aliqua diuina sed potestas
episcopi exceditur a potestate pape quia
a potestate eiusdem generis et ideo
omnem actum ierarchicum
quem potest facere papa in ministra
tione sacramentorum potest facere
episcopus non autem actum quem
potest facere episcopus potest facere sa
cerdos in sacramentorum collatione
et ideo quantum ad ea que sunt
episcopalis ordinis omnes episcopi
sunt equales et propter hoc sunt

alium p[ro]t consecrac[i]o[n]e

Ad vij d[icen]d[u]m s[ecundu]m p[ra]e[dict]a n[on]
q[uod] vestes ministrorum
no[n] convenie[n]t' sunt in
eccl[es]ia instituere / ministri n[ovi]
novi testamenti magis tene[n]tur
ad castitatem q[uam] ministri ve
teris s[ed] int[er] alias vestes mi
nistrorum veteris testamenti
erant femoralia in signu[m]
castitatis ergo multo fortius ee[e]
d[ebe]nt int[er] vestes ministroru[m] eccl[es]ie
¶ Ad sacerdotum no[vi] tes[tamenti] est
dignius q[uam] sac[er]dotium ve[teris] s[ed]
veteris sacerdotes habebant
mitras q[uo]d e[st] signum digni
tatis ergo sacerdotes no[vae] le[gis] ca[r]ere
d[ebe]nt h[abe]re / ¶ Ad sac[er]dos e[st] p[rin]ci
palior ordinibus ministroru[m]
q[ua]m ordo ep[iscop]alis s[ed] ep[iscop]i vtu[n]tur
vestibus ministrorum dalmati
ca s[cilicet] q[uae] e[st] vestis sub dyaconi
ergo multo fortius d[ebe]nt vti eis
simplices sacerdotes ¶ Ad
in veti[ri] le[ge] pontifex defere
bat s[upe]r humerale q[uo]d signi
ficabat hu[m]ius evangelii ut d[icit]
beda h[abe]t aut[em] maxime pon
tificibus n[ost]ris inc[u]mbit ergo d[ebe]nt
h[abe]re superhumerale / ¶ Ad in
ronali q[uo]d portebant ponti
fices ve[teris] le[gis] scribeba[n]tur doc
trina et veritas s[ed] veritas ma
xime in nova le[ge] declara[t]a
e[st] ergo pontificibus no[vae] legis
competit / ¶ Ad lamina au
rea in q[ua] scriptum erat dig[nis]
simu[m] nome[n] d[e]i erat dignissimu[m]
ornamentu[m] leg[is] ve[teris] ergo id
maxime debuit transferri
in no[vam] le[gem] ¶ Ad ea q[ua]e

potericus gerunt[ur] in ministris
eccl[es]ie sunt signa in[ter]ioris p[otes]ta
tis s[ed] arch[iepiscop]us no[n] h[abe]t altius gradu[m]
p[otes]tatem q[ua]m ep[iscop]us ut dictum
e[st] ergo no[n] d[ebe]t h[abe]re pallium q[uo]d
no[n] h[abe]t ep[iscop]us / ¶ Ad p[otes]tatis plenitu
do resid[e]t penes romanum pon
tificem s[ed] ip[s]e no[n] h[abe]t baculum
ergo ut alii ep[iscop]i d[ebe]nt h[abe]re ¶ R[espon]so
d[icen]d[u]m q[uod] vestes ministroru[m] de
signant ydoneitatem que
in eis requiritur ad tractand[um]
divina et q[ui]a quedam sunt q[uae]
in omnibus requiru[n]tur et quedam
requiru[n]tur in superioribus que no[n]
exiguntur ita in inferioribus id[e]o
quedam vestes sunt omnibus
ministris co[mmun]es q[uae]d[am] aut[em]
superioribus tu[m] c[on]t[r]a o[mn]ibus
ministris competit amictus
humeros tegens quo significa[tur]
fortitudo ad divina officia exe[quen]
queda[m] quibus mancipant[ur] et
simil[ite]r alba q[uae] signat expres
sionem carnis s[ed] sub dyaconus
h[abe]t manipulum quo
significa[tur] exp[re]ssio minimarum
maculaarum q[ui]a manipulus
e[st] q[ua]si sudariu[m] ad extergend[um]
sudorem ip[s]i n[on] ad sacra tracta
da admittu[n]tur h[abe]t et[iam] tunica[m]
strictam p[er] quam doctrina x[ris]ti
significatur Unde et in ve[teri]
le[ge] in ip[s]a tintinabula pende
bant subdyaconi n[on] p[rim]o ad
mittu[n]tur ad doctrina[m] le[gis]
ad ministrandum s[ed] dyaconus h[abe]t
amplius stolam in sinistro
humero in signu[m] q[uo]d applica[tur]
ad ministeriu[m] in ip[s]is sac[ramenti]

20

z dalmaticam q e vestis larga
sic dicta qz indalmatie ptibz pri
cessit eius fuit ad designandum
qz ipse primo dispensator sacrame
torum ponitur ipe sanguine
dispensat indispensatoine aut
largitas requiritur S sacerdoti
et vtroqz humeros ponitur sto
la ut eundatur qz ei plena ptas
dispensandi sacramenta datur
non ut ministro alicui Et ido
stola descendit usqz ad inferiora
hz . 2 casulam que signat
caritatem qz sacramentum
consecrat caritatis . s eucharis
tiam S epi addunt ix or
namenta sup sacerdotes que
sunt caligas sandalia succinc
torium tunica dalmatica
mitra cerothece anulus z
baculus qz nouem sunt q sup
sacerdotes ptinent . s clericos ordinare
virgines benedicere basilicas
dedicare clericos deponere synodos
celebrare crisma conficere ves
tes et vasa consecrare ut p
caligas significatur rectitu
do gressuum p sandalia q
pedes tegunt contemptus ter
renorum p succinctorium q
stola ligatur cum alba . ad
honestatis p tunicam pseue
rantia qz Joseph tunicam ta
larem dicitur habuisse . q descendentem
usqz ad talos p quam signifi
catur eternitas vite p dal
maticam largitas in opibus
vite p cyrothecas cautela in
ope p mitram scientia vtriusqz
testamenti Unde et duo cor

nua hz p baculum cura pas
toralis quo dz colligere vagos
qd signat curuitas in capite
baculi . sustentare infirmos
qz ipse stipes signat baculi
S pungere lentos qd signat
stimulus in pede baculi vñ
versus . Collige . sustenta . sti
mula . vaga morbida lenta .
p anulum sacramenta fidei
qua ecclesia desponsatur xpo
epi . ii . sunt ut etiam loco q
S ubiqz accepit pallium hz
in signum plenitudinis ptatis
signat . ii torquem auream
quam solebant legittime cer
tantes accipere ¶ Ad . 1 ergo
dicendum qz sacerdotibus veteris legis indice
batur continentia illo tm tpe
quo ad suum ministerium
accedebant Et ido in signum cas
titatis tunc seruande in sacrifi
ciorum oblatione femoralibus
vtebantur . S ministris no . tes
mdicit . ppetua continentia
Et ido no est simile ¶ Ad . 2 dicendum
qz mitra no erat signum alicuius
dignitatis sed . n . sed quoddam
galerum ut dicit Jero . dicit . S tiaris
q erat signum dignitatis solum
pontificibus dabatur sicut z nunc
mitra . ¶ Ad . 3 . dicendum qz ptas
ministrorum est in epo sicut in ori
gine no aut in sacerdote qz
ipe no confert illos ordines
Et ido magis epus quam sacer
dos vestibus ministrorum vtitur
¶ Ad . 4 dicendum qz loco superhume
ralis vtitur stola q ad idem
significandum est ad quod erat
superhumerale ¶ Ad . 5 dicendum

quod pallium succedit loco scilicet hu-
meralis ¶ Ad vi. dicendum quod pro
illa lamina habet pontifex nos-
ter crucem ut Inno. dicit scilicet
pro femoralibus habet sandalia pro
lamina albam pro balthoo cin-
gulum pro podere tunicam pro
ephot amictum pro rationali.
amictum pro cydari mitram
¶ Ad vii. dicendum quod quamvis non
habeat aliam eius potestatem tamen
habet eandem ampliorem et ideo
ad hanc personam designandam
sibi pallium datur quo undi-
que circumdatur ¶ Ad 8 dicendum
quod romanus pontifex non uti-
tur baculo quia petrus misit ipsum
ad suscitandum quendam dis-
cipulum suum qui postea factus
est episcopus treverensis et ideo solum
in dyocesi treverensi papa ba-
culum portat et non in aliis
locis vel etiam in signum quod
non habet coartatam potestatem quod
curvatio baculi significat

De matrimonii sacramento

Post hec considerandum est
de matrimonio et primo
agendum est de eo inquantum
est in officium nature secundo in-
quantum est sacramentum 3o
inquantum absolute et secundum se
Q. 21 consideratur ¶ Circa primum
queruntur quatuor primo
utrum sit de iure naturali
2o utrum cadat sub precepto
3o utrum actus eius sit lici-
tus 4o utrum possit esse me-
ritorius

Ad primum sic proceditur videtur quod
matrimonium non sit naturale
quia ius naturale est

quod natura omnia animalia docuit sed in
aliis animalibus est commixtio
sexuum absque matrimonio ergo
matrimonium non est de iure naturali
¶ Praeterea id quod est de iure naturali 2
invenitur in hominibus secundum omnem
statum eorum sed matrimonium
non fuit in quolibet statu hominum
quia sicut dicit tullius in principio rhetorice
homines a principio silvestres erant
et tunc nemo scivit proprios li-
beros nec certas nuptias in
quibus matrimonium consistit ergo non
est naturale ¶ Praeterea naturalia sunt 3
eadem apud omnes sed non eodem modo
est matrimonium apud omnes cum
pro diversis legibus diversimode matrimonium
celebratur ergo non est naturale ¶ Praeterea
illa sine quibus potest salvari in-
tentio nature non videntur esse naturalia
sed natura intendit conservationem speciei
per generationem que potest esse sine
matrimonio utputa in fornicariis
ergo matrimonium non est naturale ¶ Sed
contra est quod in principio digestorum
dicitur ius naturale est maris et fe-
mine coniunctio quam nos
matrimonium appellamus ¶ Praeterea 2
philosophus 8 ethicorum dicit quod homo
est magis naturaliter animal politicum
et coniugale ut ipse dicit ergo
est naturaliter coniugale et con-
iugium sive matrimonium est R
naturale ¶ Respondeo dicendum quod aliquid
dicitur naturale dupliciter uno modo sicut ex
principiis nature ex necessitate causatum
ut leve moveri sursum est naturale igni
et sic matrimonium non est naturale nec
aliquid eorum que mediante libero arbitrio
complentur Alio modo dicitur naturale
ad quod natura inclinat sed mediante
libero arbitrio completur sicut actus virtutum

tutum dicit naturales secundo modo mi-
nionum est naturale quia ratio naturalis ad
ipsum inclinat dupliciter. primo quantum
ad principalem eius finem qui est bonum
prolis. non enim intendit natura solum
bonum generationem prolis. sed tra-
ductionem et promotionem usque
ad perfectum statum hominis
inquantum homo est quia est sta-
tus virtutis. Unde secundum philosophum. 9.
ethicorum tria a parentibus habemus. scilicet esse. nu-
trimentum. et disciplinam
filius autem a parentibus educari et
instrui non possit nisi determina-
tos et certos parentes haberet. quod
non esset. si non esset aliqua obli-
gatio viri ad mulierem deter-
minatam. quod matrimonium facit
Secundo quantum ad secundarium finem
matrimonii qui est mutuum ob-
sequium sibi a coniugibus in re-
bus domesticis sive impensum
sic enim naturalis ratio dictat ut ho-
mines simul cohabitent quia
unus non sufficit sibi in omnibus
que ad vitam pertinent. ratione cuius dicitur
homo naturaliter politicus. eorum autem quibus
indigetur ad humanam vitam
quedam opera sunt competentia
viris. quedam mulieribus unde
natura monet ut sit quedam asso-
ciatio viri ad mulierem in qua
est matrimonium. Et has duas causas
ponit philosophus in. 8. ethicorum ¶ Ad
primum ergo quod natura hominis ad
aliquid inclinat dupliciter Uno
modo quia est conveniens nature generis et hoc
est commune omnibus animalibus,
Alio modo quod est conveniens nature differentie
qua species humana abundat a genere
inquantum est rationalis sicut

est prudentie actus vel tempe-
rantie Et natura generis quamvis
sit una in omnibus animalibus
non tamen est eodem modo in omnibus
sed secundum quod convenit competit ad
matrimonium quo inclinat natura
hominis ex parte differentie quantum
ad secundam racionem assignatam Unde
philosophus hanc rationem assignat
hominibus super animalia sed quia
ad rationem primam inclinat ex
parte generis Unde dicit quod sic
liberorum procreatio communis est
in omnibus animalibus tamen
ad hoc non inclinat eodem mo-
do in omnibus. quia quedam anima-
lia sunt quorum filii nati sta-
tim possunt sufficienter sibi
victum querere ut ad quorum
sustentationem unus sufficit et
in his non est aliqua maris ad
feminam determinatio. in aliis
autem quorum filii indigent
utriusque sustentatione. sed ad
parvum tempus invenitur aliqua
determinatio quantum ad tempus
id. sicut in avibus quibusdam patet
sed in homine quia indiget filius
cura parentum usque ad magnum
tempus est maxima determi-
natio masculi ad feminam
ad quam etiam natura generis incli-
nat ¶ Ad. 2 ergo dicendum quod
verbum tulii potest esse verum
quantum ad aliquam gentem
si tamen accipiatur principium
proximum illius gentis per quod
ab aliis gentibus est distincta
quia non in omnibus perducitur ad
effectum hoc ad quod naturalis ratio
inclinat non autem est verum

coli q a pu° humana gnis sa
cra scriptura recitat fuisse
coniugia ¶ Ad .3. dd· q· s·
phm in .3. ethi natura huma
na no e inmobilis sr diuina
et ido diuersificantur ea q sr
d' iure nali sm diuersos status
et condiciones hominu qu'nis
ea q sunt in reb diuinis na
nullomo varientur ¶ Ad
.4. dd q na no tantum in
tendit ee in ple s .3. esse
pfcm ad quod exigi macio
nium ut ex dictis p3.
Ad .3. arz sr pce· ur q
matrimonium ad huc ma
neat sub precepto qr precepta
obligat quam diu no re
uocatur s pma institucio
matrimonii fuit sub precepto
ut in lra de nec reuoca hr
preceptum he reuocatum ymo
confirmatum. Ar .3. gros
deq coniunxit homo no se
peret ergo ad huc e matri
2 moniu sub precepto ¶ Pa pre
pta iuris naturalis s· omne
tempus obligant. s matri
moniu e d'iure nali ut dcm
3 e gor· ¶ P bonu spēd e
melius quam bonum in
diuiduu. qr bonum gentis e
diuinius quam bonu unius hois
ut d' .1· ethi· s preceptum pro
homine datū· est ad consuma
cionem indiuidui p actum
nutritiue ad huc obligat
ergo multo mag preceptu d'
generacio qd p3 ad consuma
2 cionem spei ¶ P ubi mai
eadē roo obligans. eadē obliga
cio mane dz s pr hr obliga
homines ad matrimonium antiq°
tpe ne multiplicacio gnis ces
saret et cum ergo hr rōs sequi
s quilbz libē pt a matrimonio
abstine ro q matrimonium sit
in precepto ¶ Oz con e qd di 3a
.1. cor· vii qui no iungit ma
trimonio virginē suam q
melius facit· s· q coniungit
ergo contrarium melioris no e
sub precepto ¶ P nulli debetur
premium p transgressionem
precepti s virginib datur spa
le premium s· aureola ergo 4
matrimonium no e sub precepto ¶ Rx°
dd q na inclinat ad aliqd
dupl' Vno mo sr ad id qd
e necm ad pfccōe unius et
talis inclinacio quelibz ob
ligat qr naturales pfcōnes omib
sunt comunes Alio mo
inclinat ad aliquid quod
e necm multitudini et ad
multa sunt huiusmod quor
vnum impedit aliud et tli
obt inclinacoe no obliga
quilbz ho p modum precepti
alit quilbz homo obligaret
ad agriculturam et ad edifica
toriam et ad huiusmod offa
q sunt necca comunitati
humane. s inclinacioni na
satisfit cum p diuersos diuersa
complent d' p dicte cum ergo
ad pfccōem humane multitu
dinis sit necm aliquos co
templatiue vite insistere
q maxime p matrimonium
6 impedit inclinacio ad matrio
nium no obligat p modu

preceptum et secundum philosophos Unde theo
frastus probat quod sapienti non
competit nubere ¶ Ad .i. ergo
dicendum quod preceptum illud non est
renovatum ut obligat omnes
quod quidem ratione iam dicta in illo tempore
quo paucitas hominum exige
bat ut quilibet generationi
vacaret ¶ Ad 2. et .3. patet ex pre
dictis ¶ Ad .4. dicendum quod natura
humana communiter ad diversa
officia et actus inclinat ut
dictum est sed quod est diversimode
inclinatur secundum quod indiviudatur
in hoc ut in illo Unde numquam
inclinat ad unum illorum offi
ciorum aliud ad aliud Et ex
hac diversitate simul cum di
vina providentia que omnia mo
deratur contingit quod quidam eligunt
unum officium ut agriculturam
alius aliud sed et quidam
eligunt matrimonialem vitam
et quidam contemplativam Unde
nullum periculum imminet

Ad 3. sic proceditur videtur quod actus
matrimonialis semper sit peccatum .i.
cor. vij. qui habent sint tamquam
non habentes sed non habentes
habent actum matrimonialem ergo et
habentes peccant in actu illo
2 ¶ P° ysa. xl. iniquitates vestre
diviserunt inter vos et deum vestrum
sed actus matrimonialis dividit ho
minem a deo Unde exo. 19. pre
cipitur populo qui debebat deum
videre quod non accederent ad uxores
suas ieronimus dicit quod in actu matrio
niali spiritus sanctus prophetarum corda
non tangit ergo est iniquitas
9 ¶ P° .d. secundum quod per se est turpe nul
lo modo potest benefieri sed actus
matrimonialis habet concupiscentiam ad
nexam que semper est turpis
ergo semper est pravus ¶ P° nichil 2
excusatur nisi peccatum sed actus
matrimonialis indiget excusatione
per bona matrimonii ut magister dicit
ergo est peccatum ¶ P° de similibus 7
semper est idem iudicium sed con
cubitus matrimonialis est eiusdem
speciei cum actu adulterij quod
ad idem terminantur secundum speciem
humanam ergo cum actus adul
terij sit peccatum et actus matrimonii
similiter ¶ P° superfluitas in 6
passionibus corrumpit vir
tutem sed semper in actu matrio
niali est superfluitas delectationis
adeo quod absorbet rationem que est principale
hominis bonum Unde philosophus
dicit in vij. eth. quod impossibile
est hominem aliquem in ipso
intelligere ergo actus matrimonialis 5
semper est peccatum ¶ Ex con. .i. cor. 9
vij. dicit virgo si nubat non
peccat Et .i. tess. Volo iuve Thimoth x
nculas nubere procreare filios
sed procreatio filiorum non potest
esse sine carnali commixtione ergo
actus matrimonialis non est peccatum
alias apostolus non voluisset id ¶ P°
nullum peccatum est in precepto
sed actus matrimonialis est in pre
cepto .i. cor. vij. uxori vir
debitum reddat ergo non est
peccatum ¶ Ex p° dicendum quod supposito 24
quod natura humana sit adeo bona
instituta impossibile est dicere
quod ea que pertinent ad conservationem na
turalis et ad que natura inclinat
sint universaliter mala et
ideo cum inclinatio sit nature

ad prolis procreacionem per quam natura
speciei conservatur. Simpliciter est dicendum
quod actus quo procreatur proles sit
coniugalis uel alius ut in eo me-
dium virtutis inveniri non
possit nisi ponatur secundum quo-
rundam insaniam quod res cor-
ruptibiles create sunt a ma-
lo deo. Ex quo forte dirivatur
opinio que in littera tangitur
et ideo est pessima heresis. ¶ Ad
i. ergo dicendum quod apostolus in verbis
illis non prohibuit uxorum
actum sicut nec eorum pos-
sessionem cum dixit qui v-
tuntur hoc mundo sunt qua-
si non vtentes. Sed in vtraque
fruicionem prohibuit quod patet quia propo-
sito modo loquendi non e-
dixit sunt non vtentes uel
non habentes. Sed quasi non
vtentes uel quasi non habentes
¶ Ad .2. dicendum quod deo coniungi-
mur. Et secundum habitum gracie.
Et secundum actum contemplacionis.
Et amoris. Et quia primam con-
iunccionem separat semper est peccatum
peccatum. Non autem secundam quia aliqua
occupacio licita circa res in-
feriores animum distrahit ut
actu deo coniungi non sit ydo-
neus. Et hoc precipue accidit in
carnali commixtione in qua de-
tinetur mens propter delectacionem in-
tensam. Et propter hoc illis quibus
competit divina contemplari
aut sacra tractare indicitur propter
isto abstinencia ab uxoribus
Et secundum hoc .3. dicendum quod spiritus sanctus
quantum ad actum revelacionis
secretorum non tangebat mentes
prophetarum in vsu uxorum

¶ Ad .3. dicendum quod turpitudo illa con-
cupiscencie que actum uxorum
aliquando semper committatur non
est turpitudo culpe sed pene ex pec-
cato primo proveniens ut scilicet in-
feriores vires et membra cor-
poris racioni non obediant et
propter hoc racio non sequitur ¶ Ad
4. dicendum quod proprie consilium dicitur quod
aliquam similitudinem mali
habet et non est malum vel tantum
quantum apparet. Quia quedam ex-
cusantur a toto quedam a tanto. Et
quia actus uxorialis propter corrup-
cionem concupiscencie habet similitudinem
actus inordinati ideo per bona
uxorionis excusatur a toto ut
non sit peccatum ¶ Ad .5. dicendum
quod quamuis sint species nature idem
tamen differunt in specie moris
quam una circumstancia variat
secundum attende ad suam uel non suam
sit. Et occidere hominem per viole-
nciam uel per iusticiam facit
diuersam speciem mortis. Quamuis
sit una species nature. Et tamen
unum est licitum aliud illicitum
¶ Ad .6. dicendum quod superfluitas pas-
sionis virtutem corrumpit non
solum impedit racionis actum
sed tollet racionis ordinem quod
non facit delectacionis intencio
in actu uxoriali quia et si tunc
non ordinetur homo tamen a racione
est preordinatus

Ad .4. sic proceditur. Videtur quod actus
uxorialis non sit merito-
rius. Crisostomus dicit super actus Mathei
Et si uxoribus se penam non in-
ferat. Mercedem tamen non prestat
secundum meritum virtutis. Merces dicit. Ergo
actus uxorialis non est meritorius

¶ P illud quod ē meritorium dimit
tere non ē laudabile s; laudabilis
ē virginitas pquam incononū
dimittitur g° inconalis act9
nō ē meritorius / ¶ P qui vtit²
indulgeñ pbi facta · beneficio
recepto vtitur · s; qñhr q aliū
pstatur beneficium non mē²
g° ·2c· ¶ P meritum in difficul
tate consistit sz · et virt9 s;
act9 incōnalis nō hz diffi
cultatem s; delectatom g° nō
ē meritorius ¶ P illud quod
nō pt fieri sine pctō venia
li nō ē meritorium qz non
pt homo simul mereri et de
mereri s; in actu inconali
ppt ē pctm veniale g° act9
predict9 nō pt eē meritorius
¶ Sz cōn omnes act9 quo im
pletur preptum ē meritorius
ē sz qō caritate fiat · s; act9
inconalis ē huiusmod qz
dr · j · cor · vij · vxori vir debi
tum reddat g° ·2c· ¶ P oīs
act9 virtutis ē meritorius s;
act9 pdict9 ē act9 iusticie qz
dd⁹ reddicō debiti g° ē merito
rius / ¶ Xpo ddj q cum ullq
act9 qō libera voluntate pre
deat sit indifferens ut in 2o
li° dictum ē / Act9 incō
nalis ppt ē pctm vel me
torius in eo qui graciam hz
sz · n · ad actum inconalez
virt9 inducat vel iusticie
ut debitum reddat · vel re
ligionis ut ples ad cultum
preeet² d' ē meritori9 / sz aut
moueat libido psistens int'
bō inconij ut · s nullo° ad alia
accedē vellet ē pctm veniale s
autem ex bō matrimonij effect²
ut · s · cum quacumqz muliere
eā fatē pponeret ē pctm mor
le / Natura aut moué nō pt
qui ordinetur rōne sz exit
mot9 virtutis et cum nō ordine²
exit mot9 libidinis ¶ Ad j
g° ddm q radix merendi
qūtum ad premium sbale est
ipa caritas s; quantum ad ali
quod acci^le premium rō meriti
existit in difficultate act9 sz
act9 inconij nō ē meritorius
s; pmo mō ¶ Ad 2m ddj ·
q homo pt mereri et in
minoribus bonis et in maiori
b9 vnde qui aliquis mino
ra bona dimittit vt maiora
faciat laudand9 ē a meritorio
minus actu discedens ¶ Ad
3 · ddj q indulgencia q̄ ē
d' minoribus malis sz indulge²
act9 inconij put ad ipm mo
uet libido · j · terminos incō9
consistens sz · n · ē veniale
pctm s; put ad ipm mouet
virt9 · tunc ē meritorius et nō
hz indulgenciam n · sm quod
ē indulgencia · d' minoribus bois
q idē q concessio nec est in
conueniens q ille q tali con
cessione vtitur mereatur qz
bonus vsus bñficiorum dī
meritorius ē / ¶ Ad · 4 · ddj
q difficultas laboris rquirit²
ad meritum pmij accidental'
s; ad meritum pmij ēēn^lis requirit²
difficultas consistens in ordi
nacione medij sz et ē qz 2 ·
in actu inconiali ¶ Ad · 5 · ddj
q pmus mot9 sm qd' dr pctm
veniale · ē mot9 appetit9 in
aliquod inordinatum delca^le

qd no e in actu matrimonali et ido
ratio eo non seq. De matrimonio ignitur sacramento

Deinde considerand e de
matrimonio inquantum e sa
cramentum ¶ Circa qd
querunt .4or. Primo utrum
sit sacramentum / 2o utrum
debuerit institui ante peccatum
3o utrum conferat gram
4o utrum carnalis commixtio
sit de integritate matrimonii

Ad .1m sic proced. videtur qd matri
monium non sit sacra
mentum omne n sacrame
tum no. le. hz aliquam forma
que e de ecciam sacramenti sed
benedictio que fit per sacerdotes in
nupcijs non e de essencia matrim
nij ergo no e sacramentum
¶ p. sacramentum sm hug.
e mate elem sed matrimoniu
no hz pro mat aliquod mate
elementum ergo no e sacra
mentum ¶ p. sacramenta
hz efficaciam ex passione x
sed per matrimonium non conformatur
homo passioni xi cum sint pena
les tum hent delectationem ad
iunctam ergo no e sacramentum
¶ p. omne sacramentum no.
leg efficit qd figurat sed ma
trimonium non efficit coniunc
tionem x et ecclie quam signat
ergo matrimonium no est sacra
mentum ¶ p. in alijs sacr
mentis e aliquid qd e res
et sacramentum sed hc no pt
inveniri in matrimonio cum
no imprimat caracterem alie
no iterare ergo no e sacramentum
¶ Sz contra e qd dr eph v sa
cramentum hc magnum e
ergo etc ¶ p. sacramentum e

sacre rei signum sed matrimonium e
huiusmodi ergo etc ¶ Respo. dicendum qd
sacramentum importat aliquod
remedium sanctitatis homini con
tra peccatum exhibitum per sensibilia sig
Unde cum hc inveniatur in
matrimonio inter sacramenta com
putatur ¶ Ad .1m ergo dicendum qd ver
ba quibus consensus exprimitur matrimonialis
sunt forma huius sacramenti
non aut benedictio sacerdotis qd e
quoddam sacramentale ¶ Ad
2m dicendum qd sacramentum ma
trimonii perficitur per actum
eius qd sacramento utitur sicut
sicut penitentia non hz aliam
materiam n ipsos actus consensu
subiectos qui sunt loco materiali
elementi ita e de matrimonio ¶ Ad .3m
dicendum qd quamvis per matrimonium no
conformetur homo passioni xpi
quantum ad penam conformatur
~~tam~~ tm ei quantum ad carita
tem per quam pro ecclia sibi in sponsa
coniungenda passus e ¶ Ad 4.
dicendum qd unio xi ad ecclam non
e res contenta in hc sacrame
to sed res significata no conte
ta et talem rem nullum sa
cramentum efficit ut dr / magis
aut ponit rem non conten
tam qd erat huiusmodi opini
onis qd no heret aliquam rem
contentam ¶ Ad .v. dicendum qd
in hc sacramento sunt illa tria
qd sacram tm sunt actus exterius
apparentes sed res et sacramentum
e obligatio que innascitur viri
ad mulierem ex talibus actibus
sed res ultima contenta e effectus
huius sacramenti / no contenta
aut e res quam magis determinat

Ad 2 sic procedit videtur quod unctio
nunc non debuit institui
ante peccatum quia id quod
est de iure naturali non indiget
institutione. sed unctio est huiusmodi
ut ex dictis patet ergo non debuit
institui ¶ Praeterea sacramenta sunt
quaedam medicinae contra morbum
peccati sed medicina non praeparatur
nisi morbo ergo ante unctionem
non debuit institui ¶ Praeterea ad
idem institutio una sufficit sed
unctionum fuit institutum
2 post peccatum ut infra dicetur ergo
ante peccatum non fuit institutum
¶ Praeterea institutio sacramenti debet
esse a deo sed ante peccatum verba quae
ad unctionem pertinent non sunt
determinate dicta a deo sed ab Adam
illa autem verba quae deus dixit
crescite et multiplicamini
dicta sunt 2 homini integro
non est unctionum ergo unctionum
non fuit institutum ante peccatum
¶ Praeterea unctionum est sacramentum
novae legis sed sacra novae legis a Christo
initium sumpserunt ergo non
debuit ante peccatum institui
¶ Sed contra est quod dicit Mt 19 Non
legistis quia ab initio qui fecit
homines masculum et femi
nam fecit eos ¶ Praeterea unctio
est instituta ad procreationem prolis
sed ante peccatum erat necessaria ho
mini procreatio prolis ergo an
te peccatum debuit unctionum institui
¶ Respondeo dicendum quod natura inclinat ad
unctionum intendens aliquod
bonum quod quidem variatur secundum di
versos hominum status et ideo
oportet quod illud bonum diversimode
in diversis statibus hominum in

stituatur et ideo unctionum
secundum quod ordinatur ad procreationem
prolis quae erat necessaria 2 peccato
non existente institutum fuit
ante peccatum secundum autem quod re
medium praebet contra vulnus
peccati institutum fuit post
peccatum tempore legis naturae. secundum autem
determinationem personarum in
stitutionem habuit in lege Moysi
secundum quod repraesentat mysterium
coniunctionis Christi et ecclesiae in
stitutionem habuit in nova le
ge et secundum hoc est sacramentum
novae legis. quantum autem ad
alias utilitates quae ex unctio
nio consequuntur sicut est ami
citia et mutuum obsequium
sibi a coniugibus impensum
habet institutionem in lege civi
li. sed quia de ratione sacramenti est
quod est signum et remedium.
ideo quantum ad medias insti
tutiones competit ei ratio
sacramenti. sed quantum ad
primam institutionem com
petit ei quod sit in officium
naturae quantum autem ad ul
timam quod est in officium civi
litatis ¶ Ad 1 ergo dicendum quod
illa quae in communi sunt de iure
naturali indigent institu
tione quantum ad eorum de
terminationem quae diversimode com
petit secundum diversos status
sicut de iure naturali est quod ma
lefici puniantur sed quod talis
poena tali culpae apponatur per
determinationem [illegible]
¶ Ad 2 dicendum quod unctionum non
est tantum remedium contra peccatum
sed primo est in officium

natis sicut institutum fuit an
peccatum non aut put e inter
medium ¶ Ad .3. dicendum quod licet
divisa que est in matrimonio de
terminari non est inconveniens
quod hunt divisas institutiones
sicut illa divisa institutio non
est eiusdem sed .n. ¶ Ad .4. dicendum
quod matrimonium an peccatum institu
tum fuit a deo sicut ad hoc mulie
rem de costa formavit in ad
iutorium et dixit eis Crescite
et multiplicamini quod pluribus
aliis animalibus dixerit non tamen
per ea eodem modo implendum sicut
per homines adam verbo verba illa
protulit a deo inspiratus ut
intelligeret matrimonii institu
tionem a deo factam ¶ Ad .5.
dicendum quod quantum ad hoc quod
matrimonium est sacramentum
non le non fuit an peccatum in
stitutum ut credit patet

AD .3. sic procedit videtur quod
matrimonium non conferat
gratiam quia secundum hugonem sacra
ex sanctificatione invisibilem
gratiam conferunt sed matrio
nium non habet aliquam sanctifica
tionem que sit de essentia eius ergo
non confertur gratia in ipso
¶ Preterea omne sacramentum con
ferens gratiam confert ipsam
ex materia et forma sua sed actus
qui sunt materia in hoc sacramento
non sunt causa gratie quia hoc
esset pelagiana heresis scilicet quod actus
nostri sunt causa gratie verba
etiam exprimentia consensum non sunt
causa gratie Item quod eius non
sit aliqua sanctificatio ergo in matri
monio nullo gratia datur
¶ Preterea gratia ordinata con

contra vitium peccati est necessaria omnibus ha
bentibus vitium id sed in omnibus in
venitur concupiscentie vitium sicut
dicitur omnes homines matrimonium
contraherent sicut esset stultum val
de a matrimonio abstinere ¶ Preterea
infirmitas non accipit medica
mentum ab eo a quo accipit
intensionem sed per matrimonium
concupiscentia accipit intensionem
quia sicut dicit philosophus in .3. ethicorum in
sacrabilis est concupiscentie appetitus
et per operationem congenitam au
getur ergo videtur quod matrimonium
non conferat remedium gratie
contra concupiscentiam ¶ Contra dif
finitio et diffinitum debent converti
sed in diffinitione sacramenti
ponitur causalitas gratie ergo
cum matrimonium sit sacramentum
erit causa gratie ¶ Preterea augustinus
dicit quod matrimonium est egrotis in
remedium. sed non est in remedium
nisi quantum aliquam efficaciam
habet ergo habet aliquid efficacie ad
reprimendum concupiscentiam sed
concupiscentia non reprimitur nisi per gratiam
ergo in ipso confertur gratia
¶ Respondeo dicendum quod circa hoc fuit .3.
opinio quidam .n. dixerunt
quod matrimonium nullo modo est causa
gratie sed est tantum signum sed hoc
non potest stare quia secundum hoc in
nullo abundaret a sacramentis
veteris legis Unde non esset aliqua
ratio quare sacramentis novae legis
annumeraretur quia .n. remedium prebe
at satisfaciendo concupiscentie ne
in preceps ruat dum nimium
arcatur habuit etiam in veteri lege
ex ipsa natura actus Ideo alii
dixerunt quod confertur ibi

quam in ordine ad recessum a malo
quia excusatur actus a peccato . qui
sine matrimonio peccatum esset . sed hec
esset minus parum quia hec etiam in
veteri lege habuit Et ideo dicunt
quod facit recedere a malo inquantum
constringit concupiscentiam . ne extra
bonum matrimonij feratur . non autem per
graciam illam fit aliquod auxili
um ad bonum operandum . sed hec non
potest stare quia eadem gracia est que im
pedit peccatum Et que ad bonum
inclinat sicut idem calor qui aufert
frigus Et qui calefacit Unde
alij dicunt quod matrimonium inquantum
in fide christi contrahitur habet ut con
ferat graciam adiuvantem ad illa
operanda que in matrimonio requiruntur
Et hoc probabilius est . quia cuicumque
datur divinitus aliqua facultas
dantur etiam auxilia quibus homo congrue
uti possit facultate illa sicut
patet quod omnibus potencijs anime
respondent aliqua membra corporis quibus
in actum exire possunt Unde
cum in matrimonio detur homini
divina institucione facultas
utendi uxore sua ad procreacionem
prolis datur etiam gracia sine qua con
venienter facere non possit sicut etiam
de potestate ordinis supra dictum est
Et ista gracia data est ultima res
contenta in hoc sacramento ¶ Ad
primum ergo dicendum quod sicut habet aqua baptismi
quod corpus tangit . Et cor abluat
ex tactu carnis Christi . ita matrimo
nium hoc habet quod Christus sua passione
id representavit . Et non precipue per
aliquam sanctificacionem sacerdotis
¶ Ad ij dicendum quod sicut aqua baptismi cum
forma verborum non operatur im
mediate ad graciam . sed caracterem
ita actus exteriores Et verba ex
primencia consensum directe faci

unt nexum quendam qui est sa
cramentum matrimonij Et huius
modi nexus ex virtute divine
institucionis dispositive operatur
ad graciam ¶ Ad 3 dicendum quod racione
illa procedit quod contra concupiscentie
morbum possit aliquod effi
cacius remedium adhiberi
adhibetur autem maius remedium
per opera spiritualia Et carnis morti
ficacionem ab illis qui matrimonio
non utuntur ¶ Ad 4 dicendum quod
contra concupiscentiam potest prestari
remedium dupliciter Uno modo
ex parte ipsius concupiscentie quod repri
matur in sua radice Et sic
remedium prestat matrimonium
per graciam que in eo datur Alio
modo ut actus ad quem causa
tur duplicitur Uno modo ut
actus ad quem concupiscencia
inclinat exterius turpitudine
careat Et hoc fit per bona matrimonij
que honestant carnalem con
cupiscenciam Alio modo ut actus
turpitudinem huius impediatur
quod fit ex natura ipsius actus qui dum
concupiscentie satisfacit in actu co
niugali ad alias corruptelas
non ita incitat propter quod dicit
Apostolus Melius est nubere quam
uri quamvis enim opera concupiscentie
congregata sint sicut nata sunt
concupiscentiam augere / tamen secundum
debitam racionem ordinata ipsam
reprimunt quia ex similibus actibus
similes relinquuntur dispositiones Et
habitus

Ad . 5 sic proceditur . videtur quod car
nalis commixtio sit de
integritate matrimonij in
ipsa . n . institucione matrimonij
dictum est . Erunt duo in

carne vna s; hc non sit / n p car
nalem commixtioem ergo e d'
integritate matrionij ¶ Pr° id q'
ptz ad sacramenti significato
e d' necitate sacrameti ut p
dictum e s; carnalis commixtio
ptz ad significatoni ut in lra
di ergo e d' integritate sacri
¶ Pr° hiuiusmoi sacramentu
ordinatur ad consumatoni spei
s; consumato spei non pt fieri
sine carnali commixtione
ergo e d' integritate sacrame
ti ¶ Pr° matrionu e sacra
mentum s; qd' remedium con
concupiscentiaz pstat d' quo
dicit aplus .j. cor. vij. q
melius e nube q vri s; hc
remedium no prestat' hijs
q carnalit no conuenint' ergo
etc. q p° ¶ Sz con in para
diso fuit matrionu s; i non
fuit carnalis copula ergo co
mixtio carnalis no est de
integritate matrionij ¶ Pr° sa
cramentum ex suo nomine
sanctificatones importat. s; sine
carnali commixtione e matrio''
stius ut in lra di ergo carnal
commixtio no e d' neitate sacra
menti ¶ Ad° dd q duplex e
integritas vna q attendit s'
sm pfectioni pmam. q consistit
in ipo ee rei. alia q attendit
sm pfectoni 2am q consistit
in opatone q' ergo carnalis
commixtio e quedam opatio su
ptis matrionij p qd' facultas
ad hc datur ideo erit carnalis
commixtio d' 2a pfectione matrio
nij s; no d' pma ¶ Ad .j. ergo
dd q adam exposuit & inte
gritatem matrionij quitum ad

vtramq; pfectoi q; res ergo suo
actu innotescit ¶ Ad 2m dd
q significato rei contente e de
necessitate sacramenti & ad hac
significatoni non ptz carnalis
commixtio s; ad rem non con
tentam ut ex dictis pz ¶ Ad 3m
dd q res non puenit ad fine
suum n p actum pmum vnde
ecclie q finis matrionij non
habet' sine carnali commixtoe
oz q sit d'integritate 2a & no
d' pma. ¶ Ad 4 dd q ante co
mixtionem carnalem e matrio
nium in remedium etc. ergo q
in eo datur gratia non actu
q ptz ad integritatem 2am

D' matrionio absolute 9sideato p' dispos

Quinsequit considerandum
e d' matrionio abte consi
derato vbi primo agendi
e d' sponsalibz 2° d' matrionij
rone 3° d' eius causa efficie
te .s. d' consensu 4° d' eius bois
5° de impedimentis ipius 6°
d' 2is nuptiis 7° d' quibusda
matrionio annexis ¶ Circa pm
querunt' tria Pmo quid sit — Q 83
sponsalia 2° q' contrahere q possunt
contrahe sponsalia 3° q' contrahunt
sponsalia dimi possunt

Ad .j. sic proce' vr q sponsalia
non conuenient' dicuntur
futurarum nuptiarum pmissio
ut hr ex vb'. Nicolai ppe q'
sic dicit vsi. Est aliquis sponsus
no q' pmittit s; q' sponds &
sponsis ergo male di pmissio ¶ Pr°
quicumq; pmittit aliqd d;
compelli ad soluendu s; illi q
sponsalia contraxerunt non com
pelluntur p ecclesiam ad matrionu
complendu ergo sponsalia no s'
pmissio ¶ Pr° in sponsalibz no e
tm sola pmissio s; addit iura
mentum & alique arre ergo

ri^e q non debuit solum p promis
sionem diffiniri ¶ P matrimonia
dz ee libera et absoluta s sp̄o
salia queq fiunt sub aliq̄ condi
cone ī actide pecunie g̃o nō
conueniēnt dur promissio nup
ciarum ¶ P p̄missio que est
derebz futuris vituperatur
vat · q s · cū sacramenta nō dz
ee aliquid vituperabile nō g̃o
dz fieri futurarum nuptiarū
p̄missio ¶ P nullq dz sponsq n
a sponsalibz s aliquis dī spons
q̄ p̄nubz nuptijs vt in lr̄a dī
g̃o sponsalia nō semp̄ sunt
futurarum nuptiarum p̄mis
sio ¶ R̄o ddz q conssq incon
iugalem copulam p vba de
futuro non facit m̄rimonium
s m̄rionij p̄missionē et h p̄
missio dī sponsalia a spondendo
ut dr̄ ẏs. Nam ante vsum
tabularum m̄rionij cautiones
dabant quibz spondebant se
inuicem consentire in iure ma
trimonij et fideiussores dabat
sic aut ista p̄missio dī s abte
et subcondicione abte quatuor
mod' Primo nuda promissiōe
vt cum dī accipiam te in me
am vxorem R̄o datis arris
sponsalicijs ut pecunia ul h
aliud huiusmod. 3o anuli
subarracone 4o interueniente
iuramēto Si aut fiat dicta p
missio sub condicione distinguēe
dum ē q aut ē condicio hone
sta ut cum dī accipiam te si
parentibz placeat et tunc state
stat non stante non stat Aut
ē inhonesta vel dur' q aut
ē cōtraria bonis m̄rionij vt si
dicam accipiam te si venena
sterilitatis p̄curet et tunc nō

contrahuntr sponsalia/ a' non
ē contraria bonis m̄rimonij vt
si dicat accipiam te si furtis
meis consencias et tunc stat
p̄missio s tollenda ē condicio
¶ Ad 1 g̃o ddīu q ipsa spon
salia et sponsorum donatio ē
compromissionis confirmacō
et ideo ad h' d'nominatur q
a p̄stroci ¶ Ad · 2 · ddīu q q
tali promissione obligatur
vnus alti ad m̄rimonium con
trahendum et peccat mortar
nō soluens p̄missum n legit
timum impedimentum interueni
at et s̄m h' ecciā cogit in
iniungendo penitenciam p pito
tamē in foro contencioso nō
compellitr q m̄rimonia coac
ta consueuerunt malos exitz
h're n forte iuramentum
interuenit q tunc cogendq ē
vt quidam dicunt q̄uis alijs
non videatur p' causam p
dictam pcipue s de uxoricidio
timetur ¶ Ad · 3 · ddz q illa
addita non sunt n ad confirma
dam promissionez vnde i nō
sit aliud q promissio ¶ Ad
· 4 · ddz q condicio illa h appo'
non tollit m̄rimonijs liberta
tem q si inhonesta dz abici
si aut honesta aut d' bonis sim'
vt si dicar' Accipiam te si pla
cz parentibz et h condicio nō
tollit libertatem sponsalium
s augz ei honestatem aut ē
d' virtutibz vt si dicatur contra
ham tecum si dab' m̄ · c · et tunc
h' non ponitr · q · ad vendendū
conssm m̄rionij · s intlle' ut
p̄missio dot Vnde m̄rionij
libertatem nō pdit quez aut
apponitur condicio pecunie

p modum pene s̄ tunc qr
matrimonia dz ee libera talis co
ditio non stat nec pt exigi pe
na ab eo q non vult matrimoniu
complere ¶ Ad .x. dicendum qr hac
no intendit phibe qr omnis
aliquis nullam pmissionem
facit deficientis Unde docz
qr appon dz condico s deus vo
luit q .z. s verbis non exprimat
corde tamen dz intelligi ¶ Ad
xi dicendum qr in matrio pt con
siderari ipa comixtio maris
et actus eius, a sponsione pmi
ssa futurorum de sponsis a
sponsalibus contractis p verba de
futuro Et a sponsione s̄ de
aliquis sponsus .z. qui con
tractum e matrimoniu spondz
actum . tamen a pima sponsioe
dicuntur sponsalia ppe q sunt q
dam sacramentalia matrimonij
sicut exorcismus baptismi

Ad .z. sic pcedit Vr qr tempus
septennij no sit compe-
tens aliis assignatum . p spon
salibus contrahendis . contractus
n. q p alios fieri pt non re
quirit discretionem in illis
ad quos ptz . s sponsalia fieri
pnt p pntes . Utroqz illorum
ignorante quorum sunt spo
salia . ergo ita pnt fieri ante
septenniu sic et post ¶ Pr sic
ad contractus sponsalium requi
aliquis rationis usus ita ad
consentiendum in pctm mortale
s sicut Gregorius narrat in . 4 . dyal
quidam puer ppter blasphemie
pctm extinctus e ergo ante
septenniu pnt sponsalia con
trahi ¶ Pr sponsalia ad matri-
monium ordinant . s in matri-

monio non assignatur idem
tempus puelle Et puero ergo in
sponsalibus septennium utriqz as
signari dz ¶ Pr qr tunc aliq
pnt sponsalia contrahe qn signo
eis pnt future nuptie placere
s signa talis placentie frequenter
apparent in pueris ante sep
tennium ergo ante illud tempus
pnt contrahi sponsalia ¶ Pr
s aliqui ante septennium an
num contrahunt Et postea post septe
nnium ante tempus pubertatis
contrahunt sponsalia de pnti
reputantur inter eos sponsalia
s hoc non e nisi contractu eo
qr tunc non intendunt spo
salia . s matrimoniu contrahe
ergo et pari ratione ante septenniu
pnt sponsalia contrahi ¶ Pr
in hijs q communiter fiunt a
pluribus quod deest uni suppletur
ab altero sicut ptz in trahentibus na
vem s contractus sponsalium
e quodam actus communis inter
contrahentes ergo s unus sit
pubes pt contrahe cum puel
la q non hz .x. annos spon
salia qr qd uni deficit de tempe
alter superabundat ¶ Pr s aliq
ui circa etatem pubertatis quasi
ante eam contrahunt p verba
de pnti reputatur inter eos ma
trimonium ergo pari ratione s
ante septenniu dummodo sunt
ppinque contrahunt p verba
de futuro reputabuntur inter eos
sponsalia ¶ Contra dicendum qr septe
nnium e tempus determinatum
sponsalibus a iure satis racionabiliter
contrahendis qr cum sponsalia
sint quedam pmissio futurorum
ut dictum e oz qr illorum sunt

q aliquo mo pmitte put qd no
e in Morum q hz aliquam pru
denciam d'futuris q vsum ra
cionis requirit rca eg 3a q
dq notatur sm phm in po
eth · Primq est qn quis neqz
ipe intelligit p se neqz ab alio
rape potest · Scdq statq quo
homo ab alijs rapere pt · s ipe
p se no sufficit ad intelligendu
3q e cum ho et ab alijs rcam
rapere potest et p se ipm consi
derare et qr ro paulatim in
homine convalescit sm qr se
dantur motq et flexibilitas
humorum spualitat ido pmu
statum hominis optz homo
ante pmu septennium et qr
hc in illo tempore nulli con
tractui aptq e et ita nec spo
salibq s ad 2m statum incipit
pvenire in fine pmi septe
nij Unde tunc tempus pmu
ad stolas ponitr · s ad 3m statu
incipit homo pvenire in fine
2a septennij quantum ad ea
q i ad psonam ipiq ptinet in
quo ro naturalis eius conva
lescit · s quantum ad ea q
extra ipm sunt in fine 3ij
septennij et ido ante pmum
septennium nulli contractui
homo aptq e · s in fine pmi
septennij incipit ee aptq ad
aliquid pmittendam in futu
rum precipue · De hijs ad
que ro naturalis inclinat
mags non aut ad obligand
se ppetuo vinculo qr adhuc
non firmam voluntate hz et ido
tali tempore put contrahe spon
salia · s in fine secundi septen
nij iam pt obligare se de hijs

que ad psonam ipius ptinent
vel ad religionem vel ad co
niugium · s pq 3m septenniu
r pt d' hijs se obligare et s
leges constituunt ei ptas de rebq
suis disponendi pq xxv an
num ¶ Ad · i · go · dd · qr si
ante annos pubertatis fiat
contractq sponsalium p aliu
ambo vel alt reclamare put
Unde tunc nichil actum e
adeo qr nec aliqua affinitas
contrahatur / et hc et ideo
sponsalia q int aliquas p
psonas alias contrahunt ro
bur hz inquantum illi int
quos contrahunt ad etatem
debitam venientes no recla
mant ex quo intelliguntr co
sentire d' hijs q p alios fca
sunt ¶ Ad · 2m dd · qr quidam
dicunt qr ille puer d' quo
gg narrat non fuit damna
tus nec mortalit peccavit
s visio illa fuit ad preiu co
testandum q in puero illo
peccaverat no corrigens eu
s hc expresse e contra inte
tionem gg dicentis qr pe
puer animam filij negli
gens non pmu pctorem gehe
ne ignibq nutrivit et ido
ddm qr ad pcm mortale suf
ficit · r · consensq put · s in
sponsalibq e consensus in futu
rum maior aut discrecio
racionis rqrit ad pvidenda
in futurum q ad consentie
dum in actum unum putez
et ido ante pt homo peccare
mortalit qm possit obligare ad
aliquid in futurum ¶ Ad
3 · ddm qr in tempore contract
mucionij non solum requirit

requiritur dispositio ex parte consu
mationis sed etiam ex parte cor
poris cum sit tempus consumationis
aptum Et quia puella in xij
anno ad hoc venit ut possit
esse consumationi apta activi Puer
autem in fine 2° septennij vel
plus aut in ix annalium
simul aut consumi distractionis
accipiunt qui tantum in spo
salibus requiritur ideo in spon
salibus determinatur Commune
tempus utrique non autem in ma
monio ¶ Ad . 4 . dicendum quod illa pla
centia que est in pueris ante sep
tennium non procedit ex perfecta
consumationis cum non dum
susceptibiles sint plene disci
pline sed magis contingit ex
motu nature quam ex aliqua
ratione Et ideo non sufficit
talis placentia ad sponsalia
contrahendum ¶ Ad . v . dicendum quod
quamvis per eum contractum
in casu illo non faciunt ma
trimonium tamen ostendunt
se ratam habere priorem promis
sionem Et ideo prioris contractus
accipit firmitatem ¶ Ad . vj
dicendum quod trahentes nature agunt
per modum virtutis cause Et non
quod deest virtuti potest suppleri
ex altero sed sponsalia contra
hentes agunt ut distincte persone
quia sponsalia non nisi inter duos
esse possunt Unde in utroque re
quiritur quod sit sufficiens ad
contrahendum Et ideo defectus
unius sponsalia impedit nec
ex altero potest suppleri ¶ Ad . vij
dicendum quod sicut est in sponsalibus si
appropinquant contrahentes ad
tempus septennij habent robur quia
secundum philosophum in 2° phisicorum quod parum

est quasi nichil esse videtur Hec autem
propinquitas a quibusdam determi
minatur secundum conditionem contra
hentium quia in quibusdam ma
gis accelleratur consumatio quam
in aliis

Ad . 3 . sic proceditur Videtur quod spo
salia dirimi non possunt
altero religionem intrante quia
de pecunia quam alteri promitto
non possum alteri licite obli
gationem facere sed ille qui spo
salia contrahit corpus suum
promittit mulieri ergo non potest se
offerre deo ulterius in religione
Item videtur quod non debet dirimi quia 2
alter coniugum ad longinqua
regionem se transfert quia in
dubiis semper tucior pars est
eligenda sed tucius esset quod eum
expectaret ergo tenetur eum ex
pectare Item quod nec dirimatur 3
per egritudinem quam aliquis
incurreat post contracta spon
salia Videtur quod pro pena nullus debet
puniri sed vir qui infirmitatem
incurrit punitur in eo quod
eius ius aufertur quod in illa ha
bebat quam sibi fuerat desponsata ergo
propter corporalem infirmitatem
non debet sponsalia dirimi Item 4
videtur quod nec propter affinitatem
supervenientem utpote si spo
sus consanguineam sponse
fornicario concubitu cognovit
stat quia secundum hoc sponsa punitur
pro peccato sponsi quod non est conve
niens Item videtur quod non possunt 5
se invicem absolvere quia hoc
est maxime levitatis ut con
hant et postmodum se absolvant
sed talia non debet ab ecclesia sustineri
ergo etc Item videtur quod nec propter 6

altius fornicacionem quia adhuc per sponsalia coniux non accipit potestatem in corpus alterius. Et ita videtur quod in nullo conveniunt petitum. Si interim fornicatur et sponsalia dirimi non debent per hoc. ¶ Item videtur quod nec per contractum cum aliqua per verba de presenti. quia venditio secunda non derogat venditioni prime ergo nec secundus contractus potest derogare primo. ¶ Item videtur quod nec per defectum etatis quod dirimi quia non est non potest dissolvi si ante etatem determinatam nulla fuerint sponsalia ergo dirimi non possunt. ¶ Respondeo dicendum quod in omnibus aliis predictis casibus sponsalia contracta dirimuntur, sed dissimiliter quia in duobus scilicet cum quis ad religionem confugit et cum alter coniugum cum alio per verba de presenti contrahit ipso iure sponsalia dirimuntur. Sed in aliis casibus dirimi debent secundum iudicium ecclesie. ¶ Ad 1 ergo dicendum quod talis promissio solvitur per mortem spiritualem cum sit spiritualis tantum ut dictum est. ¶ Ad 2 dicendum quod dubium id determinatur quod hoc quod alter ~~coniugum~~ comparet tempore statuto ad matrimonium perficiendum. Unde si ex parte eius non defuit quin matrimonium compleretur potest licite alteri nubere sine peccato aliquo. Si autem per eum stetit quod matrimonium non est completum debet agere penitentiam de peccato fracte promissionis aut iuramenti si iuramentum intervenit et contrahere cum alia si vult iudicio ecclesie. ¶ Ad 3 dicendum quod si ante contractum coniugii aliquam gravem infirmitatem incurrat alter eorum inter quos sunt contracta sponsalia que ipsum debilitant nimis ut epilentia vel paralisis aut eum deformet ut abscisio nasi vel orbitas oculorum aut aliquid huiusmodi aut que sunt contra bonum prolis ut lepra que solet prolem inficere possunt sponsalia dirimi ne sibi invicem displiceant cum matrimonium fuit contractum. malum exitum sortiatur nec propter penam punitur aliquis sed quod pena damnum reputat quod non est inconveniens. ¶ Ad 4 dicendum quod si sponsus cognovit consanguineam sponse vel econverso. tunc dirimi debent sponsalia et ad hoc probandum sola fama sufficit. propter scandalum vitandum. causa enim que in futurum expectant effectus suos impediuntur a suis effectibus non solum ex eo quod est, sed ex eo quod futurum est. Unde sicut affinitas si esset tempore contractus sponsalium impedivisset contractum illum. ita si interveniat ante matrimonium quod est effectus quidam sponsalium prioris contractus ab effectu suo impedit nec in hoc aliquid detrahitur alteri ymo ei confertur quia absolvitur ab eo qui per fornicationem se deo odiosum reddit. ¶ Ad 5 dicendum quod quidam non recipiunt istud casum, sed contra eos est decretalis que expresse dicit ad instar coniugum eorum qui societate fidei contrahunt. Et preterea remittitur. Potest enim pacem tolerari si invicem

se absoluunt q̄ sponsalia con-
traxerunt. ß ad hec dicunt q̄
ē hec magis sustinet ne penitus
euerteret quam hec sit d'iure.
ß hec non uidet exemplo con
uenire q̄ addunt sed idd dd. q̄
non semper ē leuitatis retrac-
tare que plus firmata sit
q̄ incerte sunt p'me inre ut
dr in l.º sapie ¶ Ad .vj. dd.
q̄ quamuis non dederint sibi
mutuo ptatem corporis spon
salia contrahentes tamen ex hoc
efficiuntur sibi inuicem sus-
pecti d'non seruanda fide in
futurum. et ideo potest si peccatie
homines cum alium sponsalia
dimendo ¶ Ad .vij. dd. q̄
eo illa teneret si esset coniug
rationis utrorumque contractus. ß
eo q̄ contractus unionis est for
tior primo et ideo soluit ipm
¶ Ad .viij. dd. q̄ pmus non
fuerint ea sponsalia tamen
sunt i quidam sponsalium
modus / et ideo ne videatur
approbare ad annos legittimos
deuenes. dz pete solutionem spo
salium iudico ecce faciendā
pp bonum exemplum

d'unione
ratione

Deinde considerandum
ē d' ratione unionis,
Circa quod queruntur
tria / Primo utrum unio
sit in genere coniunctionis. Secundo
utrum conueniet nomine.
3º utrum conuenienter dif
finiatur

Ad .j. sic pce. co^z q̄ unio
non sit in gn̄e coniunctionis
q̄ conuolum quo aliqua li
gantur dest a coniunctione
ipa. sic ca ab effecto. ß unio

ē conuolum quoddam quo iuncti
unionis ligantur ergo no ē in
gn̄e coniunctionis ¶ Preterea omne 2
sacramentum ē sensibile. ß nulla
relatio ē accidens sensibile ergo
unionium cum sit sacrame
tum no erit in gn̄e coniunctio
nis ¶ Preterea coniunctio ē relatio 3
equiparantie sic equalitas. ß
non ē eadem unio equalitatis
relatio in utroque extremorum
ut aui. dt. ergo nec eadem coniunc
tio et si unionium ē in gn̄e
coniunctionis no erit eadem
tm unionium inter duos con
iuges ¶ Item relatio ē sm
quod aliqua ad inuicem re
feruntur. ß n maritus uxoris
maritus et uxor mariti uxor
ergo unionium ē in gn̄e re
lationis nec ē aliud q̄ con
iunctio ¶ Preterea unio duorum
ad aliquid unum no fit nisi
sm coniunctionem hec autem fit
p unionium ut gn. ij. erunt
duo in carne una ergo unio
nium ē in gn̄e coniunctionis
¶ Respondeo dd. q̄ coniunctio ad
unationem quandam imputat
unde cum aliqua ē adunatio
aliquorum ibi ē aliqua coniunctio
ea autem q̄ ordinantur ad aliquid
unum dicuntur in ordine ad illud
adunari sic multi homines
adunantur ad unam militiam
vel negotium exequendum ex
qua dicuntur commilitones ad
inuicem ut socij negotiationis
et ideo cum p unionium or
dinentur aliqui ad unam vitam
domesticam cogitationem et edu
cationem prolis et iterum ad
unam vitam domesticam
constat q̄ in unionio ē aliqua
coniunctio sm quam dicitur

maritus et uxor et tales commune
tio corporis que ordinatur ad aliquid
unum est matrimonium coniunctio
aut corporum vel animorum ad
matrimonium consequitur ¶ Ad .1. ergo dicendum
quod matrimonium est vinculum quo
ligantur formaliter non effective
et ideo non oportet quod sit aliud a
coniunctione ¶ Ad .2. dicendum quod
quamvis ipsa relatio non sit sensibile
accidens tamen cause eius possunt
esse sensibiles. nec in sacramento re
quiritur quod sit sensibile id quod est
res et sacramentum. hoc enim
modo se habet in hoc sacramento
predicta coniunctio. sed verba
exprimentia consensum sunt sacra
mentum tantum. et causa
predicte coniunctionis sunt sensi
bilia ¶ Ad .3. dicendum quod relatio
fundatur in aliquo sicut in cau
sa ut similitudo in qualitate et
cum aliquo sicut parte sicut attendi
tur unitas et diversitas ipsius que
ergo in similitudine non est eadem
qualitas numero sed species cum utrumque
simile et utrumque subiecta simili
tudinis sunt duo numero et similiter
est de equalitatibus et ideo equali
tas et similitudo omnibus modis
est alia numero in utroque similium
et equalium. sed relatio que est
matrimonium ex una parte habet
unitatem in utroque extremo
rum scilicet ex parte cause que ad
eandem numero generationem or
dinatur. sed ex parte subiecti habet
diversitatem. Secundum unum et ideo
relatio est una et multiplex ex parte
subiecti et secundum quod est multiplex
ex parte subiecti significatur
istis nominibus uxor et maritus

secundum quod est vera significatur hoc no
mine matrimonium

Ad .2. sic proceditur. Videtur quod matrio
nium inconveniente nomine
sit denominatum debet enim fieri adiec
tio secundum prius digniori est autem
ergo magis debet denominari a
patre quam a matre coniunctio.
Preterea. ¶ Preterea res debet denomina 2
ri ab eo quod est de essentia sua
sicut ratio quam significat nomen
est diffinitio ut dicitur in 4 methaphysice
sed nuptie non sunt de essentia
matrimonii ergo non debet matrimonium
nuptie appellari ¶ Preterea species 3
non potest proprio nomine nominari
ab eo quod est generis. sed coniunctio
est genus ad matrimonium ergo
non potest proprie coniugium nominari 4
¶ Sed contra est communis 5
usus loquentium ¶ Respondeo
dicendum quod in matrimonio est tria consi
derare / Primo essentiam ipsius que
est coniunctio et secundum hoc vocatur
coniugium / Secundo causam eius
que est desponsatio et secundum hoc vo
catur nuptie a nube quia
cum ipsa solemnitate desponsa
tionis que matrimonium perficitur
capita nubentium velantur
Tertio effectum qui est proles et sic dicitur
matrimonium ut augustinus dicit contra
faustum ad hoc quod mulier non
debet ad aliud nubere nisi ut sit
mater / Potest etiam matrimonium dici quasi
matris munium idest officium quia
feminis incumbit maxime
educande prolis officium vel
ad matrimonium quasi matrem
muniens quia iam habet quo defen
datur et muniatur scilicet virum

vel dicitur matrimonium quasi matrem
monens ne virum relinquat
alteri adherens vel dicitur matrimo
nium quia nisi conveniat quod in eo
sit commixtio ad unam plenam
matrem inducendam vel dicatur
matrimonium a monos et matris
vel dicitur matrimonium ut ipse dicit
a matre et nato quod per matrimonium
efficitur aliqua mater nati
¶ Ad .i. ergo dicendum quod coniunx pater
sit dignior quam mater tamen
circa prolem mater magis est offi
ciosa quam pater vel ideo quod
mulier ad hoc principaliter facta
est ut sit hominis in adiutorium
prolis non autem vir propter hoc
factus est et inde magis patet ad con
iunctionem matris quam patris ¶ Ad
2 dicendum quod aliqua essencialia cog
noscuntur per accidentalia et ideo
etiam per accidentalia aliqua no
minari possunt cum nomen
detur causa rei innotescende ¶ Ad
3 dicendum quod aliquando species nominatur
ab eo quod est coniunx propter imperfectionem
speciei quia .s. complete habet coniux
conveniens nec tamen aliquid ad
dit quod ad dignitatem pertineat sed
proprium accidentale retinet nomen propri
communis aliquid aut propter perfectionem
quia in vero spe complete invenitur
eo coniux et non alia sed animal
denominatur ab anima quia com
petit animato corpori quod est ge
nus animalis sed animacio
non invenitur perfecte in aliis
quia non sunt animalia et similiter
est in proposito quod commixtio viri
ad mulierem per matrimonium est
maxima cum sit animorum
et corporum ideo coniugium no
minatur

A d 3 sic proceditur videtur quod inconvenienter
diffiniatur in littera quia in ma
teria diffinitione ortum quod matrimo
nium ponatur quod maritus est qui
est mulieri adiunctus matrimonio sed
ipse ponit maritalem coniunctionem
in matrimonii diffinitione ergo vide
tur quod sit circulatio in diffinicionibus ipsius
¶ Praeterea per matrimonium sic efficitur
vir maritus mulieris ita uxor
viri mulier ergo non magis debet
dici coniunctio maritalis quam uxo
rialis ¶ Praeterea consuetudo ad genus
moris pertinet sed frequenter matri
monio iuncti sunt valde moribus
diversi ergo non debet poni in diffinitione
matrimonii individua vite consue
tudinem retinens ¶ Praeterea inveni
untur alie diffinitiones de
matrimonio date quod .s. hugonis matri
monium est duarum personarum
ydonearum legitima coniunctione co
sensus .s. quosdam autem matrimonium
est consorcium communis vite et
communicatio divini et humani
iuris et quaeritur quid hee diffinitiones
differant ¶ Respondeo dicendum quod sic dictum
est in matrimonio tria considerantur
.s. causa ipsius et essencia eius et
effectus et secundum hoc tres diffinitiones
inveniuntur de matrimonio date nam
diffinitio hugonis tangit causam
.s. consensum et per se nota est diffi
nitio autem in littera posita tangit
essenciam matrimonii .s. coniunctionem
et addit determinatum subiectum
in hoc quod dicit inter legitimas
personas ponit et differentiam contra
hentem ad speciem in hoc quod dicitur
maritalis quod cum matrimonium
sit coniunctio in ordine ad aliquid
communis talis coniunctio in specie
trahitur per illud ad quod ordinatur
et hoc est quod ad maritum pertinet

27

ponit 2ᵐ rōnem huiuſmodi co
niunctionis q̄r indiſſolubilis ē
nihil q̄d dicit indiuiduam ſtē
ſʒ alia diffinitio tangit effectū
ad quem ordinatur / unionē ſ
vita cōis in rebꝫ domeſticis ꝛ
q̄r cōmunis cōmunicatio aliq̄
lege ordinatur ideo ponit² ordi
nacio iſtiꝰ hominis quonis
ſ iure diuino et humano / nec
aut cōmunicationes aut nego
ciatorum et militancium ſo
lo iure humano inſtitute ſūt
¶ Ad .1. q̄o ddʒ q̄ aliqū poꝛa
exquibꝫ dʒ dari diffinitio nō ſūt
nominata / et ideo indiffinitione
aliquorum ponit² aliq̄ poſte
riora ſūnt q̄ ſunt priora q̄o
ad nos ſic indiffinitione qua
litatis ponitur quale a philo
ſophi dī qualitas ē ſcdm quam
quales dicimur et ita hic
circa indiffinitione unionis po²
maritalis ut ſit ſenſus q̄ ma
trimonium ē coniunctio ad ea q̄
maritali officium requirit q̄
nō poterant ꝯuo nomine
exprimi ¶ Ad .2. ddʒ q̄ p hanc
drām tangi² finis coniunctio
ut dictum ē / et q̄r ut dicit
aplūs vir nō eſt ꝑ mulierē
ſʒ mulier ꝑ virum ideo h
drā potiꝰ dʒ ſumi a viro
quam amuliere ¶ Ad .3. ddʒ
q̄ ſic vita civilis nō importat
actum ſingularem huiꝰ vel
huiꝰ ſʒ ea q̄ ad cōmunicacōem
civilem ptinent ita vita coniugalis
nichil aliud ē quam coniunctio
ad cōmunicacōem talem ptinens
et ideo quantum ad hanc vitam
ſemp conſuetudo ē indiuidua

cōiunctis ſit diuiſa quantum ad actus
ſingulares extrinſecꝰ ¶ Ad .4.
pʒ ſolucio ex dictis de diffinicione m̄rionii

Q 27

Quinto conſiderandum ē de
conſenſu / Primo agendum
ē de conſenſu ſcdm ſe conſidera
to .2ᵒ de conſenſu iurato vel
carnali copula firmato .3ᵒ
de conſenſu coacto et condicionato
4ᵒ de obiecto conſenſus ¶ Circa
primum querunt² quinq̄ . Primo
utrum conſenſꝰ ſit cauſa ſuffi
ciens unionis .2ᵒ utrum
conſenſum oporteat p vba exprimi
3ᵒ utrum conſenſꝰ expreſſus
p vba de futuro faciat matri
monium / 4ᵒ utrum conſenſꝰ
p vba expreſſus ſi deſit interior
conſenſꝰ exterior faciat verum matri
monium / 5ᵒ utrum conſenſꝰ
in occulto factꝰ p vba de pnti
faciat matrimonium

Ad .1. ſic proceditur vr² q̄ conſenſꝰ
nō ſit cauſa efficiens
unionis ſacramentalis .n. nō ſūt
a voluntate humana ſʒ ab
inſtitucione diuina ſʒ conſenſꝰ
ad voluntatem ptinet ergo non ē
cauſa unionis ſic nec aliorum
ſacramentorum / ¶ Pterea idem nō
ē cauſa ſui ipſius ſʒ unionem 2
vel aliud vr² q̄ conſenſꝰ q̄r con
ſenſꝰ ipſe ſignat coniunctionem corpi
ad ecclesiam ergo conſenſꝰ nō eſt
cauſa unionis ¶ Pterea unius dʒ 3
ēē una cā ſʒ unionem inter
duos ē unum ut dictum ē
conſenſꝰ aut duorum ſunt di
uiſi q̄r diuerſorum et indiuiſa.
ab vnū n ergo pter conſenſꝰ in
utrum ~~nō eſt cā unionis~~

96

ex alia in uxore ergo mutuatis consensus non est causa matrimonii ¶ Sed contra est quod Crisostomus dicit matrimonium non facit coitus sed voluntas ¶ Preterea unus non accipit potestatem in eo quod est libere alterius nisi per eius consensum. sed per matrimonium accipit uterque coniugum potestatem in corpus alterius ut patet 1. Cor. 7. Et tamen prius uterque liberam suam potestatem sui corporis habebat ergo consensus facit matrimonium ¶ Respondeo dicendum quod in omnibus sacramentis est aliqua spiritualis operatio mediante materiali operatione que eam significat sicut per ablucionem corporalem in baptismo fit ablucio interior spiritualis Unde cum in matrimonio sit quedam spiritualis coniunctio inquantum matrimonium est sacramentum et aliqua materialis secundum quod est in officium nature et civilis vite. oportet quod mediante materiali fiat spiritualis virtute divina Unde cum coniunctiones materialium contractuum fiant per mutuum consensum oportet quod hoc modo etiam fiat matrimonialis coniunctio ¶ Ad 1. ergo dicendum quod sacramentorum prima causa est divina virtus que in eis operatur salutem sed cause secunde instrumentales sunt materiales operationes ex divina institutione habentes efficaciam et sic consensus in matrimonio est causa. ¶ Ad 2. dicendum quod matrimonium non est ipse consensus sed quedam unio ordinatorum ad invicem ut dictum est quam consensus facit. Et consensus proprie loquendo coniunctionem Christi ad ecclesiam significat sed voluntatem eius qua factum est ut ecclesie coniungeretur ¶ Ad 3.

dicendum quod licet matrimonium est unum ex parte eius in quod fit coniunctio quamvis sit multiplex ex parte coniunctorum ita etiam consensus est unus ex parte eius in quod consentitur scilicet predicte coniunctionis quamvis sit multiplex ex parte consentientium. Nec est directe consensus in virum sed in coniunctionem ad virum ex parte uxoris et similiter ex parte viri consensus in coniunctionem ad uxorem

Ad 2. sic proceditur. Videtur quod non oporteat consensum per verba exprimi quia per matrimonium redigitur homo in potestatem alterius sicut per votum sed votum obligat quo ad deum etiam si non exprimatur verbis ergo et consensus facit matrimonii obligationem etiam sine expressione verborum ¶ Preterea matrimonium potest esse inter aliquos qui consensum suum mutuo verbis exprimere non possunt quia vel sunt muti vel diversarum linguarum ergo expressio consensus per verba non requiritur ad matrimonium ¶ Preterea 2
si omittatur id quod est de necessitate sacramenti quacumque ex causa non est sacramentum sed in aliquo casu est matrimonium sine expressione verborum sicut si puella taceat per verecundiam parentibus eam sponso tradentibus ergo expressio verborum non est de necessitate sacramenti matrimonii ¶ Sed 3
contra matrimonium est sacramentum quoddam. sed in omni sacramento requiritur aliquod sensibile signum ergo et in matrimonio et ita oportet in saltem esse verba exprimentia consensum sensibiliter ¶ Preterea in matrimonio fit contractus inter [illegible] 2

z mulierem s; in quolibz con
tractu oz esse expressionem vbo-
rum quibz se inuicem homines
obligent ergo in matrimonio oz ee
consensum per uba expressum ¶ Ad
ddr q sicut ex dictis pz. conuen
cio matrimonialis fit ad modum
obligationis in contractibz rea-
libz sicut reales contractus non
pnt fieri ni sibi inuicem
voluntatem suam vbis exprimat
q contrahunt ideo z oz q con
sensus matrimonij faciens verbis
exprimatur ut expressio vboz
se heat ad matrimonium sicut
ablucio exterior ad baptismum
¶ Ad .1. ergo dicendum q in voto non
e aliqua sacramentalis ~~considerata~~
obligacio s; spiritualis tantum
et ideo non oz q fiat ad mo
dum realium contractuum
ad hc q obligat sic e de matrimo
nio ¶ Ad .2. ddr q quamuis
muti possunt vota sua mutuo
vbis tales exprimere possunt
tn exprimere pnt nutibz et tales
nutus pro vbis computantur
¶ Ad .3. dicendum q sic dicit hug
d .s. vic. eos qui se coniun
guntur sic oz consentire ut
inuicem se spontanee recipiat
qd indicatur fieri si in desspon
sacione non contradicant vbi
vba parentum computantur
in casu illo ac si essent puelle
sunt .n. sufficiens signum
qd sunt eius exquo non contradicit

Ad .4. sic procedi vr q consensus
expressus per uba de futuro
matrimonium faciat. quia sic se hz pns
ad pns. ita futurum ad futu-
rum. s; consensus vba de pnti ex-
pressus per vba de futuro [pnti] facit
matrimonium in pnti. ergo consensus
expressus per uba de futuro facit
matrimonium in futuro ¶ Pr sic
in matrimonio fit quedam obli
gacio per uba exprimentia consen
sum z in alijs ciuilibz contra-
ctibz. s; in alijs contractibz non
dr. verum per uba de pnti uel
futuro obligacio fiat ergo ut
in matrimonio dr ¶ Pr per votum
religionis homo contrahit ma-
trimonium spirituale. s; votum
religionis fit per vba de futuro
et obligat ergo et similiter pt fieri
matrimonium per uba de futuro
¶ Pr constat q ille qui consen
tit in aliquam per vba de futuro
et post cum alia de pnti. secun
iura dz hre primam vxorem
s; hc non esset si consensus per uba
de futuro faceret matrimonium quia
ex quo initiatum e matrimonium
cum vna ea viuente non pt con
trahi cum alia ergo consensus per
vba de futuro non facit matrimo
nium. Pr qui promittit aliqd
se facturum nondum facit
id. s; qui consentit per uba de fu-
turo promittit se cum aliqua con
tracturum matrimonium ergo non
contrahit ad huc cum illa.
¶ Ro. ddr q cause sacramenta-
les signando efficiunt. unde
hc efficiunt qd significant et quia
cum aliquis consensum suum
per uba de futuro exprimit non
significat se facere matrimonium s;
promittit se facturum et ideo tal
expressio consensus non facit matrimo
s; sponsionem eius qui sponsalia
nominatur ¶ Ad .1. ergo ddr

quod cum consensus exprimitur per verba de presenti et verba sunt presentia et in presenti consentitur pro eodem tempore sed quando fit consensus per verba de futuro verba sunt presentia sed consentitur in futurum et ideo non pro eodem tempore et propter hoc non est simile ¶ Ad 2 dicendum quod et in aliis contractibus qui verbis futuris utitur non transfert proprietatem rei sue in alterum ut si dicat dabo tibi sed solum qui verbis presentibus utitur ¶ Ad 3 dicendum quod in voto professionis actus spiritualis matrimonii per verba de futuro exprimitur scilicet obedientia vel observantia regule et non ipsum matrimonium spirituale si autem spirituale matrimonium in futurum fornicatur non est votum spirituale quia nondum ex hoc aliquis est monachus sed se futurum monachum pollicetur

Ad 5 dicendum sicut predictum est quod consensus expressio est per verba si desit interior consensus fit matrimonium quia fraus et dolus nemini patrocinari debet sed [illegible] sed ille qui verbis exprimit consensum quem in corde non habet dolum committit ergo non debet sibi patrocinari ut ab obligatione matrimonii liber reddatur ¶ Praeterea consensus mentalis alteri non potest esse notus nisi inquantum per verba exprimitur ergo si expressio verborum non sufficiat sed consensus interior requiritur cum utroque coniungantur neuter poterit scire de altero an sit verus coniunx et ita erit fornicator quicumque matrimonio utetur ¶ Praeterea si aliquis probatur per verba de presenti in aliquam consensisse cogitur per censuram ecclesiasticam ut eam habeat in uxorem quamvis ipse dicat consensum mentalem defuisse quod non esset si postmodum cum alia contraxerit consensu mentali verbis expressis sed hoc non esset si requireretur consensus mentalis ad matrimonium ergo non requiritur ¶ Sed contra est quod dicitur (?) et dicitur in decretali quadam in isto casu loquens sine consensu nequiunt cetera federa perficere coniugale ¶ Praeterea intentio requiritur in omnibus sacramentis sed ille qui corde non consentit non habet intentionem matrimonii contrahendi ergo non fit matrimonium ¶ Ad primum dicendum quod sicut se habet ablutio exterior ad baptismum ita se habet expressio verborum ad hoc sacramentum ut dictum est unde sicut si aliquis ablutionem exteriorem reciperet non intendens recipere sacramentum sed ludum et dolum facere non esset baptizatus ita expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit ¶ Ad 1 ergo dicendum quod hic sunt duo scilicet defectus consensus qui sibi patrocinatur in foro conscientie ut non astringatur vinculo matrimonii quamvis non in foro ecclesie in quo iudicatur secundum allegata et (?) dolus verborum et hic non patrocinatur nec in foro penitentie nec in foro ecclesie quia in utroque pro hoc punitur ¶ Ad 2 dicendum quod si desit consensus mentalis ex parte unius ex neutra parte est matrimonium quia matrimonium consistit in mutua coniunctione ut dictum est tamen probabiliter potest dici dolo non esse nisi signa evidentia

doli appareant qr d'quolibz psu
mendum ē bonum n̄ pbe^r co
trarium Unde r^e ex eq pte ē
dolus non ē apto excusatq p
ignorantiam ¶ Ad .3. dd; q
mali tam ecclia compellit eū
ad standum cum pma vxore
qr ẜm. ea indicat q̄ foris
apparent ut dcipit^r ministri q̄
ius dcipiatur in facto qr ic d;
potius excommunicacoz sustinere
q̄ ad pp'am vxorem accedat
vel. dz in alias regiones remo
cius fugere.

Ad .v. sic pcē^r Ui^r q; confss
en occulto facto p vba d
puti non faciat mrionium
res .n. in ptate altiq quia· nō
transfertur in ptatem altiq n̄
consenciente illo nicq ptate
erat. ß puella erat in ptate
pris ergo nō pt p mrionium
transire in ptatem viri nisi
pre consenciente Et ita si fiat
in occulto confss q̄ .ē. p uba dpuri
expssi nō erat mrionium ¶ P
sic in mrionio est actq mīe. q; nost
d' eencia sacramenti ita ē in
prima ß sacramentum pnē nō
pficitur. n̄ mediantibz ecclie mi-
nistris q̄ sunt sacramentorum
dispensatores ergo nec mrimonium
pfici poterat in occulto absqz
sacerdotali benedictione ¶ P bap^s.
qr pt in occulto Et apto fieri
non phibe^r ab ecclia fieri in oc
culto ß ecclia phibz clandesti-
na fieri mrionia ergo non pos
sunt fieri in occulto ¶ P mi
nor q̄ in ẜo gradu sibi attinet
mrionium contrahi nō pnt
qr ecclia phibuit. ß similr

ecclia phibuit clandestina ma-
trimonia ergo non possunt
ee vā mrionia ¶ Sz con̄ pōi
causa ponitur Et effectus. ß cā
sufficiens mrionii ē confss
p vā d'puti expressus. ergo
siue fiat in publico siue in o
culto mrimonium sequetur
¶ R ubi ē debita mā Et
debita forma ī est sacrame-
tum ß in oculto mrionio
seruatur debita forma qr sit
ī vba dputi confssm expri-
mencia Et debita mā qr sit
legittime psone ad contrahē
dum ergo est ī verum mrion
¶ Ad .o. dd; ē q; sic in alijs sa-
cramentis quedam sunt d'
ecc̃n sacramenti quibz omissis
nō est sacramentum quedaz
aut ad solemnitatem sacramē-
ti ptinet quibz obmissis vm p
ficitur sacramentum q̄uis
peccet q̄ obmittit ita ē con
ssq expressus p vba d'puti
int psonas legittimas ad
contrahendum mrionium
fiat qr h duo sunt d' ecc̃n
sacramenti. alia aut omnia
sunt d' solemnitate sacramēti
qr adhc adhibent^r ut mrio
conuenienciq fiat. Unde si
omittant^r. vm ē mrionium
q̄uis peccent sic contrahentes
n̄ p aliquam causam lrciaz
excusent^r ¶ Ad .1. ergo dd;
q; puella non ē in ptate
pris. qr ancilla. ut sui cor
pis ptatem nō hēat ß q; filia
ad educandū Et ideo ẜm hr q;
libera ē. pt se in ptate altiq
absqz confssu pris dare sic

etiam pt aliquis ut aliq̄ reli
gionem intrare absq̄ consen
sum cum sit p̄ba ¶ Ad
3 dd' q actq iu' in pma q̄uis
sit d' eentia sacramenti non
est sufficiens ad inducendum
p̄petuum effctum .s. absolucōm a
pctō ideo oz q ad p̄fectiom sed
sacramenti interueniat actq
sacerdotis s3 in matrimonio actq
nrā sunt causa sufficiens ad
inducendum p̄petuum effectum q
e obligacio quicunq̄ e sui
iur' pt se alteri obligare et
ideo sacerdotis bndiccō non req
ritur in matrimonio q. d' eē
sacramenti ¶ Ad 3 dd' q p̄
hibitum e q baptismum ul'
accipiat ñ a sacerdote ñ in articlo
necessitatis et ideo non e similis ro
p̄hibentur aut̄ clandestina
matrimonia ꝓꝑ picula que inde
euenire solent q̄ frequent'
ꝑtrahentes e aliq̄ fraus ex altera
pte. frequent' etiam ad alia
coniugia transeunt. dum pe
nitent deh̄ q subito facta
sunt Et multa alia mala
inde accidunt Et preciens tur
pitudinis pt' hec h' ¶ Ad 4
dd' q non sunt p̄hibita
matrimonia clandestina q. cont̄
quid [bonum] matrimonii e existencia s3
sunt p̄hibita matrimonia illaz
p̄ficiam q sunt mia indebita
hui' sacramento. s3 ꝓꝑ alias
causas Et ideo non est simile

Q 26

Utrum iuramentum adiunctum consensui de futuro faciat matrimonium

Deinde considerandum est
d' consensu cui aduenit
iuramentum vel copula car
nalis Circa qd querunt'
duo pmo utrum iuramentum
adiunctum consensui p̄ vba de
futuro faciat matrimonium Scdo
utrum copula carnalis eidem
consensui adueniente faciat
matrimonium

Ad .1. sic p̄ceditur sic p̄ce' vr'
q iuramentum adiunc
tum consensui q vba d' futuro
expressa faciat matrimonium nl'
ñ pt se obligare ut faciat con
iur' diuinum. s3 implere iu
ramentum e d' iure diuino
ut3. ibi ex. reddes aut' dno
vota tua ut iuramenta tua
ergo p nullam obligacōm seq̄
tem pt euenire q homo nō
debeat tenere iuramentum p̄us
factum si ergo p3 consensum in
aliquam p vba d' futuro iura
mento firmatum aliquis
aliud se obligat p vba d' pñti
vidr' q nihilominus debeat
iuramentum p̄mum seruare s3 hec
nō esset ñ iuramento illo eet
matrimonium ergo p̄fectum ergo iura
mentum adiunctum consensui
p vba d' futuris facit matrimonium
¶ Pr' veritas diuina forcior e
quam veritas humana s3 p
iuramentum veritate diuina fir
matur aliquid. cum ergo vba
exp̄mencia consensum d' pñti in
quibus e sola veritas humana
matrimonium p̄ficiatur vr' q
multo amplius id efficere
possint vba d' futuro iuramento
firmata ¶ Pr' s3 m apls heb
omnis controuersie finis est
iuramentum ergo in iudicio sal
tem plus standum e iuramento
to q simplici vbo ¶ si ergo
aliquis simplici verbo consen
tiat in aliquam p vba de

p̄riti p9quam consens͛it in aliq̄
p v̄ba d' futuro vide' q' iudico
eccīe debt compelli stare cum
p̄ma et non cum s͛cda ¶ P̄ va
d' futuro simr̄ p'lata faciunt
sponsalia ſ; iuramentum i aliq̄
opatur ergo facit plus q̄m
sponsalia ſ; ult' sponsalia nō
ē n matrimonium ergo facit
matrimonium ¶ Oꝫ contra ē qd'
futurum ē nō ē ſ; iuramentum
additum nō va facit quin va
d' futuro significent consensum d'
futuro ergo adhuc matrimonium
nō ē. ¶ P̄ postq̄m p'fectum ē
matrimonium nō oꝫ q' aliud con
sens͛9 interveniat ad matrimonium
ſ; p9 iuramentum advenit
aliq consens͛9 q matrimonium facit
alioquin frustra iuraretur
id ee futurum ergo nō facit
matrimonium ¶ Rn͛o. ddm q' iura
mentum adhibe' ad confirma
tionem dictorum. Unde i͛d tm
confirmat qd' in dict significa'
nec significatum mutat et
idō cum v̄ba d' futuro de ip̄
sa significacone heant q' ma
trimonium nō faciant q'
qd' futurum p'mitti' nō dum
fit. 2. ſ; iuramentum adve
niat. 2. non dum ē matrimo
factum sic magister in lrā dicit
¶ Ad .1. ergo ddm q' simple iura-
mentum ē licitum. Unde si
aliq̄ obligatio sequens iurame-
tum facit ee illicitum cum
p9 fuiss͛ licitum nō d'rogat
iuri divino q iuramentum
p9 factum non s͛uat et ita
ē in p'posito. Illicite n iura'
q' illicite p'mittitur p'missio

aut d' aliena ē illicita Unde
consens͛9 sequens p v̄ba d' p̄nti
quo quis transfert dominium sui
corporis in aliam facit p'ceden
iuramentum ee illicitum
qd' p̄us licitum erat ¶ Ad
2. ddm q' v̄itas divina effica-
cissima ē ad firmandum id
cui adhibetur Unde pꝫ so
lutio ad 3m ¶ Ad 4. ddm q'
iuramentum aliquid opatur
nō novam obligacoem faciens
ſ; factam confirmans Et
o'trarius peccat q eam violat
Ad 2. sic p'ce' vi' q' carnal'
copula p9 v̄ba d' futuro
o'p'veniens consensum faciat
matrimonium q' maius ē conse
tire facto quam v̄bo ſ; ille
q carnalit' commiscetur con
sentit p'missioni quam p̄us
fecit ergo vi' q' multomag̃
p h' fiat matrimonium q̄ si solis
v̄bis d' p̄nti consens͛9 fieret.
¶ P̄ consens͛9 non solum exp͛ss͛
ſ; z. interpretatus facit matrimo
ſ; nulla pt ee maior interpretacio
consens͛9 q̄m carnalis copula
ergo p'ficitur p h' ¶ P̄ ois
coniunctio carnalis pt' matrimo-
nium facta ē pctm ſ; mulier
non vi' peccare admittens
sponsum ad carnalem copu-
lam ergo p h' fit matrimonium
¶ P̄ nō dimitti' pctm n r̄sti
tuatur ablatum ſ; aliquis
nō pt mulieri q̄m d'floravit
sub sp̄e matrimonii restitue ab-
latum n eam coniugio ducat
ergo vi' q' si etiam p9 carnale
copulam cum alia contraxit
p v̄ba d' p̄nti qd' teneatur

ad primam dicendum quod non est simile
inter eos esse matrimonium quia car
nalis copula per consensum de futuro
facit matrimonium ¶ Sed contra
est quod dicit nicolaus. quia si con
sensus in nupciis defuit. et cetera cum
ipso coitu celebrata frustrantur
Preterea quod consequitur ad aliquid
non facit ipsum sed carnalis co
pula sequitur ipsum matrimonium
sicut effectus causam ergo non potest
facere matrimonium ¶ Ergo dicendum
quod de matrimonio possumus loqui
dupliciter. Uno modo quantum ad forum
consciencie et tunc in veritate car
nalis copula non habet quod perficiat
matrimonium. cuius sponsalia pre
cesserunt per verba de futuro si con
sensus interior defuit quia verba de
futuro et consensum comprimentia
sine consensu mentali de esse non
facit matrimonium Alio modo
quantum ad iudicium ecclesie
et quia in exteriori iudicio secundum ea
que foris patent iudicatur cum
nichil possit expressius signi-
ficare consensum quam carna
lis copula sponsalia matrimo
facere iudicatur. nisi aliqua signa
expressa doli vel fraudis appa
reant ¶ Ad .1. ergo dicendum quod ille
qui carnaliter commiscetur
facto consentit in carnalem
copulam secundum rei veritatem. sed
in matrimonium non consentit
nisi hoc ipso secundum interpretationem
iuris ¶ Ad .2. dicendum quod interpretatio
iuris non mutat rei veritatem
sed iudicium quod de rebus exterius
fit ¶ Ad .3. dicendum quod si spon
sam sponsa admittens credat
eum velle matrimonium consum
mare excusatur a peccato nisi

aliqua signa expressa fraudis ap
pareant sicut si sunt multum
distantis condicionis vel quantum
ad nobilitatem vel quantum
ad fortunam vel aliud signum
evidens appareat. sed tamen
sponsus peccat et fornicando
et quod plus est fraude quam fecit
¶ Ad 4 dicendum quod in tali casu spon
sus antequam aliam ducat
tenetur eam ducere in uxorem. si
sit equalis condicionis. vel si
sponsa sit melioris condicionis
sed si aliam duxerit factus est
iam impotens ad solvendum
illud ad quod tenebatur et ideo
sufficit si ei de nupciis provideat
et ad hoc etiam non tenetur ut
quidam dicunt si sponsus
sit multo melioris condicionis
aut aliquod signum fraudis
evidens fuit quia presumi proba
biliter potest quod sponsa non fuit
decepta sed decipi finxerit

Deinde considerandum est de
consensu coacto et condi
cionato ¶ Circa primum que
runtur .6. Primo utrum aliquis
consensus possit esse coactus ¶ Secundo
utrum aliqua coactio cadat in
constantem virum ¶ Tercio utrum
consensus coactus faciat matrimonium
¶ Quarto utrum consensus coactus faciat
matrimonium quo ad partem cogentem
¶ Quinto utrum consensus condicionatus
matrimonium faciat ¶ Sexto utrum
aliquis possit cogi a patre ad
matrimonium contrahendum

de consensu coacto

Ad .1. sic proceditur. Videtur quod nullus
consensus possit esse coactus
coactio enim in libero arbitrio cadere non
potest secundum aliquem statum eius
ut in 2o libro. xxv. di. dicitur

e. s; consensus e in ar^x ergo no pt
ee coactus ¶ Pt violencia idest
qd^d coactum s; coactum. s;m
phim e cui principium e extra ni^l
conferente vim passo. s; omnis
consensus principium e intra ergo
nullus consensus pt ee consensus coactus
¶ Pt omne petcm consensu pficit
s; id quo pficitur petcatum
cogi non pt qz. s;m aug^s nul
lus peccat in eo qd vitare no
pt cum ergo inis a iuicis dif
finiatur ee iniuriosus rei im
petus qui repelli no pt. vr^z qd
consensus non possit ee coactus
vel violentus ¶ Pt dominium
libertati opponitur s; coacto ad
dolum ptz ut pz in quadam
tuli; diffinicone dr. n. qd vis
e impetus dominantis extinctis
rem intra terminos alienos ergo
vis in lo^c. ar^o non cadit et
ita nec in consensum qui e actus eius
¶ Sz con illud qd ee no pt ..
aliquid impedire. [uo pt] s; coactio
consensus impedit matrimonium. ut
in lrd dr ergo consensus cogi pt
¶ Pt in matrimonio e quidam co
actus. s; in contractibus pt ee
voluntas coacta Unde legis
lator in integrum restitucionem
adiudicat contractum ideo huius qd
pr metus vel causa factum e
ergo in matrimonio pt ee coactus
consensus ¶ Rndeo dicendum qd 2^x est
coactio vel violentia Una
que facit necessitatem absolutam.
et tale violentum dr a pho.
violentum simpliciter ut cum quis
aliquem corporaliter impellit
ad motum Alia que facit neci-
tes condicionatam et hanc

vocat phus violentum mixtum
sicut cum quis pcit merces in
mari ne periclitetur et in isto
violento quamuis hoc qd fit no
sit per se voluntarium cum
consideratis circumstanciis hoc
et nunc voluntarium e. et
qz actus in ptilibus sunt. ideo simpliciter
voluntarium e. s; s;m quid
involuntarium. Unde hec vio
lencia vel coactio pt ee de
consensu voluntatis. no aut
prima et qz hec coactio fit eo hoc
qd timetur aliquod periculum
imminens ideo ista vis idem e
qd metus qui voluntate cogit
quodammodo s; prima vis cadit
in corporalibus actibus et qz
legislator considerat no solum
interiores actus s; mag exteriores
ideo per vim intelligit coactionem
simpliciter qd vim con metum
diuidit s; nunc agitur de consensu
interiori in quem no cadit coac-
tio seu vis que a metu distinguitur
et ideo quantum ad propositum
ptz idem e coactio qd metus
e aut metus. s;m incipitores in
stantis uel futuri periculi causa
mentis trepidatio ut et per hoc
pz solucio ad obiecta Nam
prime raciones procedunt de coac
cione prima. rc. secunda.

Ad 2^m sic proceditur Vr qd co
actio sine metus no ca
dit in constantem virum qz
de racione constantis e qd non
trepidet in periculis cum ergo
metus sit trepidatio mentis
racione periculi imminentis vr
qd non cogatur metu ¶ Pt
omnium terribilium finis

ē mors s̄m phm in .3. eth.
q̄ ꝑfissimum int̄ terribilia
ſꝫ constantes nō cogunt̄ morte
qꝛ fortis .ē. ꝑicula mortis ſuſ
tinet ergo nullus metꝰ cadit
inconstantē virum ¶ Pᵒ int̄
alia ꝑicula ꝑcipue a bonis
timetur ꝑiculum fame. ſꝫ ti
mor infamie non reputatur
timor cadens in constantem viru
qꝛ ut dicit lex timor infamie
nō continet̄ in edicto qꝛ metꝰ
causa factum ē ergo nec aliqs
aliꝰ metꝰ cadit inconstante
virum ¶ Pᵒ metꝰ in eo qui
metu cogitur peccatum relin
quit quia facit ꝑmitte qd̄
non vult ſolue Et facit eum
mentiri. ſꝫ non ē constantis
aliquod peccatum .ē. minime
ꝑ aliquo timore face ergo nꝰ
metꝰ cadit inconstantem vi
rum ¶ Sꝫ con̄ Abraham ysa
ac constantes fuerunt. ſꝫ in
eis cecidit metꝰ qꝛ rōne me
tus dixerunt vxores suas
ſibi eē ſorores ergo metꝰ pt
cadē inconstantem virum ¶ Pᵒ
obiciunq; ē violentum mix
tum ē aliquis metꝰ cogens
ſꝫ aliquis quantumcūqꝫ constans
pt pati tale violentum qꝛ
ſi ſit in mari inter ꝑicula tpe
naufragij ergo metꝰ pt cadere
in constante virum ¶ Reᵒ ddꝫ
qꝛ cadere metum in constante
ē aliquē metu cogi, cogi̅ aut̄
aliquis metu qn̄ aliquid facit
quod nō vellꝫ ad euitandū aliqd̄
qd̄ timet in hc̄ aūt constans
ab inconstanti distinguit̄ quātū
ad duo, ꝑmo quantū ad qua
litatem ꝑiculi quod timetur
qꝛ constans ſeqꝰ rōn̄ rectam

ꝑꝫnam ſcit quid ꝑꝫno dimitte
dum ſit vel faciendum semꝑ
aūt minꝰ malum vel magꝰ
bonum eligendum ē. Et ideo co
stans ad minꝰ malum susti
piendum magꝰ cogit̄ metu
maioris mali non aūt cogit̄
ad maiꝰ malum ſꝫ inconstans
cogit̄ ad maiꝰ malum ꝑ me
tum corporalis pene. ſꝫ pti
naꝫ contū nō pt cogi .ē. ad
minꝰ malum sustinendū vel fa
ciendum ut euitet maiꝰ ma
lum Unde constans ē me
diꝰ int̄ inconstantē Et ꝑtina
cem ¶ Sᵒ dicit quantum ad
estimatōꝫ ꝑiculi imminētis
qꝛ fortis non nisi ex forti ex
timatōne et ꝓbabili cogitur
ſꝫ inconstans ex levi ꝑu. ꝫſ.
fugit imꝑiꝰ venientes sequentes
¶ Ad .1. ergo ddꝫ qꝛ constans sic
Et de forti dicit phꝰ ē intre
pidꝰ qꝛ non omnino nō ti
meat. ſꝫ qꝛ nō timet que nō
oꝫ vel nisi qn̄ oꝫ / ¶ Ad .2.
ddꝫ qꝛ peccā sunt maxima
malorum Et ideo ad hc̄ nullo
pt homo constans cogi ymo
magꝰ dꝫ homo mori qꝫ talia
sustinere ut .ē. phꝰ dt .3.
eth. ſꝫ quedam damna corꝑalia
sunt minora quibusdam aliis
int̄ que sunt ꝑcipua qꝫ ad
ꝑſonam ꝑtinent sic mors
verbera dehonestaco ꝑ stupꝛū
et ſeruitꝰ Et ideo qꝛ constans
cogitur ad alia damna corꝑalia
et hꝫ continent̄ hc̄ vsu Sim
per sive statꝰ verberis̄ꝫ
nōis Ut dēt omnia hec
ꝑtineant / ad ꝑſonam ꝑꝫnam
vel vxoris vel filiorum aut

aliorum hui9 ¶ Ad .3. dicendum quod
infamia quamuis sit maius da
mnum tamen ei de facili occur
ri potest et ideo non reputatur cadere
in constantem virum metus infa
mie sicut mors ¶ Ad .4. dicendum quod
constans non cogitur ad mentiendum
quia timet vota dare sed tamen
potius vult petere restitucionem vel sal
tem iudici denunciare si se
promisit non petiturum resti
tucionem non potest promittere se non
denunciaturum cum hoc sit con
bonum iusticie ad hoc cogi non
potest ut scilicet contra iusticiam faciat

Ad .5. sed predicta videtur quod
consensus coactus non tollat
matrimonium quia sicut ad matrimonium
requiritur consensus ita ad baptismum
requiritur intencio sed coactus timore
ad recipiendum baptismum recipit sa
cramentum ergo coactus ad con
sentiendum aliquo timore
matrimonio obligatur ¶ Preterea
violentum mixtum secundum philosophum
philosophus libro 3 de voluntario quod non
voluntario sed non potest aliter con
sensus esse coactus nisi per violentum
mixtum ergo non omnino ex
cludit voluntarium et ita ad
huc est matrimonium ¶ Preterea ei qui con
sentit in matrimonium coactus con
sulendum videtur quod in matrimonio illo
stet quia speciem mali libro 3 precipit
tere et non soluere a quo apostolus
vult nos abstinere hoc autem non
esset si consensus coactus omnino matrio
nium tolleret ergo etc ¶ Sed con
tra quod dicitur extra de eo quod consensus locum
non habet vbi metus vel coactio in
tercedit necesse est vt vbi consensus
ascitur quamuis requiritur coactus

nia expellatur sed in matrimonio re
quiritur consensus ergo etc
¶ Preterea matrimonium significat co
niunctionem Christi et ecclesie ad ecclesiam que fit
secundum libertatem amoris ergo
non potest per consensum coactum fieri
Responsio dicendum quod vinculum matrio
nii est perpetuum Vnde illud
quod perpetuitati repugnat matri
monium tollit metus autem qui
cadit in constantem virum
perpetuitatem contractus tollat
quia potest peti restitutio in integrum
et talis coactio metus qui cadit
in constantem virum tollit ma
trimonium et non aliud con
stans autem vir iudicatur virtu
osus qui est mensura in omnibus
operibus humanis ut philosophus dicit
3 ethicorum quidam autem dicunt
quod si assit consensus quamuis coactus
intus est matrimonium quantum
ad deum sed non quantum ad sta
tum ecclesie quae presumit ibi non
fuisse consensum interiorem propter
metum sed hoc nichil est quia
ecclesia non debet presumere de aliquo
peccatum quousque probetur peccauit
autem si dixit se consentire et
non consensit Vnde ecclesia presumit
eum non consensisse sed iudi
cat consensum illum extortum
non esse sufficientem ad faciendum
matrimonium ¶ Ad .1. ergo dicendum
quod intencio non est causa suffi
ciens sacramenti in baptismo
sed solum exigens actionem agentis
sed consensus est causa efficiens
in matrimonio et ideo non est simile
¶ Ad .2. dicendum quod ad matrimonium
non sufficit quodcumque volun
tarium sed voluntarium co

complete quod debet esse perfectum et
ideo per violentum mixtum
impedit ¶ Ad 3m dicendum quod non
semper debet induci ad hoc quod matri-
monio illo stet sed solum quan-
do timetur periculum dissolucionis
alias autem non peccat quia non solvit
promissa que volens facit non
est species mali

Ad 4m sic proceditur videtur quod co-
actus saltem ex parte
cogentis facit matrimonium quia
matrimonium est signum spiritualis
coniunctionis sed spiritualis con-
iunctio que est per caritatem potest
esse ad eum qui non vult ¶ Praeterea
si illa que fuit coacta postmodum
consentiat erit matrimonium
verum. sed iste qui coegit primo
ex consensu illius non ligatur
ergo ex primo consensu ~~illius~~
non ligabatur matrimonio ¶ Sed
contra matrimonium est relacio equiparan-
tie sed talis relacio equaliter est
in utroque ergo si sit impeditum
ex parte unius non erit matrimo-
nium ex parte alterius ¶ Respondeo dicendum
quod cum matrimonium sit quedam
relacio et non possit innasci
relacio in uno extremorum sine
hoc quod fiat in alio ideo quicquid
impedit matrimonium in uno
impedit ipsum in altero quia non
potest esse quod aliquis sit vir non
uxoris vel aliqua sit uxor non
habens virum sicut nec non habens
filium et ideo dicitur communiter quod
matrimonium non claudicat.
¶ Ad 1m ergo dicendum quod quamvis actus a-
mantis possit transire in
non amantem tamen coniunc-
tio eorum non potest esse nisi sit mu-
tua amatio et ideo dicit philosophus
in 8 ethicorum quod ad amicitiam que
in quadam coniunctione consistit
requiritur redamatio ¶ Ad 2m
dicendum quod consensus liberi illius
qui prius coactus est non facit matrimo-
nium nisi inquantum consensus
precedens in altero adhuc manet
in suo vigore unde si dis-
sentiret non fieret matrimonium

Ad 5m sic proceditur videtur quod per
consensum conditionatum
fiat matrimonium quia quod sub con-
dicione ponitur non simpliciter
enunciatur. sed in matrimonio oportet
esse verba simpliciter exprimentia
consensum ergo condicio aliqua con-
sensus non facit matrimonium ¶ Praeterea
matrimonium debet esse certum sed ubi
dicitur aliquid sub condicione ponitur
in dubio ergo talis consensus
non facit matrimonium ¶ Sed contra
in aliis contractibus fit obligacio
sub condicione et stat stante
condicione ergo cum matrimonium
sit contractus quidam videtur quod possit
fieri per condicionatum consensum
¶ Respondeo dicendum quod condicio apposita aut
est de presenti aut de futuro si de presenti
et non est contraria matrimonio sive
sit honesta sive inhonesta stat
matrimonium stante condicione
et ea non stante non stat. sed si
sit contraria bonis matrimonii non
efficitur matrimonium si autem sit
condicio de futuro aut est necessaria sicut
solem oriri cras et tunc est
matrimonium quia talia futura
iam sunt presencia in causis suis
aut est contingens ut dato pecunie
vel accepto parentum et tunc idem
est iudicium de tali consensu sicut

d' consēsu q̄ fit p v̄ba d' futuro
Unde nō facit matrimonium et
p hoc pz solutio ad obiecta

Ad .vi. sic pᵉᵉ vi.ᵃ q̄ q̄uis
precepto pris possit com
pelli ad matrimonium contrahendum
dr̄ .n. ad col' .3. filij obedite
parentibus vestris p omnia ergo et
in hoc eciam obedire tenentur

¶ Pᵒ gen̄. 28. ysaac precepit
iacob q̄ nō acciperet vxorem
d' filiabus canaan nᶜ precepisset
n̄ d'uiice pcipere potuisset ergo
in hoc tenentur obedire patri

¶ Pᵒ nullus dz pmittēre pcipue
p iuramentum prᵒ q̄d' nunq̄
pt cogē ad s'uand' s' parētes
pmittunt futura matrimonia p
filijs Et .2. iuramēto firmant
ergo pūt precepto cogē filios ad
implendum ¶ Pᵒ pr̄d spualis
s' pp̄ pt compell'e precepto ad
matrimonium spuale .s. ad epatum
accipiendum ergo pt et pr̄d car
nalis ad matrimonium carnale

¶ Sz contra pᵉᵉ imperante matrio
filius pt sine pcto religionem
intrare ergo nō te̱' ei in hoc obe
dire ¶ Pᵒ si teneret' obedire
sponsalia p parentes contracta
absq̄ consēsu filiorum ecent sta
bilia s' hoc ē contra iura ergo etc̄

¶ Rᵒ ddm̄ q̄ cum nunc̄io sit
quasi quedam s'uitus ppetua pᵉᵉ
nō pt cogē filium ad matrim
p preceptum cum sit libē condi
cionis s' pt eum inducē ꝙ ro'ᵒ
causa Et tunc sicut sic lz filius
ad causam illam ita sic lz ad
preceptum pris ut sic ca illa
cogat d' neccte ul' honestate et p
ceptum simulit cogit alias nō

¶ Ad .1. ergo ddm̄ q̄ v̄bum apli
nō intellr̄ in illis in q̄b? ē lib'
sui sic pr̄d et huiusmodi est
matrimonium p q̄d' .2. filius sit
pt. ¶ Ad .2. ddm̄ q̄ iacob aliis
tenebatur ad faciendum hoc q̄d'
mandabat ysaac tamē pp'
maliciam illarum mulierum
tamē q̄ semen canaan d' tra
pellendum erat sic q̄ semē pa
triarcharum pmittebat' Et ideo
ysaac pcipe potuit ¶ Ad .3. ddm̄
q̄ non iuratur in illa con
dicone subintellecta si illis pla
cuerit Et ipi obligant' ad con
bō fide inducendum ¶ Ad .4.
ddm̄ q̄ pp̄ nō pt pcipere alicui
q̄ accipiat epatum q̄ consēsu
dz lib' ee .s' hoc posito periret
ecclasticus ordo n̄ .n. alijs possit
cogi ad suscipiendum ꝯgrue
ecclie ceca consuuari nō possi
tur quia illi qui sunt ydonei
ad hoc nolunt suscipere n̄ coacti
Et ideo ddm̄ q̄ nō ē simile hinc
inde q̄ nō ē aliq̄ corporalis
s'uitus in matrimonio spuali sic
in corᵒˡᵉ ē .n. spuale matrim
sic quoddam officium dispesa
de recipiᵉᵉ .1. cor .4. sic nos
existimet homo ut ministros
x.

De obiecto consēsus matrim

QEinde cons' dz ē d' obiecto
consēsus ¶ Cᵒᵉ q̄d' queruntur
duo / Pmo vtrum
consēsus q̄ facit matrimonium sit
consēsus in carnalem copulam
2ᵒ vtrum consēsus in aliquā
pp̄ aliqua causam in honestam
facit matrimonium

Ad .1. sic pᵉᵉ / vi' q̄ consēsus

q̄ facit matrimonium sit consensus in
carnalem copulam dicitur enim secundo
quod consensus virginitatem non
solum nubere sed velle nubere dapte
est sed non esset dampnabile nisi esset
virginitati contrarium cum imp
tie non contrariantur nisi rone
carnalis copule ~~et in carnalem~~
ergo consensus voluntatis qui est
in nuptiis est in carnalem co
pulam ¶ Preterea omnia que sunt
in matrimonio inter virum et mulie
rem uxorem possunt esse licita inter
fratrem et sororem excepta carnali
copula sed non potest fieri licite
inter eos consensus matrimonialis
ergo matrimonialis consensus est in car
nalem copulam ¶ Preterea si mu
lier dicat viro consentio in te
ut non cognoscas me non est
consensus matrimonialis quia est ibi
aliquid contra substanciam predicti
consensus sed non esset nisi dictus con
sensus esset in carnalem copulam
ergo etc. ¶ Preterea matrimonium recipit initium
consumationem videlicet sed matrimonium
consumatur per carnalem copulam
ergo etiam initiatur per consensum videtur
quod consensus sit in carnalem co
pulam ¶ Sed contra nullus con
sentiens in carnalem copulam
est virgo mente et carne sed beata
virgo exista(n)tia post consensum impria
lem fuit virgo mente et carne
ergo non consensit in carnalem co
pulam ¶ Preterea effectus videlicet causa
sed consensus est causa matrimonii cum
ergo debet esse matrimonii non sit car
nalis copula videtur quod nec consensus
qui matrimonium causat sit in carna
lem copulam ¶ Respondeo dicendum quod
consensus qui matrimonium facit est

consensus in matrimonium quia effectus proprius
voluntatis est ipsum volitum.
Unde sicut carnalis copula se
habet ad matrimonium ita consensus
qui matrimonium causat est in car
nalem copulam / matrimonium
autem ut dictum est non est essen
tialiter ipsa commixtio carnalis sed quedam
associatio viri et uxoris in
ordine ad carnalem copulam
et alia que ex consequenti ad virum
et uxorem pertinet sed in quod eis
datur potestas invicem respectu car
nalis copule et hec associatio
coniugalis copula dicitur. Unde
patet solutio quod bene dixerunt illi
qui dixerunt quod consentire in
matrimonium est consentire in car
nalem copulam implicite non
explicite Non enim debet intelligi
sicut implicite continetur effectus
in causa quia potestas carnalis co
pule in qua consentitur est causa
carnalis copule sicut potestas utendi
re sua est causa usus / ¶ Ad
1 ergo dicendum quod consensus in matrimo
nium ideo est dampnabilis post
votum virginitatis quia per
talem consensum datur potestas ad
id quod non licet sicut peccaret qui
daret potestatem accipiendi id alteri
quod ipse in deposito habet non solum
in hoc quod ei actualiter traderet
de consensu autem beate virginis infra dicetur
¶ Ad 2 dicendum quod inter fratrem et sororem
non potest esse potestas invicem ad car
nalem copulam sicut nec licite
carnalis copula et ideo ratio non
sequitur ¶ Ad 3 dicendum quod illa condi
tio explicita non solum actui
sed etiam potestati contrariatur copule
carnalis et ideo est contraria matrimonio
¶ Ad 4 dicendum quod initiatum

matrimonii respondetur consummato sicut
hic ut patet actui qui est operatio
coniuges aut in contrarium ordinant
quod non sit consensus in carnalem
copulam completive et hoc est verum
Ad .2. sic procedit videtur quod matrimonium
non possit esse per consensum aliquorum
in aliquam propter causam inhonesta
unius cause unita est vero . sed matrimonium
unum est sacramentum
ergo non potest fieri ex aliis finis
intentione quam illius ad quem
a deo institutum est scilicet ad procreationem
prolis ¶ Praeterea communicatio matrimonii
est a deo ut xxxii q. ii. Quos
deus coniunxit homo non separet / sed contrahentes quod fit propter
turpes causas non est a deo ergo non
est matrimonium ¶ Praeterea in aliis sacramentis
si non fuerit intentio ecclesie non est verum sacramentum
sed intentio ecclesie in sacramento
matrimonii non est ad aliquam turpem
causam ergo si quod aliquis turpi
causa matrimonium contrahat
non erit verum matrimonium ¶ Praeterea
secundum boetium quod finis bonus cuius
quoque bonum est sed matrimonium
semper est bonum ergo non est matrimonium
si propter malum finem
fiat ¶ Praeterea matrimonium significat
coniunctionem christi et ecclesie sed ibi non
cadat aliqua turpitudo ergo non
potest matrimonium contrahi propter aliquam
turpem causam ¶ Sed
contra est quod qui baptizat aliquem
intentione lucrandi baptizat vere
ergo qui contrahit cum aliqua
intentione lucri verum est
matrimonium ¶ Praeterea hoc idem etiam probant
exempla et auctores quos ponunt in
littera ¶ Responsio dicendum quod causa finalis
matrimonii potest accipi dupliciter scilicet per se
et per accidens / Per se quidem causa
matrimonii est ad quam matrimonium de
se est ordinatum et hec semper
bona est scilicet procreatio prolis et
vitatio fornicationis / sed per
accidens causa finalis eius est
hoc quod contrahentes intendunt
ex matrimonio et quia hoc quod ex
matrimonio intendunt consequitur
ad matrimonium et priora non
variantur ex posterioribus . sed econverso
ideo ex illa causa non recipit
matrimonium bonitatem . vel maliciam
sed ipsi contrahentes quorum
est finis per se et quia cause per accidens
sunt infinite tales cause
patet eo in matrimonio quarum
sunt quedam honeste et quedam
inhoneste ¶ Ad .1. ergo dicendum quod
verum est de causa per se et principali
sed quod habet unum finem per se et
principalem potest habere plures
causas per se et infinitos per
accidens ¶ Ad .2. dicendum quod con-
iunctio potest accipi pro ipsa relatione
que est matrimonium et talis semper
est a deo et bonum est aqua quecumque
fiat causa / vel pro actu eorum
qui coniunguntur et est quandoque
mala et non est a deo simpliciter Loquendo
nec est inconveniens quod aliquis
effectus sit a deo cuius causa est
mala sicut proles que ex adulterio suscipitur
non enim est ex illa causa
inquantum est mala sed inquantum
habet aliquid de bono sicut quod est
a deo quamvis non simpliciter sit
a deo ¶ Ad .3. dicendum quod intentio
ecclesie qua intendit sacramentum
tradere est de necessitate cuiuslibet sacramenti
ita quod ea non observata

michil in sacramentis agitur sed in
tentio ecclesie que intendit vti
litatem quo sacramento prue
mentem est de bn ee sacred et
non de necessitate eius Unde si non
obseruetur michilominus est ma
num sacramentum sed tamen
penitentes hanc intentionem pec
cat sicut in baptismo si non inte
datur sanitas mentis quam
ecclesia intendit et similiter ille
qui intendit matrimonium contra
here quamuis matrimonium non
ordinet ad illum finem quem
ecclesia intendit michilominus verum
matrimonium contrahit ¶ Ad
2 dicendum quod ipsa vnio est signum
communicationis christi et ecclesie et
non operatio virtutum et ideo
ratio non sequitur De bonis matrimonii

q. 29 Quid considerandum est de
bonis matrimonii Et circa
quod queruntur 6. / Primo
vtrum debeant haberi aliqua bona
ad compensandum matrimonium
2o vtrum sufficienter assig
nentur / 3o vtrum bonum
sacramenti sit principalius inter
alia bona / 4o vtrum actus ma
trimonii per predicta bona a peccato
excusetur / 5o vtrum sine
eis aliquando a peccato excusari possit
6o vtrum sine eis sit semper
peccatum mortale

Ad 1 sic proceditur / videtur quod matri
monium non debeat habere
aliqua bona quibus excusetur sicut n.
conseruatio indiuidui que fit
per ea que ad nutrimentum pertinet est
de intentione nature ita conseruatio
speciei que fit per matrimonium et multo
magis quanto melius et dignius
est bonum speciei quam bonum vnius

indiuidui sed ad actum nutritiue
ne compensande non indigetur aliquibus
ergo nec 2 ad compensandum matrimo
nium ¶ Preterea secundum philosophum in 8 ethicorum
amicitia que est inter virum et
vxorem est naturalis et claudit
in se honestum vtile et delectabi
le sed illud quod de se est honestum
non indiget aliqua compensatione
ergo nec matrimonio deberet attribui
aliqua compensatio ¶ Preterea matrimonium
est institutum in remedium
et in officium sed quod est in officium
non indiget compensatione quia sic
2 in paradyso compensationis in
digeret quod falsum est . ibi . n.
fuissent honorabiles nuptie et
thorus immaculatus ut Augustinus
dicit similiter nec secundum quod est in
remedium sicut nec alia sacramenta
que in remedium peccati sunt
instituta ergo matrimonium hmoi
compensatione habere non debet ¶ Preterea
ad omnia que honeste fieri possunt
virtutes dirigunt si ergo matrimonium
aliquibus bonis potest honestari non
indiget aliis honestantibus quam
cum virtutibus et non debent matrimonio
aliqua bona assignari quibus honestetur
sicut nec in aliis in quibus virtutes
dirigunt ¶ Sed contra vbicumque
est indulgentia ibi est ratio aliqua
compensationis sed matrimonio
conceditur in statu infirmitatis
secundum indulgentiam ut 1 corinthiorum
7o ergo indiget per aliqua bona
compensari ¶ Preterea concubitus for
nicarius et matrimonialis sunt
eiusdem speciei quantum ad speciem
nature sed concubitus fornica
rius de se est turpis ergo ad hoc
quod matrimonialis non sit turpis

oz n. aliquid addi q̄d ad honestate
eius ptineat et in aliam spem
moris trahat ¶ Ex° ddm q̄
nullus sapiens dēt lacturam
aliquam sustinē n̄ p aliq̄ re-
compēsacōne alicȝ equalis uł
melioris boni · Unde elerō alicȝ
q̄ aliquam iacturam hȝ annex
am indiget alicȝ boni adiunc
tone p cuius ēcompēsacōn
ordinetur et honestetur in co
nmtone aut viri et mulie
ris racōnis lactura accidit ·
tamen q̄ p̄p vehementiam
dlectacōnis absorbe² rō̄ ut nō
possit aliquid intelligē in ipa
ut phūs dt̄ in 2 ēthicorū vbulacōn
carnis q̄ oz tales sustinē q̄
sollicitudine tpalium ut .1. cor
.A. et idō tales comixtōs elerō
nō pt ee ordinata n̄ p ēcom-
pensacōm aliquorum · exq̄ȝ
dea comixtō honeste² et hec
sunt bō q̄ matrimonium coniūgunt
et honestum reddunt ¶ Ad .1.
go ddm q̄ in actu comestiōis
nō ē tam vehemes dlectacō
rō̄m absorbens sic ē in pdicta
dlectacōne tū q̄ nis quātina
p quam ora^le tradunt² ē infer
ta et corrupta nutrima aut
p quam nō tradunt² ē corrup̄
et nō inferta tū .2. q̄ p defc̄
indumdi q̄ hȝ mag̃ sentit ·
scipō quam dfectum spei ¶ Itm
ad excitandum ad comixtiō
ē̄m que dfectum indumdi
subueniuntur sic sufficit sp q̄.
ipius dfectq̄ · ȝ ad excitandū
ad actum quo dfectui spei
subueniuntur diuina pindē

dlectacōn apposuit in actu illo
q̄ .2. animalia bruta moȝ in
quibȝ nō ē infectō ora^lis pctū
et idō nō ē simile ¶ Ad .2. dd̄
q̄ ista bō̄ que matrimonium
honestant sunt dcōne matrio
nij et idō nō indiget eis .q.
extioribȝ quibusdam ad hone
standū ȝ .q. causibȝ in ipo ho
nestatem, q̄ ei sm̄ ꝑ competit
¶ Ad .3. dd̄ q̄ matrimonium
ex hoc ipo q̄ ē in officium uł in
remedium hȝ rō̄m vtilis et
honesti ȝ vtrumq̄ȝ horum
ei competit ex hoc q̄ huiusmoi
mōi bō̄ hȝ quibȝ fit et officiū
et remedium competie adhi
bens ¶ Ad .4. dd̄ q̄ aliquis
actq̄ ēcitus honesta² et vīte
q. pūo elicitiue et ēmpsta
tiue .q. formalibȝ principiis
ipius hc aut modo sc hȝ bō̄
ad matrimonium sic ēmissione
ad actq̄ sentiens exq̄² hȝ
q̄ vtitus actq̄ ēe possit

A d .2. sic pce² ui² q̄ in-
sufficient² bō̄ matrimonij
assignent² a magro sniarum
.s. fides · ples · et sacramentū
q̄ matrimonium nō solum fit
in hominibȝ ad plem pcreandū
et nutriendam · ȝ ad consortiū
comunis vite · p̄p operum ēcīaȝ
ut dr̄ in .8. eth · go sic poni²
ples bonum matrimonij · ita dȝ
poni comunicacō operum // p
comixtō ē ad eciam q̄
medicinum ordinatur ipsū²
p caritatem go int̃ bona
matrimonij mag̃ dȝ poni caī
quam fides ¶ p in matrio

sic exigitur quod neuter coniugum ad alterius thorum accedat ita exigitur quod unus alteri debitum reddat. sed primum pertinet ad fidem ut magister dicit. ideo debet etiam iusticia propter redditionem debiti inter bona matrimonii computari. ¶ Preterea sicut in matrimonio inquantum significat coniunctionem christi et ecclesie requiritur indissolubilitas. ita et unitas ut sit unus unius. sed sacramentum quod inter bona matrimonii computatur pertinet ad indivisionem. ideo deberet esse aliquid aliud quod pertineret ad unitatem ¶ Sed contra videtur quod superfluant quia una virtus sufficit sicut ad unum actum honestandum. sed fides est quedam virtus. ideo non oportuit alia duo addere ad honestandum matrimonium ¶ Preterea non ex eodem aliquid accipit rationem utilis et honesti. cum utile et honestum ex opposito bonum dividant. sed ex prole matrimonium accipit rationem utilis. ideo proles non debet computari inter bona quibus matrimonium honestatur ¶ Preterea nichil debet poni ut perfectio vel condicio sui ipsius. sed hec bona ponuntur ut quedam condiciones matrimonii. cum ergo matrimonium sit sacramentum non debet poni sacramentum inter bona matrimonii ¶ Respondeo dicendum quod matrimonium est in officium nature et est sacramentum ecclesie. inquantum ergo est in officium nature duobus ordinatur sicut et quilibet alius virtutis actus. quorum unum exigitur ex parte ipsius agentis. et hoc est intentio finis debiti. et sic ponitur bonum matrimonii proles.

aliud exigitur ex parte ipsius actus quod est bonum in genere ex hoc quod cadit supra debitam materiam. et est fides. per quam homo ad suam accedit. et non ad aliam. et ulterius habet aliquam bonitatem inquantum est sacramentum. et hoc significatur ipso nomine sacramenti ¶ Ad primum ergo dicendum quod in prole non solum intelligitur procreatio prolis sed etiam educatio ipsius ad quam sicut ad finem ordinatur tota communicatio operum que est inter virum et uxorem inquantum sunt matrimonio coniuncti quia parentes naturaliter thesaurizant filiis ut patet 2 Cor. 12. et sic in prole quasi in principali fine alius quasi secundarius includitur ¶ Ad 2. dicendum quod fides non accipitur hic prout est virtus theologica sed prout est pars iusticie secundum quod fides dicitur ex hoc quod fiunt dicta in consummatione promissorum quia in matrimonio cum sit quidam contractus est quedam promissio per quam talis persona tali viro determinatur ¶ Ad 3. dicendum quod sicut in promissione matrimonii continetur quod neuter ad alium thorum accedat ita est quod sic sibi invicem debitum reddat et hoc etiam est principalius cum consequatur ex ipsa mutua potestate invicem data et ideo utrumque ad fidem pertinet. sed in libro sententiarum ponitur quod est minus manifestum ¶ Ad 4. dicendum quod in sacramento non solum intelligenda est indivisio sed omnia illa que consequuntur matrimonium ex hoc quod est signum coniunctionis christi et ecclesie

Ad .iiij. dicendum quod caritas quam obiecto
tangit patet ad fidem sic indu
cendo ad sacramentum ¶ Ad .v. dicendum
quod fides non accipitur hic pro aliqua
virtute sed pro quadam condicione
virtutis ex qua fides nominatur
que ponitur pars iusticie ¶ Ad
.vj. dicendum quod sic debitum opus boni
voluntatis accipit racionem honesti non
quidem ex utili sed ex racione que
certum opus facit vero .i. or-
dinario ad aliquid bonum
utile potest facere bonitatem hones-
tatis que in racionis debitam
ordinacionem facientis Et eciam matri-
monium ex hoc quod ordinatur
ad prolem et utile est et inde habet
honestum inquantum debite
ordinatur ¶ Ad .vij. dicendum quod
sic magister dicit .4. d. 4. sacramentum
sacramentum non dicitur hic matrimonium
sed inseparabilitas eius quod cuius
est vere signum racione et matrimonium
Vel dicendum quod quamvis matrimonium
sit sacramentum tamen aliud est
matrimonio esse matrimonium Et aliud
est ei esse sacramentum quia non
solum ad hoc est institutum ut
sit in signum vere sacre sed ut
sit in officium nature Et ideo racio
sacramenti est quedam condicio
adveniens matrimonio secundum se con-
siderato per quam etiam honestatem habet
Et ideo sacramentalitas eius ut
ita dicatur ponitur inter ho-
nestancia matrimonia Et secundum hoc
in tercio bono matrimonii scilicet sa-
cramento non solum intelligitur
inseparabilitas sed etiam omnia que
ad significacionem eius pertinent
Ad .z. sic procedit videtur quod

sacramentum non sit principalius
inter bona matrimonii quia finis est po
tissimum in unoquoque sed proles
est matrimonii finis ergo proles est
principalius matrimonii bonum
¶ Preterea principalius in racione speciei
est differencia que complet speciem quam
genus sic forma quam materia
in constitucione rei naturalis sed
sacramentum competit matrimo
nio ex racione sui generis proles
autem et fides ex racione differencie in-
quantum est tale sacramentum
ergo alia duo sunt magis principalia
in matrimonio quam sacramentum
¶ Preterea sic invenitur matrimonium
sine prole et fide ita invenitur
sine inseparabilitate sicut patet quando
alter coniugum ante matrimonium
consummatum ad religionem
transit ergo nec ex hac racione
sacramentum est in matrimonio
principalius ¶ Preterea effectus non potest
esse principalior sua causa sed con
sensus qui est causa matrimonii frequenter
mutatur ergo et matrimonium
solvi potest et inseparabilitas
non semper comitatur matrimonium
¶ Preterea sacramenta que habent effectum
perpetuum imprimunt caracterem
sed in matrimonio non imprimitur ca
racter ergo non habet ei in
separabilitas perpetua Et ideo sicut
est matrimonium sine prole ita potest esse
sine sacramento Et sic idem quod prius
¶ Sed contra, est quod ponitur in
diffinicione rei est sibi maxime
essenciale sed individuo quod pertinet ad
sacramentum ponitur in diffinicione
de matrimonio data non autem proles
ut fides ergo sacramentum
inter alia est in matrimonio essencialius

¶ Pr virtus divina que in sacramentis
operatur efficacior quam virtus hu
mana ſed proles et fides pertinet
ad matrimonium ſecundum quod est in offi
cium humane ſacramentum autem
ſecundum quod est in quo institutione divina
Ideo ſacramentum est principa
lius in matrimonio quam alia duo
¶ Ad 2o dicendum quod ad dicitur in re aliquam
principalius duobus modis aut
quia eſſentialius aut quia dignius ſed
quia dignius ſic omnibus modis
ſacramentum est principalius inter bona
coniugii quia pertinet ad matrimonium
inquantum est ſacramentum
gratie Alia vero duo pertinent ad ipsum
inquantum est quoddam nature officium
perfectio autem gratie est dignior
perfectione nature ſi autem dicitur
principalius quod est eſſentialius ſic diſting
uendum est quia fides et proles pos
ſunt conſiderari Uno modo in ſe
ipsis et ſic pertinent ad uſum matrimonii
per quem et proles producitur et
pactio coniugalis ſervatur ſed
indiviſibilitas quam ſacrame
tum importat pertinet ad ipsum ma
trimonium ſecundum ſe quia ex hoc ipſo
quod per pactionem coniugalem ſe
piratem ſibi mutuam in perpetu
um coniuges tradunt ſequitur
quod ſeparari non poſſunt et inde
est quod matrimonium numquam inveni
tur ſine inſeparabilitate invenitur
autem ſine fide et prole quia eſſe
rei non dependet ab uſu ſuo et ſecundum
hoc ſacramentum est eſſentialius
matrimonio quam fides et proles ¶ Alio
modo poſſunt conſiderari fides et proles
ſecundum quod ſunt in ſuis principiis ut
pro prole accipiatur intentio prolis et
pro fide debitum ſervandi fide
ſine quibus matrimonium eſſe non poteſt
quia hoc in matrimonio ex ipſa pactione
coniugali cauſatur ita quod ſi
aliquid contrarium huius exprimetur
in conſenſu qui matrimonium facit
non eſſet verum matrimonium et
accipiendo fidem et prolem proles
est eſſentiſſimum in matrimonio et
2o fides et 3o ſacramentum
ſicut et homini est eſſentialius eſſe
nature quam eſſe gratie quamvis
eſſe gratie ſit dignius ¶ Ad 1
dicendum quod finis ſecundum intentionem est
primum in re ſed ſecundum conſecutionem
est ultimum et ſimiliter proles ſe ha
bet inter matrimonii bona et ideo quodammodo
eſt principalius et quodammodo non ¶
¶ Ad 2 dicendum quod ſacramentum prout
ponitur 3um matrimonii bonum
pertinet ad matrimonium ratione ſue
dicere dicitur ſacramentum ex
ſignificatione huius rei ſacre
determinate quam matrimonium
ſignificat ¶ Ad 3 dicendum quod nuptie ſecundum
augustinum ſunt bona mortalium
Unde in resurrectione neque nubent
neque nubentur ut dicitur Matthei 22
Et ideo vinculum matrimonii non
ſe extendit ultra vitam in qua
contrahitur Et ideo dicitur inſeparabile
quia non poteſt in hac vita ſeparari ſed
per mortem ſive corporalem post
carnalem coniunctionem ſive ſpiritua
lem post ſpiritualem tantum ¶ Ad
4 dicendum quod quamvis conſenſus qui facit
matrimonium non ſit perpetuus mate
rialiter quantum ad ſubſtantiam
actus quia ille actus ceſſat et
poteſt contrarius accedere tamen for
maliter loquendo est perpetuus quia est

d' perpetuitate coniunct. alioquin non fa
ceret matrimonium. non .n. con
sisteret ad tempus in aliquam unio
facit. Et dico formaliter. sicut quod
accipit speciem ab obiecto. Et sic hic
matrimonium ex consensu insepa
rabilitatem habet. ¶ Ad .v. dicendum quod
in sacramentis quibus imprimitur
caracter traditur potestas ad actus spi
rituales. sed in matrimonio ad actus cor
porales. Unde matrimonium
ratione potestatis quam in se inui
cem coniuges accipiunt. quod
tamen sacramentis in quibus caracter
imprimitur. Et quo ad hoc habet inse
parabilitatem ut magister dicit.
sed differt ab eis inquantum potestas
illa est ad actus corporales. Et propter
hoc non imprimit caracterem
spiritualem

Ad .4. sic proceditur. videtur quod actus
matrimonii non possit excusa
ri per bona predicta ut non sit om
nino peccatum quia quicumque sustinet da
mnum maioris boni propter minus
bonum peccat quia inordinate
sustinet. sed bonum rationis quod
leditur in ipso actu coniugali
est maius quam hec tria coniugii
bona. ergo predicta bona non suffi
ciunt ad excusandum coniu
galem concubitum. ¶ Praeterea si
bonum malo additur in genere moris
totum efficitur malum non autem
totum bonum quia una circumstantia
mala facit actum malum
non autem una bona facit ipsum bonum.
sed actus coniugalis secundum se est
malus. alias excusatione non
indigeret. ergo bona matrimonio
adiuncta non possunt ipsum bonum
facere. ¶ Praeterea ubicumque est immo

deratio passionis ibi est vitium
in moribus. sed bona matrimonii
non possunt efficere quin delectatio
illius actus sit immoderata.
ergo non possunt excusare quin
sit peccatum. ¶ Praeterea verecundia
non est nisi de turpi actu. sed bona
matrimonii non tollunt erubes
centiam ab illo actu. ergo non
possunt excusare quin sit
peccatum. ¶ Sed contra concubitus co
niugalis non differt a fornicatione
nisi per bona matrimonii. si ergo hec
non sufficerent excusare ipsum
tunc matrimonium semper illici
tum remaneret. ¶ Praeterea bona matrimonii
se habent ad actum eius sicut cir
cumstantie debite sicut dictum est.
sed circumstantie debite (debite) vel
sufficientes faciunt quod aliquis
non sit malus. ergo et hec bona
possunt excusare matrimonium
ut nullo modo sit peccatum. ¶ Respondeo
dicendum quod actus dicitur excusari dupliciter.
Uno modo ex parte facientis ita
quod non imputetur facienti in
culpam quamvis sit malus vel
saltem non in tantum culpa
sicut ignorantia dicitur excusare
peccatum in toto vel in parte.
Alio modo dicitur excusari actus ex
parte sui ita scilicet quod non sit ma
lus. Et hoc modo predicta bona
dicuntur excusare actum
matrimonii. Ex eodem autem habet actus
aliquis quod non sit malus in
genere moris et quod sit bonus quia
non est aliquis actus indifferens ut
in 2o li. dictum est. Dicitur autem
aliquis humanus actus bonus
dupliciter. Uno modo bonitate virtutis

Et sic iste actus quod sit bonus quo hii
qui ipsum in medio ponunt Etiam
faciunt in actu matrimonii fides
et proles ut dictum est Alio
bonitate sacramenti. Sic quod
actus non solum bonus. sed etiam
sanctus dicitur Et hanc bonitatem
habet actus matrimonii ex indivisi
bilitate coniunctionis. sed quia
signat coniunctionem Christi ad ecclesiam
Et patet quod predicta bona sufficiunt
actum matrimonii excusare
Ad .1. ergo dicendum quod per matrimonium
actum non incurrit homo
damnum rationis quantum ad
habitum. sed solum quantum ad
actum nec est inconveniens
quod quandoque aliquis actus melior
est secundum genus suum interim
pateret pro aliquo minus bono
actu hoc .n. sine peccato fieri
potest sicut patet quia ab actu contem
plationis cessat ut actionem
actionis exercet Ad .2. dicendum quod
quod illa predicta per malum quod
inseparabiliter comitatur con
cubitum esse malum culpe
Non autem non est malum
culpe sed pene veniens quod transgressio
in obedientia concupiscentie ad
rationem Et ideo ratio non sequitur
Ad .3. dicendum quod superabundantia
passionis que facit vitium non
attenditur secundum quantitatem ipsius
intentionis sed secundum proportionem ad
rationem Unde tunc solum pas
sio reputatur immoderata quando
limites rationis excedit de
lectatio autem que fit in actu matri
moniali quamvis sit intensa secundum
quantitatem non tamen exce
dit limites sibi a ratione pre
fixos ante principium suum
quamvis in predicta delectatione ratio
eos ordinare non possit Ad
.4. dicendum quod turpitudo que est sem
per in actu matrimonii et erubescentiam
facit est turpitudo pene et non
culpe quia de quolibet defectu ho
mo naturaliter erubescit
Ad .5. sicut prius dicitur quod actus
matrimonialis excusari pos
sit .2. sine bonis matrimonii quod
ut a natura tantum movetur ad
actum matrimonii non intendens aliquod
bonum matrimonii intendere quia
bonum matrimonii pertinet ad gratiam
vel virtutem. sed quia aliquis
solo appetitu naturali movetur ad
actum predictum propterea non videtur
esse peccatum quia nullum naturale est
malum et tunc malum sit
pro natura Et pro ordinem ut
Dionysius dicit Ergo actus matrimonii ex
cusari potest .2. sine bonis matrimo
nii Preterea ille qui utitur coniuge
ad fornicationem vitandam non
videtur aliquod bonum matrimonii inten
dere sed talis non peccat ut videtur
quia ad hoc est matrimonium con
cessum humane infirmitati
ut fornicatio vitetur ut patet .1. Cor
.7. Ergo .2. sine bonis matrimonii
potest actus eius excusari Preterea
ille qui utitur re sua ad libitum
non facit contra iustitiam Et sic
non peccat ut videtur. sed per matrimonium
uxor efficitur res viri secundum
quod sibi invicem ad libitum
utuntur libidine movente non
videtur esse peccatum Et sic quod prius
Preterea id quod est bonum ex genere
non efficitur malum nisi
quod mala intentione fiat sed
actus matrimonii quo quis cum

nesciat suam ē quod quis bonus
quod non potest malus esse nisi ma-
la intencione fiat. sed potest bo-
na intencione fieri .2. si non inten-
dat aliquod bonum matrimonii
puta cum quis salutem cor-
poralem intendit sanare aut
conservare quod videtur quod .2. sine
matrimonii bonis actus ille possit
excusari. ¶ Sed contra venereus
ca racione effrenis sed causa
honestatis actus matrimonialis
excusari ¶ Preterea non dicitur actus
perditus a fornicario nisi in per-
dictis bonis sed concubitus for-
nicarius semper malus ē quod
si non excusatur perdictis bonis
.2. matrimonialis actus semper erit
malus ¶ Ad primum ergo dicendum quod sicut bona
matrimonii secundum quod sunt in habitu
faciunt actum matrimonii ho-
nestum quantum ad illa
duo matrimonii bona que ipsius actus
respiciunt. Unde quando coniuges
conveniunt causa prolis procreande
vel ut sibi invicem debitum
reddant quod ad fidem pertinet
totaliter excusantur a peccato
sed .3m. bonum non pertinet ad u-
sum matrimonii sed ad essenciam
ipsius ut dictum ē. Unde
facit ipsum matrimonium ho-
nestum non autem actum eius
ut per hoc actus eius absque peccato
reddatur quia causa aliqua signifi-
cacionis conveniunt et ideo
duobus solum modis coniuges
absque omni peccato conveniunt. sci-
licet causa procreande prolis et debiti red-
dendi alias autem semper ē ibi
peccatum ad minus veniale ¶ Ad 2m
ergo dicendum quod proles per hoc quod ē bo-
num sacramenti addit. sed prolem
prout ē intentum a natura.
natura .n. intendit prolem prout
in ipsa salvatur bonum speciei
sed in prole secundum quod ē bonum sacra-
menti matrimonii vel ulterius hoc intenditur ut
proles suscepta vel ulterius ordinetur in de-
um. Et ideo oportet quod intencio nature
qua prolem intendit referatur
actu vel habitu ad intencionem
prolis prout ē bonum sacramenti
alias staretur in creatura quod sine
peccato esse non potest. Et ideo quando natu-
ram movet ad actum matrimonii
non excusatur a peccato omnino
nisi inquantum motus non
ordinatur actu vel habitu ulterius
ad prolem secundum quod ē bonum
sacramenti nec tamen sequitur quod
motus nature sit malus sed
quod sit imperfectus nisi ad aliquod
bonum matrimonii ulterius ordinetur
¶ Ad .2. dicendum quod si aliquis per
actum matrimonii intendit vi-
tare fornicacionem in coniuge
non ē aliquod peccatum quia hec ē
quedam reddicio debiti que ad
bonum fidei pertinet. sed si intendat
vitare fornicacionem in se sic
ē ibi aliqua superfluitas et secundum
hoc ē peccatum veniale nec ad hoc
ē institutum nisi . secundum indul-
genciam que ē de peccatis venia-
libus ¶ Ad .3. dicendum quod una debita
circumstancia non sufficit ad hoc
quod actus sit bonus. Et ideo non
oportet qualitercumque quis re sua
utatur usus sit bonus sed
quando utitur re sua ut debet secundum
omnes circumstancias ¶ Ad
4. dicendum quod quamvis intendere
sanitatis conservacionem non
sit per se malum tamen intencio

lz effici mala si ex aliquo sani
tas intendatur qd non e ad
hc d' se ordinatum sic qui ex
sacramento baptismi tm salu
tem corporalem quereret et
simile e in proposito d' actu
unccionis
Ad vi sic pret vr qd quod
qz aliquis uxorem cog
noscat non intendens aliquod
bonum nisi solam d'lecta
cionem mortaliter peccat qz sic
Jeronimus dicit et hr in lra
voluptates q d'meretricum
amplexibus capiuntur in uxore
dampnande sunt sz no dr ee
dampnabile nisi pctm morta
le ergo cognoscere uxorem
pp voluptatem solam e
semper pctm mortale ¶ Pr
consensus in delectacione e pcm
mortale ut in 20. li. dei
e sz quicumqz cognoscit uxorem
suam cu d'lectacione consentit
in delectacionem ergo mortaliter pec
cat ¶ Pr quicumqz consum
macioe no refert in deum cre
atura fruitur qd e pcm
mortale · sz quicumqz uxore
pp solam d'lectacionem cuius hunc
consumpt no refert in deum ergo
mortaliter peccat ¶ Pr nullus
dz excommunicari n p pcto mor
le sz aliquis uxorem sola
libidine cognoscens ab intro
itu ecce arcetur ut in lra
dr q sit excommunicatus ergo om
talis peccat mortaliter ¶ Sz q
e qz s. aug. tales concubitus
ponit int pcta cottidiana
pro quibus dr pr nr ut hr

in lra sz talia no sunt pcta mor
talia ergo etc ¶ Pr qui cibo utitur
ad delectacionem tm no peccat
mortaliter ergo pari rone qui utitur
uxore tm causa libidinis s
nande ¶ R. Ad hoc dicendum qd quidam
dicunt qd quicumqz ad actum
coniugalem libido pius monet
e pctm mortale · sz qn ex latere
tunc e pcm veniale qn aut
omnio delectacionem despicit et
displicet ei qz tunc e omnino
sine veniali pcto vel sic d'lec
tacioni in illo actu querere sit pcm
mortale Sz oblacionem accep
tare est pcm veniale sz eam
adire sit pferonis sz hec no
pt ee qz scdm philm in x ethi
cis e iudicium d' d'lectacione
et operacione qz operacionis bone
e d'lectacio bona et male mala
unde cum actus unccionalis
no sit pse malus nec querere
delectacionem erit pcm mortale
semper et ideo dicendum qd si delectacio
queratur ultra honestatem
unccionis ut si aliquis in co
niuge no attendat qd coniux
e sz solum qd mulier parat
idem facere cum ea si no esset
coniux e pctm mortale et
talis dr ardencior amator
uxoris qz ardor ille quo bo
unccionis fertur · si aut que
ratur d'lectacio infra limites
unccionis ut si talis d'lectacio in
alia coniuge non quereretur qz in coniuge
sit e veniale pcm ¶ Ad i
ergo dicendum qd tunc voluptates
meretricias vir in uxore quer
qn nichil aliud in ea attendit

quam q in mictere attendet
¶ Ad .3. dicendum quod concupiscentia in delectatione concubitus que est peccatum
mortale est peccatum mortale non
autem talis delectatio est in coniu
gialis actus ¶ Ad .3. dicendum quod
quamvis delectationem non referat
actu in deum non tamen potest
in ea ponimus delectationis fi
nem aut voluptatis aliquis
eam habitualiter indifferenter
quereret et ideo non oportet quod creatura
tura fruatur sed utatur cre
atura propter se aut habitualiter propter
deum quamvis quod non actu,
¶ Ad .4. dicendum quod hoc non dicitur propter
hoc quod ex hoc peccato homo excom
municationis incurrat sed quia spiritua
libus se reddit inhabilem propter
hoc quod efficitur in actu illo
totus carnalis. De impedimentis matrimonii in generali

70 Deinde considerandum est de impe
dimentis matrimonii et primo
in generali secundo in speciali
Ad .1. sic proceditur videtur quod matrimonio
inconvenienter impedimenta
assignantur, matrimonium enim quoddam
est sacramentum contra alia divisum
sed aliis non assignantur impe
dimenta ergo nec matrimonio assi
gnari non debent ¶ Praeterea quanto ali
quid est minus perfectum tanto
paucioribus modis impediri
potest sed matrimonium inter alia sa
cramenta est minus perfectum ergo
nulla vel paucissima impe
dimenta ei assignari debent ¶ Praeterea
ubicumque est morbus est necessarium
remedium morbi sed concupiscentia
cum sit remedium cuius est in-

dultum est omnibus ergo non debet
esse aliquod impedimentum
quod aliquam personam illegit
timam faciat penitus ad
contrahendum ¶ Praeterea illegit
timum dicitur quod est contra legem
naturae sed huiusmodi impedimenta
que in matrimonio assignantur non
sunt contra legem naturae quia
non similiter inveniuntur in quolibet
statu humani generis plures
enim gradus consanguinitatis
inveniuntur esse prohibiti uno
tempore quam alio lex
autem humana non potest ut videtur
matrimonio impedimenta praestare
quia matrimonium non est constitu
tione humana sed divina
sicut et alia sacramenta ergo
matrimonio non debent alia impedimen
ta assignari que faciant per
sonas illegitimas ad con
trahendum ¶ Praeterea legitimum
et illegitimum per hoc quod est
contra legem et non contra legem
differunt inter que non cadit
medium cum sint opposita secundum
affirmationem et negationem ergo
non possunt esse aliqua matrimo
nii impedimenta quibus personae
mediae inter legitimas et
illegitimas constituantur.
¶ Praeterea coniunctio viri et mulie
ris non est licita nisi in matrimonio
sed omnis coniunctio illicita
dirimi debet ergo si aliquid
matrimonium contrahendum im
pediat hoc diriment contrac
tum de facto et non debent aliqua
impedimenta matrimonio praestare
assignari que impediant con
trahendum et non dirimant

contractum ¶ P(ro) nullo impe(dimen)to
p(otes)t a re aliqua removeri q(uo)d
indiffinicione cadit s(ed) m(at)r(imoni)o
cadit indiffinicione m(at)r(im)onij
ergo non possunt e(ss)e aliqua
impedimenta q(ue) m(at)rimonium
contractum dirimant ¶ Et
co(n)tra vi(detur) q(uia) debeant e(ss)e infini
ta m(at)rimonij impedime(n)ta q(ui)a
m(at)r(imoni)j q(uo)dam bonum e(st) s(ed) in
finitis mod(is) e(st) defect(us) boni
ut dyo(nisius) d(icit) 4° c(apitul)o de di(vinis)
no(minibus). ergo infinita sunt m(at)rimo(nij)
impedimenta ¶ R(espondeo) impedime(n)ta
m(at)r(imon)ij accipiunt(ur) s(ecundu)m condi
ciones p(ar)ticularium condicionu(m)
p(er)sonarum s(ed) condiciones hui(us)
sunt infinite ergo et m(at)rimo(nij)
impedime(n)ta ¶ Ad p(rimu)m d(icendu)m q(uod) s(unt)
quedam q(ue) sunt de e(ss)e(nti)a m(at)r(imoni)j
et q(ue)dam q(ue) sunt de solempnitate
m(at)r(imon)ij s(icu)t et in aliis sacris
et q(ui)a remotis hijs q(ue) sunt de
solempnitate eius s(icu)t in aliis
sacramentis adhuc ma(net) veru(m)
sacramentum ideo impedime(n)ta
q(ue) co(n)t(ra)r(i)ant(ur) hijs q(ue) sunt de
solempnitate sacramenti non
efficiunt q(uo)d no(n) sit verum sa
cramentum et talia dic(untu)r im
pedire contrahendum s(ed) no(n)
dirimunt contractum sicut
p(ro)hibic(i)o eccl(es)ie vel tempus fe
riatum unde v(er)s(us) Eccl(es)ie veti
tum nec non temp(us) feriatu(m)
Impediunt fieri p(er)mittu(n)t iu(n)cta
teneri / Impedimenta aut(em) q(ue)
co(n)t(ra)r(i)ant(ur) hijs q(ue) sunt de e(ss)e(nti)a
m(at)r(imon)ij faciunt ut no(n) sit
verum m(at)rimonium et ideo dic(untu)r
no(n) solum impedire contrahe(n)dum
s(ed) dirime(re) iam contractum q(ue)
in hijs v(er)s(ibus) continent(ur) / Error

condicio votum cognacio crime(n)
Cultus disparitas vis ordo li
gamen honestas / Si sis affi
nis si forte coire nequibis
Hec socianda vetant conu
bia facta retractant / Horum
aut(em) un(u)m sic accipi p(otes)t p(ro)pt(er) .n.
m(at)rimonium impediri aut ex
p(ar)te contract(us) m(at)rimonij aut
ex p(ar)te contrahencium s(ed) p(ri)mo
cum contract(us) m(at)rimonij fiat
p(er) voluntarium consensu(m) qui
tollit(ur) p(er) ignoranciam et p(er)
violenciam erunt duo impe
dimenta m(at)rimonij s(cilicet) vis et coac
cio et error ex p(ar)te ignora(n)cie
Et ideo de istis duob(us) impedi
mentis q(ue) accipiunt(ur) ex p(ar)te
p(er)sonarum contrahencium q(ue)
sic distinguunt(ur) p(otes)t .n. aliquis
impediri a m(at)rimonio contrahe(n)do
vel sim(plicite)r vel resp(ect)u alicui(us) p(er)sone
si sim(plicite)r u(tru)m cum nulla posset
m(at)rimonium contrahe(re) h(oc) no(n) p(otes)t
n(isi) q(ui)a impeditur a m(at)rimoniali
actu q(uo)d quid(em) contingit 2(e)x
p(ri)mo m(od)o q(ui)a no(n) p(otes)t de facto
sive q(ui)a omnino no(n) posset
et sic ponit(ur) impedimentum coeu
di impotencia sive q(ui)a libere
no(n) posset et sic ponit(ur) impedi(men)tum
s(er)vitutis condicio Et ideo q(ui)a no(n)
licite p(otes)t et hoc s(ecundu)m q(ui)a ad co(n)
tinenciam obligatur q(uo)d co(n)
tingit dupl(icite)r vel q(ui)a obliga(tur)
ex officio suscepto et sic e(st) impe
dimentum ordinis vel ex voto
emisso et sic impedit votum
si aut(em) aliquis impeditur a
m(at)rimonio no(n) simplicit(er) s(ed) resp(ect)u
alicui(us) p(er)sone vel p(ro)p(ter) obligacio(nem)
ad alteram p(er)sonam sicut

q. Que matrimonium coniunctum est
non potest alteri coniungi. Et
est ligamen matrimonii. Vel quia
differt proportio ad alteram personam
tam et hoc per tria. Primo quidem
per nimiam distantiam ad
ipsam et est disparitas cultus.
2o per nimiam propinquitatem
et ponitur 3x impedimentum
scilicet cognatio que impedit propinqui
tatem duarum personarum
secundum se. Et affinitas que impedit
propinquitatem duarum persona
rum ratione tertie unio coniuncte
Et publice honestatis iusticia in
qua est propinquitas duarum
personarum ratione 3e per sponsalia
iuncte. 3o per indebitam co
iunctionem ad ipsam post factam
et impedit crimen adulterii prius
cum ipsa commissi. ¶ Ad 1. er
dicendum quod licet alia sacramenta im
pediri possint si aliquid quod est
de esse vel solemnitate sacramenti
subtrahatur ut dictum est. sed
tamen magis matrimonio quam aliis sa
cramentis impedimenta assi
gnantur per 3es rationes / primo quia
matrimonium consistit in duobus
et ideo pluribus modis potest impedi
quam alia sacramenta que cum
persone competunt singulariter.
2o quia matrimonium habet in nobis cau
sam idest sed alia quedam sacramen
ta solum in deo. Unde et pena
que habet causam in nobis aliquo
modo sed quedam impedimenta assignatur
ut ypocrisim ludos et huiusmodi.
3o quia de aliis sacramentis est pre
ceptum vel consilium sicut de
bonis perfectioribus sed de matrimonio est
indulgentia sicut de bono minus

perfecto. Et ideo ut de occasio pro
ficiendi in melius plura
impedimenta assignantur in
matrimonio quam aliis sacramentis.
¶ Ad 2. dicendum quod perfectiora pluribus
modis impediri possunt inquantum
ad ea plura requiruntur. Si
autem habent plura impedimenta
sic est de matrimonio. ¶ Ad 3. dicendum
quod ratio illa procederet si non essent
alia remedia quibus possit
efficacius morbo concupiscen-
tie subveniri quod falsum
est. ¶ Ad 4. dicendum quod persone
illegittime ad matrimonium
contrahendum dicuntur ex eo quod
sunt contra legem que matrimonium
statuitur. Matrimonium autem inquantum
est in officium nature statuitur
lege civili. Et ideo ex qualibet
dictarum legum potest aliqua
persona effici ad matrimonium illegittima
nec est simile de aliis sacramentis
que sunt sacramenta tantum. Et
quia lex naturalis secundum status
diversos recipit determinationes
diversas et ius positivum variatur
etiam secundum diversas hominum con-
ditiones in diversis temporibus co-
ingenit .4. sententiarum di. 3e. pot
in diversis temporibus diversas per-
sonas illegittimas fuisse.
¶ Ad 5. dicendum quod lex potest aliquid
prohibere vel universaliter. vel
in parte quantum ad aliquos
casus. Et ideo interesse totaliter
secundum legem et esse totaliter contra
legem que sunt contrarie opposi-
ta. Et non secundum affirmationem
et negationem cadit medium
aliqualiter contra legem. Et propter
hoc ponuntur quedam persone

medie inter sunt ultimas et inter
sunt ultimas ¶ Ad .vi. dicendum quod
illa impedimenta que non diri-
munt matrimonium contractum impe-
diunt quidem contrahendum non
ut non fiat sed ut non licite
fiat et tamen si fiat matrimo-
nium contractum est quamvis
contrahens peccet sicut si ali-
quis consecraret post comesti-
onem peccaret contra statutum
ecclesie faciens michilominus ve-
rum sacramentum propterea
quod ieiunium conservant non
est de veritate sacramenti
¶ Ad .vii. dicendum quod impedimenta
non dicuntur dirimere matrimonium
contractum .quia solemnia
verum matrimonium quod rite con-
tractum est .sed quia solvunt matrimonium
quod contractum est de facto et
non de iure / Unde si impe-
dimentorum aliquod matrimonio
rite facto superveniat matrimonium
solvi non potest ¶ Ad .viii. dicendum
quod impedimenta quantumque aliquod
bonum ~~fuit~~ prohibeant actus impediunt
sunt infinita sicut et omnes
cause per accidens sed cause contin-
gentes aliquod bonum per se
sunt determinate sicut .2. cause
constituentes quia cause de-
structionis et constructionis
alicuius rei sunt opposite ut di-
citur de ratione non simplex ¶ Ad
ix. dicendum quod conditiones parti-
cularium personarum in singulari
sunt infinite .sed in generali
possunt reduci ad certum
numerum sicut in medicina patet et
in omnibus artibus operativis que
sunt particularium inquisitionibus et actus
considerantur et conditiones

De impedimento erroris

Deinde considerandum est
de impedimentis in speciali
et primo de impedimento
erroris / Circa quod queruntur
duo / Primo utrum error
de sui natura matrimonium impe-
diat / 2° quis error .vel

Ad .i.

Ad i sic proceditur videtur quod error
non debeat poni matrimonii impe-
dimentum per se consequenter .n. quod
est causa matrimonii impeditiva
sicut et voluntarium sed volun-
tarium secundum philosophum in .3° eth.
potest impediri per ignorantiam
que non est idem quod error quia igno-
rantia nullam cognitionem ponit
sed error ponit eo quod approbare
falsa pro veris sit error secundum aug.
ergo non debuit hic poni impe-
dimentum matrimonii error sed magis
ignorantia ¶ Preterea quod potest impe-
dire matrimonium de sui natura quod
habet contrarietatem ad bonum matrimonii
sed error non est huiusmodi ergo
error de sui natura non impe-
dit matrimonium ¶ Preterea sicut consensus re-
quiritur ad matrimonium ita intentio
requiritur ad baptismum .sed si aliquis
baptizat iohannem et credit bapti-
zare petrum nichilominus vere
baptizatus ergo error non ex-
cludit matrimonium ¶ Preterea inter lyam
et iacob fuit matrimonium sed ibi fuit er-
ror .ergo error non excludit
matrimonium ¶ Sed contra est quod in digestis
dicitur quid tam contrarium est consensui
quam error sed consensus requiritur ad
matrimonium ergo error matrimonium
impedit ¶ Preterea consensus aliquid
voluntarium nominat sed error

impedit voluntarium ſecundum philoſophum
et gregorium nyſſenum et damaſcenum
et quod principium eſt in aliquo ſcien
te ſingularia in quibus eſt actus quod
erranti non competit ergo error
inuoluntarium impedit ¶ Ad ſecundum
dicendum quod quicquid impedit cauſam
de ſui natura impedit et effectum
ſimiliter conſenſus autem eſt cauſa
matrimonii ut dictum eſt et ideo
quod euacuat conſenſum euacuat
et matrimonium conſenſus autem voluntatis
eſt actus qui preſupponit actum
intellectus deficiente autem primo
neceſſe eſt defectum contingere
in ſecundo et ideo quando error cauſa
tionem impedit ſequitur etiam in
ipſo conſenſu defectus et per conſequens
in matrimonio et error de iure
naturali habet quod euacuet matrimonium
¶ Ad primum ergo dicendum quod ignoran
tia de ſui ratione non impedit
aliquem cognitus actum ſed
error ponit iudicium veritatis
preſumptum de aliquo tamen contrarium
ad hoc quod eſt impedire volun
tarium non debet utrumque dicta
ignorantia uel error quia nulla
ignorantia poteſt impedire vo
luntarium niſi que habet errorem
adiunctum eo quod actus volun
tatis preſupponit eſtimationem
ſiue iudicium de aliquo in quod
fertur unde ſi eſt ignorancia
oportet ibi eſſe errorem et ideo ponitur
error quia cauſa proxima ¶ Ad
ſecundum dicendum quod quamuis non contrarietur
ſed ſi matrimonio contrariatur ei
tamen quantum ad cauſam ſuam
¶ Ad tercium dicendum quod quod caracter bap
tiſmalis non cauſatur ex intentione

tione baptizantis directe ſed ex
elemento materiali extrinſecus adhibito
intentio autem operatur ſolum
ut dirigens elementum materiale ad
effectum proprium ſed vinculum
coniugale ex ipſo conſenſu cauſatur
directe et ideo non eſt ſimile
¶ Ad quartum dicendum quod ſicut magiſter
ſentenciarum dicit in littera
quod inequalitas que fuit
inter lyam et iacob non fuit
perfectum coniugio contrariam que
ex errore contigit ſed ex conſenſu
qui poſtmodum acceſſit cum
coniuge a peccato excuſatur ut
in eadem diſtinctione
Ad ſecundum ſic proceditur videtur quod omnis
error matrimonium impediat
et non ſolum error condicionis
et perſone ut in littera dicitur quia
quod conuenit alicui ſecundum ſe conuenit
ei ſecundum totum ſuum ambitum
ſed error de ſui natura habet quod
matrimonium impediat ut dictum
eſt ergo omnis error matrimonium
impediat ¶ Preterea ſi error impedit
huius matrimonium impedit maior
error magis debet impedire ſed
magis eſt error fidei qui eſt here
ticus .i. in hereticis non cre
dentibus hoc ſacramentum quam
error perſone ergo magis debet im
pedire quam error perſone ¶ Preterea
error non euacuat matrimonium niſi
in quantum tollit volunta
rium ſed ignorancia cuiuslibet
circumſtancie voluntarium
tollit ut habetur in tercio ethicorum ergo non
ſolum error condicionis et
perſone matrimonium impedit ¶ Preterea
ſicut condicio ſeruitutis aliquid
eſt annexum accidens perſone

ita qualitas corporis aut ani
mi sed error condicionis impe
dit matrimonium ergo eadem racione
error qualitatis aut fortune
¶ Pro sicut ad condicionem per
tinet servitus et libertas ita
nobilitas vel ignobilitas aut
status dignitatis et privacio
eius sed error condicionis li
bertatis vel servitutis impedit
matrimonium ergo et error aliorum
dictorum ¶ Pro sola condicio
servitutis impedit ita quod dis
pirme culpe et impositum commu
ni ut infra dicetur ergo solus er
ror condicionis ponitur matri
monii impedimentum ita
error vero alia huiusmodi
dicet impedimenti matrimonium
poni ¶ Contra videtur quod nec
error persone matrimonium impe
diat quia sicut empcio est quidam
contractus ita et matrimonium
sed in empcione et vendicione
si detur aurum equivalens
pro alio auro non impedit ven
dicio ergo nec matrimonium
impeditur si pro una muliere
alia accipiatur ¶ Pro potest con
tingere quod per multos annos
iste error detineatur et
filios et filias generant simul
sed grave esset dicere quod tunc
essent dividendi ergo error persone
non frustrat matrimonium
¶ Pro potest contingere quod sibi vir
ginem consentire credit
mulier offeratur ei et cum
eo commisceatur carnaliter et
tunc videtur quod non possit re
dire ad aliam virginem conse
tire sicut credidit sed debeat stare

cum facta eius sed error persone
non impedit matrimonium ¶ Respondeo dicendum
quod sicut error excusat quia involun
tarium causat licet consistere pro
ita licet quod matrimonium impediat
ex eodem / error autem non excusat
a peccato nisi sit alicuius circumstancie
cuius apposicio vel remocio facit
differenciam liciti et illiciti in actu
si enim aliquis percuciat patrem
baculo ferreo quem credit
ligneum esse non excusatur
a toto quamvis forte a tanto sed
si credat quis percutere filium
causa discipline et percuciat
patrem excusatur a toto adhibi
ta debita diligencia / Unde
oportet quod error qui matrimonium
impedit sit aliquorum eorum que
sunt de essencia matrimonii / Duo
autem includit ipsum matrimonium
scilicet personas duas que coniunguntur
et mutuam potestatem in qua
matrimonium consistit primum
aut ~~totaliter~~ tollitur per errorem
persone / secundum per errorem con
dicionis quia servus non potest pote
tem sui corporis libere alii
tradere sine consensu domini
sui et propter hoc hii duo errores
matrimonium impediunt et non alii
¶ Ad primum ergo dicendum quod error non
licet ex natura generis quod impe
diat matrimonium sed ex natura differencie
adiuncte potest scilicet est error alicuius
eorum que sunt de essencia matrimonii
/ ¶ Ad secundum dicendum quod error nobilitatis
de se de matrimonio non est causa
ea que sunt matrimonii consequencia
scilicet an sit sacramentum an li
citum et ideo error talis matrimonium
non impedit sicut nec error

rē bapᵐ impedit acceptiōn ca
racteris dūmmō intendat fa
cere ut recipere qd' ecclīa dat q̄
uis credat nichil eē ¶ Ad ·4·
ddm̄ q̄ nō quelibz circumsta
tie ignorancia causat invo
luntarium q̄ excusat potiꝫ
ut dictum ē · Et ꝓᵖ hᵉ rō nō
sequitur ¶ Ad ·4· ddm̄ q̄ di
uersitas fortune nō variat ali
quid eorum que sunt d' eē
matrimonij nec diuersitas qualitatꝭ
sicut facit condicō s'uitutis
Et ideo rō nō sequitur ¶ Ad ·v·
ddm̄ q̄ error nobilitatis in
quantum huius nō euacuat
mīm̄ eadē rōne qua nᵉ error
qualitatis · ſ ſi error nobilitatꝭ
ul' dignitatis redundat in er
rorē ꝑsone · tunc impedit
mīm̄ · Unde ſi consensus mulie
ris feratur in istam ꝑsonam
directe error nobilitatis eius
non ip̄ impedit mīm̄ ſi aūt
directe intendit consentire in
filium reg̃ quicumq̄ ſit ie
tunc ſi alius presentetur ei q̄
filius regis est error ꝑsone
Et impediretur matrimonium
¶ Ad ·vi· ddm̄ q̄ error ·2· alioꝝ
impedimentorum mīm̄ q̄ntū
ad ea que faciunt ꝑsonas
illegitimas impedit mīm̄ ſ rō
d' errore illorum nō facit
mencionē q̄ illa impediunt
mīm̄ sine cum errore sive si
ne errore · Ut ſi aliq̄s contra
hat cum subdyacono sive sciat
sive nesciat nō ē mīmonium
ſ condicō s'uitutis nō impedit
ſi s'uituꝫ sciatur · Et ideo nō est
simile ¶ Ad ·vij· ddm̄ q̄ pecunia
in contractibus accipitur · q̄
mensura aliarum rerum
utꝫ in ·v· ethi · Et nō q̄ ꝓᵖ ſe
quesita · & ideo ſi non detur
illa pecunia q̄ credi · ſ alia
q̄ ē equivalens nᵉ obest con
tractum · ſ ſi in re quesita ꝓᵖ
ſe esset error impediretur co
tractꝰ · ut ſi aliqui vendere
asinus ꝓ equo · Et similiter
ē in ꝓposito ¶ Ad ·viij· ddm̄ q̄
quatumcumq̄ fuit cum
ea · nisi denovo consentire
velit nō ē mīm̄ ¶ Ad ·ix· ddm̄
q̄ ſi ante non consensit in frēz
eius pt̄ eum quem ꝑ errorē
accepit retinere nec pt̄ ad
frēm eius redire ꝓpt̄ ne ſi
ſit cognita carnalit' ab eo
quem accepit · ſi autem con
sensit in primū ꝑ uba d' p̄nti
nō pt̄ ſ 2ᵐ hr̄e · p̄mo vivē
te · ſ pt̄ ul' 2ᵐ relinquē vel
ad primū redire · Et ignorā
cia facti excusat ſi cogn
sceretur · ſi ꝑ consummatum
mīm̄ a consanguineo viri
sui fraudulent' cognosceret
q̄ fraus alicui nō dz ꝓᵈᵉᵉ ꝑ
videre &c · D' impedimēto cōdicōis

Deinde considerandum
ē d' impedimento con
dicōnis ¶ Circa qd' q̄
runt' quatuor / Primo utꝝ Q 72
condicō s'uitutꝭ mīmo
impediat / Scd'o utrū s'uus
sine consensu domini possit
mīm̄ contrahere / Tercio utrum
aliquis postq̄ uxoratus est
possit ſe s'uum facē sine

cons̄s̄ri (Exorit / ¶ Vtrum s̄i
hij deant seqⁱ condicōm p̄ris
vel matris

Ad .i. sic p̄cē q̄ condicio
s̄uitutis nō impediat
(ma nichil / n̄ impedit ma
n̄ qd' h̄z aliquā contrarietatem
ad ipm̄ s̄ s̄uitꝰ nō h̄z aliquā
contrarietatem ad mā alś
mt̄ s̄uos nō possent ēē con
iugia ḡo s̄uitꝰ nō impedit
mā ¶ P̄ .o. qd' ē con̄ nāz
nō pt̄ impedire .o. qd' ē s̄m
naturam . s̄ s̄uitꝰ ē con̄ nāz
q̄ dt̄ Greg' . con̄ nām est ho
minem homini velle domina
ri qd' . ē pꝫ ex h̄ᶜ q̄ homini
dictum ē vt p̄sit piscib; ma
ris ɀc̄ . Non aūt vt p̄sit
homini ḡo nō pt̄ impedire
(matrimonium qd' ē nāle /
¶ P̄ s̄ impediat aut h̄ᶜ ē de
iure nāli aut d' iure positio
nō d' iure nāli q̄ s̄m ius nā
le homines omnes sunt eq̄
les vt Gg̃ dt̄ ⁊ boe . dicunt
(Et in pⁱᵒ digestorum ɀc̄ q̄ s̄
uitꝰ nō ē de iure nāle positiū
etiam ius descendit a nāli
vt tulius dt̄ ḡo s̄m nullū
ius mā s̄uitꝰ impedire pt̄
¶ P̄ .o. qd' impedit mā eq̄ʳ
(impedit siue sciatur siue
ignoretur vtꝫ d' consanguinita
te s̄ s̄uitꝰ (Cuiꝰ cognita
ab altō nō impedit mā ḡo
s̄uitꝰ inquantum in se est
nō h̄z q̄ impediat mā ⁊
ita nō dēet poni per se mā
impedimentū ab aliis distinctū
¶ P̄ sic contingit ēē errorē
cc̄ s̄uitute vt putē liber q̄
q̄ ē s̄uus ita pt̄ ēē error de
libertate vt putē s̄uus q̄ est
libᵒ . s̄ libtas non ponit mā
impedimentum ḡo nec s̄uitꝰ
deberet poni / ¶ P̄ mag̃ facit
grauem sočietatem mā ⁊
plus impedit bonum plꝰ mor
bꝫ lepre q̄ s̄uitꝰ s̄ lepra nō
ponit impedimentū mā ḡo
nec s̄uitꝰ dꝫ poni ¶ Sꝫ con ē
qd' decretalis . dt̄ d' coniugio
s̄uorum q̄ error condicionis
impedit contrahendum mā
(Et dirimit contractum / ¶ P̄ ma
trimonium ē d' bonis p̄ se expe
tend' inquantum h̄z honestatē
s̄ s̄uitꝰ ē d' p̄ se fugiendis ḡo
mā impedit ¶ P̄ .o. ddꝫ q̄
in mrionij contractu obliga
(tur coniugum altri ad debitū
reddendum (Et idō s̄ ille q̄ se
obligat ē impotens ad soluē
dum ignorancia huiꝰ im
potencie in eo cui sit obligatō
tollit contractum sic .ē. p̄
impoñ coeundi effiᵗ aliquis
impotens ad soluendū debitum
vt omnino nō possit soluere
ita p̄ s̄uitute vt libē debitū
reddē nō possit ⁊ idō sic
impoñ coeundi ignorata im
pedit mā nō aūt s̄ sciaᵗ
ita condicio s̄uitutis ignora
ta mā impedit nō aūt s̄
uitꝰ scita ¶ Ad .i. ddꝫ q̄
s̄uitꝰ contrariaᵗ mā q̄
ad actum que quis p̄ mā
altrī obligaᵗ que nō pt̄ libē
exequi (Et quantū ad bonū
plis q̄ peyoris condicionis
efficitur ex s̄uitute puer / s̄
q̄ quilꝫ pt̄ in eo q̄ sibi debeᵗ
sponte d'trimentum aliquod
subire idō s̄ altr coniugum

sit alterius servitute indicionis
tamen cum simile .2. quia in matrimonio est
equalis obligatio ex utraque parte ad
debitum reddendum non potest alius
requirere maiorem obligationem
ex parte alterius quam ipse possit
facere Et propter hoc .2. servus si con
trahat cum ancilla quam credit
liberam non propter hoc impeditur
matrimonium Et patet quod servitus non impe
dit matrimonium nisi quando est ignorata ab
alio coniuge Et si ille sit libere
conditionis Et ideo nichil prohibet
matrimonium servos esse coniugia vel inter
liberum et ancillam ¶ Ad 2.
dicendum quod nichil prohibet aliquid esse
contra naturam quantum ad pri
mam intentionem ipsius quod non est
contra naturam quantum ad secundam
intentionem eius sicut omnis cor
ruptio et defectus Et feminam esse
contra naturam ut dicitur in 2° de celo quia
natura intendit esse Et perfectionem non
tamen est contra secundam intentionem
nature quia quando natura non potest
conservare in uno esse conservat
in alio quod generatur corruptione
alterius Et quando natura non potest
producere ad maiorem perfectionem
inducit ad minorem sicut quando
non potest facere masculum facit
feminam que est mas occasionatus
ut dicitur in xvj de animalibus
similiter .2. dico quod servitus est contra
primam intentionem nature sed non est
contra secundam quia naturalis ratio ad hoc
inclinat Et hoc appetit natura ut
quilibet sit bonus sed ex quo
aliquis peccat sit servus nature / natura
etiam inclinat ut ex peccato .2.
penam reportat Et servitus in
penam peccati introducta est
nec est inconveniens aliquod

naturale propter hoc quod est contra naturam hoc
modo impedire sicut .n. matrimonium impe
dit propter impotentiam coeundi quod est contra
naturam modo predicto ¶ Ad
3. dicendum quod ius naturale dictat quod
pena sit pro culpa infligenda
Et quod nullus sine culpa puni
ri debeat . sed determinare penam
secundum conditionem persone et culpe est
iuris positivi Et ideo servitus
que est pena determinata a iure
positivo Et a naturali perficit
sicut determinatum ab indeter
minato Et eodem iure positivo
determinatum est factum quod ser
vitus ignorata matrimonium impediat
ne aliquis sine culpa puniatur
est .n. quedam pena uxoris
quod habeat virum servum Et 3°
¶ Ad .4. dicendum quod aliqua impedimenta
sunt que faciunt matrimonium
illicitum sed quia voluntas
nostra non facit aliquid licitum
vel illicitum . sed lex cui vo
luntas subdi debet ideo ignora
tia talis impedimenti que
voluntarium tollit vel scientia
nichil facit ad hoc quod matrimonium
teneat Et tale impedimentum
est affinitas vel votum et
quedam autem impedimenta
sunt que faciunt matrimonium
inefficax ad solutionem debiti
Et quia in voluntate nostra co
sistit debitum nobis relaxare
ideo talia impedimenta si sunt
cognita matrimonium non tollunt
sed solum quando ignorantia vo
luntarium excludit Et tale
impedimentum est servitus Et im
potentia coeundi Et quia .2. desi
nit aliquam rationem impe
dimenti ideo ponuntur specialia

impedimenta propter errorem. Ad quartum autem patet ratio ponitur speciale impedimentum praeter errorem quia persona alia subintroducta non solum rationem impedimenti sed consensus tamen contrahentis ¶ Ad quintum dicendum quod libertas non impedit matrimonium ~~matrimonium contractum~~ actum. Unde libertas ignorata non impedit matrimonium ¶ Ad sextum dicendum quod lepra non impedit matrimonium quantum ad primum actum suum quia leprosi debitum reddere possunt libere quamvis aliquam gravitatem nimio inferat quantum ad secundos effectus. Et ideo non impedit matrimonium sic servitus

AD secundum sic proceditur. Videtur quod servus matrimonium contrahere non possit sine consensu domini. Nullus enim potest alicui dare quod est alterius sine consensu ipsius. Sed servus est res domini. Ergo non potest contrahendo matrimonium dare potestatem corporis sui uxori sine consensu domini ¶ Praeterea servus tenetur domino suo obedire. Sed dominus potest ei praecipere quod in matrimonium non consentiat. Ergo sine consensu eius matrimonium non potest contrahere ¶ Praeterea post contractum matrimonium servus tenetur reddere debitum uxori etiam praecepto iuris divini. Sed eo tempore quo uxor debitum petat potest dominus eius aliquod servo servitium imponere quod facere non poterit si carnali copulae vacare velit. Ergo si sine consensu domini possit servus contrahere matrimonium privaretur dominus servitio suo debito sine culpa quod esse non debet ¶ Praeterea dominus potest vendere servum suum ~~sive~~ in extraneas regiones quo uxor sua non potest vel infirmitate corporis vel propter periculum fidei imminentis patria si vendatur infidelibus vel etiam domino uxoris non permittente si sit ancilla et sic matrimonium dissolvetur quod est inconveniens. Ergo non potest servus sine consensu domini matrimonium contrahere ¶ Praeterea favorabilior est obligatio qua homo divinis obsequiis se mancipat quam illa qua homo se per uxorem subicit. Sed servus sine consensu domini potest non potest religionem intrare vel ad ordines promoveri. Ergo multo minus potest sine eius consensu matrimonio iungi ¶ Contra. Gal. 3. In Christo Ihesu non est servus neque liber. Ergo ad matrimonium contrahendum in fide Christi eadem est libertas liberis et servis ¶ Praeterea servitus est de iure positivo. Sed matrimonium est de iure naturali et divino. Ergo ius positivum non praeiudicat iuri naturali aut divino. Videtur quod servus absque domini consensu matrimonium contrahere possit ¶ Respondeo dicendum quod ius positivum ut dictum est procedit a iure naturali. Et ideo servitus quae est de iure positivo non potest praeiudicare his quae sunt de iure naturali. Sicut autem appetitus naturae est ad conservationem individui ita est ad conservationem speciei per generationem. Unde sicut servus non subditur domino quin libere possit comedere et dormire et alia huiusmodi facere quae ad necessitatem corporis pertinent sine quibus natura conservari non potest, ita non subditur ei quantum ad hoc quod non possit libere matrimonium contrahere etiam domino nesciente vel contradicente ¶ Ad primum ergo dicendum quod

servus est res domini quantum ad ea que naturalibus super adduntur. Sed quantum ad naturalia omnes sunt pares. Unde in hiis que ad actus naturales pertinent servus potest alteri invito domino suo corporis potestatem per matrimonium prebere. ¶ Ad 2m dicendum quod servus domino suo tenetur obedire in hiis que dominus licite potest precipere. Sed ante licite dominus non potest precipere servo quod non comedat aut bibat. Ita etiam ut quod a matrimonio contrahendo abstineat. Interest enim ad legislatorem qualiter quilibet re sua utatur. Et ideo si dominus precipiat servo quod non contrahat matrimonium servus non tenetur domino obedire. ¶ Ad 3m dicendum quod si servus volente domino matrimonium contraxerit debet pretermittere servicium domini imperantis et reddere debitum uxori quia per hoc quod dominus concessit ut matrimonium servus contraheret intelligitur ei concessisse omnia que matrimonium requirit. Si autem matrimonium ignorante vel contradicente domino est contractum non tenetur reddere debitum sed potius domino obedire si convenienter esse non possit utrumque. Tamen in hiis multa particularia considerari debent sicut et in omnibus humanis actibus scilicet periculum castitatis imminens uxori et impedimentum quod ex redditione debiti servicio imperato generatur et alia huiusmodi quibus omnibus rite pensatis iudicari potest cui magis servus obedire teneatur domino vel uxori. ¶ Ad 4m dicendum quod in tali casu dicitur quod dominus cogere debet ne servum vendat taliter quod faciat onera matrimonii graviora propter quod cum desit facultas ubicumque servum suum vendendi iusto precio. ¶ Ad 5m dicendum quod per religionem et ordinis susceptionem aliquis obligatur divinis obsequiis quantum ad totum tempus. Sed vir tenetur debitum reddere uxori non semper sed congruis temporibus. Et ideo non est simile. Et preterea ille qui intrat religionem et suscipit ordinem obligat se prius matrimonio unde posset continentiam vovere sine consensu domini.

Ad 3m sic proceditur. Videtur quod servitus matrimonio non possit supervenire ut vir se alteri in servum vendat quia quod in fraudem et preiudicium alterius factum est ratum esse non debet. Sed vir qui se in servum vendit facit hoc quandoque in fraudem matrimonii et ad minus in detrimentum uxoris. Ergo non debet valere talis venditio ad servitutem inducendam. ¶ Preterea duo favorabilia preiudicant uni non favorabili. Sed matrimonium et libertas sunt favorabiliora et repugnant servituti que non est favorabilis in iure. Ergo talis servitus debet penitus adnullari. ¶ Preterea in matrimonio vir et uxor ad paria iudicantur. Sed uxor non potest se ancillam dare nolente marito. Ergo nec vir nolente uxore. ¶ Preterea id quod impedit rei generationem in naturalibus destruit etiam rem generatam. Sed servitus viri nesciente uxore impedit matrimonium contrahendum antequam fiat. Ergo si posset matrimonio supervenire destrueret matrimonium quod est inconveniens. ¶ Sed contra quilibet potest dare alteri quod

suum est sed vir est sui iuris cum
sit liber ergo potest dare ius suum
alteri ¶ Preterea sicut potest nolente domino
uxorem ducere ut dictum est ergo
eadem racione vir potest domino
se subicere nolente uxore ¶ Ad primum ergo
dicendum quod vir subditur uxori solum
in hiis que ad actum nature
pertinent in quibus sunt equales ad
que servitutis subiectio se non ex-
tendit Et ideo vir nolente uxo-
re potest se alteri in servum dare
non tamen per hoc matrimonium dissolvetur
quia nullum impedimentum
matrimonio superveniens potest dissolvere
ipsum ut predictum est ¶ Ad secundum
ergo dicendum quod fraus bene potest nocere
ei qui fraudem fecit sed non potest
alteri preiudicium generare Et ideo
si vir in fraudem uxoris
alteri det se in servum ipse reportat
dampnum inestimabile bonum
libertatis amittens sed uxori
nullum potest per hoc preiudicium
generari quin teneatur reddere
debitum petenti Et ad omnia
que matrimonium requirit non enim potest
ab illis retrahi domini sui precepto
¶ Ad 3m dicendum quod quantum ad
hoc quod servitus matrimonio repugnat
matrimonium servituti preiudicat quia
tunc servus tenetur uxori de-
bitum reddere etiam nolente domino
¶ Ad 4m dicendum quod quamvis in actu
matrimoniali et in hiis que ad
naturam spectant ad pa-
ria vir et uxor iudicantur ad que
condicio servitutis se non extendit
tamen quantum ad dispensacionem
domus et ad alia superaddita hic vir
est caput uxoris Et debet corrige-
re eam non autem econverso Et ideo
uxor non potest se dare in ancil-
lam nolente viro ¶ Ad 5m
dicendum quod racio illa procedit de rebus

corruptibilibus in quibus etsi multa
impediunt generacioni que non suffi-
ciunt ad destruendum rem genera-
tam sed in rebus perpetuis potest impe-
dimentum prestari ne res talis
esse incipiat non autem esse de-
sistat sicut patet de anima racionali Et
similiter est de matrimonio quod est
perpetuum coniugium quamdiu vita
manente

Ad 4 sic proceditur videtur quod filii debent
sequi condicionem patris quia
dominacio fit a digniori sed pater
in generacione est dignior quam
mater ergo etc Preterea esse rei magis debet
dependere a forma quam a materia
sed in generacione pater dat formam
mater materiam ut dicitur xvi° de
animalibus ergo magis debet sequi plus
patrem quam matrem ¶ Preterea illud precipue
debet aliquid sequi cui magis
assimilatur sed filius plus simila-
tur patri quam matri sicut et filia plus
matri ergo ad minus filius plus
debet sequi patrem et filia matrem
¶ Preterea in sacra scriptura non compu-
tatur genealogia per mulieres
sed per viros ergo proles magis
sequitur patrem quam matrem ¶ Sed
contra si quis seminat in terra ali-
ena fructus sunt eius cuius est
terra sed venter mulieris respectu
viri seminis est sicut terra respectu
sementis ergo etc ¶ Preterea in aliis
animalibus hoc videmus quod que de
diversis speciebus nascuntur quod plus
magis sequitur matrem quam patrem
unde muli qui nascuntur ex equa
et asino magis similantur equis
quam illi qui nascuntur ex asina et
equo ergo similiter debet esse in
hominibus ¶ Respondeo dicendum quod secundum
leges civiles partus sequitur ventrem
Et hoc racionabiliter quia proles

hz a mre spiam corpis. Suntq ac
corporalis condicio e. cum sug
sit quasi instrumentum domini
inoprando Et ido ples in liber
tate Et servitute sequitur matrem
s in hijs que ptinet ad dig
tatem. Sm qd ex forma rei e
sequitur prem sic in honoribz
et municipijs Et hereditate et
alijs hmoi Et huic .2. concor
dant canones et lex moysi ut
exod. 21. leguntur sz in terris
que iure civili non reguntur
ptq sc diversorum condicionibz ut si
pr sit servus et mater sit li
bera erunt filij servi nisi forte si
pq pactum viri pr se in servum
dedit volente matre Et filij
si sit econverso sz dicit vero Et ceteris
sit servilis condicionis Et ptine
ant ad diversos dominos tunc
dividunt filios si plures sunt
vel si unus tum unus alteri
recompensabit de ptio Et accipit
prolem natam in servitutem pu
tans non e credibile qd talis con
suetudo posset ee ita rationabilis
sic illud quod multorum
sapientum diutino consilio
determinatum e hic 3 in na
turalibus invenitur qd receptum
e in recipiente p modum reci
pientis non p modum dantis
Et ido rale e qd semen recep
tum in muliere ad condicionem eius
trahatur ¶ Ad .1. ergo dicendum qd qz
ius pr sit dignius principium
tamen mater dat spiam corpalem
Et ex pte cuius attenditur condicio
servitutis ¶ Ad .2. dicendum in hijs
que ad racionem speciei ptinent magis
similatur filius patri quam
matri. sz in materialibz condicionibz
magis debz similari matri quam

prei. qz ro .n. hz a forma eo spem
sz condiciones materiales a materia
¶ Ad .3. dicendum qd honor magis est
ex pre quam matre ido in genea
logijs inscripturis Et sm com
munem consuetudinem magis nomi
nantur filij a pre quam a matre tamen
in hijs que ad servitutem spectant
magis matrem sequuntur De impedito voti et ordinis ¶ 43

Deinde considerandum e
de impedimento voti et
ordinis Et qd queruntur
4or. Primo utrum votum
simplex matrimonium dirimat 2o utrum
votum solenne 3o utrum
matrimonium impediat ordo 4. 4o
utrum aliquis post matrimonium
sacrum ordinem suscipere possit

Ad .1. sic proceditur videtur qd p ob
ligacionem voti simplicis
matrimonium contractum dirimi debeat
fortius .n. vinculum debilio
ri prejudicat. sz vinculum voti
e fortius quam vinculum matrimonij
qz hoc sit homini id aut deo
ergo vinculum voti prejudicat
vinculo matrimonij ¶ Preterea precepto
dei non e minus quam preceptum
ecclie. Preceptum aut ecclie adeo
obligat qd si contra ipsum matrimonium
contrahatur dirimitur sic patz de
illis qui contrahunt in aliquo
gradu consanguinitatis ab ecclia
prohibito ergo cum servare votum
sit preceptum divinum ut videtur
qd qui contra votum divinum matrimonium
contrahit Et coniugium matrimonium sit
dirimendum ¶ Preterea in matrimonio pt homo
uti carnali copula sine peccato
sz ille qui facit votum simplex
nunquam pt cum uxore carnaliter
commisceri sine peccato ergo votum
simplex matrimonium dirimit probatio
medij constat qz ille qui post

votum simx contre mrim ghre
peccat mor quia sm Jeronimum
virginitatem voventib non
solum nube sed velle nube dam
nabile est / sed contractus mrim
non est con votum continentie
ut rone carnalis copule Ergo
qui primo carnaliter commisceretur
uxori mortaliter peccat Et
eadem rone omnibus aliis vici
bus quia potius primo commissum non
pt excusare a pecco sequenti
¶ Preterea vir et mulier in mrio
dz ee pares proprie quantum
ad carnalem copulam sed ex
quo votum simx continentie
facit imparem pt petere debitum
sine pecco quia hoc est manife
ste con votum continentie
ad quam ex voto tenetur Ergo
nec reddere pt sine pecco ¶ Et
con est qd ppt clemens dicit quod
votum simx impedit mrio
nium contrahendum sed non
dirimit contractum ¶ Respo
deo dicendum quod per hoc res aliqua desinit
ee in ptate alicuius per qd trans
it in dominium eius cui pmit
titur Et ideo non excluditur ipso quod
aliquis rem pmittit alicui
desinit res illa ee in pta
te sua cum ergo in voto simi
non sit ut simplex pmissio
proprii corporis ad continentiam
deo seruandam factum per
votum simx ad hunc remanet
homo dominus sui cor
poris Et ideo pt ipsum alii
dare in qua datione sacramentum
mrimonii consistit qd in
dissolubile est Et ppter hoc votum
simx continentie contrahendi impe
diat contrahendum quia peccat
mrimonium contrahens post votum
simx continentie tamen quia verus
contractus est non pt mrium ppter
hoc dirimi ¶ Ad primum ergo dicendum quod
votum simx est fortius vin
culum quam mrium quantum
ad id cui fit et ad quod obligat
quia per mrimonium homo ligatur
uxori ad redditionem debiti sed
per votum deo ad continentiam
tamen quantum ad modum liga
di mrium est fortius vinculum
quam votum simx quia per mrio
traditur actualiter vir in
ptatem mulieris ut uxoris
Non autem per votum simplex
ut dictum est prius autem est
semper conditio possidentis sed
quantum ad hoc simile non
obligat votum simx sicut
sponsalia Unde ppter votum
simx sunt sponsalia dirri
menda ¶ Ad 2 dicendum quod prep
tum prohibens mrium inter con
sanguineos non hz ingenitum
est preceptum dei vel ecclesie quod
dirimat matrimonium contrahe
dum sed inquantum facit quod
consanguinee corpus non pos
sit transire in ptatem con
sanguinei, hoc autem non facit
preceptum prohibens mrium post
votum simx ut ex dictis
patet et ideo ratio non sequitur ponitur
ut per causa qd non est causa
¶ Ad 3 dicendum quod ille qui contra
hit mrium per verba de presenti post
votum simx non pt cognoscere
uxorem suam sine
pecco mortali quia ad hunc restat
sibi facultas implendi
votum continentie ante mrium

consummatum sed post matrimonium
consummatum est tamen est ei simpliciter
illicitum non reddere debitum
uxori exigenti quia culpa sua
est ideo obligatio voti ad hoc
non se extendit ut quod predictum
patet tamen dicit lamenta penitentie recom
pensare propter continentiam non
servatam ¶ Ad 2m dicendum quod quia
ad ea in quibus non est impotens
votum continentie servare
adhuc post contractum matrimonium ob
ligatur ad servandum propter quod
mortua uxore tenetur totaliter
continere ¶ Et quia ex matrimonii vin
culo non obligatur ad debitum
petendum ideo ipse non potest petere
debitum sine peccato quamvis pos
sit sine peccato reddere debitum
exigenti ¶ Postquam obligatus
est ad hoc per carnalem copulam
precedentem, hoc autem intelligendum
est sive mulier expresse petat
sive interpretative ut quod mu
lier verecunda est et vir sentit
eius voluntatem de reddicione
debiti tunc enim sine peccato
reddere potest et specialiter si timeret
de periculo castitatis nec obstat
quod non sunt pares in matrimonii
actu quia quilibet potest hoc quod suum
est abrenunciare quidam tamen
dicunt quod potest petere et reddere
ne nimis onerosum reddatur
matrimonium cum semper petens sed si
recte inspiciatur hoc est exigere
interpretative

Ad 2m sic procedendum videtur quod nec
votum solemne matrimonium
dirimat iam contractum
quia sic decretum dicit apud deum
non minus obligat votum
simplex quam solemne sed matrimonii

acceptacione divina stat ergo
et dirimitur ergo votum simplex
cum non dirimat matrimonium
nec votum solemne dirimere
poterit ¶ Preterea votum solemne
non addit ita valide robur
super votum simplex sicut iura
mentum sed votum simplex
cum iuramento superveniente non
dirimit matrimonium contractum ergo
nec votum solemne ¶ Preterea vo
tum solemne vel habet quod non
possit votum simplex habere quia vo
tum simplex possit habere scandalum
cum possit esse in publico sicut
et solemne similiter et etiam posset
et dicet statuere quod votum simplex
dirimat matrimonium iam contractum
et multa peccata vitentur ergo
de ratione votum simplex non
dirimit matrimonium nec votum so
lemne dirimere poterit ¶ Sed
contra est quod ille qui facit votum
solemne contraxit matrimonium spiritua
le cum deo quod est multo dignius
quam materiale matrimonium sed per contrac
tum dirimit per contractum
matrimonium ergo et solemne votum
Preterea hoc est probari potest per multas
auctoritates que ponuntur in
littera ¶ Respondeo dicendum quod omnes di
cunt quod sicut votum solem
ne impedit contrahendum ita
dirimit contractum quidam
autem assignant pro causa scan
dalum sed hoc nichil est quia et
simplex votum quandoque habet sca
dalum quod cum sit quodammodo
modo publicum et tamen inso
lubilitas matrimonii est de veritate
vite que non est propter scandalum
dimittenda et ideo alii dicunt
quod hoc est propter statutum ecclesie
sed hoc etiam non sufficit quia sta

lz etiā possit etiam contrari
statuere quod non vr verum
et ideo dō est cum alijs qz votū
solemne ex sui natura lz qd
dirimat matrimonium contractum
inquantum per ipsum homo
sui corporis amittit potestatem
potestatem se dō perpetuam con
tinentiam tradens ut predictis
dictis patet Et ideo non potest se
ipsum tradere in potestatem uxo
ris matrimonium contrahendo et quia
matrimonium quod sequitur tale votum nul
lum est ideo tale votum dici
tur dirimere matrimonium contractum

¶ Ad primum ergo dicendum quod votum simplex
quo ad deum dicitur non minus
obligare quam solemne in hijs
que ad deum spectant sicut
est separatio a deo quia peccatum mor
tale quia mortaliter peccat frangens
votum simplex sicut sole
mne quamvis gravius sit peccatum
frangere votum solemne si
comparatio in genere accipiatur
non in determinata quantitate
reatus Sed quantum ad matrimonium
per quod homo homini obligatur
non oportet quod sit equalis obliga
tionis et in genere quia ad quedam
etiam obligat ex parte eius
ex quo fit obligatio quam votum
simplex votum solemne plus ob
ligat quantum ad modum obli
gandi inquantum actualiter
tradit hoc quod promittit quod non
fit per simplex votum Et ideo non
sequitur ratio ¶ Ad secundum dicendum
quod votum solemne habet actua
lem exhibitionem quam non habet
votum simplex ut ex dictis patet
Et ideo ratio ex insufficienti procedit

Ad tertium sic proceditur videtur quod or
do non impediat matrimonium
quia nichil impeditur nisi a suo contrario
sed ordo non est contrarius matrimonio
cum utrumque sit sacramentum
ergo non impedit ipsum ¶ Praeterea
ordo est apud nos et apud ecclesiam
orientalem sed apud ecclesiam
orientalem non impedit matrimonium
ergo etc ¶ Praeterea matrimonium signat con
iunctionem Christi et ecclesie Sed hoc precipue
congruit significari in hijs
qui sunt ministri Christi scilicet ordinatis
ergo matrimonium ordo non impedit
¶ Praeterea omnes ordines ad aliquid
spirituale ordinantur sed ordo non
potest impedire matrimonium nisi ratione spiri
tualitatis ergo si ordo impedit
matrimonium quilibet ordo impediret quod
est falsum ¶ Praeterea omnes ordinati
possunt ecclesiastica beneficia habere et
privilegio clericali gaudere equaliter
si ergo propter hoc ordo matrimonium impe
diat quia uxorati non possunt habere
beneficium ecclesiasticum nec gau
dere privilegio clericali ut iuriste
dicunt tunc quilibet ordo impe
dire deberet quod falsum est ut patet per de
cretalem alexandri tertii de clericis conius
gatis et sic nullus ordo ut videtur matrimonium
impediet ¶ Sed contra est quod de
cretalis dicit quod qui in subdiaconatu
et aliis superioribus ordi
nibus uxores acceperint nostrum
eos uxores dimittere compel
latis quod non esset si esset verum
matrimonium ¶ Praeterea nullus
vovens continentiam potest ma
trimonium contrahere Sed quidam ordines
sunt quibus votum continentie
annexum ut in littera patet ergo
talis ordo matrimonium impedit ¶ Respondeo
dicendum quod ordo sacer de sui ratione
habet ex quadam congruentia
quod matrimonium impedire debeat quia in
sacris ordinibus constituti

sacra et sacramenta tractant et
ideo decens est ut immundiciam
corporalem per continenciam fugerent
sed quod impediat matrimonium ex constitucione
ecclesie habet / cum aliter apud latinos
quam apud grecos quia apud
grecos impedit matrimonium contrahendum
solum ex vi ordinis et
ultra ex voto continencie quod
est ordinibus sacris annexum quod
eciam sequitur verbotenus non ecclesie
tat quod habet ipso quod ordinem suscipit
secundum ritum occidentalis
ecclesie intelligitur emisisse Et ideo
apud grecos et alios orientales
sacer ordo impedit matrimonium
contrahendum non tamen matrimonium prius
contracti usum / possunt enim
matrimonio prius contracto uti quamvis
non possint matrimonium de novo contrahere
/ sed apud occidentalem
ecclesiam impedit matrimonium et matrimonii
usum nisi forte ignorante vel
contradicente uxore vir ordinem
sacrum susceperit quia quod
habet non potest ei aliquod preiudicium
generare. quod vero sacri ordines distinguuntur
a non sacris nunc
et in primitiva ecclesia dictum
est ¶ Ad .1. Ergo quod quamvis ordo sacer
non habeat contrarietatem ad matrimonium
in quantum sacramentum
habet tamen repugnanciam quandam
ad ipsum racione actus sui qui spiritualis
est atque impedit ¶ Ad .2. dicendum
quod quod obiecto procedit ergo falsum.
ordo non ubique impedit matrimonium
contrahendum quamvis ubique non
habet votum annexum ¶ Ad .3.
dicendum quod illi qui sunt in sacris ordinibus
significant christum nobilioribus
actibus prout ex dictis
in tractatu de ordine patet quam

illi qui sunt matrimonio iuncti Et ideo
non sequitur ¶ Ad .4. dicendum
quod illi qui sunt in minoribus ordinibus
constituti racione ordinis
non prohibentur matrimonium contrahere
quia quamvis ordines illi deputentur
ad aliqua spiritualia non tamen immediate
habent accessum ad tractandum
sacra sicut illi qui sunt in sacris
ordinibus constituti sed secundum statum
occidentalis ecclesie matrimonii usum super
execucionem ordinis non sacri
impedit propter servandam maioris
honestatem in officiis ecclesie
Et quia aliquis ex beneficio ecclesiastico
tenetur ad execucionem ordinis
ex hoc ipso privilegio clericali
gaudet ideo hoc apud Latinos
clericis uxoratis aufertur
Et per hoc patet solucio ad ultimum

Ad .5. sic proceditur videtur quod nunc
ordo sacer superveniente non
possit quia forcius preiudicat
nunc quam forti sed forcius est
vinculum spirituale quam sit corporale
ergo si matrimonio iunctus ordinem
suscipiat preiudicium generabit
uxori ut non possit debitum
exigere cum ordo sit
vinculum spirituale et matrimonium
corporale Et videtur quod non possit
aliquis ordinem sacrum
suscipere post matrimonium consummatum
¶ Preterea post matrimonium consummatum
unus coniugum sine
consensu alterius non potest continenciam
vovere. sed ordo sacer habet
continenciam annexam ergo
si vir ordinem sacrum invita
uxore accepit cogetur
uxor invita consumere continenciam
quia non possit alteri nubere
vivente viro ¶ Preterea .2. ad.

tempq nō pt vir . vacare ord
ni sine consēsu uxoris ut
hēr . i . cōr . x . s apud orie
tales illi q sunt in sacris or
dinib constituti tenetur ad
continenciam tpe quo cele
brant officium . ergo ut ipsi prīt
ordinari sine consensu uxo
ris et multo minus latini
¶ Pz vir et uxor ad paria
iudicant . s sacerdos grecus
defuncta uxore sua non pt
alteram ducē ergo ut uxor
defuncto viro . s nō pt sibi
auferri facultas nubendi
post mortem p mariti
ergo vir nō pt suscipe ordi
nes post mīm ¶ P mīm q
opponitur ordini tantum
ex comisso . s ordo precedens im
pedit mīm sequens ergo . ¶ Itz
con religiosi tenent ad con
tinenciam sic illi q sunt
in sacris ordinib . s post
mīm pt aliquis religionem
intrare defuncta vel con
senciente uxore ergo et ordi
nem suscipere ¶ P aliqs
pt fieri sacerdos homo post
mīm ergo et suscipe ordines
receptos ordinib ¶ Ad pmū dicendum q
matrimonium nō impedit
ordinis sacri susceptionem q
si matrimonio iunctus ad sacros
ordines . et reclamante uxore
accedit caracterem ordinis
suscipit s execucione ordi
nis caret si aut nolente
uxore ut ipsa defuncta
recipit ordinem et execucionem
¶ Ad . i . ergo dicendum q continencia
ordinis soluit continencia
mīm racione reddicionis debiti
cū qua pte hz repugnanciam
ad mīm ex pte eius q suscipit

ordinem q nō pt petere debi
tum nec uxor ei tenetur red
dere non tamen soluit ex pte
alterius tpe tenetur uxori debitum
reddere si non possit eam in
ducere ad continenciam ¶ Ad . 2 .
dicendum q si uxor stat et de eius
consensu vir ordinem sacrum
susceperit tenetur ppetuam co
tinenciam vovere non tn
tenetur religionem intrare si
sibi non timeat de periculo
castitatis . pp hoc q eius vir
solempne votum emisit secus
aut esset si emisisset votum
simplex si aut sine eius consensu
susceperit non tenetur q ex hoc sibi
nullum preiudicium generatur /
¶ Ad . 3 dicendum q sic probabilius
videtur quamvis quidam contrarium
dixerunt . et greci nō debz
attende ad sacros ordines sine
consensu uxorum q ad minus
tempore ministerii sui frau
darent debiti reddicione q
fraudari nō pnt . s si ordine
intrat si est contradicentib
uxoribus vel ignorantibus . inici ordines
susceperint ¶ Ad . 4 . dicendum q
sic dicitur eo ipso q mulier co
sentit apud grecos q vir
suus ordinem suscipiat obli
gat se ~~de eius~~ ad hoc q ipsa
in ppetuum alteri nō nubat
q signo mīm nō sinaret
q in mīo sacerdotis precipue
exigitur si aut sine consensu eius
ordinatur nō videtur in hoc teneri
¶ Ad . 5 . dicendum q mīm hz pe
mīm commissum nō autem ordo
s hz causam sacramentalem de
terminatam a deo et ideo mīm
pt impedire cū ordine precedit

quia non sit vir unius nec aut
ordo coniunctionis quia non sit vere
ordo sacramentorum vinculi
est immutabile sed arte humana
potest impediri. De impedimento consanguinitatis

q. xl. Deinde considerandum est
de impedimento consan
guinitatis. Circa quod
queruntur quatuor. Primo utrum
consanguinitas convenienter
a quibusdam diffiniatur. Secundo utrum
convenienter distinguatur per
gradus et lineas. Tertio utrum
de iure naturali sit impedimentum
secundum aliquos gradus. Quarto utrum
gradus impedientes matrimonium
possint per statutum ecclesie de
terminari.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod diffinitio
consanguinitatis quam qui
dam ponunt sit incompetens
scilicet consanguinitas est vinculum
ab eodem stipite descendentium
carnali propagatione contractum.
Omnes enim homines ab eodem sti
pite carnali propagatione des
cendunt scilicet ab adam. Si ergo recta
esset predicta diffinitio consangu
initatis omnes homines essent
adinvicem consanguinei quod falsum
est. Preterea vinculum non potest esse
nisi aliquorum adinvicem con
venientium quia vinculum
unit. Sed eorum qui descendunt
ab uno stipite non est maior con
venientia adinvicem quam ali
orum hominum cum conveniant
specie et differant numero sicut et
alii homines. Ergo consanguinitas
non est aliquod vinculum.
Preterea carnalis propagatio fit de
superfluo alimenti secundum tale se
mium magis habet convenientiam

cum aliis comestis cum quibus
in specie convenit quam cum eo qui
comedit. Cum ergo non nascatur
aliquod vinculum consanguini
tatis eius qui ex semine nascitur
ad res comestas nec ad gene
rantem per carnalem propagationem
insurgeret aliquod propinquitatis
vinculum. Preterea Genesis 18
Laban dixit ad Iacob os meum
et caro mea es ratione cognationis
que erat inter eos. Ergo talis propin
quitas magis debet dici carnalitas
quam consanguinitas.
Preterea carnalis propagatio est com
munis hominibus et animalibus.
Sed in animalibus non contrahitur
ex carnali propagatione consan
guinitatis vinculum. Ergo
nec in hominibus. Respondeo dicendum
quod secundum philosophum 8 ethicorum omnis a
micitia in aliqua communicatione
consistit. Et quia amicitia li
gatio sive unio quedam est
ideo communicatio que est amicicie
causa vinculum dicitur. Et ideo
secundum quamlibet communicationem de
nominantur aliqui quasi colligati
adinvicem sicut dicuntur concives
qui habent politicam communicationem
adinvicem et commilitones
qui conveniunt in militari ne
gocio. Et eodem modo qui conve
niunt in naturali communicatione
dicuntur consanguinei. Et ideo
in predicta diffinitione ponitur
quasi consanguinitatis genus
vinculum. Quasi subiectum per
sonarum descendentes ab
uno stipite quarum est huiusmodi
vinculum. Quasi principium car
nalis propagatio. Ad primum ergo
dicendum quod virtus activa non recipit
sed eandem perfectionem in

instro s quam e in pincipali
agente Et qz omne movens
motum e instrumentu inde e
q virtus primi motoris in aliquo
genere p multa media deducta
tandem deficit Et pvenit ad
aliquod quod e motum tm
et movens virtus aut quan
tis movet no solum quantu
ad id qd e speciei s etiam quantu
ad id quod e individui vnde
q filius assimilatur patri
etiam in artibus no solum in na
tura speciei nec tamen individualis
virtus patris ita pfecte in
filio e sicut erat in patre et
adhuc in nepote minus Et
deinceps debilitatur Et inde
e qd virtus illa quasi deficit
ut ultra procede no possit Et
qz consanguinitas e inquantum
multum communicant in illa
virtute que vno in multos
p ppagatonem deducta paula
tim sic consanguinitas dici
tur ut ipse dicit Et ideo oz
accipere stirpem remotum
in diffinitione consanguinitatis
s ppinquum q virtus ad huc
remaneat in illis q ex eo ppa
gantur ¶ Ad 2 dicendum q iam
pz ex pdictis q non solum co
veniunt consanguinei in
natura speciei s etiam virtute
ppria ipsius individui que vno
et multos traducta eque
contingit quasi q filius assi
milatur non solum patri
s avo ut ph remotis parentibus
ut dicit li 7 de animalibus
¶ Ad 3 dicendum q convenientia
mag attendi sm formam
sm quam aliquid e actu
q s materiam sm quam e

in potentia q pz in hoc q ramus mag
convenit cum igne quam
cum arbore vnde abscisus e
Et similiter alimentum iam co
versum in speciem nutriti p virtute
nutritivam mag convenit
cum ipso nutrito quam cum ia
re vnde sumptum e nutri
mentum Ro aut procedit sm
opinionem illorum q dicebant
q tota natura rei e materia Et q for
me omnes sunt accidentia quod falsum
e ¶ Ad 4 dicendum q id quod pri
mo convertitur in semen est
sanguinis ut pz per ph 2 de anima
libri Et ideo hoc vinculum quod
ppagatone contrahitur carnali
convenientia dicitur consanguini
tas quam carnalitas Et q aliquis
omnes consanguineos dicit ee
carnes altius hoc e inquantum
sanguis q in semine a men
struum convertitur e potius caro
Et os ¶ Ad 5 dicendum q quidam
dicunt q ideo consanguinitatis
vinculum contrahitur int homines
ex carnali ppagatone Et tamen
non int alia animalia qz
quicquid e de veritate humane
nature in omnibus hominibus fuit
in primo parente qd no e de
aliis animalibus s s hoc con
sanguinitas inveniri numquam dici
mus ut patet / pdicta aut positio in
2o li o d 18 improbata e
Vnde dicendum q hoc ideo evenit
q animalia no coniunguntur
ad amicitie vnitatem per p
pagatonem multorum ex vno
parente primo sicut e de ho
minibus ut dictum e

Ad 2 sic procedit videtur q
consanguinitas inconve
nienter distinguatur

per lineas et gradus / dr̄ n linea
consanguinitatis ee ordinata
collectio personarum consang-
uinitate coniunctarum ab eodem stir-
pite descendentium diversos gra-
dus continens. sed nichil est
aliud consanguinitas quam col-
lectio talium personarum ergo linea
a consanguinitatis est idem quod
consanguinitas n̄l aut dz
distingui per se ipsum ergo consan-
guinitas non convenienter disti-
guitur per lineas ¶ pr̄ illud
sunt quod dividi aliquod quod
non pt poni in diffinicione quod
predicta sed descensus ponitur in
diffinicione predicta consang-
uinitatis ergo consanguinitas
non dz dividi per lineam ascende-
ntium descendentium et trans-
versalium ¶ pr̄ diffinicio linee
est quod sit inter duo puncta sed
duo puncta non faciunt nisi
unum gradum ergo vel linea
habet tantum unum gradum et ita
eadem ratione videtur quod non debeat
fieri divisio consanguinita-
tis per lineas et per gradus
¶ pr̄ diffinitur ee habitudo dista-
tium personarum qua cognos-
citur quanta distancia perso-
ne inter se dicitur sed cum consan-
guinitas sit propinquitas quedam
distancia personarum consang-
uinitati opponitur magis quam sit
eius pars ergo per gradus co-
nsanguinitas distingui non pt
¶ pr̄ si consanguinitas per gra-
dus distinguitur et cognoscitur
os quod illi qui sunt in eodem gradu
sunt equaliter consanguinei sed
hoc falsum est quod patruus
et eius nepos sunt in eodem

gradu non sunt tamen equaliter co-
nsanguinei ut decretalis dicit
ergo consanguinitas non recte
distinguitur per gradus ¶ pr̄
in rebus ordinatis quelibet additio
alteri facit alium gradum
sic quelibet unitas addita
facit aliam speciem numeri sed per
addita addita persone non semper
facit gradum alium consan-
guinitatis quia in eodem gradu
consanguinitatis quia in eodem
gradu consanguinitatis est
pr̄ et predictus cui adiungitur
ergo non recte per gradus con-
sanguinitatis distinguitur
¶ pr̄ inter duos propinquos sed
eadem consanguinitate propinq-
uos quia equaliter distat unus
eorum ab alio et converso
sed gradus consanguinitatis
non invenitur semper idem
ex utraque parte cum quisque
enim propinquus sit in 3o
et alius in quarto gradu ergo
consanguinitatis propinquitas
non sufficienter per gradus
cognoscitur ¶ Responsio dicendum quod con-
sanguinitas est quedam propin-
quitas in naturali communicacione
fundata secundum actum generacionis
quo natura propagatur unde
sed philosophus 8 ethicorum ista commu-
nicacio est 3 una sed simili-
dinem principii ad principia-
tum et hec est consanguini-
tas patris ad filium unde
dicit quod parentes diligunt fili-
os ut sui ipsius aliquid
existentes ¶ alia est sed
similitudinem principiati ad principium
et hec est filii ad patrem unde

dicit quod filii diligunt parentes
et ab illis existentes 3º est
secundum latitudinem eorum qui sunt
ab uno principio ad invicem sicut
fratres dicuntur ex eisdem nati ut
ipse ibidem dicit Et quia primum
motus lineam facit Et propa
gatione quamvis pro descendit
infinitum ideo secundum 3es dictas
latitudines 3es linee consan
guinitatis sumuntur linea scilicet
descendentium secundum primam la
titudinem / linea ascendentium secundum
secundam / linea transversalis secundum 3am
secundum propagationis motus non
quiescit in uno 3º secundum ultimum patet
dicit ideo convenit quod pater
est accipere patrem et filii fili
um et deinceps / Et secundum hec
diversos progressus diversi gradus
in ista linea inveniuntur / Et
quia gradus continuatus rei est
pars aliqua illius rei gradus
propinquitatis non potest esse ubi
non est propinquitas Et ideo ydemp
titas et nimia distantia gra
dum consanguinitatis tollit
quia nullus est sibi ipsi propinquus
sicut nec aliquis sibi similis et
propter hoc nulla persona per se ipsam
facit aliquem gradum sed com
parata alteri persone gradum
facit ad ipsam secundum tamen diversa
modo computandi gradus in
diversis lineis est / gradus enim
consanguinitatis in linea
ascendentium et descendentium
consideratur quod hec persona post
quam alia propagatur eorum
enim quos gradus considerantur
Et ideo secundum computationem ca
nonicam et legalem persona
que in primo in progressu propa
gationis occurrit in ascendendo vel
descendendo distat ab aliqua
persona a petro in primo gradu
ut pater et filius que autem 2º
occurrit distant in 2º gra
du ut avus et nepos Et sic
deinceps secundum consanguinitatem que
est eorum qui sunt in linea
transversali consideratur non quod
hec quam eius quod alio propagatur
sed quod uterque propagatur quod
uno Et ideo dicitur gradus consan
guinitatis in hac linea com
putari per comparationem ad unum
principium quod quo propagantur
secundum secundum hec est diversa computatio
canonica et legalis quia le
galis computatio attendit des
census a communi radice quod
utraque parte secundum canonica tamen
quod altera quod illa scilicet quod maior
numerus graduum invenitur Unde
secundum legalem computationem frater
et soror vel duo fratres attinent
sibi in 2º gradu quia uterque a
radice communi distat per unum
gradum et similiter filii duorum
fratrum distant a se invicem
in quarto / secundum secundum computationem
canonicam duo fratres attinent
sibi in primo gradu quia ~~al~~
~~ter~~ neuter eorum distat a
radice communi nisi per unum gra
dum secundum filius eius fratris
distat ab alio fratre in 2º gra
du quia tantum distant a communi
radice Et ideo secundum computa
tionem canonicam quoto gradu
distat quis ab aliquo gradu
superiori toto distat a quolibet
descendentium ab ipso Et
numquam minus quia propter quod unumquodque
quod et illud magis / Unde et si

alij descendentes a communi p^o
conueniunt cum aliquo vero
principij communis. non possunt
propinquiores eo descendenti ex
alia parte quam sit primum p^o
ei propinquum. alij tamen plus
distat aliquis ab aliquo descen-
denti a communi principio quam dis-
tet ipse a p^o quia forte plus
distat a communi p^o quam ipse et
secundum remociorem distanciam,
oz quod consanguinitatem com-
putari. ¶ Ad j. ergo dicendum quod ob-
iectio illa procedit ex falsis co-
sanguinitas enim non est collectio
seu relacio quedam aliquarum
personarum adinvicem quorum
collectio lineam consanguini-
tatis facit ¶ Ad 2. dicendum quod des-
census communis sumptus atten-
di secundum quamlibet consangui-
tatis lineam quia carnalis propa-
gatio que est carnalium consan-
guinitatis contrahit descensus
quidam est talis. sed descensus talis
scilicet a persona cum consanguinitas
contrahitur lineam descendencium
facit ¶ Ad 3. dicendum quod linea 2^a
accipi potest aliquando proprie per ipsa
dimensione que est prima species
quantitatis continue Et li-
nea recta continet tantum duo
puncta in actu que terminat
ipsam. sed in potencia infinita quorum
quodlibet signato in actu linea
dividitur Et fiunt due linee
aliquando. Secundo linea sumitur pro
hijs que linealiter disponuntur
Et secundum hoc assignatur etiam numeris
linea et figura prout unitas
post unitatem ponitur in aliquo
numero Et quelibet unitas ad

adiecta gradum facit in tali
linea Et simile est de linea
consanguinitatis Unde vero
linea continet plures lineas quodammodo
¶ Ad 4. dicendum quod sicut similitudo
non potest esse ubi non est aliqua
diversitas ita propinquitas non
est ubi non est aliqua distancia
Et ideo distancia quedam non
opponitur consanguinitati sed
talis distancia que consangui-
tatis propinquitatem excludit
¶ Ad 5. dicendum quod sicut albedo
dicitur mayor dupliciter Uno
extensione ipsius quali-
tatis Alio modo quantitate
superficiei Et ita consanguinitas
dicitur mayor vel minor dupliciter
Uno intensive ex ipsa
natura consanguinitatis Alio
modo dimensive Et quantitas
consanguinitatis mensuratur
ex personis inter quas consan-
guinitatis propagacio procedit
Et hoc modo in consanguini-
tate distinguuntur Et ideo con-
tingit quod aliquorum duorum
qui sunt in eodem gradu con-
sanguinitatis vero unus aliquis potest
unus esse sibi magis consan-
guineus quam alius considerando
primam quantitatem consan-
guinitatis sicut pater et frater atti-
nent alicui in primo gradu
consanguinitatis quia ex neu-
tra parte mediat aliqua persona
media. sed tamen intensive homo
magis attinet alicui persone
pater suus quam frater quia frater at-
tinet ei in inquantum est eodem
patre Et ideo quanto aliquis

est propinquior communi principio a quo consanguinitas descendit tanto est magis consanguineus quamvis non sit in propinquiori gradu. Et secundum hoc propatruus est magis consanguineus alicui quam nepos eius quamvis sit in eodem gradu. ¶ Ad 6 dicendum quod quamvis pater et patruus sint in eodem gradu respectu radicis consanguinitatis quia uterque distat ab uno gradu ab avo tamen respectu eius cuius consanguinitas quaeritur non sunt in eodem gradu quia pater est in primo gradu patruus autem non potest esse propinquior quam in secundo quam in quo est avus. ¶ Ad 7 dicendum quod semper fratres in equali numero graduum distant a se invicem quamvis quandoque non equali numero graduum distent a communi principio ut ex dictis patet.

Ad 3 sic proceditur. Videtur quod consanguinitas de iure naturali non impediat matrimonium. Nulla enim mulier potest esse propinquior viro quam Eva fuit Adae quia dixit Genesis 2 Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Sed Eva fuit mulier coniuncta Adae. Ergo consanguinitas nulla quantum est de lege naturae matrimonium impedit. ¶ Praeterea lex naturalis est apud omnes. Sed apud barbaras nationes nulla persona coniuncta consanguinitate a matrimonio excluditur. Ergo consanguinitas quantum est de lege naturae matrimonium impedit. ¶ Praeterea ius naturale est quod natura omnia animalia docuit ut dicitur in principio ff digestorum. Sed animalia bruta cum matre coeunt. Ergo non est de lege naturae quod aliqua persona a matrimonio propter consanguinitatem repellatur. ¶ Praeterea nihil impedit matrimonium quod non contrariatur alicui bono matrimonii. Sed consanguinitas non contrariatur alicui bono matrimonii. Ergo non impedit ipsum. ¶ Praeterea eorum quae sunt magis propinqua et similia melior et firmior est coniunctio. Sed matrimonium quaedam coniunctio est. Cum ergo consanguinitas quaedam similitudo sit non impedit sed magis auget. ¶ Sed contra id quod impedit bonum prolis matrimonium impedit secundum legem naturae. Sed consanguinitas impedit bonum prolis quia ut Gregorius dicit experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. Ergo consanguinitas secundum legem naturae matrimonium impedit. ¶ Praeterea id quod habet natura humana in prima sui conditione est de lege naturae. Sed a prima sui conditione hoc habuit humana natura quod pater et mater excluderentur quod patet per hoc quod dicitur Genesis 2 Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adhaerebit uxori etc. quod non potest intelligi quantum ad cohabitationem. Et praeterea oportet quod intelligatur quantum ad matrimonii coniunctionem. Ergo consanguinitas impedit matrimonium secundum legem naturae. ¶ Respondeo dicendum quod in matrimonio aliquid contra legem naturae esse dicitur per quod matrimonium redditur incompetens respectu finis ad quem ordinatum est. Finis autem matrimonii per se et primo est bonum prolis quod quidem per aliquam consanguinitatem impeditur scilicet inter patrem et filiam vel filium et matrem

impedit nō quidē totalit̄ q̄r filia
cū femine prius p̄t plenē suc
cipere et simul cum pr̄e in
terire et instenere inquitib; to
plis consistit s; non ut conve
niens modo fiat inordina
tum n. ē q̄ filia p̄ri per
mīū iungatur ut socia ca-
giande plis et educande q̄
oz p omnia p̄ri ee subiectam
velud creatorē precedentem et idō
d' lege naturali ē ut p̄r et mr̄
a mīūo expellant². Et magis
ē mr̄ q̄ p̄r q̄r mag̃ reveren
cia q̄ debetur parentib; derogat²
si filius mr̄em q̄ si p̄r filiā
ducat in uxorem debit cum
uxor filio viro aliqualit̄
debeat ee subiecta. s; fuit mīūi
carius p̄ se ē voluptie reprssio
cū d'spiret s; quelib; consang
nea posset in mīūi duci q̄r
magis conspicie adiq p̄
deretur nisi ubi int̄ p̄sonas q̄s
oz ee in eadē domo conuersari
essī carnalis copula interdicta.
et idō lex divina non solum
prem et mr̄em prohibuit a
mīūio s; et alias p̄sonas co
muctas quas oz simul conu
sari et h̄ d; invicem altera
pudiciciam custodire et hāc
causā assignat divina lex
dicens ne reveles turpitudīe
talis ubi talis. q̄r turpitudo tua
ē / s; p̄ actus fuit mīūi ex
confederacō hoim et amicicie
multiplicacō dum homo ad
conuersacoīem consanguineos
uxoris sic ad suos se h; Et
idō huic multiplicacoīm a
micicie preiudicium fieret
si aliquis consanguinitate co

iunctam uxorem duceret q̄r
p h̄ nova amicicia p mīūi
nulla accresceret Et idō s'm
leges humanas et statuta
ecclie plures consanguinitat(is)
gradus sunt a mīūio separati
sic q̄ ex dictis p; q̄ con
sanguinitas quantum ad
aliquas p̄sonas impedit
mīūi d' iure n̄ali quantum
ad aliquas d' iure p homines
instituto ¶ Ad .1. q̄ dd̄; q̄
eua q̄uis de adam processit
nō tamē fuit filia ade q̄r
nō p̄duxit de eo p modum illi
quo vir natus ē q̄are si
similem in sp̄e s; opacoīe
divina que ita potuisset de
costa ade fieri sicut ex q̄
sic facta ē eua et idō nō
tanta n̄alis convenientia
eue ad adam sicut filie ad pre
nec et adam ē natiale pri
eue sic p̄r filie ¶ Ad .2.
dd̄; q̄ non p̄cedit de lege
naturali q̄r aliq̄ barbari pn̄
tib; carnalit̄ conmisceant² s;
ex concupie ardore qui lege
nature in eis obfuscavit.
¶ Ad .3. dd̄; q̄ conmixtio maris
et femine d' ee d' iure n̄ali
q̄r natura h̄t animalia do
cuit s; hanc conmixtoīem di
versa animalia divisim do
cuit s'm diversas earum con
dicoīes. Conmixcio aut car
nalis ad parentes d'rogat
reverentie que eis debetur
sic .n. rogat reverēte q̄ eis
debe² sic n p̄ntib; indidit
~~indidit~~ s; natura sollicitu
dinem filijs p̄uidendi ita

indidit sollicitudinem filiorum
ad reuerentiam parentum in omni
tempore nature homini aliis
aut animalibus plus Et nunquam
sed quod magis uel minus natura sic
uel filii parentibus uel parentes
filiis Unde et in quibusdam
animalibus abhorreret filius
cognoscere matrem carnaliter
quam dum manet apud ipsum
cognoscit sicut et reuerentia
quedam ad ipsam est et excitat
plus in . 8 . de animalibus de
camelo et equo Et quod omnes
honesti mores animalium
in hominibus congregati sunt
naturaliter Et perfectius quam in
aliis Et propter hoc homo naturaliter
abhorret cognoscere non so-
lum matrem sed et filiam quod
est adhuc minus contra naturam
ut dictum est Et cetera in
aliis animalibus que propagatione
carnis non contrahitur con-
sanguinitas sicut in hominibus
Et ideo non est similis ratio ¶ Ad
. 4 . dicendum quod iam patet quod dictum
quod consanguinitas conni-
gium bonum matrimonii contrariatur
Unde ratio procedit ex falsis
¶ Ad . 5 . dicendum quod non est inconue-
niens duarum conmixtionum
unam ab altera impediri sicut
ubi est ydemptitas non est simi-
litudo et similiter consanguin-
nitatis vinculum potest im-
pedire matrimonii coniunctionem

Ad quintum sic proceditur videtur quod
consanguinitatis gradus
iure impedientes non potue-
runt variari / ab ecclesia usque
ad quartum gradum Matthei
19. dicitur Quos deus coniunxit
homo non separet sed illos

qui coniunguntur . in . quartum gra-
dum consanguinitatis deus
coniunxit Quia non . in . diuina
lege eorum coniunctio prohibetur
ergo nec debet humano statuto
separari ¶ Preterea matrimonium est sacramentum
sicut baptismus sed non possit ex
statuto ecclesie fieri quod ille qui
ad baptismum accedit non
acciperet caracterem baptismalem
si ex iure diuino eius capax
sit ergo nec ecclesie statutum
facere potest quod matrimonium non
sit inter illos qui per ius diuinum
matrimonialiter coniungi prohibentur
¶ Preterea ius positiuum non potest ea que
sunt naturalia remouere vel am-
pliare sed consanguinitas est
naturale vinculum quod quidem
est de se naturaliter est matrimonium impedire
ergo ecclesia non potest aliquo modo
statuto facere quod aliqui possunt
matrimonialiter uel non coniungi
sicut non potest facere quod sunt consan-
guinei uel non consanguinei
¶ Preterea statutum iuris positiui
debet aliquam rationabilem causam
assignare uel habere quod sine causa
rationabilem quam habet a iure
naturali procedit sed cause que
assignantur de istis gradibus
omnino videntur irrationales cum nullam
habent similitudinem ad causata sicut
quod consanguinitas prohibeatur
usque ad quartum gradum propter
quatuor elementa et usque ad
6 . etc propter . 6 . etates mundi
usque ad 7 propter . 7 . dies quibus omne
tempus agitur ergo videtur quod tal-
is prohibitio nullum rigorem
habeat ¶ Preterea ubi est eadem causa
debet esse idem effectus ad causam quare
consanguinitas impedit matrimonium

e bonum plis expressio concupie
et multiplicacio animae ut
ex dictis patet q omni tpe nra
equaliter sunt ergo debuissent eque
omni tempore gradus con
sanguinitatis matrimonium impedire
quod non verum est cum modo
usque ad quartum antiquitus usque
ad septimum gradum matrimonium
consanguinitas impedierat
¶ Ad 2m Dicendum quod cum eadem commixtio
non potest esse in omni stirpe. sed
hoc contingeret si ecclesia liceret pota
tem statuendi diversum matrimonium
statuendi in gradibus impedientibus
consanguinitatem sicut si ex aliquibus
in quinto gradu qui prohibiti
sunt commixti fuissent talis
commixtio stirpium esset sed
per quemodum eandem commixtionem
ecclesiastica prohibicione renovare
matrimonium esset Et econverso possit ac
cidere si aliqui gradus concessi
possent per quemodum ab ecclesia
interdici ergo videtur quod potestas
ecclesie non se extendit ad hoc
¶ Ad 3m ius humanum debet imitari
ius divinum sed sed ius divinum
quod in veteri lege continetur
non equaliter curat prohibicio
graduum in sursum et deor
sum quia in ve. le. aliquis
prohibebatur accipere in uxorem
sororem patris sui non tamen
filiam fratris ergo nec modo debet
prohibicio de nepotibus et patruis
manere ¶ Sed contra est quod dominus
dicit discipulis qui vos audit
me audit ergo preceptum ecclesie
habet firmitatem sicut preceptum
dei. sed ecclesia quandoque prohibuit et
quandoque concessit aliquos gra
dus quos lex vetus non prohibuit

ergo illi gradus matrimonium impediunt
¶ Ad 3m sicut olim nuptia gen
tilium dispensabantur per leges
civiles ita nunc per statuta
ecclesie. sed olim lex civilis de
terminavit gradus consangui
nitatis qui matrimonium impediunt
et qui non. ergo et modo potest hoc fieri
per ecclesie statutum / ¶ Respondeo dicendum
quod secundum diversa tempora invue
nitur consanguinitas. sed gradus
diversos matrimonium impedisse. In prin
cipio humani generis soluti pa
ter et mater a matrimonio expellabantur.
eo quod tunc temporis erat pau
citas hominum. Et oportebat
propagacioni humani generis maxi
mam curam impendere. Et
non erant ammovende nisi ille
persone que nimio incompetentes
erant scilicet quantum ad finem matrimonium
principalem qui est bonum plis
ut dictum est / Postmodum autem
multiplicato genere humano
per legem moysi plures persone
sunt excepte que iam concupiscen
ciam exprimere incipiebat
Unde ut dicit Rabi moyses
Omnes ille persone excepte
sunt a matrimonio que in una fa
milia cohabitare solent. quia
si inter eos carnalis copula
esse possit. maximum incendium
prestaret libidini. sed alios co
sanguinitatis gradus lex vetus
permisit ymo quodammodo precepit
ut scilicet de cognacione sua quis
quisque uxorem acciperet
ne successionum confusio esset
quia tunc temporis cultus divinus
per successionem generis propagabatur
sed per quemodum in le. no. que est lex

spiritus et amoris plures gradus
consanguinitatis p sunt
prohibiti quia iam per spiritualem gra-
tiam per carnis originem multi-
plicari dilatatur et multiplicatur
Unde oportet quod homines tanto magis
a carnalibus retrahantur spiritua-
libus vacantes ut et amor
amplius diffundatur ideo an-
tiquitus usque ad remotiores gra-
dus consanguinitas matrimonium
impediebat ut ad plures per
consanguinitatem et affini-
tatem naturalis amicitia
permaneret et rationabiliter usque
ad vij gradum tum quia ultra
hoc non de facili remanebat
communis radicis memoria tum
quia septiformi spiritus sancti gratie
congruebat. Sed postmodum
circa hec ultima tempora restrictum
est ecclesie interdictum usque ad
quartum gradum quia ultra
inutile et periculosum erat
gradus consanguinitatis
prohibere inutile quidem quia ad
remotiores consanguineos
quasi nullum fedus maioris
amicitie quam ad extraneos habebatur
caritate in multorum cordi-
bus frigescente periculosum autem
erat gradus consanguini-
tatis prohibere quia concupiscentia et
negligentia preualente tam
copiosam consanguineorum
multitudinem homines non
satis obseruabant et laqueus
dampnationis multis iniciebatur
ex remotorum graduum
prohibitione satis etiam conue-
nienter usque ad quartum gradum
dicta prohibitio est restricta tum

quia usque ad quartam generationem
homines viuere consueuerant
ut sic non sic possit consan-
guinitatis memoria aboleri
Unde dominus in euangelio
tertiam et quartam generationem
peccata parentum visitaturum in
filios comminatur tum quia in qualibet
generatione noua mixtio san-
guinis eius ydemptitatem consan-
guinitatis facit sanguine
alieno et quanto magis alii tanto
recedit a primo et quia elementa sunt
quatuor quorum quodlibet tanto
facilius est mixtibile quanto est
magis subtile ideo in prima com-
mixtione euanescit sanguinis
ydemptitas quantum ad primum
elementum quod est subtilissimum
in 2a quantum ad 2m, in 3a quantum ad 3m
in quarta quantum ad 4m
et conuenienter post quartam genera-
tionem potest reiterari carnalis co-
niunctio. ¶ Ad 1m ergo dicendum quod
sicut deus non coniungit illos qui
coniunguntur contra diuinum preceptum
ita non coniungit illos qui con-
iunguntur contra ecclesie preceptum
quod habet tantam obligationem sicut
et diuinum preceptum ¶ Ad 2m
dicendum quod matrimonium non tantum est sa-
cramentum sed etiam est in officium
et ideo magis subiacet ordinationi
ministrorum ecclesie quam baptismus
qui est sacramentum tantum quia sicut
contractus et officia humana
determinantur legibus humanis
ita contractus et officia spiritualia
lege ecclesie. ¶ Ad 3m dicendum quod quamuis
vis consanguinitatis vinculum
sit naturale tamen non est
naturale quod consanguinitas

carnalem copulam impediat
n̄ s. aliquem gradum ut dcm̄
ē. Et ideo ecclia suo statuto nō
facit q̄ aliqui sint consanguinei
s; facit q̄ carnalis copula sit
licita uel illicita s̄m diusa tpa
in diuis; gradib; consanguini
tatis ¶ Ad .4. dcm̄ q̄ tales
rōnes assignate mag̃ dantur
p modum adaptacionis et con
gruencie q̄ p modum cause
et necitatis ¶ Ad .5. dcm̄ q̄ nō
ē eadē causa. s. diusa tempa
gradus consanguinitatis phibe
di Unde qd̄ i alio tpe vtilit̄
concedr̄ alio salubrit̄ phibet̄
¶ Ad 6m dcm̄ q̄ statutum nō
imponit modum ptitis et fu
turis Unde si modo phibere
quintus gradus q̄ nunc ē con
cessus illi q̄ sunt in quinto gdu
coniuncti non essent seperandi
nullum .n. impedimentum
nouo superueniens ipm̄ pt di
mere Et tñ coniuncto q̄ prius fu
it nō non efficeret p statutum
ecclie supiorum et similit̄ si
aliquis gradus concedr̄ q̄ nunc
ē phibitus tñ coniuncti non
efficerent̄ matrimonialit̄ ex statuto ecce
racione prium contractus q̄ pos
sent separi si vellent s; tunc
possent denouo contrahe Et tñ
coniuncti essent ¶ Ad .7. dcm̄
q̄ in gradib; consanguinitatis
phibendis ecclia pripue obs
uat rōm amoris Et q̄ nō
ē minor rō amoris ad nepo
tem q̄ ad primum s; tn̄ maior
quanto ppinquior ē patri fi
lius q̄ filio pater ut dr̄ in
.8. eth. pp h̄ equalit̄ phibuit
gradus consanguinitatis in
patruis et nepotib; s; lex vetus
in psonis phibendis attendit
pripue cohitacionem con̄ concu
piscenciam phibens illas pso
nas ad quas familiarit̄ pateret
accessus pp nimiam cohita
cionem mag̃ aut consueuit co
hitare neptis patruo quam
amita nepoti q̄ filia ē cū p̄
cum p̄re cuius sit aliquid eius
s; mag̃ recedit nascens Et ideo
non erat eadē rō phibendi
nepotem et amitam De impedimento affinitatis

q 77

Deinde considerandum ē
de impedimento affinitatis
¶ Circa quod queruntur .11.
Primo utrum affinitas ex matrimonio
causet̄ 2o utrum maneat post
mortem viri aut vxoris
3o utrum causet̄ ex illicito
concubitu. 4o s utrum ex spo
salib; 5o utrum affinitas
sit causa affinitatis 6o utrum
affinitas matrimonium impediat 7o
utrum affinitas heat p se
spēs graduum 8o utrum gra
dus eius extendant̄ sicut
gradus consanguinitatis 9o
utrum matrimonium qd̄ est
int̄ consanguineos et affi
nes semp sit dirimendum
tale matrimonium sit procedendum p
diuorcium 10o utrum ad
dirimendum tale matrimonium sit pro
cedendum p viam accusacionis
11o utrum in tali causa sit pro
cedendum p testes.

Ad .1. sic p̄cedit̄, vr̄ q̄ ex matrimonio
consanguinei affini
tas nō causetur q̄ pp h̄ causa
cessat Et id mag̃ s; mulier du
ta in matrimonium nō coniungitur

alicui d' consanguinitate viri
i racione viri. cum ergo non
fiat viro affinis nec alicui
consanguineorum affinis erit
¶ Pro eorum q̄ sunt adinuicē
sepata s̄ vni eorum ad coniun
gitur non oz ꝓpt' hoc ꝙ sit alii
coniunctum · s̄ consanguinei
tam sunt abinuicem separati
ergo non oz ꝙ si aliq̄ mulier
coniungatur alicui viro ꝙ
ꝓpt' hoc coniungatur consang
ineis eius omnibꝫ ꝑ affinita
tem ¶ Pro d'lo(ca)t ergo aliquibꝫ
vinculibꝫ innascitur. s̄ nō
vinculo sit ut consanguineis
viri ꝑ hoc ꝙ vir diligit uxorē
ergo non accrescat eis affinita
tis vinclo ¶ Et cum vir et uxor
efficiuntur vna caro s̄ ergo
vir s̄m carnem omnibꝫ
suis consanguineis attinet
et mulier eadꝫ racione atti
nebit eisdem ¶ Pro hoc pꝫ
ꝑ auctes in lra inductas
Ro ad ddꝫ ꝙ amicicia q̄dꝫ nāl
in communicatione nāli funda
naturalis aut communicacio ē
duobꝫ modis s̄m phm. 8
ethi. vno ꝑ carnis ꝓpaga
tionē. Alio ꝑ coniunctionē
ad carnis ꝓpagationē ordinatā
Unde ipse ibidꝫ dicit ꝙ ami
cicia viri ad uxorem est
naturalis Unde sic ꝑsona
coniuncta alteri ꝑ carnis ꝓpa
gationē quoddam vinculum
naturalis amicicie facit ita
s̄ coniungatur ꝑ carnalem copu
lam. s̄ in hoc differt ꝙ ꝑsona
coniuncta alicui ꝑ carnis ꝓpa
gationē sic filius patri sit par
ticeps eiusdem radicis com
mūis et sanguinis Unde eadꝫ

gradū vinculi colligatur filius
consanguineis patris quo pater
prius coniungebatur · s. consan
guinitate quamuis s̄m aliū
gradum ꝓpt' maiorem distan
ciam a radice s̄ ꝑsona con
iuncta per carnalem copulam
non sit particeps eiusdem ra
dicis s̄ quasi extrinseco ad
iuncta et ideo ex hoc efficitur
aliud genus vinculi quod
affinitas dicitur et hoc ē quod in
h'. v'su dicitur Mutat nupta
genus s̄ generata gradum ꝫ
ꝑsona. s. generata sit in eodꝫ gene
attinencie s̄ alio gradu per
carnalem vero copulam sit in
alio gene ¶ Ad .1. ergo dicendum ꝙ
quamuis causa sit potior effectu
nō tamē oz semper ꝙ nomē
idem qd' ē effectui et cause
conueniat ꝙ' quandoque illud qd'
ē in effectu inuenitur in causa
non eodꝫ modo s̄ altiori et ideo
non conuenit cause et effectui
ꝑ idem nomen neque ꝑ eandē
racionē sic pꝫ in omnibꝫ caus'
equiuoce agentibꝫ et hoc mō
coniunctio viri et uxoris ē
potior ꝙ coniunctio uxoris
ad consanguineos viri nō
tamē dꝫ dici affinitas. s̄ unitas
ꝙ ē unitas quedā sic homo
ē sibi ipsi idꝫ nō consanguineus
¶ Ad .2. dicendum ꝙ consanguinei sunt
quodammodo coniuncti et eorum
coniunctionē accidit ꝙ ꝑsona
q̄ vni coniungitur aliquo mō
omnibꝫ coniungatur. s̄ ꝓpt' se
paracionē et distanciam accidit
ꝙ ꝑ q̄ vni coniungatur vno
alii coniungatur Alio modo et s̄m
aliud genus ut secundum aliud

gradum ¶ Ad 3ᵐ dicitur quod relatio
quedam innascitur ex motu extrinsecorum
extremorum sicut paternitas et fi-
liatio et talis relatio est realiter
in utroque quedam que innascitur
ex motu alterius tantum, sed hec est
2ª. Uno modo quia relatio innascitur
ex motu unius sine motu
alterius vel precedente vel concomi-
tante sicut in creatore et crea-
tura patet et sperabile et spera et scien-
tia et scibile, et tunc relatio est in
uno secundum rem et in altero secundum
rationem tantum. Alio modo quia
innascitur ex motu unius sed
motu alterius tunc existente, non
tamen sine motu precedente
sicut equalitas sit inter duos
homines per augmentum unius
sine hoc quod alius tunc augeatur
sed tamen prius ad hanc quantitatem
quam habet per aliquem motum vel
mutationem pervenit et ideo
in utroque extremorum talis
relatio realiter fundatur
et similiter est de consanguinitate
et affinitate quia relatio frater-
nitatis que innascitur aliquo procre-
ato alio iam procreato tamen
quidem sine motu tunc existente
sed ex motu ipsius precedente scilicet
generationis hec enim ei accidit
quod ex motu alterius sibi innas-
citur relatio innascitur similiter
ex hoc quod iste descendit per genera-
tionem proximam ab eodem radice
tamen viro pervenit affinitas
in ipso ad uxorem sine aliqua
nova mutatione ipsius

Ad 2ᵐ sic procedetur videtur quod affi-
nitas non manet post
mortem viri aut uxoris
inter consanguineos viri et
uxoris, quia cessante causa ces-
sabit et effectus, sed causa affi-
nitatis fuit unio quod cessat
in morte viri quia tunc sol-
vitur mulier a lege viri
ut dicitur Romanos vii. ergo nec affi-
nitas predicta manet ¶ Preterea
consanguinitas causat affi-
nitatem, sed consanguinitas
cessat per mortem ad consan-
guineos suos ergo et affinitas
uxoris eius ad eos ¶ Sed contra
causa affinitatis ex consanguinitate
causatur. sed consanguinitas
est perpetuum vinculum quod diu
persone vivunt ergo et affini-
tas et ita non solvitur affinitas
soluto matrimonio per mortem per
Respondeo dicendum quod relatio aliqua
esse desinit dupliciter. Uno modo
ex corruptione subiecti. Alio modo
ex subtractione cause sicut
similitudo desinit quando alter
similium moritur vel quia
qualitas que erat causa simili-
tudinis subtrahitur sunt autem
quedam relationes que habent
pro causa actionem vel passionem
aut motum ut in v. metaphysice
dicitur quarum quedam cau-
santur ex motu inquantum
aliquid movetur actu sicut ipsa re-
latio que est moventis et moti
quedam autem inquantum habet
ad aptitudinem ad motum
sicut motivum et mobile et dominus
et servus quedam autem ex hoc
quod aliquid prius motum est
sicut pater et filius non ex hoc quod
est generari nunc ad invicem dicuntur
sed ex hoc quod est generatum esse
aptitudo autem ad motum
ad ipsum motum transit sed

motum ee pretitum e qua
quod factum e nunq̄ d'ſinit
ee factum Et ideo pternitas et
filiatio nunq̄ d'ſinet p ſubiec
tam cauſe ſ; ſolum p correſ
ponem ſubiecti p alterutru
extremorum Et ſimile dicendum
e d'affinitate que cauſatur
ex hoc q aliqui commiſti ſt
nec ex hoc q coniungunt cum
non diuitur manentibus illis
pſonis nec quas affinitas
eſt contracta cum mortua
pſona rone cuius contracta fuit
¶ Ad .1. ergo dicendum q commixtio
viuorum cauſat affinitate no
ſolum ſed q e actu commixti
ſ; ſolum ſ; q e prius com
mixtum ee ¶ Ad .2. dicendum
q conſanguinitas no e pri
ma cauſa affinitatis ſ; co
mixtio ad conſanguineum
no ſolum q e ſ; que fuit
et per rone non ſequitur

Ad .3. ſic procedit vi q
illicitus concubitus affin
tatem non ceſſabit cauſare
q aut affinitas e quedam
res honeſta ſ; res honeſte no
cauſant ex inhoneſtis ergo
ex inhoneſto concubitu no
pt affinitas cauſari ¶ Preterea
vbi e conſanguinitas no
pt eſſe affinitas q affinitas
e proximitas pſonarum ex
carnali copula pueniens
omni carens parentela ſ; aliquis
contingeret ad conſanguineos
et ad ſe ipm ee affinitate
ſi illicitus concubitus affin
tatem cauſaret ſic qn ho
carnaliter conſanguineam ſuam
inceſtuoſe cognoſcit ergo
affinitas no cauſatur ex illicito co
cubitu ¶ Preterea illicitus concubitus
e ſm naturam et contra naturam
ſ; ex illicito concubitu contra naturam
non cauſatur affinitas ut iura
determinant ergo nec ex illicito co
cubitu ſm naturam tantum ¶ Preterea
cum e q adheret meretrici vnum
corpus efficitur ut .1. Cor.
vi. ſ; ex hac cauſa vnius affi
nitatem cauſabit ergo pt etiam
illicitus concubitus ¶ Preterea carnalis
copula e cauſa affinitatis ut
p diffinitionem affinitatis que e talis
affinitas e propinquitas pſona
rum ex carnali copula prove
niens omni carens parentela
ſ; carnalis copula eſt etiam in
illicito concubitu ergo illicitus co
cubitus affinitatem cauſat

¶ Reſpondeo dicendum q ſm .8. ethicorum connexio
viri et uxoris dicitur naturalis
prius propter productionem prolis et ratione
propter opera communicationem quorum
primum pertinet ad vnionem ratione car
nalis copule ſ; ſcdm ut inquantum
e quedam ſocietas in conuer
ſatione primum aut horum e
inuenire inqualibus carnali
copula vbi e commixtio ſe
minis q ex tali copula pt proles
produci quamuis 2a deſit et ideo
q matrimonium quod affinitate cauſa
bat ſcdm erat quedam carnalis
commixtio et fornicarius co
cubitus affinitate cauſat in
quantum habet aliquid de car
nali commixtione ¶ Ad .1. ergo
dicendum q in fornicario concubi
tu e aliquid naturale quod e co
mune fornicationi et matrimonio
et ex hac parte affinitatem
cauſat aliud e ibi inordinatum

p qd' mro dimidi Et ex hac parte
affinitas no causatur Unde
semp honesta remanet quis ca
sit aliquomodo inhonesta ¶ Ad
2. dicendum q no inconueniens est
relationes oppositas diuisas
eisdem in esse ratione diuersorum
Et ideo pt inter aliquas duas
psonas ee affinitas Et con
sanguinitas no solum p illa
tum concubitum s 2. p hoc
tum sic cum consanguineus
meus ex parte patris duxit in
uxorem consanguineam meam
ex pte matris Unde cum dr
in diffinitione affinitatis omni
carens parentela intelligendum
e inquantum huius nec tamen
sequitur q aliquis consangui
neam suam cognoscens sibi
ipsi sit affinis q affinitas sic
consanguinitas diuersitatem
requirit sic et similitudo Ad
3. dicendum q concubitus contra naturam
no hz commixtionem seminum
q possint esse causa generationis
Et ideo ex tali concubitu no causatur
affinitas

Ad 4 sic proceditur Uidetur q ex spon
salibus nulla affinitas ca
usari possit q affinitas e pre
cium connubium s sponsa
lia quasi separantur ergo non pnt
ee causa affinitatis ¶ Preterea si
aliquis claustrum pudoris
alicuius mulieris inuasit et
apperuit s no peruenit ad operis
consummationem no contrahitur
ex hoc affinitas s talis est
magis propinquus carnali
copule q ille qui sponsalia con
trahit ergo affinitas non cau
satur ¶ Preterea in sponsalibus no

fit nisi quedam sponsio futura
nuptiarum s aliquando fit sponsio
futurarum nuptiarum Et ex
hoc no contrahitur aliqua
affinitas sic si fiat ante sep
tennium uel si aliquis habet
perpetuum impedimentum tol
lens potenciam coeundi ali
cui mulieri sponsas spondeat
futuras nuptias a' si talis
sponsio fiat inter psonas quibus
nuptie p uotum reddantur
licite uel aliquocumque modo
ergo sponsalia no possunt ee
causa affinitatis ¶ Sed contra
e qd' alex. iii. prohibuit uxo
rem quandam uiduam viro
nuio coniungi q fed sibi
fuerat desponsata qd' no esset
nisi p sponsalia affinitas con
herer ergo etc ¶ Responsio dicendum q sic
sponsalia non habent perfectam
ratione nuptiarum s sunt quedam
preparatio ad nuptias ita ex sponsa
libus non causatur affinitas sic
ex nuptiis s aliquid affinita
ti simile qd' dr publice ho
nestatis iusticia q impedit
nuptias sic et affinitas Et per
eosdem gradus Et diffinitur
sic publice honestatis iusti
cia est propinquitas ex sponsalibus
proueniens robur trahens ex
ecclesie institutione propter eius
honestatem Ex quo patet ratio nominis
Et causa quia s. talis propinquitas
ab ecclesia instituta est propter hone
statem ¶ Ad 1 ergo dicendum q
sponsalia non ratione s uoc
eius ad qd' ordinant causat
hoc genus affinitatis qd' dr
publice honestatis iusticia Et

ideo sit nimis est propinquum com
mixtum ita et predictus affini
tatis modus ¶ Ad 2m dicendum quod vir
et mulier efficiuntur in car
nali copula una caro per com
mixtionem seminum. Unde
quandocumque claustrum pu
doris invadit vel frangit
commixtio seminum sequitur non
contrahitur ex hoc affinitas. sed
nimis affinitatem causat non
solum ratione carnalis copu
le sed etiam ratione societatis coniu
galis secundum quam est nimis naturale
est. Unde et affinitas contrahitur
ex ipso contractu minus puba
descentium ante carnalem copulam
et similiter ex sponsalibus inquantum
sunt quedam pacta coniugalis
societatis contrahitur aliquid
affinitati simile ut publice
honestatis iusticia ¶ Ad 3m
dicendum quod omnia impedimenta que
faciunt sponsalia non esse
sponsalia non permittunt ex
ratione impuritatis affinita
tem fieri. Unde sive huius
defectum etatis sive huius vo
tum solempne continentie
aut aliquod huiusmodi im
pedimentum sponsalia de futuro
contrahat ex hoc non sequitur aliqua
affinitas quia sponsalia nul
la sunt nec aliquis affini
tatis modus. Si tamen aliquis
puer frigidus vel maleficiatus
ex hoc propinquum impedimen
tum ante annos pubertatis
post septennium contrahat spon
salia cum adulta ex tali
contractu contrahitur publice

honestatis iusticia quia adhuc non
erat in actu impediendi con
cubitus etate puer frigidus et
non frigidus quantum ad actum
illum sunt equaliter impotentes
Ad 5m sic proceditur videtur quod
affinitas sit causa affi
nitatis quia Iulius papa dicit con
sanguineam relictam consan
guineorum uxoris sue nullus
ducat uxorem ut habetur 35 q
2 c. contradicimus et in eodem sequitur
c. dicendum quod duas consanguine
orum uxores unum virum alteram
post alteram nubere prohibemus.
Sed hoc non est nisi ratione affini
tatis que contrahitur ex commix
tione ad affinem ergo affini
tas est causa affinitatis ¶ Preterea
carnalis commixtio coniungit
sic et carnalis propagatio quia
equaliter computantur gradus
affinitatis et consanguinitatis
sed consanguinitas est causa af
finitatis ergo et affinitas ¶ Preterea
quecumque uni et eidem sunt eadem
sibi invicem sunt eadem. sed uxor
viri alicui efficitur eiusdem atti
nentie cum omnibus consan
guineis viri. ergo et omnes
consanguinei uxoris sunt
efficiuntur. Unum cum omnibus
qui attinet mulieri per affi
nitatem. Et affinitas est
causa affinitatis ¶ Sed contra
si affinitas ex affinitate
causatur aliquis qui cognovisset
duas mulieres neutram ea
rum posset ducere in uxorem
quia secundum hoc altera efficeretur
alteri affinis. sed hoc est falsum
ergo affinitas non causat affi

nitatem ¶ P[ro]p[ter] s[ecund]a affinitas ex
affinitate nasceretur aliquis
contrahens cum uxore defuncti
fieret affinis omnib[us] consan
guineis prioris viri ad quos
mulier h[abe]b[at] affinitatem. s[ed] h[oc]
non p[otes]t esse q[uia] maxime fieret
affinis viro d[e]functo [et]c. ¶ P[ro]p[ter]
consanguinitas e[st] fortius vin
culum q[uam] affinitas. s[ed] consan
guinei uxoris no[n] efficiunt[ur]
affines consanguineis viri
ergo multo minus affines uxo
ris efficientur eis affines
[et]c. id[e]o q[uia] p[ate]t ¶ R[espo]n[de]o d[icen]d[um] q[uod] d[u]p[le]x
e[st] mod[us] quo a[liquid] ex alio p[ro]cedit
Unus s[ecundu]m que[m] aliquid procedit
in similitudine sp[eci]ei sic ex
homine g[e]n[er]atur homo ¶ Aliu[s]
s[ecundu]m que[m] p[ro]cedit dissimile in
specie et h[ec] p[ro]cessio semp[er]
e[st] in inferiorem sp[eci]em ut p[ate]t in
omnib[us] agentib[us] eq[ui]voce p[rim]us
aut mod[us] p[ro]cessionis quotiens
cumq[ue] iteretur semp[er] manet
ead[em] sp[eci]es sic s[ecundu]m ex homine
g[e]n[er]atur homo p[er] actum g[e]n[er]a
tive virtutis ergo h[ic] quoq[ue]
g[e]n[er]abit homo[inem] secund[us] aut[em]
mod[us] sic in p[ri]mo facit alia[m]
sp[eci]em ita quotiescumq[ue] iteret[ur]
aliam sp[eci]em facit ut ex pu[n]
cto p[er] motum p[ro]cedit linea no[n]
punct[us] q[uia] punct[us] mot[us] fa
cit lineam et ex linea line
alit[er] mota non p[ro]cedit linea
s[ed] superficies. Et ex superficie cor
pus et ultra p[er] talem mod[um]
p[ro]cessus aliquis no[n] p[otes]t ex
tendi nisi aut[em] expressi[one] atti
nentie dicte mod[us] quib[us] vin
culum huius causa[tur] // Tamen

p[ro]cursus p[ro]pagatio[n]is. Et h[ic] semp[er]
facit eandem sp[eci]em attinentie
aliu[s] p[er] mixtionem co[m]mixtio[nis]
et hoc facit aliam sp[eci]em in p[ri]n[ci]pio
s[icut] p[ate]t q[uia] co[m]mixta mixtio[n]e
consanguineo non fit con
sanguinea s[ed] affinis ¶ Unde
s[ecundu]m istum mod[um] procedendi ite
ratur non erit affinitas
s[ed] aliud attinentie genus. Ex
p[er]sona que mihi[?] affini
coniungit[ur] non e[st] affinis s[ed]
e[st] aliud genus. Et ideo si
s[ecundu]m affini[s] in 2o g[ene]re alig[ue]
p[er]sona coniungat[ur] no[n] erit
affinis in 2o g[ene]re s[ed] in 3o
et in h[oc] v[er]su sup[ra] posito oste
ditur. Mutat nuptia ge
nus s[ed] g[e]n[er]ata grad[us]. Et l[ice]t
duo g[ene]ra olim erant p[ro]hibita
p[ro]pter publ[ic]e honestatis iustitiam
mag[is] q[uam] p[ro]pter affinitatem q[uia]
d[e]ficiunt a vera affinitate sic[ut]
illa q[ue] ex sponsalib[us] contrahit[ur] s[ed]
modo illa p[ro]hibicio cessavit
et remanet sub p[ro]hibitione so
lum p[ri]mum genus affini
tatis in quo e[st] vera affinitas
¶ Ad .1. ergo d[icen]d[um] q[uod] aliam viro
consanguineus uxoris sue
efficitur affinis in p[ri]mo
g[ene]re et uxor eius in 2o.
Unde mortuo viro q[ui] erat
affinis in ipso g[ene]re et uxor
eius in 2o no[n] potuit eam duce
re in uxorem p[ro]pter s[ecun]d[u]m affi
nitatis genus simul[iter] aut[em]
si aliquis viduam in uxore[m]
duxerit consanguineos prio
ris viri q[ui] est affinis uxori
in p[ri]mo g[ene]re efficitur affi
nis 2o viro ill[i] 2o g[ene]re

ſt uxor illius conſanguinei
q̄ ē affinis uxori viri huius
in 2o gr̄e efficit² affinis vio
in 3o gr̄e Et q2 3m genus
erat ꝓhibitum ꝑꝑ honeſta
tem quandam magis quam
ꝑꝑ affinitatem ita canon dt
duas conſanguineorum uxo's
uni viro alteram p2 alterā
nubere pub'ce honeſtatis iuſ
ticia contradicit . ſ; talis ꝓ
hibicio nunc ceſſauit ¶ Ad 2
dcm q2 ꝯiux carnalis conīu
cto coniungat non tamē eo
dem gr̄e coniunccionis ¶ Ad
3 dcm q2 uxor viri efficit²
eiuſdem attinencie cum con
ſanguineis viri quantum
ad gradum eundem ſ; nō q̄m
ad idem attinencie genus ſ;
q2 inoppoitum ē racionib;
q̄ inducebant² vr̄² ondi q2 nulla
conuiuium ē affinitate can
ſe² / ad alias rones vnd. ē
ne antiq̄ etiā ꝓhibicio ir
racionalis videatur ¶ Ad
4 dcm q2 mulier nō affinis
efficitur in p̄mo gr̄e viro
cui coniungit² carnalit ut
ex dictis p3 Unde nec alij
mulieri a viro eodem cognite
efficit² affinis in 2o gr̄e
Unde nec ducenti in uxorē
Unde nec ducenti in uxore
unam earum effici² affinis
alij in 3o gr̄e affinitate
Et ita duas mulieres cogni
tas ab eodem viro nec 2 antiq̄
iura eidem ſucceſſiue copula
ri ꝓhibebant ¶ Ad 5 dcm
q2 ſt vir nō ē affinis uxo
ris ſue in p̄mo gr̄e ita
nec effici² affinis 2o viro

eiuſdem uxoris in 2o gr̄e ſt rō
non ꝓcedit ¶ Ad 6 dcm q2
mediante una p̄ non coniungi²
ni alia n̄ ē h' q2 ei adiungi²
Unde mediante muliere q̄
michi ē affinis nulla pſona
ſit m̄ attinens n̄ q̄ illius
mulieri adiungi² qd' ē nō
pt ee n̄ p carnis ꝓpagacōm
ex ipa uel ꝑꝑ commixcōem
uiualem ad eam Et utroq3
modo aliqua attinencia me
diante p̄dicta muliere ſi an
tiqua iura michi ꝓueniat
q2 filius eciam ex alio viro
efficitur m̄ affinis ex eodem
gr̄e ſ; in alio gradu ut ex rad
p̄us data p3 Et uterum ſcd̄
vir eius efficitur michi affi
nis in 2o gr̄e . ſ; alij conſan
guinei illius mulieris nō
adiungunt² ei ſ; ipa ut ad
iungitur eis ſt p2 Et uno
inquantum ꝓcedit ab eis vl
principio eiuſdem ſt ſcib; vn
ſcd̄ affinis mee vel p2 nō
efficitur michi affinis in ali
quo gr̄e

Ad 6 ſt ꝓce² vi² q2 affi
nitas mīm iuſt' nō im
pediat Nichil .n. impedit mīm
iuſt' qd' ē illi conueniens ſ; affi
nitas nō contra² mīis cum ſit
effectus eius ergo nō impedit mīm
¶ P' uxor p̄ mīm efficit² res
quedam viri . ſ; conſanguinei
defuncti viri ſuccedunt in reb;
eius ergo poſſunt ſuccedere in
uxore ad quam tamē ius
affinitas ut dictum ē ergo
affinitas non impedit mīm /
¶ Sz contrā ē qd' dr̄ Levit 18 Tur
pitudinē uxoris prior tui
nō reuelabis ſ; illa ē tua

affinis ergo affinitas impedit matrimonium
Tercio dicendum quod affinitas precedens
matrimonium impedit matrimonium contrahendum
et dirimit contractum eadem racione
qua et consanguinitas. Sicut enim
inest unitas quedam cohitan-
di consanguineis ad invicem
ita et affinibus. Et sicut est quod-
dam amicicie vinculum inter
consanguineos ita inter affines
Sed si affinitas matrimonio supervenerit
non potest ipsum dirimere ut dictum
est ¶ Ad primum ergo dicendum quod affinitas
non conciatur matrimonio ex quo
causatur sed concernitur matrimonio quod
cum affine contrahendum esset
in quantum impediret multi-
plicacionem amicicie et concupiscencie
repressionem que per matrimonium queritur.
¶ Ad secundum dicendum quod vir possesse a
viro non efficiunt aliquid
commune cum ipso viro sicut
uxor afficitur una caro cum
ipso. Unde sicut consanguinitas
impedit matrimonium ita communi-
cacionem ad virum ita et ad uxorem
suam

Ad vii sic proceditur. Videtur quod affini-
tas habeat gradus per se ipsam
gradus enim ut dicitur propinquitatis est
accipere aliquos per se gradus
Sed affinitas propinquitas quedam
est ergo habet gradus per se sine gra-
dibus consanguinitatis ex quibus
causatur ¶ Preterea in littera dicitur quod
soboles secunde communionis non
potest transire ad consortium
affinitatis prioris viri. Sed hoc
non esset nisi filius affinis esset
affinis ergo affinitas habet per se
gradus sicut consanguinitas
¶ Sed contra affinitas ex consan-
guinitate causatur ergo et

omnes gradus affinitatis
causantur ex gradibus consan-
guinitatis. Sic non habet per se aliquos
gradus ¶ Respondeo dicendum quod res non
dividitur divisione per se nisi secundum
illud quod competit sibi secundum se
genus suum sicut animal per
racionale et irracionale. Non
autem per album et nigrum car-
nis autem propagacio per se compa-
ad consanguinitatem quia ex
ea immediate consanguinita-
tis vinculum contrahitur
Sed ad affinitatem non com-
paratur nisi mediante consan-
guinitate que est causa eius
Unde cum gradus attinencie
propagacionem carnis distingua-
distinccio graduum per se et
immediate competit consan-
guinitati. Sed affinitati mediante
consanguinitate. Et ideo ad
inveniendum gradus affini-
tatis est regula generalis quod quo-
to gradu consanguinitatis
attinet vir tanto gradu
affinitatis attinet mulieri
uxor ¶ Ad primum ergo dicendum quod
gradus in propinquitate attinencie
non possunt accipi nisi secundum asce-
sum et descensum propagacionis
ad quam non comparatur affi-
nitas nisi mediante consangui-
nitate et ideo non habet affinitas
gradus per se. Sed sumptos iuxta
gradus consanguinitatis ¶ Ad
secundum dicendum quod filius affinis mee
ex alio matrimonio non per se loquendo
Sed quia per accidens dicebatur anti-
quitus affinis. Unde prohibe-
batur a matrimonio propter publice hones-
tatis iusticiam magis quam

pp affinitate et pp hoc e phibi
tio non e renouata

Ad 3 sic procedit videtur quod gradus
affinitatis non extendantur
sicut gradus consanguinitatis
quia vinculum affinitatis est
minus forte quam consan
guinitatis cum affinitas ex
consanguinitate causetur
indiuisitate speciei sicut a cau
sa equiuoca sed quanto fortius
est vinculum tanto diucius
durat ergo vinculum affini
tatis non durat usque ad tot
gradus ad quod durat con
sanguinitas ¶ Preterea ius huma
num debet imitari ius diuinum
sed secundum ius diuinum aliqui gradus
consanguinitatis erant pro
hibiti in quibus gradibus affi
nitas nunquam non impediebat
sicut patet de uxore fratris quam
aliquis poterat ducere in
uxorem ipso defuncto non
tamen propriam sororem ergo
et nunc debet esse phibitio equa
lis de affinitate et consan
guinitate ¶ Sed contra ex hoc
ipso est mihi aliqua affinis quod
meo consanguineo est coniuncta
ergo in quocumque gradu sit
vir michi consanguineus
in illo gradu est michi uxor
affinis et sic gradus affinita
tis computari debent in eodem
numero sicut gradus consang
uinitatis ¶ Respondeo dicendum quod
ex quo gradus affinitatis
sumuntur iuxta gradus consan
guinitatis oportet quod tot sint
gradus affinitatis quot sunt
gradus consanguinitatis sed

tamen quia affinitas est minus
vinculum quam consanguini
tas facilius et olim et nunc
dispensatio fit in remotis gra
dibus affinitatis quam in remotis
gradibus consanguinitatis
¶ Ad 1 ergo dicendum quod illa mino
ritas vinculi affinitatis
respectu consanguinitatis facit
varietatem in genere attinencie
non in gradibus et ideo illa ratio
non est ad propositum ¶ Ad 2
dicendum quod frater non poterat
accipere uxorem fratris sui nisi
in casu scilicet quando moriebatur sine
prole ut suscitaret semen fratri
suo quod tunc requirebatur
quando per propagacionem carnis cultus
religionis multiplicabatur
quod nunc locum non habet et
patet quod non ducebat eam uxorem
quasi gerens propriam personam sed
quasi supplens defectum fratris
sui

Ad 4 sic proceditur videtur quod con
iugium quod inter affines
vel consanguineos est contra
ctum non semper sit per diuor
cium dirimendum quia quod deus
coniunxit homo non separet
cum ergo deus facere intelligatur
quod facit ecclesia que quandoque tales
ignorantes coniungit videtur quod
si postmodum in notitiam ve
niat non sunt separandi
¶ Preterea fauorabilius est vinculum
matrimonii quam dominium sed homo
per longi temporis prescripcionem
acquirit dominium in re quo
non erat dominus ergo per diuturni
tatem temporis matrimonium ratificatur

etiam si prius non fuit ratum
¶ P d' similibus simile iudicium
e · s si mri esset dimiendum pp
consanguinitatem tunc in
can illo quando duo fres hz
duas sorores in uxores si vnus
separatur pp consanguinitate
z alius pari ratione separari dz
qd' nd videtur ergo mrim nd est
separandum pp affinitatem z
consanguinitatem ¶ Oz con
consanguinitas et affinitas
impediunt contrahendum et diri
munt contractum ergo si pbar
affinitas vl' consanguinitas
separandi sunt z si defacto con
traxerunt ¶ Ad 4o ddz qz cum
omnis contubitus pt' licitum
mri sit peccatum mortale
qd' etia omnibus modis impedie
conatur ad ipam ptz eos int'
quos nd pt ee verum mrim
separe et papue consanguine-
os et affines q sine incestu
contrahe non possunt carnal'
¶ Ad 1 ergo ddz qz ettia qua
uis dono et atcte diuina sol
uatur tamen inquantum e
homi congregato aliquid de de
fectu humano inmatrib eius
pvenit qd' non e diuinum et
illa coniunctio que fit in facie
ecclie impedimentis ignorate
non hz inseparabilitatem ex
auctte diuina s e con auctez
diuinam errore hominum in
ducta q excusat a peccto tu
sit error facti quam diu
manet et pp hc quando im
pedimentum ad noticiam p
uenit ecclie · dz predictam coniunc
tionem separare ¶ Ad 2 ddz
qz illa q sine peccto esse nd

put nulla pscriptione firmat'
qz ut Innoc dicit diuturni
tas temporis non diminuit
pctm s auget nec ad hc facit
aliquid fauor mri qd' int'
legittimas psonas ee nd
poterat ¶ Ad 3 ddz qz res
int' alios acta aliis non p
iudicat in foro contentioso
vnde quis vnius frater re
pellatur a mrio vnius soro
rum ex causa consanguini
tatis non pp hc sepat etia
ad mrim quod nd accusatur
s in foro consciencie nd oz
qz semp obligetur ad hc
alius s ad dimittendum
uxorem suam qz frequent'
tales accusationes ex mali
uolencia procedunt et p fal
sos testes pbantur ¶ Vnde
non oz qz conscienciam sua
informet ex hiis q ut aliud
mrim sunt facta · s distin
guendum vi' in hc qz a'
hz itam sciam de impedime
to mri · a' opinionez aliqs ·
a' neutrum si primo modo
nc exige nec redde debitum
dz · si 2m redde dz non ex
igere / si 3o pt exige 4 red
dere

Ad · x · sic pce' vide' qz
ad separationem mri qz
e int' affines et con
sanguineos contractum nd
sit procedendum p viam ac
cusationis qz accusationem
procedit inscriptio qua aliqs
se ad talionem obligat si
in pbatione defecerit · s hec
non requirunt' qui de ma

trimonii separatione agitur ergo
et locum non habet accusatio ¶ Praeterea
in causa matrimonii audiuntur so-
lum propinqui ut in littera dicitur
sed in accusationibus audiuntur
solum extranei ergo in causa
separationis matrimonii non agitur
per viam accusationis ¶ Praeterea
si matrimonium accusari debet tunc pre-
cipue hoc esset faciendum quando
minime difficile est quod separatur
sed hoc est quando sunt spon-
salia tantum contracta non
autem tunc accusatur matrimonium
ergo nunquam de cetero debet fieri
accusatio ¶ Praeterea ad accusandum
non prohibetur via aliam propter hoc
quod non statim accusat sed hoc
fit in multis quia si primo tacuit
quando matrimonium contrahebatur non potest
postea matrimonium accusare
tamquam suspectus ergo etc. ¶ Sed contra
omne illicitum potest accusa-
ri sed matrimonium affinium vel con-
sanguineorum est illicitum
ergo de eo potest esse accusatio
¶ Respondeo dicendum quod accusatio ad hoc
est instituta ne aliquis susti-
neatur quasi innocens qui
culpam habet sicut autem ex ignoran-
tia facti contingit quod aliquis
homo reputatur innocens
qui in culpa est ita ex ignoran-
tia alicuius circumstantie con-
tingit quod aliquod factum
reputatur licitum quod est
illicitum et ideo sicut homo
accusatur quandoque ita et factum
ipsum accusari potest et sic matrimonium ac-
cusatur quando propter ignoran-
tiam impedimenti extimatur
legitimum quod est illegitimum

¶ Ad primum ergo dicendum quod obligatio ad pe-
nam talionis habet locum quando
accusatur persona de crimine quia
tunc agitur ad penam talio-
nis eius sed quando accusatur
factum tunc non agitur ad
penam facientis sed ad impedi-
endum quod est illicitum et ideo
in matrimonio accusator non se ob-
ligat ad aliquam penam sed
talis accusatio potest verbo et scrip-
to fieri ita quod exprimatur persona
accusans et matrimonium quod accusatur
et impedimentum propter quod accu-
satur ¶ Ad secundum dicendum quod extranei
non possunt scire consanguini-
tatem nisi per consanguineos
de quibus probabilius est quod sciant
unde quando ipsi tacent suspi-
cio habetur contra extraneum quod
ex malivolentia procedit nisi per con-
sanguineos probare voluit unde
repelluntur ab accusatione qui
non sunt consanguinei qui
tacent et per quos probari non
potest sed consanguinei quantumcumque
sunt propinqui non repelluntur ab
accusatione quando accusatur matrimonium
propter aliquod impedimentum perpe-
tuum quod impedit contrahendum
et dirimit contractum sed quando
accusatur ex hoc quod dicitur non fuis-
se contractum tunc parentes
tamquam suspecti sunt repel-
lendi nisi ex parte illius qui
est inferior dignitate et divitiis
de quibus probabiliter extimari potest
quod libenter vellent quod matrimonium
staret ¶ Ad tertium dicendum quod quando
matrimonium nondum est contractum
sed sponsalia tantummodo non potest
accusari quia non accusatur quod

no e s pt d'iuntiacõ impedim
tum ne m̃m contrahatur ¶ Ad
4 dic q ille q tacuit p̃mo q̃z
audi postea si velit m̃m ac
cusare quoqz repellitur quod pz
ex dcre que sic dicit s pq. co
tractum m̃m aliquis apparere
at accusator cum non p̃dixit
in publicum qn sm consuetu
dinem in eccia celebratur vetz
vox sue accusacionis deat admit
ti nisi qui pt sx p̃mo resso
deinis q s tempore d'iunctia
conis p̃uisse ls q iam con
iunctos impedit ex dyotesim
existebat vel alias d'iunctiacõ
non potuit ad eius d'uenire
noticiam ut puta si nimie
infirmitatis ferrore labora
bat seu sane mentis pacieba
exilium ub in annis erat tam
teneris constitutus qd ad com
p̃hensionem talium etas suf
fice non valebat seu alia
causa lcia fuit impeditus erg
accusacõ dz audiri alioquin
tanq suspectus e p̃cul dubio
repellendus nisi firmauit iura
mento qd post didicerit ea
que obiecerit et ad hc ex ma
licia non procedat

Ad .xj. sic p̃ce vi q in tali
causa non sit procedendum
p testes sic in alijs causis q
in alijs causis adducuntur ad
testificandum q̃uimque sunt
omni excepcione maiores s
ad hc non admittunt̃ q̃uis
q̃nis sint omni excepcione
amore maiores ergo rc ¶ P̃
testes suspecti d' p̃uato odio
vel amore a testimonio r'
pelluntur s maxime pos
sunt p̃ingui esse suspecti
d' amore r'ctu vinus ptis
et odio ad partem alteram
ergo non e audiendum eorum
testimonium ¶ P̃ m̃m
e fauorabilius q̃m alie cau
me q̃ d'rebus puire cum toc
agit . s in illis no pt idm ee
testis et accusator ergo m̃ m̃mo
vt videt qd non conueniet
in causa ista p testes procedat
¶ Sz coñ testes inducunt in
causis ut sup hijs d'q̃ub
dubitatur fiat iudici fides
s ista facta e iudici fides
in causa ista sic in alijs cau
sis q non dz p̃cipitare suũz
d'eo q non constat ergo p̃ced
e hi ex testib sic in alijs cau
s ¶ Ergo dic q in hac ca
oz q p testes veritas patefiat
sic et in alijs tamen ut inq̃s
te dicunt in hac causa multa
specialia inueniunt. s q idm
pt ee accusator et testis et
q non incurritur d' columnia
cum sit causa quasi q spualis
et q consanguinei admittunt
ad testificandum et q non ob
suatur omnis ordo iudiciarius
q d'nunciacõne facta contu
max pt excommunicari lite
no contest. et valet hc tes
timonium d' auditu et p9
publicacom testium testes
pnt induci et hc totum e
ut p̃cius impediatur qd in

tali coniunctione esse potest et per hoc
patet solucio ad obiecta. De impedimento cognationis spiritualis

Q. 46

Deinde considerandum est de
impedimento cognatio
nis spiritualis circa quod que
runtur v. Primo utrum spiritua
lis cognatio matrimonium impediat
2° ex qua causa contrahatur
3° inter quos 4° utrum trans
eat a viro in uxorem. Quinto
utrum transeat ad filios car
nales patris

Ad primum sic proceditur. Videtur quod spiritua
lis cognatio matrimonium non
impediat. nichil enim impedit
matrimonium nisi quod contrariatur alicui bo
no matrimonii. sed spiritualis cognatio
non contrariatur alicui bono matrimonii
ergo non impedit matrimonium. Praeterea
impedimentum perpetuum matrimonii
non potest stare simul cum matrimonio
Set in littera dicitur. quod aliquis
in casu necessitatis filium bapti
zat et tunc sibi uxori sue
spirituali cognatione coniungitur
nec tamen matrimonium separatur ergo
spiritualis cognatio matrimonium impe
dit. Praeterea unio spiritus non
transit in carnem sed matrimonium est
carnalis coniunctio ergo cognatio
spiritualis cum sit unio spiritus
non potest transire ad matrimonium im
pediendum. Praeterea contraria
non sunt eiusdem effectus sed spiritua
lis cognatio videtur esse contraria
disparitati cultus cum spiritualis
cognatio sit propinquitas prove
niens ex datione sacramenti
vel intentione ad idem disparitas
autem cultus consistit in sacramenti
carentia ut prius dictum est
cum ergo disparitas cultus matrimonium
impediat videtur quod spiritualis cogna
tio non habeat hunc effectum.
Sed contra quanto aliquod vincu
lum sanctius est tanto magis est
custodiendum sed vinculum spiritua
le est sanctius quam corporale cum
ergo vinculum propinquitatis cor
poralis matrimonium impediat videtur est quod cognatio
spiritualis hoc faciat. Praeterea in
matrimonio coniunctio animarum est
principalior quam coniunctio corporum
quia precedit ipsam ergo multo for
tius spiritualis cognatio matrimonium
impedire potest quam carnalis.
Respondeo dicendum quod sicut per carnalem
propagationem homo accipit esse nature
ita per sacramenta accipit esse
spiritualis gratie. Unde sicut vin
culum quod ex carnis propagatione
contrahitur est homini naturale
in quantum est res quedam nature
ita vinculum quod contrahitur ex
sacramentorum susceptione est quodam-
modo naturale alicui in quantum est
membrum ecclesie et ideo sicut
carnalis cognatio impedit
matrimonium ita spiritualis ex ecclesie sta
tuto tamen distinguendum
est de spirituali cognatione quia aut
precessit matrimonium aut sequitur. si precessit
impedit contrahendum et
dirimit contractum. si sequitur
tunc non dirimit vinculum
matrimonii sed quantum ad actum
matrimonii est distinguendum quia aut
spiritualis cognatio inducitur causa
necessitatis sicut pater baptizat filium
in articulo mortis et tunc non
impedit actum matrimonii ex neutra
parte aut inducitur ex casu
necessitatis ex ignorancia tamen tunc
si ille cuius actu inducitur dil
igenciam adhibuit est eadem ratio
sicut et de primo aut ex industria

quod rasum necessitat. Et tamen ex eo cuius actu inducitur amittit ius petendi debitum, sed tenetur reddere quia ex culpa eius non debet aliquod incommodum alius reportare. ¶ Ad primum ergo dicendum quod quamvis spiritualis cognatio non impediat aliquod de principalibus bonis matrimonii, tamen impedit aliquod de secundariis bonis quod est amicitie multiplicatio quia spiritualis cognatio est sufficiens ratio amicitie propter quod oportet quod ad alios per matrimonium familiaritatem et amicitiam querat. ¶ Ad 2 dicendum quod matrimonium est vinculum perpetuum et ideo nullum impedimentum superveniens potest ipsum dirimere. Et inde contingit quod matrimonium et matrimonii impedimentum stant simul, non autem si impedimentum precedat. ¶ Ad 3 dicendum quod in matrimonio non est tantum coniunctio corporalis sed etiam spiritualis, et ideo propinquitas spiritualis ei impedimentum prestat sine hoc quod propinquitas spiritualis transcendat carnalem. ¶ Ad 4 dicendum quod non est inconveniens quod duo contraria ad invicem conveniant eidem sicut magnum et parvum equaliter. Et sic disparitas cultus et spiritualis cognatio matrimonio repugnant quia in uno est maior distantia, in altero maior propinquitas quam matrimonium requirat. Et ideo contractum prius matrimonium impedit.

Ad 2 sic proceditur. Videtur quod per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur. Sicut enim se habet corporalis cognatio ad corporalem generationem, ita spiritualis ad spiritualem. Sed solus baptismus dicitur spiritualis generatio. Ergo per solum baptismum contrahitur spiritualis cognatio, sicut et per solam generationem carnalem carnalis cognatio. ¶ Praeterea sicut in confirmatione imprimitur caracter ita in ordine. Sed ex susceptione ordinis non sequitur spiritualis cognatio. Ergo nec ex confirmatione, sed solum ex baptismo. ¶ Praeterea sacramenta sunt digniora sacramentalibus. Sed ex quibusdam sacramentis spiritualibus non sequitur cognatio sicut patet in extrema unctione. Ergo multo minus ex cathecismo, ut quidam dicunt. ¶ Praeterea circa sacramentalia baptismi multa alia preter cathecismum inveniuntur. Ergo ex cathecismo non magis contrahitur spiritualis cognatio quam ex aliis. ¶ Praeterea oratio non est minus efficax ad promovendum in bonum quam instructio vel cathecismatio. Sed ex oratione non contrahitur spiritualis cognatio. Ergo nec ex cathecismo. ¶ Praeterea instructio que fit baptizatis per predicationem non minus valet quam illa que fit nondum baptizatis. Sed ex predicatione non contrahitur aliqua cognatio spiritualis. Ergo nec ex cathecismo. ¶ Contra 1 Cor 4: in Christo Jesu per evangelium ego vos genui. Sed talis spiritualis generatio causat spiritualem cognationem. Ergo ex predicatione evangelii et instructione fit spiritualis cognatio, et non ex baptismo solo. ¶ Praeterea sicut per baptismum tollitur peccatum originale, ita per penitentiam actuale. Ergo sicut baptismus causat spiritualem cognationem, ita et penitentia. ¶ Praeterea

pd nomē cognacionis ē s̄ p pmi
am c doctrinam ꝛ curam
pastoralem ꝛ multa huius.
aliquis dicitur alteri spualis pa
ꝰ ex multis alys pt' baptismū
ꝛ confirmacoin spualis cognō
contrahitur ¶ Ad 10 dicendum quod ista
hec ē multiplex opinio quidā
dicunt quod spualis cognacio fit
p septiformem sp̄us sancti gr̄
ciam datur ita p vij effica
cuncipiendo a primo pabulo
salis sacri usque ad confirmacōz
p epm factam Et p quod'
horum vij spualis cognaco
contrahitur s̄ id non videtur racionā
le quia cognaco carnalis nō con
hitur n̄ p actum cognacois
completum Unde ꝛ affini
tas non contrahitur n̄ facta com
mixtione seminū ergo pt
sequi cognaco carnalis spual
aut cognacio non pficitur n̄
p aliquod sacramentum Ad
non videtur conveniens quod spual
cognaco contrahatur n̄ p aliqd
sacramentum Et ideo alij
dicunt quod p tantum tria sacram
ta spualis cognacio contra
hitur .s. p cathecismum bapm
et confirmacōm s̄ isti ppriaz
vocem videntur ignorare
quia cathecismus non ē sacrm
s̄ sacramentale Et ideo alij
dicunt quod tantum p duo sacram
ta contrahitur .s. p confirmacōz
et baptismum Et hec opinio ē
communior tamen de catecis
mo quidam horum dicunt
quod ē debile impedimentum
quod impedit contrahendum s̄
non dirimit contractum
¶ Ad 1 ergo dicendum quod ꝛ est

carnalis nativitas Prima
in vtero in qua adhuc quod natum
ē adeo debile quod non possit
exterius exponi sine periculo Et huic
nativitati simulatur regna
cio p bapm in quo regnatur
aliquis adhuc quasi fovendo
in' ecclesiam etcie Alia est
nativitas ex vtero quando iam
quod natum erat in vtero tam
roboratum ē quod pt sine pi
culo exponi exterioribus que
nata sunt corrumpere Et huic
assimulatur confirmacio p qua
homo roboratus exponitur in
publicum ad confessionem
nominis xpi Et ideo congrue
p ecclesiamque istorum sacrame
torum contrahitur spualis cognacio
¶ Ad 2 dicendum quod p ordinis sacrm
non fiat alia regnacio s̄ que
dam pmocio ptatis Et ppterea
mulier non suscipit ordinem
et non pt ex hoc aliquod im
pedimentum prestari nimio
Et ideo talis ē cognaco nō com
putatur ¶ Ad 3 dicendum quod in ca
thecismo fit quedam professio
future bapmi sic in sponsali
bus quedam sponsio future
nupciarum Unde sic in spon
salibus contrahitur quidam modus
ppinquitatis ita et in cathecismo
ad minus impediens contrahendum
ut quidam dicunt non aut
in alijs sacramentis ¶ Ad 4
dicendum quod talis pfessio fidei non
fit in alijs sacramentis sed
bapmi sic in cathecismo et ideo
non ē similis racio et similiter
dicendum de oracione et ad vj de predica
cione ¶ Ad vij dicendum quod aplus

cos ad fidem instruxerat p modum
cathecismi Et aliquo modo talis
instructio habebit ordinem ad
spiritualem cognationem ¶ Ad viij
dicendum quod per sacramentum penitencie non
contrahitur proprie loquendo spiritua
lis cognacio. Unde filius sacer
dotis potest contrahere cum illa
quam sacerdos in confessione au
dit aliter filius sacerdotis non
inveniret in toto mundo propria
mulierem cum qua contrahere
posset. Nec obstat quod per penitenciam
tollitur peccatum actuale quia hoc non
est per modum generacionis sed per
modum sanacionis. Sed tamen
per penitenciam contrahitur quoddam
fedus inter mulierem et sacerdo
tem confitentem spirituali cog
nacioni simile ut tamen peccaret eam
carnaliter cognoscens ac si esset
sua spiritualis ~~spiritualis~~ filia Et ex
ideo quia maxima familiaritas
est inter sacerdotem et confitentem
Et ab hoc ista prohibicio est indu
cta ut tollatur peccandi occasio
¶ Ad ix dicendum quod pater spiritualis
dicitur ad similitudinem patris
carnalis Pater autem carnalis
ut philosophus dicit in viij ethicorum tria dat
filio esse nutrimentum et instruc
tionem. Et ideo spiritualis pater non
habet spiritualem cognacionem nisi con
veniat cum patre quantum ad
generacionem per quam est esse Et
sic patet solucio ad viij quod procedit

AD 3 sic proceditur videtur quod cognatio
spiritualis non contrahatur inter
suscipientem sacrum baptismi
levantem de sacro fonte quia
cum generatione carnali coniungitur
principaliter solum ex parte eius

cuius semine generatio completur non
autem ex parte eius qui filium
natum suscipit ergo nec spiritualis
cognatio contrahitur inter eum
qui suscipit de sacro fonte et
eum qui suscipitur ¶ Preterea ille
qui in sacro fonte levat ana
dochus a dyonisio dicitur et ad eius offi
cium spectat puerum in
struere. Sed instructio non est
sufficiens causa spiritualis cog
nationis ut dictum est ergo
nulla cognacio contrahitur
inter eum et illum qui de sacro
fonte levatur ¶ Preterea potest con
tingere quod aliquis levet
aliquem de sacro fonte ante
quam ipse sit baptizatus. Sed
per hoc non contrahitur aliqua
spiritualis cognatio quia ille qui
non habet est baptizatus non est ca
pax alicuius spiritualitatis ergo
aliquem levare de sacro fonte
non sufficit ad spiritualem cognacionem
contrahendam ¶ Sed contra est
diffinicio spiritualis cognacionis
supra introducta et auctoritates que
ponuntur in littera ¶ Respondeo dicendum
quod sicut in generatione carnali
aliquis nascitur ex matre et
patre ita in generacione spirituali
aliquis renascitur filius dei
sicut patris et ecclesie sicut matris
Sicut autem ille qui sacramentum
confert gerit personam dei
cuius instrumentum et minister
est ita ille qui baptizatum
suscipit de sacro fonte aut
confirmandum tenet gerit per
sonam ecclesie Unde ad utrumque
spiritualis cognatio contrahitur

¶ Ad .1. go dicendum quod non tantum
potest ex unius semine generare
proles sed generationem carnalem
ad natum .s. .2. unde quae mater
subministrat et utroque utroque
generatur et ita .2. anadocus
qui baptizandum ecclesie tociens
ecclesie offert et suscipit ad con
firmandum et spiritualem cog
nationem contrahit ¶ Ad .2.
dicendum quod non ratione instructionis
debite sed ratione generationis spiritua
lis ad quam cooperatur cogna
tionem spiritualem contrahit / Ad
.3. dicendum quod non baptizatus non potest
aliquem levare de sacrofon
te cum non sit membrum ecclesie
et typum gerit in baptismo
suscipiens eius possit bapti
zare quia est creatura dei et
typum gerit baptizans non
tamen aliquam cognationem
spiritualem contrahere potest quia est
expers spiritualis vite in qua
homo primo per baptismum renascitur

Ad .4. sit predictum dicendum quod
cognatio spiritualis non
transeat a viro in uxorem
quia spiritualis unio et corpora
lis sunt disparate et diversarum
generum go mediante carnali co
niunctione que inter virum et
uxorem est non transfertur ad
spiritualem cognationem ¶ Preterea
magis conveniunt in spiritua
li generatione que est causa
spiritualis cognationis pater et
mater con spiritualis quam vir
qui est spiritualis pater et uxor. sed
pater et mater spiritualis nullam ex
hoc spiritualem cognationem con
trahunt go nec uxor con
hit aliquam spiritualem cognationem
cum hoc quod vir eius sit pater spiritualis
alicuius ¶ Preterea potest contingere quod vir
est baptizatus et uxor non est baptiza
ta sicut quando est ab infidelitate conversus
sine alterius coniugis conversione
sed spiritualis cognatio non potest per
venire ad non baptizatum go
non transit semper de viro ad uxorem
¶ Preterea vir et uxor possunt aliquem
simul de fonte levare si go
spiritualis cognatio a viro transiret
in uxorem sequeretur quod utrique conve
niret esse bis pater et mater spiritua
lis eius quod est inconveniens
¶ Sed contra bona spiritualia magis
multiplicabilia sunt quam corpora
lia sed consanguinitas corpora
lis viri transit ad uxorem per
affinitatem go multo magis
spiritualis ¶ Ideo dicendum quod aliquis
potest fieri alicuius compater dupliciter.
Uno modo per actum alterius
qui baptizat vel in baptismo susci
pit filium eius et talis cognatio
spiritualis non transit a viro in
uxorem nisi forte ille sit filius
uxoris quia tunc uxor directe
contrahit cognationem spiritualem
sicut et vir ¶ Alio modo per actum
proprium sicut cum levat filium
alterius de sacrofonte et talis cognatio
spiritualis transit ad uxorem quam
iam carnaliter cognovit. Non
autem si non dum sit matrimonium con
summatum quia non dum effecti
sunt una caro et talis est per mo
dum cuiusdam affinitatis unde
.2. pari ratione videtur transire non
sit uxor. Unde versus. Qui in
ut ex mea natum a fonte le
vavit / hic mea commater fieri
mea non poterit uxor. Ad .1. ergo

mea natum no exime fonte le
uant. Haut p3 fata mee no
in uetabor hec ¶ Ad .1. g° dd3
q ex h° q sunt diuisorum gnis
omo spualis et corporalis pt
concludi q una no e altd no
aut q .v. non possit ee clausa
causa altiq uel p se ut p actus
¶ Ad .2. dd3 q pr spualis et
mr spualis eiusd3 no coniungunt
in corpore spuali nisi p actus
q ad h° unus p se sufficeret
Unde no oz q q° h° aliqua
cognaco spualis int eos nasc
catur quin possit ee int eos
cium. Unus semper
erat compat spualis, alter
carnalis no fallit v° talis. ß
p unu fit vir et uxor una
caro p se loquendo Et ideo no
e simile ¶ Ad .3. dd3 q s
uxor non sit baptiza non p
uenit ad eam spualis cognaco
p h° q non e capax non er
h° q non possit p unu tradu
ci spualis cognatio a viro
in uxorem ¶ Ad .4. dd3 q er
quo int prem spualem et
mrem non contrah aliq cog
nacio spualis nichil phibz
quin et vir et uxor simul
aliquam d sacro fonte leuent
licet e inconueniens q uxor
ex diusis causis efficiatur cmr
spualis eiusd3 sic et pt ee
quod est affinis et consangui
nea eiusd3 p carnalem cosan
guinitatem

Ad .v. sic pce v° q no trasi
eat ad filios carnales
pris spualis cognaco q spua
li cognacoi no assignant
gradus essi aut gradus si tras
irent a pre in filium q p
gnata mutat gradum ut
dictum e g° non transit
ad filios carnales spualis pr
¶ 2° pr eod3 gradu attinet
filio et fr fri si g° cogna°
spualis transit a pre in filiu
ead3 rone transibit a fre
in frem qd falsum e ¶ Et
cont e qd c lra probatur
p auctem ¶ Rn° dd3 q
filius e aliquid pris et
non econuso ut d in .8.
ethicorum Et ido spualis
cognaco transit a pre in fi
lium et no econuso Et p3
q sunt 3° cognacones spua
les Una q d spualis q
e int prem spualem et fi
lium spualem Alia que d
compaternitas que e int pres
spualem et carnalem eiusd3
3a aut d spualis frnitas
que e int filium spualem et
filios carnales eiusd3 pris
Et q3 harum impedit mrm
contrahendum et dirimunt
contractum ¶ Ad .1. g° dd3
q p additam p carnis ppaga
toem facit gradum respcu
illius psone que eod3 gre
attinet no aut rem eius q
attinet in alio gre. sic filius
attinet ineod3 gradu et uxori
pris in quo et pr quius alio
gre attineant, spualis aut
cognatio e aliq gnis q
carnalis Et ido in eod3 gra
du attinet filius spualis
filio naturali pris sui spua
lis in quo attinet ei pr eius
quo mediante cognacio

Q. M.

ſpualis tranſit Et ita nō oz q
ſpualis cognacio hėat gradum
¶ Ad .2. dđ q fr̄ non ē aliqd
fratris. ſicut filius ē aliqd
pris. ſʒ uxor ē aliquid viri.
cum quia effcus ē vnum
corpꝰ ꝛ iđo a fratre in frēm
non tranſit ſiue ſit ante ge
nitꝰ ſiue pꝰ fraternitatem
ſpualem ꝺ cognacōe legali

De inde conſiderandū ē
ꝺ cognacōe legali q
ē ꝑ adopcōm Circa
quod queruntᷣ tria. Pmo
ſit adopcio / Scđo vtrum ex
ea aliquod vinculum con
hatur mrīy impediens, Tcio
int̄ quas pſonas contrahaᷣ

Ad .1. go ſic pre. vr̄ q
inconueniens adopcio
diffiniatur ¶ Adopcio ē con̄
nee pſone in filium vel
nepotem vel deinceps legit
tima aſſumpcio filius in
dʒ de ſubditꝰ pri. ſʒ aliqd
ille q adoptatur non tranſit
in ptatem pris adoptantis
go non ſemꝑ ꝑ adopcionem
aliquis infilium aſſumitᷣ
¶ P puer dʒ filijs thezau
rizare .2. chor. xij. ſʒ pr
adoptans nō oz q ſemꝑ
adoptato thezaurizet quia
quiqʒ adoptatꝰ non ſuccedit
in bonis adoptantis go
adopcio nō ē aſſumpcio aliqꝰ
infilium ¶ . P aff adopcio
ꝑ quam aliquis infilium
aſſumitur ſimulatur quia
com nāli pgñm naturalr̄
pducitᷣ filius go cui com

petit nāliᷣ quare filij compet
adopcio ſʒ hᷣ ē ſlm q ille q
non ē ſui iuris Et q ē infra
xxv. an. Et mulier nō pt
adoptare qui tamē pt fi
lium naturalr̄ quare go
adopcio nō dr̄ pprē aſſumpcio
aliqꝰ in filium ¶ P aſſumpꝰ
extranee pſone in filium
vr̄ eſſe necc̄a ad ſupplendum
ꝺfectum nāliūm filiorum
ſʒ ille qui nō pt quare ut
ſpado ul frigidꝰ maxime
pacitur ꝺfectum in filijs
nālibꝰ go ei maxime com
petit aſſumē aliquē infiliu
ſʒ non competit ei adoptare
go adopcio non ē aſſumpcio
aliqꝰ in filium ¶ P in ſpuali
cognacōne vbi aliquis in fi
lium aſſumitᷣ ſine carnis
ppagacōne pt idem mayor
etate effici pr minoris ꝛ
cronuſo q iuuenis pt ſene
baptizare Et cronuſo ſt go ꝑ
adopcionē aliquis aſſumitur
in filium ſine carnis ppaga
cone ſimilr̄ poſſꝫ indifferenr̄
ſenior minorem vel minor
ſeniorem adoptare qđ tn̄ nō
eſt verum ꝛ̄ idem q prius
¶ P adoptatꝰ nō dr̄t ſʒ aliq
gradum ab adoptante go
quilibꝫ adoptatꝰ adoptatur
in filium Et ſic inconueniens dr̄
qđ adoptatur q adoptatur
in nepotem ¶ P adopco ē
dileccōne procedit vnde ꝛ deꝰ
dr̄ nos ꝑ caritatem in filios
adoptaſſe ſʒ caritas mayor
habenda ē ad pximos qm̄

ad extraneos ergo non debet esse adop-
cio extranee persone sed magis propin-
qua ¶ Ad 2o dicendum quod ars imitatur
naturam et supplet defectum
nature in illis in quibus natura de-
ficit Unde sicut per naturalem
generacionem aliquis filium producit
ita per legis potestatem quod est ars
boni Et equi potest aliquis alium
sibi assumere in filium ad simi-
litudinem filii naturalis et
ad supplendum filiorum deper-
ditorum defectum propter quod
principue adopcio est introducta
Et quia assumpcio importat ter-
minum a quo propter quod assumitur
non est assumptum oportet quod ille
qui assumitur in filium sit per-
extranea ergo sicut naturalis
generacio habet terminum ad quem
scilicet formam que finis generacionis
et terminum a quo scilicet formam
extraneam ita generacio legalis habet
terminum ad quem scilicet filium
vel nepotem terminum a quo
personam extraneam Et patet quod
predicta assignacio comprehendit
genus ~~aff~~ adopcionis quia dicitur le-
gittima assumpcio et termi-
num a quo quia dicitur extranee
persone Et terminum ad quem
quia dicitur in filium vel nepotem
¶ Ad 1 ergo dicendum quod filiacio adop-
cionis est quedam imitacio filia-
cionis naturalis Et ideo duplex est
adopcionis species Una que
perfecte naturalem filiacionem
imitatur Et hec vocatur arro-
gacio per quam traducitur ad-
optatus in potestatem adoptantis
Et adoptatus succedit pro
adoptante ex intestato nec potest

eum pater sine culpa privare
quarta parte hereditatis sic ar-
rogari non potest nisi ille qui
est sui iuris qui scilicet non habet patrem
vel si habet est emancipatus Et hec
adopcio non fit nisi auctoritate prin-
cipum Alia adopcio est que
imitatur naturalem filiacionem
imperfecte que vocatur simplex
adopcio per quam adoptatus non
transit in potestatem adoptantis
Unde magis est disposicio que-
dam ad perfectam adopcionem
quam adopcio perfecta Et sic
hanc potest adoptari eciam ille qui
non est sui iuris et sine
auctoritate principis ex auctoritate
magistratus Et adoptatus non succe-
dit in bonis adoptantis nec
tenetur ei adoptans aliquid de
bonis suis in testamento di-
mittere nisi velit Et per hoc patet
plura ad 2m. ¶ Ad 3 dicendum
quod generacio naturalis ordinatur
ad speciem quandam Et ideo omnibus
competit posse generare nisi quorum
natura speciei non est impedi-
ta Sed adopcio ordinatur ad
hereditatis successionem Et ideo
illis solum competit qui
habent potestatem disponendi de here-
ditate sua Unde qui non est
sui iuris vel qui est minor
xxv annis vel mulier
non potest adoptare aliquem nisi
ex speciali concessione principis
¶ Ad 4 dicendum quod per eum qui habet in-
pedimentum perpetuum ad
generandum non potest hereditas tran-
ire in posterum Unde ex hoc

ipso iam debetur illis qui succede
re dz iure propinquitatis Et ideo
ei non competit adoptare
sic nec generare naturaliter / ¶ Et preterea
maior est dolor de filiis amissis
quam de illis qui numquam fuerunt habiti
Et ideo habitis impedimento
generacionis non indigent sola
cio contra carenciam filiorum
sic illi qui habuerunt Et amise
runt velut est qui habere potu
erunt . sed aliquo impedimento
accidentali carent ¶ Ad .x. dicendum
quod spiritualis cognacio contrahitur
per sacramentum quo fideles
renascuntur in christo in quo
non differt masculus et femina
servus et liber iuvenis et se
nex Et ideo indifferenter quilibet
potest effici pater spiritualis alterius
sed adopcio fit ad hereditariis
successionem Et quandam sub
iectionem adoptantis adoptato
non autem est inconveniens quod
antiquior iuniori in cura
rei familiaris subdatur et
ideo iunior prior non potest adoptare
seniorem sed secundum leges quod
adoptatus sit iunior adoptante
iunior quod possit eius esse fi
lius naturalis ¶ Ad .vi. dicendum
quod sicut contingit amittere filios
ita et nepotes Et deinceps
Et ideo cum adopcio sit indu
cta in solacium filiorum amissorum
sic aliquis per adoptacionem potest
subrogari in locum filiorum
ita in locum nepotis Et de
inceps ¶ Ad vii. dicendum quod propin
quus iure propinquitatis dz suc
cedere Et ideo non competit ei

quod per adopcionem ad successionem here
ditatis Et aliquis propinquus
cui non competat successio here
ditatis adoptatur non adoptantur
inquantum est extraneus a iure
successionis in bonis adoptantis

Ad .2. sic procede videtur quod ex
adopcione non contrahatur
aliquod vinculum impediens
matrimonium quia cura spiritualis est dignior
quam cura corporalis sed ex hoc
quod aliquis cure alterius subicitur
spiritualiter non contrahitur aliquod
propinquitatis vinculum alias
omnes qui habitant in parochia
essent propinqui sacerdotis Et cum
filio eius non possent contrahere
ergo nec adopcio que trahit
adoptatum in curam adoptantis
hoc facere potest ¶ Preterea ex hoc quod
aliquis alteri sit beneficus non contrahitur
aliquod propinquitatis vinculum
sed videtur aliud est adopcio quam collacio
cuiusdam beneficii ergo ex ad
opcione non fit aliquod propin
quitatis vinculum ¶ Preterea pre
cipue pater filio providet in tribus
ut philosophus dicit quia scilicet ab ipso habet
esse nutrimentum et disciplinam
hereditatis autem successio est posterior
ad ista sed per hoc quod aliquis alicui
providet in nutrimento Et disciplina
non contrahitur aliquod propinquitatis
vinculum alias nutrientes
Et pedagogi et magistri essent propin
qui quod falsum est ergo nec per ad
opcionem per quam aliquis suc
cedit in hereditate alterius contrahitur
aliqua propinquitas ¶ Preterea sacra
menta non subduntur humanis
legibus sed matrimonium est sacramentum ecclesie

tum quod adoptio sit inducta per
legem humanam, videtur quod non possit
impedire matrimonium aliquod vinculum
ex adoptione contractum.
¶ Sed contra cognatio matrimonium impedit,
sed ex adoptione quedam cognatio
causatur, scilicet legalis, ut patet ex eius
diffinitione. Est enim legalis cognatio
quedam proximitas proveniens ex
adoptione, ergo adoptio causat
vinculum propter quod matrimonium impedit.
¶ Preterea hoc idem habetur ex auctoritatibus in
littera positis. ¶ Responsio dicendum
quod lex divina illas precipue personas
a matrimonio excludit quas necesse
erat cohabitare, ne, ut rabi Moy-
ses dicit, si ad eas liceret carnalis
copula, facilis pateret concupiscentie
locus, ad quam reprimendam matrimonium
est ordinatum. Et quia filius ad-
optatus conversatur in domo patris
adoptantis sicut filius naturalis, ideo
legibus humanis prohibitum est inter
tales matrimonium contrahi. Et talis
prohibitio est per ecclesiam approbata,
et inde habetur quod legalis cognatio
matrimonium impediat. Et per hoc patet so-
lutio. ¶ Ad primum et tertium quia per omnia
illa non inducitur talis cohabitatio
que possit fomentum concupiscentie
prestare. Et ideo ex eis non causatur
propinquitas que matrimonium impediat.
¶ Ad secundum dicendum quod prohibitio legis
humane non sufficeret ad impe-
dimentum matrimonii nisi interveniret
ecclesie auctoritas que idem etiam interdicit.

Ad 2m sic proceditur. Videtur quod talis
cognatio non contrahatur
nisi inter patrem adoptantem et filium
adoptatum. Maxime enim videretur
quod deberet contrahi inter patrem adop-
tantem et uxorem naturalem
adoptati, sicut accidit in cogna-
tione spirituali. Sed inter tales nulla
est cognatio legalis, ergo nec inter
alias personas preter adoptan-
tem et adoptatum. ¶ Preterea cogna-
tio impediens matrimonium est perpetu-
um impedimentum. Sed inter
filium adoptatum et filiam
adoptantis non est perpetuum
impedimentum, quia soluta ad-
optione per mortem adoptantis
vel emancipationem adoptati
potest contrahere cum ea. Ergo cum
ea non habuit aliquam propinqui-
tatem que matrimonium impediret.
¶ Preterea cognatio spiritualis in nullam
personam transit que non pos-
sit aliquod sacramentum recipere,
vel suscipere. Unde in non bap-
tizatum non transit. Sed mulier
non potest adoptare, ut ex dictis
patet. Ergo cognatio legalis non
transit a viro in uxorem. ¶ Preterea
cognatio spiritualis est fortior quam
legalis. Sed spiritualis non trans-
it in nepotem, ergo nec le-
galis. ¶ Sed contra plus concor-
dat cognatio legalis cum
coniunctione carnis vel propa-
gatione quam spiritualis. Sed spiritua-
lis transit in alteram per-
sonam, ergo et legalis. ¶ Preterea ad hoc
sunt auctoritates que in littera po-
nuntur. ¶ Responsio dicendum quod triplex est
legalis cognatio. Prima quasi
descendentium, que contrahitur inter
patrem adoptantem et filium
adoptatum et filium filii
adoptivi et nepotem et
deinceps. Secunda que est inter filium
adoptatum et filium naturalem;

3a p modum eadem affinita
tis que ẽ int' pãtrem adoptan
tem et uxorem filij adoptiui
reconiuse int' filium adopta
tum et uxorem filij adopta
ui uel econuerso int' filium
adoptatum et uxore patris ad
optantis / Prima ergo cognatio
et 3a perpetuo matrimonium impediunt
2a autem non nisi quam diu manet
in potestate patris adoptantis
Unde mortuo patre vel filio
emancipato pt contrahi int'
eos matrimonium ¶ Ad .1. ergo dicendum quod
p cognationem spiritualem non trahi
filius ex potestatem patris sicut fit
p adoptationem Et filius spiritua
lis remanet filius utriusque
simul Non autem filius adop
tiuus Et ideo non contrahit
aliqua propinquitas int' patrem
adoptantem et uxorem ut
patrem naturalem sicut erat
in cognatione spirituali ¶ Ad
2. dicendum quod cognatio legalis
impedit matrimonium propter cohabitationem
et ideo quam primum cessat necessitas co
habitationis non ẽ inconueni
ens si predictum vinculum
non maneat sicut quando fuit
ex potestatem eiusdem patris sed
pater adoptans et uxor eius
semper quandam auctem
retinent super filium adopta
tum et uxorem eius Et propter
hoc manet vinculum int'
eos ¶ Ad 3. dicendum quod 3. nun
quam ex concessione principis
pt adoptare pt Unde
in ipsam transit cognatio
legalis Et postea non ẽ capax
spiritualis cognatio spiritualis non
transit Quia non baptizatus

qui non pt venire ad sacramen
tum sed quod non ẽ alicuius spiritua
litatis capax ¶ Ad 4 dicendum
quod p cognationem spiritualem filius
non ponitur in potestate et
tura alicuius patris spiritualis sicut
in cognatione legali Oportet ut quod
quicquid ẽ in potestate filij trans
eat in potestatem adoptantis patris
Unde adoptato patre adoptantur
filij et nepotes qui sunt in
potestate adoptati De impedimento frigiditatis

Deinde considerandum
ẽ de .v. impedimentis
matrimonij simul .s. de im
pedimento frigiditatis male
ficij furie uel amentie in
cestus et defectus etatis Et circa hoc
queruntur .v. / Primo utrum
frigiditas matrimonium impediat / 2o
utrum maleficium / 3o utrum
furia uel amentia / 4o utrum
incestus / 5o utrum defectus
etatis De impedimento frigiditatis

Ad .1. sic proceditur videtur quod frigi
ditas matrimonium contrahendum
non impediat copula .n. car
nalis non ẽ de essentia matrimonij
quia perfectiora sunt nimia pro
uoto continentiam sed frigi
ditas nichil tollit de matrimonio
nisi carnalem copulam ergo
non ẽ impedimentum dirimens
matrimonium contrahendum ¶ Preterea sicut
nimia frigiditas impedit car
nalem copulam ita nimia
caliditas que hominem exsiccat
sed caliditas non ponitur matrimonij
impedimentum ergo nec fri
giditas debet poni ¶ Preterea omnes
senes sunt frigidi sed senes
pnt matrimonium contrahere ergo etc
¶ Preterea sicut mulier virum etc

frigidum quam cum eo contraxit
verum est matrimonium ergo frigiditas
quantum est de se matrimonium non impe
dit ¶ Item contingit maliquo
esse siccitatem sufficienter mo
ventem ad carnalem copulam
cum aliqua corrupta non autem
cum aliqua virgine quia cito ca
lidum evaporat ratione sue
debilitatis ut ad corrumpendum
virginem non sufficiat et
similiter est maliquo sufficiens
caliditas ad pulcram quia magis
concupiscentiam inflammat
que non sufficienter movet
ad turpem ergo videtur quod fri
giditas et si impediat respectu
unius non tamen impedit
simpliciter ¶ Item mulier est commu
niter frigidior viro sed mu
lieres non impediuntur a
matrimonio ergo nec frigidi. ¶ Contra
est quod dicitur extra de frigidis et
maleficiatis sicut puer qui
non potest reddere debitum non est
aptus coniugio sic qui impote
tes sunt minime apti ad
contrahenda matrimonia reputantur
tales autem sunt frigidi ergo etc.
¶ Item nullus potest se obligare
ad impossibile sed in matrimonio homo
se obligat ad carnalem copu
lam quia ad hoc dat alteri sui
corporis potestatem ergo frigidus
qui non potest matrimonium contrahere.
¶ Ad hoc dicendum quod in matrimonio est con
tractus quidam quo coniux alteri
obligatus obligatur ad debi
tum carnale solvendum unde
sicut in aliis actibus non est conve
niens obligatio si aliquis se
obliget ad hoc quod non potest dare

vel facere ita non est conveniens
matrimonio contractus si fiat ab
aliquo qui debitum carnale sol
vere non possit et hoc impedi
mentum vocatur impoten
tie nomine generali que
quidem potest esse vel ex causa intrin
seca et naturali vel extrinseca
et accidentali sicut maleficium
de quo post dicetur si autem sit
ex causa naturali hoc potest esse
dupliciter quia vel est tempora
lis cui potest subveniri bene
ficio medicine vel processu
etatis et tunc non solvet
matrimonium vel est perpetua et tunc
solvet matrimonium ita quod ille ex parte
cuius allegatur impedimentum
perpetuo maneat absque spe co
niugii alius nubat cui vo
luerit in domino. Ad hoc autem cognos
cendum utrum sit impedimentum
perpetuum vel non ecclesia tempus
determinatum adhibuit in
quo huius rei possit esse ~~impe
dimentum~~ experimentum scilicet
triennium in quo si de bonis
utraque parte dederint operam
copule carnali implende si
inveniatur matrimonium non esse
consummatum iudicio ecclesie
dissolvitur. Et tamen in hoc quandoque
ecclesia errat quia post triennium
quandoque non sufficienter experi
tur perpetuitas impotentie
unde si etiam sic deceptam
inveniat post hoc quod ille in
quo erat impedimentum in
venit carnalem copulam
tamen alia vel cum eadem per
fecisse redintegrat matrimonium predecessor
et dicunt sicut quinque de eius
sententia sit factum ¶ Ad

¶ I^o ergo dicendum quod quamvis actus carnalis
copule non sit de esse matrimonii
tamen sequitur ad hoc quod est de
eius esse quia per ipsum datur utrique
coniugum potestas in corpore alterius
quantum ad actum carnalis copule ¶ Ad 2
dicendum quod caliditas superflua nimis
potest esse impedimentum perpetu
um si tamen inveniretur quod
perpetuo impediret carnalem
copulam iudicaret perpetuum tamen
quia frigiditas magis et fre
quentius accidit tollit enim
non solum commixtionem se
minum sed etiam vigore erectionem me
brorum sine qua commixtio corpo
rum ideo frigiditas magis hic
ponitur impedimentum quam cali
ditas cum omnis defectus naturalis
ad frigiditatem reducatur
¶ Ad 3 dicendum quod senex quamvis quan
do habeat caliditatem sufficien
tem ad generandum tamen habet
caliditatem sufficientem ad
carnalem copulam Et ideo con
cedi eis matrimonium secundum quod est in
remedium quamvis non compe
tat eis secundum quod est in officium
nature ¶ Ad 4 dicendum quod in
quibuslibet contractibus hoc universale
tenetur quod ille qui est impotens ad
solvendum aliquid non re
putatur ydoneus ad contractum
illum quo se obligat ad eius solu
tionem tamen potest impotens esse 2^{x}
Uno modo quia non potest solvere de
iure Et talis impotencia
omnibus modis facit contractum
esse nullum sive sciat ille
cum quo facit contractum
~~esse nullum sive sciat~~ hanc
impotentiam sive non / Alio
modo sicut quod non solvendi de facto
Et tunc si sciat ille cum quo
contrahat hanc impotentiam et nichi
lominus contrahit ostenditur quod alium
finem contractum querit Et ideo
contractus nullus stat Si autem
nesciit tunc contractus nullus est
Et ideo frigiditas que causat
talem impotentiam Et homo non
possit de facto solvere debitum
et conditio subintelligitur quod per quam
non potest homo de facto libere
reddere debitum impediunt
coniugium si nesciat alter coniugum
sive non Et propter hoc magister ponit
quod hii duo faciunt personas perso
nas non omnino illegittimas
¶ Ad 5 dicendum quod non potest esse perpetuum
impedimentum naturale in viro
respectu omnis persone et non
respectu alterius sed si non possit im
plere carnalem actum cum
virgine Et possit cum corrup
ta vel medicinaliter aliquo in
strumento possit claustra pudo
ris frangere Et ei coniungi
non esset hoc contra naturam quia
non fieret ad delectationem sed ad
medicamentum ab hominationis
aut mulieris non est causa natura
lis sed causa accidentalis contin
gens Et ideo de ea est iudicium
idem quod de maleficio post dicetur
¶ Ad 6 dicendum quod mas est agens
in generatione sed femina est pa
ciens Et ideo maior caliditas
requiritur in mare quam in femina
ad opus generationis / Unde
frigiditas facit impedimentum
in viro sed in muliere potest esse
impedimentum naturale ex alia
causa scilicet arctatione / Et tunc idem
est iudicium de arctatione mulie
ris Et frigiditate viri Maleficium
A d 4 sic proceditur videtur quod

maleficium non possit matrimonium impe
dire huiusmodi . n. maleficia fiunt
operatione demonum . sed demones
non habent potestatem ad impediendum
dum matrimonium actum magis quam alios
corporales actus quos impedire
non possunt quia sic totum mun
dum peruerterent . scilicet commestionem
et gressum et alia huius im
pedirent ergo per maleficia non
potest impediri matrimonium ¶ Preterea opus
dei est fortius quam opus dyaboli
. sed maleficium est opus dyaboli
ergo non potest impedire matrimonium quod
est opus dei ¶ Preterea nullum im
pedimentum dirimit contrac
tum matrimonii nisi sit perpetuum . sed
maleficium non potest esse im pe
dimentum perpetuum quia cum
dyabolus non habeat potestatem
nisi super peccatores ergo pulso
peccato tolletur maleficium uel
etiam per aliud maleficium uel
etiam per exorcismos ecclesie qui sunt
ordinati ad reprimendum uim
demonum ergo maleficium non
potest impedire matrimonium ¶ Preterea car
nalis copula non potest impedire
matrimonium nisi impediatur potentia generan
di que est principium eius . sed uirtus
generatiua potest se habere ad
omnes mulieres equaliter ergo
per maleficium non potest esse im
pedimentum respectu unius nisi
sit respectu omnium ¶ Sed contra est
quod dicitur in decretis .33. q. 1. si
per sortiarias et maleficas et
c. 1. si sanari non poterant se
parari uolebant ¶ Preterea potestas
demonum est maior quam potestas hominis
iob . x . non est potestas super terram etc
... sed opere humano potest aliquis
fieri impotens ad carnalem

copulam per aliquam potacionem uel
castraturam et ex hoc matrimonium im
peditur ergo multo fortius uir
tute demonis hoc potest fieri ¶ Respon
deo quidam dixerunt quod male
ficium nichil aliud erat in
mundo nisi in estimatione ho
minum qui effectus naturales quorum
cause sunt occulte maleficiis
imputabant . sed hoc est contra
auctoritatem sanctorum qui
dicunt quod demones habent potestatem
super corpora et super ymagina
cionem hominum quando a deo permittuntur
Unde per eos malefici aliqua
signa facere possunt procedit
autem hec opinio ex radice in
fidelitatis quia non credunt
esse demones nisi in estimatione
uulgi tantum ut terrores quos
sibi facit homo ex sua ex
timacione imputet demoni
et quia etiam ex imaginacione ve
hementi aliquas figure appa
rent in sensu tales quales ho
cogitat . Et tunc creduntur
demones uideri . sed hec uera fides
repudiat per quam angelos de
celo cecidisse et demones esse
credimus . Et ex subtilitate sue
nature multa posse que
nos non possumus . Et illi
qui eos ad faciendum talia
inducunt malefici uocantur
Et ideo alii dixerunt quod per ma
leficia prestari potest impedi
mentum carnali copule . sed
nullum tale est perpetuum
Unde non dirimit matrimonium con
tractum . Et dicunt iura
esse reuocata que hoc dicebant
sed hoc est contra experimentum et
contra noua iura que antiquis

concordant et ideo distinguendum
est quia impotencia coeundi ex ma
leficio aut est perpetua et tunc
matrimonium dirimit aut non est perpe
tua et tunc non dirimit et
ad hoc experiendum eodem modo
est tempus triennium prefixum
sicut et de frigiditate dictum
est. Sed hec differentia est inter male
ficium et frigiditatem quia
qui est impotens per frigiditatem
sicut est impotens ad unam
ita est impotens ad aliam et
ideo matrimonium dirimitur non datur
licencia ei ut alteri commu
gatur. Sed per maleficium homo
potest esse impotens ad unam
et non ad aliam et ideo quando
iudicio ecclesie matrimonium dirimitur
utrique datur licencia quod al
teram copulam querat.
¶ Ad primum ergo dicendum quod corrupcio
prima per quam homo factus est
servus dyaboli in nos per actum
generativum devenit. Et ideo ma
leficii potestas permittitur dyabolo
a deo in hoc actu magis quam
in aliis. Sicut in serpentibus magis
ostenditur virtus maleficiorum
quam in aliis animalibus ut
dicitur quia per serpentem dyabolus
mulierem temptavit. ¶ Ad
secundum dicendum quod opus dei potest opere
dyaboli impediri divina per
missione non quod dyabolus
sit deo forcior ut per violen
ciam opera eius destruat.
¶ Ad tertium dicendum quod maleficium
est ita perpetuum quod non potest
habere remedium humanum
quamvis deus possit remedium
prestare demonem coercendo.
vel contra demonem dispensando. Non
enim semper est ut id quod
per maleficium factum est possit
per maleficium aliud destrui
ut ipsi malefici confitentur.
Et tamen si possit per maleficium
remedium adhiberi nichilominus
perpetuum reputaretur quia nul
lo modo debet aliquis demonis auxi
lium per maleficium invocare.
Similiter non. Quod quia si propter peccatum
aliquod dyabolo data est
potestas in aliquem quod cessa
te peccato cessat potestas quia pena
interdum remanet culpa trans
eunte. Similiter etiam exorcismi
ecclesie non valent ad reprimendum
demones semper quantum ad omnes
molestias corporales iudicio
divino hoc exigente. Sed semper
tamen valent contra illas in
festaciones demonum contra quas
instituti sunt. ¶ Ad quartum dicendum
quod maleficium quandoque potest se extendere
ad omnes impedimentum quandoque
ad unam tantum quia dyabolus
voluntaria causa est non ex
necessitate nature agens. Et preterea
impedimentum maleficii potest
esse impedimentum ex impressione
demonis in ymaginacione
hominis ex qua tollitur viro
concupiscencia mouens ad talem
mulierem et non ad aliam.

Fiua

Ad quintum sic proceditur videtur quod frigiditas
non impediat matrimonium. Matrimonium
spirituale quod in baptismo contrahitur
dignius est quam ~~corporale~~ carnale.
Sed frigiditas post baptismum suscipere
potest ergo et matrimonium contrahere.
¶ Preterea frigiditas impedit matrimonium
in quantum impedit carna
lem copulam quod non impedit
per furiam ergo nec matrimonium.
¶ Preterea matrimonium non dirimitur nisi
per aliquod impedimentum

ꝑetinum ſʒ ꝯſura non pt̃ ſtar.
q̄ ſit impedimentum ꝑetinum
g̃o non dirimit m̃ri̇ ¶ P̃ꝰ in
ꝯ̃ſibꝫ ſupradictis ſufficienter
continentᷣ impedimenta impe
dientia m̃ri̇ ſʒ ẽ non ſit me
tio d' ſuria g̃o ꝛc̃ ¶ Oʒ cont̃
plus tollet ꝯſum racionis
furia q̃m error. ſʒ error im
pedit m̃ri̇ g̃o ꝛ̃ furia ¶ P̃ꝰ
furioſi non ſunt ydonei ad
aliquem contractum facie
dum ſʒ m̃ri̇ ẽ contractꝰ qui
dam g̃o ꝛc̃ ¶ R̃o ddꝫ q̄ furia
aut ꝑedit m̃ri̇ ꝯ ſequitur
C. ſequitur nullo modo dimit
C. aut ꝑedit tunc aut furio
ſus hꝫ lucida interualla aut
non ſi autem hꝫ tunc q̃ñus
dum ẽ in illo interuallo non
ſt tutũ q̄ m̃ri̇ conhit q̄ꝛ
neſcit plem educare tũ ſi con
hit ẽ m̃ri̇ ſi aut nõ hꝫ vel
ſi q̃n nõ hꝫ conhit tunc q̄ꝛ
nõ pt̃ ẽẽ conſſꝰ vbi deẽſt rõ
nis ꝯſus nõ erit ꝯm m̃ri̇
¶ Ad .1. g̃o ddꝫ q̄ vſus racionis
non exigitᷣ ad baptiſmũ q̄ꝛ
cauſa ipſius ſic exigitur ad
m̃ri̇ et idõ non ẽ ſimilis racio
tũ d' bapt̃mo furioſorum dictum
ẽ .6. ¶ Ad .2. ddꝫ q̄ furia im
pedit m̃ri̇ rõne ſue cauſe que
ẽ conſſꝰ q̃ñus non racione
actꝫ ut frigiditas. ſʒ ſimul
ingñ de ea d'terminat ꝛ̃ fri
tate q̄ꝛ vtrumqꝫ ẽ quidam
nature ꝯſortꝫ ¶ Ad .3. ddꝫ
q̄ momentaneũ impedimentũ
q̄ cam m̃ri̇ ſ conſſum impe
dit m̃ri̇ totalitᷣ tollit. ſʒ impe

dimentum q̄ impedit actũ
oʒ eſſe ꝑetuum ¶ Ad .4.
ddm̃ q̄ hꝫ impedimentum re
ducitur ad errorem q̄ꝛ. vtro
biqꝫ ẽ ꝯſortꝫ conſſꝰ ꝯ parte
racionis

Impeditur ireſtus

Ad .4. ſic ꝓceᷣ viᷣ q̄ inceſtꝫ
quo quis cognoſcit ſoro
rem vxoris ſue m̃ri̇ non
dirimat q̄ꝛ mulier nõ dꝫ
puniri ꝑ pctõ viri. ſʒ puni
reᷣ ſi m̃ri̇ ſolueret g̃o ꝛc̃.
¶ P̃ꝰ plus peccat qui ꝑpᷓaʒ
conſanguineam cognoſcit
q̄ꝛ qui cognoſcit conſangui
neam vxoris. ſʒ primũ
pctm̃ nõ impedit m̃ri̇ g̃o
nᵉ ꝛc̃. ¶ P̃ꝰ. ſi in penam pctĩ
hꝫ infligitur videᷣ ẽ. ſi
mortua vxore cum alia con
hat inceſtuoſꝰ q̄ ſeparari deant
q̄ nõ ẽ verum ¶ P̃ꝰ hꝫ .2.
impedimentu nõ connumatᷣ
cũ alia ſup̃ enũata g̃o
nõ dirimit contractum
m̃ri̇ ¶ Oʒ con̄ ẽ q̄ ꝑ hꝫ
q̄ cognoſcit ſororem vxoris
contrahꝫ affinitas ad vxorẽ
ſʒ affinitas dirimit m̃ri̇
contractum g̃o ꝛ̃ inceſtꝫ
ꝑdictꝫ ¶ P̃ꝰ in quo quis pec
cat in hꝫ punitur. ſʒ talis
peccauit con̄ m̃ri̇ g̃o dꝫ pu
niri q̄ m̃rĩo priueᷣ ¶ R̃o
ddꝫ q̄ ſi aliquis cognoſcit
ſororem aut aliam conſan
guineam vxoris ſue an
m̃ri̇ contractum ẽ ꝑꝫ ſpõ
ſalia oʒ m̃ri̇ ſeparari rõne
affinitatis contracte ſi aut
ꝑꝫ m̃ri̇ contractum ꝛ̃ con

ſummatum nõ dꝫ ma̅t̅r̅imonium ſeparari ſꝫ
vir amittit ius petendi debi
tum nec pt ſine pc̃o petere
ſꝫ tamen dꝫ reddere petenti qꝛ
uxor non dꝫ puniri de pc̃o
viri · ſꝫ p᷒ mortem uxoris
dꝫ omnino manere abſqꝫ con
iugio ſpe nͥ cum eo diſpenſetur
ꝓp̃ fragilitatem ſuam tñ ti
metur de illicito coitu ſi tñ
pt diſpenſacõm contrahat
peccat contra ſtatuta eccl̃ie fa
ciens non tñ ma̅t̅r̅imonium dirimitur
nec ꝓp̃ hoc ſeparatur Et ꝑ ꝑꝫ
ſolucio ad obiecta qꝛ in textu
ponitur ma̅t̅r̅imonii impedimentum
non tamen racione culpe ſꝫ
rone affinitatis quam cauſat
Et ideo non cõnumeratur alijs
impedimentis ſꝫ impedimento
affinitatis includitur **Impedimentum etatis**

Ad v. ſic ꝓcedr̃ videtur qꝫ defectus
etatis non impedit ma̅t̅r̅imonium
ſcꝫ . n . leges pui acci
piunt tutorẽ uſqꝫ ad xxv.
an̄ ergo videtur qꝫ uſqꝫ ad tempus
id non ſit confortata rõ ad
ꝯſenſum Et ita videtur qꝫ id debeat eē
tempus ſtatutum minima in
eundi ſꝫ ante tempus id ma̅t̅r̅imonium
pt contrahi ergo defectus ſtatute
etatis non impedit ma̅t̅r̅imonium / ꝑ
ſicut votum religionis
ē ꝑpetuum ita et votum
ma̅t̅r̅imonii ſꝫ ante xiiij annum
non pũt facere ꝓfeſſionem
ſcꝫ novam conſtitucõm ergo
nec ma̅t̅r̅imonium contrahere ſi defectus
etatis ma̅t̅r̅imonium impediret ¶ ꝑ
ſicut conſenſus ad ma̅t̅r̅imonium requiritur
ex parte viri ita ex parte
uxoris ſꝫ mulier ante xiij
an̄ pt contrahere ma̅t̅r̅imonium ergo Et
vir ¶ ꝑ impoſ̃ coeundi n̄

ſit ꝑpetua Et ignorata nõ impe
dit ma̅t̅r̅imonium ſꝫ defectus etatis nõ
ē ꝑpetuus nec ignoratus ergo
non impedit ma̅t̅r̅imonium ¶ ꝑ nõ
continetur in aliquo predi
ctorum impedimentorum et
ita videtur non eſſe ma̅t̅r̅imonii impe
dimentum ¶ Sꝫ contra decre
tum qꝫ puer q̃ non pt reddere
debitum nõ ē aptus ma̅t̅r̅imonio ſꝫ
an̄ xiiij annum ut in pluribus
nõ pt reddere debitum ut in ꝓ[illegible]
animalium dicitur ergo etc̃ ¶ ꝑ omni
natura conſtancium poſitus
ē terminus magnitudinis et
augmenti Et ita videtur cum
ma̅t̅r̅imonium ſit naturale qꝫ debeat habere
determinatum tempus ꝑ cuius de
fectum impediatur / Reſpondeo dicendum
qꝫ ma̅t̅r̅imonium cum fiat ꝑ modum
contractus cuiuſdam ordinarii
heq poitiue ſubiacet ſicut et
alii contractus Unde ſꝫ nra
determinatum ē qꝫ ante id
tempus diſcrecionis quo utrqꝫ
poſſit ſufficienter de unione de
liberare Et debitum ſi uiniter
reddere unionia nõ contrahantur
et ſi non ita facta fuerint
dirimuntur hoc aut tempus ut
in pluribus ē in maſculis in
xiiij anno in femina aut
in xij anno qꝛ tñ precepta
iuris ponũt ſerviunt id quod
in pluribus ē ſi aliquis ad ꝑfectionem
debitam ante tempus predictum
ꝑveniat ita qꝫ vigor nature
et racionis defectum etatis
ſuppleat ma̅t̅r̅imonium nõ diſſolvitur et
ideo ſi contrahentes ante an
nos pubertatis vꝫ ante tps
predictum carnaliter fuerint copu
lati nichilominus ma̅t̅r̅imonium ꝑpetuo

stat indissolubile. ¶ Ad .1. ergo dicendum
quod in illis ad que natura incli-
nat non exigitur tantus vigor
rationis ad deliberandum sicut
in aliis. Et ideo ante possit deliberare
in matrimonio sufficienter consentire
quam possit in contractibus aliis
res suas sine tutore pertractare
et similiter est dicendum ¶ Ad 2m quia
votum religionis est eorum que
sunt sine inclinatione nature
huius maiorem difficultatem habent
quam matrimonium ¶ Ad 3m dicendum quod mulier
citius ad tempus pubertatis
pervenit quam vir ut dicit in libro
de animalibus. Et ideo non est simile
de utroque. ¶ Ad 4m dicendum quod ex
parte ista non solum est impedi-
mentum propter impotentiam coeundi
sed propter defectum rationis que ad-
huc non sufficit ad consentiendum
illum vite faciendum quin per-
petuo durare debet ¶ Ad 5m dicendum quod
hoc impedimentum quod est ex
fitia reducitur ad impedimen-
tum erroris ita est impedi-
mentum quod est ex defectu etatis
quia homo non dum habet plenum
usum rationis. Articulus de disparitate cultus

q. 79. Deinde considerandum
est de disparitate cultus
que matrimonium impedit. Circa quod
queruntur VI. Primo utrum
fidelis possit contrahere matrimonium cum
infideli. 2o utrum inter
infideles sit matrimonium. 3o utrum
coniunx conversus ad fidem pos-
sit cohabitare cum infideli no-
lente converti. Quarto utrum
possit uxorem infidelem relin-
quere. 5o utrum ea dimis-
sa possit aliam ducere. 6o
utrum propter alia peccata vir pos-
sit dimittere uxorem sicut

propter infidelitatem

Ad .1. sic proceditur. Videtur quod fide-
lis possit matrimonium cum
infideli contrahere quia Joseph con-
traxit cum egyptia et Hester
cum Assuero. In utroque autem
matrimonio fuit disparitas cultus
quia alter erat infidelis. Ergo si ali-
fidelis ergo disparitas cultus pre-
cedens matrimonium ipsum non impe-
dit. ¶ Preterea eadem est fides quam docet
vetus et nova lex. Sed secundum veterem
legem poterat esse matrimonium
inter fidelem et infidelem ut pa-
tet Deut. 21. Si egressus ad
pugnam videris mulierem
pulchram in medio captivorum
et adamaveris eam introeas
ad eam dormiesque cum ea et
erit tibi uxor. Ergo et in nova
lege licet. ¶ Preterea sponsalia ad
matrimonium ordinantur. Sed inter fidelem
et infidelem possunt in aliquo
casu contrahi sponsalia sub
conditione future conversionis.
Ergo sub eadem conditione matrimonium potest
contrahi inter eos. ¶ Preterea infideli-
tas non est contraria matrimonio quia
matrimonium est in officium nature
cum dictamen fides excedit. Ergo
disparitas fidei non impedit
matrimonium. ¶ Preterea disparitas fidei
est quandoque etiam inter duos baptiza-
tos sicut quando aliquis post bap-
tismum heresim labitur. Sed si aliquis talis
cum aliquo fideli contrahat
nichilominus est verum matrimonium.
Ergo disparitas fidei matrimonium non
impedit. ¶ Sed contra est quod dicitur
2. Cor. vi. Que conventio lucis vj
ad tenebras. Sed maxima con-
ventio est inter virum et uxorem.
Ergo ille qui est in luce fidei

ne pt conhe ciuis cum illa q
e intenebris infidelitatis ¶ Et
malach. 2° di contaminauit
iudas sanctificacom domini quam
dilexit et habuit filiam dei alie
ni. sz hec non esset si inter eos
posset ciuis contrahi ergo
disparitas cultus non impedit ¶ Et
dd. quod principalius bonum est
ples ad cultum dei educanda ad
autem educatio fiat communi
per parem et intentionem utriusque sim
fidelem intendit ad cultum dei
plem educare et ideo si sunt
diuise fidei intencio unius al
terius intencioni contraria erit
et ita non pt inter eos esse co
uenientes ciuis et propter hec dispari
tas cultus precedens impedit
ne contrahi possit ¶ Ad
primo ergo dd. quod in veteri lege de
aliquibus infidelibus erat per
missum quod cum eis possent
inire coniugia et de aliquibus
phibitum spaliter a phibitio
erat de infidelibus habitantibus
intra canaan terram quos deus
precepit eos occidi propter eorum
obstinacionem cum quibus maius
periculum imminebat ne co
nigeres filios israhel ad ydo
latriam pervertere quod filii israel
ad ritus et mores eorum pro
nes erant propter conuersacionem
cum eis sed de aliis gentibus per
misit precipue qui non poterat
esse timor ptrahendi ad ydo
latriam et sic Joseph et moy
ses et hester cum infidelibus
ciuiua contraxerunt sz in
noua lege ? p totum orbem
diffundi similes raro phibe
di ? omnibus infidelibus et
ideo disparitas cultus precedens
precedens ciuiu contrahendum et
dirimit contractum ¶ Ad 2
dd. quod lex illa vel loquitur de
aliis gentibus nacionibus cum quibus
poterant inire coniugia vel
loquitur quam illa captiua ad fi
dem et cultum dei conuerti vo
lebat ¶ Ad 3 dd. quod eadem est
habitudo presentis ad presens et futuri
ad futurum. Unde sicut quod
ciuis in presenti contrahitur requiritur
unitas cultus in utroque contra
hencium ita ad sponsalia quorum
sit sponsio futuri ciuis sufficit
condicio apposita de unitate cul
tus futuri ¶ Ad 4 dd. quod
iam ex dictis patet quod disparitas
cultus contraria est ciuio racione
principalioris boni ipsius quod est
bonum plis ¶ Ad 5 dd. quod
ciuis est sacramentum et ideo
quantum pertinet ad necessitatem
sacramenti exhigit paritatem
quantum ad sacramentum fidei
scilicet baptismum magis quam quantum
ad interiorem fidem. Unde 2
hec impedimentum non dicitur dispari
tas fidei sed cultus disparitas que
respicit exterius sacramentum ut
in 3° libro dictum est et propter
hec si aliquis fidelis cum
heretica baptizata ciuis conhat
verum est ciuis quamuis peccet
contrahendo si sciat eam heti
cam sicut peccaret si cum ex
communicata conheret non
tamen propter hec ciuis dirimitur
et econuerso si aliquis cathe
cuminus habens rectam fidem
sz non dum baptizatus cum
aliqua fidele baptizata conheret
non esset dim ciuiu

Ad 2m sic proceditur videtur quod inter in
fideles non possit esse
matrimonium. Matrimonium enim est sacramentum
ecclesie sed baptismus est ianua omnium
sacramentorum ergo infideles
qui non sunt baptizati matrimonium
contrahere non possunt sicut nec
alia sacramenta suscipere.
Praeterea duo mala sunt maius
impedimentum boni quam unum sed
infidelitas unius tantum impe
dit bonum matrimonii ergo multo
fortius infidelitas utriusque
et ita inter infideles non potest
esse matrimonium. Praeterea sicut inter infi
deles et fideles est disparitas
cultus ita inter duos infideles
ut si unus sit gentilis et
alter iudeus sed disparitas cultus
impedit matrimonium ut dictum est
ergo ad minus inter infideles
qui habent cultum disparem non
potest esse verum matrimonium. Praeterea in
matrimonio est vera pudicitia sed sicut
dicit Augustinus in libro de ... non
est vera pudicitia infidelis cum
uxore sua ergo nec verum matrimonium.
Praeterea verum matrimonium excusat
carnalem copulam a peccato sed
hoc non potest facere matrimonium inter in
fideles contractum quia omnis
vita infidelium peccatum est ut
dicit glosa super ... ro. ... ergo
inter infideles non est verum matrimonium.
Sed contra est quod dicitur prima Cor.
vij°. Si quis frater uxorem
habeat infidelem etc. sed uxor
non dicitur nisi propter matrimonium ergo matrimonium
quod est inter infideles vere est
verum matrimonium. Praeterea remoto pos
teriori non removetur prius

sed matrimonium pertinet ad officium nature
quod precedit statum gratie cuius
principium est fides ergo infi
delitas non facit quin sit
inter infideles matrimonium. Respondeo
dicendum quod matrimonium principaliter est
institutum ad bonum prolis
non tantum generandum sed
etiam promovendum ad perfectum
statum quia quelibet res intende
dit effectum suum naturaliter
producere ad perfectum. Est autem in
prole duplex perfectio nature non
solum quantum ad corpus sed
etiam quantum ad animam
per ea que sunt in lege nature
et perfectio gratie et prima
perfectio est materialis et imperfecta
respectu 2e et ideo cum res que
sunt propter finem sunt propor
tionate fini matrimonium quod tendit
in primam perfectionem est imperfectum
et materiale respectu illius quod tendit
in perfectionem secundam et quia
prima perfectio communis esse potest
infidelibus et fidelibus. Secunda autem
est fidelium ideo inter infideles
est quoddam matrimonium sed non perfectum
ultima perfectione sicut est inter
fideles. Ad 1m ergo dicendum quod
matrimonium non est institutum in
sacramentum sed in officium
nature et ideo quamvis infidelibus
non competat matrimonium secundum quod
est sacramentum in dispensatione
ministrorum ecclesie consistens
competit tamen eis matrimonium
est in officium nature etiam
tamen est matrimonium tale aliquo
modo sacramentum habitualiter
quamvis non actualiter eo quod
actu non contrahunt in

fide erat ¶ Ad 2 dicendum quod disparitas cultus non impedit matrimonium
ratione infidelitatis sed ratione dispa
ritatis in fide. Disparitas enim
cultus non solum tamen posteriorem
potencialis impedit sed 2 propter
dum parentes ad diversa trahere
intendunt quod non est quando uterque
est infidelis ¶ Ad 3 dicendum quod
inter infideles est matrimonium prout
matrimonium est in officium nature
ea autem que pertinet ad legem
nature sunt determinabilia
iuris positivi et ideo si prohibetur
ab aliquo iure positivo apud eos
infideles contrahere matrimonium cum
infidelibus alterius ritus disparitas
cultus impedit matrimonium inter
eos quod iure non divino non
prohibetur quia apud deum non
differt qualitercumque aliquis
a fide deviet quantum ad hoc
quod est a gracia alienum esse
similiter nec aliquo ecclesie statuto
quae non habet de hiis qui foris sunt
iudicare ¶ Ad 4 dicendum quod pu
dicicie et alie virtutes in
fidelium non dicuntur esse vere
quia non possunt attingere finem
nature virtutis qui est vera fe
licitas sic non dicitur esse ver
um quod non habet effectum
¶ Ad 7 dicendum quod infidelis cog
noscens uxorem suam non pec
cat si propter bonum prolis aut
fidei quo tenetur uxori debitum
reddat tamen hic sit actus iu
sticie et temperancie quae in
delectabilibus tactus debitas circum
stancias servat sic propter naturam
peccat faciens alios actus pol
liticos virtutum ut dicendum est
contra infidelium peccatum quia
quolibet actu peccat sed quia per
id quod agunt a servitute peccati non
possunt liberari.

A 3 sic proceditur videtur quod quis
conversus ad fidem non
possit commanere cum uxore
infidele coniuncta cum qua in in
fidelitate contraxerat ubi enim
est idem periculum eadem cau
telam adhibere sed propter periculum
subversionis fidei prohibetur ne fide
lis cum infideli contrahat
cum ergo periculum sit si fidelis
commaneat cum infideli cum
qua prius contraxerat et adhuc
maius quia neophyti facilius
pervertuntur quam illi qui sunt nutriti
in fide videtur quod fidelis post conversionem
non possit commanere cum ux
ore infideli ¶ Praeterea non potest in
fidelis in eius coniunctione com
manere quae iam in Christum
translata est fides ergo fide
lis videtur uxorem infidelem dimittere
¶ Praeterea maius est quod infideles contrahere
est peccatum quod est quod contrahere in
infidelitate sed si fidelis contrahat
in gradu prohibito ab ecclesia dis
solvitur coniugium ergo et in
fidelium et ita videtur fidelis non
potest commanere cum uxore
infideli adminus quando cum ea
in infidelitate contraxit in
gradu prohibito ¶ Praeterea aliquis in
fidelis habet quandoque plures uxores
secundum ritum sue legis si ergo
potest commanere cum illis cum
quibus in infidelitate contraxit
videtur quod possit etiam post conversionem
plures uxores retinere ¶ Praeterea potest
contingere quod repudiata una uxore
aliam duxit et in illo matrimonio
existens convertatur videtur ergo quod
saltem in hoc casu non possit

cum uxore quam dudum habuit communica
re ¶ Hoc consilium est quod apostolus i cor.
vii consulit quod communicant
¶ Quod nullum impedimentum
superueniens eo nimio tollet ipsum
sed nunc erat verum qui utrique infideles
erat ergo quod alter coniugum co
uertitur non diremitur per hoc nunc
et ita videtur quod posset licite com
municare ¶ Secundo dicendum quod fides eius
que est in nimio non soluit sed per
ficit nunc Unde cum tunc
infideles sit verum nunc ut
videtur patet per hoc quod alter eorum
conuertitur ad fidem non per hoc
ipso vinculum nunc soluitur
sed aliquo vinculo nunc manente
soluitur nunc quantum ad cohabita
cionem et debiti solucionem in quo
pari passu currunt infidelitas
et adulterium quia utrumque est
contra bonum prolis Unde sicut se
habet in potestate viri dimittendi ad
ulteram vel communicandi cum
ea. potest enim vir innocens libere
communicare cum adultera spe cor
reccionis Non autem si in adul
terii peccato fuerit obstinata ne
videretur patronus turpitudinis
eius . et cum spe correccionis
posset libere dimittere similiter
fidelis conuersus potest cum infideli
communicare cum spe conuersionis
si eam in infidelitate obstinatam
non viderit et bene facit commu
nicando tamen non tenetur et de hoc
est consilium apostoli ¶ Ad i ergo
dicendum quod facilius impeditur aliquid
fieri quam destruatur quod iam
factum est Et ideo multa sunt
que impediunt matrimonium contrahendum

si precedant que tamen ipsum non
possunt dissoluere si sequantur
sicut de affinitate patet ¶ Ad 3
dicendum quod sicut in primitiua ecclesie tempore
apostolorum passim conuertebantur
ad fidem et iudei et gentiles
et ideo tunc vir fidelis poterat
habere probabilem spem de conuersione
uxoris . et si conuersionem non
promitteret postmodum autem tempore
procedente iudei sunt magis
obstinati quam gentiles quia gen
tiles adhuc intrabant ad fi
dem sicut tempore martirum et
temporibus constantini imperato
ris et circa tempora illa Et ideo
tunc non erat tutum fide
li cum uxore infideli iudea
cohabitare Nec erat spes de
conuersione uxoris gentilis
Et ideo tunc fidelis conuersus po
terat cohabitare cum gentili
sed non cum iudea . Vel conuersionem
promitteret Et secundum hoc loquitur
decretum . Sed nunc pari passu
ambulant utrique .s. genti
les et iudei quia utrique obsti
nati sunt Et ideo nisi uxor in
fidelis conuerti velit non per
mittetur ei cohabitare siue sit
gentilis siue iudea ¶ Ad 3
dicendum quod infideles non baptizati
non sunt astricti statutis ec
clesie sed sunt astricti iuri diuino
Et ideo si contraxerint aliqui
infideles in gradibus prohibitis
secundum legem diuinam leuit. 18.
siue utrique siue alter ad fidem co
uertatur non possunt in tali matrimonio
communicare si autem contraxerint

in gradibus prohibitis pro statutum
certe possunt commanere si vtraque
conuertatur ubi si vno conuerso
sit spes de conuersione alterius ¶ Ad
4 dicendum quod habere plures vxores est
contra legem nature cui et infi
deles sunt astricti Et ideo non
est contractum nisi infidelis nisi cum
illa cum qua primo contraxit
Unde si ipse cum omnibus suis
vxoribus conuertatur potest cum
prima commanere et alias debet ab
icere si autem prima conuerti noluerit
Et alias earum conuertatur ei
nec licet contrahendi cum illa de
nouo quod cum alia licet de quo prius
dicitur ¶ Ad 5 dicendum quod repudium
vxoris est contra legem nature
Unde infideli non licet vxorem
repudiare Et ideo si conuertatur
postquam vxore repudiata alteram
duxit idem iudicium est de hac
~~alteram~~ quod tamen primam quam
repudiauerat accipere si conuerti
noluerit et aliam abicere

Ad 4 sic procedatur videtur quod fidelis
conuersus non possit vxorem
infidelem dimittere volentem
cohabitare sine contumelia
creatoris maius enim est
vinculum viri ad mulierem
quam seruum ad dominum sed seruus non
absoluitur a seruitutis vinculo
ut patet i cor vii et thimo vi
Ergo et vir fidelis non potest vxorem
infidelem dimittere ¶ Praeterea nullus
potest alterius preiudicium facere sine
consensu eius sed vxor infide
lis habebat ius in corpore
viri infidelis si ergo propter hoc
quod vir ad fidem conuertitur
mulier mulier preiudicium in
pati possit ut habere dimittere
non possit viro conuerti ad fidem sine
consensu vxoris sicut nec ordina
ri vouere continentiam sine consen
su eius ¶ Praeterea si aliquis contrahat
cum ancilla sciens sine sit seruus
sine liber non potest propter diuersitatem con
ditionum potest ipsam dimittere Cum
ergo vir qui contraxit cum
infideli sciuerit eam esse in
fidelem videtur a simili quod non pos
sit eam dimittere propter infidelitatem
¶ Praeterea pater tenetur ex debito procurare
salutem prolis sed si discedat ab
infideli vxore filii communes mag
remanebunt cum parte sequiore Cum
tamen Et esset in periculo salutis
Ergo non potest vxorem infidelem di
mittere licite ¶ Praeterea adulter non
potest adulteram dimittere et postquam
de adulterio penitentiam egerit Ergo si sit
idem iudicium de adulterio et infide
li nec infidelis infidelem potest re
linquere et postquam ad fidem est
conuersus ¶ Sed contra ~~conuersus~~ contra
est quod apostolus dicit i cor vii
¶ Praeterea adulterium spirituale grauius
est quam carnale sed propter carnale
adulterium vir potest dimittere
vxorem quantum ad cohabitationem
Ergo multo fortius propter infidelita
tem que est adulterium spirituale ¶ Respondeo
dicendum quod homini sunt aliquando et alias
vitam diuersa competunt et
expediunt Et ideo qui moritur
peiori pro vita non tenetur ad illa
ad que in maiori vita tenebatur
Et inde est quod ille qui in vita
seculari existens aliqua vo
uit non tenetur ad illa quando
mundo moritur vitam religio
sam assumens perficere illa at
qui ad baptismum accedit regene
ratur in christo et peccato in ite moritur
cum ergo generatio carnalis sit

corrupto alterius et ideo liberatur
ab obligatione qua uxori tenebatur
reddere debitum et ei cohabitare
non tenetur cum coniuncti non erant quantum
in aliquo casu libere id posset
facere sicut dictum est sic et religio-
sus potest libere proficere votum
quod fecit in seculo si non sunt
contra religionem suam quantum ad
ea non teneatur ut dictum est
¶ Ad primum ergo dicendum quod servire non est
aliquod incompetens statui
religionis professorum qui in maxime
humilitatem profitetur sed obliga-
tio mulieris facte uiri aliud de-
rogat professioni inter coniugatos
tiens summum statum conti-
nentes possident et ideo non est
simile de utroque et propter hoc coniu-
gium non obligatur alteri
quam possessio eius quam domino sunt
secundum permodum proprietatis cuiusdam
que non congruit est infidelis ad
fidelem utrumque 2 cor 6 et ideo
non est simile de servo et coniuge
¶ Ad 2m dicendum quod uxor non habebat
unus in corpore viri uel quamdiu
in vita illa manebat in qua
contraxerunt quia 2 mortuo viro
uxor soluta est a lege viri ut
Ro 7 Et ideo si post quam vir
mutat vitam moriens pena
vite ab ea discedat nullum fit
ei preiudicium transiens aut
ad religionem moritur tamen
spirituali morte non aut corporali et
ideo si nondum sit consumatum
non potest vir sine consensu uxoris
ad religionem transire quod potest
aut ante carnalem copulam
quod est tamen copula spiritualis sed ille
qui ad baptismum accedit corporaliter
2 cum sepelitur Xo in morte
et ideo a debito solvitur reddendo
est post nondum consumatum uel
dicendum quod ex culpa sua uxor preiu-
dicium patitur quod coniuncti con-
tempnit ¶ Ad 3m dicendum quod dispa-
ritas cultus facit personam sim-
pliciter inhabilem non aut conditio servitu-
tis sed solum quando ignorata est
et ideo non est similis ratio de infide-
li et ancilla ¶ Ad 4m dicendum quod
proles aut peruenit ad perfectam e-
tatem et tunc potest libere sequi
parentem fidelem aut infidelem in-
fidelem uel est in minori etate
constitutus et tunc debet dari fide-
li non obstante quod indiget matris
obsequio ad educationem ¶ Ad 5m
dicendum quod adulterium per penitentiam
non transit ad aliam vitam
sicut infidelis per baptismum et ideo
non est similis ratio

Ad 5m sicut predictum videtur quod fidelis
discedens ab uxore infide-
li non possit aliam ducere ducere
in uxorem quia indissolubilitas
est de ratione matrimonii tamen quod pendinde
sit contra legem nature sed matrimonium in-
fideles erat verum matrimonium ergo nullo
modo potest esse cuius solui sed manente
vinculo cuius ad unam non potest
aliquis cum alia contrahere
ergo fidelis discedens ab uxore in-
fideli non potest cum alia contrahere
¶ Preterea superveniens crimen
non soluit matrimonium sed si mulier
velit cohabitare sine contume-
lia creatoris non soluit
vinculum matrimonii quia vir non
potest aliam ducere ergo pari ratione
oris quod non uult cohabitare sine
contumelia creatoris non sol-
uit crimen ut libere possit vir
aliam uxorem ducere ¶ Preterea vir
et uxor sunt pares in vin-
culo matrimonii cum ergo uxori
infideli non liceat uiuente
viro alium virum ducere videtur

q̄ nec fideli liceat ¶ P̄ fauora
bilius ē continencie votum
quam contractum nuptiarum · s; viro
fideli uxoris infidelis nō lz
vt vo² votum continencie
emittē q2 tunc uxor fraudaretur
iure suo s; postmodum conuer
te² ergo multo minus lz ei
iniu̅ coniu̅gi cum alia ¶ P̄ filius
q̄ remanet in infidelitate pre
conuiso amittit ius pruię he
reditatis Et tamen s; p9 conuti²
reddi ei hereditas sua ·2· s; aliquis
in possessionem eius intrauit
ergo vi² assumi q̄ s; uxor in
fidelis post conuita² q̄ sit · s;
reddendus vir suus ·2· s; tunc
alia contraxerit ergo nō pt co
trahere cum alia ¶ Sz con
iugium nō ē ratum sine sacro
baptismi s; q̄ nō ē ratum pt
dissolui Et ita soluto coniugali
vinculo lz viro aliam du
cere in uxorem ¶ P̄ vir nō
dz cohitare uxori infideli
nolenti cohitare sine contume
lia creatoris s; ergo nō licet
ei aliam ducere cogę² contine
ciam seruare qd' vi² inconue
niens q2 sit reconuisione sua
incomodum reportaret ¶ Ad
ddm q̄ qn̄ alt' coniugum ad
fidem conuitit² altero infide
litate manente distinguendum
ē q2 s; infidelis vult cohitare
sine contumelia creatoris ·
sine hc q̄ ad infidelitatem in
ducat pt fidelis libe discede
s; discedens nō pt alii nube
s; aut infidelis nō velit
cohitare sine contumelia
creatoris in vba blasphemie
prumpens Et nomine xpi au
dire nolens tunc s; ad infide
litatem ptrahere intitur vir
fidelis discedens pt alii p nup
copulari ¶ Ad .1. ergo ddm q̄ mi
infidelium ē imperfectum s; mi
fidelium ē pfectum Et ita ē firmum
semp aut firmius coniugium
soluit minus firmum cum ex
pt conuersum Et idō mi qd' p9
infide ē contrahitur soluit mi
qd' prius in infidelitate contractum
fuerat Unde mi infidelium
nō ē omnino firmum Et tamen
s; ratificatur postmodum pfide
lz ¶ Ad 2 ddm q̄ crimen
uxoris nolentis cohitare sine
contumelia creatoris absoluit
virum a seruitute q̄ tenebatur
uxori ut non poss' ea viuente
aliam ducere s; non dum soluit
mi q2 s; in blasphemia illa
conuite² antequam ille aliam mi
contraheret reddetur ei vir suus
s; soluitur primum sequens ad qd
puenire non poss' vir fidelis
ii solutus assumere uxorem prius
paim ¶ Ad .3 ddm q̄ quam fide
lis contrahit solutum ē vin
culum mi contrahentis parte q2
mi nō claudicat quantum ad
vinculum · s; quamquam claudicat quantum
ad effectum Unde p impenam uxo
ris infidelis ei indicitur q̄
non possit cum alio conuhere ·
magis qui cum vxore mi p
cedentis · s; s; p9 ı conuitatur
pt ei concedi dispensatiue vt
aliud nubat s; vir eius aliam
duxerit ¶ Ad 4 ddm q̄ s; p9 con
uisionem viri s; aliq̄ pbabilis spes
de conuisione uxoris sit ps nō
dz votum continencie vir e
mitte nec ad aliud mi
transire q2 difficilius conuite²
uxor viro suo sciens priuatum
ee s; aut nō sit spes de conuisione
pt ad sacros ordines vel ad

religionem accedē p9 requisita
uxore qͦ consēta² Et tunc ſi p9
qͣm con ſacros ordines ſuſcepit
uxor conuitatur nō ē ſibi uir
ſcius reddendꝯ ſ; dꝫ compurtāe
ſibi compenaria tarde commiſſorū
q̄ corꝯ ſuo p̄uatur ¶ Ad
. ddꝫ. q̄ vinculum perenitat
non ſoluitur p diſparem cultū
ſꝫ vinculum mīm Et ideo nō
ē ſimile d'hereditate Et uxore

A d vi ſic proce² Vr² q̄ ad-
uiria ſoluant mīm ſic
et infidelitas Adulteriū
n̄ cor² ee dicerunt coñ mīm
q̄ infidelitas ſ; infidelitas ſol-
uit ſcilicet mīm in aliquo cauꝰ ut
liceat ad aliud mīm transire
ergo adulterium id facit / Pr
ſic infidelitas ē fornicacō ſpua-
lis ita ꝫ quodlibꝫ peccatum ſi ergo
ꝑꝑ hoc infidelitas mīm ſoluit
eꝫ ē fornicacō ſpualis par-
racōne peccatum quodlibꝫ mīm
ſoluet / ¶ Pr. mt. 19 dr̄ Si
dextera manꝰ tua ſcandali-
zat te abſcide eam Et pice
ꝯtre / dr gloͣ q̄ in manū ꝫ
dextro oculo poſſunt accipi-
re Et uxor ꝯiungendum Et filij ſi
ꝯpꝑꝰ peccato efficiunt² nob'
impedimenta ergo ꝑꝑ peccatum
pt mīm diſſolui / ¶ Pr auari-
cia ydolatria ut ē ad Col
3 ſ; ꝑꝑ ydolatriam pt mu-
ner dimitti ergo pari rōne
ꝑꝑ auariciam Et ita ꝑꝑ ꝫ
alia pecta q̄ ſunt maiora q̄
auaricia / Pr hoc mege ergo
ſi dr culca ¶ Sꝫ coñ eſt qͦd
dr mt. 19. Qui dimiſerit uxo-
rem excepta cauſa fornicacōnis
mechatur ſ; ī hoc tō dūe fie-

rent diuorcia cum vrō nunc
maneat mīm in quo alt' coni-
ugum nō labatur ¶ Reſpō ddꝫ
q̄ fornicacō corpalis Et infide-
litas ſpecialem hꝫ conuenietatē
ad bō mīm ut ꝯdict / pꝫ ſꝫ
ſpualem hꝫ cum ſeparandi mīm
ſ; tamen intelligendum eſt
q̄ mīm dupꝑ ſoluitur Vno
quantū ad vinculum Et nō
pt ſolui ꝑqꝫm mīm ē rati-
ficatum neqꝫ p infidelitatem
neqꝫ p adulterium ſ; ſi nō
ē ratificatum ſoluitur vin-
culum puanente infidelitate
in altro coniugum ſi alt' con-
uerſus ad fidem ad aliud con-
iugium tranſeat nō aut ſol-
uitur vinculum ꝑdictum
ſ; p adulterium alt' infidelis
libere poſſꝫ dare libellum re-
pudij uxori adultre Et ea di-
miſſa alia ducere qͦd falſum ē
¶ Alio ſoluitur mīm quantū
ad actum Et ſolui pt tam
p infidelitatem q̄m p fornica-
cōnem ſpualem ſ; ꝑꝑ alia peccata
non pt ſolui mīm ꝫ quantū
ad actum niſi forte ad tempꝰ
ſic ꝯcedit vir ſubtrahere a con-
ſorcio uxoris ad caſtigacōnem
eius ſubtrahendo eius preſēcie
ſue ſolacium ¶ Ad .1. ergo ddꝫ
q̄ quamuis adulterium mag'
directe opponat² mīo in quantū
ē officium nature q̄ infide-
litas cum econuerſo ē ꝯtra
mīm ē ſacrum ette ergo quo
hꝫ ꝑſtatem ſeruitutem mīm
ſignat indiuiſibilem coniunctionem
xpi Et eccīe Et ideo mīm qͦd
non ē ratum mag' pt ſolui
ꝑtra ad vinculum p infideli-
tatem q̄ p adulterium ¶ Ad.

2 dicendum quod coniunctio prima anime
ad deum est per fidem et ideo quia eam
anima que desponsatur deo ut
Osee 2 sponsabo te mihi in fide
Unde in sacra scriptura spiritualiter
per fornicationem ydolatria et infide
litas designantur. sed alia peccata
magis remota significatione dicuntur
spirituales fornicationes ¶ Ad 3
dicendum quod hic intelligendum est quando
mulier prestat magnam
occasionem peccati viro suo ut vir
probabiliter sibi de periculo timeat
tunc enim vir potest se subtrahere
ab eius cohabitatione ut dictum
est ¶ Ad 4 dicendum quod amaritudo
de ydolatria per quandam si
militudinem sumitur quia tam
amarum quam ydolatria potius
sunt creature quam creatori
Non autem per similitudinem
infidelitatis quia corruptio
infidelitatis est in intellectu.
¶ Ad 5 dicendum quod verba inducta sunt
accipienda de sponsalibus quia propter
crimen superveniens spon
salia solui possunt. Vel sunt loquendo
de viro intelligendum est de
separatione a communi cohabitatione
ad tempus ut dictum est vel
quando uxor non vult cohabitare
nisi sub conditione peccandi
ut cum dicit non ero uxor
tua nisi michi de latrocinio di
vitias congreges tunc enim
potius eam debet dimittere quam la
trocinia exercere

De uxoricidio

Q. 60.

Deinde considerandum est
de uxoricidio. Circa
quod queruntur duo.
Primo utrum maligno casu
liceat uxorem occidere. Secundo utrum
uxoricidium matrimonium
impediat

Ad primum sic proceditur. Videtur quod li
ceat viro uxorem occidere
in actu adulterii deprehensam.
Lex enim divina pre
cipit adulteras lapidari. Sed non
qui legem divinam exequitur
non peccat. Ergo nec occidere
propriam uxorem si sit adultera. ¶ Preterea
illud quod licet legi licet etiam
ministro cui lex hoc committit. Sed legi
licet interficere adulteram aut
quamlibet personam ream mortis.
Cum ergo lex commiserit viro
interfectionem uxoris in actu
adulterii deprehense videtur quod ei
liceat ¶ Preterea vir habet potestatem
maiorem super uxorem adulteram
quam super eum qui cum ea ad
ulterium commisit. Sed si vir per
cutiat clericum quem cum
propria uxore invenit non est ex
communicatus. Ergo videtur quod etiam liceat
interficere propriam uxorem in adulterio
deprehensam ¶ Preterea vir tenetur uxorem
suam corrigere. Sed correctio fit
per inflictionem iuste pene. Cum
ergo iusta pena adulterii sit mors
quia est capitale crimen videtur quod
liceat viro uxorem adulteram
occidere ¶ Sed contra ecclesia dei
quia ecclesia dei nunquam constringitur
legibus humanis vel mundanis
gladium non habet nisi spiritualem. Ergo
videtur quod ei qui vult esse de ecclesia
non sit licitum uti beneficio legis illius
qua uxoricidium permittitur ¶ Preterea
vir et uxor ad paria iudicantur.
Sed uxori non licet interficere virum
in adulterio deprehensum. Ergo
nec viro uxorem ¶ Respondeo dicendum
quod virum interficere uxorem dupliciter
contingit. Uno modo per civilem
iustitiam et non est dubium quod

sine pctō pt vir zelo iusticie nō
amore vindicte aut odij mot'
uxorem adulteram in iudicio
seculari accusare criminalr de
adulterio penam mortis a lege sta
tuta petē sic ē licet aliquem
accusare de homicidio aut de
alio crimine non tamen talis
accusacio pt fieri in iudicio eccl'
tico qr eccīa nō hʒ gladium
materialem ut in lcā dī Alio
possē eam pse ipm occidē nō in
iudicio commonstrata sz ipo actu
adulterij eam inficere quantū
cumqz sciat eam adulteram
esse sz leges ciuiles neqz sz
leges canonice licet sz lex ciuilis
qn licitum putat qr in ipo
actu eam interficiat non quasi
phibens sz q penam homicidij
nō infligens ppr maximum
incitamentum qd hʒ vir in
tali facto ad occisionem uxoris
sz eccīa ml'r nō ē astricta le
gibus humanis ut iudicet eū
sine reatu pene eterne ul pe
ne ecclastico iudicio infligende
iudicium seculare et ideo in
nullo casu licet viro occidē
uxorē ppa auctē ¶ Ad pmū
go dd qr penam illam in
fligendam nō commisit lex
psone priuate sz psonis pu
blicis q hʒ officium ad hoc
deputatum Vir aut nō ē iu
dex uxoris et ideo nō pt eam
inficē sz coram iudice accu
sare ¶ Ad 2m dd qr lex ciui
lis non commisit viro occi
sionem uxoris q pcipiens
qr sic non peccaret sz ut
peccat minister iudicis latro
nem occidens condempnatū

ad mortem sz puniit penam
non adhibens vnde ē difficul
tates quasdam apposuit quibz
retraherentur viri ab uxoricī
dio ¶ Ad 3m dd qr qd hic nō
ptē qr sit licitum sine sz qntū
tum ad immunitatem ab
aliqua pena qr eciā quedā
quedam pce ē ¶ Ad 4m dd
qr duplex ē congregacio quedā
oeconomica sc familia aliq
et quedam politica sc ciuitas
et regnum et igr qui pest sc
congregacioni sicut rex aut
iudex pt infligē penam
et corrigere psonam et extē
minare ad purgacionem com
munitatis cuius curam gerit
sz ille q preest in pma congre
gacione ut pfamilias nō
pt infligē ul penam corri
gentem q non se extendit
ultra terminos emendationis
quā transcendit pena mort
et ideo vir q sic preest uxori
nō pt ipam inficē sz alias
accusare ul castigare

Ad 2 sic pcē
Vxoricidium nō impe
diat [illegible] dixerunt ut opp'
adulterium nimio q homicidium
sz adulterium nō impedit [illegible]
go nec uxoricidium ¶ pt
peccauit qui occidit uxorem q
uxoz qui nup hʒ verberare
virum qr uxoz hʒ aut ē
berare uxorē sz occisio uxoris
nō impedit [illegible] go nec uxo
ris occisio ¶ pt magis pec
cat q uxoz aliq ppr adulte
rium inficit qr uxoz ppr
inequalitatem ciuilis hʒ de

motivo et nunquam ad eum spectat cuius correctio. Sed qui alienam uxorem occidit non impeditur a coniugio, ergo nec ille qui propriam uxorem interfecit. ¶ Preterea remota causa removetur effectus, sed peccatum homicidii potest per penitentiam removeri, ergo et impedimentum matrimonii quod ex eo causatur. Et ita videtur quod propter peccatum preteritum non prohibeatur matrimonium contrahere. ¶ Sed contra est quod canon dicit interfectores suarum coniugum ad penitentiam redigendi sunt quibus penitus denegatur coniugium. ¶ Preterea in eo in quo quis peccat contra matrimonium debet et puniri, sed peccat contra matrimonium qui uxorem occidit, ergo debet puniri et in matrimonio punitur. ¶ Respondeo dicendum quod uxoricidium ex statuto ecclesie matrimonium impedit, sed quandoque impedit contrahendum et non dirimit contractum, quando scilicet propter adulterium vir occidit uxorem aut etiam propter odium, tamen si timetur de incontinentia ipsius potest cum eo dispensari, ut etiam ut licite matrimonium contrahat. Quandoque etiam dirimit contractum, ut cum aliquis interfecit uxorem suam ut ducat eam cum qua mechatur, tunc enim efficitur illegittima persona simpliciter ad contrahendum cum illa, ita quod si de facto cum ea contraxerit matrimonium dirimitur. Sed propter hoc non efficitur simpliciter persona illegittima respectu aliarum personarum. Unde si cum alia contraxerit, quamvis peccet contra statutum ecclesie faciens, tamen matrimonium contractum non dirimitur propter hoc.

¶ Ad primum ergo dicendum quod homicidium et adulterium in aliquo casu impediunt matrimonium contrahendum et dirimunt contractum, sicut de uxoricidio dictum est et de adulterio inferius dicetur. Vel dicendum quod uxoricidium est contra substantiam coniugii, sed adulterium non est magis contra matrimonium quam uxoricidium, et ita ratio procedit ex falsis. ¶ Ad secundum dicendum quod simpliciter loquendo gravius peccatum est occidere matrem quam uxorem, et magis contra naturam, quia naturaliter homo matrem revereri. Et ideo minus inclinatur ad interfectionem eius, et pronior est ad interfectionem uxoris, ad cuius prohibitionem expressius uxoricidium est matrimonium ab ecclesia interdictum. ¶ Ad tertium dicendum quod talis non peccat contra matrimonium sicut ille qui propriam uxorem interfecit, et ideo non est simile. ¶ Ad quartum dicendum quod non oportet quod deleta culpa deleatur omnis pena, sicut de irregularitate patet, non enim per penitentiam restituitur in pristinam dignitatem, quamvis possit restitui in pristinum statum, ut dictum est.

De impedimento voti solemnis

Deinde considerandum est de impedimentis que superveniunt matrimonio. Et primo de impedimento quod supervenit matrimonio non consummato, scilicet de voto solemni. Secundo de impedimento quod supervenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione. ¶ Circa primum queruntur duo. Primo utrum alter coniugum alio invito post carnalem copulam possit religionem intrare. Secundo utrum ante carnalem copulam.

[illegible] mulier possit invito alteri viro ante carnalem copulam viro suo religionem [illegible]

ingressu

Ad primum sic proceditur. videtur quod alter coniugum etiam post carnalem copulam possit altero invito ad religionem transire quia lex divina magis debet spiritualibus favere quam lex humana. Sed lex humana hoc permisit ergo multo fortius lex divina permittere debuit. ¶ Praeterea minus bonum non impedit maius bonum. Sed matrimonii status est minus bonum quam status religionis ut patet i. Cor. vii. Ergo per matrimonium non debet homo impediri quin possit ad religionem transire. ¶ Praeterea in qualibet religione fit quoddam spirituale matrimonium. Sed licet de levi religione ad arctiorem transire. ergo invita uxore. ¶ Contra est quod dicitur i. Cor. vii. ut nec etiam ad tempus vacent orationi coniuges sine mutuo consensu a coitu abstinentes. ¶ Praeterea nullus potest facere licite quod est in preiudicium alterius sine eius voluntate. Sed votum religionis emissum ab uno coniugum est in preiudicium alterius quia unus habet potestatem corporis alterius ergo unus sine consensu alterius non potest votum religionis emittere. ¶ Respondeo dicendum quod nullus potest facere oblationem de alieno. Unde cum per matrimonium iam consummatum sit corpus viri factum uxoris non potest sine consensu eius deo ipsum offerre per continentie votum. ¶ Ad primum ergo dicendum quod lex humana considerat matrimonium solum inquantum est in officium nature. Sed lex divina prout quod est ~~in officium~~ sacramentum ex quo habet omnimodam indissolubilitatem et ideo non est simile. ¶ Ad 2 dicendum quod non est inconveniens maius bonum impediri per minus bonum quod habet contrarietatem ad ipsum sicut etiam per malum bonum impedit. ¶ Ad 3 dicendum quod in qualibet religione contrahitur matrimonium ad unam personam scilicet ad Christum cui tamen ad plura obligatur aliquis in una religione quam in alia. Sed matrimonium carnale et religionis non fiunt ad unam personam. Et ideo non est simile.

Ad 2 sic proceditur. videtur quod nec etiam ante carnalem copulam indivisibilitas eius matrimonii pertinet ad minus sacramentum inquantum scilicet significat perpetuam coniunctionem Christi ad ecclesiam. Sed ante carnalem copulam post consensum per verba de presenti expressum est verum matrimonium sacramentum ergo non potest fieri divisio per hoc quod alter ad religionem intrat. ¶ Praeterea in ipso consensu per verba de presenti expresso unus coniugum in alterum potestatem sui corporis transfert ergo statim potest exigere debitum et alter tenetur reddere. Et ita non potest unus invito altero ad religionem transire. ¶ Praeterea Matthaei xix. Quos deus coniunxit homo non separet. Sed coniunctio que est ante carnalem copulam divinitus facta est ergo non potest separari humana voce. ¶ Contra est quod secundum Hieronymum dominus Iohannem vocavit de nuptiis. ¶ Respondeo dicendum quod ante carnalem copulam inter coniuges est tantum vinculum spirituale sed postea est inter eos vinculum carnale. Et ideo sicut post carnalem copulam matrimonium

soluit^z p morte carnalem ita p
ingressum religionis ante copu-
lam carnalem soluitur Quia re-
ligio est quedam mors spiritualis
qua aliquis seculo moriens
vivit deo ¶ Ad primum ergo dicendum
quod matrimonium ante carnalem signat
illam coniunctionem que est ad animam
que quidem solvitur per contrarium
scilicet per peccatum. Sed per carnalem co-
pulam signat coniunctionem ad
ecclesiam quantum ad assumptionem
humane nature in unitate persone
que omnino est indivisibilis ¶ Ad
2. dicendum quod ante carnalem copu-
lam nondum est omnino translatum
corpus hominis sub potestate alterius
sed sub conditione si interea alius
ad frugem melioris vite con-
volet. Sed per carnalem copulam
completur dicta translatio quia
tunc intrat uterque incorpo-
ralem possessionem sibi tradi-
te potestatis. Unde etiam ante
carnalem copulam non statim
tenetur reddere debitum post matrimonium con-
tractum per verba de presenti. Sed datur
ei tempus duorum mensium
propter tria. Primo ut interim
possit deliberare de transeundo
ad religionem. Secundo ut preparentur
que sunt necessaria ad solemnitatem
nuptiarum. Tertio ne vilem
habeat maritus datum quam
non suspiravit dilatam ¶ Ad
3. dicendum quod coniunctio matrimonialis
ante carnalem copulam est
quidem perfectum quantum ad esse
primum sed non consummata quantum
ad actum secundum quod est operatio
et similatur passioni corporali
et ideo non omnimodam inditam
stabilitatem habet.

Ad 3. sic proceditur. Videtur quod mulier
non possit nubere alteri
viro ante carnalem copulam
viro suo religionem ingresso Quia
illud quod cum matrimonio stare potest non
solvit matrimoniale vinculum
sed adhuc manet vinculum
matrimoniale inter eos qui pari voto
religionem intrant ergo cum hic
quod unus religionem intrat alter
non absolvitur matrimoniali vinculo adeo
non potest nubere alteri ¶ Preterea vir post
ingressum religionis potest ante pro-
fessionem redire ad seculum. Si
ergo mulier possit alteri nubere viro
intrante religionem et ipse posset
alteram ducere rediens ad secu-
lum quod videtur absurdum ¶ Preterea
per decretalem nova professio ante annum
emissa pro nulla reputatur ergo si post
talem professionem ad uxorem redeat
tenetur eam recipere ergo neque per
introitum viri in religionem
neque per votum datur mulieri
potestas alteri nubendi ¶ Sed contra nullus
potest alterum obligare ad ea que
sunt perfectionis. Sed continentia est
de eis que ad perfectionem pertinent ergo
mulier non artatur ad conti-
nentiam ex hoc quod vir religionem
ingreditur et sic potest nubere ¶ Respondeo dicendum
quod sicut mors corporalis viri hu-
ius vinculum coniugale solvit
ut mulier nubat cui vult secundum
apostoli sententiam ita et post mortem
spiritualem viri per religionis ingres-
sum potest cui voluerit nubere
¶ Ad primum ergo dicendum quod quando uterque
pari continentiam voto vovet
tunc neuter coniugali vinculo
abrenuntiat et ideo adhuc manet.
Sed quando unus tantum vovet tunc
quantum in se est abrenuntiat
vinculo coniugali et ideo alter
absolvitur vinculo illo ¶ Ad
2. dicendum quod non multi moriuntur

seculo p religionis ingressum q
usq; pfessionem emiserit Et
ideo usq; ad tempus d tenet eum
uxor sua expectare ¶ Ad 3
dicendum q de pfessione sit emissa an
tempus determinatum a iure
com(muni) e idem iudicium qd de uoto
simplici Unde sicut pq uotum
sim(plex) non tenetur mulier debitum red
dere non tenetur cum ipsa non
haberet / preter aliud nube(re) ita et
hic

Q 62 Deinde considerandum est
de impedimento quod
superuenit unio consu
mato s de fornicatione q impe
dit eius precedens quo ad actum
dirimentem uinculum coniugale
Et circa hoc queruntur 6. Primo
utrum liceat uiro dimittere
uxorem causa fornicationis / 2o
utrum ad hoc teneatur 3o
utrum pprio iudicio eam dimit
tere possit / 4o utrum uir
et uxor quantum ad hoc sint
equalis conditionis / 5o utrum
pq diuorcium debeant manere
innupti / 6 utrum pq di
uorcium possint reconciliari

Ad 1 sic proceditur uidetur q pp
fornicationem non liceat
uiro uxorem dimittere non
ni e malum p malo redden
dum s uir dimittens uxorem
pp fornicationem uidetur malum p
malo reddere ergo hoc non licet
¶ 2 maius peccatum e si utraque
fornicetur q si alter tantum s si
utraque fornicetur non potest pp
hoc fieri diuorcium ergo nec
s unus tantum fornicatus sit
¶ 3 fornicatio spiritualis et quedam
alia peccata sunt grauiora q

fornicatio carnalis s pp illa non
potest fieri separacio a thoro ergo nec
pp fornicationem carnalem ¶ 4
uicium contra naturam magis re
motum est a bonis unius q for
nicatio que modo nature sit ergo
magis debuit poni causa sepa
rationis q fornicatio ¶ 5 con
e qd dr ad v ¶ 6 illi qui
frangit fidem non tenetur aliquis
seruare fidem s coniunx for
nicando fidem frangit q alteri
coniungi d; ergo alter potest alterum
causa fornicationis dimittere
¶ Resp dicendum q dominus dimitte(re)
uxorem concessit pp fornicationem
ex penam illius qui fidem
fregit Et in fauorem illius q fide
seruauit ut non sit astrictus ad
reddendum ei debitum q non
seruauit fidem Et pp excipiuntur
7 casus in quibus non licet
uiro uxorem dimittere fornicantem
in quibus uxor a culpa immunis
e uel utraque equaliter culpabi
les sunt Primus e si ipse
uir similiter fornicatus fuerit
2us si ipse uxorem prostituerit
3us si uxor uirum probabiliter
mortuum credens alteri pp lon
gam eius absenciam nupserit
4us e si latenter cognita est
ab aliquo sub specie uiri lectum
subintrante / 5us si fuerit ui
oppressa / 6us si reconciliauerit
eam sibi pq adulterium perpe
tratum carnaliter eam cognos
cens / 7us si in unio in
infidelitate utriusque contracto
uir dedit uxori libellum repu
dii Et uxor alteri nupserit
tunc n si utraque conuertatur
tenetur eam uir recipe(re) ¶ Ad 1
ergo dicendum q si dimittat uir

vxorem fornicantem timore con
dicte peccat / si autem ad infa
miam propriam tamdiu ne videa
particeps criminis vel ad mouendum
vxoris corrigendum vel ad in
tandum plus ...titudinem non
peccat ¶ Ad .2. dicendum quod diuorcium
quod causa fornicacionis fit como
accusatore alium Et quod nullus potest
accusare qui in simili crimine
consistit quando vterque fornica
diuorcium celebrari non potest
quamuis magis peccetur con
iugium vtroque fornicante quam alte
rum ¶ Ad .3. dicendum quod fornicacio
directe est contra bona coniugii quia tollitur
per eam certitudo prolis Et fidesque
frangitur Et significacio non
seruatur dum vnus coniugum
pluribus carnem suam diuidit
Et ideo alia crimina quamuis forte
sint maiora fornicacione non
tamen causant diuorcium sed
quia infidelitas que est spiritualis
fornicacio est et est contra coniugii bonum
quod est proles educanda ad cultum dei
ideo ipsa facit diuorcium sed tamen
aliter quam corporalis fornicacio
quia non propter vnum actum infi
delitatis sed propter consuetudinem
que pertinaciam ostendit in qua in
fidelitas perficitur ¶ Ad .4. dicendum
quod 2 propter illud contra naturam potest pro
cedi ad diuorcium sed tamen non
fit ita mencio de ipso tamen
quia est passio innominabilis et
quia rarius accidit et quod non
ita causat incertitudinem prolis

Ad .2. sic proceditur videtur quod vir
teneatur ex precepto vxorem
fornicantem dimittere Vir
enim cum sit caput vxoris tenetur
vxorem corrigere sed separacio a thoro
est inducta ad corrigendum vxorem
fornicantem ergo tenetur eam
a se separare ¶ Preterea qui consentit
peccanti mortaliter peccat ipse et
mortaliter peccat / sed vir retinens
vxorem fornicantem consentire
eius ut infra dicetur ergo peccat
nisi eam a se eiciat ¶ Preterea .1. cor.
vi. dicitur qui adheret meretrici
vnum corpus efficitur sed non potest
aliquis simul esse membrum
meretricis Et christi ut ibidem dicitur ergo
vir vxori fornicanti adherens
membrum christi esse desinit mortaliter
peccans ¶ Preterea sicut cognacio tol
lit vinculum coniugii ita for
nicacio separat a thoro sed postquam
vir cognouit consanguinitatem
suam ad vxorem mortaliter peccat
eam cognoscens carnaliter ergo
et si cognoscit vxorem postquam scit
ipsam esse fornicatam mortaliter
peccat ¶ Sed contra est quod dicit glossa
super .1. cor. vii. quod dominus permisit
causa fornicacionis vxorem dimitte
re ergo non ex precepto ¶ Preterea quilibet potest
dimittere alteri quod in se peccauit
sed vxor fornicando peccauit in
virum ergo vir potest ei parcere
ut non dimittat eam ¶ Responsio
dicendum quod dimissio vxoris fornicantis
introducta est ad corrigendum
vxoris crimen per talem penam
Pena autem corrigens non requiritur
nisi in dacione iam precessit Et
ideo si mulier de peccato peniteat
at vir non tenetur eam dimit
tere si autem non peniteat tenetur
ne peccato eius consentire videatur
dum correctionem debitam non
apponit ¶ Ad .1. ergo dicendum quod peccatum
fornicacionis in vxore potest
corrigi non tantum tali pena
sed etiam verbis Et verberibus Et ideo
si alia ad correctionem sit parata
non tenetur vir predictam penam ad
eius correctionem adhibere ¶ Ad

2. ddi. q tunc vir uxori conse
tire videtur qn eam tz non ces
santem a pcto ptito si autem
emendata fuit non ei consentit
¶ Ad .3. ddi. q coniuo d pcto for
nicationis peniteat uicere
dici no pt Et ido vir ei se coniu
gendo membrum meretrice no
fit Vel ddi. q non coniungit
ei q meretri s quasi uxori
¶ Ad .4. ddi q non e simile qr
consanguinitas facit ut no
sit int eos vinculum coniugale
Et ido carnalis copula sit illicita
s fornicatio no tollit vinculu
pdictum Et ido actq remanet q
e d se licita n p accidens illicita
fiat inquantum vir consentie
turpitudini uxoris Vide ¶ Ad
.5. ddi q pmissio illa e intelli
genda p phibitione punitionis
Et con preceptum no diuid qr
e tradit sub precepto no e phibitum
¶ Ad .6. ddi q uxor non tantu
peccat in virum s D in se ipam
et iniuriam Et ido vir non totalit
pt penam dimitte n emendato
separatur sequatur

Ad .3. sic pce vr q ppo
iudicio possit vir uxore
fornicantem dimitte sinaz
n a iudice lectam absqz alio
iudicio coequi lz s deus iudex
iustus dedit hanc sinam Et pr
fornicatoni vir uxor dimittere
possit no go requirit ad hc ad
iudicium ¶ P. mt. 1. d q Joseph
cum esset iustus cogitauit occulte
dimittere mariam go vr q
occulte vir possit diuorcium
celebrare absqz iudicio ecclie.
¶ P s vir. pq fornicatoz uxo
ris cognitam debitu ei reddit
amittit accoem qm con fornica
cariam habebat go denegaco de
biti que ad diuorcium ptz dz
ecclie iudicium precedere ¶ P. id
qd no pt pbari no dz ad ecclie
iudicium adduci s fornicacoe
crimen no pt pbari qr oculq
adulteri obsuat caliginem ut
d Job xxiiii go non dz in
dicio eccle pdictum diuorcium
fieri ¶ P accusatori dz inscriptio
precede qua aliquis se ad talioz
obliget si in pbacone defitiat
s hc non pt ce in ista materia
qua qualitercumqz res ireret vir
consequeretur intentum suu
sine ipe uxor dimitteret siue
uxor eum go no dz ad iudiciu
ecclie p accusacom adduci ¶ P
plus tenet homo uxori quam
coextraneo. s homo crimen alicuius
etiam coextranei no dz ecclie de
ferre nisi monitione pmissa
in secreto ut p mt. 18. go multo
minus pt crimen uxoris ad
ecclesiam deferre si eam prius
occulte non corripuerit ¶ Ei
con nullus dz se ipm vindicare
s si vir uxor fornicantem ppo
iudicio dimitteret vindicaret go
hc non dz fieri ¶ P nullus
in eadem causa e actor competens
uxor de offensa in se commissa
go ipe no pt ce iudex Et sic
non dz ppo arbitrio dimitte /
¶ Resp. ddi. q vir pt uxor dimit
tere dupli. Vno quantum
ad thorum tm Et pt eam dimit
tere qm cito sibi constat de for
nicatione uxoris ppo arbitrio
nec tene reddere debitum exigenti
nisi p ecclesiam compellatur Et
taliter reddens nullum preiudi
cium sibi facit / Alio quantu
ad thorum Et cohabitacoz Et hoc

nō pt dimitti n̄ iudicio ecc̄ie et
si alā dimissa fuit. dz cogi ad
cohitandum n̄ possit ei vxor
incontinenti fornicacionē pba
re. hec aūt dimissio diuorciu
dr. Et idō concedendum ē qd
diuorcium non pt celebrari
nisi iudicio ecc̄ie ¶ Ad .1. ergo
dd̄m qd sn̄ia ē applicacō iuris
communis ad pticulare factum
Unde dominus mgr̄ pluralis
sn̄m qd sn̄ia in iudicio formari
dz ¶ Ad .2. dd̄m qd Ioseph noluit
virginem dimittē nō quasi
suspectam de fornicacōe. sz ob re
uerenciam sctitatis eius timens
ei cohitare nec tn̄ est simile
qz tunc ex adultio non solum
procedebatur ad diuorcium sz vltra
ad lapidacōem qd agit̄ iudicio
ecc̄ie ¶ Ad .3. pz solucō ex dictis
¶ Ad .4. dd̄m qd quāuis vir uxorem
suspectam hns ei insidiatur et
deprehendē pt eam cum testibus
in crimine fornicacionis. sic
pt ad accusacōem procedere et
pt si de facto ipo nō constat pos
sunt ee violente suspicacōnes
fornicacōnis quibus pbacio vr̄
fornicacō pbata esse. vt si inue
niatur solus cū sola horis et
locis et locis suspectis et nudus
cum nuda ¶ Ad .5. dd̄m qd
maritus pt accusare uxorem
de adultio vnomo ad thori
separacōem coram iudice spuā
li. Et tunc inscripcio non dz fieri
cum obligacōe ad legem tali
onis qz sic vir scriberē in
teruō suum ut obiectū pbat
Omo ad punicōm criminis
in iudicio seculari. Et dz qd
procedat inscripcio p quam ad
penam talionis se obliget
si in pbacōne defficiat ¶ Ad
.6. dd̄m qd sicut dec̄ dr̄ tribus modis
in criminalibus in criminibus procedi pt pmo
p inquisicōm quam dz pcedere cla
mosa insinuacō qs locum accusa
cionis tz. 2o p accusacōm qz
dz pcedē inscripcio / 3o p denuncia
cōm quam dz pcedē fraterna correctio
Verbum ergo domini intelligi
qd agit̄ p viam denunciacōnis
nō qd agitur p viam accusacōnis
qz tunc nō agitur solum ad
correccōm delinquentis sz ad pu
nicōm pp bonum commune sruandū
qd iusticia deficiente periret

Ad .7. sic proceditur. Videt̄ qd vir
et vxor non dz in causa
diuorcii ad paria iudicari. diuor
cium n. conceditur in lege noua lo
co repudii qd erat in lege vete
ri vt dr̄ .a. sz in repudio vir
et uxor nō iudicabant̄ ad paria
qz vir poterat repudiare uxorē
et nō econuerso ergo nō dz ad
paria iudicari ¶ Pr̄ plus est
contra legem nature qd uxor plures
viros habeat qz qd vir plures
mulieres. Unde hr̄ quāuis liceat
Illud vō numquā ergo plus peccat
mulier in adultio qz vir
et ita nō dz ad paria iudicari
¶ Pr̄ vbi ē maius nocumentum
proximi ibi ē maius peccatum. sz plus
nocet uxor adultera viro qz vir
adulter uxori qz adulterium uxo
ris facit incertitudinem plis nō
aūt adulterium viri ergo magis
ē peccatum uxoris et sic nō dz
ad paria iudicari ¶ Pr̄ diuor
cium inducit̄ ad crimen adulterii
corrigendum. sz magis ptinet ad
virum qz ē caput mulieris
ut dr̄ .1. cor̄ .11. corrigere uxorē
qz econuerso ergo nō dz in re
pudio ad paria iudicari. sz vir

dz ee melioris condicionis ¶ Sz
con̄ vi° q̄ mlr̄ uxor deat ee
melioris condicionis q² quāto ē
maior fragilitas in peccante
tanto mag̃ ē pctm̄ venia dign̄
ſz in mulierib̄ ē maior fragi
litas qm̄ viris ꝯne tenue dt
ceſſ. q̄ pp̄a paſſio mulierum
ē luxuria et plus dt in 8
eth. q̄ mulieres non dicunt²
incontinentes pp̄e hō° pp̄ fa
cilem inclinacoī ad concupiſcē
q² nec bruta animalia poſſunt
continē pp̄ hē q̄ nō hz aliquid
quod concupis obuiare poſſit
ꝯo mulierib̄ in pē diuorcij
dret mag̃ parci / pp̄ vir
vir caput mulieris ut ipaz
corrigat ꝯo mag̃ peccat q̄
mulier Et dz mag̃ puniri
¶ Et po. ddı̄ q̄ in cauſa diuorcij
vir et uxor ad paria iudicant²
ut lz ſit licitum et illicitum
vni quam alti non tamen
parit' iudicant² ad illa q² ca
diuorcij ē mag̃ maior in
viro q̄ in alio cum tamen
in utroq; ſit ſufficiens cauſa
ad diuorcium diuorcium n ē
pē adulterij inquantum eſt con
tiuiij bō quantum aut ad
bonum fidei ad quam coniuges
eq̄lr' ſ inuicem tenentur tm̄
peccat cōn̄ nūū adulterium
vnius ſic adulterium alteri(?) et h'
cauſa in utroq; ſufficit ad di
uorcium ſz quantum ad bonū
plis plus peccat adulterium
uxoris q̄ viri Et idō maior
cauſa diuorcij in uxore q̄ in
viro Et ad equalia ſz nō ex
equali cauſa obligant² nec
tamen iniuſte q² in utroq;
ē cauſa ſufficiens ad hanc ſic
& ē d' duob̄ qui damnant² ad
eiuſdem mortis penam q̄uis
alius altero grauius peccauit
¶ Ad .1. ꝯo ddı̄ q̄ repudium nō
permittebatur niſi ad euitandū
homicidium Et q² in viris ma
ꝯ erat d' hē periculum q̄ in
mulierib̄ idō viro permittebat²
dimittē uxorē Non aut econū
p legem repudij ¶ Ad 2ᵐ & 3ᵐ
ddı̄ q̄ raciones ille procedunt ſm
qd' in comparacoē ad bonū plis
maior ſit cauſa repudij diuorcij
in uxore adultera q̄ in viro
non tamē ſequitur q̄ nō iu
dicentur ad paria ut ex dictis
¶ Ad .4. ddı̄ q̄ quamuis vir ſit
caput mulieris q̄i gubernator
non tamen ideo ipius ſit
nec econū ſz idō in eis que
p iudicium facienda ſunt nō
plus pt' vir in uxorē q̄ eco
uſo ¶ Ad .5. ddı̄ q̄ in adulterio
inuenitur d' racione pcti idem
qd' ē in fornicacoē ſimplici
Et adhuc plus qd' mag̃ gra
uat ſ. iniuriā leſionem ſi ꝯo
conſideretur id qd' ē comune
adulterio Et fornicacoī pcti
viri et mulieris ſic hz ad ꝯ
cedencia et ꝯceſſa q² in mlīe
ē plus de humore Et idō ſunt
mag̃ ducibiles a concupiſcencijs
ſz in viro ē plus d' calore q̄
concupiam excitat ſz tamē ſimpr
loquendo ceteris parib̄ vir
in ſimplici fornicacoē plus
peccat q̄ mulier q² plus
hz d' racione bono q² preualet
ꝯtraſtib̄ motib̄ corpalium paſſio
num ſz quantū ad leſionem
iniurij quam adulterium for

nicacionem addit quod quamvis divorcium tan
sat plus peccat mulier quam vir
ut credit^r patet. Et quod hec est gravior
quam simplex fornicacio ideo simpliciter
loquendo plus peccat mulier
adultera quam vir adulter ceteris
paribus ¶ Ad vi. dicendum quod quamvis re
gimen quod datur viro in mu
lierem sit quedam circumstancia
aggravans tamen quod illa circumsta
ncia que in aliam speciem trahit
magis aggravatur peccatum. sed quod
lesione iuris quod trahit ad speciem
iniusticie in hoc quod furtive
aliena proles submittitur

Ad v. sic procedi^tur videtur quod post
divorcium vir aliam nu
bere possit nullus enim tene^tur
ad perpetuam continenciam. Sed
vir tene^tur in aliquo casu uxorem
fornicantem a se imperpetuum
separare ut prius dictum est ergo vide^tur
quod ad minus in tali casu alte
ram duci possit ¶ Preterea peccati
non est danda maior occasio pec
candi. Sed si ei qui propter culpam
fornicacionis dimittitur non
licet aliam propter culpam querere
datur sibi maior occasio pec
candi. Non ergo est probabile quod quando
quis non continuit quod postquam
continere possit ergo vide^tur quod li
ceat ei ad aliam copulam tras
ire ¶ Preterea uxor non tenetur viro
nisi ad debitum reddendum et
cohabitacionem. Sed per divorcium ab
utroque solvitur. ideo soluta est
a lege viri ergo potest alii nubere.
Et eadem racione est de viro ¶ Preterea Matthei
xix. dicitur qui dimiserit uxorem
et aliam duxerit excepta causa
fornicacionis mechatur ergo
vide^tur quod si causa fornicacionis
dimissa uxore aliam dux

erit non mechatur et ita est vir
iuris ¶ Sed contra est i. Cor. vii.
Precipio non ego sed dominus uxo
rem a viro non discedere quod si dis
cesserit manere innuptam ¶ Preterea
nullus ex peccato debet reportare
comodum. Sed reportatum esset si
liceret adultere ad aliud magis
desideratum coniugium transire
et esset occasio adulterandi volentibus
alia vincula querere ergo non licet
aliam copulam querere neque vi
ro neque uxori ¶ Responsio dicendum quod nichil
adveniens post matrimonium potest ipsum
dissolvere et ideo adulterium non
facit quin sit coniugium verum ma
neat. ut Augustinus dicit manet enim vinculum
coniugale coniugum quod nec
separacio nec cum aliquo viris
potest auferre. Et ideo non licet
cum altero vivente ad aliam
copulam transire ¶ Ad i. ergo
dicendum quod quamvis per se nullus obligatur
ad continenciam tamen per accidens
potest esse quod obligetur sicut si uxor
or sua egritudinem incurrat
et talem que carnalem copulam
non patiatur et similiter est
si incorrigibilis in spirituali in
firmitate scilicet fornicacione la
boret ¶ Ad ii. dicendum quod ipsa con
fusio quam reportat a divorcio debet
eam cohibere a peccato quod si co
hibere non potest minus malum
est quod ipsa sola peccet quam quod particeps
vir eius sit peccati ¶ Ad iii.
dicendum quod quamvis uxor post divorcium
non teneatur viro adultero ad
debitum reddendum et cohabitan
dum tamen adhuc manet vin
culum matrimonii quo ad hoc te
nebatur et ideo non potest ad aliam
copulam transire viro vivente
potest tamen continenciam vovere

vico invito n̄ videatur etia
d'repta fuisse p falsos testes sinan
do d' diuorcio qr uitali causa ꝛc.
si eorum pfessionis emississ
restituetur viro et tenetur
redde debitum. s non liceret
ei exigere ¶ Ad .4. dicendum qr
excepcio illa que e in vbis
domini ifertur ad dimissoz
uxoris. et ideo obiecto de fal
so nullum prodit

Ad vim sic predi vi qr pq
diuorcium vir ꝛ uxor
non possint reconciliari
regula enim est iuris qd
semel bene diffinitum est
nulla dz iteracone retractari
s iudicio ecclie diffinitur qd
dz separi ergo non possunt
ee reconciliati precipue videtur
qr pq primam uxoris vir te
netur eam recipere s non
tenetur qr ꝛ uxor non
pt p excepcone sponie iuudi
cio suam primam con virum
accusantem d' fornicatone ergo
nullomodo pt fieri reconciliacio
¶ Ad .5. posset esse reconciliacio
videtur qr uxor adultera tenetur
reddere redire ad virum ipsam
reuocantem. s no tenetur qr iam
separati sunt iudicio ecclie / ergo ꝛc.
¶ Ad .6. liceret reconciliare uxo
rem adulteram cum illo precipue
deberet fieri qn vir post
diuorcium inuenitur adulte
rium committere s in hoc casu
uxor non pt cogere eum ad re
conciliacionem cum iuste sit diuor
cium celebratum. ergo non pt
reconciliari / ¶ Ad .7. si vir adul
ter dimittat uxorem conuic
tam de adulterio p ecclie iudicium

no vi iuste factum diuorcium
s tamen vir non tenetur uxorem
sibi reconciliare qr uxor pbare
in iudicio adulterium viri
non pt ergo multo minus
qu diuorcium e iuste celebra
tum reconciliacio fieri pt ¶ Sz
con e qd di .1. cor .7. s si
discesserit manere innupta
aut viro suo reconciliari
¶ Ad .1. vir potest eam non di
mittere pq fornicacoem ergo
eadem rone reconciliari sibi.
¶ Ad .2. dicendum qr si uxor pq diuor
cium d' peto primam agens
emendata fuit pt eam sibi
reconciliari si aut in peto
incorrigibilis maneat no
dz eam assumere eadem rone qa
no licebat eam nolentem
a peto desistere retinere ¶ Ad .1.
ergo dicendum qr sicud ecclie diuorcium
celebrans non fuit cogens
ad separacoem s licenciam p
bens et ideo absqz retractacone
precedentis sine pt reconciliacio
fieri ut sequi ¶ Ad .2. dicendum qr
pena uxoris dz inducere vi
rum ut uxorem fornicantem no
accuset aut dimittat. s tamen
non pt accusacoe repellere qr
cessante culpa et quantum ad
actum et quantum ad ma
culam adhuc manz aliud de
reatu et cessante reatu quantum
ad deum adhuc manz reatus
quo ad penam humano iudicio
inferendam qr homo no iudi
cat sic deus ¶ Ad .3. dicendum qr
illud qd indicatur infamiam
aliquem non facit ei preiudicium
unde cum diuorcium sit in
ductum in fauorem viri

non aufert ei ius petendi debitum vel revocandi uxorem Cum uxor tenetur ei reddere et ad eum redire ſi fuit revocata niſi deliberata votum continentie emiſerit ¶ Ad 2 dicendum quod propter adulterium quod vir ſuus innocens per divorcium committit ſecundum rigorem iuris non debet cogi ad recipiendum uxorem adulteram ſuus tamen ſecundum equitatem iuris iudex ex officio ſuo debet eum cogere ut caveat periculo anime eius et ſcandalo aliorum cum ipſius uxor non poſſit reconciliacionem petere ¶ Ad 3 dicendum quod ſi adulterium viri ſit occultum propter hoc non aufertur ius recipiendi contra accuſacionem viri uxori adultere cum ius deſit ſibi probacio Et ideo poterit vir divorcium petere Et ſi poſt penitenciam de divorcio uxor petat debitum aut reconciliacionem vir tenetur ad utrumque

Q 63 Quinto conſiderandum eſt de ſecundis nuptiis / Et circa hoc queruntur duo / Primo utrum ſint licite / Secundo utrum ſint ſacramentales

Ad 1 ſic proceditur Videtur quod ſecunde nuptie non ſint licite quia iudicium de re debet eſſe ſecundum veritatem. dicit autem criſoſtomus quod ſecundum virum accipere eſt fornicacio ſecundum veritatem que non eſt licita ergo nec ſecundum matrimonium ¶ Preterea omne quod non eſt bonum non eſt licitum ſed ambroſius dicit quod duplex matrimonium non eſt bonum ergo non eſt licitum ¶ Preterea nulli arceri debent ne interſint illis que ſunt illicita ſed ſacerdotes arcentur ne interſint ſecundis nuptiis ut in littera patet ergo non ſunt licite ¶ Preterea nullus incurrit penam niſi pro culpa / ſed propter ſecundas nuptias aliquis incurrit irregularitatis penam ergo non ſunt licite ¶ Sed contra eſt quod abraham legitur ſecundas nuptias contraxiſſe Geneſis xxv ¶ Preterea 1 thymothei v dicit apoſtolus volo autem iuniores viduas nubere filios procreare ergo ſecunde nuptie ſunt licite / ¶ Reſpondeo dicendum quod vinculum matrimoniale non durat niſi uſque ad mortem ut patet Romanos 7 Et ideo moriente altero coniugum vinculum matrimoniale ceſſat. Et ideo propter precedens matrimonium non impeditur alter a ſecundo mortuo coniuge Et non ſolum ſecunde ſed tercie et deinceps ſunt licite / ¶ Ad 1 ergo dicendum quod criſoſtomus loquitur quantum ad cauſam que aliquando ſolet ad ſecundas nuptias incitare ſcilicet concupiſcenciam que etiam ad fornicacionem incitat ¶ Ad 2 dicendum quod ſecundum matrimonium non dicitur eſſe bonum non quia ſit illicitum ſed quia caret illo honore ſignificacionis qui eſt in primis nuptiis ut ſit unus unius ſicut eſt in chriſto et eccleſia ¶ Ad 3 dicendum quod homines divinis dediti non ſolum ab illicitis ſed etiam ab illis que habent aliquam turpitudinis ſpeciem arcentur Et ideo etiam arcentur a ſecundis nuptiis que carent honeſtate que eſt in primis ¶ Ad 4 dicendum quod irregularitas non ſemper inducitur propter culpam ſed propter defectum ſacramenti Et ideo racio non eſt ad propoſitum. Ad 2

Ad 2 ſic proceditur Videtur quod matrimonium ſecundum non ſit ſacramentum quia enim iterat ſacramentum

facit ei iniuriam. Sed nulli sacramento
facienda est iniuria. Ergo si matri-
monium esset sacramentum, nullo modo
esset iterandum. ¶ Praeterea in omni
sacramento adhibetur aliqua benedictio.
Sed in secundis nuptiis non adhibetur
benedictio, ut in littera dicitur. Ergo
non fit in aliquod sacramentum.
Praeterea significatio est de esse sacramenti.
Sed in secundo matrimonio non salvatur signi-
ficatio, quia non est una unius sed
unius et altera. Ergo non est sacramentum.
¶ Praeterea unum sacramentum non
impedit a susceptione alterius. Sed
secundum matrimonium impedit ordinem.
Ergo non est sacramentum. ¶ Contra
eorum coitus in secundis nuptiis ex-
cusatur a peccato sicut et in primis.
Sed per tria bona matrimonii excusatur
coitus coniugalis, quae sunt fides,
proles et sacramentum. Ergo secundum
coniugium est sacramentum. ¶ Praeterea
ex secunda coniunctione viri ad
mulierem non sacramentali
non contrahitur irregularitas. Ergo
sunt sacramentales. ¶ Respondeo dicendum
quod in secundis nuptiis inveniuntur ea
quae sunt de essentia sacramenti,
et est vere sacramentum. Unde
cum in secundis nuptiis inveniantur
omnia quae sunt de esse sacramen-
ti, quia debita materia quam facit personarum
legitimitas et debita forma,
scilicet expressio consensus interioris
per verba de praesenti, constat quod etiam se-
cundum matrimonium est sacramentum sicut et primum.
¶ Ad primum ergo dicendum quod hoc intelligitur de
sacramento quod inducit perpetu-
um effectum. Tunc enim si
iteratur sacramentum, datur intelli-
gi quod primum non ~~fecit~~ fuit
efficax. Et sic fit primo in una

sicut patet in omnibus sacramentis quae
imprimunt characterem. Sed illa
sacramenta quae habent effectum non per-
petuum possunt iterari sine
iniuria sacramenti, sicut patet de
poenitentia. Et quia vinculum matrimoniale
tollitur per mortem, nulla fit in-
iuria sacramento si mulier
post mortem viri iterato nu-
bat. ¶ Ad secundum dicendum quod quamvis matrimonium
secundum in se consideratum sit
perfectum sacramentum, tamen in
ordine ad primum consideratum
habet aliquid de defectu sacramenti,
quia non habet plenam significationem,
cum non sit una unius sicut
est in matrimonio Christi et ecclesiae. Et
ratione huius defectus benedictio
a secundis nuptiis subtrahitur. Sed hoc
est intelligendum quando secundae nup-
tiae sunt et ex parte viri
et ex parte mulieris, vel ex parte
mulieris tantum. Si enim virgo
contrahat cum illo qui habuit
aliam uxorem, nihilominus
nuptiae benedicuntur. Salvatur enim
aliquo modo significatio etiam in ordine
ad primas nuptias, quia Christus et
si unam ecclesiam sponsam
habeat, habet tamen plures personas
desponsatas in una ecclesia. Sed
anima non potest esse sponsa alterius
quam Christi, quia alias cum daemone
fornicatur, nec est ibi matrimonium spiritua-
le. Et propter hoc quando mulier secundo
nubit, nuptiae non benedicuntur
propter defectum sacramenti. ¶ Ad
tertium dicendum quod significatio perfecta
invenitur in secundo matrimonio secundum
se considerato, non autem si con-
sideretur in ordine ad praeceden-
s matrimonium, et sic habet defectum sacramenti.
¶ Ad quartum dicendum quod secundum matrimonium

impedit aliu sacramentu ordi
nis quantum ad id qd' h3 de
defectum sacramenti Et non
in quantum e sacramentum

M62 Quid.
Q Consyderandum e d'
amicabilis unio et p° d'
debiti reddicione / 2° d' plura
litate uxorum / 3° de byga
mia / 4° d' libello repudij
5° d' filijs illegittime natis
Circa primum queruntur ij
Primo utrum alter coniugum
teneatur alteri debitum redde
2° utrum si (vir) deat aliqui
redde no possent / 3° utrum
vir et uxor in h° sint equales
4° Utrum unus sine assen
alterius possit votum emittere
per qd' reddicio reddico impediatur
5° utrum petens tpe sacro
peccet mortaliter / 6° utrum red
de teneatur tempore festiuo
7° utrum temporibus sacratis
deat aliquid impedire quin
debitum petat / 8° utrum li
ceat uxori menstruate debitu
pete / 10° utrum menstruata de
beat redde debitum petenti
11° utrum nuptie certis tpibus
anni sint interdicte

A d . j . sic proceditur Videtur q alter
coniugum non teneatur
alteri ad reddicionem debiti conuien
te precepti nullus .n. prohibetur a
sumpcione eucharistie pr h°
q preceptum implet si ille q
uxori debitum reddit non
pot carnes et agni ede ut d°
in lra dt ergo redde debitum
no e d' necessitate precepti ¶ pr
quilibet pt licite abstinere
ab hijs sunt i notica im p°
si aliqu redde debitum possent

esset ꝑsone eorum vel racione
infirmitatis vel rone solucois
iam facte ergo vr q licite posset
debitum petenti negari ¶ pr
quecunq3 facit se impotente
ad faciendum id ad quod ex p
cepto tenetur peccat si ergo alter ex
necessitate precepti tenetur ad redde
dum debitum vr q peccet se
ieiunando vel alio corpus suu
attenuando impotentem se redd3
ad debiti solucoz quod no vr
verum ¶ pr matrimoniu scdm Philm ordi
natur ad procreacoem plis et
educacoem et iterum ad commu
nicacoem vite · sed leprosus e conͦ utrumque
matrimonij finem qz cum sit mor
bus contagiosus mulier leprosa no
tenetur cohitare viro simulit
e mobi frequenter transmittitur
ad plem ergo viro leproso uxor
debitum in redde non tenetur
vt videtur ¶ Sz contra sicut seruus
e in potestate domini sui ita et
unus coniugum in potestate
alterius ut j . cor7 . A . sz seruus tenetur
ex necessitate precepti domino suo de
bitum seruicii redde ut3 / Ro
3 Reddite omnibus debitum cui
tributum etc Et unus ergo con
iugum ex necessitate precepti tenetur
alteri debitum redde / ¶ pr matrimonium
e ordinatum ad fornicacoem
vitandam ut j . cor7 . A . sed hoc
non posset per matrimonium fieri si unus
alteri non tenetur teneri debitum
redde qn concupiscencia infestatur
ergo redde debitum e d' necessitate
precepti ¶ Ro dd3 · q matrimonium
pri e institutum in officium
nature et ideo in actu ipsius seruanda
e motus nature motus scdm quem nu
tritiua non ministrat generatiue
ni id quod superfluit ad conseruacoz

mediandum q² h' e ordo n͞alis
inq͞ntum aliquid in se ipso p̄ficit
et p̄modum alii de p̄fectione sua
communicet et h' e ordo caritatis
que naturam p̄ficit et ideo cum
uxor in viro p̄tatem no͞ h'at
nisi quantum ad naturam, vir
autem non aut quantum ad
ea q͞ sunt de conservacione nature
indiuiduj ordinata ideo tene² uxori
debitum redde͞ in hiis que ad
curacionem p̄lis spectant salua
tamen prius p̄sone incolumi-
tate ¶ Ad .1. ergo d͞d͞m q͞ aliquis
implens aliquod preceptum p͞t
reddi inhabilis ad aliquod
sacrum officium implendum
vel p̄sequendum sicut iudex qui
hominem ad mortem condenat
preceptum implens irregularis efficitur
et similiter ille qui preceptum
implens debitum soluit
redde͞ ineptus ad diuina officia
exequenda non q͞ ille actus
sit peccatum sed racione carnalitatis
illius actus et ideo q͞ magister de
Jeronimo loquitur tantum de ministris
ecclesie non aut de aliis qui sunt
pro iudicio relinquendi q² p͞nt
ex deuocione dimitte͞ et sumere
corpus x͞pi absque peccato ¶ Ad 2.
d͞d͞m q͞ uxor non h'z p̄tatem
in corpus viri nisi salua con-
seruacione p̄sone eius ut dictum
e unde si ultra exigit no͞
e peticio debiti sed iniusta ex-
accio et p̄pter h' vir no͞ tene² ei
satisface͞ ¶ Ad 3. d͞d͞m q͞ si ad
redde͞ impotens ad debitum
soluendum ex causa ex matrimonio
secuta puta cum prius debitum
reddit et e impotens ad debitum
soluendum vltra mulier no͞
h'z ius petendi et impetendo
vltra se magis inuitaret q͞m
conmisceri quibus si aut reddi²
impotens ex alia causa si
illa e licita p͞t utrum non
te² nec p͞t mulier exigere
si no͞ e tunc peccat et peccatum
uxoris si p͞pter h' in fornicacionem
labatur aliquamodo sibi im-
putatur et ideo d͞z quantum
p͞t dare operam ut uxor con-
tineat ¶ Ad .4. d͞d͞m q͞ lex p̄-
soluit sponsalia sed no͞ matrimonium
unde uxor etiam viro lepros͞o
tene² redde͞ debitum non tamen
te² ei cohitare q² no͞ ita cito
inficitur ex coitu sicut ex fre-
quenti cohabitacione et quamuis
proles² infirma p̄les tamen melius
e ei p͞t esse q͞ penitus no͞
esse
Ad .5. sic procede͞ vi² q͞ vir
non teneatur debitum
uxori non petenti p͞pter
in affirmatiua no͞ obligat nisi
ad tempus determinatum. sed
solucionis tempus determinatum
debiti no͞ p͞t esse nisi quod de-
bitum petitur ergo aliter soluere
non tene² ¶ P̄ de quolibet debemus
p̄sumere meliora sed melius e
coniugibus continere q͞ matrimonio
uti ergo nisi expresse debitum
petat d͞z vir p̄supponere q͞ ei
placeat continere et no͞ tene²
ei debitum redde͞ ¶ P̄ sicut
uxor h'z p̄tatem in viro
ita dominus in seruum sed dominus
no͞ tene² seruus suum seruire nisi quod
sibi ab ipso imperat² ergo nec
vir tene² uxori redde͞ debitum
nisi quod ab eo exigitur ¶ P̄
vir p͞t aliquod uxorem exigente
precibus auertere ne exigat ergo
multomagis p͞t non redde͞

debitum si non exigatur ¶ Secundo in redditione debiti medicamen sed medicus est infirmitati commissus tenetur morbo eius subvenire etiam si ipse non petat ergo vir uxori non petenti tenetur debitum reddere ¶ Praeterea praelatus tenetur correctionis remedium contra peccata subditorum adhibere etiam eis contradicentibus sed redditio debiti est in viro ordinata contra peccata uxoris ergo tenetur vir debitum reddere uxori etiam non petenti ¶ Ad primum ergo dicendum quod petere debitum est dupliciter uno modo expresse ut quando verbis invicem petunt Alio modo est petitio debiti interpretativa quando scilicet vir percipit per aliqua signa quod uxor vellet sibi debitum reddi sed propter verecundiam tacet et ita etiam si non expresse petat verbis debitum tamen vir tenetur reddere quando expressa signa in uxore apparent voluntatis reddendi debitum ¶ Ad primum ergo dicendum quod tempus determinatum non est quod petitur sed quod timetur ex aliquibus signis periculum ad quod vitandum ordinatur debiti redditio et tunc reddatur ¶ Ad secundum dicendum quod vir potest talem praesumptionem habere de uxore quod in ea continentia sit bona non videt sed quod videt esset stulta praesumptio ¶ Ad tertium dicendum quod dominus non ita verecundatur a suo petere debitum a servo sicut uxor a viro debitum coniugii si tamen dominus non petet vel propter ignorantiam vel alia de causa nihilominus servus tenetur implere si periculum immineret apostolus servus mandat ¶ Ad quartum dicendum quod non debet vir uxori auctor esse ne petat debitum nisi propter rationabilem causam et tunc etiam non debet eum magna instantia audire propter periculum imminentia

Ad tertium sic proceditur videtur quod vir et mulier non sunt in actu coniugii aequales agens enim est nobilius patiente ut Augustinus dicit xii super Genesim ad litteram sed in actu coniugali vir se habet ut agens et femina ut patiens ergo non sunt in illo aequales ¶ Praeterea uxor non tenetur viro debitum reddere nisi petat vir autem tenetur uxori ut dictum est ergo non sunt pares in actu coniugii ¶ Praeterea in matrimonio mulier propter virum facta est ut patet Genesis ii faciamus ei adiutorium simile sibi sed illud propter quod est alterum semper est principalius ergo etc. ¶ Praeterea coniugium principaliter ordinatur ad actum coniugalem sed in matrimonio vir est caput mulieris ut patet i Corinthiorum xi ergo non sunt aequales in actu praedicto ¶ Sed contra est quod dicitur i Corinthiorum vii vir non habet potestatem sui corporis sed et similiter dicit de uxore ergo sunt aequales in actu coniugii ¶ Praeterea coniugium est relatio aequiparantiae cum sit communio ut dictum est ergo vir et uxor sunt aequales in actu coniugii ¶ Respondeo dicendum quod duplex est aequalitas scilicet quantitatis et proportionis aequalitas quidem quantitatis est quae attenditur inter

duas quantitates eiusdem speciei
sicut bicubitum ad bicubitum
sed equalitas proportionis est que
attenditur inter duas proportiones
eiusdem speciei sicut dupla ad du
plam loquendo de prima equalitate
vir et uxor non sunt equales
in neutro modo quantum ad actum
coniugalem neque in quo est
nobilius est viro debetur utroque
quantum ad dispensationem domus
in qua uxor regitur et vir
regit sed quantum ad secundam
equalitatem sunt equales in
utroque quia sicut se habet vir ad uxorem
in actu coniugali et dispensatione
domus ad id quod viri est
ita uxor ad id quod uxoris
est et secundum hoc dicitur in textu quod sunt
equales in petendo et reddendo
debitum ¶ Ad primum ergo dicendum quod
quamvis agere sit nobilius
quam pati tamen eadem est propor
tio patientis ad patiendum
et agentis ad agendum et secundum
hoc est ibi equalitas proportionis
¶ Ad 2m dicendum quod hoc est per accidens
vir enim quod nobiliorem habet par
tem in actu coniugali naturaliter
habet quod non ita erubescat petere
debitum sicut uxor et inde est
quod non ita uxor tenetur reddere de
bitum non petenti viro sicut
vir uxori ¶ Ad 3m dicendum quod
quod hoc dicitur quod non sunt equa
les absolute. Non autem quod non
sunt equales secundum proportionem
¶ Ad 4m dicendum quod quamvis caput sit
principalius membrum tamen
sicut membrum tenetur capiti in
officiis suis sic est e converso qualitas
proportionis 2

Ad 4m sic proceditur. Videtur quod vir
et uxor possunt votum
emittere contra debitum
coniugii sine mutuo consensu. Vir
enim et uxor equaliter obligantur
ad debiti solutionem ut dictum
est sed licitum est viro etiam uxore
prohibente accipere crucem in
subsidium terre sancte ergo eadem
ratione licitum est uxori et ideo cum
per votum redditio debiti impe
diatur potest alter coniugum sine
consensu alterius votum predictum
emittere ¶ Praeterea non est expectan
dum in aliquo voto consensus
alterius qui non potest sine peccato dis
sentire quoniam alter continen
tiam voveat vel simpliciter
vel ad tempus quia impedire
profectum spiritualem est peccatum in
spiritum sanctum ergo unus potest votum
continentie simpliciter vel ad
tempus sine consensu alterius vo
vere ¶ Praeterea sicut in actu matri
monii requiritur debiti redditio
ita debiti petitio sed unus potest
sine consensu alterius vovere quod
debitum non petat cum in
hoc sit sue potestatis ergo pari ratione
quod debitum non reddat ¶ Praeterea
nullus potest ex precepto superioris
cogi ad id quod non liceat
sibi simpliciter vovere et facere
quia in illicitis non est obediendum
sed prelatus superior posset precipere
viro ut uxori ad tempus de
bitum non redderet occupando
eum in aliquo servitio ergo hoc
etiam ipse posset per se facere et vo
vere per quod ad debiti redditionem
impediretur ¶ Sed contra est quod
dicitur i Cor vii Nolite fraudetis

vos inmicē n̄ qꝛ communi con
ssēn ad tempus ut Marcus ora
¶ Ad nullus pt facere votum
d' alieno · ſ vir nō hꝫ ptatem
sui corpis · ſ uxor ergo sine
conssēn eius non pt votum
emittē continentie facē uł vo
uere sim͞r uł ad tempus ¶ Ad
ddm qꝛ vouere voluntatis est
ut · 2 · ethi nomen ᵹt / Vn
de illis tantum bonis pt ee
votum que ure subiacent
voluntati qualia nō sunt ea
in quibꝫ unus alteri tenetur
Et idō coniugalibꝫ non pt aliquis
votum emittē sine conssēn eiꝫ
cui tene͞r / Unde cum conu
ges invicem teneant͞r in re
dditione debiti pp̄ quam conti
nentiā impeditur nō pt vnꝫ
absqꝫ conssēn altiꝫ continenciā
vouere / Et ſi vouit peccat
Et nec dꝫ sruare votum · ſ agē
pniam d' voto malefacto /
¶ Ad · 1 · ergo ddm qꝛ satis pbabile
ē · qꝛ uxor debeat velle conti
nere ad tempus p̱ subueme
do neccitati ecclē generalis Et idō
infauoꝫ negotij pp̱ quod crux ſ
datur institutum ē qꝛ vir
possit absqꝫ conssēn uxoris
crucem accipere sicut · 2 · posst
suo domino terreno a quo
feudum hꝫ absqꝫ eius conssēn
militare nec tamen omnino
subtrahit̄ mulieri ius suū
qꝛ uxor pt eum sequi nec
ē simile de uxore ad virum
cum vir debeat regere uxoꝫ
Et non econuerso qꝛ magis
tenetur uxor sequi virum
qꝛ eꝰ / Et pt uxor cum
maiori periculo castitatis dis

curreret p̱ terras qꝛ vir et p̱ ad
minori ecclē vtilitate Et idō
uxor non pt hmōi votum
facē sine viri conssēn ¶ Ad
2 · ddm qꝛ alt' coniugum dis
sentiens voto continencie altiꝫ
non peccat qꝛ nō dissentit ut
bonum illius impediat ſ ne
sibi preiudicium generetur ¶ Ad
3 · ddm qꝛ ttꝫ hꝫ ē 2ᵒ opinio
Quidam · n · dicunt qꝛ vnꝫ
coniugum absqꝫ conssēn altiꝫ pt
vouē qꝛ non petat debitum
non aut̄ qꝛ non reddat qꝛ
in primo uterqꝫ ē sui iuris
ſ nō in 2ᵒ · ſ qꝛ si alt' nunqꝫ
peteret debitum ergo hꝫ alti nimiꝫ
honerosum redde͞r / dum oportet
semp̱ semp̱ confusionem
debitum petendi subire Et
idō alij pbabilius dicunt qꝛ
neutrum pt vnus sine conssēn
altiꝫ vouē ¶ Ad · 4 · ddm qꝛ
mulier accipit ptatem in
corpore ~~mulieris~~ viri saluo
hꝫ in quo tene͞r corpori suo ita
etiam saluo hꝫ in quo tene͞r aliꝫ
domino Et idō sicut uxor nō
pt debitum petere a viro
contꝰ salutem sui corporis ita
nec impediendum hꝫ in eo
quo tene͞r ſ pp̱ hꝫ nō pt dni
prohibē quod debitum reddat

A
d · v · sic pcedit͞r uł͞r qꝛ tēpibꝫ
sacris non debeat aliquis
impediri quin debitum petat
cuius ē subueniendum morbo
quod invalescit · ſ pbłe ē qꝛ
in die festo invalescat concu
piscentia ergo tunc dꝫ ei subue
niri p̱ debiti redditionem ¶ Pre
nō ē alia rō quare nō sit pe
tendum debitum in diebꝫ festi

nes ii q sunt oroni d'putati
s; in illis dieb; sunt hore de
terminate oratoni ergo aliis
horis licet debitum pete
¶ Ez cou sicut aliqua loca sunt
sacra que d'putata sunt sacris
ita aliqua tempora sunt sacra
pp eand; rom s; in loco sacro
non lic; pete debitum ergo in
tempe sacro ¶ Ex^o dic; q
actq carnalis impedit culpa care
at tn quia rom d'primit pp car
nalem d'lectacoem hominem
reddit ineptum ad spualia
et ido in dieb; in quib; spualib;
pprie e vacandum non
lic; pete debitum ¶ Ad 1 ergo
dic; q tempore illo alia possunt
alia adhiberi ad conuenientem
exprimendum se oratio et intra
huioj q adhibent' et illis qui
ppetuo continent ¶ Ad 2
dic; q quamuis no teneat'
oimb; horis orae tamen te'
to die se conseruare ydoneum
ad orandum

Ad iij sic pce' vi' q pe
tens in tpe sacro mort'
peccat ¶ Gg. n dt in i^o
dyal q mulier q in nocte
cognita e a viro mane ad
processione veniens a dyabolo
e arrepta. s; hr no n mortlr
peccasset ergo sic ¶ P quicq;
facit cou preceptu diuinum
mortalir peccat. s; dominus
precepit exod 19. Nolite appro
pinquare uxorib; vris qui s.
erant legem accepturi ergo multo
mag peccant mortlr tpe q^o
sacris no le intendend; est

cum uxorib; viri conuinsceant'
¶ Ez cou nulla circumstancia
aggrauat in infinitum s; in debi
tum tempus e circumstancia
quedam ergo no aggrauat in in
finitum ut faciat mortale
qd' esset veniale ¶ Ex^o dic;
q debitum pete in die festiuo
non e circumstancia trahens
in aliam speci; pcti vnde no
pt in infinitum aggrauare Et
ido no peccat mortalir uxor
ul' vir si in die festo debitum
petat. s; tamen grauius est
peccatum si sola d'lectacionis
causa petatur q si pp timore
quo quis si timet d'lubrico
carnis debitum petat ¶ Ad
1 ergo dic; q non fuit punita
mulier illa pp hr q debitu
reddidit. s; quia postmodum se
teme ad diuina ingessit cou
conscienciam ¶ Ad 2 dic; q ex
auctoritate illa no pt pbari q
esset pctm mortale. s; q sic
incongruum multa n ad
immediciam carnis ptinencia
exigebant' d' necte precepti
in ve le q carnalib; daba'
q no exige' in no le q est
lex spus.

Ad viij sic pce' vi' q e
non te' die festiuo redde'
q peccantes et consen
cientes pari' puniunt' ut
Ro 1. s; ie qui reddit
debitum consentit petenti
q peccat ergo et ipse peccat
¶ P ex precepto affirmatiuo ob
ligamur ad orandum et ita ad
aliquod tempus d'terminatu

ergo ꝑ tempore illo in quo quis
orare tenetur reddē debitum
nō dʒ sic nec eo tempore quo
tene² tpali domino ad spūale
obsequium ¶ Et cōn̄ ē qd̄ dr̄
j. cor. vij. Nolite fraudare
inuicem n̄ forte ex consensu ad
tempus ꝛc̄ ergo qui petit reddendū
ē ei ¶ Ro̅ ddm̄ q cum mulier
habeat ꝑtatem in corpe viri
quantum ad actum coniugalis
spectat et econuerso. tenēt viri
alteri debitum reddē quandocumque
tpe et quacumque hora salua
debita honestate que in talibus
exigitur sed nō oʒ q statim
in publico reddat debitum
¶ Ad. j. ergo. ddm̄ q iste quantum
in se ē non consentit sed id
qd̄ ab eo exigitur inuitus et
cum dolore reddit et non pec
cat hic. n. est ꝑ subtinimus
caritas diuinitus ordinatum
ut semper petenti debitum
reddatur ne aliqua occasio pec
detur ¶ Ad. 2. ddm̄ q nō ē
aliqua hora determinata quin
possit pōsq recompensari in aliis
horis et ideo obiectio non cogit

Ad. viij sic pceditur. vr̄ q
temporibus sacris non debeat
aliquid impedire qui
debitum petat Tunc .n.
subueniendū ē morbo cum
inualescit. sꝫ possibile ē q in
die festiuo inualescat concu
piscentia ergo tunc dʒ ei subueniri
ꝑ petitionem debiti ¶ Pr̄ nō est
alia rō quare nō dʒ peti de
bitum in diebus festiuis n̄ q
sunt orationi deputati sꝫ in illis
diebus sunt hore determinate
orationi ergo aliis horis licꝫ debitum
petē ¶ Sꝫ cōn̄ sicut aliqua loca
sunt sacra que deputata sunt sa
cris ita tpa sunt sacra ꝑ
eandem rōnem. sꝫ in loco sacro nō
licꝫ petē debitum ergo nec in
tpe sacro ¶ Ro̅ ddm̄ q actus
carnalis quamuis culpa careat
quia tamē rōnem deprimit ꝑ car
nalem delectationem hominem
reddit ineptum ad spūalia et
ideo in diebus in quibus ꝑcipue spūalibus
ē vacandum non licꝫ petē de
bitum ¶ Ad j. ergo ddm̄ q tpe
illo possunt alia adhiberi ad
concupiscentiam reprimendam sicut
oro et multa huiusmodi q adhibent
et illi q ꝑpetue continent
¶ Ad .2. ddm̄ q quamuis nō teneā²
omnibus horis orare tn̄ tene²
toto die se conseruare ydoneum
adorandum

Ad ix sic pceditur. vr̄ q licet
ad uxori menstruate
debitum petē Dicit .n. in
lege veti mulier menstruata im
munda erat sic et vir fluxum
sanguinis patiens sꝫ huiusmodi vir
pt debitum petē ergo pari roe
mulier menstruosa ¶ Pr̄ maior
infirmitas ut vr̄ ē lepra
quam pas menstruorum et maior
corruptionem cā in prole sꝫ leprosa
pt debitum petē ergo et ¶ Pr̄
sꝫ menstruate nō licꝫ debitum
petē hoc nō ē n̄ rone defectus
qui timetur in prole ergo si est ste
rilis menstruata pt debitum pe
tere ¶ Sꝫ cōn̄ ysa. hom̄ dicit
mistice rōe. q pannus menstruate
&c̄ ꝑꝫ tunc viri dʒ abstinere
ab uxoribus qr tunc concipiunt²
membra dampna tc̄m clauda lepsa

et humidi qr pareret no erubue
runt in conclam commiscere. corpora
petra pateant eunt et apte re
darequa in pueris ¶ Ad 2o dr
q ad menstruatam accede in
lege phibitum erat pr inmundi
ciam cu pr nociuum q cu
ple ex humidi commixtione
pueniunt Unde quantum ad pr
preceptum erat cerimoniale s
q ad 2m morale qr cum
cum sit ad bonum plis pr
ordinatum ex inordinatus
omnis coitus cum quo impedi
bonum plis // fluxus tamen
menstruorum pt ee nalis et
in naturalis Si nalis s quod
mulieres patiuntur determinat
tpibus sunt sane In nalis quod
inordinate et quasi continue
ex aliqua infirmitate fluxum
patiunt In fluxu ex primo men
struorum nalit no e phibitum
ad mulierem menstruatam ac
cede maxime in le no pr in
firmitatem qua mulier tali
statu concipe no pt tamen et
qr talis fluxus e ppetuus seu
diuturnus Unde oz q uir
ppetuo abstineret Sz quando mulier
naturalit patit fluxum mestru
orum pt concipe et iterum
talis fluxus no e ppetuus
s durat ad modicum tempus
Undo phibitum e accede et
phibitum e mulieri tali fluxu
debitum pete ¶ Ad 1 go. dr
q fluxus seminis in uiro ex
infirmitate prodit nec semen
sic defluens est aptum ad gna
tionem et pr talis infirmitas
no e ppetua ul diutina sicut
lepra Unde no e similis ro
et p hc solvitur Rm ¶ Ad 3

dr q quando mulier menstrua
patit non pt ee ctud eam
ee sterilem qdam. n. inme
tute sunt steriles q p fecunda
sunt et posse tpis

Ad 4 sic pret Uz q
mulier menstruata
no dz redde debitum
petenti qr lem, ecce dr q
Si quis ad menstruatam accesse
sit utrq morte e puniendus
ego ui q tam petes q cog
ges debitum peccat ¶ P. ro
1 non solum qui faciunt s
et qui facientibus consentiunt
digni sunt morte s cogens
sciens a menstrua debitum
mortalr peccat ex pari rone
mulier in reddicione debiti
¶ P. furioso no est reddendus gla
dius ne se ul alium interficiat
ergo eadem rone nec uxor tpe me
struorum dz corpus suum uiro
exponere ne se spiualr occidat
¶ Sz con. 1 cor. vij. Mulier
sui corporis ptatem non hz s
uir ergo uiro petenti debitum et
tempore mestruorum s ipa
non reddet debitum esset ei occo
peccandi qr forte fornicaret
¶ Rco dr q ut hc dixerunt
aliqui q mulier menstrua
sic no dz pete debitum ita
nec redde sic n non dz petere
ad uitandum periculum ita redde
ul derogare uiro p quod daret
omnino ptas uiro in corpus
mulieris qm ad uenalem
actum nec e simile de infirmi
tate plis et ppus roro hr si
mulier infirmare q contingit
e q ex carnali actu periculum
ei imminet non autem ra

ttum e d'ple que forte nulla
sequitur ¶ Et ido alij dicunt q
mulier menstruata nunq licz
pete debitum Si aut vir eius
petat a' petit sciente. Et tunc
dz eum auite pbis et monite
non tamen ita efficacit q possit
ei occassio incidendi in alias
dampnabiles corrupciones. si
ad id pnus credatur / Si aut
petit ignorant et tunc dz
mulier aliqm occom ptende
t infirmitate allegare ne
debitum reddat n pticulm vis
teneatur tamen sua' etc

Ad vi sic pce' ar' q nup
cie no sunt interdicte
q nuiz sacrm e. s
illis tempor'z non intdr ce
lebraco aliorum sacramentoz
go nec celebraco nuiz pugz
e incompetes diebz festiuis
petico debiti q celebracio nup
ciarum. s diebz illis pt debitu
peti go et nupcie celebrari
¶ Pz contra q sunt con statuta
ecce dz separari. Si non separen'
si fiant nupcie in talibz tpibz
go no dz esse phibitum p statu
ta ecce ¶ Dz con e q de cra
tpe amplexandi. tempz lon
ge fieri ab amplexu ¶ Rno
ddz q qd none fiesse tradunt
anno coniugio q ip' noite
ad curam carnalium occupa'
Et ido nupcie consueuert
multa sig'n leticie dissolute
andi Et pt illa tpa lz mag'
hommes pricipue dz se ad spua
lia eleuare phibitum est
nupcias celebrare hic e ab
aduentu ad ephiaz pt quiz
q. s. antiquos canones in vnte
fieri comunit' sibz Et septua
gesima usqz ad octauam
pasche p communionem pascalem
Et a 3bz diebz an ascensioz usqz
ad octauam penth. pt parocz
ad communioem illo tpe fiendam
¶ Ad .1. go ddz q celebraco
nuiz lz aliquam mundanam
leticiam et carnalem adiunctam
qd no e d' aliis sacramentis Et
ido e simile ¶ Ad .2. ddz
q non sit tanta districcio mor
in reddicone ul peticone debiti
sicut in celebracone nupciaru
Et ido no e simile ¶ Ad .3.
ddz q cum tempz no sit decem
nuiz. s cum tpe indeto contha'
ndplonung coir e sacrm n
sepa' nuiz sim'. s ad tpe ut
puniam agant d' hic q statutu
ecce sunt transgressi etc

De inde considerand e de
pluralitate uxorum Circa
quod queruntur .v. Primo utrum
hre plures uxores sit con lege
nature ¶ Sco utrum hre plures
uxores fuit aliqn licitum / 3o
utrum hre concubinam sit con
legem nature / 4o utrum acce
dere ad concubinam sit pcm
mortale / 5o utrum aliqn
licitum fuit hre concubina

Ad .1. sic pce' ar' q plures
uxores hre no sit cont'
legem nre, consuetudo enim
legi naturali no pinducat s
hre plures uxores pcm no erat
qd mos erat / Et ab augo
hic in lra q plures uxores
hre no e con legem nature
¶ Pz quicumqz facit con legem
nature facit con preceptum q
sit lex scripta. lz sua pcepta
nta Et lex nature s augd dt

quod habere plures uxores non esset con-
preceptum quia nulla lege erat pro-
hibitum ergo habere plures uxores
non est contra legem nature ¶ Preterea
minimus peccatum ordinatur ad plus
peccatum sed coitus propter ex pluribus
prolem accipere plures fecundando
ergo non est contra legem nature habere
plures uxores ¶ Preterea hoc est naturale
quod omnia animalia natura
docuit ut in principio digestorum
dicitur sed natura non docuit hoc omnia
animalia quod sit una unius
quia unus mas in multis anima-
libus pluribus feminis commiscetur
ergo non est contra legem nature
habere plures uxores ¶ Preterea secundum
philosophum xv de animalibus in qua-
cumque plus mas se habet ad femi-
nam sicut agens ad patiens et
artifex ad materiam sed non est contra
ordinem nature quod unus agens
in plura passiva agat aut unus
artifex ex diversis instrumentis
operetur ergo non est contra legem
nature quod unus mas plures uxo-
res habeat ¶ Sed contra est quod proprie
dicitur de iure naturali quod homini
in sua institutione inditum sit
sed quod sit una unius in ipsa
institutione humane nature est
ei inditum ut genesis 2 Erunt
duo in carne una ergo est de
lege nature ¶ Preterea contra legem nature
est quod homo se ad impossibile obliget
sed quod iam datum est alteri dare
sed homo contrahens cum una
uxore sui corporis potestatem sibi
tradidit ut uxore sit pro reddere de-
bitum cum petierit ergo contra
legem est si postea alteri potestatem
sui corporis tradat quia nemo
posset sibi utrisque reddere debitum
si simul peterent ¶ Preterea de le-
ge nature est quod tibi non vis fieri
alteri ne feceris sed vir nullo
vellet quod uxor alium virum
habeat ergo contra legem faceret na-
ture si uxorem aliam superduceret
¶ Preterea quicquid est contra legem
naturale desiderium est contra
legem nature sed zelus viri
ad uxorem et uxoris ad vi-
rum naturalis est quia in omnibus
invenitur igitur cum zelus
sit amor non paciens consor-
tium in amato videtur quod contra
legem nature sit quod plures
uxores habeant unum virum
¶ Responsio dicendum quod omnibus rebus na-
turalibus insunt quedam principia quibus
non solum operationes proprias
efficere possint sed quibus eas
convenientes fini suo reddant
sive sint actiones que conse-
quuntur rem ex natura sui generis
sive consequantur ex natura speciei
ut magneti competit ferri
deorsum ex natura sui generis
trahere ferrum ex natura speciei
sicut autem in rebus agentibus
de necessitate nature sunt principia acti-
onis forme a quibus operationes
proprie prodeunt convenientes fini
ita in hiis que cognitionem partici-
pant principia sunt agendi cognitio
et appetitus Unde oportet quod in
vi cognitiva sit naturalis
conceptio et in vi appetitiva
naturalis inclinatio quibus operatio
conveniens generi sive speciei red-
datur competens fini sed quia
homo inter cetera animalia ratio-
nis cognoscit et proportionem operationis
ad finem ideo naturalis conceptio
est ei indita qua dirigitur

ad operandum conveniens quod lex
naturalis ut hic naturale dicitur. Di ce
terit autem coniunctio quod naturalis
operatur ius naturale bruta
enim ex instinctu nature impelluntur
ad agendum convenientes
actiones cum igitur ea equalentur
quod ipsa arbitrio agentia. lex
naturalis nichil est aliud quam
conceptio hominum naturaliter
indita qua dirigitur ad con
venienter agendum in actionibus
propriis sive competant ei ex
natura generis ut generare co
medere et huiusmodi sive ex natura
speciei ut ratiocinari et huiusmodi
omne autem illud quod actum
inconvenientem reddit fini
quam natura ex opere aliquo in
tendit contra legem nature esse
dicitur / potest autem actio esse non
conveniens fini vel principali
vel secundario sive sit sive sit duobus
contingit. Uno modo ex aliquo
quod omnino impedit finem ut
omnia superfluitas aut de
fectus commestionis impedit
salutem corporis quod principalis finis
commestionis et bonam habi
tudinem in negociis operan
dis quod est finis secundarius. Alio modo
ex aliquo quod facit difficilem
aut minus decentem proventum
ad finem principalem vel secundarium
sicut inordinata commestio
quantum ad tempus indebitum
si ergo actio sit inconveniens
fini quod omnino prohibens fi
nem principalem directe per
legem nature prohibetur primis
preceptis legis nature que sunt
in operabilibus sicut sunt commu
communes conceptiones in specula
tivis si autem sit incompetens

fini secundario quocumque modo aut
etiam principali ut faciens dif
ficilem ut minus congruam
proventum ad ipsum prohibetur non
quidem primis preceptis legis nature
sed secundis que ex primis derivantur
sicut conclusiones in specula
tivis ex principiis per se notis fi
dem habent. Et dicta actio contra le
gem nature esse dicitur. Matrimonium ergo
habet pro fine principali prolis procrea
tionem et educationem qui quidem
finis competit homini secundum
naturam sui generis / Unde et
aliis animalibus est communis ut
dicitur in 8 ethicorum. Et bonum matrimonii
assignatur proles. Sed pro fine secundario
ut dicit philosophus habet in hominibus so
lum communicationem operum que
sunt necessaria in vita. Et secundum hoc
fidem sibi invicem debent quod
est unum de bonis matrimonii habet ultra
alium finem in quantum fidelibus
est insignificationem Christi et ecclesie
Et bonum matrimonii dicitur sacramentum
Unde primus finis respondet matrimonio
hominis in quantum est animal
2us in quantum est homo / 3us
in quantum est fidelis. pluralita
tas ergo uxorum neque totaliter
tollit nec aliqualiter impedit
primum finem tamen unus vir
sufficiat pluribus uxoribus fecun
dandis et educandis filiis ex eis
natis / sed secundum finem etsi non
totaliter tollit tamen multum im
pedit eo quod non facile potest esse
pax in familia ubi cum uno
plures uxores iunguntur cum
non possit unus vir sufficere
ad satisfaciendum pluribus uxori
bus ad votum et communicatio
plurium in uno officio causat

litem sic singuli corrixantur
adinvicem. Et similiter plures
uxores conveniunt viri. Secundo autem
finem totaliter tollit eo quod sic
dicitur est conveniens ita et contrarium
et ideo patet quod dictum quod pluralitas
uxorum condempnanda est contra legem
nature et condempnanda non. ¶ Ad 1
quod dicitur quod consuetudo non preiu-
dicat legi nature quantum ad prima
precepta que sunt ipsius quasi co-
munes animi conceptiones in
speculativis sed ea que ex istis tra-
huntur ut conclusiones consue-
tudo auget ut tullius dicit in 3
rethorice et similiter 2 huiusmodi et
huiusmodi est preceptum legis nature
de unitate uxoris ¶ Ad 2
dicendum quod sic tullius dicit res autem profectas
et a consuetudine approbatas legum
metus et religio sanxit unde
patet quod illa que lex naturalis dic-
tat quasi ex principiis primis
legis nature derivata non habent vim
coactivam per modum precepti absolute
nisi postquam lege divina et
humana sancita sunt et hoc
est quod dicit augustinus quod ideo fiebant
contra legem precepti quia nulla
lege erat prohibitum ¶ Ad 3
patet solucio ex dictis ¶ Ad 4 dicendum
quod ius naturale multipliciter
accipitur / Primo enim dicitur ius dicitur
naturale ex principio quia a natura
est inditum. Et sic diffinit tullius
in 2o rethorice Dicens ius nature
est quod non opinio genuit sed quedam
lex quedam innata inserunt
Et quia in rebus naturalibus dicuntur aliqui
motus naturales non quia sunt ex
principio extrinseco sed quia sunt
a principio superiori manante

sic motus qui sunt ~~a principio~~ sic
in elementis ex impressione cor-
porum celestium naturales dicuntur
ut commentator dicit in 3o
celi et mundi. ideo ea que sunt de
iure nature divino dicuntur esse
de iure naturali cum sint ex
impressione et influxione superioris
principii. sed dicitur et accipitur ab
ysidoro cum dicit quod ius naturale est quod
in lege et in evangelio conti-
netur / Secundo dicitur ius naturale non
solum a principio. sed a natura quia
de naturalibus est et quia natura con-
rationem dividitur a qua homo
est homo ideo strictissimo modo
accipiendi ius naturale est illud
quod ad homines tantum pertinet et si
sic de dictamine naturalis
rationis dictat de hiis que sunt
hominum aliis quam quod tullius datur
dicta diffinicio. scilicet ius naturale
Secundo modo acceptum est / et contra ius
naturale tercio modo acceptum quod iure
divino prohibetur et 2 contra ius
naturale / primo modo acceptum
ut exdictis patet quod natura dictat
alicui secundum modum convenien-
tem speciei sue / Unde eciam
quedam animalia in quibus ad
educacionem prolis requiritur sollici-
tudo utriusque. scilicet maris et femine
naturali instinctu servant
commixtionem unius ad unam
sic. patet et intuentibus et columbis
sed quia omnes induci
in contrarium videntur unde
quod pluralitas uxorum sit contra
prima principia legis nature ideo ad
eas ¶ Responsio ad ¶ Ad 5 dicendum
quod natura humana absque deo
defectu instituta est et ideo
non solum sunt credita et

illa sine quibus ipsius finis pincipalis
esse non potest . sed 2a illa sine quibus
certius finis ipsius sine difficul
tate haberi non possit / et hoc modo
in prima sui institutione habere unicam
uxorem licuit / ¶ Ad vj . dicendum quod
vir per ipsum non dat suo
corpori potestatem uxori quantum
ad omnia sed solum ad illa que
ipsius requirit . Non autem requirit
ipsius ut quolibet tempore uxori
petenti vir debitum reddat
nisi ad id / ad quod ipsius pincipaliter
est institutum . sed bonum prolis
et hoc est . secundum quantum sufficit ad
impugnationem requiritur autem
hoc ipsius inquantum est ad re
medium institutum quod est
certius ipsius finis ut quolibet
tempore debitum petenti
reddatur . Et patet quod accipiens
uxores non se obligat ad
impossibile considerato pincipali
fine ipsius . Et ideo pluralitas
uxorum non est contra preceptum
legis nature ¶ Ad . vij . dicendum
quod id preceptum legis nature
quod tibi non vis fieri alteri
ne feceris debet intelligi eadem
proportione servata . Non . n. si
prelatus non vult sibi resisti
a subdito ipse subdito resistere
non debet . Et sic ideo non oportet quod
propter illius precepti quod sicut
vir non vult quod uxor sua
habeat plures viros vel aliud
virum . quod ipse non habeat ali
am uxorem / quia vnam virum
habere plures non est contra precep
tum legis nature . ut dictum
est . sed vnam uxorem habere plures
viros est contra preceptum primum
legis nature ut dictum est

ex quo prolis quantum ad aliquid totaliter
tollitur et quantum ad aliquid
impeditur bonum prolis quod est
pincipalis ipsius finis . in bono
n. prolis intelligitur . Non solum
procreatio . sed 2a educatio / ipsa . n.
procreatio prolis . Et si totaliter tol
latur quia conueniunt per commixtio
nem plurium virorum uni
licerem impregnari ut dicitur in
ix° de animalibus tamen multum
impeditur quia vix potest accidere quod
corruptio accidat quantum
ad corruptionem feminis vel quantum
ad alterum . sed educatio totaliter
tollitur quia ex quo hoc quod vna mulier
ex plures maritos habet sequitur
incertitudo prolis respectu patris cuius
cura necessaria est in educando . Et
ideo nulla lege vel consuetudine
est permissum vnam mulierem
habere plures viros sed econuerso
¶ Ad . 8 . dicendum quod naturalis inclina
tio in appetitiua sequitur naturalem
cognitionem in cognitione . n. quia
non ita est contra conceptionem natura
lem quod vir aliquis habeat plures
uxores . sicut quod uxor habeat
plures viros ideo affectus uxoris
non tantum refugit consortium
in viro sed econuerso . Et ideo
tam in hominibus quam in aliis
animalibus inuenitur maior
zelus ~~mariti~~ maris ad fe
minam quam econuerso

Ad 2m sic proceditur . videtur quod habere
plures uxores non po
tuerit aliquando esse licitum quia
secundum philosophum in ~~v~~ ethicorum . ius naturale
semper et vbique habet naturalem
potentiam eandem . sed iure
naturali prohibetur pluralitas uxorum
ut ex dictis patet . ergo sic non

nō lig̃ ita unq̃ licuit ¶ P.
ſi alij licuit h̃ non fuit niſi
q̃ pſe licitum erat ut p ali
quam diſpenſacōem licebat. ſi
pius nō ſit ẽ nunc licitum
eſſ ¶ Et aut̃ zoo h̃ eſſe nō
pt q̃ ſi aug̃ deus cum ſit
rectus nē conditor non facit
aliquid cont̃ racōnes quas nē
inſeruit cum go nē nāe ꝯ
inſeruit q̃ ſit cōtra cōmunis
vide q̃ ipē cont̃ h̃ nunq̃ diſ
penſauit ¶ P. ſi aliquid eſt
licitum ꝑ diſpenſacōne h̃
non lig̃ niſi illis in quib3
diſpenſacō ſit Non aut̃ legī
aliqua diſpenſacō cōmunis in
lege cum omnib3 facta cum
ꝯ omnes q̃ui qui volebant
plures uxores accipiebant in
veteri teſtamēto nec ꝯ h̃
ꝓhendebantur a lege vel ꝓphis
non vi q̃ fuit ꝑ diſpenſacōe
licitum ¶ P. vbi ē eadē cā
diſpenſacōnis d3 eadē diſpenſacō
fieri. ſi cauſa diſpenſacōnis nō
pt alia poni niſi multiplicacō
ꝓlis ad cultum d̃ q̃ ē. nūc
nōta ē. ꝯ adhuc dicta diſpē
ſacō duraret ꝑcipue cum nō
legatur reuocata ¶ P. in diſ
penſacōne non d3 ꝑtermitti
maius bonum ꝓ minori
bono. ſi fides et ſacramētū
que non videntur poſſe ſeruari
in nūo quo viri plurib3
uxorib3 coniungitur fuerunt
meliora q̃ ꝓlis multe
multiplicacō ꝯ multum
huiuſ multiplicacōnis diſ
penſacō ꝑdicta fieri nō debu
iſſe ¶ Et cōtra. q̃ll. z. dē q̃

lex ꝓ ꝑuaricacōnes poſita ē
et. ſ. eos ꝓhibēt ſi lex veteꝝ
fecit mencōem d' ꝓluralitate
uxorum ſine aliq̃ eius ꝓhi
bicōne vt3 deut. xx. Si
huit homo duas uxores ꝯ
ꝯ hūdo duas uxores nō
erat licitum ¶ P. h̃. idē
vi q̃o ꝯ ſtūs ꝑch3 qui
plures legunt̃ huiſſe uxores
cum dō eſſi acceptiſſimi ſicut
Jacob et dauid et plures alij ꝯ
alij fuit licitum ¶ Ad q̃o d3
q̃ ſicut ꝯ dict̃ ꝓ3 pluralitas
uxorum ē vi coniungit q̃
legem nature non quantum
ad ꝑma ꝑcepta eius ſi quatuor
ad ſcā q̃. q. concluſiones a
ꝑimis d'riuantur. ſi q̃ actos
humanos variari o3 ſm̃ diuſas
condiciones ꝑſonarum et tꝑm
et aliarum circumſtanciarum idō
concluſiones ꝑdicte a ꝑimis
leg̃ nature ꝑcepte non ꝓce
dunt ut ſemꝑ efficaciam hntes
ſi in maiori ꝑte talia .n.
ē tō materia moralis ut3
ꝓ phm in .i. eth. et idō ubi
eorum efficacia deficit licite
ea ꝑtermitti poſſunt. ſi q̃
nō eſt facile ꝯterminare hꝫ
varietates idō ill. ex quinꝯ
auctē lex efficaciam hꝫ reſ
uantur ut licenciam ꝓbeant
legem ꝑtermittendi in illis
caſib3 ad quos leg̃ efficacia
non ꝯtendē ſe d3 et talis li
cencia diſpenſacō dr̃. Lex aut̃
d' vnitate uxoris nō ē hu
manitꝫ. ſi diuinitꝫ inſtituta
nec verbis verbo aut litteꝝ
tradita ſi cordi impſſa ſic

et alia que ad legem nature qua-
litercumque pertinent. Et ideo michi a
solo deo dispensatio fieri potuit
per inspirationem internam que quidem
principaliter patribus sanctis facta
est Et per eorum exemplum ad
alios derivata est eo tempore quo
oportebat predictum nature precep-
tum pretermitti ut maior esset
multiplicatio prolis ad cultum
dei educande semper enim principalior
finis magis observandus est quam se-
cundarius Unde cum bonum matrimonii
prolis sit principalis eius finis
ubi prolis multiplicatio necessaria
erat debuit negligi ad tempus
impedimentum quod posset in
secundariis finibus evenire ad quod
removendum preceptum prohibens
pluralitatem uxorum ordinatur
ut ex dictis patet. ¶ Ad .1. ergo
dicendum quod ius naturale semper et
ubique quantum est de se habet eandem
potentiam. sed per accidens propter aliquod
impedimentum quandoque et alicui
potest variari sicut in ethicis exem-
plum ponit de aliis rebus naturalibus
semper enim et ubique dextera est
melior quam sinistra. secundum
naturam. sed per aliquod accidens
contingit aliquem esse ambi-
dextrum quia natura nostra variabi-
lis est Et similis ratio est de naturali
iusto ut ibidem philosophus dicit
¶ Ad .2. dicendum quod quidam
de divorciis dicunt quod numquam licuit
alicui habere plures uxores sine
dispensatione per divinam inspi-
rationem habita nec tamen talis
dispensatio datur contra rationes
quas deus nature indidit. sed
preter eas quia rationes ille non
sunt ordinate ad semper sed ut

in pluribus ut dictum est supra Et
non est contra naturam quod aliquando
accidunt in rebus naturalibus mi-
nus (?) preter ea que frequenter so-
lent evenire ¶ Ad .3. dicendum quod
qualis est lex talis debet esse dis-
pensatio legis quia lex nature est
cordibus impressa non oportuit dis-
pensationem eorum que ad le-
gem nature pertinent lege scripta
dari sed per internam dispensationem
fieri ¶ Ad .4. dicendum quod veniente
Christo fuit tempus plenitudinis
gratie Christi per quam cultus dei in
omnes gentes spirituali propagatione
diffusus est Et ideo non est eadem ratio
dispensationis que erat an-
te adventum quando cultus carnali
propagatione multiplicabatur
et conservabatur ¶ Ad .5. dicendum
quod proles secundum quod est bonum matrimonii
includit fidem ad deum servan-
dam quia secundum quod proles expectatur
ad cultum dei educanda ponitur
matrimonii bonum fides autem ad deum
servanda est potior quam fides uxori
servanda que ponitur matrimonii
bonum Et quam significatio que pertinet ad
sacramentum quia significatio ad fi-
dei cognitionem ordinatur Et
ideo non est inconveniens si propter
bonum prolis aliquid detrahatur aliis
duobus bonis nec tamen omnino
tolluntur quia et fides manet
ad plures et sacramentum aliquo modo
quia quamvis non significaret coniunctionem
Christi ad ecclesiam secundum quod una est tamen
significatur cum distinctione graduum
in ecclesia per pluralitatem uxorum
que quidem non solum est in ecclesia
militante sed etiam triumphante
Et ideo illorum matrimonia aliquo

significant communicatorem ad omnes
non solum militantem ut quidam
dicunt. secundum .2. triumphantem in
qua sunt diverse mansiones

Ad .3. sic proceditur. Videtur quod hec
concubinatus non sit contra
legem nature. Legis enim
cerimonie non sunt de lege
nature. Sed fornicatio prohibetur
act. 15. inter alia cerimonialia
legis que ad tempus credentibus ex
gentibus imponebantur. ergo for-
nicatio simplex que est accessus
ad concubinam non est contra
legem nature. ¶ Preterea ius po-
sitivum a naturali iure processit
ut tullius dicit. sed secundum ius po-
sitivum fornicatio simplex non prohi-
betur. ymo potius imponitur secundum
antiquas leges mulieres lu-
panaribus tradende condempnabantur
ergo hec concubinatus non est
contra legem nature. ¶ Preterea natu-
ralis lex non prohibet quin id quod
datur simpliciter possit dari ad tempus
et secundum quid. sed una mulier
soluta potest dare viro soluto
imperpetuum sui corporis potestatem
ut ea utatur licite cum voluerit
ergo non erit contra legem. si de-
dit ei potestatem sui corporis ad
horam. ¶ Preterea quicumque re sua
utitur ut vult nemini facit in-
iuriam. Sed ancilla est res domini
ergo si dominus ea utatur ad li-
bitum nulli facit iniuriam et
ita hec concubinatus non est contra
legem nature. ¶ Preterea quilibet potest
alteri dare quod suum est. sed
uxor habet potestatem in corpore vi-
ri .1. cor. 7. ergo si uxor
velit vir potest alii mulieri

coniungi sine peccato. ¶ Sed contra secundum
omnes leges filii qui de concu-
bina nascuntur sunt vitu-
perabiles. sed hoc non esset nisi
concubitus ex quo oriuntur esset
naturaliter turpis. ergo hec con-
cubinatus est contra legem nature.
¶ Preterea matrimonium est naturale. sed hoc non
esset si sine preiudicio legis nature
homo posset coniungi mulieri
preter matrimonium. ergo contra legem nature
est concubinatus hec. ¶ Respondeo dicendum
quod illa actio videtur esse contra legem
nature que non est conveniens
fini debito sive quia non or-
dinatur in ipsum per actionem agentis
sive quia de se est improportionata
illi fini. finis autem quem natura
ex tali concubitu intendit
est proles procreanda et educanda et
ut hoc bonum quereretur posuit
delectationem in concubitu ut
constantinus dicit. quicumque
ergo concubitu utitur propter delectationem
que in ipso est non referendo in
finem a natura intentum
contra naturam facit. et simi-
liter etiam nisi sit talis concubitus
qui ad illum finem conve-
nienter ordinari possit. et quia
res a fine plurimum nominatur
tamquam ab optimo sic coniunctio
matrimonii a prolis bono nomen acce-
pit quod per matrimonium principaliter
queritur. ita concubine no-
men illa coniunctio exprimit
quia solus concubitus propter se ipsum
queritur. et si etiam aliquis quandoque
ex tali concubitu prolem querat
non tamen est conveniens ad
prolis bonum in quo non solum
intelligitur ipsius procreatio per quam
proles esse accipit. sed etiam educatio

et instructio per quam accipit nu-
trimentum et disciplinam
a parentibus in quibus tribus parentes
proli tenentur secundum philosophum viii
ethicorum cum autem educatio et instruc-
tio prolis a parentibus debeatur per lon-
gum tempus exigit lex nature
ut pater et mater commaneat
ad subveniendum proli / Unde
aves que communiter pullos
nutriunt ante completam
nutritionem non separantur a mutua
societate que incipit a concubitu
vel in concumbendo hec autem
obligatio ad commanendum
feminam marito matrimonium facit
et ideo patet quod accedere ad mulierem
non iunctam sibi matrimonio que con-
cubina vocatur est contra legem
nature ¶ Ad primum ergo dicendum quod in
gentibus quantum ad multa
lex nature obfuscata erat
unde accedere ad concubinam
malum non reputabant sed
passim fornicatione quasi re li-
cita utebantur / sicut et aliis
que erant contra cerimonias iu-
deorum quamvis non essent contra lege
nature / et ideo apostoli inmiscuerunt
prohibitionem fornicationis cerimo-
nialibus propter discretionem que erat
in utrorumque ritu iudeos et gen-
tiles ¶ Ad secundum dicendum quod ex pre-
dicta obscuritate scilicet in qua
~~reddiderunt~~ ceciderunt gen-
tiles deo debitam gloriam non
reddentes ut dicitur Ro. i° lex
illa processit et non ex instinctu
legis nature unde prevalente
Christiana religione lex illa ex-
stirpata est ¶ Ad tertium dicendum quod in
aliquibus sicut nichil inconve-
niens sequitur sed rem aliquam
quis in potestate habet alii sunt

tradat ita quod non si tradat ad
tempus et neutrum est contra le-
gem nature ita autem non est in
proposito et ideo ratio non sequitur
¶ Ad quartum dicendum quod iniuria iustitie
opponitur lex autem naturalis non
solum prohibet iniustitiam sed etiam
opposita omnium virtutum sicut contra
legem nature est ut aliquis
immoderate comedat quamvis
talis rebus utens suis nulli in-
iuriam faciat et preterea ancilla quam-
vis sit res domini ad obsequi-
um non est tamen res sua ad
concubitum et iterum interest
qualiterque quisque re sua utatur
facit enim talis iniuriam proli
procreande ad cuius bonum non suffi-
cienter talis commixtio ordinatur
ut dictum est ¶ Ad quintum dicendum quod
mulier habet potestatem in corpore
viri non simpliciter quantum ad
omnia sed solum quantum ad
matrimonium et ideo non potest contra bonum
matrimonii corpus viri alii tradere

Ad sextum sic proceditur videtur quod acce-
dere ad concubinam non
sit peccatum mortale maius in
peccatum est mendacium quam
fornicatio simplex quod patet ex hoc quod
iudas qui fornicationem non horruit
cum thamar committere renuit
mendacium dicens certe men-
dacii arguere nos non poterit sed
mendacium non semper est peccatum
mortale ergo neque fornicatio simplex
¶ Preterea peccatum mortale morte
puniri debet sed lex vetus non pu-
niebat concubitum concubine
morte nisi in aliquo casu ut patet
deut. xxii ergo non est peccatum
mortale ¶ Preterea peccata mortalia
carnalia sunt minores culpe
quam spiritualia sed non omnis super

bia aut avaricia ē peccm̄ mor
le que sunt spualia peccata
ergo nō omnis fornicaco que ē
peccm̄ carnale ē mortale ¶ P̄
ubi ē maius incitamentū ibi
ē minus peccm̄ qr magis pec
cat qui minori temptacōne vin
citur sed concupiscēcia maxi
me instigat ad venerē ergo cum
actus gule non sit peccm̄
mortale nec fornicacio simplex
simpliciter erit peccm̄ mortale
¶ Sz contra illud excludit a regno
dei nisi peccm̄ mortale · sed forni
catores excluduntur a regno
dei ut j cor vj · Ergo fornicacio
simplex ē peccm̄ mor
tale ¶ R̄ sola pcta morta
lia crimina dicuntur sed fornicacio
dicitur crimen ut thob attende
tibi ad bonum ab omni forni
cacione et preter uxorem tuam
numquam paciaris crimen con
scienciae ¶ Respondeo dicendum qr sicut
in 2a parte dictum ē illi actus
qui sua genere sunt pccā mor
talia p quos federatur amicicia ho
minis ad hominem violatur
hec enim sunt contra duo precepta
caritatis que ē anime vita
et ideo cum concubitus forni
catorius tollat debitam ordi
nacōem prolis ad plenum quod
natura ex concubitu inten
dit non ē dubium qr fornicacio
simplex de sui racione ē peccm̄
mortale · et prout leges scripta
non essent ¶ Ad j ergo dicendum qr
sequeretur homo qui non vitat
peccm̄ mortale vitat pctm̄
veniale ad quod non habet tm̄
incitamentum sicut et indutus
mendacium vitant fornicacionem
non vitant quibus de menda
cium periciosum fuisset in
iuriam huius amicorum sed ex
cessum non reddidisset ¶ Ad
2 dicendum qr peccm̄ non dicitur mortale
quia morte temporali punitur sed
quia punitur etiam vita eterna · et
~~multa alia~~ furtum ē peccm̄
mortale et multa alia que
interdum non puniuntur per leges
temporali morte · et similiter et
ē de fornicacione ¶ Ad 3 dicendum
qr sicut non quilibet motus
superbie ē peccm̄ mortale ita
nec quilibet motus luxurie
quia primi motus luxurie et
huiusmodi sunt pccā venia
lia et 2 concubitus coniugalis
interdum tamen aliqui luxu
rie actus sunt pccā mor
talia aliquibus motibus superbie
venialibus existentibus qr in
ubi quoque inductis intelligitur
comparacio viciorum secundum ge
nus non tamen ad singulos
actus ¶ Ad 4 dicendum qr appin
quat ad spēciem pccā
quibus magnitudine dimi
nitur ~~…~~ diminuatur tamen
quoniam 2 quod ē gravitate
habet maiorem qr inordinata co
mixtio cum sit contra ea que
pertinet ad fovendam societatem
humane societatis et ideo
non sequitur

Ad 5 sciendum primo · sicut qr ali
quantum fuit concubi
nam habere sic enim habere unam
uxorem ē de lege nature ita
non habere concubinam sed ali
quando plures uxores habere
ergo et habere concubinam ¶ P̄
non potest aliqua simul ¶ esse

ancilla et uxor / Unde s(ed) legis
ex h(oc) ipso q(uod) ancilla s(er)uiu(m)
ducebatur libera reddebatur
s(ed) aliqui antiquissimi d(icun)t legi(tur)
ad s(an)c(t)as accessisse ancillas s(icu)t
abraham et iacob ergo et ille
no(n) erant uxores et aliquid
licuit concubinas h(abe)re ¶ p(rim)o
illa q(ue) in n(ost)ra dicit(ur) non p(er)-
cipit nec filius ei(us) d(icitu)r esse he-
reditatis p(ar)ticeps. s(ed) abraham
erat agar et filius eius no(n)
fuit heres ergo no(n) fuit uxor
abrahe / ¶ It(em) con(tra) ea que co(n)-
p(re)cepta sunt decalogi nu(n)q(uam) li-
cuerunt. s(ed) h(abe)re concubinam
e(st) con(tra) p(re)ceptu(m) decalogi .s(cilicet)
non mechaberis ergo nu(n)q(uam) fuit
licitum ¶ p(rim)o Ambro(sius) d(icit)
in li(bro) de p(at)riarch(is) sicut no(n)
lic(et) q(uod) mulieri no(n) lic(et) s(ed)
nu(n)q(uam) licuit mulieri ad ali-
um virum accede(re) dimisso
viro p(ro)p(ri)o ergo nec viro nu(n)q(uam)
licuit concubinam h(abe)re ¶ R(espon)d(e)o
d(icendu)m q(uod) Rabbi moyses dicit
q(uod) ante tempus leg(is) fornicacio
non erat peccatu(m) quod
p(ro)bat ex h(oc) q(uod) iudas cum tha-
mar concubuit. s(ed) illa ro(ci)o
non cogit quia .n. nece(sse) est s(ed)
hos iacob a pecc(at)o excusare
cum accusati fuerunt apud
p(at)rem crimine pessimo et in
ioseph venundacione nece et ve(n)-
dicioni consenserunt / Et ideo
d(icendu)m e(st) q(uod) cum h(abe)re concubinam
sit n(atu)ra i(n)imicum sit con(tra)
legem nature nullo t(em)p(or)e fu-
it licitum fuit nec etiam
ex dispensacione sit .n. ex-
dict(um) p(atet) concubit(us) cum ea
q(ue) no(n) e(st) ... iuncta no(n)

e(st) conueniens atq(ue) ad bonu(m) p(ro)lis
q(uo)d e(st) p(ri)ncipalis finis m(atri)m(oni)j et
ideo e(st) con(tra) p(re)cepta p(rim)e legis n(atu)re
q(ue) dispensacione(m) non recipiunt.
Unde sobrietate(m) legit(ur) in ve-
teri t(estamento) aliquos concubinas
habuisse quos nec(esse) sit a pecc(at)o
mortali excusari .ut eas ve-
ni(am) (?) .... Et tamen con-
binas dici q(uia) habebant aliquid
de r(aci)one uxoris et aliquid de
r(aci)one concubine. s(ed) m(atri)m(oniu)m
ordinatur ad finem p(ri)ncipale(m)
finem qui e(st) bonu(m) p(ro)lis uxor
viro coniungitur insolubili
coniunctione ut saltem diuina
ut conditus p(atet) Et t(ame)n h(ec) no(n) e(st)
aliqua dispensacio. s(ed) quantu(m)
ad s(ecund)m fine(m) q(ui) e(st) dispensacio
familie et communicacio oper(um)
uxor coniungit(ur) viro ut so-
cia s(ed) h(oc) d(e)erat in hijs que
concubine nominabantur in
h(oc) .n. poterat e(ss)e dispensacio cu(m)
sit secundarius m(atri)m(oni)j finis
et ex hac parte habebant aliq(ui)d
simile concubinis racione c(uius)
concubine nominabant(ur) ¶ Ad
p(rim)o d(icendu)m q(uod) h(abe)re plures uxores
non e(st) con(tra) legem nature et
ideo p(ro)p(ter) ei(us) sic h(abe)re concu-
binam et ideo r(aci)o no(n) seq(ui)t(ur) ¶ Ad
2 d(icendu)m q(uod) antiq(ui) p(at)res ea dispensa-
cione q(ua) plures habebant concu-
binas accedebant uxores ad (i)ste
erant .n. uxores q(ua)ntu(m)
ad illam coniunccione(m) q(ue) respicit
secundariu(m) finem ut con-
dicio seruitutis ex p(ar)te cum no(n)
possit simul e(ss)e socia et ancil-
la ¶ Ad 3 d(icendu)m q(uod) sic in lege
moysi p(er) dispensacio(ne)m licebat
dare libellum repudij ad euitand(um)
uxoricidium ut dicetur in

occasio dispensacionis sicut abrahe
circa agar ad significandum
misterium quod apostolus explicat
gal. 4. quia iste filius heres
non fuit ad ministerium patet et
quia esau filius libere non fuit heres
ut ro. 9. similiter propter misterium
factum fuit ut filii iacob ex
ancillis et liberis nati here
des essent ut augustinus dicit quia post
instituitur in baptismo hec filii here
des tam per bonos quos libere
significant quam per malos ministros
qui per ancillam significantur

Q 66 Deinde considerandum est
de bigamia et irregularitate
ex ea contracta circa hoc
queruntur 5. Primo utrum
illi bigamie que est ex hoc quod ali
quis duas uxores successive
habuit sit irregularitas annexa
2o utrum irregularitatem
contrahat qui simul et successive
duas uxores habuit / 3o utrum
irregularitas contrahatur ex hoc quod
quis uxorem corruptam non
acceperit / 4o utrum bigamia
per baptismum solvatur / 5o
utrum cum bigamis liceat
dispensare.

Ad .1. sic proceditur videtur quod illi
bigamie que est ex hoc quod
aliquis duas uxores suc
cessive habuit non sit irregularitas
annexa quia multitudo et uni
tas consequuntur ens ergo ens
et non ens non faciunt mul
titudinem aliquam sed ille qui
successive habet duas uxores quarum
quando una est in esse alia in non
esse ergo ex hoc non efficitur vir

non unius uxoris qui secundum ad
apostolum prohibetur ¶ Praeterea maius
signum incontinencie apparet
in eo qui plures fornicarie
cognoscit quam qui plures uxores
successive habet sed ex primo non
efficitur aliquis irregularis
ergo nec ex secundo ¶ Praeterea si biga
mia irregularitatem causat aut
hoc est racione sacramenti aut ra
cione carnalis copule sed non racione
primi quia si sic aliquis cum
una contraxisset per verba de presenti
et ea mortua ante carnalem
copulam subsecutam duceret
aliam efficeretur irregularis
quod est contra decretum innocentii 3. nec
iterum racione 2e quia sic hic
qui plures fornicarias con
cubitu cognosceret irregularis
esset quod falsum est ergo nullo
modo bigamia irregularitatem causat
¶ Sed contra dicendum quod aliquis per sacramen
tum ordinis minister sacramentorum
constituitur et ille qui aliis
sacramenta ministrare debet
nullum defectum in sacris pati
debet defectus autem in sacramento
est quando sacramenti significatio integra
non invenitur sacramentum autem
matrimonii significat coniunctionem christi
ad ecclesiam que est unius ad unam
et ideo requiritur ad perfectam significa
cionem sacramenti quod vir sit
tantum unius uxoris et uxor sit
tantum unius uxor et ideo bi
gamia que hoc tollit irregula
ritatem inducit Et sunt
quatuor modi bigamie
Primus est cum quis plures
habet uxores de iure successive
et cum simul habet plures unam
de iure aliam de facto / 3a

cum habet plures successive vna
de iure aliam de facto / Quia qui
viduam duxit uxorem Et omnibus
hijs est irregularitas adiuncta
alia autem causa huius assignatur
quia in illis qui accipiunt sa-
crum ordinis maxima spiritua-
litas debet competere tamen tum
quia spiritualia ministrant scilicet sa-
cramentum tum quia spiritualia do-
cent et in spiritualibus occupari debent
Unde cum concupiscentia maiorem
spiritualitati repugnet propter quod
totus homo caro efficitur non
debet aliquod signum concupiscentie
permanere in eis apparere quod
quidem apparet in bigamis qui
vna uxore contenti esse non
fuerunt tamen prima ratio est
melior ¶ Ad primum ergo dicendum quod mul-
titudo plurium uxorum simul
existencium est multitudo et
ideo talis multitudo totaliter
significationi sacramenti repugnat
Et propter hoc tollitur sacramentum
Sed multitudo uxorum succes-
sive est multitudo secundum quid
Et ideo non tollit significationem sa-
cramenti totaliter nec sacra-
mentum euacuat quantum
ad sui essentiam sed quantum ad
sui perfectionem que requiritur in
illis qui sunt sacramentorum
dispensatores ¶ Ad 2 dicendum
quod quamvis sit in fornicarijs
maioris concupiscentie signum
non tamen concupiscentie ita ad-
herentis quia per fornicationem vnus
alteri non in perpetuo obligatur
Et ideo non est defectus sacramenti
¶ Ad 3 dicendum quod sicut dictum
est bigamia causat irregularitatem
in quantum tollit perfectionem significationis

sacramenti que quidem consistit in
incommixtione animorum que fit
per consensum et incommixtione cor-
porum Et ideo racione extensionis
simul oportet esse bigamiam que
irregularitatem facit Unde
per decretum Innocentii 3 abrogatur
ei quod Hugo in illa dicit scilicet quod
solus consensus per verba de presenti suffi-
ciat ad irregularitatem inducendam

Ad 3 sic proceditur Videtur quod irregu-
laritas non sit annexa
bigamie que contingit ex hoc
quod homo habet duas uxores vnam
de iure aliam de facto quia ubi
nullum est sacramentum non potest
esse defectus sacramenti / Sed quando
aliquis contrahit de facto cum
aliqua et non de iure non est
ibi aliquod sacramentum quia talis
coniunctio non significat coniunctionem
Christi ad ecclesiam ergo cum irregularitas
non consequatur bigamiam
nisi propter defectum sacramenti videtur
quod talem bigamiam irregularitas
non consequatur ¶ Preterea aliquis
accedens ad illam cum qua con-
traxit de facto et non de iure
committit fornicationem si non habeat
aliquam uxorem legitimam
vel adulterium si habeat aliam
Sed diuidens carnem suam in plures
per fornicationem vel adulterium
non causat irregularitatem
Ergo nec dictus bigamie modus
¶ Preterea contingit quod aliquis ante-
quam cognoscat carnaliter illam
cum qua de iure contraxit cum
alia contrahit de facto non de
iure et eam carnaliter cognoscit
sive prima mortua sive vi-
uente talis contraxit cum
pluribus de iure vel de facto et tamen

non est vere quia carnem suam non
divisit in plures ergo ex predicto modo
bigamie non contrahitur irregularitas
¶ Ad secundum dicendum quod in duobus primis modis
bigamie contrahitur irregularitas
quia coniunctio in alio non sit sacramentum
est tamen quedam sacramenti
similitudo Unde isti modi sunt
secundarii et primus est principalis
in irregularitate causanda ¶ Ad
3m ergo dicendum quod coniunctio illa non sit
sacramentum tamen in ea est aliqua
similitudo sacramenti que non
est in fornicatione vel adulterio
contubernio Et ideo non est simile
Et per hoc patet solutio ad 2m ¶ Ad
5m dicendum quod in tali casu non reputatur
bigamus quia quamvis primam uxorem non
habuit perfectam signatam sacramentaliter
tamen si per iudicium ecclesie com
pellatur ad primam redire et
eam cognoscere statim efficitur
irregularis quia irregularitatem
non facit peccatum sed sacramenti
signatio

Ad 3m sic proceditur videtur quod non
contrahatur irregularitas
ex hoc quod aliquis ducit uxorem
non virginem quia plus impe
ditur aliquis defectu proprio quam alie
no sed ipse contrahens non sit
virgo non fit irregularis
ergo multominus si uxor eius
virgo non sit ¶ Preterea potest esse
quod aliquis deflorat aliquam
et postea ducat eam in uxorem talis
non videtur esse irregularis quia
non divisit carnem in plures
nec est uxor eius sed tamen ducit
corruptam in uxorem non
virginem involuntarie
ut quando credit eam virginem
esse Et postea invenit eam cor
ruptam fuisse cognoscens eam
ergo talis modus non causat ir
regularitatem ¶ Preterea corruptio
sequens matrimonium est vituperabilior
quam precedens sed si uxor
postquam consumatum est matrimonium
ab aliquo cognoscatur non efficitur
vir irregularis alias puniretur
pro peccato uxoris Et potest esse
postquam hoc scit quod reddat ei
poscenti debitum antequam
de adulterio condemnetur accusata
ergo videtur quod iste modus bigamie
non causet irregularitatem
¶ Sed contra est quod dicitur distinctione 34 Precipimus
ne unquam illicitas ordinationes
facias ne bigamum aut qui
virginem non est sortitus in
uxorem aut ignorantem litteras
aut quamlibet partem corporis
viciatum vel penitentem vel curie
aut cuilibet conditioni obnoxium
ad sacros ordines permittas acce
dere ¶ Respondeo dicendum quod in coniunctione
Christi et ecclesie unitas ex utraque parte
invenitur Et ideo si dualitas car
nis inveniatur ex parte uxoris
est defectus sacramenti sed tamen
dissimiliter quia ex parte viri requiritur
quod aliam non duxerit in uxorem
non quod sit virgo sed ex parte ux
oris requiritur quod et sit virgo
cuius ratio a decretistis assignatur
quia episcopus significat ecclesiam
militantem cuius curam
gerit in qua sunt multe cor
ruptiones sed sponsa significat Christum
qui virgo fuit Et ideo ex
parte sponse requiritur virginitas
sed non ex parte sponsi ad hoc quod
aliquis episcopus fieri possit. sed

h' vō possit ē expresse cōn
aplm eph .v. dixit. Diligite
uxores vestras sicut x̄ᵉ ecclesiam
ex quo apparet q̄ uxor sit
ecclesiam et sponsus xp̄s et ite
rum q̄ vir ē caput mulieris
sicut xp̄c ecclie. Et sic alij dicunt
q̄ per sponsum signatur xp̄c
per sponsam eccliā triumphans
in qua nō ē aliqua macula
xp̄c aut̄ primo habuit synagogam
q̄. concubinam. Et non multi
tolleretur aliquid de pfectione
signationis sacramenti si
prius habuit sponsas. Sꝫ hoc ē
valde absurdum / q̄ sicut
ē vna fides antiquorum et
modernorum ita vna ecclia /
Unde illi q̄ tempore synago
ge dō seruiebant adunitatem
ecclie magis dō seruiens ptinebat
et p̄ hoc ē expresse cōn id quod
habetur lexe. z. ezech. xvi. ozee
ij. ubi expresse fit mentio
de desponsatione synagoge q̄
non fuit sic concubina sꝫ sic
uxor. Et p̄ sꝫ hoc fornicatio
esset sacrum illius commixtionis
quod ē absurdum. Et idō gen
liter prius qm̄ desponsaretur
a xp̄o in fide ecclie corrupti
fuit a dyabolo per ydolatriam. Et
idō alit̄. ddj. q̄ defectus in
ipso sacramento causat irrtꝫ
corruptio aut̄ carnis contra
mium contingens que pcesser
mium nullum defectum facit
in sacramento ex pte illius
in quo ē corruptio. sꝫ facit
defectum ex pte alterius q̄ actus
coniunctionis mium non cadit
sup se ipsum. sꝫ sup alterum
et idō ex unio perficiatur

quod ex ē intm̄ illius act̄ q̄
mā sacramenti / Unde si
mulier esset ordinis susceptiua
sed efficitur per irregularis
ex hoc q̄ pduceret uxorem corruptam
Non aut̄ ex hoc q̄ corruptus
contrahat ita fieret mulier
irregularis si contraheret cum
corrupto Non aut̄ si contraheret
corrupta n̄ in alio mūo prius
corrupta fuisset. Et per pꝫ solucio
ad primum. ¶ Ad .z. ddj. q̄ in
tali casu sunt diuerse opiniones
tamen pbabilius ē q̄ nō sit
irregularis q̄ carnē suam
non diuisit in plures. ¶ Ad
z. ddj q̄ irregularitas non
ē pena in flicta. sꝫ defectus quidā
sacramentorum Et idō oꝫ q̄
semp sit voluntaria bigamia
ad hoc q̄ irregularitatem cau
set Et idō ille qui uxorem duxit
corruptam qm̄ virginem cre
dit irregularis ē cum cognoscens
¶ Ad .4. ddj q̄ si mulier for
nicetur post mūm contractum
non efficit ex hoc vir irrar
n̄ post corruptionem adulterinam
cum iterato cognoscat q̄ cor
ruptio uxoris in nullo cadit
sub actu mūmali viri sꝫ si
etiam per ius compellatur ei redde
debitum ante condempnationem
adulterii irregularis efficitur q̄uis
de hoc sint opiniones. sꝫ hoc quod
ē dictum ē pbabilius q̄ hic
non requiritur quid sit petm
sꝫ significatio tm̄.
Ad .4. sic proceditur vr̄ q̄ per
baptismum solvatur bi
gamia dicit .n. loco.
in epla ad tytum q̄ si quis
ante baptismum plures habuit

uxores vel unam ante aliam
p9 non est bigamus quo biga
mia p baptismum solvit² ¶ p
q facit qd maius e facit q
minus e s baptismus tollit
omne pctm qd est gravius
q irregularitas ergo tollet biga
mie irregularitatem ¶ p
bapᵐᵘˢ tollit omnem penam
pro actu puemetez s irregulaiᵉ
e huius ergo ec ¶ p bigamus
e irregularis inquantum de
ficit a repntacione x s p bap
tismum plene xᵒ conforma
mur ergo solvit irregularitas
¶ p sacramentum no le e mag
efficax quam sacramentum
ve le s sacramentum ve le
solvebat irregularitates ut in
primo dictum e a magro ergo
et bapᵐᵘˢ qui e efficacissimum
sacramentum in nova le sol
vet irregularitate quo bigamia
contractum ¶ Sz ctm e qd
aug dicit ancius mulier qui
vet eum qui cathecuminus aut
paganus adulteravit ordinan
dum censuerunt qz d sacrato
agitur no d pctō ¶ p sic lr
dicit femina si cathecumina
vl pagana viciata e non pt
int d virgines p9 bap
velari ergo eadm rone nec bi
gamus p9 baptismum ordinari
¶ Respo dm q baptismus solvit
coniugia unde cu ex ipo
coniugio sequatur irregularis
p bap tolli non pt ut aug
dicit ¶ Ad j ergo dm q in
casu isto non ten do opinio
nisi forte eum velimus ex
ponere q loquitur quantum
ad sacramentorum dispensatorem

¶ Ad 2 dm q no oz q o quod
non oz q id q facit maius
facit minus nisi sit ad illud or
dinatum et hc deficit in pro
posito qz baptismus ad irregula
ritatem tollendam no ordinat
¶ Ad 3 dm q hc intelligendum
e d penis que consecuntur ex
actuali pctō q infliete ut
non infligende non n aliqs
p baptismum virginitatem
recuperat nec similit carnis
indivisionem ¶ Ad 4 dm q bap
tismus conformat xpo q
ad virtutem mentis s no
quantum ad statum carnis
qui consideratur in virgin
tate vl in divisione carnis
¶ Ad 5 dm q ille irregulai
tates ex levib causis non
perpetue erant contracte et
ideo 7 p istam sacram auferri
poterant sz eternum erant
ad hc ordinata non aut bap
ad hc ordinatur

Ad 10 sic pces vr q cum
bigamus no liceat dispe
sare qz ex de bigamus dr cu
clericis qui inquantum in ipa
fuit bas mulieres commixerit
si virginalit tanqm cum biga
mis no licz dispensare ¶ p
Con ius divinum no licet
dispensare s omnia q in ca
none dicunt ad ius divin
ptz cum in ppetua canonica
dicatur oz enim omnes uxo
rios xx canum vr q in hijs
non possit dispensari ¶ p
nullus pt dispensare in hijs
que sunt d ronte sacramenti
ordinis cum signato que
e sacro tenuit desit ergo

non pt cum hoc dispensari ¶ Preterea hoc quod rationabiliter factum est non pt rationabiliter irritari. Ergo pt rationabiliter dispensari ad bigamos irrationabiliter est ei adiuncta irregularitas quod est inconveniens / Sed inconveniens Sed inconveniens est quia Lucius papa dispensavit cum episcopo panormitano qui erat bigamus.

¶ Preterea Mar. papa dicit lector si viduam uxorem accipiat in lectoratu permaneat quod si necessitas fuit subdiaconus fiat nihil autem huius simile Sed bigamus fuit ergo ad minus usque ad subdiaconatum cum eo dispensari pt / Respondeo dicendum quod bigamie non est adiuncta irregularitas de iure naturali sed de iure positivo. Item non est de essentialibus ordinis quod aliquis non sit bigamus quod patet per hoc quod si aliquis bigamus ad ordines accedit characterem accipit. Et ideo ¶ papa pt dispensare in tali irregularitate totaliter sed episcopus quantum ad minores ordines. Et quidam dicunt quod inquantum ad maiores in illis qui volunt deo in religione servire propter augendum religiosorum diversorum ¶ Ad primum ergo dicendum quod per illam decretalem ostenditur eadem esse difficultas dispensandi in illis qui de facto cum pluribus contraxerunt ac si de iure contraxissent non quod sit contrahatur sunt paria quantum ad dispensandi in talibus ¶ Ad secundum ergo dicendum quod hoc est verum quantum ad ea que sunt de iure naturali et quantum ad ea que sunt de necessitate sacramentorum et fidei

sed in aliis que sunt de institutione apostolorum cum eadem tota liceat nunc eandem potestatem statuendi et destituendi quam tunc habuit pt papa cum qui primatum tenet in ecclesia dispensare ¶ Ad tertium dicendum quod non quelibet significatio est de essentia sacramenti et talis non tollitur per irregularitatem ¶ Ad quartum dicendum quod in particularibus non pt inveniri ratio que omnibus competat equaliter propter eorum diversitatem. Et ideo quod communiter statutum est rationabiliter consideratis hiis que in pluribus accidunt possunt tamen per dispensationem rationabiliter removeri in aliquo casu determinato

Deinde considerandum est de libello repudii. Circa quod queruntur .vij. Primo utrum inseparabilitas uxoris sit de lege nature / 2o utrum repudiare uxorem possit esse licitum / 3o utrum sub lege Moysi fuerit licitum / 4o utrum liceat uxori repudiate alium accipere / 5o utrum liceat viro repudiatam a se iterum ducere / 6o utrum causa repudii fuerit odium uxoris / 7o utrum cause repudii debeant in libello scribi

Ad primum sic proceditur. Videtur quod inseparabilitas uxoris non sit de lege nature. Lex enim nature communis est apud omnes sed nulla lege preter legem Christi fuit prohibitum uxorem dimittere. Ergo inseparabilitas uxoris non est de lege nature ¶ Preterea sacramenta non sunt de lege nature sed inseparabilitas coniugii ad sacramentum

ptz quod non est de lege nature ¶ Preterea coniunctio viri et femine in unione ordinantur principaliter ad prolis generationem educationem et instructionem sed hec omnia aliquo certo tempore consumantur ergo post illud tempus licet uxorem dimittere sine aliquo preiudicio legis nature ¶ Preterea quod in unione principaliter queritur bonum prolis sed inseparabilitas est contra bonum prolis quia ut dicunt philosophi aliquis vir non potest de aliqua femina prolem accipere qui tamen de alia accipere possit et que etiam ab alio viro impregnaretur ergo inseparabilitas unionis magis est contra legem nature quam de lege nature ¶ Sed contra illud precipue est de lege nature quod natura bene instituta accepit in suo principio sed inseparabilitas unionis est huiusmodi ut habetur Mat. 18 ergo est de lege nature ¶ Preterea de lege nature est quod homo deo non contradicet sed homo quodammodo contradiceret deo si separet quod deus coniunxit ergo cum ergo quod hec instituta sit inseparabilitas unionis ut tamen videtur quod sit de lege nature ¶ Ecce dicendum quod unio de intencione nature ordinatur ad educationem prolis non solum per aliquod tempus sed per totam vitam prolis unde de lege nature est quod parentes filiis thezaurizant et filii parentum heredes sunt et ideo cum proles sit commune bonum viri et uxoris oportet eorum institutam societatem perpetuo permanere indivisam sed lege nature dictamine et inseparabilitas unionis est de lege nature

¶ Ad primum ergo dicendum quod sola lex Christi ad perfectum humanum genus adduxit reducens in statum novitatis nature unde et in lege Moysi et in legibus humanis non potuit totum auferri quod contra legem nature erat hoc enim soli legi spiritus et vite reservatum est ¶ Ad 2 dicendum quod inseparabilitas competit unioni secundum quod est signum perpetue coniunctionis Christi et ecclesie et secundum quod in officium nature ad bonum prolis ordinandum ut dictum est sed quia separatio unionis magis directe repugnat significationi quam prolis bono cui per accidens repugnat ut dictum est inseparabilitas unionis magis in bono sacramenti intelligitur quam in bono prolis quamvis in utroque intelligi possit et secundum quod pertinet ad bonum prolis erit de lege nature non autem secundum quod pertinet ad bonum commune ratione principalis finis qui est bonum prolis. Quamvis et ratione finis secundarii ordinetur ad bonum prolis unionis contrahentes prout per se est in remedium concupiscentie et ideo in legibus unionis magis attenditur quod omnibus competat quam quod uni competere possit quamvis enim unionis inseparabilitas impediat bonum in aliquo homine tamen non est conveniens bonum prolis simpliciter et propter hoc ratio non sequitur

Ad 2 dicendum sic procedo. Videtur quod uxorem dimittere per dispensationem esse licitum non potuit illud enim quod est in unione contra bonum prolis est

contra preceptum legis nature quod in dissolubilia sunt sed dimissio uxo
ris est huiusmodi ut ex predictis patet
ergo etc. ¶ Sed concubina differt
ab uxore proprie in hoc quod non
est inseparabiliter iuncta sed hec
concubinas sunt indispensata
ergo et dimittere uxorem ¶ Sed ho
mines ita sunt non receptibi
les dispensationis sicut alium. sed
non potest dispensari cum
aliquo ut uxorem dimittat et ac
cipiat aliam ¶ Sed contra agar eiec
ta est ab abraham uxorio
affectu ut dictum est sed ipse
eam precepto diuino eiecit et
non peccauit ergo potuit per
dispensationem fieri licitum quod
homo uxorem dimittet ¶ Re[spon]
deo dicendum quod dispensatio in preceptis
proprie que sunt aliquo modo
legis nature est sicut mutatio
cursus naturalis etc. qui quidem
mutari dupliciter potest vno modo
ex aliqua causa naturali per
quam alia omnia naturaliter
impediantur a cursu suo sicut
est in omnibus que in minori
parte casualiter accidunt in
natura. sed per hunc modum
non variatur cursus rerum
naturalium que sunt semper sed
que sunt frequenter ¶ Alio modo
per causam penitus supernaturalem
sicut in miraculis accidit sed hoc
modo potest mutari cursus non
solum qui est ordinatus ut sicut
frequenter sed qui est ordinatus etiam
ut sit semper ut in statione solis
tempore iosue et reditu eiusdem tempore
ezechie et de eclipsi miracu
losa tempore passionis christi. hoc est ratio
dispensationis in preceptis
legis nature ¶ Non autem super prima
que ita sunt quod semper consistunt
ut dictum est de pluralitate uxo
rum et de huiusmodi aliqui autem
tamen inclinantur superioribus et tunc
potest dispensatio esse diuinitus etiam
contra prima precepta legis nature
ratione alicuius misterij diuini
significandi ut ondi sicut patet
de dispensatione precepto abrahe facto
de occisione filij innocentis tales
autem dispensationes non fiunt
communiter ad omnes sed ad ali
quas singulares personas sicut
etiam in miraculis accidit
sed ergo inseparabilitas matrimonij
inter prima precepta legis nature
contineatur solummodo hoc
secundo sub dispensatione cadere potuit
sed autem sit inter secunda precepta legis
nature etiam primo modo cadere po
tuit sub dispensatione videtur
autem magis inter secunda precepta legis
nature contineri inseparabi
litas enim matrimonij non ordinatur
ad prolis bonum quod est principa
lis matrimonij finis nisi quantum
ad hoc quod parentes filijs prouidere
debent in totam vitam per debitam
preparationem eorum que sunt necessaria
in vita humana autem preparatio non
est de prima intentione nature sed
quod omnia sunt communia et
ideo non videtur contra primam in
tentionem nature dimissio uxoris
esse et per consequens nec contra prima
precepta nature legis ¶ Sed contra
secunda legis nature unde et
primo modo sub dispensatione videtur
posse cadere ¶ Ad .1. ergo dicendum quod
in bonum prolis secundum quod est de prima
intentione nature intelligitur

procreatio et nutricio quousque proles
ad competentem etatem ducatur sed
quod ei prouideatur in posterum
per hereditatis et aliorum bonorum
dimissionem unde pertinet ad eam
legem matrimonii preceptum ¶ Ad 2m
dicendum quod licet concubinam esse contra
bonum prolis quantum ad id quod
natura in eo in prima intencione
intendit scilicet educacionem et instruc
cionem que requirit diuturnam commun
sionem parentum quod non est in eo
cubina que ad tempus assumitur
Et ideo non est simile tamen quantum
ad 2am intencionem est licet con
cubinam sub dispensatione eadem
potest ut patet ozee 1 ¶ Ad 3m dicendum
quod inseparabilitas coniugis sit de
2a intencione nunc prout est
in officium nature tamen est
de prima intencione ipsius prout
est sacramentum ecclesie Et ideo ex quo
institutum est ut sit ecclesie sa
cramentum manente tali in
stitucione non potest sub tali dispe
satione cadere nisi forte 2o modo
dispensationis

Ad 3m sic proceditur videtur quod sub
lege moysi fuit licitum
uxorem dimittere primus n
unquam consenciendi est non prohi
bere cum possit prohibere consen
tire. aut illicito illicitum cum
ergo moyses non prohibuit uxoris
repudium nec peccauit quia lex
sancta est ut dicitur Ro. 7 videtur
quod repudium fuit ante licitum
preterea prophete locuti sunt de spiritu
sancto inspirati ut 2 pet
1 Sed malachie 2 dicitur si odio ha
bueris eam dimitte eam ergo cum
illud quod spiritus sanctus inspirat
non sit illicitum videtur quod repudium
uxoris non semper fuit illicitum
¶ Preterea Crisostomus dicit quod sicut apostoli per
miserunt secundas nuptias
ita moyses permisit libellum
repudii sed secunde nuptie non sunt
peccatum ergo nec repudium uxoris
sub lege moysi ¶ Sed contra est
quod dominus dicit quod libellus
repudii datus est iudeis propter dure
ciam cordis eorum sed duricia
cordis eorum non excusabat eos
a peccato ergo nec lex de libello
repudii ¶ Preterea Crisostomus dicit super mattheum
19 quod moyses dando libellum
repudii non iusticiam dei mo
strauit ut quasi per legem
agentibus peccatum non videatur
esse peccatum ¶ Respondeo dicendum quod circa
hoc est 2plex opinio quidam dicunt
quod illi qui sub lege uxorem
dato libello repudii dimittebant
non excusabantur a peccato quamuis
non excusabantur a pena secundum
legem instigencia Et propter hoc
dicitur moyses libellum repudii
permisisse Et ponunt quatuor
modos permissionis Vnus
per priuacionem precepti ut cum
maius bonum non precipitur
minus bonum permitti dicitur
sicut apostolus non precipiendo vir
ginitatem nuptias permisit 1 cor
7 2us per priuacionem prohibicionis
sicut venialia dicuntur permissa quia
non sunt prohibita 3us per pri
uacionem cohibicionis et sic peccata
omnia dicuntur permitti a deo in
quantum non impedit cum
custodire possit 4us per priuacionem
punicionis et libellus repudii
in lege permissus fuit non

quidem propter aliquod maius bonum
consequendum sicut fuit dispe
satio de pluribus uxoribus habendis. Secundo
propter malum cohibendum scilicet
uxoricidium ad quod videlicet pro
cliviores erant propter corruptionem nature sicut
etiam permissum est eis committere
feneraciones propter corruptionem
inconcupiscibilem ne scilicet fratribus
suis feneraverint. Et sicut propter
corruptionem suspiciose mentis
fuit permissum sacrificium
zelotipie ne sola suspicio apud
eos iudicium corrumperet. Secundo
quia lex vetus gratiam non
conferret tamen ad hoc data
erat ut peccatum ostenderet ut co
muniter sancti dicunt ideo
aliis videretur quod repudiando uxorem
peccassent hoc saltem eis per le
gem ac prophetas indicari debuisset
Ysaie lviij Annunciate populo
meo scelera eorum alias vi
derentur nimis esse neglecti
si ea que necessaria sunt ad salutem
que non cognoscebant numquam
eis nunciata fuissent quod non
potest dici cum iustitia legis
tempore suo observata vitam me
reretur eternam. Et propter hoc dicunt
quod quamvis repudiare uxorem per se
sit malum tamen ex permissio
ne divina licitum fiebat
et hoc confirmabant auctorita
te Crisostomi qui dicit quod a peccato ab
stulit culpam legislator quando
permisit repudium. Et quamvis hoc
probabiliter dicatur tamen prima
opinio sustinetur ideo adversitatis
rationes videndum est. ¶ Ad primum ergo
dicendum quod aliquis qui potest prohibere
non peccat si a prohibicione
abstineat non sperans cor
rectionem sed maius malum ex
timandum ex tali prohibicionis
occasione similiter et accidit moy
si unde divina auctoritate fretus
libellum repudii non prohibuit.
¶ Ad 2 dicendum quod prophete spiritu sancto
inspirati non dicebant dimitte
dam esse uxorem quasi hoc esset preceptum
ceptum sit sed quasi permissum ne
alia peyora fierent. Ad 3
dicendum quod illa permissionis simili
tudo non est intelligenda quantum
ad omnia sed solum quantum
ad causam tantum quia utraque per
missio ad vitandam turpitudi
nem facta est. ¶ Ad 4 dicendum
quod quamvis divicia facta ex
cusat quedam non prohibentur sed
que non prohibentur infirmitas
corporalis nec tamen quis
mus peccat permissione sibi fa
ciens. ¶ Ad 5 dicendum quod aliquod
bonum potest intermitti 2 modis
propter aliquod maius bonum
consequendum et tunc intermis
sio illius boni coordine ad
maius bonum accipit hones
tatem sicut intermittebatur sin
gularitas uxoris honeste a
Iacob propter bonum prolis. Alio
bonum intermittitur ad vitandum
maius malum et tunc si
auctoritate eius qui dispensare potest
hoc fiat reatum talis boni
per intermissionem non habet sed honesta
tem etiam non acquirit et
indivisibilitas vinculi in lege
moysi intermittebatur propter
malum maius vitandum scilicet
uxoricidium et ideo Crisostomus dicit
quod a peccato abstulit culpam quamvis
non in inordinato manet

in repudio quoque pteritū dicit²
ād reatum pene nō habebat neqꝫ
temporalis neqꝫ ppetue quia ſtād
diuina diſpenſacone fiebat et
erat ab eo culpa ablata et ideo
ipſe etiam ibidē dicit qꝫ pmiſ
ſum ē repudium non malum
quidē tamē licitum qꝫ quidē
illi qui ſunt de pma opinione
referunt ad hoc tantum qꝫ ha
bebat reatum tpalis pene
Ad .4. ſic procedi vr² qꝫ li
ceret uxori repudiate
alium virum hre qꝛ
in repudio magis erat iniqtas
repudiantis viri qꝫ uxoris
repudiate ſꝫ vir poterat ſine
pcc̄o aliam duce uxorē ergo
uxor ſine pcc̄o alium virum
duce poterat ¶ Pr aug dicit
qꝫ de duabꝫ uxoribꝫ quod mos
erat peccatū non erat ſꝫ ipe
leges talis conſuetudo qꝫ re
pudiatam alium virum du
cebat ut dicit̄ deut .xxiiij. cum
egreſſa virum alterum du
ceret ergo non peccabat alia
viro ſe iungendo ¶ Pr dicit
aug̃ .v. iuſtitiam novi teſta
menti oſtendit ſupabundantes
ee vitis iuſtitie .ve teſ. hoc
aut dicit ad iuſticiam novi
teſtamenti ſupabundanciaꝫ
ptinē qꝫ uxor repudiata nō
ducit alterum virum ergo
in ve le licebat ¶ Qꝫ con
ē qꝫ dicit aug̃ .v. q dimiſſam
duxit mechatur ſꝫ mechari
nunquā fuit in ve le licita
ergo uxori repudiate nō lici
it alium virum hre ¶ Pr
deut .38. dicit qꝫ mulier re
pudiata que alium virum du
ceret polluta erat et abhomi
nabilis facta coram domino
ergo peccabat alium virum
ducendo ¶ Reſpo dicendum qꝫ ſꝫ p
mam opinioꝫ pꝫ qꝛ repudium
uxor peccat alii viro conunc
ta qꝛ ad huc eiuſ primus
non erat ſolutum Mulier
in quanto ipſe viuit alligata
ē legi viri ut Ro .vij. No
aut poterat ſimul plures vi
ros hre ſꝫ ſꝫ aliam opinioꝫ
ſicut licebat ex diſpenſacone
diuina viro uxorē repudiare
ita uxori alium virum du
cere qꝛ inſepabilitas viri
ex cauſa diuine diſpenſacois
tollebat² qua inſepabilitate
manente intelligi² verbū
apli ut ergo ad contraſꝫ racōs
reſpondeamus ¶ Ad .1. ergo
dicendum qꝫ viro licebat plures
uxores ſimul hre ſꝫm diſpe
ſacōem diuinaꝫ et ideo una
dimiſſa eciam nunquā nō ſolutō
poterat alium duce ſꝫ nunquam
uxori licuit hre plures viros
et ideo nō ē ſimile ¶ Ad .2.
dicendum qꝫ in illo verbo augn
mos non ponitur p conſue
tudine ſꝫ p actu honeſto ſꝫ
qꝫ a more aliquis dicit̄ mo
rigeratus qꝛ ē bonorum morum
ergo a more dicit pphia moralis
nominā² ¶ Ad .3. dicendum qꝫ
dominus matth .v. oſtendit
novaꝫ legem abundare p
conſilia ad veterem non
ſolum ad ea q lege veteri
licita faciebat ſꝫ et quantū
ad ea q in veteri lege illi

cita erant s3 a multis licita
putabant° s non vetam prop
terum cp'ortem sic p3 d' odio
inimici Et ita e. 2. d'repudio
¶ Ad .4. dicendum q' Cõbium domini
intelligitur quantum ad tempus
nove leg cuius dicta pmissio
e pblata Et .2. intelligitur
quoddam verbum veriss qui dr
q' qui s3m legem dimittit uxo3
quatuor facit iniquitates Et
quo ad deum q'ponit homicida
iniquantum s3 p'ceptum occi
dendi uxo3 u eam dimittet et
q' dimittat no' fornicatione s3
in quo solo tali lex erat s3
uxorem dimitte pmittit Et
similiter quia facit eam adulte
ram Et illum cui copulatur
¶ Ad .5. dicendum q' quedam mu'
lieratis dicit polluta est et
abhominabilis s3 illius iudicio
qui .q. pollutam eam pius di
misit Et non o3 q' sit pollu
ta simi' u dr polluta eo mod
quo immundus dicebatur qui
tangebatur vel leprosum no
immunditia culpe s3 q'dam
irregularitatis legalis / Unde
Et sacerdoti non licebat vi
duam a' repudiatam ducere in
uxo3

Ad .6. sic p'ce' ro' q' lice
bat repudiatam a se
accipere licet .n. corri
gere qd' malefactum est s3
malefactum erat q' vir uxo
rem repudiabat ergo licebat
corrige h' reducendo uxore
ad se ¶ Et semp licitu' per
catum indulge cum sit mo
rale preceptum qd' in omni
lege manet s3 vir accipie
do repudiatam ei peccanti in
dulgebat ergo et h' licitum erat
¶ Ibi deut. xxiiij ponitur
p' causa quare no' possit accipi
iterum q' polluta e s3 repudia
ta non polluit' u alterum
virum ducendo ergo saltem an
tequam alium virum duceret
licebat eam accipe ¶ Cum co'
e qd' dr deut. xxiiij q' no
poterat prior maritus accipere
eam .7c. ¶ Ergo dicendum q' in lege
d' libello repudij duo erant p
missa .s. dimitte uxo3 et ux
orem dimissam alij iungi et
duo precepta .s. scriptura libelli
repudij Et q' iterum maritus
repudians eam accipe non pos
sit quod quidem s3 eos qui
primam opinionem tenent fac
tum fuit in penam mulie
ris q' alii iungi Et in hoc
pecto polluta e s3 s3 alios
ut vir ne de facili uxo3 repu
diaret quam p3 nullo modo re
cuperare poss ¶ Ad .1. ergo dicendum
q' ad illius mali impedime
tum qd' committebat aliquis
repudiando uxo3 ordinabatur
q' vir uxo3 repudiatam as
sumere iterato non poss ut
ergo dictum Et ideo ordinatum
fuit ¶ Ad .2. dicendum q' semp licitum
indulgere peccanti quantum
ad rancorem cordis s3 no' qua
tum ad penam taxatam divi
nitus ¶ Ad .3. dicendum q' in h'
e 2° opinio quidam .n. dicunt
q' licuit repudiatam viro
reconciliari u in nimio alii
viro esset iuncta tunc .n.
p' adulterium cui se mulier
mulier voluntarie subdidit
in pena dabatur ei qd' ad priorem

virum non induceret. sed quia lex
naturalis prohibet ideo alii dicunt
quod est antequam alteri nuberet
non poterat revocari quoniam
repudiata erat quia pollutio
non intelligitur quantum ad
culpam sed quod dictum est
Ad vi. sic proceditur videtur quod causa
repudii fuerit odium
uxoris secundum quod dicitur Malachie
2 Cum odio habueris eam dimitte
illam ¶ Preterea Deuteronomii xxiiii dicitur
cum non invenerit gratiam in
oculis eius propter aliquam fedi
tatem ergo idem quod prius ¶ Sed
contra sterilitas et fornicatio
magis contrariantur matrimonio quam odium
ergo illa debuerunt potius esse causa
repudii quam odium ¶ Preterea odium
potest causari ex virtute eius
qui odio habetur si ergo odium suf
ficiens est causa tunc mulier
posset repudiari propter virtutem
eius quod est absurdum ¶ Preterea
Deuteronomii xxii dicitur Si duxerit
vir uxorem suam et postea odio
habuerit et obiecerit ei stuprum
ante coniugium sed in probatione
defecerit verberabitur et centum siclis
argenti condempnabitur et non
poterit eam dimittere omni tempore
vite sue ergo odium non est
sufficiens causa repudii ¶ Respondeo
dicendum quod causa permissionis repu
diandi uxorem fuit vitatio uxo
ricidii etc. Sed communiter dicitur
proxima autem causa repudii est
odium. sed odium ex aliqua cau
sa causatur sicut et amor et
ideo etiam alias causas re
pudii ponit que erant causa
odii. Dicit .u. Augustinus in glossa. Deuteronomii
xxiiii Multe erant in lege

cause dimittendi uxorem. Christus
solam fornicationem excipit
ceteras molestias iubet pro fide
et castitate coniugii sustinere
Hee autem cause intelliguntur
feditates in corpore puta
infirmitas vel aliqua notabilis
macula vel in anima sicut
fornicatio vel aliquid huiusmodi
quod in moribus inhonestatem
facit. Sed quidam has causas
magis coartant satis proba
biliter dicentes quod non licebat
repudiare nisi propter aliquam causam
post matrimonium supervenientem nec
propter quamlibet talem. sed propter illas
solum que possunt bonum matrimonii
plus impedire vel in corpore
ut sterilitas aut lepra aut
aliquid huiusmodi vel in anima
ut si esset malorum morum
quos filii ex conversatione ad
ipsam imitarentur. sed quedam
glossa super id Deuteronomii xxiiii cum
non invenerit gratiam etc. videtur
magis artare. Sicut ad peccatum eam
dicit. Per feditatem peccatum
intelligitur. Sed peccatum glossa
nominat non solum in mo
ribus anime. sed etiam in natura
corporis sed ergo prima duo con
cedimus ¶ Ad 3m dicendum quod steri
litas et alia huiusmodi sunt
causa odii et sunt cause re
pudii ¶ Ad 4 dicendum quod propter
virtutem non est aliquis odibilis
per se loquendo quia bonitas est
causa amoris et ideo ratio
non tenet ¶ Ad 5 dicendum quod dabatur
in penam viri quod non posset
in perpetuum repudiare uxorem
in casu illo sicut et in alio casu
quod puellam defloravit.

Ad . vij sic pro[cedi]tur . q[uod] ca[use]
repudij debebant in li-
bello scribi . q[uia] p[er] libellum
repudij scriptum a p[re]c[e]pto legis
absoluebatur / s[ed] h[oc] omnino
vide[tur] iniustum nisi caus[is] suff[i]-
cientibus repudij assignatis . ergo
oportebat illas scribere in libel-
lo ¶ P[raeterea] ad moysen aliud n[on] sp[ec]-
tabat q[uam] o[mn]i[a] videbatur nisi ut
cause repudij ostenderentur . ergo
s[i] no[n] in scribebant[ur] frustra e[ra]t
libellus tradendus ¶ P[raeterea] h[oc] viden-
tur magistri sententiarum . di . 33 ¶ S[ed]
contra cause repudij . aut erat suffi[cientes] [vel non]
ãud s. - sufficientes . si sufficientes precludebatur eum
libera via ad eas impetrandas q[ue]
e[st] s[ecundum] legem concedebant[ur] . si in-
sufficientes ostendebatur iniquis-
tum repudium . et repudium
fieri no[n] poterat . ergo nullo-
cause repudij ibi in speciali in-
scribebantur / ¶ R[espondeo] dicendum . q[uod]
cause repudij in speciali non
scribebantur in libello . s[ed] in
generali non ut ostende[re]tur iustum
repudium . s[ed] s[ecundum] Josephum ut
mulier h[ab]ens libellum conscrip-
tum de repudio alteri nubere posse[t]
alias enim ei traditum no[n]
fuisse[t] / Unde . s[ecundu]m eum erat
scriptura talis promitto t[ibi] q[uod]
nunq[uam] tecum ha[bita]b[o] . s[ed] s[ecundum] aug[ustinum]
ideo libellus scribebatur ut
mora interueniente et consi-
lio scribarum dissuadente
vir a p[ro]posito repudiandi desiste-
ret . et p[er] h[oc] p[atet] solucio ad obiec-
ta .

N. 6 B Deinde considerandum e[st]
de filijs illegittime natis
Circa h[oc] queruntur tria
Primo utrum q[ui] nascuntur ex

coitu non sunt illegittimi
Secundo utrum illegittimi filij de-
beant ex h[oc] damnum reportare
Tercio utrum possint legittimari
Ad . j . sic proceditur . q[uod] filij
q[ui] nascuntur ex coi-
tu non sunt illegittimi q[uia]
s[ecundu]m legem nati legittimi filij
dicuntur . s[ed] quilibet nascitur s[ecundu]m le-
gem ad minimus nature que
fortissima e[st] . ergo quilibet filius
dicitur legittimus ¶ P[raeterea] qui[cumque] dic[itur]
q[uod] legittimus filius e[st] q[ui] e[st] de
legittimo coniugio vel de eo q[uod]
in facie ecclesie legittimum repu-
tatur . s[ed] contingit quandoq[ue] quod
aliquod coniugium legittimum repu-
tatur in facie ecclesie q[uod] h[ab]et im-
pedimentum ne sit coniugi-
um . et tamen a contrahentibus
in faciem ecclesie nescitur . et s[i]
occulte nubant . et impedime-
tum nesciant legittimum vi[detu]r
in facie ecclesie s[ed] ex quo p[ro]p[ter]
eciam non prohibe[tu]r . ergo filij ex
coniugio nati coitu no[n] sunt ille-
gittimi ¶ S[ed] contra illegittimum
dicitur q[uod] e[st] contra legem . s[ed] illi q[ui]
nascuntur ex coniugio nascuntur
contra legem . ergo sunt illegitti-
mi ¶ R[espondeo] dicendum q[uod] quadruplex
status e[st] filiorum / quidam n[on]
sunt naturales et legittimi sicut illi
qui nascuntur ex vero et legittimo
matrimonio / quedam naturales et
no[n] legittimi ut filij qui na-
scuntur ex simplici fornicatione
quedam legittimi et no[n] naturales
sicut filij adoptiui / quidam nec
legittimi nec naturales sicut spu-
rij nati de adulterio et de stupro
tales . n[am] nascuntur et contra lege[m]
positiuam et contra legem na[ture]
¶ Ad . j . ergo dicendum q[uod] quamuis illi

qui nascunt^r q^o illicito coitu
nascuntur. sz naturam que
communis e hominum et oibz
animalibz tamen nascunt^r con
legem nature q̄ e p̄pa hominibz
q^r fornicacio et adulterium et
huiusmodi sunt con legem nature
et ideo tales . s nullam legem
sunt legittimi ¶ Ad 2^m dicendum
q^d ignorancia excusat illicitum
coitum a peccato nisi sit affectata
vnde illi qui conueniunt bona
fide nesciunt certe quod sit im
pedimentum dum tamen igno
rent non peccant nec filij sunt
illegittimi si autem sciant quod
ecclesia sustineat sustineat que
ignorat impedimentum ideo q^o
excusantur a peccato nec filij ab ille
gittimitate . si autem nesciant et
in occulto contrahant ideo excusat^r
q^r talis ignorancia vr^r affectata

Ad 3^m sic p̄te^r vr^r q^d illegit
timi filij non debeant
aliquod dampnum reportare
q^r filius non d^z puniri pro peccato
patris vtz p^r sniam dn̄i eze
18 . s q^d iste nascitur q^o illicito
coitu non e peccatum proprium
s peccatum patris ergo q^o hic non
d^z aliquod dampnum incurrere
¶ Item iusticia humana e contracta
a diuina s deus equalit^r largit^r
bona naturalia legittimis et ille
gittimis filijs et q^o et sz ius
humanum filij illegittimi d^z le
gittimis equiparare ¶ Sz con
e q^d d^r gen xxv q^d abra
ham dedit omnia bona ysaac
et filijs concubinarum largitus
e munera et tamen illi non erant
q^o illicito coitu nati ergo
multo magis d^z illi q^i ex ille
cito coitu nascunt^r hic dampnum
reportare q^d s non succedant in
bonis paternis ¶ Resp^o dicendum q^d
aliquis d^r dampnum q^o aliquo
incurrere dupliciter vno p^r hoc q^d
ei subtrahit^r quod erat ei de
bitum et sic filius illegittimus
nullum dampnum incurrit
Alio p^r hoc q^d ei aliquid non
e debitum q^d alias poterat esse
ei debitum et sic filius ille
gittimus dampnum incurrit
dupliciter vnum q^d non admittit^r
ad actus legittimos sicut ad officia
vel dignitates que requirunt
aliquam honestatem in illis
q̄ hic coerent aliud dampnum
incurrit q^r non succedit in
hereditate paterna s tamen naturales
filij succedere possunt in vi^a
parte tm̄ spurij autem in
nulla parte quamuis q^o iure
naturali parentes eis in necessarijs
prouidere teneantur vnde patet
ad sollicitudinem episcoporum et vt
vtrumque parentum cogat ad hoc
q^d eis prouideant ¶ Ad 1^m ergo
dicendum q^d incurrere dampnum hic
modo non e pena et ideo non dicimus
q^d sit pena alicui q^d non suc
cedit in regno aliquo p^r hoc
quod non est filius regis
et similiter non e pena q^d alicui
qui non e legittimus non debeant^r
ea q̄ sunt legittimorum filiorum
¶ Ad 2^m dicendum q^d coitus illegitti
mus non e con legem nature
e actus generatiue virtutis . s
in quantum q^o praua volun
tate procedit et ideo filius ille
gittimus non incurrit dampnum
in hijs q̄ acquiruntur p^r naturalem
originem . s in hijs que p^r
voluntatem fiunt vel possidentur

Ad 3. ſt pre^a ri^a q filius
illegittimus non poſſit
legittimari quantum .n. diſtat
legittimus ab illegittimo tan
tum^a iſ illegittimus illegittimo
ſi legittimus numquam fit h. ille
gittimus ergo illegittimus
numquam fit legittimus ¶ Pre
terea illegittimus cauſat ille
gittimum filium ſi coitus ille
gittimus numquam fit legittimus
ergo nec filius illegittimus
legittimari pt. ¶ Item cum e
q p legem inducitur p lege
renovari pt, ſi illegittimitas
filiorum e p legem poſitiva
inducta ergo pt filius illegittimus
legittimari ab eo q hz auctem
legis. ¶ Respondeo dicendum q filius ille
gittimus pt legittimari non
ut fiat de levius coitus natura
q coitus ille tranſiit Et numquam
pt fieri legittimus. ergo quo
ſemel fuit illegittimus. ſi de
legittimari inquantum da
na que illegittimus filius
incurrit ſubtrahuntur p legis
auctem ſt ſunt, ſex modi
legittimandi, duo ſm canones
ſ cum quis ducit uxorem illam
ex q filium illegittimum genera
uit ſi non fuit adulterinum
Et p ſpecialem indulgenciam et
diſpenſacionem dni. pape, ¶ Qua
tuor modi ſunt ſm leges, primus
e ſi pr filium naturalem
curie imperat offerat ergo hic
enim ipſo liberatur ppter curie
hoſpitalitatem, ¶ ſcdus ſi pater
in teſtamento nominet eum
legittimum heredem et filius
poſtmodum imperatori teſtem
offerat, ¶ Tercius e ſi filius nt
ſt legittimus et ipſe met ſilius
ſe principi offerret, ¶ 4. ſi pr
in publico teſtamento ut cum
trium teſtium ſubſcripcione eum
legittimum nominet nec adi
cit natualem ¶ Ad .1. ergo dicendum
q dicitur pt ſine iniuria gra
fieri ſi non pt alicuius dampni
ficari cuius ſua culpa Et ideo ma
gis pt illegittimus fieri levius
quam econtrario, Et ſi .n. levius ab
hereditate pueritur ſua culpa non
tamen dicitur illegittimus filius
q quantum legittimum huius
¶ Ad .2. dicendum q actus illegittimus
hz defectum nrc ſe inſeparabile
quo legi opponitur Et ideo
non pt fieri levius nec eſt ſile
de filio legittimo qui non hz huius
defectum.

Poſt hoc agendum eſt (126)
que ſpectant ad tracta
tum reſurreccionis Poſt
quam .n. dictum e de ſacrame
tis quibus homo libera^r a morte
culpe quam, dicendum eſt de reccione p
quam homo liberatur a mor
te pene, ¶ Circa tractatum
aut reccionis tria conſideranda
ſunt. ſ. precedencia reccionis conco
mitancia Et ſequencia, Et ideo primo
dicendum e de hijs que p parte quibus
non ex toto reccionem precedunt,
2o de reccione et circumſtantijs eius
3o de hijs que eam ſequuntur
Precedencium aut reccionem, primo
conſideracio e de receptaculis
animarum poſt mortem eis aſſignatis
2o de equalitate Et pene carum
animarum ſeparatarum eis ab
igne inflicta, ¶ 3o de ſuffra

[suffra]gijs quibus anime defunctorum iuvantur / 4º de orationibus sanctorum in patria consistentium. 5º de signis iudicium generale precedentibus / 6º de igne ultime conflagrationis mundi, qui faciem iudicis precedet. Circa primum queruntur vij. Primo utrum animabus post mortem aliqua receptacula assignentur. 2º utrum statim post mortem ad ipsa anime deducantur / 3º utrum de ipsis locis egredi valeant / 4º utrum limbus sit idem quod infernus damnatorum. 5º utrum limbus patrum sit idem quod limbus puerorum / 6º utrum tot receptacula debeant distingui.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod animabus post mortem receptacula non assignentur. Sicut enim dicit Boetius in libro de ebdomadibus, communis animi conceptio est apud sapientes incorporalia in loco non esse. Cui concordat quod Augustinus dicit xij super Genesim ad litteram: cito quidem responderi potest ad corporalia loca animam non ferri nisi cum aliquo corpore. Sed anima separata a corpore non habet aliquod corpus, sicut idem Augustinus dicit. Ergo ridiculum est animabus separatis aliqua receptacula assignare.

Praeterea omne quod habet locum determinatum magis convenit cum illo loco quam cum alio. Sed anime separate, sicut et quelibet alie spirituales substantie, indifferenter se habent ad omnia loca. Non enim potest dici quod cum aliquibus corporibus conveniant et cum aliis differant, cum omnino a condicionibus corporalibus penitus sint remote. Ergo eis receptacula determinata non sunt assignanda.

Praeterea animabus separatis non assignatur aliquid post mortem nisi quod cedat eis in penam vel in premium. Sed corporalis locus non potest eis esse in penam vel premium, cum a corporibus nihil recipiant. Ergo non sunt eis assignanda certa receptacula.

Sed contra, celum empireum est locus corporalis, et tamen ipsum statim ut factum est sanctis angelis est repletum, ut Beda dicit. Cum ergo angeli sint incorporei sicut et anime separate, videtur quod separatis animabus sint certa receptacula assignanda.

Praeterea hoc patet per id quod Gregorius dicit in 4 Dialogorum, scilicet post mortem ad diversa loca corporalia esse deductas, ut patet de Paschasio quem Germanus Capuanus episcopus in balneis invenit, et de anima Theoderici regis quam dicit ad gehennam esse deductam. Ergo anime post mortem habent certa receptacula.

Respondeo dicendum quod quamvis substantie spirituales secundum esse suum a corpore non dependeant, corporalia tamen a Deo mediantibus spiritualibus gubernantur, ut dicit Augustinus in 3 de Trinitate et Gregorius in 4 Dialogorum. Et ideo est quedam convenientia spiritualium substantiarum ad corporales substantias per congruentiam quandam, ut scilicet dignioribus substantiis digniora corpora adaptentur. Unde et philosophi secundum ordinem mobilium posuerunt ordinem substantiarum separatarum.

corporibus aut animabus post mortem non assignantur aliqua corpora quorum sint forma vel determinati motores, determinantur tamen eis quedam corporalia loca per congruentiam quandam secundum gradum dignitatis earum, in quibus sunt quasi in loco eo modo quo incorporalia esse possunt in loco, secundum quod magis vel minus accedunt ad primam substantiam cui locus superior per congruentiam deputatur, scilicet deo, cuius sedem celum scriptura esse denunciat. Et ideo animas que sunt in perfecta participatione divinitatis in celo esse ponimus. Animas vero que a participatione huiusmodi impediuntur loco contrario dicimus deputari.

Ad primum ergo dicendum quod incorporalia non sunt in loco aliquo modo nobis noto et consueto secundum quem dicimus corpora proprie esse in loco. Sunt tamen in loco modo substantiis spiritualibus conveniente qui nobis ad plenum manifestus esse non potest.

Ad secundum dicendum quod duplex est convenientia vel similitudo. Una que est per participationem eiusdem qualitatis, sicut calida adinvicem conveniunt. Et talis convenientia incorporalium ad loca corporalia esse non potest. Alia per quandam proportionalitatem per quam in scripturis metaphore corporalia ad spiritualia transferuntur, ut deus dicitur esse sol, quia est principium vite spiritualis sicut sol vite corporalis. Et secundum hanc convenientiam quedam anime quibusdam locis magis conveniunt, sicut anime spiritualiter illuminate cum corporibus luminosis, anime vero obtenebrate per culpam cum locis tenebrosis.

Ad tertium dicendum quod anima separata directe nichil recipit a locis corporalibus per modum quo corpora recipiunt que conservantur a suis locis, sed ipse anime ex hoc quod cognoscunt se talibus locis deputari, sibi gaudium ingerunt vel merorem, et sic locus cedit eis in penam vel in premium.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod statim post mortem nulle anime deducantur ad celos vel ad infernum. Quia super illud psalmi: Adhuc pusillum et non erit peccator, dicit glossa quod sancti liberantur in fine mundi. Post hanc tamen vitam non erunt ubi erunt sancti, quibus dicetur: Venite benedicti patris mei. Sed illi sancti erunt in celo. Ergo sancti post hanc vitam non statim ascendunt ad celum.

Praeterea Augustinus dicit in Enchiridion quod tempus quod inter hominis mortem et ultimam resurrectionem interpositum est animas abditis receptaculis continet, sicut unaqueque digna est requie vel erumpna. Sed hec abdita receptacula non possunt intelligi celum et infernus, quia in illis etiam post resurrectionem ultimam cum corporibus erunt. Unde pro nichilo distingueret tempus ante resurrectionem et post resurrectionem. Ergo non erunt nec in inferno nec in paradiso usque ad diem iudicii.

Praeterea maior est gloria anime quam corporum. Sed simul reddetur omnibus gloria corporum ut sit maior leticia singulorum ex communi gaudio, ut patet Hebr. xi super illud: deo pro nobis aliquid melius providente etc. dicit glossa: Ut in communi gaudio omnium maius fieret gaudium singulorum. Ergo multo fortius gloria animarum debet differri usque ad finem ut

simul omnibus reddatur ¶ Ad primum
et premium que per sententiam iudicii
redduntur iudicium precedere
non dicitur sed regnum inferni et gaudium
paradisi dabuntur omnibus per sententiam
iudicantis. Ad 2m in ultimo in
dicto uerum augustinus xx. quod ante diem
iudicii nullus ascendit in celum
uel descendit ad inferos ¶ Cuius con-
trarium patet quia dicitur 2 cor. v. Si terre-
na nostra habitacio dissoluatur
domum habemus non manufactam
et conseruatam in celis quod dis-
soluta carne homo habet mansionem
que ei in celis fuerat conserua-
ta / Et phil. 2 dicit apostolus Cupio
dissolui et esse cum christo ex quo
sic arguit gregorius iiii dyal-
logorum quod christus in celo esse non
dubitat nec pauli animam in
celo esse negat / sed non est ne-
gandum christum in celo esse
cum sic articulus fidei quod non est
dubitandum animas sanctorum
ad celos ferri quia et aliquos dicit
ad infernum statim post mortem
luce xvi. Mortuus est autem
diues et sepultus est in inferno
¶ Tercio dicendum quod sicut in corporibus est
grauitas uel leuitas quo feruntur
ad suum locum qui est finis motus
corporum ita et est in anima-
bus meritum uel demeritum quibus
perueniunt anime ad premium
uel ad penam que sunt fines
actionum earum / Unde augustinus
Amor meus pondus meum Cum
sic corpus per grauitatem uel
leuitatem statim fertur in
locum suum nisi prohibeatur ita
anime statim soluto uinculo
carnis per quod in statu uie de-
tinebantur statim premium con-
sequuntur uel penam nisi aliquid

impediat sicut interdum impedit
consecucionem premii ueniale
peccatum quod peccatum purgari oportet
ex quo sequitur quod premium
differatur Et quia locus deputatur
animabus secundum congruenciam premii
uel pene statim ut anima
absoluitur a corpore uel in infer-
num mergitur uel ad celos
euolant nisi impediatur aliquo
reatu quo oporteat euolacionem
differri ut prius anima pur-
getur Et hanc ueritatem auctoritates
scripture canonice attestantur
et documenta sanctorum patrum unde
contrarium pro heresi est habendum.
¶ Ad 1 quod dicitur quod glosa sicut ipsa
exponit quia non dicit non predic-
entis ubi erunt sed tantum statim
exponit subdens id est non habe-
bitis geminam stolam quam habe-
bunt sancti in resurrectione ¶ Ad 2 dicendum
quod inter illa abdita receptacula
de quibus augustinus loquitur est sic
computanda et infernus et
paradisus in quibus anime aliquorum
ante resurrectionem continentur Et ideo
distinguitur tempus ante resurrectionem
et post quia ante resurrectionem sunt in
eis sine corpore / post autem erunt
cum corpore Et quia in aliquibus
receptaculis nunc sunt anime
in quibus post resurrectionem non erunt
¶ Ad 3 dicendum quod hominum corpora
habent quandam continuacionem ad
inuicem quia secundum eam est natura
quod dicitur act. xvii. quod deus ex
uno fecit omne hominum genus
sed animas singulariter fecit
Unde non est tanta congruen-
cia ut omnes homines sim-
ul glorificentur in corpore et premia
gloria corporis non est ita communis
sicut gloria anime / Unde

maius detrimentum esset sibi si
gloria anime differretur. Et de
hoc quod gloria corporis differatur
non potest hoc detrimentum glorie
recompensari propter ampliacionem
gaudii sui ex gaudio commu
¶ Ad 2m dicendum quod gaudii obiectio Omnia
in 4 dist proponit et soluit si
requirit animas in celo sunt aie
sanctorum quid est quod in die ex
trema iudicii iusticia retribu
cionem recipiunt et respondet hoc
eis cumulum crescit in iudicio
quod nunc anime sola singularia
retribucionem ~~recipiunt et respondet~~
~~hoc eis~~ letantur / Post modum vero
etiam corporum beatitudinem
perfruuntur ut ipsa quoque carne
gaudeant in qua dolores pro do
minatu quos pertulerunt Et eodem
dicendum est de damnatis
Ad 3m sic procedatur Videtur quod aie
in paradiso vel inferno
existentes egredi non valeant
Augustinus in libro de
cura pro mortuis agenda si
rebus viventium interessent aie
mortuorum ut de aliis taceam
me ipsum pia mater nulla nocte
desereret que terras maria que secu
ta est ut mecum viueret Et ex
hoc concludit quod anime defunc
torum rebus viventium non
intersunt Sed interesse possent si
de suis receptaculis exirent
Ergo de suis receptaculis non
exeunt ¶ Preterea in psalmo dicitur ut
inhabitem in domo domini omnibus
diebus vite mee / Et Iob 13 Qui
descendit ad inferos non ascen
det. Ergo tam boni quam mali
a suis receptaculis non exeunt
¶ Preterea receptacula ut dictum est
animabus post mortem neque
dantur in premium vel in penam
Sed post mortem neque premia sanctorum
minuuntur ergo neque pene damna
torum Ergo non exeunt de suis
receptaculis ¶ Sed contra est quod dicit Iero
contra vigilancium sic etenim allo
quens ait. tu in sinum abrahe
vel in loco refrigerii vel subter
aram animas apostolorum et marti
rum consedisse nec posse suis
tumulis cum voluerint adesse
Dicens Et ita tu deo leges pones
tu apostolis cathenas inicies ut
usque ad diem iudicii teneantur cus
todia nec sint cum domino suo
de quibus scriptum est / sequuntur agnum
quocumque ierit Et si agnus ubi
que est ergo et hii qui cum eo sunt
ubique esse credendi sunt ridiculum
est. ergo dicere quod anime mortu
orum a suis receptaculis non re
cedant ¶ Preterea Iero. Ubi arguit
sic contra vigilancium Et demones ubique
vagentur orbe toto et celeritate
nimia ubique presentes sunt mar
tires post effusionem sanguinis
arcu obtinentur inclusi Et inde
exire non poterunt Ex quo
potest concludi non solum de bonis
sed etiam de malis quod sua receptacula
quandoque exeant cum non habeant
maiorem damnacionem quam demones qui
ubique discurrunt ¶ Preterea hoc idem
patet per Gregorium in 4 dyal ubi nar
rat de multis mortuis qui vi
vis apparuerunt ¶ Responsio dicendum
quod aliquem exire de inferno vel
de paradiso potest intelligi dupliciter
Uno modo quod simpliciter exeant ut
tam locus eius non sit paradi
sus vel infernus Et sic nullus infer
no vel paradiso deputatus finaliter
inde exire potest ut infra dicetur
Alio modo potest intelligi ut exeat

ad tempus et ideo distinguendum est quid eis conveniat secundum legem naturae et quid eis conveniat secundum ordinem divinae providentiae. Providentiae enim ut Augustinus dicit in libro de cura pro mortuis agenda, alii sunt humanarum limites rerum alia divinarum signa. Aliter alia quae naturaliter fiunt alia quae mirabiliter fiunt. Secundum ergo naturalem cursum animae separatae in suis receptaculis deputatae a conversatione viventium penitus segregantur. Non enim secundum cursum naturae homines in mortali carne viventes substantiis separatis immediate coniunguntur cum omnis eorum cognitio a sensu oriatur nec est aliud a suis receptaculis exire conveniret nisi ut rebus viventium intersint. Sed secundum dispositionem divinae providentiae aliquando animae separatae a suis receptaculis egressae conspectibus hominum praesentantur sicut Augustinus in libro praedicto narrat de Felice martyre qui civibus Nolanis visibiliter apparuit cum a barbaris obpugnarentur. Et etiam est credibile quod aliquando damnatis contingat quod ad eruditionem hominum et terrorem permittuntur viventibus apparere aut etiam ad suffragia petenda quantum ad illos qui in purgatorio detinentur ut patet per multa quae in quarto Dialogorum narrantur. Sed hoc interest inter sanctos et damnatos quod sancti cum voluerint apparere possunt viventibus non autem damnati. Sicut enim sancti viventes in carne dona gratiae gratis datae accipiunt ut sanitates et signa perficiant quae non nisi divina virtute mirabiliter fiunt quae quidem signa ab aliis hoc dono carentibus perfici non possunt ita etiam non est inconveniens ut ex virtute gloriae aliqua potestas animabus sanctorum detur per quam possint mirabiliter comparere viventibus cum volunt nisi interdum prohibeantur.

¶ Ad primum ergo dicendum quod Augustinus ut per sequentia patet loquitur secundum communem cursum naturae. Nec tamen sequitur quod etiam si mortui possunt ut volunt viventibus apparere totiens appareant quotiens in carne viventibus quia separati a carne vel omnino conformantur divinae voluntati ita quod hoc non liceat eis nisi secundum quod divina dispositione congruere intuentur vel ita sunt poenis oppressi ut de sua miseria magis doleant quam curent aliis apparere.

¶ Ad secundum dicendum quod auctores illi loquuntur quantum ad hoc quod nullus de paradiso vel inferno egreditur simpliciter et non quod egrediantur ad tempus.

¶ Ad tertium dicendum quod sicut dictum est hoc locum animae cedit in poenam vel praemium quod anima afficiatur ex hoc quod tali loco deputatur vel gaudendo vel dolendo, hoc autem gaudium sive hic dolor de hoc quod talibus locis deputantur manet in anima etiam quando extra loca praedicta fuerit. Sicut pontifici cui datur pro honore ut in cathedra sedeat in ecclesia non minuitur gloria eius quando a cathedra recedit quia licet actu ibi non sedeat locus tamen ille sibi deputatus est. Ad ea etiam quae contra obiciuntur respondere oportet ad quorum

p̄mum qđ Ieronimus loquitur de
aplis et mrībꝫ s̄m quod eis
accessit ꝯpetitas glorie et
non s̄m qđ eis congruit ex
debito nature qđ aut̄ dicit quos
vbiqꝫ esse non ē intelligendum
quasi simul sint in plurībꝫ locis
aut vbiqꝫ s̄ qꝫ esse possunt
vbi volunt ¶ Ad .3m. dicendum
qꝫ non ē simile de demonibꝫ et
angelis et animabꝫ scorum
et dampnatorum angeli enim
boni et hec mali hec officium
receperunt ut hominibꝫ presint
vel ad custodiam vel ad exerci
cium qđ de animabꝫ hominum
nō pt dici. s̄ licꝫ s̄m ptatem
glorie animabꝫ scorum hec
congruit qꝫ possunt esse vbi
voluerint hoc ē qđ Ieronimus
intendit ¶ Ad .3. dicendum qꝫ quam
uis aliquid anime scorum vel
dampnatorum psonaliter adsint
ubi apparent non tamen credendum
ē hec semp accide aliqñ ex huiꝰ
apparicones fiunt vel in dormi
endo vel in vigilando opacone
bonorum vel malorum spi
rituum ad instruccionem vel deprecacionem
viventium sicut et vivi
homines aliquid aliis apparent
et eis multa dicunt̄ in sompnis
cuiꝰ cum constet eos non esse
presentes sicut Aug dicit et intra
exempla pbat in libro de
cura pro mortuis agenda

Ad .4. sic pcedit. vr̄ qꝫ limbus
inferni nō sit idem qꝫ sinus
abrahe sicut . n. dicit . Dy . sed
om . ad beatam nondum ante
inferos aliquid in bono positum
se scripturam s̄ sinus abrahe .
in bono accipi ut ibidem subiungit

Aug sic dicens nō in bonum ac
cipiendo sinum abrahe et illam ꝯ
quietem quo ab angelis pius
paup allatus ē nescio utrum
quispiam possit audire ergo sinus
abrahe non est idem qꝫ qꝫ limbus
inferni ¶ Pt̄ in inferno ꝯsis
tentes non vident deum . s̄
in sinu abrahe vr̄ deus ut pꝫ
Aug . ix . lo conf . ꝑ loquens
de nebridio dicens quicquid illud
ē qꝫ sinus abrahe vocatur ibi
nebridius meus vivit et ita ibi
non ponit aurem ad os meum
s̄ spuale os ad fontem vivum
et bibit quantum pt sapiam p
aviditate sua sine fine felix
ergo sinus abrahe nō ē idem qꝫ
limbus inferni ¶ Pt̄ ecclia non
orat p aliquo ut ad infernum
deducatur orat aut̄ ut angeli
animas defunctorum in sinum abrahe
ferant ergo vr̄ qꝫ sinus abra
he non sit idem qꝫ limbus ¶ Sꝫ
con̄ sinus abrahe dr̄ vbi me
dicus lazarus ductus est s̄ ductus
ē ad infernum qꝫ ut dr̄ glosa Iob
xxx . sed de vbi constituta est
domus omnis viventis infernus
domus erat omni veniencium
ante x̄i adventum ergo sinus
abrahe ē idem qꝫ limbus ¶ Pt̄ Gen
xx . dixit Iacob deducens canos
meos cum dolore ad inferos ergo
Iacob sciebat se ante mortem
ad inferos transcendendum ergo et
eadem rone abraham ad inferos
translatus fuit post mortem et
ita sinus abrahe vr̄ esse aliq̄
pars inferni ¶ Responsio dicendum qꝫ
anime hom̄ post mortem ad
quietem pervenire non pt

u̇ nuto fidi qꝛ accedentez adden
oꝫ crede̅ · heb xj · p̓mum ex̄ꝫ
credendi hominibꝫ in abraham
datur ꝯ q̄ p̓mo se a̅cetu in fide
lium segregauit Et sp̄ale sig̅ᵐ
fidi accepit Et ido̅ requies illa
que hominibꝫ pꝰ mortez datur
sinus abrahe ut pꝫ p aug⁹ xij
sꝰ gn̄ · ad lit̄ · s; anime sctoꝝ
pꝰ mortem non omni tempore
eandē quietem hũerunt qꝛ pꝰ
x̄ mortez aduentum h̄nt plenā
quietem diuī̄ · diuina visioē
pfruentes · s; ante x̄o aduentū
habebant quietez p īmunitate
pene s; no̅ habebant quietez
desideꝛ p consecuc̄oez finꝭ Et
ido̅ statꝰ scōꝝ ante xō ad
uentum pt̄ consideraī Et s̄m
id qd̄ habebant d̄ requie sc̄ di
sinus abrahe pt̄ · ꝛ · consideraī
quantū ad id qꝰ eis deerat d̄
requie sc̄ dr̄ limbꝫ inferni
~~ꝫꝫ~~ limbꝫ g° inferni Et sinus
abrahe fuerunt aūꝫ xō aduentū
omni paciden̄s Et no̅ pt̄ ꝛ
ideo nichil plibꝫ pꝰ x̄pi ad
uentum ee̅ sinū abrahe Et
ee̅ omnino diuisum a limbo qꝛ
ea q̄ sunt omni paciden̄s
separi contingit ¶ Ad · 1 · g°
dd̄m qꝰ quantum ad id qd̄ habe
bat de bono statꝰ scōꝝ pꝛm
sinus abrahe dicebatur · s; qꝰ
ad id qd̄ habebat d̄ defectu dice
batur infernus sc̄ nec sinꝰ
abrahe cū malum accipitᵉ nᶜ
infernus in bonū q̄uis qd̄
anime sint omni · ¶ Ad · ꝛ ·
dd̄m · qꝰ sicut requies scōꝝ pꝛm
ante xō aduentū dicebaᵗ sinꝰ
abrahe ita ꝛ · pꝰ · x̄ · aduentū
s; dissimode qꝛ · u · ante x̄pi

aduentum scōꝝ requies ha
bat d̄fectum requiei adiunctū
dicebatur idꝫ infernꝰ ꝛ si
nus abrahe cum i no̅ videba
tur deus s; qꝛ pꝰ x̄ aduentū
scōꝝ requies ē completa
cum deum videant talis re
quies dr̄ sinus abrahe Et
nullomō infernus Et adhuc
sinum abrahe ecclā orat fide
les pduci / ¶ Unde pꝫ rēo
ad · ꝫ · ꝛ · sc̄ intelligendum ē
quedam glo̅ q̄ luc̄ luc̄ · xvj ·
sꝰ ꝯ factum ē ut moreretᵘ
mendicꝰ ꝛc · que sic dicit sinꝰ
abrahe ē requies scōꝝ btoꝝ
pauperum quorum ē regnū
celorum

Ad · x · sic pc̄eᵈ vīᵉ qꝰ limbꝰ
sit idꝫ qꝰ infernus dam
natorum / xp̄c · n · dr̄ infernū
momordisse non absorbuisse
qꝛ aliquos inde extraxit no̅
aūt omnes nō aūt dicetᵘ in
fernum momordisse s; illi q̄s
liberauit non fuiss̄ pars
multitudinis in inferno con
tente · g° cum illi q̄s liberā
uit in limbo inferni con
tinentur idꝫ contineba̅ᵗ in
limbo Et in inferno g° lim
bꝰ uel ē idꝫ qꝰ infernus uel
pars inferni ¶ P̄ · xp̄c · dr̄
in symbolo descendisse ad inf̄
num s; no̅ descendit n̄ in lim
bum pꝛm g° limbꝰ · pꝛm
ē idꝫ qꝰ infernus ¶ P̄ · Iob
xvij · dr̄ · in pfundissimum infer
num descendet anima mea
s; Iob · cum esset scūs Et iustꝰ
ad limbum descendit g° lim
bꝰ ē idꝫ · qꝰ pfundissimꝰ infer
nus ¶ Sꝫ con̄ in inferno

nulla ē redempcō. s3 a limbo
sancti fuerint redempti ergo
limbus nō ē idē qȝ infernus
¶ Pⁿ augꝰ dicit sr̄ gn̄. ad lit.
quo illam requiem quam La
zarus accepit apud inferos ee
credamus non video. s3 alias
anima lazari ad limbum des
cendit ergo limbus non est idē
qȝ infernus ¶ Rn̄o. dicē qȝ ē
receptacula animarum post mor
tem dupl' distingui possunt
q̄ s3 sitūm q̄ s3 locorum q̄
litatem pt̄ s̄ in aliquibꝰ locis
penas ut pmā recipiunt aīe
s̄ ergo consideratur limbus prm
et infernus s3m locorum qualitē
predictam sic nō ē dubium
qd' distinguuntur tamē qȝ in
inferno ē pena sensualis que
nō erat in limbo prm tm
qȝ in inferno ē pē etnā. s3 in
limbo prm detinebantur sed tpa
lit' tm. s3 si considerentur qȝ
ad sitūm loci sic pbabile est
qȝ idē locꝰ ul' quasi continuus
sit infernus et limbus ita
tamen quod quedam superior
pars inferni limbus prm dicat
existentes. n. in inferno s3m
diuersitatem culpe diuisam sor
tiuntur penam et ideo s3 qd'
grauioribus petis. ē. recluduntur
dampnati. s3 hic obscurioris loci
et pfundioris locum obtinent
in inferno/ Unde et sci patres
in quibus minimum erat d' racōe
culpe superiorem et minus tene
brosum locum huerunt oibꝰ
puniendis ¶ Ad pⁿ ergo. dicē
qȝ. s3m qȝ infernus et limbus
sunt idem quantum ad sitūm
dr̄ xp̄c infernum momordisse
et in infernum descendisse qȝ
prēs a limbo eripuit sic desce
sit/ Et p hr̄ pȝ solucō ad. 2m
¶ Ad 3 dicē qȝ Iob nō descendit
in infernum dampnatorum. s3 in
limbum prm qui quidē dr̄ p
fundissimus locꝰ non quidē re
spectu locorum penalium. s3
in comparacōe ad alia loca. s3 qd'
sub eodē includi omnis locꝰ
penarum ¶ Vel. dicē sic augꝰ
soluit sup gn̄ xij. ad lit
d' Iacob dicens id qd' dicit Ia
cob ad filios suos deducetis se
nectutem meam cum tristicia
ad inferos ui' magꝰ timuisse
ne nimia tristicia sic pturbar'
ut ad requiem bonorum non
iret. s3 ad inferos peccatorum
et sic ergo ponit verbum Iob
eadē rōne qd' ē pocius uerbū
timentis qȝ asserentis/
Ad 4 sic prēt ui' qȝ limbꝰ
puerorum sic idē qȝ lim
bus prm pē. n. dē unde culpe
s3 p eadē culpa detinebantur in
limbo prēs et pueri. s. p
culpa originali ergo idē dē ee
utrorumqȝ locus pene ¶ Pⁿ
augꝰ dr̄ in enchi' mitissima
pena ē puerorum qui nō
solo originali decedunt. s3
nulla ē pena mitior ea qȝ
sci prēs huerunt ergo idē ē
locꝰ pene utrorumqȝ ¶ Pt̄
rōm sic actuali peccato debet
pena tpalis in purgaco et
etiā in inferno ita et originali
pcō debebatur pē temporalis
in limbo prm et etiā in
limbo puerorum. s. ergo infernus
et purgatorium nō sunt idē
ui' qȝ nec limbus puerorum et

limbus patrum sunt idem, contrum
aut infernus et purgatorius
sunt idem locus questionem est supra
xxi di. ¶ Ad 2 dicendum quod limbus
patrum et limbus puerorum absque
dubio differunt secundum qualitatem premii
vel pene pueris enim non adest spes
beate vite quod patribus in limbo ade
rat in quibus lumen fidei et gratie
refulgebat. Sed quantum ad situm
probabiliter creditur utrorumque locum
idem fuisse nisi quod requies beatorum
adhuc erat in superiori loco
quam limbus puerorum sicut de limbo
et inferno dictum est ¶ Ad 3
dicendum quod ad culpam originale
non eodem modo se habebant patres
et pueri, in patribus enim originalis
culpa expiata est. Sed quod erat
infectiva persone remanebat tamen
impedimentum ex parte nature
persona non dum erat infectiva
per satisfactionem plenarie. Sed in
pueris est impedimentum ex parte
persone et ex parte nature. Et ideo
pueris et patribus diversa receptacula
assignantur ¶ Ad 4 dicendum quod
Augustinus loquitur de penis que debentur
alicui ratione persone. Sic enim quos mi
tissimam penam habent qui solo
originali peccato gravantur. Sed hic
adhuc est minor pena eorum
quos non impedit a perceptione
glorie defectus persone sed solum de
fectus nature ut ipsa dilatio glorie
quedam pena dicatur

Ad 7 sic proceditur videtur quod non
debeant tot receptacula
distingui sed enim recep
tacula debentur animabus pro
peccato post mortem ita et premio
sed ratione meriti non debetur nisi unum
receptaculum scilicet paradisus ergo
nec ratione peccatorum debetur nisi unum
receptaculum ¶ Preterea receptacula
assignantur animabus post mortem
ratione meritorum. Sed unus est
locus in quo merentur ergo unum
tantum receptaculum debet eis assignari
post mortem ¶ Preterea loca penarum
cum debent respondere ipsis culpis
sed non sunt nisi tria genera culparum
scilicet originalis venialis et
mortalis ergo non debent esse nisi
tria receptacula penalia ¶ Sed
contra videtur quod debeant multo
plura quam assignentur aer enim iste
caliginosus est demonum carcer
ut habetur 2 Petri 2. Similiter tamen computatur
inter quinque receptacula que
a quibusdam assignantur ergo sunt
plura receptacula quam quinque
¶ Preterea alius est paradisus terrestris
et alius paradisus celestis. Sed
quidam post statum vite huius
ad paradisum terrestrem sunt
translati sicut de Enoch et Elya
dicitur cum ergo paradisus terrestris
inter 5 receptacula non com
putetur videtur quod sunt plura
quam quinque ¶ Preterea cuilibet sta
tui peccantium debet aliquis locus
respondere penalis. Sed si ponatur
aliquis cum originali decedere
cum solo veniali peccato nullum
receptaculum assignatorum ei
competeret constat enim quod in para
diso non esset cum gratia
careret et eadem ratione nec in
limbo patrum similiter etiam nec
in limbo puerorum cum in
ipso non sit pena sensibilis que
tali debetur ratione venialis peccati
similiter nec in purgatorio quia
ibi non est nisi pena temporalis huic
autem debetur pena perpetua. Similiter

autem nec in infino dampnatorum
per mortale peccatum caret ergo eis
suo receptacula assignare
¶ Pro diuerse sunt quantitates
premiorum et penarum secundum
diuersas culparum et meritorum
si infiniti gradus meritorum et
culparum sunt ergo infinita
deberent distingui receptacula ubi
puniuntur uel premiantur post
mortem ¶ Pro anime quaque
puniuntur in locis quibus pec-
cauerunt ut patet per Gregorium IIII dyal.
si peccauerunt in loco cohi-
bitauimus ergo hii loci deberent com-
putari inter receptacula Et pro-
pter eum aliqui in hoc mundo
pro peccatis puniantur sicut in
suis ingenio dixit ¶ Pro sic
aliqui in gratia decedentes habent
aliqua venialia pro quibus digni
sunt pena ita aliqui in pec-
cato mortali decedentes
habent aliqua bona pro quibus essent digni
premio sed decedentibus in gra-
tiam peccatis venialibus assignatur
aliquod receptaculum in quo
puniuntur antequam premia conse-
quantur scilicet purgatorium ergo
eadem ratione econuerso deberet esse de
illis qui in mortali decedunt
cum aliquibus bonis operibus quia propter
peccata precedentes retardabantur a
plena gratia anime cum ad
centrum dicere ita et nunc a
gloria corporis ergo sunt dis-
tinguntur receptaculum secundum
ante Christi aduentum ab eo quo
nunc recipiuntur ita deberent re-
ceptaculum distingui ab eo
in quo recipiuntur post Christum ¶ Respondeo
dicendum quod receptacula animarum
distinguuntur secundum diuersos status
earum anima autem coniuncta
mortali corpori habet statum meren-
di sed coniuncta a corpore est in sta-
tu recipiendi premium bonum uel
malum ergo post mortem uel est
in statu recipientis finale pre-
mium uel est in statu quo
impeditur ab illo / Vel distinctio
locorum anime est in statu
recipiendi finalem retributionem
hoc est 2a uel quantum ad bonum
et est paradisus Vel quantum
ad malum Et ratione actualis
culpe sic est infernus ratione autem
originalis est limbus puerorum
sed ratione est in statu quo impe-
ditur a finali retributione quidem
Vel est propter defectum persone et
est purgatorium in quo de-
tinentur anime ne statim
premia consequantur propter peccata
que commiserunt uel propter defectum
nature Et est limbus patrum
in quo detinebantur patres a conse-
cutione glorie propter reatum hu-
mane nature que non dum
poterat expiari ¶ Ad 1 ergo
dicendum quod bonum contingit uno
modo sed malum multipliciter ut
patet per dyonisium 4 c. de di. no. et
philosophum 2 ethicorum Et propter hoc non est
inconueniens si loci beate
retributionis est unus loca uero
penarum sunt plura ¶ Ad 2
dicendum quod status ~~eum eius~~ per-
merendi et demerendi est unus sta-
tus cum eius sit posse mereri
et demereri Et ideo conueniret
deberet omnibus unus locus sed
eorum qui recipiunt premium
sunt status diuersi Et ideo non
est similis ¶ Ad 3 dicendum quod pro
culpa nostri sunt aliqui pu-
niri dupliciter ut dictum est scilicet
uel ratione persone uel ratione na-
ture

tum Et ideo illa culpe redditur dampnabilis. ¶ Ad 4 dicendum quod aer iste caliginosus non assignatur demonibus quasi locus in quo recipiant retribucionem pro meritis sed quasi competens officio eorum inquantum deputantur nobis ad exercitium Et ideo sunt receptacula de quibus nunc agitur non computatur Primo non deputatur eis ignis inferni usque post iudicium. ¶ Ad 5 dicendum quod paradisus terrestris pertinet magis ad statum viatoris quam ad statum recipientis pro meritis Et ideo inter receptacula de quibus nunc agitur non computatur ¶ Ad 6 dicendum quod illa posicio est impossibilis Si tamen esset possibilis talis in inferno puniretur in eternum quia quod veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur accidit inquantum ei gratiam habet coniunctam Unde si adiungatur mortali quod est sine gratia pena eterna in inferno punietur Et quia iste qui cum originali peccato decidit habet veniale sine gratia non est inconveniens si ponatur eternaliter puniri ¶ Ad 7 dicendum quod diversitas graduum in penis vel premiis non diversificat statum sed tamen diversitates receptacula distinguunt Et ideo ratio non sequitur ¶ Ad 8 dicendum quod licet anime separate aliquando in loco nostre habitacionis puniantur non tamen propter hoc quod locus iste proprie sit locus penarum sed hoc fit ad nostram instructionem ut eorum penas videntes retrahamur a culpis Quod autem anime existentes in carne hic puniuntur pro peccatis non pertinet ad propositum quia talis pena non trahit hominem extra statum merendi vel demerendi Et ideo non importat aliquod receptaculum quod debetur anime post statum meriti vel demeriti ¶ Ad 9 dicendum quod malum non potest esse purum absque commixtione boni sicut bonum summum est absque omni commixtione mali Et illi ideo qui ad beatitudinem que summum bonum est transferendi sunt debent esse ab omni malo purgati Et propter hoc oportet esse locum in quo tales purgentur si hinc non omnino purgati exeant sed illi qui in infernum detrudentur non erunt immunes ab omni bono Et ideo non est simile quia illi in inferno existentes possunt bonorum suorum recipere premium inquantum bona preterita eis valent ad mitigationem pene ¶ Ad 10 dicendum quod in gloria anime consistit premium essentiale sed gloria corporis cum redundet ex anima tota consistit in anima quasi originaliter Et ideo carentia glorie anime diversificat statum non autem carentia glorie corporis Et propter hoc eciam idem locus scilicet celum empireum debetur animabus sanctis exutis a corpore et coniunctis corporibus gloriosis Non autem idem locus debetur animabus patrum ante receptionem glorie anime et post receptionem ipsius

Deinde considerandum est de qualitate anime existentis a corpore et [margin, red: Q. 10]

pena ei ab igne corporeo inflic
ta. etc. quod queruntur tria, primo
utrum in anima separata re
maneant potencie sensitive,
2o utrum remaneant in ea
actu dictarum potenciarum
3o utrum anima separata
possit pati ab igne corporeo
Ad 1. sic proceditur videtur quod in
anima separata remaneat
potencie sensitive Augustinus 11.
in libro de spiritu et anima sic
dicit recedit anima a corpore
secum trahens sensum et yma
ginacionem racionem et intellectum in
telligenciam concupiscibilitatem
et irascibilitatem. sed sensus et ymaginacio
et irascibilis et concu
piscibilis sunt vires sensitive
ergo in anima separata vires
sensitive remanent, ¶ preterea augustinus
dicit in libro de ecclesiasticis dogmatibus so
lum hominem credimus animam
substantivam que exuta a corpore
vivit et sensus suos atque inge
nia vivaciter tenet ergo anima
exuta a corpore vivit et
habet potencias sensitivas ¶ preterea
potencie anime vel essencialiter
ei insunt ut quidam dicunt
vel ad minus sunt naturales
proprietates ipsius sed id quod essenciale
est alicui non potest ab eo
separari. neque subiectum aliquod
quod separatur a naturalibus proprietatibus
ergo impossibile est quod anima separa
ta a corpore aliquas potencias
amittit, ¶ preterea non est totum
integrum cui aliqua pars
deest sed potencie anime
dicuntur partes ipsius si ergo po
tencias aliquas post mortem
suam anima amittit non
erit anima integra post mortem
quod est inconveniens ¶ preterea potencie
anime magis cooperantur ad
meritum quam corpus cum
corpus sit solum instrumentum
cum actu potencie quibus primo agi
di. sed necesse est ut simul corpus
premietur cum anima propter
hoc quod cooperabatur in merito
ergo multo forcius est necesse
quod potencie anime simul
premientur cum ipsa ergo anima
cum separatur a corpore potencias
sensitivas amittit. Quod quia
potencias in nichilum cedat Ite
-m non potest dici quod in magis aliquam
resolvatur cum non habeat ma
teriam sui sed id quod omnino
in nichilum redit non habebit
in resurreccione eandem numero poten
ciam sensitivam. sed sicut philosophus dicit
sicut se habet anima ad corpus ita
se habent potencie anime
ad partes corporis ut visus
ad oculum si autem non est eadem
anima que redibit ad corpus
non esset idem homo ergo eadem
racione non esset idem oculus numero
si non sit eadem numero potencia visi
va et simili racione nec aliqua
alia pars eadem numero resurget
et per consequens nec totus homo idem
numero erit non ergo potest esse
quod anima separata potencias amittat
sensitivas ¶ preterea si potencie sensitive
corrumperentur corrupto corpore
oporteret quod debilitato corpore de
bilitarentur hoc autem non conve
nit quod ut dicitur in primo de anima
Si senex accipiat oculum iu
venis videbit utique sicut iuvenis
ergo nec corrupto corpore sensitive

potencie corrumpent ¶ Sz con̄
ē q̄ augꝰ in li° de eccl. doc. de
duabꝫ substanciis homo constat
anima &c. Et a carne anima
cum racione sua et carne cum
sensibꝫ suis potencie ergo sensitive
ad carnem ptinent ergo cor
rupta carne non manent
potē sensitive in anima / p̄
ꝑhus in xi metha de sepa
racione anime loquens sic dicit
Si aut̄ aliquid remanet in
posterum querendum ē de his
inquibusdam aut̄ nō est im
possibile verbi gracia si aīa
ē talis disposicionis nō tota
sꝫ intelligencia tō n. forte
impossibile cū hic vel² q̄ anima
a tota a corpore non sepe²
sꝫ solum potencie anime
intellectiue Non n. sensitiue
ut vel vegetatiue ¶ Ꝑ in
2° de anima phus dicit de
intellectu loquens hec solum
contingit separari ut ꝑpetuum
a corruptibili Alia aut̄ pt̄ aīe
Manifestum ē ex hijs q̄ nō
separabiles sunt ut quidam dicunt
ergo potē sensitiue nō manent
in anima separata ¶ Respon. dic.
q̄ circa hec ē duplex opinio /
quidam n. extimantes po
tencias omnes eē in anima
ad modum quo color ē in
corpore dicunt q̄ anima a
corpore separata omnes potēs
suas secum trahit sꝫ n. ali
qua de essi oportet animam
transmutatam eē. sꝫ nāles
ꝑprietates que subiecto manente
variari non possunt. sꝫ dicta
extimacio falsa ē cum n.
potē sit sꝫ quam potentes
dicimur aliquid agē ul pati
eiusdem aut̄ sit agē et posse
agere oꝫ q̄ eiusdem sit potē
sic subiecti quod ē agens
vel paciens / Unde phus
in pri° de sompno et vigi
dicit q̄ cuius ē potē eius ē actio
videmus aut̄ manifeste
quasdam operaciones quarum
potencie anime sunt pria
non esse anime ꝑpē loquendo
sꝫ coniuncti q̄ explentur
mediante corpore ut est
audire vidē et huiusmodi
Unde oꝫ q̄ iste potē sunt
coniuncti sic subiecti aīe
aut̄ sicut principii influentis
sic forma ē principium
ꝑprietatum compositi quedam
vō operaciones exercentur
ab anima sine organo corpli
ut intelligere considerare
et velle Unde cum hee ac
ciones sunt anime ꝑpē et po
tencie que sunt horum pria
Non solum essi anime ut
principii sꝫ ut subiecti q̄ ergo
manente ꝑprio subiecto maneā
oꝫ et ꝑprias passiones et cor
rupto eo corrumpi necesse
ē illas potēs que in suis
accionibꝫ non coutuntur organo
corpli remanē in anima se
parata illas aut̄ q̄ coutuntur
corrumpi corpore corrupto
et huiusmodi sunt potē oēs
q̄ ptinet ad ipam sensibilem et
vegetabilem et ꝑpt hoc quidam
in potēs anime sensibꝫ dis
tinguentes dicunt n. has

ce duplices quasdam que sunt
actus organorum que sunt ab anima
effluxe in corpus et hee cum
corpore corrumpuntur quasdam
vero originales harum que sunt
in anima quia per eas anima vel
vivificat, ad videndum et au
diendum et huiusmodi et hee ori
ginales potentie manent in anima
separata. sed hoc non videtur convenienter
dici / anima autem per suam essentiam
non mediantibus aliquibus huiusmodi
aliis potentiis est origo illarum
potentiarum que sunt actus orga
norum sicut et forma qualibet
quod hoc ipso quod per essentiam suam materiam
informat est origo proprietatum
que compositum materialiter
consequuntur / si enim oporteret
in anima ponere alias poten
tias quibus mediantibus potentie
que organa perficiunt, ab essentia
anime effluerent eadem ratione
oporteret ponere alias potentias
quibus mediantibus ab essentia anime
effluerent ille medie potentie
et sic in infinitum si enim statur
alicubi melius est ut in primo
stetur. Unde alii dicunt quod
potentie sensitive et alie similes
non manent in anima separata
nisi sicut quod (?) sicut in radice per
medium sicut quo participata sicut
in principiis suis in anima enim
separata manet efficacia influ
endi iterum huiusmodi potentias si
corpori uniatur. licet enim hanc
efficaciam esse aliquod superad
ditum essentie anime ut dictum
est et hec opinio videtur magis rationalis
¶ Ad primum ergo dicendum quod verbum illud
intelligendum est quod anima secum
trahat aliquas illarum potentiarum
in actu sicut intelligentiam et
intellectum quasdam vero radica

liter ut dictum est ¶ Ad 2 dicendum
quod sensus quos anima secum tra
hit non sunt isti corporales sed
interiores scilicet sicut ad partem in
tellectivam pertinet quia intellectus
interdum sensus appellatur ut
patet per basilium super proverbia et
per philosophum in vi ethicorum vel si
intelligit de sensibus corporalibus
dicendum sicut ad primum ¶ Ad 3
dicendum quod sicut patet ex dictis potentie
sensitive non comparantur ad animam
sicut materiales passiones ad sub
iectum sed sicut ad originem et (?)
ratio non procedit ¶ Ad 4 dicendum
quod potentie anime non dicuntur
partes eius integrales sed potentiales
talium autem totorum ista
est natura quod tota virtus totius
consistit in una parte perfecte
in aliis autem partialiter sicut in
anima virtus anime perfecte
consistit in parte intellectiva
in aliis autem partialiter ¶ Unde cum
in anima separata remaneant
vires intellective partis integre
remanebit non dimidiata quamvis
sensitive potentie actu non re
maneant sicut nec potentia regis
remanet dimidiata mortuo
preposito qui eius potentiam
participabat ¶ Ad 5 dicendum quod corpus
cooperatur ad meritum quia pars
essentie hominis qui meretur
sicut autem non cooperantur potentie
sensitive cum sint de genere acci
dentium et ideo non est simile
¶ Ad 6 dicendum quod potentie anime
sensitive cum dicuntur esse actus
organorum quia forme essentiales
ipsorum nisi ratione ipsius
anime cuius sunt sed sunt actus
ipsorum sicut perficientes eam
ad proprias operationes sicut ca

lor e actus ignis sufficiens
ipsum ad calefaciendum / Unde
sicut legitur idem motus remanet
eciam si alius motus in eo calor
ergo sicut patet de frigore aque
quod non redit aliquid minus
postquam fuit calefacta aqua
multiplicius. eadem motus ma
nente ita et organa exeunt
eadem motu sequitur potencie eedem
non sunt motus ¶ Ad. vij. dicendum
quod pluries loquitur de huius
modi potencijs. sed quod radica
liter in anima consistunt quod
patet ex hoc quod dicit quod sensus non
est in patiendo ad animam sed
id in quo est. scilicet corpus. sicut enim
per corpus neque debilitantur
neque corrumpuntur anime vir
tutes

Ad 2 sic procedendum videtur quod
in anima separata remanent
neant esse actus sensi
tivarum potenciarum dicit
enim augustinus in libro de spiritu et
anima Anima recedens a
corpore ex hijs scilicet ymagina
tione concupiscibili irascibili sed
mita afficitur ad delectationem
sive dolorem. sed ymaginacio et con
cupiscibilis et irascibilis sunt
potencie sensitive ergo sed sen
sitivas potencias anima sepa
ta afficitur et ita sed ea in
aliquo actu erit / ¶ Praeterea augustinus
super genesim ad litteram xij dicit
quod corpus non sentit. sed anima
per corpus et ita quod anima non
per corpus sed sine corpore sentit ut
est timor et huiusmodi. sed id quod
anime sine corpore conveniunt
videtur convenire anime a corpore
separate ergo tunc actu aud

sentire poterit ¶ Praeterea inspicere simi
litudines corporum sicut in
sompno accidit ad visionem y
maginariam pertinet que est in
parte sensitiva. sed huiusmodi si
militudines corporum inspi
cere sicut insompnijs accidit quod
anime separate / Unde augustinus
xij super genesim ad litteram sic dicit
neque enim video cur habeat ania
similitudinem corporis sui cum
iacente sine sensu corpore non
dum tamen mortuo videt talia
qualia multi ex illa sub
duccione reddite narra
verunt et non habet anima perfecta mor
te penitus de corpore exierunt
non. ut hic potest intelligi quod
anima similitudinem corporis
habeat et sed quod eas inspiciat
Unde premisit de iacentibus sine
sensu quod gerunt quandam simi
litudinem corporis sui per quam
possunt ad loca corporalia fer
ri et talia qualia vident si
militudinibus sensuum percipere
ergo anima separata potest exire
in actum potenciarum sensitivarum
¶ Praeterea memoria est potencia sensitive
partis ut patet in libro de memoria
et reminiscencia. sed anime separate actu
memorabuntur eorum que in hoc
mundo gesserunt / Unde et
diviti epuloni dicitur luce xvj
Recordare quia recepisti bona in
vita tua ergo anima separata
exibit in actum potencie
sensitive ¶ Praeterea sed philosophus in 3o
de anima irascibilis et concupiscibilis
sunt in parte sensitiva sed in irascibili
et concupiscibili sunt gaudium
et tristitia amor et odium timor
et spes huiusmodi affecciones quas

ꝯm fidem nrām ponim⁹ in actib⁹
separatis ergo separate non care
bunt actib⁹ potenciarum ſſitiua
rum ¶ Q3 con. id. qd' e comune
anime et cor'le no pt remane
in anima separata. ſ; omnes
opacones potenciarum ſſitiua
rum sunt comunes anime et
corpori quod pz qz hr̃ qz n̄a
poten̄ ſſitiua aliquem actum
h; n̄ p organum cor'le. ergo
anima separata carebit actib⁹
ſſitiuarum potē ¶ P' phs
dr in j. d' anima qz corrup
to corpore anima no reminis
citur neqz amat et eadem ro
e d' omnib⁹ alijs actib⁹ ſſitiuaꝝ
potenciarum / ergo non predt
anima separata in aliquem
actum alicuius potencie ſſitiue
¶ Ad ⁹ ddm qz quidam distinguūt
duplices act⁹ ſſitiuaꝝ pote
ciarum quosdam ꝯtiores qui
p corp⁹ ꝯcerc / et hij no re
manent in anima separata
quosdam ro intrinsecos quos
anima p se ipam ꝯcerret et
hij exeunt in anima separata
Hec aut̃ porcio descende vi̾
ab opinione platonis qui po
suit animam corpori coniūgi
sic̃ quandam subam pfectam
in nullo a corpore d'pendente
ſ; solum sic̃ motorem mobili
quod pz ꝯ transcorparone
quam ponebat et aut̃ ſ;
ip̃m nichil mouebat nisi mo
tum et ne abiretur infini
tum dicebat qz primum mo
uens mouet seipm posuit
qz anima erat se ipam mouens
et ſ; hc̃ erat duplex motus
anime vnus quo mouebat

a se ipsa / alius quo mouebat
corp⁹ ab ea et anima habebat
actum qui est vide / primo in
se ipa. ſ; quod mouebat se
ipam et in organo cor'li. ſ;
qz mouebat corp⁹ haut potez
destruit phus in primo d' anima
ostendens qz anima no mouet
se ipam et qz nullomo moue
ſ; istas / opacones que sunt
vide sentire et huiusmoi. ſ;
qz iste opacones sunt mot⁹
coniuncti tm̃ Vnde oz dice
qz act⁹ ſſitiuarum potē nul
lomo maneant in anima
separata nisi forte sicut in ra
dice remota ¶ Ad .j. ergo ddm
qz lib' ille negatur a quibus
dam fuisse Aug' dicit' n
fuisse cuiusdam cisterciensi
qui eum ꝯ dictis Aug' com
pilauit et quedam d' suo addi
dit Vnde qd' i scribitur p
auc̃te habendum non e sz tamē
auctas deat sustinere. ddm qz
no debeat intelligi qz anima
separata ꝯ ymaginacone et
alijs huiusmoi potencijs affirā
quasi ipa affcō sit act⁹ po
tenciarum predictarum. ſ; quia
ꝯ hijs que anima p ymagina
conem et alias huiusmoi potē
ꝯmisit in corpore in futuro
afficietur vl' in bonum vl' in
malum vt' ymaginaco et
huiusmoi potencie non i
intelligunt' elice illam affec
conem ſ; elicuisse in corpore
initium affeccionis illius ¶ Ad
2. ddm qz anima separata d' sen
tire p corp⁹ no .q. act⁹ sen
ciendi sit anime. ſ; se. ſ; q'

e totius communicati ratione anime
eo modo loquendi quo dicimus
quod calor calefaciat quod autem sub
iungitur quod quedam anima
sentit sine corpore ut timorem
et huiusmodi intelligendum est
sine commotione corporis motu
qui accidit in actibus sensibilium
potentiarum. Non. n. timor et huius
passiones sine motu corporali
contingunt. Vel potest dici quod
Augustinus loquitur secundum opinionem
platonicorum qui hoc ponebant
ut dictum est. ¶ Ad 3. dicendum quod
Augustinus inquirendo loquitur non
determinando sicut fere per totum
illum librum patet. n. quod non est
similis ratio de anima dormientis
et de anima separata. Anima. n.
dormientis utitur organo ymagi-
nationis in qua corporales
similitudines imprimuntur quod
de anima separata dici non potest.
Vel dicendum quod similitudines rerum
sunt in anima et quantum
ad potentiam sensitivam et ymagi-
nativam et intellectivam secundum
maiorem et minorem abstrac-
tionem a materia et a materialibus condi-
tionibus tamen ergo similitudo Augustini
quantum ad hoc quod sicut similitu-
dines rerum corporalium sunt
in anima sompniantis secundum
recessum mentis patientis ymagi-
nabiliter ita sunt in anima
separata intellectualiter. Non autem
in anima separata sunt ymagi-
nabiliter. ¶ Ad 4. dicendum quod sicut
in libro predicto dictum est me-
moria dupliciter sumitur. Quandoque prout est
potentia sensitive partis secundum quod cadit
in preteritum tempus et hoc modo
actus memorie in anima sepa-

rata non erit. Unde dicit philosophus
in primo de Anima quod hoc cor-
rupto. scilicet corpore et anima non
reminiscitur. Alio modo accipitur
memoria prout est pars ymagi-
nis ad intellectivam partem per-
tinens secundum. scilicet quod ab omni diffe-
rentia temporis abstrahit cum non sit tantum
preteritorum sed etiam presentium et
futurorum ut Augustinus dicit. Et
secundum hanc memoriam anima
separata memorabitur. ¶ Ad 5.
dicendum quod amor gaudium et tris-
titia et huiusmodi dupliciter acci-
piuntur quandoque quidem secundum quod
sunt passiones appetitive ap-
petitive sensibilis. Et non erunt
in anima separata. Hec enim
modo non complentur sine de-
terminato motu cordis. ¶ Alio
secundum quod sunt actus voluntatis
que est in parte intellectiva
et hoc modo erunt in anima
separata sicut etiam ad delectationem
que quodammodo est passio potentie
sensitive. Secundum alium modum
accipiendi ponit philosophus in 10
dicens in 7 ethicorum quod deus
una simplici delectatione gau-
det.

Ad 6. sicut predicitur. Videtur quod anima
separata non possit ab
igne corporeo pati. Augustinus
12 super Genesim ad litteram. dicit non
sunt corporalia sed corporalibus
similia quibus anime corporibus
exute afficiuntur seu bene seu
male ergo anima separata igne
corporeo non punitur. ¶ Preterea
Augustinus in eodem libro dicit. quod
agens semper est nobilius pa-
tiente sed impossibile est aliquod
corpus esse nobilius anima

sepata quod no pt ab aliquo cor
pore pati ¶ P. ſ. phus in po
de generatione et ſm boecium in
libro de duabus naturis illa sola
agunt et patiuntur adinuicem
que in materia conueniunt ſ.
spiritualium et corporalium non
est materia communis Unde non
pnt adinuicem transmutari
ut boecius in eodem libro dicit quod
anima separata ab igne non patitur
¶ P omne quod patitur recipit
aliquid ab agente ſi quod anima
patitur ab igne corporeo aliquid
ab eo recipiet ſ. omne quod reci
pitur in aliquo e in eo per
modum recipientis quod quod re
recipitur recipitur ab igne in anima
non e in ea materialiter ſ. spiritua
liter ſ. forme rerum in anima
spiritualiter existentes sunt perfectiones
ipsius quod ſi ~~pennalis~~ pariatur
ab igne corporeo hoc non erit
in eius penam ſ. magis in eius
perfectionem ſi dicatur quod hoc ipso
anima punitur ab igne quod ignem
videt et videtur dice quod quod [illegible] dicit
¶ Contra ſi videt anima ignem
inferni non pt videre nisi visione
intellectuali cum non habeat orga
na quibus visio sensitiva vel ymagi
naria perficitur ſ. visio intel
lectualis non videtur quod possit esse
causa tristitie vel delectatio .n.
quod est in considerando non est
tristitia contraria ſm phum quod
ex tali visione anima non
punitur ſi dicatur quod anima
patitur ab igne corporeo eo
quod tenetur ab eo sic nunc
tenetur a corpore dum vivit in
corpore ¶ Contra anima dum in
corpore vivit tenetur a corpore
inquantum forma eius et corpore sit
unum sic et quod materia et forma

ſ. anima non erit forma illius
ignis corporei ergo ſi predicto
modo non poterit ab illo igne
teneri ¶ P omne agens cor
poreum agit per contactum
ſ. non pt esse aliquis contactus
ignis corporei et anime quod
cum contactus solum sit inter
corpora que habent ultima
simul quod anima ab illo igne [illegible]
¶ P agens organicum non agit
in remota nisi per hoc quod agit in
. media Unde per determinatam
~~distantiam~~ distantiam agere
pt proportionatam sue virtuti
ſ. anime vel ad minus demones
de quibus e eadem e ratio quantum ſi
ad locum inferni cum quibus
quoque etiam in hoc mundo ho
minibus apparent nec tamen tunc
sunt apud homines sic .n. gla
riorum numquam intercumpitur
ita nec pena damnatorum nec tamen
videmus quod omnia intermedia
ab igne inferni patiantur ut etiam
e credibile aliud corporeum de natura
celi esse tante virtutis ad tan
tam distantiam actionem suam quod
non videtur quod penas quas anime
damnatorum sustinent ab igne
corporeo patiantur ¶ Sed contra
eadem ratio e in animabus separatis
et demonibus quod ab igne corporeo
pati possint ſ. demones ab eo
patiuntur cum puniantur ab
illo igne in quem corpora damna
torum precipientur ut patet ex eo quod
est omne corporeum et hoc patet per
sententiam domini Math. xxv. Ite ma
ledicti in ignem eternum qui
paratus e dyabolo etc. quod et
anime separate ab igne corpo
pati possunt ¶ P pe de ex
culpe ſ. anima per culpam se
corpori subicit per penam corpo

pristencia quod iustum est ut pena
rei corporee subiciatur per passio
nem. Iterum maior est unio forme ad
materiam quam agentis ad paciens sed
diversitas nature spiritualis et cor
poralis non impedit quin anima sit
forma corporis ergo nec impedit
quod possit a corpore pati. Ad secun
dum quod supponit ex predictis quod ignis
inferni non sit metaphorice dictus
nec ignis ymaginarius sed verus
ignis corporeus. Oportet dicere quod anima
igne corporeo penas patietur
cum dominus illum ignem
dyabolo et angelis eius paratum
esse dicat Mathei xxv qui sunt
incorporei sicut illa. Sed quomodo
pati possit multipliciter assignatur.
Quidam enim dixerunt quod hoc ipso
quod est ignem videt sit ab igne
pati. Unde Gregorius in iiii dyalogorum dicit
igne ex hoc patitur anima quo
videt sed illud non videtur sufficere
quia quodlibet visum ex hoc quod videtur
est perfectio videntis. Unde non potest
in eius penam cedere inquantum
est visum sed inquantum est contra
rium vel contristativum per accidens
inquantum apprehenditur ut
nocivum. Unde oportet quod preter hoc
quod anima ignem illum videt
sit aliqua comparatio anime ad ignem
secundum quam anime ignis noceat.
Unde alii dixerunt quod quamvis ignis
corporeus non possit animam
urere tamen anima apprehendit
ipsum ut nocivum sibi ad talem ap
prehensionem afficitur timore et
dolore ut in eis impleatur id
quod dicitur trepidaverunt timore
ubi non erat timor. Unde
Gregorius iiii dyalogorum dicit quod quia anima
cremari se conspicit crematur
sed hoc iterum non videtur suffi

cere quia secundum hoc passio anime ab
igne non esset secundum rei veritatem
sed secundum apparentiam tantum quamvis enim
possit esse vera passio tristicie vel
doloris ex aliqua falsa medita
cione ut Augustinus dicit xii super
Genesim ad litteram. Tamen non potest dici
quod secundum illam passionem vere patiatur
a re sed a similitudine rei quam
conspicit. Et iterum iste modus
passionis magis recederet a reali
passione quam ille qui ponitur
per ymaginarias visiones ad
ille dicuntur per veras ymagines
rerum esse quas anima secum
circumfert. Iste autem per falsas
concepciones quas in anima er
rans fingit. Et iterum non est
probabile quod anime separate vel
demones qui in subtilitate in
genii pollent putaverint ignem
corporeum sibi nocere posse si ab
illo nullatenus gravarentur.
Unde alii dicunt quod oportet ponere
animam etiam realiter ab igne cor
poreo pati. Unde et Gregorius iiii
dyalogorum dicit colligere ex dictis evan
gelicis possumus quod incendium
non solum anima videndo sed
experiendo patiatur. Sed hoc
tali modo fieri potest dicunt
enim quod ignis ille corporeus con
siderari potest dupliciter. Uno modo secundum
quod est quedam res corporea
et hoc modo non habet quod in animam
agere possit. Alio modo secundum quod
est instrumentum divine iusticie
hoc enim divine iusticie ordo
exigit ut anima que peccando
se rebus corporalibus subdidit
eis et in pena subdatur. Instru
mentum non solum agit virtute

proprie nature. sed in virtute principalis
agentis et ita non est inconve-
niens quod ignis ille cum agat
in virtute spiritualis agentis quod
agat in spiritum hominis vel de-
monis predicto modo. unde quod de
sacramentis dictum est quod animam
sanctificant sed id non videtur suffi-
cere quia omne instrumentum
in id quod instrumentaliter
operatur habet propriam actionem con-
naturalem. Et non solum istam
actionem sed quam agit in virtute
principalis agentis. unde comburendo
propriam actionem quam efficiat
hanc secundam sicut aqua lavando
corpus in baptismo sanctificat animam
et serra secando lignum perdu-
cit ad formam domus. Sed
quia dare igni aliquam actionem
in animam que sit ei connaturalis
ad hoc quod sit instrumentum divine
iusticie peccata vendicantis. Et
ideo dicendum quod corporalis ignis naturali
actione non potest nocere ei aliquo
modo obesse vel ipsam gravare
nisi secundum quod aliquo modo corpori
unitur. sicut enim invenimus
quod corpus quod corrumpitur
aggravat animam. Capitulum xv.
Spiritus autem corpori unitur dupliciter.
Uno modo ut forma materie ut ex
eis fiat unum simpliciter. Et
spiritus unitur corpori et vivifi-
cat corpus et a corpore aliquatenus
aggravatur. sic autem spiritus hominis
vel demonis igni corporeo non
unitur. Alio modo sicut movens
mobili vel sicut locatum loco eo
modo quo incorporalia sunt in
loco. Et secundum hoc spiritus incorpo-
rei creati loco diffiniuntur ita
in uno loco existentes quod

non in alio. quamvis autem res
corporea ex sua natura habeat
quod spiritum incorporeum loco diffi-
niat non tamen ex sua natura
habet quod spiritum incorporeum loco
diffinitum detineat ut ita alli-
getur illi loco quod ad alia divertere
non possit cum spiritus non sit ita
in loco naturaliter quod loco subdatur.
sed hoc secundum addi igni corporeo in-
quantum est instrumentum
divine iusticie vendicantis quod
sic detinet spiritum. Et ita efficitur
ei penalis retardans eum
ab execucione proprie voluntatis
ne sic possit operari ubi vult et
secundum quod vult. Et hunc modum
ponit Gregorius. 4. dyalogorum exponens
quomodo anima incendium
experiendo patiatur. sic dicit
dum veritas peccatorem divitem
damnatum in igne perhibet
quisnam sapiens reproborum
animas teneri ignibus negat.
Et Augustinus in libro dicit ut
[illegible] mense dicat sicut invenitur
hominis incorporeus spiritus tene-
ri in corpore. cur non tenetur
post mortem corporeo igne. Augustinus
in xxi. de civitate dei dicit quod sicut
anima in hominis condicione
coniungitur corpori ut dans ei
vitam quamvis ipsa sit spiritualis et
hoc corporale et ex illa coniunc-
tione vehementer concipit amorem
ad corpus sic ligatur igni ut
accipiens ab eo penam et ex
illa commixtione concipit ter-
rorem quia ex omnes predictos mo-
dos in unum colligere ut perfecte
videatur quomodo anima ab igne
corporeo patiatur ut sic dicamus
quod ignis ex natura sua habet

q spūs incorporeus ei coniungi
possit ut loco locatum · s; ignis
ē instrumentū diuine iusticie
hz ut ipsū qdāmodo cōtineat al
ligatum · Et ulṫ recitat · ig̉
ille ē spūi nociuus ut sic
anima ignem ut sibi nociuū
videns abinde cruciatur · Vn̄
Gg̉ in 4° dyal · omnia ista p
ordinem tangat ut cō̄ pmis
s; eius auctēte pz ¶ Ad · 1 · cū
dd q aug̉ loquitur inqui
rendo · Vnde z aliud modū
ponit · determinando in libro
d̉ ciuitate di ut cō̄ dicte · pz
ut dd q aug̉ dicat ul̉ intelligit
q ea quib; anima pxīme
afficitur ad dolor ul̉ tristiciam
sunt spūalia · non · n · affligeret
nisi ignem ut nociuū apphen
deret · ligans · ergo apphensus ē
pxīme affligens · s; ignis
corporeus cō̄ animam cōstitutus
ē affligens · remotum ¶ Ad · 2 ·
dd · q quamuis anima simpliciter
sit igne nobilior ignis tamen
ē anima nobilior inquantum
ē instrumentum diuine iusticie
¶ Ad 3 · dd · q phus et boecius
loquunt̉ d̉ actione illa p quā
paciens transmutat̉ in naturam
agentis · talis autem nō est
actio ignis in animā · Et p hoc
vō nō concludit ¶ Ad 4 · dd
q ignis agit in animā non
p modum influentis · s; p modū
detinentis ut cō̄ dictis pz · i ·
ideo vō nō ē ad ppositum · ¶ Ad
5 · dd · q in uisione intellectu
ali non ē tristicia ex hoc ipso
q aliquid videatur · cum illud
quod videt̉ nullo modo possit intelli
genti nocumentum inquantum videt̉
inferri aut hoc q videt̉ ex ip
actione qua agit in visum ut
corporaliter videatur non pt esse cor
ruptiuum visus · n̄ p accidens
inquantum corrumpit ar
moniam organi · s; tū visio
intellectualis pt ee contristans
inquantum id qd̉ videtur
apphenditur ut nociuū · nō
quasi noceat ex ipso quod
videtur · s; aliquo alio modo
sic anima videndo ignē affli
gitur ¶ Ad · 6 · dd · q nō
ē simile quantum ad omnia
s; quantum ad aliquid ut
cō̄ dictis · pz ¶ Ad 7 · dd ·
q quamuis non sit tactus corporis
int̉ animam et corpus · tū
ē int̉ ea aliquis tactus spūa
lis · sicut z celi motor cum
sit spūalis spūali tactu tan
git celum ipsum mouens p
modum quo dr̄ contristans
tangere · sicut dr̄ in pmo d̉
generatione · ut et hoc modo suf
ficit ad actionem ¶ Ad · 8 · dd
q spūs dampnati nunq̄ sint
extra infernum nisi ex dispe
satione diuina vel ad instruc
tionem vel ad exercitium electorum
dicimus aut q̄ ubicumq;
sint semp tamen uident ignē
inferni ut eis in penam pparatum
Vnde cum ista visio sit
immediate affligens ut dcm
ē · dicimus q sunt abinde
inferni affliguntur · sicut
et captiui extra carcerem ex
istentes a carcere affliguntur
dum vident se ad carcerem
dampnatos · Vnde sicut gloria
electorum non minuitur ut

quantum ad premium essenciale nec quantum ad accidentale. Sed sicut alii quod celum empireum sunt quodammodo in eorum gloriam cedit ita etiam in nullo minuitur pena dampnatorum sed quod infernum ex divina dispensacione ponatur ad tempus. Et hoc est quod glossa dicit super Psalmum: Et inflammavit cordis novitatis mee etc. Demones ubicunque sint penas portare sive sub terra secum trahunt tormenta sive eum flammarum obiecto aut procedit ac si ignis corporeus affligeret immediate sic sic affligit corpora

Ca 11 Deinde considerandum est de suffragiis mortuorum et circa hoc queruntur 13. Primo utrum suffragia que pro omnium fiunt aliis prodesse possunt. 2o utrum mortui vivorum possint operibus iuvari. 3o utrum suffragia per peccatores facta mortuis prosint. 4o utrum suffragia pro mortuis facta facientibus prosint. 5o utrum suffragia prosint existentibus in inferno. 6o utrum prosint existentibus in purgatorio. 7o utrum valeant pueris existentibus in limbo. 8o utrum aliquo modo prosint existentibus in patria. 9o utrum oracio ecclesie et sacramentum altaris et elemosina prosint defunctis. 10o utrum indulgencie quas ecclesia facit eis prosint. 11o utrum exequie eis prosint. 12o utrum

suffragia que fiunt pro uno defuncto magis proficiant ei quam pro quo fiunt quam aliis. 13 utrum suffragia pro multis facta valeant tantum pro singulis ac si pro uno quoque sunt fierent. 14o utrum valeant tantum communia suffragia illis pro quibus specialia non fiunt quantum illis pro quibus fiunt valeant specialia et communia simul.

Ad primum sic proceditur videtur quod suffragia pro unum facta aliis prodesse non possunt. Gal. vi. Que enim seminaverit homo hec metet. Sed si quis ex suffragiis alterius consequeretur fructum metet ab aliis seminata ergo ex suffragiis aliorum nullus fructum consequitur. Preterea ad iusticiam dei pertinet ut unicuique tribuatur pro meritis. Unde Ps. Tu reddes unicuique **retribuatur pro meritis** sed unde pro opera sua. Sed iusticiam dei deficere est impossibile ergo impossibile est quod unus ex operibus alterius iuvetur. Preterea Sed eandem racionem est aliquod opus meritorium et laudabile quia scilicet in quantum voluntarium sed ex opere unius non laudatur alius ergo nec opus unius potest esse alii meritorium. Preterea ad iusticiam divinam pertinet similiter reddere bona pro bonis et mala pro malis sed nullus punitur pro malis alterius. Immo ut dicitur Ezech. 18. Anima que peccaverit ipsa morietur ergo nec unus iuvatur pro bonis alterius. Sed contra est quod dicitur in Ps. Particeps sum omnium timencium te etc. Preterea omnes fideles per caritatem divinam uniti sunt unius corporis membra

corporis sicut unum membrum iuvatur
per alterum ita unus homo potest
per alterius meritis iuvari. ¶ Ad 2m
dicendum quod actus noster ad duo valere
potest. primo ad aliquem statum
acquirendum sicut per opera merito-
rum homo acquirit statum
beatitudinis. Secundo ad aliud conse-
quens statum sicut homo per aliquem
actum meretur aliquod premium
accidentale vel dimissionem pene
ad utrumque autem horum actus
noster valere potest dupliciter uno modo
per viam meriti. Alio modo per viam
orationis. Et est differentia inter istas
duas vias quia meritum innititur
iustitie oratio autem impetrat ex liberalitate
eius qui oratur. Ideo dicendum quod opus
unius nullo modo potest alteri valere
ad statum quidem per viam meriti
ut scilicet quod hoc quod ego facio ali-
quis mereatur vitam eternam
quia sors gloria redditur secundum mensu-
ram accipientis. Unusquisque
autem ex actu suo disponitur et
non ex alieno scilicet dico dispositione
dignitatis ad premium. Sed per via
orationis et quantum ad statum
consequendum opera unius alteri
dum est in via valere potest
sicut quod unus homo impetrat
alteri primam gratiam. cum igitur
impetratio orationis sit secundum li-
bertatem dei qui oratur. ad
omnia illa impetratio orationis
se habet potest extendere que divine
potestati subsunt ordinate sed
quantum ad aliquid quod est quasi ut
accessorium ad statum. opus
unius potest valere alteri non
solum per viam orationis sed
etiam per viam meriti. quod

quidem fieri dupliciter contingit vel
propter communicantiam in radice
operis que est caritas in operibus
meritoriis. Et ideo omnes
qui sibi invicem caritate con-
nectuntur aliquod ex emo-
lumentum ex mutuis ope-
ribus reportant / tamen secundum mensuram
status uniuscuiusque quia in patria
unusquisque gaudebit de bonis
alterius. Et inde est quod articulus fidei
ponitur communio sanctorum.
Alio modo ex intentione facientis
qui aliqua opera specialiter ad hoc
facit ut talibus prosint. Unde
ista opera quodammodo efficiuntur
eorum pro quibus fiunt quasi
eis a faciente collata. Unde
possunt eis valere vel ad im-
pletionem satisfactionis vel ad
aliud huiusmodi quod statum
non mutat. ¶ Ad 3m ideo
dicendum quod messis illa est perceptio
vite eterne sicut habetur Ioh. 4.
Et qui metit fructum con-
gregat in vitam eternam.
Sors autem vite eterne non datur
alicui nisi propriis operibus quia et si
aliquis alteri impetret quod
ad vitam perveniat numquam tamen
hoc fit nisi mediantibus operibus
propriis. dum scilicet precibus alicuius gratia
alicui datur per quam meretur
vitam eternam. ¶ Ad 4m
dicendum quod opus quod pro aliquo fit
efficitur eius pro quo fit et
similiter opus eius qui moritur
est unum quodammodo est mecum.
Unde non est contra divinam iusti-
tiam si unus fructum

recipit de opibus factis ab eo qui
est eiusdem secum in caritate vel
ab opibus per se factis hec .2. sed
humanam iusticiam conveniunt
ut satisfactio eiusdem per alio acci
piatur ¶ Ad .3. dicendum quod laus
non datur alicui nisi secundum ordi
nem eius ad actum. Unde laus
est ad aliquid ut dicitur in primo ethicorum
Et quia ex opibus ope alterius nullus
efficitur vel ordinatur bene dispositus
vel male ad aliquid quod inde
est nullus laudatur ex opibus
alterius nisi per accidens. sed quod ipse
est aliquomodo operum illorum
causa consilium vel auxilium prae
bendo. seu inducendo vel quo
cumque alio modo. sed opus est meri
torium alicui non solum
considerata eius dispositione sed
etiam quantum ad id aliquid
quod dispositionem vel statum eius
ut ex dictis patet ¶ Ad .4. dicendum
quod auferre alicui quod sibi debetur
hoc directe iusticie repugnat
sed dare aliquid alicui quod ei
non debetur non est iusticie con
trarium sed metas iusticie excedit
est enim liberalitatis non autem
potest aliquis ledi ex malis alterius
nisi aliquid de suo subtrahatur et
ita non convenit quod aliquis
puniatur pro peccatis alterius. sicut
quod emolumentum accipiat ex
bonis alterius

Ad .2. sic proceditur videtur quod mor
tui non possunt iuvari
ex opibus vivorum. Primo
per hoc quod dicit apostolus 2 cor
v. omnes nos manifestari
oportet ante tribunal christi ut reci
piat unusquisque propria corporis
que gessit ergo ex hiis que
mortem hominis geruntur

qui ex corpore exit nichil ei ac
crescere potest ex aliquibus opibus
¶ Praeterea hoc videtur ex hoc quod habetur apoc
.14. Beati mortui qui in domino
moriuntur opera enim illorum sequuntur illos
¶ Praeterea perfectio ex opere aliquo est
solum in via existentis sed ho
mines post mortem iam non
sunt viatores quia de hiis hoc
intelligitur Job .xix. Semi
tam meam circumsepsit et
transire non possum ergo mor
tui de suffragiis aliorum iuvari
non possunt ¶ Praeterea nullus iuvatur
ex opibus alterius nisi sit aliqua
vite communicatio inter eos. sed nulla
communicatio est vivorum et
mortuorum. sicut patet in .5.
ethicorum ergo suffragia vivorum
non prosunt mortuis ¶ Sed contra
est quod habetur .2. machabeorum .12.
Sancta et salubris est cogita
tio pro defunctis exorare ut a
peccatis solvantur. sed hoc non esset
utile nisi eos iuvaret ergo suffra
gia vivorum mortuis prosunt
¶ Praeterea augustinus dicit in libro de cura
pro mortuis agenda non parva
est universe ecclesie que in hac
consuetudine claret auctoritas
ut in precibus sacerdotis que domino
deo ad eius altare funduntur
locum suum habeat etiam com
mendatio mortuorum que quidem
consuetudo ab ipsis apostolis insti
tuta est ut dicit damascenus in quo
dam sermone de suffragiis mor
tuorum sic dicens mysteriorum
conscii discipuli salvatoris et
sacri apostoli in tremendis et vi
vificis misteriis memoriam eo
rum fieri qui fideliter dormierunt
sanxerunt quod etiam patet per dyo

pz in ultimo ca. re lecz̃ ubi
ritum commemorat quo in
principio eccl'ia pro mortuis ora
batur. Ubi .2. dyoni' asserit suf
fragia vivorum mortuis pro
desse quod hic indubitanter crede
dum est ¶ Ad .2. dicendum quod caritas que
est vinculum ecclie membra
uniens non solum ad vivos se
extendit sed etiam ad mortuos qui
in caritate decesserunt caritas
.n. cum vita corporis non finitur
et sup .i. cor. 13 cari' nunquam ex
cidit similiter etiam mortui in me
moriis hominum vivunt / vivunt
et ideo intencio viventium ad
eos dirigi potest / Et sic suffragia
vivorum mortuis dupliciter
prosunt sicut et vivis et propter
caritatis unionem et propter in
tencionem ad eos directam non
tamen sic eis valere credenda
sunt vivorum suffragia ut
status mutetur eorum de
miseria ad felicitatem vel econ
verso sed ad diminucionem pene vel
aliquid huiusmodi quod statum
mortui non transmutant /
¶ Ad .3. ergo dicendum quod homo dum
in corpore vixit quod mererentur
hec ei prosint post mortem
et ideo post hanc vitam ima
nichilominus procedit ex hijs
que in corpore gessit vel dicendum
sed Jeronimum et damni in fine
ne predicto quod hic est intellige
dum quantum ad retribucionem
que fiet in finali iudicio que
erit eterne glorie vel eterne
miserie in qua quilibet recipiet pro
sed quod in corpore gessit sive bonum
aut malum possunt vivorum
suffragiis ¶ Ad .4. dicendum quod auctor

illa expressit loquens de sequela eterne
retribucionis quod patet per hoc quod
permittitur bis mortem eorum
vel dicendum quod opera pro eis facta
sunt .2. quodammodo eorum
ut dictum est ¶ Ad .5. dicendum
quod quamvis anime post mortem
non sint simpliciter in statu vie
sed quantum ad aliquid adhuc
sunt in statu vie inquantum
scilicet eorum progressus adhuc est
retardatur ab ultima retribucione
et ideo simpliciter eorum via est
circumscripta ut possint ulterius
per aliqua opera transmutari
secundum statum felicitatis et mi
serie sed quantum ad hoc non
est circumscripta quin quantum
ad hoc quod detinetur ab ultima
retribucione possint ab alijs
iuvari quia secundum hoc adhuc sunt
in via ¶ Ad .6. dicendum quod quamvis
communicacio civilium operum
de quibus philosophus loquitur non possit
sed esse mortuorum ad vivos
quia mortui sunt extra vitam civilem
sunt potest tamen eorum communicacio
esse quantum ad opera vite spiritua
lis que est per caritatem addendum
cum mortuorum species vivunt

A d .3. sic proceditur videtur quod
suffragia per peccatores
facta mortuis
non prosunt quia ut dicitur Johannis
.ix. peccatores deus non audit
sed si oraciones eorum prodessent
illis pro quibus orant a deo exau
direntur ergo suffragia per
eos facta mortuis non prosunt
¶ Preterea Gregorius in morali dicit ' pastorali
cum is cui displicet ad inter

pellandum mitti' veati anima
ad deteriora provocatur Sed quia
petor deo displicet ergo per petores
suffragia non prosunt ¶ Item
opus alicuius valet magis faciendo
sibi facienti quam alii. sed petor
per opera nichil meretur sibi
ergo multo minus potest alii
mereri ¶ Item omne opus meri
torium oportet esse vivificatum a
caritate informatum. sed opera
per petores facta sunt mor
tua ergo non possunt per ea mor
tui iuvari pro quibus fiunt
¶ Item constat quod nullus potest scire de
altero certo utrum sit in
statu culpe vel gracie. si ergo
tamen illa suffragia prodessent
que fiunt per eos qui sunt
in gracia non posset homo scire
per que suffragia conquireret
fuit defunctis Et ita multi
a suffragiis procurandis retra
herentur ¶ Item sicut augustinus dicit
in libro Enchiridion. hoc iuvatur aliquis
mortuus in suffragiis secundum
quod dum viveret meruit iu
vari. post mortem ergo va
lor suffragiorum mensuratur
secundum condicionem eius pro quo fi
unt non ergo differt utrum
per bonos vel malos fiant
¶ Respondeo dicendum quod in suffragiis que
per malos fiunt duo possunt
considerari / Primo ipsum opus
operatum sicut sacrificium alta
ris Et quia nostra sacramenta
ex se ipsis efficaciam habent
absque opere operantis quam eque
complent per quoscumque fiant
Et quantum ad hoc suffragia
per malos facta defunctis prosunt
Alio modo quantum ad opus
operans Et distinguendum est quia
operacio petoris suffragia fa
cientis potest duo modo considerari
primo est eius et illo modo meri
toria esse possunt nec sibi nec
aliis / Alio modo inquantum est
alterius quod duplicit' contingit
Uno modo inquantum petor
suffragia faciens gerit per
totius ecclesie. sicut sacerdos dum
dicit in ecclesia exequias mortuorum
Et quia ille intelligitur facere ex nomine
vel vice sicut patet per dyonisium
in libro de ecclesiastica hierarchia inde est
quod suffragia talis sacerdotis quamvis
sit petor defunctis prosunt /
Alio modo qui agit ut instrumen
tum alterius opus enim instrumenti
est magis principalis agentis Unde
quamvis ille qui agit ut instru
mentum alterius non sit in statu
merendi accio tamen eius potest
esse meritoria racione principalis
agentis sicut si servus in peccato
existens quocumque opus misericordie faciat
ex precepto domini sui caritatem
habentis Unde si aliquis in
caritate discedens precipiat sibi
suffragia fieri vel alius pre
piat caritatem habens illa suff
ragia valent defuncto quamvis
illi per quos fiunt in peccato
existant magis tamen vale
rent si essent in caritate quia
tunc ex duabus partibus opera illa
meritoria essent ¶ Ad primum ergo
dicendum quod oracio per petorem facta quandoque
non est petoris sed alterius et

ideo sim hc dignum e ut adeo exaudi
atur tamen 2 dicit quod petores
audit .qu. s. petores petunt
aliquid deo acceptum non .n.
solum instit. s 2 petoribus dicit
bo sua prudis ut act .x. Non
aut exorum mitis s ex sua
clementia 4 ideo Ioh. ix. sic
id deus petores non audit
glo. dicit quod loquitur ut inunctus non
sit plene videns ¶ Ad 2
dicit quod quamvis opus eius quod
displiceret orencius petoris non
sit accep. tamen ratione alicuius
quod inest ubi impio agitur potest
esse deo accepta ¶ Ad 3. dicit
quod hoc quod petor faciens huiusmodi
suffragia nullum reputat
comodum quod ex hoc quod non e
capax talis effectus propter propriam
indispositionem sed tamen alii
qui e dispositi aliquo modo vale
potest ut dictum e ¶ Ad 4
dicit quod quamvis opus peccatoris
non sit commune inquantum
e eius potest tamen commune in
quantum e alicuius ut dictum
e. sed quod rationes quod sunt in
oppositum videntur concludere
non differat utrum quod
suffragia proveniat per bonos
vel per malos ideo etiam ad
eos est respondendum ¶ Ad
v. dicit quod quamvis aliquis
per certo scire non possit de alio
an sit in statu salutis potest
tamen probabiliter estimare
de hiis que exterius de homine
videt ex fructu .n. suo ar
bor cognoscitur ut dicitur. cap. vii.
¶ Ad vi. dicit quod ad hoc quod

suffragium alteri valeat re
quiritur ex parte eius pro quo fit
capacitas huius valoris et
hanc homo acquisivit per opera
propria que gessit in vita sicut
augustinus loquitur recipit ubi merito
quamvis operis quod prodesse dicit et hoc
non pendet ex eo pro quo fit s
magis ex eo qui facit vel ex
aquirendo vel operando

Ad .4. sic proceditur videtur quod suf
fragia que a vivis pro
mortuis fiunt facientibus non
prosint quia si aliquis pro alterius
debitum solveret secundum huma
nam iustitiam ipse a debito
proprio non absolveretur ergo per hoc quod
aliquis suffragia faciens
debitum solvit pro illo pro quo
facit ex hoc a debito proprio
non absolvitur ¶ Praeterea unus
quisque quod facit facere debet me
liori modo quo potest sed melius
e iuvare duos quam unum si
ergo qui per suffragia debitum
mortui solvit a proprio debito
liberatur videtur quod nunquam debet
aliquis pro seipso satisfacere sed
semper pro alio ¶ Praeterea si satisfac
tio alicuius pro aliquo satisfa
cientis equaliter prodesset sibi
ut ei pro quo satisfacit eadem
ratione equaliter valebit
3o. si pro eodem satisfaciat et
simul .4o. et deinceps ergo
unus unius una satisfactione
possit pro omnibus satisfacere
quod est absurdum ¶ Praeterea contra
e quod dicitur in psalmo Oratio mea
in sinu meo convertetur. ergo eadem

cione et suffragia que p alijs
fiunt satisfacientibus psunt
¶ P° dam dr in sermone de
hijs qui in fide dormierunt
quadraginta ungento ut alio oleo sto
rcumlinire volens infirmum
primo ille s. linient principat
in vocatoni deinde sic p ungt
Laborantem sic et quicumque
proximi salutem agonizat p
sibi pdest deinde proximo et
betur prioritum ¶ Ceterum ad
quod opus suffragij quod p alios
fit pt considerari dupliciter
Vno mo ut e expiatium
pene primodum cuiusdam recom-
pensationis que in satisfactione
attendi Et per uno opus suffra
gij qd computatur quam cuius p
quo fit ita absoluit eum
a debito pene qd non absoluit
facientem a debito pene pre-
ter in tali recompensatione con
sideratur equalitas iusticie
opus aut aliud satisfactorium
ita pt adequari uni reatui
qd alti non adequatur. reatus
n. duorum peccatorum maioz
satisfactionem requirunt quam
reatus unius ¶ Alio mo
pt considerari in quantum
e meritorium vite eterne qd
h in quantum procedit ex radi
ce caritatis / Et sic hic non
solum pdest ei p quo fit
sed facienti magis Et p h pz
solutio ad obiecta primi
n. rationes procedebant de ope
suffragij sed qd e satisfacto
rium sed alie sed qd e merito
rium Ad .10. dis

R d. co. sic predictum est quod
suffragia psunt ex
istentibus in inferno

p h qd habetur .c. mach. xij Ubi
dicitur qd invenerunt sub tunicis
interfectorum d donarijs ydolorum
a quibus lex prohibet iudeos Et
tamen post pbatur quod iudas xij
mil dragmas argenti misit
ierosolimam offerri sacrificium p peccatis mor-
tuorum / constat autem illos
peccasse mortaliter contra legem
agentes Et ita in peccato morta-
li decessisse Et ad inferos
esse translatos ergo existentibus
in inferno suffragia psunt ¶ P°
multa habentur ex ubis augusti
quod quibus eis suffragia vel ad
hoc psunt ut sit plena re
missio vel ad h qd tollerabilior
sit eorum pena ul damnatio
sed soli illi qui in inferno sunt
damnati esse dicuntur ergo etiam exis-
tentibus in inferno suffragia
psunt ¶ P° dyonisius vult. ca
te. .ler. dicit si hic instorum
orones Et sic hanc vitam
quanto magis post mortem in illis
qui digni sunt sanctis oronibus
operantur tunc uno ex quo pt
accipi quod suffragia magis
psunt mortuis quam vivis etiam
si vivis psunt eis in peccato
mortali existentibus cum quo
tidie oret ecclesia peccatoribus ut
convertantur ad deum. ergo etiam
mortuis in peccato mortali suf
fragia valent ¶ P° in vitis
patrum legitur quod ut dam in sermo-
ne suo refert quod macharius invenit
in via calvam cuiusdam defuncti
orone premissa quesivit cuius caput
fuisset Et caput respondit qd
fuerat sacerdotis gentilis qui
in inferno erat damnatus Et tamen

confessus e orone machari s
et alii alios posse iuuari Ergo
suffragia eccie etiam in inf
no existentibus psunt ¶ R dam
in eodem simone narrat qd
gregorius p troiano orons fun
dens audiuit vocem diuinitus
dicentem vocem tuam audiui
et veniam troiano do trans
seo sequitur ut dam dt in dcto
simone testis e oriens omnis
et occidens s constat troyana
in inferno fuisse qr multorum
minetrem necem amara in
fatuit ut idem dam dt Ergo suff
ragia eccie valent in inferno exn
tibus ¶ Dicendum e qd dt. dyo c
vij xij ca° ce ler° summus sac
dos pinnnnd no orat qr
inde auferetur a diuino offo
ordine et gur' ibidem dicit qr
peccatoribus non erat remissio
qr no audiretur pillis suffra
gia qr existentibus in inferno
non valent ¶ R Gg xx li
mo moral eadem causa e cur no
oretur tunc s p9 diem iudicij p
hominibus eterno igne dampnatis
que nunc causa e quare no
oretur p dya° et angelis eius
eterno supplicio deputatis que et
nunc causa e quare sed non
orent p hominibus infidelibus im
pijs qr defunctis qr de eis utique
quos eterno dampnatos supplicio
iam nouit an illius iudi
cis iusti conspectum orationis
sue meritum cassari refugiunt
Ergo suffragia in inferno positis
non valent ¶ R in lra hic
de verbis augustini qui fide opan
te p dilectionem christi sacramenta

impendunt ex ore exeunt
fenestra vel a suis huiusmodi
beneficia impenduntur sed omnes
dampnati sunt huiusmodi Ergo eis
suffragia no psunt ¶ Respo
dendum qd circa dampnatos fuit duplex
opinio quidam n dixerunt
nihil distinguendum esse dux
erunt quantum ad tempus
dicentes qd post diem iudicij
nullus in inferno existens
aliquo suffragio iuuatur s
ante diem iudicij aliqui iuuantur
suffragijs eccie Alij vero dis
tinguebant quantum ad ipsos
in inferno detentos inter quos
aliquos dicebant esse valde
malos qui s sine fide et
sacramentis decesserunt et
talibus qr de eccia no fuerunt
nec multo nec minus suffragia
eccie pdesse non possunt alij
vero s qui no sunt valde mali
qui s de eccia fuerunt minus
et fidem habentes et sacrame
tis imbuti et aliqua opa
de gne bonorum facientes
et talibus suffragia eccie pdes
se debent s occurrebat eis
quedam dubitatio eos pturbans
qr s videbatur sequi
cum pena inferni sit finita
s intensionem quamuis duratione
infinita constat qd multi
plicatis suffragijs pena in
totaliter auferretur qd est
error origenis et ideo hec
inconueniens euade multipli
citer voluerunt Prepositi
nus dixit qd tam possent suffra
gia p dampnatis multiplicari
qd a pena tota redduntur immunes

Non quidem simpliciter ut Origenes
posuit . sed ad tempus usque ad
diem iudicii tunc enim anime
iterato corporibus coniuncte
in penas inferni sine spe
venie detrudentur sed ista opi
nio est divine providentie re
pugnare que nihil in rebus
inordinatum relinquit culpa
autem non potest ordinari nisi
per penam Unde non potest esse
ut pena tollatur nisi primo
culpa expietur Et ideo cum cul
pa continue maneat in dam
natis eorum pena nullatenus
interrumpetur Et ideo Porre
tani in alium modum deve
nerunt dicentes quod hoc modo
proceditur in diminucione penarum
per suffragia sicut procedit in divisi
one linearum que cum sint
finite tamen in infinitum dividi
possunt et numquam per divisiones
consumuntur dum sit subtrac
tio non secundum eandem quantitatem
sed secundum eandem proportionem velut si
primo auferatur pars quarta
totius et secundo pars quarta illius
quarte et sic deinceps in infinitum
Et similiter dicunt per primum
suffragium diminuitur aliquantum
parum pene et secundo per se pars
aliqua remanet secundum eandem propor
tionem . sed iste modus multipliciter
defectivus est primo quia infinita
divisio que convenit continue
quantitati non videtur posse ad
quantitatem spiritualem transferri
secundo quia non est aliqua ratio quare
secundum suffragium minus de
pena diminuat quam primum si sit
equalis valoris Tertio quia

pena diminui non potest sine diminutione
culpe sicut nec auferri sine ea
ablata Quarto quia in divisione
linee tandem pervenitur ad
hoc quod non est sensibile corpus enim
sensibile non est in infinitum divisibile
et sequeretur quod post multa suffra
gia pena remanens propter sui
parvitatem non sentiretur et
non esset pena . Et ideo alii alium
invenerunt modum alterum dicentes
enim quod suffragia prosunt
damnatis non quidem diminuendo
pene vel interrumpendo sed prestando confor
tationem patientie sicut si homo
portaret grave onus et faciem
suam perfunderet aqua sic enim confor
taretur ad melius portandum
cum tamen onus suum in
nullo levius fieret / Sed hoc iterum
non potest esse quia aliquis plus
vel minus eterno igne crucia
tur ut Augustinus dicit secundum exigentiam
culpe Et inde est quod eodem igne
quidam plus quidam minus cru
ciatur Unde cum culpa
damnati immutata remaneat
non potest esse quod levius pe
nam ferat Et irrationabilis
Et predicta opinio presumptuosa
utpote sanctorum dictis contraria
Et vana nulla auctoritate fulta est
Et irrationabilis tum quia
damnati in inferno sunt extra vin
culum caritatis secundum quod opera vi
vorum continuantur defunctis
tum quia totaliter ad finem vie
pervenerunt recipientes ulti
mam pro meritis retributionem sicut
et sancti qui sunt in patria quod
enim adhuc restat de pena vel
gloria corporis hoc rationem via

totis non pbz cum gloria essen
nalit et radicalit consistat
in anima et similr inso
dampnatorum Et ideo non pt
eorum pena diminui sicut nec
gloria sanctorum augeri quantum
ad premium essentiale. Sed tamen mo
qui a quibusdam ponitur quod
suffragia prosunt dampnatis
possunt aliquomodo sustineri ut
si dicatur quod non prosunt neque
quantum ad diminucionem pene vel
interrupcionem vel quantum ad di=
minucionem sensus pene. Sed quod ex huiusmodi
suffragiis eis aliqua materia
doloris subtrahitur que eis
esse posset si ita se abiectos
conspicerent quod pro eis nullam
curam haberet ut sic cura doloris
eis subtrahitur dum suffragia
pro eis fiunt. Sed id etiam non
potest esse. Secundum legem communem
quod ut augustinus dicit in libro de
cura pro mortuis agenda quod
precipue de dampnatis est verum in
sunt spiritus defunctorum ubi
non vident quecumque aguntur
aut eveniunt in ista vita
hominibus et ita non cognoscunt
quod pro eis suffragia fiunt nisi
supra communem legem hoc beneficium
divinitus datur aliquibus
dampnatorum quod est dubium omnino
incertum Unde tucius est
simpliciter dicere quod suffragia non pro-
sunt dampnatis nec pro eis eccl
orare intendit sicut conduc-
tis auctoribus apparet Ad
quod dicitur quod donaria predolorum non
fuerunt inventa apud illos
mortuos ut quod eis stomum
atrapi possit quod in retribucionem
reverenciam predolorum eis de
ferrent. Sed ea acceperunt ut
victores quod eis iure belli
debebantur Et tamen per avari
ciam venaliter peccaverunt
Unde cum fuerunt in inferno
dampnati Et suffragia eis
prodesse poterant Vel dicen-
dum quod quosdam quod in culpa pugnam
videntes sibi periculum im-
minere. Secundum potius penituerunt
secundum id pene cum occideret eos
querebant eum et hoc proba
biliter potest estimari Et ideo
pro eis fuit oblacio facta.
Ad 2m dicendum quod in illis omnibus
dampnatus large accipitur
comparative pro punicione Et
includit 2 penam purga
torii quod totaliter quandoque expiatur
quandoque autem non sed diminuitur
Ad 3m dicendum quod quantum ad hoc
magis accipitur suffragium
pro mortuo quam pro vivo quia magis
indiget cum non possit sibi
auxiliari sicut vivus. Sed quod vivus
ad hoc vivit est melioris con
dicionis quod potest transferri de
statu culpe mortalis in sta
tum gracie quod de mortuis
dici non potest Et ideo non est
eadem causa orandi pro mortuis
et vivis Ad 4m dicendum quod
id adiutorium non erat quod
pena eorum diminueretur. Sed
inhic solo ut ibidem dicitur quod eo
orante concedebatur eis ut ini
mici se viderent. Et inhic ali
quod gaudium non verum
sed fantasticum habebant dum
implebatur hoc quod desiderabant
sicut et demones gaudent dum

dum homines ad pcta ptrahunt
qmis ph' eorum pena nulla
tenus minuat' sz no minui'
angelorum gaudium ph'or
q malis erit compari dux
¶ Ad x dz q d' facto troiani
h' no pt phabilit' determinari
q pcibz bti gg adiutam fuit
renovatq et in gra confirmatq
st p quam remissionem pctoz
sunt et p consequens immuni
tatem a pe sic appareat in
omnibz illis q fuerunt mira
culose a mortuis suscitati
quorum plures constat ydo
latras et dampnatos fuisse
d' omnibz .n. simile dici pt
oz q no erant in infernos
finalr' deputati sz .sz pure
suorum iustitiam meritoru
sz aut superiores causas q
pendebantur adiutam renovari
di erat alit d' eis disponen
dum ut .dz q anima troyani
non fuit simt a reatu pene
absoluta .sz eius pe fuit sus
pensa ad tempus .s. usqz ad
diem iudicij nec tamen oz q
h' fiat communit' p suffragia
q alia sunt que lege commu
accidunt et alia q fiut
privilegio aliquibz conceduntur
sic alij sunt humanitatis li
mites et alia divinatrum
sg virtutum ut aug' dt
in li. d' cura p mortuis age
da. ~~Ad vj sic predi v~~

Ad .vj. sic pre' .v' q ut
etiam existentibz in
purgatorio q' purgatoriu
pars queda inferni e sz
in inferno nulla e redemp'
et ps dicit Infirio quis con
fitebi' t' ergo suffragia hijs q
sunt in purgatorio no psunt
¶ pro pena purgatorij e pena
finita q s' oe p suffragia ali
quid d' pena dimittitur tm
poterunt multiplicari suf
fragia qd totaliter tollitur et
ita petm remanebit totaliter
impunitum qd' vr' divine iustic'
repugnare ¶ p ad h' animi
sunt in purgatorio ut i purga
te pure ad regnum pveniat
sz nichil pt purgatori nisi
aliquid et ipo fiat ergo suff'
gia facta pro vivos penam
purgatorij no diminuunt ¶ pr
s suffragia existentibz in purga
torio valent maxime ea vi
dentur vale que sunt ad impe
trum eorum facta sz h' no
semp valent sic si aliquis
decedens disponat tot suffra
gia p se fieri que si facta
essent sufficerent ad totam pe
nam abolendam posito .ergo
q huioi suffragia differantur
quo usqz ille penam evaserit
ista suffra nichil ei pdessent
non .n. pt dici q prosint an
quam fiant pq quam aut
sunt facta eis no indiget
q iam penas evasit ergo
suffragia existentibz in pur
gatorio non valent ¶ Et
tam e qd' dz in liber ergo ubi
aug' q suffragia psunt hijs
q sunt mediocrit' boni vel
mali .sz tales sunt q in pur
gatorio detinentur ergo et ¶ p

dyo² · dr. vij · ca. ce ¶ ar̄ᵉ q dinę
sacerdos puncturus orans p ill̄
orat qui scē vixerunt. Et
tamē aliquas maculas hueriū
ex infirmitate humanā contractas
ſi tales in purgatorio detinē²
go zc. ¶ Ad 9ᵐ dd. q pē pur
gatorij ē in supplementum
satisfactionis quē nō fuerat
plene in corpore consummata
Et ideo sic est dicto pz opa vniꝰ
possunt valere alteri ad satisfac
tōm sive vivus sive mortuus
non ē dubium quin suffra
gia p vivos facta hīs qui in
purgatorio psunt ¶ Ad 8ᵐ
go dd. q auctas illa loq̄² de
inferno dampnatorum in quo
nulla ē redempcio quantum
ad illas qui sunt tali pene
addicti. vel dd. 8ᵐ dam̄ in
simone de dormientibꝰ q hmoi
auctes sunt exponende 8ᵐ cas
inferiorē x 8ᵐ exigentiā mi
torum eorum qui penis de
putantur. ſi 8ᵐ divinaz miaz
que vincit humana mira
ad preces iustorum aliq alit dis
ponitur qui sua pdictarum
auctium continerat deꝰ aut
mutat siaz ſi non consiliū
ut dr hō. Unde Et dam̄ pot
adhᵗ exempla d'ninivitis achab
Et ezechiā in quibꝰ apparet q
sniā con̄ eos lata divinitꝰ
fuit p divinam misericordiaz
commutā ¶ Ad 2ᵐ dd. q nō
ē inconveniens ſi multiplicatis
suffragijs penas existencium
in purgatorio adnichilē² nō
n sequit² q pctā relaxanat

in purgatorio q pē vivus p aliis
accep̄ alteri computatur ¶ Ad
3ᵐ dd. q purgato animē p
penas purgatorij nō ē aliud
quam expiatio reatꝰ impe
dientis a perceptione glorie Et
quia p penam qui vivit sus
tinet p alio pt altiꝰ reatꝰ
expiari ut dictum ē ideo
veniens ſi p vivus satis
factoꝝ alius purgatur ¶ Ad
x dd. q suffragia ex duo
bꝰ vz. ſ ex ope opante Et
ex ope opato Et dico opus
opatum nō solum eē sa
cramentum ſi effectum atten
tem ex opatione sic ex collec
claz consequitur pauperū
relevato Et eoꝝ orato p
defuncto apud deum similit̄
opus opans pt accipi ex
pte principalis agentis vel
ex pte exequentis dico. go
q in cito moriens disponit
aliqua suffragia sibi fieri
primum suffragiorū plene
consequitur ante ē quam
fiant quantū ad efficaciaz
suffragij que erat ex ope
opante principalis agentis
ſi quantū ad efficaciā suf
fragiorum q̄ ē ex ope opa
to vel ex ope opante exequē
tis non consequitur fructū
antequā suffragia fiant Et
ſi prius contingat ipm̄ a
pena purgari quantum
adhᵗ scandabit suffragiorū
fructu qd' redundabit in illos
quorū culpa dfcanda² nō
enim ē inconveniens q

aliquis d'scendere post culpam
altriq in temporalibus pena aut pur
gatorij temporalis est quamvis quantum
ad eternam retributionem nullus
descendere possit nisi per suam
culpam

Ad. vij. sic predicitur. Vr̄ quod
suffragia valeant pueris
in limbo existentibus quod illi
non detinentur ibi pro peccato alie
no ergo maxime decens est
ut ipsi iuventur suffragijs
aliorum ¶ Pretera in lectura habetur
omnibus aug.' quod suffragia
pro non valde malis propiciationes
sunt sed pueri non computantur
inter valde malos cum sit
mitissima eorum pena ergo
suffragia ecclesie eos iuvant
¶ Sed contra est quod habetur in lectura
ab aug.º quod suffragia non
prosunt illis qui sine fide
operante per dilectionem hinc rece
dunt ergo suffragia eis non
prosunt ¶ Ergo o dicendum quod pueri
non baptizati nunc detinentur
in limbo quod defuerunt in sta
tu gracie / Unde cum propter
peccatorum mortuorum status
mutari non possit maxime
quantum ad meritum essentiale
premij vel pene suffragia vi
vorum pueris existentibus
in limbo prodesse non possunt
¶ Ad. primum ergo dicendum quod quamvis
peccatum originale sit huiusmodi quod
per se possit aliquis ab alio
iuvari tamen anime puerorum
in limbo existentes sunt in
tali statu quod iuvari non
possunt quod post hanc vitam
non est tempus graciam acquirendi
¶ Ad .2. dicendum quod aug.' loquitur de
non valde malis qui tamen bapti
zati sunt quod patet ex hoc quod per
mittitur tamen ergo sacrificia
sive altaris sive quarumcumque
elemosinarum pro baptizatis omnibus
offeruntur

Ad viij sic predicitur. Vr̄ quod
aliquo modo prosunt
sanctis existentibus in patria. pro hoc
quod habetur in collecta misse pre
terit prosunt ad gloriam. Sed
sacramenta ita nobis proficiant
ad melius. sed inter alia suffra
gia precipuum est sacrificium alta
ris ergo suffragia prosunt hijs
qui sunt in patria ¶ Preterea sacra
efficiunt quod significant. Sed 3.
pars hostie . s. in calicem mis
sa signat eos qui beatam vi
tam in patria ducunt ergo suffra
gia ecclesie prosunt existentibus
in patria / ¶ Preterea sancti non solum
gaudent in patria de proprijs bonis
sed etiam alienis / unde luce .xv.
dicitur gaudium est angelis
dei super uno peccatore penitentiam
agente / ergo ex bonis operibus vi
ventium sanctorum qui in patria
gaudium crescit Et ita eis nostra
suffragia prosunt ¶ Preterea dam
ascenus in sermone dormientium in
ducens verba crisostimi sic in
gentiles cogunt cum hijs qui
abierunt sua conburerent quanto
magis te fidelem mitte cum
fidel ipsius propria non
ut favilla fiant sed hoc velut
illa sed ut maiorem hinc con
ponant gloriam Et scimus per

ratoꝛ sunt q mortuus e ut per
carmina soluas s aut iustq ut
appo fiat merced' & retribucoīs
Et² idꝫ q prius ¶ Sꝫ con̄ est
qꝫ in lra dᵉ he² go vᵃ augs.
minicia e in cand ꝑ matrie
orare co nos debeq oracoībꝫ
commendari ¶ Pᵗ eiusdꝫ e
inmari cuius e indigere. s
sꝫ in ꝑtria sunt absq omni
indigēcia ergo ꝑ suffragia ecc̄e
non iuuantur ¶ Rᵉ. dꝫ.
q suffragium ecc̄e d'sui roē
importat quandam auxiliacoēm
que nō competit ei qui de
fectum non pati² Illi. n.
inmari competit nisi in eo
qui indigens e. Unde cum
sꝫ qui sunt in ꝑtria sunt ab
omni indigēcia immunes. inebria
ti abubitate domus dei eis
inmari ꝑ suffragia nō compe
tit ¶ Ad .i. ergo dꝫ. q huiusmodi
locucōes nō sunt sic intelligen
de. q sancti in gloria ꝑficiat
quantum ad se q eorum fes
ta recolimus. s qꝛ nobꝫ ꝑficit
que d' eorum gloria solemp
nia celebramus sic. & hᵉ
q deum cognoscimus vel
laudamus Et² qdammo eius
gloria in nobꝫ crescit nichil
dō. s nobꝫ accrescit ¶ Ad .2.
dꝫ q ꝑ quamuis sacramenta
efficiant qd' significant nō.
tamē illum effectum suum ponunt
et omne id qd' significant alis
cum significet xpm in ipo
xpo. aliquid efficerent qd' e
absurdum s efficiunt. et sicut
ꝑcientem sacramentum & vir
tute eius quod ꝑ sacramentum
significatur Et² non seq²
q sacrificia ꝑ fidelibꝫ defunctis
oblata sanctis ꝑsunt s qꝛ
commixtio sorum que recolū²
ut significant² in sacramento
ꝑsunt aliis ꝑ quibꝫ offerunt²
¶ Ad .3. dꝫ q quamuis sꝫ
qui sunt in ꝑtria d'bonis
nris omnibꝫ gaudeant nō
tamē sequitur q multipli
catis nris bonis. eorum
gaudium augmente² formal'
.s inuā'. tm. qꝛ omne pᵒ
formalit' auge². s rōem
obiecti sui ¶ Rō aut non
gaudendi in sanctis d'quibuscumqꝫ
gaudent e ipe deus d'quo
nō pt magis Et minus gau
dē qꝛ sic eandem eorum ꝑ
mium variare² qd' consistit
in hᵉ qd' d' dō gaudent
Et hᵉ q bō multiplicauerit²
d'quibꝫ gaudendi rō e eis
deus non sequitur q intensius
gaudeant. s qd' d'pluribꝫ
gaudeant Et idō nō sequit²
q opibꝫ nris inuent² ¶ Ad
.4. dꝫ qd' nō e intelligendum
q fiat appo merced' vel
retribucōnis illius boni ꝑ suf
fragia ab aliquo facta. s fa
cienti vt dꝫ. q & suffragium
pt appo merced' fieri. bto
dsuncto inquantum d'suffra
giis sibi faciend' ad hᵉ viuens
disposuit

AD .ix. sic ꝑcedī vi² q
non solum oroībꝫ
ecc̄e Et sacrificio altaris

et elemosinis anime defunctorum
iuuentur quam vel per eis mi-
nuetur pena / culpa enim debet
per penam recompensari. Sed Je-
iunium magis est penale quam
elemosina vel oratio / Ergo
Ieiunium magis prodesset suf-
fragijs quam aliquod predictorum
¶ Preterea Gregorius ponit 3 que commutat
Ieiunium sicut ut habetur causa. 13
questio 2. Anime defunctorum
quatuor modis soluuntur aut
oblacionibus sacerdotum aut
elemosinis carorum aut Ieiu-
nio cognatorum Ergo in-
sufficienter numerantur tria
predicta / ¶ Preterea baptismus est po-
tissimum sacramentorum maxime
quantum ad effectum Ergo baptismus
vel alia sacramenta deberent
vel similiter vel magis pro defunctis
fieri sicut sacramentum alta-
ris. ¶ Preterea hoc videtur ex hoc quod
habetur prima Corinthiorum xv. Alioquin
mortui non resurgunt ut
quid et baptizantur pro illis
Ergo baptismus etiam valet ad
suffragia defunctorum ¶ Preterea
eadem missa est idem sacra-
ficium altaris. Sed ergo sacrifi-
cium computatur inter suffragia
Et non missa videtur quod tantum
valeat quecumque missa
pro defuncto dicatur sive de beata
virgine sive de spiritu sancto. vel
quecumque alia quod videtur esse
contra ecclesie ordinationem que specia-
lem missam pro defunctis
instituit / ¶ Preterea damascenus in ser-
mone de dormientibus docet
cereos et oleum et huiusmodi
pro defunctis offerendum Ergo non solum
oblatio sacramenti altaris. sed
etiam alie oblationes debent inter suf-
fragia mortuorum computari.
¶ Respondeo dicendum quod suffragia viuo-
rum prosunt defunctis secundum quod
vniuntur viuentibus secundum caritatem et in-
tentione que viuentibus fertur in
mortuos Et ideo illa opera precipue
nata sunt mortuis suffra-
gari que maxime ad commu-
nicationem caritatis pertinet. vel
ad directionem intentionis ad al-
terum ad caritatem autem sa-
cramentum eucharistie proprie
pertinet cum sit sacramentum
ecclesiastice vnionis continens illud
in quo tota ecclesia vnitur et con-
solidatur. scilicet christum Vnde eu-
charistia est quasi quedam caritatis
origo vel vinculum. Sed inter
caritatis effectus est precipuum
elemosinarum opus Et ideo
ista duo ex caritatis parte pre-
cipue mortuis suffragantur
scilicet sacrificium ecclesie et elemosine
Sed ex parte intentionis directe
in mortuos precipue valet
oratio. quia oratio secundum suam rationem
non solum dicit respectum ad oran-
tem sicut et cetera opera. sed direc-
tius ad id pro quo oratur Et
ideo ista tria ponuntur quasi preci-
pua mortuorum subsidia quamuis
quecumque alia bona que ex caritate
fiunt pro defunctis eis valere
credenda sint ¶ Ad primum ergo
dicendum quod in eo quod satisfaciat pro
alio magis considerandum est ad
hoc quod effectus satisfactionis ad
alterum perueniat id quo satis-
factio communis transit in alterum

quia est satisfactionis pene quantus
ipsa pena compleret reatum magis
satisfacientis cum inquantum est
quedam medicina. Et ideo tria
predicta magis videlicet defunctis quam
ieiunium. ¶ Ad .2. dicendum dicendum
quod .2. ieiunium prodesse potest per defi-
cientibus racione caritatis et inten-
cionis indefinitos directe. sed
tamen ieiunium in sui racione
non continet aliquid quod ad cari-
tatem vel direccionem intencionis
pertineat. sed hec sunt extrinse-
ca. Et ideo angelus non possunt
sed homines possunt ieiunium inter
suffragia mortuorum ¶ Ad
.3. dicendum quod baptismus est quedam spiritu-
alis generacio. Unde sicut per genera-
cionem non acquiritur esse nisi
generato, ita baptismus non habet effica-
ciam nisi in eo qui baptizatur
quantum est ex opere operato quam-
vis ex operante vel baptizante vel
baptizati possit aliis prodesse
sicut et cetera opera meritoria. sed
eucharistia est signum ecclesiastice
unionis. Et ideo ex ipso opere
operato eius efficaciam in
alterum transfere potest quod
non contingit de aliis sacris ¶ Ad .4. dicendum quod glossa illam
auctoritatem duplex exponit. Uno
sicut si mortui non resurgunt
nec Christus resurrexit ut quid
etiam baptizantur pro illis peccatis
tamen ipsa non dimittantur
si Christus non resurrexit quia in baptismo
non solum conformatur passioni sed et
resurreccioni operatur que est inter
spiritualis resurreccionis quodammodo
causa. Alio sicut fuerunt
quidam heretici qui baptizabantur
pro hiis qui de hac vita sine
baptismo decesserant putantes
illis prodesse. Et secundum hoc apostolus
non loquitur nisi secundum errorem
aliquorum in verbis illis ¶ Ad
5. dicendum quod in officio misse non
solum est sacrificium sed et sunt
ibi oraciones. Et ideo misse
suffragium continet duo horum
que hic Augustinus enumerat scilicet oracionem
et sacrificium ex parte vero sacri-
ficii oblati missa equaliter
prodest defuncto dequocunque
dicatur. Et hoc est precipuum quod fit
in missa. sed ex parte oracionum ma-
gis prodest illa in qua sunt oraciones
ad hoc determinate. sed tamen
ista profectio per effectum recompensari
potest per maiorem devocionem vel
eius qui dicit missam vel
eius qui facit dici vel iterum
per intercessionem sancti cuius suf-
fragium in missa imploratur
¶ Ad 6. dicendum quod huiusmodi obla-
cio candelarum vel olei pos-
sunt prodesse defuncto inquantum
sunt elemosine quedam quia dantur
ad cultum ecclesie vel etiam in
usum fidelium

Ad 10. sic proceditur videtur quod in-
dulgencie quas ecclesia
facit etiam mortuis prosint
primo per consuetudinem ecclesie
que facit predicari crucem ut ali-
quis indulgenciam habeat
pro se et duobus vel tribus et quandoque
etiam animabus tam vivorum
quam mortuorum quod esset deceptio
nisi mortuis prodessent. Preterea
indulgencie mortuis prosunt

¶ P initium totius ecclesie est effi
cacius quam initium cuius pe
r initium personale suffragatur
defunctis utputa in largitione elemo
synarum quas multoforciis in
tuitu ecclesie cum indulgencie
eiciuntur. ¶ P indulgencie
prosunt illis qui sunt de foro
ecclesie sed illi qui sunt in pur
gatorio sunt de foro ecclesie alias
ecclesie suffragia non prodessent
illis ergo videtur quod ad hoc indulgencie
defunctis prosunt. ¶ Oz con
est quod ad hoc quod indulgencie
valeant requiritur causa con
veniens propter quam indulgencie
dantur sed talis causa non potest
esse ex parte defuncti quia non
potest aliquid facere quod sit in
utilitatem ecclesie propter quam causam
precipue indulgencie dantur
ergo videtur quod indulgencie deter
minant defunctis non prosunt
¶ P indulgencie determinantur
secundum actum eius facientis, si ergo
indulgencie defunctis prodes
se possint esset in potestate
facientis indulgenciam ut
defunctum omnino liberaret
a pena quod videtur absurdum, Re
spondeo dicendum quod indulgencia alicui pro
desse potest dupliciter uno modo
principaliter Alio modo secundario. primo
prodest ei qui indulgenciam
accipit scilicet qui facit hoc pro quo
indulgencia datur ut qui visi
tat limina alicuius sancti. De
functi autem non possunt facere
aliquid horum propter quibus indul
gencie dantur eis directe
indulgencie valere non possunt.
Secundario autem et indirecte prosunt
ei pro quo aliquis facit id quod

est indulgencie causa quod quidem
contingere potest quandoque autem non
potest secundum diversam indulgencie
formam si enim sit talis indul
gencie forma quicumque facit
hoc vel illud habebit tantum de indul
gencia. Ille qui hoc facit non
potest fructum indulgencie in
alium transferre quia eius non est
applicare ad aliam intencionem
ecclesie per quam communicantur com
munia suffragia ex quibus indulgencie
valent. Si autem indulgencia
sub hac forma fiat quicumque
fecerit hoc vel illud ipse pater vel
quicumque alius ei adiunctus
in purgatorio detentus tantum de
indulgencia habebit talis in
dulgencia non solum vivo
sed etiam mortuo proderit. Non enim
est aliqua racio quare ecclesia
transferre possit communia
merita quibus indulgencie innituntur
in vivos et non in mortuos
nec tamen sequitur quod prelatus
ecclesie possit pro suo arbitrio animas
in purgatorio liberare quia ad
hoc quod indulgencie valeant
requiritur causa conveniens
indulgencias faciendi ut supra
dictum est

Ad XI sic proceditur videtur quod
cultus exequiarum defunc
tis prosunt. Damascenus enim in
sermone de dormientibus in
ducit verba athanasii sic dicen
tis licet in aera qui in pietate con
summatus est deportatus fuit ne re
cuses oleum et ceras deum
invocans in sepulcro accende
accepta enim ista sunt deo et
multa ab eo recompensacione re

tribucionem sed huiusmodi pertinent
ad cultum diuinum. Exequiarum
ergo cultus exequiarum prodest de
functis. ¶ Patet sicut Aug. dicit
in libro de ciuitate dei antiquorum
iustorum funera officiosa pietate
curata sunt et exequie cele
brate et sepultura prouisa ipsique
cum uiuerent de sepeliendis et trans
ferendis suis corporibus filiis manda
uerunt. sed non fecissent
filii nisi sepulchra et aliquid
huiusmodi mortuus conferret
ergo huiusmodi aliquid prodest defunctis.
¶ Preterea nullus facit elemosinam
circa aliquem nisi ei prosit
sed sepelire mortuos computatur
inter elemosinarum opera. Unde
ut Aug. dicit in primo de ci. dei
Thobias sepeliendo mortuos
deum promeruisse teste angelo
commendatur ergo huiusmodi sepulture
cultus mortuus prodest ¶ Preterea
inconueniens est dicere quod frustra
deuotio fidelium sed aliqui ex
deuotione in locis aliquibus
religiosis sepeliri disponunt
ergo sepulture cultus prodest de
functis ¶ Preterea deus pronior est
ad miserendum quam ad condempnandum
sed aliquibus nocet in locis sacris
sepultura si indigni sunt
unde dicit Gregorius. Quos peccata
grauia deprimunt ad maiorem
dampnationis cumulum potius
ad solutionem eorum corpora
in ecclesiis ponuntur ergo multo
magis dicendum est quod sepulture cultus
prosit bonis ¶ Sed contra est
quod Aug. dicit in libro de cura pro
mortuis agenda corporis huma
no quicquid impenditur non est

presidium salutis eterne sed huma
nitatis officium ¶ Preterea Gregorius
dicit in .4. dialogorum curatio funeris
conditio sepulture pompa
exequiarum magis sunt
uiuorum solacia quam subsidia
defunctorum ¶ Preterea dominus
dicit Luc. 12. Nolite time
re eos qui corpus occidunt et post
hec non habent amplius quid fa
ciant. sed post mortem sanctorum cor
pora possunt a sepultura pro
hiberi sicut in ecclesiastica historia
legitur esse factum de quibusdam
martiribus Lugduni Gallie ergo
non nocet defunctis si eorum
corpora inhumata remaneant
ergo nec cultus sepulture prodest
¶ Respondeo dicendum quod sepultura adinuen
ta est et propter uiuos et propter mor
tuos. Propter uiuos quidem ne eorum
oculi ex turpitudine cada
uerum offendantur et corpora
fetoribus inficiantur et hoc quantum
ad corpus. sed spiritualiter etiam pro
dest uiuis inquantum per hoc
astruitur resurrectionis fides. sed
mortuis prosunt ad hoc quod in
spicientes sepulcra memoriam
retinent defunctorum et pro
defunctis orant. Unde et
monumentum a memoria
nomen accepit dicitur enim monu
mentum .i. monens mentem
ut Aug. dicit in libro de ci.
dei et in libro de cura pro mortuis
agenda. Paganorum ta-
men error fuit quod ad hoc sepultura
mortuo prosit ut eius anima
quietem accipiat. Non enim
credebant animas prius qui
etem accipere quam corpus

ſepulture daretur quod omnino
ridiculum est et abſurdum ſed
quod celebris ſepultura in loco
ſacrato mortuo prodeſt non
quidem ex ipſo opere operato ſed magis
ex opere operante dum ſcilicet vel ipſe
defunctus vel alius corpus tu-
mulari in loco ſacro diſponens
proximo alicuius ſancti eum
committit cuius precibus plus cre-
dendum est adiuvari Et 2º
proximo eorum qui loco ſuo
deſerviunt qui pro tumulatis
apud ſe ſepeliendum ſpecialius
orant ſed illa que ad ornatum
ſepulture adhibentur proſunt
quidem vivis inquantum ſunt
vivorum ſolacia ſed poſſunt
etiam defunctis prodeſſe non quidem
per ſe ſed per accidens in quantum ſcilicet
per huiuſmodi homines excitantur
ad compaciendum Et per quod ad
orandum vel 2º quantum ex
ſumptibus ſepulture vel pauperes
ſervitium capiunt vel eccleſia
decoratur ſic enim ſepultura inter
ceteras elimoſinas computatur
¶ Ad 1m ergo dicendum quod oleum
et cera ad ſepulchra defunctorum
portata per accidens defuncto proſunt
vel inquantum eccleſie offe-
runtur ſive pauperibus dantur
vel inquantum huius … ob dei
reverenciam fiunt Unde
et in obitus principum ſubiungitur
oleum enim et cera holocau-
ſtum ¶ Ad 2m dicendum quod ideo
ſancti patres defunctorum corporibus tumulan-
dis curaverunt ut oſtenderent
corpora mortuorum ad dei
providenciam pertinere non
quod mortuis corporibus aliquis

ſenſus inſit ſed propter fidem reſurrectionis
aſtruendum ut patet per Auguſtinum in primo
de civitate dei Unde et voluerunt
intra provinciam promiſſionis ſepeliri ubi
credebant Christum naſciturum et
moriturum quod vero 2º non est vera
est cauſa ¶ Ad 3m dicendum quod racio
est pars nature hominis naturaliter
homo ad carnem ſuam afficitur
ſecundum apoſtolum ad ephesios 5º Nemo carnem
ſuam odio habuit Unde ſecundum iſtum
naturalem affectum ineſt
viventi quedam ſollicitudo
quid eciam post eius mortem de
corpore ſit futurum Dolet enim
ſi aliquid indignum ſuo corpori
eveniret proſpiciet Et ideo illi
qui hominem diligunt ex hoc
quod affectui eius quem diligunt
conformantur eciam circa carnem
eius humanitatis impendunt
ut enim dicit Auguſtinus de civitate dei
ſi paterna veſtis et anulus
ac ſi quid huiuſmodi tanto carius
est poſteris quanto erga
parentes maior est affectus
nullomodo illa ſpernenda ſunt
corpora que multo familiarius
atque coniunctius quam que indu-
menta geſtamus Unde
et inquantum affectui hominis
ſatisfacit ſepeliens eius corpus
cum ipſe nihil ſibi ſatisfacere
non poſſit elimoſinam ei facere
dicitur ¶ Ad 4m dicendum quod fidelium
devocio ut Auguſtinus dicit in libro
de cura pro mortuis agendis ſuis
caris in locis ſacris providens
ſepulturam hic non fruſtratur
quod defunctum ſuum ſuffragio
ſanctorum committit ut dictum

e. ¶ Ad .v. dicendum quod sepultura in
loco sacro impio defuncto non
nocet nisi quatenus hanc sibi in-
degenciam propter humanam gloriam
procurant

Ad .xij. sic procedatur quod suf-
fragia que fiunt pro uno
defuncto non magis pro-
sunt ei pro quo fiunt quam aliis
lumen enim spirituale magis est
communicabile quam corporale lu-
men. sed lumen corporale candele
quamvis accendatur pro uno
tamen equaliter omnibus prodest qui
simul commorantur quibus pro
eis candela non accendatur ergo
cum suffragia sint quedam
spiritualia lumina quamvis pro
specialiter fiant non magis vale-
ant quam aliis existentibus in pur-
gatorio ¶ Preterea sicut in textu di-
citur hic suffragia mortuis prosunt
qui dum viverent hoc sibi ut
postea possent prodesse meruerunt
sed aliqui magis meruerunt ut
suffragia magis prodessent sibi
quam illis pro quibus fiunt. ergo
eis magis prosunt alias eorum
meritum frustraretur. ¶ Preterea pro
pauperibus non fiunt tot suffra-
gia sicut pro divitibus. si ergo
suffragia facta pro aliquibus eis
soli valent magis quam aliis va-
lerent pauperes essent peioris
condicionis quod est contra sententiam
domini luc. vj. beati pauperes
spiritu quia ipsorum est regnum
celorum ¶ Contra iustitia
humana exemplatur a iustitia
divina. sed in iustitia humana
si aliquis debitum pro aliquo sol-
vit ~~eum~~ solum absolvit ergo
ille qui suffragia facit secundum quod
solvit debitum eius pro quo
facit ei soli proderit ¶ Preterea sicut
homo faciens suffragia quodam
modo satisfacit pro mortuis
ita et interdum aliquis pro vi-
vo satisfacere potest. sed quando aliquis
satisfacit pro vivo satisfactio eius
non computatur nisi illi
pro quo facta est ergo et suffragia
faciens ei soli prodest pro quo
facit ¶ Responsio dicendum quod circa hoc
fuit duplex opinio quidam
enim ~~dixerunt~~ ut Preposi[ti]nus
dixerunt quod suffragia ~~con~~
pro uno aliquo facta non
magis prosunt ei pro quo fiunt
sed eis qui sunt magis digni
et ponebant exemplum de
candela que accenditur pro aliquo
divite que non minus prodest
eis qui cum ipso sunt quam
ipsi diviti et forte magis si ha-
beant oculos clariores et et
de lectione que non magis prodest
ei pro quo legitur quam aliis
qui simul cum eo audiunt
sed forte aliis magis qui sunt
sensu capaciores. Et si eis ob-
iceretur quod secundum hoc ordinatio
ecclesie esset vana que pro aliquibus
specialiter orationes instituit
dicunt quod hoc ecclesia fecit ad
excitandam devotionem fidelium
qui proniores sunt ad facien-
da specialia suffragia quam
communia et ferventius ferventiusque
orant pro suis propinquis orant
suffragia magis quam pro extra-
neis. Alii econtra dixe-
runt quod suffragia magis va-
lent pro quibus fiunt utraque autem
opinio secundum aliquid veritatem
tenet habet. valor enim suffragiorum

pensari pt quod duob valent
in communi quod virtute carita
tis que facit omnia bona commu
nia Et secundum hoc magis valet ei qui
magis caritate est plenus quam his
pro quibus specialiter non fiant Et ita va
lor suffragiorum attendi ma
gis secundum quandam interiorem con
solacionem secundum quod omnes in
caritate existentes de bonis
alterius delectantur post mortem
quantum ad diminucionem pe
ne post mortem non enim non est locus
acquirendi graciam vel augenda
ad quod non nisi in vita valent
opera aliorum ex virtute cari
tatis Alio modo secundum quod suffra
gia per hoc quod penitencium alicui
alteri applicantur Et satisfac
cio unius alteri computatur
Et hoc modo non est dubium quod
magis valent ei pro quo fiunt
quam alii sed ei soli valent satis
faccio enim ipse ad remissionem
pene ordinatur Unde quantum
ad dimissionem pene principalie
valet suffragium ei pro quo fit
Et secundum hoc illa opinio plus
habet veritatis quam prima ¶ Ad
.1. ergo dicendum quod suffragia possunt
per modum cuiusdam
a mortuis acceptari Et quod
hoc quandam consolacionem acci
piunt Et tanto maior est
quanto maiori caritate sunt
perditi sed inquantum suffragia
sunt quedam satisfacciones pro
penitencium facientibus transla
ta in alterum non sunt si
milia luci sed magis solucioni
alicuius debiti Non autem est necesse
ut si debitum pro uno solvitur
quod et debitum aliorum solvatur

¶ Ad .2. dicendum quod illud meritum
est condicionale quo sibi meruerunt
hoc enim modo sibi meruerunt
quod prodessent si pro eis fierent quod
nichil aliud fuit quam facere
se habiles ad recipiendum Unde
patet quod non directe meruerunt
ad iuvamen suffragiorum sed
per vita precedenti se habilita
verunt ut fructum suffra
giorum susciperent Et ideo non
sequitur quod meritum eorum
frustretur ¶ Ad .3. dicendum quod
nichil prohibet divites quantum
ad aliquid se esse melioris
condicionis quam pauperes sicut
ad expiacionem pene sed hoc quasi nil
est comparatum possessioni reg
celorum in quo pauperes melio
ris condicionis esse ostenduntur
Utrum autem ind[ul]tarum

Ad iiij sic proceditur Vid[etur]
quod suffragia facta pro
multis tantumdem vale
ant singulis acsi pro uno quoque
specialiter fierent Videmus enim
quod ex leccione que pro uno legitur
nichil ei deperit si simul
alii legant Ergo et eadem racione
nichil deperit ei pro quo fit
suffragium si ei aliquis con
iungatur Et ita si pro pluribus
fiat tantum valet singulis acsi pro uno
quoque singulariter fieret ¶ Pre
terea communem usum eccle
videmus quod cum missa pro ali
quo defuncto dicitur simul eciam
alie oraciones adiunguntur pro a
liis defunctis hoc autem non
fieret si ei pro quo defunctus pro
missa dicitur aliquod detrimen
tum importaret Ergo idem quod prius

¶ 3º. suffragia propter orationem
continentur divine virtuti
sed apud deum sicut non dif-
ficile est sanare multos ut paucos
ita non difficile sanare multos
vel paucos ergo quantum sana-
retur unus per una orone si
pro eo tantum fieret tantum sanabuntur
singuli si eadem oro pro multis fiat
¶ Et confirmatur melius est plures sa-
nare quam unum sed ergo suffra-
gium pro multis factum valet
singulis tantum acsi pro uno tantum
fieret. Secundo quod ecclesia non debuit
instituisse ut pro aliquo singula-
riter fieret missa vel oro. Sed quod
semper diceretur pro omnibus fide-
libus defunctis quod patet esse falsum
¶ 3º suffragium habet finitam
efficaciam ergo distributum in
multos minus prodest singulis
quam prodesset si fieret pro uno tantum
¶ Ad 2º. dicendum quod si valor suffragi-
orum consideretur secundum quod valet
ex coniunctione caritatis viventes
enim membra suffragia pro mul-
tis facta tantum singulis prosunt
acsi pro uno tantum fierent quia
caritas cum minuitur si dividatur
affectus in multos pro uno magis
augetur et similiter et gaudium
quanto pluribus est commune tan-
to fit maius ut dicit Augustinus
viij confessionum et sic de uno bono
facto non minus letantur
multi in purgatorio quam unus
Si autem consideretur valor suf-
fragiorum inquantum sunt
satisfactiones quedam penten-
tionis facientis translate in
mortuos tunc magis quod valet suf-
fragium alicui quando pro eo fit
quam quod fit pro eo communiter et
multis aliis. Sic enim affectus
suffragii dividitur ex divina
iustitia inter eos pro quibus suffra-
gia fiunt. Unde patet quod hec
questio dependet ex prima ar-
ticuli huius 2. patet quare institutum
sit ut suffragia specialia in
ecclesia fiant ¶ Ad .1. ergo dicendum
quod suffragia ut sunt satis-
factiones quedam non prosunt
per modum actionis sicut doctrina
prodest que sicut et omnis alia
actio effectum habet. Sed differ-
entiam recipiente. Sed valet per modum
solutionis debitorum ut dictum
est et ideo est simile ¶ Ad 2.
dicendum quod suffragia pro uno facta
aliquo modo 2 aliis prosunt ut
ex dictis patet ideo cum pro uno
missa dicitur non est inconveniens
ut pro aliis 2 orationes fiant.
non enim ad hoc dicitur illis oratio
ut satisfactio eius suffra-
gii determinetur ad alios principaliter
sed ut illis 2 specialiter oro suffra-
gatur ¶ Ad .3. dicendum quod oro
consideratur ex parte orantis
et ex parte eius qui oratur et
ponitur eius et effectus depe-
ndet et ideo quamvis divine vir-
tutis non sit magis difficile
absolvere multos quam unum
tamen huiusmodi orantis oratio
non ita est satisfactoria pro mul-
tis sicut pro uno

Ad .xiiij. sic proceditur
videtur quod tantum valeant
communia suffragia
illis pro quibus fiunt specialia non
fiunt quantum illis pro quibus

funt spalia et communia simul
continue in fine vita nulla
redderetur in futuro s3 ille p quo
non fiunt suffragia minus ut
tum immarcesscit post mortem
quantum et ille pro quo fiunt
spalia et communia ergo tantum minus
bis pro communia quantum et
pro spalia et communia ¶ Preterea
inter cetera suffragia precipuum
est eucharistia sed hec eucharis
tia cum contineat totum
xpistum habet quodammodo efficaciam
infinitam ergo una oblatio
eucharistie que committitur pro
omnibus sit vero ad plenam li
berationem eorum qui sunt
in purgatorio et ita tantum innat
communia suffragia sola quam
innant spalia et communia
simul ¶ Contra contra est quod duo
bona unio sunt magis eligenda
ergo suffragia spalia et comm
unia magis prosunt ei pro quo
fiunt quam communia tantum /
¶ Respondeo dicendum quod huiusmodi questio
dependet ex solucione prime
questionis si enim suffragia
pro aliquo spaliter facta valent
omnibus valeant tunc omnia
suffragia sunt communia et
ideo tantum innabit ille pro quo non
fiunt spalia quantum ille
pro quo fiunt si sit equaliter
dignus si autem suffragia
pro aliquo facta non valent
omnibus prosunt si eis maxi
me pro quibus fiunt tunc non
est dubium quod communia suffra
gia et spalia simul plus valent
alicui quam communia tantum et
ideo inter duas opiniones in
lra tangit / Quam dum
dicit quod equaliter prosunt diviti
communia et specialia et pau
peri communia tantum quis enim
quod pluribus aliquis innetur
minus quam aliter non tamen plus
innatur ¶ Aliam autem tangit
cum dicit quod ille pro quo fiunt
spalia consequitur velociorem
absolutionem sed non pleniorem quod
utrumque ab omni pena liberabitur
finaliter ¶ Ad 1 ergo dicendum quod
innamen suffragiorum non
cadit directe sub merito et simpliciter
sed quasi sub conditione et ideo ratio non
sequitur / ¶ Ad 2 dicendum quod quamvis
mis virtus xpisti qui continetur
sub sacramento eucharistie sit
infinita tamen determinatus
est effectus ad quem illud sacra
mentum ordinatur unde
non oportet quod per ~~aliam~~ unum
altaris sacrificium tota pena
eorum qui sunt in purgatorio
expietur sicut et nec per unum
sacrificium quod aliquis offert
liberatur a tota satisfactione
debita pro peccatis / Unde et
quandoque plures misse in satis
factione unius peccati iniunguntur
credibile tamen est quod si divina
clemencia si ad defectus spalibus ~~pude~~
~~ciis~~ suffragiis suppleat huius
~~diebus~~ pro quibus fiunt ut si eis
non indigeant aliis dispen
setur pro quibus non fiant si eis
indigeant ut patet per Dam. in sermo
de dor. sic decente deo tanquam
insto commetire impotentiam
pro facultate tanquam sapiens ne
defectum et commutacionem negocia
bili quem quidem negociacio attendit

s. id quod deest cum alibi supple-
at.

Q. 12

Deinde considerandum
est de oratione sanctorum
qui sunt in patria 17,
et hic queruntur tria.
Primo utrum sancti oraciones nostras
cognoscant. Secundo utrum eos
interpellare debemus ad orandum
pro nobis. Tercio utrum oraciones
eorum pro nobis fuse semper ex-
audiantur. Nam utrum
sancti orent pro nobis dictum est
q. 82. 2e partis.

Ad primum sic proceditur videtur quod
sancti oraciones nostras non
cognoscant. ysa. lxiij
pater noster es abraham et nesci-
vit nos. et israhel ignoravit
nos. glossa Augustinus de cura pro mortuis agenda
sancti nesciunt quid agant vi-
vi etiam eorum filii. Et sumitur
ab augustino de cura pro mortuis age-
nda ubi hanc auctoritatem inducit
et sunt hec verba augustini. Ubi sancti
tanti patriarche quid erga populum
ab eis procreatum agerentur
ignoraverunt quomodo mortui
vivorum rebus atque actibus cognoscen-
dis adiuvandisque miscentur
ergo sancti oraciones nostras cognoscere
non possunt. Preterea 4 Reg. 22
dicit ad Iosiam regem dominus
quia flevisti coram me colligam
te ad patres tuos ut non videant
oculi tui mala omnia que
sum inducturus in locum istum
sed etiam hic in libro de cura pro mortuis
Iosie subventum fuisse per se
post mortem quod venire fuit
eventure cognosceret ergo sancti
mortui actus vivorum non cog-
noscunt et ita non intelligunt
nostras oraciones. Preterea aliquis
est perfectior in caritate perfectior
maxime proximo in periculis
subveniret. sed sancti dum in carne
viventes proximis et maxi-
me sibi coniunctis in pe-
riculis consulunt et manifes-
te auxiliantur cum ergo post
mortem sint multo maioris
caritatis si facta nostra cogno-
scerent multo autem plus
suis caris sibi coniunctis
consulerent et auxiliarentur
in necessitatibus quod facere non
videntur ergo videtur quod actus nostros
et oraciones nostras non cognoscant.
Preterea sicut sancti post mortem
vident verbum ita et angeli
de quibus dicitur Mt. 18 Angeli
eorum semper vident faciem
patris mei. Sed angeli verbum viden-
tes non per hoc omnia cogno-
scunt cum inferiores minores
a superioribus purgentur ut
patet per dyonisium [illegible] c. 7 ce-
lestis hierarchie. ergo licet sancti
verbum videant non ideo nostras
oraciones cognoscant et alia que
circa nos aguntur. Preterea solus
deus est inspector cordium. Sed
oracio principaliter in corde consistit
ergo solius dei est oraciones cog-
noscere. non ergo sancti oraciones
nostras cognoscunt. Sed contra
super illud Iob 14 sive nobiles
fuerint filii eius sive igno-
biles non intelliget. dicit
Gregorius 12 moralium hoc de
animabus sanctis sentiendum non est quia [illegible]
qui intus omnipotentis dei

virtute vel claritate vident
nullo modo credendum est quod sit
foris aliquid quod ignorant
quo ipsi orones meas cognos
cunt ¶ Ad 2m in 2o dyal. anime
videnti creatorem angusta
est omnis creatura unde quamvis
.n. dicitur creatoris aspexerit
breve sit ei quod creatum est
. sed hic maxime impedire videtur
quod anime sanctorum et alia que
circa nos aguntur cognoscant
quod a nobis distant nec quod dis
tancia non impediat illa ut
ex predicta auctoritate patet. Videtur quod anime
sanctorum cognoscant
orones et ea que hic aguntur.
¶ Ad. si ea que circa nos aguntur
non cognoscerent nec pro nobis
orarent quod defectus meos
ignorarent. sed hic est error
Vigilancii ut leo dicit in
epistola contra eum. Ideo sancti ea
que circa nos aguntur cognoscant
¶ Ad 4m dicendum quod divina essentia
est sufficiens medium cognoscendi
omnia quod patet quia hic quod
deus videndo suam essentiam
omnia intuetur. Non tamen
sequitur quod quicumque essentiam
dei vident omnia cognoscant.
sed solum qui essentiam com
prehendunt. sicut nec cum principio ali
quo cognito consequens est
omnia cognosci que ex principio con
sequuntur nisi tota virtus prin
cipii comprehendatur. Unde cum
anime sanctorum divinam essentiam
non comprehendant. Non est
consequens ut omnia cognoscant.
que per essentiam divinam cognosci

possunt. Unde et de quibus
dam inferiores angeli a superiori
bus edocentur quamvis essentiam
divinam videant. sed unusquisque
beatorum et aliorum sanctorum necesse est
ut in essentia divina videat quod
perfectio divine beatitudinis re
quirit. hoc autem ad perfectionem
divine beatitudinis requiritur
ut homo habeat quicquid velit
nec aliquid inordinate velit
hoc autem recta voluntate quilibet
vult ut ea que ad ipsum pertinent
cognoscat. Unde cum nulla
rectitudo sanctis desit. volunt
cognoscere ea que ad eos pertinet
et ideo oportet quod illa in verbo cog
noscant hoc autem ad eorum glo
riam pertinet quod auxilium indi-
gentibus prestent ad salutem
sicut enim dei cooperatores efficiuntur
quo nichil est divinius ut ait
dyonisius. 3. ca. ce. ierar.
Unde patet quod sancti habent cognitionem
eorum que requiruntur ad hoc
et sic manifestum est quod in verbo
cognoscunt vota et devotiones
et orationes hominum ad eorum auxi
lium confugiunt ¶ Ad 5
ergo dicendum quod secundum aug. intelli
gendum est de cognitione naturali
animarum separatarum que quidem
cognitio in sanctis viris non est
obtenebrata sicut est in peccatoribus
non autem loquitur de cognitione
que est in verbo quam constat abraham
eo tempore quo hec dicta
sunt per ysa. non habuisse cum
ante christi passionem nullus
ad visionem dei pervenit ¶ Ad 2
dicendum quod sancti licet post hanc

vitam cognoscant ea que hic geruntur non tamen credendum est quod afficiantur doloribus cogitis adversitatibus eorum quos vivi plus dilexerunt ita ut repleti sunt gaudio beatitudinis quod dolor in eis locum non invenit. Unde et si cognoscant suorum infortunia post mortem nichilominus dolori eorum consulitur si ante huius infortunia de hoc seculo subtrahantur. Sed forte anime non glorificate dolorem aliquem sentirent si incomoda carorum suorum perciperent. Et quia anima Iosie non statim glorificata fuit a tempore eius egressus quod ad hoc ex hac racione Augustinus concludere nititur quod anime mortuorum cognicionem non habent de factis viventium.

¶ Ad 3 dicendum quod anime sanctorum habent voluntatem plenarie conformem divine voluntati licet in volito et ideo quamvis affectum caritatis ad proximum retineant, non tamen eis aliter auxilium ferunt quam secundum divinam iusticiam viderint dispositum. Et tamen credendum est quod multum proximos iuvant pro eis apud deum intercedendo. ¶ Ad 4 dicendum quod quamvis videntes verbum non sit necesse in verbo omnia videre, vident tamen ea que ad perfectionem beatitudinis pertinent eorum ut dictum est. ¶ Ad 5 dicendum quod cogitationes cordium solus deus per se ipsum novit. Sed tamen alii cognoscunt quatenus eis revelatur vel per visionem eius vel quocumque modo.

Ad 2 sic proceditur. Videtur quod non debeamus sanctos interpellare ad orandum pro nobis. Nullus enim amicum alicuius interpellat ad orandum pro se nisi quatenus credit apud eum facilius graciam obtinere. Sed deus est infinitum magis misericors quolibet sancto. Et voluntas eius facilius inclinatur ad nos exaudiendum quam voluntas alicuius sancti. Ergo videtur superfluum constituere mediatores inter nos et deum ut ipsi pro nobis intercedant. ¶ Praeterea si eos ad orandum pro nobis interpellare debemus hoc non est nisi quia scimus eorum oracionem deo esse acceptam. Sed quanto aliquis est sanctior inter sanctos tanto eius oracio est deo magis accepta. Ergo semper deberemus superiores pro nobis intercessores constituere apud deum et numquam minores. ¶ Praeterea Cristus secundum quod homo dicitur sanctus sanctorum. Et ei secundum quod homo orare competit. Sed Cristum ad orandum pro nobis interpellamus. Ergo nec alios sanctos interpellare debemus. ¶ Praeterea quicumque rogatus ab aliquo ut pro eo intercedat, preces ipsius ei representat apud quem pro eo intercedit. Sed superfluum est ei representare aliquid cui omnia sunt presencia. Ergo superfluum est quod sanctos intercessores constituamus pro nobis ad deum. ¶ Praeterea illud est superfluum quod si-

pro aliquo quod sine eo fieret
vel non fieret. sed similiter sancti
orarent pro nobis ut non oraret
sive nos oremus eos sive non
oremus quia si sumus digni
ut pro nobis orent et nobis eos
non orantibus pro nobis orarent
si autem sumus indigni et
si petamus pro nobis non orant
ergo interpellare eos adorandum
pro nobis omnino superfluum
¶ Contrarium est quod dicit Iob v. Vo-
ca si est qui tibi respondeat et ad aliquem
sanctorum convertere. Vocare autem
eum est ut glossa dicit ibidem
humili enim prece deposcere. Ergo
cum solummodo deum orare
debemus ad sanctos converti ut
pro nobis deum orent ¶ Item sancti
qui sunt in patria magis sunt
accepti deo quam in statu vie. sed
sanctos qui sunt in via constituere
debemus intercessores pro nobis
ad deum exemplo apostoli qui
dicebat ¶ Ro. xv. obsecro vos
fratres per dominum nostrum Ihesum
Christum et per caritatem spiritus
sancti ut adiuvetis me in orationibus
vestris pro me ad dominum. Ergo
nos multo fortius petere de-
bemus a sanctis qui sunt in
patria ut nos iuvent orationibus
suis ad deum ¶ Item ad hoc est
communis consuetudo ecclesie quia
in letaniis sanctorum orationem
petit ¶ Respondeo dicendum quod iste or-
do est divinitus institutus in rebus
secundum dionisium ut per media re-
ducta ultima reducantur
in deum. Unde cum sancti qui
sunt in patria sunt deo propin-
quissimi hoc divine legis ordo
requirit ut nos qui manentes
in corpore peregrinamur a do-
mino in eum per sanctos medios reducamur
quod quidem contingit dum per
eos divina bonitas in nos suum
effectum infundit. Et quia reditus
noster in deum respondere debet processui
bonitatum ipsius ad nos sicut
mediantibus suffragiis sanctorum
dei beneficia in nos devenerunt
ita oportet nos in deum reduci ut
iterato beneficia eius sumamus
mediantibus sanctis. Et inde est
quod eos intercessores pro nobis ad
deum constituimus. Et quasi medi-
atores dum ab eis petimus
quod pro nobis orent ¶ Ad primum ergo
dicendum. sicut non est propter defectum divine
potentie quod mediantibus secundis
causis agentibus operatur. sed est ad
complementum ordinis universi
sed ut eius bonitas multi-
pliciter diffundatur in res
dum res ab eo non solum susci-
piunt bonitates proprias
sed insuper quod aliis causa boni-
tatis existant ita et non est
propter defectum misericordie ipsius quod
oporteat eius clementiam per orationes
sanctorum pulsare. sed est ad hoc
ut ordo predictus servetur in rebus
¶ Ad .2. dicendum quod quamvis sancti
superiores sint magis deo accepti
quam inferiores utile tamen est
et minores sanctos interdum
orare. Et hoc propter v rationes
primo ex hoc quod quandoque aliquis
habet maiorem devotionem ad sanctum
minorem quam ad sanctum maiorem
ex devotione autem maxime
dependet orationis effectus. Se-

aut pp fastidium tollendum
quia assiduitas communis est fasti
dium parit per hoc aut quia diu
sos scos oramus quasi cum
singulis nouus feruor deuo
tionis concitatur / R° quia qui
busdam scis datum est in quibus
dam cum aliquibus specialibus causis
precipue procurare sicut antho
nio ad ignem infernj / 4° ut
omnibus honor debitus exhibeatur
a nobis / 5° quia plurimis oracionibus
quod impetratur quod communis
oracione non impetratur ¶ Ad
3 dicendum quod oratio est actus quidam
actus aut sunt particularium
suppositorum et ideo si diceremus
xpe ora pro nobis nisi aliquid
adderemus videretur hoc ad personam
hominis referri et ita videretur esse co
sonum illi errori nestorij qui
distinxit in xpo personam
filij hominis a persona filij dei vel
errore arrij qui posuit patrem
filio minorem pre Unde ad
hos errores euitandos eccle
sia non dicit xpe ora pro nobis sed
xpe audi nos vel miserere nobis
¶ Ad 4 dicendum quod scus in celo non
audit sed potest vicat deus cantore
quod ei incognita manifestet
sed quia eos exaudire adeo pe
tunt vel diuinam consulunt
veritatem decernit quid sit
eius prudentie facere deberet
¶ Ad 5 dicendum quod ex hoc ipso aliquis
efficitur dignus ut sanctus ali
quis pro eo oret quod ad ipsum in
sua necessitate cum pura deuo
tione recurrit et ita non est
superfluum quod scos oramus

Ad 3 sic proceditur videtur quod oraciones
scorum pro nobis ad deum
fuse non semper exau
diantur si enim exaudirentur
maxime exaudirentur sed
de hijs quae ad eos pertinent sed de
hijs non exaudiuntur / Unde
dicitur apoc. vj. quod martiribus pe
tentibus vindictam de hijs qui
sunt super terram dictum est
ut requiescerent modicum
tempus adhuc donec implerentur
numerus fratrum suorum ergo multo
minus exaudiuntur de hijs
que ad alios pertinent ¶ Preterea
xv. dicitur si steterit moyses et
samuel coram me non est
anima mea ad populum istum
ergo sancti non semper exaudiuntur
cum pro nobis orant ad deum
¶ Preterea scti in patria equales an
gelis dicuntur ut habetur math. xxij ¶ Sed
angeli non semper exaudiuntur
in suis oracionibus quod patet per
quod dicitur dan. x° ego dicit egres
sum per sermones tuos prin
ceps aut regni persarum resti
tit michi xxj. diebus Ille
aut veniebat in adiutorium
dan. angelus qui loquebatur ut ad
liberationem eorum petendo et
tamen est impedita orationis
eius impletio ergo nec etiam
alij sancti pro nobis orantes apud
deum semper exaudiuntur /
¶ Preterea quicumque oracione impe
trat aliquid meretur quodammodo
id. sed sancti qui sunt in patria
non sunt in statu merendi ergo
non possunt suis oracionibus ali
quid impetrare nobis apud

deum ¶ Pr° sci ponimus con
formant voluntatem suam
voluntati dei ergo volunt id
quod sciunt deum velle. sed hec
quod vult fieret et eis non ora
tibus ergo eorum orones non
sunt efficaces ad aliquid impe
trandum ¶ .2° orones totius
ecclesie celestis curie si aliquid
impetrare possunt effica
ciores sunt omnibus privatis
ecclesie suffragiis factis pro ali
quo in purgatorio constituto tunc
absolueretur a pena cum ergo sancti
qui sunt in patria easdem oroes
orent pro illis qui sunt in pur
gatorio sic et pro nobis si nobis
aliquid impetrant illos qui
sunt in purgatorio tunc oros
eorum a pena absolverent
quod falsum est quia sic suffra
gia ecclesie pro defunctis facta
superflua essent ¶ 3° contra est
quod hec 2 machabeorum vlt. hic
est qui multum orat pro populo
et pro universa sancta civitate
Jeremias propheta dei. et quod eius
oro sit exaudita patet ex hoc
quod sequitur quod extendit Jeremias
dexteram et dedit iude gladium
dicens accipe gladium sanctum
a deo etc. ¶ Pr° Jeronimus in epistola
contra vigilancium dicit in li
bello tuo quod dum vivimus mu
tuo pro nobis orare possumus
postea quam mortui fuerimus dicens sic
si apostoli et martires adhuc in cor
pore constituti possunt orare
pro mortuis ceteris cum pro se adhuc
debent esse solliciti quanto magis
post coronas victorias et tri
umphos ¶ 2° ad hoc est consue
tudo ecclesie que frequenter petit
ut sanctorum orationibus adiuvetur
¶ Respondeo dicendum quod sancti duo dicuntur orare
pro nobis uno modo oratione expressa
dum votis suis aures divine
clemencie pro nobis pulsant. Alio
modo oratione interpretativa scilicet per
eorum merita que in conspectu eius
existencia non solum eis ce
dunt ad gloriam sed sunt nobis
et suffragia orones quedam
sicut et sanguis christi pro nobis dicitur
veniam petere. utroque autem
modo sanctorum orones sunt quantum
est in ipsis efficaces ad impe
trandum quod petunt sed ex parte
mea potest esse defectus quod non
consequatur fructum oronum
ipsorum sed quod pro nobis orare
dicuntur ex hoc quod merita eorum
nobis proficiunt sed sancti quod orant
pro nobis votis suis aliquid nobis
postulando semper exaudiuntur
quia non volunt nisi quod deus vult
nec petunt nisi quod deus vult fieri
et quod autem deus simpliciter vult semper im
pletur nisi loquamur de volun
tate antecedente sed qua vult
omnes homines salvos fieri
quod non semper impletur. Unde
nec est mirum si quod sancti
volunt per hunc modum vo
luntatis nichil non impletur
¶ Ad 1 ergo dicendum quod illa oro
sanctorum merita non est aliud quam
eorum desiderium de obtinenda
stola corporis et societate sanctorum
qui salvandi sunt et consenciunt
quo consenciunt divine iusticie
puniendi malos. Unde augustinus
cum. Super. illud ipsi quo dicit

ie dicit glo desiderant gaudiu
maius et consortium sanctorum
et iustitie dei consenciunt ¶ Ad
.3. dicendum quod dominus loquitur i.
de moyse et samuele secundum statum
quo fuerunt in hac vita ipsi
enim leguntur pro populo orantes
ire dei restitisse ut in Glosa ha-
betur et tamen si in illo tempore fu-
issent non potuissent orationibus de-
um placare ad parcendum
illius malitiam propter populi
scelera multitudinem et hec est illius
ista pugna bonorum ¶ Ad .3. dicendum quod
locum non intelligitur quod hec quod
apud deum contendat oracione
fuderit sed quia contraria merita
quodam diversis partibus ad divinum
examen referebant divinam
sententiam expectantes et hec est
quod Gregorius .xvii. moral' ex-
ponens predicta verba dan'
dicit sublimes spiritus gentibus prin-
cipaliter nequaquam pro iniuste
agentibus decertant sed eorum
facta recte iudicantes exami-
nant cuiusque civis vel cuiusque gen-
tis vel culpa vel iustitia ad
superne curie consilium ducitur
eiusdem gentis prepositus vel ob-
tinuisse in certamine vel non
obtinuisse perhibetur. quorum
tamen omnium una victoria est
super se. opificis voluntas sum-
ma. quam dum semper aspiciunt
quod obtinere non valent nunquam
quam volunt nec petunt
et quo est patet quod orationes eorum
semper exaudiuntur ¶ Ad .4.
dicendum quod licet sancti non sint in sta-
tu merendi sibi proprium sunt
in patria sunt tamen in statu
merendi aliis vel potius ex
merito precedenti alios iuvandi
hoc est apud deum commendantes
meruerunt ut orationes eorum
exaudirentur post mortem vel
dicendum quod oratio qua aliquis meretur quod
aliquis impetrat meritum non
consistit in quadam adequatione
actus ad finem propter quod est quod
ei quasi merces reddi sed oratio-
nis impetratio innititur
liberalitati eius qui rogatur
impetrat enim aliquis quandoque
ex liberalitate illius quod rogatur
quod ipse non meruit et ita quamvis
sancti non sint in statu merendi
tamen non sequitur quod non sint
in statu impetrandi ¶ Ad
.5. dicendum quod sancti exaudite omnia
indiuncta patet sancti vel angeli vo-
lunt enim quod indiuncta divina
voluntate consentiunt et
ita est nichil aliud petunt
nec tamen oratio eorum est
infructuosa quod est sicut dicit
Aug' in libro de predesti-
natione sanctorum orationes sanctorum impre-
destinatis prosunt quia forte
preordinatum est ut intercedentibus
orationibus salventur et
ita est deus vult ut orationibus
sanctorum impleantur illud quod sancti
vident eum velle ¶ Ad .vj.
dicendum quod suffragia ecclesie pro de-
functis sunt quasi quedam
satisfactiones viventium vi-
ce mortuorum et secundum hoc non
tenet. a pena absolvit quam non
solverunt. sed sancti qui sunt in
patria non sunt in statu
satisfaciendi et ideo non

et ſimile de eorum oracionibus et eorum ſuffragiis

q. 73 Deinde conſiderandum de ſignis que iudicium precedunt circa quod queruntur tria. Primo utrum adventum domini ad iudicium aliqua ſigna precedant / Secundo utrum ſecundum veritatem ſol et luna obſcurari tunc debeant / Tertio utrum virtutes celorum domino adveniente moveantur

Ad primum ſic proceditur videtur quod adventum domini ad iudicium non precedant aliqua ſigna / quia primo theſſa. v°. Cum enim dixerint pax et ſecuritas. ſed non eſſet pax et ſecuritas ſi homines per ſigna precedencia terrerentur ergo ſigna non precedent illum adventum. Preterea ſigna ad manifeſtacionem aliquid requiruntur. ſed adventus eius debet eſſe occultus / unde et primo theſſa. v°. Dies domini ſicut fur in nocte veniet ergo ſigna non debent ipſum precedere. Preterea tempus primi adventus fuit precognitum a prophetis / quod non eſt de ſecundo adventu. ſed primum adventum xpi non preceſſerunt aliqua ſigna huiuſmodi ergo nec ſecundum precedent. Sed contra eſt quod dicitur luc xxi. Erunt ſigna in ſole et luna et ſtellis. Preterea ieronimus ponit xv. ſigna precedencia iudicium dicens quod prima die maria omnia exaltabuntur xv. cubitis ſuper montes / Secundo omnia equora proſternentur in profundum quod vix videri poterunt. Tertio redigentur in ſtatum antiquum. Quarto belue omnes et alia que moventur in aquis congregabuntur et clamabunt capita ſuper pelagus more contencionis invicem mugientes. Quinto omnia volatilia celi congregabuntur in campis invicem plorantes non guſtantes aliquid nec bibentes / Sexto flumina ignea ſurgent contra firmamentum ab occaſu ſolis uſque ad ortum concurrencia / Septimo omnia ſidera errancia et fixa. ex ſe ſpargent igneas comas ſicut comete / Octavo erit magnus terre motus ut omnia animalia proſternantur. Nono. Omnes plante ſanguineum dabunt rorem. Decimo. Omnes lapides magni et parvi dividentur in iiii partes / unaquaque aliam collidente. Undecimo. Omnes colles et montes et edificia in pulverem redigentur. Duodecimo omnia animalia venient in campos de ſilvis et montibus rugiencia et nichil guſtancia. Tredecimo omnia ſepulchra ab ortu ſolis uſque ad occaſum ſolis patebunt cadaveribus ad reſurgendum / Quartodecimo. Omnes homines de habitaculis recedent non intelligentes neque loquentes neque diſcernentes / Quintodecimo omnes morientur et reſurgent cum mortuis longe ante defunctis. Ad primum ergo dicendum quod hoc / ad inducendum veniens

in forma gloriosa apparebit pp
autem que iudici debet // ad digni
tatem autem iudiciarie potestatis
pertinet hec aliqua iudicia que
ad reverentiam et subiectionem
inducant et ideo adventum christi
ad iudicium precedentis multa
signa precedent ut corda hominum
in subiectionem venturi iudicis
adducantur et ad iudicium
preparentur huiusmodi signis
premoniti quot autem sint ista signa
de facili sciri non potest signa enim
que in evangeliis leguntur
ut augustinus dicit Ad epistolam de fine
mundi non solum pertinet ad adven
tum christi ad iudicium sed etiam ad
tempus destructionis ierusalem et
adventum quo christus continue
ecclesiam suam visitat ita quod
forte si diligenter advertatur
nullum eorum invenitur
ad futurum adventum pertinere
ut ipse dicit quod signa que in
evangeliis leguntur sicut pugne
et terrores et huiusmodi a principio
humani generis fuerunt nisi
forte dicatur quod tunc temporis
magis invalescent sed secundum quam
mensuram crescentia venturum ad
ventum denuntient incertum
est / signa vero que ieronimus
ponit non asserit sed in annalibus
libris hebreorum se ea scripta
reperisse dicit quod etiam valde pa
rum verisimilitudinis habent ¶ Ad primum
ergo dicendum quod secundum augustinum in libro
ad esichium circa finem mundi
erit pressura universalis ma
lorum contra bonos unde scilicet
aliqui timebunt scilicet boni et
alii securi erunt scilicet mali quod
autem dicitur cum dixerint pax
et securitas etc. ¶ Ad malos
referendum est qui signa futuri
iudicii parum pensabant
ad bonos vero pertinet quod dicitur luce
xxi / arescentibus hominibus etc.
Vel potest dici quod omnia illa
que circa iudicium erunt infra
tempus iudicii computantur
ut dies iudicii omnia illa
contineat / Unde quamvis hiis
signis apparentibus circa diem
iudicii homines terreantur an
tequam signa illa apparere inci
piant in pace et securitate
impii se esse credent post mor
tem autem non statim indi
cantes consummari ut post exti
mabant ¶ Ad secundum dicendum quod dies
domini dicitur sic fur venire
quia ignoratur determinatum
tempus quod per signa illa cognosci
non potest quamvis etiam sub die iu
dicii comprehendi possunt omnia
illa manifestissima que immediate
precedunt ut dictum est ¶ Ad 3
dicendum quod in primo adventu christus
venit occultus quamvis determi
natum tempus esset prius pre
cognitum a prophetis et ideo
non oportebat huiusmodi signa
in primo adventu apparere sicut
apparebunt in secundo adventu
in quo manifeste veniet
quamvis determinatum tempus sit
occultum

Ad 2 sic proceditur videtur quod circa
iudicium sol et luna obscurentur quia ut dicit
rabanus sicut ait michael philosophus

intelligere tunc temporis operatio
solem et lunam cum sideribus
celi suo lumine privari quod
de sole constat factum esse tempore
dominice passionis ¶ Ad lux
corporum celestium ad generationem
inferiorum corporum or-
dinatur quia per eam influunt
celestia inferiora et non solum
per motum ut dicit averrois
sed per lumen ut dictum est
in libro de substantia orbis
sed tunc generatio cessabit ergo
etc. lux in corporibus celesti-
bus remanebit. ¶ Ad inferiora
corpora purgabuntur in quibusdam
a qualitatibus quibus agunt ergo
etc. celeste non solum agit
per motum sed per lumen ut dictum
est ergo si motus celi cessabit
ita et lumen corporum celes-
tium ¶ Contra communis est quod secundum as-
trologos sol et luna simul
eclipsim pati non possunt
sed vera obscuratio solis et lune
simul esse dicitur domino ad
iudicium veniente ergo non
erit obscuratio secundum rei veritatem
per modum eclipsis naturalis ¶ Ad
non congruit dicitur esse causam
conforte aliquem ei et augmentum
sed veniente domino lux lu-
minarium augenda erit.
Unde ysa. xxx. Erit lux
lune sicut lux solis et lux
solis septempliciter ergo non est conve-
niens quod veniente domino
lux illorum corporum cessabit
¶ Respondeo dicendum quod si loquamur de
sole et luna quantum ad tempus
veniente adventus christi sic non
est credendum quod obscurentur suo lu-
minis privatione quia totus mundus
innovabitur christo veniente et sanctis
resurgentibus ut dictum est. Si
autem loquamur de eis secundum tempus
precedens ante iudicium sic
esse potest quod sol et luna et alia
celi luminaria suo luminis
privatione obscurabuntur vel di-
versis temporibus vel simul divina
virtute faciente ad hominum ter-
rorem ¶ Ad 1 ergo dicendum quod
rabanus loquitur quantum ad
tempus iudicium precedens ¶ Ad
2 dicendum quod lux est in corporibus
celestibus non solum ad causa-
ndum generationem in istis inferiori-
bus sed etiam ad corporis perfectionem et de-
corem. Unde non sequitur quod cessan-
te generatione lux corporum
celestium cessabit sed magis auge-
bitur ¶ Ad 3 dicendum quod non
videtur esse probabile quod qualitates
elementares ab elementis remove-
antur quamvis quidam hoc posuerint
sed tamen remanent non est
simile de eis et de luce eo quod
qualitates elementares habent ad
invicem elementa contrarietatem.
Unde agunt corrumpendo
lux autem non est principium
actionis per viam contrarietatis
sed per viam principii regulantis
contraria et ad concordiam re-
ducentis. Nec est de simile
de motu corporum celestium.
Motus enim est actus imperfecti.
Unde et tolli debet quando tolletur
imperfectio quod de luce non potest di-
ci.

Ad 3 sic proceditur videtur quod
virtutes celorum dico

venuente no commoueant v-
tutes celorum dum no possunt
quest angeli bti . s immutabi
litas ei d' rone btitudinis ergo
moui non poterunt ¶ Ad 3
admiracionis causa e ignora
cia utz in p'o me'e s sic
ab angelis longe abest timor
ira et ignorancia qr ut dicit
Greg' Quid e qd non vident
qui videntem omnia vident
ergo non poterunt p admira
cionem moueri ut in lra dicit
¶ Ad 4 omnes angeli diuino
iudicio astabunt Unde Apoc
vij . Omnes angli stabunt i
circuitu throni s virtutes no
minant comunit spualez ordine
in angelis ergo no ponit dm
d' eis potuit nec debuit qr
moueantur qz d' alys anglis
¶ Ad 5 con e qd dr Job xxvj
Columpne celi pauet aduentu
eius s columpne celi no pos
sunt intelligi n virtutes
celorum commouebunt ¶ Ad as
xxiiij . dr q stelle cadent de
celo Et virtutes in angelis
celorum mouebuntur ¶ Ad 6o
dd' qr virtutes in angelis di
cuntur dupliciter utz p dyo-
nisium et ca. ce lra . Utrumqz enim
nomen virtutum vni ordi
ni assignatur q s . ipsum ipsi e
medium medie lre . s m vo
gregorium e supprimus in sua
lra . Nomo accipitur p
omnibus celestibus spiritibus et
utroqz pt accipi in proposito in
lra enim exponitur put
accipitur pmo p omnibus an
et tunc dicit moui ppr admi

racionem nouitatis q in mundo
erit sic in lra dr pt eciam
q poni put virtutes est
pprium nomen ordinis et tunc
ordo ille dr moueri p alys
rone effectus qr illi ordini
s m qz attribuuntur mira
cula facere q maxime er
d tempus fient vel qr or
do ille eius sit d media lera
s m dio et no hz ponere lim
itaram . Unde oz qr eius mi
nisterium sit con causas v
niusales Unde pprium offi
cium virtutum ee dr celestia
corpora mouere que sunt
causa eorum q in natura
inferiori aguntur et hc eciam
ipsum nomen sonat qr virtu
tes celorum dicuntur ergo
mouebuntur qr ab effectu
suo cessabunt sicut corpora
celestia no mouentur sicut
nec angeli qui sunt ad custo
diam hominum deputati sicut
custodie officio no vacabunt
¶ Ad 7 ergo dd' qr mutacio
illa non causat aliquid qd
ad eorum statum ptineat s
refertur uel ad effectus eorum
q commutari possunt sine
eorum mutacione uel ad no
nam rerum consideracionem qs
prius s spes contrectatas vi
de no poterant hanc aut
muissitudinem cogitacionum ab
eis btitudo non tollet qr deus
mouet creaturam spualem
p tpa ¶ Ad 8 dd' qr ad
mirari solz ee d' hijs que
nram cognicionem excedunt
vel facultatem et s hc virtutes
celorum admirabuntur di

minam virtute talia facietes
inquantum ab eius unitate
et comprehensione deficiunt per
quem modum dicit beata ag
nes quod eius pulchritudinem sol
et luna mirantur sed non potest
in angelis ignorantia quia tollitur
per comprehensionem. Ad 3m patet
ex praedicto dicto.

xl

Deinde considerandum est
de igne ultime confla
grationis mundi. Et circa quod que
runtur 10. Primo utrum
aliqua mundi purgatio sit fu
tura. 2o utrum praecedens sit
futura. 3o utrum ille ignis
sit eiusdem speciei cum igne elementari.
4o utrum ignis sit celos su
periores purgaturus. 5o utrum
ille ignis sit alia elementa con
sumpturus. 6o utrum omnia
elementa sit purgaturus. 7o
utrum ille ignis praecedat iudi
cium vel sequatur. 8o utrum
per illum ignem consumendi
sint homines. 9o utrum per eum
involvendi sint reprobi.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod nulla
mundi purgatio sit fu
tura. Non enim purgatione
indiget nisi quod est immundum. Sed
creature dei non sunt immunde.
Unde dicitur Act. 10: quod deus munda
vit ut tu commune ne dixe
ris id est immundum. Ergo creature
mundi non purgabuntur. Praeterea pur
gatio secundum divinam iustitiam or
dinatur ad auferendam immunditiam
culpe sicut patet de purgatione post
mortem. Sed in elementis huius
mundi nulla potest esse culpe in
fectio. Ergo videtur quod purgatione
non indigeant. Praeterea unumquodque dicitur
purgari cum separatur quod est contra
nentum ab ipso inducens in eo
ignobilitatem separatio enim eius quod
nobilitatem inducit non dicitur pur
gatio sed magis diminutio. Sed hoc
ad perfectionem et nobilitatem elementorum
pertinet quod aliquid contrarie nature
est per eis admixtum quia forma cor
poris mixti est nobilior quam forma
simplicis. Ergo videtur quod elementa huius
mundi nullo modo convenienter
purgari possunt. Sed contra omnis
innovatio sit per aliquam pur
gationem. Sed elementa innovabuntur
unde apocalypsis 21: vidi celum
novum et terram novam; primum enim ce
lum et prima terra abiit. Ergo e
lementa purgabuntur. Praeterea super
1 ad Cor. 7: Preterit
figura huius mundi dicit glossa:
pulchritudo huius mundi munda
norum ignium conflagratione
peribit. Et sic idem quod prius. Respondeo dicendum
quod quia mundus propter hominem ali
quo modo factus est oportet quod cum homo
per corpus glorificabitur, et alia mundi
corpora ad meliorem statum mu
tentur ut sit locus convenientior
et aspectus delectabilior. Ad hoc autem
quod homo gloriam corporis con
sequatur oportet prius removeri ea
que glorie opponuntur. Que sunt
duo scilicet corruptio et infectio cul
pe quia ut dicitur 1 Cor. 15 cor
ruptio incorruptelam non pos
sidebit et a civitate glorie
omnes immundi foris erunt
apocalypsis ultimo. Et similiter etiam
oportet elementa mundi purgari
a contrariis dispositionibus antequam in
novitate glorie adducantur

proportionaliter ei quod de homine
dictum est quamvis aut res corpo
ralis subiectum infectionis vel
pene proprie esse non possit. tamen
ex culpa quedam incongruitas
in rebus corruptis relinquitur.
et hoc quod spiritualibus deserviuntur et
cum videmus quod loca in quibus
aliqua crimina sunt commissa
non reputantur ydonea ad aliqua
sacra exercenda in eis nisi quedam
purgatione premissa et secundum hoc
ex peccatis hominum quandam
ydoneitatem ad glorie susceptionem
pars mundi recipit quae in usum
eorum cedit et inquantum ad hoc
emundatione indiget similiter
etiam et medium locorum propter eo
rum contractum multe sunt
corruptiones et generationes et
alterationes elementorum que puri
tati eorum derogant et ideo
ab hiis oportet elementa purgari
ad hoc quod decenter suscipiant no
vitatem glorie ¶ Ad .1. ergo
dicendum quod cum dicitur omnis creatura
dei esse munda hoc intelligendum
est quod non habet in substantia sua
aliquam malitie commixtionem sicut
ponebant manichei dicentes
et malum et bonum esse duas
substantias alicubi divisas et
alicubi commixtas non autem per
hoc removetur quin aliqua creatura
habeat permixtionem nature extranee
que etiam in se natura bona est sed
perfectioni huius creature repugnat
similiter non removetur etiam per hoc quin
malum alicui creature accidat
quamvis non sit permixtum ei
quasi pars substantie ipsius ¶ Ad .2. dicendum
quod quamvis elementa corporea

subiectum culpe esse non possint
tamen ex culpa commissa in
eis aliquam ineptitudinem con
trahunt ad perfectionem glorie sus
cipiendam ¶ Ad .3. dicendum quod
forma mixti et forma eleme
nti possunt dupliciter conside
rari. aut quantum ad perfectionem
speciei et sic corpus commixtum
nobilius est aut quantum
ad perpetuitatem durationis et sic
corpus simplex nobilius est quia non
habet in se ipso unde corrum
patur nisi ei corruptio fiat
ab aliquo extrinseco corpus autem
mixtum in se ipso habet causam
corruptionis sue scilicet compositionem
contrariorum et ideo corpus simplex
et si sit corruptibile secundum partes
est tamen incorruptibile secundum
totum quod de mixto dici non potest
et quia incorruptio est de perfectione
glorie perfectio in corporis simplicis
convenit perfectioni glorie quam
perfectio corporis mixti nisi etiam corpus
mixtum in se habeat aliquod
incorruptionis principium sicut
humanum corpus cuius forma est
incorruptibilis nihilominus
tamen quamvis aliquo modo corpus
mixtum sit nobilius quam simplex
habet nobilius tamen esse corpus
simplex secundum se existens quam ex
istens in mixto quia in mix
to sunt corpora simplicia
quodammodo in potentia in seipsis autem
existentia sunt in ultima
sui perfectione.

Tertio queritur ad .2. sic proceditur videtur quod hec
purgatio non sit fu
tura per ignem quia cum
ignis sit pars mundi
purgatione indiget sicut alie partes
ergo non debet esse idem purgans

z purgatio ergo videtur quod ignis non
purgabit ¶ Praeterea sicut ignis habet
virtutem purgativam ita et
aqua cum ergo omnia non
sint purgabilia per ignem sed
quaedam sint quaedam aqua purgari
possunt et [illegible] hoc distinguit
videtur quod ignis solus purget ad
minus vel ¶ Praeterea purgatio ad
hoc videtur pertinere ut partes mundi
segregatae puriores reddantur
sed segregatio primum mundi
elementorum in mundi initio
sola virtute divina facta
est quia per hoc opus distinctionis
determinatur / Unde et anaxa
goras segregationem posuit per
actum intellectus moventis omnia
ergo videtur quod in fine mundi
purgatio fiat immediate a
deo et non per ignem ¶ Sed
contra est quod in psalmo dicitur ignis
in conspectu eius ardebit et
in circuitu eius tempestas valida et
postea sequitur de iudicio advo
cabit caelum desursum et terram
discernere populum suum ergo videtur
quod ultima purgatio mundi
sit futura per ignem ¶ Praeterea
2 petri 3 caeli ardentes
solventur et elementa et
elementa ignis ardore tabe
scent ergo illa purgatio per
ignem fiet ¶ Respondeo dicendum quod
illa mundi purgatio per ig
nem fiet removebit a mundo
infectionem quae culpa relicta est
et in puritatem commixtionis
eius et erit dispositio ad gloriae
perfectionem / et ideo quantum ad
haec tria convenientissime

fiet per ignem purgatio primo
quia ignis cum sit nobilissimum
elementorum habet naturales proprietates
similiores proprietatibus gloriae ut
maxime patet de luce Secundo quia
ignis non recipit commixtionem
extranei propter efficaciam virtutis
activae sicut alia elementa Tertio
quia sphaera ignis est remota a nostra
habitatione nec ita communis est nobis
usus ignis sicut terrae aquae et
aeris ¶ Unde non ita inficitur
et propter hoc habet magnam efficaciam
ad purgandum et ad sub
tiliandum subtiliando ¶ Ad primum ergo
dicendum quod ignis non venit in
usum nostrum prout est in materia
propria sic enim remotus est a nobis sed
solum prout est in materia aliena
et ideo quantum ad hoc potest
purgare mundum per ignem
in sua puritate existentem quamvis
non ad hoc quod habet de commixtione ad
invicem potest purgari et
diversis rationibus dicitur erit purgans
et purgatum quod non est incon
veniens ¶ Ad 2 dicendum quod
purgatio mundi quae facta est
per diluvium non respiciebat nisi
inferiorem partem corporis autem hic
regnabat pravitas concupiscentiae et
ideo convenienter per contrarium pur
gatio facta fuit scilicet per aquam
sed secunda purgatio respicit etiam
inferiorem culpae et commixtionis
impuritatem et quantum ad utrumque
convenit magis quod fiat per ignem quam
aqua non non habet virtutem disgre
gandi sed magis congregandi
unde per aquam naturalis impuri
tas elementorum tolli non
posset sicut per ignem similiter est et [illegible]

mundi equabit circium tepidita
tis . q. ciuo̾ iam senescente
q̃ ut dicit Aug. xxviij. tunc
refrigescet caritas multorum
Unde tunc conuenient p igne
purgacio fiet nec aliquid q̃d
igne purgari nō possit aliquo
modo s̃ quedam q̃ sunt sine cor
ruptione p igne nō possunt
purgari sicut palea et vasa
lignea et huiusmodi et talia
hec proprie purgari p aquam
q̃ tunc finalit̃ omnia cor
rumpent et purgabuntur p
ignem ¶ Ad .3. dicendum q̃ p oppo
sitionem sunt ibi diuerse
forme collate q̃ adinuicem
distinguuntur et ideo hec fieri
nō potuit n̄ p eum q̃ est
actor nature . S̃ p finalem p̃
gacionem reducet res ad puritatem
in q̃ condite fuerunt et ideo
in hoc potest natura creata et
habere ministerium creatori et
ideo hoc ministerium creature
committit̃ q̃ hoc ad eius no
bilitatem redit

Ad .3. sic proceditur vr̃ q̃ ille
ignis non sit eiusdem
speciei cum igne elementari . u̾
.n. se ipsum consumit s̃ ille
ignis quatuor elementa con
sumet ut dicit glo. 2 petri
vlt . ergo ignis ille nō erit
eiusdem speciei cum igne elementari
¶ Pr̄. sic virtus manifestatur
p operacionem ita natura eius p vir
tutem . s̃ ille ignis habebit
aliam virtutem ab igne qui
est elementum q̃ .s. purgabit
vniuersum q̃d ignis iste facere
non potest ergo non erit eiusdem spe
ciei cum isto ¶ Pr̄. ea que sunt
eiusdem speciei in corporalibus qualibus
habent eundem motum s̃ ille ignis
habebit alium motum quam
ignis elementaris q̃ circumquaque
mouebitur ut totum purgare
possit ergo non erit eiusdem
speciei ¶ Sed contra est q̃ Aug. dicit
xx . de ciui . dei et habetur in glo.
i. cor. vij. q̃ figura huius
mundi mundanorum ignium
conflagratione peribit ergo ignis
ille erit de natura ignis qui
nunc est in hoc mundo ¶ Pr̄.
sicut erit purgacio futura p
ignem ita precedens fuit p
aquam et vtraque adinuicem
comparatur .i. pet. 3o. s̃ in
prima purgacione fuit aqua
eiusdem speciei cum aqua elementari
ergo similiter erit in secunda purga
cione ignis eiusdem speciei cum
igne elementari ¶ Respondeo dicendum
q̃ circa hoc inueniuntur 3es o
piniones quidam .n. dicunt
q̃ elementum q̃d est in spe
ra descendit ad purgacionem
mundi ¶ Modum autem descen
sionis ponunt p multiplicacionem
ignis .n. appositis combustibilibus
vndique augmentatur et hoc
proprie tunc fiet qñ virtus
ignis exaltabitur sup omnia
alia elementa ¶ Sed contra
hoc esse vr̃ q̃ ignis ille non
tantum descendet s̃ etiam a sanctis
ascendere p hibetur vt 2 .ij. pet.
3o. vbi dicit q̃ tantum ascendet in
dicij ignis quantum aque dilu
uij . propterea videtur q̃ ille ignis
sit sicut locum medium genera
tionis et ideo hoc Alij dicunt

q̄ ignis ille generabi. et. Locum
medium ex congregatione ra-
diorum celestium corporum
sicut videmus quod congregantur
in speculo comburente tunc
aut loco speculorum erunt
nubes concave ad quas fiat
radiorum reuerberatio. Sed hoc non
videtur conveniens quia cum ef-
fectus corporum celestium se-
quentur determinatos situs
et aspectus eorum si ex virtu-
te corporum celestium ignis
ille generaretur notum tempus illius
purgationis esset considerantibus
motibus astrorum quod autem
scripture repugnat. Et
ideo alii dicunt sequentes aug.
quod sicut inundatarum aquarum
inundatione factum est diluui-
um inundatorum ignium
conflagratione figura huius
mundi peribit ut dicitur pos-
t. et ci. de. Ista autem conflagratio
nichil aliud est quam congregatio
omnium causarum inferiorum et
superiorum que ex natura sua
habent virtutem igniendi
que quidem congregatio non natura-
li cursu rerum sed virtute
divina fiet et ex omnibus istis
causis sic congregatis generabitur
ignis qui faciem huius mundi
comburet. Si autem opiniones
hec directe considerentur in-
venientur differentia quantum
ad quem causam generationis
illius ignis. Et non quantum
ad speciem eius. ignis enim genera-
tus a sole vel ab inferiori ca-
lefaciente est eiusdem speciei cum
igne qui est in sua spera enim
inquantum admiscetur ei de materia
aliena quod quidem tunc oportebit
quod ignis non potest aliquid pur-
gare enim. Sed quod aliquid
alterum efficiatur materia eius ali-
quo modo. Unde simpliciter concedendum
est quod ignis ille erit eiusdem spe-
ciei cum isto. Ad. 1. ergo dicendum quod
ignis ille quamvis sit eiusdem spe-
ciei cum igne qui apud nos est
non tamen est idem numero. Videmus
autem quod duorum ignium eius-
dem speciei unus alterum destruit
maior scilicet minorem consumendo
materiam eius. Et similiter et
iste ignis ignem qui apud nos est
consumere poterit. Ad 2. dicendum quod
sicut operatio que procedit a virtute
alicuius est virtutis indicium ita
et virtus eius est indicium essentie
vel nature que procedit a principiis
essentialibus alicuius operatio autem que pro-
cedit ex virtute alicuius operantis non
indicat virtutem ipsius sicut
patet in instrumentis actio enim in-
strumenti magis manifestat vir-
tutem moventis quam instrumenti
virtutem agentis manifestat
ut primum operationis principium. virtute
autem instrumenti non manifestat
nisi quatenus est susceptivum influ-
entie principalis agentis. Sed quod
movetur ab eo. Similiter etiam
virtus que non procedit ex principiis
essentialibus alicuius non manifestant
naturam eius nisi inquantum
ad susceptibilitatem sicut virtus qua
aqua calefacta potest calefacere non
manifestat naturam eius nisi
inquantum ad calefactibilitatem
et ideo nichil prohibet quin aqua
habens hanc virtutem sit

eiusdem spere cum aqua non habere contra-
rietatem istam similiter non est inconve-
niens quod ignis ille qui habebit
dominium purgandi faciem mundi
sit eiusdem spere cum igne qui
est apud nos cum nec calefactiva
non oriatur in ipso ex prin-
cipiis essentialibus sed ex divina
virtute vel operatione sive dicatur
quod illa virtus sit aliqua qualitas
absoluta sicut in aqua calefacta
calor sive sit intensio quedam
sicut de instrumentali virtute
in primo dis. dictum est. Et ac-
probabilius est quod ignis ille non
aget nisi ut instrumentum divine
virtutis ¶ Ad .3. dicendum quod ille
ignis in propria materia non fertur
nisi sursum sed inquantum in-
sequitur iustitiam quam re-
quirit quod impios sperans et
ystens sic sequitur materie com-
bustibilis situm. Et per modum
istum non est inconveniens quod
vel circumdatum vel in deorsum
moveatur. Et precipue si quod agit
ut instrumentum divine vir-
tutis

Ad .4. sic proceditur Videtur quod ignis
ille purgabit etiam ce-
los superiores quod in ps. dicitur
Opera manuum tuarum sunt
celi ipsi peribunt tu autem per-
manes. sed ergo superiores celi sunt
opera manuum dei ergo et ipsi
in finali mundi conflagratione
peribunt ¶ Preterea .2. petri .3. dicitur
celi ardentes solventur. Et elementa
ignis ardore tabescent celi autem
qui ab elementis distinguuntur
sunt celi superiores quibus fixa
sunt sidera ergo videtur quod ille per

ignem illum purgabuntur ¶ Preterea
ignis ille ad hoc erit ut re-
moveat a corporibus indispositionem
ad perfectionem glorie. sed in celo
superiori invenitur indispositio
Et ex parte culpe quia dyabolus
ibi peccavit Et ex parte naturalis
defectus quia Ro. viij. super illud
scimus quod omnis creatura in-
gemiscit et parturit usque ad-
huc dicit glo. omnia elementa
cum labore complent officia
sua sicut sol et luna non sine
labore statuta complent spa-
cia ergo purgabuntur per ignem
illum ¶ Sed contra est quod corpora
celestia peregrine impressionis
receptiva non sunt ¶ Preterea ad
illud .2. thess. .1. in flamma
ignis dantis vindictam dicit
glo. ignis erit in mundo
qui precedet eum tantum spacium
aeris occupans quantum occu-
pavit aqua in diluvio sed aqua
diluvii non ascendit usque ad
superiores celos sed solum xv
cubitis super altitudinem montium
ut habetur gen. vij. ergo celi su-
periores illo igne non purga-
buntur ¶ Respondeo dicendum quod purgatio
mundi ad hoc erit ut re-
moveantur a corporibus indispositiones
contra perfectionem glorie que quidem
perfectio est ultima rerum consu-
matio. Et hec quidem indispositio
in omnibus corporibus invenitur
sed diversimode in diversis in quibus-
dam .n. invenitur indispositio
sed aliquid inherens substantie eorum
sicut in istis corporibus inferioribus
que per mutua corruptionem decidunt

a prima puritate In quibusdam
vero corporibus invenitur in disposi
cione non per aliquid sibi corpore
inherens set incorporibus cele-
stibus in quibus nichil invenitur
repugnans ultime perfectioni
eorum nisi motus qui est via
ad perfectionem nec motus quilibet
set localis tantum qui non variat
aliquid quod sit intrinsecum rei
ut substanciam aut quantitatem
aut qualitatem set solum locum
qui est extra rem Et ideo a sub
celi superioris non oportet quod aliquid
removeatur set oportet quod motus
eius quiete quietatio autem
motus localis non fit per actionem
alicuius contrarii agentis set per hoc
quod motor desistit a movendo
Et ideo celestia corpora nec per
ignem nec per aliquam creaturam
laborem purgabuntur set ipsa
eorum quietatio sola volun
tate divina accidens eis loco
purgacionis erit ¶ Ad 1 ergo
dicendum quod sicut Augustinus dicit 20
de civitate dei Ista verba predicti sunt
intelligenda de celis aereis
qui purgabuntur per ignem
ultime conflagrationis / vel
dicendum quod si etiam de superioribus celis
intelligatur tunc dicuntur perire
quantum ad motum quo
nunc continue moventur ¶ Ad
2 dicendum quod petrus se exponit
de quibus celis intelligat Pre
miserat enim ante verba
inducta quod celi prius erant
per aquam pierant qui tunc
sunt eodem verbo repositi igni
reservati in diem iudicii Ergo
illi celi per ignem purgabuntur
qui prius per aquam diluvii sunt
purgati scilicet celi aerei ¶ Ad
3 dicendum quod ille labor et illa servitus
creature que corporibus celestibus
secundum ambrosium attribuitur nichil
est aliud quam vicissitudo motus
ratione cuius tempori subiciuntur Et
defectus ultime consumationis
quam finaliter in eis erit et culpa
demonum celum empireum
infectionem non contraxit quia statim
peccando celo expulsi sunt

Ad 5 sic proceditur / videtur quod ignis
ille alia elementa con
sumet quia ut dicit glosa
bede 2 petri Ista elementa
quatuor quibus mundus consistit
ignis maiorimus consumet sed
[illegible] cetera consumendo nec
non fient set duo ex toto consu
met Duo vero in meliore re
stituet faciem Ergo videtur quod adminus
duo elementa per ignem illum destruen
da sunt totaliter ¶ Preterea Apoc.
21 primum celum et prima terra
abiit et mare iam non est set
per celum aer intelligitur ut Augustinus
dicit mare autem aquarum
congregatio Ergo videtur quod alia tria
elementa totaliter destruentur
¶ Preterea ignis non purgat nisi secundum
hoc quod alia efficiuntur in eius
sed ergo ignis purgat alia elementa
oportet quod eiusdem nature efficiantur Ergo
oportet quod in naturam ignis transeat
et a natura sua corrumpentur
¶ Preterea forma ignis est nobilis
sima formarum ad quam
perduci possit elementaris ma
teria set per illam purgationem omnia in
nobilissimum statum perducentur
vel mutabuntur Ergo alia elementa
in ignem totaliter convertetur ¶ Set
contra est quod dicitur 1 corinthios 7 Preterit
enim figura mundi huius

pulcritudo non sbã pterijt s
ipa sbstancia elemetorũ p3
ad pfecto3 mundi qo elementa
non consumunt s3 s3 suam sb
stanciam q illa finalis pur
gacio que fiet p ignem re
spondebit prime purgacioni
q facta e p aquam s3 illa
non corrumpit elementor3
sbãm ergo nec illa q fiet p
ignem corrumpet q Respo
ddo q cir hanc questio3 est
dupl opinio quidam n dicunt
q omnia elementa pmanebunt
quantum ad sbam omnia aut
mutabuntur quantum ad imp
fecto3 s3 duo eorum retinebunt
ppriam formam substancialem
s aer et tra in duob9 vo s
in igne et aqua non remane
bit forma substancialis eor3
s3 mutabunt ad formam celi
Et tria elementa s ignis aer
et aq celum dicent3 q3uis aer
retineat formam sbalem ea
dem quam nunc h3 qua tñ
e celum dr Unde e apoc
xxi non fit mencio n de
celo et tra Vidi inquit ce
lum nouum et tram nouam
s3 h opinio s3 hec opinio est
omnino absurda repugnat
n phie s3 q poni non pt
q corpã infiora sint in
poten ad formã celi cum n
mã h3eant commune nec con
trietates ad inuicem Et e theo
re s3 hanc poicio3 non salua
bi pfecto vniu9 cum integ
tate suarum ptium duob9
elemetis sublatis Unde h p
h q dr celum intelligitur
Verum corpus omnia vo eleme

ta intelligunt ptrãm sic
Cum ps laudate dnm d tra
Et sequitur ignis grando
nix glacies etc Ideo
alij dicunt q omnia elem
ta manebunt s3 sbãm
s3 qualitates actiue et pas
siue ab eis remouebunt
sic e ponit q in corpore
mixto elementa saluant
s3 suas formas sbales sine
h9 q ppas qualitates ha
beant cum sint in medium
reducte et medium neutru
eor3 e et hinc e vide
consonare qd Aug9 dicit
xx d ci d illa conflagrõe
mundana elementorum corrup
tibilium qualitates q cor
poribus nris congruebant
ardendo penitus intibunt
atq ipa sbã eas qualitates
habebit que corporibus im
mortalibus mira mutacõe
conueniat s3 id no vr p
babile cum qualitates ppe
elemetorũ sint effectus for
marum substancialium q
formis substancialibus mane
tibus qualitates pdicte no
pnt mutari n p accio3 viole
tam ad tempus sic in aq ca
lefacta Videmus q qn sue
ppei frigiditate recupat q
p accio3 ignis amisit dum
species aque remaneat Et
q ipe qualitates elementa
res sint d pfecõe Ita elor3
sic ppe passiones eorum nec
e pbabile q in illa finali
consumacõe aliquid pfectionis
nalis e ab elementis tollat
Et ido vr ddo q manebunt

elemēta quantum ad sbām et
qualitates eorum ꝑpetuat. sꝫ pur
gabuntur ab infectione quā ex
pctīs hominū contraxerunt
et ab impuritate que ꝑ actōēz
et ꝑ passionem mutuam in
eis accidit quia iam cessante
motu pmi mobilis in inferiorib;
elementis mutua actō et pa⁰
eē nō poterit et hic augꝰ ap
pellat qualitates elemento
rum corruptibiles .i. īnales
dispositiones eorum sꝫ quas
corruptioni appinquant /
¶ Ad .i. qd dicitur quod ignis ille
dicitur quatuor elementa con
sumere inquantum ea aliquo
purgabit mō qd' autem sequitur
quod duo ex toto consumet
nō ē intelligendum quod duo
elementa sꝫ sbām destruantur
sed quia duo magis remouebuntur
ꝑpetate quam nunc habent
quem quidem duo a quibusdam
eē dicitur ignis et aqua que
maxime excedunt in qua
litatibus actiuis .i. calore et
frigore que sunt maxime
corruptionis principia in
aliis corporibus et quia tunc nō
erit actō ignis et aque qui
sunt maxime actiua maxi
me imbutam videbuntur a
contrarie quam nunc hꝫ. ¶ Alij
vero dicunt hec duo eē aere
et aquam ꝑpter varios motus
istorum duorum elementorum
quos consistunt ex motu
corporum celestium et quia
isti motus nō erunt sicut
fluxus et refluxus maris et
commotiones ventorum et
huiusmod. ideo ista elemēta

maxime mutabunt a ꝑpetate
actiua quam nunc hꝫ. ¶ Ad .2.
dicitur quod sicut dicit augꝰ ꝑpo. de
ci. dei cum dicitur et mare iam
non ē ꝑuare pt intelligi
pūs seculum de quo paruum
supra audiuerat mare dedit
mortuos suos sꝫ tamen mare
ad literam referamus tunc ē
dicitur quod in mare duo intelliguntur
.s. sbā aquarum et earum dispō
quantum ad salsedinem et co
motiones fluctuum et quantum
ad hoc sꝫ mare non remanebit
remanebit aut quantum ad pꝰ
¶ Ad .3. dicitur quod ignis ille non
aget nisi ut instrumentum p
uidentie virtutis diuine et
nō aget in alia elementa ut
quia ad eorum consumptionem sꝫ
solum usque ad purgationem uel
loquitur qd' illud qd' efficitur in
ignis totaliter specie ꝑpria corrū
patur sicut patet in ferro ignito
qd' a loco ignitionis remotum
ꝑ virtute speciei remanentis
ad ꝑpium statum et pristinum
redit et ita .2. erit de eleme
tis ꝑ ignem purgatis ¶ Ad
4 dicitur quod in ptibus elementorum
non dꝫ considerari solum quid
congruat alicui pti sꝫ se ac
cepte sꝫ ē qd' congruit sꝫ
ordinem ad totum dico quod quamuis
ignis aqua esset nobilior si hꝫet
formam ignis similiter et aer
conuenientem tamen esset impositum
sꝫ toto elementorum quia formam
ignis consumet

Ad .6. sic ꝑcedit quod uidetur quod non
omnia elementa ꝑ
ignem purgabuntur quia ignis
ille ut iam dictum ē nō as

ceudi & n quantum ascendit qua
diluuij sed quia aqua diluuij non
peruenit ad speram ignis ergo
erit per ultimam purgacionem ele
mentum ignis purgabitur
¶ Ad 4 ergo dicendum quod glosa super
illud vidi celum nouum &c
Commutacio aeris Et terre dubita
bilis non est quin per ignem fi
at sed de aqua dubitatur quam
purgacionem in se ipsa habeat credi
ergo ad minus non est ergo non
omnia elementa purgentur
¶ Ad 5 Locus qui est proprius inferio
rum purgatur sed in inferno
erit proprius inferno cum ergo
infernus inter elementa collocetur
videtur quod elementa non totaliter
purgentur ¶ Ad 6 paradisus
terrestris in terra continetur
sed ille non purgabitur per ignem quia
eciam nec aque diluuij illuc
ascenderunt ut beda dicit Et
habetur in 2o sentenciarum ergo videtur quod
non omnia elementa totaliter
purgentur ¶ Sed contra est glosa
Sententia quam habetur 2 petri
ult. Et quatuor elementa ignis
ille consumet ¶ Responsio dicendum quod
quidam dicunt quod ille ignis
ascendit usque ad summitatem spa
cij continentis 4or elementa
ut elementa totaliter purgentur
ab infeccione peccati qua 2 superiores
partes elementorum sunt infecte
ut patet per fumum ydolatrie superiora
inficientis Et 2 a corrupcione
quia elementa sed omnes partes
sui corruptibilia sunt sed hec
opinio repugnat auctoritati scrip
ture quia 2 petri 3 dicitur quod illi
celi repositi sunt igni qui fu
erunt per quam aquam purgati
Et augustinus dicit 20 de ciuitate dei quod
ille mundus qui diluuio perijt
igni reseruatur constat autem
quod aqua diluuij non ascendit
usque ad summitatem spacij ele
mentorum sed solum usque ad
xv cubitos super altitudinem
montium Et preterea notum est
quod vapores eleuati vel fumi
quicumque non possunt pertrans
ire totam speram ignis ut
perueniat ad summitatem eius
Et ita infeccio peccati non peruenit
usque ad spacium predictum a
corrupcione 2 elementa non possunt
purgari per subtraccionem alicuius
quod per ignem possit consumi
sed per ignem poterunt consu
mi impuritates elementorum
que ex eorum permixcione
peruenerunt huiusmodi autem
impuritates precipue sunt cir
ca terram usque ad medium aeris
interstitium Unde usque ad id
spacium ignis ultime con
flagracionis elementa purga
bit tamen non 2 aque diluuij
ascenderunt quod probabiliter ex
timari potest ex montium alti
tudine quos determinata men
sura transcenderant ¶ Ad 1
ergo concedimus ¶ Ad 2 dicendum
quod racio dubitacionis in glosa ex
primitur quia scilicet aqua continue
purgacionis in se habere credi
non tamen habet sed communem purgacionis
talis qualis futuro statui
competit ut ex dictis patet
¶ Ad 3 dicendum quod illa purgacio
precipue ad hoc erit ut quicquid
est infeccionis a sordium habita
cione remoueatur Et ideo in ista
purgacione totum quod est fedum
ad locum dampnatorum congregabitur

gabitur Unde infernus non pur
gab(itur) s(ed) ad ip(su)m deducentur totius
mundi purgamenta ¶ Ad 2(m)
d(icen)d(um) q(uod) quamuis per p(eccatu)m p(ri)mi ho(min)is
in terrestri paradiso sit com
missum non tamen locus ille
e locus peccantium sic nec ce
lum empireum utrumque in
loco homo et dyabolus statu
p(ost)q(uam) pec(cato) sunt eiecti Unde
locus ille purgatione no(n) in
diget
Ad 3(m) sic p(ro)c(edi)t(ur) v(idetu)r q(uod)
ignis ultime confla
grationis iudicium debet
sequi Aug(ustinus) xx de ci(vitate) d(ei)
hunc ordinem ponit eorum
q(ue) in iudicio sunt futura dicens
Circa iudicium hec res didicimus
esse uenturas Helyam thesbiten
fidem iudeorum Et antichristum
persecuturum xpm uenturum ad
iudicaturum mortuorum re
surrectionem bonorum malorum
q(ue) diuisionem mundi confla
grationem eiusdem q(ue) renouationem
Ergo conflagratio iudicium seq(ui)t(ur)
¶ P(raeterea) Aug(ustinus) d(icit) in eod(em) li(bro) iudi
cantis impiis et iustis in ig
nem missis figura huius iudi
mundanorum ignium confla
gratione p(er)ibit Ergo id(em) q(uo)d p(ri)us
¶ P(raeterea) dominus ad iudicandum
ueniens aliquos uiuos repi
et ut p(atet) ep(isto)la q(uo)d h(abe)t(ur) j thess(alonicenses)
4 Ubi q(uo)d f(acit) eorum ap(osto)lus
dicit deinde nos qui uiuimus
qui residui sumus in aduentum
domini etc s(ed) h(oc) no(n) ess(et) si co(n)
flagratio mundi p(re)cedet q(uia)
per ignem resoluentur Ergo ig(n)is
ille iudicium seque(re)t(ur) ¶ P(raeterea) deus
d(icitu)r iudicaturus orbem p(er) ignem
Et ideo conflagratio finalis vi(detu)r
esse executio sine ut diuini
d(e) iudicii s(ed) executio seq(ui)t(ur) iudicium
Ergo ille ignis iudicium seq(ui)t(ur)
S(ed) con(tra) e(st) q(uo)d d(icitu)r in ps(almo) ignis
ante ip(su)m p(rae)cedet ¶ P(raeterea) x(pist)o
p(re)cedit iudicium alias no(n) vide
ret omnis oculus xpm iudica
tem s(ed) mundi conflagratio re
surrectionem p(re)cedit s(ci)l(ice)t n(on) qui
resurgent corpa spiritualia et
inpassibilia habebunt et ita
non poterunt purgari per
ignem cum tamen in lit(te)ra dica(tur)
Ergo ubi aug(ustinus) q(uod) p(er) illum igne(m)
purgabi(tur) si quid in aliquibus
sit purgandum Ergo ille ig(ni)s
iudicium p(re)cedet ¶ R(espond)eo d(icendu)m
q(uod) illa conflagratio s(ecundu)m rea(m) vita
tem quantum ad sui inicium
p(re)cedit q(uo)d p(atet) j thess(alonicenses) 4 q(uia)
illi e(nim) qui dormierunt rapie(ntur)
in nubibus in ae(re) aera obuiam
xpo ad iudicium uenienti
simul aut(em) erit recto co(m)munis
et sorum glorificatio s(cilicet) n(on)
resurgentes corpora glorio
sa resument ut p(atet) p(er) illud q(uo)d
d(icitu)r in cor(inthios) xv seminat(ur) in
ignobilitate surget in gl(ori)a
simul s(ed) aut(em) corpora s(an)ctor(um)
glorificabuntur in to(t)a creatura
suo m(od)o renouabi(tur) ut p(atet) p(er) illud
q(uo)d q(uo)d d(icitu)r Ro(manos) 8 q(uia) ipsa crea
tura liberabitur a seruitute
corruptionis in libertatem
glorie filiorum dei cum g(lori)o
conflagratio mundi sit dis
posito ad renouationem p(re)dictam
ut ex dictis p(atet) manifeste p(otes)t
colligi q(uia) illa conflagratio
quo ad purgationem mundi indi

cium precedit sed quo ad aliquem
actum qui scilicet est involvere ma
los iudicium sequetur ¶ Ad .3.
ergo dicendum quod augustinus non loquitur
determinando sed opinando
quod patet ergo hoc quod sequitur
que omnia quidem ventura
esse credendum est sed quibus
modis et quo ordine veniant
magis docebit rerum experiencia
quam nunc ad perfectum hominum
intelligencia valeat conse
qui optimo eo quo ad nunc
commemorata sunt ordine
esse ventura ergo patet quod hoc
dixit opinando Et similiter
dicendum ad .4. ¶ Ad .5. dicendum quod
omnes homines morientur
et resurgent sed tamen illi diu
vivi reperti qui usque ad
tempus conflagracionis vivent
in corpore ¶ Ad .6. dicendum quod
ille ignis non consequetur
suam vim quo ad involucionem
malorum Et quantum ad hoc
sequetur iudicium /

Ad .7. dicendum sicut predictum est
quod ille ignis non habebit
talem effectum in hominibus
qualis designatur Illud con
sinum dicit quod reducitur in nichi
lum sed corpora impiorum
non resolventur in nichilum
sed incendio conservabuntur ut
eciam penas sustineant ergo
ignis non erit malis consumpcio
ut in littera dicit / sed dicatur quod
consumet malorum corpora
inquantum ea resolvet in ci
nerem tamen sicut corpora malo
rum ita et bonorum communiter
resolventur / hec .n. est propter

solius purgacionem ut caro que
non vidit corrupcionem ergo est
bonus tunc tempus erit consumpcio
¶ Ad .8. inferius peccatum magis abun
dat in elementis sed quando que ve
niunt ad composicionem humani
corporis in quo est corrupcio fo
mitis eciam quantum ad bo
nos quam in elementis que corpus
humanum constituunt sed ele
menta extra corpus humanum
existencia purgabuntur propter peccati
infeccionem ergo multo forcius
oportet per ignem purgari elemen
ta in corporibus humanis existencia
sive bonorum sive malorum
Et ita oportet utraque corpora resol
vi ¶ Ad .9. quod diu status vie du
rat eciam similiter agunt in bo
nos et in malos sed adhuc du
rabit status vie in illa con
flagracione sed post statum vie
humus non erit mors naturalis
que tamen per illam conflagracionem
causabitur ergo ille ignis equaliter
aget in bonos et malos
Et ita non videtur quod sit aliqua
discrecio inter eos quantum ad
effectum illius ignis suscipiendum
sicut in littera ponitur ¶ Ad .10. illa
conflagracio que in momento
perficietur sed multi invenientur
viri in quibus erunt purgabi
lia ergo illa conflagracio non
sufficiet ad eorum purgacionem
¶ Respondeo dicendum quod ille ignis fina
lis conflagracionis qua
ad hoc iudicium precedit aget
ut instrumentum divine
iusticie Et iterum per virtutem
naturalem ignis similiter aget in
malos Et bonos quantum

ꝯpientur ceterorumque corpora in
cinerem ꝯsoluendo in quantum
vero aget ut instrumentum di-
ne iustitie huiusmodi aget
in diuisos quantum ad penam
sensus mali .n. per actionem
ignis cruciabuntur boni vero
nichil vel purgandum inuenien-
tes omnino nullum dolorem senti-
ent ex igne sicut nec pu-
eri senserunt in camino ignis
Dan. 3. quamuis eorum corpora
non seruantur integra sicut
puerorum seruata fuerunt
quod diuina virtute fieri po-
terit ut sine doloris crucia-
tu ꝯsolutionem corporum pa-
tiantur. boni vero in quibus aliquid
purgandum reperitur sentient
cruciatum doloris ex illo
igne plus vel minus pro
meritorum diuersitate. sed quia
ad actum quem post iudicium
ille ignis habebit contra dampnatos
tantum aget quia corpora bonorum omnes
habebunt impassibilia. ¶ Ad
primum ergo dicendum quod consumptio
accipitur non pro ad nichila-
tione sed pro resolutione in cineres
¶ Ad 2 dicendum quod bonorum corpo-
ra quamuis in cineres resoluentur
per ignem non tamen ex hoc
dolorem sentient sicut nec pu-
eri fornacis existentes et quantum
ad hoc est dissimile de bonis
et malis ¶ Ad 3 dicendum quod ele-
menta in corporibus humanis
existentia purgabuntur per
ignem et in corporibus elementorum
sed hoc per diuinam conditionem fiet
sine cruciatu doloris ¶ Ad
4 dicendum quod ignis ille non aget
tantum per naturalem elementorum

virtutem sed etiam ut diuine iu-
stitie instrumentum ¶ Ad v
dicendum quod tres sunt cause quare
subito illi qui viui reperientur
purgari poterunt. Una est
quia in eis pauca purganda
inuenientur cum terroribus et
persecutionibus precedentibus fuerint
purgati. Alia causa est quia et viui
voluntarie penam sustinebunt
pena autem in hac vita volun-
tarie suscepta multo plus pur-
gat quam pena post mortem in-
flicta sicut patet in martiribus quod
si purgandum quid in eis in-
uenitur passionis falce tollitur
ut Augustinus dicit cum tamen pena
martirii sit breuis in com-
paratione ad penam que in pur-
gatorio sustinetur. Tertia est
quia calor ille recuperabit in inten-
sione quantum amittit in
temporis breuitate

Ad vi. sic proceditur. videtur quod
ille ignis non inuoluet
reprobos quia sicut dicitur Malach. 3. pur-
gabit filios Leui dicit glo.
Duos ignes legimus futuros
unum quo purgabit electos
et precedet iudicium alterum quo
reprobos cruciabit. sed hic est ignis
inferni qui malos inuoluet
primus autem est ignis finalis
conflagrationis ergo ille ignis
conflagrationis non erit ille quo
malos inuoluet ¶ Preterea ignis
ille deo obsequitur in purgatione
mundi ergo remunerari debet sicut alia
elementa remunerabuntur et precipue
cum ignis sit nobilissimum ele-
mentorum ergo non videtur quod

in infernum descendat deici ad penam
damnatorum ¶ Preterea ignis qui ma
los involvet erit ignis infer
ni sed ignis ille ab initio mundi
preparatus est damnatis Unde
Mt. xxv. Ite maledicti in ig
nem eternum qui paratus est
dyabolo etc. Et ysay. 30. preparata
est ab heri tophet a rege. Glo.
ab heri .i. ab initio tophet scilicet
gehenne. sed ignis finalis
conflagracionis non fuit ab
initio preparatus sed de contin
gentia mundanorum regimini
variabitur ergo ille ignis non est ipse
infernus qui reprobos involvet
Ad contrarium est quod in ps. de igne
illo dicitur quod inflammabit in
circuitu inimicos eius. Preterea
dan. vij. dicitur flumen igneus ra
pidusque egrediebatur a facie
eius Glo. ut peccatores traheret
in gehennam. Loquitur autem
auctoritas de isto igne de quo nunc est
mentio ut patet per quandam glo.
que ibi dicit ut malos puniat
et bonos purget ergo ignis fina
lis conflagracionis et infernum
non est diversus ¶ Respon
deo dicendum quod purgacio mundi et
innovacio ad purgacionem et
innovacionem hominum ordina
bitur Et ideo oportet quod mundi purgacio
et innovacio purgacioni et in
novacioni hominum congruat
purgacio autem quedam erit
quia mali se segregabuntur a
bonis Unde dicitur luce 3. cuius
ventilabrum in manu eius
et purgabit aream suam et con
gregabit triticum suum .i.
electos in horreum suum pa
leas autem .i. reprobos com

buret igne inextinguibili
Unde et ita erit de purgacione
mundi quod quicquid erat turpe
et fedum in infernum cum
reprobis mittetur quicquid vero
pulchrum et nobile conserva
bitur in superioribus ad gloriam
electorum Et ita etiam erit de
illo igne conflagracionis sicut
dicit Basilius super illud ps.
vox domini intercidentis fla
mmam ignis quia quo ad ca
lidum ustivum quantum ad
id quod in igne grossum re
pietur descendet ad inferos
ad penam damnatorum quod
vero est in subtile et lucidum
remanebit superius ad gloriam
electorum ¶ Ad .1. ergo dicendum
quod ignis qui purgabit elec
tos ante iudicium erit idem
cum igne conflagracionis
mundi quamvis quidam contrarium
dicant conveniens .n. est cum
homo sit pars mundi eodem
igne purgetur homo et mundus
dicendum autem duo ignes qui pur
gabunt bonos et malos con
veniabunt et quantum ad offi
cium et aliquo modo ad substanciam
quia non totus substancia ignis pur
gantis in infernum detrudetur
ut dictum est ¶ Ad .2. dicendum quod
nihil sed ignis ille eiciabitur
quia id quod est grossum in eo
separabitur ab ipso et detrudetur
in fernum ¶ Ad .3. dicendum quod
sed gloria electorum post iudicium
est maior quam ante ita et pena
reproborum Et ideo sicut claritas
superiori creature addetur aliquid
ad augmentandam gloriam

electorum ita et quicquid est turpe
pe mercaturis extendetur in
infernum ad augmentandam
miseriam dampnatorum Et
ita ignis ab inicio preparato in
inferno non est inconveniens
si alius ignis addatur

q 14 Post hec considerandum
est de circumstantibus et
concomitantibus resurrectionem
quorum prima consideratio
est de ipsa resurrectione / Secunda
de eius causa. Tertia de eius
tempore et modo / Quarta de
termino eius a quo / Quinta de
condicionibus resurgencium
¶ Circa primum queruntur
tria. Primo utrum resurrec
tio corporum sit futura
Secundo utrum sit omnium generaliter
Tertio utrum naturalis vel miraculosa

Ad primum sic proceditur videtur quod
corporum resurrectio non
sit futura Iob 14 homo
cum dormierit non resurget
donec atteratur celum sed
celum nunquam atteretur quia terra
de qua minus videtur in eternum
stat ut dicitur Eccl. 1 ergo homo
nunquam resurget / Sed contra dominus
Mt. 22 probat resurrectionem per
auctoritatem illam ego sum deus
abraham deus ysaac et deus ia
cob quia non est deus mortuorum
sed viventium sed constat
quod illa tria dicebantur ab
abraham ysaac et iacob non
vivebant corpore sed solum
anima ergo resurrectio non erit
corporum sed solum anime

Preterea apostolus 1 Cor 15 videtur
probare resurrectionem per communicationem
laborum quos in hac vita
sustinent sancti quia si in hac vi
ta tantum confidentes essent mi
serabiliores essent ceteris ho
minibus sed sufficiens remunera
tio laborum hominis potest esse
in anima tantum non ergo oportet in
strumentum simul cum operan
te remunerari corpus instrumen
tum anime est Unde etiam
in purgatorio ubi anime pu
niuntur pro hiis que gesserunt
in corpore anima sine corpore
punitur ergo non oportet ponere re
surrectionem corporum sed sufficit
ponere resurrectionem animarum que est qua
transfertur de morte culpe et
miserie in vitam gratie
et glorie / Preterea ultimum rei est
perfectissimum in re quia per illud
attingit finem suum sed perfec
tissimus status anime est ut
sit a corpore separata quia in illo
statu conformior est deo et an
gelis et magis pura quasi se
parata ab omni extranea natura
ergo separatio a corpore est ultimus
status eius Et ita ab hoc statu
non redit ad corpus sicut nec
ex viro fit puer / Preterea mors
corporalis in penam hominis
est inducta propter primam prevarica
tionem ut patet Gen. 2 sicut et mors
spiritualis que est separatio anime
a deo est inflicta homini propter peccato
mortali sed de morte spirituali
nunquam redeunt ad vitam per
suam ad dampnationem acceptam
ergo de morte corporali ad vitam
corporalem non erit egressus

et vero non erit ¶ Sed contra est quod
dicit Job xix Scio quod redemp
tor meus vivit et in novissimo
die de terra surrecturus sum et
rursum circumdabor pelle mea 24
Quod erit verum de corporum resurrectione
domini quod est manus quia peccat
ut dicitur Ro. v. ¶ Et mors per peccatum
introducta est quia si peccatum non
fuisset mors nulla esset Quod per
dominum Christum a morte reparabitur
ad vitam ¶ Preterea membra debent
esse corpori conformia sed ca
put nostrum Christus vivit et victurum
vivet in corpore et anima quia
resurgens a mortuis iam non
moritur ut dicitur Ro. vi. Quod homines
qui sunt eius membra vivent
in corpore et anima et oportet
carnis verum esse ¶ Ergo dicendum quod
secundum diversas sententias de ultimo
fine hominis diversificati sunt
sive ponentium vel negan
tium verum. Ultimus enim finis
hominis quem homines omnes
naturaliter desiderant est beatitudo
ad quam quidam hominem posse
se pertingere in hac vita quidam
posuerunt Unde non cogebantur
ponere aliam vitam post istam
in qua homo ultimam sui
perfectionem consequeretur Et verum
negabant Et hanc opinionem
satis probabiliter concludit com
mutatio fortune et infirmi
tas humani corporis scientie et
virtutis imperfectio et instabi
litas quibus omnibus beatitudinis
perfectio impeditur Et Augustinus prosequitur
in fine de civitate Dei Et ideo alii po
suerunt aliam vitam esse
post hanc in qua homo tamen secundum
animam viveret post mortem

et hanc vitam ponebant suf
ficere ad naturale desiderium
implendum de beatitudine
consequenda Unde porphirius
dicebat dicebat ut Augustinus
dicit in libro de civitate Dei quod anima
ad hoc quod beata sit omne corpus
fugiendum est Unde tales
verum non ponebant Huius
aut opinionis apud diversos
diversa erant falsa fundamen
ta quidam enim heretici posue
runt omnia corporalia esse
a malo principio spiritualia vero
a bono et secundum hoc oportebat quod
omnia summe perfecta non esset
nisi a corpore separata per quod
a suo principio distrahitur cuius participa
tione beatam facit Et ideo omnes
hereticorum secte qui ponunt
a dyabolo corporalia esse creata vel
formata negant corporum
resurrectionem Huius autem fun
damenti falsitas in 2o libro primo
ostensa est ¶ Quidam vero
posuerunt totam hominis
naturam in anima constare
ita ut anima corpore uteretur
sicut instrumento aut sicut
nauta navi Unde secundum hanc
opinionem sequitur quod sola anima
beatificata homo naturali desiderio
beatitudinis non frustraretur
et non oportet ponere verum sed hoc
fundamentum sufficienter philosophus
in 2o de anima destruxit o
stendens animam corpori sic
formam unitam Et sic
patet quod si in hac vita homo
non potest esse beatus necesse est
verum ponere ¶ Ad 1m ergo
dicendum quod celum numquam attingit

quantum ad sbam ß quantu
ad officium virtutis p qm
monet ad quatdem et corrup
tdem inferiorum rone ut dicit
aplus .j. cor. vij. preterit fia
huius mundi ¶ Ad .2. dz
q anima abraham no est
ppe loquendo ype abraham ß
est pars eius et sic d' alijs
unde vita abrahe anime
non sufficeret ad hc q abraham
sit viuens vel quia deus
abraham sit deus viuentis ß
porrigitur vita totius coniunc
ti .s. anime et corporis que
quidem vita tunc non ess
actu qn verba proferebant
erat tamen in ordine resurrec
tionis partis ad resurrecionem unde dns
p vba illa subtilissime et
efficaciter rerum pbat ¶ Ad
.3. dz q anima non compa
ad corpus solum ut operans
ad instrumentum quo opa
ß .2. ut forma ad mam cum
operans e coniuncti et non
tantum anime ut p phm
in primo d' anima ,et q
operanti debet opis merces
oz q ◦ ype homo comporta
ex anima et corpore opis
sui mercedem accipiat ve
nialia aut sic dicuntur
pctd quasi dispositiones ad
peccandum non q simpliciter
heant rdem pcti et ita pe
que eis reddi in purgatorio
non e simpliciter retributio
ß mag purgacio quedam q
seorsum fit in corpore p
mortem et inmundicem et
in anima p purgatorium
ignem ¶ Ad .x. dz q ceteris
paribus pfectior e status anime
in corpore q ex corpus q est
pars totius compositi et omnis
pars integralis materialis e ratio
totius et quamuis sit dd et
an^{tis} conformior ß quid no
tamen simr, tunc n simr loqo
e aliquid dd maiorem confor
me quando hz quicquid con
dicio sue nature requirit q
tunc pfectionem diuinam max
me imitatur unde cor ala
lis mag e dd conforme in
motu qd mouet q qd quies
cit. q pfco cord' e in mo
ueri et eius quies est eius de
structio ¶ Ad .v. dz q mors
corpalis e introducta p pcm
ade qd e morte xo deletum,
unde pe illa non manet in
eternum ß pcm qd morte
eternam et impenitentiam in
ducit ultra no compabi et
ideo mors illa eterna no erit

Ad .2. sic pcet. vi. q rxo
non erit omn qua
in ps. i. dr Non resurgunt
impij in iudicio ß rxo non est
hominum nisi tempore iudicij. ergo
impij nullo modo resurgunt
¶ Ad dan .xij. dz Multi
de hijs q dormiunt in puluere
euigilabunt ß h locucio quedam
pticulacionem importat ergo
non omnes resurgent ¶ Pr
p rxom homines conformant
xpo resurgenti unde .j. cor
.xv. concludit aplus q si
xpc resurrexit et nos resurge
ß illi soli dz xo resurgenti

conformari q̄ pn̄t ymaginem yma
ginem portauerunt quod est
plenum bonorum ergo ipsi soli
resspiciunt resurgent ¶ Prima p̄ pe̅
non dimitti̅ⁿ in ablata culpa
s̄ mors corporalis ē pena pec
cati originalis ergo cum non
omnibus sit dimissum originale
pctm̄ non omnes resurgent
¶ Pt̄ sic p̄ gram̄ renascimur
ita p̄ gram̄ eius resurgemus
s̄ illi q̄ in maternis morirentur
ventris non potuerunt renasci ergo
nec resurgere poterunt sic non
omnes resurgent ¶ Oz con
ē qd̄ dr̄ Job v. omnes qui
in monumentis sunt audient
vocem filij dei ⁊ qui audierint
viuent ergo omnes mortui
resurgent ¶ Prima cor
xv. Omnes quidem resurgemus sed
¶ Ad vero ad hoc nota ē ratio
resurgentes recipiant p̄ naturam
pertatum ut primum s̄ omnibus
debetur ut pe̅ ut primum p̄
nito ipso sic adultis vel
alieno sic pruli ergo omnes
resurgent ¶ Tercio ddm̄ q̄ ea
quorum ratio sumitur ex
natura speciei oz similiter in
veniri in omnibus q̄ sunt
eiusdem speciei talis autem ē re
surreccio hoc n̄ ē eius ratio
ut ex dictis ptz̄ q̄ anima in
perfectione ultima speciei humana
ne esse non pt̄ a corpore se
parata Vnde nulla anima
imppetuum ~~remanet~~ rema
nebit a corpore separata et ro
natie ē sic cum ita ⁊ oms
resurgere ¶ Ad 1 ergo ddm̄ q̄ lo
q̄ speciali racione q̄ impij non
resurgent in iudicio discus
sionis consciencie ut glo expo
nit ut loquitur de impijs
q̄ sunt omnino infideles q̄
non resurgent ut iudicentur
Iam n̄ iudicati sunt ¶ Ad
2 ddm̄ q̄ augus exponit ut
i omnes Et h̄ modi loquendi
inuenitur in sacra scriptura
vel particulari qui pt̄ multi
ci quantum ad pueros
dampnatos in limbo q̄ quamuis
resurgent non tamen dicendum cum
gloriare cum nec penam
nec glorie habui sunt via
n̄ ē solucio ergo ¶ Ad 3
ddm̄ q̄ omnes tam boni q̄
mali conformantur xpo viuen
tes in hac mortali vita in hijs q̄
ad naturam speciei ptinent
non autem in hijs que ptinet
ad gram̄ Et ideo omnes ei
conformabuntur in reparacione
vite naturalis Non autem in
similitudine glorie s̄ soli
boni ¶ Ad 4 ddm̄ q̄ mor
tem q̄ ē pe̅ originalis pcti
in illis qui in originali pcto
discesserunt persoluerunt
moriendo Vnde non obstan
te originali culpa possunt
a morte resurgere pe̅ n̄ ori
pcti magis est mori q̄ morte
detineri ¶ Ad v. ddm̄ q̄ re
nascimur p̄ gram̄ q̄ nobis
datam s̄ resurgimus p̄
gram̄ per quam factum ē
ut naturam nostram suscipet ergo
ex hoc ei naturaliter conformamur
Vnde illi qui in maternis

uteris discedunt quamuis re
nati non fuerint per susceptionem
gracie tamen consurgent per
conformitatem nature ad
corpus quam conseruati sunt
ad perfectionem humane speciei per
tingentes

Ad .3. sic proceditur videtur quod
resurrectio sit naturalis quia sicut
dicit damascenus in li.
.3. quod commune in spiritu omnibus
naturam caracterizare in
hijs que sub ipso sunt athomis
sed resurrectio commune in omnibus
inuenitur ergo est naturalis
¶ Preterea gregorius dicit .iii. .4. moral.
cum resurrectionem fidem ex obedientia non
tenent certe hanc ex ratione
tenere debuerant, quid enim quo
tidie mundus in elementis suis
nisi resurrectionem nostram imitatur et
ponit exemplum de luce que que mo
riendo oculis subtrahitur et
rursus que oriendo reuocatur
vel consurgendo et de arbustis
quo viriditatem amittunt
et rursus que consurgentia re
pantur et de seminibus que
putrescentia moriuntur et
rursus germinando quodammodo
consurgunt quod etiam apostolus
ponit .1. cor. .xv. sed nichil
... naturalibus operibus ratione
cognosci nisi naturale ergo resurrectio
erit naturalis ¶ Preterea illa
que sunt preter naturam non multo
tempore manent quia sunt quasi
violenta sed vita que per resurrectionem
reparatur continuum manebit
ergo resurrectio erit naturalis ¶ Preterea id
ad quod tota nature purgatio
intendit maxime videtur

esse naturale sed resurrectio et glorificatio sanctorum
est huiusmodi ut patet Augustino .viii. Ergo
resurrectio erit naturalis ¶ Preterea resurrectio
est motus quidam ad perpetuam
coniunctionem anime et corporis sed
motus est naturalis qui termi
natur ad quietem naturalem
ut patet .v. phis., perpetua autem con
iunctio anime et corporis erit
naturalis quia cum anima sit
proprius motor corporis habet sibi corpus
proporcionatum et ita in perpetuum
est similiter indiuisibile ab ipso
sicut ipsa in perpetuum manet ergo
resurrectio erit naturalis ¶ Sed contra
a priuatione in habitum non erit
regressus secundum naturam sed mors
est priuatio vite ergo resurrectio per quam
est reditus de morte ad vitam
non est naturalis ¶ Preterea ea que non
sunt eiusdem speciei non habent de
terminatum modum origi
nis unde animalia que generantur
ex putrefactione et ex semine
nunquam sunt eiusdem speciei ut dicit
commentator .iii. .8. phisic. sed naturalis
modus quo homo oritur est generatio
ex simili in specie quod non est
in resurrectione ergo non est naturalis
¶ Respondeo dicendum quod motus siue actio
aliqua se habet ad naturam triplex
est enim aliquis motus siue actio
cuius natura nec est principium nec
terminus et talis motus est supra
naturam ut patet de glorificatione corporis
humani autem a principio aliorum mouentium
sicut patet de motu violento lapi
dis sursum qui terminatur ad
quietem violentam, est etiam aliquis
motus cuius principium et terminus est
natura ut in motu lapidis

deorsum Est .2. alius mot⁹ q̄
termin⁹ e naturā . s non p̄ut
s quoꝫ aliquid supra naturā
sicut in illuminatione terri qr
corpus n̄alis e s illuminationis
principium e s naturam quoꝫ
aut aliquid aliud utz in acceleratione
florum ul' fructuum p̄
artificium facta qr aut p̄ncipium
sit naturā Et non terminus
esse no p̄t . qr p̄n^a naturalia
sunt ad d'terminatos effect⁹
diffinitā vlt^a quos se onde no
possunt / opato ḡo ul' mot⁹
p̄mo mo se h̄ns ad naturaꝫ
nullo mo p̄t esse n̄alis . s vel
e miraculosa si sit a p̄ncipio
sup̄ naꝫ Vel violenta si sit
ab aliquo quocumque p̄n^o / opa^o
aut vel mot⁹ 2^{oo} se h̄ns ad
naturam e sunt naturalis
s opato q̄ 3° mo se h̄z ad naꝫ
non p̄t dici sunt naturalis
s . s̄m quid liquantum . s. per
ducit ad id quod . s̄m naturaꝫ
e s vel d̄r miraculosa vel
artificialis a violenta Nāle
.n. p̄p̄e d̄r qd' s̄m naꝫ e / s̄m
naꝫ aut ee d̄r h̄ns naturaꝫ
et que conservant naꝫ utz in
2° phi^{cor} / Unde mot⁹ sunt
Loquendo duo p̄t dici naturalis
n' ei⁹ principium sit na . duos
aut p̄n⁹ natura esse non
p̄t . quamis ad certam natūe
duo terminē Natura .n. e
principium mot⁹ in eo liquo
e ul' actu utz in motu leuium
et grauium et alterationibus n̄alibus
animalium vel passiuum utz

in generatione simplicium corporum
Passiuū aut principium
n̄alis generationis e poꝫ p̄ma
n̄alis q̄ semp h̄z aliquam po
tentiam actiuam sibi r̄spo
dentem in naturā ut d̄r in
9° methā^{ce} Nec d̄r q̄md
ad h^c sine r̄spondeat passiuo
principio actiuū principiū in
natura r̄ctu Ultime p̄fectionis
s. forme sine r̄ctu dispositionis
que e n̄ria ad formam vl
timam sic in generatione ho
minis s̄m positionem fidei vel
2 d' omnibus aliis . s̄m opinioꝫ
platonis Et auicenne / nullū
aut principium actiuum r̄spo
e n̄ria neqꝫ r̄ctu coniunctionis
anime ad corpus nec r̄ctu dis
positionis que e n̄ria ad ta
lem coniunctioꝫ qr talis dis
positio no p̄t a naꝫ induci in
d'terminato mo p̄ viam genera
tionis ex semine Unde et
si ponatur ee .2. aliqua
poꝫ passiua ex p̄te corporis
seu .2. inclinatio quedaꝫ
ad anime coniunctioꝫ Non
e talis q̄ sufficiat ad con
mot⁹ n̄alis Unde duo sunt
Loquendo e miraculosa no
n̄alis n' . s̄m quid ut ex
dict⁹ p̄tz ¶ Ad .1. ḡo . d̄r q̄
dam Loquitur d' illis que in
veniunt' in omnibus individuis
duis ex principiis natūe
creat⁹ Non .n. si diuina opa
tione omnes homines de
albarentur vel in vno loco
congregarentur sicut t̄pe dilu

nis factum est per hoc albedo
esset preter naturam hominis
vel esse in tali loco ¶ Ad 2m
dicendum quod ex rebus naturalibus non
cognoscitur aliquid ratione de
curante non naturale sed ratione
persuadente potest cognosci aliquid
supra naturam quia eorum que
contra naturam sunt ea que sunt
in natura aliquam similitu-
dinem representant sicut unio
anime et corporis representat ad-
unionem ad deum per glo-
riam fruitionis ut augustinus
dicit et similibus exempla
que apostolus et sancti inducunt per
di resurrectionis persuasione adminicula
¶ Ad 3m dicendum quod illa ratio procedit
de operatione illa que terminatur
ad illud quod non est per naturam sed
nature conveniens hoc autem non
est in resurrectione et ideo non est ad propo-
situm ¶ Ad 4m dicendum quod tota operatio
nature est sub operatione divi-
na sicut operatio inferioris artis
expectat aliquem finem
ad quem non pervenitur nisi opera-
tione artis superioris inducen-
tis formam vel utentis arti-
ficio facto ita ad ultimum
finem ad quem tota expectatio
nature intendit non potest per-
venire opere nature et propter hoc
consecutio eius non est natura-
lis ¶ Ad 5m dicendum quod quamvis
non possit esse motus natura-
lis qui terminatur ad quie-
tem naturalem ut ex dictis
patet

Ar. 16. Deinde considerandum
est de causa nostre resur-
rectionis et quod queritur utrum
primo utrum resurrectio Christi sit
causa nostre resurrectionis ¶ Secundo utrum
sonus tube ¶ Tertio utrum angeli

Ad primum sic proceditur Videtur quod
resurrectio non sit causa nostre
resurrectionis posita enim causa
ponitur effectus sed posita resurrectione
Christi non secuta est statim resurrectio
aliorum mortuorum ergo resurrectio
eius non est causa nostre resurrectionis
¶ Praeterea effectus non potest esse nisi causa
precesserit sed resurrectionem mortuorum
esset etiam si Christus non resurrexisset
erat enim alius modus possibilis deo
ut hominem liberaret ergo resurrectio
Christi non est causa nostre resurrectionis ¶ Praeterea
idem est factum causis in tota
specie communia sed resurrectio erit omni-
bus hominibus communis cum ergo
resurrectio Christi non sit causa sui ipsius
non erit causa aliarum resurrectionum
¶ Praeterea in effectu relinquitur aliquid
de similitudine cause sed resurrectio
aliquorum quorumdam scilicet malorum
non habet aliquid simile resurrectioni
Christi ergo resurrectio illorum non erit
causa resurrectionis Christi ¶ Sed contra illud
quod est primum in quolibet genere
est causa eorum que sunt post
ut dicitur in secundo methaphysice sed Christus ratione
sue resurrectionis corporalis dicitur primitie
dormientium i. cor. xv. et
primogenitus mortuorum apoc.
i. ergo sua resurrectio est causa resurrectionis
aliorum ¶ Praeterea resurrectio Christi magis
convenit cum nostra resurrectione
corporali quam cum resurrectione spirituali
que est per iustificationem sed resurrectio Christi corporalis
est causa iustificationis nostre
ut dicitur Ro. 4. Resurrexit propter
iustificationem nostram ergo resurrectio est
causa nostre resurrectionis corporalis

Secundo dicendum quod xpc racione humane
creature dicitur deus et hominum
mediator. Unde diuina dona
a deo in homines mediante xpi
humanitate perueniunt sicut
enim a morte spirituali liberari
non possumus nisi per donum gracie
diuinitus datum ita nec a mor
te corporali nisi per resurrectionem diuina
virtute factam. Et ideo sicut xpc
principium gracie suscepit di
uinitus et eius gratia est cau
sa nostre gratie quia de plenitudine
eius nos omnes accepimus
gratiam pro gratia Io. i. Ita in
ipso inchoata est resurrectio et sua
resurrectio causa est nostre resurrectionis.
Et xpc inquantum est deus
est prima causa nostre resurrectionis quasi
equiuoca sed inquantum est
deus et homo resurgens est causa
proxima et quasi vniuoca nostre
resurrectionis causa autem vniuoca agens
producit effectum in similitudine
forme sue. Unde non solum
est causa efficiens sed exem
plaris respectu istius effectus quod
nisi ipsa forma per quam agit
dicitur similitudo agentis ad effectum
est directe principium actionis
quo producitur ille effectus sicut
calor in igne calefaciente
quod autem illius actionis quod
producitur effectus non est primo per
primo et per se ipsa forma sed
quam attendit similitudo sed
primo illius forme sicut si homo
albus generet hominem album ipsa
albedo generantis dicitur causa al
bedinis in generante sicut prima
generationis faciencia albedinem
in generato. Et per hunc modum
resurrectio xpi est causa nostre resurrectionis quia
illud idem quod fecit resurrectionem quod
que sibi et patri commune est.
Unde dicitur Ro. viii. Qui
suscitauit ihesum xpm a mor
tuis viuificauit mortalia
corpora nostra sed ipsa resurrectio xpi
virtute diuinitatis adiuncte
est causa quasi instrumentalis
nostre resurrectionis operationes enim diui
ne agebantur mediante
carne xpi quasi quodam organo
sicut ponit exemplum Damascenus
in iii. li. de tactu corporali
quo mundauit leprosum
Mt. viii. Ad i. ergo dicendum quod
causa sufficiens statim produ
cit effectum suum ad quem
immediate ordinatur non
autem effectum ad quem ordinatur
mediante alio quantumcumque sit effi
ciens sicut calor quantumcumque
sit intensus non statim in
primo instanti causat calorem
sed statim incipit mouere ad
calorem quia calor est effectus eius
mediante motu. Resurrectio autem
xpi dicitur causa nostre resurrectionis non quia
agat resurrectionem nostram sed mediante
primo suo scilicet diuina virtute que
nostram resurrectionem faciet ad simili
tudinem resurrectionis xpi. Virtus autem
diuina operatur mediante
voluntate que est propinquis
sima effectui. Unde non oportet
quod statim resurrectione xpi facta
nostra resurrectio sit secuta sed tunc
properatur quando voluntas dei
ordinauit. Ad ii. dicendum quod
virtus diuina non alligatur
aliquibus causis secundis quin effectus
illarum possit immediate vel

aliis causis mediantibus pduc̄e sc.
possit generatione corporum infe
riorum causare. z motu celi
non existente sz tamen scdm
ordinem quem rebus instituit
motus celi e causa generationis
inferiorum corporum similiter
etiam scdm ordinem quem
rebus humanis divina puidentia
pfixit r̄c̄o x̄ e nc̄e r̄c̄o
causa potuit tamen alium
ordinem pfigere sz tunc esset
alia causa nc̄e r̄c̄o quale
deus ordinaret ¶ Ad z dicendum
q rō illa procedit qn omnia
q sunt in una specie habent
eundem ordinem ad causam
pimam illius effectus qui est
inducendus in illam totam
speciem sicut autem non est
in pposito qz humanitas xi
ppinquior e divinitati eo
q̄ cius e causa generationis r̄c̄o
quam humanitas aliorum
unde r̄c̄o x̄ causatur a deitate
immediate. sz r̄c̄o aliorum
mediante xpo homine resur
gente ¶ Ad. c. dicendum q r̄c̄o
omnium hominum habebit aliquid
similitudinis d r̄c̄one x̄ qd
s. ptinet ad vitam nature
scdm qd omnes xpo fuerunt
conformiores sz ideo omnes
resurgent in vitam immortalem
sz illi soli qui fuerunt xpo
conformes p graciam erit
conformitas quantum ad ea
que sunt glorie

Ad z sic pceditur. videtur q
vox tube non sit
causa nc̄e r̄c̄o dicit.

in dam. crede. r̄c̄oz futuram
divina voluntate divina
virtute sz nutu qo cum h
sit sufficiens ca r̄c̄o nc̄e no
bz ponē causam eius vocem
tube ¶ P frustra vox emit
titur ad eum q audire non
pt. sz mortui non habebunt
auditum qo non e conveni
ens q vox aliq formetur ad
eos resuscitandum ¶ P si vox
aliq sit causa nc̄e r̄c̄a hc
non erit nisi p virtutem
voci divinitus datam unde
sup illud. ps. Dabit voci sue
vocem virtutis, dicit glo. resus
citabit cor. sz ex quo posita
ta e aliun tpus miraculose
detur tamen actus qui sequitur
e naturalis sic pz in ceco nato
miraculose illuminato qui pg
naturaliter videt qo si vox illa
esset causa r̄c̄o r̄c̄o esset nālis qd
falsum e ¶ Sz contra. e qd de
j. thess. e ipse dominus in tu
ba dei descendet d celo z mortui
qui in xpo sunt resurgent
¶ P. Io. v. dicitur q qui in monu
mentis sunt audient vocem
filij dei sz qui audierint vivent
hc aut vox. dicitur tuba ut in
lrā pz qo. zc. ¶ R̄ndeo dicendum q
causam sz effectum oz aliquo
modo coniungi qz movens sz
motum. faciens sz factum sunt
simul. ut in. 8. phis. xpus
aut resurgens e causa con
nora nc̄e r̄c̄o unde opz
q in r̄c̄one corporum comm
aliquo signo corporali dato
xo resurgens operetur qd quidem

signum ut quidam dicunt erit
ad litteram vox xpi exercitus impe
rantis sicut imperavit mari
et cessavit tempestas Mt. viii°.
Quidam vero dicunt quod hoc
signum nihil aliud erit quam
ipsa representacio evidens filii dei
in mundo de qua dicitur Mt. xxiiii
sicut fulgur venit ab oriente
et apparet in occidente sic erit
adventus filii hominis et hunc
tuba autem eius quod dicitur quod Tuba
sonare nihil aliud est quam mundo
ut iudicem filium dei intrare et
sicut hoc ipsa apparicio filii dei
vox eius dicitur quia ei apparenti
obediet tota natura ad corporum
humanorum reparacionem sicut
imperanti unde in missa Bernice
dicitur .i. tess. 4 et ex illis apparicio
inquantum loquitur omnium cuiusdam
imperii vox eius dicitur Et hec
vox quecumque sit quoque dicitur
clamor quasi preconis ad iudicium
citantis quoque autem dicitur sonus
tube propter evidenciam ut in luca
dicitur vel propter convenienciam ad
usus tube qui erat in veteri
testamento tuba .n. congregabantur
ad prelium et vocabantur ad fes
tum resurgentes autem congre
gabuntur ad concilium iudi
cii ad prelium quo orbis terrarum
pugnabit contra insensatos Et
ad festum eterne solemnitatis
¶ Ad .i. ergo dicendum quod damascenus in verbis
illis tetigit materialem causam vocis
tria tetigit s. voluntatem divi
nam qua imperat virtutem
que exequitur et facultatem
exequendi in hoc quod innuit ad
minorem ad similitudinem
eorum que in nobis sunt Aliquid
n. valde facile est nobis facere
quod ad dictum verum fit sed multo
apparet maior facultas si ad
verbum prolatum ad primum signum
voluntatis quod nutus dicitur execu
cione voluntatis per ministros
fiat Et talis nutus est quedam
causa predicte execucionis in quantum
per ipsum inducuntur alii ad illam
voluntatem implendam ut ita
autem divinus quo fiet resurrectio nihil
aliud est quam signum ab ipso datum
cui tota natura obediet ut pre
dictum patet ¶ Ad 2. dicendum quod sic
forme sacramentorum habent
virtutem sanctificandi non ex hoc quod
audiuntur sed ex hoc quod proferuntur
ita illa vox quecumque habebit
efficaciam instrumentalem ad
resuscitandum non ex hoc quod sen
titur sed ex hoc quod profertur sicut
etiam vox ex ipsa impulsione ae
ris excitat dormientem sol
vendo organum sentiendi
non ex hoc quod cognoscitur quia iudi
cium de voce veniente ad au
res sequitur excitacionem Et non
est causa eius ¶ Ad 3. dicendum quod
vox illa precedet sic virtus illi
voci data esse eius perfectum
in natura quia tunc quod ex ea procedit
virtutem causam naturalem facit
principium habet non autem talis
virtus illa sed qualis est dicta
esse informativa sacramentorum
Ad 3. sic procedendum videtur quod
nullo modo ad resurrectionem an
geli operentur quia maioris virtutis
est ostensio resurrectionis mortuorum quam
generatio hominum sed quum generantur
homines anima non infunditur

corpori mediantibus angelis ergo re
surrectio que est mutacio commixtio
anime et corporis fiet ministerio
angelorum ¶ Ad 3 ad aliquos
angelos hoc ministerium per
tineat maxime Dicendum quod pertinet
ad virtutes quarum est mira
cula facere sed eis non ascribitur
sed archangelis ut in textu ergo
non fiet ministerio angelorum
¶ Contra est quod dicitur 1 Thimothei
4 quod dominus in voce arch
angeli descendet de celo et mortui
resurgent ergo resurrectio mortuorum
ministerio angelico complebitur
¶ Respondeo dicendum quod sicut augustinus dicit in
tri. 3 de trinitate quod sicut corpora gros
siora et inferiora per subtiliora
et potenciora ordine quodam
reguntur ita omnino corpo
ra reguntur a deo per spiritum vite
racionalem et hoc etiam gregorius 4 dyalogorum
tangit Unde in omnibus que
corporaliter a deo fiunt utitur
deus ministerio angelorum in
resurrectione autem est aliquid ad trans
mutacionem corporum pertinens
sed collacio cinerum et eorum
preparacio ad reparacionem humana
in corporis Unde quantum
ad hoc in resurrectione utetur deus
ministerio angelorum sed anima
sicut immediate a deo creata est
ita immediate a deo corpori itera
to unietur sine aliqua operacione
angelorum Similiter etiam
gloriam corporis ipse faciet
absque ministerio angelorum sicut
et animam immediate glori
ficat et illud angelorum mi
nisterium dicitur vox secundum unam
exposicionem que tangitur in textu

¶ Ad 1 ergo dicendum quod patet solucio ex
dictis ¶ Ad 2 dicendum quod ministe
rium sicut erit principaliter unius
archangeli scilicet michahel qui
est princeps ecclesie sicut fuit syna
goge sicut dicitur Danielis 3 qui tamen
agit ex influencia virtutum
et aliorum superiorum ordinum
Unde quod ipse faciet supe
riores ordines quodammodo faciunt
similiter inferiores angeli coopera
buntur quantum ad resurrectionem singulorum quorum
custodie deputati fuerunt et
vox illa potest dici Unius vel
plurium angelorum

Deinde considerandum
est de tempore et modo
resurrectionis Circa quod queruntur
4. Primo utrum tempus
resurrectionis differatur usque ad fi
nem mundi 2o utrum tempus
illud sit occultum 3o utrum
resurrectio fiet in noctis tempore
4o utrum fiat subito

Ad 1 sic proceditur Videtur quod tempus
resurrectionis non oporteat differ
ri usque ad finem mundi
ut omnes resurgant maior
est enim convenientia capitis ad
membra quam membrorum ad
invicem sed Christus qui est caput
nostrum non distulit resurrectionem suam
usque ad finem mundi ut
simul cum omnibus resurgant
¶ Preterea resurrectio capitis est causa resurrectionis
membrorum sed resurrectio quorundam
membrorum nobilium propter con
iunctionem ad caput non est dilata
usque ad finem mundi sed statim
resurrectionem eius secuta est sicut pie
creditur de beata virgine et Iohanne evangelista
ergo et aliorum resurrectio tanto erit

11

ppinquior res[ur]r[ecti]o[n]i k[ri]sti quanto p[ro]
g[r]eam [et] m[er]itum mag[is] ei fue
runt conformes ¶ Q[ui]d status
novi testamenti e[st] p[er]fect[i]or et
expressius portat ymaginem
x[rist]i q[uam] status ve[teris] tes[tamenti] ¶ Et q[ui]dam
patres ve[teris] tes[tamenti] x[rist]o resurgente
resurrexerunt sic d[icitu]r m[a]t[thei] 28
c[apitulo]. Multa cor[pora] s[an]c[t]orum qui dor
mierant resurrexerunt. Ra
c[i]o q[ui]a nec s[an]c[t]orum no[vi] tes[tamenti] res[urrecti]o
differri debeat usq[ue] ad finem
mundi. Et sic o[mne]s simul
¶ Q[uo]d p[ost] finem mundi non
erit aliquis annorum n[umer]us
s[ed] p[ost] res[urrecti]o[n]em mortuorum ad huc
computant[ur] multi anni usq[ue]
ad res[urrecti]o[n]em aliorum ut apoc[alypsis] 20
d[icitu]r u[bi] i[nquit] Vidi animas decolla
torum p[ro]p[ter] testimonium ihu[esu]
[et] p[ro]p[ter] v[er]bum d[e]i [et] ita vixerunt
et regnaverunt cum x[rist]o mille
annis [et] ceteri mortuorum non
vixerunt donec consumerent[ur]
mille anni. Ergo r[esurrecti]o om[n]i[u]m no[n]
differtur usq[ue] ad finem mundi
et sic simul ¶ Et co[ntra] e[st] q[uo]d Job
14 d[icitu]r Homo cum dormierit
non resurget donec alteratur
celum nec evigilabit et co[n]
surgat a somno suo. Et loq[ui]t[ur]
d[e] somno mortis. Ergo usq[ue] ad
finem mundi q[uan]do celum alte[ra]t[ur]
res[urrecti]o hominum differretur ¶ Ite[m]
Heb[r]. xij. d[icitu]r Homines [et] tes
timonio fidei p[ro]bati non acce
perunt repromissionem .i. plena
anime et corporis b[ea]titudinem
deo aliquid aliud p[ro] nobis pro
vidente ne sine nobis consuma
rentur .i. p[er]ficerent[ur]. Glo[sa]. ut
in co[mmun]i gaudio o[mn]ium maius
fiet gaudium singulorum
s[ed] non erit an[te] res[urrecti]o quando cor
porum glorificac[i]o q[ui]a reforma
bit corp[us] humilitatis n[ost]re
configuratum corp[or]i claritatis
sue phi[lippenses] .3. Et res[urrecti]o[n]e filii erit
sic angeli in celo ut m[a]t[thei]
xxij. Ergo res[urrecti]o differtur usq[ue]
ad finem mundi nu[n]c o[mn]es
simul resurgent. ¶ Res[pondeo] d[icen]d[um]
q[uo]d sicut Aug[ustinus] d[icit] in .3. de
tri[nitate] divina p[ro]videncia statuit ut
corpora grossiora et inferiora
p[er] subtiliora et potenciora quo
dam ordine regantur. Et
ideo tota ma[teri]a corporum inferiorum
subiacet variac[i]oni s[ecundu]m motu[m]
celestium corporum. Unde
esset co[ntra] ordinem quem divina
p[ro]videncia statuit si ma[teri]a in
feriorum corporum ex s[ecundu]m p[ro]por
cionem. Fidei res[urrecti]o erit in vita
immortalem conformiter x[rist]o
q[ui] resurgens a mortuis iam
non moritur ut d[icitu]r Ro[manos] 6
Et ideo humanorum corporum
res[urrecti]o usq[ue] ad finem mundi
differtur in quo motus celi
quiescet ¶ Et p[ro]p[ter] h[oc] .z. quidam
ph[ilosoph]i qui posuerunt motum
celi nunq[uam] cessare posuerunt
reditum humanarum a[n]i[m]ar[um]
ad corpora mortalia qualia
nunc habemus sive ponerent
reditum ex anime ad idem corp[us]
in fine magni anni ut
empedocles sive ad aliud ut
pitagoras posuit quam[vis]
animam quod[li]b[et] corp[us] ingredi
ut d[icitu]r in p[ri]mo d[e] anima.
¶ Ad .i. ergo d[icen]d[um] q[uo]d x[ristu]s caput

mag' conueniat cum membris
conuenientia proportionis quod
exigit ad hoc quod in membra
fluat quod membra adinuicem
tamen caput habet causalitatem
quandam super membra qua
membra carent Et in hoc
membra differunt a capite
et conueniunt adinuicem /
Vnde resurrectio christi est exemplar nostre
resurrectionis expectatione fide spes
nobis de nostra resurrectione con
surget Non autem resurrectio ali
cuius membri christi est causa re
surrectionis ceterorum membrorum
et ideo christi resurrectio debuit
precedere resurrectionem aliorum qui omnes
simul resurgere debuerunt
in consummatione seculorum
¶ Ad 2. dicendum quod quamuis inter
membra sint quedam aliis
digniora et mag' capiti
conformia Non tamen per
tinent ad rationem capitis
vt sint causa aliorum
et ideo ex conformitate ad
christum non debetur eis quod eorum
resurrectio precedat resurrectionem aliorum
quasi exemplar / extendendo sic
dictum est de resurrectione christi sed si
aliquibus sit hoc concessum quod
eorum resurrectio non sit vsque ad
communem resurrectionem dilata est
ex speciali gratie priuilegio
non ex debito conformitatis
ad christum ¶ Ad 3. dicendum quod de
illa resurrectione sanctorum cum christo
videtur dubitare Ieronimus in sermone
de assumptione Vtrum scilicet per
acta resurrectionis testimonio iterum
mortui sunt Vt sic eorum
sit mag' resuscitatio quedam
sicut Lazari quam vera resurrectio qualis erit
in fine mundi an ad immor
talem vitam qui resurrexerunt
vt semper in corpore viuentes
in celum cum christo ascendentes
corporaliter ut glossa dicit Mt. xxvij.
Et hoc videtur probabilius quod ad hoc
quod verum testimonium de vera
resurrectione christi perferrent con
gruum fuit ut vere resurgerent
sicut Ieronimus alibi dicit nec tamen
resurrectio propter hos accelerata
est sed propter resurrectionem christi testificandam
quod quidem testimonium erat
ad fundandam fidem noui testamenti
Vnde decentius factum est
per patres veteris testamenti quam per eos
qui iam noui testamenti fundationem
decesserant tamen sciendum
est quod et si de resurrectione eorum in
euangeliis mencio fiat ante
resurrectionem christi tamen ut potestimo
nium patet intelligendum est de
anticipatione esse dictum quod
frequenter ystoriographis acci
dit nulli enim vera resurrectione
ante christum resurrexerunt eo
quod ipse est primitie dormientium
ut dicitur i Cor. xv. quamuis fuerint
resuscitati ante christi resurrectionem sicut de
Lazaro patet ¶ Ad 4. dicendum quod error
illorum Ebreorum ut Augustinus
narrat xx. de ciuitate dei quidam
heretici posuerunt primam
resurrectionem futuram esse mortuorum
ut cum christo mille annis in
terra regnent Vnde vocati
sunt chiliaste .i. mille annorum
ut idem Augustinus ibidem dicit verba
illa aliter intelligenda esse scilicet de
resurrectione spirituali per quam homines
a peccatis dono gratie resurgunt
Ra aut resurrectio est corporum resur
gent christi dicitur esse causa ...

cum xpo ~~regnum aut ꝑ de-
ce ecia~~ non solum martires
ſ; eciam alij electi regnant
ut a pte totum intelligatur
ut regnant cum xpo in gl̄a
quantum ad omnes ſt sit ſpa-
mencio d' martirib;, qꝛ ipsi pre
cipue regnant mortui qui
usq; ad mortem ꝓ ūitate cer-
tauerunt millenarius aūt
annorum non signet aliquē
certum nūm ſ; d' signat toꝫ
tempꝫ, qꝛ' mille ann̄ regno
unt ſcī cum xpo regnant
qꝛ nūs millenarius designat
vniuersitatem mag' qȝ cente
narius eo qȝ centenarius ē
quadratum dnarij ſ; millena
rius ē nūs solidꝰ ex ducto
dnarij in seipm surgens qꝛ de-
cies decem mille sunt ſt silr
in ps. di ubi qꝛ' mandauit
in mille generacōnes. i. in
omnes.

Ad 2 ſt pte'r w' qȝ tpe
illud non sit occultum
qꝛ cuius principium
ē determinatum ſt certum ſt
finis pt determinate sciri eo
qȝ omnia mensurant' quedā
pīodo ut dr̄ in 20. d' generacōe
ſ; principium mundi determi-
nate sciuit, ergo ꝫ finem tpīs
pt determinate sciri tunc aūt
erit tempꝫ xp̄ī ſt iudicij ergo
tempꝫ illud nō est occultum

¶ Pr apoc. xij. dr̄ qȝ mu-
lier quam ecciā significatur hꝫ
locum determinatum adeo in
quo pascatur diebꝫ mille
ducentis sexag. dām c. xij. pōr
quedā determinatꝫ nūs dierꝫ
p quos anni significant' unde
ſ; illud ezech. i. dedi t'
diem p anno ergo ꝫ qȝ sac-
scriptura pt sciri determinate
finem mundi ꝫ xp̄ī tempꝫ

¶ Pr statꝫ noui tes. ꝑfiguratꝫ
fuit in veteri tes. ſ; scimꝰ
determinate tempus in quo
ve. tes. statum hͥuit. ergo ꝫ
pt sciri tempꝫ determinate
in quo no. tes. statum hͥuit
ſ; nouum testamentum hebit
statum in fine mundi, unde
dr̄ ma't vltimo ecce ego vo-
biscum sum usq; in consuma
cōem sch̄i ergo pt sciri deter-
minate finem mundi ſt xp̄ī
tempꝫ ¶ Sꝫ cōn illud quod
ē incognitum ab angelis
ꝫ hominibꝫ multomag' erit
occultum qȝ ea ad que ho-
mines naturali rōne ꝑtinge
possunt multo limpidiꝰ ꝫ
ūtiꝰ angli naturali cognicōe
cognoscunt, similr ꝫ re-
uelacōnes hominibꝫ non fiūt
n̄ mediantibꝫ angelis utꝫ p
dyonisium ꝫ ca ce ierde. ſ;
angli nesciunt tempꝫ deter-
minate utꝫ ma't xxiiij
d' die illa ꝫ hora nēo scit
neq; angli celorum ergo tpe
illud ē hominibꝫ occultum

¶ Pr apli fuerunt mag' co-
ſcij secretorum di qȝ alij se-
quentes qꝛ ut dr̄. ro. viij
ipi p̄micias spūs hͥuerunt
glō tpe p̄us ſt ceteris abun-
danciꝰ ſ; eis d' hꝛ ipo que-
rentibꝫ dictum ē act. i.
Non ē vrm nosse tpa
ul momenta q̄ posuit pr̄
in sua ptate ergo multomag'
ē alijs occultū ¶ Ho dr̄

q̄ sc̄ Aug. dt in libro .8 z. q̄ q̄ etas ultima humani generis q̄ incipit ab aduentu dni usq; ad finem sctli q̄b; generacionibz computetur inter et sc̄ .2. senectus que ē ulti- ma etas hominis no deter- minatum hz tempus mensu- ram annorum cum quan- doq; sola tm teneat temporis quantu omnes alie etates. huius autem racio ē q̄ determinatus numerus finis temporis sciri no pt ū ul p reuelacionem ul p naturalem rōnem tempus aut- quod erit usq; ad rōem numerari non pt p nali rōne q̄ scit erit rēe & finis motus celi ut dictum ē. ex motu aut accipe numerus cum q̄ determina- to tempore p naturalem rōnem futura preuidentur ex mo- tu aut celi no pt cognosci finis eius q̄ cum sit circu- laris ex hīt ipso hz q̄. sz naturam suam possit imper- petuum durare / Unde nali rōne tempus quod erit us- q; ad rōem numerari no pt. similit' p reuelacionem haberi no pt ido ut omnes sint sol- liciti & parati ad xpm occurrendum & pp hoc .2. aplis dicit querentibus / Responde- rit .j. Non ē uestrum nosse tpa ul momenta que pre- posuit in ptate sua nequo ut Aug. dt .18. de ci dei. de hac re calculantium digitos resoluit & quiescere iubet quod n. aplis querenti- bz noluit indicare nec aliis reuelabit. Unde omnes illi qui tempus predictum no-

luint numerare, artenus falsilo- qui sunt inuenti quidam enim ut aug. dt ibidem dixerunt ab ascensione domini usq; ad ultimum eius aduentum q̄ qdringentos annos posse com- pleri alii quingentos alii mille quorum falsitas pz & patebit similit' eorum qui adhuc computare non cessat

¶ Ad .1. ergo dicendum q̄ cor quorum finis cognosci prius noto oz mensuram nobis esse cognitam & ido cognito prius alicq rei cuius duracio mensuratur mo- tu celi possumus cognoscere eius finem eo q̄ motus celi ē nobis notus. sz mensura dura- cionis motus celi ē sola diuina dispoicio q̄ ē nobis no occulta & ido quantumcumq; sciamus principium fine scire no pos- sumus ¶ Ad .2. dicendum q̄ p mille ducentos lx. de quibus fit mencio in apocl. xii. sig- nificatur omne tempus in quo ecclia durat & non determinatus aliquis numerus annorum Et ido quia predicacio xpi sup aps- tolos fundata ecclia durauit, iii annis & dimidio quod tempus fere continet equalem nume- rum dierum numero predicto & similit' .2. numerus eorum in dā. ponitur non ē referendus ad numerum aliquo- rum annorum qui sunt usq; ad finem mundi ul usq; ad predicacionem antixi. sz dz referri ad tempus quo predicabit & quo persecucio eius durabit ¶ Ad .3. dicendum q̄ q̄uis status no- ue legis in generali sit prefiguratus p statum ve- teris legis. no tamen oz q̄ singularia respon- deant singulis proprie cum

in xpo omnes figure ve. test
fuerunt complete / Et ideo
Aug. xviij de ci. dei respon
det quibusdam qui nolebant
accipere numerum persecucionum quas
ecclesia passa est / Et passurum sicut
numerum plagarum egypti dicens
ego per illas res gestas in egypto
istas persecuciones prophetice signi
ficatas esse non arbitror. Quamvis ab
eis qui hoc putant exquisite
et ingeniose illa singula hiis
singulis comparata videantur
non prophetico spiritu sed coniectura
mentis humane que aliquando
ad verum pervenit aliquando
fallitur / Et similiter videtur esse
de dictis abbatis ioachim qui
per tales coniecturas de futuris
aliqua vera predixit et in aliquibus
deceptus fuit

Ad 3. sic procedit quod resurrectio
non erit in nocturno tempore
quod resurrectio non erit donec
cessatur celum ut dicit Iob 14
sed cessante motu celi qui dicitur
cuius actio non erit tempus
neque nox neque dies ergo resurrectio
non erit in nocte ¶ Preterea
omnis ministerium dei debet esse perfec
tissimum sed tunc erit finis
perfectissimus temporis Unde apoc.
dicitur quod tempus amplius non
erit ergo tempus debet esse in sua
optima dispositione Et ita debet esse
dies ¶ Preterea qualitas temporis debet
respondere hiis que geruntur in
tempore / Unde Io. 13. fit mencio
de nocte quando iudas exivit a
consorcio lucis sed tunc erit
perfecta manifestacio omnium que

nunc latent quia tunc veniet
et illuminabit abscondita tene
brarum et manifestabit consi
lia cordium ut dicitur i. ad cor.
quarto. ergo debet esse in medio die
¶ Contra resurrectio Christi est exemplar
nostre resurrectionis. sed resurrectio Christi fuit in
nocte ut Gregorius dicit in omelia
paschali ergo et nostra resurrectio erit
tempore nocturno ¶ Preterea
adventum domini comparatur ad
venientem furem in domum
ut patet luce xij. Sed fur in
tempore noctis in domum venit
ergo et dominus tempore nocturno
veniet. sed veniente ipso fiet
resurrectio ut dictum est ergo resurrectio
fiet in tempore nocturno
¶ Respondeo dicendum quod determinata
hora temporis qua fiet
resurrectio sciri per certo non potest ut
in litera dicitur tamen satis probabiliter
a quibusdam dicitur quod resurrectio erit quasi
in crepusculo sole existente
in oriente et luna in occi
dente / quia in tali disposicione
sol et luna creduntur esse
creata ut sic eorum circulacio
compleatur penitus per reditum
ad eundem punctum / Unde de
xpo dicitur quod tali hora resur
rexit ¶ Ad 1. ergo dicendum . quod quando
resurrectio erit non erit tempus. sed
terminus temporis quia in eodem instanti
in quo cessabit motus celi
erit resurrectio mortuorum Et erit
sicut siderum sed disposicionem
qua se habent nunc in aliqua
determinata hora. Et sic hoc dicitur
resurrectio futura tali vel tali hora
¶ Ad 2. dicendum quod optima disposicio

temparis dicitur esse in meridie
per illuminationem solis sed tunc
civitas dei non egebit neque so
le neque luna quia claritas dei
illuminabit eam ut dicitur apoc
ult. Et ideo quantum ad hoc
non refert utrum in die uel
in nocte resurrectio fiat ¶ Ad 3m dicendum
quod tempus illi congruit manifes
tatio quantum ad ea que tunc
gerentur et occultatio quantum
ad determinationem ipsius temporis
Et ideo utrumque congrue fieri
potest ut scilicet sit resurrectio in die uel
in nocte

Ad 4m sic proceditur videtur quod resurrectio
non fiet subito sed suc
cessiue quia ezech. 37
predicitur ut dicitur accesserunt
ossa ad ossa Et vidi et ecce
super ea nerui et carnes ascenderunt
et extenta est in eis cutis desuper
et spiritum non habebant ergo re
paratio corporum precedet tempore
coniunctionem animarum et sic resurrectio
non erit subita ¶ Preterea illud ad quod
exiguntur plures actiones se
sequentes non potest subito fieri
sed ad resurrectionem exiguntur plures ac
tiones se consequentes scilicet collo
tio cinerum reformatio corporis
et infusio anime ergo resurrectio non
fiet subito ¶ Preterea omnis so
nus tempore mensuratur
sed sonus tube erit causa resurrectionis
ut dictum est ergo resurrectio fiet in
tempore et non subito ¶ Preterea nullus
localis motus potest esse subitus
ut dicitur in 6o de sensu et sensato sed
ad resurrectionem exigitur aliquis
motus localis in collectione ci
nerum ergo non fiet subito
¶ Sed contra est quod dicitur 1 cor. 15 om
nes quidem resurgemus
in momento in ictu oculi ergo
resurrectio erit subito ¶ Preterea virtus in
finita subito operatur sed sicut dam
dicit credo resurrectionem futuram diuina
virtute de qua constat quod sit in
finita ergo resurrectio fiet subito ¶ Respondeo
dicendum quod in resurrectione aliqua fient
ministerio angelorum et aliqua
virtute diuina immediate ut
dictum est Illud ergo quod fiet
ministerio angelorum non erit
in instanti si instans di
catur indiuisibile temporis erit tamen
instans si instans accipiatur
pro tempore imperceptibili Illud autem
quod fiet virtute diuina imme
diate fiet subito scilicet in termino temporis quo
angelorum opus complebitur quia
virtus superior inferiorem ad perfectionem
adducit ¶ Ad 1m ergo dicendum quod eze
loquebatur populo rudi Unde
sic et moyses distinxit opera sex
dierum per dies ut rudis popu
lus capere posset cum tamen omnia simul
sint facta secundum Aug. ita ezech.
ex diuersa que in resurrectione futura
sunt expressit cum tamen omnia
simul sint futura in instanti
¶ Ad 2m dicendum quod cum tamen ille operationes
sint se inuicem consequentes
non tamen sunt simul tempore vel
quia sunt simul in eodem instanti
vel una est in instanti ad quam
alia terminatur ¶ Ad 3m dicendum
quod idem videtur esse dicendum de sono illo et
formis sacramentorum scilicet quod
in ultimo instanti sonus effec
tum habebit ¶ Ad 4m dicendum quod
congregatio cinerum que sine
motu locali esse non potest fiet
ministerio angelorum Et ideo erit
in tempore scilicet imperceptibili propter
facilitatem operandi que competit

angelus

Q. 18 Deinde considerandum
est de termino a quo resurrectionis
et quod queruntur tria.
Primo utrum mors sit terminus
a quo resurrectionis omnibus. Secundo utrum
cineres et pulveres. Tertio utrum
illi pulveres habeant naturalem in-
clinationem ad animam.

Ad primum sic proceditur videtur quod mors
non erit terminus a quo
resurrectionis in omnibus quia quidam
non morientur sed in mortalitate
supervestientur. Dicitur enim in symbolo
quod ipse venturus est iudicare
vivos et mortuos. hoc autem non
potest intelligi quantum ad tempus
iudicii quia tunc erunt omnes
vivi ergo oportet quod referatur hec dis-
tinctio ad tempus precedens. et
ita non omnes ante iudicium
morientur. ¶ Praeterea naturale et com-
mune desiderium non potest esse vacuum
et inane quoniam in aliquibus
expletur. sed secundum apostolum 2 cor. 5
hoc est commune desiderium quod nolu-
mus spoliari sed supervestiri. ergo
aliqui erunt qui numquam expo-
liabuntur a corpore per mortem
sed supervestientur corona gloria.
¶ Praeterea augustinus in enchiridion dicit quod
quatuor ultime petitiones domini-
ce orationis ad presentem vitam
pertinent quarum una est di-
mitte nobis debita nostra. ergo ecclesia
petit in hac vita sibi omnia
relaxari. sed ecclesie oratio non
potest esse cassa quin exaudiatur
Jo. xvi. Siquid petieritis pa-
trem in nomine meo dabit vobis. ergo
ecclesia in aliquo huius vite tempore
omnium debitorum remissionem consequitur
sed unum debitis quo pro peccato primi
parentis astringimur est quod
nascimur in originali peccato. ergo
aliquando hoc ecclesie deus prestabit
quod homines sine originali peccato
nascentur. sed mors est pena
originalis peccati. ergo aliqui
homines erunt in fine mundi
qui non morientur. et sic idem quod
prius. ¶ Praeterea via compendio-
sior est semper sapienti magis
eligenda. sed compendiosior via
est quod homines qui invenientur
vivi in impassibilitatem post
resurgant a morte in immor-
talitatem. ergo deus qui summe est
sapiens hanc viam eliget
in his qui vivi invenientur.
et sic idem quod prius. ¶ Item. 1
cor. xv. quod seminas non vivi-
ficatur nisi prius moriatur et
loquitur sub similitudine
seminis de resurrectione corporum.
ergo corpora a morte resurgent.
¶ Praeterea. 1 cor. xv. quod sicut in
adam omnes moriuntur ita
et in christo omnes vivificabuntur.
sed vivificatio christi erit a morte.
¶ Respondeo dicendum quod super hac respon-
sione varie loquuntur sancti ut
in textu patet tamen securior et
communior est opinio quod omnes
morientur et a morte resur-
gent. et hoc propter tria. Primo quia
magis concordat divine iustitie
que humanam naturam pro peccato primi
parentis dampnavit ut omnes
qui per actum nature ab eo origi-
nem ducerent infectionem peccati ori-
ginalis contraherent et per consequens
mortis debitores essent. Secundo quia

magis concordat divine scripture
que omnem futuram creaturam predi-
cit creatio aut ipse non est insi-
cens quod cecidit et dissolutum
est ut dictum dicitur. Ro quia magis
concordat ordini nature in
quo invenimus quod id quod cor-
ruptum et viciatum est in
suam novitatem non redu-
citur nisi corruptione mediante sicut
acetum sed non fit vinum nisi
aceto corrupto et in humorem
vitis transeunte. Unde cum
natura humana in defectum
mortis moriendi devenit
non erit redditus ad immor-
talitatem nisi mediante morte
convenit etiam ordini nature
propter aliam rationem quia ut in 8
phisicorum dicitur. Est vita quedam na-
turalibus omnibus est motus celi
sicut et motus cordis totius corporis
vita quedam est. Unde sicut
cessante motu cordis omnia
membra mortificantur ita
cessante motu celi non potest
aliquid vivum remanere illa
vita que ex influencia illius
motus conservabatur talis autem
vita est qua nunc degimus.
Unde oportet quod omnes hac vita
discedant quando ipse motus ce-
li quiescente. Ad certum sunt.
¶ Ad 1 in oppositum dicendum quod distinctio il-
la mortuorum et vivorum
non est referenda ad ipsum iudicii
tempus neque ad totum tempus
preteritum quia omnes iudicandi
aliquo tempore fuerunt vivi
et aliquo tempore mortui sed ad illud
determinatum tempus quod immediate
iudicium precedit quando scilicet iudicii
signa incipient apparere. ¶ Ad 2
dicendum quod perfectum desiderium sancto-

non potest esse vanum sed nichil [?]
desiderium condicionatum eorum
vanum esse sicut tale desiderium est
quo nolumus expoliari sed super-
vestiri si possibile sit. Et hoc de-
siderium aquibusdam velleitas
dicitur. ¶ Ad 3 quod aliquis sine peccato
originali concipiatur hoc est
erroneum dicere quod aliquis sine
peccato originali conciperetur preter
Christum quia ille non indiget re-
demptione que facta est per Christum. propter
Christum etiam ipse non esset rede-
mptor omnium nec potest dici quod hac
redemptione non indiguerint
quia prestitum fuit eis ut sine
peccato conciperentur quia illa gratia
facta est parentibus ut in eis vitium
nature sanaretur quo manente
sine originali peccato generare non possent vel
ipsa natura que sanata est. Oportet autem
ponere quod quilibet personaliter redem-
ptione Christi indigeat non solum
ratione nature. Liberari autem
a malo vel a debito absolvi non
potest nisi qui debitum incurrit
vel qui in malum deiectus fuit.
Et ideo non possent omnes fructum
dominice orationis in seipsis perci-
pere nisi omnes debitores nasceren-
tur et malo subiecti. Unde dimissio
debitorum vel liberatio a ma-
lo non potest intelligi quod aliquis
sine debito vel in limine [?] a malo
nascatur sed quia cum debito natus
postea per gratiam Christi liberatur. Nec
etiam sequitur sed potest sine er-
rore exponi quod aliqui non mori-
antur quamvis etiam sine originali
nascantur licet mors sit pena
peccati originalis quia deus potest ex
misericordia relaxare alicui penam
ad quam obligatur ex culpa

ptita sic adulteram dimisit sy
pena lo. 8 Et similit(er) potit a
morte liberare eos qui reatu(m)
mortis contraxerunt cum ori
ginali nascendo Et non sequit(ur)
si non morient(ur) ergo nascunt(ur)
sine originali p(e)cc(at)o ¶ Ad .q.
di(cendu)m q(uod) non semp(er) eadem tempe
sor est magis vel equalit(er) co
moda ad finem consequendum
Et no(n) e(st) sic ut ergo dict(um) p(at)z

A d .2. sic p(er) ea(dem) co(ntr)a. v(idetu)r q(uod)
non omni(um) r(esurrecti)o erit a
cinib(us) r(esurrecti)o n(ost)ra x(rist)i est ex
emplar n(ost)re r(esurrecti)o(n)is s(ed) r(esurrecti)o eius
no(n) fuit a cinib(us) q(uia) caro ei(us)
no(n) vidit corruptio(n)e(m) ut d(icitu)r
in ps Et act(uum) .2. ergo r(esurrecti)o o(mn)i(um)
non erit ex cinib(us) ¶ P(reterea) corp(us)
hominis non semp(er) comburitur
s(ed) in cine(re)s non p(er) aliquid
r(e)solui n(isi) p(er) combustionem ergo
non omnes a cineribus r(esu)rgent
¶ P(reterea) corp(us) hominis mortui
non statim in cinerem redi
gitur s(ed) quidam statim post mor
tem r(esu)rgent ut in lege d(icitu)r
s(cilicet) illi qui viui r(e)p(er)ient(ur) ergo no(n)
omnes r(esu)rgent a cinib(us) ¶ P(reterea)
terminus a quo tenderi d(ebet) t(er)mino
ad quem s(ed) terminus ad quem
r(esurrecti)o(n)is no(n) est id(em) in bonis et
malis .i. cor(inthios) xv. omnes q(ui)d(em)
r(esu)rgemus s(ed) non omnes im
mutabimur ergo non e(st) id(em) t(er)
minus a quo Et sic si mali resur
gent a cineribus boni a cineri
bus malis no(n) r(esu)rgent ¶ Et
co(ntr)a e(st) q(uo)d d(icitu)r a(nte) omnes
in originali p(e)cc(at)o natos tenet
hec s(ente)n(t)ia terra es Et in terra(m)
ibis s(ed) omnes qui in co(mmun)i
r(esu)rrectione r(esu)rgent fuerunt

nati in p(e)cc(at)o originali vel na
tiuitate ergo in r(e)bo(?) vel natiui
tate in r(e)bo ergo omnes a cinib(us)
r(esu)rgent ¶ P(reterea) multa sunt
in corpore humano q(uo)d sunt
de veritate humane nature
s(ed) omnia illa auferent(ur) ergo
o(mn)ia corpora in cine(re)s
r(e)solui ¶ R(espon)deo. di(cendu)m q(uod) eisd(em) ca(usis)
b(us) quib(us) co(n)suetu(m) e(st) omnes a
morte r(esu)rgere e(st) et(iam) vnde
dicim(us) q(uod) omnes r(esu)rgent a
cineribus in co(mmun)i r(esurrecti)one ni
si aliquib(us) sp(eci)ali p(r)iuilegio
gratie sit indultum contra
sic a r(esurrecti)o(n)is accelaratio sp(irit)u(a)
lia aut sacra sic a r(esurrecti)o
corpor(um) p(re)ueniat ita et corpo
rum r(e)formatio(n)em phi .3. et
ideo o(mn)i(um) q(uod) sic omnes moriunt(ur)
ad h(oc) q(uod) omnes v(er)e r(esu)rgere
possint ita omnium corpora
dissoluent(ur) ad h(oc) q(uod) om(n)i(um) cor(pora)
r(e)formari possint sic et in
penam hominis mors a
diuina iustitia e(st) inflicta ita
Et corporis r(e)solutio ut(ra)q(ue) em(m)
3 ita est Et utra(que) ibi
simile D ordo nature exigit
ut no(n) solu(m) anime Et corporis
co(mmun)i(ca)tio soluatur s(ed) 2 e
lementor(um) commixtio sic
2 acterm(?) no(n) p(er) virtu(tem) q(ua)m
r(e)duci n(isi) p(er)ius facta r(e)solutione
in mat(er)i(a)m ~~pri~~ preiacentem
ip(s)a .n. elementor(um) commixtio
ergo motu celi causatur Et
co(n)s(er)uatur quo cessante o(mn)ia
mixta in p(ro)p(ri)a elementa r(e)
soluent(ur) ¶ Ad .1. ergo di(cendu)m
q(uod) r(esurrecti)o x(rist)i e(st) exemplar n(ost)re
resurrectionis quo ad termin(um)

ad quem nõ aut quo ad tum
mum a quo ¶ Ad .2. ddi qꝫ
cineres intelliguntur omnes re
liquie que remanent humano
corpore resoluto duplici rõne
Primo quia communis mos erat
aput antiquos corpora mor
tuorum conburere et cineres re
servare Unde inolevit modus
loquendi ut ea in que corpus hu
manum resolvitur cineres
dicantur / Secundo ꝓpter causam
resolucionis que est incendium
fomitis quo corpus humanum
traditum est infectum Unde
ad purgacionem huius infectionis
oportet usque ad prima componencia
corpus humanum resolvi quod
aut ꝑ incendium resolvitur
dicitur in cineres resolvi Et ē rõ
quia ea in que corpus humanum
resolvitur cineres dicuntur ¶ Ad 3
ddi qꝫ ille ignis qui faciem
mundi purgabit poterit sta
tim corpora eorum qui vivi
reperiuntur usque ad cineres re
solvi sicut et alia mixta resol
vet in materiam preiacentem /
¶ Ad 4 ddi qꝫ motus non accipit
accipit speciem a termino a quo
sed a termino ad quem et ideo
resurrectio sanctorum que erit glorio
sa oportet quod differat a resurrectione
impiorum que non erit glo
sa penes terminum ad quem
non aut penes terminum a quo
convenit .n. frequenter non
esse eundem terminum ad quem con
tentes eodem termino a quo sicut
de ingredime pt aliquid con
venire movi in albedinem
et pallorem
Ad 3 sic pce rõ qꝫ
pulveres illi ex quibus
corpus humanum reparabitur aliquam
habeant inclinacionem naturalem ad
animam que eis coniungetur
scilicet .n. nullam inclinacionem habet
ad animam eodem modo sicut habet ad
illam animam sicut alii pulveres
ergo non esset differentia utrum expulle
retur ex aliis pulveribus reficeretur corpus
anime coniungendum quod est falsum
¶ Preterea maior est dependencia corporis
ad animam quam anime ad
corpus sed anima separata a corpore
ad huc habet aliquam dependenciam
ad corpus Unde retardatur eius
motus in deum ꝓpter appetitum
corporis ut dicit Augustinus multo for
cius corpus separatum ab anima
ad huc habet naturalem inclinacionem
ad animam ¶ Preterea Iob xx dicitur ossa
eius implebuntur viciis adoles
cencie sue et cum eo in pulvere
dormient sed vicia non sunt nisi
in anima ergo ad huc in illis
pulveribus remanebit aliqua
naturalis inclinacio ad animam
¶ Contra corpus humanum potest
resolvi ad ipsa elementa vel
in carnes aliorum animalium con
verti sed elementa sunt homo
genia et similiter caro leonis
vel alterius animalis cum ergo in
aliis partibus elementorum vel
animalium non sit aliqua inclinacio
naturalis ad illam animam nec
in illis partibus in quas conversum
est corpus humanum erit aliqua
inclinacio ad animam ¶ Preterea
auctoritas Augustini patet in enchiridion corpus
humanum in quamcumque aliorum
corporum substanciam vel in ipsa elemen
ta vertatur in quorumcumque
hominum seu animalium cibum
cedat carnem que vertatur illi

anime humane in puncto temporis
redit que ut illud prius fieret
conveniet et cresceret animaliter
¶ Ad cuilibet inclinacionem. Redit
aliquod agens naturale alias non
efficeret conveniens. Sed nullo agente
naturali possunt predicti pulveres
eidem anime iterato coniungi ergo
in eis non est aliqua naturalis
inclinacio ad predictam coniunctionem
¶ Ad 3m dicendum quod ut habetur est 3o oppo
quidam dicunt quod corpus hu-
manum numquam resolvitur usque
ad elementa et ita in cineribus manet
aliqua racio addita elementis
que facit naturalem inclinacionem
ad eandem animam. Sed hoc porro
convincatur auctoritatibus philosophi indu-
cte Et sensui et racioni quia omnia
composita ex contrariis possibile est in
ea resolvi ex quibus contrariis com-
ponuntur. Et ideo alii dicunt
quod ille partes elementorum
in quas humanum corpus resolvitur
retinent plus de luce ex hoc
quod fuerunt anime humane
coniuncte Et ex hoc habent quandam
inclinacionem ad animas. Sed hoc ite-
rum frivolum est quia partes elemen-
torum sunt ~~elementorum~~ eiusdem
racionis et equaliter habent participacionem
lucis et obscuritatis Et ideo
aliter dicendum est quod in cineribus illis
nulla est inclinacio naturalis
ad resurreccionem sed solum ex ordine di-
vine providencie que statuit illos
cineres iterum anime coniungi
Et ex hoc provenit quod ille partes
elementorum iterato coniungentur
et non alie. Unde patet solucio
ad primum ¶ Ad 2m dicendum quod anima
separata a corpore manet in ea-
dem natura quam habebat cum corpori
esset. Similiter quod de corpore non
conveniunt et ideo non est simile
¶ Ad 3m dicendum quod verbum illud
non est intelligendum quod
racionales actu maneant in pulveribus
mortuorum. Sed secundum ordinem divine
iusticie quo sunt deputati ei
...ces illi ad corporis reparacionem
Et quod per peccatum commissum ceteri
obi... questionum De condicionibus
resurgencium

Q. 19.

Quartum agendum est de
condicionibus resurgen-
cium ubi prima consi-
deracio erit de hiis que communiter
ad bonos et ad malos pertinent
2a de hiis que tantum ad
bonos pertinent. 3a de hiis que
spectant tantum ad malos. Ad
bonos et malos communiter pertinent
scilicet corporum ydemptitas integri-
tas et qualitas. Et primo
videndum est de resurgencium
ydemptitate. 2o de corporum
integritate. 3o de corporum qua-
litate ¶ Circa primum queruntur tria
primo utrum idem numero resurgat
corpus. 2o utrum idem numero
homo. 3o utrum oporteat eos-
dem pulveres ad easdem partes
in quibus fuerant reverti
Ad primum sic proceditur. Videtur quod non
idem corpus numero anima
resumat in resurreccione scilicet corpus. 1 Cor. 15.
Non corpus quod futurum est se-
minas sed nudum granum sed
apostolus ibi comparat mortem se-
minacioni et resurreccionem pullulacioni
ergo non idem corpus quod per mortem
deponitur in resurreccione resumitur
¶ Ad cuilibet forme aptatur ma-
teria secundum suam condicionem et similiter
cuilibet agenti instrumentum
sed corpus comparatur ad animas

sicut materia ad formam et sicut
instrumentum ad agentem cum
ergo anima in resurrectione non
sit eiusdem conditionis sicut modo
est quia vel transferetur totaliter
in celestem vitam cum non subsistit
inveniri in mundo vel dispositur
in brutalem sed brutalis in
hoc mundo vixit ergo videtur quod
non resumet idem corpus sed vel
brutale vel celeste ¶ Praeterea corpus
humanum usque ad elementa post
mortem resolvitur ut dictum
est supra sed ille partes elemento-
rum in quas corpus humanum
resolutum est non conveniunt
cum humano corpore quod in ea
resolutum est ut in materia prima
quoniam quelibet alie partes elemen-
torum cum predicto corpore con-
veniunt si autem ex aliis parti-
bus elementorum corpus for-
maretur non diceretur idem numero ergo
nec si ex illis partibus reparetur
corpus erit numero idem Item partes
essentiales sunt alie numero sed
forma mixti que est essentialis
pars corporis humani sicut forma
eiusdem non poterit eadem numero re-
sumi ergo corpus non erit idem
numero probatio minoris illud
quod redit in non ens non potest idem
numero resumi quod patet ex hoc quod
non potest esse idem numero cuius
est esse divisum sed esse interruptum
quod est actus entis est divisum sicut
et quelibet alia ab actu interrup-
tus sed forma mixtionis cedit
penitus in non ens per mortem
cum sit forma corporalis et similiter
qualitates contrarie ex quibus
fit mixtio ergo forma mixtio-
nis non reddit eadem numero ¶ Contra
est quod dicit Job in carne mea
videbo deum salvatorem meum
Loquitur autem de visione post re-
surrectionem quod patet ex hoc quod
precedit in novissimo die de terra
surrecturus sum ergo idem numero
corpus resurget ¶ Praeterea sicut dam-
dit in x libro etc. est eius quod
cecidit 2a etc. sed hoc corpus quod
nunc gerimus per mortem ceci-
dit ergo idem numero resurget ¶ Respondeo
dicendum quod circa hanc questionem philosophi
erraverunt et quidam hereti-
ci modo errant quidam enim
philosophi posuerunt animas a
corpore separatas iterato corpori-
bus coniungi sed erraverunt
in hoc quantum ad duo primo
quidem quantum ad modum
coniunctionis quia quidam po-
nebant corpori iterum coniungi
naturaliter animam separatam
per viam generationis / Secundo quantum
ad corpus cui coniungebatur
quia ponebant quod ista coniunctio
non erat ad idem corpus quod
per mortem depositum sed ad aliud
quandoque idem specie quandoque autem di-
versum ad diversum quidem quia
anima in corpore existens
preter rationis ordinem vitam
duxerat / Unde transibat post
mortem de corpore hominis
in corpus alterius animalis cuius mo-
ribus vivendo se conformavit
sicut in corpus canis propter luxuriam
in corpus leonis propter rapinam
et violentiam et sic de aliis sed in
corpore eiusdem speciei quando ala-
bene in corpore vivens post mor-
tem aliqua felicitate perfruita
post aliqua secula incipiebat
ad corpus velle redire et sic iterum
corpori coniungebatur humano

ſz h opinio ex duabꝫ radicibꝫ falſꝭ
venit · quarum pma ē qꝛ dicāt
qꝫ anima nō coniungit̄ cor̄pi
eſſencialit̄ ſc̄ formā matēe
ſꝫ ſolum accidentalit̄ ſc̄ motor
mobili aut ſc̄ homo veſtimento
& iđo poneṙe poterant qꝫ anima
p̄ exiſtebat aūꝫ qꝫ̄ corpi ꝯgruo
infunde͛ in ꝯmixtione nālꝭ
& iterum qꝫ diūſis corpibus
connectit̄ / Scđa ē qꝛ ponebat
intellcꝫ nō differre a ſſu n̄
accidentalit̄ ut ſi homo dicet̄
intellcꝫ hr̄e pᵃ aliis animalibꝫ
qꝛ in eo ꝓꝑ optimam corpis
complexionem uis ſſitiua
amplius uiget Unde pote
rant poneṙe qꝫ anima hominis
in corpus animalis bruti
tranſiret / ꝓ ꝑncipue facta in
imitacione anime humane
ad effectꝫ brutales ſꝫ ille due
pdicte radices d̄ſtruunt̄ a pħo
in lio d̄ anima / ubi d̄ſtruitꝫ
pꝫ falſitas pdicte poſicionis
& ſimili mō d̄ſtruunt̄ errōes
quorundam hereticorum quorꝫ
quidem in pdictas opiniones
phōꝝ inciderunt / quidā aut
poſuerunt animas creato
coniungi corpibꝫ celeſtibꝫ uł
eciam corpibꝫ in modꝫ venti
ſubtilibꝫ ut gg̃ dt̄ d̄ quodam
epō · conſtantino exponens
illud Iob · x · In carne mea
videbo deum / Et ꝑ hꝫ pdic
ti errores hereticorum deſtrui
poſſunt ex hꝫ qꝫ vitam ipos
pindicant qꝫ ſacra ſcriptura
ꝓfitetur Non n̄ r̄ro dici pt̄
n̄ anima ad iđꝫ corpꝫ rede
at qꝛ r̄ro ē iterata ſurrecto
eiuſdꝫ aut ē ſurgē & cadere

Unde r̄ro magꝭ r̄ſpicit corpꝫ
qd̄ p̄ꝫ mortem cadit qꝫ̄ aīaꝫ
que p̄ꝫ mortem viuit & ita
ſi non ē iđꝫ corpꝫ qꝫ anima
r̄ſumit non dicetur r̄ro ſꝫ
magꝭ noui corpis ſumpcio
¶ Ad · j · ꝯo dꝫ qꝫ ſimilitudo
non currit p̄ omnia · ſꝫ qꝫ̄
ad aliquid in ſeminacione
n̄ ꝯcam ꝯcaīd · ſeminatū
& natum nō ē iđꝫ numō · ſꝫ
nec eodꝫ° ſc̄ habent quum
pmo ſeminatum fuit abſqꝫ
folliculis cum quibꝫ naſcit̄
corpꝫ aut r̄ſurgens erit
iđꝫ mō ſꝫ alio mō ſc̄ hūs
qꝛ fuit mortale & ſurgit
in immortalitate ¶ Ad · 2 ·
dꝫ · qꝫ dīa que ē int̄ aīaꝫ
reſurgentis & animaꝫ in hꝫ
mundo viuentꝭ · ſꝫ aliq̄
accidͥᵗ nō ē · ſꝫ ſꝫ gloriaꝫ
& miſeriam que dīam acci
dentalem faciunt / Unde
nō oꝫ qꝫ aliud corpꝫ numō
r̄ſurgat ſꝫ alio mō ſc̄ hūs
ut r̄ſpondeat ꝓporcionabilit̄
dīa corporum dīe aīaꝝ
¶ Ad · 3 · dꝫ qꝫ illud qd̄ intelligit̄
in mā anᵗ formam r̄maꝫ
in mā p̄ꝫ corrupcionem qꝛ
remoto p̄ꝫtiori ad huc pt̄
r̄manē · ꝑus oꝫ aut ut quē
dt̄ in pᵒ phꝭ & in lio
d̄ ſubā orbꝭ in mā ꝯſiderand
& cor̄pͥ an formaꝫ ſubalēꝫ
intelligē dimenſiones nō
terminatas · ſꝫ quas aſſe
datur diuiſio mē ut diuiſas
formas indiuiſꝭ ptibꝫ reci
pere poſſit Unde & p̄ꝫ ſe
paracōꝫ ſubalis forme a
mā ad huc dimenſiones

illa manet eadem sed non numero sub
illis dimensionibus exuit quando
cumque formam accipiat hec
maior ydemptitatem ad illud
quod ex ea generatum est quam ali-
qua pars alia materie sub qua
cumque forma existens sed
eadem numero ad corpus humanum
reparandum reduciitur quod prius
numero eius fuit ¶ Ad 3m dicendum
quod sicut qualitas simplex non
est forma substantialis elementi sed
accidens proprium eius et dispo
sitio per quam numero efficitur
propria tali forme ita forma
mixtionis que est qualitas
resultans ex qualitatibus sim
plicibus ad medium reductis
non est forma corporis mixti sed
est accidens proprium et dispositio
per quam materia fit necessaria ad for
mam corporis aut humanam
preter hanc formam substantialem
conficit animam rationalem quia si
haberet aliam formam substantialem
priorem illa daret ei esse substantiale
et per eam constitueretur
in genere substantie Unde anima
iam adveniret corpori consti
tuto in genere substantie et
comparatio anime ad corpus esset
sicut comparatio formarum ar-
tificialium ad suas materias.
quantum ad hoc constitutum in
genere substantie per suam materiam
Unde coniunctio anime ad
corpus esset accidentalis quod est
error antiquorum a philosopho re
probatus in 2o de anima se
quitur etiam quod corpus humanum
et singule partes eius non equivoce
retineret / Pora nomina
quod est contra philosophum in 2o de anima
Unde cum anima rationalis una
nec nulla forma corporis hu
mani cedit penitus in non
esse formarum aut acciden
talium variatio non facit diver
sitatem in numero Unde idem numero
resurget cum materia eadem numero
resumpta ut in precedenti solutione
dictum est

Ad 4m sic procedit. Videtur quod non
sit idem numero homo qui
resurget sicut n. dicit philosophus
in 2o de generatione corruptione
ut habet speciem corruptibilem mo
tam non iterantur eadem numero
sed talis est substantia hominis sed post
tem statum ergo non post lineam
tem mortis iteratur idem numero
¶ Praeterea ubi est alia et alia hu
manitas non est idem homo numero
Unde Sortes et Plato sunt duo homines
et non unus homo quia alia est
humanitas utriusque sed alia est
humanitas resurgentis ab ea
quam nunc habet ergo non est idem numero
media probatio patet dupliciter primo
quia humanitas que est forma totius
non est forma et substantia sicut anima
sed est forma totius huiusmodi autem
forme cedunt penitus in non
esse et non possunt iterari / Secundo
quia humanitas resultat ex
coniunctione primum sed non potest
eadem numero coniunctio resumi que
prius fuit quia iteratio ydemptitati
opponitur iteratio n. numerum im
portat ydemptitatem aut contra
rium quod sic non comparantur
mixtio aut coniunctio iteratur
ergo non est eadem coniunctio et
nec eadem humanitas nec idem
homo ¶ Praeterea idem homo non
est plura animalia ergo si non
est idem substantia non est idem animal quia

animal diffinitur per sensum et principium
sensus tactum ut in 2o de anima
sensus autem cum non maneant
in anima separata ut quidam
dicunt non possunt idem numero
resumi ergo in resurrectione non erit
homo resurgens idem animal
numero et per consequens idem homo ¶ Preterea
natura statue principalior est in sta-
tua quam natura hominis in homine
quia artificialia tota sunt in genere
substantie ex natura sed naturalia ex
forma ut per philosophum .phi. et
commentatorem idem dicit in 2o de anima
sed si statua ex eodem refficiatur non
est eadem numero ergo multo
minus si homo ex eisdem pulveribus
reficiatur non erit idem homo
numero ¶ Sed contra est quod dicit Job xix
Quem visurus sum ego ipse
et non alius / Et loquitur de visione
post resurrectionem ergo idem homo numero
resurget ¶ Preterea Augustinus dicit .8. de
trinitate quod resurgere nichil est aliud
quam reviviscere si autem non esset idem
homo numero rediret ad vitam
qui mortuus est non diceretur reviviscere
ergo non videretur resurgere quod est contra
fidem ¶ Respondeo dicendum quod necessitas po-
nendi resurrectionem est ex hoc
ut finem ultimum propter quem
factus est homo consequatur
quod in hac vita fieri non potest
nec in vita anime separate
alias vane esset homo constitutus
si ad finem ad quem factus est pe-
rvenire non posset Et quia oportet quod
idem numero ad finem perveniat
propter quem finem est factum ne
in vanum esse factum videatur
oportet quod idem numero homo resurgat et
hoc quidem fit dum eadem anima
numero eidem numero corpori coniungitur

alias enim non esset resurrectio proprie nisi idem
homo repararetur Unde ponere quod
idem numero non sit qui resurgit
est hereticum derogans veritati
scripture que resurrectionem predicat ¶ Ad
primum ergo dicendum quod philosophus loquitur
de iteratione que fit per motum
vel mutationem naturalem ostendit
enim differentiam circulationis que est
in generatione et corruptione
ad circulationem que est in motu
celi quia celum per motum loca-
lem redit idem numero ad prin-
cipium quia habet substantiam incorrup-
tibilem motam Sed generabilia
et corruptibilia per generationem rede-
unt ad idem specie non autem
ad idem numero quia ex homine
generatur semen ex quo sanguis
et deinceps usque quo perve-
niatur ad hominem non eundem
numero sed specie sic ex igne
generatur aer ex quo aqua et ex qua
terra ex qua ignis non idem numero
sed specie Unde patet quod ratio adducta
secundum philosophi intentionem non est ad propo-
situm vel dicendum quod aliorum
generabilium et corruptibilium
forma non est per se subsistens
ut post compositi corruptionem
remanere valeat sicut est de anima
rationali que esse quod sibi in
corpore acquiritur et post
corpus retinet et in participatio-
nem illius esse corpus per resurrectionem ad-
ducitur cum non sit aliud esse
corporis et aliud anime in ho-
mine alias esset coniunctio anime
et corporis accidentalis Et sic inter-
ruptio nulla facta est in esse
substantiali hominis ut non posset
idem numero redire homo propter inter-
ruptionem essendi sicut accidit

in aliis rebus corruptis contingit
esse omnino incorruptibilem forma
non remanente materia autem
sub alio esse remanente · Secundo tamen
nec etiam homo per generationem
naturalem reiteratur idem numero
quia corpus generati hominis non
fit ex tota materia generantis vel
est corpus diuisum in numero
et per consequens anima et totus
homo ¶ Secundo · 2 dicendum quod de
humanitate et qualibet forma
totius est 2a opinio / quidam
enim dicunt quod idem secundum rem est
forma totius et forma partis
sed dicitur forma partis · secundum quod
perficit materiam · forma autem
totius secundum quod extra totum compositum speciem
consequitur Et secundum hanc op-
inionem humanitas secundum rem
non est quam anima racionalis
Et cum anima racionalis eadem numero
resumatur eadem numero erit ·
humanitas et cetera post mortem
unam quamuis non sub racione hu-
manitatis quia extra composita
racionem speciei non consequitur
Alia opinio est autem quam verior
est · quia forma totius non est
forma partis tamen nec forma
aliqua preter formam partis
sed est totum resultans ex composi-
cione forme et materie com-
prehendens in se vtrumque Et
hec forma totius essencialis qui-
ditas dicitur quia ergo in resurrectione
idem numero corpus erit et eadem
numero anima racionalis erit de
necessitate eadem humanitas · Ra-
cio autem procedebat ac si huma-
nitas esset quedam alia forma
superueniens forme et materie
quod falsum est · Racio autem racio

non potest idemptitatem humanitatis
impedire quia communiter sunt
accidencia ut passiones que consequuntur di-
uersa sunt non potest tamen impedire
ydemptitatem humanitatis quia
accidencia et passiones consequentibus erat
humanitas vero non sunt non sunt
de esse humanitatis Vnde eorum
diuersitas non inducit diuersitatem
humanitatis constat enim quod
generacio et corrupcio non sunt idem
motus numero nec tamen propter hoc
ydemptitas resurgentis im-
peditur similiter 2o nec impedi-
tur ydemptitas humanitatis si
accipiatur communiter per ipsa racione
quia relacio illa non est de esse hu-
manitatis · Secundo conueniunt eam
eo quod humanitas non est de
illis formis que sunt com-
posicio et ordo ut dicitur 2 physicorum
sicut sunt forme artificiatorum
Vnde existente alia composicione
numero non est eadem numero forma
domus ¶ Secundo · 3 · dicendum quod racio
illa optime concludit secundum eorum
illos qui ponunt animam sen-
sibilem et racionabilem diuersas
in homine esse Et secundum hoc anima
sensitiva in homine non esset
incorruptibilis sicut nec in
aliis animalibus Vnde in
resurrectione non erit eadem anima
sensitiva et per quam nec idem ani-
mal nec idem homo Si autem po-
namus quod eadem anima secundum
substanciam in homine sit
racionalis et sensibilis nullas in hoc
angustias patiemur quia anima
diffinitur per sensum qui est anima
sensitiva scilicet per formam essencia-
liter per sensum aliter quam est eius potencia sensitiva

cognoscitur eius diffinicio sicut
p formam accidentalem que ma
ximam partem confert ad
cognoscendum qd quid est ut
in primo de anima dr post
mortem ergo anima sensibilis
manet sicut et anima racionalis
secundum substanciam · sed potencie sen
sitive · secundum quosdam non manet
que quidem potencie cum sint ani
tales proprietates earum varietas
ydemptitatem aliis totius auf
ferre non pt nec est parcium
animalis nec dux potencie per
fecciones vel actus organorum
cum sicut principia agendi ut
calor in corpore ¶ Ad ·e· dicendum quod
statuta dupliciter pt considera
ri / vel secundum quod est artificia
le quoddam Et quia in glie
supponitur racione sue nature ideo
considerare · sed qd est substancia
quedam est eadem numero statua que
ex eadem materia reparatur · sed in quantum
artificialium ponitur · secundum
qd est forma que accius quodda
est Et transit statua destructa
Et non redit idem numero nec sta
tua eadem numero esse pt · sed forma
hominis · scilicet anima manet
post dissolucionem corporis / Et non
est similis racio

Ad · 3 sic patet quia vir quod oporte
at pulveres humani
corporis ad eam partem
corporis que cum erat dissoluta
est · per racionem redire quia secundum philosophum
in secundo de anima sicut se habet tota
anima ad totum corpus ita
pars anime ad partem corporis
ut visus ad pupillam · sed oportet
quod post racionem resumatur ab
eadem anima ergo oportet quod partes
etiam corporis resumantur
ad eadem membra in quibus
eisdem partibus anime perficiebantur
¶ Ad diversitas materie facit
diversitatem in numero · sed si pul
veres non redeant ad easdem
partes · singule partes non re
ficientur ex eadem materia ex
qua prius constabant ergo non
erunt eadem numero · sed si partes sunt
diverse et totum erit diversum
quia partes comparantur ad totum
sicut materia ad formam ut
in secundo phisicorum ergo non erit
idem numero homo qd est contra veri
tatem racionis ¶ Preterea racio
ad hoc ordinatur · quod homo
operum suorum mercedem
accipiat · sed diversis operibus in
corporis vel deinteriores diverse
partes corporis deserviunt ergo
oportet quod in racione quelibet pars
ad suum statum redeat ut
proprio modo premietur ¶ Sed
contra artificialia magis de
pendent ex sua materia quam natura
lia · sed in artificialibus ad hoc
quod idem artificiatum ex eadem
materia reperitur non oportet quod partes
reducantur in eundem situm
ergo nec in homine oportet ¶ Preterea
variacio accidentis non fa
cit diversitatem in numero · sed
situs primum est accidens quod
dam ergo diversitas eius in
homine non facit diversitate
in numero ¶ Respondeo dicendum quod in hac
questione debet considerare qd
fieri possit sine ydemptitate

p iudicio et quid fiet sot con
generentia . sciendum quantum ergo
ad primum sciendum est quod
in homine possunt accipi
diverse partes . dupliciter . uno modo
diverse partes totius homogenij .
sic diverse partes carnis vel ossis .
Alio modo diverse partes dissimilium
specierum totius etherogenij sicut
os et caro . Si ergo dicatur quod partes
materie redibunt ad aliam partem
speciei eiusdem hoc non facit nisi
variationem in situ primum
situm aut partium variat
non variat speciem in totis
homogenijs . Et si materia unius
partis redeat ad aliam nullum
preiudicium generabit ydempti
tati totius . Et ita est in
exemplo quod ponitur in litera
quod statua non redit eadem
numero secundum formam . sed secundum
materiam secundum quam est substantia
quedam . sic autem statua est ho
mogenia quantum non secundum formam
artificialem . Si autem dicatur
quod materia omnis partis redit ad
aliam partem alterius speciei
sic de unitate variatur non
solum situm primum . sed . ydem
ptitas earum ita tamen quod
totum materia aut aliquid quod
erat de veritate humane nature
in unam aliam partem
transferatur non autem si aliquid
quod erat in una parte superflu
um transferatur in aliam
ablata autem ydemptitate partium
aufertur ydemptitas totius
si loquamur de partibus essentialibus
non autem si loquamur de partibus
accidentalibus sicut sunt capil
li et ungues de quibus videtur loqui
Augustinus . Et sic patet qualiter trans
latio materie de parte in partem
tollit ydemptitatem totius et
qualiter non . Sed loquendo secundum
congruentiam magis probabile
est quod etiam situm primum est servabitur
in resurrectione precipue quantum
ad partes essentiales et organicas
quamvis forte minus accidenta
les sicut sic ungues et capil
li . ¶ Ad . 1 . ergo dicendum quod obiectio illa
procedit de partibus organicis et
non de partibus similibus ¶ Ad . 2 .
dicendum quod situs diversus partium non
facit diversitatem in numero quamvis
eam faciat diversitas materie
¶ Ad . 3 . dicendum quod operatio proprie loquendo
non est partis . sed totius . Unde
premium non debetur parti . sed to
ti .

De inde considerandum 9.89
est de integritate corporum
resurgentium et quod
queruntur . 4 . Primo utrum
omnia membra corporis humani
in ipso resurgant . Secundo utrum
capilli et ungues . Tertio utrum
humores . Quarto utrum totum
id quod fuit in eo de veritate hu
mane nature . Quinto utrum
quicquid in eo materialiter fuit

Ad . 1 . sic proceditur videtur quod non
omnia membra corporis
humani resurgant re
motio . n . fine frustra reparatur
id quod est ad finem finem finis
autem cuiuslibet membri est eius
actus cum ergo nichil frustra sit
in operibus divinis et quorundam

membrorum consuetudinem post resurrectionem non
competat proprie genitalium
quia tunc neque nubent neque nube
tur. ergo videtur quod non omnia me
bra resurgent. ¶ Preterea intestina
quedam membra sunt sed non
resurgent. plena enim resur
gere non possunt quia immundi
cias continent nec vacua quia
nichil est vacuum in natura
ergo non omnia membra resur
gent ¶ Preterea ad hoc corpus resurget
ut premietur de opere quod anima per
ipsum gessit sed membrum pro
furtum amputatum cum postea
penitenciam agit et salvatur
non potest in resurrectione remunerari
neque de bono quia ad hoc non coopera
tum est neque de malo quia pena
membri in penam hominis
redundaret ergo non omnia
membra resurgent cum hoc
¶ Sed ceteris magis pertinent
ad veritatem humane nature. alia
membra quam capilli et ungues
sed ista restituentur homini in
resurrectione ut in littera dicitur ergo multo
forcius alia membra ¶ Preterea
dei perfecta sunt opera. sed resurrectio
opere divino fiet ergo homo re
parabitur perfectus in omnibus membris
¶ Responsio dicendum quod sicut dicitur in secundo de
anima / anima se habet ad corpus
non solum in habitudine forme
et finis sed etiam in habitudine
cause efficientis. est enim compara
anime ad corpus sicut comparacio
13 artis ad artificiatum ut dicitur in 7.
de animalibus quicquid autem comple
cite in artificiato ostenditur hoc
totum implicite et originaliter

in ipsa arte continetur / et similiter
quicquid in parte corporis apparet
totum originaliter et quodammodo
implicite in anima conti
netur sicut ergo artis opus non
esset perfectum si artificiato aliquid
deesset eorum que ars con
tinet ita nec homo posset esse
perfectus nisi totum quod in anima
implicite continetur exterius
in corpore explicaretur nec etiam
corpus anime ad plenum propor
cionaliter responderet cum ergo oportet
teat in resurrectione corpus hominis
esse anime totaliter correspon
dens quia non resurget nisi secundum or
dinem quem habet ad animam
racionalem oportet etiam hominem
perfectum resurgere utpote qui
ad ultimam perfectionem quandam
reparatur oportet etiam quod omnia
membra que nunc sunt in
corpore hominis in resurrectione
hominis reparentur ¶ Ad primum ergo
dicendum quod membra possunt
dupliciter considerari in comparacione
ad animam vel secundum habitudinem
materie ad formam. vel secundum
habitudinem instrumenti ad
agentem eadem enim est comparacio
totius corporis ad totam animam
et primum ad partes ut dicitur
in secundo de anima. si ergo membra
accipiantur secundum primam com
paracionem finis eius non est
operacio sed magis perfectum esse
speciei quod etiam post resurrectionem requiritur
si autem accipiatur secundum secundam
comparacionem sic finis eius est
operacio nec tamen sequitur quod quando
deficit operacio frustra sit in
strumentum quia instrumentum

non solum sunt ad exequenda
operacionem agentis · sed eciam ad osten
dendam virtutem operis / Non
oportebit quod virtus potencie anime
in instrumentis corporeis
diminuatur / Et si numquam in actu
procedant ut ex hoc commende-
tur sapiencia ¶ Ad · 2 · dicendum
quod intestina resurgent in
corpore sicut et alia membra
Et plene erunt non quidem tur-
pibus superfluitatibus sed nobili-
bus humiditatibus ¶ Ad · 3 · dicendum
quod actus quibus utimur non
sunt proprie loquendo manus
vel pedis · sed tocius hominis
sicut et operacio artis non at-
pñ / tribuitur instrumento · sed ar-
tifici ut principio operis Ergo
membrum quod ante peni
tenciam est mutilatum
non sit reparatum hominum
in statu illo quo gloriam
consequetur tamen ipse homo mere-
tur totum premium quem ex
toto quod habet deo servit

A d 2 · sic proceditur · videtur quod ca-
pilli et ungues in ho-
mine non resurgent // sicut
enim capilli et ungues ex sup-
fluitatibus cibi generantur ita
urina et sudor et alie sup-
fluitates et feces · sed hec
non resurgent cum corpore
ergo nec capilli et ungues
¶ P̄ inter alias superfluita-
tes que ex cibo generantur max-
ime accedit ad naturam huma-
ne veritatem semen quod est su-
perfluum alimentum quo in
digetur · sed semen non resurget
in corpore hominis Ergo
multo minus capilli et un-

gues resurgent ¶ P̄ nichil est
perfectum a nobis racionali quod non sit
perfectum anima sensibili · sed capil-
li et ungues non sunt perfecti
anima sensibili quia in eis non sen
timus ut dicitur in primo de anima
Ergo cum non resurgat corpus
humanum nisi per hoc quod est
perfectum ab anima racionali
videtur quod capilli et ungues
non resurgent ¶ Sed contra est
quod dicitur luce · 21 · capillus de
capite vestro non peribit ¶ P̄ ca-
pilli et ungues sunt dati
in ornamentum hominis sed corpora
hominum precipue electorum debent re
surgere cum ornatu Ergo debent
resurgere cum capillis ¶ Respondeo
dicendum · quod anima se habet ad corpus
animatum sicut ars ad artificia-
tum et ad partes eius et sicut
ars ad sua instrumenta Unde
et corpus animatum organi
cum dicitur ars autem utitur quibusdam in-
strumentis quibusdam ad operis
intenti execucionem Et hec instru-
menta sunt de prima intencione artis
utitur · 2 · aliis instrumentis
ad conservacionem principalium in
strumentorum Et hec sunt de
secunda intencione artis sicut ars
militaris utitur gladio
ad bellum et vagina ad gla
dii conservacionem ita et in partibus
corporis animati quedam or
dinantur ad operaciones anime
exequendas sicut cor epar et
manus et pes quedam sunt
autem ad conservacionem aliarum par-
cium sicut folia sunt ad co-
operturam fructuum ita eciam
capilli et ungues sunt in
homine ad custodiam aliarum

ptinm Unde sunt d' 2a pfecoe
corpis humani quis non de
prima et qz homo resurget in
omni pfectione sue nature pt
hec omnes capilli et vngwes
resurgent in ipo ¶ Ad 1 go
dicendum q illę superfluitates ex
pelluntur a natura quasi
ad nichilum vtiles Unde no
ptinent ad pfectionem humani
corpis statt aut e d' illis
superfluitatibus quas natura s.
retinet ad generacionem capillorum
et Unguium quibus indiget
ad membrorum consuacionem
¶ Ad 2 dicendum q semine no
indigetur ad pfectionem individui
sicut capillis. sed solum ad
speci pfectionem ¶ Ad 3 dicendum q
capilli et vngwes nutriuntur
et augentur etc. pz q aliqu
operacione participant q no pos-
set esse nisi essent partes aliquo
modo ab anima pfecte / Et
qz in homine non e nisi
Una anima s. racionalis con
stat q ab anima racionali pfecti
sunt quis non usque ad hec
q operacionem sensus participat
sic nec ossa de quibus constat
q resurgent et sunt de integri
tate individui

3 Ad 3m sic proceditur videtur q
humores in corpore no
resurgent. 1 cor. 15.
Et caro et sanguis regnum
dei no possidebunt. sed sanguis
principalior e humor ergo no
resurget in btis qui regnum
dei possidebunt Et multominus
in aliis ¶ Pt humores sunt

ad restauracionem deperditi. sed
pz resurrectionem nulla depdicio fiet
ergo corpus non resurget in
humoribus ¶ Pt illud quod e
via generacionis in corpore hu
mano non dum e ab anima
racionali pfectum. sed humores ad-
huc sunt in via generacionis qz
sunt in potencia caro et os ergo
nondum sunt pfecti anima
racionali. sed corpus humanum no
hz ordinem ad resurrectionem nisi sm
q e anima racionali pfectum
ergo humores in eo non resur-
gent ¶ Sz contra e qz quod
e de constitucione corporis humani
resurget in eo. sed humores
sunt huiusmodi ut pz per Aug.
qui dicit q corpus constat
ex membris officialibus officia
lia ex consimilibus consimilia
ex humoribus ergo humores re-
surgent in corpore ¶ Pt resurrectio
nra erit conformis resurrectioni
xpi. sed in xpo resurrexit san
guis alias nunc uinum no trans
substanciaretur in sanguinem eius
in sacramento altaris. ergo
et in nobis resurget sanguis
et eadem racione alii humores
¶ Responsio dicendum q quicquid ptz ad
integritatem humane nature
hec totum resurget racione
pdicta / Unde oz q illa
humiditas corpis resurgat
in homine que ad integri
tatem humane nature pti
neat / e aut in homine 3x
humiditas quedam .1. humi
ditas e in recedendo a pfecoe
huius individui vel qz in
via e corrupcionis et a na-

abicitur ſicut urina ſudor et
ſanies et huiuſmodi // vel que
a natura ordinatur ad con-
ſeruacionem ſpeciei in alio in-
diuiduo ſiue per actum quia
tinet ſicut ſemen ſiue per actu
nutritiue ſicut lac Et nulla
talium humiditatum reſur-
get eo quod non est de perfectione in-
diuidui reſurgentis // Alia
humiditas est que nondum
peruenit ad ultimam perfectionem
quam natura operatur in
indiuiduo ſed est ad illam or-
dinata a natura et hec est duplex
quia quedam est que habet aliquam
formam determinatam que con-
tinetur inter partes corporis
ſicut ſanguis et alij tres
humores quos natura or-
dinat ad membra que ex eis
generantur ſed tamen habent aliquas
formas determinatas ſicut et
alie partes corporis Et ideo reſur-
gent cum alijs partibus corporis
quedam vero humiditas est
in via transeundi de forma
in formam ſcilicet de forma hu-
moris in formam membri
Et talis humiditas non
reſurget quia post reſurrectionem partis
corporis ſingule in ſuis for-
mis ſtabilientur ut vna
in aliam non transeat Et
ideo non reſurgat illa humi-
ditas que est in ipſo actu
transeundi de forma in for-
mam hec autem humiditas
potest in duplici ſtatu accipi vel
ſecundum quod est in principio transmutacionis
Et ſic vocatur roſula ſcilicet hu-
miditas que est in foraminibus
paruarum venarum vel

ſecundum quod est in proceſſu trans-
mutacionis Et incipit iam
de albari et vocatur cambium
in ventre. aut ſtatu reſtringet
ſecundum aut generis humiditatis
est quod iam peruenit ad ultimam
perfectionem quam natura inten-
dit in corpore indiuidui quia
iam est dealbata Et incorpora-
ta membris Et hec vocatur
gluten Et cum hec ſit de ſubstantia
membrorum reſurget ſicut et
membra ¶ Ad primum ergo dicendum quod
caro Et ſanguis in verbis illis
apostoli non accipiuntur pro ſubstantia
carnis ſed pro operibus carnis et
ſanguinis Et ſunt que ſunt
opera peccati vel opera animalis
vite ſed ſecundum quod dicit Augustinus in
epistola ad conſencium caro et ſan-
guis accipitur ibi pro corrupcione
que nunc dominatur in carne
Et ſanguine // Unde et ſubditur
in verbis apostoli neque corrupcio
in corrupcionem ¶ Ad 2 dicendum quod ſicut
membra ſeruiencia generacioni
erunt post reſurrectionem ad integritatem
humane nature non ad operacionem
que nunc exercetur per membra
illa ita et humores erunt
in corpore non ad reſtauracionem
deperditi ſed ad integritatem humane
nature reſplendam et ad virtutis
naturalis oſtenſionem ¶ Ad 3
dicendum quod ſicut elementa ſunt in
via generacionis reſpectu corporum
mixtorum quia ſunt eorum
materia non autem ita
etiam ſe habent humores ad membra
Et propter hoc ſicut elementa partibus vniuerſi
habent formas determinatas ratione
quarum ſunt de perfectione vniuerſi
ſicut Et corpora mixta ita et

et humores sunt de perfectione corporis
humani sicut et alie partes quamuis
non perueniant ad tantam perfectionem
sicut alie partes nec elementa
habent ita formas perfectas sicut
mixta sicut autem partes diuer-
simode adeo perfectionem consequuntur
non equaliter sed secundum suum
modum conuenientissime ita et humo-
res aliquo modo perficiuntur ab
anima rationali non tamen eo-
dem modo sicut partes perfectiores

Ad secundum sic procedatur videtur quod non
totum quod fuit in corpore
de veritate humane nature
resurgat in ipso quia albus conuer-
titur in veritatem humane nature
sed aliquando carnes bouis su-
muntur in cibum ergo resurget
quicquid de veritate humane nature
est resurget et caro bouis quod est
inconueniens ¶ Preterea costa ade fuit
de veritate humane nature in
ipso sicut et costa mea in nobis
sed costa ade non resurget in
eo sed in eua alias eua non
resurgeret que de costa illa for-
mata est ergo non resurget in
homine quicquid fuit in eodem
de veritate humane nature ¶ Preterea
non potest esse quod idem in duobus ho-
minibus resurget sed quod potest esse
quod aliquid fuit de veritate hu-
mane nature in duobus hominibus
sicut si aliquis carnibus humanis
vescatur que in substantiam
eius transeant ergo non resurget
in aliquo quicquid fuit de veritate
humane nature in ipso si dicatur
quod quicquid est in carne comesta
est de veritate humane nature ita
ad eorum potest resurgere in primo
et aliquid in secundo ¶ Contra de ve-

ritate humane nature maxi-
me videtur esse illud quod appetitibus
trahitur sed si aliquis non come-
dens nisi carnes humanas fi-
lium genuit oportet quod id quod filius
a parente trahit de carnibus ali-
orum hominum quas pater suus
comedit quia semen est de superfluo
alimenti ut philosophus probat in
libro de animalibus ergo illud
quod est de veritate humane nature
in primo isto fuit etiam de veri-
tate humane nature et aliis
hominibus quorum pater carnes
comedit sed dicatur quod illud quod
erat de veritate humane nature
in carnibus hominum comestorum
non transit in semen sed illud
quod erat non de veritate humane
nature non obstat ¶ Contra po-
natur quod aliquis cibetur solum
embrionibus in quibus nichil videtur
esse quod non sit de veritate humane
nature quia totum quod est in eis
a parentibus trahitur si ergo super-
fluitas cibi conuertitur in se-
men oportet quod illud quod fuit de ve-
ritate humane nature in
embrionibus quem et ad eorum pertinet
postquam animam rationalem perceperunt
sit et de veritate humane nature
in primo qui ex tali semine
generatur et cum non possit
idem resurgere in duobus non po-
terit ut quodlibet eorum resurgere quicquid
fuit de veritate humane nature
¶ Sed contra quicquid fuit de verita-
te humane nature fuit perfectum
anima rationali sed corpus hominis
humanum ordinem ad eorum
quam fuit anima rationali perfectum ergo
quicquid fuit de veritate humane
nature resurget in unoquoque
¶ Preterea si a corpore hominis sub

tral[itur] aliquid q[uo]d e[st] d[e] v[er]itate hu
mane nature in ipso non erit
corpus hominis perfectum. s[ed] o[mn]es
incisiones hominis tolle[re]n[tur] in resurrec[ti]o[n]e
precipue ab electis. quibus p[ro]miss
sum e[st] Luc[e] xxi. q[uod] capillus
d[e] capite eorum non peribit
quod quid[em] fuit d[e] v[er]itate hu
mane nature resurget in ho
mine. ¶ Ad s[e]c[un]d[u]m d[icen]d[u]m q[uod] unumquodq[ue]
sic h[abe]t ad v[er]itatem sic se h[abe]t ad
esse ut d[icitu]r in 2 meth[aphysice] q[uia] ea
res e[st] v[er]a que e[st] ita ut videtur co
gitari. s[ed] actum s[ecundu]m ph[ilosophu]m h[ab]et
avicenna dicit q[uod] v[er]itas cuius[que]
cuius[que] rei e[st] p[ro]prietas sui esse
q[uo]d stabilitum e[st] ei / et s[ecun]d[u]m
h[oc] aliquid d[icitu]r esse d[e] v[er]itate hu
mane nature q[uo]d p[ro]prie ad esse
p[er]tinet humane. et h[oc] est q[uo]d
p[ar]ticipat formam humane
n[atur]e sicut verum aurum d[icitu]r
q[uo]d h[abe]t veram formam auri
ex quo e[st] esse p[ro]prium auri ut
ergo videatur quid e[st] illud q[uo]d
e[st] de v[er]itate humane n[atur]e ¶ Sciend[um]
e[st] q[uod] circa h[oc] e[st] 3x opinio. Quin
dam n[ostri] posuerunt q[uod] nichil
d[e] novo esse incipit de verita
te humane nature s[ed] quicq[ui]d
ad v[er]itatem humane nature
p[er]tinet totum fuit in ipsa
institucione humane nature
d[e] v[er]itate eius. et h[oc] p[er] se ipsu[m]
multiplicatur ut ex eo possit
semen decidi a generante ex quo
filius generatur in quo. et illa pars
decisa multiplicatur ut ad
p[er]fectam quantitatem p[er]veniat
p[er] augmentum. Et d[e] inceps et
ita multiplicatum e[st] totum
genus humanum. Unde s[ecundu]m
opinionem hanc quicq[ui]d ex alim[en]
to generatur et q[ui]cunq[ue] videatur h[ab]ere

speciem carnis aut sanguinis no[n]
tamen p[er]t[ine]t ad v[er]itatem humane
nature p[er] transmutacionem alime[n]ti
in corpus humanum considerata
v[er]itate humane n[atur]e in specie
ad eius conservacionem ordinatur
actu gracie et v[ir]tutis. S[ed] aut[em]
v[er]itas humane n[atur]e in indi
duo considerer[etur] ad eius conservacionem
et p[er]fectionem actu inferiore v[ir]tutis
ordinatur non add[it] aliquid
p[er] alimentum q[uo]d sit p[ri]mo d[e] v[er]i
tate humane nature huius
individui s[ed] solum s[ecun]d[a]rio.
Ponunt u[ero] q[uod] v[er]itas humane
n[atur]e p[ri]mo [et] p[ri]ncipaliter consistit in
humido radicali ex quo est
p[ri]ma constitucio humani [corporis]
q[uod] aut[em] co[n]v[er]titur d[e] alimento in
veram carnem et sanguinem
no[n] e[st] p[ri]ncipaliter d[e] v[er]itate humane
nature alicuius individui q[uod] ex
semine illius generatur s[ed] etiam
hii ponunt esse s[u]p[er]fluum ali
menti vel cum admixtione
alicuius q[uo]d e[st] primo d[e] v[er]itate
humane nature generate ut
quidam dicunt vel s[i]n[e] admix
tione eius ut dicunt alii. et
quod e[st] humidum nutrimentale
in uno fit humidum radicale
in alio. Tercia opinio e[st] q[uo]d id
d[e] novo incipit esse p[ri]ncipaliter de v[er]i[ta]te
humane nature. et in isto
individuo q[uia] no[n] e[st] distincta ta
lis in corpore humano ut alicu
ius materialis signata d[e] v[er]itate p[ro]p[ter]
tam v[er]itatem remaneat s[ed] ad
h[oc] indifferent se h[abe]t quelibet pars signata
accepta q[uod] manet semp[er] optimum
ad id quod e[st] speciei in ea. s[ed] p[otes]t
fluere quantum ad id q[uo]d e[st] materie
in ipsa. et h[oc] humidum nutrimentale

non distingwitur a radicali ex parte
te principij ut dicatur radica
le quod est ex semine generatum
nutrimentale quod generatur ex
cibo et magis distingwitur ex ter
mino quod radicale dicitur quod ad ter
minum generationis pervenit per
actum generatiue vel etiam nu
tritiue virtutis sed nutrimen-
tale quod nondum pervenit ad
ipsum terminum sed est in via
adhuc intendi et hee 3es opi
niones in 2o li° sententiarum
dis. xxx°. plenius posite et
investigate sunt et ideo non
oportet hic repetere nisi quantum
ad propositum pertinet ¶ Sciendum
est ergo quod secundum has opiniones
diversimode ad hanc questionem
oportet respondere / Prima enim opinio
per viam multiplicationis qua
potest ponere perfectionem humane nature
et quantum ad numerum individuo
rum et quantum ad debitam
quantitatem cuiuslibet in-
dividui absque eo quod ex alimen
to generatum quod quidem non addit
nisi ad resistendum consumptioni
que posset induci per actionem calo
ris naturalis sicut argento ap
ponitur plumbum ne ex ignis
actione consumatur. Unde
cum in resurrectione oportet naturam humanam
in sua perfectione reparari nec calor
naturalis tunc agat ad con
sumptionem humidi naturalis
nulla necessitas erit quod resurgat
aliquid in homine quod ex alimento
sit generatum. sed resurget tantum id
quod fuit de veritate humane nature
individui et per decisionem et mul-
tiplicationem ad perditam perfectionem
pervenit in numero et quantitate

Alia opinio que ponit quod ex
eo quod generatum ex nutrimento in
digetur ad perfectionem quantitatis
individui et ad multiplicationem
que fit per generationem necesse habet
ponere aliquid de hoc quod conver-
sum est alimentum resurgere
non tamen totum sed solum quod
indigetur ad perfectam reinte
grationem humane nature in
omnibus suis individuis Unde
ponit hec opinio quod totum
illud quod fuit in semine
resurget in illo homine qui
ex illo semine generatus est quia
hoc est proprie de veritate humane
nature in ipso de eo autem quod
postea advenit per nutrimentum tantum
resurget in eo quantum est
necessarium ad perfectionem quantitatis
sed quia hec humidum nutrimenta
le fluit et refluit hoc ordine
reparabitur et de eo quod 2o et 3o
et deinceps advenit quantum
necessarium est ~~de veritate~~ ad quantitatem
reintegrandam quod patet duplici
ratione / Primo quia id quod supra hoc
advenit inductum fuit propter
id quod primo erat deperditum
reparare et ita non ita principaliter
pertinet ad veritatem humane nature
sicut precedens / Secundo quia adiunctio
humidi extranei ad primum
humidum radicale facit quod
totum permixtum non ita
perfecte participet proprietatem spe
ciei sicut prius participabat et ponit exemplum
philosophus in primo de generatione de aqua
permixta vino quod semper virtute
vini debilitat ita quod in fine
totum aquosum reddit / Tertia

sic secunda autem communis assumitur in spe-
ciem non tamen ita perfecte spe-
ciem participat sicut prima que
in unum assumebatur ita illud
quod de alimento secundo in carnem
convertitur non ita perfecte attingit
ad speciem carnis sicut quod primo
convertebatur. Et ideo non ita pertinet
ad veritatem humane nature
nec ad veritatem. Sic ergo patet quod opi-
nio ponit resurgere totum id
quod est de veritate humane nature
principaliter non autem totum quod est de
veritate humane nature secundario

¶ Tertia autem opinio quantum
ad aliquid dicit a secunda et quantum
ad aliquid convenit cum ea
dicit quidem quantum ad hoc
quod ponit totum quod est sub forma
carnis et ossis eadem ratione ad
veritatem humane nature perti-
nere quia non distinguit aliud materia-
le signatum permanens in
homine toto tempore vite eius
quod primo per se pertinet ad veritatem
humane nature et aliquid flu-
ens et refluens quod pertinet ad veri-
tatem humane nature solum propter
quantitatis perfectionem non propter primum
esse speciei sicut secunda opinio dicebat
sed ponit omnes partes que
sunt preter intentionem nature
generantis pertinere ad veritatem
humane nature quantum ad id
quod habent de specie quia sic manet
non autem quantum ad hoc quod
habent de materia que fluunt sic et
refluunt indifferenter ut ita
intelligamus contingere in
partibus unius hominis sicut contin-
git in tota multitudine civi-
tatis quia singuli subtrahuntur a
multitudine per mortem a-
liis in loco eorum succedentibus

Unde partes multitudinis fluunt
et refluunt et refluunt materialiter
sed formaliter manent quia ad
eadem officia et ordines substituuntur
alii a quibus priores subtrahe-
bantur. Unde respublica una
numero remanere dicitur et similiter quo-
dam quibusdam partibus refluentibus
alie reparantur in eadem figura
et in eodem situ omnes partes flu-
unt et refluunt secundum materiam
sed manet secundum speciem manet
nichilominus homo unus numero
sed convenit tertia cum secunda opi-
nione quia ponit quod partes secundo advenientes
non ita perfecte attingunt ad
veritatem speciei sicut que primo
advenerunt. Et ideo idem quod potest
resurgere in homine. Tertia opi-
nio ponit ita sed non penitus
eadem ratione ponit enim totum
id quod ex semine generatum
est resurgere non quia alia ratione
pertineat ad veritatem humane
nature quam hoc quod postea advenit sed quia
perfectius veritatem speciei par-
ticipat quem ordinem pone-
bat secunda opinio in hiis que
postea adveniunt ex alimento in
quo etiam hec opinio concordat cum
alia ¶ Ad primum ergo dicendum quod res naturalis
non est id quod est ex sua materia sed
ex sua forma. Unde quamvis id
materie que fuit sub forma car-
nis bovine resurgat in homine
sub forma carnis humane non
sequitur quod resurgat caro bovis
sed caro hominis. Alias non posset
concludi quod resurget limus
de quo formatum est corpus Ade
tamen prima opinio concedit
hanc rationem ¶ Ad secundum dicendum quod
costa illa non fuit madiz de

pfectione individui sed ordinata
ad multiplicacionem speciei Unde
non resurget in adam sed in
euam Sic et semen non resurget
in quantitate sed ingenito ¶ Ad 3m
dicendum secundum primam opinionem faciale
est ad hoc respondere quod carnes co
meste nunquam sunt de veritate
humane nature in comedente
fuerunt autem de veritate huma
ne nature in eo cuius carnes co
meduntur Et ita resurgent in
primo et secundo ¶ Et secundum secundam op
inionem et 3am conuersimiliter
in illo resurget in quo magis
accessit ad perfectam participacionem
virtutis ipsius speciei Et si
equaliter in vtroque accesserit
resurget in illo in quo prius
habuit ordinem ad vtrumque per con
iunctione ad animam racionalem
illius hominis Et ideo si in
carnibus comestis fuit aliqua su
perfluitas que non pertinet ad
veritatem humane nature
in primo resurgere poterit in
2o. alias illud quod non pertine
bat ad vtrumque in primo resur
geret in eo Et non in 2o sed
in loco eius suppleretur vel aliud
de eo quod ex aliis cibis in carne
secundi conuersum est vel si
nullo cibo nunquam pastus fuisset
nisi carnibus humanis diuina
virtute aliunde suppleretur
quantum indigeret ad perfectam
quantitatem sicut etiam supplet in illis
qui ante perfectam etatem decede
re propter aliquid preiudicatur
redemptitati in vno sic nec
preiudicatur propter hoc quod post sed materias
sumunt et resumunt ¶ Ad 4
dicendum quod secundum primam opinionem
faciale est soluere quia ponit quod se
men non est ex superfluo alimen
ti Unde carnes comeste non
transeunt in semen ex quo
puer generatur sed secundum alias
duas opiniones dicendum est quod non
est possibile quod totum quod fuit
in carnibus comestis in semine
conuertatur quia post multam
depuracionem cibi peruenitur ad
decoctionem seminis quod est
superfluitas cibi illud ergo autem quod
de carnibus comestis in semine
conuertitur proprie magis ad
veritatem humane nature in eo
quod de semine nascitur quam
in illo ex cuius carnibus semen
est generatum Et ideo secundum regulam
prius datam hoc quod in semine
conuersum est resurget in eo
qui de semine nascitur residuum
materie resurget in illo ex cuius
carnibus comestis semen est genera
tum ¶ Ad 5 dicendum quod embria
non pertinet ad vtrumque ante
animacionem per animam racionalem
in quo statu tamen multum
aduenit super substanciam se
minis de substancia nutrimenti
qua puer in vtero matris
nutritur Et ideo si aliquis
embrijs vescatur et ex su
perfluo illius cibi generetur aliquis
illud quod erit de substancia
seminis resurget quidem in
eo qui de semine generatur
nisi in eo contineretur aliquid
quod fuisset de substancia semi
nis in illis ex quorum car
nibus comestis semen genera
tum est quia resurget in primo
et non in secundo residuum autem
carnium comestarum quod non

e conuiſum in ſemen conſtat
qd̄ reſurgens in primo corpus diui
na poten̄ ſupplente qd̄ deeſt ſ3ᵃ
aut opinio hac obiectione no
arctatur cum non ponat ſemē
ee ex ſuperfluo alimēti ſ3 alie
multe rationes ſunt cont ea
ut in 2º Liº patuit. dist. xxx.

Ad .v. ſic pcedr̄ vr̄ qd̄ quicquid
fuit materialiter in membris
hominis totum reſur
get cum n .ii. videntur p
tinere ad verita capilli quam alia
membra ſ3 quicquid fuit in
capillis saltem in aliis p
tibus corporis ut aug dicit in
Lra ergo multo fortius quicqd
in aliis membris materialiter
fuit totum reſurget / ℣ P
ſicut partes racionis ſecundum ſpeciem
perficiuntur ab anima rationali
ita partes ſecundum materiam ſ3 corpus
humanum ſub ordinem ad veritatem
eo quod ſit anima rationali
perfectum ergo non ſolum p̄s
ſecundum ſpeciem ſ3 omnes partes ſ3
materiam reſurgant ℣ P ex parte
illa accidit homini totalitas
ex qua parte accidit ei diui
ſio in partes ſ3 diuiſio in
partes accidit corpori ſecundum materiam
cuius diſpoſicio eſt quantitas
ſecundum quam diuiditur ergo et tota
litas corporis attenditur ſecundum partes
materie que non reſurgent ergo
totum corpus non reſurget quod
e inconueniens ℣ G3 con p̄s
ſecundum materiam non manent in
corpore ſ3 fluunt et refluunt
ut p illud qd̄ dr̄ in primo de
generacione ſi ergo omnes pars
ſecundum materiam que non manet
in corpore ſ3 fluunt et refluunt

reſurgent vel erit corpus re
ſurgentis denſiſſimum uel erit
immoderate quantitatis ℣ P
quicquid e de veritate humane
nature in uno homine totum pt
ee pars materie in alio homine
qui eius carnibus veſcitur ſi ergo
omnes partes ſecundum materiam reſur
gant in aliquo ſequetur quod non
ſurget in uno id qd̄ eſt de
veritate humane nature in aliquo qd̄
e inconueniens ℣ R̄po. dd.
qd̄ illud qd̄ e in homine mater
pt3 quidem ad ueritatem humane
nature quam ſecundum hoc ſub ordinem
ad dcam rationalem Illud autem
totum qd̄ e in homine mater
pt3 quidem ad veritatem ad hu
mane nature quantum ad id qd̄
ſub de ſpecie ſ3 non totum con
ſiderata materie totalitate quam
tota materia que fuit in homine
a principio / vite uſque ad finem ex
cederet quantitatem debitam ſpecie
ut 3ᵃ opinio dt quam probabilior
michi ceteris videtur et ideo totum
qd̄ e in homine reſurget conſi
derata totalitate ſpeciei que
attenditur ſecundum quantitatem figuram
ſitum et ordinem partium non
autem reſurget totum conſiderata
totalitate materie 2ᵃ autem opinio
et prima non vtuntur hac diſtinc
tione ſ3 diſtingunt inter partes
quarum vtraque ſub ſpecie et materia
conueniunt autem hee due opinio
nes in hoc quod vtraque dt quod id
qd̄ e ex ſemine quantum totum
reſurget et totalitate materie conſi
derata differunt autem in hoc quod
de eo qd̄ de alimento generatur uel
reſurgere pot et non totum ut ex
dictis pt3 ℣ Ad .1. ergo dd. quod ſicut

quicquid est in aliis partibus corporis re-
surget considerata totalitate
materie ita ut est de capillis in
aliis autem partibus advenit aliquid
ex nutrimento quod facit aug-
mentum et non computatur ut
alia pars considerata totalitate
speciei quod optinet alium locum
et situm in corpore et substat
aliis partibus dimensionis aliquid
autem advenit quod non facit
augmentum sed cedit in restau-
racionem deperditi interveniendo et non
computatur ut alia pars totius
considerati secundum speciem cum non
optineat alium locum vel situm
in corpore quam pars que fuit
deperdita tenebat quamvis possit
alia pars computari considerata
totalitate materie et similiter est
de capillis ¶ Augustinus autem loquitur
de incisionibus capillorum que
erant partes facientes augmentum
et ideo oportet quod resurgant non tamen
in quantitate capillorum ne
sit quantitas inmoderata sed in
aliis partibus ut nunc indicabit
divina providencia vel loquitur in ca-
su illo quando aliis partibus deficiet
tunc .n. eorum defectus poterit
ex superfluitatibus capillorum re-
parari ¶ Ad 2. dicendum quod secundum 3as
opiniones eedem sunt partes secundum
speciem et secundum materiam Non .n.
illa distinctione utitur philosophus
in primo de generatione, ad distin-
guendum diversas partes sed ad
ostendendum quod eedem partes possunt
considerari secundum speciem quantum
ad illud quod est forme et speciei
in ipsis et secundum materiam in ipsis
et secundum materiam quantum ad illud quod
subest forme et speciei constat

autem quod materia carnis non habet or-
dinem ad racionalem animam
nisi in quantum est sub tali forma
et ideo racione eius habet ordinem
ad racionem. sed prima et 2a opinio
que ponunt alias esse partes que
sunt secundum speciem et alias sed
que sunt secundum materiam dicunt
quod anima continuis partes perficiat
secundum primas mediantibus partibus .s.
quasi sequentes et ideo non habet eque
ordinem ad animam ¶ Ad 3.
dicendum quod in materia generabilium et cor-
ruptibilium dimensiones in-
terminatas oportet intelligere ante receptionem
forme substantialis et ideo
dimensiones que sunt secundum huiusmodi di-
mensiones proprie pertinent ad materiam
sed quantitas completa et ter-
minata advenit materie per
formam substantialem et ideo
dimensio que est prout sit secundum di-
mensiones terminatas receptas
speciem principue que in ad racionem.
speciem pertinet determinate sitis pri-
mum sicut est in corpore humano

Deinde considerandum est Q 81
de qualitate resurgencium
et quod queritur quod
primo utrum resurgant omnes
in etate iuvenili 2o utrum
in equali statura 3o utrum
omnes in eodem sexu 4o utrum
in vita animali

Ad .1. sic proceditur videtur quod omnes
resurgent eadem etate sed
iuvenili quia deus resurgentibus
principue beatis nichil subtrahet
quod ad perfectionem hominis pertinet sed
etas pertinet ad perfectionem hominis
cum senectus sit venerabilis

etas ergo senes non resurgent in
etate iuvenili / ¶ .1. Etas co
putatur secundum mensuram
temporis preteriti. sed impossibile est
tempus quod fuit preteritum non
preterisse ergo impossibile est eos
qui maioris etatis fuerunt
ad etatem iuvenilem reduci
¶ .2. Illud quod magis fuit
de veritate humane nature in
unoquoque maxime resurget in
ipso. sed quanto aliquid prius
fuit in homine tanto videtur
magis ad veritatem humane
nature pertinuisse quia in fine propter
veritatem speciei debilitatam
sunt aquosa corpora humanorum
dicitur per philosophum in primo de
generatione ergo si omnes debet
in etate resurgere magis debent
ut resurgant in etate pue
rili quam iuvenili ¶ .3. Contra
est quod dicit apostolus .4. Donec occurra
mus omnes in virum perfectum secundum
in mensuram etatis / plenitu
dinis christi. sed christus resurrexit
in etate iuvenili que circa xxx
annos incipit ut augustinus dicit
ergo et alii in etate iuvenili
resurgunt ¶ Preterea homo in
maxima etate perfectione nature
resurget. sed natura humana
perfectissimum statum habet in
etate iuvenili ergo in illa
etate resurgent omnes / ¶ Respondeo
dicendum quod homo resurget absque
omni defectu humane nature
quia sicut deus humanam naturam
absque defectu instituit ita sine
defectu reparabit. deficit autem humana
natura dupliciter / Uno modo quia

nondum perfectionem ultimam est
consecuta / Alio modo quia iam
ab ultima perfectione recessit et
primo modo deficit in pueris
secundo modo deficit in senibus et ideo
in utrisque reducetur huma
na natura per resurrectionem ad statum ultime
perfectionis que est in iuvenili
etate ad quem terminatur
motus crementi et a quo incipit
motus decrementi ¶ Ad .1. ergo
dicendum quod etas senectutis habet venera
tionem non propter conditionem corporis
quod in defectu est. sed propter sapien
tiam anime que esse presumitur
ex temporis antiquitate unde
in electis manebit reverentia
senectutis propter plenitudinem
divine sapientie que in eis erit
sed non manebit senectutis de
fectus ¶ Ad .2. dicendum quod non
loquimur de etate quantum
ad numerum annorum sed quantum
ad statum quem in corpore huma
no ex annis relinquitur /
Unde adam dicitur in etate iuve
nili formatus propter talem corporis
conditionem quam primo die sue
creationis habuit et ideo ratio non
est ad propositum ¶ Ad .3. dicendum
quod virtus speciei dicitur esse perfectior
in puero quam in iuvene quantum
ad efficaciam agendi conversionem
alimenti aliquo modo sicut etiam
est perfectior in semine quam in homine
completo. sed in iuvenibus est
perfectior quantum ad terminum
complementi / Unde illud quod
maxime ad veritatem nature
pertinent ad illam perfectionem de
ducitur quam habet in etate iuvenili

non ad illam quam hz in etate
puili cum q humores ad huc
non pervenerunt ad ultimam
digestionem etc.

Ad 2 sic proceditur videtur quod omnes
resurgent eiusdem statue
sicut vnus homo mensura
quantitate dimensiua ita
quantitate duracionis sed in omnibus
reducetur quantitas duracionis
reducetur ad eandem mensuram
quia omnes in eadem etate resurget
ergo quantitas dimensionis
in omnibus reducetur ad eandem
mensuram ut in eadem statura
omnes resurgent ¶ Preterea philosophus
in 2o de anima dicit quod omnium natura
constancium terminus est et
racio magnitudinis et augmenti
sed iste terminus non est nisi
ex virtute forme cum dicit con
gerie quantitas sicut et omnia
accidentia ergo cum omnes ho
mines eandem formam spe
cificam habeant in omnibus debet
esse eadem quantitatis mensura
nisi sit error nature sed error
nature corrigetur in resurrectione ergo
omnes resurgent in eadem sta
tura ¶ Preterea quantitas resur
gentis non potest esse proporcio
nata virtuti naturali quia
primo corpus formavit alias
qui non poterunt ad maiorem
quantitatem perduci virtute
nature nunquam in maiori eta
te resurgent quod falsum est
ergo oportet quod quantitas ista proporcio
netur virtuti reparanti corpus hu
manum per resurrectionem nature quod
reparatur sed virtus reparans

omnia corpora est eadem nunc
scilicet divina virtus cum ergo
omnes ex quibus reparantur
humana corpora sicut habet equaliter
ad suscipiendam actionem predi
cte virtutis ergo ad eandem
quantitatem terminabitur resurrectio
omnium hominum sicut idem quod prius
¶ Dicendum quod quantitas natura
lis consequitur naturam cum
tamen sit in resurrectione individui
sed in resurrectione non variabitur natura
individui ergo nec quantitas natura
lis omnium hominum ergo non
omnes resurgent in eadem sta
tura ¶ Preterea natura humana repa
rabitur per resurrectionem ad gloriam vel
ad penam sed non erit eadem
quantitas glorie vel pene in
omnibus resurgentibus ergo nec
eadem quantitas nature ¶ Respon
deo quod in resurrectione non reparabitur humana
natura solum quantum ad
idem specie sed quantum ad idem
in numero et ideo in resurrectione non
solum attendendum est quod com
petat nature speciei sed quod com
petit nature individui natura
autem speciei habet aliquam quantitatem
quam nec excedit nec ab ea
deficit absque errore que tamen
quantitas habet aliquos gradus
latitudinis et non est accipien
da secundum unam mensuram
determinatam unumquodque autem
individuum in specie humana
sequitur intra terminos illius
latitudinis aliquem gradum
quantitatis qui competit nature
individui et ad hanc perducitur
in termino augmenti si non

fuit aliquis error in opere nature per consequens sit aliquid additum sive vel subtractum predicte quantitatis quidem quantitatis mensura accipitur. Sed proporcionaliter caloris extendentis et humidi extensibilis quod non est eiusdem virtutis in omnibus et ideo non omnes resurgent in eadem quantitate in qua fuissent in termino augmenti si natura non errasset vel defecisset quod autem superest vel deficit in homine reparabit vel supplebit divina potestas. ¶ Ad primum ergo dicendum quod iam patet quod dicitur quod non dicit omnes in eadem etate resurgere quasi in omnibus competat eadem quantitas duracionis sed quia idem status perfectionis erit in omnibus quidem status salvatoris [illegible] in magis et in pura quantitate

¶ Ad secundum dicendum quod quantitas huius individui non solum respondet forme speciei sed etiam nature individui et ideo ratio non sequitur

¶ Ad tertium dicendum quod quantitas resurgentis non proporcionatur virtuti reparanti quia illa non est de natura corporis neque omnibus sed illum statum in quo sunt ante resurrectionem. Sed nature quam primo individuum habebat tamen si virtus formativa propter aliquem defectum non poterat producere ad debitam quantitatem que competit speciei divina virtus supplebit in resurrectione defectum sicut patet in gyganis et eadem ratio est in illis qui inmoderate magnitudinis fuerunt ultra debitum nature

Ad tertium sic proceditur videtur quod omnes resurgent in sexu virili. Quia dicit apostolus Eph. 4 quod occurremus omnes in virum perfectum in quo non erit nisi sexus virilis. ¶ Preterea in futuro omnis prelacio cessabit ut dicit glossa 1 Cor. 15. Sed mulier ordine naturali subdita est viro ergo mulieres non resurgent in sexu muliebri. ¶ Preterea id quod est occasionaliter et preter intencionem nature inductum non resurget quia in resurrectione omnis error tolletur. Sed sexus mulieris est preter intencionem nature inductus ex defectu virtutis formative in semine que non potest producere mas conceptum ad formam virilem. Unde dicit philosophus [illegible] de animalibus quod femina est mas orbatus ergo sexus muliebris non resurget. ¶ Sed contra est quod dicit Augustinus 22 de civitate dei melius sapere videntur qui utrumque sexum resurrecturum esse non dubitant. ¶ Preterea deus reparabit in resurrectione quod in homine fecit in prima condicione. Sed ipse fecit mulierem de costa viri ut patet Gen. 2 ergo ipse sexum femineum in resurrectione reparabit. ¶ Respondeo dicendum quod sicut considerata natura individui debetur diversa quantitas diversis hominibus ita considerata natura individui debetur diversus sexus diversis hominibus et hec etiam diversitas competit perfectioni speciei cuius diversi gradus implentur per diversitatem sexus ac quantitatis et ideo sicut resurgent homines in diversis staturis ita in diversis

spiritibus et quamvis sit dicta sepcium
deerit tamen confusio sinistre
visionis quia aberit libido in
citans ad turpes actus quibus
confusio generatur. ¶ Ad .1. ergo
dicendum quod cum dicitur omnes occurremus
Christo in virum perfectum non dicitur
propter etatem virilem sed propter vir
tutem anime que erit in omnibus
et viris et mulieribus ¶ Ad
2 dicendum quod mulier postponitur viro propter
imbecillitatem nature et quantum
ad vigorem animi et quantum
ad robur corporis sed post resurrectionem non
erit debilitas in hiis. Sed diversitas
sexuum. sed magis sed diversitate
meritorum et ideo ratio non pre
dit ¶ Ad .3. dicendum quod quamvis fe
mina generata sit preter intencionem
nature particularis est tamen
de intencione nature celestis que
ad perfectionem humane speciei
quia sexuum requiritur nec etiam sexum
erit ibi aliquis defectus

Ad .4. dicendum sit prout dicitur quod
in vita animali resurget
ut scilicet exstant actu vitutes
virtutes et generative quia
resurrectio vera erit conformiter resurrectioni
Christi. sed Christus dicitur post resurrectionem comedisse
ut 7 luce ultimo ergo et homines
post resurrectionem comedent et eadem ratione
generabunt ¶ Praeterea distinctio sexu
um ad generationem ordinatur et
similiter instrumenta que deserviunt
virtuti nutritive ordinantur ad
comestionem sed homo cum omnibus
huiusmodi resurget ergo vtetur
actibus virtutis generative et nu
tritive ¶ Praeterea totus homo beati
ficabitur et secundum animam et secundum
corpus. sed beatitudo secundum philosophum in
perfecta operatione consistit ergo oportet

quod omnes potencie anime et omnia
membra sint in suis actibus in
beatis post resurrectionem et idem quod prius.
¶ Praeterea in beatis post resurrectionem erit per
fecta et beata iocunditas. sed talis
iocunditas omnes delectaciones
includit quia beatitudo est status
omnium bonorum aggregatione perfectus
et perfectum est cui nichil deest
cum ergo in actu virtutis genera
tive et nutritive sit magna
delectacio videtur quod tales actus ad
vitam animalem pertinentes
in beatis erunt et multo for
tius in aliis qui minime spiritua
lia corpora habebunt ¶ Sed contra
est quod dicitur mathei 22 in resurrectione
neque nubent neque nubentur
¶ Praeterea generatio ordinatur ad
subveniendum defectui qui per
mortem accidit ad multiplicationem
eciam humani generis et comes
tio ad restauracionem deperditi et
augmentum quantitatis. sed in
statu resurrectionis genus humanum
habebit totam multitudinem
individuorum adeo prefinitam
quia usque ad hoc generatio differetur
similiter et quilibet homo re
surget in debita quantitate
nec erit ultra mors aut aliqua
deperdicio fiet a parte hominum
ergo frustra essent actus generative
et nutritive virtutis ¶ Responsio
dicendum quod resurrectio non erit necessaria
propter primam perfectionem hominis que
consistit in integritate eorum que
ad naturam spectant quia ad hoc ho
perveniret per prius in statu presen
tis vite per actiones causarum na
turalium. sed necessitas resurrectionis est
ad consequendam ultimam perfectionem
que consistit in pervencione

adultimum finem et ideo ille opa
tiones naturales que ordinantur
ad primam perfectionem humane
nature vel creandam vel conser
vandam non erunt in resurrectione
et huiusmodi sunt actiones animalis
vite in homine et actiones
mutue elementis et motus
celi et ideo hec cessabunt in
resurrectione / Et quia comedere bibere dor
mire et generare ad animalem
vitam pertinet cum sunt ad
primam perfectionem nature or
dinata in resurrectione talia non erunt
¶ Ad 1 ergo dicendum quod illa comes
tio qua christus comedit non fuit
necessitatis quasi indiget humana
natura post resurrectionem sed fuit potestatis
ut ostenderet se veram naturam
resumpsisse quam prius habebat
in statu illo quo cum discipulis
comederat et biberat / hoc autem
omnino non erit in resurrectione
communi quia omnibus notum erit
Et ideo dicitur dispensative christus
manducasse eo modo loquendi
quo iuriste dicunt dispensa
tio est communis iuris relaxatio
quia christus mortuus est quod est contra
resurgentium sed non cum alibi
pro celebri causam et ~~per con~~
perditam et per hoc ratio non
sequitur ¶ Ad 2 dicendum quod diversitas
sexuum et membrorum va
rietas erit ad nature humane
perfectionem reintegrandam in specie
et individuo / Unde non sequitur
quod sint frustra quamvis animales
operationes desint ¶ Ad 3 dicendum
quod predicte operationes non sunt
hominis in quantum est homo
ut 2 philosophus dicit Et ideo in
eis non consistit beatitudo hu
mana corporis sed corporis
humanum confortabit ex redun
dantia a ratione a qua homo est
homo inquantum erat ei sub
ditum ¶ Ad 4 dicendum quod delecta
tiones corporales sicut dicit philosophus
in vii et x ethicorum sunt me
dicinales quia adhibentur homini
ad tollendum fastidium vel
eorum contraria inquantum eis
homo inordinate delectatur
sicut homo habens intemperatum
gustum delectatur in glutibus que
sanis non sunt delectabilia Et
ideo non oportet quod tales delectationes
sint de perfectione beatitudinis ut
iudei et sarraceni ponunt et
quidam heretici posuerunt qui
vocantur chiliaste qui etiam
secundum doctrinam philosophi non videntur
sanum habere intellectum / sole enim
delectationes spirituales secundum ipsum
sunt simpliciter delectationes Et propter
se querende sunt Et ideo ipse
sole ad beatitudinem requiruntur

Deinde considerandum
est de conditionibus beatorum
resurgentium Et primo
de corpore corporum impassibilitate
2o de subtilitate / 3o de agi
litate / 4o de claritate / Circa
primum queruntur 4or Primo
utrum sancti resurgentes resurgant
quo ad corpora impassibilia / 2o
utrum equalis impassibilitas
omnibus erit / 3o utrum illa
impassibilitas sit in actu
a corporibus gloriosis excludant / 4o
utrum sint in eis omnes sensus
in actu

Ad 1 ergo sic proceditur videtur quod
corpora sanctorum post resurrectionem non
sint passibilia. Omne
enim mortale est passibile sed homo

post resurrectionem erit animal rationale
mortale / hec enim est diffinitio ho
minis que numquam ab eo separabi
tur ergo corpus erit passibile ¶ Preterea
omne quod est in potentia ad formam
alterius pati est ab illo quia secundum hoc
aliquid est passivum ab alio
ut dicitur in primo de generatione. Sed
corpora sanctorum post resurrectionem erunt
in potentia ad formam alterius ergo
erunt passibilia / probatio minoris
elementa que communicant in materia
eandem rationem habent in potentia ad
formam alterius. Maior enim sed
quod est sub una forma non ad
mittit potentiam ad aliam
formam. Sed corpora sanctorum post
resurrectionem communicabunt cum elementis
in materia quia eadem materia reparabitur
quod quod nunc sunt ergo erunt
in potentia ad aliam formam et sic
erunt passibilia ¶ Preterea contraria
nata sunt agere et pati adin
vicem sicut dicitur in primo de
generatione a philosopho. Sed corpora
sanctorum erunt ex contrariis com
posita sicut et nunc sunt ergo et cetera
¶ Preterea in corpore humano
resurget sanguis et alii hu
mores ut dictum est sed ex
pugna humorum ad invicem
generantur egritudines et huiusmodi
passiones in corpore ergo erunt
corpora sanctorum post resurrectionem pas
sibilia ¶ Preterea magis repugnat
perfectioni defectus in actu quam de
fectus in potentia. Sed impassibilitas
importat solum defectum in
potentia cum ergo in corporibus beatorum
sint futuri aliqui defectus in
actu sicut cicatrices vulnerum
in membris sicut in Christo fuerunt
videtur quod nichil deperiet perfectioni

eorum si ponantur habere corpora
passibilia ¶ Sed contra omne passibile
est corruptibile quia passio magis
facta abicit a substantia. Sed
corpora sanctorum post resurrectionem erunt
incorruptibilia ut dicitur. I Cor.
XV. seminatum in corruptione
resurget in incorruptione ergo
erunt impassibilia ¶ Preterea
fortius non patitur a debiliori
sed nullum corpus erit fortius
corporibus sanctorum de quibus
dicitur I Cor. XV. seminatur in
infirmitate resurget in virtute
ergo erunt impassibilia ¶ Respondeo
dicendum quod passio dupliciter dicitur. Uno
communiter sic omnis receptio
passio dicitur sive illud quod reci
pitur sit conveniens recipienti
et perfectivum ipsius sive contrarium
et corruptivum. Ab huiusmodi passione
remotione corpora gloriosa im
passibilia non dicuntur cum nichil
aliud quod est perfectionis eis sit
auferendum / Alio modo passio
dicitur proprie quam sic diffinit Dama
scenus in II libro. Passio est motus
preter naturam / Unde inmo
deratus motus cordis passio eius
dicitur. Sed moderatus dicitur eius opera
tionis ratio est quia omne quod patitur
trahitur ad terminos agentis
quia agens assimilat sibi pa
tiens et ideo patiens in quan
tum huiusmodi trahitur extra terminos
proprios in quibus erat sic ergo proprie
accipiendo passionem non erit
in corporibus resurgentium
sanctorum potentia ad passionem et ideo
impassibilia dicuntur / huius autem
impassibilitatis ratio a diversis diver
simode assignatur quidam

n. eam attribuunt condicioni
elementorum que aliter tunc
se habebunt in corpore quam
nunc dicunt. n. quod elementa
remanebunt in suis proprietatibus
sed qualitates active et passive
ab elementis auferentur. Sed hoc non
videtur verum quia qualitates
active et passive sunt de per
fectione elementorum. Unde
si sine eis reparentur elementa
in corpore resurgentis essent
minoris perfectionis quam nunc
sunt. Et preterea cum qualitates
ille sint propria accidentia ele
mentorum ex forma et materia
eorum causata. ¶ Videretur valde
absurdum quod causa maneat
et effectus tollatur. Et ideo alii
dicunt quod manebunt quidem
sed non habebunt proprias actiones
divina virtute id faciente
ad conservationem humani cor
poris. Sed hoc etiam non videtur
posse stare quia ad mixtionem
requiritur actio et passio ac
tivarum et passivarum qualitatum et secundum predominium
unius vel alterius mixta
efficiuntur diverse complexionis
quam oportet ponere in corpore
resurgentis quia erunt ibi
carnes et ossa et huiusmodi
partes quibus omnibus non
competit una complexio. ¶ Et
preterea secundum hoc impassibilitas
non posset poni dos in eis
quia non ponet aliquam dis
positionem in ipsa impassibili. Sed solum
prohibitionem passionis ab ex
teriori per divinam virtutem
que etiam posset dici fieri de corpore
hominis in corpore etiam aliquo
exhibens passionem corporum
gloriosorum per materiam quinti corporis
quam ponunt venire in com
positionem humani corporis ad con
ciliandum elementa in armo
niam quandam per quam possunt
esse debita materia anime rationalis
Sed tamen in statu huius vite
propter dominium elementaris nature
corpus humanum patitur ad
similitudinem aliorum elementorum
sed in resurrectione dabitur natura quinti
corporis. Et ideo corpus humanum
reddetur impassibile ad similitudinem
corporis celestis. Sed hoc non potest
stare quia corpus quintum non ve
nit materialiter ad compositionem corporis
humani ut in 2º libro ostensum est
et preterea impossibile est dicere quod aliqua
virtus naturalis qualis est virtus
corporis celestis transferat corpus
humanum ad proprietatem glorie
qualis est impassibilitas corporis
gloriosi tamen immutationem
corporis humani apostolus attribuit
virtuti Christi quia qualis celestis
tales et celestes. I Cor. XV. Et
Phil. 3 reformabit corpus hu
militatis nostre ¶ Et ideo non potest
natura celestis ita dominari
in corpore humano quod natura
elementaris remaneat cum ex eius
suis principiis passibilitas insit.
Et ideo aliter dicendum est quod omnis
passio fit per victoriam agentis
super patiens alio non traheret ipsum
ad terminos suos. Impossibile autem
est quod aliquid dominetur supra
patiens nisi inquantum de
bilitatur dominium forme
proprie super materiam patientis. Loquendo
de passione que est contra naturam. De qua
nunc loquimur. non n.

contis

mā subiciunt cuiꝰ contrarium
sunt hec quod tollatur dominium
alterius sup ipam uel saltem di-
minuatur corpus autem humanum
et quicquid in eo est erit pfecte subiec-
tum anime rationali sic iam
pfecte subiecta erit deo Et ideo
in corpore glorioso non poterit
esse aliqua mutatio contra dispositionem
illam qua pficitur ab anima et
ita corpora illa erunt impassibilia

¶ Ad 4 ergo dicendum quod sicut augustinus
mortale ponitur in diffinitione
hominis a philosophis qui non cre-
diderunt hominem totum aliquando
posse esse immortalem quia non
viderunt homines nisi secundum hunc
mortalitatis statum uel potest
dici quod secundum philosophum in 8 methaphysice
quia differentie essentiales sunt nobis in-
cognite utimur quandoque differentiis
accidentalibus ad significandum differentias
essentiales que sunt accidentalium
cause Unde mortale in diffini-
tione hominis non ponitur
quasi ipsa mortalitas ad essen-
tiam hominis pertineat sed quia
id quod nunc est causa passibilita-
tis et mortalitatis secundum presentem
statum scilicet compositio ex contrariis
est de esse hominis Sed tunc non
erit causa eius propter victoriam
anime sup corpus ¶ Ad 2 dicendum
quod 2m est potentia ligata et libera
et hoc non solum est verum de
potentia activa sed et passiva forma
non ligat potentiam materie deter-
minando ipsam ad unum sed
per quod dominatur forma super illam
et quia in corporibus corruptibilibus non pfecte
dominatur forma sup materiam non
pfecte potest ligare ipsam quoniam

recipiat interdum pro aliquem pa-
ssionem dispositionem contrariam forme sed
in sanctis post resurrectionem omnino
anima dominabitur corpori et ideo nec
etiam divinum aliquo modo pote-
rint auferri quia ipsa erit im-
mutabiliter deo subiecta quod non
fuit in statu in nomine et ideo
in corporibus illis manet eadem
potentia ad formam aliam que
inest quantum ad substantiam
potentie sed erit ligata pro victoriam
anime sup corpus ut nunquam
in actum passionis exire pos-
sit ¶ Ad 3 dicendum quod qualita-
tes elementares sunt instrumenta
anime ut in 2o de anima quod
calor ignis in corpore humano
regulatur in actu nutriendi
pro virtutem anime cuius ac-
agens principale est pfectum
et non est aliquis defectus in in-
strumento nulla actio predit
ab instrumento nisi secundum dispositionem
principalis agentis Et ideo
in corporibus sanctorum post resurrectionem
nulla actio vel passio poterit pro-
venire a qualitatibus elemen-
taribus que sit contra dispositionem
anime que intendit conserva-
re corpus ¶ Ad 4 dicendum quod sicut
augustinus in epistola ad constanti-
num quod divina potentia in ista
visibili atque contractabili natura
corporum quibusdam manentibus
aufferre quas voluit quali-
tates Unde sic ab igne fornacis
caldeorum abstulit virtutem
comburendi quantum ad aliquid
quia corpa puerorum illesa serva-
ta sunt sed mansit optimum ad
aliquid quia ignis illa ligna

conbiuebat ita al auferet ab
humoribus passibilitatem et di
mitteret naturam. Modus autem quo
hoc fiet dictum est. ¶ Ad v. dicendum
quod cicatrices vulnerum non erunt
in sanctis ut in xpo fuerunt
inquantum important aliquid
defectum sed inquantum sunt
signa constantissime virtutis
qua passi sunt pro iusticia et fide
ut ex hoc et ipsis et aliis gaudi
um crescat. Unde dicit Augustinus
xxij de civitate dei nescio quo
modo afficimur amore marti
rum ut in illo regno in eorum corporibus
videamus vulnerum cicatrices que
pro Christi nomine pertulerunt et
fortasse videbimus non
in deformitas in eis sed dignitas
quedam est quamvis in corpore
sed non corporis sed virtutis
pulcritudo fulgebit nec tamen
si aliquibus martiribus amputata et
ablata sunt membra sine
ipsis membris erunt in resurrectione
mortuorum quibus dictum est
capillus de capite vestro non
peribit

Ad .2. sic proceditur videtur quod
impassibilitas in omnibus
erit equalis quia .j.
cor. xv. dicit glosa quod equaliter
omnes habebunt quod pati non possunt
sed ex hoc erit eis quod pati non
possunt quia habent dotem impassibilitatis
ergo impassibilitas est equalis in
omnibus. ¶ Preterea negaciones non
recipiunt magis et minus
sed impassibilitas est quedam
negacio vel privacio passibilitatis ergo
non potest esse maior in uno
quam in alio. ¶ Preterea magis album

dicitur quod est nigro impermixtius sed
nulli corporum sanctorum admi
scetur aliquid de passibilitate ergo
omnia erunt equaliter impassibilia.
¶ Sed contra merito debetur premium
proporcionatum sed sanctorum quidam
fuerunt aliis maiores merito
ergo cum impassibilitas sit quoddam
premium oportet quod in quibusdam sit
maior quam in aliis. ¶ Preterea impas
sibilitas dividitur contra dotem cla
ritatis sed illa non erit equalis
in omnibus ut dicitur .j. cor. xv. ergo
nec impassibilitas potest conside
rari dupliciter vel secundum se vel
secundum causam suam si secundum se consi
deretur quia solam negacionem
importat non suscipit magis
et minus sed erit equalis in
omnibus beatis. Si autem conside
retur secundum suam causam sic erit in
uno maior quam in alio causa
autem eius est dominium anime
super corpus quod quidem domi
nium causatur ex hoc quod fruitur
deo immobiliter. Unde in
illo qui perfectius fruitur est
maior impassibilitatis causa. ¶ Ad
primum ergo dicendum quod glosa loquitur de
impassibilitate secundum se et non secundum
suam causam. ¶ Ad .2. dicendum
quod quamvis negaciones et privaciones
secundum se non intendantur nec re
mittantur tamen intenduntur
et remittuntur ex causis suis
sicut dicitur esse locus magis te
nebrosus qui habet plura et
maiora obstacula lucis. ¶ Ad
.3. dicendum quod aliqua non solum
intenduntur per recessum a contrario
sed eciam per accessum ad terminum
sicut lux intenditur. Et preterea impassibilitas est maior in uno

qui in alio quiuis in nullo aliq
passibilitatis remaneat
Ad 3m sic procedit videtur quod
impassibilitas sensum actu
a corporibus gloriosis ex
cludit / quia sicut dicit philosophus
in 2o de anima sentire est
quoddam pati opa aut gloriosa
erunt impassibilia ergo non sen
tient in actu ¶ praeterea luminum
naturalis precedit immutacionem
animalem sicut esse naturale
precedit immutacionem animalem
sicut esse naturale precedit esse inte
tionale sed corpora gloriosa ratione
impassibilitatis non immutabuntur
immutacione naturali ergo nec
immutacione animali que re
quiritur ad sentiendum ¶ praeterea quandocumque
fit sensus in actu cum nova re
ceptione fit novum iudicium sed
tunc non erit novum iudicium quia
non erunt tunc cogitaciones volubiles
ergo non fiet sensus in actu ¶ praeterea
quando anima est in actu unius
potencie remittitur actus alterius
potencie sed anima summe erit
intenta ad actum virtutis intellec
tive qua deum contemplabitur
ergo non erit aliquo modo in
actu virtutis sensitive ¶ Sed contra
est quod dicitur apocalipsis .1. videbit eum
omnis oculus ergo tunc erit sensus
in actu ¶ praeterea secundum philosophum in primo
de anima animatum ab ina
to distinguitur sensu et motu
sed ubi erit in actu motus qua
tamquam scintille in arundineto
discurrent Sapientie .3. ergo et sensus
in actu ¶ Responsio dicendum quod aliquem
sensum esse in corporibus beatorum omnes
ponunt alias corporalis vita
sanctorum post resurrectionem assimilaretur
magis somno quam vigilie quod
non competit illi perfectioni eo
quod in somno corpus sensibile non
est in ultimo actu vite propter
quod sompnus dicitur vite dimidium
in primo ethicorum / sed in modo sentiendi
diversi diversa opinantur / quidam
enim dicunt quod corpora gloriosa
sunt impassibilia et propter hoc non
receptiva peregrine impressionis
et multominus quam corpora ce
lestia quod non erit tunc sensus in
actu per receptionem aliquarum speciei
a sensibilibus sed magis extra mittendo
sed hoc non potest esse quia in resurrec
tione natura speciei manebit eadem
in homine et omnibus partibus eius
huius autem est natura sensus ut sit
potencia passiva ut in 2o de anima
probat philosophus Unde si in resurrec
tione sancti sentient extramittendo et
non recipiendo non esset sensus in
eis virtus passiva sed activa
et non esset eiusdem speciei cum
sensu qui nunc est sed esset aliquid
virtus eis data sicut in materia
numquam fit forma ita potencia
passiva numquam fit activa ~~eis~~
~~data sicut in materia~~ Et ideo alii
dicunt quod sensus in actu fiet per
susceptionem non quidem ab exterio
ribus sensibilibus sed per effluxionem
a superioribus viribus ut sicut nunc
viribus superiores vires accipiunt
ab inferioribus ita econtrario
tunc inferiores accipient a
superioribus sed iste modus receptionis
non facit vere sentire quia omnis
potencia passiva secundum sue speciei
racionem determinatur ad aliquod

actum speciale quod potest inquantum
huius l3 ordinem ad aliud re
spectu cuius dicitur Unde cum
primum actum infra exterior. sit
res existens extra animam et non
intentio eius existens in
ymaginatione vel ratione sed
organum sentiendi non move
atur a rebus extra sed ex ymagina
cione vel a superioribus viribus
alijs non erit vere sentire
Unde non dicimus quod frenetici
ci et alij mente capti virtus
per victoriam ymaginative
virtutis sit huiusmodi deflux9
specierum ad organa sentiendi
vere sentiant. sed quod videntur eis
quod sentiant / Dicendum est ergo cum
alijs quod sensus corporibus glorio
sorum erit per susceptionem a rebus
que sunt extra animam. Sed scilicet
quod organa sentiendi immutantur
a rebus que sunt extra animam
dupliciter Uno immutatione naturali
quando scilicet organum disponitur eadem
qualitate naturali qua dispo-
nitur res extra animam que agit in
ipsam sicut cum manus fit
calida contactu rei calide vel
odorifera contactu rei odorifere
Alio modo immutatione spiritu
ali quando recipitur qualitas
sensibilis in instrumento secundum esse
spirituale vel species sive intentio
qualitatis et non ipsa qualitas
sicut pupilla recipit speciem albe-
dinis et tamen ipsa non efficitur
alba prima ergo receptio non cau
sat sensum per se loquendo quod sensus
est susceptivus specierum in ma
teria preter esse naturale quod
habent extra animam ut dicitur
in 2o de anima et hec receptio immu
tat naturam recipientis quod recipitur
hic non qualitas secundum esse suum
naturale Unde ista receptio non erit
in corporibus gloriosis. Sed secunda
que per se facit sensum in actu et non
immutat naturam recipientis. Ad
1 ergo dicendum quod iam patet quod dicitur
quod huiusmodi passione que est in actu
sentiendi que non est aliud quam
receptio predicta non trahit corpus
extra naturalem suam qualitatem
sed spiritualiter perficitur Unde im
passibilitas gloriosorum corporum
hanc passionem non concludit
Ad 2 dicendum omne passum re
cipit actionem agentis. secundum suum
modum si ergo aliquid sit
quod sit natum sit immutari
ab activo naturali et spirituali
immutatione immutatio naturalis
precedit immutationem spiritualem
sicut esse naturale precedit esse intentio
nale si autem natum sit immu
tari spiritualiter tantum non oportet quod in
mutetur naturaliter sicut de
aere qui non est receptivus
coloris secundum esse naturale sed
solum secundum esse spirituale et ideo
hoc solum modo immutatur spiritua
liter et eodem modo corpora inanima
ta immutantur per qualitates
sensibiles solum naturaliter
in corporibus autem gloriosis non
potest esse aliqua immutatio
naturalis et ideo ibi erit spiri
tualis immutatio tantum. Ad
3 dicendum quod sicut erit nova receptio
speciei in organo sentiendi ita erit
novum iudicium sensus quod non erit
novum iudicium intellectus de

hc ſit in eo qui videt aliquid qd
primo ſtrinit q aut aug9 dic
non erunt i cogitacoībꝫ volu
biles intelligitur de cogitacoībꝫ
intellectiue partis Unde no
e ad ppoſitum ¶ Ad x dicit
q ſtm unum duorum e vo aliq
occupacio anime vel animi e cō
mum no impedit vel remittit
occupacoēm eius ·z· aliud ſic
procedens dum videt remanem
non min9 pt conſiderare artis
regulas de coloribus ordinarum
ſz mag9 ſt q deus apprehendi a
ſanctis ut racio omnium que
ab eis agentur vel cognoſcentur
idō occupacio eorum ·z· ſenſibilia
ſencienda vel quecumqꝫ alia
contemplanda Vel agenda
in nullo impedient divinaz
contemplacoēm nec econūſo
Ad ·dd· q idō una poteñ impe
di in actu ſuo qn alia vehe
menter comparatur q una
poteñ de ſe non ſufficit ad tam
diuerſam operacoēm ū ei ſubue
niatur p id quod erat aliq
potencijs vel membris ſuie
dum a pⁱᵒ vite Sed q in ſtis
erunt omnes poteñ pfectiſſime
una poterit intenſe opari
ita q ex hc nullum impe
dimentum preſtabit accioni
altius poteñ ſit ut in corpo fit
Ad x ſic pcer [illegible] q no
ſint ibi omnes ſſꝫ
in actu tactus ·n· eſt
primus int omnes alios ſſꝫ
ut dr in 2º de Anima ſz tota
gloſa tacebunt actu ſſꝫ tactus
q tactus ſit in actu p im

mutacoēm corporis animalis ab
aliquo exteriori corpore pre
dominante in aliqua quali
tatum actiuarum vel paſſiua
rum quarum e tactus diſcre
tiuus qualis ·ſtr· immutaco
eſſe no no poterit ergo non
erit i omnibus ſſꝫ actu ¶ P
ſſꝫ guſtus deſinit actu [illegible]
nutritiue ſz p9 reſs huius
actus non erit ergo ſenſtea (?) ſſꝫ
i guſtus ¶ P p9 reſs nichil
impedit corrumpere q to
creatura veſtietur quadam
virtute incorrupcoīs ſz ſſꝫ
odoratus in actu ſuo eſſe no
pt ū aliq corrupcoīe facta
q odor non ſentitur ſine
aliq finali evaporacoīe
que in quadam reſolucoīe con
ſiſtit ergo ſſꝫ odoratus non
erit i in ſuo actu ¶ P audi
tus deſinit diſciplīne ut dr
in 2º de ſſu· A ſz non erit
p9 reſs bus nova aliq diſci
plina p ſſibilia q divina
ſapiencia replebuntur Et
ipius viſione ergo no erit
i auditus ¶ P viſio fit ſz
q in pupilla recipitur ſpes
rei in ſe ſz hoc non poterit
eſſe p9 reſs in bus Ergo
no erit i corpus in actu
tamen e omni ſſum nobilior
pbacio medie Illud ergo
e lucidum in actu no
e receptiuum ſpei viſibilis
Unde ſperimus directe po
ſitum ſub radio ſolis repu
tat ſplerem (?) corporis

oppositi. sed pupilla sic et to-
corpus erit claritate dotata
ergo non recipientur in aliqua
specie corporis colorati ¶ Praeterea
secundum perspectivos omne quod
videtur sub angulo videtur. Unde
possibile esse ita parvus angulus
quod nichil deberet videri. sed ergo
oculus gloriosus videbit
sub angulo. oportet quod videat aliquid
a remotiori quam modo videmus
quod videtur valde absurdum et c.
videtur ergo quod sensus actu
non erit in corporibus gloriosis
¶ Sed contra potentia coniuncta ac-
tui est perfectior quam non con-
iuncta. sed natura humana
erit in beatis in maxima
perfectione ergo erunt ibi omnes
sensus in suo actu ¶ Praeterea vicinius
se habet ad animam potentie sensitive
quam corpus. sed corpus premia-
bitur vel punietur propter merita vel
demerita anime ergo et omnes
sensus premiabuntur in beatis
et punientur in malis secundum
delectationem et dolorem vel tristiciam
que in operatione sensus consistit
¶ Respondeo dicendum quod circa hoc est triplex
opinio quidam enim dicunt
quod in corporibus gloriosis erunt
omnes potentie sensitive non tamen
erunt in actu nisi duo sensus
scilicet tactus et visus nec hoc erit
ex defectu sensuum sed ex de-
fectu medii et obiecti nec
tamen erunt frustra quia
erunt ad integritatem
humane nature et ad commen-
dandam sapientiam creatoris
sed hoc non videtur verum

quia hoc quod est medium in istis sensibus
est et in aliis medium in vi-
su enim est medium aer qui
etiam est medium in auditu et
odoratu sicut patet in 2o de anima
similiter etiam gustus habet medium
coniunctum sicut et tactus
cum gustus sit tactus quidam
ut in eodem libro dicitur odor etiam erit
ibi qui est obiectum odoratus
tamen ecclesia cantat quod odor
suavissimus erunt corpora
sanctorum Laus etiam vocalis erit
in patria Unde dicit Augustinus
super illud per exultationes dei
in gutture eorum quod corda
et lingue non deficient lau-
dare deum et idem est hic per
glossam super illud Osee sic decantur
et cimbalis etc. Et ideo secundum
alios dicendum quod odoratus et auditus
erunt in actu sed gustus non
erit ita quod immutetur ab
aliquo cibo vel potu sumpto
ut patet ex dictis Nisi forte dicatur
quod erit in gustu in actu per
immutationem lingue ab aliqua
humiditate adiuncta ¶ Ad
primum ergo dicendum quod qualitates quas
tactus percipit sunt ille ex
quibus constituuntur animalia
corpus. Unde per qualitates tan-
gibiles corpus animalis secundum
statum presentis vite natum
est immutari in mutatione
naturali et spirituali ab obiecto tactus
et ideo tactus dicitur maxime mate-
rialis inter alios sensus quia plus
de naturali immutatione adiunctam
habet tamen immutatio naturalis

se habet ad actum sentiendi quod per-
ficitur spirituali immutatione
non per actus. Et ideo in corporibus
gloriosis a quibus impassibilitas
excludit materialem immutationem
erit immutatio a qualitatibus
tangibilibus spiritualis tantum sicut et
in corpore Ade fuit quod nec
ignis nec gladius scindere
potuisset et tamen horum sensum
habuisset. ¶ Ad 2m dicendum quod gustus sensus
quod est sensus alimenti non erit
in actu sed tamen erit sensus quod est
iudicium saporum hoc esse
poterit forte predicto modo.
¶ Ad 3m dicendum quod quidam po-
suerunt quod odor nichil aliud
est quam quedam fumalis eva-
poratio sed hec positio non potest
esse vera quod patet quia hoc quod odor
in vulturibus immutat
odore percepto ex cadavere
evolant remotissimus nec
sensus potest quod evaporatio aliqua
pertingeret a cadavere ad tam
remota loca etiamsi totum esset
solutum in vaporem et propter
tum sensibilia in equali distan-
cia ad quamlibet partem immu-
tent. Unde odor immutat
medium quoque et instrumentum sen-
tiendi spirituali immutatione
sine aliqua evaporatione
pertingente ad organum sed quod
aliqua evaporatio requiritur
hoc est quod odor in corporibus est humi-
ditate aspersus. Unde oportet
resolucionem fieri ad hoc quod per-
cipiatur sed in corporibus gloriosis
erit odor in sua ultima per-
fectione nullomodo per humiditatem
aspersus. Unde immutabit
spirituali immutatione sicut odor
fumalis evaporationis facit
et sensus odoratus in sanctis quia nulla
humiditate impedietur. Et cognoscet
non solum excellentias
odorum sicut nunc in nobis contingit
propter nimiam cerebri humiditatem
sed etiam minimas odorum differentias.
¶ Ad 4m dicendum quod in patria erit
laus vocalis ut quidam
aliter dicant. Et sola immu-
tatione spirituali organum
auditus immutabit in beatis
nec erit propter disciplinam scientiam
acquirat sed propter perfectionem
sensus et delectationem. Quomodo autem
vox informari possit dictum
est in 2o libro. ¶ Ad 5m dicendum
quod intensio luminis non impe-
dit receptionem spiritualem speciei
coloris dummodo maneat in
natura dyafani sicut patet quod quanto
cumque illuminetur aer potest esse
medium in visu et quanto est
magis illuminatus tanto per
ipsum aliquid clarius videtur
nisi sit defectus ex debilitate visus
quod autem in speculo directe op-
posito radio solis non appareat
species corporis oppositi non est
propter hoc quod impediatur receptio
sed propter hoc quod impeditur reverberatio
oportet enim ad hoc quod forma in speculo
appareat quod fiat quedam re-
verberatio ad aliquod corpus
obstruens et ideo plumbum
vitro adiungitur in speculo
hanc autem obstructionem radius

solis expellit, Unde non potest ap
parere species in aliquo spe
culo claritas autem corporis glo
si non aufert dyaphaneitatem
a pupilla quia gloria non tol
lit naturam. Unde magni
tudo claritatis in pupilla
magis facit ad acumen visus
quam ad eius defectum. Ad vi
dendum quod quanto species est perfectior
tanto ego minori immutatione
facta potest obiectum suum re
cipere quanto autem sub mino
ri angulo visus a visibili immu
tatur, tanto minor immutatio
est et inde est quod visus ego fortior
magis debilior quia quanto a
remotiori videtur sub minori
angulo etc. Et quia visus corporis
gloriosi erit perfectissimus
ego pussima immutatione po
terit videre quod sub angulo
multomagis a remot

283 De inde considerandum
est de subtilitate
breviter. Circa quod
queruntur sex. Primo utrum
subtilitas sit proprietas corporis glori
osi. 2o utrum ratione huius subti
litatis possit esse in eodem cum
alio. 3o utrum per miracula
duo corpora gloriosa possunt
simul esse in eodem loco. 4o
utrum corpus gloriosum possit
esse cum alio in eodem loco.
5o utrum corpus gloriosum
necessario requirat equale sibi
locum. 6o utrum corpus
gloriosum sit palpabile

Ad primum sic proceditur videtur quod
subtilitas non sit proprietas

corporis gloriosi. Proprietas enim glorie
excedit proprietatem nature sic
glorie claritas claritatem solis
que est maxima in natura sed
ergo subtilitas est proprietas corporis
gloriosi videtur quod futurum corpus
gloriosum sit subtilius omni eo
quod est subtile in natura sed
ita erit. Ceteris aere quod subtilius
quod est heresis eutychii in constantino
polita urbe dampnata ut ipse narrat
in 14 moralium. Praeterea sicut claritas et
spissitas sunt quedam qualita
tes simplicium corporum
scilicet elementorum ita et subtilitas
sed calor et alie qualitates ele
mentorum non intenduntur
in gloriosis corporibus magis quam nunc
immo magis ad medium reducentur
ergo neque subtilitas in eis erit
maior quam nunc sit. Praeterea sub
tilitas invenitur in corporibus
propter paucitatem materie. Unde
corpora que habent minus de
materia sub equalibus dimensionibus
dicimus magis subtilia ut
ignem aere et aerem aqua
et aquam terra. Sed tantum de
materia erit in corporibus gloriosis quantum
nunc est et eciam dimensiones
erunt maiores ut supra
dictum patet ergo non erunt magis
subtilia quam nunc sunt. Sed contra
corinthios est quod dicitur in i corinthios xv seminatur
corpus animale sur
get corpus spirituale et spiritu sicut
sed subtilitas spiritus excedit omnem
subtilitatem corporis ergo corpora
gloriosa sunt nobilissima ergo
erunt subtilissima. Praeterea

dicitur quod nomen subtilitatis a virtute est assumptum scilicet penetrandi unde dicitur in 2o de generatione quod subtile est repletum partibus et primum partibus quod autem aliquod corpus sit penetrativum contingit ex duobus / Primo ex paucitate quantitatis precipue secundum profunditatem et latitudinem Non autem secundum longitudinem quia penetratio fit in profundum / Unde longitudo penetrationi non obstat 2o ex paucitate materie / Unde rara subtilia dicimus Et quia in corporibus raris forma predominatur materie magis ideo translatum est nomen subtilitatis ad illa corpora que optime substant forme et perficiuntur ab ea completissimo modo sic dicimus subtilitatem nature esse in sole et luna et aliis huiusmodi sicut et aurum vel aliud huiusmodi potest dici subtile quando perfectissime completur in esse et virtute sue speciei Et quia res incorporee quantitate carent et materia nomen subtilitatis ad eas transfertur non solum ratione sue substantie sed etiam ratione sue virtutis Sicut enim subtile dicitur penetrativum quod pertingit usque ad intima rei unde et dicitur aliquis intellectus subtilis quod pertingit ad inspicienda intrinseca principia et proprietates naturales rei latentes / Et similiter dicimus aliquem habere visum subtilem quod aliquod minimum potest visu pertingere / Et similiter est

de aliis potentiis Et secundum hoc diversimode subtilitatem corporibus gloriosis attribuerunt eis / Quidam enim heretici ut Augustinus narrat attribuerunt eis subtilitatem secundum modum quo spirituales substantie subtiles dicuntur dicentes quod in resurrectione corpus vertetur in spiritum Et ratione huius corpora resurgentium apostolus nominat spiritualia ut 1 Cor 15 / Sed hoc non potest stare Primo quia corpus in spiritum transire non potest cum non conveniant in materia ut Boetius ostendit in libro de duabus naturis / 2o quia si hoc esset per talem conversionem in spiritum non resurgeret homo qui ex anima et corpore naturaliter constat Et quia si apostolus sic intelligeret nominare corpora spiritualia pari ratione nominaret corpora animalia que in animam sunt conversa quod patet esse falsum Unde quidam heretici dixerunt quod corpus in resurrectione remanebit sed habebit subtilitatem secundum modum rarefactionis ita quod corpora humana in resurrectione erunt aere vel vento similia ut Gregorius narrat in 14 libro moralium 1x
Sed hoc etiam non potest stare quia corpus post resurrectionem palpabile habuit dominus ut Luce ultimo / Spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere quod precipue credendum est subtile et per corpus humanum cum carnibus et ossibus resurget / Sicut corpus domini

ut dr̃ luc ult̃ Spūs carnē
et ossa non h̃z . sic ñe videt
hec . Et Iob xix° . dr̃ In carne
mea videbo deum salvatorē
meum Natura aut̃ carnis et
oss̃ hanc raritatem non pati'
Et ideo est assignandus corpib̃
glōs̃ aliꝰ moꝰ subtilitatis
ut dicantur subtilia ꝓpter con
pletissimam corpis pfectionē
s̃ hanc complexionē quidam
eis attribuerunt rone quīte
essencie que In eis tunc ma
xime dominabi' quod ee
nō pt̃ pmo q2 nichil de
una essencia pt̃ venire
in compoicionē corpis humani
ut ē dictum ē Scđo quia
dato q' veniret in compoi
corpis humani nō poss̃
intelligi q' dominaretur ma
gis tunc q' nunc sup̃ liaz
elementarem . ii uel q' ess̃
in corporib̃ humanis plus
s̃ʒ quantitatem de natura ce
lesti Et corpa huĩa non
ess̃ eiusdē stature sic nunc
minoraretur nãa elãcis in ho
mine qđ rpugnat integri
tati rsurgencium ut ita q'
natura elementaris induc
ret ꝓprietates nature celestis
ex eius unio in corpore Et
naturalis virtus ess̃ causa
ꝓprietat glorioste qđ vr̃ absur
dum / Et ideo alii dicunt q'
dicta ꝓpls corpus cori huiq
subtilia dicit' erit ex domini
o anime glorificate que
ē forma corpis sup ipm
rone cuius corpꝰ gloriosum
spūale dr̃ quasi omnino spūi

subiectum / Prima aut̃ subiecto
qua corpꝰ anime subicitur
ē ad pticipandum esse speci
ficum prout subicitur slīt ut
mã forme Et deinde subicitur
ei ad alia opa anime put
ē anima motor Et ita pma
rō spūalitatis in corpore ē
ex subtilitate Et deinde ex
agilitate Et aliis ꝓprietatib̃ cor
poris glōsi Et ꝓpter hoc aplūs
in spūalitate tetigit dotem
subtilitatis ut in ꝑcedenti q' ponit
unde Ieronimus dt̃ . ff . nisi q'
corpus glosum dr̃ subtile
p effectum spūalis poñe Et
p hoc pz solucio ad obiecta que
procedunt de subtilitate que ē
p rarefaccionem

Ad . 2 . sic pcedit' q' rone
huius subtilitatis com
petat corpi q' sit sil'
in loco cum alio non glorio
so q2 ut dr̃ phil' . 3 . reforma
bit xpc̃ corpꝰ humilitatis no
conf'm corpi claritatis sue . s̃ corpꝰ
xpi potuit simul esse cum ao
corpore in eodem loco utz pz
q' pꝰ rēonē intrat ad discipu
los ianuis clausis ut dr̃ Io .
xx . ergo et corpora gloriosa
rone subtilitatis poterunt
ee cum aliis corpib̃ non glo
s̃ in eodem loco ¶ P̃ corpa
glōsa erunt nobiliora om
ib̃ aliis corpib̃ . s̃ quedam nūc
rone sue subtilitatis possunt
ee simul cum aliis corpib̃ . s̃
radii solares ergo multo
fortius hoc conveniret corpib̃
glōs̃ ¶ P̃ corpꝰ celeste nō

pt dimidi adimq quantum ad
substanciam spectantum ¶ Unde
dr. Job. 37° q celi velut ere
solidissimi firmati sunt. Sed ergo
corpus gloriosum no pt simul
ee cum alio corpore in eodem
loco rone subtilitatis nmq ad
celum empireum ascendere
potit qd e inconueniens ¶ Pr corpus
qd pt simul ee cum alio
corpore pt eo alicui obstaculo
impediri in motu suo vel
e includi. Sed hoc non pt con
tingere corporibus gloriosis ergo
possunt simul ee in eodem loco
cum aliis corporibus ¶ Pr sicut
se hz punctus ad punctum ita
linea ad lineam et superficies
ad superficiem et corpus ad corpus
Sed duo puncta pnt ee simul
ut qn linee se tangunt et
similiter due linee in contac
tu duarum superficierum et
due superficies in contactu du
orum corporum q contigua
sunt quorum vltima sunt
simul ut dr 5 phir ergo non
e contra naturam corporis quin
possit esse simul cum alio
corpore in eodem loco. Sed spiritus
nobilitatis natura corporis
patitur tantum corpori glorioso
prestabit ergo corpus gloriosum
ex sue subtilitatis proprietate
habebit qd possit ee simul cum
alio corpore in eodem loco ¶ Sed
contra e qd boecius dr in lio
de t. in uno dicam varietas
accidencium facit aliam 3° ho
mines neque genere neque specie
Sed suis accitibus distant Nam
simul omnino cuncta accide^a

separamus ab hys. tamen locus e
continuis diuersus qui omnium singu
lamonis possumus ergo si
ponantur duo corpora ee in
vno loco erit omnium corpus
unum ¶ Pr corpora gloriosa ma
iorem conuenienciam hz cum
loco qui spiritus angeli. Sed spus
angeli ut quidam dicunt
non possunt distingui uno
nisi per diuersa loca. Et pr
hoc ponunt q neque e ee
ees in loco et q ante mundum
creati non poterunt ergo
multomagis dz dici q duo
corpora qualiacumque no pos
sunt in eodem loco esse Respon
deo q no pt dici q corpus
gloriosum rone sue subtilitatis
habeat q possit ee cum alio
corpore in eodem loco nisi per
subtilitatem auferatur quod
prohibetur mint ee simul
cum alio core in eodem loco
¶ Dicunt aut quidam q p
hibet ab hoc in isto statu rone
corpulencie per quam hz q
replet locum que quidem cor
pulencia ab ea per subtilitatis
dotem tolletur. Sed non pt hoc stare
pp duo ¶ Primo q corpulencia
quam dos subtilitatis aufert
e ad defectum pertinens puta
aliqua in ordinatio materie no
perfecte substantiis sue forme
totum enim qd integritate
corporis ptz in corpore resur
get tam ex pte forme q
ex pte sue et q q aliquod
corpus sit replens locum hz
hz per illud qd e de integritate
nature eius et no ex aliquo

desertu nature cum .n. plenum
opponatur vacuo illud non
solum replet locum quo posito
in loco nichilominus manz
vacuus locz vacuum aut
diffinitur iiij. 4 phi q e locz
non plenus sensibili corpore
dr aut aliquod corpus ee
sensibile eo qd ma et forma z
naturalibz accntibz que oia
ad integritatez nature ptinet
constat z q corpz gloriosum
erit ssibile z sm tactum utz
in corpore domini hic vlt.
not ei d erit matia aut forz
aut natialia accidencia sz
calidum et frigidum et huiusmoi
Unde pz q corpus gloriosum
no obstante subtilitate dote
replebit locum insupra .n.
vi² dare q locz vbi esset cor
pus gloriosum esset vacuus
Ra ro eorum pdicta no
vz. quia coexistencia corpis
impedire in eodz loco est
plus q reple locum .s. n.
ponamus dimensiones esse se
paratas sine ma ille dimensio
nes non replent locum / Un
quidam ponentes vacuum
dixerunt ee locum in quo
sunt huiusmoi dimensiones
sine aliquo ssbli corpore z
tamen iste dimensiones phi
bentur ne sint simul cum
alio nomine in eodz loco utz
p phi in 4 phi in z
eth. Ubi hz p inconueniens
q corpz mathatic q nichil
e aliud q dimensiones separate
sit simul cum alio corpore
naturali sensibili Unde dato q
subtilitas gloriosi auferat ab eo
hc qd replere e locum no
tamen sequitur q sep ppr hoc
possit ee cum alio corpore in
eodz loco q remoto eo q in
minus e non ppr hc remoue
q in plus e / ddz eo q id
q impedit qd impedit corpz
mcum inmie ne simul cum
alio corpore sit in eodz loco ullo
mo potit ab eo remoui p dote
subtilitatis Nichil .n. pt phi
he corpus aliquod ne sit si
situatum cum alio corpore
in eodz loco nisi in hc qd in eo
requirit diuisum situm ut.
.n. e impedimentum ydemptitatis
nisi q e ca distat / hanz
aut distinctioz sitz non requit
aliqua corpis qualitas qr
corpi no debetur aliquis sitz
rone sue qualitatis Unde
remoto a corpore ssbili qd
sit calidum et frigidum aut
graue a leue nichilominus
in eo remanet neccitas pdicte
distinctionis utz p phi in
4 phi / et z p se planum
e similiter z ma no pt
inducere neccitatem pdicte dis
tinctionis utz p phi iij. 4
phi q ma non adueniunt
sitz nisi mediante quantitate
dimensiua similiter z nisi
forma sensibili hz n eo ma
simul hunc respat eo q neccitas
distinctionis duorum corpo
rum in situ causatur a na
quantitatis dimensiue cui p
se conuenit situs cadit n
in diffinitione eius q quantitas
dimensiua e quantitas hns

ſtum et unde e q in motis oib;
aliis que ſunt in rone diſtinc
tonis natis inueniuntur in ſo
la quantitate dimenſiua ſi
n. accipiatur linea ſepata oz
q ſi ſint due linee ul due
partes / unius linee q ſunt
diſtincte ingſtu alias linea
addita linea no efficit maig
qd e cou communez animi co
ceptoz Et ſimilit e d ſupficie
b; et corpib; mathaticis pt
matie debetur ſitq inquantu
ſubſtat dimenſioni Et inde p
dicta nouitas ad maz ſtua
tam dinatur ut ſic no e
pgle ee duas lineas ul duas
ps matie niſi ſit diſtinctio
ſitq Et quia diſtinctio matie
e principium diſtinctionis
indiuiduorum unde e qd bo
etiq dt in lo d t. q duob;
corpib; unu locum finge
nullo mo poſſumq et hanc
ſaltem accidentium varietatem
diſtinctio indiuiduorum re
quirat ſubtilitas aut a corpore
gloſo dimenſionem non au
fert unde nullo mo aufert i
pdictam nouitatem ſitq diſtincte
ab alio corpore Et ideo corpq
gloſum no habit rone ſue
ſubtilitat qd poſſit ee cu
alio corpore. ß potit ſimul
cum alio corpore. ß potit ſit
cum alio corpore ee ex opacione
virtutis diuine. ſic .2. corpq
petri non hiut ex aliqua
ppetate indita qd ad umbras
eius ſanarentur infirmi
ß hc fiebat virtute diuina
ad edificacoz fidei ita facit

virtus diuina ut corpq glo
ſum poſſit ſimul cu alio
corpore ee ad pfecone gloriae
¶ Ad .1. ergo. dd; q corq xi
non hiut. ex ſubtilitat e dote
q poſſz ee ſimul cum alio
corpore in eodz loco. ß hc fac
tum eſt virtute diuina pq
xioz ſic in natiuitate ei;
et in ornel. dt illud corpq
domum intraret ad diſcipulos
ianuis clauſ q ad humanos
oculos p natiuitatez ſuaz clau
ſo exiit utero virginis
unde non oz q rone ſue
ſubtilitat hoc conueniat
corpib; gloſ ¶ Ad .2. dd;
q lumen no e corpq ut
in pma parte dictum eſt
unde obiecto pcedit ex falſ
¶ Ad 3. dd; q corpq gloſum
tranſibit ſperas celorum ſine
eorum diuiſione no ex ſub
tilitat. ß ex diuina virtute
que eis ad nutu in omnib;
ſubueniet ¶ Ad .4. dd; q
ex hc q deus eis ad nutum
aderit in omnib; que volunt
ſequetur q no poſſunt in
cludi ul incarcerari ¶ Ad .5.
dd; q ſic dr e phi. puncti
non conuenit ee locum
unde ſi dicatur eſſe in
loco hc non e ni p accns
q corpq cuius e terminq e
in loco ſic aut totq locq rndz
toti corpori. ita terminq
loci reſpondz termino corpl
contingit aut duoz locoz
ee unum terminu ſic et
duas lineas terminari ad

vnum punctum Et ideo quamuis
duo corpora non possunt esse
nisi in diuersis locis tamen duobus
terminis duorum corporum
eadem est terminus duorum lo-
corum Et sic hec dicit vltima
corporum se contingentium
esse simul.

Ad 3m sic proceditur videtur quod licet
est per miraculum fieri
posset quod duo sint in
eodem loco Non enim potest fieri
per miraculum quod simul sint
duo et vnum quia hec essent
facere contradictoria esse simul
Sed si ponantur duo corpora esse
simul sequitur illa duo corpora
esse vnum ergo non est possibile
hoc per miraculum fieri probatio
medie sint duo corpora in
eodem loco quorum vnum
dicatur a et aliud b aut
ergo dimensiones a erunt eedem
cum dimensionibus loci aut
alie si alie ergo erunt alique
dimensiones separate quod non potest
poni quia dimensiones que
sunt inter terminos loci non
sunt in aliquo subiecto
nisi sint in corpore locato
Si autem sint eedem ergo eadem
racione dimensiones b erunt
eedem cum dimensionibus loci
Sed quecumque vni et eidem sunt
eadem sibiinuicem sunt eadem
ergo dimensiones a et b sunt
eedem dimensiones Sed duorum
corporum non possunt esse eedem
dimensiones sicut nec eadem
albedo ergo a et b sunt vnum
corpus et erunt duo ergo sunt
vnum et duo ¶ Preterea communes animi

concepciones non potest aliquid miraculose fieri ut scilicet pars non sit
minor toto quia contraria communibus concepcionibus directe
contradictionem includunt similiter
nec conclusiones geometrice que
a communibus concepcionibus infallibiliter deducuntur sicut quod trian-
gulus non habeat 3s angulos equales duobus rectis similiter nec
aliquid potest fieri in linea contra
diffinicionem linee quia separare differenciam a diffinito est ponere duo
contradictoria esse simul Sed
duo corpora esse in eodem loco
est contra conclusiones geometrie
et contra diffinicionem linee ergo
non potest fieri per miraculum
probacio medie conclusio est geo-
metrie quod duo circuli non se
tangunt nisi in puncto Si
autem duo corpora circularia essent
in eodem loco duo circuli designati
in eis se tangent Sed totum
similiter 2a est contra diffinicionem
linee quia inter duo puncta
sit plus quam vna linea recta
quod fieret si duo corpora essent
in eodem loco quia infra duo puncta
signata in diuersis superficiebus loci
essent due linee recte duorum
corporum locatorum ¶ Preterea hoc videtur
posse fieri per miraculum quod
corpus inclusum in alio corpore
non sit in loco quia sic haberet
locum communem et non proprium
quod non potest esse Sed hoc sequitur
si duo corpora essent in eodem ergo
hoc non potest fieri per miraculum
probatio medie sint duo corpora
in eodem loco quorum vnum secundum
quantitatem dimensionum sit maius

alio corpus cuius erit inclusum
in corpore maiore et locus corporis
maioris erit locus eius continens
locum autem proprium non habebit
quia non erit aliqua superficies
corporis actu signata que conti
neat ipsum quod est de ratione loci
ergo non habebit locum proprium.
¶ Praeterea locus proportionaliter eidem lo
cato sed numquam potest fieri per mira
culum quod duo corpora sint simul
in eodem loco nisi per aliquam
conversionem sicut accidit in sacro
altaris ergo nullo modo potest fieri
per miraculum quod duo corpora
sint simul in eodem loco. ¶ Contra
tamen est quod beata virgo filium
miraculose peperit sed in illo
partu oportuit duo corpora esse
simul in eodem loco quia corpus
pueri egrediens claustra pudo
ris non fregit ergo potest mira
culose fieri quod duo corpora sint
in eodem loco. ¶ Praeterea hoc ibidem potest
ostendi per hoc quod dominus ad discipulos
intravit ianuis clausis Jo. xx.
¶ Responsio dicendum quod sicut ex dictis patet
propter hoc quod necesse est duo corpora
in duobus locis esse quia diversitas
materie requirit distinctionem in
situ et ideo videmus quod quando con
veniunt duo corpora in
unum desinunt esse dis
tincta utrumque tamquam
utrumque simul esse unum distinctum
ut in mixtionibus non potest
ergo esse quod duo corpora rema
neant duo et tamen sint simul nisi
utrumque conservetur esse
distinctum quod prius habebat secundum
quod unumquodque erat esse indivi
sum in se et divisum ab aliis

hoc autem esse distinctum dependet
a principiis essentialibus rei sicut
a causis proximis sed a deo sicut
a causa prima sicut supra dictum
est quod esse autem dependet a primo
sicut a causa prima sed a deo
sicut a causa prima. Et quia
causa prima potest conservare rem
in esse cessantibus causis secundis ut
per primam propositionem libri de causis
et ideo divina virtute et ea sola
fieri potest ut accidens sit sine
subiecto ut in sacramento
altaris et similiter virtute
divina fieri potest et ea sola quod
corpori remaneat esse distinctum
ab alio corpore cuius eius
materia non sit distincta in
situ ab alterius corporis materia et sic
miraculose fieri potest quod duo
corpora sint in eodem loco ¶ Ad
primum ergo dicendum quod ratio illa est sophis
tica quia procedit ex suppositione falsi
vel petit principium procedit
enim ratio illa ac si inter duas
superficies oppositas loci aliqua
esset aliqua dimensio propria loco
cui oporteret quod coniceretur
dimensio corporis locati ad
venientis sic enim sequeretur quod
dimensiones duorum corporum
locatorum essent una dimensio
si utraque simul fieret cum
dimensione loci. Hoc autem penitus
falsum est quia secundum hoc quodlibet corpus
acquireret novum locum oporteret
aliquam immutationem fieri
in dimensionibus loci vel locati.
Non enim potest esse quod aliqua
duo fiant de novo unum
nisi altero eorum immutato sed
autem in ipsa rei veritate hic loco

no deberent alie dimensiones
quam dimensiones locati patet
quod vero nichil probat sed petit prin-
cipium quia secundum hoc nichil est
aliud dictum quod dimensiones
locati sunt eedem cum dimensio-
nibus loci vel quod dimensiones
locati continentur sub terminis
loci et secundum eorum mensuram
distant termini loci sic dista-
rent propriis dimensionibus si haberent
eas habent et dimensiones
duorum corporum esse dimen-
siones eiusdem loci nichil ad
est quando duo corpora esse in
eodem loco quod est principale propositum
¶ Ad 2 dicendum quod posito quod duo
corpa sint simul modo loco
miraculum non sequitur
aliquid neque contra communem an-
ceptionem neque contra diffinitionem
linee neque contra conclusiones
aliquas geometrie sic ut
dictum est quantitas dimensi-
va in hoc differt ab omnibus aliis
accidentibus quod habet specialem rationem
individuationis et distinctionis
ex situ partium preter rationem
individuationis et distinctionis
que est sibi et omnibus accidentibus
communis scilicet ex sua substan-
tia sicut ergo una linea potest
intelligi divisa ab alia vel
quia est in alio subiecto quod
consideratio non est nisi de linea
naturali vel quia distat in situ
ab alia que consideratio est
de linea mathematica quod intellectus
potest eam sed si ergo renunciatur
una non potest esse distinctio
linearum nisi secundum situm
divisum et similiter nec par-
ticulam vero superficierum a

quarumcumque dimensionum et
geometria non potest ponere quod vero
linea addatur alii tamen dis-
tincta ab ea vel sit divisa in
situ ab ea sed supposita distinc-
tione subiecti sive distinctione
situs ex divino miraculo intel-
ligetur divise linee que non dis-
tant situ propter diversitatem princi-
pii subiecti et similiter divisa pun-
cta et divise linee designate
in duobus corporibus que sunt in
eodem loco trahuntur ad diversa puncta
ad diversa puncta et non accipia-
mus punctum in loco sed in
ipso corpore locato quia linea
non dicitur trahi nisi a puncto
quod est terminus eius et simili-
ter duo circuli designati in
duobus corporibus penetrative existen-
tibus in eodem loco que sunt
duo propter diversitatem subiectorum
et propter hoc se totaliter tangentes
ad hunc manent duo sed etiam
circulus signatus in corpore lo-
cato sperico tangitur secundum to-
tum circulum signatum
in corpore locato ¶ Ad 3
dicendum quod deus possit facere aliquod
corpus non esse in loco et tamen
illa positione facta non sequitur
quod aliquod corpus non sit in
loco quia corpus maius est locus
corporis minoris ratione illius
superficiei que designaretur ex tactu
terminorum corporis minoris
¶ Ad 4 dicendum quod unum corpus
esse simul localiter in duobus locis
non potest fieri per miraculum com-
muniter quod non est in alia localiter
quamvis miraculose possit

fieri q' duo corpora sint in eod(em)
loco q' ee in pluribus locis s(i)l(icet)
repugnat cum dimensio(n)e eius
q(uo)d e(st) eius indivisum in se seq(ui)t(ur)
n(on) q' esse distinctum cum situ
s(ed) ee cum alio corpore in eod(em)
loco repugnat ei quantum
ad h(oc) q(uo)d e(st) esse divisum ab alio
ro(ne) autem cuius p(ro)ficit(ur) in
dimensione ut(ur) m(aior) -e- metha(phisica)
s(ed) divisio ab aliis e(st) d(e) q(ui)b(us) ad.
ro(ne) cuius Unde q' l(ice)t corp(us)
s(e)c(un)d(u)m localit(er) simul in diviss(is) loc(is)
includit includit condicio(n)e(m)
ut ergo dict(um) p(ate)t Et ideo no(n) est s(imi)l(e)

Ad .4. s(ecundu)m p(ro)c(essu)m cu(m) q' corp(us)
glo(rio)sum possit ee cum
alio glo(rio)so in eod(em) loco q(uia)
cu(m) e(st) maior subtilitas t(ant)o e(st) mi(n)or
resistencia s(ed) ergo glo(rio)sum corp(us)
e(st) subtilius q(uam) no(n) glo(rio)sum mi(nus)
resistet cor(pori) glo(rio)so Et ita s(i)
corpus glo(rio)sum potuit ee cum
corpore no(n) glo(rio)so in eod(em) loco
multo forcius cum corpore
glo(rio)so ¶ P(re)t(erea) s(icut) corpus glo(rio)sum
e(st) subtili(us) no(n) glo(rio)so ita unu(m)
glo(rio)sum erit subtili(us) alio s(ed)
ergo corp(us) glo(rio)sum potuit ee
simul cum no(n) glorioso Et corp(us)
glo(rio)sum mag(is) subtile potuit ee
cum glo(rio)so minus subtili ¶ P(re)t(erea)
corp(us) celi e(st) subtile Et erit tu(n)c
glorificatum s(ed) corp(us) aliq(uo)d s(an)c(t)i potuit
simul ee cum corpore celi
q(uia) potuerunt ad terram des
cendere et ascendere p(ro) s(ua) li
bita voluntate ergo duo cor(pora)
subtilia vel glo(rio)sa potuerunt
ee simul ¶ Sz corp(us) corpora
glo(rio)sa erunt spiritualia et spi(ritu)b(us)
quantum ad aliquid similia s(ed)
duo sp(irit)us non pu(n)t ee simul
in eod(em) loco ut in p(ri)mo li(bro)
dictum e(st) ergo nec duo corp(or)a
glo(rio)sa poterunt ee in eod(em) loco
¶ P(re)t(erea) duorum corporum co(n)ti
nuum unum ab alio penetra(tur)
s(ed) penetrari ab alio corp(or)e e(st)
ignobilitatis que omnino e(st)
a corporib(us) glo(rio)s(is) aberit ergo no(n)
poterunt ee duo corp(or)a glo
(rio)sa simul ¶ R(espon)s(io). d(icen)d(u)m q' corp(us)
glo(rio)sum ro(ne) sue p(ro)p(rie)t(atis) no(n)
h(abe)t q' possit ee cum alio cor(pore)
glo(rio)so in eod(em) loco s(i)c(ut) nec ut
sit simul cum corpore no(n)
glo(rio)so divina aut(em) virtute
fieri possit q(uo)d duo corp(or)a esse(n)t
simul vel duo no(n) gloriosa
s(i)c(ut) glo(rio)sum et non glo(rio)sum
s(ed) tamen no(n) e(st) conveniens
q' corp(us) glo(rio)sum sit simul cu(m)
alio corpore glo(rio)so tamen q(uia)
in eis s(er)vabitur debit(us) ordo
q(ui) distinctio(n)em requirunt tu(n)c
q(uia) cum corp(us) glo(rio)sum no(n)
s(e) opponet alteri Et n(un)q(uam) duo
corpora glo(rio)sa erunt simul
¶ Ad .1. ergo d(icen)d(u)m q' ro(ne) illa pre
dit a(n)t(equam) s(i) corp(us) glo(rio)so inceat
ro(n)e sue subtilitatis q' possit
ee simul in eod(em) loco cum
alio corpore q(uo)d falsum est
Et similit(er) d(icen)d(u)m ad 2(m) ¶ Ad 3
d(icen)d(u)m q' corp(us) celi et alia corpora
equivoce dicunt(ur) glo(rio)sa nisi
p(ar)ticipabunt aliquid glorie
Et non q' q(uod) conveniunt do
tes corporum glorificatorum

Ad .v. s(ecundu)m p(ro)c(essu)m videt(ur) q'
p(ro)p(ter) sua(m) subtilitate(m) re
moveatur a corpore

glorificato necessitas existendi
in equali loco corpora enim
gloriosa erunt conformia corpori
Christi ut dicit philosophus 3. Sed corpus Christi
non coarctatur hac necessitate
ut sit in loco equali ymmo
continetur totum sub parvis
vel magnis dimensionibus hostie
consecrate ergo et hic idem erit
in corporibus gloriosis ¶ Preterea philosophus
probat in 4 physicorum quod si duo corpora
sunt in eodem loco sequitur quod
maximum corporum obtineat
minimum locum quia diverse partes
eius poterunt esse in eadem parte
loci non enim dicit ceterum duo
corpora vel quecumque sint
in eodem loco. Sed corpus gloriosum
erit simul in eodem loco cum
alio corpore ut dicitur communiter ergo
potest esse in quantumvis parvo loco.
¶ Preterea sicut corpus ratione sui colo
ris videtur ita commensuratur
loco ratione sue quantitatis. Sed corpus
gloriosum ita subiectum erit spiritui
quod poterit videri et non videri
et precipue ab oculo non glo
rificato pro sue libitu voluntatis ut
in Christo patuit ergo ita quanti
tas subicietur anime spiritui quod
poterit esse in parvo vel magno
loco et habere parvam vel mag
nam quantitatem ad libitum.
¶ Sed contra est quod philosophus dicit in 4°
physicorum quod omne quod est in aliquo loco est
in loco equali sibi. Sed corpus glo
riosum erit in loco ergo erit
in loco equali sibi. ¶ Preterea eedem
sunt dimensiones loci et loca
ti ut patet in 4 physicorum. Ergo si
locus esset maior locato esset
idem maius et minus seipso quod
est inconveniens. ¶ Respondeo dicendum

quod corpus non comparatur ad locum
nisi dimensionibus propriis. Secundum quas
corpus locatum circumscribitur
per contactum corporis locantis. Unde
quod corpus aliquod sit in minori
loco quam sit sua quantitas hoc non
potest esse nisi per hoc quod quantitas corporis
propria efficiatur aliquomodo minor
se ipsa quod quidem non potest intelligi
nisi dupliciter. Uno modo per varia
tionem quantitatis existentis eandem materiam
ut scilicet materia que primo subest magne
quantitati postea subsit parve. Et hoc
quidam posuerunt in corporibus glo
riosis dicentes quod quantitas corporis
subest eis ad nutum ita quod cum
voluerint possint habere ma
gnam quantitatem et cum vo
luerint parvam. Sed hoc non potest
esse quia nullus motus qui fit
secundum aliquod intrinsecum potest
esse sine passione abiciente a
substantia et ideo in incorporibus in
corruptibilibus scilicet celestibus est solus motus
localis qui non est secundum aliquid in
trinsecum. Unde quod mutatio
quantitatis esset corpori repugna
ret impassibilitati corporis gloriosi et
incorruptibilitati. ¶ Preterea sequitur
quod corpus gloriosum quandoque esset ra
rius et quandoque spissius quia cum
nichil dividi posset ab eo de
materia sua quandoque eadem materia
esset sub parvis dimensionibus quandoque
sub magnis et ita rarefieret
et dispissaretur quod non potest esse.
Alio modo potest intelligi quod quantitas
corporis gloriosi efficiatur minor
seipsa per situm partium ita scilicet quod
partes corporis gloriosi subintrent se
invicem ut redeat ad spatium

puam quantitate & hec quidam po
suerunt dicentes quod ratione sue
subtilitatis corpus non glorificatum in
eodem loco et simul potest vna pars
esse cum alia intra quod totum
corpus gloriosum poterit intrare
per minimum porum vnius corporis
et ponunt quod corpus christi quod
exiuit de vtero virginali et
intrauit ianuis clausis ad dis
cipulos. Sed hec non potest esse tum
quia corpus gloriosum non habebit
quod sit cum alio corpore simul
ratione subtilitatis tum quia et si
haberet ut esset cum alio corpore et
non tamen cum corpore glorio
so ut multi dicunt tum quia
repugnaret recte dispositioni
corporis humani que requirit
determinatam situm et distantiam
primum. Vnde nisi per miraculum
hec numquam fiet. Et ideo dicendum quod
corpus semper erit in loco sibi
equali. ¶ Ad 1 ergo dicendum quod corpus
christi in sacramento altaris non
est localiter ut dictum est. ¶ Ad
2 dicendum quod plano pulchritudine contraria
aliam sed talis sub contrario
primum corporis gloriosi cum
non potest esse ut dictum est
et ideo ratio non sequitur. ¶ Ad 3
dicendum quod corpus videre quod hoc quod
agat sensum quod aut agat
sensum vel non agat vel
variat in ipso corpore et ideo
non est inconueniens si posset
qui vult videri et qui non vult
non videri. Sed esse in aliquo
loco non est aliqua actio pre
dens aliquid ab eo ratione sue qua
sit videri ratione sui coloris
et ideo non est simile

Ad 6 sic proceditur videtur quod corpus
gloriosum ratione sue sub
tilitatis sit impalpabi
le. Gregorius .n. dicit in omelia in
octava pasche corrumpi necesse
est quod palpatur sed corpus gloriosum
erit incorruptibile ergo erit
impalpabile. ¶ Preterea omne quod pal
patur resistit palpanti. Sed quod
potest simul esse cum aliquo
non resistit ei cum ergo corpus
gloriosum posset esse simul cum
aliquo corpore non erit palpa
bile. ¶ Preterea omne corpus palpa
bile est tangibile. Sed omne tan
gibile corpus habet qualitates
tangibiles excedentes qualitates
tangentis cum ergo qualitates
tangibiles non sint in exces
su sed reducte in maximam
equalitatem in corporibus gloriosis
videtur ergo non sunt palpabilia.
¶ Sed contra est quod dominus cum
corpore glorioso resurrexit et
tamen corpus palpabile habuit
ut habetur Luce xxiv. palpate et vide
te quia spiritus carnem et ossa
non habet. Ergo et corpora gloriosa
erunt palpabilia. ¶ Responsio dicendum
quod omne corpus palpabile
est tangibile sed non conuertitur.
omne .n. corpus quod habet qualitates
quibus natum est immutari sensus
tactus ut aer ignis et huius
modi sunt corpora tangibilia
sed palpabile vltra addit quod
resistit tangenti. ¶ Vnde aer
qui numquam resistit transeunti
per eum sed est facillime diui
sionis tangibile quidem est sed

non palpabile sit quod patet quia palpabile dicitur aliquod corpus quod duobus scilicet ex qualitatibus tangibilibus et quod habet quod resistit tangenti ut non pertranseatur et quia qualitates tangibiles sunt calidum et frigidum et huiusmodi que non inveniuntur nisi in corporibus gravibus et levibus que habent contrarietates que sunt secundum naturam adinvicem ac per hoc sunt corruptibilia et ideo corpora celestia que sunt secundum naturam incorruptibilia sunt spiritualia quidam nisi sunt non tangibilia et per consequens palpabilia sicut dicit Gregorius dicit et corruptione est omne quod palpatur corpus quod gloriosum habet a natura sua qualitates que sunt nate immutare tactum sed tamen quia corpus est omnino subiectum spiritui in potestate eius est ut secundum eas immutet tactum vel non immutet similiter et secundum naturam sibi competit ut resistat cuilibet alii corpori transeunti ita quod non possit esse cum eo simul in eodem loco sed miraculose habet per divina virtute contingere ad nutum spiritus quod sit cum alio corpore in eodem loco et non resistet ei transeunti / Unde secundum naturam suam palpabile est corpus gloriosum sed ex virtute supernaturali hoc ei competit ut cum vult non palpatur a corpore non glorioso / Et ideo Gregorius dicit quod dominus palpandam carnem prebuit quam clausis ianuis introduxit ut pateret quod esset

post resurrectionem corpus suum et eiusdem nature et alterius glorie ¶ Ad 1 quod dicendum quod incorruptibilitas gloriosi corporis non est ex natura componentium sed quia omne quod palpatur necesse est corrumpi ut quod dicitur patet et ideo ratio non sequitur ¶ Ad 2 dicendum quod quamvis aliquo modo possit fieri quod corpus gloriosum sit cum alio corpore in eodem loco tamen corpus gloriosum habet in potestate sua resistere cuilibet tangenti cum voluerit et sic palpari dicitur ¶ Ad 3 dicendum quod qualitates tangibiles in corporibus gloriosis non erunt reducte ad medium rei secundum equam distantiam ab extremis acceptum sed ad medium proportionis secundum quod optime competit complexioni humane in singulis partibus propriis et ideo tactus corporum est delectabilis summus quia potentia semper delectatur in convenienti et tristatur in excessu

De agilitate corporum beatorum

Deinde considerandum est de agilitate corporum beatorum resurgentium. Circa quod queruntur tria / Primo utrum corpora gloriosa sint futura agilia 1280
2º utrum movebuntur
3º utrum movebuntur in instanti / Ad

Ad primum sic proceditur videtur quod illud quod de se est agile ad motum non indiget

aliquo deferente s; corpora gloriosa
deferuntur per creaturas in nubibus
obviam christo in aera. ab an-
ut dicit glossa .j. thessalonicenses .4. ergo corpora
gloriosa non erunt agilia.
¶ Preterea nullum corpus quod movetur
cum labore et pena potest dici
agile. s; corpora gloriosa hoc mo-
do movebuntur cum motor eo-
rum scilicet anima moveat in
contrarium nature eorum
aliter moveatur semper in una
partem ergo non erunt agilia
¶ Preterea inter omnes operationes ani-
malis nobilior est et prior quam motus
s; non assignatur corporalibus
corporibus gloriosis aliqua proprietas
que perficiat ea ad sentiendum ergo
non debet eis attribui agilitas
per quam perficiuntur ad mo-
tum ¶ Preterea natura dat diversis
instrumentis dispositionis diverse
secundum virtutes ipsorum. Unde
non eiusdem dispositionis dat
instrumenta animali tardo
et veloci. s; deus multo ordi-
natius operatur quam natura
cum ergo corpus gloriosum habeat
membra eiusdem dispositionis
in figura et quantitate sicut
modo videtur quod habeat agi-
litatem quam modo habet ¶ Sed
contra est quod dicitur .j. corinthios .15. seminatur in infirmitate surget
in virtute glossa idest mobile et
vivum. s; mobilitas non potest
dici nisi agilitatem ad mo-
tum ergo corpora gloriosa
erunt agilia ¶ Preterea tarditas

maxime videtur spiritualitati
repugnare. s; corpora glo-
riosa maxime erunt spiritualia
ut dicitur .j. corinthios .15. ergo erunt
agilia ¶ Respondeo dicendum quod corpus
gloriosum erit omnino subiectum
anime glorificate non solum
ut nichil in eo sit quod resistat
voluntati spiritus quia hoc fuit
et in corpore ade s; etiam ut sit
in eo aliqua perfectio effluens
ab anima glorificata in corpus
per quam habile reddatur ad
predictam subiectionem que qui-
dem perfectio dos glorificati
corporis dicitur. anima autem con-
iungitur corpori non solum
ut forma s; etiam ut motor
utroque modo oportet quod corpus
gloriosum anime glorificate
sit summe subiectum. Unde
sicut per dotem subtilitatis sub-
icitur ei totaliter inquantum est
forma corporis dans ei esse
specificum ita per dotem agilita-
tatis subicitur ei inquantum
est motor ut scilicet sit expeditum
et habile ad obediendum spiritui in
omnibus motibus et actionibus
anime. quidam tamen causam
agilitatis attribuunt quinte
essentie que tunc in corporibus
gloriosis dominabitur. s; de hoc fre-
quenter dictum est quod non
videtur conveniens. Unde
melius est ut attribuatur
anime a qua gloria in
corpus emanat ¶ Ad primum ergo
dicendum quod corpora gloriosa dicuntur

ferri blandis angelis et etiam
in nullis non quia indigeant
sed ad reverentiam designanda
que corporibus gloriosis et ab an
gelis et ab omnibus creaturis
defertur ¶ Ad 2m dicendum quod
quanto virtus anime movent(is)
dominatur magis super corpus
tanto minor est labor in mo
tu quando est fit contra naturam
corporis Unde illi cum quibus
naturalis virtus est fortior illis
qui habent exercitio corpus ma
gis abilitatum ad obediendum
spiritui moventi minus laborat
in motu Et quia post resurrectionem anima
perfecte dominabitur corpori tamen
propter perfectionem ipsius virtutis tum
propter habilitatem corporis gloriosi
que redundantia glorie ab
anima in ipsum non erit
aliquis labor in motu sanctorum
et sic dici potuerunt corpora
sanctorum agilia ¶ Ad 3m
dicendum quod proprie agilitas cor
pus gloriosum reddit habile
non solum ad motum loca
lem sed ad sensum et omnes alias
anime operationes expeditas
¶ Ad 4m dicendum quod sicut natura
dat velocioribus instrumenta
diverse dispositionis in figura
et quantitate ita deus dabit
corporibus sanctorum aliam dispo
sitionem quam nunc habent non
quidem in figura et quantitate
sed in proprietate glorie que dicitur
agilitas

Ad 2m sic proceditur videtur quod sancti
agilitate sua nunquam

utantur ita quod moveantur quia
secundum philosophum motus est actus imperfecti
sed in illis corporibus nulla erit
imperfectio ergo nec aliquis motus
¶ Praeterea omnis motus est propter indige
ntiam quia omne quod movetur movetur
propter adeptionem alicuius finis sed corpora
gloriosa non habebunt aliquam
indigentiam quia ut Augustinus
dicit ibi erit quicquid voles non
erit quicquid noles ergo non mo
vebuntur ¶ Praeterea secundum philosophum in 2o
de celo et mundo quod participat
divinam bonitatem sine motu
nobilius participat illam quam
quod participat illam cum motu
sed corpus gloriosum nobilius
participat divinam bonitatem
quam aliud corpus cum ergo aliqua
quedam animalia corpora
omnino sine motu rema
neant sicut corpora celestia
videtur quod multo fortius corpora
humana ¶ Praeterea Augustinus dicit quod
anima stabilita in deo stabi
liet consequenter corpus sed anima
ita erit in deo stabilita quod
nullomodo ab eo movebitur ergo
nec in corpore erit aliquis
motus ab anima ¶ Praeterea quanto
corpus est nobilius tanto debetur
ei locus nobilior Unde corpus
christi quod est nobilissimum habet locum
eminentiorem inter cetera loca ut
Heb. 7 excelsior celis factus
glo. loco et dignitate et similiter
unumquodque corpus gloriosum habet
eadem ratione locum sibi conve
nientem secundum mensuram pre

dignitatis s. loci e. conpetentibus
ad gloriam cum ergo post resurrectionem
gloria sanctorum numquam minuetur
neque cum plus neque cum minus quam
erunt omnino tunc intimo
vi. quod opera eorum numquam de loco
sibi determinato recedent et ita
non movebuntur ¶ Set contra
e. quod dicitur Ysa xl. current et
non laborabunt volabunt et
non deficient et Sapientie 3
tamquam scintille in arundineto
discurrent ergo erit aliquis motus
corporum gloriosorum ¶ Respondeo
dicendum quod corpora gloriosa aliquando
moveri motu e. ponere quam
et ipsum corpus Christi motum e.
in ascensione et similiter
corpora sanctorum que de terra
resurgunt ad celum empireum
ascendent. s. et post quam
celos conscenderint verisimile
e. quod aliquando moveantur pro sue
libitu voluntatis ut illud
quod habent in virtute actu operentes
divinam sapientiam com-
mendabilem ostendant et ut visus
eorum reficiatur pulcritudine
creaturarum diversarum in
quibus dei sapientia eminenter
relucebit. sensus enim non potest esse
nisi presentium quamvis magis a
longinquo possent sentire
corpora gloriosa quam non glo-
riosa nec tamen per motum aliquid
deperiet eorum beatitudini que
consistit in visione dei quam ubique
presentem habebunt sicut et de an-
gelis dicitur quod illi qui deum
circueunt quocumque mittantur
¶ Ad primum ergo dicendum quod localis motus
non variat aliquid eorum
que sunt intranea rei. s. est
preter illud quod e. ergo rei s. lo-
cum, unde illud quod movetur
motu locali e. perfectum. quantum
ad ea que sunt intra. unde
ut dicitur in 8 physicorum, quamvis habeat
imperfectionem respectu loci quia dum
e. in uno loco e. in potentia ad
alium locum quia non potest esse
actu in pluribus locis simul
hoc enim solius dei e. hic autem de-
fectus non repugnat perfectioni
glorie sicut nec defectus quod
creatura e. de nichilo et ideo
manebunt defectus huiusmodi
in corporibus gloriosis ¶ Ad
2 dicendum quod aliquis dicitur indigere
aliquo modo simpliciter et secundum
quid simpliciter simpliciter quidem
indiget aliquis illo sine quo
non potest conservari in esse vel
in sua perfectione et sic motus in
corporibus gloriosis nec erit
propter aliquam indigentiam quia
ad hoc omnia sufficiet eis sua
beatitudo. s. secundum quid indiget
quis illo sine quo non potest
aliquem finem intentum
habere vel non ita bene vel tali mo-
do et sic motus erit in ~~beatis~~ beatis
propter indigentiam non enim
poterunt manifestare vir-
tutem motivam in se ipsis
experimento nisi moveantur
huiusmodi enim indigentias nichil
prohibet in corporibus gloriosis esse
¶ Ad 3 dicendum quod ratio illa procedet
si corpora gloriosa non possent
esse sine motu propter deficientiam
nam bonitate multo aliquid

q̄ cor̄ celestia qd falsum ē
Unde cor̄ gloriosa non mo
uebuntur ad quadam psrum
diuine ptiripatones bonitatis
haut n p gloriam hz s
ad demonstrandam virtutez aīe
p motum aut corporum ce
lestium nō poss durari
qtz eorum nisi quam hz
inmouendo cor̄ inferiora ad
gnatom et corruptionem
qd non competit illi statui
et ideo rō non procedit ¶ Ad
4 dm q motz localis nichl
diminit d stabilitate ab aīa
stabilitas in dō cum non sit
ſtōm aliquid intrinsecum
rei ut dictum ē ¶ Ad v dm
q locz congruus conueniens
glorioso corpi dputatz sm
gradum sue dignitatis ptz
ad pmium accidentale nō
tamen optz q diminatur ad
d premio quantumcumqz ē
ex locum suum qr locz ie
non ptz ad pmium sm qd
actu continetit corpz locatū
cum nichil influat in corpz
gloriosum s mag recipiat
splendōz ab eo s sm qd est
debitz p mitis Unde gau
dium d tali loco manet z
ei qui ē ex locum suum

Ad 3 sit prī q rū q
moueantur in insta
ti Augs dt q cobimuqz
uoluit spūs ibi erit sm
e corpz s motz uoluntas
sm quem spūs uult alicz
alicubi esse ē in instanti
go et motz corporis ē in
instanti ¶ P phus in .4. phi
pbat q non sit motz pnatu
um quia oporteret aliquid mo
ueri in instanti qr vacuum nō
resistit aliquomodo mobili
resistit aut plenum sit uul
la pportio eet motz qui sit
in vacuo ad motum qui sit
in pleno in uelocitate cum ppor
tio motuum in uelocitate
sit sm pportom resistentie q
ē in medio omn aut duorz
motuum que fiunt in tpe
opz ee pportionales uelocitates
qr omne tempz omni
tpi pporcionale ē s simile n
spatium plenum pt resistē
corpi glorioso qd pt ee cum
alio corpore in eodm loco quo
cumqz modo fiat sic uac
uacuum alii corpi go s
moue in instanti mouebit
¶ P ūtz anime glificate qr
improportionalit excedit ūtute
anime non glificate s aīa
non glificata mouet corpz
in instanti ¶ P omne qd
moue equalit cito ad ppin
quum et distans mō in in
stanti s motz corpis glfi
ē talis quia ad quantumqz
distans spatium moue in
tpe imptpbli Unde Augs
dt in q d ūidēe q corpz
glosum utqz intuallā pari
celeritate ptingit ut radiq
solis go corpz glosum mo
in instanti ¶ P omne qd
mole ul mō in tpe ul

in instanti s corpus gloriosum
p9 resurreccionem non mouebitur inipse
qz tunc iam non erit ut dicit
Ypocras . Jo . Ergo motus ille erit
in instanti ¶ Secundo in mo
tu locali spacium et motus et
tempus simul diuiduntur vel
diuiduntur ut probatur in vi phisicorum
Sed spacium quod transit corpus
gloriosum per suum motum
est diuisibile ergo et motus diuisibilis
et tempus diuisibile in instans
autem non diuiditur ergo motus iste
non erit in instanti ¶ Preterea
non potest aliquid esse simul totum
in uno loco et partim in alio
quia sequeretur quod altera pars esset
in duobus locis simul quod esse
non potest sed omne quod mouetur
partim est in termino a quo et
partim in termino ad quem ut
ostensum est in vi phisicorum / Omne
autem quod motum est totum est
in termino ad quem est motus
non potest esse simul moueatur
et motum sit . sed omne quod mouetur
in instanti simul mouetur et motum
est ergo motus localis corporis gloriosi
sic non potest esse in instanti
¶ Ad hoc dicendum quod circa hoc est multiplex
opinio , quidam dicunt quod cor
pus gloriosum transit de uno
loco ad alium sine hoc quod trans
eat medium et per hoc potest cor
poris gloriosi motus esse in insta
nti sicut et voluntatis sed hoc non
potest stare quia corpus gloriosum
nunquam perueniet ad dignitatem
nature spiritualis sicut nunquam de
sinit esse corpus Et / Preterea volun

tatem dicitur moueri de uno loco in
alium non transfertur essencialiter
de loco in locum quia neutro
locorum illorum essencialiter continetur
sed dirigitur in unum locorum post
quam fuerat directa per inten
tionem ad alium Et pro tanto
dicitur moueri de loco ad locum Et
ideo alii dicunt quod corpus
gloriosum habet de proprietate nature
sue cum corpus est quod pertrans
eat medium et ita moue
atur in tempore sed de virtute
glorie qua habet infinitatem
quandam supra naturam habet quod
non possit pertransire me
dium et in instanti moueri sed
hoc non potest esse quia implicat in
se contradiccionem quod patet sit ali
quod corpus quod moueatur de
a in b et corpus motum sit
c constat quod c quamdiu est
totum in a non mouetur simi
liter quando est totum in b quia
tunc motum est ergo si aliquid
mouetur oportet quod necesse sit totum in
a necesse totum in b ergo quando
mouetur vel necesse est vel est par
tim in a vel partim in b
vel totum in aliquo alio
medio puta in c et aut
partim in c aut partim
in a et partim in b sed non
potest poni quod in instanti sit quia
sit esse aliqua quantitas
dimensiua non habens partem
quod est impossibile necesse potest poni
quod sit partim in a et partim
in b et non sit in medio
aliquo modo quia cum b sit locus
distans ab a sequeretur in medio
interiacente quod pars que est

b. non esset continua pti que
e in a ergo restat quod uel sit
totum in c vel partim in
eo ut partim in alio loco et
ponetur medium inter c et a
puta d. et de alijs ergo est quod
non perueniat de a in b nisi
prius sit in omnibus medijs ut
dicatur quod perueniat de a in
b. et nunquam modo quod implicat
contradictionem quia ipsa successio
sio locorum in motu locali
et eadem ratio est de equalibus mu-
tatione que habet duos contrarios
terminos quorum extremum
e aliquid positiue sicut aut
e de illis mutationibus que
habet unum terminum tantum positiue
et alterum puram priuationem
sicut inter affirmationem et nega-
tionem seu priuationem non
e aliqua determinata distan-
tia Unde quod est in negatione
non potest esse propinquius uel
remotius ab affirmatione
uel econuerso ratione alicuius quod
transit alterum eorum ut dispositio
adeo sicut dum id quod mouetur
e totum sub negatione mu-
tatur in affirmationem et
econuerso Unde et in eis
mutans precedit mutatum
esse ut patet in vi phisicorum nec
est simile de motu animi quod
esse in loco equinoctij de
corde et animo sicut patet quod
nullomodo potest esse quod aliquid
corpus perueniat de uno loco
ad alium nisi transeat omnia
media Et ideo alij hoc con-
cedunt sed tamen dicunt
quod corpus gloriosum mouetur in
instanti sed contra hoc sequitur
quod corpus gloriosum in eodem in-
stanti sit in duobus locis simul
uel in pluribus scilicet in termino ultimo
et in omnibus medijs locis quod
non potest esse. Sed ad hoc dicunt
quod tempus sit idem instans secundum
rem tamen differt ratione sicut
punctus ad quem terminantur
diuise linee. Sed non sufficit quod
instans mensuret hoc quod est in
instanti secundum rem non secundum hoc
quod consideratur Unde diuisa
consideratio instantis non facit
quod instans possit mensurare
illa que non sunt simul tempore
sicut nec diuisa consideratio puncti
potest facere quod sub uno puncto
loci continuantur que sunt
distantia situ Et ideo alij proba-
bilius dicunt quod corpus gloriosum
mouetur in tempore sed imperceptibili
propter breuitatem Et quod tamen corpus
gloriosum potest in minori tempore
idem spacium pertransire quam
aliud quia tempus quantumcumque parvum
accipiatur est in infinitum
diuisibile ¶ Ad primum ergo dicendum quod id
quod parum deest quasi nihil
deesse videtur ut dicitur in 2o phisicorum
Et ideo dicimus statim facio
quod post modicum tempus fiet
Et per hunc modum loquitur augustinus
quod ubicumque erit voluntas
ibi erit statim corpus uel dicendum
quod voluntas nunquam erit inordi-
nata in beatis Unde nunquam
volunt corpus suum esse alicubi
in aliquo instanti in quo non
possit ibi esse sicut quodcumque in-
stans voluntas determinabit

in illo corpus erit in illo
loco quem voluntas determinat
¶ Ad 2m dicitur quod quidam con
duxerunt illi proportionem quam
phylosophus induxit dicentes in par
te illa ut commentator ibidem dicit.
dicentes quod non oportet esse propor
ciones totius motus ad totum
motum secundum proportionem resisten
tis medii ad aliud medium
resistens. Sed oportet quod secundum proportionem
mediorum per que transitur
attendatur proportio retardationis
que accidit in motibus ex re
sistencia medii. quibus non motus
habet determinatum tempus ve
locitatis et tarditatis ex vir
toria moventis. Sed motus
si nichil resistat ex parte
medii sicut patet in corporibus cele
stibus in quibus non invenitur
aliquid quod obstet motui ipsorum
et tamen non moventur in in
stanti sed in determinato tempore
secundum proportionem potentie potentie moventis
ad mobile et ita patet quod si ponatur
aliquid moveri in vacuo non
oportebit quod moveatur in in
stanti. Sed quod nichil addatur
ipsi quod debetur motui ex propor
tione predicta moventis
ad mobile quia motus non retardatur
Sed hec responsio ut commentator
dicit procedit ex falsa ymagi
natione qua quis ymaginatur
quod tarditas que causatur
ex resistencia medii sit ali
qua pars motus addita mo
tui naturali qui habet quantitas

secundum proportionem moventis ad
mobile sicut una linea ad
alteram linee totalis ut accidit in
lineis quod non eadem proportio eadem propor
cio totius ad totam lineam
que erat lineatum addatur
adinvicem ut sit 2 non sit
eadem proportio totius motus ad
totum motum simile qui
est retardationi contingens
ex resistencia medii que
quidem ymaginatio falsa est
quia quelibet pars motus habet
tantum de velocitate quantum to
tus motus non autem quelibet
pars linee habet tantum de quanti
dimensiva quantum habet tota
linea. Unde tarditas vel
velocitas addita motui re
dundat in qualibet partes
eius quod de lineis non con
tingit. Et tarditas addita
motui non facit aliam partem
motus sicut in lineis accide
bat quod additum est pars totius
linee. Et ideo ad intelligendam
probationem philosophi ut commentator ibidem
exponit ¶ Sciendum est
quod oportet accipere totum ut uno
resistenciam mobilis ad vir
tutem moventis et resisten
ciam medii per quod est motus
et conjungere altius resistentis
ita quod accipiatur quantitas
tarditatis totius motus secundum propor
cionem virtutis moventis ad
mobile resistens quocumque modo
vel ex se vel ex alio extrin
seco oportet non sit quod mobile re
sistat aliquo modo moven
tem moventis et motu

agens et patiens in quantum huiusmodi sunt
contraria quorum aut invenitur
resistentia mobilis moventi cum
movens et motum agens et
patiens in quantum huiusmodi sunt contraria
quorum aut invenitur resistentia mobilis
moventi ex se ipso quia licet veri-
tatem inclinante ad contrarium
motum sicut patet in motibus vio-
lentis vel saltem quia licet locum
contrarium loco qui est in intentione
moventis cuiusmodi resistentia
invenitur in corporibus celestibus
ad suos motores quorum aut
mobile resistit virtute mo-
ventis ex alio tamen et non ex
se ipso sicut patet in motu natura-
li gravium et levium quia per propriam for-
mam eorum inclinantur ad mo-
tum talem et non impressio
generantis quod est motor ex parte
gravium et levium ex parte
autem materie non invenitur aliqua
resistentia neque virtutis incli-
nantis ad contrarium motum
neque contrarii loci quia locus non
debetur materie nisi secundum quod sub dimensio-
nibus consistens perficitur forma
naturali. Unde non potest esse re-
sistentia nisi ex parte medii in quibus
resistentia ~~nisi ex parte mobilis~~ mobilis
est ex utroque sicut patet in motibus
animalium quod ideo in motu
non est resistentia nisi ex parte
mobilis sicut accidit in corporibus
celestibus tunc tempus motus mensu-
ratur secundum proportionem motoris ad
mobile et in talibus non procedit
ratio philosophi quia remoto omni
remedio adhuc motus manet
motus eorum in tempore sed in
illis motibus in quibus est resistentia
ex parte medii tantum accipitur

mensura temporis secundum impedimentum
quod est ex medio solum. Unde si
subtrahatur omnino medium nullum
impedimentum remanebit et sic vel
movebitur in instanti vel equali
tempore movebitur super vacuum spatium
plenum quia dato quod moveatur
in tempore per vacuum possibile est autem
ymaginari aliquod corpus in
eadem proportione subtilius corpore
quo spatium plenum erat quo
si aliud spatium impleatur equale
vacuum pacto tempore move-
bitur per illud plenum sicut per vacuum
primo quia quantum additur ad sub-
tilitatem medii tantum subtrahitur de
quantitate corporis et quanto est
magis subtile minus resistit
sed in aliis motibus in quibus est
resistentia ex parte mobilis et ex parte medii
quantitas temporis est accipienda
secundum proportionem potentie moventis ad
resistentiam mobilis et medii simul.
Unde dato quod totum medium
subtrahatur vel non impediat
non sequitur quod motus sit in instanti
sed quod tempus motus mensuratur
tantum ad resistentiam mobilis non
erat inquantum sed per idem tempore movetur
per vacuum et per plenum aliquo
~~subtili~~ subtilissimo corpore ymagi-
nato quia determinata subtilitas
medii quanto est maior nata
facere est tarditate minori quod si
illa tarditas quam facit re-
sistentia medii nullam tarditatem
addiderit ad motum patet ex quo primum
medium non resistat corporibus
celestibus sed hic quod possunt esse in
alio tempore in eodem loco nichi-
lominus motus eorum non erit
in instanti quia ipsum corpus mobile
resistit virtuti motoris ex hoc

ipo q hz dterminatu situ sicut
d corpibz celestibz dictum e
Ad 3 dcs q quis virtus
anime glorificate excedit in
extimabilit virtute anime
no glorificate no tn excedit
in infinitu qz vtraqz vtqz est
finita Unde non seqr q mo
veatur in instanti si tn esset
infinite virtutis simulit no
sequer q moveat in instanti
n separare tot resistens que
e ex parte mob quis aut
resisten qua mobile resistit
mot p contrarietatem quam
hz ad talem motum rone i
clinationis ad contrarium motu
ad quem intendit motor p
motum no pt tot separi
n aufera ab ea ee in tali situ
ul loco sic n albu resistit
nigro rone albedinis et tanto
mag qnto albedo mag distat
a nigredine ita corpus resistit
alicui loco p hoc q hz locum
oppositum et tanto e maior
resisten qnto e distantia ma
ior non aut pt a corpore mo
veri q sit in aliquo loco ul
situ n auferatur ei sua corpo
reitas p quam debe ei locus
vel situs. Unde q diu ma
in natura corpis nullo mo pt
moui in instanti qntumcuqz
sit virtus movens corpus at
gloriosum nunq suam corpo
reitatem amittet Unde nusq
in instanti moui poterit Ad
4 dcs q par celeritas in
verbis angli e in intelligenda
q ad hoc q e imperceptibilis
excessus unius respectu alteri sic
et tempus motus e imperceptibile
Ad 7 dcs q quis pus
rei non erit tempus q est
nus motus celi tamen erit
tempus consurgens et nus
prioris et posterioris in quo
cumqz motu

Deinde considerandum Q. 84
e d claritate corporum
btorum resurgentium et
quod queruntur tria Primo
utrum claritas inerit corporibus
gloriosis. 2o utrum claritas
ia videri potit ab oculo
no glorioso. 3o Utrum
corpus gloriosum videri possit
a corpore non glorioso

Ad 1 sic pce Vr q
corporibz gloriosis clari
tas non conveniet
qz sic dt Aug in 6o musica
Omne corpus luminosu constat
ex ptibz purijs s partes cor
poris gloriosi non erunt
parene cum in aliquibz due
bea sicut in carnibz et ossibz
ergo corpa gloriosa non erunt
lucida Pr omne corpus
lucidu occultat aliud
qd e pus se Unde unu lu
minare p aliud eclipsatur
flamma e ignis phibz vi
deri qd e pus se s cor glosa
no occultabunt illud qd e
intra ea contine qz ut dt
gregorius sr illud Job non ade
quabitur ei aurum et vitr
s in celesti pria cuiusqz
mentem ab alteri oculis me

beorum corpulentia nō ab
scondit patebitqz corpalibus
oculis etiam corporalis · ar
monia ergo corpora illa non
erunt lucida ¶ Pr̄ lux et
color contrariam dispoīcōm
requirunt in subiecto quia
lux ē extremitas p[er]spicui
in corpe non terminato s[ed]
color in corpore terminato
ut in li° de sen[su] et sensato s[ed]
corpora gl[ori]osa erunt colo
rata quia ut dicit aug[ustinus] 19
de ci[vitate] dei pulcritudo corporis
ē primum conueniencia cum
quadam coloris suauitate
pulcritudo autē corporibus cele
stibus gloriosis deesse nō po
terit ergo corpora glorio
sa non erunt lucida ¶ Pr̄
sa claritas erit in corporibus
glo[rio]sis · oz quod sit equalis in
omnibus partibus corporis sicut oes
p[ar]tes erunt eiusdem impassi
bilitatis et agilitatis s[ed] hoc
non ē conueniens quia vna
pars h[ab]z maiorē disposicionē ad
claritatem quam alia sicut ocli
quam manus et spc quam ossa
et humores quam caro ul' ner
uus ergo vide[tur] quod nō debe
ant illa corpa esse lucida
¶ Sz con[tra] ē quod dicitur matt. 13
fulgebunt iusti sicut sol in re
gno patris eorum et sap[ientie] 3 fulgebunt
iusti et tamquam scintille in
arundineto curr[ent] ¶ Pr̄ · 1 · cor 15
Sem[in]atur in ignobilitate
surget in gloria quod ad cla
ritatem pertinet ut patet p[er] scriptura
cum corporum resurgencium
gloriam compat claritati solis
clarum ergo corpora sanctorum re
surgent lucida ¶ Respo[ndeo] dicendum
quod corpora sanctorum fore lucida
post resurrectionem · ponere oz propter auctoritatem
scripture que hoc pmittit s[ed] cla
ritatis huius causam quidam
assignant vel attribuunt quinte
essencie que tunc dominabitur
in corpore humano s[ed] quia hoc
ē absurdum ut sepe dictum
ē ideo melius ē ut dicatur
quod claritas illa causabitur ex
redundancia glorie anime in
corpus quod enim recipitur ab
aliquo non recipitur per modum
influentis s[ed] per modum reci
pientis et ita claritas que est
in anima spiritualis recipitur in
corpore ut corporalis et ideo s[ecundu]m
quod anima erit maioris clarita
tis s[ecundu]m maius meritum et ita
erit diuersa claritas in cor[por]e
ut patet per aplim primo cor 15 et co[rpo]re
et ita in corpore glorioso cognoscetur
gloria anime sicut in vitro cog
noscitur color corporis quod
continetur in vase vitreo sicut
gregorius dicit super illud Job non adequa
bitur ei aurum ul vitrum ¶ Ad
1 · ergo dicendum quod auctor loquitur
de illo corpore quod h[ab]z ex natura
componencium claritatem sicut ac
nō habebit corpus glo[rio]sum s[ed]
magis ex merito virtutis
¶ Ad 2 · dicendum quod Gregorius compat
corpora glo[rio]sa auro propter claritatem
et vitro propter hoc quod translucebunt
Unde videtur quod erunt simul
opaca et clara quod enim aliquod
clarum nō sit perspicuum contingit
quia claritas corporis causa[tur]

ex densitate peruium lucidarum
densitas autem repugnat perui
tati sed tunc claritas ex alio
causatur ut dictum est. densitas
autem corporis gloriosi peruitatem
non tollet ab eis sicut nec den
sitas uitri a uitro. quidam
tamen dicunt quod comparantur
uitro non quia sunt peruia
sed per hanc similitudinem quia
sicut aliquid quod includitur clau
ditur apparet ita anime gloria
in corpore glorioso clausa non la
tebit. sed primum melius est quia
saluatur dignitas corporis
gloriosi et magis consonat dictis
sanctorum. ¶ Ad .2. dicendum quod corporis
gloria naturam non tollit sed perficit
Unde color qui debetur corpori
ex natura sua peruum rema
nebit in eo. sed superaddetur clari
tas ex gloria anime sicut .2.
uidemus corpora colorata ex
natura sua solis splendore
relucere uel ex alia causa ex
trinseca seu intrinseca ¶ Ad
.4. dicendum quod sicut glorie claritas
redundat ab anima in corpus
secundum suum modum et ibi est alio modo
quam sit in anima ita in quamlibet
partem corporis redundabit secundum
suum modum et ibi est alio modo quam sit
in anima. Unde non est in
conueniens quod diuerse partes habe
ant diuersimodam claritatem
secundum quod sunt diuersimode dispo
site ex sua natura ad ipsam.
Uel est simile de aliis dotibus
corporis quarum partes corporis non
conueniunt habere diuersam dispositionem
Ad .2. sic proceditur. uidetur quod
claritas corporis gloriosi non
possit uideri a non glorioso
oculo. quia non est proportio visi
bilis ad visum. sed oculus non
glorificatus non est proportionatus
ad uidendam claritatem glorie
cum sit alterius generis quam cla
ritas nature ergo corporis glo
riosi claritas non uidebitur ab ocu
lo non glorioso ¶ Preterea cla
ritas corporis gloriosi erit
maior quam sit nunc claritas
solis quia .2. solis erit tunc
maior quam modo sit ut dicitur
et multo maior ea erit cla
ritas corporis gloriosi propter quod sol
et totus mundus claritatem maiorem
accipiet. sed oculus non glorificatus
non potest inspicere solem in
rota sua propter magnitudinem
claritatis ergo minus potest inspicere
claritatem corporis gloriosi ¶ Preterea
visibile oppositum oculis uidentis
sanis est uideri nisi sit lesio
aliqua in oculo. sed claritas
corporis gloriosi opposita oculis
non glorificatis non uero uidetur
ab eis quod patet de discipulis qui
corpus domini post resurrectionem uiderunt
claritatem eius non uiderunt
ergo claritas illa non est visibilis
ab oculo non glorioso ¶ Contra
est quod dicit glosa Phil. 3.
super illud configuratum corpori
claritatis sue assimilabitur
claritati quam habuit in transfi
guratione. sed claritas illa visa
fuit ab oculis discipulorum
non glorificatis ergo et claritas
corporis glorificati ab oculis
non gloriosis visibilis erit.

¶ Vn impii videntes gloriam
iustorum ex hoc turbabuntur
in inductione. utz p hoc qd dr Sap
v. s no plene videntes ess
gloriam ipsorum i corp. clari
tatem inspirent ergo ec ¶ Respo
ddm q quid dixerunt q
claritas corpis gloriosi non
pt videri ab oculo no glioso
n p miraculum s hoc no pt
ee nisi claritas illa equivo
ce dicetur q lux sm illud
qd e nata e movere visum
et visus sm id qd e natz e
pcipe lucem sic verum sc
hz ad intellm et bonum ad affe
unde si ess aliquis visus
non sm no poss pcipere a
liquam lucem omnino vel ille
visus dicer equivoce vel lux
illa. q no pt in pposito dici
q sic phr q dnicum gliosa cor
pora ee lucida nichil nobs
notificare sic qui dicit ta
nen esse in celo nichil noti
ficat ei qui non novit nisi
tanem qui e al / et ideo
ddm e q claritas corpis
gliosi naturaliter ab oculo
no gliosi videri pt ¶ Ad
i ergo ddm q glorie claritas
erit altius genus q claritas
nature quantu ad specie tam
s no quantum ad speciem visus
sic claritas nature rone spe
cie e pporcionata visui ita
claritas gloriosa ¶ Ad. 2m
ddm q sic corpus gloriosum
no pt pati aliquid passionem
nature. s solum passione aie
ita ex ppete glorie non agt
n actione anime s claritate
intensa non offendit visum
inquantum agit actione anime
sm hoc magis delectat. offendit
aut inquantum agit actione
nature calefaciendo et dissol
vendo organum visus et
disgregando spus. et io claritas
corpis gliosi qmvis excedat
claritatem solis tamen p sui
natura no offendit visum s
demulcet pp qd claritas illa
compatur claritati lapidis
iaspidis apoc. xx. ¶ Ad 3. ddm
q claritas corpis glosi puenit
ex mito voluntatis unde
volu subdetur ut s ei impe
rium videatur ut non videatur
et ido in ptate corpis gliosi
erit unde claritatem suam vel
occultare et h fuit opinio ppo
siti

Ad. 3. sic pced vr q corpus
gliosum non videatur
a corpore no glioso
q corpora gliosa erunt
lucida. s corpus lucidum mani
festat se et alia ergo corpora glosa
non videbuntur ¶ Praeterea omne
corpus qd occultat alia corpora
pus sic existencia dr non nisi
pcipitur ex hoc ipso q alia q
sunt pus occultat s corpus glo
sum occultabit nisi alia cor
pus sic existencia q erit corpus
coloratum ergo et de necessitate
videbi / P sic quantitas e
de hiis q insunt cor ita q
pquam videt. s quantitas no sub
erit voluntati ut corpus glo
sum possit ee maioris q
vel minoris ergo nec q
p qm nisi e. q corpus non
glorificabi in confortate corpus
ergo s corporis e pus virtus no non

videbatur ymo disparuit ab oculis
discipulorum in emaus ut dicitur
luc. ult. ergo et corpus glorificatum
non necessario videbitur ¶ Preterea ibi erit sed
ma obedientia corporis ad animam ergo
et corpus poterit videri vel non
videri secundum voluntatem anime
¶ Respondeo dicendum quod visibile videtur secundum
quod agit in visum exhibet autem
quod aliquid agat vel non agat in
aliquod extrinsecum non est aliqua
mutatio in ipso Unde sine mu
tatione alicuius proprietatis que sit
de perfectione corporis glorificati
potest contingere quod videatur vel non videatur
in potestate glorificati erit quod corpus
suum videatur vel non videatur
sicut et quelibet alia actio corporalis
in anime potestate erit aliter non
esset corpus gloriosum instrumentum
summe obediens principali agenti
¶ Ad primum ergo dicendum quod claritas
illa obediat corpori glorioso
ut possit eam ostendere vel occul
tare ¶ Ad secundum dicendum quod color cor
poris non impedit quin transitu
spiritus visus inquantum immutat
visum quia visus non potest immutari
simul duobus coloribus Et utrumque
perfecte impercipiat color autem cor
poris gloriosi erit in potestate
anime ut per ipsum immutet
visum vel non immutet Et
ideo erit in potestate eius ut
corpus quod est prius se non occultet
¶ Ad tertium dicendum quod quantitas
est inherens ipsi corpori glori
oso neque posset quantitas im
mutari ad imperium anime
sine mutatione intrinseca cor
poris gloriosi que impassibilita
tem repugnaret Et ideo non est

simile de quantitate et visibilitate quia etiam
qualitas illa per quam est visibile
non potest subtrahi ad imperium
anime sed actio illius qualitatis
suspenderetur et occultabitur corpus
ad imperium anime

Deinde considerandum est
de conditionibus damna
torum resurgentium circa
quod queruntur tria ¶ Primo utrum
corpora damnatorum cum
suis deformitatibus resurgant
Secundo utrum corpora eorum erunt
corruptibilia ¶ Tertio utrum erunt
impassibilia ¶ 86

Ad primum sic proceditur Videtur quod cor
pora damnatorum cum suis
deformitatibus resurgent
Illud enim quod in penam peccati
inductum est desinere non debet nisi
peccato remisso sed membrorum de
fectus qui accidit per mutilationem
in penam peccati inductum est
et similiter etiam omnes deformi
tates corporales ergo in damn
natis quorum peccatorum remissionem
non sunt consecuti in resurrectione
non removebuntur ¶ Preterea sicut
resurrectio sanctorum erit ad ultimam
felicitatem sic resurrectio impiorum
ad ultimam miseriam sed sanctis
resurgentibus non aufertur
aliquid quod ad eorum perfectionem
pertinere possit ergo nec impiis
resurgentibus auferetur quod ad
eorum miseriam pertineat
hujusmodi autem sunt deformitates etc.
¶ Preterea sicut ad defectum passi
bilis corporis pertinet deformitas ita
et tarditas sed a corporibus dam
natorum resurgentium tar
ditas non removebitur quia corpora

corpora non erunt agilia
ergo eadem ratione nec deformi
tas ¶ Sed contra est quod dicitur I cor
xv mortui resurgent in
corrupti id est sine aliqua dimi
nutione membrorum glosa et
peccatores ut generaliter omnes
mortui resurgent incorrupti
ergo mali resurgent sine
deformitatibus ¶ Preterea in damnatis
non erit aliquid quod ad sensum
doloris impediat sed egritudo
impedit sensum doloris in quantum
per eam debilitantur organa
sentiendi et similiter defectus me
bri impediret ne esset totalis
dolor in corpore ergo sine ipsis
defectibus damnati resurgent
¶ Responsio dicendum quod in corpore huma
no possunt esse deformitas tri
pliciter ex defectu alicuius membri
sicut mutilatos turpes dicimus
deest enim eis debita proportio
partium ad totum et de tali
deformitate nulli dubium est
quod in corporibus damnatorum non
erit quod omnia corpora tam
bonorum quam malorum inte
gra resurgent alio modo de
formitas contingit ex in
debita partium dispositione
vel ex indebita quantitate vel
qualitate vel situ qui et proportionem
debitam partium ad totum
non patitur et de talibus defor
mitatibus et similibus defectibus
sicut sunt febres et alie huiusmodi
egritudines que quandoque
sunt deformitatis causa
Augustinus indeterminatum et sub
dubio relinquit in enchiridion
ut in littera dicitur distinctione Sed apud
doctores modernos est duplex
hec opinio quidam enim dicunt
quod huiusmodi deformitates et defectus
in corporibus damnatorum re
manebunt considerantes eorum
damnationem que ad summam miseriam
deputata cum nihil miseriam
ditatis subtrahi potest illis debeat
sed hoc non videtur rationabile dicitur in
reparatione enim corporis resur
gentis magis attenditur nature
perfectio quam conditio quam prius fuit
Unde et qui in perfectam eta
tem decedunt in statura iuve
nilis etatis resurgent ut dicitur
et illi qui aliquos defectus natura
les in corpore habuerunt vel de
formitates utpote monstra
in resurrectione sine illis defectibus
reparentur nisi peccatum impediret
et ita si aliquis
cum defectibus resurgeret hoc erit
ei in penam modus autem pe
ne est secundum mensuram culpe
contingit autem quod aliquis
peccator damnandus minoribus
peccatis subiectus aliquas defor
mitates vel defectus habeat quas
non habent aliqui damnandi
peccatis maioribus veritatis unde
si ille in hac vita deformitates
habuit cum eis resurgat sine
quibus constat quod resurget alius
gravius puniendus tamen eas
in hac vita non habuit modus
autem pene non videretur quantitati
culpe sed magis videntur aliqui
puniri pro penitatibus quas in
hoc mundo passi sunt quod est
absurdum ¶ Et ideo alii rationa
bilius dicunt quod auctor qui
naturam condidit in resurrectione
naturam corporis integre reparabit
Unde quicumque defectus vel tur
pitudines ex corruptione

ut debilitate nature sine pu'orum
ualium incor' sicut totum
in ?roe ?cuuenebl sicut febs
lippitudo et similia defectus at
q' ex n'alib' principijs in
humano corpore naturalit'
consequuntur sicut ponderositas
passibilitas et in corporib' dam
natorum erunt quos defectus
ab electorum corporib' gloria resur'
excludit ¶ Ad .1. ergo dicendum q'
n' p'e in quolibet foco in fliga'
s'm condicionem illius foci pene
que in hac vita t'p'ali infli
guntur p' aliquo peto t'paliter
sunt et ult'a uite terminum
n' se extendunt Et ideo q'uis
peccatum n' sit remissum
dampnatis n' t'n oz q' easdem
penas sustineant quas in
h' mundo sunt passi s' diua
iusti'a requirit ut in penis
grauioribus eternaliter crucientur
¶ Ad .2. dicendum q' non e' simil'
ratio de bonis et malis eo
q' aliquid pt' ee' purum
bonum n' aut' pure ma
lum unde sanctorum ultima
felicitas h' requirit ut ab
omni malo penitus sint
immunes s' ultima malorum
miseria n' excludit omne
bonum q' malum si esset integrum
sit corrumpit se ipm ut
ph's dt' in .4. eth'. Unde oz
q' miserie dampnatorum substet
nature bonum nature in ipis
qd' opus e' conditoris p'fectus
qui ipam naturam in p'fectione
sue spei reparabit ¶ Ad .3.
dicendum q' tarditas e' d' illis de-

fectib' q' naturalit' consequunt'
principia humani generis no
aut' deformitas Et ideo n' est
similis ratio

Ad .2. sic p'ce' ui' q'
cor' dampnatorum erit
corrupt'bilia. omne n'
compositum ex contrarijs nece
e' corrumpi s' corpora da
natorum erunt ex contrarijs
composita ex quib' e' nunc
componunt' alit' non essent eius
d' spei et p' quens nec eadem
nu' ergo erunt corrupti'bilia
¶ Pt' cor' dampnatorum si in
corruptibilia sunt futura
h' non erit p' naturam cum
sint futura eius n'e' c' et
nunc sunt nec e' erit p'
graciam ut gloriam q' talib'
omnino carebunt ergo nullo
erunt incorrupt'bilia ¶ Pt' illi
q' sunt in summa miseria
subtrahi' maximam penam
inde' inconueniens s' maxi
penarum e' mors ut p' ph'm
in .3. eth'. ergo a dampnatis
q' sunt in miseria summa
mors remoui n' d' ergo cor
cor' corrupt'bilia erunt ¶ Sz
con' e' qd' dr' apoc .9.
In diebus illis querent homines
mortem et non inuenient
eam desiderabunt mori et
fugiet mors ab eis ¶ Pt'
dampnati puniuntur in anima
et cor' p'e' p'petua . aug' . ?o.
Ibunt hij in supplicium
eternum s' h' ee' n' posset si
cor' erunt corrupt'bilia ess'
ergo eorum cor' erunt incor'bilia
¶ R' dicendum q' in omni moti

optreat esse aliquod principium
motus 2ᵐ motus aliquis ut nun
tatc a motu remone. Alio
q dicit pᵐᵐ motus. Alio phs
q impedit pᵐᵐ motus, corrup
aut mutato quedᵐ e. Unde
dicit pt quire ut corp ex co
dicone suorum pᵐ corrup
tibilitatem sed incorruptibile reddat. Unde
ex hoc q pᵐᵐ ad corruptionem
mouens tollit, Secundo in co
dampnatorum incorruptibilitas erit
cum n p celum pᵐ sit alte
rans p motum suum loca
lem et alia omnia agentia
sa in virtute ipsius agunt et q
ab ipso mota. Sed q cessante
motu celi ut sit agens quod
possit corpus p alterationem ali
quam transmutare a sua naturali
proprietate et eo pg ... cessante
motu celi nulla qualitas erit suf
ficiens ut corpus humanum alterare
possit a sua naturali qualitate corrup
aut e tamen alteratos sicut
et generato. Unde corpora dampnatorum
corrumpi non ~~possunt~~ poterit
et hoc convenit divine iustitie ut
perpetuo commictes perpetuo puni
antur ut divina iustitia requirit
ut i dicit sic et nunc corrupti
bilitas corporum convenit divine
prudencie p quam ex aliquibus
corruptis alia generantur. Alio
contingit ex hoc q pᵐᵐ cor
rup impedit et hoc modo corpus
ade incorruptibile fuit q contrarie
qualitates in homine corpore existentes
continebantur p gratiam in
nocentie ne dissolutionem corporis
agere possent sed contra plus
continebunt in corporibus
gloriosis que erunt omnino subiecta

spiritui et in corporibus beatorum pg
... commune coniunge duo
modi predicti in ~~corporibus~~ corrupti
¶ Ad 1 ergo dicendum q contraria ex quibus
corpora componuntur sunt sa pᵐ
ad corruptionem agentia pᵐ n
agens e motus celestis. Non
supposito motu celi nune est
ut corpus ex contrariis compositum
corrumpatur n sit aliqua causa
potior impediens si motu
celi remota contraria quibus
corpus componuntur non sufficiunt
ad corruptionem faciendam
si ... ut dicte cessa
tionem aut motus celestis non
cognoverunt phi. Non p infal
libili habebant q corpus q co
pontur ex contrariis corrumpatur
sm naturam ¶ Ad 2 dicendum q in
corruptibilitas erit p naturam
non q sit aliquod incorruptibile
pᵐ in corporibus dampnatorum
sed p defectum primi moventis
ad corruptionem ¶ Ad 3 dicendum
q licet mors sit simpliciter maxima
penarum sed tamen ut phi
de mortem esse in penarum
remedium et p quos ablatione
mortis in penarum augmentum
venie n ut dicit phus ix eth
ut omnibus delectabile esse co
q omnia appetunt esse non
sed aut ut ibidem dicit accipere
malam vitam neque corruptam
neque que e in tristiciis sicut ergo
vivere simpliciter e delectabile non at
vita que e in tristiciis ita et
mors que e generato unite simpliciter
e penosa et maxima pena
eo in quantum subtrahit pᵐ bo
s esse tamen quo alia subtrahit

sed in quantum puniat malam vitam
que est contritionis est in remedium
penarum quas terminat. Et propter
hoc mortis subitatio est in aug-
mentum penarum quas perpe-
tuas facit. Si autem dicatur mors
esse penalis propter corporales dolores
quos sentiunt morientes,
non est dubium quod multo ma-
iorem dolorem dampnati continue
sustinebunt. Unde in perpetua
morte esse dicuntur. Sic scriptum
est in psalmo: mors depascet eos.

Ad 3 sic proceditur. Videtur quod corpora
dampnatorum futura
sint impassibilia. Quia secundum
philosophum in 6 topicorum: Omnis
passio magis facta abicit
a substantia. Sed a finito si semper
aliquid abicitur necesse est illud
tandem consumi ut dicitur in
primo physicorum. Ergo si corpora dam-
natorum erunt passibilia et
semper patientur, quandoque deficient
et corrumpentur, quod falsum esse
ostensum est. Ergo erunt impassibilia.
¶ Praeterea omne agens assimilat
sibi patiens. Si ergo corpora dampna-
torum patientur ab igne, ignis
ea sibi assimilabit. Sed non con-
sumit aliter ignis corpora nisi in quantum
ea sibi assimilat resolvendo. Si igitur
corpora dampnatorum erunt passibilia
ab igne, quandoque consumentur, et habetur
quod prius. ¶ Praeterea animalia que
in igne sine corruptione durant
vivere, ut de salamandra dicitur,
ab igne non affliguntur nisi
corpus aliquo modo ledatur.
Si ergo corpora dampnatorum in igne
sine consumptione remanere
possunt sicut et animalia
predicta, ut Augustinus in libro de

civitate dei dicit, videtur quod nullam afflic-
tionem ibi sustinebunt, quod non esset
nisi corpora eorum impassibilia essent.
Ergo etc. ¶ Praeterea si corpora dampnatorum
sunt passibilia, dolor qui ex eorum
passione proveniet, ut videtur,
superare debet omnem presentem
corporis dolorem, sicut et sanctorum
iocunditas superabit omnem
presentem iocunditatem. Sed propter im-
mensitatem doloris quandoque con-
tingit in hac vita animam
a corpore separari. Ergo multo for-
tius si corpora illa futura
sunt passibilia, pre immensita-
te doloris anima a corpore
separabitur et corpora corrumpentur,
quod falsum est. Ergo corpora illa erunt
impassibilia. ¶ Sed contra est quod dicitur
1 Cor. 15: Et nos immuta-
bimur. Glossa: nos boni tantum
immutabimur in gloriam immuta-
bilitatis et impassibilitatis. Ergo erunt
corpora dampnatorum passibilia. ¶ Praeterea
sicut corpus cooperatur anime ad meri-
tum, ita cooperatur ei ad peccatum.
Sed propter cooperationem predictam non
solum anima sed et corpus post
resurrectionem premiabitur. Ergo pari ratione
dampnatorum corpora punientur,
quod non esset si impassibilia forent.
Ergo erunt passibilia. ¶ Respondeo dicendum
quod principalis causa quare dam-
natorum corpora ab igne non con-
sumentur erit divina iustitia,
qua corpora eorum ad penam perpe-
tuam sunt addicta. Iustitie autem divine
servit etiam naturalis dis-
positio tam ex parte corporis patientis
quam ex parte agentium. Quia cum
pati sit recipere quoddam, duplex
est modus passionis, secundum quod aliquid
in aliquo recipitur dupliciter.

potest enim aliqua forma recipi
in aliquo subiecto secundum esse natura
le materiale sicut calor ab igne
recipitur in aere et secundum hunc
modum receptionis est communis
modus passionis qui dicitur passio
naturalis secundum quod aliquid in aliquo
recipi potest. Alio modo aliquid
recipitur ab alio spiritualiter per
modum intentionis cuiusdam
~~intentionis~~ sicut similitudo
albedinis recipitur ab aere
et in pupilla et hec receptio
similatur illi receptioni qua anima
recipit similitudines rerum.
Unde secundum hunc modum receptionis
est alius modus passionis qui
vocatur passio anime quia igitur
post iudicium motu celi cessante
non poterit aliquod corpus alterari
a sua naturali qualitate ut dictum
est nullum corpus pati poterit
passione naturali. Et quantum
ad hunc modum passionis
corpora dampnatorum impassibilia
erunt sicut et incorruptibilia sed
cessante motu celi adhuc
remanebit passio que est per modum
anime quia et aer a sole il
luminabitur et color deferetur
usque ad visum. Unde et
secundum hunc modum passionis corpora
dampnatorum passibilia erunt et
quia in tali passione sensus perficitur
ideo in corporibus dampnatorum sensus
pene erunt sine immutatione
naturalis dispositionis corpora vero
gloriosa et si recipiant aliquid
et sensu paciantur in sensu
non tamen passibilia erunt quia
nichil recipient per modum le
sivum sicut corpora dampnatorum qui
absolute passibilia dicuntur. Ad 1 ergo

dicendum quod philosophus loquitur de illa passione
per quam transsumitur patiens
a sua naturali dispositione talis
autem passio non erit in corporibus
dampnatorum ut dictum est.
Ad 2 dicendum quod similitudo agen
tis est dupliciter in paciente. Uno
modo eodem modo quo est in agente
sicut et in omnibus agentibus uni
vocis ut calidum facit calidum
ignis generat ignem. Alio
modo diversum a modo quo est
in agente sicut est in omnibus
agentibus equivocis. Huiusmodi quandoque
contingit quod in agente est
forma spiritualis que in paciente
materialiter recipitur sicut forma que in do
mo facta per artificem est materialiter
in ipsa et in mente artificis
est spiritualiter quandoque vero econverso
est materialiter in agente et recipitur
spiritualiter in paciente sicut albedo
materialiter est in pariete
a quo recipitur spiritualiter in pupilla
et in medio deferente et similiter
est in proposito quia species que materialiter
in igne recipitur spiritualiter in cor
poribus dampnatorum et ignis
sic assimilabit eorum corpora
ut tamen ea consumeret. Ad
3 dicendum quod secundum philosophum in libro de
proprietatibus elementorum nullum
animal in igne vivere potest.
Galienus autem in libro de
simplicibus medicinis dicit quod
nullum corpus est quod tandem
ab igne non consumatur contingit
quandoque quedam corpora sint que ad
horam in igne sine lesione
permaneant ut de ebeno quod
autem dicitur de salamandra non
potest omnino esse simile quia non

pt psencate finat in igne
sine corruptione sic corpa
dampnatorum ab igne inferni
p corruptio aliquaz non le
duntur q sic hic ab igne no
affligantur qz spirale no for
matum e delectale ut afflige
spm. sm q agit actione ue
confortando ut corrumpendo
organum. S. 2. sm qd agit
actione spiali qz qu spirale e
indebita pportione ad sentiē
tem delectat econuso aut qu
sic hz in supabundantia ut de
fectu unde et colores medii
et voces consonantes sunt
delectabiles inconsonantes
aut offendunt auditum ¶ Ad
x ddz q dolor no separat anime
a corpore. sm q imag tm
impossib anime cui e dolere
S. S. q ad passiones anime
sequitur corpus a sua nali disposie
sm modum quo videmus q
qo ira corpus calescit et qo timo
re frigescit. S. post resurrex non
potest transmutari a sua na
li disposie ut qo dictum est.
Unde quantumcumque sit dolor
animam a corpore no separabit

8n

Post hec agendum e de hiis
q sequuntur resurrex quorum
prima consideratio e de
cognitione quam habebunt
resuscitati in iudicio tam merito
et demeritorum / 2o de ipso iudicio
in generali tempore et loco in quo
erunt / 3o de iudicantibus et
iudicatis / 4o de forma in qua
iudex veniet ad iudicandum

4o de statu munde et resurge
ptis iudicium / Circa primum
queruntur tria / Primo utrum
cognoscat quilibet homo in
iudicio omnia peccata sua / 2o
utrum possit quilibet legere con
scientiam alterius / 3o utrum
omnia merita et demerita uno
intuitu quis videri possit

Ad i sic proceditur. videtur q resurrex
no cognoscet quilibet
peccata sua que fecit / Omne
n q cognoscimus vel de novo
p sensum accipimus ut de thezau
ro memorie deducuntur. S homines
post resurrex omnia peccata sua no
potuerunt sensu percipere qz iam
transierunt. Similiter aut e tm
peccata multa et peccata a me
moria exciderunt peccantibus
que no poterunt de thesauro
memorie educi / ergo no omnia
peccatorum q fecit resurgens
cognitionem habebit ¶ Pret
in textu dicitur Lib. conscientie quida
sunt ingressi merita sua lectorum legendi
S in libris no pt aliquid
legi nisi eius merita nota co
tineantur in li. Note aut quedam
remanent peccatorum inconscientia
ut dicit i. iii. glo. q no videtur
aliud esse quam reatus ut ma
cula cum igitur multorum peccatorum
macula et reatus a multis
sit deletus p gratiam videtur q
non omnia peccata q fecit
possit aliquis in sua conscientia
legere. Et idem q plus ¶ Pret
crescente causa crescit effectus
S causa que facit nos dolere
de peccatis que ad memoriam re
vocamus e caritas cum ergo in

sed resurgentibus sicut perfecta caritas
maxime de peccatis dolebunt
si ea ad memoriam revocabunt
quod non potest esse quia fugiet ab
eis dolor et gemitus Apocalypsis
xxi. ergo peccata prima ad memo-
riam non revocabunt ¶ Preterea
sicut sancti resurgentes dampnati
ad bona que aliquando fecerunt sed
resurgentes dampnati ut videtur
cognitionem de bonis que aliquando
fecerunt non habebunt quia
per hoc eorum pena multum alle-
viaretur ergo nec beati habebunt
cognitionem peccatorum que commise-
runt ¶ Sed contra est quod Augustinus
dicit xx. de civitate dei quod quedam
divina vis aderit qua fiet
ut cuncta peccata ad memoriam
revocentur ¶ Preterea sicut se habet
humanum iudicium ad testimo-
nium exterius ita se habet divinum
iudicium ad testimonium consci-
entie .j. cor. iiij. homines vi-
dentur ea que patent deus au-
tem intuetur cor sed non posset perfecte
iudicium humanum esse de
aliquo nisi testes de omnibus
de quibus iudicandus est testimo-
nium deponerent ergo oportet cum divinum
iudicium sit perfectissimum quod
conscientia teneat omnia de quibus
iudicandum est sed iudicandum
erit de omnibus bonis operibus
et malis .2. cor. v. Omnes
stabimus ante tribunal christi etc.
ergo oportet quod conscientia uniuscuiusque
retineat omnia opera que fecit
sive bona sive mala ¶ Respondeo dicendum
quod sicut dicitur Ro. ij. in die cum
iudicabit dominus testimonium reddente
unicuique sua conscientia et co-
gitationes erunt accusantes
et defendentes. Et quia oportet quod

testis et accusator et defensor in quolibet
iudicio habeant eorum noti-
ciam que in iudicio versantur in
illo autem communi iudicio omnia
opera hominum in iudicium venient
oportet quod omnium operum suorum quisque
tunc noticiam habeat Unde
conscientie singulorum erunt quasi quidam
libri continentes res gestas
ex quibus iudicium procedet sicut et
in iudicio humano registris
utuntur Et isti sunt libri de
quibus Apocalypsis xx. dicitur libri
aperti sunt Et alius liber apertus
est qui est vite et iudicati sunt
mortui ex hiis que scripta erant
in libris secundum opera ipsorum ut
per libros qui hic dicuntur sicut aperti
ut Augustinus exponit. xx. de
civitate dei sit significare sancti novi et
veteris testamenti in quibus deus omnia que
mandata fieri iussisset Unde
Richardus de sancto victore dicit erunt
corda eorum quasi quedam
statuta canonum sed per librum
vite de quo subiungitur in-
telliguntur conscientie singulorum
que dicuntur sicut liber unus quia
una virtute divina fiet ut cuncti
ad memoriam sua facta revo-
centur Que virtus ad memoriam
hominum reducit sua peccata facta
liber vite dicitur vel per primos li-
bros conscientie intelliguntur
per secundos iudicis sententia in
eius providentia descripta ¶ Ad
primum ergo dicendum quod quamvis multa
merita et demerita a memoria
decidant tamen nullum eorum
erit quod non aliquo modo maneat
in suo effectu cum merita que
non sunt mortificata mane-
bunt in premio quod eis reddi-
tur que autem mortificata sunt

manet in ratu ingratitudinis
q augetur ex hoc quod homo post gratiam
susceptam peccavit. Similiter
et demerita que non sunt per
penitentiam deleta manet in ratu
pene que eis debetur. que autem
penitentia delevit manet in ipsa
pure memoria quam scilicet non
alius initis cum notitia habebit
Unde in quolibet homine erit
aliquid ex quo possit ad meo
riam sua opera renotare. Et tamen
ut augustinus dicit pu ad hoc di
na nos operabitur. ¶ Ad .2. dicendum quod
aliquae notae manent in con
scientiis singulorum de operibus
a se factis. nec oportet quod notae iste
sint ratio tamen ut ex dictis patet
¶ Ad .3. dicendum quod quamvis tamen sit
causa nota dolendi de peccato tamen
sed in penitentia erunt ita perfecti
gaudio quod dolor in eis locum
habere non poterit. Et ideo de
peccatis non dolebunt sed potius
gaudebunt de divina misericor-
dia qua eis peccata sunt relaxata
sicut et nunc angeli gaudebunt
de divina iustitia qua fit ut de
sit a gratia cum peccata ruant
illi quos custodiunt quorum
tamen saluti sollicite invigilant
¶ Ad .4. dicendum quod mali cognoscunt
omnia bona que fecerunt. Et quod
hoc non minuetur eorum dolor
sed magis augmentabitur quod maxi
mus dolor est multa opera per
didisse propter quod dicit boetius in 2o
de con. quod summum infortunii
genus est fuisse felicem.

Ad .3. sic proceditur. Videtur quod non
quilibet possit legere omnia que
sunt in conscientia alterius

resurgentium. Non enim erit limpi
dior cognitio quam nunc sit an
gelorum quorum equalitas
resurgentibus promittitur. Mat.
xxii. Sed angeli non possunt invi
cem in suis cordibus videre ea
que dependent ab libero arbitrio. Unde
indigent locutione ad eam in
vicem innotescenda ut in 2o
libro dicitur. Ergo post resurrectionem non re
surgentes non poterunt in
spicere ea que continentur in con
scientiis aliorum. ¶ Praeterea omne
quod cognoscitur vel cognoscitur
in se aut in sua causa vel in
suo effectu. Sed merita vel demerita
que continentur in conscientia alicuius non
potest alius cognoscere in seipsis
quia solus deus cordi illabitur et
secreta intuetur. Similiter nec in
sua causa quia non omnes vi
debunt deum qui solus potest im
primere in affectum ex quo pro
cedit meritum vel demeritum. Simi
liter et nec in effectu quia multa
demerita erunt quorum nullus
effectus remanebit totaliter per penam
abolitis. ergo non omnia que
sunt in conscientia alicuius potest
quilibet alius cognoscere. ¶ Praeterea crisostomus
dicit in libro nunc autem si recor
deris peccatorum tuorum et fre
quenter ea in conspectu dei pro
nuncies et pro eis deprecaris
citius illa delebis sed vero oblivi
sceris tunc eorum recordabilis
nolens volens quod publicabuntur
in conspectu omnium amicorum
et inimicorum sanctorum et angelorum
proferentur ex hoc accipitur quod
illa publicatio pena est negligentie
qua homo confessionem pretermittit
ergo illa peccata de quibus homo

confessus e no publicabunt alijs
¶ Pro solacium e alicui si sit
se hre multos socios in pcto
et unus vecundia inde si go gls
pctu alijs cognosceret iniustz
pctoris erubescencia minueret
qd no competit go non os
oiu pcta cognoscunt ¶ Sz
con sc. i. cd cor4 q illuminabit
abscondita tenebrarum dt glo
gesta et cogita bona et mala
tunc apta erunt omnibz et
nota ¶ Pro oiu bonorum pcta
pcita equalit erunt abolita
s quorundam scorum pcta sic
hmus sc magd et petri et dd
go pari rone aliorum pcta
electorum scientur et multo
mag dampnatorum ¶ Rpo. ddz
q in ultimo et in gni iudicio
oz q diuina iusti omnibz euidet
appareat q nunc in pleris latz
sua aut condempnatz ul pre
miantz iusta ee no pt nisi
pro iusta ul diuina psceratile
et ideo sic oz q iudex et as
sessor iudicii iusta cause cog
noscant adhc q iustam suaz
pferant ita oz q adhc q iusta
sua appareat q omnibz
suam cognoscentibz iusta
innotescant Unde sic uniz
nota erit sua punicio et
sua dampnacio ita et omnibz
alijs innotescat oz q sicut glz
sua iusta ul diuina reducet
ad memoriam ita et aliena
sue cognicom pbrateant
et hc e pbabilior et comunior
opinio qnis magr in lra
dt .s. q pcta q sunt p pnias
deleta in iudicio alijs no
patescent. s cc hc sequitur

q nec et pnia dr pfectis pctis
ulus pfec cognoscatur in quo
multum detrahe scor glo
rie et laudi diuine que tam
misericordit scos liberauit
¶ Ad 1 go dz q omnia iusta
prudencia ul diuina facient al
quam quantitate ul gloria ul
miseria hominis resurgent et
ideo cc exterioribz iusis potuerit
cuncta in consciencijs uideri
et pprie diuina vtute adhc
opante q sua iudicis iusta
omnibz appareat ¶ Ad 2 dz
q iusta ul diuina potuit alijs
ostendi in suis effectibz ut cc
dictis pz ul e in scripis p
diuinam vtutem qnis adhc
cotg intellecus creati no sufficiat
¶ Ad 3 dz q publicacio pctor
ad ignominiam pertinent e effcs
negligencie que committi in
omissione confessionis s q
pcta scorum reuelent non
poterit eis ee erubescencia ul
verecundia sic nec maria
magne e in consistor q pcta
sua in ccna publice recitant
qz verecundia e timor ingloria
cionis ut dam dt q in bno
ee no potest s talis publicacio
erit eis ad magnam glam
pp pnias q fecerunt sic et
confessor appbat eum qui
mag scelera sua confitetur
dnd aut pcta ee deleta qz
deg no iudz ea ad puniendu
¶ Ad 4 dz q cc hc q pctor
aliorz pcta inspiciet in nullo
sua confusio minuet s mag
augebit dum in alieno com
pio sua intueperim magis

agnoscit quod .n. ex tali causa
confusio minuatur contingit
ex hoc quod verecundia resspiat ex
timatorum hominum quod ex consuetu
dine reddi lenior. sed tunc confu[sio]
resspiciet estimacionem veram que est
secundum veritatem de quolibet peto
sine sit comunis vel sine vel actor.

Ad .3. sic procedere videtur quod non
omnia mala vel demerita
propria et aliena ab aliquo
uno intuitu videantur ea non
que singillatim considerantur
non videntur uno intuitu sed
dampnati sigillatim considera
bunt sua peccata et ea plangent
Unde dicunt Sap. v. quid
nobis profuit superbia ergo non
omnia videbunt uno intuitu
¶ Item. philosophus dicit in .3. topicorum quod
non contingit simul plura intelli
gere. sed mala et demerita propria et
aliena non videbunt nisi in
intellectu ergo non potuerunt
simul omnia videre ¶ Item intellectus
dampnatorum non erit perfectior
elevatior quam nunc sit beatorum
et angelorum quorum ad cognicionem
naturalem qua cognoscunt res
per species innatas. sed tali cogni[cione]
angeli non vident plura simul
ergo nec tunc dampnati poterunt
omnia facta simul videre ¶ Sed
contra est illud Iob. viij. videtur
confessione dicit Glossa in ipso iudicio
mala omnia eius oculis men
tis occurrent. sed iudicio subito
videbunt. ergo similiter mala
que commiserunt et eadem racione
omnia bona ¶ Item Augustinus xx
de ci. dei loquitur per incongruentiam quod
legatur aliquis liber in quo

iudicio in quo facta sint l[ib]ro scripta
scripta eo quod nullus valeat
estimare illius libri magnitu
dinem vel quanto tempore
legi possit. sed similiter .3. non pos
set estimare tempus quod oport
teret ponere ad considerandum
omnia mala et demerita sua
et aliena ab aliquo homine
si processive diversa videat
ergo oportet ponere quod omnia simul
videat convinsivi ¶ Respondeo dicendum
quod circa hoc est duplex opinio quidam
n. dicunt quod omnia mala
et demerita simul aliquis vide
bit sua et aliena in instanti
quod quidem de bonis facile accedi
pit quod omnia in uno videbunt
et non est inconveniens quod simul
videant plura. sed de dampnatis
quorum intellectus non est ele
vatus ut possit deum videre
et in eo omnia alia est magis
difficile et ideo alii dicunt quod
mali simul omnia videbunt
in genere sua peccata et hoc sufficit
ad accusacionem illam quam debet esse in
iudicio vel ad absolucionem non
autem videbunt omnia simul
descendendo ad singula. sed hoc est
non videtur consonum dictis Augustini
qui .xx. de ci. dei quod dicit quod omnia
mentis intuitu enumerabuntur
quod autem in genere cognoscitur
non enumeratur ¶ Unde potest eligi
media via quod singula considera
buntur non tamen in instanti sed
in tempore brevi brevissimo divina
virtute ad hoc adiuvante et hoc
est quod Augustinus dicit ibidem quod mira
celeritate enumerabuntur nec
est hoc impossibile tamen in quolibet parvo tempore

sunt infinita instancia in primo phisicorum patet solucio ad utramque partem

Q. 88 Deinde considerandum est de iudicio generali tempore et loco in quo fiet. Circa quod queruntur quatuor. Primo utrum generale iudicium sit futurum. Secundo utrum quantum ad disceptacionem fiet per vocalem locucionem. Tercio utrum fiet tempore ignoto. Quarto utrum fiet in valle iosaphat.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod generale iudicium non sit futurum quia ut dicitur naum primo: Non iudicabit deus bis in idipsum. Sed nunc deus iudicat de singulis hominum operibus cum post mortem peractam unicuique penas vel premia pro meritis tribuit et dum quosdam in hac vita pro bonis vel malis operibus remunerat vel punit. Ergo videtur quod non sit aliud iudicium futurum. ¶ Praeterea in nullo iudicio execucio sentencie precedit iudicium. Sed sentencia divini iudicii quo ad omnes est de adopcione regni vel exclusione a regno ut patet Mathei xxv. Ergo cum modo aliqui adipiscantur regnum eternum et quidam excludantur ab ipso perpetuo videtur quod aliud iudicium non sit futurum. ¶ Praeterea hac de causa aliqua in iudicium adducuntur quod dubium est quid de eis diffiniendum sit. Sed ante finem mundi determinata est unicuique reproborum sua dampnacio et cuique sanctorum sua beatitudo. Ergo etc. ¶ Sed contra est quod dicitur Mathei xii: niniuite resurgent in iudicio cum generacione ista et condempnabunt eam. Ergo post resurreccionem aliquod iudicium fiet. ¶ Praeterea Iohannis v dicitur: procedent qui bona egerunt in resurreccionem vite, qui vero mala in resurreccionem iudicii. Ergo videtur quod post resurreccionem aliquod iudicium sit futurum. ¶ Respondeo dicendum quod sicut operacio pertinet ad rei principium quo producuntur in esse, ita iudicium pertinet ad terminum quo res ad suum finem perducuntur. Distinguitur autem duplex dei operacio. Una qua res primitus in esse produxit instituens naturam et distinguens ea que ad complementum pertinent, a quo quidem opere deus dicitur quievisse Genesis ii. Alia eius operacio est qua operatur in gubernacione creaturarum, de qua Iohannis v: pater meus usque modo operatur et ego operor. Ita etiam duplex eius iudicium distinguitur ordine tamen converso. Unum quod respondet operacioni gubernacionis que sine iudicio esse non potest, per quod quidem iudicium unusquisque singulariter pro suis operibus iudicatur, non solum secundum quod sibi competit sed secundum quod competit gubernacioni universi. Unde differtur unius premiacio pro utilitate aliorum ut patet Hebreorum xi, et pene unius ad profectum aliorum proficiunt. Unde necesse est ut sit aliud iudicium universale correspondens ex adverso prime rerum produccioni in esse, ut videlicet sicut tunc omnia processerunt immediate a deo ita tunc ultima complecio mundo detur unoquoque accipiente finaliter quod ei debetur. Sed secundum se ipsum. Unde et in illo iudicio apparebit

manifeste divina iusticia quia ad omnia
que nunc ex hoc occultantur quia in
terdum de uno disponit ad utilita
tem aliorum aliter quam manifesta
ta opera exigere videantur. Secundo
est quia tunc erit ultima separatio
bonorum a malis quia ultra non erit
locus ut mali per bonos vel boni
per malos proficiant. Sed quod
perfectum nostrum commixti in
veniuntur boni malis quo ad
usum status huius vite per divinam
providenciam gubernatur ¶ Ad
1. ergo dicendum quod quilibet homo et est
singularis quedam persona et
est pars tocius generis humani
unde et duplex ei iudicium de
betur. Unum singulare quod de eo fiet
post mortem quando recipiet iuxta
ea que in corpore gessit quamvis
non totaliter quia non quo ad corpus
sed quo ad animam tantum. aliud
iudicium debet esse de eo secundum quod est
pars generis humani sicut aliquis
iudicari dicitur secundum humanam iusti
ciam. quando etiam iudicium datur
de communitate cuius ipse est pars
unde et tunc quando fiet universale
iudicium tocius humani generis
per universalem separationem bono
rum a malis etiam quilibet per
consequens iudicabitur nec tamen deus
iudicabit bis in idipsum quia non
duas penas pro uno peccato peccato
infert. sed pena que ante iudi
cium complete inflicta non
fuerat in ultimo iudicio
complebitur / propter quod impii
cruciabuntur quo ad corpus et
animam simul ¶ Ad 2. dicendum
quod proprie sicut illius qualis
iudicii est universalis separatio
bonorum a malis quia illud
iudicium per quod non procedet sed in
2. venit quo ad particulare
sententiam omnis consensus plene
perfecit iudicii effectus quia et
boni amplius post iudicium
premiabuntur tamen ex gloria
corporis adiuncta tantum ex numero
sanctorum completo. Et mali et
plus torquebuntur ex adiuncta
pena corporis. Et in completo
in penis numero damnatorum quia
quanto cum pluribus ardebunt
magis ardebunt ¶ Ad 3. dicendum
quod universale iudicium magis
directe respicit universalitatem
hominum quam singulos iudicandorum
quamvis ergo cuilibet hominum ante iu
dicium fit certa noticia de
sua damnatione vel premio non
tamen omnibus damnatio vel
premium innotescet. Unde iudi
cium erit

Ad 2. sic proceditur videtur quod iudi
cium illud quantum ad disceptationem
et sententiam fiet per locutionem voca
lem quia ut dicit Augustinus xx. de civitate dei
per quot dies futurum hoc iu
dicium tendatur hoc incertum est
sed non esse incertum sed illa que
in iudicio dicuntur futura tantum
mentaliter complerentur ergo iu
dicium illud vocaliter fiet
et non mentaliter ¶ Praeterea Gregorius dicit
et habetur in littera illos saltem verba
iudicis audient qui eius fide
verbo tenuerunt. hoc autem non
potest intelligi de verbo interiori
quia sic omnes verba iudicis
audient quia omnibus bonis et
malis nota erunt facta omnia
aliorum ergo videtur quod iudicium
illud vocaliter peragetur ¶ Praeterea
sicut forma hominis iudicabit
sentencia corporaliter ab omnibus

possit iudex. Ergo eadem ratione
videtur quod corporali voce loquetur
ut ab omnibus audiatur. ¶ Contra
conclusio Augustinus dicit xx. de civitate dei
quod liber vitae de quo Apocalypsis xx.
vis quaedam intelligenda est divina
qua fiet ut cuique opera sua
vel bona vel mala ad memoriam
revocentur et mentis intuitu mira
celeritate cernantur ut accuset
vel excuset conscientia atque ita simul
et omnes et singuli iudicentur. Sed si
vocaliter discuterentur nimia simul
non possent omnes et singuli iu-
dicari. Ergo videtur quod illa discussio
non erit vocalis. ¶ Praeterea sicut pro-
portionaliter se habet testimonium iudex
sed testimonium et accusatio et ex-
cusatio erit mentalis iuxta illud
Romanos ii. testimonium illis red-
dente conscientia ipsorum et inter se
invicem cogitationum accusantium
aut etiam defendentium in die cum
iudicabit deus occulta hominum. Ergo
videtur quod illa sententia et totum iu-
dicium mentaliter compleatur.
¶ Responsio dicendum quod quid circa hanc quaestionem
sit verum pro certo diffiniri non
potest. Tamen probabilius existimatur
quod totum illud iudicium et quo
ad discussionem et accusationem malo-
rum et commendationem bonorum
et quo ad sententiam de utrisque men-
taliter perficietur. Si enim vocaliter
singulorum facta narrarentur
inextimabilis magnitudo
temporis ad hoc exigeretur. Sicut Augustinus
dicit xx. de civitate dei quod si liber ex
cuius scriptura omnes iudicabuntur
ut dicitur Apocalypsis xx. carnaliter
cogitetur quis eius magnitudinem et
longitudinem valeat extimare
aut quanto tempore legi poterit liber

in quo scriptae sunt universae vitae
omnium. ¶ Non autem minus tempus
requiritur ad narrandum oretenus
singulorum facta quam ad legendum
si essent in libro materiali scripta. Unde
probabile est quod illa quae dicuntur Matthaei
xxv. non vocaliter sed mentaliter
intelligenda sunt esse perficienda.
¶ Ad primum ergo dicendum quod pro tanto dicit
Augustinus quod incertum est per quot
dies hoc iudicium tendatur quia
non est determinatum utrum mentaliter
vel vocaliter perficiatur. Si enim vocaliter
perficeretur plurimum temporis ad hoc
exigeretur. Si autem mentaliter fieret
in momento. ¶ Ad secundum dicendum quod
etiam si iudicium fieret mentaliter tamen
verbum domini salvari potest quia
sic omnibus innotescet sua et aliorum
facta divina virtute hoc faci-
ente quod in evangelio locutio dicitur. Tamen illi
qui fidem habuerunt quam ex verbis
dei conceperunt ex ipsis verbis
iudicabuntur quia dicitur Romanos ii. qui in
lege peccaverunt per legem iudi-
cabuntur. Unde quodam speciali
modo dicetur aliquid hiis qui fu-
erunt fideles quod non dicetur in-
fidelibus. ¶ Ad tertium dicendum quod Christus corporaliter
apparebit ut ab omnibus iudex
corporaliter cognoscatur quod quidem
subito fieri potest. Sed locutio quae
tempore mensuratur requireret in-
mensam temporis longitudinem si
vocali locutione iudicium perageretur.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod tempus
futuri iudicii non sit incer-
tum. Sicut enim sancti patres expectabant
primum adventum ita et nos expec-
tamus secundum. Sed sancti patres scive-
runt tempus primi adventus sicut per
numerum ebdomadarum quae describi-
tur Danielis ix. Unde et reprehendun-

uidetur quod tempus aduentus sui non cog
nouerunt ut habetur Luc. xii. yppocrite
faciem celi et terre nostis probare
hoc autem tempus quomodo non probatis
ergo videtur nobis esse determinatum
tempus secundi aduentus quo deus
ad iudicium veniet ¶ Preterea per signa
venimus in cognitionem signatorum
sed de futuro iudicio multa nobis signa
promittuntur in scriptura ut Mt. 24
et Luc. 21. Mr. 13. ergo in
cognitionem illius temporis possumus
peruenire ¶ Preterea dicit apostolus cor. x.
Nos sumus in quos fines seculorum
deuenerunt et j. Jo. 2. Filioli
nouissima hora est etc. cum ergo
longum tempus transierit ex
quo dicta hec sunt videtur quod
saltem nunc scire possumus quod
vltimum iudicium sit proximum
¶ Ad tempus iudicii non oportet esse
occultum quia preterea hoc quod quilibet solli
citus sit ad iudicium propter dum
determinate tempus ignoret sed
eadem sollicitudo remaneret si
certum esset quod cuique incertum
est tempus sue mortis et sicut
dicit Aug. in epistola ad esicium
vnumquemque talem inuenit suus
nouissimus dies in hoc enim
comprehendit mundi nouissimus
dies ergo non est necesse tempus
iudicii esse occultum ¶ Contra
est quod dicit Mr. 13. De die illa uel
hora nemo nouit neque angeli in celo neque
filius scit nisi pater. Dicit autem filius
nescire quod nos scire non facit
¶ Preterea j. Tess. v. dies domini sicut
fur in nocte ita veniet ergo
videtur cum aduentus furis in nocte
sit omnino incertus quod dies ultimi
iudicii sit omnino incertus ¶ Respondeo
dicendum quod deus per scientiam suam est causa
rerum. Vtrumque autem creaturis
communicat dum et rebus tribuit
virtutem agendi alias res quarum
sunt cause et quibusdam etiam
cognitionem rerum prebet sed in vtroque
aliquid sibi reseruat operatur enim
quedam in quibus nulla creatura
enim cooperatur et similiter cog
noscit quedam que a nulla pura
creatura cognoscuntur. Hec autem
nulla alia magis esse debent quam
illa que soli diuine subiacent
potestati in quibus nulla creatura ei
cooperatur et huiusmodi est finis
mundi in quo erit dies iu
dicii. Non enim per aliquam causam
creatam mundus finietur sicut
etiam mundus esse incepit im
mediate a deo. Vnde decenter
cognicio finis mundi soli
deo reseruatur et hanc rationem
videtur ipse dominus assignare
act. j. Non est nostrum nosse tempora uel momenta
que pater posuit in sua potestate. quasi
dicat que soli potestati eius reser
uata sunt ¶ Ad j. ergo dicendum
quod in primo aduentu christus venit
occultus. secundum id ys. 45. Vere tu
es deus absconditus sanctus israel
saluator et ideo ut a fidelibus
cognosci posset oportuit de
terminare tempus determinate
sed in 2o aduentu veniet ma
nifestus ut dicitur in psalmo deus
manifeste veniet etc. et ideo
ad cognitionem aduentus ipsius
error esse non poterit et propter hoc
non est simile ¶ Ad 2. dicendum quod
sicut Aug. dicit in epistola de die
iudicii ad esicium signa que

in evangeliis ponitur non omnia
pertinet ad adventum qui erit
in fine sed quedam eorum pertinet
ad tempus destructionis velim
que iam preterijt · quedam vero et
plura pertinent ad adventum quo
quottidie venit in animam
eam visitans spiritualiter per quod nos
inhitat perfidem et amorem vel
ita que in evangeliis vel epistolis
ponuntur ad ultimum adventum
pertinentia ad hoc possunt va
lere ut determinate tempus
iudicii possit agnosci quod illa
pericula que pronunciantur immi
nentia ultimum christi adventum
que a tempore primitive ecclesie fu
erunt quandoque intensius quandoque
remissius / Unde et ipsi dies
apostolorum dicti sunt novissimi
dies ut patet actuum 2 ubi petrus ex
ponit illud Ioel. 2 erit in
novissimis diebus etc. pro tempore
illo et tamen ex illo iam
tempore temporibus plurimum tran
sierunt et quandoque plures et quandoque
pauciores tribulaciones in
ecclesia fuerunt / Unde non potest
determinari tempus quando
sit futurus vel de mense vel
de anno vel de centum vel de mille
annis ut Augustinus in eodem libro
dicit et si credantur in fine
huius pericula magis abundare non
potest tamen determinari quod illa
quantitas periculorum que imminere
diem iudicii precedit vel antichristi
adventum cum 2 etiam tempore
primitive ecclesie fuerit persecu
ciones aliquae adeo graves
et corrupciones errorum adeo
abundaverint quod ab aliquibus cre
derentur oportere vel immi
nere antichristi adventum sicut
dicitur in ecclesiastica historia et legitur
in libris de viris illustribus
¶ Ad 3 dicendum quod ex hoc quod dicitur no
vissima hora est vel consimi
libus locucionibus que in scriptura
leguntur non potest aliqua de
terminata quantitas temporis vel
non est dictum ad significandum aliquam
brevem horam temporis sed ad
significandum novissimum statum mundi
qui est quasi novissima etas que
quanto temporis spacio durat
non est diffinitum cum nec 2
etate senium quod est ultima etas
hominum sit aliquis certus terminus
diffinitus cum quandoque inveniatur
durare tantum quantum omnes
precedentes etates vel plus
ut dicit Augustinus in libro 83 q. 58 13·9a
et apostolus 2 thess. 2 excludit
falsam intelligentiam quorundam qui ex
suis verbis conceperant ut cre
derent diem domini iam instare
¶ Ad 4 dicendum quod 2 supposita
mortis certitudine 2 ad
incertitudinem specialis incertitudo
iudicii primo ad hoc quod homo
vetatur eterni 2 tamen dif
feratur quantum est homines
eorum vel quod duabus partibus in
certitudo maiorem diligenciam fa
ciat 2o quantum ad hoc quod
homo non potest solum solli
citudine de persona sua sed de
familia vel civitate vel regno
aut toto ecclesia cum non determinatur
tempus duracionis sed hominis
vitam et tamen omnes unusquisque horum
hoc modo disponi ut dies domini
non veniat improvisus
Ad 5 est sciendum quod
iudicium non fiat in
valle iosaphat aut i

loco circumstantie quia ad maiu-
orem iudicandos in terra stare eos et
non eleuari in nubibus quorum
erit iudicare. sed tota terra prouis-
sionis capere non posset multitu-
dinem iudicandorum. quod non potest
esse quia tunc vallem illam sic
iudicium ¶ Tertio quia xpo in humani-
tate datum est iudicium ut
iuste iudicet qui iniuste iudicatus
est a preside pilato et sicut
iniuste iudicatus in golgata sic
recepit quod loca illa magis sunt
ad iudicium terminare. ¶ Quarto
nubes fiunt ex resolutione
vaporum. sed tunc nulla erit
euaporatio uel resolutio quod
non potest esse quia iusti in nubibus
obuiam xpo in aera rapientur
Et oportebit et bonos et malos
esse in terra et ita multo am-
plior locus requiretur quam sit vallis
illa ¶ Quinto contra est quod dicitur Iohelis
3. Congregabo omnes gen-
tes et educam eas in vallem
iosaphat et disceptabo cum
eis ¶ Item actuum 1. dicitur Quemad-
modum vidistis eum ascendere
in celum ita veniet. sed ipse
ascendit in celum a monte
oliueti qui preminet valle io-
saphat quod tunc loca ad iudi-
candum veniet ¶ Ad primum dicendum quod
qualiter illud iudicium sit
futurum et quomodo homines ad
iudicium conueniant non potest
multum per certitudinem sciri tamen
probabiliter potest colligi ex scripturis
quia tunc locum montis oliueti
descendet sic et inde ascendit
ut idem esse ondatur qui descendit
et ascendit ¶ Ad 2. quod dicendum
quod magna multitudo in paruo

spacio comprehendi potest sufficit
autem ponere quantumcumque spa-
cium circa locum illum ad ca-
piendum multitudinem iudica-
dorum diuino ab illo spacio
xpo inde possint qui in aere
est preminens et maxima cla-
ritate refulgens a longinquo
inspici poterit ¶ Ad 2. dicendum
quod quamuis xpo prius quod iniuste
iudicatus est iudicialiter potestate
meruit non tamen iudicabit
in forma infirmitatis in qua
iniuste iudicatus est. sed in forma
gloriosa in qua ad patrem ascendit
Unde locus ascensionis magis
competit iudicio quam locus ubi
condempnatus est ¶ Ad 3 dicendum quod
nubes hec appellantur ut
dicunt quidam densitates
lucis resplendentes a corporibus
sanctorum Et non aliqu(a)e e-
uaporationes ex terra et aqua
uel potest dici quod nubes ille ge-
nerabuntur diuina uirtute
ad ostendendum conformita-
tem in aduentu ad iudicium et
ascensionem Ut qui ascendit
in nube. in nube ad iudicium
veniat Nubes etiam propter refri-
gerium iudicat magis iudi-
cantis

De inde considerandum est
de iudicantibus et iudi-
catis in iudicio generali 289
et quid circa quod octo // Primo utrum
aliqui homines iudicaturi sint
cum xpo // Secundo utrum volun- a
tarie paupertati correspondeat
at iudicaria potestas / Tertio c
utrum demones exequantur
sententiam iudicis // Quarto utrum an- 6

ſunt. z indicare. I. vtrum omnes
homines in iudicio comparebūt
II°. vtrum aliqui boni iudicandi
ſunt. III° vtrum aliqui mali. IIII°
vtrum z an(gel)i ſint iudicandi
AD I ſic pro(cedi)tur. vi(detur) q(uod) nulli
homines iudicabunt
cum Io. v. P(ate)r omne iudi
cium dedit filio ut omnes
homines zc. ſ(ed) honorificencia
talis no(n) debe(tur) alicui n(isi) xpo
go zc. P(rae)t(er)ea q(uo)cu(m)q(ue) iudicat hic
auctor ſup(er) illud q(uo)d iudicat
ſ(ed) ea de q(ui)bus d(e)z eē futurum
iudicium ſic iniu(s)ta z p(ri)ma
humana ſol(um) diuine auctri
ſubſunt go nulli competit
de hijs iudicare. P(rae)t(er)ea iudicu(m)
illud no(n) exercebi(tur) vocalit(er) ſ(ed)
mentaliter ut p(ro)babilius oſten
ditur. ſ(ed) h(ic) q(uo)d cordibus omni(um)
notifice(tur) iniu(s)ta z diuina q(uo)d
ē q(uaedam) accuſacio uel commendacio
uel retribucio pene z p(re)mij
q(uo)d ē q(uaedam) ſine plano ſola diuina
virtute fiet go nulli alij
iudicabunt n(isi) xpus q(u)i ē deus
S(ed) z(ra) con(tra) ē q(uo)d d(icitu)r. mt. xix
Sedebitis ſu(per) ſedes iudicantes
xij tribus iſrl(rae)l. P(rae)t(er)ea yſa. iij.
dominus ad iudicium veniet
cum ſenioribus p(o)p(u)li ſui go
vi(detur) q(uod) z aliqui iudicabunt
cum xpo. R(espondeo) d(icen)d(u)m q(uod) iudi
care multipliciter d(icitu)r. (U)no mo(do) q(uasi)
cauſaliter ut dicatur illud iudi
care. Unde apparet aliquis
iudicandus eē. ſ(ed) h(oc) aliqui
dicu(n)tur iudicare compa(ra)cione
aliorum aliqui iudicandi. Un(de)
dicitur ſic p(atet). mt. xij. Viri
Niniuite ſurgent in iudicio 21

ſ(ed) ſic iudicare in iudicio conuiſt
(a)t bonorum z malorum ē. (A)lio
m(od)o iudicare q(uasi) interpretatiue in
terpretamur n(isi) aliquid face(re)
qui facienti conſentit. Un(de)
iſti q(ui) conſenciunt iudicio eius
ſnam approbando iudicare
dicu(n)tur. z(ra) iudicare ē om(n)ium elector(um)
Unde d(icitu)r Sap. iij. Iudicabunt
(san)cti naciones. T(er)cio m(od)o d(icitu)r iudi
care q(uasi) p(er) ſimilitudinem q(uo)d
ſ(ecundum) ſ(imi)litudinem iudicis h(abe)z in
quantum ſedet in loco eminenti
ſic iudex ſic aſſeſſores dicu(n)tur
iudicare. Et ſ(ecundum) hunc modum
dicunt q(ui)dam q(uod) p(er)fecti viri q(ui)
iudiciaria p(ote)st(a)s p(ro)mittitur mt.
xix. Iudicabunt ſ(ecundum) p(er)hono
rabilem aſſeſſionem q(ui)a ſupiores
ceteris apparebunt in iudicio
obuiantes xpo in aera. ſ(ed) iſtud
no(n) videtur ſufficere ad p(ro)miſſio(n)em
dni complendam qua d(icitu)r ſe
debitis iudicantes ut n(isi) iudi
cium confeſſionem ſ(ecundum) addē 4 to
ē. 42 modo iudicandi q(uod) p(er)fectis
viris conuenit in q(uan)tum decr(et)is
continen(tur) ſn(ia) diuine iuſticie
ſecundum q(ua)s homines iudicabuntur
ſic ſ(ecundum) librum in quo continentur
lege. iudicare dicitur. Un(de)
apoc. xx. iudicium ſedit
et libri aperti ſunt z p(er)
hunc modum hanc iudicacionem
richardus de s. victore expo(ni)t
Unde d(icitu)r q(uod) diuine cante
placiom aſſiſtunt q(ui) in libro
ſap. cottidie legunt velut
in cordium voluntatibus tranſcribi
quicq(ui)d p(er)ſpicua v(er)itatis intel
ligencia comprehendunt z
itaq(ue) q(ui)a no(n) ſunt iudica

corda diuinitꝰ in omne veritatẽ
edocta vel quedam canonum decre
ta. Sed quia iudicare est actionẽ
in alium procedentem ideo proprie
loquẽdo iudicare dicitur quis seipsum
loquendo in alterum, profert
sed hoc dupliciter contingit. Uno
modo propria auctoritate et hoc est de illius
potestate qui dominium habet in alios
et potestatem, quibus cõmune subdi
duntur qui iudicantur. Unde
enim est in eos ius ferre sic
iudicare est filius dei. Alio
iudicare est sensum alterius auctore
platam in aliorum noticiam
ducere quod est sensum latam pronuncia
re. Et tercio modo perfecti viri iudica
bunt quia alios ducent in co
gnitionem diuine iusticie ut
sciant quod iuste propter merita eorum
debeatur ut sic ipsa reuelacio
iusticie dicatur iudicium. Un
de Richardus de sancto Victore
iudices cordium iudicandis
decretorum libros aperire est ad
cordium suorum inspectorum
inferiorum quorumlibet insinua
re misterium seu veritatem
sine in hijs quod ad iudicium pertinet
reuelare. Ad primum ergo dicendum quod
obiectio illa procedit de iudicio
auctoris quod soli christo conue
niet. Et similiter dicendum ad secundum.
Ad tercium dicendum quod non est inconue
niens aliquos sanctorum alijs quedam
reuelare vel per modum illuminationis
sicut superiores angeli inferiores
illuminat vel per modum locucionis
sicut inferiores superioribus loquuntur.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod in
dicinaria potestas non corre
spondeat voluntarie paupertati. Hoc enim solum xij
apostolis est promissum. Math. xix
Sedebitis super sedes iudi. etc.
ergo cum non omnes volun
tarie pauperes sint apostoli videtur
quod non omnibus iudiciaria potestas
respondeat. Preterea maius est
offerre sacrificium deo de proprio corpore
quam de exterioribus rebus. Sed martires
et virgines offerunt de proprio
corpore sacrificium deo. Vo
luntarie autem pauperes de exterio
ribus rebus. ergo sublimitas
iudiciarie potestatis magis competit
martiribus et virginibus quam vo
luntarie pauperibus. Preterea Io.
v. est qui accusat vos moy
ses in quo speratis vos glo.
quia voci eius non creditis
et Io. xij. Sermo quem locutus
sum ille iudicabit omnes in
nouissimo die ergo eo quod hoc quod
aliquis proponit legem vel
sermonem exhortacionis ad in
struccionem morum habet quod iudicet
contempnentes. sed hoc est doctorum
ergo doctoribus magis competit
quam pauperibus. Preterea Christus ex hoc
quod iniuste iudicatus est in quantum
homo meruit ut sit iudex
omnium in humana natura. Io. v.
potestatem dedit ei iudicium
facere quia filius hominis est. Sed
qui persecucionem paciuntur iniuste
iudicantur ergo talis potestas
magis competit eis quam pauperibus.
Preterea superior non iudicatur ab
inferiori. sed multi licite diui
tijs potentes erunt maio
ris meriti multis volun
tarie pauperibus ergo voluntarie
pauperes non iudicabunt ubi

alij iudicabunt ¶ Secundum com. Job
36. Non saluat impios et
iudicium pauperibus tribuet ergo
pauperum est iudicare ¶ Item
Math. 19. super illud. Vos qui
reliquistis omnia etc. dicit glossa
qui reliquerunt omnia et
secuti sunt deum. hij iudices
erunt qui licite habentes recte
usi sunt iudicabuntur secundum eos
qui peius. ¶ Tercio dicendum quod pauperta
ti datur iudiciaria potestas
specialiter propter tria. Primo racione co
gruitatis. quia uoluntaria pau
pertas est eorum qui omnibus que
mundi sunt contemptis so
li christo inherent Et ideo
iustum est in eis aliquid quod eorum
iudicium a iusticia deflectat
Unde ydonei ad iudicandum
reddentur qui ueritatem iusti
cie pre omnibus diligentes Secundo propter
modum eminenti. quia humilita
ti reddit equalitatis premium.
inter omnia autem que homines
in hoc mundo despicabiles faciunt
precipue est paupertas. Unde
et pauperibus excellencia iudi
ciarie promittitur potestatis secundum
quod Luc. 14. qui se humiliat ex
altabitur. Tercio quia paupertas
disponit ad predictum modum
iudicandi. ex hoc enim aliquis
sanctorum iudicare dicitur ut
predictis patet quia cor habebit
edoctum omni diuina ueritate
qua alijs potentes erunt
manifestare in progressu at
ad perfectionem primum quod relinqui
dum occurrit sunt exterio
res diuicie quia hee sunt
ultimo acquisita quod autem
est ultimum in generatione est
primum in destructione. Unde et
inter beatitudines quibus est pro
gressio ad perfectionem prima ponitur
paupertas Et sic paupertati respon
det iudiciaria potestas inquantum est
prima disposicio ad potestatem pre
dictam et hoc est quod non quibuscumque
cumque pauperibus etiam uoluntariis
repromittitur potestas predicta sed illis
qui relinquentes omnia sequuntur
Christum secundum perfectionem uite ¶ Ad
1. ergo dicendum quod sicut Aug. dicit 20.
de ci. dei capitulo 5. Non quia sedes
sessuros esse ait. 12. solos
hominibus cum illo iudicaturos
esse putare debemus alioquin
quem in locum inde proditoris
apostolus Mathiam legimus or
dinatum paulus qui plus la
borauit ubi ad iudicandum
sedeat non habebit. Unde duodenario
numero uniuersitas significata est
uniuersa iudicancium multitu
do propter duas partes septenarii
scilicet tria et quatuor que in se
ducte faciunt duodenarium
duodecimarius autem numerus perfec
tus est propter hoc quod consistit
in duplicato senario qui est numerus
perfectus uel quia ad literam. 12.
apostolis loquebatur in quorum
persona hoc omnibus eorum sectatoribus
promittebat ¶ Ad 2. dicendum quod
uirginitas et uniuersa no
cia disponunt ad retinendum
in corde decreta diuine iusticie
sicut paupertas sicut exteriores
teriores diuicie cum sua
sollicitudine suffocant uerbum
dei sicut dicitur Luc. 8. ad 3. dicendum quod
paupertas non solum sufficit
ad meritum iudiciarie potestatis

s͡z quia ē p͡ma pars pfectois
cui c͡redz iudiciaria ptas. vn
inf͡r ea que sternitur ad pau
pertatem ad pfectoz spectaꝝ
possunt computari et vir
ginitas et ieiunium et omnia
pfectois opa non tamē s͡z
ita pn͡lia. sicut paup͡tas q͡z
principium ē maxima pe
ri. ¶ Ad .3. d͡m q͡ ille qui
legem ꝓposuit et exhortatus
ē ad bonum iudicabit causa
lit͡r loquendo q͡z p comparat͡oz
ad u͡ba a xp͡o plata ut ꝓrcta
alii iudicabunt͡r et id͡o non
ꝛ͡espondz ꝓp͡e ptas iudiciaria
pdicatori ul doctrine ul
d͡m. s͡z quosdam q͡ tria re
quiruntur ad ptatez ordina
riam p͡mo abdicare tpalia
curarum ne impediatur
animus a sapie ꝯteptone.
2o requiritur habitus continens
diuinas iusticias stitam et
obseruatam. 3o q͡z illam
iusticiam alios docuerunt
et doctrina erit pfecta com
plens utrum iudiciarie
ptatis ¶ Ad .4. d͡m q͡ x͡pc
nihil q͡ iniuste iudicatus ē
s͡z ipsum humiliauit. oblatus ē
enim q͡z voluit et utrum
humilitatis ē iudiciaria ex
altacio qua ei omnia subdunt
ut d͡r phi͡r .2. Et id͡o magis
debet͡r iudiciaria ptas illis
qui voluntarie se humiliat
bo tpalia abiciendo ꝓp͡t quo
homines a mundanis hono
rantur q͡ hiis qui ab aliis
humiliant͡r ¶ Ad .5. d͡m
q͡ inferior non pt iudicare

superiorem auctē ꝓpa. s͡z ex
auctē superioris pt sicut ptz
in iudicibus delegatis et ideo
non ē in conueniens s͡z h͡c
q͡i accidentale p͡mium pau
pibus de͡r ut iudicet alios q͡
qui sunt excellenciores in
retu p͡mii essencialis
Ad .3. s͡r p͡re u͡r q͡ an͡li
deant iudicare. Ait
xxv. cum venerit filius
hominis in maiestate
sua et omnes an͡li cum eo
s͡z loquitur de aduentu ad
iudicium ergo ui͡r q͡ an͡li
q͡ iudicabunt ¶ P angeloꝝ
ordines nomina sortiunt͡r
ex officio q͡ exercent. s͡z quidā
ordo angelorum ē ordo tro
norum q͡ vi͡r ptinē ad
iudiciariam ptatez thronus
ubi ē sedes iudicis solium regis
cathedra doctoris ergo aliqui
an͡li iudicabunt ¶ P. sco
p͡z hanc vitam p͡mitti͡r an͡loꝝ
qualitas. ait xxii. s͡z ergo ho
mines hanc habebunt ptatez
ut iudicent multo forcius
et an͡li ¶ Sz con. Io. v. pta
tem dedit ei iudicium facere
q͡z filius hominis ē s͡z an͡li
nullos communicant cum hūa
nā ergo nec in iudiciaria pta
te ¶ P no ē iudicare et ee
iudicis ministrum s͡z an͡li
erunt in iudicio sicut ut mi
nistri ut d͡r Mt. 13 emittet
filius hominis an͡los et
colliget de regno eius omnia
scandala ergo an͡li nō iudica
bunt ¶ Ro d͡m q͡ assessores
iudicis d͡z iudici ee

conformes iudicium aut filio
attribuitur quia secundum humanam
naturam omnibus apparebit tam
bonis quam malis cum tota
trinitas iudicet per auctoritatem Et
ideo 2. quia ut assessores iudicis
humanam naturam habeant in qua
possunt ab omnibus bonis et
malis videri. Sed angelis
non competit iudicare quia nullus
angelus est aliquis possit diu
iudicare per suam apparitionem
¶ Ad 1. ergo dicendum quod sicut dicit
glossa. Ubi patet angeli tamen
venient non ut iudices sed ut
sint testes humanorum actuum
sub quorum custodia homines
bene vel male egerunt. ¶ Ad
2. dicendum quod nomen thronorum attribuitur
angelis ratione illius iudicii
quod deus semper exercet omnia
iustissime gubernando cuius
iudicii angeli sunt quodammodo
executores et promulgatores.
Sed iudicium quod de hominibus
per hominem ... fiet est requirit
homines assessores. ¶ Ad 3.
dicendum quod hominibus promittitur angelorum
equalitas quantum ad premium
essentiale nihil tamen prohibet
aliquod premium accidentale
excellere hominibus quod angelis
non dabitur ut de aureola virginum
et martirum. Et similiter
potest dici de iudiciaria potestate

Ad quartum sic proceditur videtur quod post
diem iudicii demones
non torquebuntur puniendo iudicio
damnatis quia demones
magis peccaverunt quam homines.
Ergo non est iustum quod homines
per demones torqueantur.
¶ Praeterea sicut demones suggerunt
suggesserunt hominibus mala
ita angeli suggesserunt bona. Sed premiare
bonos non est officium angelorum
sed hoc erit ab ipso deo immediate.
Ergo nec punire malos erit
officium demonum ¶ Sed contra
est quod homines peccatores dyabolo
se subdiderunt peccando. Ergo
iustum est ut eis subiciantur
in penis quasi ab eis puniendi
¶ Respondeo dicendum quod circa hoc tangitur a
magistro in littera duplex opinio et
contraria utraque videtur divine iustitie competere.
Quod hic 1. quod homo peccat iuste
demoni subicitur. Sed demoni
iniuste ei praeest / Opinio ergo
illa que ponit demones non
futuros post diem iudicii hominibus
praeesse in penis
respicit ordinem divine iustitie
ex parte demonum puniendorum.
Contraria vero opinio respicit
ordinem divine iustitie ex parte
hominum puniendorum. Quae autem harum
verior sit certum nobis esse non
potest / verius tamen estimo quod
sicut ordo servabitur in salvatis quod
quidam a quibusdam illuminabuntur
et perficientur eo quod ordines
celestis ierarchie perpetuo erunt
ita servabitur ordo in penis ut
homines per demones puniantur
ne totaliter divinus ordo
quo angelos medios inter naturam
humanam et divinam
constituit annulletur. Dicit leo
sicut ergo per angelos bonos
divine illuminationes deferuntur
ita et demones sunt executores
divine iustitie in malos
nec obest si inveniunt aliquid de
demonum pena quia in hoc quod alios
torquent ipsi torquebuntur

ubi n[on] ministrorum societas mise
riam no[n] minuit s[ed] augebit
¶ Ad .1. ergo d[icendu]m q[uod] purgatio illa q[ue]
d[icitu]r euacuanda p[er] 2[m] in futuro
e[st] accipienda s[ecundu]m modum p[ur]
gationis q[ue] e[st] s[ecundu]m statum hu[ius]
mundi in quo homines ho
minibus p[re]cipiunt[ur] Et an[gel]i ho
minibus et an[gel]i an[gel]is et demones
demonibus et h[ec] totum ad p[er]du
cendum ad finem ul[timu]m abducen
dum a fine tunc aut[em] cum
omnia ad finem illum p[er]ue
nerint no[n] erit purgatio abdu
cens s[ed] consumans in fine bo
ni ul[timu]m mali ¶ Ad 2[m] d[icendu]m q[uod]
q[ua]mu[is] ministeriu[m] demonu[m] no[n]
requirat q[uod] hominibus p[re]ferant[ur]
q[uia] iniuste sibi homines sub
iecerunt tamen h[oc] requirit
ordo nature corpor[um] ad natu[ra]m humana[m]
bo[na] n[aturalia] integra in eis ma
nent ut dyonisius dicit c[apitulo]
[quarto] de di[vinis] no[minibus] ¶ Ad 3[m] d[icendu]m q[uod]
an[gel]i boni no[n] sunt causa prin
cipalis p[re]mij electis q[ui]a h[oc]
omnes immediate a d[e]o percipiunt
s[ed] tamen quorundam accide
talium p[re]mior[um] an[gel]i hominibus
sunt causa in q[uan]tu[m] superiores
angelos inferiores et an[gel]i
et homines illuminant[ur] de aliq[ui]b[us]
secretis divinorum q[ue] ad substan
ciam beatitudinis no[n] p[er]tinent
et similiter principalem penam
dampnati percipient imme[dia]te
a d[e]o s[cilicet] exclusionem p[er]petuam a
visione dei alias aut[em] penas
sensibiles no[n] e[st] inconveniens
hominibus p[er] demones infligi
in h[oc] tamen e[st] differencia q[uia] meritu[m]
exaltat s[ed] penam d[e]primit
cum natura angelica

sit altior q[ua]m humana quida[m]
p[ro]p[ter] excellenciam meriti in tantu[m]
exaltabunt[ur] q[uod] talis exaltatio
excedit altitudinem nature
et p[re]mij in aliquibusdam an[ge]lis
unde quidam an[gel]i p[er] quosda[m]
homines illuminabuntur
s[ed] nulli homines peccatores
p[ro]p[ter] aliquem gradum mali
cie p[er]venient ad illam e
minenciam que debe[tur] naturae
demonum

Ad .5. sic p[ro]ceditur vi[detu]r q[uod] no[n]
omnes homines in
iudicio compareant q[uia]
d[icitu]r math[ei] xix[o] sedebitis su[per]
sedes iudicantes xij tribus
israel s[ed] non omnes homines
p[er]tinent ad illas 12 tribus xij
ergo videtur q[uod] no[n] omnes in
iudicio compareant ¶ P[reterea] idem
vi[detu]r p[er] h[oc] q[uo]d d[icitu]r in ps[almo] non
resurgent impij in iudicio
s[ed] multi sunt tales ergo vi[detu]r
q[uod] no[n] omnes compareant
¶ P[reterea] ad h[oc] aliquis ad iudiciu[m]
duci[tur] ut eius vita discutiatur
s[ed] quidam sunt q[ui] nulla[m]
vita[m] habuerunt sic pueri
an[te] p[er]fectam etatem decede
tes ergo illos in iudicio com
parere no[n] e[st] necesse ¶ S[ed] contra
e[st] q[uo]d d[icitu]r act[uum] x[o] c[apitulo] q[uod] x[ristu]s est
constitutus a d[e]o iudex vivorum
et mortuorum s[ed] sub istis duobus
comprehenduntur omnes homines
q[ui] continuantur vivi a mortuis
distinguuntur ergo homines
in iudicio comparebunt

¶ P[reterea] apoc[alipsis] 1 d[icitu]r ecce venit
cum nubibus et videbit eu[m]

omnis oculus h aut no ess
s in iudicio omnes no com
parerent ergo etc ¶ Ad 4
dicendum q ptas iudiciaria xpo
homini collata e in pmium hu
militatis q in passione ex
hibuit ipse aut sua passione
sanguinem p omnibus fudit
quantum ad sufficientiam
licz no in omnibus effectum
huit propter impedimentum in
aliquibus inventum Et ideo co
gruum e ut omnes homi
nes in iudicio congregentur
ad videndum eius exaltacoz
in huana natura scdm q con
stitutus e iudex a deo vivorum
et mortuorum ¶ Ad 5 ergo
dicendum q sicut aug. xx. de
ci. dei dicit sicut dictum est
iudicantes xij tribus israel
tribus levi q tercia decima e in
dicanda no erit aut solum
illum populum s etiam gentes
ceteras iudicabunt ideo ait
p xij tribus omnes alie gentes
sunt scte q per xij sorte
xij tribuum omnes gentes
sunt vocate ¶ Ad 6 dicendum
q hic q dr no resurgent im
pij in iudicio s referatur ad
omnes peccatores sic intellige
dum e q no resurgent ad
hoc q iudicent s aut impij
dicantur infideles sic intellige
dum e q no resurgent ad
hoc q iudicentur q iam iudicati
sunt s omnes resurget in
iudicio comparebunt ad
gloriam iudicis intuendam
¶ Ad 7 dicendum q etiam pueri an
perfectam etatem decedentes
in iudicio comparebunt no

ut iudicent s ut videant
gloriam iudicis
¶ Ad 6 sic pceditur videtur q
nulli boni in iudicio
iudicentur q io. 3
dicitur qui credit in eum no
iudicatur s omnes boni
crediderunt in eum no ergo
iudicabuntur ¶ Preterea illi non
sunt beati quibus e incerta
beatitudo ex quo aug. probat
demones nunquam fuisse beatos
s sancti homines nunc sunt be
ati ergo certi sunt de sua
beatitudine s q certum e no
adducitur ad iudicium ergo boni
no iudicabuntur ¶ Preterea timor beati
tudini repugnat s extremum
iudicium q tremendum maxi
me dr no potest fieri sine ti
more eorum q sunt iudica
di ¶ Unde aug. xx. dicit sup
illud iob xli cum sublatus
fuerit timebunt angeli etc Con
sideremus quo tunc angelorum
conscientia conterrentur quod etiam iustorum
vita turbatur ergo boni no
iudicabuntur ¶ Sz contra scdm q
omnes boni iudicentur q
ut dr 2 cor 5 Omnes
astabimus ad tribunal xpi
ut referat unusquisque ppria
corporis put gessit sive sit
bonum sive malum s nichil
e aliud iudicari ergo omnes
iudicabuntur ¶ Preterea universale
omnia comprehendit s illud
dr iudicium universale ergo omnes
iudicabuntur ¶ Respondeo dicendum q
ad iudicium duo pertinent s discussio
meritorum et retributio

puniorum quantum ergo ad receptorem
puniorum omnes iudicabuntur
et boni meo quia quilibet iustus re
cipiet ex diuina sententia premium
merito respondens sed discussio
meritorum non fit ut ubi est que
dam meritorum commixtio bo
norum cum malis Illi autem
qui edificant super fundamentum
fidei aurum et argentum et la
pides preciosos diuinis feruen
ter die insistentes qui nulla
admixtione notabilem alicuius
mali merita habent in eis discussio
meritorum locum non habet sicut illi
qui rebus mundi penitus abiectis
solicite cogitant solum que dei
sunt et ideo saluabuntur et non
iudicabuntur. Illi vero qui edi
ficant super fidei fundamentum
ligna fenum stipulam quia
adhuc .s. amant secularia et
terrenis negocijs implicantur
ita tamen quod christo non preponunt
sed preponunt peccata eius expiare
sunt quedam commixtione bonorum
meritorum cum malis et ideo
discussio meritorum in eis locum
habet. Unde tales quantum
ad hoc et iudicabuntur et tamen
saluabuntur. ¶ Ad primum ergo dicendum
quod quia punitio est effectus iusticie
premiatio autem misericordie et ideo magis
iudicio quod est actus iusticie a.
tonotice punitio attribuitur ut
interdum iudicium pro ipsa con
demnatione accipiatur. Et sic
accipitur inducta ut patet per glossam. Unde
patet. ¶ Ad 2 dicendum quod discussio me
ritorum in electis non erit ad tol
lendum incertitudinem beatitudinis

a cordibus ipsorum iudicandorum sed
ut preeminencia bonorum merito
rum ad mala ostendatur omnibus
manifeste et iusti comprobentur
¶ Ad 3 dicendum quod christus dicit loqui
de iustis in carne mortali ex
istentibus. Unde supra premi
serat. hij qui in corporibus repiri
potuerunt quamuis iam fortes
atque perfecti ad hunc in carne
positi non possunt in tanti
terroris turbine nulla
formidine concuti. Unde
patet quod terror ille referendus est
ad tempus immediate iudi
cium precedens terrendis ipsis
maxime malis non autem
bonis quibus nulla erit ma
li suspicio. Rationes autem que
sunt ad oppositum procedunt de
iudicio quantum ad retributionem pre
miorum

Ad 4. sic proceditur videtur quod nulli
mali mali iudicabuntur
sic contingit quod est etiam
infidelium damnatio ita et
eorum qui in mortali decedunt
sed propter damnationem certitu
dinem infidelium dicitur Io. 3
qui non credit iam iudi
catus est ergo eadem ratione nec
alij peccatores iudicabuntur
¶ Preterea uox iudicis est valde
terribilis eis quod per iudicium
condemnantur sed sicut in lecta
ex verbis dicitur. Haec ad infide
les locucio iudicis non fiet
si ergo fieret ad fideles dam
natos ipsi infideles ipsa infi
delitate commodum reportabunt

q̄ e absurdum ¶ Sz contra
q omnes mali sunt iudica-
di qz omnibus malis infliget
pena secundum quantitatem culpe sz hec
sine diffinitione iudicii esse
non potest ergo mali iudicabuntur
¶ Ad 1o dicendum quod iudicium quod est
penarum retributio pro peccatis
omnibus malis competit iudi-
cium autem quod est discussio me-
ritorum solum fidelibus quia in
fidelibus non est fidei fundamentum
quo sublato omnia subsequentia
opera rectitudine intentionis
carent Unde non est in eis
aliqua commixtio bonorum
operum vel meritorum ad
mala quod discussionem requiret sed
fideles inquibus manet fidei
fundamentum ad minus fidei
actum laudabilem habent quamvis
cum non sit meritorius sine
caritate tamen quantum est
de se est ordinatus ad meritum et
ideo in eis iudicium discussionis
locum habet / Unde ipsi fideles
qui fuerunt saltem minime ci-
ves civitatis dei iudicabuntur
ut cives in quo sine discus-
sione meritorum sententia mortis
non feretur sed infideles con-
demnabuntur ut hostes qui
consueverunt apud homines
absque meritorum audientia ex-
terminari ¶ Ad 2m ergo dicendum
quamvis eis qui in mortali de-
cedunt pro certo constet de eorum
damnatione quia tamen aliqua
que pertinent ad benemerendum
habent annexa oportet ad mani-
festationem divine iustitie ut
discussio de eorum meritis fiat
per quam ostendatur eos iuste a
sanctorum civitate excludi qui ce-
teris minime extrinsecus videbantur
¶ Ad 3m dicendum quod allocutio illa
spiritualis intellectualis non erit a spa-
fidelibus condempnandis quia in eis
aliqua placentia se manifestabit
que in infidelibus invenitur non
penitus quia sine fide impossibile est
placere deo · hebr · xi · Sz sententia con-
dempnationis que in omnes feretur
omnibus terribilis erit racio
vero tormentorum adducta precedebat
de iudicio retributionis
Ad 4m sic proceditur videtur quod angeli
in futuro iudice quia dicitur
i · cor · vi · Nescitis quia
angelos iudicabimus sed hec non
potest referri ad statum presentis
temporis ergo referri debet ad futurum
¶ Praeterea Iob dicitur xl · de vehemoth
per quem diabolus intelligere
cunctis videntibus precipitabitur
Et marci · i · exclamavit demon
ad xpm venisti ante tempus
perdere nos et glo · dicit · Videntes quod
demones intra diu terrentes
se continuo iudicandos esse
credebant ergo videtur quod eis fina-
le iudicium reservatur ¶ Praeterea · 2 · petri
· 2 · dicitur deus angelis peccantibus
non pepercit sed rudentibus in-
ferni detractos in tartarum
tradidit cruciandos in iudi-
cium reservari ergo videtur quod angeli
iudicabuntur / Sz contra deus
non iudicabit bis in idipsum sed
mali angeli iam iudicati sunt
Unde Iob xvi · princeps
mundi iam iudicatus est ergo in
futuro angeli non iudicabuntur
¶ Praeterea perfectior est bonitas vel ma-

ul malicia angelorum q aliq̃z
hominum in statu vie · s quidam
homines boni uł mali non iudica
bunt go an̄li boni uł mali
iudicabunt ¶ Ad 2o dd q in
dicium discussionis nullo mo
hz locum neqz in bonis angelis
neqz in malis qr neqz in bonis
pt aliquid mali inueniri
neqz in malis aliquid boni
ad iudicium ptinens · s si lo
quamur de iudicio retribucionis
sic e distinguenda dux retribu
tio Una respondens pmis
meritis angelorum Et hec a pn̄o
fuit vtrisqz facta Unde qdi
sunt ad beatitudine sublimati
quidam in miseria dimersi
alia retribucio e q rndz meritis
bonis uł malis p angelos
procuratis Et h retribucio in futuro
fiet qr et boni angeli ampliq
gaudium hebunt de salute
eorum quos admonitus induxe
erunt Et mali amplius tor
quebuntur multiplicata
malorum ruina qui p eos
ad mala facta sunt incitati
Unde directe loquendo iudicium
ut ex parte iudicandorum ut
ex pte iudicanciu erit an̄lorum
s hominum · s indirecte quodā
mō respicient angelos in
qtum actibz hoim fuerunt
commixti ¶ Ad · 1 · go dd
q id vbum apli e intelligend
de iudicio comparacionis qr qdaz
homines quibusdam an̄lis
sup̄iores inuenient ¶ Ad 2 ·
dd · q ipi demones cunctis
videntibz tunc pcipitabunt
qr in carcerem inferni retru

terem detrudentur ut iam
non sit eis liberum egredi
ex qr hc eis non concedeba
tur s qd ordinabantur ex
diuina puidencia ad hoim vi
tam exercendam et similit
dd e ad · 3m

De inde considerand
e de forma iudicis
venientis ad iudi Q 90
cium Circa qd querunt
tria · Pmo vtrum xc in for
humanitatis sit iudicaturus
2o vtrum apparebit in forma
humanitatis gloriosa · 3o vtrum
eius diuinitas possit sine
gaudio uideri

Ad · 1 · sic pceditur vr q xc
in forma sui non sit
iudicaturus iudicium · n · auc
toritate requirit in iudicante
s auctoritas sr viuos et
mortuos e in xpo · sm qd
e deus · sic enim e dominus
et creator omium go in forma
diuinitatis iudicabit ¶ P
in iudice requir ptas inuin
cibilis · Un · eccli · vij · Noli
querere fieri iudex n vale
as virtute dirumpere ini
quitates · s virtus inuincibilis
conuenit xpo · sm qd est
deus go in for diuinitatis iudi
cabit ¶ P · io · v · dr omne
iudicium dedit filio ut os
honorificent filium sicut
honorificant prem · s honor
equalis pri · no datur filio
sm humanam naturam ¶ P · dan
· vij · dr aspiciebam donec tro
ni positi sunt et antiquus

dicendum sedit troni aut iudicia
riam ptatez significant antiquitas
aut ꝯ ꝺo dr rone eternitatis
ut dyoz dr in li° d' di no· go
iudicare quenit s° ꝑut e et'
ius no· go s'm ꝙ homo ¶ P
augꝰ dr· Et hec in lra ꝙ p di
vbum sit animaz rco, p vbu
factum in carne filium hois
sit rco corporum· s3 iudicium
illud finale ptz mag ad aiaz
ꝙ ad carnem go mag conue
nit iudicare xpo s'm ꝙ est
deꝰ ꝙ s'm ꝙ e homo Ez con
lo v ptatem dedit ei iudicium
face ꝙ filius homis est ¶ P
Iob xxxvj di causa tua q
impij iudicata e· glo· a pilato
ideo iudicium causam ꝙ recipies
glo ut iuste iudices s3 xo s'
humanaz naz e iudicatus a pi
lato go· s'm humanaz naz iudi
cabit / ¶ P eiꝰ e iudicatus ꝙ
e lege conde· s3 xo in humana
na apparent nob legem eiꝰ
dedit go z s'm eandem naturaz
iudicabit ¶ Ro° ddm ꝙ iudi
cium aliquid diuinum in iudica
te requirit / Unde· Ro· xiiij
Tu qui es qui iudicas alienum
suum Et s' hec ideo xpo com
petit iudicare ꝙ dominus
se homines lz de quibꝰ pⁱn eit
finale iudicium ipe aut e
eꝰ dominus non solum ratoe
creationis ꝙ dominus ipe e
deꝰ ipe fecit nos et non ipi
s3 rone redempcionis qd ei
competit s'm humanaz naz
Unde· Ro· xiiij In hoc xo mor
tuus e et resurrexit ut et
viuoz et mortuoz dnet
ad premia aut vite etne no
bis creationis bo no sufficient
ni redempcionis beneficium ad
deretur p impedimentum

qd nature create seuenit ex
peccato primi parentis Unde cum
iudicium id finale ad hoc ordi
netur ut aliqui admittantur
ad regnum Et aliqui exclu
dantur a regno· conueniens
e ut ipe xo s'm humanaz
naturam ex redempcionis beneficio
ad regnum admittantur illi
iudicio presideat ¶ ꝯo e ꝙ di
act· x· ꝙ ipe constitutus e
ad iudex viuoz et mortuo
rum Et ꝙ p redempcionem hu
manam generis no solum homines
reparavit s3 vniuersaliter totam
creaturaz· s' ꝙ to creatura
reparato homine meliorat ut
he· coll· i· pacificans p san
guinem crucis eiꝰ siue
que in celis siue que in terris
et ideo non solum sup homines
s3 sup vniuersaz creaturam xo
p suam passionem dominium p
meruit Et ptatem iudiciariam
act vlt' data e michi omis
ptas in celo et in terra ¶ Ad j
go ddm ꝙ in xo s' diuinaz
naz e auctas diuina rotu
nalis creature ex iure crea
tionis s3 in xo s'm humanaz
naz e auctas dn ꝙ pme
ruit p passionem et e quasi
auctas secundaria et acquisita s3
prima e naturalis Et etna ¶ Ad
ij ddm ꝙ quamuis xo s'm ꝙ
homo no heat a se iminabilem
ptatem ex naturali virtute humane
spei tamen ex dono diuinitatis
est in humana natura lz inuincibi
bilem ptatem· s' ꝙ omnia
sunt subiecta pedibꝰ eiꝰ
ut dr j cor xv Et habe
nt Et ideo iudicabit in humana

na sꝫ ex diuinitatis potentie /
¶ Ad 3 dicendum quod xpc non sufficis
set ad humani generis redemp
tionem si purus homo fuisset et
ideo ex hoc ipso quod secundum humanam
naturam genus humanum re
dimere potuit ac per hoc iudicia
riam potestatem consecutus est
manifeste ostenditur quod ipse est deus
et ita equaliter honorandus
cum patre non inquantum homo
sed inquantum deus ¶ Ad 4 dicendum quod
in illa visione danielis totus ordo
iudiciarie potestatis manifeste
exprimitur que quidem sicut in
prima origine est in ipso deo
et specialiter in patre qui est fons to
cius deitatis Et ideo premittitur
primo quod antiquus dierum
sedit. sꝫ a patre iudiciaria potestas
traducta est in filium non
solum ab eterno secundum diuinam
naturam sed etiam in tempore secundum hu
manam naturam in qua eam
meruit ¶ Et ideo subiungitur
in visione diuina predicta
Ecce in nubibus celi quasi filius
hominis veniebat Et usque ad
antiquum dierum peruenit
Et dedit ei potestatem et honorem
et regnum ¶ Ad 5 dicendum quod
augustinus loquitur per appropriationem quandam
ut scilicet reducat effectus quos
in humana natura fecit ad causas
ipsius aliquo modo similes Et
quia secundum animam sumus ad ymagi
nem et similitudinem dei secundum
autem carnem sumus eiusdem speci
ei cum hominibus homines ideo
ea que in animabus nostris xpc
fecit deitati attribuit que uero in
carne nostra fecit vel facturus

est attribuit eius carni xpi cuius
caro eius inquantum est diuinitatis
organum ut dicit damascenus habeat
etiam effectum in animabus nostris
secundum id quod dicitur heb. ix. quod san
guis eius emendabit con
sciencias nostras ab operibus mortuis
Et etiam uerbum caro factum
est causa viuificacionis animarum
Unde etiam secundum humanam naturam
conueniens est index non
solum corporalium sed etiam
spiritualium bonorum

Ad 3 sic proceditur videtur quod
xpc in iudicio non appa
rebit in forma humanitatis glosa
Io. xix. videbunt in quem
transfixerunt glo. quia in
ea carne veniet que cru
cifixus est. sed crucifixus est
in forma infirma ergo in
forma infirmitatis apparebit
non in forma glosa ¶ Praeterea Apoc
xiiij dicitur quod apparebit signum
filii hominis in celo .i. signum
crucis ut crisostomus dicit videlicet
quod veniet in iudicio xpc
non solum vulnerum cicatrices
sed etiam ipsam mortem eius pro
bantissimam ostendens ergo
videtur quod non appareat in forma
glosa ¶ Praeterea secundum hanc formam
xpc in iudicio apparebit que
ab omnibus conspici possit
sed xpc secundum formam huma
nitatis glosam non poterit
videri ab omnibus bonis et
malis quia oculus non glorifi
catus non videtur esse proportiona
tus ad uidendam claritatem glo
rie corporis ergo non apparebit

in for̄ glo͛sa ¶ P. .d. qđ pmit
titur iustis in pmium no
concedi iniustis ß vide͛ gl'a
humanitatis pmitti² iustis
in pmium Jo. 10 Ingredie²
et egredie² et pascua inuen
et .i. refectionem in deitate et
humanitate ut Aug. expo
et ys. xxxiij. regem in
decore suo videbunt qđ in
iudicio non appebit omnibus
in for̄ glo͛sa ¶ P. .ß. illam
formam qua iudicabit in
qua iudicatus e. Unde sc .d.
Jo. v. Sicut filius quos
vult glificat dt glo. in q̄ for̄
iniuste iudicatus e iuste iudi
cabit vt possit ab impiis
videri ß iudicatus e in for̄
infirmitatis qđ ē in eodem i
iudicio appebit ¶ Et tou̅ e
qđ di Luce xxi. Tunc vi
debunt filium hominis
venientem in nube cum pta
te mag̃ et maiestate. Ma
iestas aut ptas ad gloiam
ptinent qđ in for̄ glo͛sa
appebit. ¶ P. ille qui iudi
cat dz eminere illis qui
iudicant² ß elcti q̄ iudicabu²
a xpo corpa͛ glo͛sa hebunt
qđ multo fortius iudex in for̄
glo͛sa apparebit ¶ P. sic
iudicari e infirmitatis
ita iudicare e auctis et gle
ß in pmo aduentu quo
venit ad hc qđ iudicare² in
for̄ infirmitatis apparuit
ergo in 2° aduentu ad hc
qđ iudicet appebit in forma
glo͛sa ¶ Xpo. dd. qđ xpus

dr di et hom mediator in q̄
pro hominibus satisfecerit et int
pellat apud prem et ea que
sunt patris hominibus comu
nicat ßm qđ dr Jo. xvij.
claritatem q̄ dedisti michi
dedi eis ßm hc aut vtrumq
ei conuenit qđ cum vtroq
comunicat extremorum in
quantum .n. cum hominibus
comunicat vices hom gerit
apud prem in q̄ vo cum
pre comunicat dona pris
transmittit ad homines qđ
ergo in pmo aduentu ad hc
venit ut pro nob' satisfaceret
apud prem in forma nre in
firmitatis apparuit qđ vo
in 2° aduentu ad hc veniet
ut iusticiam pris in homines
exeq̄² d'inicare gloriam dei
debebit q̄ inest ei ex comuni
one ad prem et ideo in for̄
glo͛sa apparebit ¶ Ad 1m ergo
dd. qđ in eadem for̄ apparebit
ß non simile se hente ¶ Ad
2 dd. qđ signum sue cruc
appebit in iudicio no ad in
dicium existentes infirmi
tatis ß ptenite ut pls iustior
condempnatio appareat q̄
tantam misericordiam negleye
runt et corp pcipue qui
p' eum iuste pcussi sunt
cicatrices aut q̄ in eius
eius corpore appebunt no
ptinebunt ad aliquam in
firmitate ß erunt indicia
maxime virtutis q̄ p

p passionem · z in firmitate
d' hostib; triumphavit etiam ex
pbratissimam mortem ondit
non sensibilit' eam oculis in
gerens ac si tunc eam pate'
ß ex hijs que apprebunt · s·
indicijs ptite passionis homies
in recognicoem pretite mor
tis adducet ¶ Ad · 3 · dd; q; ce?
glo'sum hab; cu ptate sua ut
se duret oculo no' gloriosi
ut; ex hijs que dicta sunt · z
ido' cuforma glo'sa · 3° ab
omnib; potit videri ¶ Ad
4 dd; q; sic amici gloria e
d'lectabilis sic ptas eius qui
odio he' maxime contristat
sic ido' sicut visio gl'e huma
x erit iustis in premium ita
inimicis humanitatis xpi
erit in supplicium · Unde
ysa · 26 · Videantur z confun
dantur zelantes populi z ig's
·i· invidia hostes tuos devoret
¶ Ad · 5 · dd; q; for' artip; ibi
pro natura huma' in q' iudi
catus e z etiam iudicabit no
aut p qualitate nature que
non erit in ead' in iudicante
s· infirmitas q; in iudicato
fuit /

Ad · 3 · sic pce' vi' q; ditas
a malis sine gaudio
videri possit constat
·n· q; impij manifestissime
cognoscent xpm ee deu' go
deitatem eius videbunt sic
tamen d' visione x non gau
debunt go sine gaudio vidi
non potit ¶ P Voluntas
impiorum pu'sa non mag'
adv'satur humanitati q'
eius deitati · ß in h'c q; vide
bunt gloriam humanitat
redz eis in penam ut dictu
e go multo fortig si ditate
eius viderent mag' contris
tarentur q; gauderent · P
ea q' sunt in affectu non de
necitate sequntur ad ea q'
sunt in intellectu Unde au
g' dc' pred' intellcs sic se'
tardus aut nullus affectus ß
visio ad intellcm ptz · gaudi
um aut ad affectum · go
poterit ee deitatis visio si
gaudio ¶ P omne qd' recipi
in aliquo recipi' p modum
recipientis sic non p modum
recepti ß omne qd' vi' qdamo
in vidente recipit' · go q'vis
ipse ditas sit delectabilissima
talmen visa ab illis q' sunt
tristicia absorpti non delecta
bit · ß mag' contristabit ¶ P
sic se h; · sß; ad sß'le ita in
tellcus ad intelligibile ß ita
e in sßib; q; palato non sa
no pena est panis qui sano
e suavis · ut dc' Aug' sic sic
accidit in alijs sßibr go tu
damnati heant intellcm in
disposcitum vide' q; visio lu
cis increate mag' affert
penam q' gaudium ¶ Sz
cont' e qd' dc' Jo · 17 · Hec
e vita eterna ut cognoscant
te verum deum et quo · pz
q; cens btitudinis in di visi
one consistit · ß d' ratone bti
tudinis e gaudium go

ditas sine gaudio vidi no potest
¶ Ad ipsa eentia ditatis est
eentia vitatis . s3 coniunctum e
dlectabile vide . Verum etiam
omnes homines na scire desi
derant ut dz in pmo methaph
ergo ditas sine gaudio videri
no potest ¶ Ad s alii visio
non semp e dlectabilis con
tingit eam quoque ee trista
bilem s3 visio intellectiua nunqs
e contristabilis qr dlectatione
que e in intelligendo no oppo
aliq tristicia vt dt phus cum
ergo ditas vidi no possit nisi
p intellectum vr qr ditas sine
gaudio videri non possit
¶ Ad 2 dicendum qr in quolibet appetibili
vel delectabili duo possunt
considerari . s. id qd appetitur
vel dlectat et id qr e ratio
appetibilitatis vel dlectabilitatis
in ipso . sicut aut secundum boecium
in libro de ebdo . id qr no hz
aliquid preter qd ipm pt ee
ipm vo esse nichil aliud
pt sibi hz admixtum / Unde
non sit dlectabile vel appetibile
s3 id qr e ratio dlectabilitatis
nichil hz admixtum vel hre
pt propter qr no sit dlectabilis
vel appetibilis res aut que sunt
dlectabiles p participacionem
bonitatis que e ro appetibi
litatis z delectabilitatis pos
sunt apprehensa non dlectare
s3 id qd p essentiam suam
e bonum simpliciter e qd eius
eentia apprehensa no dlectat
Unde cum deus eentialiter sit ipa
bonitas no pt sine gaudio
videri ¶ Ad 1 ergo dicendum qr
impii manifeste cognoscent

xpm ee dm no p hoc qr ditate
eius videant s3 per manifes
tissima ditatis iudicia ¶ Ad
2 dicendum qr ditatem secundum qd est
in se nullus pt odio hre
sicut nec pt aliquis odio hre
ipam bonitatem . s3 quantum
ad aliquos ditatis effectus dr
ab aliquibus odio hri inquantum
s. agit vel prohibet qr e contrarium
voluntati et ideo visio ditatis
nulli pt ee dlectabilis ¶ Ad
3 dicendum qr verbum aug e intelli
gendum qn id qd apprehendi
p intellectum pcedentem e
bonum p participacionem tuo
p essentiam sicut sunt omnes
creature Unde pt in eis
ee aliquid quae affectum non
moueat simile e cum via dei
cognoscitur p effectus et intellectus
no attingit ad eentiam ipius
bonitatis Unde no oz qr affe
ctus intellectum sequatur sicut sequeretur
si eentiam eius uideret que est
ipa bonitas ¶ Ad 4 dicendum
qr tristicia non dr nominat
disposicionem s3 magis passionem
omnis aut passio a contraria passione
fortiori superueniente tollitur
et no aliam tollet et ideo tris
ticia damnatorum tolleretur si dm
p eentiam viderent ¶ Ad 5
dicendum qr p indisposicionem organi
tollitur porcio naturalis
ipius organi ad obiectum qd
natum e dlectare et propter hoc
dlectacio impeditur . s3 indisposicio
que e in damnatis no tollit
naturalem porcionem q sunt or
dinati ad ditatem cum ymago
sua in eis maneat et ideo cum

e simile ## d' qualitate mundi

c 91 Q

Ouir tangendum e, de
qualitate mundi et
resurgencium p9 iudi
cium ubi 3a consideracio occur
rit / Prima d' statu et qualita
te mundi / 2a d' statu beato4
3a d' statu malorum / Circa
primum querunt². v. Primo utr4
innovacio mundi sit futura
2o utrum motus corporum
celestium cessabit. 3o utrum
cor² celestia tunc magis fulge
ant / 4o utrum maiorem
claritatem recipient / 5o utr9
animalia et plante remanebunt
Ad .1. sic pcedit² vi² q mundo
nunqm innovabi² Nichil
enim e futurum n' q aliqn
fuit sm' ppeu eccti9 .1. quid e
q fuit ipm q fiet / cetera
q futurum e et nunqm mundo
aliam dispoicoz huit q nunc
h3 quantum ad p6 eentia
les et ad opia et ad spes
go numqm innovabi² ¶ P
innovacio alteracio quedam
e. et sup9le e dimissum al
terari q² ab alteratum re
ducitur ad aliquod alteras
non alteratum qd' tamen s
lorum mone² qd' no est
dimissum pone go y no pt
ee q mundus innovetur
¶ P. Gen. 2o de q ds die
septimo requievit ~~requievit~~
ab omni ope qd' patrarat
et cosponit sancti q requievit
a novis creatur9 condende
s in illa prima condicione no
fuit aliud modo9 reb9 impo
sitq quis ipe que nunc naturali
ordine tenent go nunqm aliud
habebunt ¶ P ista rerum dispo
q nunc inest reb9 nalis e s
igit² in aliam dispoicom trans
mutent² illa dispoicio erit in
naturalis s illud q e nnale z
p accns non pt ee pptuum
utz in p° celi et mundi go. e
illa dispoicio novitatio quiqm
ab ipo removebi et ita erit
pone circulacoem quandam
in mundo sic empedocles z
origenes posuerunt ut p9 hunc
mundum sit alius mundus z
iterum p9 illum iterum aliq
¶ P novitas glorie supprimi
tus ronali creature datur
s ubi non e meritum no
pt ee premium aut go cre
ature insensibiles nil meru
erunt vi² q no innovabunt
¶ Sz con e qd' he². ysa. lxvi.
Ecce ego creo novos celos
et terram novam et no erunt
in memoria priora et apoc
xxi vidi celum novum z
terram novam p'7 .n. celum
et prima tera abiit ¶ P habitao
d3 habitatori congruere s mundus
factus e ut sit habitacio hominis
s homo innovabi² go simili
et mundus ¶ P omne animal
diligit s simile eccti xiii.
ex quo p3 q similitudo est
racio amoris. s homo h3
aliquam similitudinem cum
universo unde minor mundus
dicitur go homo universum diligit

nalit corpori et eius bonum conu
pescit Et ita ut satisfiat ho
minis desiderio . dicit . 2 . conu
sinum meliorari ¶ Ad 2o dicendum
quod omnia corporalia propter hominem
facta esse creduntur / Unde
et omnia dicuntur ei subiecta . Deser
uiunt autem homini dupliciter
Uno modo ad sustentacionem corporalis
vite Alio modo ad perfectionem
cognicionis diuine in quantum
homines per ea que sunt facta
inuisibilia dei conspiciunt
ut dicitur Ro . 1 . Ergo ministerio
creaturarum homo glorificatus
nullo modo indigebit cum eius
corpus sit futurum omnino in
corruptibile diuina virtute id fa
ciente per animam quam
immediate glorificat / Ad 3o
E ministerio non indigebit
quantum ad cognicionem intellectus
quia tali cognicione deum sancti
videbunt immediate per essenciam
Sed ad hanc visionem cen
oculus carnis attingere non
poterit Et ideo ut ei etiam conueniens
solacium congruens de visione di
tatis prebeatur inspiciet
diuitatem in suis effectibus corporibus
in quibus manifesta iudicia
diuine maiestatis appare
bunt et precipue in carne
Christi et post eam in corporibus beatorum
et deinceps in omnibus aliis
corporibus Et ideo oportebit ut etiam
alia corpora maiorem influen
ciam a diuina bonitate susci
piant non tamen speciem vari
antem sed addentem eiusdem gloriae
perfectionem Et hoc erit mundi in
nouatio Unde simul mundus
innouabitur Et homo glorificabitur
¶ Ad 1 . ergo dicendum quod sal...
lo.. de corruptione naturalium quod potest
...ho... quod subditur in mechanicis sub
sole nouum . cum ... sol ...
lariter moueatur . et ea que
soli virtuti subsunt circulari
aliquam habere . quod consistit in
hoc quod illa que fuerunt prius fuerunt
iterum redeunt specie eadem
... diuisa Et dicitur ... sit...
de comparacione ea vero que ad statum
glorie pertinent soli non subsunt
¶ Ad 2 . dicendum quod illa racio procedit
de alteracione naturali que fit ab agente
naturali quod de necessitate naturae
agit non enim potest tale agens
varias disposiciones inducere
in ipso aliis et alio sed hec...
sed ea que diuinitus fiunt procedunt
de libertate voluntatis
Unde ... aliquam inmutacionem
de voluntate ... hoc
... illa disposicio . ab illo ...
... existente ... non
... aliquod principium
motus . sed ... ...
dem . ¶ Ad 3 . dicendum quod pro tanto
dicitur deus die vii° a nouo
creandi condendo cessasse
quia nichil postea factum est quod
prius non precessit in aliqua
similitudine vel genere
vel specie vel saltem sicut in principio
seminali vel ... potencia
obediali dico ergo quod nouitas
mundi futura precessit in
operibus vi dierum in quadam
remota similitudine . scilicet
gloria et in gracia sanctorum

recessit .2. (?) corporum obediencie quam
creature tunc erit indita ad illam
novitatem suscipiendam a deo
agente ¶ Ad .e. dicendum quod illa
disposicio novitatis non erit
naturalis ut conclusio procedit sed erit
supra naturam sicut gratia et gloria
sunt supra anime naturam et
erit a proprio agente quod eam
proprie consumabit ¶ Ad .v.
dicendum quod omnia corpora insensibilia non
meruerunt illam gloriam
proprie loquendo homo tamen meruit
ut ista gloria toti mundo conferetur
insequantum hec cedit in augmentum
glorie hominis sicut
aliquis homo meretur ut ornatioribus
vestibus induatur quamvis
tamen ornatum ipsa vestis
nullomodo meretur

Ad 2 sic procedit videtur quod
motus corporum celestium
in illa mundi innovatione
non cessabit quia Genesis viii dicitur
cunctis diebus terre et frigus
estus estas et hyems nox
et dies non requiescent sed
nox et dies et estas et hyems
efficiuntur per motum solis ergo
numquam motus solis cessabit
¶ Preterea 31 dicitur hec dicit dominus
qui dat solem in lumine diei
ordinem lune et stellarum in
lumine noctis qui turbat mare
et sonant fluctus eius si steterint
leges iste coram me
cunctis diebus et semen israel
deficiet ut non sit gens coram
me cunctis diebus sed semen
israel numquam deficiet sed in perpetuum
permanebit ergo leges diei et noctis
et fluctuum maris que
ex motu celi causantur in
perpetuum erunt ergo motus
celi numquam cessabit ¶ Preterea substantia
corporum celestium semper
erit sed frustra est ponere aliquid
nisi ponatur id propter quod est factum
corpora autem celestia ad hoc sunt
facta ut dividant diem et
noctem et in signa et tempora
dies et annos Genesis i quod non
possunt nisi facere per motum
ergo motus eorum manebit
¶ Preterea in illa mundi innovatione
totus mundus melioratur ergo
nulli corpori remanenti auferetur
quod est de sui perfectione sed motus
est de perfectione corporis celestis
quia ut dicitur in ii de celo et in
illa corpora participant divinam
bonitatem per motum ergo motus
celi non cessabit ¶ Preterea sol
successive illuminat diversas
partes mundi secundum quod circulariter
movetur sed si circularis motus
celi cessat sequitur quod in aliqua
superficie terre erit perpetua obscuritas
quod non convenit illi
novitati ¶ Preterea si motus
cessat hoc non esset nisi quia
motus aliquam imperfectionem in
celo ponit utpote lassitudinem
vel laborem quod non potest esse
cum motus ille sit naturalis
et celestia corpora sunt impassibilia
unde in suo motu non fatigantur
ut dicitur in 2o celi et
mundi ergo motus celi numquam cessabit
¶ Preterea frustra est potentia

quia non reducitur in actum. sed in quo-
cumque situ ponitur corpus celi est
in potentia ad alium situm ergo
non reducitur in actum illa potentia
semper remanet et semper esset
imperfecta. sed non potest reduci in
actum nisi per motum localem,
ergo semper movebitur ¶ Praeterea illud
quod se habet indifferenter ad plura
aut utrumque attribuitur ei aut nul-
lum sed sol indifferenter se habet ad hoc
quod sit in oriente vel occiden-
te aliquis motus eius non esset
conformis potius quam ad
locum et naturalius esset
velocius moveri ergo vel neutrum
utrumque attribuitur ei scilicet soli vel
neutrum sed non utrumque quia nec
neutrum potest ei attribui nisi successi-
ve ergo non si quiescat quam
in aliquo situ quiescat ergo
corpus solis in perpetuum mo-
vebitur et eadem ratione omnium corporum
celestium ¶ Praeterea motus celi est causa
temporis. si ergo motus celi
deficiat oportet tempus deficere
sed non potest deficere quia si sit de-
ficeret in instanti diffinitio in-
stantis est in 8 physicorum quod
est initium futuri et finis
preteriti et post ultimum instans
temporis esset tempus quod est
impossibile ergo motus celi numquam
cessabit ¶ Praeterea gloria non tol-
lit naturam sed motus celi
est naturalis ei ergo per gloriam
ei non tollitur ¶ Sed contra est
quod dicitur Apocalypsis 10 quod angelus qui
apparuit iuravit per viventem
in secula quod tempus amplius

non erit. scilicet postquam septimus angelus
tuba cecinit qua canente mor-
tui resurgent ut dicitur 1 Corinthiorum 15.
sed si non est tempus non est motus
ergo motus celi cessabit ¶ Praeterea
Ysaie lx. Non occidet ultra
sol tuus et luna tua non minuetur
sed occasus solis et diminutio lune
ex motu celi causatur ergo celi
motus quandoque cessabit ¶ Praeterea ut
dicitur secundo de generatione motus celi
est propter continuam generationem in
istis inferioribus sed generatio cessabit
completo numero electorum ergo motus
celi cessabit ¶ Praeterea omnis motus
est propter aliquem finem ut dicitur in 2°
metaphysice ¶ Sed omnis motus qui est
propter finem habito fine quiescet ergo
vel motus celi numquam consequetur
finem suum et esset frustra
vel aliquando quiescet ¶ Praeterea quies
est nobilior quam motus quia per
hoc quod res sunt immobiles
deo assimilantur qui est summa
immobilitas sed corporum inferiorum
motus est naturaliter ad quietem ergo
cum corpora celestia sint multo
nobiliora eorum motus naturaliter
ad quietem terminabitur ¶ Respondeo
dicendum quod circa istam questionem est
triplex positio. Prima est philosophorum
qui dicunt quod motus celi semper
durabit. sed hoc non est consonum
fidei nostre que ponit certum
numerum electorum prefinitum a deo et
ideo quod generatio non in perpetuum
durabit et eadem ratione nec alia
que ad generationem hominum ordinantur
sicut est motus celi et variationes

electorum / Alii vero dicunt quod motus
celi cessabit secundum naturam sed hoc
etiam est falsum quia omne corpus
quod naturaliter quiescit et natu-
raliter movetur habet locum in quo naturaliter
quiescit et ad quem movetur naturaliter
sed aquo non recedit nisi per violen-
tiam Nullus autem talis locus
potest assignari corpori celesti quia
non est magis naturalis soli
accessus ad punctum orientis
quam recessus ab eo / Unde licet
motus eius non esset naturalis
tamen velud motus eius non terminat
naturaliter ad quietem / Con-
cedendum est secundum alios quod motus celi
cessabit in illa communi hu-
manatione non quidem ex aliqua
naturali causa sed divina volun-
tate faciente corpus .n. celeste
et alia in ministerium hominis
facta sunt dicitur ut prius dictum
est Nullo autem ministeriorum
horum homo post statum gloriae
indigebitur .s. sed quod corpora
ei deserviunt ad sustentationem
corporalis vite hoc autem modo
serviunt ei corpus celeste per motum
magis per motum celi multi-
plicatur genus humanum et
generantur plante et anima-
lia que necessaria homini sunt iuvamentum
et eciam temperies in aere effi-
citur conservans sanitatem
Unde homine glorificato
motus celi cessabit ¶ Ad .1.
ergo dicendum quod verba illa intelliguntur
de terra secundum statum istum in
quo potest esse generationis princi-

et corrupcionis plantarum quod
patet ex hoc quod ibi dicitur cunctis
diebus terre sementis et messis
Et simpliciter hoc concedendum
est quod quamdiu terra erit sementibus
et messibus apta motus celi
non cessabit et similiter dicendum ¶ Ad
secundum quod dominus loquitur de duratione
seminis ysrael secundum presentem
statum quod patet ex hoc quod dicit
et semen ysrael deficiet ut non
sit gens coram me cunctis
diebus Vicissitudo .ci. dierum
post istum statum non erit et
ideo leges de quibus fecerat men-
cionem post istum statum non
erunt ¶ Ad .3. dicendum dicendum quod fi-
nis qui assignatur corporibus
celestibus est finis proximus qui
est proprius eorum actus sed iste actus
ulterius ordinatur ad alium
finem .s. ad ministerium huma-
num utrum per id quod habetur .q.
deuteronomii ne forte oculis elevatis
ad celum videas solem et
lunam et omnia astra celi
et errore deceptus adores ea
que creavit dominus deus tuus in
ministerium cunctis gentibus
que sub celo sunt Et ideo magis
debet iudicium de corporibus celesti-
bus sumi secundum ministerium hominum
quam secundum finem in quo assignantur
corpora autem celestia per modum
aliud in ministerium hominis
glorificati cedent sicut prius dictum
est Et ideo non sequitur quod frustra
remaneant ¶ Ad .4. dicendum quod
motus non est de perfectione corporis

celestis nisi inquantum per hoc
est causa generationis in istis
inferioribus (Ex quo hic dicitur motus)
ie facit corpus celeste parti
cipare divinam bonitatem
per quandam similitudinem
causalitatis non autem motus
est de perfectione substantie celi que
remanebit / Et ideo non sequitur
quod motu cessante aliquid
de perfectione celi tollatur sed
quod remanebit ¶ Ad .x. dicendum
quod omnia corpora elementorum
habebunt in se ipsis quandam
glorie claritatem Unde quamvis
nubes aliquas superficies terre non illu
minentur a sole nullus tamen
ibi remanebit obscuritas ¶ Ad
xj dicendum quod .Ro. viij. secundum quod omnis
creatura ingemiscat etc. dicit glossa
Ambrosii. Expresse quod omnia
elementa cum labore compleant
sua officia sicut sol et luna non
sine labore statuta impleant
spacia quod est causa nostra Unde
quiescent nobis assumptis
labor autem ille vel credo non
significat aliquam fatigacionem
vel passionem illis corporibus
accidentem ex motu cum
motus ille sit naturalis vel
habens de violentia ut in
primo celi et mundi sed labor ibi
intelligitur defectus ab eo ad
quod aliquid tendit Unde quia
motus ille ordinatus est ex divina
providencia ad complendum
numerum electorum illo completo
non dum assequitur id ad quod
ordinatus est Et ideo similitudi
narie dicitur labor sicut homo qui
non habet quod intendit Et hic

[?] defectus a celo tolletur impleto
numero electorum vel potest referri
ad desiderium future innovacionis
quam ex divina
disposicione expectat ¶ Ad xij
dicendum quod corpora celestia non est aliqua
potentia que perficiatur per locum
vel que facta sit propter hunc situm
quam est esse in tali loco. Sed hoc
modo se habet potentia ad ubi in corpore
celesti sicut se habet potentia artificis
ad hoc quod faciat diversas domos
Unius modi quarum si unam
faciat non dicitur frustra potentiam habere
Et similiter in quacumque situ
ponatur corpus celeste potentia que
est in ipso ad ubi non remanebit
incompleta nec frustra /
¶ Ad .xiij. dicendum quod corpus celeste
secundum suam naturam equaliter se habet
ad omnem situm qui est possibilis in
se comparatur ad ea que sunt extra
ipsum non equaliter se habet / ad diversos
situs. sed . secundum unum situm nobilius
disponitur quam secundum alium sicut
alium sicut quo ad nos nobilius
disponitur sol in die quam in nocte
Et ideo probabile est cum tota inno
vacio mundi ad hominem ordinetur
quod celum habeat in illa novi
tate nobilissimum situm qui est
possibilis in ordine ad nostram habitationem
vel secundum quosdam celum quiescet
in illo situ in quo factum
fuit alias aliqua revolutio rema
neret incompleta. sed ista ratio
non videtur conveniens quia cum
aliqua revolutio sit in celo
que non finitur nisi in 36 mili
bus annorum sequeretur quod mundus
deberet tam diu durare quod non
videtur probabile et quod patet. Sed hic possit

stre. qd mundus finire dz pba
bilit' n collige̅tur ab astro
logis inquo. sicut cor celestia
sunt sita considerato uno an
norum q̄ computatur abin
co mundi. Et ab eod mo pos
s stre certus annorum uno
in quo ad dispoicom similes
reuerteretur tempus aut finis
mundi poni ea cognoscitur.
¶ Ad ix. dcs q tempus quod de
finiet motu celi desiciete nec
illud erit ultimum erit pu
futuri dicta n diffinicio non
datur d' nunc n sicut qd e con
tinuans ptes temporis non
sicut qd e determinans tota
tempus ¶ Ad x. dcs q motus
celi non dz naturalis q sit
pars na eo mo quo prima
na naturalia dux nec iterum
q habeat principium actiuum
in natura corporis. s receptiuum
tm principium aut acti
uus e in substancia spirituali
ut dr commentator in pu ce.
et mu. Et ido no e inconue
niens si p nouitate glorie
motus iste tollatur non enim
ea ablata natura corporis celes
tis variabitur alias rationes
concedimus. s. duas pmas
q sunt ad oppositum q debito
mo concludunt s q alie
due uidentur concludere q
motus celi naturalis cess et io
respondendum e ad eas ¶ Ad
i. ergo dcs q motus cessat id
eo licet pp qd e s sequitur
motum et no concomitetur
ppter illud aut pp qd e motus

celestis sicut plures concomitatur
motum. s. imitacio diuine
bonitatis in causalitate q
hz superiora Et ido no optz
q naturalit motus ille cessit
¶ Ad 2am rone dcs q quis
immobilitas sit simpl' nobi
lior q motus tamen motus
in eo q pt consequi aliquas
pfeccoes pticipacoes diuine
bonitatis e nobilior q quies
in illo q nullo p motum
possit illam pfecconem consequi
Et rone hac terra q e infima
elementorum e sine motu
q̄uis ipe deus q̄ e nobilis
simus rerum sine motu
sit a quo cor nobiliora mo
uentur Et inde e q motus cor
porum superiorum posset poni
s'm qualis nature pperua
licet quandoque ad quietem ter
minat. quis motus inferiorum
corporum ad quietez terminetur

Ad 3. sic pcedi' vi' q in
corporibus celestibus clari
tas no augea' in illa in
nouacione Innouacio enim
in corporibus superioribus erit p
ignem purgatiua s ignis
no pertingit ad cor celestia ergo
ea no innouabuntur p maioris
claritatis susceptionem ¶ P. sic
cor celestia p motum suum
causa generationis in istis
inferioribus ita p lucem s
cessante generatione cessabit
luxo corporum celestium ma
gis q augeatur ¶ P. s in
nouato homine cor celestia

innouentur quia eo deteriorato
fuerint . et deteriorata sed hoc non
videtur probabile cum illa corpora
sint invariabilia quantum
ad eorum substanciam ergo
nec innovato homine innova
buntur ¶ Preterea si tunc deteriorata
fuerint quia propter eum deteriorata
fuerint quantum dicitur esse
meliorata in hominis in
novatione sed dicit ysa. xxx.
Et erit lux lune sicut
solis ergo in primo statu
ante peccatum luna lucebat . quantum
nunc lucet sol ergo quantum
tunc luna erat sic trans
fulgebat . diem sicut nunc sol
et hoc manifeste apparet esse
falsum per illud quod dicitur Gen. i.
quod luna facta est ut preesset
nocti ergo homine peccante
non sunt celestia corpora
diminuta lumine Et ita nec
eorum lumine augebitur in ho
minis glorificatione ¶ Preterea cla
ritas corporum celestium
ordinatur ad usum hominum
sive alie creature sed post resurrectionem
claritas solis non cedit in ho
minis usum . dicitur in ysa. lx.
Non erit tibi amplius sol
ad lucendum per diem nec
splendor lune illuminabit
te Et apocalypsis xxi. civitas
illa non eget sole neque luna
ut luceant in ea ergo claritas
eorum non augebitur ¶ Preterea non
esset sapiens artifex qui
maxima instrumenta faceret
ad aliquod modicum arti
ficium construendum sed homo
est quoddam minimum compa
ratione celestium corporum que
sua ingenti magnitudine quasi
incomparabiliter hominis quantitatem
excedunt ymo et totius terre
quantitas se habet ad celum
sicut punctus ad speram ut
astrologi dicunt cum ergo
deus sit sapientissimus non
videtur quod finis creationis celi
sit homo Et ita non videtur quod eo
peccante celum deterioratum
sit nec eo glorificato melio
retur ¶ Sed contra est quod dicitur ysa.
xxx. erit lux lune sicut solis
Et lux solis septempliciter. Preterea totus
mundus innovabitur in melius
sed celum est nobilior pars
mundi corporalis ergo ipsum
in melius mutabitur. sed hoc non potest
esse nisi maiori claritate re
splendeat ergo crescet eius
claritas ¶ Preterea omnis creatura
ingemiscit et parturit exper
tans revelationem glorie filio
rum dei ut dicitur Ro. 8. sed corpora
celestia sunt huiusmodi ut
ibidem dicit glossa , expectant glo
riam sanctorum . sed non expecta
rent nisi hoc eis aliquid
accresceret ergo claritas eis potest
accrescere qua precipue decorantur
¶ Responsio dicendum quod ad hoc innovatio
mundi ordinatur ut mundo
innovato manifestis indiciis
quasi sensibiliter deus ab homine
videatur creatura . autem pre
cipue in dei cognitionem ducit sua spe
cie et decore que manifestat sapientiam
facientis et gubernantis unde
dicitur Sap. xiii a magnitu
dine speciei cognoscibiliter po
terit videri creator eorum pul
critudo autem celestium corporum

precipue consistit in luce Ecc(lesiasti)ci
xliii. Species celi gloria stel
larum mundum illuminans
in excelsis dominus et ideo precipue
quantum ad claritatem corpora
celestia meliorantur quantita
tem autem et modum meliora
tionis actor novit ¶ Ad
i(m) ergo dicendum quod ignis purgans
non causabit innovationis
formam sed disponet tamen ad
eam purgando a feditate
peccati et ab omni impuritate
commixtionis que in corporibus
celestibus non inveniuntur et ideo
quamvis corpora celestia per ignem
non sint purganda sunt
tamen divinitus innovanda ¶ Ad
2m dicendum quod motus non importat
aliquam perfectionem in eo quod motus
secundum quod in se consideratur immo
sit actus imperfecti quamvis possit
competere ad perfectionem corporis
lucentis in quantum est causa
alicuius sed lux pertinet ad per
fectionem corporis lucentis et in
sua substancia considerati
et ideo postquam corpus celeste de
sinet esse causa generacionis
remanebit claritas eius et
non remanebit motus ¶ Ad
3m dicendum quod super illud Ysa(ie) erit
erit lux lune sicut lux
solis dicit glossa omnia propter hominem
facta sunt in eius lapsu
peyorata et sol et luna suo
lumine minorata que quidem
minoratio a quibusdam intelli
gitur secundum realem minorationem
nec obstat quod corpora celestia
secundum naturam sunt inalterabilia

quia illa variacio facta est
a divina virtute. Alii vero pro
babilius intelligunt mino
racionem illam esse dicentes
non secundum realem luminis
defectum sed quo ad usum
hominis qui non tantum beneficium
ex lumine corporum celestium
post peccatum consecutus est quantum
ante fuisset per quem modum
dicitur Gen(esis) 3 maledicta terra
in opere tuo spinas et tribu
los germinabit que tamen spinas
et tribulos germinasset sed non
in hominis penam nec tamen
sequitur si lux celestium corpo
rum per eum minorata non
est hodie peccante quod realiter
non sit augenda in eius glori
ficatione quia peccatum hominis
non inmutavit statum
universi cum et homo prius
et post animalem vitam
habuit que motu et generacione
corporalis creature indiget
sed glorificatio hominis statu
totius creature corporalis
immutabit ut dictum est et
ideo non est simile ¶ Ad 4
dicendum quod minoratio illa in
probabilius extimatur non
fuit secundum substanciam sed secundum effec
tum unde non sequitur quod luna exor
sit tenebris diem fecisset sed quia
tum comodum ex lumine
lune homo habuisset sic vero
hic ex lumine solis sed post videtur
quod lux lune augebitur sed
in veritate non erit aliqua ubi
nox sit tamen sed solum
circuitus terre quo erit infirius
quod tunc ut dicitur luna habebit

cōtinue lucet nunc sol, sol autem
in septuplum quam nunc, corpora
autem beatorum septies magis
sole. Communis hoc non sit aliquo auctoritate
vel ratione probatum. ¶ Ad 10
dicendum quod aliquid plus cedere in
usum hominis est dupliciter. Uno
propter necessitatem et nulla creatura
cedit in usum hominis quia
ex deo plenam sufficientiam
habebit. 3o sequitur. Apoc.
21 ciuitas indiget que
dicit quod ciuitas illa non indi
get sole vel luna. Alius
usus est ad maiorem perfectionem
et homo aliis creaturis
coterum non quasi necessariis ad perue
niendum in finem sicut
nunc eis vtitur ¶ Ad 11
dicendum quod ratio illa est rabi moy
si qui omnino improbare ni-
titur mundum propter hominem
esse factum. Unde et hic quod
in nete de innouacione le-
mundi sicut patet in auctoribus ysa-
ie inductis dicit esse methe
dictum vt sicut alicubi dicitur
obtenebratur sol quod in mag
nam tristiciam incidit vt
nesciat quid faciat qui est
modus loquendi in scriptura
consuetus est, ita est et econuerso
dicitur. n. sol magis lucere et to
tus mundus innouari quod ex
statu tristicie in maximam
exultacionem conuertitur ¶ Sed
hoc dissonat ab auctoritatibus et ex
ponentibus sanctorum. Unde concedi
illi inducte hoc modo concedendum
est quod communis corpora celestia
maxime excedant corpus
humanum tamen multo plus ex
cedit anima racionalis corpora celestia
quam ipsa excedant corpus huma
num. Unde non est inconue
niens ea propter hominem esse facta
non sicut ad principalem finem
quia principalis finis omnium est
deus
Ad 4 sic procedatur. Videtur quod ele-
menta non innouabuntur
propter receptionem alicuius claritatis
sicut. n. lux est qualitas corporis
celestis propria ita calidum fri-
gidum humidum et siccum
sunt qualitates elementorum
ergo sicut celum innouatur per aug-
mentum claritatis ita debent in-
nouari elementa per augmentum
qualitatum actiuarum et pas-
siuarum. ¶ Preterea rarum et den-
sum sunt qualitates elemen-
torum quas elementa in illa
innouacione non amittent. Sed
raritas et densitas elementorum
repugnare videntur claritati cum
corpus clarum oporteat esse con-
densatum. Unde raritas aeris
non videtur quod possit claritatem
pati et similiter nec densitas
terre que perspicuitatem tollit
ergo non potest esse quod elementa
innouentur per alicuius claritatis
addicionem. ¶ Preterea constat quod da-
nati erunt in terra sed ipsi erunt
in tenebris non solum interiori-
bus sed et exterioribus ergo terra
non dotabitur claritate et eadem
racione nec alia elementa. ¶ Preterea
multiplicacio claritatis in elementis
multiplicat calorem. Si igitur
in illa innouacione erit ma-
ior claritas elementorum quam nunc

ſit erit .2. p quos maior ca
liditas Et tc̃ cer² qꝫ transmu
tentur a ſuis naturalibꝫ
qualitatibꝫ que ſunt eis ſꝫ
certam menſuram qꝫ ē ab
ſurdum ¶ P bonum vni
ſi qd̃ conſiſtit in ordine Et
armonia bignius ē qꝫ ali
quod bonum alicꝫ nature
ſingularis ſꝫ ſi vna creatura
efficiatur melior bonum vni
uerſi qꝫ nō remanebit eadem
armonia ergo ſi corꝑ elementa
ria que ſtatum gradum ſue
nature q tenet in vniuerſo
claritatis dꝫ ee experientia
claritatem accipiant mag
ex hc̃ dꝑiet pfectio vni
ſi qꝫ accreſcet ¶ Ꝺꝫ con ē
qd̃ dr Apoc. xxi. vidi ce
lum nouum ꝛ terram nouam
ſꝫ celum innouabit² p maioꝫ
claritatem ergo ꝛ terra Et ſiĩr
alia elementa ¶ P corpa
inferiora fuerunt in vſum
hominis ſic ꝛ ſuperiora. ſꝫ cre
atura corporalis remanebit
pro miniſterio qꝫ homini ex
hibuit vt cor² dicit glo. Ro.
8. ergo .2. elementa glorificabit²
ſicut ꝛ corꝑ celeſtia ¶ P. corꝑ
hominis ē ex elementis
compoſitum ergo ptẽ elementoꝫ
q ſunt in corpore hominis
glorificato homine glorificabunt
p receptionem claritatis ſꝫ eadem
conuenit ee diſpoſitioꝫ totiꝰ
ꝛ ptẽ. ergo ꝛ ipa elementa gt
claritate dotari ¶ Pꝛo eo
qꝫ ſic ē ordo celeſtium ſpūm
ad terrenos ſpūs .ſ. humanos
ita .2. ē ordo celeſtium cor
porum ad corpora terreſtria
cum aut creatura corporalis
ſit facta ppꝝ ſpūales
eam regatur ſimilit̃ debet
diſponi corporalia ſic ꝛ ſpū
alia diſponunt² In illa aut̃
ultima rerum conſummatoe
ſpūs inferiores accipient
pprietates ſuperiorum ſpūm
qꝫ homines erunt ſicut
anłi in celis ſic dr̃ aꝑt 22.
ꝛoc erit in quantum ad
maximam pfectionem pueniet
ſꝫ qꝫ humanus ſpūs ad
angelicum conuenit Unde
.2. ſimilit̃ cum corꝑ inferiora
cum celeſtibꝫ nō communicet
n in natura lucis ꝛ dyaphoni
ut dr̃ in 2o d' Anima. oꝫ
corꝑ inferiora maxime pfici
ſꝫ claritatem Unde omia
elementa claritate quadaꝫ
veſtient² non tn̄ equalit̃ ſꝫ
ſꝫ ſuum modum dr̃ .n. qꝫ
terra erit in ſuperficie ꝑuia ſic
uitrum aqua ut creſtallꝫ
aer ut celum . ignis ut
luminaria celi ¶ Ad .1. ergo
dicendum qꝫ innouatio mundi or
dinatur ad hc̃ qꝫ homo .2.
ſſꝰ in corpibꝫ qdammo p
manifeſta indicia uideat
diuinitatem Inr̃ ſſꝫ aut
modos ſpūalior ē viſus
ꝛ ſubtilior Et ideo quantum
ad qualitates infimas . qua
rum pri ꝛ ē lux . oꝫ oīa
corpora inferiora meliorari
qualitates aut elementares
ptꝫ ad tactum q ē maxi

me materialis et corporis expressis connexitatis magis est controversatimus quam delectatus. expressius autem lucus erit delectabilis cum connexitate non habeant in prout organi debilitatem que tribuit non invenit

¶ Ad .2. dicendum quod aer non erit clarus per radios recipiens sed per diaphonum illuminatus terra vero quamvis ex natura sui opacitatem habeat propter defectum lucis tamen ex divina virtute in superficie gloria claritatis celestis sine preiudicio densitatis ipsius.

¶ Ad .3. dicendum quod in loco inferni non erit terra glorificata per claritatem sed loco superiori gle-hebit. pars illa terre spiritus rationales hominum et demonum qui quamvis ratione culpe sint infimi tamen ex dignitate nature sunt quantum ad ea que corporalia superiores. Vel dicendum quod etiam si per totam terram glorificata nichilominus reprobi in tenebris exterioribus erunt quia etiam ignis inferni quantum ad aliquid eis lucebit quantum ad aliquid eis lucere non poterit

¶ Ad .4. dicendum quod claritas illa erit in istis corporibus sicut caliditas non causat quia tunc ista erunt inalterabilia sicut modo sunt celestia

¶ Ad .5. dicendum quod non tolletur propter meliorationem elementorum ordo universi quia etiam omnes alie partes meliorabuntur et remanebit eadem armonia etc.

Ad .6. sic procedatur videtur quod plante et animalia remaneant. elementis enim non debet aliquid subtrahi quod ad eorum ornatum pertinet. sed animalibus et plantis elementa ornari dicuntur ergo non auferentur in illa innovatione

¶ Praeterea sicut elementa homini servierunt ita et animalia et plante et corpora mineralia sed elementa propter predictum ministerium glorificabuntur ergo similiter animalia et plante et corpora mineralia

¶ Praeterea universum remanebit imperfectum si aliquid quod est de perfectione eius auferatur sed species animalium et plantarum et corporum mineralium sunt de perfectione universi cum ergo non deceat dici quod mundus in sua innovatione imperfectus remaneat videtur quod debeat dicere plantas et alia animalia remanere

¶ Praeterea animalia et plante habent nobiliorem formam quam ipsa elementa sed mundus in sua innovatione in melius immutabitur ergo magis debent remanere animalia et plante quam elementa cum sint nobiliora

¶ Praeterea inconveniens est dicere quod appetitus naturalis frustretur sed secundum naturalem appetitum animalia et plante appetunt esse perpetua et si non secundum individuum saltem secundum speciem et ad hoc ordinatur eorum generatio continua ut in de generatione dicitur ergo inconveniens est dicere quod iste species aliquando deficiant

¶ Sed contra si plante

et animalia remanebunt aut
omnia aut quedam si omnia
oportebit quod bruta que fuerunt
mortua resurgere sicut et homines
quod dici non potest quia cum forma
eorum in nichilum redeat non
potest eadem numero resumi si aut
non omnia sed quedam cum
non sit maior ratio de uno quam
de alio quod imperpetuum maneat
videtur quod nullum eorum imperpe-
tuum remanebit sed quicquid
remanebit post mundi innova-
cionem imperpetuum erit. quia
cione et corrupcione cessante
ergo plante et animalia peni-
tus post mundi innovacionem
non erunt ¶ Preterea secundum philosophum
in 2o de generacione in anima-
libus et plantis et huiusmodi
corruptibilibus speciei perpetuitas
non conservatur nisi ex continua-
cione motus celestis sed tunc iste
cessabit ergo non poterit perpetu-
tas in illis speciebus conservari
¶ Preterea cessante fine cessare debet
id quod est ad finem sed animalia
et plante facta sunt ad anima-
lem vitam hominis sustendam
Unde dicitur Genesis 9 sicut olera vi-
rencia dedi vobis omnem carnem
sed post illam innovacionem animalis
vita in homine non erit ergo
nec plante nec animalia re-
manere debent ¶ Respondeo dicendum quod cum
innovacio mundi propter hominem
fiet oportet quod innovacioni hominis
conformetur. homo autem inno-
vatus de statu corrupcionis in
incorrupcionem transiet et perpe-
tue quietis. 1. cor. 15. oportet
corruptibile hoc induere incor-
rupcionem et ideo mundus hoc modo
innovabitur abiecta omni cor-
rupcione ut perpetuo maneat
in quiete. Unde ad illam
innovacionem nichil ordinari
poterit nisi quod habet ordinem ad
incorrupcionem huiusmodi autem sunt
corpora celestia elementa et ho-
mines corpora. nam celestia
secundum suam naturam incorru-
ptibilia sunt. et secundum totum. et secundum
partes. elementa vero sunt
quidem corruptibilia secundum partes sed incor-
ruptibilia secundum totum. ho-
mines vero corrumpuntur et secundum
totum. et secundum partes. sed hoc est ex parte
materie non ex parte forme. scilicet
anime racionalis que post cor-
rupcionem hominis remanet
incorrupta. animalia vero
et plante minalia et omnia
corpora mixta corrumpuntur
et secundum totum et secundum partem. sed
hoc ex parte materie que formam
amittit et ex parte forme que
actu non manet et nullum
habent ordinem ad corrupcionem
Unde in illa innovacione
non manebunt sed sola ea que
dicta sunt ¶ Ad 1. ergo dicendum
quod huiusmodi corpora dicuntur esse ad or-
natum elementorum in quantum
virtutes active et passive
generales que sunt in elementis
ad speciales acciones contrahuntur
et ideo sunt ad ornatum ele-
mentorum in statu accionis et
passionis. sed hic status in elementis
remanere non potest. Unde nec ani-
malia nec plantas remanere oportet
¶ Ad 2. dicendum quod nec animalia

nec plante nec alia corpora in ministrando homini aliquid meruerunt cum libertate arbitrij careant. sed pro tanto dicuntur quedam corpora remunerari quia homo hic meruerunt ut illa innouarentur que ad innouationem ordinem habent. plante autem et animalia non habent ordinem ad innouationem incorruptionis. Ad 2m ergo hic homo non meruit ut innouaretur quia nullus potest alii mereri nisi id cuius est capax nec est ipse sed ipsi. Unde esto dato quod animalia bruta merentur in ministerio hominis non tamen esse innouanda. ¶ Ad 3m dicendum quod sic perfectio hominis multiplex assignatur. est nam perfectio nature conditione et nature qualificate et cetera est perfectio universi est duplex. una secundum statum huius immutabilitatis. alia secundum statum nouitatis. plante autem et alia sunt de perfectione eius secundum statum istum non autem secundum statum nouitatis cum ordinem ad eam non habeant. ¶ Ad 4m dicendum quod quamuis animalia et plante quantum ad quedam alia sunt nobiliora quam ipsa elementa tamen quantum ad ordinem incorruptionis elementa sunt nobiliora ut ex dictis patet. ¶ Ad 5m dicendum quod naturalis appetitus ad perpetuitatem in animalibus et plantis est accipiendus secundum ordinem ad motum celi ut tamen secundum esse permaneant quamdiu motus celi durabit. Secundo non est appetitus in effectu ut permaneat ultra causam et ideo cessante primi mobilis motu plante et animalia non maneant. secundum species non secundum appetitum naturalem frustrantur.

De hiis que pertinent ad beatos post iudicium.

Quid considerandum est q. 92 de hiis que spectant ad beatos post iudicium generale. Et primo de visione eorum respectu divine essentie in qua eorum beatitudo principaliter consistit. 2o de beatitudine et eorum mansionibus. 3o de modo quo se erga damnatos habebunt. 4o de dotibus sponsorum que in beatitudine eorum continentur. 5o de aureolis quibus eorum beatitudo perficitur et decoratur. Circa primum queruntur tria. ¶ Primo utrum sancti videant deum per essentiam. 2o utrum sancti videbunt eum oculo corporali. 3o utrum videndo eum videant omnia que deus videt.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod intellectus humanus non possit pervenire ad videndum deum per essentiam quia Io. i. Deum nemo vidit unquam. et exponit Crisostomus quod nec ipse celestes essentie scilicet ipsa dico cherubin et seraphin ipsum ut est unquam videre potuerunt. Sed hominibus non promittitur nisi equalitas angelorum. Mt. xxii. Erunt sicut angeli dei in celo. ergo nec sancti in patria deum per essentiam videbunt. ¶ Preterea dyonisius

sic argumentatur / primo ca.
de divinis nominibus cognitio non est
nisi existentium omne autem
existens finitum est cum sit
in aliquo genere determinatum
ut sic deus cum infinitus sit
est super omnia existentia / ergo
eius non est cognitio sed est super
omnem cognitionem ¶ preterea dyonisius
in primo de mistica theologia ostendit
quod perfectissimus modus quo in
tellectus noster deo coniungitur pro
ut est in quantum cognoscitur ei
ignotus sed id quod est visum per
essenciam non est ignotum. ergo im
possibile est quod intellectus per essenciam
deum videat ¶ preterea dyonisius
in epistola ad gayum monachum
dicit quod supereminentes dei tenebre
quas abundanciam lucis appel
lat cooperiuntur omni lumine et
absconduntur omni cognicioni
et si aliquis videns deum
intellexit quod vidit non ipsum
vidit sed aliud eorum que sunt
eius ergo nullus intellectus cre
atus potest deum per essenciam videre
¶ preterea sic dyonisius dicit in epistola
ad ierotheum non invisibilis
est deus existens propter excedentem
tem claritatem sed claritas
eius sic excedit intellectum
hominum in via ita excedit
quod intellectum hominis in patria
ergo sic invisibilis in via sic
erit in patria ¶ preterea cum in
telligibile sit perfectio intellectus
oportet esse proporcionem inter intelligibile
et intellectum nisi forte et infinitum sed
non est accipere proporcionem aliquam
inter intellectum creatum et deum

divinam videndam ¶ preterea plus
distat deus ab intellectu nostro
quam intelligibile creatum a
sensu sed sensus nullomodo potest pertin
gere ad creaturam spiritualem
videndam ergo nec intellectus
noster poterit pertingere ad
videndam divinam essenciam /
¶ preterea quandocumque intellectus intelli
git aliquid in actu oportet quod
informetur per similitudinem
intellecti que est principium
intellectualis operacionis in
tale obiectum determinate
sic calor est principium cale
factionis sed si ergo intellectus
noster deum intelligat oportet quod
fiat per aliquam similitu
dinem informantem ipsum
intellectum hec autem non potest esse
ipsa divina essencia quia forme
et formati oportet esse unum divi
na autem essencia ab intellectu
nostro distat secundum essenciam et esse
ergo oportet quod forma qua informatur
intellectus in intelligendo deum
sit aliqua similitudo impressa
a deo in intellectu nostro sed si
militudo illa cum sit quid
creatum non potest ducere in
dei cognicionem nisi sic effec
tus in causam ergo impossibile est
quod intellectus noster deum vi
deat nisi per effectum ipsius sed
visio dei que est per effectum
non est visio dei per essenciam ergo
intellectus noster non potest deum
per essenciam videre ¶ preterea divina
essencia magis distat ab intellectu
nostro quam quicumque angelus

uel intelligentia . s[ed] sicut d[icitu]r
in sua methaph[isi]ca intelligentia
esse in meo intellectu non est intel
ligere eam esse in intellectu quia sic
scientia quam de intelligentia hemus
esset substantia et non accidens
s[ed] h[oc] est per impressionem intelli
gentiam esse in meo intellectu
ergo et deus non est in intellectu
meo ut intelligatur a nobis in qua
impressio eius est in intellectu
s[ed] illa impressio non potest ducere
in cognicionem diuine essencie quia in
in infinitum distet a diuina
essencia de quanto in aliam speciem
multo amplius quam si species albi
deuenerit in speciem nigri ergo
sicut ille in cuius visu species
albi deuenerit in speciem nigri
propter indisposicionem organi non dicitur videre
album ita nec intellectus noster
qui solum per huiusmodi impres
sionem deum intelligit eum
per essentiam potest videre ¶ ¶ Preterea in rebus
separatis a materia idem est intellectus
et quod intelligitur ut in 3 de anima
s[ed] deus est maxime a materia
separatus cum ergo intellectus qui
est creatus non possit ad hoc
pertingere ut fiat essencia in
creata non potest esse quod intellectus
noster deum per essentiam videat .
¶ Preterea omne illud quod videtur per essentiam
decetur sciatur quid est s[ed] de deo
intellectus noster non potest videre quid
est s[ed] solum quid non est sicut
dyonisius dicit et damascenus ergo in
tellectus noster deum per essentiam videre
non potest ¶ ¶ Preterea omne infinitum
in quantum infinitum est ignotum
est s[ed] deus est in omnibus infinitus
ergo est omnino ignotus ergo

per essentiam ab intellectu creato videri
non potest ¶ ¶ Preterea augustinus dicit in
libro de videndo deo deus est
natura inuisibilis . s[ed] ea que
sunt in deo per naturam non possunt se
habere aliter ergo non potest esse quod per
essentiam videatur ¶ ¶ Preterea omne
quod aliquo modo est et aliquo modo videtur
non videtur . s[ed] idem quod est s[ed] deus
aliquo modo est et aliquo modo videtur a sanctis
in patria . est in quantum per modum suum
s[ed] videtur a sanctis per modum
eorum ergo non videtur a sanctis
s[ed] idem quod est et non videbitur per
essentiam ¶ ¶ Preterea id quod per medium
videtur non videtur per essentiam . s[ed] deus
in patria videbitur per medium
quod est lumine glorie ut in psalmo
in lumine tuo videbimus
lumen ergo non videbitur per essentiam
¶ ¶ Preterea deus in patria videbitur facie
ad faciem ut dicitur . 1 . cor . xiii
s[ed] homines quos facie ad faciem
videmus videmus per
similitudinem ergo deus in patria
videbitur per similitudinem et non
per essentiam ¶ Sed contra est quod dicitur . 1 .
cor . 13 videmus nunc per spe
culum in enigmate tunc autem
facie ad faciem s[ed] id quod videtur
facie ad faciem videtur per essentiam
ergo per essentiam deus videbitur a sanctis
in patria ¶ ¶ Preterea io . 3 . cum
apparuerit similes ei erimus
et videbimus eum sicuti est
ergo videbimus eum per essentiam
¶ Preterea 1 cor . 15 . Cum tradiderit regnum deo et patri dicit
glosa . ubi s[cilicet] in patria essentia
patris et filii et spiritus sancti
videbitur quod solum mundis cor
dibus dabitur que est summa beatitudo

quo beati deum per essentiam videbunt
¶ Ps. Io. 14. dicit Si quis
diligit me diligetur a patre meo et ego
diligam eum et manifestabo
me ipsi. Sed illud quod ei mani
festatur per essentiam videtur quo deus
a sanctis in patria essentia
videbitur ¶ Ps. Exo. 33. dicit Non
enim videbit me homo et vivet
quod improbat opinionem illorum
qui dicebant quod in illa regione
beatitudinis deus in claritate
sua conspici potest sed in natura
videri non potest quia aliud non est
eius claritas et eius natura
sed natura eius est essentia eius quo
videbitur per essentiam suam ¶ Ps.
rerum desiderium non potest
omnino frustrari sed rerum desi
derium commune est ut deum
per essentiam videant ut Exodi
33. Ostende mihi
gloriam tuam et in Ps. Osten
de faciem tuam et salvi
erimus et Io. 14. Ostende nobis
patrem et sufficit nobis quo sancti
per essentiam deum videbunt / Respondeo
dicendum quod sicut secundum fidem ponimus
finem ultimum humanae vitae
esse visionem dei ita philosophi po
suerunt ultimam hominis
felicitatem esse intelligere substantias
separatas a materia secundum esse et
ideo circa hanc quaestionem
eadem difficultas et diversitas
invenitur apud philosophos et
apud theologos Quidam enim
philosophi posuerunt quod intellectus
noster possibilis numquam potest ad hoc per
venire ut intelligat substantias
separatas sicut Alpharabius
in fine sue ethice communis

contrarium dixit in libro de intellectu
ut commentator refert in 3 de anima
Et similiter quidam theologi
posuerunt quod intellectus huma
nus numquam potest ad hoc pervenire
ut deum per essentiam videat et
utrosque ad hoc movet distan
cia inter intellectum nostrum et essentiam
divinam et alias substantias separa
tas cum enim intellectus in actu
sit quodammodo unum cum in
telligibili in actu videtur difficile
quod intellectus creatus aliquo modo
fiat essentia increata ¶ Un
de dicit quomodo creabile vi
det increabile et maior diffi
cultas est illis ad hoc qui
ponunt intellectum possibilem
esse generabilem et corruptibi
lem utpote virtutem a corpore
dependentem non solum respectu
divine visionis sed respectu visionis
quarumcumque substantiarum separatarum
sed haec positio stare omnino non
potest ¶ Primo quia repugnat aucto
ritati scripture canonice ut
Augustinus in libro videndo deum
¶ 2o quia cum intelligere sit maxi
me propria operatio hominis oportet
quod secundum eam assignetur sibi bea
titudo cum haec operatio in ipso
perfecta fuerit cum autem perfectio
intelligentis in quantum huiusmodi
sit ipsum intelligibile / si in
perfectissima operatione intellectus
homo non pervenit ad viden
dam essentiam divinam sed aliquid
aliud oportebit dicere quod aliquid
aliud sit beatificans ipsum hominem
quam deus et cum ultima perfectio
cuiuslibet sit in coniunctione ad
suum principium sequitur ut aliquod

aliud sit principium effectiuum
hominis quam deus quod est absurdum
secundum nos Et similiter est absurdum
secundum philosophos qui ponunt animas
nostras a substantiis separatis
emanare ut in fine possumus
eas intelligere Unde oportet ponere
quod secundum nos quod intellectus noster
quandoque perueniat ad uidendam
essentiam diuinam et secundum philosophos quod
perueniat ad uidendum essentias
substantiarum separatarum
Quo autem hoc possit accidere
restat inuestigandum quidam
enim posuerunt ut alpharabius
et auenpethe quod ex hoc ipso
quod intellectus noster intelligit quecumque
intelligibilia pertingit ad
uidendam essentiam substantie separate
Et ad hoc ostendendum procedunt duobus
modis quorum primus talis
est quod sicut natura speciei non diuersificatur
in diuersis indiuiduis nisi
secundum quod coniungitur principiis
indiuiduantibus ita forma intellecta
hominis non diuersificatur apud
me et te nisi secundum quod coniungitur
diuersis formis ymaginabilibus
Et ideo quando intellectus separat formam
intellectam a formis
ymaginabilibus remanet quiditas
intellecta que est una et eadem
apud diuersos intelligentes et
huiusmodi est quiditas substantie
separate Et ideo quando intellectus noster
ad summam abstractionem quiditatis
peruenit intelligit per
hoc quiditatem substantie separate
que est ei similis | Secundus modus
est quod intellectus noster natus est
abstrahere quiditatem ab omnibus
intelligibilibus habentibus quiditatem
Si enim quiditas quam abstrahit
ab hoc singulari habet quiditatem
sit quiditas non habens quiditatem
intelligendo eam intelligit quiditatem
substantie separate que est
talis dispositionis eo quod substantie
separate sunt quiditates subsistentes
non habentes quiditates / quiditas
enim simplicis est ipsum simplex
ut auicenna dicit ¶ Si autem quiditas
abstracta ab hoc particulari sensibili sit
quiditas habens quiditatem iterum
intellectus natus est abstrahere et
ita et ita cum non sit abire
in infinitum erit deuenire ad
quiditatem non habentem quiditatem
per quam intelligitur quiditas
separata Sed iste modus
non uidetur sufficiens | Primo quia
quiditas substantie materialis
quam intellectus abstrahit non est
eiusdem rationis cum quiditatibus
substantiarum separatarum et ita per
hoc quod intellectus noster abstrahit
quiditates rerum materialium
et cognoscit eas non sequitur quod cognoscat
quiditatem substantie separate
Et precipue diuinam essentiam que
maxime est alterius rationis
ab omni quiditate creata
Secundo quia dato quod esset unius rationis
tamen cognita quiditate
rei composite non cognoscetur quiditas
substantie separate nisi secundum genus remotissimum
quod est substantia hec
autem ~~cognoscit~~ cognitio est
imperfecta nisi deueniatur ad
propria rei qui enim cognoscit
hominem solum inquantum est
animal non cognoscit eum

nisi sub quod : in posi. et multo
minus cognoscit eum si non
cognoscat nisi sbe naturam
in ipso | Unde sicut cognoscere
deum nec alias substantias sepa-
ratas non est inde deitatem divi-
nam vel quidditatem sub-
stancie separate. sed est cogno-
scere per effectum et quasi
in speculo. Et ideo alius modus
intelligendi substantias separatas
ponitur ab avicenna in sua methaphisica
s. quod substantie separate intelliguntur
a nobis per intenciones suarum
quidditatum que sunt que-
dam earum similitudines
non abstracte ab eis quia ipse-
met sunt immateriales sed im-
presse ab eis in animabus
nostris. sed hic modus non videtur
et nobis sufficere ad visionem
divinam quam querimus
constat .n. quod omne quod reci-
pitur in aliquo est per modum
recipientis in eo et ideo si-
militudo divine essencie im-
pressa ab ipso intellectui nostro
erit per modum nostrum imperfectum
modus autem intellectus nostri de-
ficiens est a perfecta recepcione
divine similitudinis defe-
ctus autem divine similitudinis
potest tot modis accidere quot
modis similitudo invenitur
Uno enim modo est deficiens
similitudo quod participatur forma
secundum eandem rationem speciei
sed non secundum eundem perfectionis
modum sicut est similitudo de-
ficiens eius quod parum habet

de albedine ad illum qui multum
habet | Alio modo adhuc magis
deficiens quando non pervenitur
ad eandem rationem speciei sed
tamen ad eandem rationem generis sicut
similitudo est illius qui
habet colorem album | Alio
adhuc magis deficiens quando
nec ad rationem eandem generis
pertingit. sed secundum analogiam
sicut est similitudo albedinis
ad hominem in eo quod utrum-
que est ens et hoc modo est
deficiens omnis similitudo
que est in creatura recepta respectu
divine essencie | ad hoc autem
quod visus cognoscat albedinem
oportet quod recipiatur in eo similitu-
do albedinis. secundum rationem sue
speciei licet non secundum eundem
modum essendi quia habet alterius
modi ~~[illegible]~~ esse forma
in sensu et in re extra animam
si enim fieret in oculo for-
maliter non diceretur videre oculus
albedinem. Et similiter ad hoc
quod intellectus intelligat ali-
quam quidditatem. oportet quod fiat
in eo similitudo eiusdem rationis
secundum speciem licet forte non
sit idem modus essendi utrobique
non .n. forma existens
in intellectu vel sensu est principium
cognitionis secundum modum essen-
di quem habet utrobique sed secundum
rationem in qua communicat cum
re exteriori. Et ita patet quod per
nullam similitudinem recep-
tam in intellectu creato potest

deus intelligi ita quod esse eius
videatur immediate. Unde
etiam ponentes divinam es-
senciam per hunc modum videri
dixerunt quod ipsa essencia non
videbitur sed quidam fulgor quasi
radius ipsius. Unde nec iste
modus sufficit ad visionem
divinam quam querimus, et ideo
accipiendus est alius modus qui
scilicet quidam philosophi posuerunt scilicet
alex et alios in 3 de anima
cum in qualibet cognicione
sit nota alia forma qua res
cognoscatur aut videatur
forma ista qua intellectus
perficitur ad videndas substancias
separatas non est quidditas
quam intellectus abstrahit a
rebus compositis ut dicebat
prima opinio neque aliqua
impressio relicta a substancia se-
parata intellectui nostro ut dice-
bat secunda sed est ipsa substancia
separata que coniungitur intellectui
nostro ut forma ut ipsa sit quod
intelligitur et quo intelligitur et
quicquid sit de aliis substan-
ciis separatis tamen istum
modum oportet nos accipere in
visione dei per essenciam quia quacum-
que alia forma informaretur
intellectus noster non posset per eam
duci in essenciam divinam quod quidem
non debet intelligi quasi divina
essencia sit vera forma intellectus
nostri vel quia ex ea et intellectu
nostro efficiatur unum simpliciter
sicut in naturalibus ex forma et

materia naturali sed quia proporcio essencie
divine ad intellectum nostrum
unde est sicut proporcio forme
ad materiam quandocumque enim aliqua
duorum quorum unum est altero
perfectius recipiuntur in eodem re-
ceptibili proporcio unius duorum
ad alterum scilicet magis perfecti
ad minus perfectum est sicut
proporcio forme ad materiam sicut
lux et color recipiuntur
in dyaphono quorum lux se habet
ad colorem sicut forma ad
materiam et ita cum in anima
recipiatur vis intellectiva et
ipsa divina essencia inhabitans
licet non per eundem modum essencia di-
vina se habebit ad intellectum
sicut forma ad materiam et quod hoc
sufficiat ad hoc quod intellectus
per divinam essenciam possit vi-
dere ipsam divinam essenciam hoc
modo potest ostendi sicut enim ex
forma naturali qua aliquid habet
esse et materia efficitur unum
ens simpliciter ita ex forma qua
intellectus intelligit et ipso in-
tellectu fit unum in intellige-
do in rebus autem materialibus res
per se subsistens non potest forma
esse alicuius materie si illa res
habeat materiam partem sui quia non
potest esse ut materia sit forma
alicuius sed si illa res per se sub-
sistens sit forma tamen nichil
prohibet eam effici formam alicuius
materie et fieri quo est esse ipsius
compositi sicut patet de anima
intellectu autem oportet accipere ipsum
intellectum in potencia quasi materiam

et speciem intelligibilem quasi formam et intellectus in actu intelligens erit quasi compositum ex utroque. Unde si sit aliqua res per se subsistens que non habeat aliquid in se preter id quod est intelligibile in ea talis res poterit esse forma qua intelligit intellectus. Res autem qualibet est intelligibilis secundum id quod habet de actu non secundum id quod habet de potentia ut patet in ix metaphysice et huius signum est quod oportet formam intelligibilem abstrahere a materia et ab omnibus proprietatibus materie et ideo cum divina essentia sit actus purus poterit esse forma qua intellectus intelligit et hec erit visio beatificans et ideo dicitur in [?] quod unio anime ad corpus est quoddam exemplum beate unionis qua ipse homo unietur deo ¶ Ad .5. ergo dicendum quod auctoritas potest intelligi tripliciter ut patet per Augustinum in libro de videndo deum. Uno modo ut excludatur visio corporalis quia nemo vidit vel videbit [?] deum in essentia sua ut dicit. ¶ Alio modo ut excludatur etiam intellectualis visio dei per essentiam ab his qui in ista mortali carne vivunt. ¶ Alio modo ut excludatur visio comprehensionis ab intellectu creato et sic intelligitur [?]. Unde subdit notitiam huiusmodi [illegible]

[?]itissimam considerationem et comprehensionem tantam quantam habet pater de filio et hec est eius [?] intellectus. Unde subdit unigenitus qui est etc. per comprehensionem volens probare filium esse deum ¶ Ad .7. dicendum quod sicut deus excedit omnia existentia quia habet esse determinatum per essentiam suam infinitam ita cognitio sua qua cognoscit est super omnes cognitiones. Unde que est proportio cognitionis create ad essentiam creatam eadem est proportio cognitionis divine ad essentiam suam. Ad cognitionem autem duo concurrunt scilicet cognoscens et quo cognoscitur. Visio autem illa qua deum per essentiam videmus est eadem cum visione qua deus se videt ex parte eius quo videtur quia sicut ipse se videt per essentiam suam ita et nos videbimus. Sed ex parte cognoscentis invenitur diversitas que est inter intellectum nostrum et divinum. In cognoscendo autem id quod cognoscitur sequitur formam qua cognoscitur quia per formam lapidis videmus lapidem. Sed efficacia in cognoscendo sequitur virtutem cognoscentis sicut qui habet visum fortem acutius videt. Et ideo in illa visione nos videbimus quod deus videt scilicet essentiam suam sed non ita efficaciter ¶ Ad .8. dicendum quod duobus loquimur [?] ubi de cognitione quia

deum in via cognoscimus per aliquam formam creatam que intellectum nostrum informat ad deum videndum. sed sicut dicit angelus. Deus omnem formam intellectus nostri subterfugit quia quamcumque formam intellectus noster concipiat illa forma non pertingit ad rationem divine essencie. Et ideo ipse non potest esse primum intellectui nostro. sed propter eius perfecte cognoscibilis in statu. Hic cognoscimus enim eum esse super omne id quod intellectus noster concipere potest et ex coniungimur ei quasi ignoto sed in patria videbimus ipsum per formam que est essencia sua videbimus et coniungemur ei quasi noto.

Ad 2 dicendum quod deus lux est ut dicitur i. Jo. i. Lumen autem est impressio lucis in aliquo illuminato. Et quia essencia divina est alterius modi quam omnis similitudo ipsius impressa in intellectu ideo dicitur quod divine tenebre cooperiuntur omni luci quia scilicet essencia divina quam tenebras vocat propter claritatis excessivam magnitudinem remaneat increata per impressionem intellectus nostri. Et propter hoc sequitur quod abscondatur omni cognicioni. Et ideo quicumque videntes deum aliquid in mente concipit hoc non est deus sed aliquid divinorum effectuum.

Ad 4 dicendum quod claritas dei quamvis excedat omnem formam qua nunc intellectus informatur non tamen excedit ipsam essenciam divinam que erit quasi forma intellectus nostri in patria. Et ideo licet nunc sit invisibilis tamen tunc erit visibilis.

Ad 5 dicendum quod quamvis finiti ad infinitum non possit esse proporcio quia excessus infiniti supra finitum non est determinatus potest tamen esse inter ea proporcionalitas que est similitudo proporcionum sicut enim finitum equatur alicui finito ita infinitum infinito. Ad hoc autem quod aliquid totaliter cognoscatur quandoque oportet esse proporcionem inter cognoscentem et cognitum. Quia oportet virtutem cognoscentis adequari cognoscibilitati rei cognite equalitas autem proporcio quedam est. Sed quandoque cognoscibilitas rei excedit virtutem cognoscentis sicut cum nos cognoscimus deum aut econverso sicut ipse cognoscit creaturas. Et tunc non oportet esse proporcionem inter cognoscentem et cognitum. Sed proporcionalitatem tantum ut scilicet sicut se habet cognoscens ad cognoscendum ita se habeat cognoscibile ad hoc quod cognoscatur. Et talis proporcionalitas sufficit ad hoc quod infinitum cognoscatur a finito vel econverso. Vel dicendum quod proporcio secundum primam nominis institucionem significat habitudinem quantitatis ad quantitatem secundum aliquem determinatum excessum vel adequacionem sed ulterius est translatum ad significandum omnem

tpitudine cuiusc(um)q(ue) ad aliud
Et p(er) hunc modu(m) dicimus q(uod) m(ate)ria
d(icitu)r ee p(ro)porcionata ad forma(m)
Et hoc modo nichil p(ro)hibet intel
lectu(m) n(ost)r(u)m q(uam)uis sit finitus dici
p(ro)porcionatu(m) ad videndu(m) essencia(m)
diuina(m) no(n) tam(en) ad comp(re)he
dendu(m) eam Et hoc p(ro)p(ter) sua(m)
immensitate(m). ¶ Ad .vi(m). d(icendu)m
q(uod) du(plex)? e(st) similitudo Et dista(n)
cia Vna s(ecun)d(u)m conuenienc(i)a(m)
in natura Et sic mag(is) distat
deus ab intellectu creato q(uam) intel
ligi(bi)le creatum a s(e)n(s)u / Alia
s(ecundu)m p(ro)porcionalitatem Et e(st)
econu(er)so q(uia) s(en)s(u)s no(n) e(st) p(ro)porciona
tus ad cognoscendu(m) aliquod
inmale. S(ed) intellect(us) e(st) p(ro)por
cionatus ad cognoscendum
q(uo)d(cu)mq(ue) inmale Et h(ec) s(imi)litu
do. requiritur ad cognoscendu(m)
no(n) aut(em) p(ri)ma q(uia) constat q(uod)
intellect(us) intelligens lapide(m)
no(n) e(st) similis ei in naturali
ee. sic e(tiam) visus app(re)hendit
mel rubeum Et fel rubeu(m)
q(uam)uis non app(re)hendat mel
dulce fellis .i. rubedo mag(is)
conuenit cu(m) melle in
quantu(m) e(st) visibile q(uam) dulce
do mellis cu(m) melle ¶ Ad .
8. d(icendu)m q(uod) in visione qua
deus p(er) e(ssenci)a(m) videbi(tur) ip(s)a
diuina essencia erit quasi
forma intellectus qua intelli
git nec o(portet) q(uod) efficiatur vnu(m)
s(ecundu)m ee sim(plicite)r. S(ed) solum q(uod)
stant vnu(m) quantu(m) p(er)t(ine)t
ad actu(m) intelligendi. //

¶ Ad .9. d(icendu)m q(uod) dictu(m) Auic(enne) q(uod)
ad hoc no(n) sustinemus q(uia)
ei .e(st). ab aliis ph(ilosoph)is in hoc co(n)
dicitur .i. forte volumus dice(re)
q(uod) Auic(enna) intellexit de cognicio(n)e
s(ub)b(st)anciarum separatarum. s(ecundu)m q(uod)
cognoscibilit(er) p(er) habitu(m) sciarum
speculatiuarum. Et similitudi
ne aliarum re(rum) Vnde
hoc introduxit ad ostende(n)
d(u)m q(uod) s(ub)b(st)a(nci)a no(n) e(st) in diff(inici)o(n)e s(ub)b(st)a(nci)a
s(ed) accidentis Et tam(en) diuina
essencia q(uam)uis plus distet
s(ecundu)m p(ro)p(r)ietatem nature sue ab
intellectu n(ost)ro q(uam) s(ub)b(st)a(nci)a an(im)a(l)i(s)
tam(en) plus h(abe)t de racione intelli
gibilitatis q(uia) e(st) act(us) purus
cu(m) no(n) admisce(tu)r aliquid de
pot(enci)a q(uo)d no(n) contingit aliis
substanciis separat(is) nec illa
cognicio qua deum p(er) e(ssenci)am
videbimus ex p(ar)te eius q(uo)d
videb(itu)r erit in gen(er)e accidentis
S(ed) solum quantu(m) ad actu(m)
ip(s)ius intelligentis qui
no(n) erit ip(s)a s(ub)b(st)a(nci)a intelli
gentis vel intellecti ¶ Ad
10. d(icendu)m q(uod) substancia sepa
rata a m(ateri)a se intelligit (et)
intelligit alia Et vtroq(ue)
mo(do) p(otes)t v(er)ificari auctas
inducta. Cu(m) .i. ip(s)a s(ub)b(st)a(nci)a
separate e(ss)e(ncia) sit p(er) se ip(s)am
e(st) intelligibilis in actu eo
q(uod) e(st) a m(ateri)a separata. Constat
q(uod) q(ua)n(do) s(ub)b(st)a(nci)a separata intelligit
se q(uod) omnino e(st) id(em) intelligens
Et intellectu(m) no(n) .i. intelligit
se p(er) aliquam intencio(n)em

abstractam a se sicut nos in
telligimus res materiales et cor
mode. ee intellectus phi in .3.
de anima ut per commentatorem
idem patet. Secundo autem quod intelligit res
alias intellectus in actu fit
unum cum intellectu intellecto
inquantum forma intellecta. sit
forma intellectus inquantum
se intellectus in actu non quod
sit ipsamet essencia intellectus
ut commentator probat .xi. de naturalibus
quod essencia intellectus maneret
una sub duabus formis. Secundo
quod intelligit res duas simul
sive ad modum quo materia
prima maneret una sub diversis
formis. Unde et commen
tator in .3. de anima com
parat intellectum possibilem quod ad
hoc prime materie. Sed intellectus
separatus quod intellectus noster videns
deum fiat ipsa essencia divina
sed quod ipsa essencia divina sua
comparatur ad ipsum quasi perfectio et
forma. ¶ Ad xi dicendum quod auctoritates
ille et omnes similes sunt
intelligende de cognitione qua
cognoscimus deum in via
ratione formis posita. ¶ Ad xii
dicendum quod infinitum privative
dictum est ignotum in quantum
huiusmodi quia dicitur per remotionem com
plementi a quo est cognitio
rei. Unde infinitum reducitur
ad materiam subiectam privationis
ut in 3o phisicorum. Sed infinitum
negative acceptum dicitur per
remotionem materie terminantis
quia forma est quodammodo terminatio
ex materia. Unde infinitum hoc
modo est maxime de se cognoscibile

et hoc modo infinitum est deus. ¶ Ad
.13. dicendum quod Augustinus loquitur de visione
corporali qua numquam videbitur
quod patet ex hoc quod premittitur. Sic
enim credentur ista que invisibilia
nominantur. Deum nemo vidit
umquam nec videre potest et est non ad
visibilis sicut et incorruptibilis
sicut autem secundum naturam suam
est maxime ens ita et secundum
se est maxime intelligibilis
sed quod a nobis quandoque non intelligatur
est ex defectu nostro. Unde quod vi
deatur postquam visus non fuit
a nobis non est ex mutatione sua
sed nostra. ¶ Ad xiv dicendum quod deus
in patria videbitur a sanctis sicut
est si hoc referatur ad modum
ipsius visi videbitur enim a sanctis
deus habere illum modum quod habet
sed si referatur modus ad ipsum
cognoscentem non videbitur sicut
est quia non erit tanta effi
cacia intellectus creati ad vi
dendum quanta est efficacia
essencie divine ad hoc intelli
gatur. ¶ Ad xv dicendum quod
medium in corporali visione
et intellectuali invenitur .3.
Primum est medium sub quo videtur
et hoc est quod perficit visum ad vi
dendum in generali non deter-
minans visum ad aliquod specia
le obiectum sicut se habet lumen
corporale ad visum corporalem
et lumen intellectus agentis
ad intellectum possibilem. Secundum
est medium quo videtur et hoc est forma
visibilis qua determinatur visus
ad speciale obiectum sicut per formam
lapidis ad cognoscendum lapidem

q̄ua

Tercium ē medium in quo vi² sicut
ē q̄ p̄ mus inspeccioẓ ducit²
visus in aliam rem. sic inspi
ciendo speculum duci² in ea q̄
in speculo spectantur et uidē
ymagines duci² in ymagina
tum sic. ē intellectꝰ p̄ cog̃oꝫ
effectꝰ ducit² in causam uel
e conuerso. Inuisione igi² patrie nō
erit ꝫ⁊ medium ut. s. deus
p̄ spēs aliorum cognoscā²
sic enī cognosci² vente cog
dum nō uidē in speculo ut
erit ꝫ. sꝫ⁊ medium qꝫ ipa
essencia diuina erit qua intellectꝰ
uidebit deum. sꝫ erit ꝫ
tm̄. p̄mū medium qꝺ eleua
bit intellectuẓ meꝫ ad hꝰ qꝫ pos
sit coniungi substancie increa
te modo p̄dicto. sꝫ hꝰ ab hꝰ me
dio non dꝫ cognicio mediata
qꝫ nō cadit int̄ cognoscente
et rem cognitam sꝫ ē illud qꝺ
dat cognoscenti vim cogno
scendi ¶ Ad 10ᵐ dꝫ qꝫ cre
ature corporales nō dūr im
mediate uidꝫ ni qꝫ id qꝺ est
in eis coniungibile visui et con
iungi² nō sunt aūt coniungi
biles p̄ essē suaꝫ rōne mate
rialitatꝫ et ideo tunc immediate
videntur qꝺ earꝫ similitu
do intellectui coniungitur. sꝫ deꝫ
p̄ essē suaꝫ coniungibilis
ē intellectui unde nō imme
diate uide² ꝫ essencia sua co
iungitur intellectui et hꝰ visio
immediata dꝫ visio faciei. ꝫ
p̄ similitudo ꝫ corporis recipi²
in visu sꝫ⁊ eandꝫ rōnꝫ qua
ē in re sꝫ nō sꝫ⁊ eundꝫ modꝫ
essendi et ideo similitudo illa

ducit in illam rem directe
non autem sicut hꝰ modo dicē
aliqua similitudo intellectꝰ
ĩnci uidemꝰ ut ex dictis
patꝫ et pp̄ hꝰ nō ē simile

Ad 2ᵐ sic p̄cꝫ vi² qꝫ sci
p̄ quꝫ verꝫ deum corpali
bꝫ oculis videbunt oculus
ꝫ glificatꝰ maioris erit vir
tutis qꝫ aliquis oculꝰ nō gli
ficatꝰ Sꝫ bt̄s Iob oculo suo
deum vidit Iob. 39. Au
ditu auris audiui te nūc
aūt oculus meꝫ vidꝫ te ꝫ
multo fortꝫ oculus gli
ficatꝰ poterꝫ deum videre poterit
¶ Et Iob 19 In carne meā vi
debo deum saluatorem meū
ꝫ in patria deus corporalibꝫ
oculis videbꝫ ¶ Et Aug̃ 22
de ciuitate dei loquens de visu
oculorum glificatorum sic
dꝫ vis p̄pollencior erit oculoꝫ
illorum nō ut acrius videat
qꝫ quidam p̄hibentur videre
serpentes ut aquile quꝫ talibꝫ
enim acimonia cernendi eadꝫ
animalia videant nichil aꝫ
quꝫ corpora possint videre
sꝫ ut videant incorporalia
quecumqꝫ aūt in pō cog
noscitiua ē incorporalium
sicut eleuari ad uidendꝫ deum
ꝫ oculi glorificati deum videre
potuerunt ¶ Et ꝫ est dīa
corporalium ad incorporalia
eadꝫ ē econuerso. sꝫ oculus
incorporeus sicut corporalia
uidē ꝫ oculus corporeus
sicut videre incorporalia sicut
ꝫ qꝫ p̄mo ¶ Et ꝫ in
ꝫ contra sꝫ illud Iob. 2.

ſtetit quidam cunis cuʒ no cog
noſcebam vultum ꝛc. ſic dr
homo q̄ ſi p̄ceptum ſuare
voluiſſz carne ſpualis futu
rus fuerat factus ē peccā
do .ē. carnalis mente. ſʒ ex
hr q̄ ē mente factus carna
lis ut idē dr ſolum ea cogitat
que ad animaʒ p corporum
ymagines trahit. Ergo etiaʒ
qn carne ſpualis erit q̄
p9 v̄x9 ſanctus pmittitur
ē carne ſpualia uidē poterit
ꝯ utriꝗ ¶ P homo ſolo dō
pt beatificari. beatificabz aūt
nō ſolum quantum ad aīaʒ
ſʒ .ē. quantum ad corp9. Ergo
non ſolum mente ſʒ etiā
deum carne uidē poterit / P
ſic deus ē p̄ns pſonam eſ
ſentiam inꝗntiam ita .ē. erit
p̄ns in ſtu qz erit omīa
in omnibꝫ ut dr .i. ad cor.
xv. ſʒ uidebꝫ ab intellcu ex
hr q̄ ſui eēntia ei commu
nicetur. Ergo poterit uideri .ē.
a ſſu ¶ Sʒ contra Ambro. dr
ſr luce. nec corporalibꝫ ocul
deus quitur nec ꝯmunſtrabz
niſi nec tactu tenē. Ergo ullo
corporali ſſu deus uidebi
¶ P. Ieronimus dr nō ſolū
diuinitatē p̄ris ſʒ nec filij
nec ſpūs ſci ocul carnis
poſſunt aſpicē. ſʒ ocul me
tis de quibꝫ dr beati mundo
corde / ¶ P idē Ieronimus dr
rēs incorporales corporalibꝫ
oculis non uidē. ſʒ deus
ē maxime incorporeus
Ergo ꝛc ¶ P Aug9 in lo de
uidendo deum. Nemo uidit

uniꝗ ul in hac uita ſicuti ē
ipſe ul in angelorum uita ſic
corpalia iſta que corpli uiſione
cernūtur. ſicut aut angelorum
dr uita beata in q̄ reſurgen
uiuent. Ergo ꝛc ¶ P homo
ſʒ hr dr factus ad ymaginē
dī q̄ deum conſpicē poteſt
ut Aug9 dr. ſʒ homo eſt
ad ymaginem dr. ſʒ mete
ē non ſʒ carnem. Ergo
mente ē carne deum uidebit
¶ Rō ddm. q̄ ſſu corpli aliꝗ
ſentitur dupr / Uno mō pſe
Alio mō p accns p ſe quidē
ſentitur illud qd pſe paſſioē
ſſu corpali inferre pt.
P ſe aut pt aliquid paſſioē
inferre .a. ſſui incoptum
ē ſſ9 aut huic ſſui in
quantum ē hi ſſ9 / q̄ aut hr
ſſus infert pſe paſſioē ſſui
dr ſſibile primum ſic color
ēu uiſus ſicut ſonus ēu au
ditus q̄ aut ſſ9 inquantum
ē ſſ9 utit organo corpora
li ſʒ nō pt in eo aliquid ē
cipi ii corporalit tunc omē
qd recipitur in aliquo fit
in eo p modum recipientis .ē.
ideo omnia ſſibilia inferunt
paſſioē ſſibꝫ inquantum ē
ſſ9. ſʒ q̄ hꝫ magnitudinē
ſʒ ideo magnitudo ſʒ omnia co
ſequentia ut mot9 ē quies
ſʒ nūs ē huiꝰ duo ſſibilia
communia p ſe. ſʒ p accns
aut ſentī illud qd infert
paſſioē ſſui neꝗ inqntū ē

ſſſus noſtrum inquantum ē hic ſſſq
ſ comminguntur hijs que per ſe ſſſi-
inferunt paſſionem ſicut ſtra
et fluxus diarrei et auriens
et alia huiuſmodi que per ſe cog-
noſcuntur in vel intellectum in
particulari aut virtute cog-
tiua cogitatiua in homine
eſtimatiua aut in alijs ani-
malibus huiuſmodi aut tunc ſſſ ex
tior dicitur ſentire quando patitur
deus qui ex eo quod per ſe ſen-
titur intus appſhenſiua cuius
ē illud cognitum per ſe cog-
noſcere ſtatim ſine dubitatione
et diſcurſu apprehendit ſicut
videns aliquem vivere ex hoc quod
loquitur qui aut aliter per hoc non
dicitur illud ſſſ videre. per patri
deus dicitur go quod deus intel-
lectus pt indi niſi corpa-
li aut aliquo alio ſenſu
ſſſu ſic per ſe viſibile nec hic
est in parata quam ſi appre-
remoueatur id quod conuenit
ſſſui inquantum ē ſſſ non
erit ſſſ. et ſimiliter ſi a
viſu remouea[tur] illud quod ē
viſus inquantum ē viſus non
erit viſus cum go ſſſ
neceſſarium ē ſſſus percipiat
magnitudinem et viſus
inquantum ē talis ſſſus per-
cipiat colorem in ſimplex eſt
quod ipſe viſus percipiat aliquid
quod non ē color vel magnitu-
do niſi ſſſ dicitur equiuoce
cum go ſſſ viſus ſit ſu-

tum rerum ſpetie in corpore
glorioſo non poterit eſſe quod
diuinam eſſentiam videat
ſic inviſibile per ſe videbit aut
eam ſic viſibile per accidens
dum ex vna parte viſus
corporalis tantam gloriam
dei inſpiciet in corporibus et
precipue glorioſis et maxime
in corpore christi et ex parte
alia intellectus tamen clare
deum videbit quod in rebus cor-
poralibus viſis deus percipie-
tur ſicut in locutione percipitur
vita quamuis non in corporibus non
videat deum ex creaturis
tamen videbit deum mere-
atur corporali viſu et
huius modi quo deus corpora-
liter poſſit videri. Augustinus post
in fi. de ci. dei vij ſicut
et in ca. dicit. ij. ſic
valde credibile. ē ſic nos
viſuros mundana corpora
tunc celi noui et terre noue
ut deum vbique preſentem et
vniuerſa corporalia gubernante
clariſſima perſpicuitate vide-
amus non ſicut nunc inui-
ſibilia dei per ea que facta
ſunt intellecta conſpiciuntur
ſi ſic homines moſ ut
aſpicimus viuere non credimus
ſed videmus. Quod. j. ex dictis
quod verbum illud Iob intelligitur
de oculo ſpirituali de quo dicit
apoſtolus ephe j. illuminatos
habere oculos cordis veſtri. Ad
2. dicendum quod ratio auctoris non

intelligi quod per oculos carnis
deum sumus visuri sicut quod in
carne erimus. Deum videbimus ¶ Ad .3. dicendum quod
Augustinus loquitur inquirendo in libris
illis et sub dubitatione quod patet
ex hoc quod premittitur longe
quam altius ponere erunt sicut
oculi videbunt in corporea illa
natura . et post subdit sicut
utrumque etc. . Quomodum deter-
minat ut dictum est ¶ Ad
4 dicendum quod omnis cognitio
fit per aliquam abstractionem
a materia . et ideo quanto forma corporalis
magis abstrahitur a materia magis
est principium cognitionis et
inde est quod in materia existens
nullo modo est cognitionis princip-
ium sed aut aliquomodo prius
a materia separatur et in intellectu
modo ad hunc melius Et ideo
oculus spiritualis a quo remotum
impedimentum cognitionis
potest videre rem corporalem
Non autem sequitur quod oculus corpo-
ralis in quo deficit vis cog-
nitiva . sed quod percipiat de
materia possit cognoscere perfecte co-
gnoscibilia que sunt in cor-
porea ¶ Ad .5. dicendum quod quamvis
mens facta carnalis non
possit cogitare nisi accepta a
sensibus tamen ea cogitat im-
materialiter . et similiter oportet quod visus
illud quod apprehendit semper
apprehendat corporaliter Unde
non potest cognoscere illa que corpo-
raliter apprehendi non possunt

¶ Ad .6. dicendum quod beatitudo est perfectio
hominis inquantum est homo quia homo
non habet quod sit homo ex corpore
sed magis ex anima , corpora autem
sunt de esse hominis in quantum
sunt perfecta per animam ideo bea-
titudo hominis non consistit princip-
aliter nisi in actu anime et ex ea de-
rivatur ad corpus per quandam
redundantiam sicut patet ex hiis
que dicta sunt quedam tamen
beatitudo corporis nostri inquan-
tum deum videbit in sensibilibus
creaturis Et precipue in corpore
Christi ¶ Ad .7. dicendum quod intellectus
est perceptivus spiritualium non
aut sensus corporalis . et ideo
intellectus potest cognoscere divinam
essentiam sibi communicatam non autem visus
corporalis.

Ad .3. sic proceditur . videtur quod sic
videntes deum per essentiam
omnia videant que deus
in se ipso videt sicut ysidorus in libro
de summo bono dicit angeli in
verbo dei omnia sciunt antequam
fiant sed sancti angelis equales
erunt ut habetur Matthei xxii. Ergo
et sancti videndo deum omnia
vident ¶ Preterea Gregorius .4. dyalogorum
dicit quod illic omnes commu-
ni claritate deum conspiciunt
quid est quod ibi nesciant ubi scien-
tem omnia sciunt. loquitur autem
de beatis qui deum vident per
essentiam ergo qui vident deum
per essentiam omnia cognoscunt
¶ Preterea sicut dicitur in 3 de anima
intellectus cum intelligit maxi-
ma magis potest intelligere minima
sed maximum intelligibile est

deus ergo maxime auget virtute
intellectus in intelligendo ergo in
tellectus eum videns omnia in
telligit ¶ P intellectus non impe
ditur ab intelligendo aliquid nisi in
quantum illud superat ipsum
sed intellectum deum videntem nulla
creatura superat quia dicit Gregorius 2o
dyal. anime videnti creatorem
angusta fit omnis creatura ergo
videntes deum per essentiam omnia
cognoscunt ¶ P omnis potentia
passiva que non est reducta ad actum
est imperfecta. sed intellectus possibilis
anime humane est potentia passiva que potentia
ad cognoscendum omnia quia intellectus
possibilis est quo est omnia fieri ut dicitur
in 3 de anima. si ergo in illa beati
tudine non intelligeret omnia re
maneret imperfectus quod est absurdum.
¶ P quicumque videt speculum
videt ea que in speculo resultant
sed in verbo dei omnia sicut in speculo
resultant quia ipsum est ratio et
similitudo omnium. ergo. sancti qui vident
verbum per essentiam vident omnia
creata ¶ P ut dicit psalmus. psalmo
desiderium suum iustis dabitur
sed sancti desiderant omnia scire
quia omnes homines natura scire
desiderant et natura per gloriam
non aufertur ergo dabitur eis
a deo quod omnia cognoscant
¶ P ignorancia est quedam pe
nalitas presentis vite. sed omnis
penalitas per gloriam a sanctis
aufertur. ergo et omnis ignoran
cia et ita omnia cognosceret
¶ P. beatitudo sanctorum perfectior est in
anima quam in corpore sed corpora sanctorum per
fecte sunt formabuntur in gloria

ad similitudinem corporis christi ut dicitur philippensium
3. ergo et anime perficientur ad
similitudinem anime christi. sed anima
christi omnia in verbo vidit ergo et omnes
anime sanctorum videbunt omnia
in verbo ¶ P sicut sensus ita intellectus
cognoscit omne illud quod similitudine
informatur. sed divina
essencia expressius indicat quamlibet
rem quam aliqua similitudo alicuius
rei ergo cum in illa beata visione
essentia divina fiat quasi forma intel
lectus nostri videtur quod sancti videntes
deum omnia videant ¶ P commentator dicit in 3 de anima quod si
intellectus agens esset forma intellectus
possibilis intelligeremus omnia sed divina
essencia clarius representat omnia
quam intellectus agens ergo intellectus
videns deum per essentiam omnia cog
noscit ¶ P propter hoc quod inferiores
angeli nunc non omnia cognoscunt
illuminantur de ignotis a superiori
bus sed post diem iudicii angelus
non illuminabit angelum. tunc
enim omnis prelacio cessabit ut dicitur
glosa 1 cor. xv. ergo inferiores
angeli omnia scient et eadem ratione omnes
sancti deum per essentiam videntes ¶ S
contra sic dicit dyonisius in vi. celestis ierarchie
angeli superiores inferiores a nescientia
purgant. angeli autem inferiores
vident essenciam divinam ergo
angelus videns essentiam divinam
non potest aliquid nescire. sed anima
non perfectius videbit deum quam
angelus ergo anime videntes deum
non oportet quod omnia videant. P
solius christi est habere spiritum non ad mensuram
ut dicitur Iohannis 3. sed christo inquantum habet spiritum
non ad mensuram competit quod in
verbo omnia cognoscat. Unde idem

dr̃ q: pt̃ omnia vidz in manu
ei⁹ q̄ nulli alij competit oīa
cognoscē in vbo n̄ x°. ¶ P̄ quāto
aliquod pn̄m̄ pfcius cognoscitur
tanto plures eius effc̄us cog-
noscuntur p ipm. ſ quidam
videncium deum p eēm pfcius
alijs cognoscent deum q̄ est
vēum om̄ pn̄m̄ ergo quidam alijs
plura cognoscent. z ita non
omnes scient om̄a. ¶ Ad p° dd̄
q̄ ds̄ videndo suam eēnciam
cognoscit omnia q̄ sunt ut erit
ut fuerunt. 2°r dr̃ cognoscere
noticia visionis q: ad simili
tudinē visionis corporalis
cognoscit ea. q. pncia cognoscit
insr̃ videndo suam eēm omā
q̄ pt face q̄tilz nunq̄ fecit nc
facturus sit ds̄ nō pfcte cogno
scet potenciam suam. Non
n. pt cognosci pot̄ n̄ sciant
pote obiecta. z hec dr̃ cognoscē
sc̄ia ul̄ noticia simplicis intelli
gentie, impossle ē aut q̄ ds̄
intellcūs creatus cognoscat oīa
videndo diuinam eēnciam
q̄ ds̄ pt face. q: quanto aliqd
pncipium pfcius cognoscit
tanto plura scit. In illo sicut
in vno d'nationis pn°. ille q̄
ē pspicacioris ingenij plures
conclusiones indz q̄ alius q̄
ē ingenij tardioris cum ergo
quantitas pot̄ diuine attendr̃
scdm ea in que pt si aliquis
intellcūs vidēt omnia in diua
eēncia que ds̄ pt facē eadm
esst quant° pfcois in intelli
gendo q̄ ē quant° diue pot̄
in pducendo effc̄us et ita com
prehendēt diuinam essenciam
qd̄ ē impossle om̄i creato intellcūi
illa aut diuina q̄ ds̄ sit noti
visionis aliquis intellcūs creatus
cognoscit in vbo. s. anima xi
scdm d alijs videntibz diuinam
essenciam du². ē opinio quida
n. dicunt q̄ omnes videntes
deum p eēm vident om̄a
q̄ ds̄ vidz sc̄ia visionis sz hec
repugnat scorum dictis q̄
ponunt alios anlos aliq̄ ignora
re. quos tamē constat scdm
fidem omnes dm̄ p eēm vi
de / Et alij dicunt q̄ alij
a xp̄o. q̄uis videant deum p
eēnciam nō tamē omnia vidz
q̄ ds̄ vidz eo q̄ eēm diuinaz
nō comphendunt Non ē n
necm q̄ sciens causam sciat
omnes eius effc̄us n̄ causam
comphendat q̄ non competit
intellcūi creato. z ideo vnusqsq̄
videncium deum p eēnciaz tāto
plura in eius eēncia conspicit
quanto clarius diuinam eēm
intuetur. z inde ē q̄ de hijs po
test ē conus aliuz instruere
Et sc̄ia anglorum et animarz
scorum pt augeri usq̄ ad die
iudicij sic + alia q̄ ad pmium
accidentale ptinent. sz ultra
nō pficiet. q: tunc erit ultimus
status rerum et in illo statu
possle erit. q̄ omnes om̄a cog
noscent q̄ ds̄ sc̄ia visionis nouit
¶ Ad 1m ergo dd̄ q̄ sic dr̃ ysidorus
q̄ anlii sciunt in vbo om̄ia
antequam fiant nō pt referri ad
illa q̄ deus scit sc̄ia simplicis
intelligentie q̄ q: illa nunq̄
fient sz referendum ē ad ea
tm̄ q̄ ds̄ scit sc̄ia visionis

de quibus .2. no dt quod omnes an[ge]li
ca omnia cognoscant si forte al.
qui et illi 2 q cognoscunt no
perfecte cognoscunt omnia diuina
n re e multas raciones intelli
gibiles considerare sc diuisio
nes proprietates et habitudines ad
res alias sed possibile e quod eadem res
sita aduobus cognoscitur unus alio
plures rones percipiat Unde
et dyo. dt. x. c. de di. no. quod
inferiores an[ge]li docentur a supi
oribus rerum scibiles racionis
Et ideo .2. an[ge]li q omnes creature
cognoscunt no oz quod omnia
que in eis intelligi possunt per
cipiant ¶ Ad .3. dicendum quod ex uerbo
illo ogg ondi. quod in illa dea
visione est sufficiencia ad
omnia intuenda ex parte diuine
essencie que e medium quo
uidet per quam deus omnia videt
sed quod no omnia videant est
ex defectu intellectus creati qui
diuinam essenciam no compre
hendit ¶ Ad .3. dicendum quod in
tellectus creatus non videt diuinam
essenciam secundum modum ipsius essencie
sed secundum modum suum qui finitus est
Unde no oz quod eius efficacia
in cognoscendo ex visione pre
dicta extendatur in infinitum
ad omnia cognoscenda ¶ Ad
x dicendum quod defectus cognicionis
no solum procedit ex excessu
cognoscibilis super intellectum sed
eciam ex hoc quod intellectui no
coniungitur id quod e racio con
iungibilis sic visus no videt
lapidem quia ex hoc quod spe
cies lapidis no est ei coniun
cta quamuis autem intel

lectui uidentis deum coniungatur
ipsa diuina essencia que e omnium
racio non tamen coniungitur
ei prout e omnium racio sed secundum quod
e aliquorum racio sed tanto
plurium quanto quis plenius
plenius diuinam essenciam in
tuetur ¶ Ad .v. dicendum quod quamuis
potencia passiua e perficitur quando
formis ordinatur pluribus per
sit solum sua perfectione no
di imperfecta .2. si aliqne dispo
siciones precedentes ei desint
omnius n cognicio q intellectus
creatus perficitur ordinatur
sc ad finem ad dei cognicionem
Unde uidens deum per eum
2 si nichil aliud cognosceret
perfectum intellectum habet nec
e perfecior ex hoc quod aliquid ad
cum ipso cognoscit Nisi quod
ipsum plenius videt Unde
Augustinus in .v. confessionum Infe
lix homo qui scit omnia
illa creata te aut nescit
beatus aut qui te scit eciam
si illa nesciat quod uero te et illa
nouit no propter illa beatior
sed propter te tantum beatus ¶ Ad
.vi. dicendum quod speculum illud e
voluntarium qui ondit se cui
vult, ita in se ondet quod volt
nec e simile de speculo mate
riali cuius potestate no e quod videatur
vel no videatur vel dicendum quod in
speculo materiali tam res quam
speculum videntur sub propria for
ma speculum vero videatur
per formam a re acceptam
lapis vero per propriam consultam
re formam in re alia et
ideo propter quam rem cognoscitur

vnum ꝛ aliud · ſ; in ſpeculo c̄ᵉ
ato vide alıquid pformam
ꝯpius ſpeculi ſic eſſtus vı
p ſimılıtudınē cauſe ꝛ eꝯ°
Et ıdᵒ nō oꝫ ꝙ quıcūqꝫ vıdꝫ
ſpeculum eternū videat oīa
que ın ſpeculo r̄ſultant Nō
enim nece ē ꝙ vıdēs cauſaꝫ
videat omnes effcūs eius
nıſi comphendat cauſaꝫ ¶ Ad
viȷ ddı · ꝙ ſtērnum dſiderıum
quo omnia ſcıre dſiderant
implebıt · ex h̄ ſolum ꝙ deum
videbunt ſic dſiderıum eoꝝ
quo omnia bō hr̄e cupıunt
complebunt ex h̄ ꝙ deum
videbunt ſic · n · deus ꝙ
ın h̄ ꝙ hꝫ pfectam bonıtate
ſufficıt affcūı Et eo hıto oīa
bona hent̄ ꝯdammō ıta eıꝰ
viſio ſufficıt ıntellctuı Io · 14
Domine oſtende nobıs patrē ꝛ
ſufficıt nobıs ¶ Ad · 8 · ddı ꝙ
ıgnorancıa ꝓᵉ accep̄ ın ꝑna
tam ſonat ſic pena eſt
ſic · n · ıgnorancıa ē neſcıen̄
alıquorum que ſcıre debēt
vel que neceſſe ē ſcıre ıt
lıus aut horum ſcıa ſcıs de
erıt ın patrıa quıꝫ aut ıgno
rancıa cōmunit accıpıtur
p omnı neſcıencıa · ſ̄c an̄lı
ꝛ ſcı ın patrıa quedam ıgno
rabunt · Vnde dyoꝰ · dıt ꝙ
anlı · a neſcıencıa purgan̄
ſic aut ıgnorancıa nō eſt
penalitas · ſ; dfectus quıd
nec ē nece ꝙ omnıs talıs de
fectꝰ p gloriam auferatur
ſic · n · ꝛ poſſ; dıcı ꝙ defectꝰ
eſſ; ın ꝓ lıno ꝙ nō ꝑuenıt
ad gloriam petrı ¶ Ad · 10 ·

ddı · ꝙ corpus meū conformabıt
corpı xı · ın gloria · ſ; ꝯ ſımılı
tudınem non ſ;m equalitate
erıt · n · clarıus ſic corpꝰ xpı
ſ; nō erıt equalit̄ ꝛ ſımılıt̄
anima mea hebıt gloriam
ad ſımılıtudınem anime xı
ſ; nō equalitatem ꝛ ıta hebıt
ſcıam ſic anima xı · ſ; non
tantam ut · ſ · ſcıat anima
ſic anima xı ¶ Ad · 10 · ddı
ꝙ qꝰuıs eſſencıa dıuına ſıt
racıo oīm cognoſcıbılıum nō
tamē coniungıt̄ cunctıs ıntellctuı
creato ſ;ꝯ ꝙ ē racıo oīm ꝛ
ıdᵒ racıo nō ſeqꝛ ¶ Ad · 11 · ddı ·
ꝙ ıntellctus agens eſt forma
ꝓporcıonata ıntellctuı poſſı
ſic ꝛ poī mīe ē ꝓporcıonata
potencıe agentıs natıalıs vt
omne qd̄ ē ın poī paᵘᵃ mīe
ꝛ ıntellctus paſſıbılıs ſıt ın
poī̄ actıua ıntellctus agen
tıs vl̄ natıalıs agentıs ꝛ
ıdᵒ ſı ıntellctus agens ꝑ fıat
forma ıntellctus poſſıbılıs · oꝫ ꝙ
ıntellctus poſſıbılıs cognoſcat oīa
ad que ſe extendıt · vırtꝰ
ıntellctus agentıs · dıuına aut
eēn̄ nō ē forma · hᵒ mō ın
tllctuı nro ꝓporcıonata ꝛ ıdᵒ
nō ē ſımıle ¶ Ad · 13 · ddı
ꝙ nıchıl ꝓhıbꝫ dıcere ꝙ
poſt dıem ıudıcıȷ qn̄ gloria
hoīm ꝛ anloꝝ erıt penıtꝰ
conſummata · ꝛ omnes btı ſcıet
omnıa q̄ deꝰ ſcıa vıſıonıs
noſcıt ıta tamē ꝙ nō oēs
oīa vıdeant ın eēn̄ dıuına
ſ; anima xı ıbı plena vıdebıt
omnıa ſıc ꝛ nūc vıdꝫ
Alıȷ aut vıdebunt ı plura
vl̄ paucıora ſcd̄m gradum quo

denum cognoscent sc' anima
x' de hijs que per alios vidit in vbo
omnes alias illuminabit vnde
dicit apoc. xxj q' claritas dei
illuminabit ciuitatem btorum et
lucerna eius est agnus et simi
liter ang'li superiores illuminabunt
inferiores non quidem noua illu
minacione ut sua inferiorum
perfectio augeatur sed quandam
continuitatem illuminacionis sicut
si intelligatur q' sol quiescens
illuminat aerem / et ideo dicitur
dan. xij. q' qui ad iusticiam
erudiunt plurimos fulgebunt
quasi stelle in perpetuas eter
nitates id est illuminaciones p
lacio aut ordinum dei cessabunt
quantum ad ea que nunc circa
nos per eorum ordinata minis
teria geruntur ut 4 p glo
ibidem

M 93 Deinde considerandum
est de sanctorum beatitu
dine et eorum man
sionibus Circa quod queruntur
tria / primo utrum sanctorum bti
tudo augeatur post iudicium
Secundo utrum gradus btitudinis
appellentur mansiones / Tercio
utrum diuerse mansiones
distinguantur penes diuersos
gradus caritatis

Ad primum sic proceditur videtur q' bti
tudo sanctorum non sit
maior futura post
iudicium quam ante / quanto
enim aliquid accedit ad simi
litudinem diuinam tanto per
fectius btitudinem participat

sed anima a corpore separata dei
similior est quam corpori coniuncta
ergo maior est btitudo ante corporis
resumpcionem quam post Item virtus
vnita est magis potens quam
multiplicata. sed anima quam
corpus est magis vnita quam cum
est corpori coniuncta ergo virtus
est maior ad operandum et ita
perfectius btitudinem participat
que in actu consistit Item
beatitudo consistit in actu
intellectus speculatiui sed intellectus
in suo actu non vtitur organo
corporali sic corpus resumptum
non efficiet ut anima per
fectius intelligat ergo beatitu
do anime non erit maior
post resurrectionem Item infinito non
potest aliquid esse maius et
ita infinitum cum aliquo fi
nito non est maius quam infini
tum ipsum sed anima sancta
ante corporis resumpcionem beatitu
dinem habet de hoc q' gaudet
de bono infinito .s. deo post
resurrectionem aut corporis non habebit
de alio gaudium nisi forte
de gloria corporis que est quo
dam bonum finitum ergo
gaudium eorum post corporis
resurrectionem non erit maius quam
ante Sed contra est quod apoc.
vj dicitur Super illud vidi sub
altare animas interfectorum
dicit glo. modo anime sanctorum sunt
existentes sub id est in minori
dignitate q' sint future
ergo maior erit eorum beati
tudo post mortem Item sic bonis
beatitudo redditur pro premio ita
et malis miseria . sed miseria

malorum post resumptionem corporum erit maior quam ante quia non solum in anima sed in corpore punietur. Ergo et beatitudo sanctorum erit maior post resurrectionem corporum quam ante. ¶ Ad secundum dicendum quod beatitudinem sanctorum post resurrectionem augeri quidem extensive manifestum est quia beatitudo tunc erit non solum in anima sed etiam in corpore et etiam ipsius anime beatitudo augebitur extensive in quantum anima non solum gaudebit de bono proprio sed etiam de bono corporis. Potest etiam dici quod ipsius anime beatitudo intensive augebitur. Corpus enim hominis dupliciter potest considerari. Uno modo secundum quod est ab anima perfectibile. Alio modo secundum quod est in eo aliquid repugnans anime in suis operationibus prout non perfecte corpus per animam perficitur. Secundum autem primam considerationem corporis coniunctio ipsius ad animam addit anime aliquam perfectionem quia omnis pars imperfecta est et completur in suo toto. Unde et totum se habet ad partem sicut forma ad materiam. Unde et ipsa perfectior est in suo esse naturali cum est in toto homine coniuncto ex anima et corpore quam cum est per se separata. Sed secundum corporis quantum ad secundam ipsius considerationem impedit anime perfectionem.

Unde dicitur quod corpus quod corrumpitur aggravat animam Sap. ix. Si ergo a corpore removeatur omne illud per quod anime actioni resistit simpliciter anima erit perfectior in corporali existens quam per se separata. Quanto autem est aliquid perfectius in esse tanto potest perfectius operari. Unde et operatio anime coniuncte tali corpori erit perfectior quam operatio anime separate. Huiusmodi autem corpus est corpus gloriosum quod omnino subditur spiritui. Unde cum beatitudo in operatione consistat perfectior erit beatitudo anime post resurrectionem corporis quam ante. Sicut enim anima a corpore corruptibili perfectius potest operari quam coniuncta, ita postquam fuerit coniuncta corpori glorioso perfectior est eius operatio quam quando erat separata. Omne autem imperfectum appetit suam perfectionem. Et ideo anima separata naturaliter appetit corporis coniunctionem. Et propter hunc appetitum ex imperfectione procedentem eius operatio qua in deum fertur est minus intensa. Et hoc est quod dicit [illegible] quod eo appetitu corporis retardatur ne tota intentione pergat in illud summum bonum. ¶ Ad primum ergo dicendum quod anima coniuncta corpori glorioso magis est deo similis quam ab eo separata in quantum coniuncta habet esse perfectius. Quanto enim aliquid est perfectius

tanto e do similis sit cor-
eis q. vite pfco in motu
consistit e do similius qui
mouet qm qn. quiescit qmb
deq intrinsec motea ¶ Ad
2. ddm q vtus que d sua
natia hz q sit in matia
mag e potens in ma qm
q a ma separata qmb abso
lute loquendo ceteris a matia
separata sit potentior ¶ Ad 3.
ddm q qmb in actu intellige
di anima corpore no ita hz
pfco corpis qdammodo ad p
fecto opis intellectualis coopa
bit inquantum ad conue
niencia corpis alioqn anima
erat in natia pfcor & p quod
in opatae efficacior & sic hc
rpm bonu corpis coopab qi
instrumentalit ad opacoz in
qua btitudo consistit sit. 2
phus ponit in pmo eth. q
bo. exteriora coopant instru
mentalit ad felicitatez vie
¶ Ad e ddm q qmq finitum d
finito additum no faciat
maius tamen facit plus qz
finitum st infinitum sint
duo uz infinitum pt acce
ptum sit eum extensio at
gaudii no respicit maius
s plus Unde extensiue au
ge gaudium qd e de
do & d gloria corpis rom
gaudii qd erat d do gloia
& corpis coopab ad gaudii
intensiori qd e d do in qntu

coopab ad pfectorez opacoz
q anima in deum fertur
quanto n. opaco conue
niens fuit pfcor tanto
d'lectaco exit maior utz
ex hc qd dr. x. eth

Ad .2. sic pre vr q
beatitudinis gaudii
gradus mansiones diui
sio debeant beatitudo .n. im
portat rom premii s man
sio ul pot qd ad pmium
ptineat g diuisi gradus
btitudinis mansiones diui
sio deant ¶ P mansio
locum sre inbet s loca q
sci btificabunt
sco e corpa
lis s spualis s. deq q uny
e. g no e insi ma ma
sio. & ita diuisi gradus bti
tudinis mansiones diui
sio debent ¶ P sic in pria
erunt homines diuisorz meritoz
ita mic sunt in purgatorio
& in limbo patrum fuerunt
s in purgatorio. & in limbo
no distinguunt mansiones
g similit nec in patria ¶ S
com e q dr Jo. xiiij. In
domo pris mei mansiones
multe sunt &c qd aug
exponit d varijs gradibus
pmiorz ¶ P in qlz ciuitate
e ordinata mansionu dis
tinctio. s celestis pria ciui
tati compatur utz apoc
xxj g oz e diuisas ma
siones distinguere sm diuisos
gradus beatitudinis ¶ Ro

dicit quod quia motus localis est
prior omnibus motibus localibus
aliorum ideo secundum philosophum nomine
motus et distantie et omnia huiusmodi
derivatum est a motu locali
ad omnes alios motus finis
autem motus localis est locus ad
quem tamen aliquid pervenit
ibi manet quiescens et in
eo conservatur. Et ideo in quolibet
motu ipsam quietem in fine
motus dicimus collocationem vel
mansionem. Et ideo cum non
in motus dicitur usque ad
actum appetitus et voluntatis
ipsa assecutio appetitum finis
motus dicitur mansio aut collo
catio in fine et ideo diversi modi
consequendi finem ultimum
diverse mansiones dicuntur
ut unitas domus respon
deat unitati beatitudinis
que est ex parte obiecti. et plura
litas mansionum responde
at differentie que in beatitudine in
venitur ex parte beatorum sicut
et videmus in rebus corporalibus
quod est idem locus sursum ad quem
tendunt omnia levia sed unum
quodque pertingit propinquius
secundum quod est levius. Et ita habent
diversas mansiones secundum differentias
levitatis ¶ Ad primum ergo dicendum
quod mansio importat rationem
finis. Et propter hoc ratione primi
quod est finis ultimi ¶ Ad 2
dicendum quod quamvis sit unus locus
spiritualis tamen diversi sunt gradus
appropinquandi ad locum illum

et secundum hoc constituuntur diverse man
siones ¶ Ad 3 dicendum quod illi qui
erant in limbo vel nunc sunt
in purgatorio nondum perve
nerunt ad suum finem et ideo
in purgatorio vel in limbo non
distinguuntur mansiones sed solum
in paradiso. Et in inferno
ubi est finis bonorum et malorum

Ad 3 sic proceditur videtur quod di
verse mansiones non distin
guantur penes diversos gra
dus caritatis quia ait Mathei. 25
dicitur Unicuique secundum propriam vir
tutem. Propria autem virtus unius
cuiusque est eius potentia naturalis
ergo et dona gratie et glorie dis
tribuuntur per diversos gradus
virtutis naturalis. Praeterea in psalmo
dicitur. tu reddes unicuique secundum
opera sua sed illud quod redditur
est beatitudinis mensura ergo
gradus beatitudinis distinguuntur
secundum diversitatem operum et non secundum
diversitatem caritatis ¶ Praeterea praemium
debetur actui et non habi
tui. Unde fortissimi non
coronantur sed agonizantes ut
1 ad Thimotheum 2 Non coro
nabitur nisi qui legittime certaverit
sed beatitudo est praemium ergo di
versi gradus beatitudinis erunt
secundum diversos gradus operum et non
secundum diversos gradus caritatis
¶ Sed contra est quod quanto aliquis
est deo magis coniunctus tanto
erit beatior sed secundum modum
caritatis est modus coniunctionis
ad deum ergo secundum differentiam caritatis
erit et diversitas beatitudinis

¶ Et sic sicut se habet ad sim. et mag.
ad mag. sic hec beatitudinem se
ad hec caritatem ergo et hec
maiorem beatitudinem sequitur ad
hec maior caritatem ¶ Responsio
dicendum quod predictum distinctum man
sionum sive graduum beati
tudinis est duplex scilicet principium
et remotum. principium est diver
sa dispositio que erit in beatis
ex qua contingit diversitas perfe
ctionis apud eos in operatione
beatitudinis. sed principium re
motum est meritum quo tale
beatitudinem consecuti sunt primo
autem distinguuntur mansiones
secundum caritatem patrie que quanto
in aliquo erit perfectior tanto
eum reddit capaciorem divine
claritatis secundum cuius augmentum
augebitur perfectio visionis divine
2o autem modo distinguuntur
mansiones secundum caritatem
vie actus .n. meus non habet quod sit
meritorius ex ipsa substantia sed se
ex habitu virtutis quo informatur
unus autem merendi in omnibus
virtutibus est ex caritate que habet
ipsum finem pro obiecto et ideo
diversitas in merendo tota
convertitur ad diversitatem cari
tatis et caritatis vie distinguet
mansiones. per modum meriti
¶ Ad .1. ergo dicendum quod virtus in
eo accipitur solum pro naturali
capacitate sed pro naturali capa
citate simul cum conatu
ad habendam gratiam et tunc virtus
hoc modo accepta erit quasi materialis
dispositio ad mensuram gratie et
glorie suscipiende. sed caritas
est formaliter complens meritum
ad gloriam et ideo distinctio
graduum in gradus glorie ac
cipitur penes gradus caritatis
potius quam penes gradus vir
tutis predicte ¶ Ad .2. dicendum
quod opera non habent quod eis retri
butio glorie reddatur nisi
inquantum sunt caritate
informata et ideo secundum diver
sos caritatis gradus erunt
diversi gradus in gloria ¶ Ad
3. dicendum quod quamvis habitus caritatis
vel cuiuscumque virtutis non
sit meritum cui debeatur premium
est tamen principium et tota ratio merendi
in actu caritatis et ideo secundum
eius diversitatem premia dis
tinguuntur quamvis et ex parte genere
actus possit aliquis gradus
in merendo considerari non
quidem respectu premii essentialis
quod est deus sed respectu alicuius accidentalis premii
quod est gaudium de aliquo bo
no creato

D Einde considerandum Q 93
est de modo quo se
habebunt erga dam
natos. Circa quod queruntur tria
primo utrum sancti penas dam
natorum videant. 2o utrum
eis compatiantur 3o utrum de
eorum penis letentur

A d .1. sic proceditur videtur quod
beati qui erunt in

patria no videant penas dam
natorum Maior n est dis
tancia dampnatorum a beatis
q viatorum . s viatorum
facta no vident Unde ysa.
vltimo Abraham nescivit
nos dicit glo. Nesciunt mor
tui etc. sed quid faciunt vivi
etiam corporum filii quo multo minus
vident penas dampnatorum
¶ Pro perfectionis visionis dependet
a perfectione visibilis Unde
philosophus dicit . x ethicorum quod perfectissima
sensus operatio est sensus optime
dispositi ad pulcerrimum sub
iectum cadentem Quo econtrario
turpitudo visibilis redundat
in imperfectionem visionis . Sed in
perfectio nulla erit in beatis
Ergo non videbunt miseri
as dampnatorum in quibus est
summa turpitudo ¶ Contra
est quod dicit ysa. vlt. Egredientur
et videbunt cadavera viro
rum qui prevaricati sunt
in me glo. electi egredien
tur intelligentia vel visio
ne manifesta ut ad laudem
dei magis attendant ¶ Respondeo
dicendum quod a beatis nichil sub
trahi debet quod ad perfectionem beati
tudinis pertineat Unumquodque
autem ex comparatione contrarii
magis cognoscitur quia contra
ria iuxta se posita magis
elucescunt Et ideo ut beati
tudo sanctorum eis magis compla
ceant et de ea uberiores gratias
deo agant datur eis ut penam
impiorum perfecte videant
¶ Ad . i . ergo dicendum quod glo. illa lo
quitur de sanctis mortuis secundum possibi
litatem nature Non enim oportet
ut naturali cognitione cognos
cant omnia que erga vivos
aguntur . Sed sancti qui sunt in pa
tria omnia clare cognoscunt
que aguntur etiam apud viato
res et apud dampnatos .
Unde Gregorius dicit xii li. mora
lium de animabus sanctis sentiendum non est
hoc scilicet quod Iob dicit sive
nobiles fuerint filii eius
sive ignobiles nescient co
gnita que intus lucem dei claritatem
nullomodo credendum est . quod sit
foris aliquid quod ignorent
¶ Ad . ii . dicendum quod quamvis pulcri
tudo visibilis ad perfectionem
faciat visionis visibilis tamen
turpitudo sine visionis in
perfectione esse potest species enim rerum
in anima per quas contraria cog
noscuntur non sunt contrarie
Unde et deus qui perfectissimam
cognitionem habet omnia pulchra
et turpia videt .
Ad . 3 . sic proceditur videtur quod beati
miseriis dampnatorum
compaciantur Compassio
enim ex caritate procedit . sed in
beatis erit perfectissima caritas
ergo maxime miseriis dam
natorum compacientur ¶ Preterea
beati nunquam erunt tam a
compassione quantum deus est
sed deus quodammodo miseriis
nostris compatitur Unde
et misericors dicitur Et similiter
angeli ergo beati compacientur

miseriis dampnatorum ¶ Sed con
qd alicui compati est misericie
eius qdammodo participem. s
beati non possunt esse participes
alicuius miserie ergo beati mise
riis dampnatorum non compa
ciuntur ¶ Respondeo dicendum quod mise
ria vel compassio potest in ali
quo inveniri dupliciter. Vno
per modum passionis. Alio mo
per modum electionis. in beatis autem
non erit passio in parte inferiori
nisi consequens electionem rationis
Vnde non erit in eis compas
sio vel misericordia nisi secundum electionem
rationis. hec autem modo ex
electione rationis misericordia
vel compassio nascitur prout
scilicet aliquis vult malum alterius
repelli. Vnde in illis que secundum
rationem repelli non volumus
compassionem talem non habemus.
peccatores autem quamdiu sunt
in hoc mundo in tali statu
sunt quod sine preiudicio diuine
iusticie possunt in beatitu
dinem transferri ¶ a statu mi
serie et peccati. Et ideo compas
sio eorum ad eos locum habet et secundum
electionem voluntatis prout deus
angeli et beati eis compati di
cuntur eorum salutem volendo
Et secundum passionem sicut compati
untur eis homines boni in
statu vie existentes. Sed in
futuro non poterunt trans
ferri a sua miseria. Vnde
ad eorum miserias non debet esse
compassio secundum electionem recta
Et ideo beati qui erunt in gloria
nullam compassionem ad dam
natos habebunt ¶ Ad primum ergo
dicendum quod caritatis tunc est compassio
nis principium quod possumus
ex caritate velle remotionem
alicuius malicie. sed sancti quod caritate
hoc velle non possunt de dam
natis cum diuine iusticie
repugnat. Vnde ratio non
sequitur ¶ Ad 2 dicendum quod deus dicitur
esse misericors inquantum
subuenit illis quos secundum or
dinem sapiencie et iusticie
sue conuenit a miseria libe
rari. non quod dampnatorum mise
reatur nisi forte puniendo citra
condignum

Ad 3 sic proceditur videtur quod bea
ti non letentur de penis
impiorum. letari enim de
malo alterius ad odium pertinet
sed in beatis nullum erit
odium ergo non letabuntur
de miseriis dampnatorum ¶ Preterea
beati in patria erunt summe
deo conformes. sed deus non de
letatur in penis nostris
ergo nec beati delectabuntur
in penis dampnatorum ¶ Preterea id
quod est vituperabile in viatore
nullo modo cadit in comprehen
sore. sed in homine viatore
maxime culpabile quod reficiatur
aliorum penis et
maxime commendabile
ut de penis doleat ergo beati
nullo modo letantur de penis
dampnatorum ¶ Sed contra est
quod in psalmo dicitur ¶ Letabitur iustus
cum viderit vindictam

Ps. ysa. ult. Erunt usque ad satietatem visionis omni carni sacietas aut exfectio mentis significat ergo beati gaudebunt de penis impiorum. Ad 2o dicendum quod aliquid potest esse materia gaudii dupliciter uno modo per se quia scilicet de aliquo gaudetur inquantum huiusmodi et sic sancti non letabuntur de penis impiorum. Alio modo per accidens ratione alicuius coniuncti et hoc modo sancti de penis impiorum gaudebunt considerando in eis divine iusticie rectitudinem et sua liberacionem de qua gaudebunt. Et sic divina iusticia et sua liberacio erit per se causa gaudii beatorum sed pene dampnatorum per accidens. Ad primum ergo dicendum quod letari de malo alterius inquantum huiusmodi pertinet ad odium non autem letari de malo alterius ratione alicuius adiuncti sic enim aliquis de malo proprio quandoque letatur sicut cum quis gaudet de propriis afflictionibus secundum quod proficiunt ad meritum vite Ja. 1. Omne gaudium estimate fratres mei cum in temptaciones varias incideritis. Ad 2. dicendum quod quamvis deus non delectetur in penis inquantum huiusmodi delectatur tamen in eis inquantum sunt per suam iusticiam ordinate. Ad 3. dicendum quod in viatore non est laudabile quod delectetur de alienis penis secundum se est tamen laudabile si delectetur de eis quantum habent aliquid boni annexum. Sed alia racio est de viatore et comprehensore quia in viatore passiones frequenter insurgunt sine iudicio racionis et tamen tales passiones interdum sunt laudabiles secundum quod bonam disposicionem mentis indicant sicut patet de verecundia et misericordia et penitencia de malo sed in comprehensoribus non potest esse passio nisi iudicium racionis consequens etc.

Deinde considerandum est de dotibus beatorum. Et quo queruntur 5. Primo utrum beatis sint assignande alique dotes. 2o utrum dos a beatitudine differat. 3o utrum christo insint dotes. 4o utrum angelis. 5o utrum convenienter assignantur dotes. q. 95

Ad primum sic proceditur videtur quod non sint ponende alique dotes in hominibus beatis. Dos enim secundum iura datur sponso ad sustinenda onera matrimonii sed sancti non gerunt figuram sponsi sed magis figuram sponse inquantum sunt ecclesie membra ergo eis dotes non dantur. Preterea dotes non dantur secundum iura a patre sponsi sed a patre sponse omnia autem bona beatitudinis dantur beatis a patre sponsi scilicet christi Ja. 1. omne datum optimum et omne donum perfectum etc. ergo huiusmodi dona que beatis dantur non sunt dotes appellande

Item in unione carnali dantur
ad facilius toleranda onera
unionis. sed in unione spirituali non
sunt aliqua onera maxime secundum
statum ecclesie triumphantis
ergo non sunt ei alique dotes assignande.
Item dotes non dantur nisi can-
ta unionis sed unionis spiritualis contra-
hitur cum Christo per fidem secundum sta-
tum ecclesie militantis ergo eadem
ratione pro beatis alique dotes co-
nveniunt etiam sanctis existen-
tibus in via. sed istis non conveni-
unt ergo nec beatis. Item dotes
ad bona exteriora pertinent que
dicuntur bona fortune. sed premia beato-
rum erunt de interioribus bonis ergo non
debent dotes nominari. Contra
ephesios v. dicitur sacramentum hoc
magnum est. Dico autem in Christo
et ecclesia ex quo habetur quod spirituale
unionis per carnale significatur. sed
in carnali unione sponsa dotata
traducitur in domum sponsi
ergo cum sancti in domum Christi tra-
ducantur cum beatificantur
videtur quod aliquibus dotibus dotentur.
Item dotes in unione corporali
assignantur ad unionis solacium
sed unionis spiritualis delectabilius
est quam carnale ergo eis sunt
dotes assignande. Item orna-
menta sponsarum ad dotem
pertinent. sed sancti ornati in gloriam
traducuntur ut dicitur ysaie. lxi.
Induit me vestimentis sa-
lutis et quasi sponsam orna-
tam monilibus suis ergo sancti
in patria dotes habent. Respon-
deo. quod absque dubio beatis quando
in gloriam transferuntur

aliqua dona divinitus dantur ad eorum
ornatum. et hic ornatus a ma-
gistris dotes sunt nominati
unde datur quedam diffi-
nitio de dote de qua nunc loquitur
talis dos est perpetuus anime
et corporis ornatus vite suffi-
ciens in eterna beatitudine in-
iugiter perseverans. Et sumitur
hec descriptio ad similitudinem
dotis corporalis per quam spon-
sa ornatur et providetur viro
unde possit sufficienter pro-
sponsam et liberos sustentare et
tamen nihilominus inamissibilis dos
sponse conservatur ut ad eam
separato coniugio revertatur. sed ratio-
ne nominis diversi diversimode
opinantur. quidam enim dicunt
quod dos non accipitur ex aliqua
similitudine ad unionis corporalis
sed secundum modum loquendi quo
omnem perfectionem seu ornatum
quorumcumque hominis dotes
nominamus sicut dicitur aliquis
esse dotatus scientia qui scientia pollet
et ovidius contra omnis est nomine
dotis dicens Et quamcumque
potes dote placere place.
Sed non hec videntur usquequaque
convenienter quod quandocumque ali-
quod nomen est impositum ad
aliquid principaliter significandum
non consuevit ad aliud trans-
ferri nisi secundum aliquam simi-
litudinem eiusdem. sed propter
institutionem nominis dos ad
carnale coniugium pertineat oportet
quod in qualibet alia acceptione alicui
datur aliqua similitudo ad
principale significatum et ideo

aliỹ dicunt q̄ s̄m h̄c simili
tudo attendi q̄ dos p̄p̄e dr̄
domu᷑ q̄ ī m̄rio corpali
datur sponse . ex p̄te spons
q̄d traduntᷓ ī domum spon
si ad ornatum sponse ptinet
quod p̄z ex h̄c q̄ dixit
Sichem Iacob ⁊ filijs eius gn̄
ze · augete dotem et mu
nera postulate Gen̄ xxxiij ·
si seduxerit quis virginē
dormieritq̄ cum ea dotabit
eam et accipiet eam in vxorē
Vnde ⁊ ornatꝰ q̄ a xp̄o s̄ctis
exhibetᷓ q̄d traduntᷓ ī
domu᷑ glorie dos nominaᷓ
s̄z h̄c ē manifeste con̄ id q̄d
iuriste dicunt ad quod p̄tz
de hijs tractare dicunt . n
q̄d ē dos p̄p̄e quedam dacio
ex parte mulieris hijs qui
sunt ex parte viri p̄ onere
m̄rij quod sustinet vir s̄z
illud quod sponsus dat spo
se vocatur donatio p̄p̄ nup
cias et s̄m hunc modum
accipitur dos · 3 Re · 9 · vbi
dr̄ q̄ pharao rex egipti
cepit Gazam et dedit in
dotem filie sue vxori sa
lomonis nec con̄ h̄c faciūt
auctores inducte q̄uis · n
dotes a parente puelle con
sueuerunt assignarī tamē
q̄nq̄ contingit q̄ sponsus
vel p̄r̄ sponsi assignat dotes
vice patris puelle q̄d con
tingit duplicat̄ vel p̄ nimio
affectu ad sponsam sicut
fuit de Sichem qui voluit
assignare dotem q̄ debebat

accipere p̄p̄ vehementē amorē
filij sui ad puellam vel h̄c fit
in penam sponsi vt virginē
a se corrupte dotem de suo assi
gnet q̄ p̄r̄ puelle debuerat
assignare ⁊ in h̄c casu loqᷓ
moyses ī auctoritate in
ducta et in h̄c casu s̄m · ãos
dd̄ ē q̄ dos ī m̄rio carn
p̄p̄e dr̄ q̄ datur ab hijs q̄
sunt ex p̄te mulieris hijs
qui sunt ex p̄te viri ad suste
randa onera m̄rij vt dictū
ē · s̄z tunc r̄manet difficultas
quō h̄ assignacio possit aptari
ad p̄positum cum ornatꝰ qui
sunt ī beatitudine dentᷓ sponse
sp̄uali a p̄re sponsi q̄d ī ma
nifestabiᷓ ¶ Iō ad acta ¶ Ad
i° dd̄ q̄ dotes q̄uis as
signentᷓ sponse ī carnali
m̄rio ad vsum tn̄ p̄p̄e⁊ dux
p̄z ad sponsam q̄ p̄z ex
h̄c q̄ soluto m̄rio dos remanet
sponse s̄m iura 2ᵉ · 2 · ē in
m̄rio sp̄uali ip̄e ornatꝰ q̄
sunt sp̄ualis sponse dantur
s̄ · ecc̄e ī membris suis
sunt quidē ipius sponsi ī
quantum ad eius gloriam
et honorē cedunt s̄z sponse in
quantū p̄ eas ornatᷓ ¶ Ad
2 dd̄ q̄ p̄r̄ sponsi · s · xp̄i ē
sola p̄sona p̄ris p̄r autē sponse
ē tota trinitas effectiue aut
in creaturis ad totam trini
tatem p̄tz Vnde huiꝰ dotes
in sp̄uali m̄rio p̄p̄e loquendo
magis dantᷓ a p̄re sponse q̄
a p̄re sponsi s̄z tamē h̄ collo

cōmunis ab omnibus psonis fiat
singulis psonis pt apparri
p aliquem modum psone qd pris
est danti qz in ipso e auctas
ei 2 primitas ratione creature
approatur ut dicit sic pr spon
si et sponse filio vero appriatur
cinquantum ipse ipsum et p ipsum
dantur. s. spiritui sto cinquantum
in ipso et sic ipsum dantur
amor . n connexus datoris
e dato ¶ Ad 3 dicitur qz doti
bus pse convenit illud qd p
dotes efficitur . s. sperarum
iuuis sic p accidens illud qd
p eas ratione . s. hominis
omnes iuuis qd p eas leniga
sic ergo contingit pse facere
iustum sic p accidens qz de
iniquo faciat iustum cōmunis
ergo in iuuis spirituali no
sunt aliq onera e tamen ibi
summa iocunditas 2 hanc
pficiendam iocunditatem dotes
sponse conferuntur ut . s. delec
tabiliter p eas sponso coniun
gatur ¶ Ad 4 dicitur qz dotes
non consueverunt assignari
sponse cum desponsatur sed qn
inducitur sponsi traducitur ut
presentialiter sponsum habeat qz di
u enim in hac vita sumus
peregrinamur a domino . ij ad
cor . v. ideo dona qe sanctis in
hac vita conferuntur non di
cuntur dotes sed illa que con
feruntur eis qn transferuntur
ad gloriam in qua sponso
presentialiter pfruuntur ¶ Ad
5 dicitur qz in spuali iuuio

vetiori decor requiritur ut
in pso Omnis gla eius
filie regis ab intus etc . sic in
iuuio corporali requiritur decor
exterior / Unde non oz qz do
tes huiusmodi assignentur
in iuuio spuali sicut assignatur
in corporali.

Ad 2 sic pceditur videtur qz dos
sit idem qz beatitudo ut
enim ex diffinicione dotis
pdicta patet dos e ornatus cor
poris et anime in eterna
beatitudine iugiter pseverans
sed beatitudo anime e quidam
ornatus eius ergo beatitudo est
dos ¶ Pr. dos dicitur illud
p quod sponsa delectabiliter
sponso coniungitur sed in spuali
iuuio beatitudo e huiusmodi
ergo beatitudo e dos ¶ Pr visio
sm aug e tota sba beatitudinis
sed visio ponitur una de dotibus ergo
beatitudo e dos ¶ Pr fruicio
beatum facit . fruicio autem e dos
ergo dos beatum facit et sic beatitudo
e dos ¶ Pr. sic boecium in
libro . 3. de consol. beatitudo
e status omnium bonorum con
gregacione pfectus sed status be
atorum pficitur ex dotibus ergo
dotes sunt beatitudinis ps.
¶ Sed contra. dos datur sine
meritis sed beatitudo non datur
sed redditur ergo beatitudo non e
dos ¶ Pr beatitudo non e una
tantum dotes vero sunt plures
ergo beatitudo non e dos ¶ Pr
beatitudo inest homini sicut id

qd̓ ē potiſſimum in eo ut dicitur .i. ethi. ſ dos ē in corpore potest ergo dos ⁊ btitudo non ſunt idem ¶ Secundo dicendum qᷓ circa hoc ē duplex opinio ¶ Quidam .n. dicunt qᷓ btitudo ⁊ dos ſunt idem re ſ differunt ratione quia dos reſpicit ſpirituale matrimonium qd̓ ē inter ⁊pm ⁊ animam non aūt btitudo. ſ hoc non pt eſſe ut videtur cum btitudo in operacione conſiſtat. Dos aūt non ēt operacio. ſ magis ēt qualitas uel diſpoſicio quedam. ⁊ ideo ſm alios dicendum qᷓ btitudo ⁊ dos realiter differunt ut btitudo dicatur ipa operacio perfecta qua anima beata deo coniungitur ſ dotes dicuntur habitus ut diſpoſiciones uel quecunque alie qualitates que ordinantur ad huiuſmodi perfectam diſpoſicionem uel operacionem ut dotes ordinentur ad btitudinem magis qᷓ ſint in btitudine ut pars eius ¶ Ad .1ᵐ ergo dicendum qᷓ btitudo proprie loquendo non ē anime ornatus ſ ē aliquid qᷓ ex ornatu anime proueniunt cum ſit operacio quedam ornatus vero dicit aliquis decor ipius beati ¶ Ad .2. dicendum qᷓ btitudo non ordinatur ad coniunctionem ſ ē ipa coniunctio anime cum ⁊po que ē per operacionem ſ dotes ſunt dona diſponentia ad huiuſmodi coniunctionem ¶ Ad .3. dicendum qᷓ viſio .2ᵉʳ pt accipi ¶ Uno modo actualiter pro ipo actu viſionis et ſic viſio non eſt dos ſ ē

ipa btitudo. Alio modo pt accipi habitualiter .i. potentia a qua talis operacio elicitur .i. per ipam glorie claritatem qua anima diuinitus illuſtratur ad deum videndum et ſic ē dos et principium btitudinis non aūt ē ipa btitudo Et ſimiliter dicendum ē ad .4. de fruicione ¶ Ad .7. dicendum qᷓ btitudo colligit omnia bona non quaſi partes eſſentie beatitudinis ſ quaſi aliquo modo ad btitudinem ordinata.

Ad .3. ſic proceditur. vꝫ qᷓ ⁊po competit habere dotes ſancti n. ⁊po per gloriam conformantur Unde dicitur Phil. 3 reformabit corpus humilitatis nre configuratum corpori claritatis ſue ergo ⁊ ⁊po dotes habet ¶ Preterea in ſpirituali matrimonio aſſignantur dotes ad ſimilitudinem matrimonij corporalis. ſ in ⁊po primo inueniuntur quoddam matrimonium ſpirituale qd̓ ē ſibi ſingulare .ſ. duarum naturarum in vna perſona ſm qd̓ dicitur natura humana in ipo eſſe deſponſata a verbo vnde ꝑ gloriam ſuper illud pſ. In ſole poſuit tabernaculum ſuum ⁊c et Apoc. 21. ecce tabernaculum dei cum hominibus ergo ⁊ ⁊po competit habere dotes ¶ Preterea ut dicit Aug͛ in lib. de doct. ⁊piana ⁊ꝫ ſm regulam Ticonij propter unitatem corporis myſtici que ē inter caput ⁊ membra nominat ſe ⁊pus ſponſum et ſponſam ut Ysa. 61. quaſi ſponſum de

coratam corona · et quasi spo
sam ornatam monilibus suis
tum quia debeantur dotes spo
se omnes ut videtur in christo dotes
ponam ¶ Primo omnibus membris
etiam debetur dos tum etiam sit
sponsa · sed christus est etiam membrum
ut patet 1 cor 12 · Vos estis
corpus christi et membra de membro
glo · de christo · quia debentur christo
dotes ¶ Secundo christus habet perfectam
visionem fruitionem et delectationem
hec autem ponuntur dotes quia etc.
¶ Tertio tamen inter sponsum et spo
sam exigitur distinctio personarum
sed in christo non est aliqua persona
distinctam a filio dei qui est
sponsus ut patet ·Io· 3· Qui habet
sponsam sponsus est · quia tamen
dotes sponse assignentur ut
per sponsa videtur quod christo non com
petat habere dotes ¶ Quarto non est
eiusdem dare et recipere dotes
sed christus est qui dat dotes spirituales
quia non christo competit dotes
habere ¶ Responsio dicendum quod circa hoc est
duplex opinio · Quidam enim di
cunt quod in christo est triplex unio
Una que dicitur consentanea
qua unitur deo per connexionem
amoris / Alia condignativa
qua humana natura unitur
divine · Tertia qua christus ipse unitur
ecclesie dicunt ergo quod secundum duas
primas uniones competit christo
habere dotes sub ratione dotis
sed quantum ad tertiam convenit
ei id quod est dos excellentissime
non tamen sub ratione dotis

quia in tali coniunctione christus est
ut sponsus sed ecclesia ut spon
sa · Dos autem datur sponse
quantum ad perfectam · Sed dicen
dum quod cum dos detur sponse ad nuptias
sed hoc non videtur esse conveniens
in illa coniunctione qua
christus unitur patri per consensum
amoris · et cognationem licet
deus non det aliquod munus ex
quo non est ibi aliqua subiectio
quam oportet esse sponse ad spon
sum similiter etiam nec in
coniunctione humane nature
ad divinam que est in unione
persone vel quantum ad conformi
tatem voluntatis propter ex
ratio dotis propter tria / Primo
quia exigitur conformitas nature
inter sponsum et sponsam in
unione illa in qua dantur do
tes et hoc deficit in coniunctione
humane nature ad divinam
Secundo quia exigitur distinctio personarum
humana autem natura non est persona distincta
a verbo · Tertio quia dos da
tur quando sponsa de novo traducitur
in domum sponsi ut videtur
ad sponsam pertinere que de novo
coniuncta sit coniuncta hu
mana autem natura que est assumpta
in unitate persone a verbo nunquam
fuit quin esset perfecte coniuncta
Unde secundum alios dicendum quod nullo
modo non convenit christo ratio
dotis · ut non ita proprie sicut aliis
sanctis ea tamen que dotis sunt
excellentissime ei conveni
unt ¶ Ad primum ergo dicendum quod con

formatio illa ē intelligenda s.
id qđ ē dos · 3 nō s. ratio
dotis que sit in xpō nō eni
oz qđ i͠n aliquo xpō confor
marmur s. eodē in xpō ꝫ
in nob. ¶ Ad · 2 dđ qđ nā
huna nō pōt dr̃ sponsa in
coniunctione illa qua vbo
coniungit̃ cum nō sueiīt
ibi psonarum distinctio que
inter sponsum ꝫ sponsam re
quiritur qđ s. qđ quis dicat̃
d. sponsa humana natura s.
qđ vbo coniuncta ē hc est
comparantum lz aliqz actum
sponse. qꝛ s. inseparabilr̃ con
iungit̃ s. qꝛ in illa coniunc
tōe humana nā ē vbo inferiō
· 2 p ubum regit̃ sic sponsa p
sponsum ¶ Ad 3 dđ qđ lz
qđ aliquis dr̃ xp̄c sponsa nō est
qꝛ ipe vel sit sponsa · s. in qꝫ
s. assumit psonam sponse sue
s. ecclie q est ei spūaliter
coniuncta Unde nichil p
hibz quin p illum modum
loquendi possit hre dotes
nō qđ ipe heat · s. qꝛ ecclia lz
¶ Ad · 4 dđ qđ nomē ecclie
dupliciter accipit̃ quoqꝫ · n
nominat tm̃ corpus quod
xpō coniungit̃ sicut capiti
et tm̃ ecclia lz rōm sponse
sit vel xp̄c nō ē ecclie mēbrū
s. ē caput influens omnibꝫ
membris Aliquo acci͞p̃
ecclia. s. qđ nominat caput
et membra coniuncta Et
xp̄c dr̃ membrum ecclie in
quantum lz distinctum offi
cium ab omnibꝫ aliis · s.
influere vitam ꝫ͞pinis non

multum ppe dr̃ membrum
qꝛ membrum importat ptium
laritatem quandam lz xpō
aut bonum spūale nō ptiu
latum · s. ē tōt integrum lz
ipe ē totum ecclie bonum
nec ē aliquid maius ipo ꝫ
aliis qđ ipe solus sit aut
loquendo d. ecclia nō solum
nominat sponsam pūt per
coniunctoz spūalem ē ecclia
omnium effectum Unde lz
xp̄c aliquo mō dicat̃ membrū
ecclie nullo tamē mō pt dici
membrum sponse · et ei nō
conuenit ratio dotis ¶ Ad
v. dđ qđ in processu illo ē
falā accidentis nō · n illa
xpō conueniunt s. qđ lz
ratoz dotis

Ad · 4 sic pceditur qđ an͞l
heant dotes qꝛ sc̃
illud Can · vi · Una
ē columba mea · dt glo · v
ē ecclia in hominibꝫ ꝫ an͞lis
s. ecclia ē sponsa Et nobis
ecclie conuenit hre dotes
ergo an͞li dotes hñt ¶ P͞t luc.
xii · Sr̃ illud Et vos siles
hominibꝫ expectantibꝫ domi
num suum qn̄ reu͞tatur a nuptiis
dicit glo · ad nuptias dn̄z venit
qn̄ post resurrecōz nouus homo
an͞lorum sibi multitudine co
pulauit ergo an͞lorum multi
tudo ē sponsa xpī qꝛ sic an
gelis debentur dotes ¶ P͞t
spūale mīm ī spūali
coniunctōe consistit · s. spūalis
coniunctio nō ē minor int
anglos · ꝫ deum qđ int homes

beatos et deum quo cum dotes
de quibus nunc agimus ratione
spualis unionis assignentur
videtur quod angelis conveniant
dotes ¶ Preterea spuale matrimonium
requirit spuales sponsum et
sponsam sed in xpo in quantum
(fi)nus spus mag(is) sunt con
formes in natura angeli quam
homines ergo mag(is) pt esse
spuale matrimonium angelorum ad xpm
quam hominum ¶ Preterea maior con
venientia exigitur inter caput
et membra quam inter sponsum
et sponsam sed conformitas
que est inter xpm et angelos sufficit
ad hoc quod xpus dicatur caput an
gelorum ergo eadem ratione sufficit
ad hoc quod dicatur sponsus eorum
eorum ¶ Sed contra origenes
super cantica distinguit quasdam
personas scilicet sponsum et sponsam
adolescentulas et sodales spon
si et dicit quod angeli sunt
sodales sponsi cum ergo do
tes non debeantur nisi sponse
videtur quod angelis dotes non con
veniant ¶ Preterea xpus desponsavit
sibi ecclesiam per incarnationem
et passionem unde figuratur
per hoc quod dicitur exodi 4 sponsus
sanguinum tu michi es sed
xpus per passionem et incarnationem
non aliter fuit coniunctus
angelis quam prius erat ergo
angeli non pertinent ad ecclesiam sed quod
ecclesia dicitur sponsa ergo angelis
non conveniunt dotes ¶ Respondeo
dicendum quod ea que ad dotes anime

pertinent non est dubium angelis sicut
et hominibus convenire sed secundum
rationem dotis non ita eis sicut
hominibus conveniunt eo quod
non ita proprie convenit angelis
ratio sponse sicut hominibus exigitur
enim inter sponsum et sponsam
nature conformitas ut sint
eiusdem speciei hoc autem modo homines
cum xpo conveniunt in quantum
naturam humanam assumpsit
per quam assumptionem factus
est conformis in natura
speciei humane omnibus hominibus
angelis autem non est conformis
secundum naturam speciei neque secundum
naturam humanam et ideo ro
dotis non ita proprie convenit
angelis sicut hominibus cum in
hiis que methaphorice dicuntur non requi
ratur similitudo quantum ad omnia
non pt ex aliqua dissimili
tudine concludi quod methaphorice
aliquid de aliquo non predicetur
et ex ratione inducta non
pt simpliciter haberi quod angelis
dotes non conveniant sed solum
quod non ita proprie ut hominibus
ratione dissimilitudinis predicte ¶ Ad primum ergo dicendum quod quamvis
angeli pertineant ad unitatem
ecclesie non tamen sunt membra
ecclesie secundum quod ecclesia dicitur sponsa
per conformitatem nature
et non convenit eis proprie habere
dotes ¶ Ad secundum dicendum quod desponsatio illa large accipitur pro uni
one que non habet conformita
tem nature in specie etc. et ni(chi)l
prohibet large accipiendo do
tes ponere in angelis /

¶ Ad .3. dicendum quod ponitur in una specia
li non fit ut convenientia spiritualis
tamen illos qui conveniuntur
ad perfectam unionem rationis oportet
cum specie nature convenire
Et propter hanc dispensationem propter
angelos non potest ¶ Ad .4. dicendum
quod illa conformatio quam anima con
formatur corpori neququam
e deus non est talis que suf
ficiat ad perfectam unionem rationis
cum non sit unius sed conve
nientiam in specie sed magis
ad hoc remanet infinita
distantia ¶ Ad .v. dicendum quod verum
est et propter hoc caput ad corpus
sed illam rationem qua caput
requirit conformitatem
nature tamen sciendum quod licet
caput et alia membra sint
propter individuum eiusdem spe
cie tamen si considerandum per se
considerat cum alio est eiusdem
speciei et manus non habet aliam
speciem partis a capite ¶ Sed
loquendo de membris sed
se non requiritur inter ea alia
convenientia quam proportionis
ut unum ab alio accipiat
et unum alii subserviat et
convenientia que est inter deum
et angelos magis sufficit ad
rationem capitis quam ad rationem sponsi

Ad .v. sic proceditur videtur quod in
convenienter ponantur
tres esse anime esse
dotes scilicet visio dilectio et
fruitio anima enim coniungitur
deo secundum mentem cuius est ymago
quo trinitatis scilicet memoriam
intelligentiam et voluntatem
sed dilectio ad voluntatem pertinet

visio ad intelligentiam ergo debet
aliquid poni quod memorie
respondeat cum fruitio non
pertineat ad memoriam sed ma
gis ad voluntatem ¶ Preterea dotes
beatitudinis dicuntur respondere virtuti
bus quibus deo coniungimur
que sunt fides spes caritas
quibus est ipse deus obiectum
sed dilectio respondeat caritati
visio autem fidei ergo debet aliquid
poni quod pertineret ad spe
cum fruitio magis pertineat
ad caritatem ¶ Preterea deo non
fruimur nisi per dilectionem et visionem
illud enim dicimur frui que
diligimus propter se ut dicit Augustinus
in libro de doctrina christiana ergo
fruitio non debet poni alia dos
a dilectione ¶ Preterea ad perfectionem
beatitudinis requiritur comprehensio
1. Cor. 9o. Sic currite ut
comprehendatis ergo debet adhuc
quarta dos poni ¶ Preterea Anshelmus
dicit quod hec pertinent ad beatitudinem
anime sapientia amicitia
concordia potestas honor securitas
gaudium et videtur predicte
dotes inconvenienter assignari
¶ Preterea Augustinus in fine de civitate dei
dicit quod deus in illa beatitudine
videbitur sine fastidio amabitur
sine fatigatione laudabitur ergo
laus pro assignatis dotibus
annumeranda est ¶ Preterea Boecius po
nit quinque ad beatitudinem per
tinentia in 3. de consolatione que
sunt hec sufficientia quam promit
tunt divicie iocunditas quam
promittit voluptas celebritas
quam promittit potentia reverentia
quam promittit dignitas etc.

vide. q potius ista deberent
assignari dotes q predicta
Ergo dici q ab omnibus quia
3 ponunt anime dotes di
uersificant tamen quidam n dicunt
q 3 dotes anime sunt, vi
sio et delectatio et comprehensio
quidam q sunt fruitio visio
et comprehensio omnes tamen hee
assignationes reducuntur in idem
et eodem modo causantur nunc assignatur
dictum est enim q dos aliqua
anime inherens per quod ordi
natur ad operationem in qua consis
tit beatitudo in qua quidem operatione
duo requiruntur. s. ipsa substantia opera
tionis que est visio et perfectio eius
que est delectatio oportet n beatitudinem
esse operationem perfectam visio
aut aliqua est dos delectabilis
duo comminus ex parte obiecti
cui quantum id quod videtur est
delectabile / Alio modo ex parte
visionis inquantum ipsa videre
delectabile est sicut delectamur
in videndo malum quandoque.
cum mala non delectent nos ergo
operatio illa in qua ultima beati
tudo consistit debet esse perfectissima
ideo requiritur q visio illa
sit delectabilis utroque modo ad
hoc autem q ipsa visio sit de-
lectabilis requiritur q sit facta
connaturalis videnti per aliquem
habitum sed ad hoc q sit facta
delectabilis ex parte visibilis
requiruntur duo s. q ipsum vi
sibile sit conveniens et q
sit coniunctum sic ergo delecta
bilitate visionis ex parte su

requiritur habitus qui visionem elevat
et est una dos q dicitur ab omnibus
visio sed ex parte visibilis re
quiruntur duo, s. convenien
tia que est per affectum et quantum
ad hoc ponitur a quibusdam dos
delectatio et a quibusdam fruitio
sed in quod fruitio ad affectum
pertinet illud n. q summe diligimus
convenientissimum estimamus
requiritur. et ex parte visibilis co
niunctio et sic ponitur a quibusdam
comprehensio que nihil aliud est
q in patria deum habere et in
se ipso tenere. sed sed alios frui
tio prout fruitio est non spe
sed est in via. sed iam ver-
sa est in patria et dotes
respondeant 3bus virtutibus
theologicis. s. visio fidei, spei
vero comprehensio, vel fruitio vel
sed alium acceptionem, caritati
vero fruitio vel dilectio sed alias as
signationes aliam, fruitio n.
perfecta qualis in patria habetur
includit in se delectationem et co
prehensionem et ideo a quibusdam
accipi pro uno a quibusdam vero
pro alio / quidam vero attribuunt
has 3 dotes / 3bus anime
viribus, visionem rationali
delectationem concupiscentie, frui
tionem vero irascibili quia ista
talis fruitio est per quandam vic
toriam adepta sed non proprie dicitur
q irascibilis et concupiscibi
lis sunt in parte intellectiva sed
sensitiva dotes quia anime

ponitur in ipsa mente ¶ Ad .4.
quod dicitur quod memoria et intelli-
gentia non habent in beatis operationem
vel quia ipsa intelligentia est
operatio memorie vel si intel-
ligentia dicatur esse potentia tunc eadem
memoria non exit in opera-
tionem mediante intelligentia
quia memorie et intelligentie
non redduntur in beatis habitus scilicet
noticia et ideo utrique redditur
tamen una dos scilicet visio ¶ Ad
.2. dicitur quod fruitio redditur spei
inquantum includit com-
prehensionem que spei succedit
quod enim speratur nondum
habetur et ideo spes quandoque animum af-
fligit propter distantiam amati
et propter hoc in patria non remanet
sed succedit ei comprehensio
¶ Ad .3. dicitur quod fruitio secundum
quod comprehensionem includit
distinguitur a visione et dilectione
alio tamen modo quam dilectio
a visione dilectio enim et
visio diversos habitus nominat
quorum unus pertinet ad in-
tellectum alter vero ad affectum
sed comprehensio vel fruitio
scilicet quod ponitur pro comprehen-
sione non importat aliquem
habitum ab illis duobus sed
importat remotionem impedi-
mentorum ex quibus efficie-
batur ut non posset mens deo
quasi presentialiter coniungi
sicut dicitur quibusdam. Sic philosophus quod ipse
habitus glorie animam ab omni
defectu liberat sic quod faciat
eam sufficientem ad cognos-
cendum sine fantasmatibus et ad

predominandum corpori et alia huius-
modi excluduntur impedimenta quibus
fit ut modo peregrinemur a
domino ¶ Ad .4. patet solutio ex
dictis ¶ Ad .5. dicitur quod iste dotes
sunt immediata principia
operationis illius in qua perfecta
beatitudo consistit per quam anima
Christo coniungitur ¶ Alia autem
que anshelmus enumerat non sunt
huiusmodi sed sunt qualitercumque
beatitudinem concomitantia vel
consequentia non solum in
comparatione ad sponsum ad
quam sola sapientia inter e-
numerata ab eo pertinet sed etiam in com-
paratione ad alios pares ad
quos pertinet amicitia quantum
ad unionem affectuum et concor-
dia quantum ad consensum in
agendo vel ad inferiores ad quos
pertinet potestas secundum quod a superioribus
inferiora disponuntur et honor
secundum id quod ab inferioribus supe-
rioribus exhibetur et etiam per com-
parationem ad se ipsum ad quod a. 95
pertinet securitas quantum ad re-
motionem mali et gaudium
quantum ad adeptionem boni
¶ Ad .6. dicitur quod laus que ab
augustino ponitur .3. eorum que
in patria erunt non est dispositio
ad beatitudinem sed magis
beatitudinem consequens ex hoc
enim ipso quod anima deo co-
niungitur in quo beatitudo consi-
stit sequitur quod in laudem prorumpat
unde laus non habet rationem dotis
¶ Ad .7. dicitur quod illa quinque
que enumerat boe(tius). sunt quedam
beatitudinis conditiones non

aut dispos ad beatitudinem vel be
titudine actuum eo quod beatitudo
racione sue perfectionis sola et simul
hec per se appetitur quicquid ab ho
minibus in diversis rebus queritur
ut patet per philosophum 10. ethi. et secundum hoc
ondit boecius illa quinque in
causa beatitudinem esse quia hec sunt
que ab hominibus in vana felici
tate temporali queruntur vel
que pertinet ad immunitatem a
malo sic est securitas vel ad co
sensum boni convenientis sic
iocunditas et perfectio sic suffi
ciencia vel ad manifestacionem
boni sicut celebritas in quantum
bonum omnibus est in noticia
multorum et reverencia in quantum
illius noticie vel boni signum
aliquod exhibetur reverencia in
consistit in exhibicione hono
ris qui est testimonium virtut
Unde patet quod ista quinque non di
citur dotes sed quedam beatitudinis
condiciones De aureolis

a.95 Quarto considerandum
est de aureolis circa quod
queruntur. 13. primo
utrum aureola differat a premio
essenciali // 2o utrum differat
a fructu // 3o utrum fructus
sit virtuti continencie de
beatur // 4o utrum convenienter
assignentur 3es fructus
3bus partibus continencie // 5o utrum
virginibus debeatur aureola
6o utrum debeatur martiribus
7o utrum debeatur doctoribus
8o utrum Christo aureola de
beatur. 9o utrum angelis // 10o
utrum corpori humano debeatur.
11o utrum convenienter 3es au
reole sint virginum martirum
et predicatorum // 12o utrum au
reola virginum sit potissima
inter alias // 13o utrum unus
alio intensius eandem aureo
lam habeat.

Ad 1 sic proceditur videtur quod aureo
la non sit aliquod
aliud premium a premio
essenciali quod aurea dicitur premi
um essenciale est ipsa beati
tudo secundum Boecium
est status omnium bonorum con
gregacione perfectus ergo premi
um essenciale includit omne
quod habetur in patria et aureola
concluditur in aurea ¶ Preterea magis
et minus non diversificant speciem
sed illi qui servant consilia
et precepta magis premiantur quam
illi qui servant precepta tan
tum in aliquo premio eorum
videtur differre nisi quod unum est
alio maius cum aureola
nominat premium quod debetur
operibus perfectis ergo videtur quod
aureola non dicat aliquid dis
tinctum ab aurea ¶ Preterea pre
mium respondet merito sed ra
dix totius meriti est caritas
cum ergo caritati respondeat
aureola videtur quod in patria
non erit premium ab aurea
distinctum ¶ Preterea omnes ho
mines assumuntur ad angelorum
ordines ut dicit Gregorius sed in
angelis hoc quedam data sint
quibusdam excellentibus tamen nichil

i poſſidetur ſingularit omnia
n in omnibus ſunt non quidem
equalit quia alius alius ſublimi
us poſſidet que tamen omnes
ut Gregorius dicit ergo in beatis non
erit aliud aliquod premium
niſi omnium commune ergo aureo
la non est premium distinctum
ab aurea ¶ Preterea excellencioris
merito excellens premium de
betur ſed ergo aurea debetur operibus
que ſunt in precepto aureola
vero hiis que ſunt in conſi
lio aureola erit perfectior quam
aurea . et ita non dicet dimi
tive ſignificari. Et sic quod
aureola non ſit premium diſtin
ctum ab aurea ¶ Contra Exodi
xxv. Facies alteram coro
nam aureolam dicit Glossa. ad
coronam pertinet canticum novum
quod virgines tantum coram agno
continuunt ex quo videtur quod au
reola ſit quedam corona
non omnibus ſed quibusdam
ſpecialiter reddita aurea autem
omnibus beatis redditur ergo au
reola est aliud quam aurea ¶ Preterea
pugne quam ſequitur victoria debetur
corona ij ad Thimotheum ij Non coro
nabitur niſi qui legittime certa
verit ergo ubi est ſpecialis racio
certaminis ibi debet eſſe corona
ſpecialis ſed in aliis operibus eſt
ſpecialis racio certandi ergo preter
aliquam coronam habere debent
et hanc dicimus aureolam
¶ Preterea eccleſia militans deſcen
dit a triumphante ut dicitur Apocalipsis
xxj Vidi civitatem ſanctam et cetera
ſed in eccleſia militanti ſpecialia
ſpecialia habentibus redduntur
ſpecialia premia ſicut victoribus coro
na currentibus bravium ergo
ſimiliter debet eſſe in eccleſia trium
phante ¶ Responsio dicendum quod premium
eſſenciale hominis quod eſt eius
beatitudo conſiſtit in perfecta con
iunctione anime ad deum in
quantum eo perfecte fruitur ut
viſo et amato perfecte hoc autem
premium methaforice corona dicitur
vel aurea / tamen ex parte meriti
quod tamen quadam pugna
agitur Militia enim eſt
vita hominis ſuper terram Iob
vij. tamen ex parte premii propter
homo efficitur quodammodo
divinitatis particeps et per quod
regie poteſtatis Apocalipsis v. feciſti
nos deo nostro regnum et ſacerdotes
corona autem eſt proprium ſignum
regie poteſtatis et eadem racione pre
mium quod eſſenciali additur coro
ne exterior hoc ſignat et coro
na perfectior quandam racione
ſigure circularis ut ex hoc et
perfectioni competat beatorum ſed
quia nichil poteſt ſuperaddi quin
ſit eo minus ideo ſuperadditum
premium aureola nominatur
huius autem eſſenciali premio quod au
rea dicitur aliquid ſuperadditur dupliciter
uno modo ex condicione nature
eius qui premiatur ſicut ſuper
beatitudine anime gloria corporis
adiungitur Unde et ipſa gloria
corporis adiungitur Unde et
ipſa gloria corporis interdum
aureola nominatur Unde ſuper
illud Exodi xxv. facies alteram
coronam aureolam dicit quedam
glossa quaſi in fine aureola ſup

ponitur cum in scriptura dicitur
quod eris sublimior in gloria
in receptione corporum sunt
sic autem nunc de aureola non
agitur ¶ Nomine vero operis
victoriosi quidem vero conti-
nentur ex duobus ex quibus est scilicet
bonitatis vero scilicet ex radice
caritatis qua refertur in finem
ultimum et debetur ei essentia-
le premium scilicet perventio ad fi-
nem qui est aurea et ex ipso genere
atque quod laudabilitatem qua-
dam habet ex debitis circumstan-
tiis et quod habitu eliciente ex
proximo fine et debetur ei
quoddam accidentale premium quod au-
reola dicitur et hic modo de aureola
ad presens intendimus Et dicendum est
quod aureola dicit aliquid au-
ree superadditum id est quoddam gau-
dium de operibus a se factis
que habent rationem victorie excellen-
tis quod est aliud gaudium
ab eo quo de coniunctione ad de-
um quis gaudet quod gaudium
aurea dicitur ¶ Ad primum ergo dicendum quod
beatitudo includit omnia bona
que sunt necessaria ad perfectionem ho-
minis operatione sed quedam
possunt superaddi non quasi
necessaria ad perfectam operationem
ut sine quibus esse non possit
sed quia his additis clarior est
beatitudo / Unde pertinent ad
bene esse beatitudinis Et ad de-
centiam quandam ipsius sicut et
felicitas politica ornatur
nobilitate Et corporis pulchritu-
dine et huiusmodi sine quibus esse
potest ut dicitur in primo ethicorum et hic

modo se habet aureola ad beatitu-
dinem predictam ¶ Ad secundum dicendum quod
ille qui servat consilia et precep-
ta semper meretur magis quam ille qui
servat precepta tantum sed quod ratio
meriti consideratur in operibus
ex ipso genere operum non
autem semper sed quod ratio me-
riti ex ipso genere operum pensatur
ex radice caritatis tamen quandoque
ex maiori caritate aliquis
servat precepta tantum quam aliquis
precepta et consilia sed ut plures
accidit econverso quia probatio di-
lectionis exhibitio est operis
ut gregorius dicit Unde non ergo ex-
cellens premium intensum
magis dicitur aureola sed id quod
premio essentiali superadditur indif-
ferenter sive sit maius
premium excellentibus habentis au-
reolam sive minus sive
equale premio essentiali non
habentis ¶ Ad tertium dicendum quod caritas
est principium meriti sed
actus non est quasi instrumen-
tum quo meremur ad
effectum autem consequendum
non solum requiritur debita
dispositio in primo movente
sed etiam recta dispositio in
instrumento Et in effectu aliquid
consequitur ex parte primi
principii quod est principale et
aliquid ex parte instrumenti
quod est secundarium Unde
et in premio aliquid est ex parte
caritatis scilicet aurea et aliquid
ex genere operationis scilicet aureo-
la ¶ Ad quartum dicendum quod aurei-

omnes ex eodem operis actu suam beatitudinem meruerunt. scilicet in hoc quod sunt conversi ad deum et ideo nullum singulare premium invenitur in uno quod alius non habeat aliquo modo. Homines autem diversis operibus attinent beatitudinem merentur. Et ideo non est simile. Et illud quod commune videtur haberi inter homines quia omnes omnes communicant hoc in gaudendo. scilicet per caritatem perfectam unusquisque bonum alterius suum reputat non tamen hoc gaudium quo quis alii congaudet potest aureola nominari quia non datur in premium victorie eius sed magis respicit victoriam aliorum. corona autem ipsis victoribus redditur non victorie congaudentibus. ¶ Ad quintum dicendum quod maior est excellencia premii que surgit ex caritate quam illa que consurgit ex operis actu. sicut finis ad quem ordinat caritas est potior hiis que sunt ad finem circa que actus virtutum consistunt. Unde et premium respondens merito ratione caritatis quantumcumque parvum sit est maius quolibet premio respondente actui ratione sui generis. et ideo aureola diminutive dicitur respectu auree.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod aureola non differat a fructu. eidem enim merito non debentur diversa premia. sed eidem merito videlicet aureola et fructus centesimus scilicet virginitati ut habetur secundum glossam Mt. xiij ergo aureola est idem quod fructus. ¶ Praeterea Augustinus dicit in libro de virginitate quod centesimus fructus debetur martiri et idem debetur virginum ergo fructus est quoddam premium commune virginibus et martiribus. sed eisdem debetur aureola ergo aureola est idem quod fructus. ¶ Praeterea in beatitudine non inveniuntur nisi duo premia. scilicet essentiale et accidentale quod essentiali superadditur. quod dicitur aureola quod patet ex eo quod dicitur quod aureola corone auree superponi dicitur. sed fructus non est premium essentiale quia sic deberetur omnibus beatis ergo est idem quod aureola. ¶ Sed contra que non sunt eiusdem divisionis non sunt eiusdem rationis. sed fructus et aureola non similiter dividuntur quia aureola dividitur in aureolam virginum martirum et doctorum. fructus autem in fructum coniugatorum viduarum et virginum ergo fructus et aureola non sunt idem. ¶ Praeterea si fructus et aureola essent idem cuicumque deberetur fructus deberetur aureola. hoc autem patet esse falsum quia fructus debetur viduitati non autem aureola ergo etc. ¶ Respondeo dicendum quod ea que metaphorice dicuntur possunt varie accipi secundum adaptaciones ad diversas proprietates eius unde fit transsumpcio. cum autem fructus proprie in rebus corporalibus dicatur de terra nascentibus secundum diversas determinat condiciones que in fructibus corporalibus inveniri possunt

diversificandis fructus spiritualiter
accipitur. fructus non corporalis
delectamentum est quod refertur finem
quod in usum hominis venit
et etiam ultimum ad quod
operatio naturae pervenit. est et
id quod ex agricultura expectatur
per seminatorem vel quoscumque
alios modos quod et fructus
spiritualiter accipitur pro eo quod refertur
quasi ultimus finis. et secundum
hanc significationem dicitur deus
fructus perfecte in patria consistit
aut in via et secundum hanc significationem
accipitur fructus quia est deus sed
aut nunc de fructibus non loquitur
quod aut sumitur fructus spiritualis
pro eo quod refertur ad ipsum quia non
sit ultimus finis. et virtutes
fructus dicuntur inquantum
mente sincera delectatione referuntur
ut Ambrosius dicit. et accipitur
fructus Gal. v. fructus aut spiritus
gaudium etc. sed aut de fructu
hic nunc et non sumitur sed aut alio
modo sumitur fructus spiritualis ad
similitudinem corporalis fructus
inquantum corporalis fructus
est quoddam commodum quod ex
labore agriculturae expectatur
et sic dicitur illud premium quod
homo consequitur ex labore quo
in hac vita laborat et omne
premium quod in futuro habebit
ex nostris laboribus fructus dicitur
et accipitur fructus Ro. vj. habetis
fructum vestrum in sanctificatione
finem vero vitam eternam. sed
et nunc nos de fructu solo

agimus sed agimus de fructu sed
quod ex seminibus consurgit sicut
in de fructu dominus glosa dicit
sed Mat. xiij. fructum dividit in
trigesimum / sexagesimum / et centesimum fructum
aut sed hoc quod potest procedere ex
semine quantum semen est
efficax ad convertendum humorem
terrae in suam naturam. et
quanto hoc virtus est efficacior
et terra ad hoc paratior tanto
fructus sequitur uberior. spiritualiter
semen quod in nobis seminatur est
verbum dei. unde quanto aliquis
magis in spiritualitate convertitur
a carne recedens tanto
in eo est maior fructus verbi
dei. sed hic igitur fructus differt
ab aurea et ab aureola quia
aurea consistit in gaudio
quod habetur de deo. aureola vero
in gaudio quod habetur de operum
perfectione. sed fructus in gaudio
quod habetur de ipsa dispositione operantis
sed gaudium spiritualitatis
in quam proficit ex semine
verbi dei. quidam distinguunt
inter aureolam et fructum dicentes
quod aureola debetur pugnanti
sed ad Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.
fructus aut laboranti sed
id quod dicitur Sap. 3 bonorum
laborum gloriosus est fructus.
Alii vero dicunt quod aurea respicit continentiam
addens sed aureola et fructus consistunt
in hiis que sunt ad finem
ita tamen quod fructus principa-

hui9 respicit ꝯ solutatē aureo
la autem magis corp2. sꝫ cum
in eodꝫ sit labor ⁊ pugna
⁊ spūs eodꝫ ⁊ pꝛimum corpus ex
plus anime d'pendeat. s'
pdicta rōn essꝫ dīa int'
fructum aureum ⁊ aureo
lam ꝟ racione tn̄. 3o nō
pt ee. cum quibusdam assi
gnentur fructꝯ q̄bus nō as
signatur aureola / Ad .1. ergo
dicendū ꝙ nō ē inconueniens
eidꝫ uni ꝯ s' diuisa que in
ipo sunt diuisa pmia reddē
Vnde ⁊ ꝯ virginitati redde
tur aurea. sꝫ ꝙ ꝯ dicitur sꝫ
natur ꝯ cuius caritatis au
reola ꝯ. s' ꝙ ē pfectiōis
opus hui9 racōn victorie
excellentis fructꝯ ꝯ. sꝫ
qd' p virginitatem homo
ꝯ quandam spūalitatem
transit a carnalitate re
cedens / Ad .2. dicendū ꝙ fruc
tus. sꝫ ꝯ accepcoꝫ sunt
ꝯ loquim̄ non dicit
pmium coe meteo et vir
ginitati. sꝫ 3bꝫ continencie
gradibꝫ glō. aut ꝙ pcipit
fructum centesimū meritꝫ
redde large accipit fructꝯ
sꝫ ꝙ quelibꝫ remuneracio
sic fructꝯ ut' p centesimum
fructum ꝯ remuneracio de
ꝯ que quilibꝫ opibꝫ pfe
cti9 debe². / Ad .3. dicendū ꝙ ꝯ
ꝯ aureola sit quoddā acci
dentale pmium essenciali
sup additū ꝯ tn̄ omne
accitale pmium ē aureola

sꝫ pmium d' opibꝫ pfeccionis quibꝫ
homo maxime xpo confor
matur. s' pdictam contri
ani ꝯ vnde nō ē inconueniens
ꝙ abstraccioni a carnali vita
aliquod aliud accidentale p
mium debeat² ꝙ fructꝯ

Ad .3. sic pced² vr̄ ꝙ fruc
tꝯ non debeā² soli vir
ginitati continencie q²·1·
cor. xv. sꝫ ꝯ alia claritas
solis ꝯ dt glō ꝙ claritati
solis illaꝫ dignitas compa²
qui centesimum fructum ha
bent aut ꝙ lx. stelle vō q
tricesimum. sꝫ illa distinctio cla
ritatis. sꝫ ꝯ intencioꝫ apli ptꝫ
ad quamcunqꝫ distinccionē dignitatis
ꝯ ergo diuisi fructꝯ nō dꝫ reddē
soli continencie / Pꝫ fructꝯ
a fruicione d'. sꝫ fruicio ptꝫ
ad pmium essenciale quod
omnibꝫ ꝯ reddꝫ ergo
ꝯ fructꝯ labori debe² ꝯ
ꝯ honorum laborum glōs
ē fructꝯ. sꝫ maior ē labor
in fortitudine ꝙ in temperan
cia ꝯ incontinencia ergo fructꝯ
nō reddꝫ soli continencie / P
difficilius ē modum nō ex
cede ꝯ cibis ꝙ sunt neces
ad vitam ꝙ in venereis sine
quibꝫ vita conseruā pt ergo
maior ē labor ꝯ symonie
ꝙ continencie / Pꝫ fructꝯ
refeccionē comptat refeccio at'
pprie ē in fine cum ergo
ꝯ thēce fine habent
ꝯ obiecto. sꝫ ꝯ dicitur videt²
ꝙ fructꝯ ꝯ maxime
dicatur ꝯ vnde / Sꝫ ꝯ ē

quod hec in glosa aut xiij que fructus
assignat virginitati vidui-
tati et continentie coniugali que
sunt continentie partes / Respon-
deo dicendum quod fructus est quoddam
premium quod debetur homini ex
hoc quod a carnali vita debetur in
spiritualem transit et ideo illi vir-
tuti precipue fructus redditur que
hominem precipue a subiectione
carnis liberat hoc autem facit
continentia quia per delectationes
venereas anima precipue car-
ni subditur adeo ut in actu
carnali secundum Ieronimum nec spiritus
prophetie tangat corda prophetarum
nec in illa delectatione est possibile
aliquid intelligere ut philosophus dicit
vij ethicorum Et ideo continentie
magis redditur fructus quam alii vir-
tuti / Ad primum ergo dicendum quod glosa ibi
accipit fructum large secundum quod
quelibet remuneracio fructus nominatur
Ad 2 dicendum quod fructus non su-
mitur a fructu secundum illam
similitudinem qua nunc de fructu
loquimur / Ad 3 dicendum quod fructus
secundum quod nunc loquimur non respondet
labori racione retribucionis sed
secundum quod per laborem semina fruc-
tificant Unde et ipse segetes
labores dicuntur inquantum pro eas
laboratur vel labore acquiruntur
similitudo autem fructus secundum quod
oritur ex semine magis
aptatur continentie quam fortitudi-
ni quia per passiones fortitudinis
homo non subditur carni sicut per
passiones circa quas est continen-
cia / Ad 4 dicendum quod quamvis de-
lectationes que sunt in tribulationibus sint

maiores illis que sunt in
venereis non tamen sunt ita
vehementes Unde per eas
anima non ita subditur carni
Ad 5 dicendum quod fructus non
sumitur hic secundum quod fructus dicitur quod
perficitur in fine sed alio modo
Et ideo racio non sequitur

Ad 4 sic proceditur videtur quod
inconvenienter assignentur
tres fructus tribus continen-
tie partibus quia Galatas
5 ponuntur xij fructus scilicet
gaudium pax etc Et ideo
videtur quod non debeant poni tres
tantum Preterea fructus nominat ali-
quod premium speciale sed premi-
um quod assignatur virginibus
viduis et coniugatis non est
speciale quia omnes salvandi
continentur sub aliquo horum
trium cum nullus salvetur
qui continentia careat Et con-
tinentia per hec tria sufficienter
dividatur ergo inconvenienter tribus
predictis tres fructus assignantur
Preterea sicut viduitas excedit
continentiam coniugalem ita
virginitas viduitatem sed non
similiter excedit sexagesimus
tricenarium et centenarius
sexagenarium neque secundum arith-
meticam proporcionem quia sexa-
genarius excedit tricenari-
um in 30 et centenarius sexage-
narium in 40 neque etiam
secundum proporcionalitatem geo-
metricam quia sexagenarius
se habet in dupla proporcione ad
tricenarium centenarius
vero ad sexagenarium in super-

abundancia quia quasi totum in dua
uitas eius Ergo inconuenienter
aptantur fructus tribus continen
tie gradibus ¶ Preterea que in ſa
cra ſcriptura dicuntur perpetuitatem
habent Luce 21. Celum et terra
tranſibunt uerba autem mea non
tranſient Sed ea que ex inſtitu
cione hominum ſunt facta
cottidie poſſunt mutari Ergo ex
hiis que ex conſtitucione hominum
ſunt non est accipienda racio
eorum que in ſcriptura dicuntur
Sed videtur quod inconueniens ſit
racio quam beda aſſignat
de iſtis fructibus dicens quod fruc
tus triceſimus debetur coniugatis
quia in computacione que fit in
abaco XXX ſignantur per
contactum pollicis et indicis
ſecundum ſuam ſummitatem Unde in
quodammodo oſculantur ſe Et
tricenarius numerus ſignat co
niugatorum oſcula ſexage
narius uero numerus ſignificatur
per contactum indicis ſuper
medium articulum pollicis
Et per hoc quod index iam ſuper
pollicem opprimens ipſum ſignificat
oppreſſionem quam vidue pa
ciuntur in mundo cum autem
numerando ad centenarium per
uenimus de ſiniſtra ad dextram
tranſimus Unde centena
rius uirginitas deſignatur
que habet proporcionem angelice dignitatis
qui ſunt in dextra id est in
gloria Nos autem in ſiniſtra
propter imperfectionem preſentis vite Reſpon
deo dicendum quod per continenciam cui fructus
redditur homo ad quandam ſpiritua

litatem adducitur a carnalitate ab
recta Et ideo ſecundum diuerſum modum
ſpiritualitatis quam continencia
facit diuerſi fructus diſtinguuntur
¶ Eſt enim quedam ſpiritualitas neceſſaria
et quedam ſuperabundans neceſſaria
est in hoc quod rectitudo ſpiritus ex
delectacione carnis non peruertatur
quod fit cum aliquis preter rectum
ordinem racionis utitur de
lectacionibus carnis et hec est
ſpiritualitas coniugatorum
ſpiritualitas uero ſuperabundans
est per quam homo abſtinens de
lectacionibus ſpiritum ſuffocantibus
omnino ſe abſtrahit Sed hoc
contingit dupliciter uel reſpectu omnis
temporis preteriti preſentis et futuri
Et hec est ſpiritualitas uirginum
uel ſecundum aliquod tempus et hec
est ſpiritualitas virginum vidua
rum Secundum hos ergo continen
ciam coniugalem datur fructus
XXX^us uidualem LX^us vir
ginalem centeſimus racione illa
quam beda aſſignat quamuis poſſit
alia racio aſſignari ex ipſa natura
numerorum tricenarius enim numerus
ex ductu ternarii in denarium
ſurgit ternarius enim est numerus
omnis ut dicitur in .i. de celo et mundo
et habet in ſe perfectionem quandam omnibus
communem ſcilicet principii medii et finis
Unde conuenienter tricenarius
numerus coniugatis aſſignatur
in quibus ſuper obſeruacionem decalogi
que per denarium ſignificatur non additur
aliqua perfectio niſi communis ſine qua
non poteſt eſſe ſalus ſenarius
autem ex cuius ductu in denarium
ſexageſimus ſurgit habet perfectionem

ex ptib; cum constet q omnib;
ptib; sunt simul aggregatis
Unde convenient viduitati
videl; numq invenitur pfecta
abstractio a delectacionib; car
nis quantum ad omnes circu
stancias q sunt .q. ps utriusq
actus cum nulla .n. p. ꝛ in
nullo loco viduitas carnis
utitur delectacionib; Et de
alijs circumstancijs que sunt
.q. ps coitus actus qd' no erat
in continencia coniugali S; cen
tenarius convenient videl;
virginitati qꝛ denarius ex
cuius ductu centenarius
surgit e limes mior Et illud
virginitas h; spualitatis li
mitem qꝛ ad eam nichil d'
spualitate addici pt. h; .n.
centenarius mis p quadratus
pfeccoi ex figura, figura n.
quadrata S; h' pfecta e q
ex omni parte equalitatem h;
utpote hns omnia lata equa
Unde competit virginitati
inq. quantu ad omne temps
equalit' incorrupcio invenit
Ad .1. ꝯ ddi q illi fructus
no accipiunt h' modo sicut
h; d' hijs loquimur / Ad .2. ddi
q nichl cogit ad ponendum
fructum ex premium no omib;
salvandis qua no solum
.n. essenciale premium que e
omnib; S; ꝛ aliquod accide
ns gaudium d' opib; illis
sine qb; no e salus / pt th
dici q fructus non omnib;
conveniunt salvandis sicut
pz d' hijs q in fine penitent

et incontinent vixerunt eis
non fructus S; eciā premium
debe' th / Ad .3. ddi q
distinccio fructuum magis
accipitur S; spes ꝛ figuras
mior qm S; quantitates
ipsorum. th ꝛ quantum ad
quantitat expressum pt
aliq vo assignari coniuga
tis enim abstinet th a no
sua, vidua vo a no suo ꝛ
innatur; quedam vo dupli
sit sexagenarius e du t.
ad tricenarium centenarius
vo sup sexagenarium addit
quadragenarium q consur
git exductu quatinarii
in denarium quaternarius aut
e primus cubus solidus ꝛ cubitus
Et convenit talis addicio
virginitati que sup pfecti
viduitatis pperuam incorru
peion adiungit / Ad .4.
ddi q qmus illa reputacio
rbor sit ex humana insti
tucione tamen funda' aliq
mo sit S; nt'am mistrat
S; ordine digitorum Et arti
ꝛ contactus inud gradatim
designant'

Ad .5. sic proce' vi' q
racione virginitatis
no debea' aureola sibi. n.
e mayor difficultas in
ope ubi debe' maius p
mium S; maior difficul
tatem patiunt' .n. in absti
nendo adelectacionib; carnis
vidue qm virgines dt .n.
Jo q quanto e maior diffi

cultas ꝓpt̄ quorumdā a vo
luptatis illecebris abstinēt
tanto maius ē p̄miū / Et
loq̄r in commendacione vidua
rum · phis · n · dt in li° ana
lium · q̄ iuuenes corrupte
mag̃ appetunt coitum ꝓp
rememoracōe delectacionis ergo
ergo aureola q̄ ē maximū
p̄miū nō debet̄ mag̃ viduis
q̄ virginib; ¶ P̄ s̄ virgi̅ti
debet̄ aureola vbi est pfis
sima virginitas maxime
inuenit̄r aureola s̄ in bta
virgine ē pfissima virgi
nitas · Vnde et virgo vir
ginum nominat̄r et tamē ei nō
debet̄ aureola · q̄r nullam
pugnam sustinuit cōto
tinendo cum corrupcōe fo
mitis nō fuit inuestata
ergo virginitati aureola non
debet̄ ¶ P̄ ei qd̄ nō ē s̄m
omne tempus laudab̄le nō
debet̄ p̄mium excellens s̄
virginitatem s̄uare in statu
innocencie nō fuiss; laudab̄le
cum tunc preceptū esset cres
cite et multiplicamini · et re
liter · t · tempore legis cum
steriles erant maledicte
ergo virginitati aureola nō
debet̄ ¶ P̄ nō debet̄ idē p
mium virginitati s̄uate
et virginitate amisse s̄
p virginitate amissa quoq;
debet̄ aureola ut si aliq̄
inuita pstituatur a tyra
no q̄r xpm̄ confitetur
ergo virginitati aureola
nō debet̄ ¶ P̄ excellens
p̄miū nō debet̄ ei qd̄ inest nob̄
a nā̄ · s̄ virginitas inest̄
cunctib; hominib; et bono et ma
lo ergo virginitati aureola
nō debet̄ ¶ P̄ sic se h; vidui
tas ad fructum sexagenariū
ita virginitas ad fructum
centesimū et ad aureolam
s̄ nō cunctib; vidue debet̄
fructus sexagenarius · s̄ solū
viduitate voventi ut q̄dam
dicunt ergo vr̄ q̄ nō cuil;
virginitati aureola debet̄ s̄
solum virginitati ex voto
s̄uate ¶ P̄ p̄miū nō dat̄
nāti · cum omne meritum
in voluntate consistat s̄ q̄da
sunt virgines ex nāte ut
nā̄r frigidi et eunuchi ergo
virginitati nō semp debet̄
aureola / Sz con̄ ē qd̄ h̄r
exo · xxv · fanas et alias
coronam aureolam glō ad
coronaz ptz · canticum nouū
q̄ virgines coram agno can
tant · s̄ q̄ sequunt̄r agnū q̄o
cumq; ierit ergo p̄miū qd̄
virginitati debet̄ dr̄ aureo
la ¶ P̄ ysa · lvj · dr̄ h̄ dt
dominus deus eunuchis et se
dabo eis nomē melius a
filys et filiab; glō ꝓpam
gloriam et excellentem sigt̄
s̄ p eunuchos qui seipos
castrauerunt ꝓp regnū celo
rum virgines designant̄r
ergo virginitati debet̄ aliquod
excellens p̄mium et hoc vocat̄r
aureola · Pr° · dcā · q̄ vbi ē
excellens ro uictorie i debet̄

aliq spalis corona Unde cum
p virginitatez aliquis singu
larem quandam victoriam
optineat d carne cou quaz
continue bellum gerit ut
gal v. Caro concupiscit
adversus spiritum etc Virgini
tati spalis corona debet q
aureola nominat hoc quidem
commu ab omnibz tenetur
sed cui virginitati deat aureola
no similit omnes dicunt
Quidam n dicunt aureo
lam actui deberi Unde illa
q actu virginitate servat au
reolam hebit si sit de nuo sal
vandorum sed hoc no vidensi ee
convenienc quia sed hoc ille q
hz voluntatez nubendi et tm
antequam nupserint decedant
habebunt aureolam Unde
aliq dicunt qz aureola debe
statui et no actui ut ille tm
virgines aureolam mereant
q in statu virginitatis ppe
tue servande pivotum se po
suerunt sed hoc et no videt
conveniens qz aliquis cum
pari voluntate pt servare
virginitatem no vovendo sicut
aliquis alius vovens Et ideo
alit dici pt qz omne meritum
actum virtutis debet a ratione
imperato virginitatis aut sed
hoc ad genus virtutis ptinet
sed qz ppetua incorrupto me
tis et corporis per electionem cadit
ut ex hiis que dicta sunt
Et ideo illis tm virginibus
aureola ppe debet q ppositum
fuerunt virginitate ppetuo
conservande sive hoc ppositum
voto firmaverunt sive no
Et hoc dico sed qz aureola ppe
accipi ut premium quoddam
merito redditum quamvis hoc ppo
situm aliquid fuit interruptum
integritate tn carnis mane
te dummodo in fine vite in
veniatur. Quia virginitas
mentis repari pt quamvis
no virginitas carnis sed
aut aureolam. Large acci
piamus pquocumque gau
qd in pria hebunt sed gau
dium essentiale sic etiam
incorrupte carne aureolam
respondebit et sed ppositum
no hueruint ppetuo vir
ginitate servandi. no enim
e dubium qz de incorruptione
corpis gaudebunt sic et
innocentes de hoc quomodo
a peco fuerunt quamvis pec
candi optunitatez no hue
runt ut in pueris baptizat
sed hoc no e ppa acceptio au
reole sed valde communis
Ad 1 dicendum qz inconti
nendo sed aliquando maiorem
pugnam sustinet virgi
nes et sed aliquis videns veteris
pitis virgines n concupiscencia
inflammat et experiendi
desiderium qd exquidam curio
sitate procedit qua sicut sit ut
homo libencius videat q
nunquam vidit et etc. quoque in
eis concupiscenciam auget experta

maioris delectacionis quod sit secundum
virginitatem. Et ideo in consideracione
eorum cum comodorum que de-
lectacionem huiusmodi adiunguntur
Et quantum ad hoc videtur mino-
rem sustinent pugnam
maiorem autem propter delectationis
memoriam Et indicium cuius
alii presidiat secundum diversas homines
disposiciones et quibus magis
monentur hoc quidem illo quicquid
autem sit de quantitate pugne
hoc tamen certum est quod perfector
est victoria virginum quam
viduarum perfectissimum
enim genus victorie est
et pulcerrimum hosti minus
cessisse corone autem non de-
betur pugne sed victorie de
pugna / Ad 2 dicendum quod circa
hoc est opinio. Quidam
enim dicunt quod beata virgo pro
virginitatis premio non habet
aureolam sed aureola proprie
accepta. sed quod respiciat pugnam
tamen habet aliquid maius
aureola propter perfectissimum propositum
virginitatis servande. Alii
vero dicunt quod et aureolam
sub propria racione aureole habet
et excellentissimam. Quamvis
enim pugnam non senserit.
pugnam tamen carnis aliquam
habuit. sed ex vehemencia contem-
placionis habuit adeo carnem subdi-
tam quod huiusmodi pugna
ei insensibilis erat. Sed hoc
non videtur convenienter dici
quia cum virgo beata credatur
omnino immunis fuisse a fo-
mitis inclinacione propter eius sancti-
ficacionem perfectam. Non est pie
aliquam pugnam a carne
fuisse in ea. Cum talis pugna
non sit nisi a fomitis inclina-
cione. nec temptacio que est a
carne sine peccato esse possit
ut patet per glosam 2 Cor 12. Super
illud datus est michi stimulus
carnis etc. Unde dicendum est quod
aureolam proprie habet ut in hoc me-
bris aliis ecclesie conformetur in
quibus virginitas invenitur.
Et quamvis non habuit pugnam
per temptacionem que est a carne
habuit tamen pugnam per
temptacionem que est ab hoste
qui nec etiam Christum reveritus
fuit ut patet Matthei 4 / Ad 3.
dicendum quod virginitati non debetur
aureola nisi quando addit ali-
quam excellenciam sicut alios con-
tinencie gradus. Si autem Adam
non peccasset virginitas non
perfeccior fuisset continencia coniu-
gali. Quia fuissent tunc
honorabiles nupcie et thorus
immaculatus nulla concupiscencie
feditate existente. Unde vir-
ginitas tunc servata non fuisset
nec ei tunc aureola deberetur.
Sed mutata humane nature
condicione virginitas specialem
decorem habet. Et ideo ei speciale pre-
mium redditur tempore et legis
moysi quando cultus dei per carna-
lem actum propagandus erat non
erat omnino laudabile a co-
mixtione carnis abstinere. Un-
de tali proposito speciale premium

redde' n ex divino precepto in-
structu ut credit D. Iere. et he-
lia quorum coniugia non le-
guntur. / Ad .e. ddi qp si
aliqua p violenciam oppressa
fuit pp hoc non amittit aure-
olam divino proposito vir-
ginitate servandi inviolabi-
servet illi actui nullomodo co-
sentiens non tamen p hoc vir-
ginitatem perdit. Et ex dico si
p fide sive a p alia quacumque
causa corrumpatur violenter si
p hoc p fide sustineat hoc n
erit ad meritum a ad genus
aureolarum pertinebit / Unde Lucia
dixit si me invitam violare
feceris castitas mihi duplicata
erit ad coronam non qp habeat
duas virginitatis aureolas
sed qp duplex premium reportabit
unum p virginitate custodita
aliud p iniuria quam passa est
dato .2. qp talis violenter
taliter oppressa concipiat nec
ex hoc meritum virginitatis
perdit, nec tamen mater xpi equabi-
tur que fuit cum integritate men-
tis integritas et corporis
Ad .v. ddi qp virginitas
nobis a natura innascitur quantum
ad id quod est materiale in virgini-
tate sed propositum perpetue vir-
ginitatis servande ex quo vir-
ginitas meritum habet non est in-
natum sed ex munere gratie
proveniens. Ad .vi. ddi qp
non tenetur vidue servato sua
generatus debere sed et soli

qui propositum viduitatis servande
retinet qui ipsius et votum non
emittat sic et de virginitate
dictum est. / Ad .vij. ddi qp
si surgerent eunuchi vo-
luntate habeant perpetuam in-
corruptionem servandi et si
facultas esset coeundi vir-
gines sunt dicendi et au-
reolam merentur faciunt
n de necessitate virtutem si vo-
luntatem habeant ducendi
coniugem si possent aureolam
non merentur / Unde dicit aug.
in li. de sta virginitate
quibus ipsum aliquid membrum
debilitatur ut generare non pos-
sint non sunt eunuchi sufficit
enim xpiani fuerint et dei
precepta custodiunt eo tamen
proposito sunt ut coniuges
si possent haberent coniugate
fidelibus adequari

Ad .vi. sic proceditur videtur
qp martiribus aureola non
debeatur aureola enim
est premium qp operibus super ero-
gacionis redditur. Unde dicit
beda super .io. exod. vere
faries et aliam coronam etc.
de eorum premio pertinet recte mittit
legem qui generalia mandata
spontanee vite perfectionis
electione transcendunt. Sed
mori p confessione fidei quoque
est necessitatis non super erogacionis
ut patet hoc quod dicit Ro. x.
Corde creditur ad iusticiam ore
autem confessio fit ad salutem

ergo martirio non semper debetur au
reola ¶ P̄. sed contra. secundum quod opera quan
to sunt magis libera tanto
sunt magis grata. sed martirium
minimum habet de liberalitate cum
sit pena ab alio inflicta vio
lenter ergo martirio aureola non
debetur que videtur victorie excel
lenti ¶ P̄ martirium non so
lum consistit in exteriori passione mor
tis sed etiam in voluntate unde
bernhardus distinguit tria genera mar
tirum scilicet voluntate non ne
ce ut iohannes voluntate
et nece ut stephanus nece
non voluntate ut inno
centes sed ergo martirio aureo
la debetur magis debetur martirio
voluntatis quam exteriori mar
tirio cum meritum ex voluntate
procedat hoc autem non ponitur
ergo martirio aureola non debetur
¶ P̄ afflictio corporis est minor
quam afflictio mentis que est per
dolores et interiores anime
passiones. sed interior passio
quedam etiam martirium est unde
dicit ieronimus in sermone de
assumptione beate marie virginis dixe
rim dei genitrix virgo et marti
fuit quamvis in pace vitam
finivit unde tuam ipsius
animam pertransibit gladius
scilicet dolor de morte filii eius
ergo interiori dolori aureola
non videtur ut exteriori. unde
dicitur ¶ P̄ pena martirium quo
dam est unde dicit gregorius
quamvis occasio persecutionis de
sit habet tamen pax nostra martirium
suum quia et si cervicis colla
ferro non subdimus subtilium
tamen spirituali gladio carnalia
desideria in mente trucidamus
pena autem que in exterioribus operibus
consistit aureola non debetur
ergo nec etiam omni exteriori
martirio debetur aureo ¶ P̄ illi
cito operi non debetur aureola sed
illicitum est sibi ipsi manus
inicere ut patet per augustinum in primo
libro de civitate dei. et tamen quorundam
martirio in ecclesia celebrata
sunt qui sibi manus inieccerunt
tyrannorum rabiem fugien
tes ut in ecclesiastica historia
de quibusdam mulieribus apud
alexandriam ergo non semper
martirio debetur aureola ¶ P̄
contingit aliquem aliquando pro
fide vulnerari et postmodum
aliquo tempore supvivere
hunc constat martirem esse et
tamen ei aureola non debetur
quia eius passio non duravit
usque ad mortem ergo non semper
martirio debetur aureola ¶ P̄
quidam magis affliguntur
in amissione rerum temporalium
quam etiam in propriis corporis afflic
tione quod patet ex hoc quod multas
afflictiones sustinent ad lucra
acquirenda. sed ergo eis
propter christum temporalia bona diripi
antur videntur quod sint martires
nec tamen eis aureola videtur deberi
aureola ergo et idem quod prius
¶ P̄ martir videtur esse tamen ille qui
pro fide occiditur unde dicit ysidorus

meruerunt. testes latine dicuntur
qui testimonium per passiones
sustinuerunt et usque ad mortem
pro veritate certaverunt. Sed aliquae
aliae virtutes sunt fide excel
lentiores ut iustitia caritas et
huiusmodi quae sine gratia esse non
possunt quibus tamen non debetur
aureola ergo videtur quod nec martirio
aureola debeatur ¶ Praeterea sicut videtur
fidei est addita ita et quaelibet alia
veritas ut dicit Ambrosius. quod omne
verum a quocumque dicatur a spiritu
sancto est. Ergo si sustinenti mor
tem pro veritate fidei debetur aure
ola eadem ratione et sustinentibus
mortem pro alia qualibet veritate
quod tamen non videtur ¶ Praeterea bonum
commune est potius bono privato
sed si aliquis pro conservatione
reipublicae moriatur in bello iusto
non debetur ei aureola ergo et
si occidatur pro conservatione fidei
in se ipso. Et ideo quod prius ¶ Praeterea
omne meritum ex libero arbitrio
procedit. sed quorundam martiria
celebrat ecclesia qui usum li-
berum non habuerunt ergo
aureolam non meruerunt
et non omnibus martiribus debetur
aureola / Et contra Augustinus dicit
in libro de sancta virginitate
nemo quantum puto ausus
fuit praeferre virginitatem
martirio sed virginitati debetur
aureola ergo et martirio ¶ Praeterea
corona debetur certanti sed in
martirio est specialis difficultas
pugnae ergo debetur ei specialis

aureola / Respondeo dicendum quod sicut
inest quaedam pugna spiritui
contra interiores concupiscentias ita
et inest homini quaedam pugna
contra passiones exterius illatas
unde sicut perfectissimae victoriae
quae est de concupiscentiis carnis
triumphatur. scilicet virginitati debetur
specialis corona quae aureola
vocatur ita et perfectissimae victoriae
quae habetur de impugnatione exteriori
debetur aureola. perfectissima autem
victoria de exterioribus passio
nibus consideratur ex duobus
¶ Primo ex magnitudine
passionis inter omnes autem
passiones illatas exterius prae
minet mors sicut interius sunt praecipue
passionibus interioribus quae praecipue
sunt venereorum concupiscentiae
et ideo quando quis de victoria
de morte et ordinatis ad
mortem perfectissime convincit
¶ Secundo perfectio victoriae consideratur
ex causa pugnae quando videlicet
ex honestissima causa
pugnatur quae est Christus et haec
duo in martirio considerantur
quod est mors suscepta propter
Christum / martirem enim non facit
poena sed causa et ideo martirio
aureola debetur sicut et virgi
nitati / Ad primum ergo dicendum quod
sustinere mortem propter Christum
quantum est de se est opus
supererogationis non enim
quilibet tenetur fidem suam coram
persecutore confiteri. sed in cari

e d' nititis salutis qui .s. a p
seatore d' ostensus d' fide sua
requiritur / quam confiteri te-
net tamen sequitur quod aureola
non mereatur aureola enim
non debetur opi sic erogationis
inquantum est sic erogatio
sed inquantum professionis. Sed quidam
unde tali professione manete
est si non sit sic erogatio
aureolam aliquis meretur
Ad .2. dicendum quod meritis non
debetur aliquod premium sed
hoc quod ab exteriori infligitur
sed sed hoc quod voluntatte sus
tinetur quia non meremur nisi
per ea que sunt in nobis
Et quanto ad quod aliquis sustinet
voluntarie est difficilius
et magis natura voluntati
repugnare tanto volun
tas que propter Christum aliud susti
net ostenditur firmius fixa
in Christo. et ideo excellentius
premium debetur / Ad 3.
dicendum quod quidam actus sunt
qui in ipso actu habent quandam
vehementiam delectationis
vel difficultatis. et in talibus
actus semper addit ad ratio
nem vel demeriti. Sed quod actu
ex voluntate variari ex
vehementia actus a statu in
quo prius erat. et ideo ceteris
paribus actu luxuriam exer
cens plus peccat quam qui so
lum actu consentit quia ipso
actu voluntas augetur. Similiter
et cum actus meriti in martyrio

difficultatem habeat voluntas
tamen meriti non pertingit ad
aliud meritum quod actum meriti
debetur ratione difficultatis quantum
possit et pervenire ad aliud
premium consideata radice
merendi quia qui maiore cari
tate velle sustinere martyrium
quam alius sustineat Unde
voluntarie martire sit me
rere pro voluntate premium
essentiale equale vel maius eo
quod meriti debetur sed aureola
debetur difficultati que est in ipsa
pugna meriti Unde aureo
la voluntate tali meriti
non debetur / Ad .4. dicendum quod sic
delectationes tactus circa quas
est temperantia precipue locum
habent inter omnes delectationes et fortio
res et potiores ita dolores
tactus omnibus aliis doloribus pre
eminent Et ideo difficultati illi
que accidit in sustinendo do
lores tactus plura que sunt in
verberibus et huiusmodi debetur au
reola magis quam difficultati
sustinendi interiores dolores
propter quibus tamen non proprie dicitur ali
quis martir nisi per quandam
similitudinem Sic enim Ieronimus
loquitur / Ad .5. dicendum quod af
flictio penitentie proprie loquen
do non est meritum quia non con
sistit in hiis que ad mortem
inferendam ordinantur cum
ordinetur solum ad carnem
domandam que mensuram
si plus excedat erit afflictio
culpanda dicitur tamen per simi

litudine afflictionis invenimus
quod quidem afflictio excedit in
vij. afflictionum diuturnitate sed
excedit intensione. Ad vi
dicendum quod sicut Augustinus in primo de civitate
dei nulli licitum est sibi ipsi
manus inicere quacumque ex
causa nisi forte divino instin
ctu fiat ad exemplum forti
tudinis extendendum ut mors
contempnatur. illi autem de quibus
obiicitur divino instinctu mortem
sibi intulisse dicuntur. Et propter hoc
eorum memoria ecclesia celebrat.
Ad vij dicendum quod si aliquis
propter dei fidem voluntarie mortem
arripiat et suppinat non est
dubium quod aureolam meretur
sicut de beata cecilia patet que tedious
supposuit. Et de multis mori
bus qui incarcere sunt defuncti
si etiam sponte nullus eorum mortem
arripiat et tamen quamvis inde mor
tem incurrat credo aureo
lam mereri. Quamvis quidam
dicunt quod aureola non meretur
sive ex inimicia ut ex negligencia
propriam mortem incurrat non
enim ista negligentia eum ad
mortem induxisset nisi prosper
potius voluisset quod pro fide arce
ret et propria occasio mortis.
Unde propter hoc aureolam non
videtur amittere nisi sit talis
negligentia que culpam mortalem
induceret que et auream aufert
et aureolam. Si vero ex morta
li vulnere suscepto non mo
riatur aliquo tamen contingente
ut est vulnera non mortalia sus
ceperat et adhuc cariorem
sustinens moritur adhuc
aureolam meretur. Unde
quorundam sanctorum memoria
in ecclesia celebrantur qui in
carcere mortui aliquibus vulneri
bus longe ante susceptis sicut
patet de marcello papa. qualiscumque
igitur afflictio propter christum
illata usque ad mortem con
tinuatur sive mors inde sequatur
sive non aliquis martir
efficitur et aureolam meretur.
Si vero non continuetur usque ad
mortem non propter hoc aliquis
dicetur martir sicut patet de silvestro
de quo non solemnizat ecclesia
sicut de martire quia in pace consum
mavit quamvis prius aliquas
passiones sustinuerit. Ad
8 dicendum quod sicut temperan
cia non est circa delectaciones
in pecunia ut in honoribus
et huiusmodi sed solum in de
lectacionibus tactus quibus precipue
ita et fortitudo est circa pericula
mortis sicut circa precipua ut
dicitur in 3 ethicorum et ideo in iniuria
qui irrogatur circa corpus propriam
quod quam illata est mors sequatur de
betur aureola sive et ali
quis propter christum res temporales
sive famam ut aliquid
huiusmodi amittat non effi
citur propter hoc proprie martir
nec meretur aureolam nec
aliquis potest ordinate res
exteriores plus diligere quam
proprium corpus amor scilicet mior–

diuatis non coadiuuat ad mi
tum aureole ut est pt dolor
de amissione rerum corequam
dolori corporis occisione et aliis
huiusmodi ¶ Ad x dicendum quod ca
sufficiens ad meritum non
solum est confessio fidei sed que
cumque alia virtus non politi
ca sed infusa que finem ha
beat xpistum quolibet enim actu
virtutis quis testis xpisti effi
citur inquantum opera que
in nobis fiunt xpisto perficit testi
monia bonitatis xpistus sit
Unde aliquae virgines sunt
occise pro virginitate quam serva
re volebant sicut beata agnes
et quedam alie quarum
memoria in ecclesia celebratur
¶ Ad x dicendum quod veritas fidei habet
xpistum pro fine et pro obiecto et
ideo confessio eius aureo
lam meretur si pena addatur
non solum ex parte finis sed
et ex parte materie sed confessio
cuiuscumque alterius veritatis
non est causa sufficiens
ad meritum ratione materie
sed solum ratione finis ut
pote si aliquis vellet potius
quam quodcumque mendacium contra
xpistum dicendo peccare ¶ Ad
xi dicendum quod bonum increatum
excedit bonum omne creatum
Unde quicumque finis creatus
sive sit bonum commune sive
privatum non potest actui tan
tam bonitatem prestare quan
tam finis increatus cum
scilicet aliquid propter deum agitur

ideo cum quis propter bonum commune
non relatum ad xpistum mortem
sustinet aureolam non meretur
sed si hoc referatur ad xpistum
aureolam merebitur et martir
erit utpote si rem publicam
defendat ab hostium impug
natione qui fidem xpisti corrum
pere moliuntur et in tali de
fensione mortem sustineat
¶ Ad xii dicendum quod quidam dicunt
quod in innocentibus occisis pro xpisto
virtute divina accelleratus
est usus rationis sicut et in Io
hanne baptista dum adhuc
esset in utero matris et secundum hoc
vere martires fuerunt et
actu et voluntate et aureo
lam habent sed alii dicunt quod fue
runt martires actu tantum et non
voluntate quod videtur sentire Bernardus
distinguens tria genera martirum
ut dictum est et secundum hoc
innocentes sicut non pertingunt
ad perfectam rationem martirii sed
aliquid martirii habent ex hoc quod
passi sunt pro xpisto ita et
et aureolam habent non quidem se
cundum perfectam rationem sed secundum aliquam
participationem inquantum scilicet gau
dent se in obsequium xpisti occi
sos esse ut dictum est de pueris
baptizatis quod habebunt aliquod
gaudium de innocentia et car
nis integritate

Ad vi sic proceditur videtur quod
doctoribus aureola non
debeatur Omne enim premium
quod in futuro habebitur alicui
actui virtutis respondet sed predicare

ut doce no e actus aliq virtut
Ergo doctine ut pdicacois no
debet aureola ¶ Pr doce z
pdicare ex studio doctine pue
niunt sz ea q pmiant in fu
turo non sunt acqsita p
humanu studium et naliby
et acquisitis no inveniunt ergo
pdoctrina et pdicacone null
lus in futuro aureolam p
merebit ¶ Pr exaltacio in futu
rendz humilitati cu puni et
q se humiliat exaltabit sz
in docendo z in pdicando no
e humiliacio ymo magis sup
bie occo ut glo dt ag e
q dyay multos decepit hono
re magisterij ergo vr q p
dicaconi et doctrine aureola
no debeatur ¶ Sz contra eph j
sx d yt status q st super
eminet hc dt glo quadda
incrementum habunt sci
doctores ultra id q alij cont
habebunt ergo zc ¶ Pr cant
8 sx Illud Vinea mea co
ram me e dt glo ondit
quod singularis pmij doctoribz
eius disponit ergo doctores
habebunt singulare pmium
et vocamus aureolam
¶ Ego dicendum q sic p martiriu
z virginitatem aliquis p
fectissimam victoriam optz
d carne z mundo ita z
pfectissima victoria contra dya
optinet quod aliquis no so
dya impugnanti no cedit
sz z expellit eum z non
solum a se sz z ab alijs hc
aut fit p pdicacom et
doctrinam z ideo pdicacom
z doctrine aureola debet et
virginitati et martirio et
e dicendum ut quidam dicunt q
debeatur tm plats quibus com
petit ex officio pdicare z
doce sz quibuscumqz q licite
hz actum exercendi platis
aut no debet quamuis habeant
officium pdicandi n actu
pdicent q corona no debe
betur sz pugnanti actuali sz
ad z thi z Non corona
bit n q legittime certaunt
Ad j d ergo dicendum q pdicare
et doce sunt actus alicq virtut
s miae vnde z int spua
les elmats computant ex
¶ Ad z dicendum q quamuis facul
tas pdicandi z docendi quz
ex studio pueniat tm
usus doctrine ex voluntate
procedit q p caritatez informat
ado infusam et actus eius
meritorius ee potest ¶ Ad
z dicendum q exaltacio in hac
vita no diminuit diminit
aliquomo pmium nisi ea
q tali vita ppriam gloriam
querat qui aut tales ex
altacom in utilitatem alio
rum conuitit exea sibi
mercedem acquirit cum
aut dic quod doctrine debeat
aureola intelligendum e de
doctrinis ptinentibz ad salu
tem p quam dyabolus a
cordibz hom expugnatur
sic quibusdam spualibz armis
d quibz di z Cor x Ar
ma milicie nre non sic

carnalia s[ed] spiritualia

Ad. 8. s[ic] p[ro]cedit[ur] v[idetur]. q[uod] x[rist]o
aureola debeatur / de
bet[ur] n[am] aureola v[ir]gin
tati & martirio. z. & doctrine
s[ed] in xpo p[re]cipue fuerunt
g[o] ip[s]i p[re]cipue aureola co
petit / ¶ P[re]t[erea] omne q[uod] e[st] p[er]fec
ti[ssim]um in reb[us] humanis xpo
e[st] attribuendum s[ed] p[re]mium
aureole debe[tur] excellentissi[m]is
meritis g[o] z. xpo debe[tur]
¶ P[re]t[erea] cyprianus dicit q[uod] v[ir]ginita
tis d[icitur] v[ir]ginitas porta
virginitatis i[d est] exemplar
in d[e]o e[st] z[ed] v[idetur] q[uod] xp[ist]o
z. inquantum e[st] deus au
reola competat ¶ S[ed] con[tra] e[st]
q[uod] aureola e[st] gaudium de
conformitate ad x[ristu]m. ut
d[icitur] s[ed] nullus conformat[ur]
u[e]l assimulat[ur] s[ib]i ip[s]i ut[rum] p[er]
p[er] p[re]t[erea]. g[o] x[rist]o aureola no[n]
debe[tur] ¶ P[re]t[erea] x[ristu]s p[re]mium nu[m]q[uam]
augmentat[ur] s[ed] x[ristu]s ab in
stanti sue conceptionis no[n]
h[ab]uit aureolam q[uia] tunc
nu[m]q[uam] pugnauerat g[o]
nu[m]q[uam] p[ost]ea aureolam h[ab]uit
¶ R[es]p[onde]o d[icen]d[um]. q[uod] c[irc]a h[oc] e[st] d[upl]ex
opinio. Quidam dicunt
q[uod] in xpo e[st] aureola s[ed]
p[ro]priam aureole racione[m] cu[m]
in eo pugna inueniat[ur]
et victoria. z p[er] [con]s[e]q[ue]ns coro
na. s[ed] p[ro]p[ri]am con[siderationem]. s[ed] di
ligent[er] considerando q[ua]m[uis]
xpo competat racio auree
u[e]l corone no[n] tamen ei
competit racio aureole /
Aureola n[am] ex h[oc] q[uod] dimi
nutiue d[icitur] import[at] aliquid
q[uod] p[ar]ticipatiue h[abe]t[ur] nu[m]quam

s[ed] in plenitudine possid[etur]
Vnde illis competit aureo
lam h[abe]re. m[aior] e[st] aliq[ua] p[er]fectio
victorie p[ar]ticipatio. s[ed] cum
tamen in quo p[er]fecte victorie
ra[tio] plena consistit. z ideo cu[m]
in xpo inueniatur h[uius]mo[d]i
p[rin]cipalis & plena ro[tio]
p[er] cuius victoriam omnes
victores constituunt[ur]. ut[rum] Jo.
xvj. Confidite. ego vici mu[n]
dum / Et Apoc[alypsis] v. Ecce
vicit leo de tribu iuda xpo
no[n] competit aureolam h[abe]re
s[ed] aliquid vnde omnes au
reole originantur / ¶ Vnde
d[icitur] Apoc. 3. Qui vicerit fa
ciam eum sed[er]e in trono meo
sicut ego vici & sedi in trono
patris mei / ¶ Vnde s[ed] alios
d[icen]d[um]. e[st] q[uod] q[uam]uis id quod e[st] in
xpo no[n] habeat ro[tionem] aureo
le tamen excellencius e[st] o[mn]i
aureola ¶ Ad. j. g[o]. d[icen]d[um]
q[uod] x[ristu]s fuit verissime virgo
martir z doctor s[ed] tamen p[re]mi
um accidentale h[oru]m e[st] ev[id]e[n]s
in xpo no[n] hab[e]t aliqua[m] nota[bi]le[m]
quantitatem in comparacione ad
magnitudinem essencialis
p[re]mij ¶ Vnde no[n] h[abe]t aureolam
sub racione aureole ¶ Ad. z.
d[icen]d[um]. q[uod] aureola q[uam]uis debea[tur]
op[er]i p[er]fectissimo quo ad nos t[ame]n
aureola inquantum diminutiue
d[icitur] signat quandam p[ar]ticipacio[n]em
p[er]fectionis ab aliquo in quo
plenarie inuenit[ur] z s[ed] h[oc] h[abe]t
ad quandam minoritatem p[ro]p[ter] q[uod] x[ristu]s
in xpo no[n] inuenit[ur] ¶ Ad
3. d[icen]d[um] q[uod] q[uam]uis virginitas

heat aliquo mo exemplar in
deo non tamen heat exemplar
omnis racionis incorrupte
enim di qui virginitas imi
tatur no eadem racione e in
deo et in aliqua virgina

Ad ix. sic predi. cui
qui angelis aureola
debet ut dicit lero
de virginitate loquens in
carne pt carne viue potius
e vita anglica quam hu
mana .j. Cor. vij. dt.
glo. Cx virginitas e por
cio e anglica cum rte vir
ginitati rendeat aureola
vi qui an^lis deat / Ipo no
bilior e incorrupcio spus
qui incorrupcio carnis. sz in
angelis invenitur incorrup
cio spus qui nusquam peccave
runt ergo eis magis debet
aureola qui hominibus incor
ruptis carne qui aliquando pecca
verunt / Ipo doctrine debet
aureola sz an^li nos docent
purgando illuminando et per
ficiendo ut dyo dicit ergo
eis debet aureola saltem doc
torum / Sz con .j. thi. z.
Non coronabitur nisi qui legittime
certavit / sz in angelis no
e pugna ergo eis aureo
la no debet / Ipo aureola
no debet actui qui per corpus no
exercetur unde amantibus vir
ginitatem inercium et doctrina
sz totis eis. h. no insunt
aureola no debet. sz angeli
sunt spus incorporei ergo.

aureolam no hz / Ipo dd
qui angelis aureola no debe
tur ro e qz aureola rndz
cuidam pfecem excellenti in
merito. ea vero sz in hominibus
ad pfectos mitti pt an^lis sunt
connaturalia vt z. pertinent
ad communem statum eorum a
z. ad ipsum premium / et ideo
racione eorum qua hominibus
aureola debet anglis non
hz aureolam / Ad .j. ergo dd
qui virginitas di esse vita
anglica inquantum virgi
nes per graciam imitantur
id quod an^li habent per naturam
non enim virtutis est in
angelis qui omnino a delecta
bilibus carnis abstinent cum
huiusmodi delectaciones in eis
ee non possint / Ad .z.
dd qui pretua incorrupcio
spus in an^lis premium essencia
le meretur / est .n. de necessitate
salutis eorum. eis no possit
subsequi corrupcio per ruinam
Ad .z. dd qui illi actus sz
qui an^li nos docent pertinet
ad gloriam eorum et ad com
eorum statum unde per hui
actus aureolam no meretur

Ad .x. sic pce. vi qui
aureola eciam corpi de
beat premium .n. essenciale
e. potius qui accidentale. sz dos
qui ad premium ac ocnle pt
no solum e in anima. sz
z in corpore ergo et aureola
qui pt ad premium accntle
Ipo peto qui per corpus exercet

tudz pre in anima ⁊ corpore Ergo
Et merito quod exteriori per corpus de
betur premium Et sic in anima
et in corpore. sed meritum au
reole per corpus exercetur ergo au
reola ⁊ corpori debetur ¶ Preterea in
corporibus martirum quedam vero
virtus apparebit in ipsis cica
tricibus corporis Unde Aug
dicit 22 de ci dei Nescio
quomodo sic efficiamur a
more martirum beatorum ut ve
deamus in illo regno in eorum
corporibus unde vulnerum ci
catrices quas pro xpi nomine
pertulerunt ⁊ fortasse vide
bimus. non enim erit deformi
tas eis sed dignitas quedam
que in corpore non corporis
sed virtutis pulcritudo fulge
bit. ergo videtur quod aureola
martirum ⁊ in corpore sit ⁊
eadem ratione de aliis ¶ Se
cundum anime que sunt in para
diso habent aureolas sed tamen
non habent corpora ergo proprium sub
iectum aureole non est corpus
sed anima ¶ Preterea omne meritum
est ab anima. ergo premium
totum in anima esse debet
¶ Respondeo dicendum quod aureola proprie est
in mente. est enim gaudium
de operibus illis quibus aureola de
betur. sed sicut ex gaudio essen
tialis premii quod est aurea redun
dat quidam decor in corpore
qui est gloria corporis ita ex
gaudio aureole resultat
aliquis decor in corpore ut
aureola principaliter sit in mente
sed per quandam etiam redunda
tiam refulgeat in corpore

ut in carne ⁊ per hoc patet Responsio
ad obiecta. Tamen sciendum est
quod decor cicatricum que in corpo
ribus martirum apparebunt non
potest dici aureola quia aliqui
martires aureolam habebunt
in quibus huiusmodi cicatrices non
erunt ut pote illi qui sunt sub
mersi aut famis inedia aut
squalore carceris interempti

Ad xi sic proceditur videtur
quod inconvenienter distinguantur
tres aureole virginum scilicet
martirum Et predicatorum
aureola enim martirum redditur
virtuti fortitudinis eorum
aureola autem virginum conti
nentie temperantie aureola
vero doctorum virtuti prudentie
ergo videtur quod debeat esse quarta
aureola que reddatur virtuti
iusticie ¶ Preterea Exo. 25. dicit
glo quod corona aurea superadditur
cum per evangelium hiis qui mandata
custodiunt vita eterna promit
titur Mt 19 Si vis ad
vitam ingredi serva man
data supponitur. cum dei
sunt perfectum esse Vade ⁊ ven
de omnia que habes ⁊ da pau
peribus ergo paupertati debetur
aureola ¶ Preterea per votum obedientie
aliquis se subdit deo totaliter
ergo in voto obedientie maxima
perfectio consistit ⁊ ita videtur
quod ei aureola debeatur ¶ Preterea
multa sunt ⁊ alia super
erogationis opera de quibus homo
in futuro speciale gaudium
habebit ergo multa sunt
alie aureole preter tres predictas

¶ Si sic aliquis divulgat fidem predicando et docendo ita scripta copulando ergo et talibus congrua aureola debetur ¶ Respondeo dicendum quod aureola est quoddam privilegiatum premium privilegiate victorie respondens et ideo secundum privilegiatas victorias in tribus pugnis que cuilibet homini imminent tres aureole sumuntur. In pugna enim que est contra carnem ille potissimam victoriam optinet qui a delectabilibus venereis que sunt precipua in hoc genere omnino abstinet et ideo virginitati aureola debetur. In pugna vero qua contra mundum pugnatur illa est precipua cum a mundo persecucionem usque ad mortem sustinemus. Unde et martiribus qui in ista pugna victoriam optinent secunda aureola debetur. In pugna vero qua contra dyabolum pugnatur illa est precipua victoria cum aliquis hostem non solum a se sed a cordibus aliorum removet quod fit per doctrinam et predicacionem et ideo doctoribus et predicatoribus tercia aureola debetur. Quidam vero distinguunt tres aureolas secundum tres vires anime ut dicatur tres aureolas reddi potissimorum viribus anime actibus potissimus enim actus racionalis est veritatem fidei in aliis diffundere et huic actui debetur doctorum aureola. irascibilis vero actus potissimus est mortem propter christum superare et huic debetur aureola martirum. concupiscibilis autem actus potissimus est a delectabilibus carnis maximis abstinere penitus et huic debetur aureola virginum. Alii vero aureolas tres distinguunt secundum ea quibus christo nobilissime conformantur. Ipse enim mediator fuit inter patrem et mundum fuit ergo doctor secundum quod veritatem quam a patre acceperat mundo manifestavit. fuit autem martir secundum quod a mundo persecucionem sustinuit. fuit vero virgo inquantum puritatem in se ipso servavit et ideo doctores martires et virgines ei perfectissime conformantur. Unde talibus debetur aureola

¶ Ad 1^m ergo dicendum quod in actu iusticie non attenditur aliqua pugna sicut in actibus aliarum virtutum sed tamen verum est quod docere sit actus prudencie ymmo est plurium actus caritatis vel misericordie secundum quod ex tali habitu inclinamur ad huiusmodi actus exercendos vel est sapiencie ut dirigentis vel potest dici secundum alios quod iusticia circuit omnes virtutes et ideo ei specialis aureola non debetur ¶ Ad 2^m dicendum quod paupertas quamvis sit opus perfeccionis non tamen tenet summum locum in aliqua spirituali pugna quia amor temporalium minus impugnat

quam concupia carnis uel
pstancio inflicta in corpus
ppium / Unde paupertati no
debet aureola. sed debet ei
iudiciaria ptas rone humi
liacionis que consequitur pau
ptatem. glo. aut inducta
large accipit aureolam
pro insolibus premiis qd' redditur
merito excellenti et similiter
dicendum. / Ad .3. et ad .4. / Ad
.5. dicendum quod et scribentibus sa
cram scripturam debet au
rea sed hec non distinguitur
ab aureola doctorum quia
scripta compone quedam modus
dicendi est

Ad .12. sic procedit[ur] vide[tur] quod
aureola virginum sit
inter alias potissima
quia Apoc. 14 de virginibus
dicitur quod sequuntur agnum quocumque
ierit et quod nemo poterat
dicere canticum quod virgines
cantabant ergo virgines
habent excellenciorem aureolam
Item Cyprianus dicit quod sunt
illustrior porcio gregis christi
ergo eis maior aureola de
betur. Item videtur quod potissima
sit aureola martirum quia
dicit Agnus quod aio omnes
conumeratas precedunt sed hic
specialiter quod in tholo tormento
passionis virginitate inus
custodita coequantur meritis
coniugatis ergo meritum dat
virginitati preminencia
super alios status ergo maioris
potior aureola debetur. Item
videtur quod potissima debeatur doc

toribus quia ecclesia militans exem
plata est ab ecclesia triumphante
sed in ecclesia militante maxi
honor debetur doctoribus. 1. thi. 5.
Qui bene presunt presbiteri dupli
honore digni habeantur maxime
qui laborant verbo et doctrina
ergo in ecclesia triumphante ta
libus potior aureola debetur
Responsio dicendum quod preminencia au
reole ad aureolam potest dupliciter
considerari vel attendi Primo
ex parte pugne ut dicatur
aureola potior que fortiori
pugne debetur et secundum hunc mo
dum aureola martirum aliis
aureolis supereminet quodammodo
et aureola virginum Alio
pugna martirum est forcior sed
se ipsam et vehemencius affligens
gratis. sed pugna carnis est
periculosior inquantum est diutur
nior et magis nobis imminet
eminens Secundo ex parte corporis de
quibus est pugna Et sic aureo
la doctorum inter omnes est
potior quod huiusmodi pugna
versatur circa intelligibilia
Alie vero pugne circa sensibiles
passiones sed illa eminencia
que attenditur ex parte pugne est
aureole essencialior quia au
reola sed propriam rationem respicit vic
toriam et pugnam difficultas
enim pugne que attenditur
ex parte ipsius pugne est
potior quam illa que attenditur
ex parte me... ... est nobis
continior. et ideo simpliciter lo
quendo aureola martirum inter

omnes e potior / Et ideo dicit aug
.x. in glo. quod in octaua beati
tudine que ad martires ptz s.
qui persecutionem patiuntur propter ius
ticiam omnes alie perficiuntur
Et propter hoc .2. ceterum in comes
ratione storum martires sed docto
ribus et virginibus preordinat
sed quantum ad aliquid nichil
prohibet alias aureolas excel
lenciores esse / Et per hoc patet solutio
ad obiecta

Ad xiiij. sic procedi. Vi. quod
minus aureolam con
tinuitatis vel marty
vel doctoris excellencia de
non habeat quod ea que sunt in
termino non intenduntur et re
mittuntur Aureola autem de
betur operibus que sunt in termino
perfectionis ergo aureola non
intenditur neque remittitur ¶ Preterea
virginitas non suscipit magis
et minus cum importet pri
uationem quandam et negaciones
non intendantur neque remittuntur
tantum ergo nec premium virginitatis
scilicet aureola virginum inten
ditur et remittitur. Sed contra aureo
la supponitur aureee sed aurea
e intensior in vno quam in alio
ergo et aureola ¶ Responsio dicendum quod cum
meritum sit quodammodo premij
causa oportet diuersificari premium
secundum quod merita diuersificantur ali
quid autem intenditur et remittitur
per intensionem et remissionem sue cause
meritum autem aureole potest esse
maius et minus unde et au
reola potest esse maior et minor
Sciendum tamen quod meritum

aureole potest attendi duplex uno
modo ex parte radicis ¶ Alio
ex parte operis contingit autem
esse aliquos duos quorum
unus ex minore caritate
maius tormentum martirij
sustinet vel magis predicationi
insistit aut .2. magis se a de
lectabilibus carnis elongat
intensioni ergo meriti que
attenditur penes radicem non
respondet intensio aureole sed
intensio aureee Intensioni
vero meriti quod est ex genere actus
respondet intensio aureole vnde
potest esse quod aliquis qui minus
in martirio meretur quantum ad essen
tiale premium habebit pro martirio ma
iorem aureolam ¶ Ad pri
mum ergo dicendum quod merita quibus debentur
aureole non attingunt
ad terminum perfectionis simpliciter
sed secundum speciem sicut ignis est
species subtilissimus corpo
rum / Unde nichil prohibet
vnam aureolam alia esse
excellenciorem sicut vnus ignis
e alio subtilior ¶ Ad .2. dicendum
quod vna virginitas potest
esse alia maior propter maiorem
recessum a virginitatis
ut dicatur in illa esse maior
virginitas que magis occasiones
corruptionis vitat sic enim
priuationes intendi possunt
ut cum dicitur homo magis
cecus quod magis elongatur
a visu /

Queritur consequenter
de dotibus ad Q. 91

dampnatos p9 iudicium Et po
d' penis dampnatorum in igne
quo eorum corpora cruciabunt / 2o d' hijs q pt3 ad
eorum affectum . 7 intelle
3o d' iusticia et mia dei circa
dampnatorum . Circa
pm queruntur . vij . Primo
utrum dampnati in inferno
sola pe ignis affligantur
2o utrum demones quo
affligunt sit corporalis
3o utrum fletus in eis qui
sit corporalis / 4o utrum
tenebre eorum sint corporales
5o utrum ignis quo affligunt sit corporalis / 6o
utrum sit eiusdem speciei cum
igne nostro . 7o utrum ignis
ille sit sub terra

Ad . i . sic pcedr vr q dampnati sola pe ignis
affligantur . quia xpc
ubi eorum dampnacio comp-
ditur sit mencio solum
d' igne cum dicit ite male
dicti in ignem eternum . Pr pe
pena purgatorij debetur
pcto veniali ita pe infn
debetur pcto mortali . sed in
purgatorio non dicitur esse n
pe ignis ut3 p hic qd dicit
i . cor . 3 . cuiuscumque opus
qualis sit ignis pbabit
ergo nec in inferno erit n
pe ignis / Pr penarum
varietas refrigerium prestat
sicut calidum cum transfert
ad frigidum . sed nullum re
frigerium est ponere in dampnatis ergo non erunt diuerse

pene sed sola pe ignis / Sed contra
est qd dicit in ps . ignis sulphur
et spiritus procellarum pars calicis
eorum / Et Iob . 24 . transibunt ab aquis niuium in ca
lorem nimium / Respondeo dicendum q
sed basilium in ultima mundi
purgacione fiet separatio in
elementis ut quicquid pus purum
et nobile remaneat superius
ad gloriam beatorum / quicquid vero
est ignobile et fetulentum in infernum pi'a ad penam dampnatorum ut sic omnis creatura existit beatis mia gaudij
ita dampnatis de omnibus
creaturis tormentum accrescat
sed . Sap . v . pugnabit cum
illo orbis terre contra insensatos
hic . Et . diuine iusticie competit
ut sic ab uno recedentes p
pctum in rebus materialibus q sunt
multa et varia finem sium
constituerunt ita et multi
et cumulis affligantur / Ad
. i . ergo dicendum q qz ignis est maxime afflictiuus pp hic q abundat in virtute actiua ideo
nomine ignis omnis afflictio designatur si sit vehemens / Ad . 2 . dicendum q pe purgatorij non est pn ad affligendum . sed ad purgandum / unde
p solum igne fieri debet qui
maxime habet vim purgatiuam
sed dampnatorum pe non ordinatur
ad purgandum ideo non est
simile / Ad . 3 . dicendum q dampnati transibunt ex vehementissimo calore ad vehementissimum frigus sine hoc q
in eis sit aliquod refrigerium

qr passio ab exterioribus non erit
per transmutationem corporis a
sua pristina naturali dispositione
ut contraria passio ad equalitatem
vel temperiem reducendo refri-
gerium causet sic nec accidit
sed erit per actionem spiritualem sed
hec subtilia agunt in spiritum puta
spiritum imprimendo formas
illas sed esse spirituale in or-
ganum et non sed esse materiale

Ad 2. sic proceditur videtur quod
vermis quo affliguntur
dampnati sit vermis corporalis
quia caro non potest affligi nisi
per vermem spiritualem sed caro
dampnatorum affligetur per
vermem Judith xvi. et dabit
ignem et vermes in carnes
eorum, et ecclesiastici vii. Vindicta
carnis impii ignis et vermis
ergo vermis ille erit corporalis
¶ Preterea augustinus dicit xxi de civitate dei
utrumque scilicet ignis et vermis
pena erunt carnis ergo etc. ¶ Sed
contra quod augustinus dicit 20 de ci
dei In penis malorum inex-
tinguibilis ignis et vermis
certissimus ¶ Ab aliis autem
aliter atque aliter exponitur alii
utrumque ad corpus alii v-
trumque ad animam retulerunt
alii proprie ad corpus ignem
tropice ad animam vermem quod
videtur esse credibilius etc. ¶ Re-
spondeo dicendum quod post diem iudicii in
mundo renovato quod remane-
bit aliquod animal vel aliquod
corpus mixtum nisi corpus hominis
hominis tantum. eo quod non habeat
aliquem ordinem ad corruptionem

ut post id tempus sit futura
generatio et corruptio, Unde
vermis qui in dampnatis ponitur
non debet intelligi esse materialis
sed spiritualis qui est conscientie
remorsus qui dicitur vermis inquantum
oritur ex putredine peccati
et animam affligit sicut corporalis
vermis ex putredine ortus
affligit pungendo ¶ Ad 1
ergo dicendum quod ipse anime dam-
natorum dicuntur carnes
eorum pro eo quod carni subiecte
fuerunt vel potest dici et quod
per vermem spiritualem caro affli-
getur secundum quod passiones anime
redundant in corpus et hic et in
futuro ¶ Ad 2 dicendum quod Au-
gustinus loquitur sub quadam com-
paratione non enim vult simpliciter
asserere quod ille vermis sit
vermis materialis sed quod potius esset
asserendum ignem et vermem
materialiter intelligi quam quod utrumque
spiritualiter intelligatur quia sic
dampnati nullam penam cor-
poralem sustinerent ut patet se-
rimen verborum eius inspicien-
ti ibidem,

Ad 3. sic proceditur. videtur quod
quod fletus qui erit in dam-
natis erit corporalis quia
luc. sed dicit quedam glossa quod
per fletum quod dominus re-
probis comminatur potest probari
vera corporum resurrectio quod non
esset si fletus ille tantum spiritualis esset
¶ Preterea tristitia que est in pena respondet
delectationi que fuit in culpa
secundum illud apoc. xviii. quantum
glorificavit se et in deliciis

fuit tm̄ date illi tormeto᷑ ꝛ
luctꝰ ſꝫ peccatores ĩ culpa
fuerunt d'lectacoē̄ interiorē
ꝛ exteriorem ergo habebunt
fletum ī̄ ꝛ extioꝝ ¶ Sꝫ con̄
fletꝰ corporalis fit ꝑ quandā
r̄ſolutoēm lacrimarum · ſꝫ
a cor'bꝫ dampnatoꝝ nō pt
fieri ꝑpetua r̄ſolutio cum
nichil in eis ꝑibunt reſtau
retur · Omne n̄ finitū
conſumit' ſi aliquid ab eo
continue abſtrahr̄ ergo in
dampnatis nō erit corpalis
fletꝰ ¶ Rñ. dd᷑. ꝙ in fletu
corporali duo inveniunt'
quorum vnū ē lacrimarū
r̄ſolutio · ꝛ quantum ad hc
fletꝰ corporalis ĩ dampnatꝭ
eē nō pt · qꝛ pt diem iudi
cij quieſcente motu pmi
mobilis nō erit aliqua gn̄acō
vl' corrupcō vl' corporalis
altācio ĩ lacrimarū aut
r̄ſolucone · oꝫ eſſe illius
humoris gn̄acōꝫ q̄ ꝑ lacri
mas diſtillat · Vnde qn̄tū
ad hc corporalis fletꝰ in
dampnatis eē ꝑ nō potit
aliud ꝙ invenitur in corp'
fletu ē quedam commotio
et turbacio capitꝭ et oculoꝝ
et qn̄tū ad hc fletꝰ in dam
natis eē potit · ꝑꝗ p̄'oꝫ
corpora · n̄ · dampnatoꝝ nō
ſolum ex extiori affligunt'
ſꝫ ꝛ ab interiori · ſꝫ ꝙ corꝑ
immutat' ad paſſioꝫ anime
in bonum uel malum · ꝛ
quantū ad hc fletꝰ carnis
eroꝫ indicat et rudꝫ d'ica

coni culpe que fuit ĩ aia
et in corpore · ꝛ ꝙ hc · pꝫ rn̄o
ad obiecta co

Ad · 4 · ſic pce' vi' ꝙ
dampnati non ſunt ĩ
tenebris corpꝑibꝫ qꝛ
ut dt ĩ gł̄ in · 20 · li' mor
ſr̄ ſ' Job · ꝙ · ſempiternꝰ hor
ror inhitat ignis ignis illic
ad conſolacoꝫ nō luceat · ſꝫ
magꝭ torqueat aliquid lu
clam ſequatur quos ſecum
traxerunt d' mundo r̄ſbi
flamma illuſtrante conſpici
ſunt ergo non erunt ĩ tene
bre corporales ¶ P̄ dampna
ti ui dent penam ſuaꝫ hc
· n̄ · ē ad augmentum pene
· ſꝫ nichil vi' ſine lumine
ergo nō ſunt ĩ tenebre corꝑles
¶ P̄ · dampnati ĩ hebunt po
tenciaꝫ viſivaꝫ ꝑꝗ corporū
r̄ſumpcoꝫ · ſꝫ fruſt'' in eis
eſſꝫ n̄ aliquid viderent ergo
cum ꝑ ĩchil videatur n̄ in
lumine vide' ꝙ nō ſunt oio
in tenebris ¶ Sꝫ con̄ · ē · ꝙ'
dr̄ · ꝙ' · 22 · ligatis mani
bꝫ eius et pedibꝫ ꝑicite eum
in tenebras extiores · ſup
quo dt gł̄ · ſi · ignis ille
luce hret · in tenebras ex
tiores nūꝙ mitti dicere
¶ P̄ · baſilius dt ſr̄ · ſ' · ps
vox domini intercidentis
flammaꝫ ignis ꝙ' virtute
di ſepabi' claritas ignis
ab eius virtute aduſtiua
ita ꝙ claritas cedꝫ ĩ gau
dū btoꝫ ꝛ uſtiuū ignis in
tormentū dampnatorum ergo

dampnati habebunt tenebras
exteriores corporales / quedam
vero alia que ad penam dam
natorum pertinent determinata sunt
¶ Responsio dicendum quod dispositio inferni
erit talis quod ut maxime
miserie dampnatorum com
petat / unde sunt ibi
lux et tenebre prout maxime
spectant ad miseriam dampna
torum ipsa autem visio secundum se
delectabilis est ut enim dicitur in
primo methaphisice sensus oculorum
est maxime diligibilis eo quod
per ipsum plura cognoscimus
sed per accidens contingit visionem
esse afflictivam inquantum scilicet
videmus aliqua nobis nociva vel
nostre voluntati repugnantia
et ideo in inferno non debet esse
locus dispositus ad videndum secundum
lucem et tenebras et nichil
perspicue videatur sed solummodo
sub quadam umbrositate vi
deantur ea que afflictionem cordi
ingerere possunt / unde sim
pliciter locus est tenebrosus sed
tamen ex divina dispositione
est ibi aliquid luminis quantum
sufficit ad videndum illa que
animam torquere possunt et
ad hoc satisfacit naturalis
situs loci quia in centro terre
ubi infernus ponitur non potest
esse ignis ~~infernalis~~ nisi fecu
lentus et turbidus et quasi fumosus
quidam tamen tenebrarum
harum causam assignant ex
commassatione ita replebunt
locum inferni quod nichil ibi
de aere manebit / Sed tunc non erit
aliquid de diaphono quod possit
esse subiectum lucis et tenebre
nisi oculi dampnatorum qui
erunt obtenebrati et per hoc
patet responsio ad obiecta /
Ad .v. sic proceditur videtur quod
ignis inferni quo cru
ciabuntur corpora dampnatorum
non sit corporeus dicitur enim
dampnasenus in .4. libro in fine tra
detur dyabolus et demones
et homo eius scilicet antichristus cum
impiis et peccatoribus in ig
nem eternum non materia
lem qualis est qui apud nos est sed qua
lem novit deus sed omne cor
poreum est materiale ergo ignis
inferni non erit corporeus
¶ Preterea anime dampnatorum a
corpore separate ad ignem
inferni deferuntur sed augustinus
dicit .xij. super genesim ad litteram
spiritualem arbitror esse scilicet locum
ad quem anima defertur
post mortem non corporalem
ergo etc. / ¶ Preterea ignis corporeus
in modo sue actionis non sequitur
modum culpe in eo quod igne
crematur sed magis modum
humidi et sicci unde in cor
poreo igne videmus affli
gi iustum et impium sed
ignis inferni in modo sue
afflictionis vel actionis sequitur
modum culpe in eo quod pu
nitur unde dicit Gregorius in .4.
dyalogorum unus quidem est gehenne
ignis sed non uno modo omnes
cruciat peccatores unus
quisque enim quantum exigit

culpa tm̄ ſentiet de pena quo
nō ē corporeus / Et h̄ coꝛ̄ est
qd̄ dr̄ .4. dyalogorum Ignem
gehenne corporeum eſſe nō
ambigo in quo certum ē
corpora cruciari. ¶ Itē Ezay.
v. dr̄ pinguabit terra eorū
coꝛ̄ inſſanis pinguaret ſed
ſolummodo ſpūali pena / ſi nō
terra eorū coꝛ̄ inſſanis pinguaret ſed ſolummodo ſpūali
pē & non corporali. puni
rent^z quo punirent^z igne
corporeo ¶ Pro addit qd̄ de ig̃
niſm multiplex fuit po
ſitio. Quidam n. phi ut
anice. & ceteri non credentes
ſolus anime poſt morte penā
eē crediderunt. & qr̄ eis in
conueniens videba^z ut aīa
cum ſit in corpore igne
corporeo puniret^z negaue
runt igne corporeum eſſe
quo aīe puniretur^z. Uo
lentes quod quicquid dr̄ de pena
animarum poſt mortem p
aliqua corpora ſit metha
dicat ſic n. bonitas animarum
delectato & iocunditas non
erit in aliq̃ re corporali ſed
ſpūali tm̄ erit. ſ. in conſe
cucōne ſui finis ita afflictio
malorum ſpūalis erit tm̄
in h̄. ſ. qr̄ triſtabunt^z de h̄
qr̄ ſepabunt^z a fine. cui ineſt
eis deſideriū naturale ¶ Et h̄
ſc̄ omnia q̃ de delectacōne
animarū poſt morte dicū
vide^z ad delectacōz ꝑtinere corpa
lem ut qr̄ reficiant^z uel re
deant uel huiuſmoi. Ita . &
qr̄ quid de earū afflictione dr̄
qr̄ incorporalem puniconē ſi
nare videant^z p ſimilitudines
dz intelligi ſic. qr̄ in igne
ardeant uel fetoribus affli
gantur. & huiuſmoi ſpūalis
n. delectato & triſticia cum ſit
ignota multitudini oz qr̄
p delectaconēs & triſticias corpo
rales figuralr̄ manifeſte^z
ut homines mag̃ moueant^z
ad deſiderium uel timorē ſed qr̄
in pena dampnatorū non ſolū
erit pē dampni ſed & pena
ſenſus que videat commiſſioni
ꝯ non ſufficit pdictum
modum puniconis ponē
Et ideo . & ipe aucte. alterū
quodmodū ſup̄ addit dicens
qr̄ anime malorū poſt morte
nō p coꝛ̄. ſed p corporum ſimi
litudines puniant^z ſic in
ſompnis p ſimilitudines p
dictas in ymaginacōne co
ſiſtentes vr^z qr̄ torquea^z ſeu
deliſ ¶ Et hunc . & modū vr^z
ponē Aug̃ in xij. ſc̄ gn̄
ad lit. ſic dicit manifeſte
Pz. ſed h̄ vide^z inconueniens
dictum eē ymaginacō n.
potē quedā virtus organo
corporali / Unde nō pt̄ eē
qr̄ viſiones huiuſmoi yma
ginarie fiant in aīa ſepa
ta a corpore ſicut in animā
ſompniantis / Unde . & . Aug̃
ut h̄ inconueniens euitaret
dixit qr̄ anime ſepate a
corpore utebant^z p organo
q̃ aliq̃ parte celeſtis corpo
ris corpus humanū oportet

ee conformem ad hoc quod purgata
anima redit quod est similis mo
toribus celestis corporis. Et hoc
secundum quorumdam opinionem
antiquorum philosophorum qui posue
runt animas redire ad
compares stellas. Sed hoc est omnio
absurdum secundum doctrinam philosophi
quod anima debet determinato or
gano corporali sicut ars determinatis
instrumentis. Unde
patet non posse transire de corpore
in corpus quod Pitagoras posuit
ut dicitur in primo de Anima
qualiter autem ad dictum Augustini
sit rendendum. Ad dicendum quod quicquid
aut dicatur de igne qui animas
separatas cruciat de igne tamen
quo cruciabuntur corpora
damnatorum post resurrectionem oportet dicere
quod sit corporeus quia corpori
non posset conveniens adaptari
pena nisi sit corporea. Gregorius
in 4o dyalogorum quod hoc probat
ignem inferni esse corpo
reum quod reprobi post resurrectionem in
eum detrudentur. Augustinus 21 de civitate
Dei in hoc manifeste confi
tetur ignem illum quo cru
ciabuntur corpora esse corporeum
et de hoc ad presens est questio. Sed
hoc supra dictum est qualiter
anime damnatorum ab igne
isto corporeo puniantur.
Ad primum ergo dicendum quod Damascenus non
negat simpliciter illum ignem
materialem esse sed quod non est materia
lis talis qualis apud nos
est eo quod quibusdam proprietati
bus ab hoc igne distinguitur.

Vel dicendum quod quia ignis non materialiter
alterat corpora sed quadam
spirituali actione agit in ea
ad puniendum ideo immaterialis esse
non ad substantiam sed quantum
ad punitionis effectum
in corporibus et multo am
plius in animabus. Ad 2m
dicendum quod dictum Augustini potest hoc
modo accipi ut per tanto di
catur locus ille ad quem anime
deferuntur post mortem non esse
corporeus quia anima in
eo corporaliter non consistit
per modum sed quo corpora con
sistunt in loco sed aliquo modo
spirituali sicut angeli in loco sunt.
Vel dicendum quod Augustinus loquitur opinando
do et non determinando sicut
sepe facit in libro illo. Ad
3m dicendum quod ignis ille est in
strumentum divine iustitie pu
nientis. Instrumentum autem non
solum agit in virtute propria et
per proprium modum sed et in virtute
principalis agentis et secundum quod
regulatum est ab eo. Unde
quamvis secundum propriam virtutem cre
mat quod aliquos cruciet magis
vel minus secundum modum peccati. Sed
tamen hoc secundum quod eius actio
modificatur ex ordine iusti
tie sicut et ignis fornacalis
modificatur ex industria fa
bri in sua actione secundum quod
competit ad effectum artis.

Ad 4m sicut predicitur dicendum
quod ignis ille non sit
eiusdem speciei cum igne isto
corporeo quod videtur Augustinus

n. dicit Et hec in tra ignis
eternus inunfirmos sit arbi
tror neminem stare n forte
cui spus divinus ondit sz nam
istius ignis omnes ut
fere omnes sciunt ergo ignis
ille non est eiusdem spei aut
nature cum isto. Pter. quod
dicit Gre. moral exponens
id Iob xx. devorabit
eum ignis qui non succendit
ignis corporeus ut esse va
leat corporeis indiget fo
mentis nec n succensus ee
et n conforti subsistere. At con
gehenne ignis cum sit cor
poreus. et in semetipso re
probos corporaliter comburat
nec studio humano succendi
nec lignis nutritur sz datus
semel durat inextingui
bilis et succensione non indiget
et ardore non caret ergo non
est eiusdem nature cum igne
quem videmus ¶ Pter. et
num et corruptibile non
sunt eiusdem racionis cum
nec est eis gnere communicet
sz phus in x. methce sed
ignis iste est corruptibilis
ille aut eternus. Mt. xxv.
Ite maledicti in ignem eter
num ergo non est eiusdem na
ture. Pter. de na. huius igis
com. est ut luceat sz ignis
infernalis non lucet unde Iob
x. Ubi nullus ordo sed sempiternus
horror inhabitat ergo est et phi
Er. con. sz phus in primo
topicorum. Omnis aqua omni
aque est idem specie ergo
eadem racione omnis ignis omni
igne est idem specie ¶ Pter. sapie
xi. di. per que peccat quis
per hec et torquetur. sz homines
peccant per res sensibiles huius
mundi ergo iustum est ut
per easdem puniantur. Pro dem
quod ignis iste hoc quod est maxime
in agendo contrariatur inter reliqua
elementa alia corpora per
materia huius ut dicit iii. et methi
unde et ignis qui invenitur
sive in materia propria prout est in
propria sua spera vel in materia
aliena sive terrestri utz in
carbone sive aerea utz in
flamma quocumque aut modo
ignis inveniatur semper est idem spe
quantum ad naturam ignis prout pt
aut esse diversitas in specie
quantum ad corpora que sunt
materia ignis ut flamma et
carbo differunt specie. et
similiter lignum ignitum. et fer
rum ignitum nec differunt
quantum ad hec sive ignita
sint per violenciam ut in fer
ro apparet sive per principium in
trinsecum materiali ut accidit
in sulphure quod ignis ignis infer
ni quantum ad hoc quod habet
de natura ignis sit eiusdem
spei cum igne qui apud
nos est manifestum est utrum
aut ille ignis sit in materia
propria existens an sit in aliena
nec si in aliena sit nobis ignotum est
Et sz hec pt ab igne qui apud
nos est in specie differre
materialiter consideratus quasi de

tamen proprietates differentes habet
ab igne isto ut quod succensione
non indiget nec lignis nutritur
sed iste differentie non tollunt dum
taxat in specie quantum ad
id quod pertinet ad naturam ignis
Ad .1. ergo dicendum quod Augustinus loquitur
quantum ad id quod est materiale
in igne illo non autem quantum
ad ignis naturam / Ad 2
dicendum quod ignis qui apud nos
est lignis nutritur et ab homine
succenditur quia est artificialiter et
per violentiam in aliena materia
introductus . sed ignis ille lignis
non indiget quibus foveatur
quia vel in propria est materia est
existens vel est in materia aliena
non per violentiam . sed per naturam
a principio intrinseco / Unde non
est ab homine succensus sed a deo
qui naturam illam instituit
et hoc est quod dicitur Ysaie 30
Flatus domini sicut torrens
sulphuris succendens eam
Ad .3. dicendum quod sicut corpora damna-
torum exunt eiusdem speci-
ei cuius et modo sunt quamvis
nunc sunt corruptibilia tunc
autem incorruptibilia ex ordine
divine iustitie . et propter quie-
tem motus celi terra est . et de
igne inferni quo corpora
illa punientur / Ad 4 est dicendum
quod licet non conveniat igni
secundum quemlibet modum existendi quod
in propria materia existens non
luceat Unde non lucet in
propria spera ut philosophus dicit . est
in aliqua materia ignis existens
non lucet sicut enim est in materia
operata terrestri ut in sul-
phure . et similiter est et qui
ex aliqua grosso fumo eius
claritas obfuscatur Ideo
quod ignis inferni non luceat
non est sufficiens argumentum
ad hoc quod non sit eiusdem speci-
ei

A

d 7 sic proceditur videtur quod
ignis ille non sit sub
terra Iob 18 de homine da-
nato dicitur . et de orbe transferet
eum dominus ergo ignis ille
quo damnati punientur non
est sub terra . sed est extra orbem
Preterea nullum violentum et
accidens potest esse sempiternum
sed ignis ille erit in inferno
in sempiternum ergo non erit
ibi per violentiam . sed naturaliter
sed sub terra non potest esse ignis
nisi per violentiam ergo ignis
ille non est sub terra ¶ Preterea
In igne inferni omnia
corpora damnatorum post
diem iudicii cruciabuntur
sed illa corpora locum replebunt
ergo cum sit magna
multitudo damnatorum
quia stultorum infinitus est
numerus Ecclesiastes .1. ergo maximum
debet esse spatium in quo
ignis ille continetur . sed incon-
veniens videtur dicere infra ter-
ram esse tantam concavitatem
cum omnes partes terre naturaliter
ferantur ad medium ergo ignis
ille non erit sub terra ¶ Preterea
super illud Psalmi 1 In quo peccavit
homo per hoc et torquetur

si mali sic terram pertranseunt
ergo congruus est punientes non
debet esse sub terra / Sed contra dicit
ysa. xiiij. Infernus subtus
conturbatus est in occursum
tuum ergo igitur infernus sub nobis
est. Item gregorius iiij. dyal. dicit quod
obstat non video quod infer-
nus esse sub terra credatur
Item Ione .2. sic id proiecisti
me in corde maris. id est
in inferno pro quo dicitur in ewangelio
matthei xij. in corde terre quod sicut
cor est in medio animalis
ita in medio infernus in medio
terre perhibetur esse / Responsio.
dicendum quod sicut augustinus dicit et habetur
in textu .i. qua parte mundi in-
fernus sit scire neminem
arbitror nisi cui divinus
spiritus revelavit / Unde gregorius
iiij. dyal. sic Hanc nimirum
quam credit hac de re temere
diffinire non audeo. non
nulli namque in quadam
terrarum parte infernum esse pu-
taverunt / Alii vero hunc
sub terra esse estimant et
hanc opinionem probabiliorem
esse ostendit. Quo nomine ex ipso
nominis vocabulo sic dicens
si id circo infernum dicimus quia
inferius iacet quod terra ad
celum est hoc esse infernus
debet ad terram. 2o ex hoc quod
dicitur apoc. v. Nemo pote-
rat neque in celo neque in
terra neque subtus terram aperi-
re librum ut hoc quod dicitur in
celo referatur ad angelos hoc
quod dicitur in terra referatur ad homines

Viventes in corpore hoc quod
dicitur sub terra, referatur ad animas
existentes in inferno. Augustinus
xij. super gen. ad litteram
duas rationes tangit unde
quare congruum sit infernum
esse sub terra. Una est quia de-
functorum anime carnis
amore peccaverant hoc eis
exhibeatur quod ipsi carni mortue
solet exhiberi. ut scilicet sub terra
recondantur. Alia est quia sicut
gravitas est in corporibus ita
tristitia in spiritibus et letitia
sicut levitas. Unde sicut secundum cor-
pus si ponderis sui ordinem
teneat, inferiora sunt omnia
graviora ita secundum spiritum inferiora
sunt omnia tristiora et sic
convenienter locus gaudii est
beatorum est celum empire-
um ita convenienter locus tris-
titie dampnatorum est infi-
mum terre neque movetur quod Augustinus
quod ibidem dicit quod inferi sub
terris esse dicuntur vel creduntur
quia ut in libro retract. hoc
retractans dicit videtur mihi docere
debuisse magis quod sub terris
sunt inferi quam rationem reddere
cur sub terris esse dicantur inferi
sive credantur / quidam philosophi
posuerunt quod locus inferni
erat sub orbe lune cum super
terre superficiem ex parte oppo-
sita nobis et hoc videtur ypsolitus
sensisse cum dixit quod sol
et luna in ordine quo creati
sunt stabunt ne impii
in tormentis positi fruantur
luce eorum quia eis nulla esset

si infimus inferni terram esse dicatur
qualiter autem hec verba possint
exponi patuit supra / Pictha-
goras vero posuit locum pe-
narum in spera ignis quem
in medio totius orbis esse dispo-
situm per aristotelem in secundo celi et
mundi. Sed tamen convenientius
hiis que in scriptura divina est
ut sub terra esse credatur / Ad 1
ergo dicendum quod verbum Job de
orbe transferet eum deus
intelligendum est de orbe ter-
rarum id est de hoc mundo et hoc
ponit Gregorius dicens de orbe quippe
transfertur cum superno ap-
parente iudice de hoc mundo
tollitur in quo perverse gloriatur
nec est intelligendum quod orbis
hic accipiatur pro universo quasi extra
universum sit locus penarum
Ad 2 dicendum quod in loco illo con-
servatur ignis incendium ex
ordine divine iustitie consumens
sed naturam non posse ex sum
forum duratione incendium pri-
mo statu creationis et cor-
ruptionis permanente in rebus
ignis autem erit in fortissime
caliditatis quia calor eius erit
undique congregatus propter fri-
gus terre undique ipsum circum-
stans / Ad 3 dicendum quod infer-
nus numquam deficiet in amplitu-
dine quin sufficiat ad dam-
natorum corpora capienda in-
fernus enim proverbiorum xxx
inter tria insaciabilia ponitur
nec est inconveniens quod cum
infra terram tanta concavitas

conservetur divina virtute quod
damnatorum omnium corpora
possit capere / Ad 4 dicendum quod
hoc quod dicitur per que quis peccat
per hec et torquetur et non est
intelligendum in principalibus instru-
mentis peccandi quia homo
in anima peccat et in corpore
in utroque punitur Non autem
oportet quod in loco quo quis peccaverat
in eodem puniatur cum alius
sit locus qui viatoribus et damna-
tis debetur. Vel dicendum quod hoc
intelligitur de penis quibus homo
punitur in via secundum quod quelibet
culpa suam penam habet an-
nexam prout quisque inordina-
tus animus sibi est pena
ut dicit Augustinus

Quinto considerandum Q 98
considerandum est de
a prima pertinentibus ad
effectum et intellectum damna-
torum / Circa quod queritur
Primo utrum omnium damnatorum
voluntas sit mala / 2o
utrum volo aliquando peniteat
de malis que fecerunt / 3o
utrum magis vellent non esse
quam esse / 4o utrum damna-
ti invidie vellent alios
esse damnatos qui non sunt
damnati / 5o utrum impii
habeant deum odio / 6o utrum
ipsi demereri possint / 7o
utrum possint scientia hic acqui-
sita uti / 8o utrum cogitent
aliquando de deo / 9o utrum impii
videant gloriam beato-
rum

Ad 1. sic procedit. videtur quod non
omnis voluntas dam
natorum sit mala. quia
ut dicit Dyonisius 4o ca. de di. no.
demones bonum et optimum
concupiscunt esse, vivere et in
telligere. cum ergo dampnati ho
mines non sint peioris con
dicionis quam demones, videtur quod
ipsi bonam voluntatem habere
possint. ¶ Preterea malum ut
Dyonisius dicit est omnino involun
tarium. ergo si dampnati aliquid
volunt, id volunt inquantum
est bonum vel apparens bonum.
sed voluntas que per se ordinatur
ad bonum est bona. ergo dampna
ti possunt habere voluntatem
bonam. ¶ Preterea aliqui erunt dam
nati qui in hoc mundo existentes
aliquos virtutum habitus secum
detulerunt, ut puta gentiles
qui habuerunt virtutes po
liticas. sed ex habitibus virtutum
elicitur laudabilis voluntas.
ergo in aliquibus dampnatis
poterit esse laudabilis voluntas.
¶ Sed contra obstinata voluntas
numquam potest flecti nisi ad malum.
sed dampnati homines erunt
obstinati sicut demones. ergo
voluntas eorum numquam poterit
esse bona. ¶ Preterea sicut se habet vo
luntas beatorum ad bonum,
sic beati numquam habent voluntatem
malam. ergo nec ullus dampnati
aliquam habent voluntatem
bonam. ¶ Respondeo dicendum quod in dam
natis potest duplex voluntas
considerari. scilicet voluntas de
liberativa et voluntas

naturalis. naturalis quidem non est
ex se ipsis, sed ex auctore nature
qui in natura hanc inclinationem
posuit que naturalis vo
luntas dicitur. unde cum natura
in eis remaneat, sic et hoc bona po
terit in eis esse voluntas
naturalis. sed voluntas deliberativa
est in eis ex se ipsis, sic et quia in
potestate est eorum inclinationem
inclinari per affectum ad hoc
vel ad illud, et talis volunta
est in eis solum mala. et hoc
ideo quia sunt perfecte aversi a fine
ultimo racione voluntatis.
nec aliqua voluntas potest esse bo
nisi per ordinem ad finem predictum.
unde et si aliquod bonum
voluerint, non tamen bene vo
lunt illud, ut ex hoc volun
tas eorum bona dici possit.
¶ Ad 1. ergo dicendum quod verbum Dyonisii
intelligitur de voluntate naturali
que est inclinatio nature in ali
quod bonum. sed tamen ista natu
ralis inclinatio per eorum ma
liciam corrumpitur inquantum
hoc bonum quod naturaliter desiderat
sub quibusdam malis circum
stanciis appetunt. ¶ Ad 2.
dicendum quod malum inquantum est
malum non movet volunta
tem, sed inquantum estima
tur bonum. sed hoc ex eorum
malicia procedit quod id quod est
malum extimant ut bo
num, et ideo voluntas eorum ma
la est. ¶ Ad 3. dicendum quod habitus
virtutum politicarum non
remanent in anima separata
eo quod virtutes ille perficiunt

solum in intra tunc q no
exit p hanc vitam sed tamen
remaneret semper in actum
converent quasi ligate per ob
stinatione(m) voluntatis

Ad 2 sic proceditur videtur quod da
mnati unquam peniteat
de malis que fecerunt
quia dicit b. Bernardus quod da
mnatus semper vult iniquitate(m)
suam quam fecit ergo nunquam
de peccato commisso penitent
Praeterea velle se non peccasse est
bona voluntas sed damnati
unquam volunt se non peccas
se 2 ideo quod prius, Praeterea sed dam
hic e hominibus mores quam an
tequam sed ante voluntas post
casum est immutabilis hic modo
ut no possit recede ab errore
quod prius peccavit ergo damnati
non possunt penitere de peccatis
a se commissis Praeterea maior
erit perversitas damnatorum in
inferno quam peccatorum in hoc
mundo sed aliqui in hoc mundo
no penitent de peccatis commissis
vel propter excecationem mentis sicut
heretici vel propter obstinationem sicut
qui letantur cum male fecerint
et exultent in rebus pessimis
ut dicitur prov. 2. ergo etc. Sed contra
dicitur Sap. v. de damnatis in
tra se penitentiam agentes
Praeterea philosophus ix ethicorum quod dicit quod
penitudine replentur mali
mox enim tristantur de hoc quod
prius delectati sunt ergo damna
ti cum sint pravi maxime
magis penitent Responsio dicendum
quod penitere de aliquo contingit
dupliciter, uno modo per se et alio modo
per accidens per se quidem de peccato
penitet qui peccatum in eo quod est
peccatum abhominatur, per ac
cidens vero qui illud odit ratione
alicuius adiuncti utpote pene
vel alicuius huiusmodi mali sic
non penitebunt per se loquendo
de peccatis quia voluntas ma
licie peccati in eis remanet
penitebunt autem per accidens in
quantum affligentur de pena
quam pro peccato sustinent
Ad 1 ergo dicendum quod damnati
iniquitatem volunt sed penas
refugiunt sic per accidens de ini
quitate commissa penitebunt
Ad 2 dicendum quod velle se non
peccasse propter turpitudinem ini
quitatis est bona voluntas
sed hoc non erit in damnatis
Ad 3 dicendum quod sine aliquo instinctu
voluntatis contingit quod da
mnati de peccatis peniteant
quia non hoc refugiunt in
peccatis quod prius appetiverunt
sed aliquid aliud scilicet penam
Ad 4 dicendum quod homines in
hoc mundo quantumcunque obsti
nati per accidens de peccatis suis
penitent sed per eis puniantur
quia ut dicit Augustinus in Lo
Sed q videmus ferocissimas
bestias dolore penarum a
maximis voluptatibus abstinere

Ad 3 sic proceditur videtur quod da
mnati recta ratione et de
liberativa non possunt velle
esse Augustinus enim dicit 3 libro de
li. arbitrio. Considera quantum
bonum est esse quod beati et miseri

volunt maius . n e miserum
ee quam omnino no esse
¶ P[er] Aug[usti]n[us] . sic ibidem arguit
pelectio psupponit electionem s[ed]
no ee non e eligibile cum
non habeat apparenciam boni
cum nichil sit . ergo no esse
no pt ee magis appetibile da
natis quam ee ¶ P[re]t[erea] maius
malum magis e fugiendum
s[ed] no esse e maximum ma
lum malum cum tollat
tot[alite]r bonum ita q[uod] n[ihi]l relinquit
ergo non ee e magis fugiendum
q[ua]m miserum ee . sic ergo q[uod] p[ro]p[ositu]m
¶ Sed con[tra] e q[uo]d di[citur] Apocal[ypsis] ix
in diebus illis desiderabunt
mori . z fugiet mors ab eis
¶ P[ro]p[ter] dampnatorum miseria
Omnem huius mundi miseriam
excedit . s[ed] ad uitandam mise
riam huius mundi appetibi
le e aliquibus mori . unde dr
eccl[esiast]i . xli . O mors q[uam] bonum
e iudicium tuum homini indi
genti et q[ui] minoratur viri
bus z deficiet z cui de omnibus
cura e z incredibili qui p[er]
dit sapienciam . ergo multo
forcius e dampnatis appetibile
non esse s[ed] r[ati]o[n]em delibera
tiuam // ¶ Respo[nde]o dicendum q[uod] no ee
pt considerari . z[ecund]o . uno mo[do]
s[ed]m se z[ecund]o nullo mo[do] e appetibile
cum no h[ab]eat r[ati]o[n]em boni s[ed]
est sit boni pura p[ri]uacio
¶ Alio mo[do] pt considerari in
quantum e ablatiuum . penal[is]
vite seu alicuius miserie . z[ecund]o
non esse accipit r[ati]o[n]em boni
care[r]e n[am] malo e q[ui]dam bonum
ut dt ph[ilosoph]us in v. ethi[corum] z

philosophum modum melius e dam
natis no esse quam miseros
esse . unde math[ei] xxvi . bonum
erat ei si natus no fuisset ho
mo ille z Jere[mie] . xx . s[ed] id male
dicta dies in qua natus sum z[ecund]o
dt glo[sa] . Jero[nimi] Melius est
non ee q[uam] male ee . z s[ed]m h[oc]
dampnati no p[os]s[u]nt pelegere
non ee s[ed]m deliberatiuam .
¶ Ad . 1 . ergo dicendum q[uod] v[er]bum Aug[usti]n[i]
e intelligendum q[uod] no esse p[er] se
no e eligibile . s[ed] p[er] accidens in
quantum s[cilicet] e miserie t[er]minat[iuum]
q[uod] n[on] dr q[uod] esse z viuere ab
omnibus appetit[ur] n[atur]alit[er] no oz
h[oc] accipe quantum ad ma
lam vitam z corruptam z
eam q[uae] e intristicionis ut dt
ph[ilosoph]us in ix ethi[corum] ¶ Ad . z . dicendum
q[uod] no esse no e eligibile p[er] se s[ed]
p[er] accidens . tamen ut dictum est
¶ Ad . z . dicendum q[uod] licet no esse in
maxime sit malum e tam
valde bonum inquantum p[ri]uat
miseriam q[uae] e maxime ma
lorum . z[ecund]o no esse eligitur

Ad q[uartum] sic p[ro]cedi[tu]r . vi[detu]r q[uod] dam
nati in inferno no vellet
alios ee dampnatos qui no
sunt dampnati . q[ui]a luce p[ro]p[ri]o
d[icitu]r de diuite q[ui] orabat p[ro] fr[atr]ibus
suis ne irent in locum tor
mentorum ergo z eadem r[ati]o[n]e
dampnati alij no uellent
ad minus carnales suos ami
cos in inferno dampnari /
¶ P[re]t[erea] affectos in inferno in ordi
nate a dampnatis no aufer[u]ntur
s[ed] aliqui dampnati in ordinate
aliquos no dampnatos dilexe

runt q̄ no vellent eorum
malum qd̄ ē ee damnatos
p̄ damnati nō desiderant
augmentum sue pene. s̄ si
plures damnarent² maior
eēt eorum pē sunt. ⁊ multiplic
torum amplificat eorum gau
dium q̄ damnati no vellent
saluatos damnai ¶ Sz con
ē qd̄ dē ysa. Se vel suere
xerunt ꝯ solis dt glo sola
cium ē malorum multos so
cios hēe penarum ¶ Pꝫ
damnatis maxime regnat
inuidia q̄ dolent ꝯ felicite
bonorum ⁊ eorum damnatiōz
appetunt / ¶ Ꝯo ddꝫ ꝙ sc
in erat pfectissima caritas ita in
damnatis pfectissimum odium
vnde sc sci gaudebunt de
omnibꝫ bonis sic ita ⁊ ipsi ꝯ
omnibꝫ bonis dolebunt vnde
sc felicitas sctorum considera
ta maxime eos affligit vnde
di ysa videant ⁊ con
fundantur ꝓpli ⁊ ignis hostes
tuos ꝯuoret vnde vellent
omnes bonos eē damnatos
¶ Ad .1. q̄ ddꝫ ꝙ tanta erit
inuidia in damnatis ꝙ .ē. ꝓpi
quorum glē inuidebunt cum
ipsi sint in suma miseria cum
⁊ in hac vita hr̄ accidat
crescente inuidia s̄ tamē mi
nus inuident ꝓpinquis q̄
alijs ⁊ maior eēt eorum pē
si omnes ꝓpinqui damna
rentur ⁊ alij saluarent²
q̄ si aliq̄ ꝯ suis ꝓpinquis
saluarent² Et exinde fuit
ꝙ diues pecijt fratres suos
a damnatione eripi sciebat
enim ꝙ aliqui erperentur

malum sꝫ tamē sctꝫ sius omes
alios damnai / ¶ Ad .2. ddꝫ
ꝙ dilectō que non funda² sr̄
honestum facile extinditur
⁊ ꝑcipue in malis hominibꝫ
vt. phꝰ. dt in ix°. eth̄ vnde
damnati nō suabunt ami
ciciam ad eos quos in ordina
te dilexerunt s̄ in hr̄ volunt⁸
eorum remanebit puisa ꝙ
tamen in ordinate dilectos
adhuc diligent ¶ Ad 3 ddꝫ
ꝙ q̄uis ꝯ damnatorum mul
titudine pē sin¹⁰ꝝ augea²
tamē tm̄ sr̄ crescent odium
⁊ inuidia ꝙ magis eligent
torqueri cum multis q̄ in
cuius soli.

Ad .v. sc̄ predi. vir². ꝙ
damnati nō heant de
um odio ꝙ ut dt dyoꝰ
c. r. ꝯ di. no omnibꝫ diligibile
ē pulcrum ⁊ bonum ꝙ ē
omnis boni ⁊ pulcritudinis
causa hr̄ aut ē dꝫ q̄ deꝰ
a nullo odio hri pt. ¶ P
nullus pt ipaꝫ bonitatem
odio hēe sr̄ nec ipaꝫ mali
ciam velle malum. n. est
omnis inuoluntarium vt
dyoꝰ. c. ra. ꝯ di. no dt dꝫ
aut ē bonitas ipa q̄ nꝫ
ipsum odio hēe pt. ¶ Sz con
ē qd̄ dī in ps° Superbia eorum
qui te oderunt ascendit
semꝑ ¶ Rō° ddꝫ ꝙ affectꝰ
moue² ex bono vl̄ malo ap
prehenso deus aut apphendi²
dupl̄r vnr sc abeatis q̄
eum ꝑ essenciam vident. ⁊
ꝑ effectus sc a nob̄ ⁊ dam
natis ipē igi² in se ipso cum

sit per essentiam bonitas non potest ali-
cui voluntati displicere. Unde
quicumque eum per essentiam videt
eum odio habere non possunt.
Sed effectus eius aliqui sunt vo-
luntati repugnantes inquantum
contrariantur alicui. Et secundum hoc ali-
quis non in se ipso sed ratione effectuum
Deum odire potest. Damnati
ergo Deum percipientes in effectu
iustitiae, quae est poena, eum odio
habent sicut et poenas quas susti-
nent. Ad primum ergo dicendum quod ver-
bum Dionysii est intelligendum
de appetitu naturali, qui tamen
in damnatis pervertitur per id
quod additur ex deliberata vo-
luntate, ut dictum est. Ad
secundum dicendum quod ratio illa non procederet
si damnati Deum in se ipso
conspicerent inquantum est
per essentiam bonus.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod dam-
nati demereantur. Dam-
nati enim habent volun-
tatem ut dicitur in littera. Sed per
malam voluntatem quam hic
habuerunt demeruerunt. Ergo
si ibi non demerentur ex sua dam-
natione commodum reportant.
Praeterea damnati sunt eiusdem
conditionis cum daemonibus.
Sed daemones demerentur post suum
casum. Unde serpenti qui
hominem ad peccandum induxit
est a Deo poena inflicta, ut dicitur
Gen. 3. Ergo et damnati deme-
rentur. Praeterea actus inordinatus
ex libertate arbitrii procedens
non excusatur quin sit demeri-
torius. Et si aliqua necessitas
assit cuius aliquis sit sibi causa.
Ebrius enim meretur duplices male-
dictiones si ex ebrietate aliquod
aliud peccatum committat, ut
dicitur in 3 Ethicorum. Sed ipsi damna-
ti fuerunt sibi causa suae ob-
stinationis, per quam quandam necessitatem
patiuntur peccandi. Ergo cum
eorum actus inordinatus ex
libero arbitrio procedat non
excusantur a demerito. Sed contra,
poena contra culpam dividitur. Sed perversa
voluntas in damnatis ex ob-
stinatione procedit, quae est eorum
poena. Ergo perversa voluntas in
damnatis non est culpa per quam
demereantur. Praeterea post ultimum
terminum non relinquitur
motus sive profectus in bonum vel
in malum. Sed damnati max-
ime post diem iudicii ad ulti-
mum terminum suae damnationis
pervenient, quia tunc finem habebunt
duae civitates, ut Augustinus dicit.
Ergo damnati post diem iudicii
perversa voluntate non deme-
rebuntur, quia sic cresceret eorum
damnatio. Respondeo dicendum quod de
damnatis ante diem iudicii et
post distinguendum est. Omnes
enim communiter concedunt quod post
diem iudicii non erit
aliquod meritum vel demeritum.
Et hoc ideo est quia meritum vel
demeritum ordinatur ad aliquod
bonum vel malum ulterius con-
sequendum. Post diem autem iudi-
cii erit ultima consummatio
bonorum et malorum, ita quod
nihil erit ulterius addendum
de bono vel malo. Unde et
bona voluntas in beatis meri-
tum non erit sed praemium, et

mala voluntas nō erit in dam
natis d'mitum. s; pt̄ q̄ opa
tiones enim virtutis sunt
ppue in felicitate & cor
contrarie sunt ppue in
miseria ut dr̄ in .3. eth. ¶ Et
an diem de iudicij q̄dam dicūt
& btōs mereri & dampnatos d'
mereri. s; hc̄ nō pt̄ esse q̄ntu
pmij essencialis uel pene pu
tum quantū ad hc̄ utriq;
ad tīmiū puenīant / pt̄ tn̄
hc̄ ee q̄n pmij & accnalis uel
pene q̄ie que pnt augeri
uel usq; ad diē iudicij . et
ppue & d'monib; & angelis
bonis quorum offitio aliq'
conuhunt' ad salutem exq;
btōz anglorum crescit gau
dium uel ad dampnacōem exq;
crescit pe d'mond' ¶ Ad .1.
ḡo dm̄ q̄ ē s̄dum inconue
niens ad summū malorum
puenisse exq; contingit in
dampnatis q̄ d'mereri non
pnt unde pz q̄ ex pcto co
modum nō r̄portant ¶ Ad
.2. dm̄ q̄ ad dampnatorū hōm
officium nō ptz ad dampnacoem
alios ptrahere sic ptz ad of
ficium d'mond' rōne q̄; de
meruit. q̄tum ad raciq; pe
nam ¶ Ad .3. dm̄ q̄ ,, hc̄
nō excusantur a d'miito q̄d'
necitatem heant peccandi s;
q̄ ad s̄dum malorū puene
runt tn̄ necitas peccandi q̄
causa sunt excusat a culpa
in quantū ē necitas quedam
q̄ omne peccatum oz esse
voluntariū s; q̄d' nō excusat
hc̄ ē inquantum a volunta

te ꝓcedente pcessit .2c. to
d'mitum sequentis culpe
uri ad ppaz culpam ptinere
Ad vij sic pced̄i ui̅
q̄ dampnati nō pnt
uti notitia q̄ in hc̄
mundo huerunt In consi
deracione enim sciencie ē
maxima d'lectacō s; in eis
nullam d'lcacoz ē ponere ḡo
non pnt uti scīa quā huerū
s; aliquam aliā consideracoz
¶ Pt̄ dampnati sunt in ma
iorib; penis quam sint
alique pene huius mundi
s; in hc̄ mundo dum aliq;
ē in maximis tormentis co
stitutus nō pt̄ considerare a
liquas intelligibiles r̄nes
abstractas a penis quas
patitur ḡo multo minus
in inferno / Pt̄ dampnati sūt
sbiecti tempi. s; longitudo
tempis ē causa obliuionis
ut dr̄ in p° phc̄ ḡo dam
nati obliuiscentur eorum q̄
h' huerunt ¶ Sz cōn ē q̄d'
luc. 16. dr̄ diuiti dampnato
r̄cordare q̄ r̄cepisti bōn̄ &c
ḡo considerabunt ea q̄ h'
sciuerunt ¶ Pt̄ spēs intelli
gibiles in anima sepata
r̄manet in eis ut dcm̄ ē
¶ Rn̄o. dm̄ q̄ sic ,, pfectam
sctorum beatitudinem nichil
erit in eis q̄ nō sit gau
dij mā ita nichil erit in
dampnatis q̄ nō sit eis mā
& causa tristicie nc̄ aliquid
q̄d' ad tristiciam possit p
tinere deerit ut sit eorum

miseria consummata considera
tionem aliquorum votorum que
ad aliquid inducunt gaudium
vel ex parte cognoscibilium in
quantum diliguntur vel ex
parte ipsius cognitionis inquantum
est conveniens. Et perfecta potest
et tristitie esse causa et ex parte cog
noscibilium que nata sunt contri
stare et ex parte ipsius cognitionis
prout eius imperfectio consideratur
utpote cum aliquid consideratur
se defecisse unquam in cognitione ali
cuius veri cuius perfectionem appeteret
sic et in dampnatis erit ac
tualis consideratio eorum que
prius sciverunt ut materia tristi
tie non autem ut delectationis
causa. considerabunt enim
et mala que gesserunt ex quibus
dampnati sunt et bona delecta que
amiserunt et ex utroque tor
quebuntur similiter et torquebuntur
de hoc quod considerabunt noti
tiam quam de rebus speculabi
libus habuerunt imperfectam esse
et amisisse summam eius perfectionem
quam poterant adipisci. Ad
primum ergo dicendum quod quamvis illa consi
deratio sit per se delectabilis tamen
ex aliquo accidente potest esse
tristitie causa sicut erit in dam
natis. Ad secundum dicendum quod in hoc
mundo anima coniungitur in
corruptibili corpori unde per hoc quod
corpus affligitur consideratio
anime impeditur sed in futuro anima
non ita trahetur a corpore sed quan
tumcumque corpus affligatur
tamen anima semper considera
bit lucidissime illa que ei
poterunt esse causa meroris

Ad tertium dicendum quod tempus est causa
oblivionis per accidens inquantum
motus cuius est mensura est causa
transmutationis sed post diem
iudicii non erit motus celi unde
nec oblivio esse poterit quantumcumque
diuturnitate. sed ad ante
diem iudicii anima separata
non mutatur a sua dispositione
per motum celi.

Ad septimum sic proceditur videtur quod aliquando
dampnati cogitabunt
de deo quia non potest haberi odio
actu nisi id de quo cogitatur. sed
dampnati deum odio habebunt
ut in littera dicitur ergo de deo
aliquando cogitabunt. Preterea dampna
ti habebunt remorsum conscientie
sed conscientia patitur remorsum de
actibus contra deum ergo de deo aliquando
cogitabunt. Sed contra perfectissima
hominis cogitatio est qua cogi
tat de deo. sed dampnati erunt
in statu imperfectissimo ergo de
deo non cogitabunt. Respondeo dicendum
quod de deo potest considerari dupliciter uno modo
secundum se et secundum id quod est proprium sibi
scilicet esse totius bonitatis principium
et sic nullo modo cogitari potest sine
delectatione. Unde sic nullo modo
a dampnatis cogitabitur. Alio modo
secundum aliquid quod est ei quasi accidentale
in effectibus eius ut punire vel
aliquid huiusmodi et secundum hoc consi
deratio de eo potest tristitiam in
ducere et hoc modo dampnati de deo
cogitabunt. Ad primum ergo dicendum
quod dampnati non habent deum odio
nisi ratione punitionis et prohibi
tionis eius que male eorum
voluntati consonat. Unde

no considerabunt enim n[on] pu
nitorem et prohibitorem. Et psalmi
...pi xx° ad xx quia consuetu
do e[st] memordi d[e] pecto n[on] ... sequatur
e[st] divino precepto contraria

Ad ... ... p[ro]p[ter]... ... q[uod]
dampnati gloriam b[eat]or[um]
no[n] videant ... n[on]
distat ab eis gloria beator[um]
quam ea q[ue] in hoc mundo agu[n]t[ur]
s[ed] ipsi no[n] vident q[ue] ... nos agu[n]t[ur]
Unde d[icit] ... ... mor... ...
illud Job: Sive fuerint nobi
les filii eius etc. ... hii qui
ad hunc ... mortuorum
anime quo loco heant[ur] ignorat.
Ita mortui q[uo]mod[o] ... vi... ...
...unt vitam ... ...
qualit[er] ... eos disponant[ur] ignorat
... ... glo[riam]
bonorum. ... id q[uo]d conced[it]ur
sanctis ... vita p[ro] magno
munere ... concedet[ur] dampna
tis s[ed] paulo p[ro] magno e[st] conces
sum vide[re] vitam illam qua
s[an]c[t]i eternalit[er] cum d[e]o vivunt
ut d[icitur] .i. cor. xii in glo[sa]. ergo
dampnati s[an]c[t]orum gloriam
no[n] videbunt. ... cont[ra] e[st] q[uod]
d[icitu]r luce ... q[uod] dives in tor
mentis positus vidit abraham
et lazarum in sinu eius. R[espon]deo
d[icen]d[u]m q[uod] dampnati an[te] diem iudi
cii videbunt bonos in gloria
no[n] ... ... q[uod] gloriam eor[um] q[ua]
lis sit cognoscant s[ed] solum
cognoscunt eos e[ss]e in gloria
quadam inextimabili. Et ...
... turbant[ur] tunc ... invidia
dolentes d[e] felicitate eorum
... ... q[uod] ipsi talem gloriam
amiserunt. Unde d[icitur] Sap. v.

de impiis videntes turbabun[tur]
timore horribili. S[ed] p[ost] diem
iudicii omnino beatorum vis[i]
one privabunt[ur] n[on] tamen q[ui]
... ... pena minuet[ur]
s[ed] augebit[ur] q[uia] memoriam h[abe]bunt
glorie bonorum q[uam] in iudicio
videbunt ... ...
erit eis in tormentum s[ed] ulti[us]
affligentur in h[oc] q[uod] videbu[n]t
se indignos reputari et vide[re]
gloriam, gloriam quam mer[u]er[unt]
habere s[an]c[t]i. Ad .i. ergo d[icen]d[u]m
q[uod] ea q[ue] in hac vita agunt[ur]
no[n] ita affligerent dampnatos
in inferno s[ed] videre[n]t[ur] sicut s[an]c[t]or[um]
gloria in patria. Unde no[n] ita
ostendunt[ur] dampnatis ea q[ue]
hic agunt[ur] s[icut] s[an]c[t]orum glo
ria ... ... agunt[ur]
ostendunt[ur] eis ea ... testi
monium ... possint. Ad ...
d[icen]d[u]m q[uod] paulus inspexit vita[m]
illam in q[ua] s[an]c[t]i cum d[e]o vivunt
eam experiendo et in futurum
... sperando q[uod] no[n] est
d[e] dampnatis. Et ideo no[n] e[st] simile

Sed[et] ultra ... ...
... ... etc.
hic ... ...

d' diuia iusti' z mia

Oua[m] considerand[um] occurit d' diuina iusti' z mia, z p[ri]mo d' iusticia. cir[ca] q[ua]m queru[n]t[ur] octo. Primo vtrum iusti' sit deo attribuenda. 2o utrum s[ecundu]m locand[um] roim dica[tur] bonitas et iusti'. 3o utrum iudicio sit ead[em] ro iusti' et veritatis. 4o vtrum op[er]us dica[tur] iustum ex h[oc] solo q[uia] e deo beneplacitum. 5o vtrum deus posse pmitte ad co[m]um q[uam] ad iusticiam op[er]is ptz. 6o vtrum deus nullu[m] puniat n[isi] p[ro] p[e]cto. 7o vtrum deus iustis agat cu[m] bonis q[ua]m cu[m] reliquis. 8o vtrum ex diuina iusti' inferatur peccatorib[us] pena eterna.

Ad p[r]imu[m] sic p[ro]ce[ditur]. vi[detur] q[uod] iusti' deo no[n] sit attribuenda q[ui]a s[ecundu]m ph[ilosoph]um in x. eth[icorum]. Ridiculu[m] e laudare deos. s[ed] aliquam v[ir]tutem moralem vel actus virtutum moralium eis attribue. s[ed] iusti' est v[ir]tus moral' ergo deo attribui no[n] d[ebet]. ¶ Ite[m] iusticia co[n]tra t[em]p[er]anciam disti[n]guit[ur]. s[ed] t[em]p[er]anciam no[n] attribuimus deo ergo nec iusticiam. ¶ Ite[m] in q[ua]d[am] eq[ua]litate consistit. s[ed] n[ihi]l pt ee deo equale. ¶ Sz con[tra]. ps. Iustus d[omi]n[u]s et c. di. ¶ Ite[m] omne q[uo]d e potissimu[m] deo e attribuend[um] ut[rum] v. eth[icorum]. iusti' e p[re]clarissima v[ir]tutum ergo maxi[m]e d[ebe]t deo attribui. ¶ R[espon]deo d[icen]d[um] q[uod] iusti' p[ro]pe dicta eq[ua]litatem constituit in acceptionib[us] et dationib[us] ut[rum] p[er] ph[ilosoph]um v. eth[icorum]. h[oc] autem contingit 2x. Uno s[ed] q[uod] constit[uitur] equalitas int[er] dantem et accipientem ut s[cilicet] accipiens tantu[m] accipiat a dante q[uan]tu[m] accipe d[ebet] et in h[oc] consistit iusti' co[m]mutatiua utpote q[ue] mediu[m] ponit in empcionib[us] et vendicionib[us] et omnib[us] retribucionib[us]. Alio s[ed] q[uod] constituit[ur] equa[litas] int[er] duos recipie[ntes] q[uod] contingit ex h[oc] q[uod] vterq[ue] equa[liter] recipit p[ro]uinctis et in h[oc] consistit iusti' distributiua. In p[ri]ma ergo s[cilicet] co[m]mutatiua iusti' req[ui]r[itur] eq[ua]l[ita]s quantitatis ut s[cilicet] tantum quisq[ue] accipiat quantum dedit. s[ed] valorem et ideo int[er] illos inq[ui]b[us] no[n] pt ee q[ui]b[us] equalitatis no[n] pt p[ro]p[ri]e ee co[m]mutatiua iusti' sicut e in illis quorum vnus no[n] pt recompensare aliq[uid] equivalens beneficijs acceptis ab alio. sicut filius no[n] pt recompensare aliquid equivalens beneficijs patris a quo ee z nutrimentum et disciplinam accepit et ideo q[ua]l[ita]scu[m]q[ue] retribuat p[at]ri obsequiis no[n] fit p[er]fecta equalitas nec p[ro]p[ri]e salua[tur] ibi r[ati]o co[m]mutatiue iusticie s[ed] enim aliquis mo[dus] pt saluari iusticie inquantum filius retribuit s[ecundu]m suum mod[um] sic p[at]er dedit s[ecundu]m suum modum ut loco eq[ua]l[ita]tis quantitatis suma[tur] equalitas p[ro]porcionis s[ed] iusti' ~~distributionis~~ distributiua no[n] requir[it] quantitatis eq[ua]litate[m] s[ed] p[ro]porcionis tm. Non enim d[ebet] ut distribuens omnib[us] eq[ua]l[ite]r distribuat s[ed] vnicuiq[ue] p[ro]porcionaliter s[ed] suum mod[um]. Dic ergo r[ati]o distributiue iusticie deo co[n]uenire pt inq[ua]ntum s[cilicet] equalitate p[ro]porcionis s[er]uat in co[m]municatione bonorum suorum. dans vnicuiq[ue] p[ro]porcionali[ter] s[ecundu]m mod[um] suum. Vn[de] dyo. d[icit]. 8. c. de diuinis nominibus q[uod] iusti' lauda[tur] in deo inquantu[m] omnib[us] s[ecundu]m dignitatem distribuit. s[ed] iusti' co[m]mutatiua p[er] quam eq[ua]litas constit[uitur] int[er] du[os] datem deo compete[re] no[n] pt. s[ed] p[ro]p[ri]am acceptionem q[uia] beneficia semp[er] excedunt nutum

creature ſ(ecundu)m tamen ſ(ecundu)m q(uo)d p(ro)portionis
equalitas int(er) deum dantem et
creaturam recip(ient)em inq(ua)ntum ſ(cilicet) ita
ſe h(abe)t ad ſuam ſup(er)abundanciam ſic
creatura ad id q(uo)d competit ei
ſ(ecundu)m ſuam p(ar)uitatem / Et ē quidem
mo(du)s commutatiue iuſtic(ie) in deo
inuenit(ur) et (etiam) creature ſic inue
nit(ur) int(er) p(at)rem et filium Et
ſ(ecundu)m h(ec) aſſignant(ur) duo mod(i) diui
ne iuſticie / Unus inq(uan)tum reddit
p(er)mittis h(ec) .n. ad iuſticiam diſ
tributiuam p(er)t(inet) / Unus ē diſtribuere
omnib(us) p(ro)portio(n)e ſ(ecundu)m ſuam dig(nita)tem
aliq(uo)s mo(du)s ſ(ecundu)m q(uo)d facit id q(uo)d dec(et)
ſuam dignitatem ſic ē de iuſticia
in deo q(uo)d p(ri)orib(us) p(er)t(inet) q(uo)d dec(et)
enim h(ec) p(ate)t ad mod(um) iuſticie
commutatiue non quidem ſ(ecundu)m equalitatem
q(uan)titatis ſuate q(uo)d requirit(ur) in co
mutatiua iuſticia p(ro)p(ri)e dicta ſ(ed)
ſuate ſ(ecundu)m equalitatem p(ro)portionis q(uo)d ſ(cilicet)
ita ſe h(abe)t / Ad id q(uo)d ſup(er)abundat
facit ſicut creatura ad id inq(uan)t(um)
deficit Et ſ(ecundu)m h(ec) ſup(er)abundare in
b(e)n(e)ficijs d(icitu)r ei iuſtum inq(uan)tum
ē ei p(ro)portionatum Concedendis
Ad p(ri)mum ergo d(icendu)m q(uo)d ph(ilosoph)us ex
cludit a deo morales virtutes
p(ro)ut determinat(ur) .x. ethicorum circa
rem . ſic iuſt(icia) ē circa empciones
et vendiciones et depoſiciones et h(uius)
non tamen remouet(ur) ph(ilosoph)us quin
iuſt(icia) poſſit eē in deo ſ(ecundu)m q(uo)d eſt
diſtributiua naturalium donorum
omnib(us) creaturis / Ad 2(m)
d(icendu)m q(uo)d temp(er)ancia ē circa paſſiones
...matas iuſt(icia) aut(em) circa commun(icacion)es
op(er)acionum Ergo p(ate)t q(uo)d n(ost)ra temp(er)an
cie nullo deo p(otes)t conuenire ſic
n(ost)ra iuſt(icia) et p(er) temp(er)ancia d(icitu)r
reſp(ect)u eorum q(ue) ſunt in temp(er)ato
ſ(ed) iuſt(icia) reſpicit id q(uo)d ē ergo et
a deo non ē ſimile / Ad 3(m) d(icendu)m
q(uo)d iuſt(icia) non ſemp(er) requirit eq(ua)litatem

int(er) dantem et accipientem nec ſemp(er)
eq(ua)litatem quantitatis quinq(ue) equa
litas p(ro)portionis Et ideo non ē inconue
niens ſi iuſticia aliquo mo(do) in
deo ponatur etc.

Ad 2(m) ſic p(roce)d(itu)r / vi(detu)r q(uo)d in deo
ſ(ecundu)m eand(em) r(aci)o(ne)m dicatur boni
tas et iuſt(icia) q(ui)a iuſt(icia) ē vniuerſa(lis)
omnis v(irtu)tis ut p(atet) p(er) ph(ilosoph)um .v. eth(icorum)
S(ed) v(irtu)tis vniuerſaliter ei ē ſua bonitas
q(ui)a v(irtu)s ē q(ue) h(abe)ntem p(er)ficit et op(us)
eius bonum reddit ut .2. eth(icorum)
Ergo ſ(ecundu)m eand(em) r(aci)o(ne)m d(icitu)r iuſt(us) et bonus
P(reterea) dyo(nisius) dicit .viij. c(apitulo) de di(uinis) no(minibus)
q(uo)d iuſt(icia) lauda(tur) in deo inquantum
omnib(us) ſ(ecundu)m dig(nita)tem diſtribuit
ſ(ed) diſtribuere omnib(us) h(oc) p(er)t(inet) ad r(aci)o(ne)m
bonitatis q(ui)a totius communicatois
diuina bonitas ca(uſ)a ē ergo iuſticia
bonitas dic(itu)r in deo ſ(ecundu)m eand(em) r(aci)o(ne)m
P(reterea) bonitas et iuſticia magis
conueniens in deo q(ua)m conueniat
in creaturis ſ(ed) in creaturis eadem r(aci)o
ē r(aci)o bonitatis et iuſticie .n. .n.
ex h(oc) ip(s)o q(uo)d creata ſunt bo(na) et
iuſta eſſe inconueniens vide(tur) q(uo)d
a deo bono omnia eſſe bo(na) Et a deo
iuſto non eſſe omnia iuſta ergo in
deo ſ(ecundu)m eand(em) r(aci)o(ne)m erit bonitas et
iuſticia / S(ed) contra ē q(uo)d boe(cius) dicit
in l(ibr)o de ebdomad(ibus) bonum eſſe ad
eſſenciam iuſtum vero eſſe ad actum
reſpicit ſ(ed) eſſencia et act(us) non d(icunt)
ſ(ecundu)m eand(em) r(aci)o(ne)m in deo ergo nec iuſt(icia)
et bonitas Item dicit Boe(cius) ibid(em)
bonum q(uo)d ē g(e)n(er)ale iuſtum aut(em)
ſpeciale / R(eſpondeo) d(icendu)m q(uo)d iuſt(icia) p(re)ſuppo(nit)
r(aci)o(ne)m bonitatis in deo . bonitas n(on)
i(m)portat in deo r(aci)o(ne)m finis in quo
ē pleniſſima p(er)fectio . finis aut(em)
mouet efficientem ad agendum
Unde et bonitas di(uina) p(ri)ncipaliter mo
uet ~~efficientem ad agendum~~ vel
~~et bonitas dei~~ ip(su)m ad op(er)and(um)

non quidem ut ipse bonitatem acquirat sed ut aliis bonitatem communicet. Ut enim supra dictum est deus non agit propter appetitum sed propter amorem finis volens communicare bonitatem suam quantum possibile est et decens secundum suam prudentiam. Et ideo sicut finis in omnibus operabilibus est primum principium ita divina bonitas est primum principium communicationis totius qua deus perfectiones largitur creaturis. Sed iustitia determinat quendam modum in istis communicationibus necessarium scilicet in communicando equalitatem servat. Et ideo patet quod bonitas et iustitia secundum rationem differunt. Secundo quia ipsa bonitas pertinet ad ipsam perfectionem naturae sed quod habet rationem finis. Sed iustitia pertinet ad ipsum generationis actum. Tertio quia bonitas et si respiciat communicationem ut principium respicit tamen communicationem in communi non determinans aliquem specialem modum. Sed iustitia determinat specialem modum scilicet equalitatis. Et has duas differentias Boetius tangit in libro de Ebdomadibus dicens quod bonum respicit essentiam sed iustum actum. Et iterum bonum generale est iustum speciale.

Ad primum ergo dicendum quod quamvis virtus faciat habentem bonum non tamen est eadem ratio bonitatis et virtutis quia virtus dicitur secundum quod est principium actionis quod tamen sic est ex parte causae efficientis sed bonum magis respicit rationem finis. Sed quia efficiens debet esse proportionatum fini ut quod habet efficiens bonitatem faciat et eius actus ideo virtus hanc proportionem importat cum sit dispositio perfecti ad optimum ut dicitur 7 physicorum facere bonum agentem et actum. Et similiter est iustitia sine acceptione ut virtus per se sicut patet est idem quod omnis virtus se habet ex parte efficientis tamen. Sed quod virtus dicitur est iustitia si subiecto sit idem iustitia et virtus non tamen sunt eiusdem rationis ut in 5 ethicorum dicitur. Unde nullo modo sequitur quod iustitia et bonitas sint eiusdem rationis. Ad secundum dicendum quod distributionis principium et est bonitas et iustitia sed diversimode quia bonitas est sicut principium finale non determinans specialem modum distributionis. Et ideo ergo Dyonisius attribuit iustitiae distributionem secundum dignitatem sed communicationem absolute attribuit bonitati. Ad tertium dicendum quod deus vincit numquam nec quia producit in esse aliquam perfectionem largiter alias esse non posset. Et ideo omnia deus bona inquantum sunt a bono non tamen vincunt eorum quae in esse producit dat quod sit actus sed illum specialem modum actionis quem iustitia servat. Et ideo non omnia quaedam quae sunt a iusto deo iusta dicuntur et etiam non sequitur quod sit eadem ratio boni et iusti etc.

Ad 3 sic proceditur. Videtur quod non sit eadem ratio in deo iustitiae et veritatis quia ea quae in nobis specie differunt in deo differunt secundum rationem. Sed in nobis ponitur veritas alia virtus a iustitia specie differens ut in quarto ethicorum. Ergo et in deo secundum aliam rationem dicitur iustitia et veritas. Praeterea quorum est species non est eadem ratio. Sed veritas secundum Tullium est species iustitiae. Ergo veritatis et iustitiae non est eadem ratio. Praeterea iustitia communiter sit quaedam species bonitatis ut ex auctoritate Boetii inducta patet ad affectum pertinet. Veritas autem ad intellectum. Ergo veritas et iustitia non dicuntur in deo secundum eandem rationem. Sed contra est quod dicitur in auctoritate psalmi quae hic inducitur. Universae viae domini misericordia et veritas. Per iustitiam quae ponitur ergo

sunt idem secundum rationem. Ad 3m dicendum quod iusticia
consistit in redditione debiti. Sed
deus non est debitor nobis nisi ex pro
missione ut augustinus dicit. Ergo idem est
dei reddere debitum quod solvere promis
sum. Cum ergo ex hoc quod solvit pro
missum dicitur verax. Secundum eandem
rationem dicetur iustus et verax. Respon
deo dicendum quod omnis equalitas per actionem
aliquam constituta requirit
aliquam regulam secundum quam adequa
tio fiat. Unde cum iusticia con
sistat in hoc quod equalitatem per
suam actionem constituat in
dationibus et acceptionibus oportet quod
iusticiam aliquam regulam
habere secundum quam adequatio fiat. Re
gule autem iusticie sunt ratione in
mente constituentis. Secundum quas
homo iustus equalitatem con
stituit et ideo quando eius actiones illis
rationibus concordant dicitur iusticiam
servare quando autem discordant dicitur
iniuste agere. Et quia veritas rationis
consistit in adequatione rerum
ad intellectum inde est quod nomen
veritatis transfertur ad significan
dum adequationem operis iusticie
ad rationes iusticie et propter hoc veri
tas quandoque dicitur veritatem iusticie
et secundum hoc ipsa iusticia idem est quod veritas
secundum cum iusticia dicitur secundum equalitatem
exterius constitutam. Sed veritas dicitur
secundum commensurationem exterioris equa
litatis ad rationes que sunt in men
te et secundum hoc veritas et iusticia in deo
eodem intellectu accipiuntur. Ad
primum ergo dicendum quod actiones exteriores
comparantur ad interiorem dispositionem
mentis dupliciter. Uno modo sicut signum
ad signatum. Alio modo ut regu
lata ad regulam. Et secundum utramque
comparationem commensuratio exteriorum
actionum ad interiorem dispositionem mentis
constituit veritatem rationis veritas

ergo de qua philosophus loquitur in 4o ethicorum consistit
in commensuratione actionum ad
interiorem prout sunt signa illius
dum scilicet aliquis talem se exhibet
in dictis et in factis qualis
est interius. Unde hec virtus secundum ipsum
idem opponitur iactantie et simulationi.
Sed veritas iusticie de qua loquimur
facit commensurationem secundum aliam
comparationem actionum exteriorum
ad mentem prout comparantur ad
eam ut ad regulam equalitatis
in rebus constitute per actum iusticie.
Sed quia non solum equalitas consti
tuitur in rebus per actus nostros. Sed etiam
ipsi actus nostri commensurari debent
rationi que est in mente ideo in hac com
mensuratione etiam alia veritas in
venitur. Sed quia scilicet ipse operationes
sunt commensurate menti. Et hec veritas
vite que consistit in hoc quod quis
congruenter faciat. Secundum quod recta ratio do
ceat. Ad 2m dicendum quod veritas illa de
qua Tullius loquitur est secundum commensurationem
vocis ad rem prout scilicet aliquis
confitetur in iudiciis. Sed quia res se habet
et consummat in factis. Sed quod promi
sit et hec veritas est pars iusticie.
Ad 3m dicendum quod veritas que est
in intellectu est equalis intellectus ad re
medium sive sit factum vel
constituta sive sit ~~factum vel~~
non. Et de hac non loquimur quantum
ad presens. Et quia voces sunt signa
intellectus. Ideo inde hanc veritatem
sumitur. Veritas doctrine que distin
guitur contra veritatem iusticie veritas
in doctrine in veritate enunciationis
consistit. Potest ergo intelligi quod pertinet
quod veritas. Uno modo accipitur secundum
commensurationem intellectus ad rem et
quia hanc veritas doctrine accipitur.
Alio modo secundum commensurationem actionis
interiorum ad intellectum nostrum et prout
est signum ipsius non considerato

dampno uel lucro alicy e vitas
d'q' lo' plius diuisa con simulato;
et iactanciam Consideratio vo dampno
ve lucro e vi' q e ps iustitie q
tulint ponit p q' ina' lis in
dampnis in iudiciys et confusionib;
et cotraq; istarum veritatum redu
cit' ad veritatem doctrine in quan
cetereq; consistit inquadi manifes
tacone put vo actones nre co
parantur ad intellcm vt regula'
ad regulam sic s. qd intellectus rec
e et regula actonum e vitas
intc s vo q e ra equitatis con
stitute in reb; e vitas iustitie.
Ad. e sic predi vi' q opus
di dicatur iustum ex hc
solo q e ei placitum. Anshel
m. In monolog' d' do loqns Id sm
iustum e qd vis, et non iustum
qd nos vis zc. ¶ P' Ro. ix di.
An non h; ptatem figulus ex
eadm massa face ad quidm Vas
in honorem aliud in contumeli
am et loquit' d' do p similitudine;
figuli. Et quicq; ex luto vlt fi
gulus fi' iustum e ut ex luto
fiat go quicq; deq vlt in creatra
fi' iustum e ut fiat Et ex hc
solo di aliquid esse iustum q
eado volitum. ¶ P' voluntas;
e ad iusti q voluntas iustiam
voluntatem restringit et quodammo
ei resistit. s n' e qd restringat
voluntatem di. Unde. ad.' rx.
An non lic; qd nobis face nec aliqd
ei resistere pt q in ps omnia
quicunq; voluit fecit. Ro. ix.
voluntati eius quis re ergo
ipa eius e voluntas iusti Ex
hc ergo aliquid e iustum qd
e adeo volitum. Q; con deus
di iuste age nisi q redd; vnicui
q' promissis. P' Tu reddis vni
cuiq;. s voluntas di no contini
nuit go no q hc solo di opq
di iustum qd e ei placitum. Ro
ddi q iustitia et voluntas in
do idm sunt s. rem. f. s rom iusti
aliquid addit sup voluntate;
sc; ordine diuinis effectib; gente
s qm vnum alti proporcionalit
adequatur. Est n' in reb; creat
zx. ordo. Vnus s. quem crea
tura ordinatur ad dm. Alius
s. qd vna creatura depend; ab
alia. necne go voluntatis no co
ppunitur n' ordo ille qui e cre
ature ad creaturaz. Sicut n'
regni vitali una constituto debe'
vt sit sursum consideratu ex
ordine ad inuicem ita z subse
debe' ut prima' sm ordinem
eundem. Unde pz q no ex hc
tantum aliquid di be iustum
q e ado volitum s; q e debi
tum alic rei creature. s ordinez
creature ad creaturam n' aut
aliam ri pt ee debitum n' roe
sue n'e uel conditonis ne aut
et proprietatis vi ca e diuina vo
luntas et ido tot; ordo iustitie
originalit ad diuinam volun
tatem reducit'. Ad primu go
ddi q quis omne qd deus vlt
iustum sit non tamen ex hc solo
iustum di; qd ds e illud vlt
ut dcm e. Ad. z. ddi q luto
no e mag debitum q co eo for
ment' vasa nobilia q ignobilia
s. ex luto formatum e vas no
bile nobilitati illius vas est
debitum vt ad vsus conuenientes
deputet' similit' q ds talem
creaturaz pducat qualem voluit
indecens est ad rom iustitie s
qd aliqua n'a pducta ei attribua'
qd illi ne competit hc ad eius
iustanciam pz et contra eis
iustitie repugnaret et simili
indecens e qd ad iustitiam eius
ut det graciam vel non det

tum donu gre no sit ne debitum
s postquam gratiam contulit q est
merendi principium ad consumma
cionem ut premiis prima reddat ex
ex suppositione voluntatis iusticia
ta. Ad .3. dicendum quod istud quod in
voluntate includitur voluntatem
non constringit ex hoc autem
quod deus vult aliquam naturam fa
cere vult attribuere ei ea que illi na
competunt sic tum homo vult
finem ex hoc ipso vult ea que sunt
ad finem Et ideo voluntas di
vine iusticie eius constringitur neque iusti
ci constitute potest .et c.

Ad .4. dicendum sicut prius dictum quod deus
non posset pretermittere
aliquid eorum que ad iusticiam
operis eius concernunt quod Thi.
2 Ille fidelis permanet seipsum
negare non potest · negaret autem
seipsum ut dicit glo. si dictum
suum seu dicta sua non im
pleret ergo cum ex hoc dicatur opus
non iustum quod seipsum impleverit
de dicta videtur quod non possit iusti
ciam dei sui operis pretermittere.
Ad .5. Ro. xi. sicut id contra naturam
insertus es etc. glo. Deus
creator et conditor omnium naturarum
nihil contra naturam facit sicut nec contra
seipsum · s sicut ipse est conditor
naturarum ita ipse est etiam et condi
tor omnis iusticie ergo nihil potest
facere contra ordinem iusticie in
rebus statutum immutare ergo
posset bonos dampnare et malos
premiare · s hoc videtur inconveniens
ergo deus ordinem iusticie qui est
in rebus non potest immutare / Et
contra ordo iusticie requirit ut pro
peccato aliquis puniatur · s deus
potest penam dimittere peccato debitam
alias frustra rogaretur Ut debi
ta nobis dimitteret ergo potest
immutare ordinem iusticie constitutum
in rebus. Responsio ordo iusticie in rebus
humanis est conformis ordini
rerum naturalium / Unde iusticia
humana a iusticia rerum naturalium
trahitur · s philosophus · s deus immutat
quandoque ordinem rerum naturalium
ab eo statutum utputa in rebus mira
culosis ergo et potest ordinem iusticie
in rebus humanis statutum immutare
Ad .5. dicendum quod iusticie opus potest 2x
pretermitti / Uno ut fiat contra
iusticiam / Alio ut fiat preter
iusticiam cum · n · dicatur per compara
ad alterum tunc quando ordinem sit quod
ei subtrahitur quod ei debetur Vel quod
condicio eius exigit · Si aliquid
autem amplius expendatur non est contra
iusticiam s potest iusticiam quod et si
alteri ei aliquid non debeatur
non tamen illius preiudicio est ei debi
ta · Unde si aliquid ei exhibe
atur quod non debetur nihil contra ordi
nem iusticie fiet sicut patet in eo
qui liberaliter sua bona communicat s
sicut philosophus dicit in .2. ethi · pro eodem
computatur minus de malo et plus
de bono / Unde sicut sine preiudicio
iusticie potest aliquis de bonis suis
plus alteri conferre quam debeatur
Ita sine preiudicio iusticie potest ei
minus irrogare de pena pro peccato
commisso in eum quam ei debe
atur Et sic non potest unquam ir
rogare sine iniuria alicuius
de bonis alterius plus alteri con
ferre quam ei debetur ita non potest
unquam irrogare de pena pro peccato
commisso in alium Et ideo iudex
non potest sine preiudicio iusticie pe
nas divine debitas peccatis in deum
vel in rempublicam commissis
nisi forte quando viderit hoc utilitati
reipublice expedire / Deus autem

dominator omnium bonorum e et inven
omnis petor peccat. Unde ipse
pt plus conferre de bonis qm
alicui debitum et minus inferre
de malis. Vel etiam penam totaliter
relaxare. nec in hoc contra iustitiam
facit sed preter iustitiam faceret
si si alicui minus conferret de
bonis qm ei debetur. Vel plus pu
niret qm peccasset hoc contra ordinem
iustitie esset nec deus hoc posset facere
qm eius opus sit quod ae principat
eum imitatur. Et hoc non ipse quod
aliquid alicui ei est debitum
secundum exigentiam sue conditionis
quod sunt illo exemplar divinum
sed naturam suam convenit imitari non
posset. Ad primum ergo dicendum quod deus
seipsum negaret si creature non
conferret quod ei debetur. sed suam
dispositionem sic enim veritatem non si
navet in operum conditione. Vel
gubernatione non aut seipsum negat
si aliquid amplius creature exhi
beat qm ei debeatur ut dictum
e. Ad secundum dicendum quod deus et si nihil fa
ciat contra naturam tamen facit aliquid
preter naturam inquantum. scilicet facit aliquid
in natura ad quod non sufficiunt vires
nature. Similiter etiam et si non faciat
aliquid contra iustitiam pt tamen
aliquid preter iustitiam facere. Ad
tertium dicendum quod damnare petrum cum
omnibus circumstantiis gratie et collate salus
debet esse contrarium iustitie. Unde
hoc deus non pt loquendo de potentia ordi
nata sed salvare iudam non esset
iustitie contrarium sed preter eam licet
conditus. sed tamen esset contrarium eius
prescientie et dispositioni qua ei etiam
damnationem preparavit. Unde iustitie
ordo non impedit qm posset salva
re iudam sed impedit ordo prescientie
et dispositionis eterne etc.

Ad vi. sic proceditur. Videtur quod deus
nullum puniat nisi pro peccato
quia ut dicit Ieronimus quicumque patiuntur
peccata mea meruerunt pro parte
aut penam designat ergo omnis
pena pro peccato redditur. Preterea sicut premi
um se habet ad meritum ita pena
ad peccatum. sed premium non redditur
nisi merito ergo pena nisi peccato. Preterea pena
e quedam medicina quedam. dum
scilicet vel ipse qui punitur per penam
corrigitur. Vel alii qui ex hoc ter
rentur. sed hoc non esset si pena etiam
absque peccato inferretur ergo non infertur
pena nisi pro peccato. Sed contra Iob
gravissime punitus fuit sed pena
non fuit ei inflicta pro culpa ut
frequenter dicit Gregorius. Ergo non
semper deus penam infert pro cul
pa. Preterea infortunia que in hoc
mundo accidunt quam sunt bonis
et malis ut Augustinus dicit in Libro de
civitate dei. sed culpa non e communis
utrisque ergo aliquam penam infert sine
culpa. Responsio dicendum quod pena de sui
ratione semper importat aliquid nocumentum
et hoc aut e aliquid nocivum
quod per ipsum subtrahitur aliquod
bonum inter bona aut hominis
quedam sunt per se Loquendo ei bona
que sunt bona in eo quod homo. Quedam
sunt hominis bona secundum ordinem
ad ista temporalia bona. Unde ista in
tantum sunt bona inquantum ad illa spiritua
Lia bona hominum sunt adiuncta.
Si aut impediant et hoc non sunt
ei bona sed mala. Unde philosophus .4.
ethicorum dicit quod bona fortuna e iudi
canda secundum comparationem ad virtu
tem prout adiuvat vel impe
dit eam. patet ergo detrimentum
in spiritualibus bonis semper malum
e sed pati detrimentum in bonis
temporalibus quemque quid e bonum

cumque vero malum, malum quoddam est sed quod impedit ab operatione virtutis et consecutione spiritualis boni. Sic quoddam corporale vitium est ad corporalem fortitudinem acquirendam. Et quia ut dictum est poena a nocendo dicitur ideo detrimentum in spiritualibus bonis semper poena est. Sed detrimentum in temporalibus bonis cumque quandoque non est poena sed medicina proficiens ad salutem sicut amaritudo potionis non est proprie poena sed medela corporalis sanitatis. Sed tamen quia natura nostra talis est ut per ad profectum spiritualis boni per temporalium detrimentum optineat pervenire quod culpa provenit quo tota natura viciata est nec tali medicina opus esset si voluntas peccato perfecte esset curatum et tunc homo ad ultimum finem spiritualis perfectionis perveniret. Unde dicendum quod poena proprie loquendo nunquam datur nisi culpe. Sed tamen id quod contingit esse penale sed detrimentum temporalium bonorum instantum in comparatione aliquando infertur hominum absque culpa precedente in natura. Sed post hanc vitam cessante spiritualis profectu nullum detrimentum etiam in corporibus aliquis sine culpa sustinebit quia tunc deus absterget omnem lacrimam ab oculis Apoc. 20. Sed in spiritualibus bonis nunquam detrimentum sustinet neque in hac vita neque in futura sine culpa propria.

Ad primum ergo dicendum quod vero loquitur quando merito peccati actualis et originalis precedente vel in persona vel in natura. Ad 2 dicendum quod aliquid bonum alicui cohibetur nullo merito precedente sicut pena quae non tamen habet rationem pene. Unde non est inconveniens si etiam aliquid malum inferatur alicui nulla culpa precedente quia non habet rationem pene sed potius medicine promovens ad bo-

Ad 3 dicendum quod pena non solum tecdo dicitur medicina cohibet quia retrahit a malo recedendo de quo obiectio procedit sed etiam inquantum promovet ad bonum excitando et abstrahendo hominem ab amore temporalium. Unde ratio non sequitur.

Ad vii sic proceditur. Videtur quod deus iustius agat cum uno quam cum alio. Punire enim est opus iustitie. Sed magis punit unum quam alium ergo iustius agit cum uno quam cum alio. Preterea una temporalis severitatem iustitie. Sed deus misericordius agit cum uno quam cum alio ergo iustius agit cum uno. Sed contra iustitia qualitas quedam est. Sed qualitas non suscipit magis et minus ergo deus non agit iustius cum uno quam cum alio. Responsio dicendum quod actio cum sit media inter agentem et effectum contrarie potest modificari. Potest enim ergo querere an deus cum iustius agat quam cum alio. Si hoc referatur ad actionem prout exit ab agente cum iustitia sua quae cum omnibus iuste agit sit una et invariabilis non agit iustius cum uno quam cum alio. Si autem referatur ad actionem prout terminatur ad effectum sic etiam dicendum non potest quod cum uno iustius agat quam cum alio eo quod opus aliquod dicitur iustum cohibet quod est proportionatum adequatum. Equalitas autem sive quantitatis sive proportionis est eiusdem rationis in minimis et in magnis eadem enim proportio quae est inter duo et unum est inter 20 et 10 et equalitas eadem quae est inter unum et unum est inter centum et centum. Et ideo non potest esse unum opus alterum iustius divino utrumque sit iustum. Eadem enim iustitia sua deum mala reddimus pro malis et bona pro bonis sive sunt prima-

sine sint mag. Sz tamen qr ē in
nob' no' equitur adunitatem ut p
medium attingamus. s sufficit
qz uīs medium eē p difficul
tatem inuencionis medij ut dr
2o ethi. Inde ē qr apud nos unq
alio iustiq age dr s m qr mag uł
minus accedit ad medium no'
pueniente utroqz ad ipm s ipe
deq cui sunt note om̄ rerum
mensure semp in sua opacone
ad medium indiuisibile ptingit
Unde nullo° iustiq agit cum
uno q cum alio / Ad p m qo dr
qr punicio no' ē effctus iusticie ē
quantum huius s inquantum ē
culpa pporcionata licz qo adeo in
ferretur mayor pē uel minor sp
tamen ex eius iusticia s m eandē
pporcionem inferretur / Ad 2.
dr qr una cōspicit abte diuinum effm
no' concinendo aliquam pporcionez
uel equalitatem in ipo. Unde
s m mayorem uł minorē effm
dr misericordius agē cum uno q
cum alio. s hc refert ad actōm
s q terminatur ad effm no'
aut s cōferatur ad cam. s qr qo
git ab agente qr ipe simplx ē
inuariabili una cum omnibz mi
sericordit agit nec tamē seq
p hc qr aliqualo modo cum uno
iustiq agat q m cum alio effus
enim uīc no' q iusticiam s pter
cam ut qo dictus pz

Ad viij sic pcē / vr qr qo dē
na iusticia no' inferatur
petoribz pē etna / pena .n. non
dz excedere culpam. Deutro. 27.
s mensuram delicti erit et pla
garum mo s culpa ē tpalis qo
pena no' dz eē etna. ¶ P. duorū
petorum mortalium unū ē alio
maius qo unū dz maiori pena
q alterum puniri s nulla pē
pt eē mayor q m etna cum sit
infinita qo no' cuilibz peto mor
l. debe pena etna. s uni no'
debē nulli debē cum eorum no'
sit distancia infinita ¶ P. a iusto
iudice no' infert pē .n. ad correcō z
Unde .2. ethi. dr qr pene sunt
quedam medicine. s qr impij
incetermi puniant hc no' est
ad correccōm eorum nec aliquoz
cum tunc no' sint futuri aliqui
qui p hc corrigi possint qo
s m diuinam iusticiam non
inferetur pro peccatis pē etna
¶ P. omne qd no' ē p se uolitū
nullus uot .n. p aliquam utili
tatem. s pene no' sunt adeo p
se uolite non .n. delectatur in
penis eorum. qo nulla utilitas
accidē possit qo pene ppetuari
uidē qr ppetuam penam p peto
no' inferet / Sz contra ē qd dr mat
.27. Ibunt hij .s. petores in sup
plicium eternum / R. s. phm
in .2. ethi. pena taxatur s dig
tatem eius inquem peccatur
Unde mayori pena punit q
pcutit alapa principem q m
alium quemcumqz s quicqz pec
cat mor peccat contra deum cuj
pcep transgredi et cuj honorez
alij impetitur dum in alio finē
constituunt maiestas aut dē ē
infinita qo quicumqz mor pec
cat dignus ē infinita pē et ita
uidē qr iuste pro peto morli
aliquis ppetuo puniatur / Ad p m
dr qr cum pē duplicem heat
quantitatem .s. s. intensioz acerbitat
et s duracōm tpis. quantitas pe
ne undz quantitati culpe. s m
intensionem acerbitate ut s. qr pl
inus peccant s hc grauior
pena infligā. Unde Apoc

xvij. Trutum glorificant se
et inde finitam. da et tor. Non est
reddit duratio pene duracionem
culpe ut dicit aug. 21. de ci. dei
Non. n. adulterium qd in mo
mento temporis perpetratur momentanea
pena punitur. etiam secundum leges
humanas. sed duracio pene re
spicit duracionem peccantis. Tunc
ille qui peccat in aliqua civitate ex
ipso peccato efficitur dignus ut
totaliter a civitate repellatur aut
per exilium perpetuum vel etiam
per mortem. quia tunc vero non redditur
dignus ut a societate civium
totaliter excludatur et ideo ut possit
esse conveniens membrum civita
tis pena ei prorogatur vel bre
viatur secundum quod expedit eius
correctionem ut in civitate co
moneant et pacifice et pacifice
vivere possit ita etiam secundum insti
ciam divinam aliquis ex peccato
dignus redditur penitus a civitatis
dei consorcio separari quod fit per
omne peccatum quo quis contra cari
tatem peccat quod est vinculum
viniens civitatem predictam et
ideo pro peccato mortali quod est contrarium
caritati aliquis inclinum a socie
tate sanctorum exclusus eterne
pene addicitur quia ut Aug. in
libro predicto dicit. Est de civitate
ista mortali homines suppliciis
prime mortis hoc est de illa civitate
immortali homines supplicio secunde mortis
auferre / Et aut pena quam
civitas mundana infligit perpe
tua non reputatur. hoc est per accidens vel
inquantum homo non perpetuo
manet vel inquantum etiam ipsa
civitas deficit. Unde si homo
in perpetuum viveret pena exilij
et servitutis que per legem huma
nam inferuntur in eo perpetuo
permaneret. Qui vero hoc mo

peccat ut eum reddant digni to
separari a sanctorum civitatis consorcio
sicut peccantium venialiter tanto
eorum pena erit brevior vel diu
turnior quanto magis vel minus
purgabiles erunt secundum quod eis peccata
vel plus vel minus inheserunt
quod in penis huius mundi et pur
gatorij secundum divinam iusticiam servatur
Inveniuntur etiam alie rationes a
sanctis assignate quare iuste pro
peccato temporali aliqui pena eter
na puniantur. Una est quia pec
caverunt contra bonum eternum
dum contempserunt vitam eter
nam et hoc est quod Aug. in libro
predicto dicit. factus est malo dignus
eterno quia hoc in se peremit bonum
quod esse posset eternum / Alia vero
est quia homo in suo eterno peccavit
Unde Greg. dicit in 4. dyalo
ad magnam iusticiam iudicantis
pertinet ut numquam careant supplicio qui
numquam voluerunt carere peccato. Et
si obiciatur quod quidam peccantes mortaliter
proponunt vitam suam in melius
quandoque convertere et ita secundum hoc non
essent digni eterno supplicio ut
videtur. Dicendum est secundum quosdam quod
Greg. loquitur de voluntate que mani
festatur per opus qui enim in peccatum
mortale propria voluntate labitur
se ponit in statu a quo erui non
potest nisi divinitus adiuvetur. Unde
ex hoc ipso quod vult peccare vult quantum
perpetuo in peccato manere. Homo
enim est spiritus vadens. scilicet in peccatum
et non rediens per se ipsum sicut si aliquis
se in foveam proiceret. Unde exi
re non possit nisi adiutus possit dici
quod in eternum ibi manere voluit
quantumcumque aliud cogitaret / Unde
potest dici et melius quod ex hoc ipso quod
mortaliter peccat finem suum in crea
tura constituat / et quia ad fine

vite tñ vita ordinatur. Ideo quod hec
ipso totam vitam suam ordinauit
ad illud peccatum. et vellet perpetuo in pec-
mane si hoc posset sibi esse impune
et hoc est quod Greg. 29 libro moral.
sr. illud Iob 40 Estimabit abissum
q. senescentem. inique ideo cum fine
deliquerunt quia cum fine vixerunt
voluissent quippe sine fine viuere
vt sine fine potuissent in iniquitatibus
permanere. Nam magis appetunt
peccare quam viuere / Potest autem et
alia ratio assignari quare pena peccati
mortalis sit eterna quia peccatum contra
deum quod est infinitum peccatum. Unde
cum non sit posset esse pena infinita
secundum intensionem quia creatura non
est capax alicuius qualitatis infinite
requiritur quod sit saltem duratione
infinita. Est. 2. 4a ratio ad hoc
dicitur quia culpa manet in eternum
cum culpa non possit remitti sed
quam homo non potest per mortem acqui-
rere gratiam nec debet pena cessare
quam diu culpa manet / Ad primum
dicitur quod sicut iam dictum est pena
non debet equari culpe secundum quantitatem
durationis vt videtur etiam secundum le-
ges humanas accidere. Vel dicitur
sicut quidam soluunt quod omnis culpa sit
actu temporalis voluntatem tamen est
eterna vt iam oppositum est. Ad
2. dicitur quod quantitati peccati reddunt quantum
pene secundum intensionem. et ideo peccatorum
mortalium inequalium erunt
pene inequales intensione equales autem
duratione / Ad iii dicitur quod pene
que infliguntur hiis qui a ciuitatis
societate non penitus eiciuntur sed
ad correctionem eorum ordinate sunt. sed
pene per quas aliqui tollentur a socie-
tate ciuitatis exterminantur non
sunt ad correctionem eorum. sunt
tamen ad correctionem et tranquil-
litatem aliorum qui in ciuitate
remanent / Et ita dampnatorum etiam

impiorum ad correctionem eorum
qui nunc sunt in eterna non n
pene sunt ad correctionem solum
quibus infliguntur sed 2 qui exterim-
nantur. Ad 4 dicitur quod impiorum
pene imperpetuum durature non
erunt omnino ad nichilum
vtiles. Sunt enim vtiles ad duo
primo ad hoc quod in eis diuina iusticia
consideratur que est deo accepta propter seipsam
Unde Greg. iiii dyalo. Omnipotens
deus quia pius est miserorum cruciatu
non pascitur. quia autem iustus est ab iniquorum
vltione imperpetuum non sedatur
2o ad hoc sunt vtiles vt de
hiis electi gaudeant dum in
hiis dei iusticiam contemplantur. et
dum hec se euasisse cognoscant
vnde ps. Letabitur iustus cum viderit
vindictam et ipsa vlt. Exurit
s. impios vsque ad sanctitatem nisi
s. sanctitas vt glo. dicit. Et hoc est quod
Gregorius dicit 4 dyalo. Iniqui
omnes eterno supplicio deputa-
ti sua quidem iniquitate puniuntur
et tamen ad aliquid ardebunt
scilicet vt iusti omnes in deo uide-
ant gaudia que percipiunt et
in illis percipiant supplicia que
euaserunt quatenus tanto magis
in eternum diuine gratie debitores
se esse cognoscunt quanto in eternum
mala puniri conspiciunt que
eius adiutorio vicerunt.

DEinde considerandum est q 100
de ira dei. Circa hoc 3
consideratio occurrit. primo
quid sit ira dei / 2o de effectu
ipsius / 3o vtrum ira dei pa-
ciatur penas dampnatorum
eternas / Circa primum queritur
3 / Primo in deo sit ira / 2o
secundum eandem vtrum deceat ira et
bonitas / 3o vtrum opus ire
ad opus potentie reducatur etc.

Ad primum sic proceditur videtur quod in deo non sit misericordia Dicit enim damascenus Misericordia est compassio de alienis malis sed compassio non cadit in deum ergo nec misericordia Praeterea misericordia miseriam respicit sed quanto aliquis est magis peccator tanto magis est miser quia Proverbiorum 14 Miseros facit populos peccatum ergo si deus est misericors quanto aliquis est magis peccator tanto magis ei providebit quod videtur absurdum Praeterea misericordia inclinat misericordem ad alienam miseriam expellendam ergo misericors nec alicui miseriam infert nec inferri permittit si potest sed deus aliquos inducit in miseriam pene et permittit eos incidere in miseriam culpe ergo cum ipse sit omnipotens non erit misericors deus Contra contra est quod dicitur in psalmo Miserator et misericors deus Praeterea sicut deus aliquos punit ita aliquibus parcit Est enim praestabilis super malitia Johelis 2o sed quod hoc quod punit ponimus in deo iram quamvis ira sit passio ergo eo quod parcit dicitur deus misericors quamvis misericordia in nobis sit passio Respondeo dicendum quod ex hoc homo dicitur misericors quod miseriam alicuius suam facit quod quidem contingit dupliciter uno modo primo contingit ad hoc quod ipse quasi animo quod aliena miseria afficitur inquantum compatitur patienti Secundo secundum quandam reputationem quia miseriam proximi reputat quasi suam et quod inde movetur ad expellendam eius miseriam per beneficium sicut repellere suam Deus autem illo modo miserie participare non potest Unde secundum primum modum misericordia in deum non cadit sed ipse hoc modo se habet in repellendo miseriam aliorum sicut homo se habet in expellendo miseriam suam sicut enim homo expellendo miseriam alicuius considerat hominis utilitatem cuius expellit miseriam ita et deus per sua beneficia expellens nostram miseriam non ordinat hoc ad suam utilitatem sed ad nostram Unde inquantum nostra miseria est quasi sua secundum reputationem quandam inquantum eam expellit sic dicitur misericors et miseretur Et propter hoc arguitur dicitur quod non est in eo misericordia secundum passionem sed secundum effectum qui tamen effectus ex affectu voluntatis procedit qui non est passio sed simplex voluntatis actus Ad primum dicendum quod damascenus diffinit misericordiam prout est passio in nobis inventa et per hunc modum deo non competit Ad 2 dicendum quod misericordia in nobis passio quedam est nulla autem passio est laudabilis nisi secundum quod ratione regulatur Unde in nobis misericordia non est laudabilis nisi quia secundum ordinem rationis fertur [illegible] et quod in nobis sit transfertur in deum non eo modo quo in nobis est laudabile et ideo misericordia in deo est secundum ordinem sapientie eius Unde oportet quod ex hoc ipso quod aliquis est magis peccator maiorem effectum misericordie consequatur non sed quod est in deo una sapientia ordinatum Et per hoc patet responsio ad 3m quod homo misericors non expellit alienam miseriam quantum potest sed quantum ratio permittit Similiter et deus expellit nostram miseriam secundum ordinem sue sapientie <u>Et ideo inducit miseriam secundum ordinem sue sapientie</u> Et ideo inducit miseriam pene quibusdam et permittit quosdam incidere in miseriam culpe etc.

Ad 2 sic proceditur / videtur quod in deo

ß eadẽ rõne dicat bonitas et mi
sericordia constat enim qꝫ deus
gentiles ex sola mia liberauit
Ro. xi. Gentes aut sup mia hono
dum. ß conuisionem gentium
apꝫ attribuit diuine bonitati
Ro. xi. Vide bonitatem et seu
eritatem dei in eos qui ce in te. au
bonitatem. ergo bonitas et mia
eadẽ sunt rõnis modo. ¶ Preterea
per effectus cognoscunt. ß idem effectus
ẽ mie et bonitatis. s. puidere miq
hominibus ergo eadẽ ẽ rõ cetrinsece
Preterea mia ẽ quedam vtus ß vtus
ẽ bonitas vtuosi. ergo mia inquantum
huius bonitas quedam ẽ et ita
vr eadẽ rõ cetrinsece. ¶ Item con
tinuitque sunt diuine rõnis sed
etiam diuinus ambitus qꝫ boni
tas diuina comunicat omnibus cre
aturis inquantum a primo bono sunt.
omnia bona ex mia aut nõ
inueniat in omnibus creaturis
vt omnes misericordes dicant
ergo bonitas et mia nõ sunt eadẽ
rõnis ¶ Ad primum dicendum qꝫ rõ mie et
bonitatis dest in tribus primo in hoc
qꝫ mia respiciat terminum aquo
ß bonitas magis terminum ad
quẽ. Vnde n. cum deus beneficia largit
sit differente preterea bonitas ergo
respicit gratuitatem perfectionis qꝫ
bonum ẽ diffusiuum sui. ß mia
respicit remotionem defectus. Secundo in hoc
qꝫ mia proprie loquendo pertinet ad
prudentiam diuinam rõne tpa
remedium rerum. Tertio in hoc qꝫ
mia importat quandam assimila
tionem prudentis ad eum cui pro
uidet inquantum prudens alienam
miseriam quasi suam reputat. et
ideo mia esse nõ pt nisi in nã in
tellectuali que hꝫ estimationem miserie
aliene ß bonitas hꝫ ordinem

ad communicationem sui. Vnde
cuilibet creature que hꝫ perfectionem co
mensurabilem bonitas gratie pt
pt et quarta dicitur assignari
qꝫ mia remouet debitum ab
eo cui prouidet. Non .n. deus dicitur
misericors aliquis qd debet. ß bo
nitas non remouet debitum re
abeo cui aliquid datur. Vnde
bonitas sic hꝫ conuenit ad largi
tionem iusticie et mie. ¶ Ad
primum ergo dicendum qꝫ nõ ẽ incon
ueniens conuersionem gentium
et bonitati diuine et misericor
die etiam attribuere sicut rõe
diuisa vt ex dictis patet. ¶ Ad secundum
dicendum qꝫ mia sic hꝫ ex additione
ad bonitatem comparamus vtique p
predicta et ideo omne opus mie
qꝫ ẽ mie etiam ẽ bonitatis ß
nõ econuerso. ¶ Ad tertium dicendum qꝫ
mia sic hꝫ ex additione sicut
sit bonitas quedam cum quedam
addit rõnem bonitatis et ß hic
nõ ẽ omnino eadẽ rõ mie
et bonitatis sicut nõ ẽ eadẽ rõ ho
minis et animalis

Ad tertium sic proceditur. Vr qꝫ opus
mie ad attributum potentie
reducatur. qꝫ opus dei ad illud
attributum reducitur qꝫ maxime
per ipsum manifestatur. ß opus mie
maxime manifestat. Vnde in
collecta dicitur. Deus qui omnipoten
tiam parcendo maxime ergo
miserando opus ad potentiam
reducatur. ¶ Preterea diuina mia maxime
manifestatur in iustificatione im
pii. ß maius ẽ iustificare
impium qꝫ creare celum et
terram vt dicit Augustinus ergo cum
creatio ad potentiam reducatur ¶ Se
cundo vr qꝫ ad attributum sapientie
qꝫ ipse nõ miseretur passione. ß

iudicio indirigim aut ad sapiam
ptz ergo z mie opus sapie est
attribuendum ¶ Pr una facit
iusticiam aliqz cognoscimus esse in
eo quod iuste ꝑ iusticie nostre
nō pnt eē iudō ii p cognitoz
ergo una ad cognitōm seu sapiam
dī ptz ¶ Oz conclusio vr quod ad
bonitatem ptz quod Sap. xi
pose p rōne mie amor diuinus
dī n pcis hominibꝫ qui tua
sunt qui amas animas ꝑ
amor ad bonitatem ptz ergo
mia bonitati ē attribuenda.
¶ Ero. ddm quod opus diuinū ex
potentia sapia et bonitate
procedit ꝑ tamen opus aliqd
appar potentie sapie bonitati
ꝑm quod in eo mirabilius appar
et quod ptz ad aliquod pdictorū
attributorum ¶ Pō aut importat
absolutam rōm principij ad p
ducendū ꝑ sapie ē ordinare
Vnde ad sapiam ptz mod p
ducendi rem que aliquid
ordinate inesse pduci ꝑ bon
tas quod hꝫ rōm finis excitat
motiuū ad pducendum Et idō
in ope creacionis in quo ad
mirabile reddi hc pcipue quod
rēs in eē pducte sunt mani
festatur maxime diuina
potē ꝑ in ope gubnacionis
qua res ordinate disponit
reddi ipē ordo rerum admira
bilis Ideo sapie attribuit ꝑ
opꝫ recreacionis admirabile
reddi ex ipso modo quod nō ex
opibꝫ iusticie que fecimus
nos ꝑ p su m sal. n. se. rom
attribuit bonitati quod ex hc ap
dl misericordie ꝑm quod nō ex debito
da ꝑ ex bonitate largientis
Ideo opus mie magis hmius
bonitati appar ¶ Ad pmū ergo
ddm quod deus dī pcendo et misereo
suam omnipotenciam maxime
manifestare non tantum quo
ad ꝑm sed quo ad licenciam
faciendi Ille n quod est alt ꝑ
piori ptati subiectꝰ nō pt li
cite dimitte penas a superiore
ptate constitutas ex hc quod deꝰ
penas dimittit et sup debitū
largi ondi quod ipē ex ppa ptate
et aucte omnia opa et quod ipe
nō ē superiori ptati subiectꝰ
ꝑ quantum ad subiectum ꝑm
facti pcipue manifesta bonitas
inpcendo Et idō opus mie bo
nitati ē attribuendū ¶ Ad z ddm
quod iustificare impiū dī ma
ius quam creare celum et terram
inquantum ad nobilius eē p
duci quibꝫ p iustificacōz quod p
creacōm vel magis in creacōe
nō ē ad qd repugnet creati
onis sicut ex n. lo. sꝫ in iustificacōe
repugnat iustificanti inordina
ta voluntas Vnde quis opꝫ
iustificacionis potm pom maīi
festalit tamē commendat boni
tatem magis ipa ē sola quod ad
iustificandū mouet cum ꝑpte
iustificandi magis inueniat
qd repugnet iustificacōni.
¶ Ad z ddm quod licz mia iudicio
dirigat nō tamē esse mie con
sistit in iudicio ꝑ magis in vo
luntate Et idō magis appar bo
nitati quam sapie Et similit
ddm ē ad quartum quod illa p corrigi
ad voluntatem repellendi mi
seriam unde mie cōpletur.
Deinde considerandum ē
cit de effectu mie Circa hc
querunt tria. Pmo

Utrum deus miam in hoc exhibeat
quod punit citra condignum. 2o
utrum morum tempore comminga-
tur miam et vitas. 3o Utrum in
ope dei principalior sit iusticia
et mia.
Ad primum sic procedit videtur quod deus
non semper miam exhi-
beat in hoc quod punit citra
condignum et remuneat ultra
meritum quia Apoc. xviii. Quan-
tum glorificavit se et in deliciis
fuit tantum date illi tor. et apoc
xviii. In qua mensura mensi fuitis
remeci. vob. Ergo videtur quod sicut me-
suram meriti vel demeriti vel
delicti sit mensura pene vel
premii et ita non semper punit
citra condignum nec remuneat
ultra meritum. Praeterea Apoc. xviii
de duplicate ei duplicia secundum
opera eius et ysa. xl. Suscepit
de manu domini dupl. 2. Vide
id ps. Confusione et ini dicit
glo. plus corrigit in penis quam
commissum sit in culpis. ergo
videtur quod non puniat citra condig
sed magis ultra. Praeterea baptizati liberati
sunt ab omni peccato ergo non sunt
debitores alicuius pene secundum tamen fre-
quenter multe pene eis dimittit
in hac vita infliguntur ut
febres et huius. Licet posset dici
quod ad eorum utilitatem cedat
tamen quidam moriantur antequam
ad ultimam etatem perveniat
ergo videtur quod non puniat citra con-
dignum. Praeterea Sap. vi. dicit quod
exiguo conceditur mia potentes
potenter tormenta patientur. Et Ia.
2o Iudicium sine mia ei qui
non fecit miam. ergo videtur quod po-
tentes et immisericordes non pu-
niantur citra condig. Sed contra est
quod dicitur in ps. Non secundum peccata nostra
faciat nobis neque secundum iniquitates.
Respondeo dicendum quod agens et patiens
semper debent esse proportionata unde ita
quod hoc modo se habeat agens ad actionem
sic patiens ad passionem ea
autem que sunt inequalia non habent
similem proportionem vel ad in-
equalia. Sicut enim senarius est
maior quaternario sicut et ter-
narius quod duplum est senarius
est mayor binario quod duplum
est eius ternarius. Et inde est quod quo-
cumque agens excedit patiens
oportet quod actio excedat passionem
sicut videmus in omnibus agentibus
equivocis quia patiens non recipit
effectum totum actionis dans autem
se habet per modum agentis recipiens
vero per modum patientis. Et ideo
quando dans se excedit recipien-
tem convenientes est ut datio
excedat illam receptionem que est proper-
tionata recipienti. Et ideo cum
deus sit excellentissimus dator
propter abundantiam sue bonitatis
oportet quod semper eius datio in bono
se excedat receptionem que est proportio-
nata recipienti. Propter eodem autem co-
putatur minus malum et ma-
ius bonum ut dicitur in 2. ethicorum. Et ideo
deus semper dat ultra condignum
de bonis et semper mala pene
recogat citra condignum. Ad
primum dicendum quod quantum sit tan-
tum non importat equalitatem
quantitatis sed proportionis in-
ducte inducta. pene proportio
ad culpam potest attendi dupliciter
vel in generali vel in speciali. In
generali quidem ut qui peccavit
puniatur et qui multum pecca-
vit multum puniatur. In
speciali autem dicitur vel accipiendo
proportionem pene ad culpam secundum

debitum culpe abstulit vel presupponit
mitigacione divine misericordie quod aliquid
de pena remittit. Primo ergo et se-
cundo nunquam deus punit citra con-
dignum quia semper peccantes
multum punit multum et
aliquid de pena remittit quod per
mitigacionem divine misericordie remittitur
Sed quantum ad secundum modum scilicet
punitur aliquid citra condignum
quia non tantum punitur quan-
tum pro culpam meruit
Vel dicendum et melius quod equalitas
ista proporcionis non est qualita-
tis et quantitatis et attende-
da est non secundum comparacionem pene
ad culpam sed secundum proporcionem
duorum peccatorum ad du-
as penas ut scilicet qui plus peccat
plus puniatur et secundum quod excedit
in peccato sic excedatur in pena
et etiam in premio Alia sunt
omnes auctoritates que videntur
autem pene et culpe durare
Ad secundum dicendum quod duplicitas illa
pene non intelligitur secundum excessum
pene ad culpam in duplo sed
quia homo in duobus punietur
scilicet in anima et corpore Et
autem dicit quod plus exigitur impe-
nis quam commissum sit in
culpis intelligendum est quantum
ad temporis duracionem quia pro delectacione
momentanea infligitur pena
eterna duracio autem pene non
proporcionatur duracioni culpe
sed magis intensio pene videtur
enormitati culpe ut ex superdictis
Ad secundum dicendum quod peccatum originale
scilicet ex pena Pena secundum quod est
infortunium persone et est pena eius
carencia divine visionis Alia
secundum quod est vicium naturale et sequuntur
ipsum pene que ex principiis nature
causantur Ut mors et cetera ex

concurrentie principiorum nature et ad
huius que ad mortem ordinantur
Vel ex deordinacione principiorum
nature consequantur ut febris et huiusmodi
Dico ergo quod baptismus mundat
personam sed non curat naturam quod
patet ex hoc quod partum generacionis
baptizatus originale transmittit
in prolem et ideo per baptismum
absolvitur puer baptizatus a reatu
mortis eterne que est carencia
visionis divine manet tamen
ad huc reatus mortis temporalis et
aliorum huius que ex peccato nature
consequantur que prius ad utilita-
tem persone illius non cedant sed
infra etatem perfectam decedit
quia hiis passionibus non vincitur
cedit tamen in utilitatem illo-
rum qui sunt ei conformes
in natura quia pene et huiusmodi peccatum
nature consequendum / Ad tertium dicendum quod
misericordes non consequuntur miseri-
cordiam a peccato liberantem / consequun-
tur misericordiam aliquid de pena relaxantem / Similiter et impo-
tentes si sint mali non possunt
excusari per infirmitatem que quidem
excusat a toto sicut et per eam con-
tingit infirmum totaliter excusari
Ad secundum sic proceditur videtur quod in
omni opere dei misericordia et veri-
tas non conveniant quia opus cre-
acionis non presupponit aliquid
sed opus quod est secundum iusticiam pre-
supponit debitum Opus autem
quod est secundum misericordiam presupponit miseri-
am ergo in opere creacionis non
conveniunt iusticia et misericordia.
Preterea conversio gentium et conversio
iudeos sunt diversa opera sed in
conversione gentium videtur fuisse
sola misericordia in salvacione autem

Iudeorum iusticiam p(ro)p(ter) id q(uo)d d(icitu)r Ro
xv. Dico eni(m) x(ristu)m ministru(m)
fuisse circu(m)cisionis ad co(n)fir
manda(s) p(ro)missiones patru(m) ge(n)
tes aut(em) s(upe)r m(isericord)ia ho(norare) d(eu)m. Ergo u(idetur)
in omni op(er)e dei esse m(isericord)ia et v(er)itas
¶ 2o ibi non vide(tu)r e(ss)e iusticia
ubi vnus p(ro) p(e)cc(a)to alt(er)ius punit(ur)
s(ed) deus quoq(ue) punit vnu(m) pro
peccato alt(er)ius sic(ut) p(ro) p(e)cc(a)to cayn
maledictus e(st) chanaan Gen. ix
Et p(ro) p(e)cc(a)to dauid p(er)cussus est
p(ar)uulus 2o Reg. xij. Ergo vi(detu)r q(uod) no(n)
s(em)p(er) iusticiam et misericordiam
in op(er)e s(er)uet ¶ S(ed) con(tra) Aug(ustinus)
d(icit) in libro de concordia euan(gelistarum)
Deus q(ui) res humanas curat
iuste et misericordit(er) curat ut
nec p(re)cludat m(isericord)ia iusticiam
nec iusticia m(isericord)iam / concludat
ergo o(portet) q(uod) in omni op(er)e diui(n)o iusti
cia et m(isericord)ia conueniant ¶ Re
sp(on)d(e)o d(icendu)m q(uod) op(er)acio d(e)i e(st) q(uasi) mediu(m)
int(er) deum op(er)antem et ip(su)m op(us)
op(er)atum. omne aut(em) mediu(m)
aliquo mo(do) p(ar)ticipat cu(m) vtroq(ue)
extremoru(m). Et ideo in op(er)e dei o(portet)
aliquid inueniri ex p(ar)te ip(s)ius
dei op(er)antis et ex p(ar)te op(er)ati ad
q(uo)d op(er)acio t(er)mina(tu)r. Ex p(ar)te q(ui)de(m)
op(er)antis exigit(ur) ut sit s(upe)r abu(n)
dancia in collac(i)one bonoru(m)
et dimissione penarum cu(m) ip(s)e
deus sit excellentissimus op(er)a
tor ut dictum e(st). Et in h(oc) co(n)
sistit diuina m(isericord)ia. Ex p(ar)te a(utem)
op(er)ati requiritur recepcio q(uod) sit
s(ecundu)m p(ro)porc(i)o(n)em recipientis. Et in h(oc)
r(ati)o iusticie consistit. Et ideo o(portet)
q(uod) in o(mn)i diuina op(er)ac(i)one aliq(ui)d
m(isericord)ie et aliquid iusticie inueni
atur nec iusticia m(isericord)ie rep(u)
gnat / q(uia) m(isericord)ia no(n) e(st) laudabilis
ni(si) sit s(ecundu)m recta(m) r(ati)o(n)em q(ue) est r(ati)o

iusticie q(uia) elargiri aliquid ult(ra)
debitum debentis vel co(n)dona(re)
debitum de malis / no(n) e(st) co(n)tra
iusticiam s(ed) p(re)t(er) eam ut ex
dictis p(atet). Et ideo neq(ue) immensi
tas m(isericord)ie excludit iusticiam
a diuino op(er)e nec immensitas
iusticie m(isericord)iam ¶ Ad p(ri)mu(m)
ergo d(icendu)m q(uod) iusticia ut ex dict(is)
p(atet) cu(m)q(ue) co(n)sistit in retribuc(i)o(n)e
meritoru(m). Et iusti(cia) in creac(i)o(n)e
no(n) consideratur / Cu(m)q(ue) vero
iusticia co(n)sistit in decencia
diuine bonitat(is). Et no(n) p(re)sup
ponit aliquid ex p(ar)te recipient(is)
s(ed) solu(m) ex p(ar)te dei. Et p(otes)t e(ss)e
iusticia in op(er)e creac(i)onis iust(ic)ia
e(st) .n. ut vnaqueq(ue) res h(abea)t q(uo)d
e(ss)e debeat q(uo)d p(re)ordinatum e(st)
a sapiencia diuina / Simili(ter)
et m(isericord)ia d(icitu)r d(e)i vno s(ed) q(uod) e
pellit iusticiam p(re)cedentem
no(n) ex debito. Et no(n) p(otes)t e(ss)e
m(isericord)ia in op(er)e creac(i)onis / Alio
co(m)munit(er) s(ed) q(uo)d sine debito tol
lit(ur) quecu(m)q(ue) defect(us). Et in
op(er)e creac(i)onis e(st) m(isericord)ia q(uia) maxi
mum defectum deus creando
remouit s(cilicet) no(n) esse. Et ex
gratuita voluntate fecit no(n)
aliquo debito constrictus ¶ Ad
2 d(icendu)m q(uod) Ap(osto)l(u)s loquitur tali
mo(do) distinctionis q(uia) aliquis
modus fuit iusticie in saluacione
iudeoru(m) q(ui) no(n) fuit in con
u(er)sione gentiu(m) s(cilicet) implecio
p(ro)missionu(m) q(ue) fuerunt p(er) p(ro)
phetas iudeis et non gentib(us)
p(ro)missa a d(e)o. S(ed) tamen in
vtriusq(ue) saluac(i)o(n)e hab(et) et iusticia
et m(isericord)iam iusticiam aut(em) q(ue) e(st)
s(ecundu)m condecenciam diuine bonit(atis)
decuit .n. ut deus [illegible]

beatitudinem no to[r] pderet qui
ad beatitudinem ferit / una vo
q in neutro unita pfesserunt q
ad hc sufficeret. Scdm id Thi
primo Non q ppis iusticie
q ferimus ¶ Ad .3. ddm q sic
Aug. dt. sr id losue vij. filij
ipsi pharitati sunt tc. In pe
penis etiam nuq vnus p alio
puni[r] s in tpali. quq vnus
punitur p alio Cuius vo pt
ee .3c. Una e q pena etna
no infligitur alicui ad pfec
tum patiente s ad vindictam
culpe. s pena temporalis quq
infertur ad profectum pacie
tis // Unde sic quq aliquis
sine culpa punitur tempali
pe ita etiam quq aliquis pu[r]
p pcto altig ad pfectum su
et aliorum ut s videa[r] qntum
vnus debeat ee sollicitus p a[lio]
ne cadat impctm Sz quo pro
pcto vnius tota congregatio
temporaliter punitur Et ut os
endatur q fugiendum sit pctm
q ita graviter punitur Et
vno delinquente multi punia[r]
Ra vo pt ee q qntum ad
tpalia vnus homo e res altig
sic filius e res pris Et ideo
punit[r] quq filius temporalit[r]
p pcto pris et servus p pcto
domini s quantum ad bona a
nime q[ue] gerit psonam ppam
Ezec .18. Omnes anime mee
sunt. Ra vo e qui assignat
Aug. q quq e aliquis pticeps
culpe altig sic q culpa sub
ditorum quq puniuntur p
lati cadere in pctm et ita no
e mirum si p pctis platorum
subditi puniuntur sic .n. Re vlt

ad peccante pplus punitus est
Unde hc no est divine iustitie
contrarium q vnus quq pro pcto
altig punia[r] Nec tamen ex hc dz
sumi quod in iudicio humano
ut punia[r] vnus p alio ut aug
dt q homo no pt scire pfec
tum provenientem q sic tpali
sed hc deus infallibiliter cognoscit
Ad .3. sic pce[r] vi[detur] q in
ope di principalior sit ius
ticia qm mia quia ut dr heb
x[o] Horrendu e incide in manus
dei viventis. s hc no esset si
mia principalior in eius ope esset
ergo iusticia magis in ope di prin
cipa[r] qm mia ¶ Pr[eterea] id q e p[ri]
mo q[uod]ammodo gne e principaliq s ius
ticia vi[r] esse prior qm mia q
mia q iusticia vi[r] ee prior
qm mia nascitur ut dicit
Anshel in monol. ergo iusticia
principa[li]or e in ope di qm mia
¶ Pr[eterea] id q inest alicui scdm se
principalig ei convenit qm q
convenit s alig s sicut dicit
anshel in monol. Crendo ma
lis iustus es s. te et no s nos
s iusticia sic iniustus es s nos
et non s te sic mia competit
deo s nos s iusti[cia] s se ipm ergo
principalior e in ope di iusti[cia]
qm mia ¶ Sz con e q dr Iaco.
.2. Superexaltat aut mia iudicium
.i. suppone mia in iudicio ut glo
dicit. Et in ps miserationes eius
sr omnia opa eius ergo mia
principalior e in ope di qm ius
ticia ¶ Rso ddm q istud q est
potentiale in vno quoq e q[uo]d excel
lentig in eo q pformam ma
compleatur Inqualibz aut acce
ptus q e q pte agentis e.

formale Illud aut qr e ex pte
patientis vel recipientis e q
male dictum aut e sup qr
mia in omni ope diuino resultat
ex pte ipius dei q supabundat i
bono sz iusticia ex pte recipiet
q recipit sm suam pporcionem et
ido in quolibz ope diuino supe
minet mia iusticia sicut in
l formale Et hoc e qd ps dicit
Miseraciones eius sup omnia opa
eius ¶ Ad pmum ergo dicendum qr dr
horrendum esse incidere in manus
dei no pp remotionem mie relaxantis
aliquid de pena sz pp petere in
minabilitatem Vel 2 pp re
motem resistentie qr eius ire
namo resistere pt cum sit oipo
nec ab eo fugere cum sit vbiqz
pns n coram eo se fallacit ex
cusare cum omnia sciat ¶ Ad
2 dicendum qr anshel l° no de iusti
q attendit pporcoz creature ut
humana vita sz q attendit solaz
decenciam bonitatis diuine ex
tali n decencia mia nasci dr
aut loqr de iusticia sz qd respi
cit debitum ex pte creature
Et similiter dicendum e ad 3m

Deinde considerandum e
de mia p comparacionem ad
penas Et circa hoc querit
pmo vtrum p diuinaz miam
omnis pe termine / 2o vtrum
diuina mia pmittit homines
inetuum puniri / 3o vtrum
salte damnatorum / 4o vtrum illi
q faciunt opa mie puniet
eternaliter /

Ad pmum sic pcedit vr qr p
diuinam miaz omis pe
terminare tam hominum qz etiam
demonum qr Sap 11 Miserere
ris omnium dne qm omnia potes
sz vnt omnia 2 demones co

rine q sunt dei creature ergo
et demonum pe finie ¶ Pr
ro 11 Conclusit deus oia
sub pcto ut omnibus misere sz
deus demones sub pcto con
clusit vel concludi pmisit ergo
vr qr 2 demonum qlibz 2
misereat ¶ Pr sic dicit Ansh
in l° 1 de q homo no est
iustum ut deus creaturam
rationalem quam fecit ad bti
tudinem omnino pire sinat
ergo vr cum qlz creatura ronal
creata fuit ad btitudinem
no ee iustum ut omnino pire
pmitta ¶ Sz contra e qd dicit
Mt 25 Ite maledicti in ignem
eternum q pparatus e dyabolo et
angelis eius ergo eternaliter puni
entur ¶ Resp dicendum qr error ori
genis fuit ut aug 21 de
ci dicit qr demones quoqz p
dei miaz liberandi sunt a pe
nis sz iste error ab ecclia e
reprobatus pp duo Pmo qr
manifeste auctoritati scripture
repugnat q hr Apo 20
Dyabolus q seducebat eos
missus e in stagnum ignis et
sulphuris vbi bestia et pseu
do pphe cruciabuntur die ac
nocte in scla sclorum p qd in
scriptura significari eternitas
consueuit / 2o qr ex vna
pte nimis eam coartabat
eius enim ronis ee videt
bonos angelos in etna btitudine
pmanere et malos angelos in
etium puniri / Unde sic po
nebat demones et animas
damnatorum quoqz a pe libe
randas ita ponebat angelos
et animas btorum quoqz a btitu

dine inhiuit vite iustiās de
volnendas ¶ Ad pmum. go
dd' q deus quantum in ipo ē
misere' omnibz s; q eius mia
sapie ordine regulatur inde
ē qd' ad quosdam se non ex
tendit q se fecerunt mie in
dignos sicut dimones et dam
nati q sunt in malicia obsti
nati tamē pt dici q miā ē
lorum hz inquantum citra co
dignum puniūt no q a pe
nis abssoluant ¶ Ad .2. dcz
q ī intelligēda ē distributio
p quibz singulorum et no
p sin̄ los quum sit intelliga
aucte de hominibz s; statum
vie. q sic ē indorum et ge
tium multi ē s; no oim ge
talium sz oim iudeorum ¶ Ad
.3. dcz q Anshel. no ee nostr
oportunum ad decenciam diuine
bonitatis et loq' d' creatura
s; genus suum no .n. ē istō
veniens diuine bonitati ut
totum Unde genus creature
deficiat a fine ppr quē ē fcm
Unde nec omnes homines nec
omnes an̄los dampnai conuenit
s; ul' phibz quum aqui ut ex
hominibz vel ex an̄l metiud
pereant q diuine Volun
tatis imple' in alijs q salua'

Ad .2. sic pce'. vi' q dina
mia non pmittit saltē
homines metiuum puniri q Gē.
6. dē Non pmanebit spc d
homine metiud q caro est
et accipit ī spc p indignatōe
ut p glo. ibidz tamen go in
dignatō di no sit alid quā
cluss pē no punient' etiā
¶ P cāis storum in puū hc
facit ut p minio coerat

sz tunc habuit pfecorem carita
tem go tunc orabunt pimi
micis s; orones eorum ee rns
sit no potuerunt cum sint
do maxime accepte. go prib;
storum diuina mia dampnatos
quesz a pē liberabit ¶ P hc qd'
deus penam etiam dampnato
rum pdixit ad pplnaz comina
pz. s; pplna comminatōis no sit
imple' q. pz p hc qd' dcz ē de
subuisione Niniue q no fuit
subuisa sic pdicto fuiat p pphz
q ex hc .2. contristatus fuit. go
vi' qd' multo amp. p diuina
miaz comminatio pene eius
inibi in minorez ppr suam qui
in nullis tristiciam. s; īconue
gaudium redemptorias rede pont
¶ P ad hc facit q ipe di' nos
metiuum racste' deus s; ira di
ē eius pinito. go deus metiuum
homines no puniret ¶ Sz con
ē qd' dē Mt' 27. sic et d' electis
et eprobis ibunt hij in suppli
cium etiuum Iusti aut in vitaz
etiam s; inconuenies ē poue
q istorum vita quesz finia'
go inconuenies ē poue qd' ep
borum suppliciuum terminet'
¶ Rō. dcz q sic dt Aug' .21. de
ciui di Cuidz in hc aberrōe
origenis declinauerunt qd' de
mones posuerunt in eternum
puniri. s; omnes homines quz
liberari a pē .2. infideles Sz
h po. omnio ē reprobdis Sic
n. dimones sunt in malicia
obstinati et ita ppetuo punien
di. ita ē anime homi q sine
caritate decedunt cu hc sit
hominibz q an̄l casus ut dam
dt ¶ Ad pmum go dcz q ibud
illud ē intelligendum d' homine

ſz generis ſuum qꝛ ab hinnad
gue quoqꝫ indigno dei e remota
p x̄ᵖ aduentum . ſz illi qui
in hac reconciliacōne q̄ facta
e p x̄ᵖᵐ noluerint ee ut
ꝑmanēt in ſcelis diuinaqꝫ ira
ꝑpetuauerint tamen nō ſit
aliquis modꝰ reconciliacōnis accept
ꝰ p x̄ᵖᵐ ¶ Ad · 2 · dꝭ · ſz dt
Augꝰ 21 · d' ciui ¶ Gg · 27 ·
moꝛ ¶ ¶ 4 dyalogꝰ qꝛ ſi in
hac vita ideo ꝑ inimicis orar
ut conuertant ad deum tunc
adhuc conuerti poſſunt ¶ Si
n eſſꝫ nob' notum qꝛ eſſꝫ ꝑſtinu
ad mortem nō magꝰ p eis qꝛ
demonibꝫ oraremus ¶ qꝛ ꝑ
hanc vitam decedentibꝫ ſine
q̄ tpus conuerſionis nō erat
nulla p eis ſiet oro nec ab
eccā militante nec a triumpha
te · hꝰ · n · p eis orandꝫ e · ut
Apoꝫ dicit 2 thꝫ · 2 · ut det
illis penitenciaꝫ ¶ reſipiſcant
a laqꝭs dyabꝭ ¶ Ad · 3 · dꝭ qꝛ ꝑphia
comminatoria pene tunc ſolūmodo
minuunt' qñ variant' uita eiꝰ
inquē comminacō facta eſt
Unde Iere · xviij · Repente
loquar aduſus gentem ¶ ad
uſus regnum ut eradicem ꝫ
deſtruam ¶ diſpdam id ſi pniaꝫ
egerit gens illa a malo ſuo
ſuo agam ¶ ego pniam ſz
malo qd' cogitaueram ei · vitꝫ
tunc damnatoꝛ uita mutari
non poſſunt comminacō pene
ſꝫ in eis implebi' intellꝰ lꝭ ꝫ
ꝑphia comminacōnis ſꝫ qꝛ
ad aliqꝫ intellꝰ imple' qꝛ ut
dt Augꝰ i libro ꝑdicto · ciuſa
e niniue q̄ mala erat ¶ bona
eſt edificata e q̄ nō erat ſtati

bꝫ · n · menibꝫ atqꝫ domibꝫ euſa
e ciuitas ꝑditis moribꝫ ¶ Ad
4 dꝭ qꝛ vbum illud pꝭ ptꝫ
ad vaſa miē q̄ ſe indignos
miā nō fecerunt qꝛ in hac
vita q̄ cuiꝫ ira di e ꝑ
uite muſiās vaſa miē muta
tat in melius Unde ſc' in
pꝭ nō mūº dopree [illegible]
vel · dꝭ · qꝛ intellꝰ d' miā aꝫ
relaxante nō d' miā tōꝰ libera
te ſi ptenda' etiam · addam
tōr Unde non dicit contine
bit ab ira mias ſuas · ſꝫ in
ira qꝛ nō tōꝰ tolle' · ſꝫ ipa pe
durante miā opabi' eam di
muendo ·

Ad · 3 · ſz ꝑce' · v' qꝛ ſal
tem xp̄anorum pena
p di miſericordiam termi
nenit · Aꝰ vltimo Qui
credit ¶ baptizatꝰ fuit ſaluꝰ
ſꝫ h' e oim xp̄anorum · ergo oēs
xp̄ani finalit' ſaluabunt'
¶ Pꝰ · Jo · 6 · dt Qui manducat
carnē meam ſ ¶ bibit meū
ſanguinē hꝫ vitam eternā
ſꝫ h' e quod ubꝫ xp̄anoꝝ ergo
omnes xp̄ani finalit' ſalua
bunt' ¶ Pꝰ Coꝛ · 3 · ſi cuiꝰ opꝰ
arſit detrimentum patietur
ꝑ ipe aut ſaluus erit ſic
q̄ p ignem ¶ loqui' d' illis
in quibꝫ fuit fundamentum
fidi xp̄anoꝝ ergo omnes illes
finalit' ſaluabunt' ¶ Sꝫ con
e · qꝛ dt · Coꝛ · vi · iniqꝫ regnū
di nō poſſidebunt ſꝫ quidꝫ
xp̄ani ſunt iniqꝫ ergo nō oēs
xp̄ani ad regnum di pueniet
¶ ita ꝑpetuo puniet' ¶ Pꝰ pe
2 dt melius erat eis viam
veritatꝭ nō cognoſcē qꝛ pꝰ

agintam retrorie ab eo. qz tra
dit e in facto mandato. sz illi
qui viam veritatis no cogno
uerunt. punient eternalit go
et dampni qui ab agnita veri
fecerunt ¶ R. 2o. ddz qz quidz
fuerunt ut Aug. dt in lio
pdicto qui no omnibz hominibz
pmiserunt absolucom a pe
etna sz solum dampnis et infi
delibz diuersificati sunt. Quidz
n dixerunt qz quicumqz sacra
fidei perceperunt ab etna pe
erunt immunes sz hc e contra
vitas qz quidz sacra fidei recipi
unt et fidem no hnt sine q
impole e placere deo. heb. xi.
Et ideo alij dixerunt qz solu
illi ab etna pena erunt i
mmunes q sacra fidei sunt co
secuti et fidem katholicam
tenuerunt ¶ Sz contra hc ee
vr qz aliqi aliqn catholicam
fidem tenent et pq ab ea
resipiscunt quo minori pe sut
digni sz maiori qz pe 2 me
lius eis erat viam no nosse.
Manifestu e ez plures peruerse
heresiarchas q de fide catholica re
cedentes nouas heses fingunt
qm illos q a pricipio aliquam
hesim sunt secuti. Et ideo alij
dicunt illi soli sunt a pe
etna immunes q in fide catho
lica finalit pseuerant qntu
cumqz alijs criminibz inuoluu
sz hc manifeste contrar scriptur
qz iacob. i. dt fides sine opibz
mortua e. Et mat vij. No
n. q dt m domine m. sz q
fecerit voluntate. Et in mlt
alijs locis scriptura peccantibz
etnas penas comminat. Vn
no omnis in fide finalit p

sistentes a pe etna erunt im
munes n et ab alijs criminibz
inueniant finalit absoluti
¶ Ad primum go ddz qz dus lo
ios de fide formata q p dileccoz
opatur nisi quicumqz decessit salu
erit sz hinc no solum opp
infidelitatis error sz eps pecc
mobile ¶ Ad 2. ddz qz verbu dni
e intelligendu no de illis q tm
sacramentalit edunt q indigne
sumentes iudiciu sibi quoqz
manducant et bibunt ut dr
j Cor xj ¶ Sz de manduc
cantibz spualit q ei p caritatem
incorporant qz incorpacoz
facit sacralis comestio si qs
digne accedit. Unde quantu
e ex virtute sacri ad vitam
etiam pducit qmuis aliquis
possit tali fructu pnare p
pctm etiam pq in sumpserit
¶ Ad 3. ddz qz fundamentu in vbis
apli intelle fides formata sup
qm q peccat venialia edificaunt
detrimentu patietur qz p eis
punie adeo ipse tamen saluus
erit finalit. q. p igne vel
temporalis tribulacionis vel
purgatorie pene q erit pq mor
tem.

Ad 4. sic pcedi vr qz et
illi q opa mie faciunt
no punient etna. sz solum
illi q opa mie negligunt Ja
2. Iudicium sine mia. f. et ei
q no fecit miam. 2. mat. v. Bu
misericordes ¶ P. mat. 27 ppr
disceptaco dni cum electis et repb
sz illa disceptaco no e n de
opibz mie. go psolis opibz mie
omissis aliqui eternalit punient
Et ita qz pz ¶ P. mat 6 dr
Dimitte nob debita nra sic

z nob. z. Gl(os)e si enim dimiserit(is)
hominib(us) &c. Ego v(er)o d(ico) q(uod) misericordes
qui in aliis pecc(at)a dimittunt ipsi
peccatorum veniam consequent(ur)
et n(on) eternaliter punient(ur). ¶ P(rim)o
thi. 4. sc(ilicet) id pietas ad omnia
(con)z dicit glo(sa) Ambro(sius) Omnis
summe disciplinae r(ati)o(n)e in mia
et pietate e(st) q(uonia)m aliquis seq(ui)s
si lubricum pati(tur) sine dubio
vapulabit non tam(en) p(er)ibit. Si
quis aut(em) solum exercitium cor-
poris habuit pennas penas pa-
tie(tur). Ego illi qui insistunt opib(us)
m(isericord)ie q(uod) pecc(at)is venialib(us) detine(ntur)
n(on) in eternum punient(ur) (et) h(oc) id
q(uod) p(ri)us. ¶ Sz (con)tra e(st) q(uod) d(icitu)r j.
Cor. 6. Neq(ue) adulteri neq(ue) for-
nicarii regnum d(e)i possidebunt
Sz multi q(ui) (con)tinent se in opib(us)
m(isericord)ie sunt tales. Ego non omnes
misericordes ad regnum d(e)i eternu(m)
p(er)veniant. Et ita aliqui eorum
eternaliter punient(ur). ¶ Rc(spon)d(e)o. d(icen)d(u)m q(uod)
sicut dicit Aug(ustinus) in libro p(re)-
dicto quidam posuerunt n(on) eos
q(ui) catholicam fidem tenent a
pena eterna e(ss)e liberandos. s(ed)
solum illos q(ui) m(isericord)ie opib(us) in-
sistunt q(ua)(m)vis aliis criminib(us) sint
subiecti. s(ed) ipsud n(on) p(otes)t stare q(uia)
sine caritate n(on) p(otes)t aliquid
deo esse acceptum nec sine ea
aliquis p(ro)dest ad vitam eterna(m)
p(ro)merendam vel ad immuni-
tatem eterne pene vitz. ¶ Cor(inthios)
xiij. Et p(rae)cipue h(abe)t ap(osto)l(u)s absur-
dum in raptorib(us) qui multa
rapiunt et tam(en) aliq(ui)d miser-
(cor)di(ter) largiunt(ur). Et id(e)o d(icen)d(u)m q(uod)
q(uo)cu(m)q(ue) cum pecc(at)o mortali de-
cedunt nec fides nec op(er)a m(isericord)ie
eos liberabunt a pena eterna

etiam p(o)s(t) q(uo)cu(m)q(ue) dii(uturnitatem) spacium
t(em)p(or)is. ¶ Ad p(ri)mum ergo d(icen)d(u)m q(uod)
illi m(isericord)iam consequent(ur) q(ui) m(isericord)iam
ordinate impendunt. Non
aut(em) ordinate m(isericord)iam impendu(n)t
q(ui) se ipsos in miserendo negli-
gunt. s(ed) mag(is) se impugna(n)t
male agendo. Et id(e)o tales
misericordiam penitus absol-
ventem n(on) consequunt(ur). Et si
consequunt(ur) d(e) peccat(is) relaxa-
tio(n)em. ¶ Ad 2. d(icen)d(u)m q(uod) n(on) p(ro)p(ter)
h(oc) ponit(ur) disceptatio solum
de opib(us) m(isericord)ie q(uia) p(er) earum ne-
glectum tantum aliq(ui) eternaliter
s(ed) q(uia) illi ab eterno liberabunt(ur)
p(o)s(t) pecc(at)a q(ui) p(er) op(er)a m(isericord)ie sibi
veniam impetraverunt fa-
cientes sibi amicos d(e) mamo-
na iniquitatis. ¶ Ad 3. d(icen)d(u)m
q(uod) illud a domino d(icitu)r his q(ui)
petunt sibi debitum relax-
ari n(on) illis qui in pecc(at)o p(er)-
sistunt. Et id(e)o soli penitentes
p(er) op(er)a m(isericord)ie consequent(ur) m(isericord)iam
penitus liberantem. ¶ Ad 4.
d(icen)d(u)m q(uod) glo(sa) ab eo loq(ui)t(ur) de lubrico
venialis pecc(at)i a quo aliquis
p(o)s(t) purgatorias penas quas
vapulando d(icitu)r p(er) op(er)a m(isericord)ie absol-
ve(tur) vel p(ro)loquat(ur) d(e) lubrico
mortalis pecc(at)i e(st) intelligend(um) q(uo)d
ad h(oc) cu(m) vita ista existe(n)s
illi q(ui) ex fragilitate mortalia
pecc(at)a incidunt p(er) op(er)a m(isericord)ie
ad penitentiam disponunt(ur). Un(de)
talis n(on) p(er)ibit .i. disponetur
p(er) talia opera ad n(on) p(er)eund(um).
Explicit supplementu(m) seu
complementum 3e p(ar)tis su(m)-
me s(an)c(t)i thome.

Incipiunt tituli addicionum

De penitencia partibus in speciali et primo

q. 1. de contricione.

Utrum contricio sit dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi 1

Utrum sit actus virtutis 2

Utrum attricio possit fieri contricio 3

q. 2. De obiecto contricionis

Utrum homo debeat conteri de penis vel solum de culpa 1

Utrum contricio sit de originali 2

Utrum de omni actuali 3

Utrum de penis futuris 4

Utrum de peccatis alienis 5

Utrum solum de peccatis mortalibus 6

q. 3. De quantitate contricionis.

Utrum contricio sit maior dolor qui esse possit in natura 1

Utrum possit esse nimis magnus dolor 2

Utrum possit esse maior de uno peccato quam de alio 3

q. 4. De tempore contricionis

Utrum tota ista vita sit tempus contricionis / de peccato 2

Utrum expediat continue conteri de peccatis / utrum anime separate conterantur de peccatis 3

q. 5. De effectu contricionis

Utrum remissio peccatorum sit effectus contricionis 1 Utrum contricio possit totum auferre reatum pene 2

Utrum parva contricio sufficiat ad delecionem magnorum peccatorum 3

q. 6. De confessione et eius utilitate.

Utrum confessio sit necessaria ad salutem 1

Utrum de iure naturali sit 2

Utrum omnes teneantur ad confessionem 3 / Utrum quis possit confiteri peccatum quod non habet 4

Utrum teneamur statim confiteri peccatum 5

Utrum possit aliquis cum aliquo dispensare ne homini confiteatur 6

De confessionis quidditate q. 7.

Utrum Augustinus convenienter confessionem diffiniat quod confessio est per quam morbus cum spe venie aperitur 1

Utrum confessio sit actus virtutis 2

Utrum sit actus virtutis penitencie 3

De ministro confessionis. q. 8.

Utrum sit necessarium confiteri sacerdoti 1

Utrum liceat in aliquo casu alii confiteri quam sacerdoti 2

Utrum alius quam sacerdos possit audire in confessione peccata venialia extra casum necessitatis 3

Utrum sit necessarium confiteri proprio sacerdoti 4

Utrum possit alius alii sacerdoti quam proprio confiteri ex privilegio vel mandato superioris 5

Utrum moriens possit absolvi in aliquo casu a sacerdote 6

Utrum post penitenciam maneat pene temporalis reatus 7

De qualitate confessionis q. 9.

Utrum confessio possit esse informis / Utrum oporteat confessionem esse integram

Utrum quis possit per scripturam confiteri / Utrum iste sedecim condiciones assignantur a magistro requirantur

De effectu confessionis q. 10.

Utrum confessio liberet a morte peccati 1

Utrum liberet aliquomodo a pena 2

Utrum in quolibet casu teneatur homo celare ea que habet sub sigillo confessionis
Utrum sigillum confessionis se extendat ad alia quam ad ea que dicta sunt in confessione
Utrum solus sacerdos habeat sigillum confessionis
Utrum sacerdos possit alii revelare delicta confitentis
Utrum teneatur ea celare etiam si alter novit

Utrum aperiat paradisum 3
Utrum tribuat spem salutis 2
Utrum confessio generalis iterata deleat peccata mortalia oblita 4

q. 12 De satisfactione et eius quiditate.
Utrum satisfactio sit virtus vel actus virtutis 1 / Utrum sit actus iustitie 2
Utrum diffinitio satisfactionis conveniente assignetur ab Augustino 3

q. 13 De satisfactionis possibilitate Questio xiii.
Utrum homo possit satisfacere deo 1
Utrum unus pro alio possit satisfacere 2

q. 14 De qualitate satisfactionis
Utrum possit de uno peccato sine alio satisfacere 1 / Utrum possit satisfacere existens extra caritatem de peccatis aliis sibi prius dimissis 2
Utrum homo prius habuerat satisfactione intendens incipiat sibi valere 3 / Utrum opera satisfactoria extra caritatem facta sint in aliquo meritoria 4
Utrum valeant ad mitigationem pene infernalis 4

q. 15 De hiis per que fit satisfactio.
Utrum oporteat fieri satisfactionem per opera penalia 1 / Utrum flagella quibus puniuntur a deo in hac vita sint satisfactoria 2
Utrum elemosina ieiunium et oratio sint convenienter inter opera meritoria enumerata 3

q. 16 De suffragiis mortuorum hec sacramenti
Utrum possit de communicantibus 1
Utrum in sanctis qui sunt in gloria 2
Utrum in angelis bonis vel malis 3

q. 17 De potestate clavium.
Utrum claves debeant esse in ecclesia 1
Utrum clavis sit potestas ligandi ac solvendi 2 / Utrum sint due vel una tantum 3

De effectu clavium. q. 18
Utrum potestas clavium se extendat ad culpe remissionem 1 / Utrum se extendat ad remissionem pene 2
Utrum sacerdos per potestatem clavium possit ligare 3
Utrum sacerdos possit ligare vel solvere secundum proprium arbitrium 4

De ministris clavium. q. 19
Utrum sacerdos legalis claves habuerit 1
Utrum soli sacerdotes claves habeant 2
Utrum christus claves habuerit 3
Utrum sancti communiter claves habeant vel usum 4
Utrum mali sacerdotes usum clavium habeant efficacem 5
Utrum scismatici heretici excommunicati suspensi degradati habeant usum clavium 6

De hiis in quos usus clavium exerceri potest q. 20
Utrum sacerdos possit uti clave quam habet in quemlibet hominem 1
Utrum sacerdos possit semper suum subditum absolvere 2
Utrum aliquis possit uti clavibus in suum superiorem 3

De excommunicatione. q. 21
Utrum convenienter diffiniatur excommunicatio 1
Utrum ecclesia debeat aliquem excommunicare 2
Utrum aliquis sit excommunicandus pro aliquo damno temporali 3
Utrum excommunicatio iniuste lata aliquem effectum habeat 4

De hiis qui possunt excommunicare. q. 22
Utrum quilibet sacerdos possit excommunicare 1
Utrum non sacerdos possit excommunicare 2 / Utrum excommunicatus vel suspensus possit excommunicare 3 / Utrum aliquis se ipsum possit excommunicare 4
Utrum semel excommunicatus possit iterum excommunicari 4

De participatione cum excommunicato. q. 23
Utrum liceat excommunicato com

municare in parvis [?] licitum 1 / Utrum participans excommunicato sit excommunicatus 2 / Utrum participare excommunicato in casibus non concessis sit peccatum mortale 3

q. 24 De absolutione.

Utrum quilibet sacerdos possit suum subditum absolvere ab excommunicatione 1 / Utrum aliquis invitus possit 2 / Utrum possit absolvi ab una excommunicatione et non ab alia 3

q. 25 De indulgentia.

Utrum per indulgentias possit aliquid dimitti de pena satisfactoria 1 / Utrum indulgentie tantum valeant quantum sonant 2 / Utrum sit indulgentia facienda pro temporali subsidio 3

q. 26 De his qui possunt indulgentias facere

Utrum sacerdos parochialis possit indulgentias facere 1 / Utrum dyaconus vel non sacerdos possit indulgentias facere 2 / Utrum episcopus possit indulgentias facere 3 / Utrum episcopus in peccato mortali possit indulgentias facere 4

q. 27 Quibus valeant indulgentie

Utrum indulgentie valeant existentibus in peccato mortali 1 / Utrum valeant religiosis 2 / Utrum valeant illis qui non faciunt id pro quo dantur 3 / Utrum valeant illis qui dant 4

q. 28 De solemni ritu penitentie

Utrum aliqua penitentia possit iterari 1 / Utrum publica vel solemnizari 2 / Utrum solemnis penitentia possit iterari 3 / Utrum publica penitentia sit imponenda 4

q. 29 De sacramento extreme unctionis

Utrum extrema unctio sit sacramentum 1 / Utrum sit unum sacramentum 2 / Utrum hoc sacramentum sit a Christo institutum 3 / Utrum oleum olive sit conveniens materia huius sacramenti 4 / Utrum oporteat oleum esse consecratum 5 / Utrum materia huius sacramenti debeat per episcopum consecrari 6 / Utrum hoc sacramentum habeat aliquam formam 7 / Utrum forma huius sacramenti debeat per orationem deprecatoriam 8 / Utrum predicta oratio sit competens forma huius sacramenti 9

De effectu huius sacramenti q. 30

Utrum extrema unctio valeat ad remissionem 1 / Utrum sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti 2 / Utrum imprimat caracterem 3

De ministro huius sacramenti q. 31

Utrum laicus possit conferre hoc sacramentum 1 / Utrum dyaconus 2 / Utrum solus episcopus 3

Quibus hoc sacramentum conferri debeat et in qua parte q. 32

Utrum hoc sacramentum debeat conferri sanis 1 / Utrum in qualibet infirmitate 2 / Utrum furiosis 3 / Utrum pueris 4 / Utrum totum corpus debeat inungi 5 / Utrum convenienter determinentur partes que sunt inungende 6 / Utrum mutilati in predictis partibus tamen inungi debeant 7

De iteratione huius sacramenti q. 33

Utrum hoc sacramentum debeat iterari 1 / ~~Utrum hoc sacramentum debeat iterari~~ / Utrum in eadem infirmitate debeat iterari 2

De sacramento ordinis q. 34

Utrum ordo in ecclesia esse debeat 1

Utrum convenienter diffiniatur diffinitio 2
Utrum sit sacramentum 3
Utrum eius forma convenienter exprimatur 4 / Utrum hoc sacramentum materiam habeat 5

q. 35 **De effectu huius sacramenti**
Utrum in hoc sacramento ordinis gratia conferatur 1 / Utrum imprimatur character 2 / Utrum sacramentum ordinis praesupponat characterem baptismalem 3 + 4

Utrum praesupponat characterem confirmationis 4
Utrum character unius ordinis praesupponat characterem alterius ordinis 5

q. 36 **De qualitate suscipientium**
Utrum in suscipientibus hoc sacramentum requiratur bonitas vitae 1
Utrum requiratur scientia totius scripturae 2
Utrum ex solo merito vitae aliquis ordinis gradus requiratur vel consequatur 3 / Utrum promovens ad ordines indignum peccet 4
Utrum in peccato existens possit sine peccato uti ordine suscepto 5

q. 37 **De distinctione ordinum**
Utrum ordo debeat in plures distingui 1 / Quot sunt ordines 2 / Utrum debeant distingui per sacros et non sacros 3
Utrum actus ordinum convenienter distinguantur 4 / Quando ordinum characteres imprimantur 5

q. 38 **De conferentibus hoc sacramentum**
Utrum solus episcopus possit hoc sacramentum conferre 1
Utrum haeretici vel quicumque ab ecclesia praecisi possint hoc sacramentum conferre 2

q. 39 **De impedimentis huius sacramenti**
Utrum sexus femineus impediat huius sacramenti susceptionem 1 / Utrum carentia usus rationis 2 / Utrum status servitutis / Utrum homicidium 3 / Utrum illegitima nativitas 5 / Utrum defectus membrorum 6

De his quae annexa sunt sacramento ordinis q. 40
Utrum ordinati debeant habere coronae rasuram 1 / Utrum corona sit ordo 2
Utrum per acceptionem coronae abrenuntiat aliquis bonis temporalibus 3
Utrum supra sacerdotalem ordinem debeat esse potestas episcopalis 4 / Utrum episcopatus sit ordo 5 / Utrum in ecclesia sit alia superior potestas 6 / Utrum vestes ministrorum sint convenienter institutae 7

De matrimonio sacramento q. 41
Utrum matrimonium sit de iure naturali 1
Utrum cadat sub praecepto 2 / Utrum eius actus sit licitus 3 / Utrum possit esse meritorius 4

De matrimonio in quantum est sacramentum q. 42
Utrum sit sacramentum 1 / Utrum debuit institui ante peccatum 2 / Utrum conferat gratiam 3 / Utrum carnalis copula sit de integritate matrimonii 4

De matrimonio quantum ad sponsalia q. 43
Quid sint sponsalia 1 / Qui possint contrahere sponsalia 2 / Utrum sponsalia dirimi possint 3

De matrimonii diffinitione ratione q. 44
Utrum matrimonium sit in genere coniunctionis 1 / Utrum convenienter nominetur 2
Utrum convenienter diffiniatur 3

De consensu matrimonii q. 45
Utrum consensus sit sufficiens causa matrimonii 1 / Utrum oporteat consensum exprimi per verba 2 / Utrum consensus per verba de futuro faciat matrimonium 3 / Utrum consensus exterior sit verba expressa 4 / desit interior consensus faciat matrimonium 5 / Utrum consensus exterior in occulto factus per verba de praesenti faciat matrimonium 7

De consensu cui advenit iuramentum vel copula carnalis q. 46
Utrum iuramentum consensui per verba de futuro expresso adiunctum faciat matrimonium 1 / Utrum copula carnalis eidem consensui adveniens

faciat matrimonium 2

q. 67 **De consensu coacto**

Utrum aliquis possit esse consensus coactus 1. Utrum aliquis coactus cadat in matrimonium 2. Utrum consensus coactus faciat matrimonium 3. Utrum consensus coactus faciat matrimonium ex parte cogentis 4. Utrum consensus conditionatus faciat matrimonium 5. Utrum aliquis possit cogi a patre ad faciendum matrimonium 6

q. 68 **De obiecto consensus**

Utrum consensus qui facit matrimonium sit conditionatus carnalem copulam. Utrum consensus propter aliquam causam inhonestam facit matrimonium

q. 69 **De bonis matrimonii**

Utrum debeat habere aliqua bona quibus excusetur 1. Utrum sufficienter bona assignentur 2. Utrum bonum sacramenti sit principalius inter alia bona 3. Utrum actus matrimonii per praedicta bona a peccato excusetur 4. Utrum sine eis aliquis excusari possit 5. Utrum quod est sine eis sit semper peccatum mortale 6

q. 70 **De impedimentis matrimonii in generali**

Utrum in matrimonio possint esse aliqua impedimenta

q. 71 **De impedimento erroris**

Utrum error de sui natura matrimonium impediat 1. Utrum omnis error 2

q. 72 **De impedimento conditionis servilis**

Utrum conditio servitutis impediat matrimonium 1. Utrum servus sine consensu domini sui possit matrimonium contrahere 2. Utrum aliquis possit se servum facere postquam uxoratus est sine consensu uxoris 3. Utrum nati debeant sequi conditionem patris vel matris 4

q. 73 **De impedimento voti et ordinis**

Utrum votum simplex dirimat matrimonium 1. Utrum votum solemne 2. Utrum votum ordo impediat matrimonium 3. Utrum post matrimonium possit aliquis ordines suscipere 4

De impedimento consanguinitatis q. 74

Utrum consanguinitas convenienter diffinitur 1. Utrum convenienter distinguatur per gradus et lineas 2. Utrum de iure naturali matrimonium convenienter impediatur per aliquos gradus 3. Utrum gradus impedientes matrimonium possit per ecclesiam taxari 4

De impedimento affinitatis q. 75

Utrum affinitas ex matrimonio causetur 1. Utrum maneat post mortem viri vel uxoris 2. Utrum causetur ex illicito concubitu 3. Utrum ex sponsalibus 4. Utrum affinitas sit causa affinitatis 5. Utrum affinitas impediat matrimonium 6. Utrum habeat per se ipsam gradus 7. Utrum gradus eius extendantur 8. Utrum matrimonium quod est inter consanguineos et affines sit semper per iudicium ecclesiae dirimendum 9. Utrum ad dirimendum tale matrimonium sit procedendum per viam accusationis 10. Utrum in tali causa sit procedendum per testes 11

De impedimento cognationis spiritualis q. 76

Utrum cognatio spiritualis sit impediat matrimonium 1. Ex quibus causis contrahatur matrimonium 2. Inter quos contrahatur 3. Utrum transeat a viro in uxorem 4. Utrum transeat ad filios carnales patris 5

De cognatione legali que est per adoptionem q. 77

Quid sit adoptio 1. Utrum ex ea aliquod vinculum contrahatur matrimonium impediens 2. Inter quas personas contrahatur cognatio 3

q. 58 De impedimento frigiditatis maleficii furie vel amentie.
Utrum frigiditas matrimonium impediat 1 / Utrum maleficium 2 / Utrum furia vel amentia 3 / Utrum incestus 4 / Utrum defectus etatis 5

q. 59 De disparitate cultus quod matrimonium impediat
Utrum fidelis possit contrahere matrimonium cum infideli 1 / Utrum inter infideles possit esse matrimonium 2 / Utrum alter coniugum ad fidem conversus possit commorari cum infideli nolente converti 3 / Utrum fidelis possit infidelem relinquere 4 / Utrum eo dimisso possit aliam ducere 5 / Utrum inter alia peccata possit homo relinquere uxorem sicut propter infidelitatem 6

q. 60 De uxoricidio
Utrum in aliquo casu liceat occidere uxorem 1 / Utrum uxoricidium impediat matrimonium 2

q. 61 De impedimento matrimonii quod est votum solemne
Utrum alter coniugum altero invito possit post carnalem copulam religionem intrare / Utrum ante carnalem copulam possit intrare / Utrum altero intrante alter possit alteri nubere

q. 62 De impedimento matrimonii quod supervenit matrimonio consummato quod est fornicatio.
Utrum liceat viro uxorem dimittere causa fornicationis 1 / Utrum hoc teneatur 2 / Utrum proprio iudicio eam dimittere possit 3 / Utrum vir et uxor sint equalis conditionis 4 / Utrum post divorcium debeant remanere innupti 5 / Utrum post divorcium possint reconciliari 6

q. 63 De secundis nuptiis
Utrum secunde nuptie sint licite 1 / Utrum sint sacramentales 2

De amplexu matrimonii et debiti redditione q. 64
Utrum alter coniugum teneatur alteri coniugum debitum reddere 1 / Utrum debeat aliquando reddere non postulanti 2 / Utrum vir et uxor in hoc sint equales 3 / Utrum vir sine consensu alterius possit votum emittere per quod redditio debiti impediatur 4 / Utrum tempus impediat debiti redditionem petitionem 5 / Utrum petens tempore sacro peccet mortaliter 6 / Utrum reddere teneatur tempore festivo 7 / Utrum sacris temporibus debeat aliquis impedire qui debitum petat 8 / Utrum liceat uxori menstruate debitum petere 9 / Utrum menstruata debeat reddere debitum petenti 10 / Utrum nuptie certis temporibus anni sint interdicte 11

De bigamia. q. 65
Utrum habere plures uxores sit contra legem nature 1 / Utrum aliquando fuerit licitum 2 / Utrum accedere ad concubinam sit contra legem nature 3 / Utrum aliquando fuerit licitum habere concubinam 4

De bigamia et irregularitate ex ea contracta q. 66
Utrum bigamie sit annexa irregularitas 1 / Utrum qui duas uxores simul habuit vel successive irregularitatem contrahat 2 / Utrum qui non accepit corruptam contrahat irregularitatem 3 / Utrum bigamia per baptismum aboleatur 4 / Utrum cum bigamo liceat dispensare 5

De libello repudii. q. 67
Utrum inseparabilitas matrimonii sit de lege nature 1 / Utrum repudiare uxorem possit esse licitum per dispensationem 2 / Utrum sub lege Moysi fuerit licitum 3 / Utrum liceat uxori

repudiata alteram accipere 4
utrum liceat uxorem repudiatam
iterum ducere 5 / utrum causa
repudii fuit odium uxoris 6
utrum omnes causae repudii
debuerunt scribi in libello 7

q. 68 De filiis illegitime natis
Utrum filii qui nascuntur extra
verum matrimonium sint illegitimi 1 / utrum
illegitimi filii debeant
ex hoc damnum reportare 2 / utrum
possint legitimari 3

De his quae spectant ad resurrectionem
q. 69 et primo de loco animarum post mortem
Utrum animabus defunctorum as-
signentur receptacula 1 / utrum
statim post mortem deducantur
ad caelum 2 / utrum exeuntes
in paradiso vel inferno egre-
di valeant 3 / utrum idem
sit sinus Abrahae et limbus 4
utrum limbus sit idem quod infernus
damnatorum 5 / utrum limbus puerorum
sit idem quod limbus patrum 6 / utrum
sint solum quattuor receptacula animarum 7

De qualitate animae exeuntis a corpore et poena ei
q. 70 inflicta ab igne corporeo
Utrum in anima separata remaneant
potentiae 1 / utrum in ea remaneant
actus dictarum potentiarum 2
utrum anima possit pati ab
igne corporeo 3

q. 71 De suffragiis mortuorum
Utrum suffragia facta per unum
prosint alteri 1 / utrum mortui
iuvari possint operibus vivorum
2 / utrum suffragia facta
per vivos prosint aliis / utrum
mortui iuvari possint per peccatores
mortuis prosint 3 / utrum facientibus
prosint 4 / utrum prosint existentibus
in inferno 5 / utrum existentibus
in purgatorio 6 / utrum existentibus
in limbo 7 / utrum aliquo modo
existentibus in patria 8 / utrum oratio
missa et elemosina prosint 9
utrum indulgentiae ecclesiae prosint
10 / utrum officium exequiarum
prosit 11 / utrum facta pro
mortuis magis eis pro quibus fiunt
quam aliis 12 / utrum facta pro
multis tantum valeant ac si
facta essent pro uno 13 / utrum
tantum illis pro quibus fiunt non
quantum illis pro quibus fiunt

De oratione sanctorum qui sunt in patria .q. 72
Utrum orationes nostrae cognoscantur
a sanctis 1 / utrum sanctos inter-
pellare debeamus 2 / utrum
semper exaudiantur orationes sanctorum pro
nobis orantium 3

De signis quae iudicium praecedent .q. 73
Utrum iudicium praecedent aliqua
signa 1 / utrum secundum veritatem sol et
luna obscurari debeant 2 / utrum
virtutes caelorum movebuntur 3

De igne ultimae conflagrationis .q. 74
Utrum aliqua mundi purgatio
sit futura 1 / utrum per ignem
futura sit 2 / utrum ille sit
eiusdem speciei cum igne elementari 3
utrum sit superiores caelos
purgaturus 4 / utrum alia
elementa sit consumpturus 5
utrum omnia elementa sint
purgaturus 6 / utrum praecedat
iudicium vel sequatur 7 / utrum
per illum ignem consumendi sint
homines 8 / utrum per illum
reprobi involvendi 9

De resurrectione q. 75
Utrum resurrectio corporum sit futura 1
utrum sit omnium generalis 2 / utrum
sit naturalis vel miraculosa 3

De causa resurrectionis .q. 76
Utrum resurrectio Christi sit causa nostrae resurrectionis

Utrum vox tube / Utrum an[geli]

q. 77 De modo et tempore resurrectionis
Utrum tempus resurrectionis differatur usque ad finem seculi / Utrum tempus illud sit occultum / Utrum sit nocturno tempore / Utrum resurrectio sit subito

q. 78 De termino resurrectionis
Utrum mors sit terminus a quo resurrectionis in omnibus / Utrum cineres vel pulveres / Utrum illi cineres habeant naturalem inclinationem ad animam

q. 79 De conditionibus resurrectionis
Utrum corpus resurgat idem numero / Utrum idem numero homo / Utrum oporteat quod idem pulveres ad easdem partes redeant quarum partes erant resurrecturi

q. 80 De integritate corporum resurgentium
Utrum omnia membra humani corporis in ipso resurgant / Utrum capilli et ungues / Utrum humores / Utrum id quod est de veritate humane nature / Utrum quicquid fuit materialiter in corpore

q. 81 De qualitate resurgentium
Utrum resurgent omnes in etate iuvenili / Utrum in equali etate statura / Utrum omnes in sexu virili / Utrum in vita animali

q. 82 De conditionibus corporum beatorum resurgentium
Utrum resurgant quo ad corpus impassibiles / Utrum equalis impassibilitas omnibus inerit / Utrum ratione impassibilitatis sensus actu a corporibus gloriosis excludatur / Utrum sint in eis omnes sensus actu

q. 83 De subtilitate corporum beatorum
Utrum subtilitas sit proprietas corporis beatorum / Utrum corpus ratione huius subtilitatis possit esse in eodem loco cum alio corpore non glorioso / Utrum per miraculum duo corpora possint esse in eodem loco / Utrum corpus gloriosum equalem sibi requirat locum / Utrum corpus gloriosum sit palpabile

De agilitate corporum beatorum q. 84
Utrum corpora gloriosa sint futura agilia / Utrum movebuntur / Utrum movebuntur in instanti

De claritate corporum beatorum q. 85
Utrum claritas inerit corporibus gloriosis / Utrum claritas ista videri possit ab oculo non glorioso / Utrum corpus gloriosum videri possit a corpore non glorioso

De conditionibus corporum damnatorum resurgentium q. 86
Utrum corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgant / Utrum eorum corpora erunt incorruptibilia / Utrum impassibilia

De cognitione quam habebunt resurgentes in iudicio de meritis et demeritis q. 87
Utrum cognoscet quilibet homo in iudicio peccata sua / Utrum quilibet possit legere conscientiam alterius / Utrum omnia merita et demerita uno intuitu quis videre poterit

De iudicio generali, tempore et loco quo fiet q. 88
Utrum generale iudicium sit futurum / Utrum quantum ad disceptationem fiet per vocalem locutionem / Utrum fiat tempore ignoto / Utrum fiat in valle Josaphat

De iudicantibus et iudicatis in iudicio generali q. 89
Utrum aliqui homines iudicaturi sint cum Christo / Utrum voluntarie paupertati respondeat iudiciaria potestas / Utrum angeli sint iudicaturi / Utrum demones exequantur sententiam iudicis / Utrum omnes homines appareant

que cubicularius uestimenta abluebat.
concepit & peperit. & omne crimen sup episcopum
obiciunt. A Illo quoq; negante iussit afferri sibi
infantem. cumq; oblatus fuisset triginta ab ortu
habens dies ait ad eū brictius. adiuro te p deū
ut si ego te generaui, coram cunctis edicas. A Respondens
autē infans corā omni populo beato uiro dixit.
non es tu inquit pater meus. A Sanctus brictius
satisfaciens populo. prunas ardentes ab urbe

qa excelsus reputatus ē ipse.
Ecce dominator dn̄s auferet ab ierusalē & ab
iuda ualidū & fortē. omne robur panis. &
omne robur aque. & om—nē uirū bella-
-torē iudicē & pphetā. & ariolū & senē. princi-
-pē sup quinquaginta. & honorabilē uultu. &
consiliariū. sapientē de architectis. & pru-
-dentē eloquii mystici.——Et dabo pueros
principes eox. & effeminati dominabunt̄ eis.

80a

